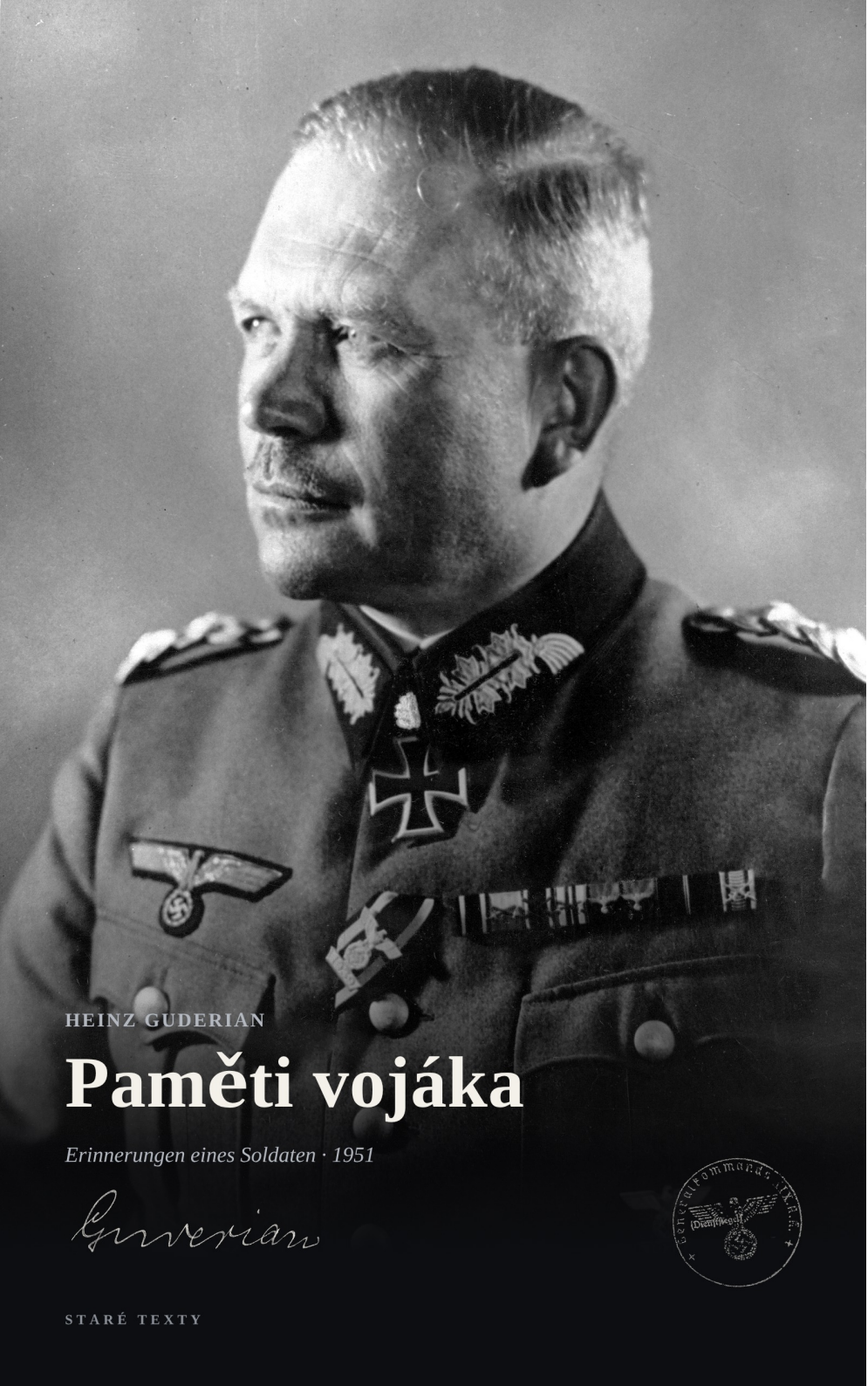

HEINZ GUDERIAN

Paměti vojáka

Erinnerungen eines Soldaten · 1951

STARÉ TEXTY

Paměti vojáka

Erinnerungen eines Soldaten

Heinz Guderian

2026

Obsah

Úvod **1**
Co je tato kniha 1
Kdo byl Heinz Guderian 1
Kdy byla psána a co to znamená 1
Jak se tato kniha čte 2
České souvislosti 3
Jak překlad vznikl 3
Vysvětlivky, mapy a rejstříky 4
Obrazová příloha 4

PŘEDMLUVA **6**

I. RODINA A MLÁDÍ **9**

II. VZNIK NĚMECKÉHO TANKOVÉHO VOJSKA **14**

III. HITLER NA VRCHOLU MOCI **49**

IV. ZAČÁTEK KATASTROFY **70**

V. TAŽENÍ NA ZÁPADĚ **103**
Průlom ke Kanálu 114
Dobytí kanálového pobřeží 134
Osudný Hitlerův rozkaz k zastavení 137
Průlom ke švýcarské hranici 142
Příměří 162

VI. TAŽENÍ V RUSKU 1941 **167**
Předehra 167
Přípravy 173
První operace 186
Přechod přes Dněpr 202
Smolensk–Jelňa–Roslavl 211
Moskva, nebo Kyjev? 229

Bitva o Kyjev 246
BITVA U ORLA A BRJANSKU 278
Úder na Tulu a Moskvu 302
Mé první propuštění 331

VII. MIMO SLUŽBU **340**

VIII. VÝVOJ TANKOVÉ ZBRANĚ OD LEDNA 1942 DO ÚNORA 1943 **345**

IX. GENERÁLNÍ INSPEKTOR TANKOVÝCH VOJSK **357**
SLUŽEBNÍ INSTRUKCE PRO GENERÁLNÍHO INSPEKTORA TANKOVÝCH VOJSK 365
Sporné otázky druhého pololetí 1943 394
Rok rozhodnutí 409

X. 20. ČERVENCE 1944 A JEHO NÁSLEDKY **423**

XI. NÁČELNÍK GENERÁLNÍHO ŠTÁBU **442**
Operace na východní frontě 471
Ardenská ofenziva 480
Příprava obrany na východě 482
Ruský úder 492

XII. KONEČNÁ ROZTRŽKA **539**

XIII. VEDOUCÍ OSOBNOSTI TŘETÍ ŘÍŠE **546**
Hitler 546
STRANA 560
Reichsleiteři a gauleiteři 567
Užší okolí Hitlerovo 570
Vláda 571

XIV. NĚMECKÝ GENERÁLNÍ ŠTÁB **575**
BÝT ČI NEBÝT, TOŤ OTÁZKA 587

DODATEK **589**
Z MÉHO ŽIVOTA 589
VYZNAMENÁNÍ VE 2. SVĚTOVÉ VÁLCE 592

PŘÍLOHY **593**
Příloha 1 593
Příloha 2 595
Příloha 3 597
Příloha 4 599
Příloha 5 601

Ediční doslov **648**
I. Jak kniha vznikla 648
II. Kniha je komponovaná 650
III. Co se dá a co nedá ověřit 654
IV. Jak kniha mluví o lidech 658
V. Vina je jinde a já stál sám 661
VI. Co kniha neříká 665
VII. Vojenské jádro 668
VIII. České souvislosti 672
IX. Co jde proti vlastní tezi 675
Ediční poznámka 678

Exkurz I — Rozkaz o válečném soudnictví a komisařský rozkaz u tankové skupiny 2 **685**
Chronologie rozkazů 685
Co s nimi udělal Guderian 686
Jak s nimi zacházely podřízené svazky 686
Co ukázal archiv 686
Vnitřní rozpor v knize 687

Rejstřík osob **688**

Rejstřík míst **768**

Rejstřík vojenských útvarů **775**
Armáda 775
Brigáda 776
Divize 776
Oddíl 779
Pluk 780
Pojmenovaný svazek 782
Prapor 782

Sbor 782
Skupina 784
Skupina armád 784

Tiráž **785**

Úvod

Co je tato kniha

Paměti vojáka napsal Heinz Guderian v letech 1950 a 1951, pět až dvanáct let po událostech, o nichž vypráví. Vyšly roku 1951 pod názvem *Erinnerungen eines Soldaten* a staly se jednou z nejčtenějších německých válečných knih dvacátého století. Vypráví cestu od poručíka myslivců z roku 1908 po náčelníka generálního štábu pozemního vojska v posledních měsících třetí říše — a při tom dějiny zbraně, kterou autor v Německu prosadil a s níž vedl tažení v Polsku, ve Francii a v Rusku.

Pro českého čtenáře je to navíc pramen k roku 1938 a 1939 psaný z druhé strany hranice.

Kdo byl Heinz Guderian

Narodil se 17. června 1888 v Chełmně nad Vislou, v tehdejším Západním Prusku, jako syn důstojníka. Prošel kadetním ústavem, první světovou válkou u myslivců a u spojovacích jednotek a meziválečným reichswehrem, kde se stal hlavním zastáncem samostatných tankových svazků. Velel sboru při vpochodování do Sudet roku 1938, tankovému sboru v Polsku, tankové skupině ve Francii a v Rusku. V prosinci 1941 jej Hitler zbavil velení. Roku 1943 se vrátil jako generální inspektor tankových vojsk, po 20. červenci 1944 se stal náčelníkem generálního štábu pozemního vojska a 28. března 1945 byl odvolán podruhé. Zemřel 14. května 1954 ve Schwangau.

Byl to generál nacistického státu. Po válce nebyl obžalován a vystupoval v Norimberku jako svědek.

Kdy byla psána a co to znamená

Čtvrté vydání z roku 1960, z něhož překládáme, je **posmrtné** — autor je už nemohl přehlédnout. Mezi dobou, o níž kniha vypráví, a dobou, kdy byla psána, leží pět až dvanáct let, a kniha to na několika místech sama prozradí. Na straně 112 je uprostřed boje u Juniville řeč o pluku z Würzburgu, „v tom

krásném, teď bohužel úplně zničeném městě“ — Würzburg byl rozbořen roku 1945 a ono „teď“ tedy náleží roku 1950. Na straně 123 se štáb připravuje na vůdcovskou přehlídku, „ke které pak ale naštěstí nedošlo“. Příslovce „naštěstí“ je psáno o deset let později a nese v sobě všechno, co mezitím nastalo.

Jak se tato kniha čte

Kniha vede obhajobu a čtenář ji rozpozná rychle: velení pochybilo, vojsko a jeho velitelé splnili svou povinnost. Drží ji tři figury. Vina se klade prostředí — kruhu kolem Hitlera, stranickému aparátu, dělbě odbornosti. Autor v ní vystupuje jako ten, kdo stál se správným názorem osamocen. A v jednání se opakuje vzorec: nejprve jedná, schválení si opatří až potom.

Stejně důležité je to, co kniha neříká. Na řadě míst uvede fakt a vynechá u něj osobu, která jednala, nebo následek, který z něj vyplynul. Jak se Guderian roku 1943 dostal zpět do služby, je vylíčeno bez jmenovaného původce: „Položili Hitlerovi na stůl mé předválečné spisy a dosáhli toho, že je přečetl.“ Kdo, v knize nestojí. Nejtvrdší výrok knihy o lednové katastrofě roku 1945 jmenuje mezi příčinami „jmenování vojenského laika vrchním velitelem nejobtížnější skupiny armád ‚Visla‘“ — a Himmlera v něm nejmenuje. Rozkaz o komisařích a nařízení o zacházení se zajatci a s obyvatelstvem kniha pojmenuje a na stranách 137 a 138 ujišťuje, že u Guderianovy tankové skupiny použity nebyly: vydání jednoho prý zakázal a vrátil jej do Berlína, druhý se k jeho vojskům vůbec nedostal. Je to jedno z mála míst, kde se kniha k takové věci vyjadřuje přímo — a vyjadřuje se ve svůj prospěch. Co k tomu říkají archivy, probírá exkurz I za kapitolou VI. Stejného řádu je i to, jak kniha mluví o zajatcích: procházejí ruskými kapitolami jako čísla v denní bilanci.

Obhajoba ale není vedena důsledně, a právě to dělá knihu čitelnou. Na mnoha místech autor sám připustí něco, co jeho vlastní argument oslabuje — nikým nevyzván, často jedinou větou v odstavci o něčem jiném. U Sedanu se diví, že jej francouzské dělostřelectvo silněji neostřelovalo, a dodává, že zdar útoku mu „ještě dodatečně připadal téměř jako zázrak“. O několik stran dál otevřeně popíše, že si zřídil spojení polním kabelem, „takže […] odposlechová služba OKH a OKW mě nemohla zaměřit“ — tedy spojení, které ho ukrylo před vlastním vrchním velením.

Čtěte tu knihu tak, jak je: ani jako přiznání, ani jako omluvu. Je to svědectví účastníka o věcech, u nichž byl, podané člověkem, který měl důvod líčit

je určitým způsobem. Co z toho plyne, zůstává na čtenáři. Ediční doslov na konci knihy rozebírá tyhle věci podrobně a s doklady ze stránek.

České souvislosti

Míst, která se českých věcí přímo dotýkají, je v knize o čtyřech stech šedesáti stranách jedenáct. Nejsouvislejší je v kapitole III: 3. října 1938 obsazuje Guderianův sbor Cheb, Aš a Františkovy Lázně, 4. října Karlovy Vary. Mezi 7. a 10. říjnem obsazuje sbor další pásmo a cestou přes Kadaň a Žatec do Teplic-Šanova zaznamená kniha větu, která českému čtenáři utkví v paměti nejspíš ze všeho: „Tisíce vojáků německé krve, propuštěných z české armády, pochodovaly pěšky do svého domova, většinou ještě v českých uniformách… armáda rozbitá bez boje.“ O druhé straně hranice a o Češích v pohraničí ale v knize není nic. Kapitola IV začíná protektorátem třemi větami a hned nato úkolem „prohlédnout si český tankový materiál“. Ten se pak vrací jako výzbroj: z 2 574 tanků, které 10. května 1940 vyrazily proti Francii, bylo 334 československých — LT vz. 35 a LT vz. 38, tedy přibližně každý osmý. V únoru 1943 byla celá produkce „starého českého tanku“ 38 t převedena na samohybné lafety pro protitankový kanón; v prosinci 1943 pak na lehký stíhač tanků.

České země jsou v této knize přítomny jako zdroj výzbroje a jako služební záznam, nikoli jako téma. Vysvětlivky doplňují, co kniha neuvádí — výrobce, místa, souvislosti.

Jak překlad vznikl

Překládáno z německého vydání *Heinz Guderian, Erinnerungen eines Soldaten*, IV. vydání, Kurt Vowinckel Verlag, Neckargemünd 1960. Dílo je volné.

Česky kniha jednou vyšla: *Vzpomínky generála*, přeložil Ondřej Svatoň, nakladatelství Jota, Brno 2009. Náš překlad vznikl samostatně z německé předlohy a nic z něj nepřevzal.

Překlad je úplný a vznikl s pomocí umělé inteligence pod redakčním vedením vydavatele. Text byl pořízen po dávkách a každá dávka porovnána s předlohou; ve sporných místech rozhodoval obraz stránky, ne přepis. Hranice stran originálu jsou v textu vyznačeny drobnými čísly, takže zůstávají

funkční Guderianovy vlastní odkazy i odkazy literatury. Celý překlad pak prošel kontrolním čtením. Je to **čtenářská edice, nikoli vědecká**: cílem je, aby českému čtenáři kniha dávala smysl, ne aby vyhověla požadavkům kritického vydání.

Vysvětlivky, mapy a rejstříky

Vysvětlivek je v knize přes šest set. Větší část z nich jsou **personální poznámky** u prvního výskytu každého jména — kdo ten člověk byl, jakou měl hodnost a co se s ním stalo; Guderian píše pro čtenáře, který tehdejší německou armádu znal, a dnešní čtenář ji nezná. Zbytek vysvětluje dobové pojmy, vojenské názvosloví a zeměpisná jména; upozorňuje také na místa, kde se kniha odchyluje od doložených skutečností.

Všech **37 map** z původního vydání je zařazeno na svém místě a pod každou stojí klíč jmen, protože mapy jsou tištěny německy a jména se v tom pásmu během století dvakrát až třikrát změnila. Na konci knihy jsou tři rejstříky — osob, míst a vojenských útvarů. Místní rejstřík je zároveň konkordance: u každého hesla stojí tvar z knihy i dnešní jméno, aby čtenář našel místo na mapě.

Dodatek a dvacet čtyři příloh, tedy především rozkazy a hlášení jeho sboru a dokumenty vrchního velení, jsou přeloženy celé.

Obrazová příloha

Patnáct fotografií je rozsazeno do kapitol k místům, kam patří — od poručíka z roku 1908 po rodinný hrob v Goslaru, který stojí na konci doslovu. **Nejsou to snímky původního vydání.** Předloha obrazovou přílohu má, dostupný sken je však pro přetisk příliš špatný; snímky tohoto vydání jsou proto vybrány nově z archivů. Jedenáct z nich je ze spolkového archivu, z toho šest ze sérií propagandistických rot wehrmachtu, jedna z polského Národního digitálního archivu, ostatní jsou volné dílo. U každé je uveden autor, archivní signatura a licence; ta je u snímků odlišná od licence knihy a je uvedena v tiráži.

Staré texty — nové české znění pramenů z volného díla. Překlady vznikají s pomocí umělé inteligence; u každého titulu je uvedena použitá předloha. Staré texty založil a provozuje JUDr. Libor Petříček, advokát a milovník

historie. Cílem projektu je zpřístupnit českým čtenářům původní historické prameny, tedy svědectví očitých svědků, zdarma a v češtině.

www.stare-texty.cz

PŘEDMLUVA

9

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Osud přinutil mou generaci zúčastnit se dvou světových válek, které obě skončily porážkou mého národa. Je to tvrdý úděl a my, bývalí vojáci, pociťujeme bolest a smutek svého národa obzvlášť hluboce. Dlouhá léta spolubojovníci posledního velkého zápasu mlčeli. Seděli buď v zajetí, nebo je k zdrženlivosti vedly jiné důvody. U našich dřívějších nepřátel, u vítězů, vyšly už četné knihy o druhé světové válce. Jsou to zčásti osobní vzpomínky, zčásti hodnotná historická díla. Teď, když nejprudší otřesy zhroucení odezněly, zdá se být na čase zaznamenat i na německé straně to, co se přeživším velké katastrofy hluboko vrylo do paměti. Naše archivy jsou z velké části zničeny nebo padly do rukou nepřítele. Historicky věrné dějepisectví je tím velmi ztíženo. Tím důležitější se jeví sepsání osobních vzpomínek tehdejších spolubojovníků, byť mohou podat jen výseky z dění, a i ty převážně v subjektivní podobě.

Ale nejen tento důvod mě přiměl psát. Milióny německých žen a matek daly vlasti manžela, syny. Statisíce německých žen, dětí a starců padly za oběť nepřátelským bombám. Ženy a děti pomáhaly kopat zákopy, pomáhaly v továrnách a na poli, aby uchovaly vlast a domov. Německé dělnictvo za nejtvrdších podmínek neúnavně plnilo svou povinnost vůči vlasti. Němečtí sedláci za ztížených pracovních poměrů obdělávali rodnou hroudu a až do hořkého konce zajišťovali výživu národa. Milióny Němců byly vyhnány z domova a ze statku a buď zahynuly, nebo musí jíst tvrdý chléb ciziny. Milióny německých mužů, květ našeho národa, zemřely smrtí před nepřítelem, statečně a věrně, jak němečtí vojáci po staletí dávali život za národ a vlast. Všem jim náleží dík.

Nejsem oprávněn mluvit jménem svého národa. Mohu však alespoň svým starým vojákům dát najevo svůj dík. Věděli jsme, co jeden o druhém soudit, a to nás v úctě a lásce spojilo až do dnešního dne a — jak pevně doufám — spojilo navždy.

Dnes bývá leckdo až příliš ochoten obviňovat nás z „militarismu“ a „nacionalismu“. I tato kniha bude takové výtce z jisté strany

[10] vystavena. Pro mé staré vojáky i pro mne znamená „militarismus“ onu ješitnou hru s vojenskými formami, ono chvástavé napodobování vojácké mluvy a ono přehánění vojenského vystupování a jeho přenášení do občanského života, které každý pravý voják odmítá. Právě voják zná hrozné účinky války, a proto ji jako člověk odmítá. Je mu vzdálena každá myšlenka na ctižádostivou dobyvačnou a mocenskou politiku. Stali jsme se vojáky, abychom bránili svou vlast a vychovávali svou mládež ve slušné a bojeschopné muže, a stali jsme se jimi a byli jimi rádi. Vojenský stav pro nás byl vysokým závazkem, zrozeným z lásky k našemu národu a k naší zemi. Pro nás znamená „nacionalismus“ sobecké přehánění lásky k vlasti a povýšenost vůči jiným národům a rasám. Víme, že jsme toho prosti. Milujeme však svou zemi a svůj národ stejně, jako chceme ctít jiné národy v jejich svébytnosti. A tuto lásku k vlasti, toto vypjaté národní cítění a cit pro povinnost si dokážeme uchovat. Nedáme se v tom zviklat bědováním slabé přítomnosti nad takzvaným „nacionalismem“. Chceme zůstat Němci a zůstaneme jimi. Plně si vědomi významu jednotné Evropy jsme připraveni stát se rovnoprávným a stejně váženým článkem našeho v základech otřeseného světadílu.

V tomto duchu ať kniha vypráví i mladé generaci, jak její otcové bojovali a nasazovali život za svůj národ, ať jí připomene, aby nezapomínala na ty, kdo věřili v naše Německo navzdory nouzi a smrti a nakonec i navzdory jisté porážce. Neboť jen tehdy nebyla bolestná oběť marná, jen tehdy je naděje na — dá-li Bůh — pokojný vzestup Německa.

Je mi vzdáleno omlouvat nebo obviňovat. Snažil jsem se vylíčit to, co jsem sám prožil. Mými prameny byly některé záznamy a dopisy, které přečkaly vyhnání z domova a zajetí, a dále sdělení spolubojovníků. Omyly paměti v některých podrobnostech nejsou vyloučeny, protože množství událostí podrobnosti setřelo a vzpomínka teď — po letech plných strádání — začíná blednout.

Události jsou vylíčeny tak, jak jsem je viděl ze svého tehdejšího služebního postavení — jako velící generál armádního sboru, jako velitel tankové skupiny, jako vrchní velitel tankové armády. Na sepsání souvislého výkladu celé druhé světové války po způsobu dřívějších děl generálního štábu se nedostávalo pramenů.

Za laskavou podporu své práce děkuji pánům svobodnému pánu von Liebenstein[1], Gehlenovi[2], Schererovi[3], von Schellovi[4], svobodnému pánu von Stein[5], baronu Freytag von Loringhoven[6] a Beckovi.

Heinz Guderian

[1] Kurt Freiherr von Liebenstein (1899–1975), od října 1940 náčelník štábu tankové skupiny 2 (od 5. 10. 1941 2. tankové armády) v hodnosti podplukovníka; v kap. V jako Ia 10. tankové divize, Guderian ho nazývá „vynikajícím" a děkuje mu jako prvnímu v předmluvě. Na s. 206 Guderian přiznává, že měl uposlechnout jeho rady — jediné takové místo v kapitole VI. Od 1956 generálmajor Bundeswehru.

[2] Reinhard Gehlen (1902–1979), od jara 1942 šéf oddělení Fremde Heere Ost, po kapitulaci ukryl jeho archivy a nabídl je Američanům, pod jejichž záštitou vedl organizaci Gehlen, a v letech 1956–68 byl prvním prezidentem BND; organizace Gehlen vedla Guderiana jako „Sonderverbindung ehrenhalber". Zemřel 8. 6. 1979; místo úmrtí se v pramenech rozchází (Berg am Starnberger See, nebo Mnichov).

[3] Jeden z pánů, jimž Guderian v předmluvě děkuje za podporu při práci na knize — vedle Liebensteina, Gehlena, Schella, svobodného pána von Steina, Freytaga von Loringhoven a Beckeho. Je uveden jen příjmením, bez hodnosti a funkce; protože Becke je zřejmě Guderianův vlastní nadporučík ze s. 261, jde pravděpodobně rovněž o někoho z jeho osobního okolí, ne o známého generála.

[4] Adolf von Schell (1893–1967), od 1938 zmocněnec pro motorizaci („Schellův plán"), autor spisu Kampf gegen Panzerwagen (1936), v letech 1930–31 studoval na americké pěchotní škole ve Fort Benning, kde pro americké důstojníky přednesl sérii přednášek, vydaných roku 1933 jako Battle Leadership; Guderian mu děkuje v předmluvě. Od května 1945 do října 1947 ve spojeneckém zajetí.

[5] Další z pánů, jimž Guderian v předmluvě děkuje za podporu při práci na knize. Je uveden jen jako „svobodný pán von Stein", bez hodnosti a funkce, takže jednoznačné ztotožnění není možné; z kontextu jde spíš o někoho z Guderianova osobního okolí než o historickou osobnost téhož jména.

[6] Bernd Freiherr Freytag von Loringhoven (1914–2007), major, roku 1941 ordonanční důstojník u Guderianovy tankové armády, 1944–45 pobočník náčelníka generálního štábu (Guderiana, pak Krebse); 30. 4. 1945 opustil Vůdcův bunkr. Guderian mu děkuje v předmluvě.

I. RODINA A MLÁDÍ

11

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Časně ráno v neděli 17. června 1888 jsem spatřil světlo světa v Chełmně nad Vislou. Mým otcem byl nadporučík Pomořanského mysliveckého praporu č. 2 Friedrich Guderian, narozený 3. srpna 1858 v Groß-Klonii v tucholském okrese. Matka Clara, rozená Kirchhoffová, se narodila 26. února 1865 v Niemczyku v chełmińském okrese. Oba dědové byli statkáři, a pokud jsem řadu svých předků dokázal zjistit, působili jako hospodáři nebo právníci ve Warthegau[7], v Západním nebo Východním Prusku. Otec byl v nejbližším příbuzenstvu prvním aktivním důstojníkem.

Dne 2. října 1890 jsem dostal bratra Fritze.

Vojenská dráha zavedla otce roku 1891 do Colmaru v Alsasku, kde jsem od šesti let chodil do školy, až byl v prosinci 1900 přeložen do Saint-Avold v Lotrinsku. Protože v tom městečku nebyla vyšší škola, museli rodiče oba syny dát z domu. Skromné majetkové poměry rodičů spolu s přáním obou synů stát se důstojníky vedly k tomu, že pro další výchovu padla volba na kadetní sbor. A tak jsme byli s bratrem 1. dubna 1901 přijati do kadetní školy v Karlsruhe v Bádensku, odkud jsem byl 1. dubna 1903 převeden do Hlavního kadetního ústavu v Groß-Lichterfelde u Berlína. O dva roky později mě tam bratr následoval. V únoru 1907 jsem tam složil maturitu. Na své představené z těch let dospívání mohu vzpomínat jen s největší vděčností a úctou. Výchova v kadetním sboru byla jistě vojensky přísná a prostá. Spočívala však na dobrotě a spravedlnosti. Vyučování dávalo podle osnov reálného gymnázia přednost živým jazykům, matematice a dějepisu. Dalo nám dobrý základ

7 Warthegau je zkrácený název Říšské župy Wartheland, kterou Německo zřídilo z polského území zabraného roku 1939; v Guderianově době vznikla dekretem z 8. října 1939 jako župa Posen a od 29. ledna 1940 se jmenovala Wartheland (viz poznámku k s. 347). Autor tu tedy užívá názvu z let 1939 až 1945 pro předky, kteří tam hospodařili a soudcovali v 18. a 19. století — kraj kolem Poznaně na dolní Wartě tehdy patřil Prusku jako provincie Posen a po roce 1918 Polsku. Ponecháváme jeho slovo tak, jak je napsal; ta zpětná platnost je sama o sobě svědectvím.

do života a v ničem nezaostávalo za vyučováním na obdobných civilních ústavech.

Heinz Guderian jako poručík, 1908

autor neznámý · volné dílo

V únoru 1907 jsem byl jako praporčík zařazen k Hannoverskému myslivec-kému praporu č. 10 v Bitche v Lotrinsku, jehož velitelem byl do prosince 1908 můj otec. Díky této šťastné okolnosti jsem si po šesti letech v kadetním sboru mohl ještě jednou užít otcovského domu. Po absolvování válečné školy v Metách od dubna do prosince 1907 jsem byl 27. ledna 1908 povýšen na poručíka s patentem z 22. června 1906. Prožil jsem pak až do začátku první světové války šťastná poručická léta. Dne 1. října 1909 se náš myslivecký prapor vrátil do své domovské země, provincie Hannover, a do své dřívější posádky Goslaru v Harcu. Tam jsem se

[12] zasnoubil s Margarete Goerne, svou milou ženou, která mi od svatby 1. října 1913 zůstala věrnou životní družkou a sdílela se mnou radost i žal dlouhé, proměnlivé a ne vždy snadné vojenské dráhy.

Naše mladé štěstí přerušilo náhle vypuknutí války 2. srpna 1914 a po čtyři roky jsem svou ženu a mezitím narozené děti vídal jen při příležitosti krátkých dovolených. Dne 23. srpna 1914 nám Bůh daroval syna Heinze Güntera, po němž 17. září 1918 následoval druhý syn Kurt.

Guderian za světové války, před rokem 1918

autor neznámý · volné dílo

Na začátku války zemřel můj milý otec, který po těžké operaci musel v květnu 1914 odejít do výslužby a nebyl už schopen polní služby. Ztratil jsem v něm svůj lidský i vojácký vzor. Matka ho přežila o více než šestnáct let. Odešla od nás v březnu 1931 po životě plném dobroty a lásky.

Po příměří roku 1918 jsem působil v Pohraniční ochraně Východ, nejprve ve Slezsku, potom v Pobaltí. Moje vojenská dráha je v jednotlivostech patrná z životopisu připojeného v příloze. Vyplývá z něj, že jsem až do roku 1922 sloužil střídavě u útvarů a v generálním štábu, měl jsem převážně pěchotní průpravu, ale díky přidělení k Telegrafnímu praporu č. 3 v Koblenzi a díky nasazení v radiotelegrafii v prvních měsících první světové války jsem mohl nasbírat jisté znalosti, které mi v letech následujících měly přijít vhod při budování moderní zbraně.

II. VZNIK NĚMECKÉHO TANKOVÉHO VOJSKA

13

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Hlavní dílo mého života mezi oběma světovými válkami patřilo vybudování německého tankového vojska. Ačkoli jsem byl původně mysliveckým důstojníkem a neměl žádnou technickou průpravu, zavedl mě osud do míst, která souvisela s motorizací.

Po návratu z Pobaltí na podzim 1919 a po krátké vložce u 10. brigády Reichswehru v Hannoveru jsem v lednu 1920 dostal rotu u svého starého mysliveckého praporu v Goslaru. Na opětovné zařazení do generálního štábu, k němuž jsem až do ledna 1920 patřil, jsem nepomýšlel, protože můj odchod z Pobaltí proběhl za jistých třenic a těsnost stotisícové armády[8] stejně skýtala málo vyhlídek na přednostní kariéru. Tím víc mě na podzim 1921 překvapil dotaz mého ctěného velitele pluku, plukovníka von Amsberga[9], zda bych měl chuť znovu sloužit v generálním štábu. Přitakal jsem, pak jsem o tom ale delší dobu nic neslyšel, až mi v lednu 1922 zavolal podplukovník Joa-

8 Reichswehr směla mít podle versailleské smlouvy nejvýše **sto tisíc mužů**, z toho 4000 důstojníků, a válečné loďstvo 15 000 mužů; zakázány byly tanky, letectvo, těžké dělostřelectvo, ponorky i generální štáb. Odtud německé **Hunderttausend-Mann-Heer** a český vžitý tvar **„stotisícová armáda“**. Název obsahuje slovo Heer, které tato edice jinde důsledně překládá jako „pozemní vojsko“; tady je ponechán zavedený český tvar, protože jde o ustálené označení konkrétního útvaru z let 1919–1935, ne o obecné pojmenování složky. Právě zákaz tanků a generálního štábu je pozadím celé druhé kapitoly: co Guderian popisuje jako zkoušky s atrapami a „zkušební stanice v cizině“, bylo obcházení těchto omezení.

9 Joachim von Amsberg (1869–1945), generál pěchoty; plukovník a velitel 17. pěšího pluku reichswehru, pak velitel pěchotní školy, 2. divize ve Štětíně a velitele II. vojenského okruhu (1927–1929). Na s. 13 jej Guderian nazývá svým „ctěným velitelem pluku“ — na podzim 1921 se ho dotázal, zda by chtěl znovu sloužit v generálním štábu, a tím Guderianovu dráhu obrátil. Není totožný s majorem von Amsbergem na s. 335: tím je jeho syn Erik von Amsberg. Existuje ještě třetí nositel jména, Joachim von Amsberg (1903–1981), plukovník a nositel Rytířského kříže, jehož vyhledávače uvádějí na prvním místě; roku 1921 mu bylo osmnáct, takže o něho na s. 13 jít nemůže.

chim von Stülpnagel[10] z Truppenamtu říšského ministerstva obrany a ptal se, proč jsem ještě neodjel do Mnichova. Dozvěděl jsem se od něho, že se zamýšlí mé přeložení k Inspekci dopravního vojska, oddělení pro automobilní vojsko, pro kterou si inspektor, generál von Tschischwitz[11], vyžádal důstojníka generálního štábu. Přeložení prý má být vysloveno k 1. dubnu, chtějí mi však předtím ještě dát příležitost poznat prakticky službu u automobilního vojska, a proto mě do té doby převeleli do Mnichova k 7. (bavorskému) automobilnímu oddílu; mám prý ihned odjet.

Velmi potěšen tímto novým převelením jsem nastoupil cestu a hlásil se v Mnichově u velitele, majora Lutze[12], s nímž mě v následujících letech spojovala nejen společná práce, nýbrž nadto upřímná úcta z mé strany a největší přízeň ze strany jeho. Byl jsem umístěn v Mnichově a přidělen 1. rotě, jejímž velitelem byl bývalý a pozdější letec Wimmer[13]. Major Lutz mi při příchodu oznámil, že mám na ministerstvu zpracovávat organizaci a použití automobilního vojska. Na přípravu k tomuto úkolu se moje činnost v Mnichově hlavně vztahovala. Major Lutz a kapitán Wimmer udělali všechno, aby mi umožnili nahlédnout do své služby, a já jsem se mnohému naučil.

[14] Dne 1. dubna 1922 jsem se hlásil v Berlíně u generála von Tschischwitze, velmi dychtivý dostat od něho úkoly pro svou novou službu v generálním štábu. Vysvětlil mi, že původně zamýšlel přidělit mi jako pracovní obor po-

[10] Joachim von Stülpnagel (1880–1968), od 1922 vedl Heeresabteilung (T 1) v Truppenamtu; roku 1939 krátce reaktivován jako velitel Ersatzheer, ale po několika dnech propuštěn, protože Hitlerovu válečnou politiku označil za katastrofu. Po 20. červenci 1944 zatčen a po necelých třech měsících propuštěn bez újmy. Nezaměňovat s Ottem von Stülpnagel ani s Carlem-Heinrichem von Stülpnagel (1886–1944, popraven).

[11] Erich von Tschischwitz (1870–1958), generál pěchoty, nositel Pour le Mérite (1917), od 1. 10. 1919 do 31. 1. 1923 inspektor dopravních vojsk (In 6), v Reichswehru velitel 2. divize a Gruppenkommanda 1, penzionován 1929. Shoda okolností: narodil se v témže městě jako Guderian (Chełmno/Kulm). Oba jeho zeťové, generálové Gothsche a Heistermann von Ziehlberg, byli na konci války popraveni — Guderian o tom píše na s. 315.

[12] Oswald Lutz (1876–1944), první nositel hodnosti generál tankového vojska (1. 11. 1935), hlavní organizátor motorizace a výstavby německých tankových vojsk; od roku 1922 uvedl Guderiana do problematiky rychlých vojsk, od října 1931 byl Guderian jeho náčelníkem štábu a Lutz napsal předmluvu k Achtung – Panzer! V únoru 1938 odvolán v souvislosti s krizí Blomberg–Fritsch. V nekrologu z roku 1944 označen za „otce německé tankové zbraně“, titul se dnes obvykle připisuje Guderianovi.

[13] Wilhelm Wimmer (1889–1973), generál letectva, roku 1933 vedl Amt C na říšském ministerstvu letectví, 1940–44 velitel Luftgau Belgien-Nordfrankreich. V září 1944 zatčen a postaven před vojenský soud kvůli chaotickému ústupu.

užití automobilního vojska. Náčelník štábu, major Petter[14], však nařídil jiné rozdělení agendy, podle něhož bych měl zpracovávat otázky automobilních dílen, zařízení pro pohonné hmoty, staveb a technických úředníků a konečně také silniční a dopravní záležitosti. Byl jsem velmi překvapen a hlásil generálovi, že na toto převážně technické zařazení nejsem připraven a že nemám znalosti, jichž je pro ministerskou práci v tomto oboru zapotřebí. Generál von Tschischwitz odvětil, že si původně přál zařazení, které mi vyřídil major Lutz; náčelník štábu mu však na základě jednacího řádu Královského pruského ministerstva války z roku 1873, který byl ovšem doplněn řadou dodatkových listů, prokázal, že práci rozděluje náčelník štábu, a nikoli inspektor, a tak prý bohužel není s to nařídit změnu; postará se však o to, abych byl přibrán ke studiím, které zamýšlí. Má prosba o vrácení k mé myslivecké rotě byla zamítnuta.

Seděl jsem tedy na technické koleji a musel jsem se s tím pokusit smířit. Můj předchůdce mi kromě několika nevyřízených spisů nezanechal nic, co by stálo za zmínku. Jedinou oporou bylo několik starých ministerských úředníků, kteří znali spisy, ovládali chod agendy a kamarádsky pomáhali. Jistě, ta práce byla poučná a pro můj budoucí vývoj dobrá. Hlavní cenu však měla studie, kterou generál von Tschischwitz zpracovával o přepravě vojska na automobilech.

Touto prací, které předcházelo malé praktické cvičení v Harcu, jsem byl poprvé seznámen s možnostmi použití motorizovaných vojsk a donucen utvořit si vlastní úsudek.

Generál von Tschischwitz byl velmi kritický nadřízený, který postřehl každou chybu a kladl velký důraz na přesnost. Dostalo se mi od něho dobré výchovy.

První světová válka přinesla řadu příkladů přepravy vojska na automobilech. Tyto přesuny se však vždy odehrávaly za pevnou frontou; nikdy nebyly vedeny v pohyblivé válce bezprostředně proti nepříteli. Že by budoucí válka začala pozičním bojem za pevnými frontami, bylo pro neopevněné Německo nepravděpodobné. Museli jsme ve válce počítat s pohyblivou obranou. Problém přepravy motorizovaných vojsk v pohyblivé válce brzy nadhodil otázku

[14] Major, roku 1922 náčelník štábu inspekce dopravních vojsk u generála von Tschischwitze; rozdělením agendy přidělil Guderianovi proti jeho i Tschischwitzově vůli technický referát (automobilní dílny, nádržová zařízení, stavby) a odvolal se při tom na jednací řád královského pruského ministerstva války z roku 1873. Bližší totožnost se nepodařilo zjistit.

zajištění takových přesunů. To mohla účinně zajistit jen obrněná vozidla. Hledal jsem tedy případy, které by mě mohly poučit o

[15] zkušenostech získaných s obrněnými vozidly. V této snaze jsem narazil na mladého nadporučíka Volckheima[15], který měl shromáždit skrovné zkušenosti malého německého vojska bojových vozů i podstatně rozsáhlejší zkušenosti nepřátelského tankového vojska a zužitkovat je pro naše malé pozemní vojsko. Jeho prostřednictvím jsem si mohl opatřit něco literatury a na této slabé teorii studovat dané problémy. Nejvíc zkušeností nasbírali Angličané a Francouzi. Obstaral jsem si jejich spisy a učil se.

Byly to hlavně anglické knihy a stati Fullera[16], Liddella Harta[17] a Martela[18], které vzbudily můj zájem a podnítily mou obraznost. Tito prozíraví vojáci se už tehdy snažili udělat z tanku víc než jen pomocnou zbraň pěchoty. Postavili jej doprostřed vznikající motorizace naší epochy, a stali se tak průkopníky nového způsobu vedení války velkého stylu.

Mezi slepými je jednooký králem. Protože se touto látkou jinak nikdo nezabýval, získal jsem brzy pověst znalce. Přispělo k tomu několik drobných statí, které jsem příležitostně uveřejnil v „Militär-Wochenblattu“, jehož redaktor, generál von Altrock[19], mě opakovaně vyhledával a povzbuzoval ke spolupráci. Byl to otevřený voják a rád otevíral sloupce svého listu problémům doby.

---

[15] Ernst Volckheim (1898–1962), plukovník, jeden z nejranějších teoretiků tankového boje (články z roku 1924, tanková škola v Kazani 1932–33). Proti Guderianovu tvrzení o vlastním prvenství stojí to, že ho Volckheimův přínos předběhl — a Guderian sám Volckheima roku 1937 v Achtung – Panzer! jmenovitě citoval.

[16] John Frederick Charles Fuller (1878–1966), generálmajor a autor „Plánu 1919“; Guderian dal jeho příručku přeložit na vlastní náklady. Roku 1934 vstoupil do British Union of Fascists Oswalda Mosleyho a 20. dubna 1939 byl — proti vůli britských úřadů — čestným hostem na přehlídce k Hitlerovým padesátým narozeninám; Hitler se ho tam zeptal, zda je potěšen „svými dětmi“, a Fuller odpověděl, že „vyrostly tak rychle, že je už nepoznává“. O tom Guderian mlčí. Zemřel ve Falmouthu v Cornwallu.

[17] Basil Henry Liddell Hart (1895–1970), britský vojenský publicista, v armádě 1914–27, odešel jako kapitán. Napsal předmluvu k anglickému vydání Guderianových pamětí (Panzer Leader, 1952) a Guderian ho v kap. II jmenuje mezi těmi, kdo podnítili jeho obraznost. V rozhovorech s ním Guderian přiznal věci, které v knize zamlčuje — například že v prosinci 1941 pokračoval ve stahování navzdory Hitlerovu zákazu, a uvedl jiné datum (25. 12.) než kniha (26. 12.).

[18] Giffard Le Quesne Martel (1889–1958), britský generálporučík, autor spisu A Tank Army (1916) a konstruktér vlastní tankety (1925); roku 1940 řídil tankový protiútok u Arrasu proti 7. tankové divizi, 1943–44 vedl britskou vojenskou misi v SSSR.

[19] Constantin von Altrock (1861–1942), generálporučík; dlouholetý šéfredaktor Militär-Wochenblattu až do roku 1934 — v tomto listě Guderian otiskl své první stati o tankové taktice.

Tato činnost mi také zjednala známost Rakušana Fritze Heigla[20], autora „Kapesní knihy tanků“, jemuž jsem mohl pro jeho práci dát několik podnětů v oblasti taktiky a kterého jsem si vážil jako přímého německého muže.

Válečná hra v zimě 1923/24 o použití motorizovaných vojsk ve spolupráci s letci, jejíž vedení mi svěřil podplukovník von Brauchitsch[21], pozdější vrchní velitel pozemního vojska, došla uznání oddělení výcviku pozemního vojska a měla ten následek, že jsem byl navržen na zařazení jako učitel taktiky a válečných dějin a po přezkoušení při takzvané „učitelské cestě“ tam byl také povolán. Na podzim 1924 jsem přišel do štábu 2. divize do Štětína, kde se generál von Tschischwitz, mezitím jmenovaný velitelem divize, znovu stal mým nadřízeným.

Předtím jsem však pod plukovníkem von Natzmerem[22], Tschischwitzovým nástupcem ve funkci inspektora, vedl řadu cvičení a štábních her, při nichž se mělo vyzkoušet použití obrněných vozů, a to k průzkumným účelům ve spojení s jízdou. K dispozici byly jen neforemné „obrněné vozy pro přepravu mužstva“, které nám povolil versailleský diktát. Byly sice opatřeny pohonem všech čtyř kol, ale pro svou váhu přesto v podstatě vázány na silnici. Byl jsem výsledkem svých cvičení uspokojen a v závěrečném hodnocení jsem vyslovil naději, že z těchto cvičení vzejde pro automobilní vojsko přechod

[16] od vojska zásobovacího k vojsku bojovému. Můj inspektor však byl opačného názoru a slovy: „K čertu s bojovým vojskem! Mouku máte vozit!“ mě srazil zpět do mé nicotnosti.

Odebral jsem se tedy do Štětína, abych důstojníky určené pro budoucí štábní práci vyučoval taktice a válečným dějinám. Nový úřad znamenal mnoho práce, ale nutil mě ukládat svým velmi kriticky založeným posluchačům dobře promyšlené úkoly, jejich řešení pečlivě promýšlet a konat jasné

[20] Fritz Eugen Heigl (1895–1930), autor Taschenbuch der Tanks (1926); těžce raněn na Soči, v letech 1919–20 propuštěn jako invalida. Zemřel 11. 12. 1930 ve Vídni ve 35 letech na onemocnění jater.

[21] Walther von Brauchitsch (1881–1948), od 4. 2. 1938 vrchní velitel pozemního vojska a generálplukovník, generál polní maršál od 19. 7. 1940, 19. 12. 1941 odvolán; podílel se na zločinných směrnicích pro válku proti SSSR. Guderian jej soustavně líčí jako ustrašeného a zamlčuje jeho finanční závislost na Hitlerovi i podíl na zločinných rozkazech. Zemřel 18. 10. 1948 ve vazbě těsně před ohlášeným procesem.

[22] Wilhelm von Natzmer (1871–1927), generálmajor (1925), od 1. 2. 1923 inspektor dopravních vojsk (In 6); v kap. II jemu patří výrok „K čertu s bojovým vojskem! Mouku máte vozit!“ Otec Oldwiga von Natzmer.

rozbory. Ve válečných dějinách jsem věnoval pozornost Napoleonovu tažení roku 1806, s nímž se v Německu většinou zacházelo macešsky, protože přineslo citelnou porážku, které však právě z hlediska pohyblivého vedení vojsk bylo velmi poučné, dále dějinám německé a francouzské armádní jízdy z podzimu 1914. Podrobné studium činnosti jízdy roku 1914 se ukázalo jako velmi užitečné pro můj taktický a operační vývoj, nyní stále ostřeji mířící k využití pohyblivosti.

Protože jsem nacházel vícekrát příležitost přednést své myšlenky při taktických cvičeních a válečných hrách, povšiml si toho i můj bezprostřední nadřízený, major Höring[23], a dal podnět k tomu, aby se tento sklon zmínil v mém hodnocení. Tak došlo k tomu, že jsem byl po tříleté učitelské činnosti znovu přeložen na říšské ministerstvo obrany a dostal se tam do dopravního oddělení Truppenamtu pod plukovníka Halma[24], později pod podplukovníky Wägera[25] a Kühneho[26]; oddělení bylo tehdy přívěskem operačního oddělení. Můj referát byl nový a měl zpracovávat přepravu vojska na automobilech. Truppenamtu tanuly na mysli velké přepravy normálně členěného vojska na běžných nákladních automobilech. Nic jiného nám tehdy ostatně nebylo k dispozici. Studium této otázky ukázalo obtíže, které takovým přepravám hrozily. Zvláště Francouzi se sice mohli v první světové válce vykázat velkými výkony v této oblasti, například u Verdunu, tehdy však šlo vždy o přepravy za pevnou frontou, při nichž nebylo třeba, aby všechno, co k divizi patří z koní a vozidel, bylo ihned na místě, zvláště ne dělostřelectvo. Měly-li se však v pohyblivé válce naložit celé divize se všemi koňmi a vozidly na nákladní automobily, rostla potřeba nákladních vozů do nestvůrných rozměrů. Vedly se tedy o tomto problému prudké rozpravy a pokud šlo o proveditelnost, bylo víc pochybovačů než věřících.

---

[23] Major, Guderianův bezprostřední nadřízený v době jeho tříleté učitelské činnosti (přibližně 1924–1927), který dal podnět k tomu, aby se Guderianův sklon k pohyblivému vedení boje zmínil v jeho hodnocení. V knize je uveden jen příjmením a hodností, takže jednoznačné ztotožnění není možné.

[24] Hans Karl Alexander Halm (24. 2. 1879 – 9. 10. 1957), plukovník, později generál pěchoty. Vedoucí dopravního oddělení pozemního vojska (T 7) v Truppenamtu říšského ministerstva obrany; Guderianův nadřízený v dopravním oddělení přibližně 1923–1927.

[25] Alfred Wäger (1883–1956), generál pěchoty, roku 1940 obsadil Lille a obráncům vzdal čest přehlídkou. Nezaměňovat s Kurtem Waegerem (1893–1952). Konec služby ani případné zajetí se nepodařilo dohledat.

[26] Podplukovník, po plukovníku Halmovi (vedle podplukovníka Wägera) Guderianův nadřízený v dopravním oddělení Truppenamtu říšského ministerstva obrany po roce 1927. Bližší totožnost nedohledána.

Na podzim 1928 za mnou přišel plukovník Stottmeister[27] z automobilního učebního štábu s prosbou, abych jeho posluchače vyučoval tankové taktice. Moji nadřízení v Truppenamtu tuto vedlejší činnost schválili. Tím jsem se vrátil k tankové problematice, byť jen v teorii. Chyběla mi jakákoli praxe, pokud šlo o tanky; nikdy jsem do té doby v žádném tanku neseděl. A teď jsem měl dělat učitele. To vyžadovalo

[17] nejprve velmi pečlivou přípravu a k ní pilné studium pramenů. Protože literatura o uplynulé světové válce mezitím plynula hojněji a v cizích armádách nastal patrný vývoj, který se už projevil ve služebních předpisech*), bylo teoretické studium snazší než při mé první službě na říšském ministerstvu obrany. Praxe se ovšem zpočátku mohla opírat jen o cvičení s atrapami, které se však přece jen už od původních plátěných atrap posunovaných lidmi vyvinuly v motorizované atrapy plechové. Pořádali jsme tedy cvičení s atrapami, při nichž nás ochotně podporoval spandavský III. prapor pěšího pluku 9 pod podplukovníky Buschem[28] a Liesem. Při těchto cvičeních jsem poznal svého pozdějšího spolupracovníka Wencka[29], tehdy pobočníka III./9. — Postupovali jsme soustavně a studovali použití tanku jako jednotlivého vozidla, v četě, v rotě a v praporu.

*) Prozatímní anglický předpis pro obrněná bojová vozidla byl přeložen do němčiny a sloužil dlouhá léta jako teoretická příručka pro náš myšlenkový vývoj.

Jakkoli skrovná byla praktická možnost cvičit, přece stačila k tomu, abych postupně získal jasné představy o vyhlídkách tanku v moderní válce. Zvlášť podnětné bylo pro mou obraznost čtyřtýdenní převelení do Švédska, kde jsem dostal příležitost vidět v praxi poslední německý válečný tank, LK II, a sám s ním jet.

---

[27] Plukovník Stottmeister, vedoucí automobilního učebního štábu (Kraftfahrlehrstab). Na podzim 1928 požádal majora Guderiana, aby jeho posluchačům přednášel taktiku tanků. Křestní jméno se v dostupných pramenech nepodařilo zjistit.

[28] Ernst Busch (1885–1945), generál polní maršál; v kap. II podplukovník ve Spandau, v kap. V velitel 16. armády a autor námitky „Já nevěřím, že se dostanete přes!“. Zemřel 17. 7. 1945 v zajateckém táboře v Aldershotu.

[29] Walther Wenck (1900–1982), v kap. V jako major a Ia 1. tankové divize vyslovil 14. 5. 1940 heslo „Klotzen, nicht Kleckern!“ — tedy „udeřit pěstí, ne po kapkách“ —, které se dnes cituje jako Guderianovo — Guderian k němu dodává jen, že ten obrat sám často užíval; 17. 5. 1940 raněn na noze. Od 10. 4. do 7. 5. 1945 velitel 12. armády západně od Berlína, postupoval na východ, aby otevřel cestu vojákům obklíčeným v halbeském kotli, a přešel s desítkami tisíc vojáků i civilistů Labe do americké zóny. Roku 1957 odmítl post generálního inspektora Bundeswehru; zahynul při autonehodě.

Cesta do Švédska zavedla mou ženu a mě nejprve do Dánska, kde jsme v Kodani a jejím krásném okolí strávili několik zajímavých dní. Thorwaldsenova nádherná sochařská díla na nás udělala hluboký dojem. A na terase před zámkem v Helsingøru nás zaměstnávala vzpomínka na Hamleta:

„Jest mnoho věcí na nebi a zemi, o jakých se vaší učenosti ani nesní, Horatio."

Ovšem když jsme na oné terase stáli, ležel nad Sundem zářivý sluneční svit a nechával zelenavě lesknout hlavně starých bronzových děl. Žádný duch se neobjevil.

Další cesta vedla z Motaly Götským průplavem a švédskými jezery lodí. V noci jsme parník opustili, abychom si prohlédli Vreta klosters kyrka, krásný starý klášterní kostel. Příštího dne před námi ležel Stockholm se svými krásnými stavbami, Benátky severu, hrdý pohled.

Službu jsem nastoupil u tankového praporu, II. praporu Götské gardy. Velitel, plukovník Burén[30], mě velmi laskavě přijal. Byl jsem přidělen k rotě kapitána Klingspora[31], s nímž mě brzy spojilo

[18] věrné přátelství, které trvalo až do jeho předčasné smrti. Švédští důstojníci, které jsem poznal, vycházeli svým německým kamarádům otevřeně a srdečně vstříc. Svou pohostinnost poskytovali s přirozenou samozřejmostí.

[30] Bertil Filip Claes af Burén (18. 10. 1875 – 28. 5. 1977 Tuvekärr, Årdala) — švédský důstojník. Podporučík u Svea livgarde 1897, kapitán 1911, major 1922, podplukovník 1925, plukovník v armádě od 16. 3. 1928, z činné služby odešel 2. 10. 1930 a přešel do zálohy. V letech 1928–1930 velitel tankového praporu Göta livgarde (Stridsvagnsbataljonen) — tedy právě v době, kdy u něj Guderian roku 1929 nastoupil službu. Vášnivý lovec: místopředseda švédského mysliveckého svazu, předseda švédského kynologického klubu, autor vzpomínek *En gammal jägare berättar* (1959) — odtud společný lov ve skalnatých ostrůvcích stockholmských šér. V knize na s. 17 a 18. Šlechtický rodokmen velení tankového praporu neuvádí — vede u něj jen Svea livgarde a generální štáb; velení se opírá o švédské vojenské prameny a fotoalbum Armémuseum. Velení praporu je však doloženo ze švédských vojenských pramenů a z fotoalba Armémuseum.

[31] Curt Carl Mauritz Klingspor (14. 4. 1888 Stockholm – 11. 2. 1938 Stocksberg, Danderyd) — švédský důstojník z rodu Klingsporů. Dobrovolník u Svea livgarde 1906, podporučík 1908, poručík 1911, kapitán 1921, major 1933. Od roku 1926 u tankového praporu Göta livgarde, roku 1934 jeho majorem a od září 1936 jeho velitelem v hodnosti podplukovníka. Roku 1929 tedy kapitán — jak jej Guderian uvádí — a velitel roty, k níž byl přidělen. Zemřel v nedožitých padesáti letech, což vysvětluje Guderianovu zmínku o předčasné smrti. 15. 10. 1914 se oženil s Elsou Matildou Charlottou (Maud) Cederlundovou (nar. 31. 10. 1893), dcerou dvorního myslivce Alfreda Edvarda Cederlunda a Elsy Charlotty Björckové — ta je onou vdovou Cederlundovou na Brandalsundu, který Edvard Cederlund koupil roku 1912 a kde roku 1926 zemřel. V knize na s. 17 a 18.

Při cvičeních v terénu nás na kvartýrech velmi přátelsky přijímali. Navštívili jsme Klingsporovu tchyni, ctihodnou vdovu Cederlundovou[32], na jejím velkolepém zámku Brandalsund, nádherně položeném u moře. Paní Cederlundová vlastnila továrnu na znamenitý švédský punč, který jsme teď mohli ochutnat u pramene. Viděli jsme královské venkovské sídlo Tullgarn, které spravoval záložní důstojník tankového praporu jménem Bager[33] a který nás pohostil ve svém pohostinném domě. S plukovníkem Burénem jsem jel do šér na lov. Ve Skansenu jsme navštívili divadlo pod širým nebem, viděli jsme obrazy Liljeforsovy[34], velkého malíře lovů. V Drottningholmu nám ukázali kožené tapety z Valdštejnského paláce v Praze, které velký švédský král Gustav Adolf ve třicetileté válce „zachránil". Tehdy jsme se usmívali nad podivným označením, jímž nám kastelán objasňoval význam těch krásných tapet. Dnes musíme připustit, že skutečně byly zachráněny mnohé poklady, které by jinak sotva unikly zničení ve druhé světové válce. Tak „Codex Argenteus" z Prahy, k vidění v univerzitní knihovně v Uppsale pod sklem a za fialovou sametovou záclonou. Zcela nablízku tohoto nedocenitelného dokumentu jsem objevil bibli, kterou císař Jindřich III. daroval dómu v Goslaru. I ona patřila k zachráněným pokladům z více než 250 německých měst dobytých Gustavem Adolfem.

Krásný a poučný čas ve Švédsku mi zůstal vždy v nejpříjemnější a vděčné paměti.

V tomto roce 1929 jsem se dopracoval k přesvědčení, že tank sám a ve vázanosti na pěchotu nikdy nemůže dojít rozhodujícího významu. Studium válečných dějin, cvičení v Anglii a vlastní zkušenosti s našimi atrapami mě utvrdily v názoru, že tanky budou schopny nejvyššího výkonu jen tehdy, až budou ostatní zbraně, na jejichž pomoc zůstanou vždy odkázány, co do rychlosti a průchodnosti terénem převedeny na týž jmenovatel. Tanky musely v tomto svazku všech zbraní hrát první housle, ostatní se musely řídit podle tanků. Nesmělo se strkat tanky do pěších divizí, nýbrž bylo třeba zřídit tan-

[32] Ctihodná vdova Cederlundová ze zámku Brandalsund, tchyně švédského důstojníka Klingspora.

[33] Záložní důstojník švédského tankového praporu (II. prapor Göta livgarde), který roku 1929 spravoval královské venkovské sídlo Tullgarn v Södermanlandu a pohostil tam Guderiana. Plné jméno ani hodnost se ve švédských pramenech zjistit nepodařilo; patří k témuž okruhu jako Burén a Klingspor.

[34] Bruno Liljefors (1860–1939), přední švédský malíř zvířat a přírody. U Guderiana v souvislosti se švédským pobytem roku 1929.

kové divize, v nichž by byly obsaženy všechny zbraně, jichž tanky k účinnému boji potřebovaly.

Při jedné terénní rozpravě v létě 1929 jsem jedné ze stran položil za základ tankovou divizi. Cvičení se zdařilo a já byl přesvědčen, že jsem na správné cestě. Přítomný inspektor dopravního vojska,

[19] tehdy již generál Otto von Stülpnagel[35], však zakázal teoretické použití tanků nad sílu pluku, protože byl toho názoru, že tankové divize jsou utopie.

Na podzim 1929 se mě náčelník štábu Inspekce automobilního vojska, plukovník Lutz, můj starý příznivec z Mnichova, zeptal, zda chci být velitelem automobilního oddílu. Přitakal jsem a 1. února 1930 jsem obdržel velení nad 3. (pruským) automobilním oddílem v Berlíně-Lankwitz.

Tento oddíl měl čtyři roty: 1. a 4. ležely u štábu v Berlíně-Lankwitz, 2. ve vojenském výcvikovém prostoru Döberitz-Elsgrund, 3. v Nyse. Čtvrtá rota vzešla z eskadrony vozatajského oddílu 3. Když jsem svůj útvar převzal, pomohl mi plukovník Lutz s jeho přeskupením tak, že 1. rota byla vybavena obrněnými průzkumnými vozy a 4. motocykly, takže mohly tvořit prvky tankového průzkumného oddílu. Druhá rota byla jako tanková rota vybavena atrapami, třetí v Nyse jako protitanková, rovněž atrapami — dřevěnými děly. První rota sice disponovala starými obrněnými vozy pro přepravu mužstva podle versailleského diktátu, ke cvičení jsme však pro úsporu rovněž používali atrapy. Jen rota motocyklových střelců měla skutečný materiál a byla opatřena kulomety.

S tímto víc než provizorním útvarem jsem teď s velkou horlivostí konal praktická cvičení, šťasten, že jsem konečně na omezeném území svým vlastním pánem. Důstojníci i mužstvo šli novou cestou nadšeně se mnou, vždyť po víc než jednotvárném provozu zásobovacího vojska stotisícové armády přinášela do jejich všedního dne čerstvý vítr. U svých nadřízených jsem nenacházel pochopení vždy. Inspektor dopravního vojska mladému vojsku věřil tak málo, že nám byla ve výcvikovém prostoru zakázána cvičení s jinými oddíly. Na manévry 3. divize, k níž jsme patřili, směly vyrazit jen útvary v síle čety. Výjimku činil náš velitel divize, generál Joachim von

[35] Otto von Stülpnagel (1878–1948), od 25. 10. 1940 vojenský velitel okupované Francie; v kap. II Guderianovi při odhlášení řekl: „My dva se už nedožijeme toho, aby se valily německé tanky.“ V prosinci 1946 zatčen Brity (při zatčení se postřelil z pistole, ale přežil), předán Francouzům a stíhán pro válečné zločiny; 6. 2. 1948 se oběsil v cele věznice Cherche-Midi v Paříži. Nezaměňovat s Joachimem ani s Carlem-Heinrichem von Stülpnagel.

Stülpnagel, týž, který mi svého času oznámil mé převelení do Mnichova. Tento vzorný generál měl zájem o naše pokusy a náš útvar mu ležel na srdci. Mnoho nám pomohl. Jeho smysl pro spravedlnost se postaral i o rozumné zacházení s kritikou po cvičeních. Na jaře 1931 se generál von Stülpnagel bohužel rozhodl odejít do výslužby, protože se dostal do sporu s říšským ministerstvem obrany.

Téhož jara odešel do výslužby i náš inspektor, generál Otto von Stülpnagel. Při mém odhlášení mi řekl: „Jste příliš bouřlivý. Věřte mi, my dva se už nedožijeme toho, aby se valily německé tanky." Jeho skepse toho chytrého muže brzdila a ochromovala jeho rozhodnost. Problémy viděl, ale nedokázal se odhodlat k jejich řešení.

[20] Na jeho místo nastoupil dosavadní náčelník štábu, generál Lutz. Byl to chytrý muž a vyznačoval se velkým technickým porozuměním a pozoruhodným organizačním nadáním. Rozpoznal výhodu taktického vývoje, o nějž jsem usiloval, a postavil se v tom zcela na mou stranu. Udělal mě svým náčelníkem štábu a na podzim 1931 jsem nastoupil své nové místo. Následovala pak řada sice velmi neklidných a bojovných, ale nakonec také nanejvýš úspěšných let. Byla to zakladatelská doba tankového vojska.

Bylo nám jasné, že budoucí organizace tankového vojska musí umožnit jeho použití jako operačně rozhodující zbraně. Formou organizace tedy mohla být jen tanková divize a později tankový sbor. Teď šlo o to přesvědčit ostatní zbraně a náčelníka velení pozemního vojska, že naše cesta je správná. To bylo těžké, protože nikdo automobilistům, zásobovacímu vojsku, nevěřil, že by mohli přinášet nové, plodné myšlenky na poli taktickém, natož operačním. Staré zbraně, zvláště pěchota a jízda, se pokládaly za hlavní zbraně. Pěchota se nadále nazývala „královnou bitevního pole". Protože stotisícová armáda neměla tanky dovoleny, nikdo bojový prostředek, který jsme vychvalovali, neviděl, a naše plechové atrapy dělaly při manévrech na staré bojovníky z první světové války tak směšný dojem, že nás litovali a nebrali vážně. Byli tedy sice ochotni připustit tanky jako pomocnou zbraň pěchoty, ale nebyli ochotni uznat je za novou hlavní zbraň.

Nejprudší boj vzplanul mezi námi a inspekcí jízdy. Můj generál se jezdců zeptal, zda ve svém budoucím vývoji usilují o úlohu průzkumného vojska, nebo bitevní jízdy. Inspektor jízdy, generál von Hirschberg[36], se vyslovil pro

[36] Anton Freiherr von Hirschberg (1878–1960), inspektor jezdectva 1931–33; dožil v ústraní, zemřel 1. 12. 1960 v Murnau.

bitevní jízdu. Vzdal se operačního průzkumu ve prospěch automobilního vojska. Rozhodli jsme se nato vycvičit k tomuto úkolu své tankové průzkumné oddíly. Nezávisle na tom jsme pro tanky usilovali o zřízení tankových divizí. Konečně jsme chtěli zřídit motorizované protitankové oddíly pro všechny pěší divize, protože jsme byli přesvědčeni, že naději na úspěch má jen obrana rovnocenná tanku co do rychlosti.

Nástupce generála von Hirschberga, generál Knochenhauer[37], vzešlý z pěchoty, však nebyl ochoten nechat v našich rukou terén, který už byl ztracen. Ze tří jízdních divizí stotisícové armády vytvořil jízdní sbor a pokusil se učinit z operačního průzkumu opět úkol jízdy a získat k tomu náš první nový výtvor. Vpád jezdeckých důstojníků měl náš mladý útvar v tomto směru osvěžit. Rozpravy

[21] nabývaly často přehnané ostrosti. Nakonec však zvítězili otcové nových myšlenek nad reakcí, motor nad koněm, kanón nad kopím.

Stejnou důležitost jako organizace a použití měl materiál, jímž jsme chtěli své myšlenky uvést ve skutek. Na tomto technickém poli byla vykonána jistá přípravná práce. V cizině od roku 1926 existovala zkušební stanice, na níž se měly zkoušet německé tankové konstrukce. Zbrojní úřad pozemního vojska zadal u různých firem dva typy středních a tři typy lehkých tanků — jak se tehdy říkalo. Každý typ byl postaven ve dvou kusech, takže vzniklo celkem deset tanků. Střední tanky nesly 7,5 cm kanón, lehké byly osazeny 3,7 cm kanónem. Zkušební kusy nebyly provedeny v pancéřové, nýbrž v měkké oceli. Nejvyšší rychlost všech typů ležela kolem 20 km v hodině, na rovné půdě 35 až 40 km v hodině. Důstojník odpovědný za konstrukci, kapitán Pirner[38], se snažil uskutečnit v nových konstrukcích řadu moderních požadavků, mezi nimi plynotěsnost, vysokou brodivost, kruhovou palbu z věžového kanónu i kulometu, dostatečnou světlost podvozku*) a obratnost. To se mu do značné míry podařilo. Nevýhodné bylo naproti tomu umístění místa pro velitele v přídi tanku vedle řidiče, kde dozadu neměl vůbec žádný výhled a do stran mohl pro vyčnívající větve pásu a hluboké umístění sedadla získat jen velmi omezený rozhled. Vybavení radiostanicí ještě nebylo. Jestliže tedy konstrukce dvacátých let vykazovaly technicky řadu pokroků oproti válečným konstrukcím z první světové války, přece už takticky neodpovídaly po-

[37] Wilhelm Knochenhauer (1878–1939); zemřel 28. 6. 1939 v Hamburku, státní pohřeb. Datum narození nejisté — 23. 7., případně 16. 1. 1878.

[38] Kapitán Pirner — referent pro tanky v oddělení Wa Prüf 6 Zbrojního úřadu, podílel se na zadání strojů Großtraktor a Leichttraktor (1928). Křestní jméno, data ani osud nezjištěny.

žadavkům, které vyplývaly z nově plánovaného použití tanků. Nebylo možné dát stávající zkušební kusy prostě do série. Nové konstrukce se staly nezbytnými.

*) Výška dna tankové vany nad zemí.

Pro konečné vybavení tankových divizí bylo podle našeho tehdejšího názoru zapotřebí dvou typů: lehkého typu s protipancéřovým kanónem, věžovým a čelním kulometem, a středního typu s kanónem těžké ráže, věžovým a čelním kulometem. Lehčí typ měl sloužit k výzbroji tří lehkých rot tankového oddílu, střední typ byl určen pro střední rotu, přidělenou každému praporu, která měla poskytovat lehkým tankům oporu v boji a ostřelovat cíle, na něž malá ráže protipancéřového kanónu nestačila. O otázce ráže vznikly rozpory s náčelníkem Zbrojního úřadu a s inspektorem dělostřelectva. Tito dva odborníci pokládali ráži 3,7 cm za dostatečnou

[22] pro lehký tank, zatímco já bych byl rád rovnou přešel na 5 cm, abych získal náskok před předpokládaným zesílením pancířů v cizině. Protože však pěchota už byla ve stadiu vybavování 3,7 cm protitankovým kanónem a z důvodů zjednodušení se měl stavět a zásobovat municí jen jeden malý protipancéřový kanón, museli jsme s generálem Lutzem ustoupit. Mohli jsme však prosadit, aby věžový věnec lehkých tanků dostal průměr, který dovoloval dodatečnou vestavbu 5 cm kanónu. Jako ráže pro střední tank byl určen 7,5 cm kanón. Celková váha tanků neměla přesáhnout 24 tun. Rozhodující pro tuto váhovou mez byla nosnost německých silničních mostů. Jako požadavek na rychlost bylo stanoveno 40 km v hodině. Posádku obou typů tanků mělo tvořit pět mužů: velitel, mířič a nabíječ v otočné věži — přičemž pro velitele bylo počítáno se sedadlem nad mířičem a se zvláštní velitelskou věžičkou s kruhovým rozhledem — a řidič a radista v přídi. Posádka měla být řízena hrtanovým mikrofonem. Požadovalo se rádiové spojení z tanku na tank a možnost hovoru za jízdy. Srovnáme-li tyto konstrukční podmínky s požadavky, které byly kladeny na zmíněné zkušební tanky, vyjdou najevo změny podmíněné novými zásadami taktického a operačního použití.

Při tomto prozíravém plánování nám bylo jasné, že do chvíle, kdy budou nové konstrukce způsobilé pro frontu, musí uplynout léta. Mezitím bylo třeba vytvořit výcvikovou pomůcku. Nabízel se k tomu podvozek Carden-Loyd, koupený v Anglii a určený pro stavbu nosiče 2 cm protiletadlového kanónu. Tento podvozek se ovšem dal osadit jen kulomety v otočné věži. S tímto omezením se dal do roku 1934 učinit způsobilým pro frontu a slou-

žit aspoň jako cvičný tank, než budou hotovy tanky bojové. Pod označením „Panzer I“ bylo tedy nařízeno zavedení tohoto materiálu. Roku 1932 nikoho nenapadlo, že jednoho dne budeme muset s těmito malými cvičnými tanky jít na nepřítele.

Protože se výroba plánovaných hlavních typů protahovala déle, než se původně doufalo, rozhodl se generál Lutz pro další mezitímní řešení — „Panzer II“ firmy MAN, osazený 2 cm automatickým kanónem a kulometem.

Během léta 1932 vedl generál Lutz poprvé cvičení zesílených pěších pluků s tankovými prapory — rozumí se s atrapami — ve výcvikových prostorech Grafenwöhr a Jüterbog. Na manévrech toho roku se pak poprvé od uzavření versailleské smlouvy objevily německé obrněné průzkumné vozy provizorní konstrukce na

[23] podvozku šestikolového nákladního automobilu, v pancéřové oceli. Školní děti, zvyklé provrtávat naše atrapy tužkami, aby nahlédly dovnitř, zažily první zklamání, a stejně tak pěšáci, kteří se házením kamení bránili tomu, aby je opovrhované tanky vyřadily z boje. I bodák se napříště ukázal jako zbraň proti tankům neúčinná.

Na těchto manévrech byla prokázána možnost operovat s motorizovanými a obrněnými jednotkami. Ze strany velitelů jízdy sice nechyběly výtky a nevěcné námitky, ale náš úspěch byl příliš zjevný, než aby zůstal nepovšimnut. V řadách chápavých mladších jezdeckých důstojníků si razil cestu souhlasný názor na novou zbraň; četní jezdečtí důstojníci našli cestu k nám, protože správně poznali, že osvědčené zásady jezdectva musí být v našich dnech uvedeny ve skutek novými prostředky.

Manévry roku 1932 byly poslední, jichž se zúčastnil stařičký polní maršál von Hindenburg[39]. Mluvil při závěrečném hodnocení a já obdivoval jeho jasné rozpoznání učiněných chyb. O vedení jízdního sboru stařec poznamenal: „Ve válce slibuje úspěch jen to jednoduché. Byl jsem u štábu jízdního sboru. Co jsem tam viděl, jednoduché nebylo.“ Měl asi pravdu.

Rok 1933 přinesl jmenování Hitlera říšským kancléřem, a tím úplný obrat ve vnitřní i zahraniční politice říše. Viděl a slyšel jsem Hitlera poprvé počát-

[39] Paul von Hindenburg (1847–1934), generál polní maršál, od 29. 8. 1916 náčelník generálního štábu polní armády, 1925–1934 říšský prezident. U Guderiana „sešlý polní maršál“ posledních manévrů roku 1932 a prezident, jehož smrtí 2. 8. 1934 Hitler spojil úřad kancléře a hlavy státu; podle jednoho z pramenů 27. 11. 1914, podle jiného 1. 11. 1914.

kem února při zahájení automobilové výstavy v Berlíně. Že zahajovací řeč pronášel sám říšský kancléř, bylo neobvyklé. I to, co řekl, se podstatně lišilo od dosavadních řečí ministrů a kancléřů při takových příležitostech. Ohlásil zrušení automobilové daně a oznámil stavbu říšských dálnic a lidového vozu.

Vojensky se na vývoji mého pracovního oboru projevilo v první řadě jmenování generála von Blomberga[40] říšským ministrem obrany a generála von Reichenaua[41] náčelníkem Ministerského úřadu. Oba generálové holdovali moderním názorům, a tak jsem pro tankovou zbraň u nejvyššího místa branné moci přece jen našel pochopení. Brzy k tomu přistoupilo, že sám Hitler obrátil svůj zájem k otázkám motorizace a tankového vojska. První důkaz o tom jsem dostal při jedné předváděcí akci zbrojního vývoje, kterou pořádal Zbrojní úřad pozemního vojska v Kummersdorfu a při níž mi byla poskytnuta půlhodina, abych říšskému kancléři předvedl prvky tehdejšího automobilního bojového vojska. Ukázal jsem četu motocyklových střelců, protitankovou četu, četu tanků Panzer I v tehdejším zkušebním provedení a lehkou a těžkou četu obrněných průzkumných vozů.

[24] Hitler byl rychlostí a přesností pohybů našich jednotek velmi ohromen a opakovaně volal: „To můžu potřebovat! To chci mít!“ Po tomto předvedení jsem nabyl přesvědčení, že se hlava vlády připojí k mému názoru na členění moderní branné moci, podaří-li se ho s mými názory seznámit. Při strnulosti naší služební cesty a odmítavém postoji rozhodujících osobností generálního štábu pozemního vojska, mezičlánků mezi Blombergem a mnou, v tom spočívala hlavní obtíž.

Pro německou politiku od roku 1890 bylo ostatně příznačné, že kníže Bismarck[42] byl jediným říšským kancléřem, který svůj zájem o zbrojní vývoj

[40] Werner von Blomberg (1878–1946), první generál polní maršál Wehrmachtu (1936), 1927–29 náčelník Truppenamtu, od 1935 ministr války; zavedl přísahu Hitlerovi a 27. 1. 1938 odstoupil kvůli sňatku. Zemřel 14. 3. 1946 v Norimberku jako internovaný svědek tribunálu.

[41] Walter von Reichenau (1884–1942), generální polní maršál, „politický generál“, hlavní strůjce začlenění armády do nacistického státu a autor textu přísahy Hitlerovi — té, o níž Guderian v kap. II píše dopis ženě. Spoluodpovědný za masakry v Bílé Cerkvi a Babím Jaru, vydal Reichenauův rozkaz z 10. 10. 1941; 1. 12. 1941 vystřídal Rundstedta — Guderianovo „první zazvonění“ (s. 232). Zemřel 17. 1. 1942 při leteckém převozu z Poltavy (starší literatura uvádí smrt při havárii letadla).

[42] Otto von Bismarck (1815–1898), od roku 1871 kníže (Fürst), 1862–1890 pruský ministerský předseda a 1871–1890 říšský kancléř, 18. 3. 1890 odvolán Vilémem II. U Guderiana dvakrát: jediný kancléř, který se podle návštěvní knihy přijel podívat na zbrojní vývoj do Kummersdorfu,

pozemního vojska projevil návštěvou v Kummersdorfu; od té doby se tam až do vylíčené Hitlerovy návštěvy žádný říšský kancléř už neobjevil. Vypověděla o tom návštěvní kniha Zbrojního úřadu pozemního vojska, když náčelník úřadu, generál Becker[43], požádal říšského kancléře o podpis. Jak tato skutečnost dokazuje, neměla německá politika „militaristický" ráz.

Dne 21. března 1933 jsem se zúčastnil zahájení říšského sněmu v Posádkovém kostele v Postupimi. Měl jsem místo na empoře za prázdným křeslem císařovny a za stařičkým polním maršálem von Mackensenem[44] a mohl jsem pozorovat jeho dojetí tváří v tvář památnému obrazu před hrobkou Fridricha Velikého[45].

Po slavnostním státním aktu v Posádkovém kostele v Postupimi následoval 23. března 1933 nechvalně známý zmocňovací zákon[46], přijatý hlasy „Národní fronty" a Středu, který novému říšskému kancléři přiznal diktátorské pravomoci. Sociálně demokratická strana hlasovala s uznáníhodnou odvahou proti zákonu, jehož neblahý význam pro budoucnost byl tehdy jasný jen několika málo politikům. Tito politici, kteří pro zmocňovací zákon hlasovali, tím převzali odpovědnost za jeho následky.

---

a Lenbachův portrét nad krbem poradního sálu, pod nímž se Guderian hádá s Hitlerem.

43 Karl Becker (1879–1940), generál dělostřelectva a balistik, od 1. 3. 1938 vedl Zbrojní úřad jako Lieseho nástupce, spoluzakladatel Peenemünde; Guderianova chyba — v kap. II je „Amtschef" už roku 1933. Sebevražda 8. 4. 1940 po obviněních, že nese vinu za nedostatek munice; propaganda ji vydávala za „srdeční mrtvici".

44 August von Mackensen (1849–1945), polní maršál; v kap. II na Schlieffenově večeru 1935 jako jediný veřejně prohlásil, že čest Schleichera a Bredowa zůstala neposkvrněna. Otec generála Eberharda von Mackensen, s nímž ho nelze zaměňovat, a diplomata Hanse Georga. Zemřel ve 95 letech.

45 Fridrich II. Veliký (1712–1786), pruský král od 31. 5. 1740, vítěz slezských válek a sedmileté války, zemřel 17. 8. 1786 v Sanssouci. U Guderiana trvalý Hitlerův vzor a argument (Hitlerovo „granátníci Fridricha Velikého umírali rádi?"), zároveň měřítko, jímž Guderian Hitlera odsuzuje jako diktátora bez moudrosti svých vzorů.

46 Zmocňovací zákon (Gesetz zur Behebung der Not von Volk und Reich) přijal říšský sněm 23. března 1933 a v platnost vstoupil 24. března 1933; dával vládě právo vydávat zákony odchylné od ústavy, bez věcného omezení, na čtyři roky. Z 538 platných hlasů bylo 444 pro — NSDAP, DNVP, Centrum, Bavorská lidová strana a Německá státní strana — a 94 proti; proti hlasovala jen sociálně demokratická frakce, z níž bylo 26 poslanců uvězněno nebo uprchlo. Z 81 komunistických poslanců nebyl přítomen nikdo: byli zatčeni, uprchli nebo se skrývali, a jejich mandáty byly posléze zrušeny výnosem — nelze tedy říci, že by hlasovali proti. Sněm měl 647 mandátů a nepřítomných bylo 109: vedle 26 sociálních demokratů a 81 komunistů dva omluvení poslanci; proto hlasovalo 538.

V létě 1933 mě sborový vůdce Národně socialistického motoristického sboru Adolf Hühnlein[47] pozval, abych se zúčastnil sjezdu velitelů SA v Godesbergu, na nějž přislíbil svou účast Adolf Hitler. Zajímalo mě vidět Hitlera v kruhu jeho věrných. Protože Hühnlein byl kromě toho přímý, poctivý muž, s nímž se dalo pracovat, přislíbil jsem. Hitler přednášel o dějinách revolucí; řečník při tom projevil rozsáhlé dějepisné znalosti a v několikahodinovém výkladu dokazoval, že každá revoluce musí po nějakém čase, dosáhla-li svého cíle, přejít v evoluci. Tento okamžik prý teď pro nacionálněsocialistickou revoluci nastal. Vyzval své přívržence, aby k této myšlence v budoucnu přihlíželi. — Bylo možno jen doufat a přát si, aby jeho výzvy bylo uposlechnuto.

[25] Při této příležitosti jsem také poznal nejvyššího stranického soudce Bucha[48], vážného, klidného muže s rozumnými zásadami, který se však v následujících letech bohužel nedokázal prosadit.

Opustil jsem Godesberg v naději, že Hitlerem hlásaná evoluce teď brzy bude skutečností.

Rok 1933 vznikající tankové vojsko pěkně posunul kupředu. Řada pokusných a učebních cvičení s atrapami vytvořila jasnější názory na součinnost zbraní a utvrdila mě v přesvědčení, že tanky mohou dojít plného uplatnění v rámci moderního pozemního vojska jen tehdy, budou-li s nimi zacházet jako s hlavní zbraní, shrnou-li se do divizí a spojí-li se s plně motorizovanými doplňkovými zbraněmi.

Dal-li se taktický vývoj sledovat s jistým uspokojením, dělal nám vývoj tankového materiálu tím větší starost. Odzbrojení podmíněné versailleskou smlouvou mělo za následek, že náš průmysl po desetiletích nečinnosti na vojenském poli neměl odborníky, a tím méně stroje, aby našim přáním vyhověl dost rychle. Zvláště výroba pancéřové oceli dostatečné houževnatosti narážela na obtíže. První desky, které nám dodali, se tříštily jako sklo. Rovněž bylo třeba hodně času, než mohla být splněna naše ovšem velmi dalekosáhlá přání ohledně radiotechniky a optiky. Nikdy jsem však nelitoval, že

[47] Adolf Hühnlein (1881–1942), účastník Hitlerova puče 1923, od roku 1934 velel NSKK, který se za války podílel i na deportacích. Zemřel 18. 6. 1942 v Mnichově.

[48] Walter Buch (1883–1949), předseda Nejvyššího stranického soudu a Bormannův tchán, schvaloval vraždy z 30. 6. 1934. V denacifikačním řízení zařazen roku 1948 jako hlavní vinník a odsouzen k pěti letům pracovního tábora, v odvolání 29. 7. 1949 sníženo na tři a půl roku; propuštěn téhož roku se započtením vazby. Šest týdnů nato, 12. 9. 1949, si podřezal žíly a vrhl se do Ammersee u Schondorfu.

jsem tehdy na svých požadavcích dobrého výhledu a možností velení z tanků trval. Pokud šlo o velení, měli jsme nad svými protivníky vždy převahu a nejedno jiné zaostávání, vzešlé z nouze, se tím dalo později vyrovnat.

Na podzim 1933 byl generál svobodný pán von Fritsch[49] jmenován náčelníkem velení pozemního vojska. S ním stanul v čele pozemního vojska voják, za nímž důstojnický sbor šel s důvěrou. Byla to niterně ušlechtilá, rytířská povaha a chytrý, uvážlivý voják se zdravým taktickým i operačním úsudkem. Technicky nadaný nebyl; byl však vždy ochoten nové myšlenky bez předsudků přezkoumat a — byly-li mu zřejmé — přijmout je. Služební jednání s ním o vývoji tankového vojska byla proto příjemnější než se všemi ostatními příslušníky OKH. Už jako náčelník 1. oddělení Truppenamtu ve stotisícové armádě se zajímal o otázky motorizace a tanků a studiu tankové divize věnoval zvláštní cestu. Ve svém novém vysokém postavení nám týž zájem stále zachovával. Pro jeho způsob byla příznačná tato drobná scéna. Přednášel jsem mu technickou otázku vývoje. Choval pochybnosti a řekl mi: „Víte, technici lžou všichni." Odpověděl jsem: „Jistě se často lže, ale zpravidla se to pozná po roce dvou, když se myšlenky techniků nedají uskutečnit.

[26] Taktici lžou taky, ale u nich se to pozná teprve po příští prohrané válce, a to už je pozdě." Fritsch podle svého zvyku zamyšleně vyměnil monokl a odvětil: „Možná máte pravdu." Jak zdrženlivě, ba téměř ostýchavě mohl působit ve větším kruhu, tak otevřený a přístupný byl mezi kamarády, jimž důvěřoval. Pak rozvinul jemný humor a byl plný okouzlující laskavosti.

Obtížnější byla osoba nového náčelníka generálního štábu, generála Becka[50]. Byl to ušlechtilý charakter, klidný, až příliš klidný, uvážlivý muž

[49] Werner Freiherr von Fritsch (1880–1939), vrchní velitel pozemního vojska, roku 1938 odstraněn na základě vykonstruovaného obvinění z homosexuality podle § 175 trestního zákoníku a po osvobození 18. 3. 1938 funkci zpět nedostal; Guderianova chyba — klade jeho nástup „na podzim 1933", nastoupil 1. 1., podle jiného pramene 1. 2. 1934. Padl 22. 9. 1939 v Praze u Varšavy: střela mu přerušila tepnu, ošetření odmítl a do minuty zemřel.

[50] Ludwig Beck (1880–1944), od 1933 náčelník Truppenamtu, od 1935 náčelník generálního štábu, demisi podal 18. 8. 1938, od 1939 hlavní politická hlava vojenského odporu; Guderian jej líčí jako brzdu tankového zbrojení, což Markus Pöhlmann vyvrací. Nucená sebevražda 20. 7. 1944 v Bendlerblocku, dokonaná cizí rukou (prameny uvádějí 20., nebo 20./21. 7. 1944). Beck požádal 18. srpna 1938 o zproštění funkce náčelníka generálního štábu pozemního vojska; úřad předal 27. srpna 1938 Franzi Halderovi a z aktivní služby odešel k 1. listopadu 1938 s čestnou hodností generálplukovníka — tedy jen s titulem, nikoli skutečným povýšením; Beck zůstal generálem dělostřelectva, jímž byl od 1. října 1935. Takový „Charakter" vyšší hodnosti udělovala německá armáda při odchodu do výslužby. Důvodem byl jeho odpor k Hitlerovu plánu rychlého útoku na Československo a obava z války se západními mocnostmi; pokusil se

staré školy, stoupenec Moltkeho[51], na jehož názorech hodlal vybudovat generální štáb nového pozemního vojska ve Třetí říši. Pro moderní techniku neměl pochopení. Protože přirozeně dosazoval muže svého myšlenkového směru do rozhodujících míst generálního štábu, zvláště do svého bližšího okolí, vztyčil časem — aniž to chtěl — v ústředí pozemního vojska zeď reakce, kterou bylo neobyčejně těžké překonat. Pohoršoval se nad plány tankového vojska, chtěl v první řadě tanky jako pomocnou zbraň pěchoty, a tedy jako největší jednotku naší zbraně tankovou brigádu. O zřizování tankových divizí neměl valné mínění.

S generálem Beckem jsem musel převážně vybojovat boj o postavení tankových divizí a o výcvikové předpisy pro tankové vojsko. Nakonec dospěl tak daleko, že dal souhlas ke zřízení dvou tankových divizí, zatímco já jsem si nárokoval rovnou tři. Líčil jsem mu přednosti nových svazků v nejžhavějších barvách, zvláště jejich operační význam. Odvětil: „Ne, ne, já vás nechci. Jste mi příliš rychlí." Má námitka, že vývoj radiotechniky přes velkou rychlost svazků velení zaručuje, nedošla víry. Požadavek vícekrát obsažený v našich bojových předpisech, že se všichni velitelé mají zdržovat daleko vpředu, se mu velmi nelíbil. „Ale vy přece nemůžete velet bez mapových stolů a telefonu. Copak jste nečetl Schlieffena[52]?"*) Že by se dokonce velitel divize měl až do dotyku s nepřítelem zdržovat daleko vpředu, to už mu bylo přespříliš.

*) Narážka na stať hraběte Schlieffena „Der Krieg in der Gegenwart" v „Deutsche Revue", 1909.

Odhlédneme-li od tohoto sporu o tankové vojsko, byl ale Beck vůbec váhavec, na poli vojenském i politickém. Působil jaksi ochromujícím dojmem, kdekoli se objevil. Viděl obtíže každého vývoje a byl plný pochybností. Pro jeho způsob myšlení byl příznačný způsob boje, který hlásal — boj na zdrženou; způsob boje, který byl jako takzvaný „zdržovací boj" zmíněn v našich předpisech už před první světovou válkou, ale který on povýšil na systém stotisícové armády. Beckův „boj na zdrženou" se cvičil a přezkušoval až dolů po

o společnou demisi generality a na Hitlerovo přání svůj odchod nezveřejnil. Roku 1944 patřil k ústředním postavám odboje a plány spiklenců s ním počítaly jako s hlavou státu. Po nezdaru pokusu z 20. července 1944 byl krátce před polednocí zatčen v Bendlerbloku a 21. července 1944 v Berlíně-Tiergartenu zastřelen, když mu dva pokusy o sebevraždu nevyšly. V knize se k Beckovi Guderian vrací v kapitole X.

[51] Helmuth von Moltke starší (1800–1891), v letech 1857–88 náčelník generálního štábu.

[52] Alfred Graf von Schlieffen (1833–1913), v letech 1891–1905 náčelník generálního štábu; v kap. V Guderian soudí, že francouzské velení nepočítalo s ničím jiným než s jeho plánem.

[27] střelecké družstvo. Ten druh boje se vyznačoval dokonalou nejasností a já nezažil cvičení, které by diváka uspokojilo. Generál von Fritsch jej po založení tankových divizí zrušil.

Roku 1934 jsme od náčelníka generálního štábu dostali rukopis s názvem „Kampfwagenkrieg“. Autorem byl rakouský generál Ritter von Eimannsberger[53]. Generál Beck byl o významu knihy na pochybách, generál Lutz a já jsme však poznali, že ta kniha obsahuje naše myšlenky. Její uveřejnění se nám proto zdálo žádoucí, protože tak začal z neutrálního zdroje plynout proud myšlenek, který jsme si přáli vyvolat. I za nebezpečí, že by na Eimannsbergerovy myšlenky mohli být upozorněni zahraniční odborníci, bylo třeba toto rozhodnutí učinit, protože bylo nutno odstranit odpor německých služebních míst a při jejich sklonu naslouchat cizím názorům víc než vlastním rádcům se jinak zlomit sotva dal. Generála Ritter von Eimannsberger jsem později poznal osobně a ctil jsem v něm ryzího německého muže a vojáka, jemuž mělo německé tankové vojsko mnoho co děkovat. Jeho kniha se stala podstatnou součástí našich vojskových knihoven a naši tankisté se z ní mnohému naučili.

Stejně schopný jako otec byl plukovník generálního štábu von Eimannsberger, který roku 1951 podlehl zraněním utrpěným ve druhé světové válce po dlouhém, statečně neseném chřadnutí.

Na jaře 1934 bylo zřízeno Velitelství automobilního vojska, v jehož čele stanul generál Lutz, zatímco já jsem převzal agendu náčelníka štábu. Generál Lutz zůstal kromě toho inspektorem automobilního vojska, tedy nadřízeným zbrojního oddělení In 6 ve Všeobecném úřadu pozemního vojska říšského ministerstva obrany.

V témže období vykonal Hitler svou první návštěvu u Mussoliniho[54] v Benátkách, s průběhem zřejmě neuspokojivým. Po své cestě mluvil v Berlíně před generály branné moci a před špičkami strany a SA. Ohlas jeho řeči u ve-

[53] Ludwig Ritter von Eimannsberger (1878–1945), rakouský dělostřelec, roku 1929 inspektor spolkového vojska, autor spisu Der Kampfwagenkrieg — jedné z knih, z nichž vyrůstalo meziválečné teoretické myšlení o tankové válce. Rok vydání se udává 1933, případně 1933/34; Guderian mluví o rukopisu z roku 1934.

[54] Benito Mussolini (1883–1945), italský předseda vlády od 31. 10. 1922 a Duce, svržen 25. 7. 1943, poté v čele Italské sociální republiky. U Guderiana host velkých manévrů branné moci na podzim 1937 a Hitlerův spojenec, jehož potíže s italským králem Hitlera odrazovaly od obnovy monarchie. Dne 28. dubna 1945 byl zajat a zastřelen komunistickými partyzány v Giulinu di Mezzegra.

litelů SA byl pozoruhodně malý. Při odchodu ze sálu jsem slyšel poznámky jako: „Adolf se bude muset ještě hodně přeučit.“ S údivem jsem z toho usoudil na silné rozpory v táboře strany. Dne 30. června našla hádanka své rozluštění. Röhm[55], náčelník štábu SA, a velký počet velitelů SA byli bez okolků zastřeleni — ale nejen oni sami, nýbrž s nimi i řada zcela nezúčastněných mužů a žen, a to jen proto, jak dnes víme, že se někdy v minulosti v té či oné záležitosti postavili proti straně. Mezi zavražděnými byli také bývalý říšský ministr obrany a říšský kancléř generál von Schleicher[56] a jeho žena, jakož i Schleicherův spolupracovník generál von Bredow[57]. Pokusy dosáhnout veřejné rehabilitace obou generálů nevedly

[28] k uspokojivému výsledku. Jen starý polní maršál von Mackensen na Schlieffenově večeru roku 1935, každoročním setkání starých a mladých důstojníků generálního štábu, dal jasně najevo, že čest obou mužů zůstala neposkvrněna. Hitlerovo prohlášení k této události v říšském sněmu bylo nedostatečné. Tehdy se doufalo, že strana své dětské nemoci brzy překoná. Zpětně lze jen litovat, že tehdejší vedení branné moci důrazně netrvalo na plném zadostiučinění. Bylo by tím prokázalo velkou službu sobě, branné moci i německému národu.

Druhý srpen 1934 přinesl Německu těžkou ztrátu. Polní maršál von Hindenburg zemřel a zanechal svůj národ ve vnitřním revolučním varu nedozírného účinku. Napsal jsem toho dne své ženě:

„Náš starý pán už není. Všichni jsme nad touto nenahraditelnou ztrátou velmi smutní. Byl jako otec celému národu a zvláště branné moci a tu velkou mezeru v našem národním bytí budeme moci uzavírat jen těžko a pomalu. Už jeho pouhé bytí vážilo v očích ciziny víc než psané smlouvy a krásná slova. Měl důvěru světa. My, kdo jsme ho milovali a ctili, jsme se stali o mnoho chudšími.“

---

55 Ernst Röhm (1887–1934), od 1931 náčelník štábu SA, dříve člen Freikorps Epp (1919). Zavražděn 1. 7. 1934 v Mnichově-Stadelheimu na Hitlerův rozkaz: v cele odmítl připravenou pistoli k sebevraždě a zastřelili ho Eicke a Lippert.

56 Kurt von Schleicher (1882–1934), od prosince 1932 do 28. 1. 1933 poslední kancléř Výmarské republiky; vedl Ministeramt — funkci, kterou Guderian mylně přisuzuje Keitelovi. Zavražděn 30. 6. 1934 ve své vile muži v civilu, patrně z SD, kteří dodnes nebyli identifikováni; smrtelně zranili i jeho ženu a vyšetřování bylo zakázáno.

57 Ferdinand von Bredow (1884–1934), generálmajor, od 1929 šéf Abwehru; zavražděn gestapem při Röhmově čistce — zastřelen dvěma ranami do hlavy ještě předtím, než ho dovezli do kasáren v Lichterfelde, kde čistka probíhala. Datum úmrtí nejisté (30. 6., nebo 1. 7. 1934).

„Zítra složíme přísahu Hitlerovi. Přísahu závažných následků! Dej Bůh, aby byla z obou stran držena se stejnou věrností pro blaho Německa. Armáda je zvyklá svou přísahu držet. Kéž to může činit se ctí."

„Máš pravdu. Bylo by dobrodiním, kdyby mluvčí organizací této příležitosti použili k tomu, aby prozatím odvolali všechny slavnosti a nechali řečnění. Je třeba svědomité práce a skromnosti."

Tyto řádky z 2. srpna 1934 vystihují náladu, která tehdy ovládala nejen mne, nýbrž mnoho mých kamarádů a patrně i široké kruhy našeho národa.

Dne 7. srpna 1934 uložili němečtí vojáci zesnulého polního maršála a říšského prezidenta k odpočinku v Tannenberském pomníku. Doznívala za ním Hitlerova poslední slova: „Mrtvý vojevůdče! Vejdi nyní do Valhally!"

Už 1. srpna však říšský kancléř a říšský kabinet na základě zmocňovacího zákona spojili pro případ Hindenburgova skonu úřad říšského prezidenta s úřadem říšského kancléře. Adolf Hitler se tím stal 2. srpna zároveň hlavou říše a nejvyšším velitelem branné moci. Protože si úřad říšského kancléře podržel, sjednotil ve své ruce veškerou moc v říši. Diktatura byla napříště téměř bezmezná.

Po zimě plné práce nadešel rok 1935, který nám v březnu přinesl vyhlášení branné svrchovanosti. Každý voják tuto událost,

[29] která odstraňovala nečestnou část versailleské smlouvy, radostně uvítal. Na Dni památky hrdinů, který se za přítomnosti polního maršála von Mackensena konal s přehlídkou všech zbraní, se poprvé objevilo i několik praporů mladého tankového vojska, ovšem při této pěší přehlídce většinou bez materiálu. Při přípravách přehlídky bylo tankové vojsko původně velmi znevýhodněno, protože — jak mi řekl důstojník generálního štábu, který věc zpracovával — „se svými krátkými karabinami nemůže provést hmat k poctě zbraň". Navzdory tomuto „závažnému" protidůvodu se mi podařilo prosadit přiměřenou účast.

Dne 16. března toho roku jsem byl pozván na večerní setkání u anglického vojenského přidělence. Krátce předtím, než jsem se chystal opustit byt, ohlásil rozhlas provolání říšské vlády. Bylo to znovuzavedení všeobecné branné povinnosti v Německu. Rozhovor s mými anglickými a rovněž přítomnými švédskými známými byl toho večera neobvykle živý. Pánové projevili pochopení pro zadostiučinění, jaké jsem tváří v tvář této pro německou brannou moc tak potěšitelné situaci pociťoval.

V rámci zbrojení, které nyní nastupovalo, jsme teoreticky sledovali cíl dostat se na stejnou úroveň se svými vysoce vyzbrojenými sousedy. Prakticky nemohlo — zvláště pokud šlo o tankové vojsko — prozatím jít o to vystoupit byť jen s přibližně stejným počtem nebo stejnou kvalitou zbraní. V tankovém vojsku jsme museli hledat vyrovnání v organizaci a ve velení. Pevné soustředění našich nepatrných sil do vyšších jednotek, do divizí, a těch do tankového sboru mělo přinést vyrovnání za počet, který nám chyběl.

Nejprve bylo třeba přesvědčit naše vojenské nadřízené, že je naše cesta vůbec schůdná a správná. K tomu účelu uspořádalo Velitelství automobilního vojska, zřízené v červnu 1934, pod vedením generála Lutze na léto 1935 čtyřtýdenní cvičení s tankovou divizí sestavenou z do té doby existujících jednotek. Cvičnou divizi vedl generál svobodný pán von Weichs[58]. Byla stažena do výcvikového prostoru Munster-Lager a soustavně cvičena v předvádění čtyř různých bojových situací. Nešlo nám při tom ani tak o to školit velitele v přijímání a provádění samostatných rozhodnutí, jako spíš dokázat, že pohyb a boj velkých tankových mas v součinnosti s jejich doplňkovými zbraněmi jsou vůbec možné. Generálové von Blomberg a svobodný pán von Fritsch sledovali cvičení s velkým zájmem. Účast Hitlera, kterého generál Lutz rovněž pozval, byla zmařena pasivním odporem jeho adjutantury pozemního vojska.

Výsledek pokusných a učebních cvičení byl velmi uspokojivý.

[30] Když byl jako závěrečný signál cvičení vypuštěn žlutý manévrový balon, poznamenal generálplukovník svobodný pán von Fritsch žertem: „Teď už chybí jen, aby na tom balonu stálo: ‚Guderianovy tanky jsou nejlepší!'" Generál Lutz byl jmenován velícím generálem nově zřizovaného Velitelství tankového vojska. Zřízení velitelství sboru obvyklého druhu zmařil náčelník generálního štábu pozemního vojska generál Beck.

K 15. říjnu 1935 byly postaveny tři tankové divize:

[58] Maximilian Freiherr von Weichs (1881–1954), polní maršál, velitel 2. armády a skupin armád B a F; v prosinci 1941 nemocný, zastupoval ho Rudolf Schmidt — bez toho nelze pochopit, proč na s. 237 „dvě armády sedí na témže místě". Na s. 366 ho Guderian navrhl Hitlerovi jako vrchního velitele nové skupiny armád a chválí ho („muž právě tak chytrý jako přímý a statečný"); Hitler ho odmítl a po Jodlově hanlivé poznámce o jeho zbožnosti jmenoval Himmlera. Obžalován v procesu s rukojmími (1947/48), ze zdravotních důvodů z řízení vyčleněn a propuštěn — odsouzen nebyl.

1. tanková divize pod generálem svobodným pánem von Weichs ve Výmaru,

2. tanková divize pod plukovníkem Guderianem ve Würzburgu,

3. tanková divize pod generálem Feßmannem[59] v Berlíně.

Členění tankové divize z roku 1935 viz příloha 23.

Počátkem října jsem opustil Berlín, abych vyměnil činnost v ústředí za praktickou službu u vojska. Věděl jsem, že Velitelství tankového vojska je pod mým ctěným generálem Lutzem v dobrých rukou. Bylo ovšem třeba počítat se zvýšeným nepřátelstvím z řad generálního štábu a zůstávalo sporné, zda můj nástupce ve funkci náčelníka štábu zůstane právě vůči těmto vlivům dost silný. Stejně tak bylo pochybné, zda Inspekce tankového vojska v OKH, která měla u náčelníka Všeobecného úřadu pozemního vojska hájit zájmy tankového vojska, povede vývoj dál v původním smyslu. Na obou služebních místech se stalo to, čeho jsem se obával: ustoupilo se snahám náčelníka generálního štábu o vytvoření tankových brigád, určených jen k součinnosti s pěchotou. Už roku 1936 k tomu účelu vznikla 4. tanková brigáda ve Stuttgartu. Dále se ustoupilo naléhání staré jízdy na zvýšený vliv na motorizované svazky a místo nových tankových divizí byly založeny tři takzvané „lehké divize“, které se skládaly vždy ze dvou motorizovaných střeleckých pluků, průzkumného pluku, dělostřeleckého pluku, tankového oddílu a řady menších jednotek dalších zbraní. U tankového oddílu se navíc dělal pokus nakládat tanky na nákladní automobily s podvalníky, aby se jim dodala větší pochodová rychlost po silnicích. To bylo beztak plané snažení, neboť na nákladní auta a podvalníky se daly naložit jen tehdejší tanky Panzer I a II, ale tanky Panzer III a IV, očekávané od roku 1938, už ne.

Kromě lehkých divizí byly postaveny ještě čtyři pěší divize (mot.), normální pěší divize, které byly plně motorizovány a potřebovaly značný počet motorových vozidel. Tak vznikl XIV. armádní sbor pro motorizované pěší divize a XV. armádní sbor pro lehké divize, zatímco z Velitelství tankového vojska se stal XVI. armádní sbor pro tři tankové divize. Tyto tři sbory byly nakonec podřízeny nově vytvořenému skupinovému velitelství 4 pod generálem von Brauchitschem v Lipsku, které se mělo starat o výcvik a vývoj.

[59] Ernst Feßmann (1881–1962), generál tankových vojsk, 1935–37 velitel 3. tankové divize, 1939–41 267. pěší divize; od 5. 6. do 30. 9. 1945 v sovětském zajetí.

[31] Dosavadní jednotná zbraňová barva tankového vojska, růžová, byla změněna. Růžové zůstaly tankové pluky a protitankové oddíly. Tankové průzkumné oddíly dostaly nejprve žlutou, potom hnědou, střelecké pluky a motocykloví střelci tankových divizí dostali barvu zelenou, jízdní střelecké pluky lehkých divizí obdržely žluť jízdy, zatímco motorizované pěší pluky zůstaly bílé. Přirozeně teď měli co mluvit i zbraňoví inspektoři pěchoty a jízdy.

Tříštění sil na poli motorizace a tanků, které s tím bylo spojeno, jsem velmi litoval, nemohl jsem však zabránit tomu, aby se vývoj zprvu ubíral touto cestou. Později se dal do správné dráhy vrátit jen zčásti.

Našimi omezenými prostředky na poli motorizace se však plýtvalo i chybami v organizaci ostatních zbraní pozemního vojska. Tak náčelník Všeobecného úřadu pozemního vojska, generál Fromm[60], nařídil, aby byly motorizovány 14. roty pěších pluků, tedy roty protitankové. Na mou námitku, že by tyto roty v rámci pěších pluků pochodujících pěšky měly prozatím raději zůstat tažené koňmi, odvětil: „Pěchota musí taky mít pár aut.“ Má prosba, aby se místo 14. rot pěchoty raději motorizovaly těžké dělostřelecké oddíly, byla zamítnuta. Tato těžká děla zůstala tažena koňmi a později ve válce selhala, zvláště v Rusku.

Vývoj pásových vozidel pro doplňkové zbraně tanků nikdy nenabral tempo, jaké jsme si přáli. Bylo jasné, že tanky dosáhnou tím lepších výsledků, čím lépe je při pochodu napříč terénem dokážou následovat střelci, dělostřelectvo a ostatní zbraně divize. Žádali jsme tedy polopásová vozidla s lehkým pancéřováním pro střelce, ženisty a zdravotní službu, obrněné samohybné lafety pro dělostřelectvo a protitankové oddíly a tanky různé konstrukce pro průzkum a spojovací oddíly. Vybavení divizí těmito vozidly nebylo nikdy zcela provedeno. Přes veškeré zvyšování výroby nemohl náš omezeně výkonný průmysl stačit nesmírnému bobtnání motorizovaných

[60] Friedrich (Fritz) Fromm (1888–1945), generálplukovník; od 20. února 1934 náčelník Všeobecného úřadu pozemního vojska, od 31. srpna 1939 náčelník zbrojní služby a vrchní velitel náhradního vojska. Nejznámější je svou rolí při pokusu o převrat 20. července 1944: o spiknutí ve svém okolí věděl a mlčky je trpěl, odmítl spiklence podpořit a po svém osvobození téhož večera nařídil stanný soud, který dal kolem půlnoci na dvoře Bendlerblocku zastřelit Stauffenberga, Olbrichta, Mertze von Quirnheim a von Haeftena, a Becka dal dostřelit. Hitler jej 14. září 1944 zbavil služby, Lidový soudní dvůr jej odsoudil k smrti pro „zbabělost před nepřítelem“, protože účast na spiknutí prokázat nelze, a 12. března 1945 byl zastřelen na střelnici trestnice Brandenburg-Görden. V kap. VII je prostředníkem mezi Guderianem a Hitlerovým okolím; Guderian o něm píše, že „hrál neprůhlednou roli“.

útvarů v branné moci a u Waffen-SS i v hospodářském životě. Nejvyšší vedení si přes všechny námitky odborníků neukládalo žádná omezení a ctižádost jednotlivých mocipánů je v tom utvrzovala. Při líčení válečných událostí roku 1941 se k tomu bude třeba ještě vrátit.

Tyto naposled probírané otázky se mne u mé divize ve Würzburgu dotýkaly jen okrajově. Má práce byla věnována postavení a výcviku nových útvarů, které se skládaly z kádrů rozličného původu. Zima 1935/36 proběhla nerušeně. V posádkovém městě Würzburgu jsem byl

[32] přátelsky přijat jak dosavadní posádkou pod generálem Brandtem[61], tak městem i krajem. Nastěhoval jsem se do malého domu v Boelckestraße s nádherným výhledem na město ležící pod námi v údolí Mohanu, na pevnost Marienberg a na Käppele, jednu z perel baroka.

Na jaře 1936 nás překvapilo Hitlerovo rozhodnutí vojensky obsadit Porýní[62]. Protože obsazení mělo zůstat vojenským gestem, nebylo k němu použito tankové vojsko. Má divize byla sice uvedena do pohotovosti a přesunuta do výcvikového prostoru Münsingen, ale bez tankové brigády, která byla ponechána ve svých posádkách, aby se zbytečně nestupňovalo napětí. Po několika týdnech se všechno vrátilo do posádek.

Dne 1. srpna toho roku jsem byl povýšen na generálmajora.

Podzimních manévrů toho roku se zúčastnil jen tankový pluk 4 ze Schweinfurtu. Použití jediného pluku v rámci pěší divize nedalo o naší výkonnosti jasný obraz.

Na těchto manévrech byl mezi hosty i generálplukovník von Seeckt[63], který se právě vrátil z východní Asie, a já měl tu čest podat mu několik vysvětlení o tankovém vojsku, které mu bylo do té doby ještě neznámé.

[61] Friedrich Wilhelm (Fritz) Brandt (1879–1939), generálporučík a dělostřelec, od 1934 ve Würzburgu, 31. 3. 1936 odešel do výslužby; v kap. II velitel würzburské posádky. Nezaměňovat s plukovníkem Heinzem Brandtem, obětí bomby z 20. července 1944.

[62] Německé jednotky vstoupily do demilitarizovaného Porýní 7. března 1936. Porušilo to články 42 a 43 versailleské smlouvy, které v pásmu na levém břehu Rýna a v pruhu 50 km na pravém břehu zakazovaly opevnění i vojenské přípravy, a zároveň locarnskou smlouvu z roku 1925, která oba články znovu potvrdila a jejich porušení označila za důvod k zásahu Francie a Belgie. Šlo jen o tři bataliony, které zaujaly posádky v Aachenu, Trevíru a Saarbrückenu; měly rozkaz při francouzském odporu stáhnout se za Rýn a být do hodiny připraveny k návratu.

[63] Hans von Seeckt (1866–1936), v letech 1920–26 šéf velení pozemního vojska, Reichswehr budoval jako „stát ve státě“, 1933–35 poradce Čankajška v Číně; roku 1918 byl jeho pobočníkem v Turecku pozdější moskevský vojenský přidělenec Ernst-August Köstring.

Dále jsem mohl zástupcům tisku pozvaným na manévry vylíčit organizaci a způsob boje nové zbraně.

Rok 1937 proběhl pokojně. Pilně jsme se oddávali výcviku, který vyvrcholil manévry v rámci divize ve výcvikovém prostoru Grafenwöhr. Z pověření generála Lutze jsem v zimě 1936/37 sepsal pod názvem „Achtung! Panzer!" knihu,*) která líčila dějiny vzniku tankového vojska a rozvíjela základní myšlenky, podle nichž mělo být německé tankové vojsko budováno. Chtěli jsme tím přiblížit své myšlenky širšímu kruhu, než bylo možné suchou služební cestou. Nadto jsem se snažil ve vojenském odborném tisku agitovat pro naše názory a vyvracet protiargumenty, jichž nebylo málo. V sevřené zkratce vyšly naše myšlenky ve stati v oficiálním časopise Říšského svazu německých důstojníků z 15. října 1937, kterou bych rád uvedl v doslovném znění, protože podává dobrý obraz tehdejších bojů a názorových rozdílů.

*) Union, Deutsche Verlagsgesellschaft, Stuttgart.

Tankový útok v pohybu a palbě

Mluví-li se obecně o tankovém útoku, vzpomene si laik zpravidla na ocelové obludy od Cambrai a Amiens, o nichž se dalo číst ve válečných zprávách. Vidí v duchu hluboké drátěné překážky, jak se lámou jako stébla slámy; vzpomíná si, že byly rozdrceny kryty a rozmačkány kulomety a že se z válcovacího

[33] *účinku „tanků", z hluku jejich motorů a z plamenů z jejich výfuků zrodil „tankový děs", který byl pak prohlášen za příčinu naší porážky 8. srpna 1918. Tak se jedna — rozhodně ne nejdůležitější — vlastnost tanků, válcovací účinek, v představě četných kritiků vydává za hlavní, a z této jednostranné představy se rozvíjí vysněný obraz tankového útoku, v němž se četné tanky v hustých sestavách pohybují jako obrovské terče pro protitanková děla a dělostřelectvo stejnoměrnou rychlostí a téměř stejným směrem na obránce, aby ho rozválcovaly — a když to řízení cvičení nařídí, tak dokonce i v nevhodném terénu. Účinek zbraní z tanku se podceňuje; tank se prohlašuje za slepý a hluchý; upírá se mu schopnost udržet dobytý terén. Naproti tomu se obraně přiznávají všechny výhody: ta se prý už tanky nedá překvapit; její protitanková děla a její dělostřelectvo zasahují vždy bez ohledu na vlastní ztráty, kouř, mlhu, pokryv a tvar terénu; jsou také vždy na místě tam, kde tanky právě útočí; svou optikou vidí výborně i v mlze a za soumraku a přes ocelovou přilbu slyší každé slovo.*

Z tohoto vysněného obrazu se pak vyvozuje, že tankový útok už nemá žádné vyhlídky. Měly by se tedy tanky zrušit a — jak navrhl jeden kritik — epochu tanků prostě přeskočit? Tím by rázem padla starost o změnu taktiky u všech starých zbraní a bylo by možno uklidněně se vrátit k poziční válce podle vzoru let 1914/15. Jenže do tmy se neskáče dobře, nevíme-li, zda a kde při dopadu přistaneme. Dokud nám tedy naši kritici nedokážou ukázat novou, lepší cestu k úspěchu útoku než cestu vlastního zrušení[64]*, budeme hájit svůj názor, že v tancích — za předpokladu správného nasazení — je dnes třeba spatřovat nejlepší útočnou zbraň pro pozemní boj. Aby se však utváření úsudku o vyhlídkách tankových útoků usnadnilo, podrobme jejich nejpodstatnější znaky rozboru.*

Pancéřování

Všechny tanky určené k vážnému boji jsou chráněny přinejmenším proti průbojnému střelivu S.m.K.[65] *Pro boj proti protitankovým dělům a nepřátelským tankům tato ochrana nestačí; proto nesou tanky k tomu určené v takzvaných vítězných státech světové války, především ve Francii, podstatně silnější ochranu. K probití například Char 2 C je potřebná ráže 7,5 cm. Nasadí-li armáda k útoku v prvním sledu tanky, které jsou chráněny proti většině protitankových děl protivníka, pak je jejich úspěch proti tomuto nejnebezpečnějšímu nepříteli mimo pochybnost, a tím dříve či později i úspěch nad nepřátelskými*

[34] *pěšáky a ženisty, jehož lze pod ochranou silných tanků a po vyřazení protivníkovy protitankové obrany dosáhnout i lehčími typy. Podaří-li se naproti tomu obránci uvést do pole protitankové dělo, které probíjí všechny existující tanky útočníka, a nasadit je včas na rozhodujícím místě, bude úspěch tanků muset být vykoupen oběťmi nebo — při dostatečné hustotě a hloubce obrany — bude zpochybněn. Boje mezi pancířem a střelnou zbraní, který známe po tisíciletí, nezůstane tankové vojsko ušetřeno a musí být veden dál, jak se to děje i v pevnostním stavitelství, u námořnictva a nově u letectva. Skutečnost tohoto boje a jeho proměnlivé vyhlídky ne-*

[64] Seberozpuštěním míní Guderian útočný způsob let 1914–1918, při němž se sevřená sestava rozpadala na malé samostatné skupiny, které si cestu obranou hledaly jednotlivě. Jeho námitka zní, že útok tím ztrácí vedení i směr.

[65] S.m.K. je zkratka německého Spitzgeschoss mit Kern — ostrý náboj s tvrzeným ocelovým jádrem, průbojná pušková munice z první světové války. Pancíř tanku, který odolá jen jí, tedy chrání proti pěchotním zbraním, nikoli proti dělům.

mohou být důvodem k tomu, aby se v pozemním boji od pancíře upustilo — jinak bychom se přece vrátili k vlněné uniformě jakožto jediné ochraně útočníka, uznané ve světové válce za nedostatečnou.

Pohyb

Bylo řečeno: „Jen z pohybu vzchází vítězství.“[1)] *Souhlasíme s tím a chceme postavit technické pomocné prostředky své doby do služeb této myšlenky. Pohyb slouží k tomu, aby dopravil vojsko k nepříteli; používá se k tomu lidských nebo koňských nohou, železnice nebo — nově — motorového vozu a letadla. Jakmile je vojsko u nepřítele, pohyb většinou ztuhne pod účinkem nepřátelské palby. Aby se znovu uvolnil, musí být protivník zničen, nebo aspoň umlčen palbou či donucen opustit své postavení. To se může stát palbou, která je té nepřátelské natolik nadřazena, že nepřátelské dělostřelectvo a nepřátelské kulomety umlknou a každý odpor uhasne. Palba vedená z pevných postavení dosáhne tak daleko, jak daleko může většina palných zbraní střílet s pozorováním. Až potud může pěchota účinku palby využívat; pak musí těžké zbraně a dělostřelectvo provést změnu postavení, aby palbou znovu umožnily pohyb. K provedení tohoto způsobu boje je zapotřebí četných zbraní a ještě četnější munice. Nástupy k tomuto druhu útoku vyžadují hodně času a dají se těžko maskovat. Překvapení, tato podstatná podmínka úspěchu, je zpochybněno. Ale i když se překvapení podaří, odkrývá útočník se začátkem útoku karty, zálohy obránce proudí k místu útoku a uzavírají je; budování nových obranných front je od motorizace záloh snazší než dřív; vyhlídky útoku, který zůstává vázán na tempo pěchoty a dělostřelectva, jsou tomu úměrně ještě menší než v minulé válce. Všechno tedy záleží na tom dostat se do pohybu rychleji než dosud a pak navzdory obranné palbě v pohybu zůstat, aby se obránci ztížilo budování nové obranné fronty a úder útoku se vnesl do hloubky obrany. Stoupenci tankové zbraně věří, že za*

[35] *příznivých předpokladů prostředek k tomu mají; pochybovači soudí, že překvapení, k němuž došlo ve válce roku 1918, znamená „okolnost, kterou dnes u tankového útoku už nelze očekávat“.*[2)] *Podle toho tedy tankový útok obránce už překvapit nemůže? Jak to však potom, že se ve válce dalo dosáhnout překvapivých úspěchů, lhostejno zda k nim byly nasazeny nové, či staré prostředky? Generál pěchoty von Kuhl*[66] *navrhl roku 1916 Nejvyš-*

[66] Hermann von Kuhl (1856–1958), roku 1914 náčelník štábu 1. armády, které Hentsch nařídil ústup od Marny — na „misi Hentschovu“ se Guderian v kap. V odvolává proti Kleistovi; v kap.

šímu armádnímu velení[67]*, aby se pro případ průlomového útoku kladla hlavní váha na překvapení*[3)]*, ačkoli mu k tomu žádné nové útočné prostředky k dispozici nebyly. Ofenziva Michael roku 1918 měla následkem zdařilého překvapení velký úspěch, ačkoli nebylo použito žádných nových zbraní. Přistoupí-li k ostatním opatřením učiněným k vyvolání překvapení ještě nové bojové prostředky, bývá jimi úspěch většinou zvětšen; podmínkou překvapení však nejsou. Věříme, že se při útoku pomocí tanků dostaneme do pohybu rychleji než dosud a — což se zdá skoro ještě důležitější — že po zdařilém vlomu do obrany můžeme také v pohybu zůstat. Věříme, že pohyb lze udržet, jsou-li splněny jisté předpoklady, na nichž úspěch tankového útoku dnes prostě závisí: soustředění sil ve vhodném terénu, mezerovitá obrana, slabší tankový nepřítel, abychom jmenovali aspoň některé. Vytýká-li se nám, že nedokážeme za všech okolností vést úspěšně každý útok a s kulometnými tanky dobývat pevnosti, musíme ke své lítosti poukázat na v mnoha ohledech ještě nedokonalejší útočnou sílu ostatních zbraní a dodat, že ani my nejsme všemohoucí.*

Tvrdí se, že každá zbraň rozvine svou největší účinnost jen tak dlouho, dokud je nová a nemusí se bát obrany.[4)] *Chudák dělostřelectvo! Je už staré staletí. Chudák letectvo! Také už začíná stárnout, vždyť se vznáší nad protiletadlovou obranou. Věříme, že účinnost zbraně závisí na tom, jak si právě stojí obrana proti ní. Narazí-li tanky na nadřazeného nepřítele — nepřátelské tanky nebo protitanková děla —, budou poraženy; jejich účinnost bude malá. Je-li tomu naopak, dospějí k ničivému účinku. Nehledě na sílu obrany závisí účinnost každé zbraně také na její vůli rychle využít vymožeností techniky a zůstat na výši své doby. V tomto ohledu se tanková zbraň žádnou jinou předstihnout nenechá. Říká se: „Granát dělostřelectva obránce je prozatím ještě rychlejší než tankový útok vedený proti dělostřelectvu."*[5)] *Nikdo o tom dosud nepochyboval. Přesto už v letech 1917 a 1918 byly stovky*

II jej Guderian cituje k roku 1916. Zemřel ve 102 letech, vojenský pohřeb mu vystrojil Bundeswehr.

67 Oberste Heeresleitung (O.H.L.) bylo nejvyšší velitelské ústředí německé armády v první světové válce; vzniklo mobilizací roku 1914 a jeho jádrem byl Velký generální štáb. Velelo pozemní armádě, ne celé branné moci — válečné loďstvo mělo vlastní velení. Název obsahuje slovo Heer, které tato edice jinde důsledně překládá jako „pozemní vojsko"; u O.H.L. je ponechán v české literatuře zavedený tvar „Nejvyšší armádní velení", protože jde o vžitý název konkrétního orgánu z let 1914–1918, nikoli o obecné pojmenování složky. Hindenburg vystřídal Falkenhayna v čele O.H.L. 29. srpna 1916 a Ludendorff po jeho boku jako první generální kvartýrmistr; toto třetí O.H.L. soustředilo ve svých rukou i politickou moc v říši. Právě na tuto chvíli Guderian naráží, když na straně 60 píše, že k povolání Hindenburga a Ludendorffa došlo pozdě.

tanků připraveny bezprostředně za přední linií pěchoty, stovky tanků projely přehradnou palbou, tyto tanky následovaly desítky pěších a dokonce jízdních divizí, a to při útocích, které se konaly bez dělostřelecké přípravy, a tedy na

[36] *začátku útoku narážely na nedotčené dělostřelectvo obránce. Nepřátelské dělostřelectvo bude pohyb tanků vážně brzdit jen ve zvlášť nepříznivých případech; a jakmile se tankům jednou podaří vniknout až do dělostřeleckých postavení, baterie velmi brzy umlknou a nebudou už škodit ani pěchotě. Právě strnulá dělostřelecká taktika se svou „dávno pevně stanovenou nouzovou palbou před ohroženým místem" v minulé válce selhala. Sloupy zeminy, prach, čmoud a kouř obranné palby mohou zorné pole tanků omezit; nesnesitelné toto omezení nebude; učíme se je překonávat už v míru. Tanky dokážou i v noci a v mlze jet podle směru kompasu.*

„Nositelem rozhodnutí" není při útocích založených na úspěchu tankové zbraně pěchota, nýbrž tanková zbraň, neboť nezdar jejího útoku v sobě zahrnuje neúspěch celého útoku, kdežto úspěch tankového útoku přináší vítězství.

Palba

Pancéřování a pohyb však zahrnují jen část bojových vlastností tankové zbraně; nejdůležitější je palba.

Palbu lze vést jak ze stání, tak z pohybu. U obou způsobů se míří přímo. Vede-li se palba ze stání na rozpoznané cíle, lze při přímém míření dobrou optikou na účinné vzdálenosti očekávat v nejkratší době a při malé spotřebě munice ničivý účinek. Rozpoznávání cílů je tankovému střelci ztíženo obtížemi s pozorováním za jízdy, ale výškou, v níž je zbraň nad terénem, zase ulehčeno, zvláště na porostlé půdě; často vytýkaná vysoká silueta tanku, která obraně nabízí dobrý cíl, se tedy pro tankového střelce ukazuje i jako jakž takž užitečná. Musí-li se střílet za pohybu, jsou vyhlídky na zásah na blízké vzdálenosti dobré; zmenšují se s rostoucí vzdáleností cíle, s rostoucí rychlostí tanku a s rostoucí nerovností terénu.

V každém případě má v pozemním boji jen tank schopnost nést svou palbu útočně vstříc nepříteli, i když ještě nejsou umlčeny všechny kulomety a děla obránce. Nepochybujeme, že stojící zbraň má větší vyhlídky na zásah než zbraň pohybující se; dokážeme to ostatně posoudit

nejlépe sami, protože umíme vést obojí druh palby. Jenže: „Jen z pohybu vzchází vítězství.“ Má se snad tankový útok používat k tomu, aby hlavní obranné pásmo do hloubky členěné pěchoty a dělostřelectva, zaujavších obranu a opatřených protitankovými zbraněmi, podle vzoru materiálové bitvy světové války připravil palbou ke zteči[6)] *a rozdrtil bubnovou palbou*[68] *? Jistěže ne. Kdo by se o to chtěl pokoušet,*

[37] *vychází z myšlenky čistě pěchotního tanku, tankového vojska, jehož úkol se vyčerpává bojem v nejtěsnější součinnosti s pěchotou a v jejím — námi za příliš pomalé pokládaném — tempu. Nemůžeme a nechceme se opírat ani o týdny a měsíce trvající průzkum, ani o nesmírnou spotřebu munice, nýbrž chceme na vyměřený čas ochromit nepřítele současně v celé hloubce jeho obranného systému. Je nám jasné, že s omezenou zásobou střeliva svých tanků nemůžeme dosáhnout žádné „plánovité dělostřelecké přípravy“ ani „nahromadění dělostřelecké síly“; vždyť zamýšlíme právě opak — přímo mířený, přesný jednotlivý výstřel, tím spíš, že z dlouholeté válečné zkušenosti víme, že ani týdny trvající bubnová palba nejsilnějšího dělostřelectva na této zemi nedokázala pěchotě umožnit vítězství. Věříme však právě na základě zkušeností svých protivníků, že s tanky při útoku vedeném rychle, v dostatečné šíři a hloubce a současně proti různým obranným sestavám nepřítele dokážeme dosáhnout úspěchů, které celkovému rozhodnutí prospějí víc než omezené vlomy podle vzoru světové války. Naše cílená palba nebude jen „přelétávat“ přes nepřítele jako plošná střelba při rozhazovačném, ale nesmyslném výdeji munice, nýbrž při dostatečné hustotě, šíři a hloubce útoku prorazí skutečným ničením rozpoznatelných cílů do protivníkovy obrany díru, kterou mohou zálohy následovat rychleji než roku 1918. Přejeme si, aby tyto zálohy byly po ruce v podobě tankových divizí, protože ostatním zbraním už nemůžeme přiznávat bojovou sílu, rychlost a pohyblivost, jichž je k provedení útoku a pronásledování zapotřebí. Nespatřujeme tedy v tankové zbrani jen „dodatečný prostředek k rozhodnutí bitvy, který v součinnosti s ostatními zbraněmi může v některých myslitelných situacích dopomoci pěchotě k pohybu“.*[7)] *Kdyby tanková zbraň byla jen tím, zůstalo by přece všechno při starém jako roku 1916; kdyby se z ní nemělo vytěžit víc, uvízli bychom od začátku v poziční válce a pohřbili bychom do budoucna každou naději na rychlé rozhodnutí. Ani množství*

[68] Bubnová palba (Trommelfeuer) je soustředěná dělostřelecká palba nejvyšší možné kadence vedená na úzký úsek fronty, při níž jednotlivé výstřely splývají v nepřetržitý rachot — odtud jméno. V první světové válce předcházela útoku i několik týdnů a měla obranu „rozstřílet k útoku“, tedy zničit zákopy, překážky i obránce.

munice u budoucích protivníků, jež se nám prorokuje, ani vzrostlá přesnost a dostřel děl všech ráží, ani jejich lépe rozvinutá střelecká technika nedokážou naším názorem otřást — naopak! Spatřujeme v tankové zbrani rozhodně hlavní zbraň k útoku a budeme tak činit tak dlouho, dokud nám technika nenadělí něco lepšího. Za žádných okolností nebudeme brát na sebe zdlouhavé přípravy a nenecháme ohrozit myšlenku překvapení jen proto, abychom následovali nauku, „že teprve palba umožňuje zahájení pohybu".[8] *Jsme naopak toho názoru, že motory pod pancířem nám dovolují vnést své zbraně do nepřátelské sestavy bez této palebné přípravy, postaráme-li se o to, aby byly splněny nejdůležitější předpoklady jejich*

[38] *nasazení: vhodný terén, překvapení a hromadné nasazení.*

Slovo „hromadné nasazení" však pochybovačům už teď nahání husí kůži po zádech. Píší: „Vyvstává tedy organizační otázka, zda je zásadně správné hromadění všech tankových sil, nebo zda vedle toho není téhož zřetele hoden požadavek umožnit pěchotě zásadním přidělováním tanků teprve útočný rozmach."[9] *Z tohoto výroku si především odnášíme přiznání, že pěchota bez tanků žádný útočný rozmach zřejmě nemá, a vyvozujeme z toho, že ta zbraň, která tento rozmach má a jiným zbraním ho má zprostředkovat, je nepochybně zbraní hlavní. Otázku, zda se tanky mají mezi pěchotu rozdělovat, či ne, vysvětleme na číselném příkladu.*

Červený a Modrý spolu vedou válku. Každá strana má 100 pěších divizí a 100 tankových oddílů. Červený své tanky rozdělil mezi pěší divize; Modrý je jako vojsko v záloze vrchního velení soustředil do tankových divizí. Na bitevní frontě — řekněme — 300 km ať je 100 km bojiště tankům nepřístupného, 100 km tanky zdržujícího a 100 km pro tanky vhodného. Při útoku tedy velmi snadno může vzniknout tato situace: Červený má značnou část svých divizí i s jejich tanky před modrými postaveními v terénu tankům nepřístupném, nemůže je tedy použít; další část nachází v terénu tanky zdržujícím sice poněkud lepší, nikoli však průrazné vyhlídky na úspěch. V terénu pro tanky příznivém lze v každém případě použít jen část červených tankových sil. Modrý naproti tomu stáhl všechny své tankové síly tam, kde se má hledat rozhodnutí a kde je podle terénu také možné je přivodit; má tedy vyhlídku jít do bitvy s nejméně dvojnásobnou tankovou převahou a přesto se na ostatních frontách udržet v obraně proti ojediněle vystupujícím tankům Červeného. Pěší divize, která disponuje asi padesáti protitankovými děly, se spíš ubrání útoku padesáti tanků než dvou set. Dokážeme proto v návrhu rozdělit tanky mezi pěší divize spatřovat jen návrat k primitivní

anglické taktice let 1916/17, která už tehdy zcela ztroskotala a vedla pak k úspěšnému soustředění zbraně u Cambrai.

Rychle do nepřítele vneseným účinkem zbraní a přímo mířenou palbou svých zbraní, poháněných motorem pod ochranou pancíře, chceme usilovat o vítězství. Říká se: „Motor není nová zbraň, nýbrž dopravuje staré zbraně v nové formě.“[10] *Že se motory střílet nedá, je známo; mluvíme-li o tankové zbrani jako o něčem novém, máme na mysli nový druh zbraně, jaký vznikl například motorem u námořnictva v podobě ponorky; teprve motorem se stalo možným*

[39] *letadlo, a tím i letectvo — i tam se mluví o „zbrani“. Cítíme se rozhodně jako „zbraň“ a jsme přesvědčeni, že naše úspěchy v příští bitvě vtisknou událostem svou pečeť. Zdaří-li se náš útok, musí se ostatní zbraně umět řídit časovou mírou našeho útoku. Žádáme proto, aby doplňkové zbraně, kterých je k využití našich úspěchů zapotřebí, byly učiněny stejně pohyblivými jako my a aby nám byly podřízeny už v míru. Neboť k vynucení velkých rozhodnutí sice nebude muset být na místě většina pěchoty, zato však většina tankového vojska. —*

Na sklonku podzimu 1937 se konaly velké manévry branné moci, jichž se zúčastnil Hitler a v posledních dnech i řada zahraničních hostů: Mussolini, anglický polní maršál sir Cyril Deverell[69], italský maršál Badoglio[70] a maďarská vojenská mise. Z tankového vojska byly mezi cvičícími útvary 3. tanková divize pod generálem Feßmannem a 1. tanková brigáda. Mně bylo svěřeno vedení tankového rozhodčího štábu.

Kladným výsledkem manévrů byl důkaz, že tanková divize je použitelná. Nedostatečně pracovalo zásobování a opravárenská služba. Tady bylo třeba začít s nápravou. Podal jsem velitelství sboru návrhy na zlepšení. Bohužel k nim nebylo ihned přihlédnuto, takže se nedostatky, které vyšly najevo, na jaře 1938 opakovaly všem na očích.

[69] Sir Cyril John Deverell (1874–1947), od 15. 5. 1936 polní maršál a náčelník imperiálního generálního štábu; 6. 12. 1937 odešel do výslužby, dva měsíce po setkání s Guderianem. Guderian píše chybně „Cyrill“.

[70] Pietro Badoglio (1871–1956), maršál Itálie, 1929–33 guvernér Libye, 1935–36 vrchní velitel v Habeši, od 26. 7. 1943 předseda vlády; v kap. II host manévrů 1937, v kap. VI terč Mussoliniho hněvu po neúspěchu v Řecku. Etiopie a Libye žádaly jeho vydání a Komise OSN jej vedla jako válečného zločince — souzen nikdy nebyl.

Poslední den manévrů byl cizím hostům předveden velký závěrečný útok, jehož se pod mým velením zúčastnily všechny tanky přítomné na manévrech. Ten pohled byl dosti působivý, ačkoli jsme tehdy disponovali jen malými tanky Panzer I.

Po manévrech byla v Berlíně přehlídka a potom snídaně, kterou dával generálplukovník svobodný pán von Fritsch zahraničním vojenským hostům. Na ni jsem byl rovněž povolán. Při té příležitosti jsem vedl řadu zajímavých hovorů a mimo jiné mě do rozhovoru vtáhli britský polní maršál sir Cyril Deverell a italský maršál Badoglio. Badoglio mluvil o svých zkušenostech z habešského tažení. Sir Cyril Deverell se ptal na mé názory na motorizaci. Mladší britské důstojníky zajímala otázka, zda se dá ve válce pohybovat po bojišti s tolika tanky jako na manévrovém poli před Mussolinim. Nechtěli tomu pořádně věřit a byli zjevně stoupenci teorie pomocné zbraně. V každém případě byl hovor dosti živý.

Poznámky 1 až 10 se vztahují k vyjádřením protivníků v Militär-Wissenschaftliche Rundschau 1937, 3. sešit, s. 326, 362, 364, 368, 369, 372, 373 a 374, časopise generálního štábu pozemního vojska.

III. HITLER NA VRCHOLU MOCI

40

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Rok 1938. Blombergova a Fritschova krize. Připojení Rakouska a Sudet.

Událostmi nabitý rok 1938 začal mým nečekaným povýšením na generálporučíka v noci z 2. na 3. února, po němž následoval rozkaz dostavit se 4. února na poradu k Hitlerovi do Berlína. Čtvrtého časně zrána jsem se v Berlíně na ulici dozvěděl z pokřiku jednoho známého z elektrické dráhy, že jsem byl jmenován velícím generálem XVI. armádního sboru. Mé překvapení bylo bezmezné; neprodleně jsem si obstaral ranní noviny a s úděsem v nich četl, že byla propuštěna řada vysokých důstojníků pozemního vojska, mezi nimi Blomberg, Fritsch a můj dobrý generál Lutz. Vysvětlení tohoto opatření přineslo — aspoň zčásti — přijetí v říšském kancléřství. Všichni velící generálové branné moci stáli v půlkruhu v sále, do něhož vstoupil Hitler, aby nám sdělil, že propustil říšského ministra války, generálního polního maršála von Blomberga, pro jeho sňatek a že se zároveň vidí nucen propustit i vrchního velitele pozemního vojska, generálplukovníka svobodného pána von Fritsch, pro provinění proti trestnímu zákonu. O ostatních propuštěních se blíže nerozhovořil. Byli jsme jako zkamenělí. Těžké výtky proti našim nejvyšším představeným, které jsme pokládali za bezúhonné muže cti, nás zasáhly do morku. Nebylo možné jim uvěřit, a přece si každý musel v tom okamžiku, kdy byly vzneseny, říci, že si je hlava říše nemohla vycucat z prstu. Když Hitler domluvil, opustil sál a byli jsme propuštěni. Nikdo nebyl s to říci slovo. Co také mohlo být v tom otřesném okamžiku — bez vyšetření věci — řečeno s vyhlídkou na účinek?

Případ Blomberg byl jasný. Setrvání ministra v úřadě bylo nemožné. Jinak tomu bylo s generálplukovníkem svobodným pánem von Fritsch. Tady bylo na místě vyšetřování vojenským soudem. Vojenský soud zasedal pod předsednictvím Göringovým[71] a přes svého předsedu dospěl k hladkému

[71] Hermann Göring (1893–1946), velitel Luftwaffe, od 1940 říšský maršál, roku 1941 pověřil Heydricha přípravou „konečného řešení“; v kap. III předsedal soudu ve Fritschově procesu

osvobození. Hanebné podezření vyslovené proti generálplukovníkovi se ukázalo jako zcela nepodložené. Měsíce po té nestoudné pomluvě jsme se — tentokrát na letecké základně — opět sešli, abychom si z úst předsedy Říšského vojenského soudu generála Heitze[72] vyslechli rozsudek a velmi podrobné odůvodnění. Vyhlášení rozsudku

[41] předcházel krátký, litující proslov Hitlerův, v němž nás ujistil, že se takové případy nebudou opakovat. Žádali jsme nyní úplnou rehabilitaci generálplukovníka. Nový vrchní velitel pozemního vojska, na Blombergův návrh generálplukovník von Brauchitsch, však dosáhl jen toho, že byl generálplukovník svobodný pán von Fritsch jmenován šéfem dělostřeleckého pluku č. 12 ve Schwerinu, a tím opět veden v hodnostní listině. Velení už nikdy nedostal. Tváří v tvář potupě, která mu byla způsobena, bylo toto zadostiučinění nedostatečné. Bídný falešný svědek[73] proti němu byl sice na Hitlerův rozkaz popraven, ale nebezpeční zákulisní strůjci toho zbabělého činu zůstali nepotrestáni. Rozsudek smrti nad udavačem sloužil jen k zastření. Jedenáctého srpna se ve výcvikovém prostoru Groß-Born v Pomořanech konalo předání dělostřeleckého pluku č. 12 generálplukovníkovi svobodnému pánu von Fritsch. Třináctého srpna se Hitler zúčastnil cvičení na témže prostranství. K setkání obou mužů nedošlo.

Ušlechtilá zdrženlivost, kterou generálplukovník svobodný pán von Fritsch v dalším čase zachovával, nutila k obdivu. Zda byla tváří v tvář jeho pro-

a v kap. V podle Guderiana především on považoval leteckou převahu za dostatečnou k zabránění odvozu Britů z Dunkerque. Odsouzen k smrti, noc před popravou se 15. 10. 1946 otrávil kyanidem.

72 Walter Heitz (1878–1944), v kap. III předseda Říšského válečného soudu — rozsudek ve Fritschově procesu však jen přečetl, soudu předsedal Göring. Ve Stalingradu vydal 29. 1. 1943 rozkaz „Kdo kapituluje, bude zastřelen!“, 30. 1. byl povýšen na generálplukovníka a sám přesto padl do zajetí; zemřel 9. 2. 1944 v Moskvě v sovětském zajetí.

73 Falešným svědkem byl berlínský drobný zločinec Otto Schmidt, který roku 1936 tvrdil, že ho Fritsch roku 1933 vydíral kvůli údajným homosexuálním aktům; vyšetřující vojenský právník Karl Sack začátkem března 1938 zjistil, že Schmidt zaměnil Fritsche s rytmistrem von Frischem ve výslužbě. Rekonstruovaný spis položil Hitlerovi na stůl ráno 25. ledna 1938 šéf bezpečnostní policie Reinhard Heydrich; gestapo se postavilo proti vyšetřování, které vojenští právníci žádali, a intriku připisuje literatura Himmlerovi a Göringovi. Schmidt svou výpověď 18. března 1938 odvolal a čestný soud, jemuž předsedal Göring, Fritsche téhož dne zprostil a rehabilitoval. Fritsch byl krátce před polským tažením povolán jako šéf dělostřeleckého pluku 12 a padl 22. září 1939 v Targówku při obléhání Varšavy, když mu polská střela protrhla tepnu v noze. Jména Himmlera a Heydricha doplňuje do souvislosti s aférou tato vysvětlivka; v Guderianově textu nestojí.

tivníkům na politickém kolbišti správná, je jiná otázka. Tento úsudek však spočívá na dodatečné znalosti souvislostí a osob.

Hitler převzal 4. února 1938 sám vrchní velení branné moci. Místo říšského ministra války zůstalo neobsazeno. Náčelník Ministerského úřadu generál Wilhelm Keitel[74] převzal funkce ministra, pokud nebyly přeneseny na vrchní velitele složek branné moci, velitelskou pravomoc však nedostal. Napříště se nazýval náčelníkem Vrchního velitelství branné moci.

Vrchní velení nad skupinovým velitelstvím 4 v Lipsku, jemuž byly podřízeny motorizované sbory, dostal generál von Reichenau, pokrokově myslící hlava, s nímž mě pojilo srdečné kamarádství.

Po 30. červnu 1934 byl 4. únor 1938 druhým černým dnem Vrchního velitelství pozemního vojska. Celé německé generalitě se dodatečně činí těžká výtka, že oba dny selhala. Ta výtka může zasáhnout jen rozhodující muže na špici. Pro většinu zůstával pravý stav věci neprohlédnutelný. I v případě Fritsch, který byl od počátku nepravděpodobný, ba nemyslitelný, bylo třeba nejprve vyčkat rozsudku vojenského soudu, než se daly podniknout vážné kroky. Nový vrchní velitel pozemního vojska byl naléhavě žádán, aby tyto kroky učinil, nemohl se však k tomu odhodlat. Mezitím byla tato událost zastíněna zahraničněpolitickými ději největšího významu — připojením Rakouska. Okamžik k jednání byl promeškán. Celá věc však prokázala, že mezi hlavou říše a špicí pozemního vojska existuje krize důvěry; to mi bylo jasné, aniž bych byl s to pozadí rozpoznat.

[42] Převzal jsem od svého ctěného předchůdce, generála tankového vojska Lutze, agendu svého nového velitelského obvodu. Náčelníkem štábu XVI. armádního sboru byl plukovník Paulus[75], mně už léta dobře známý, typ ušlechtile myslícího, chytrého, svědomitého, pilného a nápaditého důstojníka ge-

[74] Wilhelm Keitel (1882–1946), generál polní maršál a šéf OKW; podepsal rozkaz o komisařích, výnos „Noc a mlha“ i výnos o výkonu válečného soudnictví v prostoru „Barbarossa“ ze 13. 5. 1941 a po 20. červenci 1944 byl řádným členem „čestného dvora“. Guderian jej chybně nazývá „náčelníkem Ministerského úřadu“ — od roku 1935 vedl Wehrmachtamt, Ministeramt vedli Schleicher a Reichenau. 8. 5. 1945 podepsal kapitulaci v Karlshorstu; odsouzen k smrti, žádost o zastřelení zamítnuta a 16. 10. 1946 byl oběšen.

[75] Friedrich Paulus (1890–1957), spoluautor plánu Barbarossa, velitel 6. armády obklíčené u Stalingradu; 30./31. 1. 1943 ho Hitler povýšil na polního maršála s očekáváním, že se zastřelí, a Paulus se téhož dne vzdal. U Guderiana v kap. III jako plukovník a náčelník štábu XVI. armádního sboru, známý mu osobně z třicátých let, „ušlechtilý, chytrý, svědomitý“, na s. 186 rozmluva s Liebensteinem, na s. 249 jen v závorce u Stalingradu. V sovětském zajetí 1943–53, v Norimberku svědčil pro obžalobu, od 1953 žil v NDR; zemřel na ALS.

nerálního štábu, o jehož čistém chtění a vlasteneckém postoji nelze pochybovat. Spolupracovali jsme vynikajícím způsobem a v plné shodě. Mezitím byla proti nešťastnému vrchnímu veliteli 6. armády od Stalingradu rozšiřována obvinění a podezření nejhoršího druhu. Dokud Paulus sám nedostane příležitost k obhajobě, nemohu žádné ze žalob proti němu vznesených uvěřit.

Tankové divize mezitím vyměnily velitele. Veleli:

1. tankové divizi generál Rudolf Schmidt[76], 2. tankové divizi generál Veiel[77] a 3. tankové divizi generál svobodný pán Geyr von Schweppenburg[78].

Připojení Rakouska

Desátého března kolem šestnácté hodiny jsem byl povolán k náčelníkovi generálního štábu pozemního vojska generálu Beckovi a dozvěděl jsem se od něho pod pečetí nejhlubšího tajemství, že se Vůdce nosí s myšlenkou provést připojení Rakouska k říši a že s pochodovým rozkazem musí počítat řada útvarů. „Musíte znovu převzít svou starou druhou tankovou divizi," řekl mi. Namítl jsem, že by tím byl dotčen generál Veiel, můj nástupce, který je přece zdatný generál. „Máte ale za všech okolností vést při této příležitosti motorizované jednotky," odvětil Beck. Navrhl jsem nato zmobilizovat velitelství XVI. armádního sboru a podřídit mu kromě 2. tankové divize ještě jeden další svazek. Generál Beck k tomu určil Leibstandarte SS „Adolf Hitler", která se měla vpochodování rovněž zúčastnit. Závěrem poznamenal: „Má-li se připojení vůbec provést, nastal teď pravděpodobně nejpříznivější okamžik."

[76] Rudolf Schmidt (1886–1957), generál tankových vojsk; velitel XXXIX. armádního sboru ve Francii 1940, od 26. 12. 1941 Guderianův nástupce ve velení 2. tankové armády. Strana 329 k němu nepatří — tam vystupuje vyslanec Paul Otto Schmidt, hlavní tlumočník zahraničního úřadu.

[77] Rudolf Veiel (1883–1956), 1938–42 velitel 2. tankové divize, od 1943 velitel Wehrkreisu V; v kap. III dorazil do Pasova bez map a pohonných hmot, v kap. V měl 17. 5. 1940 převzít velení sboru po Guderianovi a 3. 6. dostal Rytířský kříž. 21. 7. 1944 odvolán pro podezření z účasti na spiknutí. Datum úmrtí sporné (19. 3., nebo 19. 5. 1956), poválečný osud nedohledán.

[78] Leo Freiherr Geyr von Schweppenburg (1886–1974), vojenský ataše v Londýně 1933–37, v kap. VI velitel XXIV. tankového sboru po celé tažení 1941, v letech 1943–44 velitel Panzergruppe West, odvolán po sporu s Rommelem; Guderianova chyba na s. 303 — píše, že byl odvolán spolu s Rundstedtem a Sperrlem, stalo se to až v srpnu 1944. Po válce psal studie pro Historical Division US Army a radil při budování Bundeswehru.

Odebral jsem se do své kanceláře, nařídil přípravy podle stavu věcí možné a rozvažoval, jaká opatření by bylo třeba učinit k provedení úkolu. Kolem dvacáté hodiny jsem byl znovu povolán k Beckovi a po jistém čekání jsem mezi dvacátou první a dvacátou druhou dostal rozkaz uvést 2. tankovou divizi a Leibstandarte SS „Adolf Hitler“ do pohotovosti a shromáždit je u Pasova. Při té příležitosti jsem se dozvěděl, že svazky určené ke vpochodování do Rakouska mají být podřízeny rozkazu generálplukovníka von Bocka[79]. Jižně od mého armádního sboru měly překročit Inn pěší divize, další síly byly určeny pro Tyrolsko.

[43] Mezi dvacátou třetí a dvacátou čtvrtou hodinou jsem vydal poplachové rozkazy pro 2. tankovou divizi telefonem, veliteli Leibstandarte Seppu Dietrichovi[80] osobně. Všem svazkům byl jako cíl pochodu stanoven Pasov. Zatímco předání poplachového rozkazu Leibstandarte nečinilo obtíže, došlo u 2. tankové divize k třenicím tím, že všichni štábní důstojníci pod vedením velitele divize byli na cvičné cestě v moselské oblasti v Trevíru. Celá divize byla tedy při doručení rozkazu bez svých velitelů. Ty bylo nejprve třeba přivézt od Mosely v automobilech. Navzdory těmto komplikacím rozkaz rychle pronikl a vojsko bylo neprodleně uvedeno do pochodu.

Vzdálenost z ubytovacího prostoru 2. tankové divize kolem Würzburgu do Pasova činila průměrně 400 km, z Pasova do Vídně 280 km a z Berlína do Vídně 962 km.

Než jsem Seppa Dietricha propustil, řekl mi, že musí ještě k Vůdci. Záleželo mi teď na tom, aby se připojení odehrálo bez bojových akcí. Měla to přece být pro obě strany radostná záležitost. Napadlo mě proto ozdobit tanky na znamení našich mírumilovných úmyslů prapory a čerstvou zelení. Požádal jsem Seppa Dietricha, aby mi k tomuto opatření vymohl Vůdcovo svolení, a o půl hodiny později jsem je měl.

---

79 Fedor von Bock (1880–1945), generál polní maršál; v kap. III velel vpádu do Rakouska, v kap. IV byl vrchním velitelem skupiny armád v Polsku, v kap. VI velel skupině armád Střed a 19. 12. 1941 se hlásil nemocným. 3. 5. 1945 zasáhl jeho auto u Lensahnu britský hloubkový letec a druhý den v lazaretu zemřel; do zajetí se nedostal.

80 Josef „Sepp“ Dietrich (1892–1966), SS-Oberst-Gruppenführer a generálplukovník Waffen-SS, velitel Leibstandarte SS Adolf Hitler, roku 1944 převzal 6. tankovou armádu; v kap. V 24. 5. 1940 neuposlechl Hitlerův rozkaz k zastavení a Guderian mu to na místě schválil, v kap. VII je jedním z prvních návštěvníků izolovaného Guderiana. 30. 6. 1934 velel popravčím jednotkám ve Stadelheimu a jako velitel 6. tankové armády nesl odpovědnost za masakr u Malmedy (17. 12. 1944); v malmedyském procesu odsouzen na doživotí, 1955/1956 propuštěn, roku 1957 v Mnichově na 18 měsíců. Den úmrtí nejistý (21., podle části zdrojů 22. 4. 1966).

Velitelství XVI. armádního sboru dorazilo 11. března[81] kolem dvacáté hodiny do Pasova. Tam byl připraven rozkaz ke vpochodování 12. března v osm hodin. K půlnoci dorazil do Pasova v čele svých vojsk velitel 2. tankové divize generál Veiel. Neměl ani mapy Rakouska, ani pohonné hmoty na pokračování pochodu. Pokud šlo o mapy, musel jsem ho odkázat na „Baedekera", obvyklého u cestujících. Otázka pohonných hmot se řešila hůř. V Pasově sice byl sklad pohonných hmot pozemního vojska, ale byl určen pro nástup s frontou obrácenou na západ k obraně Západního valu a podle své mobilizační směrnice směl vydat pohonné hmoty jen pro tento případ. Rozhodující nadřízení o našem úkolu zpraveni nebyli, a proto nebyli v noci k zastižení. Svědomitý správce skladu mi tedy vydání vzácné látky odepřel a bylo třeba pohrozit násilím, než povolil.

Protože nebyly zmobilizovány žádné zásobovací kolony, musela se vytvořit výpomoc. Starosta Pasova pomohl tím, že poskytl určitý počet nákladních automobilů k urychlenému postavení nezbytných kolon pohonných hmot. Jinak byly rakouské čerpací stanice podél postupové silnice požádány, aby se zařídily na nepřetržitý provoz.

Přes všechnu námahu, kterou generál Veiel vynaložil, se nepodařilo provést překročení hranice přesně v osm hodin. Bylo devět, než první jednotky 2. tankové divize projely zdviženou závorou, na rakouské straně radostně vítány obyvatelstvem. Předvoj divize

[44] tvořily tankové průzkumné oddíly 5 (Kornwestheim) a 7 (Mnichov) a prapor motocyklových střelců 2 (Kissingen). Tento předvoj spěchal přes Linec, kterým se projíždělo k poledni, na St. Pölten.

Jel jsem v čele hlavního voje 2. tankové divize, zatímco Leibstandarte „Adolf Hitler", která se po svém dalekém přesunu z Berlína připojila k tankové divizi, tvořila zadní voj. Ozdobení tanků prapory a zelení se osvědčilo.

[81] Dne 11. března 1938 předal německý vojenský přidělenec Wolfgang Muff ve Vídni Hitlerovo ultimátum; Göring je telefonicky vystupňoval a večer dal dvouhodinovou lhůtu do 19.30 s požadavkem Schuschniggovy demise a okamžitého vpochodování. Schuschnigg rezignoval a nařídil Bundesheeru neklást odpor; kancléřem se stal Arthur Seyß-Inquart, od 16. února 1938 ministr vnitra s policií v rukou, který 13. března jako zastupující hlava státu podepsal zákon o připojení. Telegram žádající německé jednotky posloužil jako záminka — vpochodování bylo naplánováno předem. V prvních dnech po převzetí moci bylo zatčeno asi 70 000 lidí, především ve Vídni: politikové a intelektuálové První republiky a stavovského státu a především Židé. Dne 12. března byly vyloupeny tisíce židovských podniků a institucí, Židé byli veřejně týráni a nuceni v „Reibpartien" smývat z chodníků protinacistické nápisy; více než 8 000 židovských obchodů přešlo do „arijských" rukou nebo zavřelo.

Obyvatelstvo vidělo, že přicházíme s mírumilovným úmyslem, a přijetí bylo nadmíru srdečné. Staří vojáci z první světové války stáli u cesty s válečnými vyznamenáními na prsou a zdravili. Vozidla byla při každé zastávce ozdobena, vojáci opatřeni potravinami. Podávaly se ruce, bylo objímání a slzy radosti. Žádný nesouzvuk nerušil připojení oběma stranami vytoužené a už několikrát zmařené. Děti jednoho národa, které nešťastná politika po dlouhá desetiletí držela oddělené, našly k sobě cestu a jásaly si vstříc.

Postup se odehrával po jediné silnici vedoucí přes Linec. Krátce po dvanácté hodině jsem do Lince dorazil, pozdravil úřady a dal si krátkou svačinu. Když jsem se chystal opustit město směrem na St. Pölten, potkal jsem Reichsführera SS Himmlera[82] a rakouské ministry Seyß-Inquarta[83] a von Glaise-Horstenau[84]. Ti mi sdělili, že Vůdce dorazí do Lince v patnáct hodin, a požádali mě, abych převzal uzávěru podél příjezdové ulice a na náměstí. Nechal jsem nato předvoj zastavit v St. Pöltenu a nařídil uzavření ulic a náměstí v Linci dostupnými částmi hlavního voje. Této uzávěry se na vlastní přání zúčastnila i posádka Bundesheeru. Brzy zaplnilo ulice a náměstí asi šedesát tisíc lidí. Masy se zmocnilo nesmírné nadšení. Říšskoněmečtí vojáci byli bouřlivě vítáni jásotem.

Hitlerův příjezd se zpozdil až do soumraku. Přijal jsem ho na vjezdu do města a stal se nyní očitým a ušním svědkem jeho triumfálního vjezdu do města a jeho proslovu z balkonu radnice. Nezažil jsem ani předtím, ani potom tak živelné nadšení jako v tuto hodinu. Po svém proslovu se Hitler odebral k několika raněným ze srážek před připojením a potom do svého hotelu, kde jsem se u něho odhlásil k pokračování pochodu na Vídeň. Při přijetí na náměstí byl velmi dojat.

[82] Heinrich Himmler (1900–1945), Reichsführer SS a šéf německé policie, hlavní organizátor holokaustu. Pro tuto knihu je podstatné, že od 20. července 1944 velel také vojskům: téhož dne jej Hitler jmenoval šéfem výzbroje pozemního vojska a vrchním velitelem náhradního vojska, 2. prosince 1944 mu dal velení skupiny armád „Horní Rýn“ a 24. ledna 1945 skupiny armád „Visla“ na východní frontě. V té funkci je Guderianovým protivníkem v kapitolách XI a XII; vlastní štábní práci přenechal Hansi Jüttnerovi. Dne 23. května 1945 se v britském internačním táboře v Lüneburgu otrávil kyanidem.

[83] Arthur Seyß-Inquart (1892–1946), kancléř při anšlusu, 1940–45 říšský komisař pro Nizozemí (deportace Židů, popravy rukojmí); narodil se ve Stonařově u Jihlavy. V Norimberku odsouzen k smrti a 16. 10. 1946 oběšen.

[84] Edmund von Glaise-Horstenau (1882–1946), roku 1938 vicekancléř, v letech 1941–44 německý zplnomocněný generál v Chorvatsku, kde kritizoval ustašovský teror. Sebevražda 20. 7. 1946 v americké internaci, patrně ze strachu před vydáním do Jugoslávie.

Kolem dvacáté první hodiny jsem opustil Linec, kolem půlnoci jsem byl v St. Pöltenu, uvedl jsem svůj předvoj opět do pochodu a v jeho čele jsem za prudké sněhové vichřice dorazil 13. března kolem jedné hodiny do Vídně.

Ve Vídni právě skončil velký pochod s pochodněmi na počest připojení a ulice byly plné slavnostně naladěných lidí. Nebylo tedy divu, že objevení prvních německých vojsk vyvolalo bouřlivý jásot. U Opery se konalo defilé předvoje za zvuků hudby

[45] Bundesheeru a za přítomnosti velitele vídeňské divize Bundesheeru generála Stümpfla[85]. Po skončení defilé nadšení znovu bouřlivě propuklo. Byl jsem donesen do svého ubytování. Knoflíky mého pláště se obratem ruky proměnily v upomínky. Zakusili jsme velmi mnoho laskavostí.

Po krátkém nočním odpočinku jsem se 13. března dopoledne vydal na návštěvní cesty k velitelům rakouského Bundesheeru, u nichž jsem veskrze nalezl velmi zdvořilé přijetí.

Čtrnáctý březen byl vyplněn přípravou velké přehlídky nařízené na patnáctého. Svěřili mi vedení příprav, a tak jsem měl potěšení poprvé služebně spolupracovat s našimi novými kamarády. V krátké době jsme dospěli k dohodě a příštího dne jsme měli zadostiučinění, že tento první veřejný akt ve Vídni, která se nyní stala říšskoněmeckou, dobře proběhl. Při přehlídce zahájily defilé útvary Bundesheeru. Pak následoval střídavě vždy jeden útvar říšskoněmeckého pozemního vojska s jedním rakouským. Nadšení obyvatelstva bylo veliké.

Jeden z dalších večerů jsem shromáždil několik rakouských generálů, které jsem v těch dnech poznal, k malé večeři v hotelu Bristol, abych novou kamarádskost upevnil i mimo službu. Potom jsem se vydal na prohlídkové cesty, abych poznal motorizované svazky Bundesheeru a udělal si jasno o způsobu jejich začlenění do říšského pozemního vojska. Z těchto cest mi dvě zvlášť utkvěly v paměti. První mě zavedla do Neusiedlu am See, kde ležel v posádce prapor motorizovaných myslivců. Druhá vedla do Brucku an der Leitha k tankovému praporu Bundesheeru. Tento prapor stál pod vedením podplukovníka Theiße[86], obzvlášť zdatného důstojníka, který byl po těžké nehodě s tankem tělesně postižen. Jeho vojsko dělalo výborný dojem a já

[85] Heinrich Stümpfl (1884–1972), od 1938 městský velitel Vídně; přes syna udržoval styky s rakouským odbojem. V zajetí 1945–46, pak žil v Grazu.

[86] Rudolf Theiß (1887–1961), v kap. III velitel tankového praporu Spolkového vojska v Brucku. Osud ani místo úmrtí se zjistit nepodařilo.

rychle našel spojení s mladými důstojníky i s mužstvem. V obou útvarech vládl velmi dobrý duch a stejně dobrá kázeň, takže k sjednocení těchto vojsk s říšskoněmeckým pozemním vojskem bylo možné přistupovat jen s radostí a nadějí.

Aby se nejen německým vojákům ukázalo Rakousko, ale i rakouským Německo a aby se posílil pocit sounáležitosti, byla do Staré říše vyslána na krátké návštěvy řada jednotek Bundesheeru. Tak přišel jeden útvar i do mé staré posádky Würzburgu, kde byl pod vedením mé ženy slavnostně přijat a pohoštěn.

Velmi brzy jsem mohl nechat svou milou ženu přijet za mnou do Vídně, abych s ní 25. března prožil její narozeniny.

[46] Pro německé tankové vojsko vyplynulo z podniku připojení několik důležitých poučení.

Pochod proběhl celkově bez třenic. Ztráty na kolových vozidlech byly malé, na tancích vyšší. Na přesné údaje se už nepamatuji; více než 30 % v žádném případě nečinily. Do přehlídky 15. března byly na místě téměř všechny tanky. Toto číslo výpadků, vzhledem k délce ujeté cesty a rychlosti postupu nikoli nadměrně vysoké, se laikovi na poli tanků, zvláště generálplukovníku von Bockovi, zdálo příliš vysoké. Proto se po vpochodování z této strany ozvala prudká kritika mladé tankové zbraně. Mělo se za to, že je jí třeba upřít schopnost vydržet velké pochody. Věcná kritika však dospěla k jiným výsledkům. Při hodnocení výkonů tankového vojska na pochodu do Vídně je třeba přihlédnout k těmto hlediskům:

a) Vojsko nebylo na svůj úkol nijak připraveno. Počátkem března bylo na začátku výcviku v rámci roty. Teoretický výcvik štábních důstojníků, provozovaný v zimě u 2. tankové divize velmi intenzivně, měl být zakončen zmíněnou cestou k Mosele. Na nepřipravené zimní cvičení v rámci divize nikdo nepomýšlel.

b) Vyšší velení nebylo na událost připraveno o nic víc. Rozhodnutí k ní vzešlo z Hitlerovy iniciativy. Celek se tedy jeví jako improvizace a u tankových divizí, existujících teprve od podzimu 1935, jako riziko.

c) Improvizovaný pochod do Vídně vyžadoval od vojsk 2. tankové divize výkon asi 700 km, od Leibstandarte SS „Adolf Hitler“ výkon asi 1000 km v době 48 hodin. V podstatě byl tento nárok splněn.

d) Nejdůležitějším nedostatkem, který se projevil, byla nedostatečná opravárenská služba, zvláště u tanků. Tato chyba se objevila už na podzimních manévrech 1937. Návrhy učiněné k jejímu odstranění však v březnu 1938 ještě nebyly vzaty v úvahu. Chyba se nikdy neopakovala.

e) Dále se jako podstatné ukázalo zásobování pohonnými hmotami. Nedostatky, které v této oblasti vyšly najevo, byly záhy odstraněny. Protože k žádné spotřebě munice nedošlo, daly se v této oblasti zkušenosti zkonstruovat jen analogií. Postačily k tomu, aby se učinila opatření.

f) V každém případě bylo prokázáno, že teoretická tvrzení o použitelnosti tankových divizí k operačním úkolům jsou správná. Pochodové výkony a rychlosti předčily očekávání. Vojsko bylo posíleno ve svém sebevědomí. Velení se mnohému naučilo.

[47] g) Pochod poučil, že lze bez obtíží pohybovat po jedné silnici více než jednou motorizovanou divizí. Myšlenka na postavení a operační použití motorizovaných sborů se prosadila.

h) Je však třeba zdůraznit, že zkušenosti bylo možné nasbírat jen ohledně uvádění tankových svazků do pohotovosti, jejich pohybu a zásobování, nikoli však ohledně jejich boje. Budoucnost nicméně prokázala, že německé tankové vojsko bylo i v tom na správné cestě. —

Winston Churchill[87] podává ve svých pozoruhodných a velmi významných pamětech (sv. I/1, s. 331 německého vydání, Alfred Scherz Verlag, Bern) ovšem zcela jiné vylíčení připojení. Zaslouží si, aby bylo uvedeno v doslovném znění:

> *„Triumfální vjezd do Vídně byl odjakživa snem rakouského svobodníka. Na sobotní večer 12. března naplánovala nacionálně-socialistická strana ve Vídni pochod s pochodněmi na uvítanou vítěznému hrdinovi. Nedostavil se však nikdo. Tři vyděšení Bavoři od zásobovacích vojsk, kteří přijeli vlakem připravit ubytování pro invazní armádu, museli být proto neseni na rame-*

[87] Winston S. Churchill (1874–1965), britský premiér od 10. května 1940 do července 1945 a znovu v letech 1951–1955; za první světové války i na jejím prahu roku 1939 první lord admirality. Guderian nepolemizuje s Churchillem válečným, nýbrž s Churchillem pamětníkem: s jeho šestisvazkovými dějinami The Second World War (1948–1953), za které dostal roku 1953 Nobelovu cenu za literaturu. Odtud obě místa sporu — Churchillův výklad anšlusu v kap. III a zastavení před Dunkerque v kap. V.

nou ulicemi. Důvod tohoto zdržení pronikal na povrch pomalu. Německý válečný stroj se kolísavě přikodrcal přes hranici a poblíž Lince se zastavil. Navzdory bezvadnému počasí a stavu silnic většina tanků selhala. U motorizovaného těžkého dělostřelectva docházelo k poruchám. Silnice z Lince do Vídně byla zablokována uvízlými těžkými vozidly. Za selhání, které odhalilo nehotový stav německé armády v tomto stadiu jejího znovubudování, byl pokládán za odpovědného generál von Reichenau, Hitlerův zvláštní oblíbenec, velitel armádní skupiny IV.

Hitler sám, který projížděl Lincem automobilem, uviděl tu dopravní zácpu a zuřil. Lehké tanky byly z té spleti vyproštěny a v časných ranních hodinách neděle vjížděly jednotlivě do Vídně. Těžké tanky a motorizované dělostřelectvo byly naloženy na železnici a jen tak dorazily včas na slavnost. Obrázky Hitlerovy jízdy Vídní uprostřed jásajících nebo vyděšených davů jsou známé. Ale tento okamžik mystické slávy měl neklidné pozadí. Ve skutečnosti Vůdce pěnil vzteky nad zjevnými nedostatky svého vojenského aparátu. Obořil se na své generály a ti mu odpověď nezůstali dlužni. Připomněli mu, že odmítl naslouchat Fritschovi a jeho varováním, že Německo není s to podstoupit riziko většího konfliktu. Zdání bylo přesto zachováno. Oficiální slavnosti a přehlídky se konaly…“

[48] Winston Churchill byl zjevně špatně informován. Pokud vím,*) nejezdily 12. března žádné vlaky z Bavorska do Vídně. Ti „tři vyděšení Bavoři“ by se tam tedy museli dostat vzdušnou cestou. Německý válečný stroj byl v Linci zastaven pouze mnou, a to k přijetí Hitlera, z žádného jiného důvodu. Jinak by byl odpoledne dorazil do Vídně. Počasí bylo špatné; odpoledne začalo pršet a v noci panovala značná sněhová vichřice. Jediná silnice, která vedla z Lince do Vídně, byla kvůli novému štěrkování kilometry rozkopaná a jinak dost špatná. Většina tanků dorazila do Vídně bez nehody. K poruchám u těžkého dělostřelectva nemohlo dojít, protože jsme žádné neměli. Silnice nebyla zablokována v žádnou chvíli. Generál von Reichenau převzal velení nad skupinou armád 4 teprve 4. února 1938, nemohl tedy být činěn odpovědným za případná selhání materiálu, neboť byl v úřadě teprve pět týdnů. I jeho předchůdce, generálplukovník von Brauchitsch, byl ve svém postavení tak krátce, že mu odpovědnost přisoudit nelze.

*) Jak laskavě sdělilo Ředitelství drah v Mnichově, podle shodných vy-

jádření tehdy činných úředníků nejely v den vpochodování z Německa do Vídně žádné zvláštní vlaky s vojenskými osobami ani vojenským materiálem. To druhé by bylo předpokládalo dohodu mezi německými a rakouskými železničními místy, k čemuž v žádném případě nedošlo. Pěší divize byly vyloženy den před vpochodováním v prostorech blízko hranic kolem Berchtesgadenu, Freilassingu a Simbachu a prázdné vlaky byly ihned odeslány zpět k novému nakládání. Druhý den vpochodování byla tato vojska vykládána už v Salcburku a teprve třetí den projela až do Vídně.

Jak je vylíčeno výše, přijal jsem Hitlera v Linci. Neprojevil ani nejmenší vztek. Bylo to snad jedinkrát, kdy jsem ho viděl dojatého. Během jeho proslovu k nadšeným masám jsem stál vedle něho na balkoně linecké radnice a mohl jsem ho přesně pozorovat. Slzy mu tekly po tvářích a tady rozhodně nehrál divadlo.

Měli jsme tehdy u vojska vůbec jen lehké tanky. Těžké tanky nebyly po ruce právě tak jako těžké dělostřelectvo, nemohly tedy být ani naloženy na železnici.

Na žádného generála se nikdo neobořil, aspoň mi o tom není nic známo. Ani zmíněné odpovědi tedy nemohly být dány; ani o nich mi není nic známo. Osobně se mnou Hitler v těch březnových dnech v Linci i ve Vídni zacházel naprosto zdvořile. Jediná důtka, které se mi dostalo, přišla od generálplukovníka von Bocka, vrchního velitele vpochodujících vojsk, a týkala se mnou zmíněné výzdoby tanků prapory, kterou pokládal za nepředpisovou. Poukaz na Hitlerovo svolení vyřídil i tuto záležitost.

Týž válečný stroj, který se sem „kolísavě přikodrcal přes hranici“, v roce 1940 v jen málo vylepšené podobě každopádně postačil k tomu, aby v krátké lhůtě překonal zastaralé armády západních mocností. Z pamětí

[49] Winstona Churchilla jasně vysvítá, že chce podat důkaz, že političtí vůdcové Velké Británie a Francie mohli roku 1938 vést válku s dobrou vyhlídkou na úspěch. Vojenští vůdcové byli z dobrých důvodů skeptičtější. Znali slabost svých armád, aniž by však nastoupili cestu k jejich obnově. I němečtí generálové chtěli mír, avšak ne ze slabosti nebo ze strachu z novot, nýbrž protože věřili, že národních cílů svého národa lze dosáhnout mírovou cestou.

Druhá tanková divize zůstala v prostoru kolem Vídně a od podzimu dostávala rakouské doplňky. Leibstandarte SS a velitelství XVI. armádního sboru se v dubnu vrátily do Berlína. V uvolněném ubytovacím prostoru ko-

lem Würzburgu byla na podzim 1938 nově postavena 4. tanková divize pod generálem Reinhardtem[88]. Kromě toho byly zformovány ještě 5. tanková divize a 4. lehká divize.

Během letních měsíců 1938 jsem se věnoval svým mírovým úkolům velícího generála. Spočívaly hlavně v prohlídkách mně podřízených vojsk. Daly mi příležitost poznat důstojníky i mužstvo a položit základ k tomu vztahu důvěry, který se projevil za války a na nějž jsem byl vždy obzvlášť hrdý.

V srpnu toho roku jsem se mohl nastěhovat do služebního bytu, který mi byl v Berlíně přidělen. Do tohoto měsíce spadla návštěva maďarského říšského správce Horthyho[89] a jeho choti a maďarského ministerského předsedy Imrédyho[90]. Zažil jsem přijetí na nádraží, přehlídku, večerní tabuli u Hitlera a slavnostní představení v Opeře. Po večerní tabuli si Hitler na nějakou dobu přisedl k mému stolu a bavil se o tankových otázkách.

Politické výsledky Horthyho návštěvy byly pro Hitlera neuspokojivé. Doufal patrně, že říšského správce pohne k vojenskému spojenectví, viděl se však v tomto ohledu zklamán. Bohužel dal svému zklamání v projevu při tabuli a svým chováním po večerní tabuli dosti zřetelně průchod. —

Od 10. do 13. září jsem se se svou ženou zúčastnil říšského sjezdu strany v Norimberku. V průběhu toho měsíce dosáhlo napětí mezi říší a Česko-Slovenskem svého vrcholu. Ovzduší bylo nabité. Nejživěji to nalezlo výraz v Hitlerově velké závěrečné řeči v norimberské Kongresové hale. Nejbližší budoucnosti bylo možné hledět vstříc jen s největší starostí.

---

[88] Georg-Hans Reinhardt (1887–1963) — správný tvar je Georg-Hans, nikoli Hans-Georg —, generálplukovník, v kap. III velitel 4. tankové divize, v kap. V velitel XXXXI. armádního sboru, od 5. 10. 1941 tankové skupiny 3 a od srpna 1944 do ledna 1945 skupiny armád Střed. Na s. 235 (5./6. 12. 1941 zastavil útok 35 km od Kremlu) ho Guderian uvádí anachronicky jako velitele 3. armády — tanková skupina 3 byla přejmenována až 1. 1. 1942. 25. 1. 1945 těžce raněn do hlavy a 26. 1. odvolán spolu s Hoßbachem; v procesu s OKW odsouzen na 15 let, propuštěn 1952. Datum úmrtí kolísá: edice uvádí 24. 11., prameny i 22. nebo 23. 11. 1963.

[89] Miklós Horthy (1868–1957), admirál rakousko-uherského námořnictva a jeho poslední vrchní velitel loďstva, v letech 1920–44 regent Maďarska; v říjnu 1944 se pokusil o příměří, Němci jej zatkli a donutili k abdikaci. V Norimberku vypovídal jen jako svědek, souzen nebyl; od 1949 exil v Portugalsku.

[90] Béla Imrédy (1891–1946), maďarský premiér 1938–39, prosadil druhý protižidovský zákon a odstoupil, když vyšel najevo jeho židovský původ; roku 1944 ministr ve Sztójayově vládě. 28. 2. 1946 popraven zastřelením na dvoře věznice v Markó utca.

Ze sjezdu strany jsem se musel odebrat do výcvikového prostoru Grafenwöhr, kde byly ubytovány 1. tanková divize a Leibstandarte SS. Nejbližší týdny byly vyplněny četnými cvičeními a prohlídkami.

[50] Ke konci měsíce se připravovalo vpochodování do Sudet. Tváří v tvář odmítavému postoji Čech[91] vůči jakýmkoli ústupkům rostlo nebezpečí války. Nálada zvážněla.

Mnichovská dohoda však uvolnila cestu k mírovému řešení, a tak se připojení Sudet mohlo uskutečnit bez krveprolití.

Musel jsem politice přinést ještě osobní oběť, neboť 1. října jsem svou stříbrnou svatbu slavil sám v Grafenwöhru, zatímco má milá žena seděla stejně sama v Berlíně, protože i oba naši synové byli v pohraničí. Nejkrásnějším darem k tomuto dni byl ještě jednou zachovaný mír.

Druhého října byl můj štáb přeložen do Plavna ve Fojtsku a třetího začalo vpochodování do německých Sudet.

Připojení Sudet

Pro vpochodování do Sudet byly XVI. armádnímu sboru podřízeny 1. tanková divize a 13. a 20. (mot.) pěší divize. Obsazení se odehrálo ve třech eta-

[91] V předloze tu nestojí „Tschechoslowakei“, nýbrž **„Tschechei“** — a Guderian obě slova v knize střídá: „Tschechei“ pětkrát, „Tschechoslowakei“ třikrát, dokonce pro tutéž událost (připojení Memelska) jednou tak a jednou onak. Oficiální německý název státu zněl do listopadu 1938 Tschechoslowakei; „Tschechei“ byl naproti tomu tvar, který užívala i nacistická propaganda — Hitlerovým cílem po Mnichovu bylo „rozbití zbytkového Česka“ (Zerschlagung der Rest-Tschechei). Překládáme proto „Čechy“, aby se autorovo rozlišení neztratilo; „Česko“ by bylo pro rok 1938 anachronismus. Čtenář ať má na paměti, že Guderian tím slovem míní celé území pozdějšího protektorátu Čechy a Morava, nikoli jen historickou zemi Čechy. Třetím tvarem, který se v knize objeví, je **„Tschecho-Slowakei“** se spojovníkem (s. 44) — a ten nebyl pravopisný, nýbrž ústavní: po Žilinské dohodě ze 6. října 1938 a ústavních zákonech o autonomii Slovenskej zemi a Podkarpatské Rusi z 22. listopadu 1938 se název státu skutečně změnil na Česko-Slovensko. Guderian jej ale užívá už pro září 1938, tedy o dva měsíce dřív, než vznikl. Na týž spojovník narazil i rok 1990: ústavní zákon č. 81/1990 Sb. z 29. března zavedl název, který v českém znění spojovník neměl („Československá federativní republika“) a ve slovenském měl („Česko-slovenská federatívna republika“), a už 20. dubna jej vystřídal zákon č. 101/1990 Sb. s kompromisním „Česká a Slovenská Federativní Republika“. Wehrmacht vpochodoval 15. března 1939 a téhož dne vyhlásil Hitler na Pražském hradě protektorát; protektorem se stal Konstantin von Neurath.

pách. Třetího října obsadila 13. (mot.) pěší divize pod generálem Ottou[92] Cheb, Aš a Františkovy Lázně, čtvrtého října 1. tanková divize Karlovy Vary a pátého října všechny tři divize pruh na východ odtud až k demarkační čáře.

První dva dny vpochodování pobýval u mého armádního sboru Adolf Hitler. První tanková divize — ta z Chamu do Eibenstocku v Sasku 273 km — a 13. (mot.) pěší divize provedly v nocích z 30. 9. na 1. 10. a z 1. na 2. 10. přesun z okolí Grafenwöhru na sever a zaujaly východiště k nebojovému vstupu do Chebska; velmi dobrý pochodový výkon.

Třetího října jsem očekával Hitlera na hranici u Aše a hlásil mu uskutečněné vpochodování svých divizí. Pak jsem jel přes Aš na snídani u polní kuchyně těsně před Chebem, jíž se Hitler zúčastnil. Byla obvyklá mužstevní strava, hustá polévka s hovězím masem. Když Hitler zjistil, že je v polévce maso, spokojil se několika jablky a požádal mě, aby jídlo z polní kuchyně bylo příští den bezmasé. Následující přijetí v Chebu bylo velmi slavnostní a radostné. Obyvatelstvo se dostavilo ve velkých počtech ve sličném chebském kroji a připravilo Hitlerovi živé ovace.

Čtvrtého října jsem očekával Hitlera u polní kuchyně štábu 1. tankové divize, seděl jsem při snídani proti němu a zažil nenucený rozhovor, v němž se projevilo živé zadostiučinění všech, že se válce podařilo vyhnout. Vojska stála podél silnice, po níž

[51] pak Hitler jel, byla jím pozdravena a dělala výborný dojem. Všechno bylo radostné, vozidla — jako v březnu v Rakousku — skrz naskrz ozdobena zelení a květinami. Jel jsem potom napřed do Karlových Varů k čestným rotám připraveným tam před divadlem, vždy po jedné z tankového pluku 1, střeleckého pluku 1 a Leibstandarte SS. Na pravém křídle tankové roty stál vedle svého velitele můj nejstarší syn jako pobočník I. oddílu tankového pluku 1.

Uzávěra se stačila zřídit jen taktak, pak přijel Adolf Hitler. Odebral se špalírem vojska do divadla, kde ho přijalo obyvatelstvo. Venku se lil déšť. Ve vestibulu divadla se však odehrávaly přímo dojímavé výjevy. Ženy a dívky, které se dostavily ve svých krásných krojích, propukly v pláč, mnohé poklekly, jásot byl nesmírný. Sudetští Němci museli snést těžké věci, bezmeznou bídu,

[92] Paul Otto (1881–1961), v kap. III velitel 13. (mot.) divize, která obsadila Cheb, Aš a Františkovy Lázně; u Kocku přijal kapitulaci generála Kleeberga, tedy posledních polských polních jednotek, a 1939–42 vedl vojenskou misi na Slovensku. V letech 1945–49 v sovětském zajetí.

nezaměstnanost, národní útlak[93]. Mnozí ztratili každou naději. Teď měla přijít nová výstavba. Okamžitě jsme začali se stravováním chudých z polních kuchyní, než mohlo být uvedeno v chod sociální pomocné dílo.

Guderian a Reinhardt v Sudetech, 1938

autor neznámý, Bild 146-1988-120-10 · CC BY-SA 3.0 de

Mezi 7. a 10. říjnem bylo obsazeno další pásmo německy osídlené země. Jel jsem k tomu účelu přes Kadaň a Žatec do Teplic-Šanova. Všude se našim vojákům dostávalo téhož dojímavého přijetí. Všechny tanky a vozidla pokrývalo krupobití květin. Živé zátarasy z chlapecké a dívčí mládeže ztěžovaly postup. Tisíce vojáků německé krve, propuštěných z české armády, pochodovaly pěšky do svého domova, většinou ještě v českých uniformách, s kufrem nebo bednou na zádech: armáda rozbitá bez boje. První pevnostní

[93] Krátce po Mnichovu uprchlo z odstoupeného pohraničí do zbytku Československa asi 115 000 Čechů a 30 000 Němců; Ústav pro péči o uprchlíky napočítal k 1. březnu 1939 téměř 150 000 uprchlíků. Vedle Čechů byli pronásledováni němečtí socialisté, komunisté a pacifisté, z nichž část odešla přes Prahu do Londýna. Židovské obyvatelstvo zabraného pásma zasáhla krátce po obsazení „křišťálová noc“: byla vypálena řada synagog a předních Židů bylo deportováno do koncentračních táborů. Zabrané území bylo 14. dubna 1939 rozděleno — severní a západní část tvořila Reichsgau Sudetenland s vládními obvody Cheb, Ústí a Opava, jižní části připadly k Niederdonau, Oberdonau a Bayerische Ostmark.

linie Čech byla v našich rukou; nebyla tak silná, jak jsme si mysleli, ale přece jen bylo dobře, že jsme ji nemuseli dobývat v krvavém boji.

Vůbec byli všichni šťastni z mírového obratu politiky. Válka by byla nejtvrději zasáhla právě německé kraje a od německých matek by si byla vyžádala mnoho obětí.

V Teplicích jsem byl ubytován v lázeňském domě, který patřil knížeti Clary-Aldringenovi[94]. Kníže a kněžna nás přijali velmi pohostinně a laskavě. Poznali jsme řadu osobností německočeské šlechty a těšili se z jejich ryzího němectví. Domnívám se, že lord Runciman[95] posoudil situaci v Čechách správně a že jeho mínění tehdy mnoho přispělo k zachování míru. Že toto mírové řešení nemělo trvání, nebyla jeho vina.

Prozatím politické napětí každopádně povolilo a mohli jsme se z toho radovat. Dostal jsem příležitost k šoulačce na jelení zvěř a v následujících čtrnácti dnech jsem ulovil několik dobrých jelenů. —

[52] Pohnutý rok 1938 se chýlil ke konci a politice vzdálení vojáci jako já doufali, že navzdory dosavadním bouřím teď nastoupí klidnější vývoj. Mysleli jsme, že přírůstek země a lidí, jehož se říši dostalo, bude vyžadovat delší dobu vyrovnávání a že upevnění nově získané pozice posílí německé postavení v Evropě bez války natolik, že našich národních cílů bude možné dosáhnout mírovou cestou. Viděl jsem Rakousko a Sudety na vlastní oči; při všem nadšení pro připojení byla hospodářská situace obou území tak špatná a rozdíly ve správě mezi Starou říší a novými územími tak velké, že se dlouhá

94 Alfons kníže Clary und Aldringen (1887–1978), v kap. III hostil Guderiana v teplickém lázeňském domě; Teplice zdědil roku 1920, roku 1945 mu byl majetek konfiskován a od 1948 žil v Benátkách, kde zemřel v exilu. Jeho paměti vyšly česky jako Vůně vzpomínek (2002).

95 Walter Runciman, vikomt (1870–1949), roku 1938 vedl Runcimanovu misi; jeho zpráva doporučila odstoupení pohraničí a připravila půdu pro Mnichov. Britská vláda vyslala misi, aby zprostředkovala mezi československou vládou a Sudetoněmeckou stranou; Runciman a jeho lidé přijeli do Prahy 2. a 3. srpna 1938. Mise byla navenek na vládě nezávislá, jejím faktickým šéfem kanceláře však byl Frank Ashton-Gwatkin, přidělený z Foreign Office, a britský vyslanec v Praze Basil Newton k ní faktem patřil. Zpráva datovaná 21. září 1938 a zveřejněná 28. září doporučila okamžité odstoupení území s německou většinou Německu bez plebiscitu, hlavní odpovědnost za zhroucení jednání kladla na vedení Sudetoněmecké strany a českou správu označila za „nikoli aktivně útlačnou“, byť jí vytýkala netaktnost a diskriminaci; zbytek Československa měla neutralizovat mezinárodní garance. Zpráva se stala podkladem Chamberlainových godesberských návrhů z 22. září; archivní doklady ukazují, že byla na poslední chvíli upravena, a Ashton-Gwatkin později uvedl, že ho Runciman požádal o zprávu, která podepře politiku premiéra. Runcimanova nestrannost byla zpochybňována i proto, že většinu víkendů strávil na šlechtických sídlech zprostředkovaných Sudetoněmeckou stranou.

doba míru jevila jako naléhavě nutná, má-li se srůst v jeden celek trvale zdařit. Zdálo se, že Mnichovská dohoda toto řešení umožňuje.

Velké zahraničněpolitické úspěchy Hitlerovy navíc setřely zlý dojem z únorové krize. I změna v úřadě náčelníka generálního štábu pozemního vojska v září, z Becka na Haldera[96], zůstala pod dojmem úspěchů v Sudetech bez zvláštního účinku. Generál Beck odešel do výslužby, protože nemohl souhlasit s Hitlerovou zahraniční politikou, kterou pokládal za nebezpečnou. Demonstraci celé generality za mír, kterou navrhl, Brauchitsch bohužel odmítl a generálům o ní nedal vědět. Vracel jsem se tedy ze Sudet do Berlína v přesvědčení, že jdu vstříc delší mírové práci. Bohužel jsem se mýlil.

Nové vyhrocení situace

Koncem října se konal ve Výmaru u příležitosti slavnostního otevření novostavby hotelu „Elephant" župní sjezd za přítomnosti Hitlera, na nějž jsem byl pozván jako velící generál XVI. armádního sboru a nadřízený vojsk stojících ve Výmaru. Sjezd byl zahájen státním aktem na městském zámku a vyvrcholil Hitlerovým proslovem pod širým nebem před velkým zástupem lidí. V této řeči byl Hitler nápadně ostrý proti Anglii, zvláště proti Churchillovi a Edenovi[97]. Jeho předchozí řeč v Saarbrückenu jsem kvůli svému pobytu v Sudetech neslyšel a byl jsem teď nanejvýš překvapen, že musím znovu zjišťovat podrážděné ovzduší. Po Hitlerově proslovu se v prostorách „Elephantu" konalo přijetí u čaje. Hitler mě vyzval, abych se posadil k jeho stolu, a já měl nyní příležitost asi dvě hodiny se s ním bavit. V průběhu toho rozhovoru jsem se ho zeptal, proč mluvil proti Anglii tak ostře. Svůj výklad odůvodnil chováním svých godesberských partnerů v rozhovoru, které pociťoval jako neupřímné,

[53] a záměrně nezdvořilým chováním prominentních návštěvníků vůči sobě. Velvyslanci Hendersonovi[98] prý řekl: „Jestli mě ještě jednou navštíví

[96] Franz Halder (1884–1972), generálplukovník, náčelník generálního štábu pozemního vojska od 1. 9. 1938 do září 1942; v kap. VI od něj pochází odhad, že Rusko bude sraženo za 8 až 10 týdnů — doklad pro to chybí —, a návštěva štábu tankové skupiny 2 dne 6. 6. 1941 je nejistá. Guderian jeho odvolání klade na 25. září, Zeitzler je však ve funkci od 24. 9. 1942. Po 20. 7. 1944 zatčen a vězněn ve Flossenbürgu a Dachau, v květnu 1945 osvobozen Američany; stíhán nebyl, v letech 1946–61 vedl německé oddělení Historical Division US Army.

[97] Anthony Eden (1897–1977), ministr zahraničí 1935–38 (v únoru 1938 odstoupil na protest proti appeasementu), 1940–45 a 1951–55, v letech 1955–57 premiér (Suez).

[98] Sir Nevile Henderson (1882–1942), velvyslanec v Berlíně 1937–39 a zastánce appeasementu; zemřel 30. 12. 1942 v Londýně.

lidé v ledabylém obleku, pošlu svého velvyslance v Londýně k vašemu králi ve svetru. Vyřiďte to své vládě.“ Ještě dodatečně se rozhněval nad tím, co pociťoval jako odstrčení, a prohlásil, že se z anglické strany nechce upřímné smíření. Zasáhlo ho to tím víc, že původně choval k Anglii velkou úctu a přál si trvalou spolupráci.

Navzdory mnichovské dohodě tedy Německo dál stálo před nanejvýš napjatou situací plnou nedůvěry. To muselo každého naplňovat zklamáním a vážnou starostí.

Večer sjezdového dne se ve výmarském divadle dávala *Aida*. Měl jsem místo ve Vůdcově lóži a byl jsem pozván i k následující večeři ke stolu Hitlerovu. Rozhovor se točil kolem obecných a uměleckých otázek. Hitler vyprávěl o své cestě do Itálie a o provedení *Aidy* v Neapoli. Ve dvě hodiny v noci se odebral ke stolu herců.

Po návratu do Berlína jsem byl povolán k vrchnímu veliteli pozemního vojska. Sdělil mi, že zamýšlí vytvořit nové místo, jemuž mají být svěřena motorizovaná vojska a jízda — jakýsi vyšší inspektor pro tato, jak se vyjádřil, rychlá vojska. Vlastní rukou také sepsal návrh služební instrukce pro nové místo a dal mi jej přečíst. Návrh stanovil pro nový post tyto pravomoci: právo konat prohlídky a předkládat výroční zprávu. Neobsahoval žádnou velitelskou pravomoc, žádné oprávnění sepisovat a vydávat služební předpisy, žádný vliv na organizaci a personálie. Odmítl jsem proto toto odstavení.

O několik dní později se dostavil náčelník Personálního úřadu pozemního vojska, generál Bodewin Keitel[99], mladší bratr náčelníka OKW, z pověření vrchního velitele pozemního vojska, aby znovu naléhal na převzetí nového úřadu. Odmítl jsem znovu s uvedením svých důvodů. Nato mi Keitel sdělil, že zřízení nového úřadu nevzešlo z Brauchitschovy iniciativy, nýbrž vychází z Hitlerova přání. Nemohu se prý tedy přijetí vyhnout. Nemohl jsem skrýt své zklamání nad tím, že mi vrchní velitel hned zpočátku neřekl, od koho rozkaz k novému místu vychází, ale odmítl jsem znovu a požádal Keitela, aby Vůdci sdělil mé důvody pro odmítnutí a zároveň vyjádřil mou ochotu přednést je osobně.

[99] Bodewin Keitel (1888–1953), od 1. 10. 1941 generál pěchoty, šéf personálního úřadu pozemního vojska od 1. 3. 1938 do 1. 10. 1942, mladší bratr polního maršála Wilhelma Keitela; 10. 12. 1941 mu Guderian spolu se Schmundtem podal písemné hlášení o situaci — tedy mimo vojenskou cestu velení. Zemřel 29., podle části zdrojů 27. 7. 1953.

[54] Za několik málo dní nato jsem byl povolán k Hitlerovi, přijat jím mezi čtyřma očima a dotázán na důvody svého odmítnutí. Vyložil jsem mu velitelské poměry ve Vrchním velitelství pozemního vojska a vysvětlil základní rysy služební instrukce, kterou pro nové místo navrhl vrchní velitel pozemního vojska. Podle ní bych měl ve svém nynějším postavení velícího generála tří tankových divizí větší vliv na vývoj tankového vojska než v tom novém, které se mi nabízí. Ze své přesné znalosti osobností rozhodujících v OKH a jejich postoje k problémům vývoje tankového vojska ve smyslu operačně použitelné útočné zbraně velkého stylu musím pociťovat nové řešení jako krok zpět. Rozvedl jsem, že v OKH převládá sklon rozdělovat tanky mezi pěchotu a že si při vzpomínce na konflikty, které jsem kvůli tomu v minulosti už musel vybojovat, nemohu do budoucna slibovat žádný pokrok. Spojení s jízdou se navíc děje proti vůli této staré zbraně, která by ve mně viděla svého protivníka a novou úpravu by přivítala s nedůvěrou. Modernizace jízdy je naléhavě nutná, ale i proti ní se v OKH a u starých jezdeckých důstojníků zvedá silný odpor. Své podrobné výklady jsem uzavřel slovy: „Pravomoci, které mi jsou určeny, nedovolí tento odpor překonat a následkem musí být ustavičné třenice a spory. Prosím proto, abych byl ponechán ve svém nynějším postavení.“ Hitler mě nechal mluvit asi dvacet minut, aniž mě přerušil. Pak své přání zřídit nové místo odůvodnil nutností ústředního řízení vývoje všech motorizovaných vojsk a jízdy a nařídil mi, s odmítnutím mé prosby, nové místo převzít. Uzavřel: „Projeví-li se odpor, který jste zmínil, brzdivě, povolám vás k hlášení přímo k sobě. Nutné novoty už spolu prosadíme. Nařizuji vám proto nový úřad převzít.“

K tomu přímému přednesu pochopitelně nikdy nedošlo, navzdory obtížím, které nastoupily okamžitě.

Byl jsem tedy s povýšením na generála tankového vojska jmenován náčelníkem „rychlých vojsk“ a zřídil si v Bendlerstraße své velmi skromné nové úřední sídlo. Dali mi dva důstojníky generálního štábu, podplukovníka von le Suire a kapitána Röttigera[100]; mým pobočníkem se stal podplukovník Riebel[101]. Pro každé odvětví vojsk, která mi byla svěřena, jsem dostal referenta.

[100] Hans Röttiger (1896–1960), podílel se na dílčí kapitulaci v Itálii (operace Sunrise, 29. 4. 1945), roku 1950 spoluautor Himmerodského memoranda, od 1957 první inspektor pozemního vojska Bundeswehru. Guderian uvádí jeho hodnost zpětně — roku 1938 už kapitánem nebyl. Zemřel ve funkci.

[101] Gustav-Adolf Riebel (1896–1942), 1938–40 Guderianův pobočník a v kap. V pobočník tankové skupiny — po bitvě u Juniville dal nad spícím Guderianem postavit stan a hlídku, Guderian ho nazývá „starostlivým“; v listopadu 1938 byl ještě majorem, podplukovníkem až od 1. 6.

Pak jsem se dal do práce. Bylo to jako lít vodu do bezedného sudu. Tankové vojsko nemělo do té doby téměř žádné výcvikové předpisy. Sepsali jsme je a předložili návrhy ke schválení oddělení výcviku pozemního vojska. Tam nebyl žádný tankový důstojník.

[55] Návrhy tedy nebyly posuzovány z hlediska potřeb tankového vojska, nýbrž z jiných. Dostávaly většinou vyřízení: „Členění látky neodpovídá členění u pěchoty. Návrh se proto zamítá.“ Jednotnost členění látky, jednotnost „nomenklatury“ — to byla podstatná hlediska, podle nichž byla naše práce posuzována. Potřeba vojska nehrála roli.

Členění jízdy do hbitých, moderně vyzbrojených divizí, které jsem pokládal za nutné, a proto navrhoval, ztroskotalo na opatření dvou tisíc koní, jejichž povolení náčelník Všeobecného úřadu pozemního vojska generál Fromm nepokládal za možné. Jízda tedy zůstala až do války ve svém neuspokojivém členění, které ji odsoudilo k tomu, aby s výjimkou jedné brigády existující ve Východním Prusku tvořila smíšené průzkumné oddíly pro pěší divize, složené vždy z jedné eskadrony na koních, jedné cyklistické eskadrony a jedné motorizované eskadrony z několika nedostatečných obrněných průzkumných vozů, protitankových kanónů a jezdeckých děl. Velet této podivné směsi se dalo sotva. Při mobilizaci postavila jízda takové průzkumné oddíly jen pro činné divize mírového pozemního vojska. Nové útvary se stejně musely spokojit s cyklisty. Nabízelo se tedy zvolit obecně jiné řešení. Jízda se dostala do této špatné situace, ačkoli všichni její nadřízení předstírali, že o ni pečují se zvláštní láskou. V tom je rozdíl mezi teorií a praxí.

Ještě jedna vedlejší okolnost vrhla světlo na poměry: mé mobilizační určení jako náčelníka rychlých vojsk bylo zprvu určením velícího generála záložního pěšího sboru. Bylo zapotřebí stížnosti, aby se dosáhlo zařazení v rámci tankového vojska.

1939. Jako velitel tankového pluku 24 padl 23. 8. 1942 u Morozova, posmrtně povýšen na generálmajora.

IV. ZAČÁTEK KATASTROFY

56

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Vstříc válce

Březen 1939 přinesl začlenění Čech do říše ve formě protektorátu. Tím byla vytvořena velmi vážná zahraničněpolitická situace. Podnět k tomuto kroku vyšel výhradně od Hitlera.

Ráno v den vpochodování jsem byl povolán k vrchnímu veliteli pozemního vojska, seznámen s dokonanou skutečností a pověřen, abych se odebral do Prahy, sesbíral zkušenosti motorizovaných a tankových svazků se vpochodováním, které proběhlo za zimního počasí, a prohlédl si český tankový materiál.

V Praze jsem zastihl svého nástupce ve velení XVI. armádního sboru, generála Hoepnera[102], nechal si od něho vylíčit jeho zkušenosti a navštívil různé útvary, abych nasbíral bezprostřední dojmy. V Brně jsem viděl český tankový materiál, který dělal použitelný dojem a prokázal nám dobré služby v polském a francouzském tažení, dokud za ruského tažení nemusel ustoupit těžkým německým konstrukcím.

Po Čechách připadlo říši bez boje ještě Memelsko[103].

[102] Erich Hoepner (1886–1944), generálplukovník, velitel tankové skupiny 4 v Barbarosse a v tažení na Moskvu; 5./6. 12. 1941 zastavil útok na Moskvu téže noci jako Guderian a 8. 1. 1942 z vlastní iniciativy nařídil ústup, za což jej Hitler nečestně vyhodil z wehrmachtu — právě z jeho případu vyrůstá Guderianovo nejostřejší protihitlerovské místo v knize. V listopadu 1941 nařídil střílet „podezřelé živly". Zatčen 20. 7. 1944 jako účastník spiknutí, 8. 8. 1944 odsouzen k smrti a téhož dne v Plötzensee oběšen.

[103] Memelsko (litevsky Klaipėdský kraj) bylo území o rozloze asi 2 400 km² se zhruba 140 000 obyvateli, které versailleská smlouva odňala Německu a dala pod správu Dohody a Společnosti národů; roku 1923 je po povstání obsadila Litva a připojila jako autonomní oblast s vlastním parlamentem. Tvořilo necelých pět procent litevského území, ale soustřeďovala se v něm asi třetina litevského průmyslu a jediný litevský námořní přístav. Dne 20. března 1939 předal Ribbentrop litevskému ministru zahraničí Urbšysovi ústní ultimátum; smlouva o vydání

Dne 20. dubna slavil Hitler své padesáté narozeniny velkou přehlídkou. Všechny prapory branné moci byly shromážděny v jednom praporu vlajkonošů a vzdaly mu pozdrav. Stál na vrcholu úspěchu. Bude mít tolik sebeovládání, aby své postavení udržel a nepřepjal luk napnutý už do krajnosti?

Dne 28. 4. vypověděl námořní dohodu s Anglií[104] a německo-polský pakt o neútočení.

Dne 28. 5. navštívil Berlín italský ministr zahraničí hrabě Ciano[105]. Říšský ministr zahraničí uspořádal na jeho počest velké přijetí. Aby získal víc místa, dal postavit dva velké stany, které zastřešily celou jeho zahradu. V těch květnových dnech však byla velká zima, a tak se stany musely vytápět, což byl nesnadný podnik. Hitler byl na slavnosti přítomen. Hosty bavila kabaretní vystoupení, mimo jiné tance sourozenců Höpfnerových, k nimž se shromáždili v jednom ze stanů, připraveném k tomu pódiem. Chvíli se muselo čekat, než mohla vystoupení začít, protože Hitler chtěl sedět vedle Olgy Čechovové[106], pro niž bylo teprve třeba poslat. Hitler měl zálibu v umělcích a rád pobý-

kraje byla podepsána v jednu hodinu po půlnoci 23. března se zpětnou účinností k 22. březnu a německé jednotky vstoupily do přístavu ještě před jejím podpisem.

[104] Obě vypovězené smlouvy byly pilíře Hitlerovy předválečné diplomacie. Německo-britská námořní dohoda z 18. června 1935 dovolila Německu stavět flotilu o 35 procentech tonáže královského námořnictva a u ponorek až o 45 procentech, tedy nad rámec versailleských omezení, která Německu ponorky zakazovala; Londýn ji podepsal bez porady s Paříží a Římem. Německo-polská deklarace o neútočení z 26. ledna 1934 byla sjednána na deset let a zavazovala obě strany řešit spory dvoustranným jednáním a neužívat síly. Hitler obojí vypověděl v řeči v říšském sněmu 28. dubna 1939: deklaraci proto, že Polsko přijalo 31. března britskou záruku, námořní dohodu proto, že Británie podle něho Německo „obkličuje".

[105] Galleazzo Ciano (1903–1944), 1936–43 ministr zahraničí a Mussoliniho zeť; 25. 7. 1943 hlasoval proti Mussolinimu, uprchl do Německa a Němci jej vydali Italské sociální republice, 11. 1. 1944 ve Veroně popraven zastřelením. Guderianova chyba: klade Cianovu návštěvu Berlína na 28. 5. 1939, byl tam 21.–23. 5. a 22. 5. podepsal Ocelový pakt — tím padá i výklad, že přijel Hitlera varovat. Ciano byl v Berlíně o šest dní dříve, než kniha uvádí: přijel 21. května 1939 a 22. května podepsal v nové říšské kanceláři za Hitlerovy přítomnosti s Ribbentropem německo-italskou smlouvu o přátelství a spojenectví, dobově zvanou Ocelový pakt. Jeho článek III zavazoval každou stranu, že se druhé, dostane-li se do vojenských komplikací s jinou mocností, okamžitě postaví po boku a podpoří ji veškerou vojenskou mocí na zemi, na moři i ve vzduchu. Mezi válkou obrannou a útočnou smlouva nerozlišovala a na tom, kdo konflikt vyvolal, nezáleželo. Platnost byla stanovena na deset let. Jiná Cianova berlínská návštěva se v květnu 1939 nekonala.

[106] Olga Čechovová (1897–1980), neteř Antona Čechova a první manželka Michaila Čechova, od roku 1920 filmová hvězda v Berlíně, od 1936 Staatsschauspielerin. V roce 1945 ji zadržela SMERŠ, odvezla do Moskvy a vyslýchala, pak ji bez soudu propustila. Zpravodajské vazby jsou nejisté: aktivní špionáž prokázána není a sama to celý život popírala (datum narození 14., nebo 26. 4. 1897).

val v jejich kruhu. Politickým účelem Cianovy návštěvy bylo patrně varovat Hitlera před válkou.

[57] Zda tento Mussoliniho úkol provedl důsledně a dost rázně až do konce své návštěvy, není mi známo.

Červen přinesl konečně návštěvu jugoslávského prince regenta Pavla[107] a jeho krásné choti v Berlíně. Opět se konala velká přehlídka převážně motorizovaných vojsk, a to v takovém počtu, že podívaná působila unavujícím dojmem, místo aby přesvědčila. Pozoruhodné je, že princ jel z Berlína dál do Londýna. Pokud vím, očekávání, která Hitler k návštěvě vázal, se nenaplnila.

Politických varování nebylo málo. Ale Hitler a jeho ministr zahraničí Ribbentrop[108] si namluvili, že západní mocnosti nenajdou odhodlání k válce proti Německu a že tak budou mít ve východní Evropě volnou ruku pro své cíle.

Můj úkol v letních měsících roku 1939 spočíval v přípravě velkých manévrů branné moci s motorizovanými vojsky, plánovaných na podzim. Měly být vedeny přes Krušné hory do Sudet. Rozsáhlé přípravné práce na těchto cvičeních byly vykonány nadarmo.

Tažení proti Polsku

Dne 22. srpna 1939 jsem byl povolán do pomořanského výcvikového prostoru Groß-Born, abych tam se štábem nově zřízeného XIX. armádního sboru pod označením „Opevňovací štáb Pomořany" budoval polní opevnění podél říšské hranice na ochranu proti polskému útoku. XIX. armádnímu sboru byly podřízeny 3. tanková divize, 2. a 20. (mot.) pěší divize a sborová vojska. Třetí tanková divize byla zesílena tankovým učebním oddílem, který disponoval naším nejnovějším tankovým materiálem, tanky Panzer III a IV[109]. Ke sborovým vojskům patřil mimo jiné průzkumný učební oddíl

[107] Princ regent Paul Karađorđević (1893–1976), regent Jugoslávie od 1934, převratem 27. 3. 1941 sesazen. U Guderiana návštěva Berlína 31. 5. – 9. 6. 1939 (Guderian ji klade do června) a na s. 130 jeho sesazení jedinou větou jako „převrat v Bělehradě". Jugoslávie ho roku 1945 prohlásila za válečného zločince, souzen ale nebyl; roku 2011 rehabilitován.

[108] Joachim von Ribbentrop (1893–1946), 1938–45 ministr zahraničí, podepsal pakt s Molotovem; po válce se skrýval v Hamburku pod jménem „Johann Riese". V Norimberku odsouzen k smrti a 16. 10. 1946 oběšen jako první z odsouzených.

[109] Oba typy byly v roce 1939 novinkou a bylo jich velmi málo. Z asi 3 195 tanků, s nimiž Německo vstoupilo do Polska, bylo jen 98 vozů Panzer III a 211 vozů Panzer IV. Většinu tvořily lehké Panzer I se dvěma kulomety a Panzer II s dvacetimilimetrovým kanónem, původně stavěné

z Döberitz-Krampnitz. Tato učební vojska našich škol byla k tomuto úkolu na mé přání přibrána, aby mohla jako první nasbírat praktické zkušenosti. To mělo prospět jejich pozdější učební činnosti.

Teprve po Hitlerově proslovu k velitelům armád na Obersalzbergu[110], jehož jsem se nezúčastnil, jsem dostal svůj úkol od vrchního velitele 4. armády, generálplukovníka von Klugeho[111]. Dozvěděl jsem se, že můj XIX. armádní sbor je součástí 4. armády. Jižně (vpravo) ode mne stál II. sbor generála Strauße[112], severně (vlevo) pohraniční svazky pod generálem Kaupischem[113], k nimž bezprostředně před vypuknutím nepřátelství přistoupila ještě 10. tanková divize, která od března tvořila posádku Prahy a okolí. Za mým sborem se jako armádní záloha nacházela 23. pěší divize z Postupimi. (Viz příloha 1.)

[58] Můj úkol zněl postupovat mezi Sępolnou (vpravo) a Chojnicemi (vlevo) přes Brdu, rychle dosáhnout Visly a odříznout a zničit polské svazky stojící v takzvaném „polském koridoru“[114]. Potom měl přijít nový rozkaz o pokračo-

jako cvičné stroje. Panzer III měl zpočátku kanón 3,7 cm, Panzer IV krátkou houfnici 7,5 cm. Nosnými typy německého tankového vojska se oba staly teprve v průběhu války, a to už v silněji pancéřovaných a lépe vyzbrojených verzích.

[110] Hitler svolal 22. srpna 1939 na Obersalzberg vrchní velitele branné moci a mluvil k nim dvakrát, dopoledne a odpoledne. Oznámil, že rozhodnutí o válce s Polskem padlo, žádal tvrdost a bezohlednost a tvrdil, že západní mocnosti nezasáhnou. Zápisy obou řečí se našly ve spisech vrchního velení branné moci a byly v Norimberku předloženy jako důkaz pod značkami 798-PS a 1014-PS. Třetí, podstatně drastičtější verze, kterou dostal americký novinář Louis Lochner (dokument L-3), slučuje obě vystoupení v jedno; jen v ní stojí často citovaná věta „Kdo dnes ještě mluví o vyhlazení Arménů?“, a právě proto se s tímto textem zachází opatrně.

[111] Günther von Kluge (1882–1944), generálplukovník od 1. 10. 1939 a generál polní maršál od 19. 7. 1940, velitel 4. armády v Polsku, ve Francii i v Rusku do 18. 12. 1941 a od 19. 12. 1941 skupiny armád Střed, od 7. 7. 1944 OB West; v knize Guderianův hlavní protihráč — hrozba válečným soudem a řeč o „generálské frondě“ (s. 146), „Vaše operace visí vždycky na hedvábné niti!“ (s. 152 n.) a spor o 137. pěší divizi 14. 12. 1941. Guderian jej na s. 57 a 73 nazývá generálplukovníkem už v srpnu a září 1939 a podoba jména „Hans Günther“ je chybná. 19. 8. 1944 spáchal na cestě do Německa sebevraždu kyanidem (francouzské prameny uvádějí 18. 8.).

[112] Adolf Strauß (1879–1973), generálplukovník, velitel II. armádního sboru v Polsku a od května 1940 9. armády, která v kap. VI útočila nalevo od Guderianovy tankové skupiny (s. 235); v kap. VII (s. 247) „Generálplukovník Strauß se hlásil nemocným“ — odvolán ze zdravotních důvodů v lednu 1942. Později velitel opevněného prostoru Východ; v britském zajetí do roku 1949.

[113] Leonhard Kaupisch (1878–1945), generál letectva, roku 1940 velel obsazení Dánska, od 1942 ve výslužbě. Zemřel 26. 9. 1945 ve Výmaru v sovětské zóně.

[114] Takzvaný polský koridor byl pruh území, který versailleská smlouva přiřkla obnovenému Polsku, aby mělo přístup k Baltu; vznikl z asi sedmdesáti procent rozpuštěné pruské provincie Západní Prusko a oddělil Východní Prusko od zbytku Německa. V nejužším místě byl široký kolem třiceti kilometrů. Podle sčítání z roku 1921 tvořili Němci necelých devatenáct procent

vání pohybu. Straußův sbor měl vpravo ode mne postupovat rovněž k Visle, svazky generála Kaupische vlevo ode mne na Gdaňsk.

Polské síly v „koridoru“ byly odhadovány na tři pěší divize a jezdeckou brigádu „Pomorska“. Počítalo se s malým počtem tanků typu Fiat-Ansaldo. Hranice byla z polské strany polně opevněna. Zákopové práce se daly dobře pozorovat. S týlovou linií na Brdě bylo třeba počítat.

Začátek útoku byl stanoven na ráno 26. srpna.

Dohodou se Sovětským Ruskem, uzavřenou v těch dnech[115], si Hitler zajistil krytí zad, nutné pro válku. Pokud jde o reakci západních mocností, oddával se ovšem pod škodlivým Ribbentropovým vlivem iluzi, když jejich zásah pokládal za nepravděpodobný.

V každém případě není dodatečným zjištěním, když říkám, že nálada pozemního vojska byla vážná a bez paktu s Ruskem by se byla pravděpodobně stala velmi pochybnou. Netáhli jsme do války s lehkým srdcem a nebylo generála, který by byl k válce radil. Všichni starší důstojníci a mnoho tisíc našich vojáků prošli první světovou válkou a věděli, co válka znamená, zvláště nedá-li se omezit na Polsko — a toho bylo třeba se obávat, protože Anglie v březnu, po zřízení českého protektorátu, nabídla Polákům záruku jejich země. Každý z nás myslel na matky a ženy německých vojáků a na těžké oběti, které měly přinést i při dobrém konci války. Naši vlastní synové byli rovněž v poli. Můj nejstarší syn Heinz Günter byl plukovním pobočníkem tankového pluku 35, druhý syn Kurt se 1. září stal poručíkem u tankového průzkumného oddílu 3 třetí tankové divize, a stál tedy v mém sboru.

jeho obyvatel a do počátku třicátých let jejich podíl klesl pod deset procent. Gdaňsk se stal svobodným městem pod ochranou Společnosti národů, spojeným s Polskem celní a dopravní unií, a Polsko si proto postavilo vlastní přístav Gdyni, přes nějž šlo roku 1938 asi 46 procent polského vývozu. Německo v roce 1939 žádalo exteritoriální silnici a železnici napříč koridorem a vrácení Gdaňska; Polsko to odmítlo.

[115] Smlouvu o neútočení podepsali v Moskvě v noci z 23. na 24. srpna 1939 Ribbentrop a Molotov; datována byla 23. srpnem. Patřil k ní tajný dodatkový protokol, který rozdělil východní Evropu na zájmové sféry: hranice mezi nimi měla v Polsku probíhat přibližně po řekách Pise, Narvi, Visle a Sanu, Estonsko, Lotyšsko, Finsko a Besarábie připadly sovětské sféře, Litva zpočátku německé. Protokol zůstal tajný, jeho text vyšel na světlo po válce v Norimberku a Sovětský svaz jeho existenci popíral až do 24. prosince 1989, kdy jej sjezd lidových zástupců uznal a prohlásil za od počátku právně neplatný.

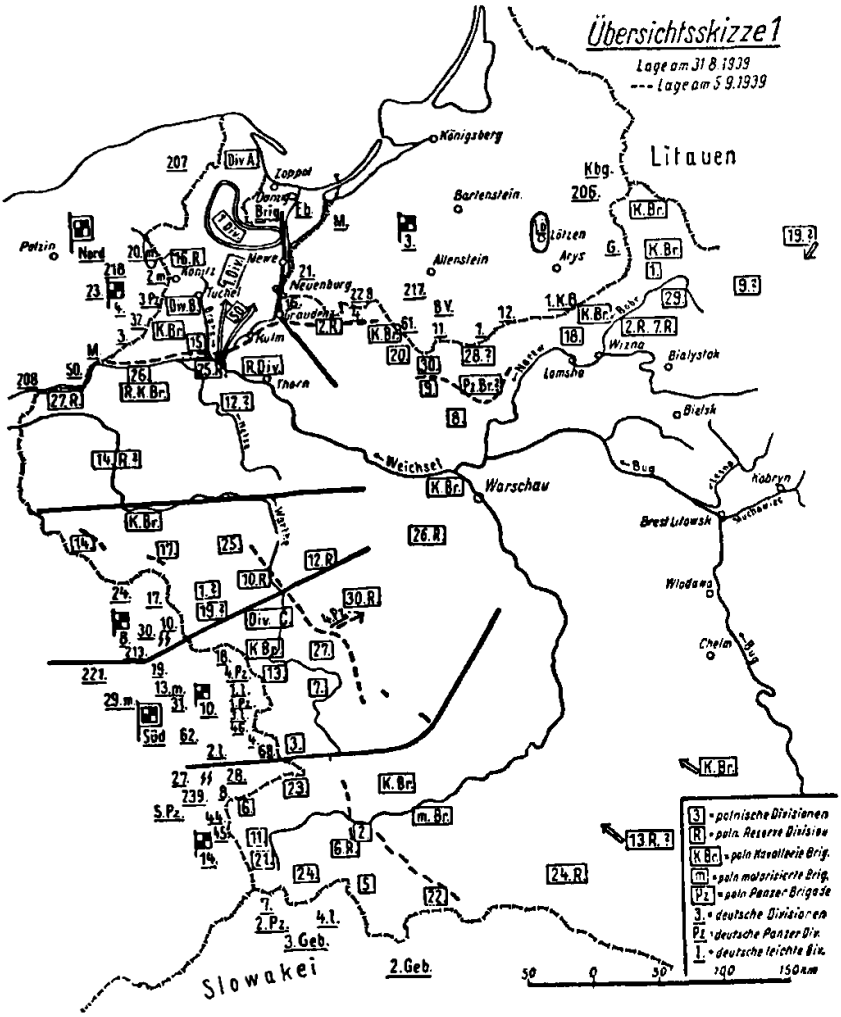
Mým posledním ubytováním před válkou byl Dobrzyń u Debrzna, kde nás naši laskaví hostitelé von Wilkensovi[116] velmi rozmazlovali.

V noci z 25. na 26. srpna byl útok odvolán[117]. Podařilo se ještě tak tak odvolat vojska, která zčásti už zaujala výchozí postavení. Zjevně probíhala diplomatická jednání. Zasvitla lehká naděje na mír. K frontovým vojskům však nic kladného nepronikalo. Dne 31. srpna nastal nový poplach. Tentokrát to bylo vážné. Divize zaujaly svá výchozí postavení podél hranice. Stály:

59

[116] Rodina von Wilkensových v Dobrzyni u Debrzna, Guderianovi hostitelé v posledním ubytování před polským tažením.

[117] Hitler nařídil útok na 26. srpna a odvolal jej odpoledne 25. srpna, když se v jediném dni dozvěděl, že Británie a Polsko podepsaly v Londýně smlouvu o vzájemné pomoci a že Mussolini do války nepůjde. Rozkaz se nepodařilo doručit všem. Oddíl abwehru pod poručíkem Hansem-Albrechtem Herznerem, vyslaný z Čadce na Slovensku, přešel v noci na 26. srpna hranici a kolem čtvrté hodiny ranní nakrátko obsadil nádraží v Mostech u Jablunkova; měl zabránit zničení tamního železničního tunelu. Telefonistka stačila vyrozumět polské jednotky, ty zaútočily a oddíl se před polednem stáhl zpět na Slovensko se dvěma raněnými. Tunel Němci nikdy nedobyli — Poláci jej vyhodili do povětří 1. září v šest hodin ráno. Bývá to označováno za první komandovou operaci druhé světové války; došlo k ní téměř týden před jejím vypuknutím.

59

Übersichtsskizze 1 — *Lage am 31. 8. 1939 / Lage am 5. 9. 1939*. Strana 59 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Graudenz	Grudziądz	
Narew	Narev	Narew (Polsko)
Thorn	Toruň	Toruń (Polsko)
Warschau	Varšava	Warszawa (Polsko)

[60] vpravo 3. tanková divize pod generálem svobodným pánem Geyr von Schweppenburg s úkolem postupovat mezi říčkami Sępolnou a Kamionkou k Brdě, překročit tuto řeku východně od Pruszcze u Hammermühle a pak pokračovat v úderu směrem k Visle u Świecie;

uprostřed 2. (mot.) pěší divize pod generálem Baderem[118] severně od Kamionky mezi Grünau a Wierzchowem s úkolem prorazit polská hraniční postavení a pak postupovat směrem na Tucholu;

vlevo 20. (mot.) pěší divize pod generálem Wiktorinem[119] západně od Chojnic s úkolem zmocnit se tohoto města a pak postupovat Tucholskými bory přes Osie na Grudziądz.

Těžiště útoku leželo u 3. tankové divize, zesílené sborovými vojsky, za níž následovala armádní záloha, 23. pěší divize.

Prvního září ve 4.45 přešel sbor hranici současně a v rozvinuté sestavě. Panovala silná přízemní mlha. Letectvo bylo proto zpočátku vyřazeno. Doprovázel jsem 3. tankovou brigádu v první vlně až do okolí severně od Sępólna, kde došlo k prvním malým bojům. Těžké dělostřelectvo 3. tankové divize se bohužel proti svému výslovnému nařízení cítilo nuceno střílet do mlhy. První granát dopadl padesát metrů před můj velitelský tank, druhý padesát metrů za něj. Tušil jsem, že další rána bude plný zásah, a nařídil řidiči, aby zatočil doprava. Muž byl ale nezvyklým rachotem rozrušen a vjel s vozem na plný plyn do příkopu. Přední náprava polopásového vozidla byla ohnutá, takže ovladatelnost byla silně narušena. Tím byl mé jízdě prozatím konec. Odebral jsem se na velitelské stanoviště sboru, obstaral jiná vo-

[118] Paul Bader (1883–1971), v kap. IV velitel 2. (mot.) pěší divize, té, co hlásila ústup před polskou jízdou; 1941–43 velel v Srbsku, 3. 1. 1942 nařídil trest smrti za ukrývání Židů, roku 1944 odešel do výslužby. Pramen neuvádí nic o zajetí, soudu ani vydání do Jugoslávie.

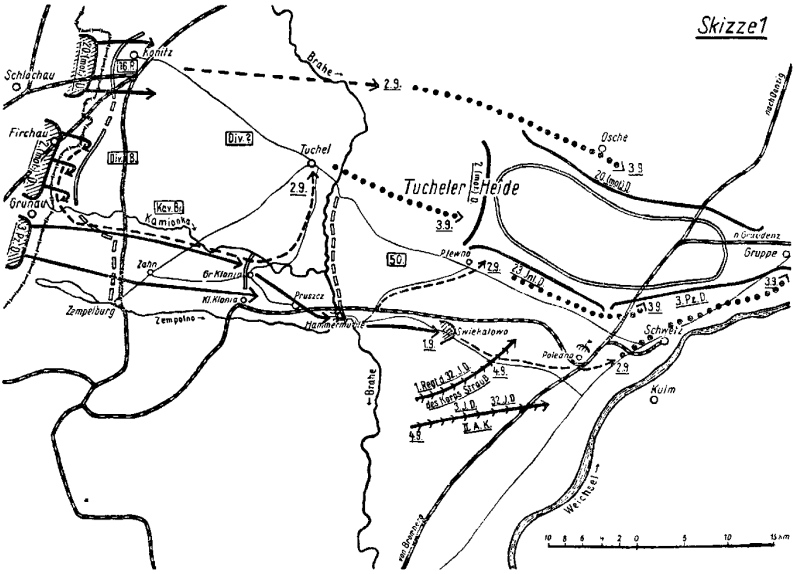
[119] Mauritz von Wiktorin (1883–1956), rakouský důstojník, kterého rakouská armáda roku 1935 propustila kvůli nepovoleným stykům s Němci; v kap. IV velitel 20. (mot.) divize, dobyl Chojnice, později velel XXVIII. sboru u Leningradu. Poválečný osud nedohledán.

zidla a promluvil si od plic s přehorlivými dělostřelci. Při této příležitosti budiž zmíněno, že jsem jako první velící generál používal obrněné velitelské vozy, abych mohl své tanky doprovázet na bojiště. Byly vybaveny radiostanicí a umožňovaly stálé spojení s velitelským stanovištěm sboru a s podřízenými divizemi.

Severně od Sępólna, u Klonie, došlo k prvnímu vážnějšímu boji, když se náhle protrhla mlha a tanky postupující v rozvinuté sestavě se ocitly před polskou obrannou frontou, která dosáhla několika plných zásahů z protitankových kanónů. Padl jeden důstojník, jeden důstojnický čekatel a osm mužů.

Klonia bývala majetkem mého pradědečka, svobodného pána Hiller von Gärtringen. On i můj dědeček Guderian tam leží pohřbeni. Můj otec se tam narodil. Poprvé v životě jsem přišel na toto místo, kdysi mé rodině tak milé.

61

Skizze 1. Strana 61 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Osche	Osie	

[62] Po výměně vozidla jsem se znovu odebral na frontu 3. tankové divize, která svým hrotem dosáhla Brdy. Hlavní část divize se nacházela mezi Pruszczem a Malou Klonií a chystala se přejít k odpočinku. Velitel divize byl nepřítomen — odjel na poradu k vrchnímu veliteli skupiny armád, generálplukovníku von Bockovi. Nechal jsem si proto od přítomných důstojníků tankového pluku 6 podat informaci o situaci na Brdě. Velitel pluku nevěřil, že by se dalo přechod řeky vynutit ještě týž den, a chystal se s horlivostí vyhovět vítanému rozkazu přejít k odpočinku. Na rozkaz sboru překročit Brdu ještě prvního dne útoku se zapomnělo. Odešel jsem rozmrzele stranou, abych uvážil, jakými opatřeními by se tato nepotěšitelná situace dala napravit. Tu ke mně přistoupil mladý poručík Felix[120]. Svlékl si blůzu a vyhrnul rukávy košile. Obličej a paže měl začouzené. „Pane generále, přicházím od Brdy. Nepřátelské obsazení břehu je slabé. Poláci most u Hammermühle zapálili, ale já jsem ho sám z tanku uhasil. Je sjízdný. Postup vázne jen na tom, že nikdo nevelí. Pan generál by tam musel sám.“ Udiveně jsem se na mladého muže podíval. Dělal velmi dobrý dojem a z očí mu mluvila důvěra. Proč by nemohl mladý poručík najít Kolumbovo vejce? Uposlechl jsem jeho rady, projel spletí polských a německých vozidel po úzké písčité lesní cestě k Hammermühle a dorazil tam mezi šestnáctou a sedmnáctou hodinou. Za tlustým dubem asi sto metrů od řeky stálo několik štábních důstojníků, kteří mě uvítali voláním: „Pane generále, tady se ale střílí!“ To se ovšem nedalo popřít, neboť tanky pluku 6 a střelci pluku 3 pálili, co hlavně stačily. Nepřítel seděl na druhém břehu ve svých zákopech a nebyl k rozeznání. Zarazil jsem nejprve tu nesmyslnou palbu, při čemž mi rázně pomohl velitel 3. střelecké brigády plukovník Angern[121], který přišel za mnou. Potom jsem dal zjistit rozsah polského obsazení. Dosud nenasazený prapor motocyklových střelců 3 dostal rozkaz překročit řeku na nafukovacích člunech mimo pásmo nepřátelské palby. Když se přechod motocyklových střelců zdařil, uvedl jsem do pohybu tanky přes most. Zajaly polskou cyklistickou rotu, která most bránila. Ztráty byly minimální.

[120] Mladý poručík od tanků, který 1. září 1939 sám uhasil Poláky zapálený most u Hammermühle přes Brdu a přivedl Guderiana na místo, kde postup uvázl. Kniha jej uvádí jen příjmením, bez útvaru a bez dalšího výskytu, takže bližší určení není možné.

[121] Günther Angern (1893–1943), od 1942 velitel 16. tankové divize; v kap. IV plukovník a velitel 3. střelecké brigády, u Hammermühle pomohl Guderianovi zastavit zbytečnou palbu. Sebevražda 2. 2. 1943 ve Stalingradu po kapitulaci, aby nepadl do zajetí (tvar „von Angern“ je chybný).

Německé tanky na Brdě, září 1939
autor neznámý, Bild 146-1976-071-36 · CC BY-SA 3.0 de

Všechna dostupná vojska byla ihned převedena přes řeku k vytvoření předmostí. Tankový průzkumný oddíl 3 dostal rozkaz neprodleně proniknout Tucholskými bory až k Visle u Świecie a zjistit, kde jsou polské hlavní síly a případné zálohy. Kolem osmnácté hodiny byl přechod řeky dokonán. V noci dosáhla 3. tanková divize svého útočného cíle Świekatowa.

[63] Vrátil jsem se na velitelské stanoviště sboru do Zahnu, kam jsem dorazil za setmění.

Dlouhá silnice byla prázdná. Široko daleko nepadl výstřel. O to víc mě udivilo, když mě bezprostředně před Zahnem zastavila stráž a já zastihl muže svého štábu v přilbách, jak uvádějí do postavení protitankový kanón. Na mou otázku, co je k tomu vedlo, se mi dostalo odpovědi, že se blíží polská jízda a musí každou chvíli dorazit. Uklidnil jsem muže a odebral se ke své štábní práci.

Hlášení od 2. (mot.) divize sdělovala, že útok uvázl před polskými drátěnými překážkami. Všechny tři pěší pluky byly nasazeny čelně. Divize už neměla žádné zálohy. Nařídil jsem během noci stáhnout levý pluk z fronty

a přesunout jej za pravé křídlo, aby byl příštího dne nasazen za 3. tankovou divizí k obchvatu směrem na Tucholu.

Dvacátá (mot.) divize dobyla Chojnice s jistými obtížemi, ale za město se podstatně nedostala. Dostala rozkaz pokračovat v útoku.

Během noci se nervozita prvního válečného dne projevila ještě několikrát. Tak 2. (mot.) divize po půlnoci hlásila, že je nucena před polskou jízdou ustoupit. Zůstal jsem nejprve beze slova, pak jsem se však vzchopil a zeptal se velitele divize, zda kdy slyšel, že by pomořanští granátníci utekli před nepřátelskou jízdou. Popřel to a ujistil mě nyní, že svá postavení udrží. Rozhodl jsem se však příštího rána k této divizi zajet. Kolem páté hodiny jsem zastihl štáb divize stále ještě poněkud bezradný. Postavil jsem se teď do čela pluku staženého v noci z fronty a vedl jej sám až k přechodu přes Kamionku severně od Klonie, abych jej odtud nasadil na Tucholu. Útok 2. (mot.) divize se nyní rychle rozběhl. Panika prvního válečného dne byla překonána.

Tankový průzkumný oddíl 3 se během noci dostal až k Visle. Na statku Poledno poblíž Świecie utrpěl bohužel z neopatrnosti citelné ztráty na důstojnících. Hlavní část 3. tankové divize byla Brdou rozdělena na dvě části a v tomto stavu ji Poláci během dopoledne napadli na východním břehu řeky. Bylo poledne, než se protiútok rozběhl a divize mohla za lesních bojů pokračovat v postupu. Dvacátá třetí pěší divize následovala 3. tankovou divizi v usilovných pochodech. Obě motorizované pěší divize dělaly v Tucholských borech dobré pokroky.

[64] Třetího září se nasazením 23. pěší divize pod generálem hrabětem Brockdorffem[122] mezi 3. tankovou divizí, která pronikla až k Visle, a 20. (mot.) divizí podařilo po rozličných krizích a těžkých bojích úplné obklíčení protivníka stojícího před námi v lesích severně od Świecie a západně od Grudziądze. Polská jezdecká brigáda Pomorska v neznalosti konstrukce a účinku našich tanků zaútočila chladnou zbraní[123] a utrpěla zničující ztráty. Jeden

[122] Walter Graf von Brockdorff-Ahlefeldt (1887–1943), v kap. IV velitel 23. pěší divize, jejímž nasazením se uzavřel kruh u Świecia, od 1940 velitel II. sboru, mimo jiné v demjanském kotli; roku 1938 měla jeho divize podpořit plánovaný převrat. V lednu 1943 odevzdal velení a 9. 5. 1943 zemřel v berlínské nemocnici.

[123] K útoku došlo večer 1. září 1939 u pomořanské obce Krojanty. Dvě a části dalších dvou eskadron 18. pomořanského pluku hulánů, asi 250 jezdců pod plukovníkem Kazimierzem Mastalerzem, zaútočily na odpočívající německou pěchotu — části 76. pěšího pluku 20. motorizované divize — a rozehnaly ji. Německá obrněná průzkumná vozidla, pravděpodobně z průzkumného oddílu 20, přijela na lesní cestu až po útoku a palbou kulometů a zřejmě i 20mm kanónu do-

polský dělostřelecký pluk byl na pochodu k Visle dostižen tanky a zničen; jen dvě děla se dostala ke střelbě. I polská pěchota utrpěla těžké ztráty. Část zásobovacích a mostních kolon byla při ústupu zastižena tanky a zničena.

Čtvrtého září se kruh kolem obklíčeného protivníka zúžil. Bitva o koridor se chýlila ke konci. Přechodnou krizi u 23. pěší divize se podařilo odstranit plukem 32. pěší divize ze Straußova sboru.

Vojsko se bilo skvěle a bylo dobré nálady. Ztráty mužstva byly malé, ztráty důstojníků neobvykle vysoké; nasazovali se s největší oddaností. Generál Adam[124], státní tajemník svobodný pán von Weizsäcker[125] a plukovník svobodný pán von Funk[126] ztratili každý po synovi.

Třetího září jsem navštívil 23. pěší divizi a 3. tankovou divizi, při tom znovu uviděl svého syna Kurta a potěšil se věžemi Chełmna, svého rodného města, které kynuly přes Vislu z východního břehu. Čtvrtého září jsem viděl 2. a 20. (mot.) divizi při jejich lesních bojích a skončil na starém německém výcvikovém prostoru Grupa západně od Grudziądze. V noci jsem byl u 3. tankové divize, která zády k Visle dovršila na východě obklíčovací kruh.

---

nutila Poláky k odchodu; Mastalerz a velitel eskadrony Świeściak přitom padli. Žádné tanky v tom boji nasazeny nebyly. Druhého dne přivedli na bojiště německé válečné zpravodaje a dva italské žurnalisty; Indro Montanelli pak napsal o útoku kopími a šavlemi na tanky, které tam dojely teprve po boji, a obraz přejala nacistická propaganda i poválečné memoáry.

[124] Wilhelm Adam (1877–1949), 1930–33 náčelník Truppenamtu, roku 1938 velitel skupiny armád 2 a odpovědný za Západní val; 31. 12. 1938 odešel do výslužby, v září 1939 byl tedy už mimo službu. Po válce svědek v Norimberku, souzen ani zajat nebyl; jeho syn, poručík Werner Adam, padl 2. 9. 1939 u Poledna.

[125] Ernst Freiherr von Weizsäcker (1882–1951), 1938–43 státní tajemník ministerstva zahraničí, 1943–45 velvyslanec u Svatého stolce, SS-Brigadeführer. Ve Wilhelmstraßenprozess dostal 14. 4. 1949 sedm let za podíl na deportacích francouzských Židů do Osvětimi, 16. 10. 1950 propuštěn z Landsbergu. Otec Carla Friedricha a spolkového prezidenta Richarda; jeho syn Heinrich padl 2. 9. 1939 u Klonowa. Ernst von Weizsäcker byl v letech 1938–1943 státním tajemníkem ministerstva zahraničí. V norimberském procesu s Wilhelmstraße byl roku 1949 odsouzen za válečné zločiny a zločiny proti lidskosti k sedmi letům; po zrušení odsouzení za zločiny proti míru byl trest téhož roku snížen na pět let a v říjnu 1950 byl z Landsbergu po třech letech a třech měsících vazby předčasně propuštěn. Padlý syn byl Heinrich von Weizsäcker; zahynul druhého dne války, 2. září 1939, asi sto metrů od svého bratra Richarda, který u jeho těla probděl noc a druhého dne ho pohřbil. Richard von Weizsäcker byl od 1. července 1984 do 30. června 1994 spolkovým prezidentem.

[126] Hans Freiherr von Funck (1891–1979), pobočník Hammersteina a Fritsche, později velitel 7. tankové divize a XXXXVII. tankového sboru; sovětské zajetí od 8. 5. 1945 do 9. 10. 1955. Ztotožnění s Guderianovým „plukovníkem svobodným pánem von Funk“ se nepotvrdilo — v září 1939 byl atašé ve Španělsku a Portugalsku a žádný pramen neuvádí, že by mu tehdy padl syn; v tisku stojí „Funk“, správný rodinný tvar je Funck.

Koridor byl proražen. Stávali jsme se volnými pro nový úkol. Zatímco jsme se však oddávali svému tvrdému řemeslu, vyvinula se politická situace vážně. Anglie a pod jejím tlakem i Francie vyhlásily říši válku; tím byla zničena naše naděje na brzký mír. Nacházeli jsme se ve druhé světové válce. Bylo jasné, že potrvá dlouho a že budeme muset zatnout zuby.

Pátého září byl sbor překvapen návštěvou Adolfa Hitlera. Přijal jsem ho na silnici z Tucholy do Świecie u Plewna, nastoupil do jeho vozu a vedl ho po pronásledovací silnici kolem zničeného polského dělostřelectva do Świecie a odtud těsně za naší přední obkličovací linií do Grudziądze, kde se nějakou dobu zdržel u mostu přes Vislu vyhozeného do povětří. Při pohledu na zničené dělostřelectvo se Hitler zeptal: „To byly asi naše Stuky?“ Má odpověď: „Ne, naše tanky!“ ho viditelně překvapila. Mezi Świeciem a Grudziądzem zaujala postavení vojska 3. tankové divize nepotřebná k obklíčení Poláků, mezi nimi tankový pluk 6 a

[65] tankový průzkumný oddíl 3 s mým synem Kurtem. Zpáteční cesta vedla přes části 23. a 2. (mot.) pěší divize.

Během jízdy jsme se zprvu bavili o průběhu událostí v obvodu mého sboru. Hitler se vyptával na ztráty. Uvedl jsem mu čísla, která mi byla do té doby hlášena: 150 mrtvých a 700 raněných za čtyři divize, které mi byly během bitvy o koridor podřízeny. Byl těmi malými čísly velmi překvapen a uvedl mi pro srovnání ztráty svého pluku „List“[127] z první světové války po prvním dni nasazení; činily přes dva tisíce mrtvých a raněných u jediného pluku. Mohl jsem poukázat na to, že malé ztráty v těchto bojích proti statečnému a houževnatému nepříteli jsou z velké části důsledkem účinnosti tanků. Tanky jsou zbraň šetřící krev. Důvěra mužů v převahu jejich zbraně úspěchem v koridoru silně vzrostla. Protivník ztratil dvě až tři pěší divize a jezdeckou brigádu úplně. Naší kořistí byly tisíce zajatců a stovky děl.

[127] Pluk „List“ byl bavorský záložní pěší pluk 16, v němž Hitler od října 1914 sloužil jako spojka. Jméno nese po svém prvním veliteli, plukovníku Alfredu Juliu Eduardu Listovi (19. prosince 1864 Mnichov — 31. října 1914), který padl hned v prvních hodinách nasazení pluku v bitvě u Gheluveltu, zasažen do hrudi v zámeckém parku; pluk po něm dostal čestné jméno „List-Regiment“. Hitler se tedy Guderianovi dovolává vlastní frontové zkušenosti z těchto dnů. Za celou první světovou válku pluk ztratil padlými 48 důstojníků a 2 328 poddůstojníků a mužů — číslo, které Hitler uvádí za jediný den nasazení, zahrnuje mrtvé i raněné. V pluku sloužili také Max Amann a pozdější Hitlerův pobočník Rudolf Schmundt. Nezaměňovat s generálplukovníkem Wilhelmem Listem, kterého kniha uvádí od strany 81.

Při přiblížení k Visle se proti nebi zvedla silueta města. Hitler se zeptal, zda je to Chełmno. Odpověděl jsem: „Ano, to je Chełmno. Loni v březnu jsem vás směl uvítat ve vaší vlasti a dnes vás mohu přijmout ve své. Chełmno je mé rodné město." Hitler si na tuto scénu ještě po několika letech vzpomněl.

Náš rozhovor pak přešel k technickým otázkám. Hitler chtěl vědět, co se na našich tancích osvědčilo obzvlášť dobře a co potřebuje zlepšit. Vyložil jsem, že záleží na tom dostat urychleně na frontu tanky Panzer III a IV a zvýšit jejich výrobu. Pro další vývoj je třeba mít na zřeteli, že rychlost postačuje, ale že je důležité zesílit pancéřování, zvláště čelní, a zvýšit dostřel a průraznost děl, tedy delší hlavně a náboje s větší náplní. Totéž platí pro naše protitankové kanóny (PAK).

S uznáním za výkony vojska se Hitler za setmění rozloučil a odebral se zpět do svého hlavního stanu.

Pozoruhodné ještě bylo, že obyvatelstvo, které se po ochabnutí bojů odvážilo ze svých úkrytů, Adolfa Hitlera velmi srdečně vítalo a přinášelo mu květiny. Město Świecie vyvěsilo černo-bílo-červené prapory. Dojem z návštěvy na vojsko byl velmi dobrý. Bohužel navštěvoval Hitler v dalším průběhu války frontu stále vzácněji a v posledních letech už vůbec ne. Ztratil tím kontakt s vojáky a porozumění pro jejich výkony a utrpení.

[66] Šestého září překročily štáb sboru a čela divizí Vislu. Hlavní stan sboru byl zřízen ve Finckensteinu, překrásném zámku hrabat Dohna-Finckensteinů[128], donaci Fridricha Velikého jeho ministrovi hraběti von Finckenstein. Tento zámek posloužil dvakrát jako ubytování Napoleonovi I. Poprvé tam císař přišel roku 1807, když přenesl válku proti Prusům a Rusům přes Vislu do Východního Pruska. Po projetí jednotvárných a chudých Tucholských borů zvolal Napoleon při pohledu na tento zámek: „Enfin un château!" To se dá pochopit. Plánoval tam pak pokračování tažení směrem na Preußisch-Eylau a stopy své činnosti vyryl ostruhou do podlahy. Před tažením proti Rusku roku 1812 tam bydlel podruhé a prožil několik týdnů s krásnou hraběnkou Walewskou[129].

[128] Hermann hrabě zu Dohna-Finckenstein (1894–1942); Finckenstein zdědil roku 1929, za první světové války těžce onemocněl. Zemřel roku 1942 na následky té nemoci.

[129] Marie (Maria) Walewská, rozená Łączyńská (1786–1817), polská hraběnka, od roku 1807 milenka Napoleona I.; matka jeho syna Alexandra Walewského (1810 ve Walewicích), pozdějšího francouzského diplomata a ministra. U Guderiana jen v historické vzpomínce: na zámku, kde byl v září 1939 ubytován v Napoleonově někdejším pokoji, prožil Napoleon podle Guderiana před tažením do Ruska roku 1812 několik týdnů s „krásnou hraběnkou Walewskou". Zemřela

Byl jsem teď ubytován v Napoleonově někdejším pokoji.

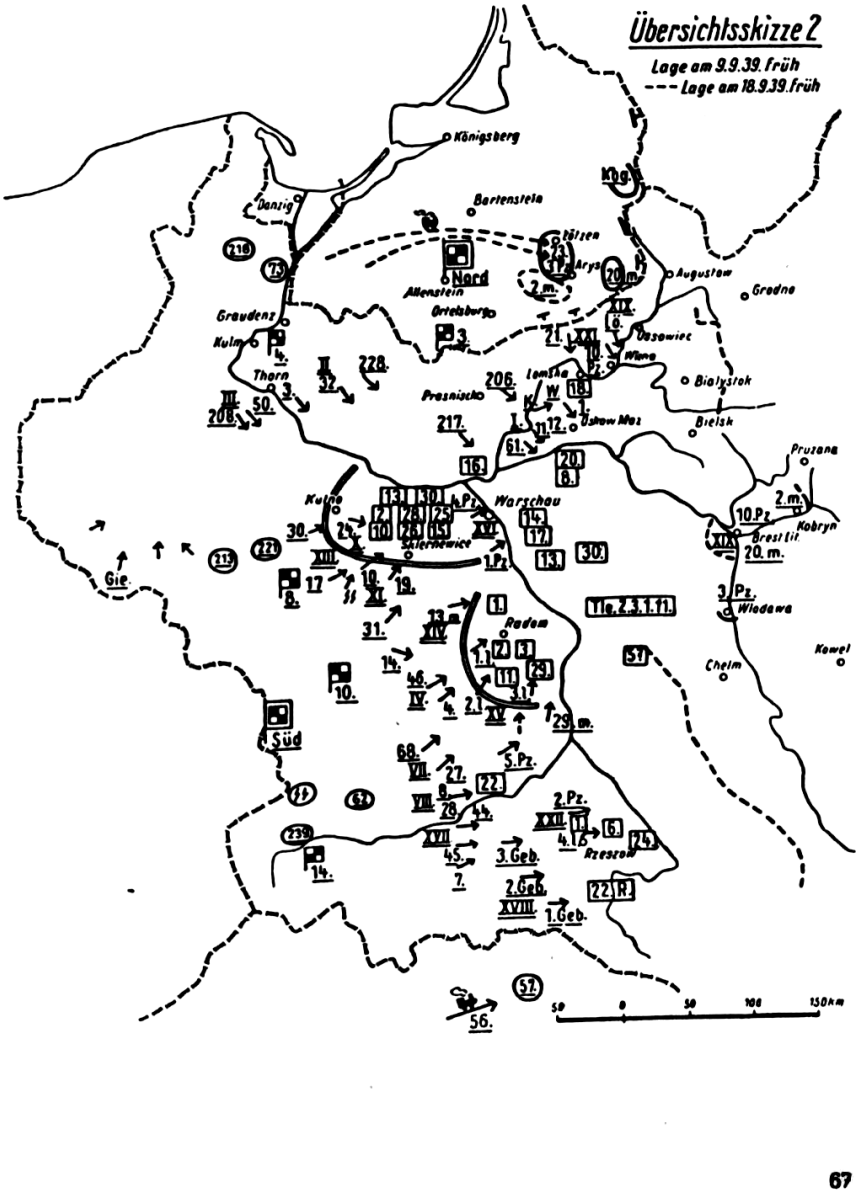
Náš hostitel hrabě Dohna bohužel ležel nemocen na klinice v Berlíně, takže jsem neměl tu čest poznat jeho ani hraběnku. Byl tak laskav, že mi nabídl jelena k odstřelu. Protože jsme o svém novém nasazení ještě neměli rozkaz a věděli jen, že vystupujeme z obvodu 4. armády a jsme podřízeni přímo skupině armád von Bocka, domníval jsem se, že mohu nabídku přijmout bez poškození vojenských zájmů, a šel jsem během přechodu svých divizí přes řeku 7. večer a 8. ráno na šoulačku s tím výsledkem, že jsem ulovil silného dvanácteráka. Myslivecky poctivý lesmistr hraběcí lesní správy si nedal vzít možnost vést mě sám.

Osmého září dokonaly mé divize přechod na druhý břeh u Gniewu a Kiezmarku a události nyní nabraly rychlé tempo. Večer jsem byl povolán k převzetí rozkazů do hlavního stanu skupiny armád do Olsztyna. Opustil jsem Finckenstein v 19.30 a mezi 21.30 a 22.30 dostal své směrnice. Skupina armád zprvu zamýšlela podřídit sbor 3. armádě generála von Küchlera[130] a nasadit jej v těsné opoře o její levé křídlo z okolí Orzysze přes Łomžu proti východní frontě Varšavy. Zdálo se mi, že těsná vazba na pěší armádu neodpovídá povaze mé zbraně. Tušil jsem, že mi bude znemožněno využít rychlosti mých motorizovaných divizí a že při pomalém postupu dostanou polské síly kolem Varšavy příležitost uniknout na východ a uspořádat se k novému odporu na východním břehu Bugu. Navrhl jsem proto náčelníkovi štábu skupiny armád, generálu von Salmuthovi[131], ponechat tankový sbor pod bezprostředním velením skupiny armád a nasadit jej vlevo vedle Küchlerovy armády přes Wiznu východně od Bugu na Brest-Litevský. Tím by byly v zárodku udušeny všechny pokusy Poláků postavit se v

11. 12. 1817 v Paříži na zánět ledvin po porodu třetího syna; část pramenů uvádí rok 1818.

[130] Georg von Küchler (1881–1968), generál polní maršál od 1942, velitel 18. armády od listopadu 1939 do 16./17. 1. 1942, kdy po Leebovi převzal velení skupiny armád „Sever“ a držel je do konce ledna 1944, než byl odvolán po sporu s Hitlerem o ústup. Guderianova věta na s. 247, že odešel „na vlastní žádost“, je věcně chybná — Küchler neodešel, převzal vyšší velení. 28. 10. 1948 odsouzen na 20 let, roku 1951 sníženo na 12 a v únoru 1953 propuštěn.

[131] Hans von Salmuth (1888–1962), v kap. IV náčelník štábu skupiny armád Sever — schválil Guderianův návrh nasadit tankový sbor samostatně na Brest. V procesu s vrchním velením OKW odsouzen na 20 let mimo jiné za předávání zajatců a civilistů SD a za podporu Einsatzgruppen, propuštěn 23. 7. 1953; 1958–62 předsedal Verband deutscher Soldaten. Den narození sporný (11., 21., nebo 29. 11. 1888).

67

Übersichtsskizze 2 — *Lage am 9. 9. 39 früh / Lage am 18. 9. 39 früh*. Strana 67 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Augustow	Augustów	
Graudenz	Grudziądz	
Rzeszow	Rzeszów	
Thorn	Toruň	Toruń (Polsko)
Warschau	Varšava	Warszawa (Polsko)

[68] prostoru Varšavy ještě jednou k vytrvalé obraně. Salmuth a následně generálplukovník von Bock s návrhem souhlasili; dostal jsem příslušný rozkaz a odebral se do výcvikového prostoru Orzysz, kam jsem si předvolal přejímatele rozkazů od divizí. Ze svých dosavadních divizí jsem si prozatím ponechal 3. tankovou a 20. (mot.) pěší divizi. Druhá (mot.) pěší divize byla prozatím zadržena jako záloha skupiny armád. Desátá tanková divize, dosud podřízená Küchlerově armádě, a pevnostní pěší brigáda Lötzen, nový útvar ze starších ročníků — obě už ležely v boji na Narevu u Wizny a severně od ní — nově přešly pod velení XIX. armádního sboru.

V době mezi druhou a půl pátou ráno 9. září byly v Orzyszi vydány rozkazy oběma dosavadním divizím sboru, pak jsem se odebral ke svému novému pravému sousedovi, generálu von Falkenhorstovi[132], velícímu generálovi XXI. armádního sboru, do Korzeniste 19 km severně od Łomży, abych se poučil o jeho situaci a o útvarech nově mi podřízených. Dorazil jsem tam mezi pátou a šestou ráno, vzbudil kamarády a nechal si vyprávět o dosavadním průběhu jejich bojů. Při tom jsem se dozvěděl, že pokus dobýt Łomżu překvapivým úderem ztroskotal na statečné obraně Poláků, ale také na nezvyklosti našich vojáků na boj. XXI. armádní sbor uvázl na severním břehu Narevu.

V osm hodin jsem dorazil do Wizny a zastihl štáb 10. tankové divize, kterou následkem nehody velitele divize generála Schaala[133] vedl generál Stum-

[132] Nikolaus von Falkenhorst (1885–1968), v letech 1940–44 velel obsazení Norska a vojskům v Norsku, v prosinci 1944 odvolán; v kap. IV velitel XXI. sboru, který Guderian 9. 9. ráno v Korzenistém vzbudil. 2. 8. 1946 jej britsko-norský soud odsoudil k smrti zastřelením, 4. 12. 1946 byl trest změněn na 20 let a 13. 7. 1953 jej ze zdravotních důvodů propustili.

[133] Ferdinand Schaal (1889–1962), 1939–41 velitel 10. tankové divize (Rytířský kříž za překročení Mázy), pak LVI. sboru, od 1943 velitel Wehrkreisu Čechy a Morava a zmocněnec Wehrmachtu

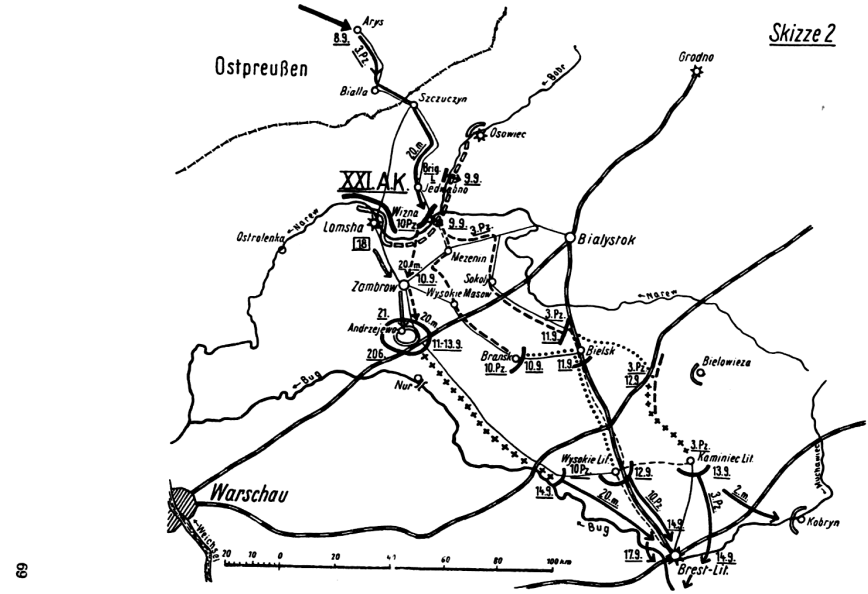
pff[134]. Ten hlásil, že jeho pěchota překročila řeku a oznámila, že má v držení polské bunkry, které úsek chránily. Boj prý postupuje. Uklidněn touto situací jsem se odebral k brigádě Lötzen, která byla původně určena jako posádka této pevnosti, ale nyní byla nasazena ve volném poli k útoku přes opevněný Narev. Brigáda a její velitel, plukovník Gall[135], dělali výborný dojem. Přechod řeky se zdařil, útok svižně postupoval. Mohl jsem vyslovit souhlas s opatřeními velitele brigády a vrátit se k 10. tankové divizi.

Když jsem opět dorazil k Wizně, musel jsem ke svému zklamání zjistit, že ranní hlášení o úspěších pěchoty divize spočívalo na omylu. Pěchota sice řeku překročila, ale betonových bunkrů břehového opevnění nedosáhla. V tu chvíli se nedělo nic. Odebral jsem se proto přes řeku a hledat velitele pluku. Nepodařilo se mi najít velitelské stanoviště pluku. I velitelská stanoviště praporů byla příliš dobře maskována. Skončil jsem v přední linii. Z tanků divize nebylo nic vidět; nacházely se ještě na severním břehu Narevu. Poslal jsem proto svého průvodce zpět, aby je přivedl. V přední linii se odehrával podivný

u říšského protektora v Praze. U Guderiana 26. 5. 1940 odmítl přenechat citadelu v Calais letectvu, jak zněl Hitlerův rozkaz, a Guderian ho podpořil. 21. 7. 1944 ho na Himmlerův rozkaz zatkl K. H. Frank, vězněn do dubna 1945.

[134] Horst Stumpff (1887–1958), velitel 3. a 20. tankové divize (Rytířský kříž 1941), od 1944 generální inspektor tankových vojsk náhradní armády. V kap. IV 9. 9. u Wizny zastupoval Schaala a mylně hlásil, že pěchota už je v polských bunkrech. Nezaměňovat: je to Horst od tankového vojska, ne Hans-Jürgen Stumpff od letectva. Poválečný osud se nepodařilo dohledat.

[135] Franz Gall (1884–1944), generálporučík, od 1934 vedl výcvik v Giżycku (Lötzen) a 18. 9. 1939 se stal velitelem pěšího pluku 161; padl 27. 12. 1944 v Mestre. Ztotožnění s „plukovníkem Gallem“ ze s. 68 je pravděpodobné, ne jisté: Franz Gall byl roku 1939 jen podplukovník a podle jiného pramene byl velitelem brigády Lötzen generálmajor Otto Ottenbacher.

Skizze 2. Strana 69 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Narew	Narev	Narew (Polsko)
Warschau	Varšava	Warszawa (Polsko)
Wysokie Masow	Wysokie Mazowieckie	
Zambrow	Zambrów	

[70] děj, který mi byl na dotaz vysvětlen jako střídání rot přední linie; vypadalo to jako nástup stráže. O rozkazu k útoku muži nic nevěděli. Pozorovatel těžkého dělostřeleckého oddílu ležel bez úkolu mezi pěšáky. Kde se nachází nepřítel, nebylo známo; průzkum před frontou nebyl. Zarazil jsem nejprve ten podivný střídací manévr a nechal si přivolat velitele pluku a praporu.

Pak dostal těžký dělostřelec palebný úkol proti polským bunkrům. S velitelem pluku, který se po nějaké době dostavil, jsem se pak vydal na průzkum přední nepřátelské linie a šel s ním tak daleko, až jsme se dostali pod palbu. Leželi jsme těsně před betonovými bunkry, našli tam statečný německý protitankový kanón, jehož velitel vedl útok do té doby sám, a odtud jsme útok nasadili. Nemohu popřít, že mě to, co jsem viděl, velmi rozhořčilo.

Po návratu k Narevu jsem zastihl tankový pluk stále ještě na severním břehu. Velitele pluku jsem přiměl k urychlenému přechodu řeky. Protože most ještě nebyl hotov, musely být tanky převezeny přívozem. Bylo osmnáct hodin, než se útok konečně rozběhl. Zdařil se teď rychle a se zcela nepatrnými ztrátami. Při rázném a cílevědomém jednání muselo by být tohoto výsledku dosaženo už během dopoledne.

Než jsem vyhledal velitelské stanoviště sboru zřízené ve Wizně, nařídil jsem ústně i písemně ženijnímu důstojníkovi řídícímu stavbu mostu, aby válečný most přes Narev urychleně dokončil, protože je naléhavě zapotřebí pro přechod 10. a následně 3. tankové divize. Po příchodu na velitelské stanoviště byl sepsán rozkaz na příští den, který stanovil přechod Narevu 20. (mot.) pěší divizí vpravo vedle 10. tankové divize a přechod 3. tankové divize za desátou. Přenocovali jsme v novostavbě fary ve Wizně, nedokončené, velmi neútulné budově — ale ostatní byly ještě horší.

Desátého září v pět hodin ráno bylo mým prvním zjištěním, že most přes Narev, hotový asi o půlnoci, byl na rozkaz velitele 20. (mot.) pěší divize zase stržen a dál po proudu znovu postaven pro jeho divizi. Přechod tankových divizí zůstal omezen na přívoz. Bylo to k zoufání. Velitel divize nebyl ženijním důstojníkem o mém rozkazu zpraven. Jednal v dobré víře. Teď to trvalo do večera, než byl pro tanky postaven jiný most.

Dvacátá (mot.) pěší divize pod generálem Wiktorinem se toho dne dostala do prudkých bojů u Zambrówa. Silné části této divize pochodovaly k Bugu směrem na Nur. Před ně jsem nasadil průzkumný učební oddíl na tento přechod přes Bug; dosáhl ho také bez boje.

[71] Desátá tanková divize pronikla až k Brańsku; cestou měla řadu bojů. Následoval jsem tuto divizi k večeru a přenocoval v hořícím Wysokiem Mazowieckiem. Můj štáb sboru, který ve večerních hodinách překročil Narev a následoval mě, se ve tmě a v hořící vsi severně od Wysokiego Mazowieckiego už nedostal až na mé stanoviště, takže jsme byli nuceni nocovat oddě-

leně — pro vydávání rozkazů nežádoucí stav. Nařídil jsem změnu stanoviště příliš brzy a bylo by bývalo lepší zůstat ten večer ještě ve Wizně.

Dopoledne 11. 9. uplynulo v netrpělivém čekání na velitelství sboru. Polské síly, které chtěly odtáhnout od Łomży na jihovýchod, se usadily na postupové silnici 20. (mot.) divize jižně od Zambrówa a přivedly divizi do nesnadné situace. Velitel divize se rozhodl nechat obrátit části, které už postoupily směrem k Bugu, aby tohoto nepřítele obklíčil a porazil. Obrátil jsem proti němu části 10. tankové divize. Mezitím se u 3. tankové divize, postupující vlevo od desáté, rozšířila pověst, že jsem u Wysokiego Mazowieckiego v nebezpečí obklíčení Poláky. Prapor motocyklových střelců 3 nato odbočil na Wysokie, aby mě vysekal. Muži byli velmi potěšeni, když mě v obci našli stát u silnice. Otevřeně projevované kamarádství motocyklových střelců mělo v sobě cosi blahodárného.

Velitelství sboru zůstalo přes noc ve Wysokiem Mazowieckiem.

Dvanáctého září se 20. (mot.) divizi s částmi 10. tankové divize, které jí přispěchaly na pomoc, podařilo obklíčit Poláky u Andrzejewa. Desátá tanková divize dosáhla Wysokiego Litewského, 3. tanková divize Bielska. Sám jsem jel s nejpřednějšími hlídkami průzkumných oddílů do Bielska a přijímal tam jejich hlášení z první ruky. Odpoledne jsem viděl svého syna Kurta.

Velitelské stanoviště bylo přeloženo do Bielska. Druhá (mot.) pěší divize byla uvolněna ze zálohy skupiny armád a znovu nám podřízena. Dostala rozkaz dosáhnout přes Łomžu a Bielsk napojení na sbor. Rozkaz obsahoval větu: „Velitel divize napřed.“ Když chtěl 13. 9. ráno generál Bader, následován radiostanicí, tento rozkaz splnit, dostal se mezi Brańskem a Bielskem do polských vojsk, kterým se podařilo uniknout obklíčení u Andrzejewa; musel strávit několik nepříjemných hodin v nepřátelské palbě, než jsme se rozumným jednáním jeho radiostanice o jeho ohrožené situaci dozvěděli a mohli ho z ní vysvobodit. I tento případ byl poučením pro válku rychlých vojsk.

Toho dne Poláci u Andrzejewa kapitulovali. Velitel 18. polské divize padl do zajetí. Třetí tanková divize

[72] dosáhla Kamience Litewského. Na Brest-Litevský byl veden průzkum. Byl vydán rozkaz k útoku na pevnost. Zůstali jsme přes noc v Bielsku.

Dozvěděli jsme se, že polské jednotky dosáhly proslulého Bělověžského pralesa. Chtěl jsem se však lesním bojům vyhnout, protože by nás byly od-

vedly od hlavního úkolu — dosáhnout Brestu — a vázaly silné síly. Spokojil jsem se proto s tím, že jsem dal lesní terén pozorovat.

Čtrnáctého září vnikly části 10. tankové divize — z průzkumného oddílu a z tankového pluku 8 — do linie fortů u Brestu[136]. Uvedl jsem co nejrychleji celý sbor do pochodu na Brest, abych využil překvapivého úspěchu.

Noc jsme strávili ve Wysokiem Litewském.

Patnáctého září byl na východním břehu Bugu uzavřen kruh kolem Brestu. Pokus zmocnit se citadely překvapivým úderem tanků ztroskotal na tom, že Poláci postavili napříč do vstupní brány starý tank Renault, takže naše tanky nemohly proniknout dovnitř.

Velitelské stanoviště sboru na noc v Kamienci Litewském.

Dvacátá (mot.) divize a 10. tanková divize byly na 16. 9. nasazeny k jednotnému útoku na citadelu. Zteč vedla až na korunu valu, ztroskotala však na tom, že pěší pluk 10. tankové divize nesplnil rozkaz vyrazit bezprostředně za palebným valem dělostřelectva. Když pluk, do jehož přední linie jsem se záhy odebral, opožděně a bez rozkazu přece jen vyrazil, utrpěl bohužel těžké ztráty, aniž dosáhl svého cíle. Můj pobočník podplukovník Braubach[137] byl při té příležitosti těžce raněn a o několik dní později svému zranění podlehl. Pokusil se zastavit palbu týlových jednotek dopadající do vlastní přední linie. Při tom ho zasáhl polský ostrostřelec z koruny valu vzdálené pouhých sto metrů. Byla to bolestná ztráta.

Třetí tanková divize postupovala východně kolem Brestu na Włodawu, za ní následující 2. (mot.) divize na východ na Kobryń.

Velitelské stanoviště sboru zůstalo v Kamienci Litewském.

---

[136] Fort je samostatné opevněné dílo vysunuté před hlavní opevnění; v češtině je to zažitý fortifikační termín — forty má Olomouc a měla je i Praha. Brestskou pevnost staví Rusové od roku 1833 podle návrhu Karla Oppermana na místě starého litevského hradu: citadela leží na ostrově u soutoku Bugu a dvou ramen Muchavce a obklopují ji tři předmostí, kobrinské, terespolské a volyňské. Vnější pás fortů vznikl kolem pevnosti teprve v letech 1878–1888 a mezi roky 1906 a 1913 byl rozšířen o druhou linii; právě do něj 14. září 1939 vnikly části 10. tankové divize, kdežto citadela padla až později. Tím se vysvětluje i Guderianova věta z roku 1941, že „jen západně od Bugu ležící staré forty byly v německých rukou“: nová hranice vedená po Bugu pevnost rozdělila, citadela zůstala Sovětům a Němcům zbyly jen forty na západním břehu.

[137] Robert Braubach (1896–1939), v kap. IV Guderianův pobočník; 16. 9. 1939 jej u Brestu zasáhla střela odstřelovače, když zastavoval palbu do vlastních řad, a zemřel na sepsi. Datum úmrtí nejisté — Volksbund uvádí 19. 9. (a mylně hodnost Oberleutnant), oficiální seznam ztrát 20. 9. 1939.

Sedmnáctého září ráno dobyl obrovskou citadelu pěší pluk 76 pod plukovníkem Gollnikem[138], který v noci přešel na západní břeh Bugu, a to v okamžiku, kdy chtěla polská posádka vyrazit po nepoškozeném mostě přes Bug na západ. Tím bylo dosaženo jistého ukončení tažení. Velitelství sboru bylo přeloženo do Brestu a ubytovalo se v budově vojvodského úřadu. Dozvěděli jsme se, že se od východu blíží Rusové.

[73] Polské tažení bylo zkouškou ohněm pro mé tankové svazky. Nabyl jsem přesvědčení, že se plně osvědčily a že se námaha vynaložená na jejich zřízení vyplatila. Stáli jsme na Bugu s frontou obrácenou na západ, připraveni přivítat zbytek Poláků. Záda sboru kryla 2. (mot.) divize, která před Kobryněm musela ještě obstát v prudkých bojích. Očekávali jsme každou chvíli, že navážeme styk s tankovými silami spějícími od jihu. Naši nejpřednější průzkumníci dosáhli Lubomlu.

Mezitím nás následovalo armádní velitelství 4 pod generálplukovníkem von Klugem a byli jsme mu znovu podřízeni. Pevnostní brigáda Lötzen, která tak statečně postupovala na Narevu, ještě několik dní kryla naše levé křídlo a pak byla podřízena 4. armádě. Nyní 4. armáda nařídila, aby XIX. armádní sbor postupoval s jednou divizí na jih, s jednou na východ na Kobryň a s jednou na severovýchod na Białystok. To by bylo sbor roztrhalo a znemožnilo jakékoli velení. Objevení Rusů nás provedení tohoto rozkazu zbavilo.

Jako první posel Rusů se objevil mladý důstojník v obrněném průzkumném voze, který nám oznámil příchod ruské tankové brigády. Pak jsme dostali zprávu o demarkační čáře stanovené ministerstvem zahraničí[139], která přenechávala pevnost Brest Rusům tím, že činila hranicí Bug. Pociťovali jsme toto řešení jako nepříznivé; nakonec bylo stanoveno, že máme prostor východně od demarkační čáry vyklidit do 22. 9. Tato lhůta byla

[138] Hans Gollnick (1892–1970), plukovník (od 1. 10. 1938), od 1. 5. 1939 do 1. 6. 1941 velitel pěšího pluku 76; s ním 17. 9. 1939 dobyl citadelu v Brestu Litevském. Později generál pěchoty (1. 10. 1943), velitel 36. (mot.) pěší divize, XXXXI. tankového, XXVIII. a XXVII. armádního sboru; 15. 5. 1945 britské zajetí, propuštěn 5. 2. 1946. V rejstříku je příjmení psáno „Gollnik“, správný tvar je Gollnick.

[139] Čára, o niž šlo, byla stanovena už v tajném dodatkovém protokolu k paktu z 23. srpna 1939: vedla v Polsku přibližně po řekách Pise, Narvi, Visle a Sanu, tedy daleko na západ od Brestu. Jednotky, které postoupily za ni, se proto musely vrátit, a Stalin si už 17. září u německého vyslance Schulenburga ujišťoval, že se wehrmacht skutečně stáhne. U Brestu to znamenalo, že město i pevnost na východním břehu Bugu zůstanou Sovětům. Dne 28. září 1939 smlouva o hranicích a přátelství čáru upravila: Německu zůstal Lublin a východní část varšavského vojvodství, nová hranice šla po Bugu a Sanu a Litva přešla do sovětské zájmové sféry.

vyměřena tak krátce, že jsme nemohli ani odsunout své raněné a vyprostit poškozené tanky. Při jednáních o demarkační čáře a příměří zřejmě vůbec nebyl přibrán žádný voják.

Německo-sovětské jednání u Brestu, 22. 9. 1939
autor neznámý, Bild 101I-121-0010-11 · CC BY-SA 3.0 de

Z Brestu-Litevského stojí za zmínku ještě malá scéna. Biskup z Gdaňska O'Rourke[140] se spolu s primasem Polska kardinálem Hlondem[141] vydal z Varšavy na útěk na východ. Když oba církevní hodnostáři přišli do Brestu, narazili ke svému překvapení na Němce. Kardinál uhnul na jihovýchod a unikl do Rumunska. Biskup z Gdaňska zvolil cestu na severovýchod a vběhl nám přímo do náruče. Požádal mě o rozhovor, který jsem mu v Brestu rád poskytl.

[140] Eduard hrabě O'Rourke (1876–1943) z irského rodu ruské šlechty, první gdaňský biskup. Ke Guderianově zmínce patří upřesnění: 13. června 1938 rezignoval a v září 1939 už gdaňským biskupem nebyl — byl titulárním biskupem ze Sophene. Rezignací přišel o gdaňské občanství, roku 1939 přijal polské a stal se kanovníkem v Poznani; tím se vysvětluje, proč byl tehdy v Polsku. Do Říma se dostal přes Berlín, což s Guderianovou verzí odpovídá. Zemřel v exilu v Římě; roku 1972 byly jeho ostatky přeneseny do katedrály v Olivě. V tisku stojí „O'Rourq".

[141] August Hlond (1881–1948), kardinál a primas polský; roku 1944 jej zatklo gestapo a internovalo ve Wiedenbrücku, odmítl podepsat propagandistické výzvy k Polákům. Guderianova scéna je u něj chronologicky nemožná: 4. 9. 1939 odjel z Poznaně a 14. 9. přešel do Rumunska, zatímco Němci k Brestu 14. 9. teprve dorazili.

Protože nevěděl, kam se uchýlit do bezpečí, a za žádných okolností nechtěl být vydán Rusům, navrhl jsem mu, aby se připojil k jedné z mých zásobovacích kolon, které vyzvedávaly naše potřeby z Královce. Odtud prý snadno dosáhne warmijského biskupa a uchýlí se pod jeho ochranu. Biskup tuto nabídku přijal, dostal se se svým doprovodem nerušeně z válečné oblasti a pak v laskavém dopise, v němž vyzdvihl tradiční

[74] rytířskost německého důstojnického sboru, za poskytnutou pomoc poděkoval.

V den předání Rusům přišel brigádní generál Krivošein[142], tankista, který ovládal francouzštinu, takže jsem se s ním mohl dobře domluvit. Co ponechala ustanovení ministerstva zahraničí otevřené, bylo nyní s Rusy upraveno přímo a uspokojivě. Všechno se podařilo vyprostit, jen zásoby ukořistěné Polákům musely zůstat Rusům, protože jejich odvoz se v krátkém čase nedal uskutečnit. Rozlučková přehlídka a výměna vlajek[143] za přítomnosti generála Krivošeina ukončily náš pobyt v Brestu-Litevském.

[142] Semjon Mojsejevič Krivošejn (1899–1978), sovětský důstojník z Voroněže, pocházel ze židovské rodiny. Roku 1936 jako první sovětský tankový velitel ve Španělsku (obrana Madridu). V září 1939 velel jako kombrig — odtud Guderianův „brigádní generál" — 29. lehké tankové brigádě a v Brestu Litevském s Guderianem dojednal předání města i rozlučkovou přehlídku s výměnou vlajek. Později generálporučík tankových vojsk (21. 8. 1943), od února 1944 velitel 1. mechanizovaného sboru, roku 1945 Hrdina Sovětského svazu za Berlín; zemřel v Moskvě. V rejstříku je psáno „Krivošein"; obvyklý český přepis ruského Кривошеин je Krivošejn.

[143] Předání Brestu Rudé armádě proběhlo 22. září 1939. Guderian navrhl společnou přehlídku s nastoupenými útvary obou armád na hlavním náměstí; velitel sovětské 29. tankové brigády Semjon Krivošein nastoupení odmítl s tím, že jeho vojsko je vyčerpané, dal k dispozici vojenskou hudbu a několik praporů a přehlídku přijal společně s Guderianem. V šestnáct hodin odcházející německé jednotky defilovaly před oběma generály a sovětské kolony vjížděly do města z druhé strany. Vztyčeny byly vítězné oblouky se svastikami i rudými hvězdami a německá filmová zpravodajství výjev snímala. Historici se přou, zda to byla společná přehlídka, nebo protokolární předání města; zprávy o podobných společných přehlídkách v jiných městech se doložit nepodařilo.

Guderian a Krivošejn v Brestu-Litevském, 22. 9. 1939
Gutjahr, Bild 101I-121-0011A-22 · CC BY-SA 3.0 de

Než jsme opustili pevnost, která nás stála tolik krve, doprovodili jsme svého pobočníka podplukovníka Braubacha k věčnému odpočinku (21. 9.). Hluboce jsem truchlil nad ztrátou toho statečného a schopného spolupracovníka. Rána, kterou utrpěl, by sama o sobě nebyla smrtelná, ale přidružená sepse vyvolala srdeční slabost a ta vedla ke smrti.

Dvacátého druhého září večer jsme dorazili do Zambrówa. Třetí tanková divize byla už napřed ve Východním Prusku, ostatní následovaly. Sbor byl rozpuštěn.

Dvacátého třetího září jsme se ubytovali v Galinech, krásném sídle hraběte Botho-Wenda zu Eulenburg[144]. Hrabě sám byl v poli. Přijala nás proto jeho laskavá choť a její hezká dcera a prožili jsme tam několik dní zotavení, které nám po bouřlivém průběhu tažení udělaly dobře.

Můj syn Kurt přestál tažení dobře. Od staršího syna Heinze jsem neměl zprávu, jako ostatně po celé tažení nedošla vojsku žádná polní pošta z domova. To byla těžká nevýhoda. Doufali jsme nyní v brzké přeložení do domovských posádek, abychom mohli vojsko rychle opět uvést do dobrého stavu.

Doufali jsme tehdy také, že rychlé vítězství v Polsku může mít politické dopady a nakloní západní mocnosti rozumnému míru. Věřili jsme, že se Hitler, nebude-li tomu tak, rychle odhodlá k ofenzivě na západě. Obě naděje se měly bohužel ukázat jako klamné. Začala doba, kterou Churchill označil jako[145] *drôle de guerre*.

Volný čas, jehož se mi dostalo, jsem využil k návštěvám u svých východopruských příbuzných, u nichž jsem zastihl i synovce ze Západního Pruska,

[144] Botho-Wendt hrabě zu Eulenburg (1883–1945) z Gallingen (dnes Galiny, okres Bartoszyce), v letech 1924–30 poslanec za DNVP, roku 1931 vstoupil do NSDAP. V březnu 1945 zemřel při sovětské deportaci jižně od Moskvy; manželka a dcera se dostaly na Západ. V tisku stojí „Botho-Wend“, správně Botho-Wendt. Guderianova zmínka o „hezké dceři“ je sporná: Eulenburg se oženil roku 1936 a měl jedinou dceru, která by roku 1939 byla malé dítě.

[145] Výraz je francouzský a Churchillovi nepatří: za jeho autora se hlásil válečný zpravodaj Roland Dorgelès a mohl vzniknout i jako převod amerického „phoney war“. Churchill sám toto období nazval v pamětech „the Twilight War“, soumračná válka; Němci mu říkali Sitzkrieg, Britové nejprve Bore War a potom Phoney War. Česky se vžilo „podivná válka“. Označuje dobu od konce polského tažení do 10. května 1940, kdy na západní frontě stály obě armády proti sobě a kdy kromě hlídkových akcí a války na moři k vážným bojům nedošlo.

který se musel stát polským vojákem a nyní byl propuštěn z válečného zajetí a chtěl vstoupit do služeb svého vlastního národa.

Kolem 9. 10. bylo velitelství sboru přeloženo do Berlína. Cestou tam jsem opět viděl své příbuzné v Západním Prusku, kteří měli za sebou těžké časy, mezi nimi bydhošťskou krvavou neděli[146]. Také svému

[75] své rodné město Chełmno jsem krátce navštívil a našel domy, v nichž bydleli mí rodiče a má babička. Bylo to patrně poslední shledání s domovem.

Po návratu do Berlína jsem měl brzy tu radost, že jsem opět uviděl svého nejstaršího syna, vyznamenaného Železným křížem I. a II. třídy. Prodělal těžké boje ve Varšavě.

Nemohu ukončit líčení polského tažení, aniž bych vzpomněl svého štábu, který pod vedením náčelníka plukovníka Nehringa[147] pracoval vynikajícím způsobem a svým porozuměním a výbornou technikou vydávání rozkazů přispěl nesmírně mnoho k úspěchům sboru.

Mezi taženími

Dvacátého sedmého října jsem byl předvolán do říšského kancléřství. Sešel se tam kruh dvaceti čtyř důstojníků, kteří byli vyznamenáni Rytířským křížem Železného kříže. Bylo zadostiučiněním obdržet tento řád tak brzy a spatřoval jsem v něm v první řadě ospravedlnění svého boje za zřízení moderního

[146] Bydhošťskou krvavou nedělí (Bromberger Blutsonntag) se rozumí události v Bydgoszczi 3. a 4. září 1939, kdy městem procházela ustupující polská armáda a blížil se wehrmacht. Na polské jednotky se začalo střílet ze strany příslušníků německé menšiny, část z nich napojených na Abwehr; polští vojáci i civilisté odpověděli odvetou proti Němcům a v panice a pouličním zmatku došlo k zabíjení. Polské vyšetřování z roku 2004 uvádí asi 40 až 50 mrtvých Poláků a 100 až 300 mrtvých Němců; odhady počtu německých mrtvých se u jednotlivých historiků pohybují od 103 (Jastrzębski) do asi 415 (Rasmus). Nacistická propaganda čísla nafoukla — v listopadu 1939 mluvila o 5 400 zabitých Němcích, v únoru 1940 o 58 000 — a udělala z Bydhošti záminku k represím: při odvetných akcích a v rámci operace Tannenberg bylo v Dolině smrti u Fordonu zavražděno 1 200 až 3 000 polských civilistů a do prosince 1939 asi 5 000 polských civilistů v celém bydhošťském okrese, mezi nimi starosta města Leon Barciszewski. Guderian zmiňuje celou věc jedinou vedlejší větou jako „těžké časy“, které měli jeho západopruští příbuzní za sebou.

[147] Walther Nehring (1892–1983), generálmajor od 1. 8. 1940, 1939–40 náčelník štábu XIX. sboru a tankové skupiny Guderian, pak velitel 18. tankové divize, od 1942 Afrikakorpsu, později XXIV. tankového sboru a roku 1945 1. tankové armády. V kapitole XI (s. 354) vedl v lednu 1945 obklíčené tankové síly skupiny armád A na západ — jedno z mála míst, kde Guderian vysloveně chválí výkon vojska. Jeden z hlavních tvůrců německé tankové doktríny, napsal dějiny německých tankových vojsk.

tankového vojska. Tato zbraň nepochybně zcela rozhodujícím způsobem přispěla k tomu, aby tažení skončilo v tak krátké době a s tak malými ztrátami. Při snídani navazující na udělení jsem seděl po pravici Hitlerově a vedl živý rozhovor o vývoji tankového vojska a o zkušenostech z tažení. Nakonec se zcela znenadání zeptal: „Rád bych věděl, jak se v národě a v pozemním vojsku přijal pakt se Sovětským Ruskem.“ Na to jsem mohl jen odpovědět, že jsme si v pozemním vojsku oddechli, když nás koncem srpna zastihla zpráva o uzavření paktu. Dostali jsme tím pocit krytých zad a byli jsme šťastni, že nám byla ušetřena obávaná válka na dvou frontách, která nás v minulé světové válce přece jen nakonec položila. Hitler se na mne podíval velmi překvapeně a já měl pocit, že ho má odpověď neuspokojila. Neodpověděl však a téma přerušil. Teprve mnohem později jsem musel poznat, že Hitlerovo nepřátelství vůči Sovětskému Rusku bylo velmi hluboko zakořeněné. Patrně očekával, že uslyší můj údiv nad tím, že se pustil do paktu se Stalinem.

Krátkou přestávku ve vlastním domově zkalila těžká rána. Čtvrtého listopadu zemřela v našem domě v Berlíně má milá tchyně. Uložili jsme ji k poslednímu odpočinku v Goslaru po boku mého tchána. Pak mě od domova odtrhl nový rozkaz:

V polovině listopadu byl můj štáb přeložen nejprve do Düsseldorfu, pak ale při náhlé změně úmyslu do Koblenze. Tam jsem podléhal generálplukovníkovi von Rundstedtovi[148], vrchnímu veliteli skupiny armád A.

[76] Aby se upevnil politický postoj důstojnického sboru, zvláště generality, byl v Berlíně uspořádán cyklus přednášek, v němž se mimo jiné ujali slova Goebbels[149], Göring a nakonec 23. 11. sám Hitler. Posluchači byli hlavně generálové a admirálové, ale také učitelé a dozorčí důstojníci válečných škol až po nadporučíka.

[148] Gerd von Rundstedt (1875–1953), od 1940 polní maršál, v kap. V velitel skupiny armád A a v kap. VI (s. 130) skupiny armád Jih, 1942–45 s přestávkami vrchní velitel Západ; u Guderiana mimo jiné 14. 5. 1940 na mostě u Doncheryi, kde se za leteckého útoku suše zeptal „Je to tu vždycky takové?“. 1. 12. 1941 vystřídán Reichenauem po sporu o vyklizení Rostova — Guderianovo „první zazvonění“ (s. 232). Po 20. červenci 1944 předsedal „čestnému dvoru“, v němž zasedal i Guderian; 5. 5. 1949 propuštěn z britského zajetí jako neschopný procesu, souzen nebyl.

[149] Joseph Goebbels (1897–1945), gauleiter Berlína a ministr propagandy, roku 1943 vyhlásil totální válku; v kap. V jeden z řečníků listopadového cyklu přednášek pro generály. 1. 5. 1945 sebevražda ve Vůdcově bunkru, předtím s manželkou Magdou otrávili svých šest dětí. V tisku stojí „Göbbels“, správně Goebbels.

V přednáškách všech tří jmenovaných osobností se téměř ve stejném znění opakoval zhruba tento myšlenkový postup: „Generálové letectva jsou pod cílevědomým vedením stranického soudruha Göringa politicky naprosto spolehliví; také admirálové jsou bezpečně vedeni v duchu Hitlerově; ale k generálům pozemního vojska nemá strana bezpodmínečnou důvěru.“ Po úspěších právě ukončeného polského tažení byla tato těžká výtka nám všem nepochopitelná. Po návratu do Koblenze jsem proto vyhledal náčelníka štábu skupiny armád, mně dobře známého generála von Manstein[150], abych se s ním poradil o opatřeních, která je třeba učinit. Ten sdílel můj názor, že si generalita zmíněné výroky nesmí nechat líbit. Mluvil už se svým vrchním velitelem, ale nenašel u něho ochotu něco podniknout. Vyzval mě, abych u Rundstedta učinil druhý pokus. Stalo se to ihned. Generálplukovník von Rundstedt byl už zpraven, prohlásil však, že je ochoten jen vyhledat vrchního velitele pozemního vojska a sdělit mu výroky, které padly. Namítl jsem mu, že výtky míří podle všeho v první řadě proti vrchnímu veliteli pozemního vojska, že je osobně vyslechl a že záleží na tom, aby se u Hitlera podnikly kroky z jiné strany a tato neoprávněná podezření se odmítla. Generál von Rundstedt nebyl ochoten podnikat další kroky. V příštích dnech jsem vyhledal několik starších generálů, abych je pohnul k jednání, ale marně. Posledním v této řadě byl generálplukovník von Reichenau, jehož dobrý poměr k Hitlerovi a ke straně byl obecně znám. Reichenau mi však k mému překvapení prohlásil, že v dobrých vztazích s Hitlerem rozhodně není, nýbrž že s ním naopak měl velmi ostré spory. Z toho důvodu prý jeho vystoupení u Vůdce nemá smysl. Pokládá však za naléhavě nutné, aby byl Vůdce o náladě generality zpraven, a navrhuje proto, abych tento úkol převzal sám. Mou námitku, že jsem jeden z nejmladších velících generálů, a tedy sotva oprávněn vystupovat jménem tolika starších kamarádů, odmítl a mínil, že to je snad právě dobře. Ohlásil mě neprodleně v říšském kancléřství k přednesu a já byl na příští den povolán do Berlína k Hitlerovi. Tento rozhovor mi přinesl pozoruhodná poznání.

[77] Byl jsem přijat mezi čtyřma očima a Hitler[151] mě nechal asi dvacet minut

[150] Erich von Manstein (1887–1973), autor plánu na úder Ardenami, od 1942 polní maršál; v kap. V jako generálporučík a náčelník štábu skupiny armád A souhlasil s Guderianem a vyzval ho, aby to u Rundstedta zkusil ještě jednou. Guderian klade jeho memorandum na 4. 12. 1939, první je však z 31. 10. 1939, a hodnost uvádí anachronicky. Roku 1949 odsouzen na 18 let, 7. 5. 1953 propuštěn.

[151] Odstavec zaznamenává Hitlerův vlastní výklad, jak jeho nedůvěra ke generalitě vznikala, tak jak jej Guderian slyšel v listopadu 1939; není to nezávislý pramen. Doloženo je: před obsaze-

mluvit, aniž mě přerušil. Vylíčil jsem tři přednášky vyslechnuté v Berlíně s týmiž výtkami vůči generalitě pozemního vojska a pokračoval jsem:

„Všichni generálové, s nimiž jsem od té doby byl, mi vyjádřili svůj údiv a svou nelibost nad tím, že u rozhodujících osobností říšské vlády panuje vůči nim tak vyslovená nedůvěra, ačkoli se právě v polském tažení nasadili se svým uměním i se svým životem pro Německo a dovedli tažení o málo víc než ve třech týdnech k vítěznému konci. Tváří v tvář nastávající těžké válce proti západním mocnostem pokládám za vyloučené útočit s trhlinou takového rozsahu v nejvyšším velení. Snad se budete divit, že k vám kvůli tomu přicházím já jako jeden z nejmladších velících generálů. Požádal jsem několik starších pánů, aby ten krok učinili, ale nikdo nebyl ochoten. Nesmíte však mít později možnost říci: ‚Ujistil jsem generály pozemního vojska svou nedůvěrou a oni si to nechali líbit. Nikdo proti tomu neprotestoval.' Proto jsem dnes přišel k vám, abych vznesl námitku proti proneseným výrokům, které jsme pocítili jako nespravedlivé a urážlivé. Chováte-li nedůvěru vůči jednotlivým generálům — a jít může jen o jednotlivce —, pak se s nimi musíte rozejít; nastávající válka potrvá dlouho; takovou trhlinu ve vojenském velení si nemůžeme dovolit a musíme zajistit důvěru dřív, než válka dosáhne kritického stadia, jaké v první světové válce nastalo roku 1916, než byli Hindenburg a Ludendorff[152] povoláni do Nejvyššího armádního velení. Tehdy k tomu kroku došlo příliš pozdě. Naše nejvyšší velení se musí vystříhat toho, aby zase učinilo nejrozhodnější opatření příliš pozdě."

Hitler mě vyslechl s velkou vážností. Když jsem skončil, řekl stroze: „Jde o vrchního velitele pozemního vojska!" Odpověděl jsem: „Nemáte-li k vrchnímu veliteli pozemního vojska důvěru, musíte se s ním rozejít a postavit

ním Porýní 7. března 1936 generálové varovali a vpochodované jednotky skutečně měly rozkaz stáhnout se při francouzském odporu za Rýn; Blomberg byl zbaven úřadu po svém sňatku na konci ledna 1938 a Hitler 4. února 1938 převzal vrchní velení branné moci sám; Fritschovu aféru uzavřelo 18. března 1938 zproštění před čestným soudem, velení však Fritsch už nedostal. Doložen je i Hitlerův údaj o Beckovi: Beck požádal 18. srpna 1938 o zproštění funkce právě pro odpor k plánům války s Československem, úřad předal 27. srpna a z aktivní služby odešel k 1. listopadu 1938. Pro Hitlerův údaj o sporu o 36 proti 21 divizím a pro „směšně nízká čísla" v Brauchitschově návrhu na zvýšení výroby lehkých polních houfnic se nezávislý doklad nenašel.

[152] Erich Ludendorff (1865–1937), generál pěchoty, 29. 8. 1916 až 26. 10. 1918 první generální kvartýrmistr a faktický vedoucí 3. Nejvyššího armádního velení; 1923 účastník Hitlerova mnichovského puče, roku 1924 zproštěn. U Guderiana dvojí role: příklad toho, že silné velení bylo roku 1916 povoláno pozdě, a terč výtky „hypertrofie generálního štábu", kterou Guderian odmítá odkazem na Ludendorffovu tvůrčí energii. Zemřel 20. 12. 1937 v Mnichově.

do čela pozemního vojska generála, k němuž máte důvěry nejvíc.“ Tu přišla obávaná Hitlerova otázka: „Koho navrhujete?“ Promyslel jsem si řadu osobností, které podle mého názoru měly schopnosti ten těžký úřad převzít. Jako prvního jsem jmenoval generálplukovníka von Reichenau[153]. Hitler to odmítl slovy: „Ten nepřipadá v úvahu.“ Jeho výraz ve tváři byl neobvykle odmítavý a já viděl, že Reichenau při našem rozhovoru v Düsseldorfu nijak nepřeháněl, když líčil svůj špatný poměr k Hitlerovi. Řada dalších návrhů, počínaje generálplukovníkem von Rundstedtem, byla rovněž odmítnuta, až jsem byl se svou latinou v koncích a umlkl.

[78] Hitler začal nyní mluvit sám. Obšírně vylíčil, jak jeho nedůvěra ke generálům vznikala, počínaje zbrojením, při němž mu prý Fritsch a Beck dělali obtíže tím, že proti jeho požadavku na okamžité postavení 36 divizí postavili návrh spokojit se s jedenadvaceti. Před obsazením Porýní ho prý generálové varovali, ba byli dokonce ochotni stáhnout vojska vpochodovaná do Porýní zpět při prvním zamračení Francouzů, kdyby se proti tomu ustupování nebyl postavil říšský ministr zahraničí. Pak ho prý těžce zklamal polní maršál von Blomberg a Fritschova krize ho velmi roztrpčila. Beck mu prý v české otázce odporoval a kvůli tomu odešel. Nynější vrchní velitel mu prý v dalším průběhu zbrojení činil zcela nedostatečné návrhy; křiklavým příkladem byl prý jeho zcela nedostatečný návrh na zvýšení výroby lehkých polních houfnic, který obsahoval přímo směšně nízká čísla. Už o vedení polského tažení prý došlo k rozporům a pokud jde o vedení nastávajícího tažení na západě, jeho názory se s názory vrchního velitele pozemního vojska rovněž neshodují.

Hitler mi pak poděkoval za otevřenost — a rozhovor byl bez výsledku ukončen. Trval asi hodinu. Vrátil jsem se do Koblenze sklíčen vyhlídkami, které jsem získal.

[153] Walter von Reichenau vydal jako vrchní velitel 6. armády 10. října 1941 rozkaz, rozdávaný k předčítání až po rotách, který za cíl tažení označil úplné zničení „židovsko-bolševického“ systému a vymýcení „asijského“ vlivu v Evropě a od vojáků žádal plné porozumění pro „tvrdé, ale spravedlivé pokání“ vůči Židům; Hitler ho označil za vynikající a doporučil všem velitelům armád na východní frontě, aby si z Reichenaua vzali příklad. Jeho 6. armáda stála v září 1941 u Kyjeva, kde bylo 29. a 30. září v Babím Jaru zastřeleno přes 33 000 Židů; jednotky branné moci místo při vraždění zajišťovaly a spolupracovaly se Sonderkommandem 4a Paula Blobela. V srpnu 1941 Reichenau potvrdil rozkaz zastřelit devadesát židovských dětí v Bílé Cerkvi, když se jeho podřízený ohradil. Dne 1. prosince 1941 byl jmenován vrchním velitelem skupiny armád Jih a 17. ledna 1942 zemřel. Podle Guderianova vlastního líčení o několik stran dříve to byl právě Reichenau, kdo mu uložil, aby vystoupil jménem generality sám, a kdo ho v říšském kancléřství ohlásil k hlášení.

V. TAŽENÍ NA ZÁPADĚ

79

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Přípravy

Než začalo tažení proti západním mocnostem — kterému bychom se byli rádi vyhnuli —, byly zhodnoceny zkušenosti získané v Polsku. Ukázaly — pro mne nepřekvapivě —, že lehké divize jsou polovičatost. Byla proto nařízena jejich přeměna v tankové divize s čísly 6 až 9. Motorizované pěší divize se ukázaly jako příliš rozsáhlé. Bylo provedeno jejich zmenšení o jeden pěší pluk. Zvlášť naléhavé přezbrojení tankových pluků tanky Panzer III a IV postupovalo následkem malé výkonnosti průmyslu, ale také následkem hromadění nových tanků Vrchním velitelstvím pozemního vojska jen velmi pomalu.

Bylo mi podřízeno několik tankových divizí a pěší pluk „Großdeutschland" (I.R. „G.D.") k výcvikovým účelům. Jinak mě zaměstnávaly hlavně myšlenky na uspořádání a zamýšlený průběh operací na západě.

Vrchní velitelství pozemního vojska — tlačené Hitlerem k útoku — mělo v úmyslu použít znovu starého takzvaného „Schlieffenova plánu" z roku 1914. To mělo sice přednost jednoduchosti, ale ne právě půvab novosti. Velmi brzy proto myšlenky kroužily kolem jiného řešení. Jednoho listopadového dne si mě dal Manstein zavolat a rozvinul přede mnou svou myšlenku[154]: postu-

[154] Myšlenku formuloval Manstein v říjnu 1939 jako náčelník štábu skupiny armád A na žádost Rundstedta; původně počítal s obratem od Sedanu na sever a Guderian ho přesvědčil, aby cílem byl Lamanšský průliv, zajištěný pomocným úderem na jih. Mansteinovo první předložení OKH Guderiana neuvádělo a hlavní úder ponechávalo směrem na sever. Rozhodující přepracování provedl náčelník generálního štábu Halder: po nouzovém přistání kurýra u Mechelenu 10. ledna 1940 vydal Aufmarschanweisung Nr. 3 a 24. února 1940 Nr. 4, jež jádro Mansteinova návrhu — hlavní úder skupiny armád A Ardenami — přijaly, ale těžiště posunuly, úder k Abbeville vypustily a přechody řek svěřily pěchotě; Manstein byl tehdy z plánování už odvolán. Hitler nařídil změnu strategie 13. února 1940 a s Mansteinem se sešel 17. února. Guderianův podíl spočíval v posouzení, že operace přes Ardeny je pro tankové svazky proveditelná, a v prosazení úderu až k pobřeží; dnešní literatura (Doughty, Frieser, Tooze) připisuje výsled-

povat silnými tankovými silami přes Lucembursko a jižní Belgii proti prodloužené Maginotově linii u Sedanu, prorazit tuto opevněnou frontu a pak dokončit průlom francouzskou frontou. Požádal mě o posouzení svého návrhu z hlediska tankisty. Po podrobném studiu map a na základě vlastní znalosti terénu z první světové války jsem mohl Mansteinovi dát ujištění, že operace, kterou plánuje, je proveditelná. Jedinou podmínkou, kterou jsem musel položit, bylo nasadit na tento podnik dostatečný počet tankových a motorizovaných divizí — nejlépe všechny!

Manstein nato vypracoval memorandum, které bylo se souhlasem a podpisem generálplukovníka von Rundstedta odesláno 4. 12. 1939 Vrchnímu velitelství pozemního vojska. Tam nenašlo ohlas. Vrchní velitelství chtělo zpočátku nasadit k útoku přes Arlon jen jednu až dvě tankové divize. Došlo o tom k výměně názorů. Pokládal jsem toto nasazení za příliš slabé, a tedy bezúčelné. Roztříštění našich beztak slabých tankových sil by bývalo

[80] největší chybou, jaké jsme se vůbec mohli dopustit. Právě tu se však Vrchní velitelství chystalo spáchat. Manstein naléhal, přivodil si tím však nelibost Vrchního velitelství v tak vysoké míře, že byl jmenován velícím generálem pěšího sboru. Prosil, aby mu dali aspoň tankový sbor; jeho prosbě nebylo vyhověno. Tak táhla naše nejlepší operační hlava do tažení se sborem třetí vlny — do tažení, jehož skvělý průběh vděčí podstatnou měrou jeho iniciativě. Jeho nástupcem u generálplukovníka von Rundstedta se stal podstatně klidnější generál von Sodenstern[155].

Mezitím donutila velení jedna příhoda u letectva, aby Schlieffenův plán opustilo. Kurýrní důstojník letectva letěl 10. ledna 1940 v noci nedovoleně s důležitými spisy, z nichž byl patrný plánovaný nástup podle Schlieffena, přes belgickou hranici a musel na belgickém území nouzově přistát. Zda se mu ještě podařilo papíry zničit, zůstalo neznámo. V každém případě bylo třeba počítat s tím, že se nástup stal známým Belgičanům a podle všeho i Francouzům a Angličanům.

Manstein nadto při svém hlášení u Hitlera u příležitosti jmenování velícím generálem našel příležitost vyložit mu svůj názor na budoucí operace.

---

nou podobu plánu kompromisu Haldera a Hitlera, ne rozhodnutí jedné osoby.

[155] Georg von Sodenstern (1889–1955), od 6. 2. 1940 náčelník štábu skupiny armád A — v kap. V Mansteinův „podstatně klidnější“ nástupce u Rundstedta; Guderian ho nazývá „General“, tehdy byl generálporučík. Od 1941 náčelník štábu skupiny armád Jih, 1943–44 velitel 19. armády, v červnu 1944 propuštěn z Wehrmachtu; po válce pracoval pro americkou Historical Division.

Mansteinův operační návrh se každopádně stal předmětem studií, které 7. února 1940 našly pro mne viditelný výraz ve válečné hře v Koblenzi. Při té válečné hře jsem navrhl zaútočit silnými tankovými a motorizovanými silami pátého dne tažení přes Mázu u Sedanu s cílem vynutit průlom a ten pak rozšířit směrem na Amiens. Náčelník generálního štábu pozemního vojska Halder, který byl válečné hře přítomen, pokládal tuto myšlenku za „nesmyslnou". Jemu tanulo na mysli dosáhnout tankovými silami Mázy, nanejvýš získat předmostí, vyčkat pěších armád a pak vést „jednotný útok" ne dřív než devátý nebo desátý den tažení. Nazýval to „srovnaným celkovým útokem". Živě jsem odporoval a zdůraznil, že záleží na tom nasadit dostupnou omezenou údernou sílu tanků soustředěně a překvapivě na rozhodující bod, úderný klín členit do takové hloubky, aby nebylo třeba mít starost o křídlo, a pak případný počáteční úspěch neprodleně a bez ohledu na pěší sbory využít.

Ve svých názorech na hodnotu pohraničních opevnění mě utvrdily velmi pečlivé studie majora von Stiotta[156], ženijního poradce skupiny armád. Pan von Stiotta se opíral hlavně o minuciózní vyhodnocení leteckých snímků; jeho argumenty se proto nedaly vyvrátit.

[81] Čtrnáctého února se v Mayenu u armádního velitelství 12 generálplukovníka Lista[157] konala za přítomnosti Haldera další válečná hra, při níž se probíral boj o přechod přes Mázu. Hlavní otázka, kterou mi předložili, se omezovala na to, zda se mají tankové divize pokusit o přechod řeky vlastními prostředky, nebo zda je lepší vyčkat příchodu pěchoty, a dále zda se v druhém případě mají přechodu zúčastnit, nebo zda je lepší, aby je pěchota vystřídala. Posledně jmenované řešení vylučovaly už terénní obtíže v Ardenách severně od Mázy. Rozprava probíhala tak skličujícím způsobem, že generál von Wietersheim[158], velitel motorizovaného XIV. armádního sboru, který měl

[156] Max Edler von Stiotta (1887–1977), rakouský ženista, roku 1938 převzat do Wehrmachtu jako major, roku 1939 Ia ženijního štábu pro opevnění u skupiny armád A, generálmajorem od 20. 4. 1945. Podle Friesera právě on zjistil, že domnělé bunkry na výšinách Marfée u Sedanu jsou jen nedostavěné stavby — odpovídá to Guderianovu textu.

[157] Wilhelm List (1880–1971), od 19. 7. 1940 polní maršál, velitel 14. armády v Polsku a 12. armády na západě, roku 1941 velitel Wehrmachtu Jihovýchod (nařídil tábory pro rukojmí a vraždu přes 200 obyvatel vesnic Ano a Kato Kerdylia), od července 1942 skupina armád A na Kavkaze. U Guderiana třikrát v kap. V — 17. 5. 1940 z příkazu Rundstedta odvolal jeho zbavení velení a 9. 6. 1940 mu po prudké výtce podal ruku. V procesu s rukojmími dostal 19. 2. 1948 doživotí, roku 1952 byl těžce nemocný propuštěn.

[158] Gustav von Wietersheim (1884–1974), od 1938 velitel XIV. sboru (Kock, Francie, Balkán, Uman, Kyjev); v kap. V třikrát — po válečné hře v Mayenu prohlásil, že nemá důvěru ve vedení

následovat za mým, a já jsme nakonec prohlásili, že za těchto okolností nemáme ve vedení podniku důvěru. Prohlásili jsme nasazení tanků za chybné a předpověděli krizi důvěry, bude-li nařízeno tímto způsobem.

Záležitost se ještě zamotala, když se ukázalo, že ani generálplukovník von Rundstedt nemá jasnou představu o výkonnosti tanků a zastává opatrné řešení. Teď Manstein chyběl!

Zvláštní lámání hlavy působila zřejmě otázka velení tolika tankovým svazkům. Po dlouhém sem a tam padla nakonec volba na generála von Kleista[159], který se dosud zrovna nejevil jako přítel tanků.

Když bylo postaveno najisto, že úder Ardenami má vést každopádně můj tankový sbor, pustil jsem se s horlivostí do výcviku svých generálů a štábních důstojníků pro nastávající úkol. Byly mi podřízeny 1., 2. a 10. tanková divize, pěší pluk „Großdeutschland" a řada sborových vojsk, mezi nimi i moždířový oddíl. S výjimkou pěšího pluku „Großdeutschland" jsem vojska znal z mírových nebo válečných dob a kladl jsem v jejich výkonnost bezpodmínečnou důvěru. Teď jsem měl příležitost připravit je na těžký úkol, který je čekal a v jehož zdar vlastně nikdo nevěřil kromě Hitlera, Mansteina a mne. Myšlenkový zápas o prosazení té myšlenky byl dost vysilující. Potřeboval jsem proto menší zotavení, kterého se mi v druhé polovině března také dostalo.

Předtím se však 15. 3. konala u Hitlera v říšském kancléřství porada vrchních velitelů skupiny armád A, k níž byli přibráni generál von Kleist a já. Každý z přítomných vylíčil svůj úkol a způsob, jakým jej hodlá řešit. Jako poslední jsem přišel na řadu já. Můj úkol zněl překročit ve stanovený den lucemburskou hranici, pak postupovat jižní Belgií na Sedan, u Sedanu překročit Mázu a zřídit na levém břehu předmostí, které umožní přechod pěších sborů, jež mě následují.

operace, 15. 5. 1940 jednal s Guderianem o vystřídání u Sedanu a 29. 5. jeho sbor vystřídal Guderianův u Dunkerque. 14./15. 9. 1942 ho u Stalingradu Paulus zbavil velení za návrh částečného odsunu zpět k Donu. Na s. 318 je Guderian primárním svědkem toho, že roku 1945 stál ve Volkssturmu jako prostý voják, zatímco jeho rotě velel stranický funkcionář.

[159] Ewald von Kleist (1881–1954), generálplukovník od 19. 7. 1940 a generál polní maršál od 1. 2. 1943; v květnu 1940 velel Panzergruppe Kleist, prvnímu tankovému svazu velikosti armády, a v kap. V byl Guderianovým přímým nadřízeným — 17. 5. 1940 jej Guderian po prudké výtce požádal o zbavení velení. 30. 3. 1944 odvolán zároveň s Mansteinem po neshodách s Hitlerem ohledně ústupů; vydán Jugoslávii (15 let), pak SSSR, kde byl 21. 2. 1952 odsouzen k 25 letům, a 13. 11. 1954 zemřel ve vladimirské věznici.

Krátce jsem rozvedl, že sbor bude veden ve třech kolonách Lucemburskem a jižní Belgií, že počítám s tím, že prvního dne dosáhnu belgických hraničních postavení a pokud možno je prorazím,

[82] druhého dne budu pokračovat v postupu přes Neufchâteau, třetího dne se u Bouillonu dostanu přes Semois, čtvrtého dne dosáhnu Mázy a pátého dne zaútočím přes řeku.[160] Večer toho dne jsem doufal mít předmostí. Nato se Hitler zeptal: „A co chcete dělat pak?“ Byl první, kdo tuto rozhodující otázku vůbec položil. Odpověděl jsem: „Nepřijde-li rozkaz, který by tomu odporoval, budu příštího dne pokračovat v úderu západním směrem. Nejvyšší velení by mělo rozhodnout, zda má být veden směrem na Amiens, nebo na Paříž. Nejúčinnější směr úderu je podle mého názoru přes Amiens k Lamanšskému průlivu.“ Hitler přikývl a dál neřekl nic. Jen generál Busch, který velel 16. armádě nasazené vlevo ode mne, zvolal: „No, já nevěřím, že se přes ni dostanete!“ Hitler očekával mou odpověď se zjevným napětím. Zněla: „Vy to přece také dělat nemusíte.“ Hitler ani k tomu nic nepoznamenal.

Ani později jsem nedostal rozkaz, který by šel za získání předmostí přes Mázu. Všechna rozhodnutí až po dosažení Atlantiku u Abbeville jsem učinil samostatně. Vyšší velení působilo na mé operace převážně brzdivě.

Po skončení své krátké dovolené jsem se znovu pustil do příprav velkého podniku. Dlouhá zima ustoupila kouzelnému jaru, a tím hrozilo, že se z opakovaných zkušebních poplachů stane vážná věc. Než se obrátím k líčení událostí, zdá se mi na místě vysvětlit, proč jsem nastávajícímu těžkému útoku hleděl vstříc s důvěrou. Musím k tomu trochu zabrousit zpátky.

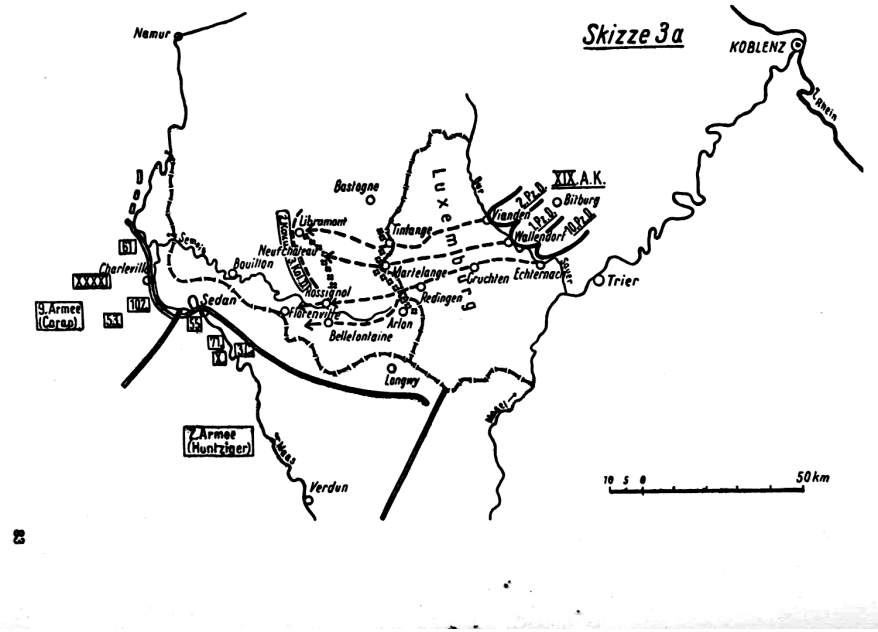
První světová válka na západní frontě ztuhla po krátké pohyblivé válce v pozičních bojích. Žádné sebevětší hromadění válečného materiálu nedokázalo uvést fronty znovu do pohybu, dokud v listopadu 1916 „tanky“ na straně našich protivníků svým pancéřováním, svými pásy a svou výzbrojí děly a kulomety nepronesly dosud nechráněné bojovníky přehradnou palbou a drátěnými překážkami, přes zákopy a pole kráterů, živé a bojeschopné do německých linií, a tím útoku znovu dopomohly k jeho právu.

[160] Věta stojí na straně 82 uprostřed strany. Proti ní stojí, co Guderian líčí sám o několik stran dál: 17. května 1940 mu tanková skupina nařídila postup zastavit a po výtkách generála von Kleist požádal o zproštění velení (s. 98–99), 24. května byl zastaven na Aa rozkazem, jemuž podle vlastních slov „oněměli“ a jehož důvod jim nebyl sdělen (s. 104), a před Dunkerque byl zastaven podruhé (s. 106). Postup mezi 17. a 20. květnem pokračoval jen jako „průzkum v bojové síle“, který mu z příkazu skupiny armád povolil generálplukovník List a který měl výslovnou podmínku, že bojové velitelské stanoviště sboru zůstane na dosavadním místě.

Tento jev byl svérázný a zasluhoval vážnou pozornost. Němci bohužel tanky během války podcenili a dnes je lhostejné, zda měla tato skutečnost důvod v nedostatku technického porozumění u rozhodujících mužů, nebo v nedostatečné výkonnosti německého zbrojního průmyslu.

Pravý význam „tanků“ vyplynul ze skutečnosti, že versailleská smlouva Německu pod hrozbou trestu zakázala držení a výrobu obrněných vozů, tanků nebo podobných zařízení, která mohou sloužit válečným účelům.

83

Skizze 3a. Strana 83 předlohy.

84 U našich nepřátel byl tedy „tank“ pokládán za tak rozhodující bojový prostředek, že nám jeho držení bylo zakázáno. Vyvodil jsem z toho závěr, že je třeba pečlivě studovat dějiny tohoto rozhodujícího bojového prostředku a sledovat jeho další vývoj. Z teoretické úvahy člověka stojícího vně a nezatíženého žádnou tradicí vzešla nauka o použití, organizaci a konstrukci tanků a tankových svazků, která šla za nauky panující v cizině. Podařilo se mi v dlouholetých prudkých bojích uvést své přesvědčení ve skutek dřív, než ostatní armády dospěly k podobným názorům. Náskok v zamýšleném členění a použití tanků byl prvním činitelem, na němž se zakládala má víra

v úspěch. Ještě roku 1940 jsem s touto vírou stál v německém pozemním vojsku dosti osamocen.

Podrobné studium první světové války mi poskytlo hluboký vhled do psychiky bojujících. O vlastní armádě jsem stejně věděl své z pohledu zblízka. O duších našich západních protivníků jsem získal určitý úsudek, který se roku 1940 potvrdil. Poziční válka ovládala mozky navzdory nové tankové zbrani, které protivníci z velké části vděčili za své vítězství roku 1918.

Nejsilnější armádu západoevropské pevniny měla Francie. Počtem nejsilnější tankovou zbraň v západní Evropě měla Francie.

Anglicko-francouzské síly na západě disponovaly v květnu 1940 asi 4800 tanky, německé tabulkovým stavem asi 2800 včetně obrněných průzkumných vozů; skutečně po ruce bylo na německé straně na začátku útoku kolem 2200 tanků. Stáli jsme tedy proti dvojnásobné převaze[161], kterou ještě vyostřovalo, že francouzské tanky byly německým nadřazeny pancéřováním a ráží děl, zato podřazeny prostředky velení a rychlostí. (Srov. přílohu 2.) Navzdory těmto nejsilnějším pohyblivým bojovým prostředkům si Francie vytvořila Maginotovu linii, a tím nejsilnější opevněnou linii na světě. Proč nebyly peníze vložené do opevnění použity na modernizaci a zesílení pohyblivých sil?

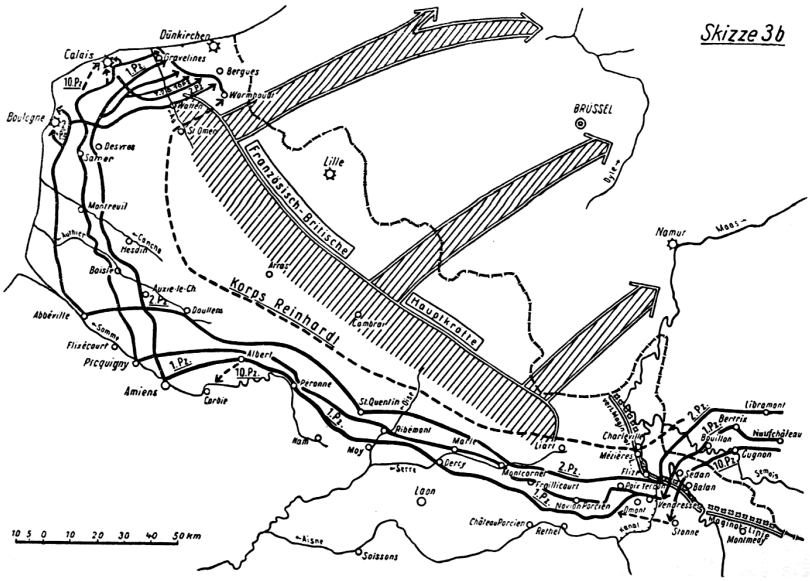
Podněty mířící tímto směrem, pocházející od de Gaulla, Daladiera[162] a jiných, zůstaly bez povšimnutí. Z toho bylo třeba usoudit, že nejvyšší francouzské velení význam tanků pro pohyblivou válku nerozpoznalo nebo rozpoznat nechtělo. V každém případě dovolovaly všechny manévry a větší vojenská cvičení, o jejichž průběhu jsem se dozvěděl, závěr, že francouzské velení je ochotno vést svá vojska tak, aby rozhodnutí vybudovaná na bezpeč-

[161] Guderianova čísla pocházejí z německých tabulkových a výkazových stavů a závisejí na tom, co se počítá: tabulkový stav 2 800 zahrnuje obrněné průzkumné vozy, číslo 2 200 má být skutečně nasazeným počtem tanků. Dnešní literatura uvádí na německé straně na západě v květnu 1940 asi 2 440 tanků, na francouzské 3 250 tanků na severovýchodní frontě k 10. květnu, případně 3 383 až 4 071 při počítání celkových stavů; belgické, britské a nizozemské síly měly tanků málo. „Dvojnásobná převaha“ proto není pevný údaj. Rozdíl, na němž záleželo, byl v organizaci: francouzské tanky byly v převaze rozděleny mezi pěší divize a jen zlomek byl určen k operačnímu použití, jak Guderian sám popisuje na straně 86.

[162] Édouard Daladier (1884–1970), ministr války a pětkrát předseda vlády, roku 1938 podepsal mnichovskou dohodu a 3. 9. 1939 vyhlásil válku; Guderianova chyba — jmenuje jej v kap. V vedle de Gaulla jako zastánce modernizace, což není doloženo (jediným politickým zastáncem byl Paul Reynaud). Zatčen Vichy a souzen v riomském procesu, roku 1943 deportován Němci, 5. 5. 1945 osvobozen na zámku Itter.

ných podkladech sloužila bezpečným pohybům a plánovitým útočným nebo obranným opatřením. Usilovalo se o plnou jasnost o postavení a rozdělení sil nepřítele, než se přikročilo k jednání. Jakmile bylo rozhodnutí učiněno, postupovalo se podle plánu, skoro se musí říci schematicky, jak při přibližovacím

85

85

Skizze 3b. Strana 85 předlohy.

86 pochodu, tak při zaujímání východiště, palebné přípravě a provedení útoku nebo při rozvržení obrany. Toto úsilí o plánované jednání, při němž nemělo nic zůstat náhodě, vedlo i k začlenění pohyblivé síly tanků do organismu armády ve formě, která schéma neprolomila — totiž k jejich rozdělení mezi pěší divize. Jen zlomek byl členěn k operačnímu použití.

Pokud šlo o Francouze, mohlo německé velení s jistotou počítat, že obrana Francie bude vedena za využití opevnění opatrně a schematicky podle doktríny, která vzešla ze závěrů, jež Francie vyvodila z první světové války, ze zkušeností poziční války, z vysokého hodnocení palby a z podcenění pohybu.

Nám známé zásady francouzské strategie a taktiky roku 1940 byly ve své protikladnosti ke způsobu boje, který jsem navrhoval, druhým činitelem mé víry ve vítězství.

Do jara 1940 se na německé straně vytvořil jasný obraz nepřátelského rozdělení sil a opevnění. Věděli jsme, že Maginotova linie přechází mezi Montmédy a Sedanem[163] ze své velmi silné podoby do slabší formy výstavby. Opevnění od Sedanu ke Kanálu jsme nazývali „prodloužená Maginotova linie“. Rozpoznali jsme průběh a z velké části i sílu belgických a holandských opevnění. Byla jednostranně obrácena proti Německu.

Zatímco Maginotova linie byla obsazena slabě, soustředila se hlavní síla francouzské armády včetně tankových divizí a britský expediční sbor ve francouzských Flandrech mezi Mázou a Lamanšským průlivem s frontou obrácenou na severovýchod; belgické a holandské jednotky byly naproti tomu rozčleněny k ochraně svých zemí proti útoku z východu.

Z tohoto rozdělení sil se dalo usoudit, že nepřítel počítá s tím, že Němci znovu uvedou v život Schlieffenův plán z roku 1914[164], a že chce masou spojeneckých armád vyjít tomuto obchvatu přes Holandsko a Belgii naproti. Dostatečné zajištění otočného bodu pohybu do Belgie záložními silami — někde v prostoru Charleville nebo Verdunu — patrné nebylo. Zdálo se, jako by francouzské vrchní velení nepovažovalo za možný vůbec žádný jiný případ než starý Schlieffenův plán.

Toto nám známé rozčlenění nepřátelských sil a jeho předvídatelné chování na počátku německých pohybů byly třetím činitelem víry ve vítězství.

[163] Linie nesla jméno André Maginota, francouzského ministra války, který roku 1929 prosadil její stavbu; náklady dosáhly asi tří miliard franků. Budovala se od švýcarské hranice k Lucembursku, do hloubky dvaceti až pětadvaceti kilometrů, a tvořilo ji 45 velkých a 97 menších tvrzí, 352 kasemat, 78 úkrytů a kolem pěti tisíc blokhausů. Dál na západ, k Severnímu moři, pokračovalo mnohem slabší pásmo: dostavbu po francouzském vzoru Belgie neumožnila a od roku 1936 se držela neutrality. S průnikem Ardenami Francouzi nepočítali — komise z roku 1927 je označila za snadno hájitelné, Pétain roku 1934 za nikoli nebezpečné. Hlavní část linie zůstala v roce 1940 nedotčena a posádky ji opustily na rozkaz až po příměří 22. června.

[164] Plán, který v letech 1905 a 1906 vypracoval náčelník německého generálního štábu Alfred von Schlieffen, počítal s tím, že hlavní německé síly projdou Belgií a Nizozemskem, obejdou francouzskou armádu od severu a obklíčí ji; v roce 1914 se podle jeho upravené podoby skutečně postupovalo a pohyb se zastavil na Marně. Francouzský vstup do Belgie v roce 1940 ovšem nebyl setrvačností. Byl to „plán D“, který vrchní velitel Maurice Gamelin prosadil 9. listopadu 1939 a který spojenecké armády vysunoval na linii Antverpy — Louvain — Wavre — Namur po řece Dyle, aby se nebojovalo na francouzském území. Zimní „varianta Breda“ k tomu přidala postup 7. armády do Nizozemska.

K tomu přistoupilo ještě několik méně spolehlivých, ale přece jen zmínky hodných hledisek při celkovém hodnocení našich protivníků.

[87] Francouze jsme z první světové války znali a ctili jako statečné a houževnaté vojáky, kteří svou zemi hájili s nezlomnou energií. Nepochybovali jsme, že si stejný postoj zachovají. Co se týče vrchního velení, překvapilo nás, že na podzim 1939 nebyla využita příznivá příležitost k útoku, kdy byla hlavní síla německé armády, a zvláště všechny tankové síly, vázána v Polsku. Důvody té zdrženlivosti tehdy nebyly rozpoznatelné. Dalo se jen hádat. Každopádně opatrnost vrchního velení překvapovala a vnucovala myšlenku, že na druhé straně snad doufají, že se vážnému střetnutí nějak vyhnou. Poněkud nečinné chování Francouzů během zimy 1939/40 svádělo k závěru, že na francouzské straně není chuť do téhle války nijak velká.

Ze všeho toho se dalo usoudit, že cílevědomý, překvapivě vedený úder silnými tankovými silami přes Sedan na Amiens a k Atlantiku musí zasáhnout protivníka postupujícího do Belgie hluboko do boku; že proti takovému úderu má nepřítel k dispozici jen nedostatečné záložní síly; že má tedy velkou vyhlídku na úspěch a při neodkladném využití prvních úspěchů může vést k odříznutí celých nepřátelských hlavních nepřátelských sil, které postoupily do Belgie.

Teď šlo o to přesvědčit o správnosti svých myšlenek stejnou měrou nadřízené i podřízené a tím dosáhnout volnosti jednání shora a důvěřivého přitakání zdola. První se mi podařilo jen velmi nedokonale, zato druhé tím lépe.

Pro případ útoku zůstal v platnosti rozkaz, že XIX. armádní sbor má severním Lucemburskem a jižním výběžkem Belgie dosáhnout Mázy u Sedanu a získat tam předmostí, které umožní následujícím pěším divizím přechod řeky. Pro případ překvapivých úspěchů nebyly dány žádné pokyny.

Součinnost s letectvem byla upravena. Byl jsem odkázán na společné jednání s bitevními letci pod mimořádně statečným generálem von Stutterheimem[165] a s leteckým sborem generála Loerzera[166]. Abych spolupráci učinil

[165] Wolff von Stutterheim (1893–1940), nositel Pour le Mérite z roku 1918, od podzimu 1939 komodor KG 77; v kap. V „mimořádně statečný" velitel bitevních letců, který 12. 5. 1940 varoval Guderiana u Bouillonu před exponovaným hotelem. Jmenoval se Wolff, ne Wolfgang. 15. 6. 1940 ho ve stroji Do 17 sestřelili francouzští stíhači u Leurville a 3. 12. 1940 zemřel na následky zranění v berlínské Charité.

[166] Bruno Loerzer (1891–1960), velitel II. leteckého sboru, od února 1943 generálplukovník a šéf personálního úřadu Luftwaffe, v prosinci 1944 odvolán. U Guderiana v kap. V vedl válečnou

plodnou, pozval jsem letce na svá cvičení na mapách a sám jsem se zúčastnil válečné hry letectva pod Loerzerovým vedením. Předmětem porady byl přechod Mázy. Po pečlivém uvážení jsme dospěli ke shodnému rozhodnutí rozprostřít činnost letců na celou dobu přechodu, tedy nenechat bombardéry a střemhlavé letouny provést jediný soustředěný úder, nýbrž od začátku přepravy stálými útoky a hrozbami útoku ochromit nepřátelské baterie stojící v otevřených palebných postaveních tím, že obsluhy budou nuceny

[88] uhýbat skutečné nebo obávané hrozbě ze vzduchu.

Časový průběh tohoto způsobu útoku a rozdělení cílů byly stanoveny v mapě.

Krátce před začátkem pohybů byl ještě na Göringovo přání jeden prapor pěšího pluku „Großdeutschland“ naložen na letouny Storch[167] s úkolem přistát ráno prvního dne útoku těsně za belgickou frontou u Witry západně od Martelange a vnést tím nejistotu do obrany pohraničních opevnění.

Pro nařízený rychlý postup Lucemburskem a jižní Belgií byly tři tankové divize sboru postaveny vedle sebe, v prostředku 1. tanková divize, za ní sborové dělostřelectvo, velitelství sboru a hlavní síla protiletadlového dělostřelectva. Tady leželo prozatím těžiště. Vpravo od první měla postupovat 2. tanková divize, vlevo od první desátá tanková divize s pěším plukem „Großdeutschland“. První tankové divizi velel generál Kirchner[168], druhé generál Veiel, desáté generál Schaal. Všechny tři jsem dobře znal. Měl jsem plnou důvěru v jejich schopnosti i v jejich dobrou vůli.

---

hru k přechodu Mázy a Sperrleho opožděný rozkaz k jednorázovému náletu „správně zadržel“, čímž zachránil Guderianův útočný plán. Guderian píše jméno nejednotně, na jednom místě „Lörzer“.

[167] Šlo o operaci Niwi, pojmenovanou po obou cílových obcích, Nives a Witry. III. prapor pěšího pluku „Großdeutschland“ pod podplukovníkem Eugenem Garským se od února 1940 cvičil v Crailsheimu pro vysazení malými letouny Fieseler Fi 156 Storch, které vezly po dvou mužích. V první vlně 10. května vzlétlo 98 strojů se 196 vojáky. Navigace selhala: severní skupina a většina jižní přistály asi patnáct kilometrů jižně od cíle, k Witry doletělo pět letounů s deseti muži. Ti přerušili telefonní vedení, takže belgická posádka v Bodange nedostala rozkaz k odchodu, zůstala na místě a zdržela německý postup o celý den. Teprve večer se Garského skupina u Witry spojila s předvojem 1. tankové divize.

[168] Friedrich Kirchner (1885–1960), generál tankových vojsk, od 1939 velitel 1. tankové divize, od 1941 do konce války LVII. tankového sboru; v kap. V velel jedné ze tří divizí Guderianova sboru a Rytířský kříž dostal 20. 5. 1940 jako první z celé skupiny. Na jaře 1945 zajat západními spojenci, roku 1947 propuštěn.

Znali mé bojové zásady a věděli, že tankové svazky je třeba vybavit jízdenkou až do konečné stanice, posílají-li se na cestu. V našem případě cíl zněl: „Kanál“! To bylo jasné a každému vojákovi to bylo pochopitelné, i když po začátku pohybů delší dobu žádný rozkaz nedostal.

Průlom ke Kanálu

Dne 9. 5. 1940 odpoledne ve 13.30 jsme byli uvedeni v pohotovost. V 16.00 jsem opustil Koblenz a k večeru jsem dorazil na velitelské stanoviště sboru, do Sonnenhofu u Bitburgu. Jednotky podle rozkazu zaujaly výchozí postavení podél hranice mezi Viandenem a Echternachem.

Dne 10. 5. v 5.35 ráno jsem s 1. tankovou divizí překročil u Wallendorfu lucemburskou hranici a odpoledne dosáhl hranice belgické (u Martelange). Předsunutý oddíl 1. tankové divize prorazil pohraniční opevnění a spojil se s muži „Großdeutschlandu“ vysazenými ze vzduchu, do Belgie však hluboko nepronikl, protože pohyb zdržela rozsáhlá ničení cest, která se v horském terénu nedala objet. Cesty měly být během noci uvedeny do sjízdného stavu. Druhá tanková divize bojovala o Strainchamps, desátá tanková divize postupovala přes Habay-la-Neuve a Etalle proti francouzským silám (2. jezdecké divizi a 3. koloniální pěší divizi). Hlavní stan sboru přešel do Rambruchu západně od Martelange.

Jedenáctý květen přinesl dopoledne překonání destrukcí a zaminovaných úseků podél belgické hranice. K poledni se rozběhl postup 1. tankové divize. Zamířil, tanky vpředu, proti opevněním

[89] po obou stranách Neufchâteau, obsazeným ardenskými myslivci[169] z belgických pohraničních postavení a francouzskou jízdou. Po krátkých bojích s nepatrnými ztrátami byla nepřátelská postavení proražena a Neufchâteau dobyto. První tanková divize neprodleně přešla v pronásledování, dobyla Bertrix a za soumraku se dostala až k Bouillonu, v kterémžto městě

[169] Ardenští myslivci (Chasseurs ardennais) byli belgický elitní svazek lehké pěchoty, zřízený královským dekretem z 10. března 1933 přejmenováním 10. liniového pluku a tvořený převážně dobrovolníky z kraje, který měl hájit. Nosili zelený baret a na čepici hlavu divokého kance. Po návratu Belgie k neutralitě v roce 1936 se jejich úkol změnil z obrany na zdržování a postupné stahování za Mázu. Po mobilizaci na konci roku 1939 měla jejich 1. divize asi 35 000 mužů a vznikla ještě divize druhá. V květnu 1940 kladly jejich jednotlivé roty u Bodange a Chabrehezu odpor celým tankovým divizím; soudržnost si tento svazek udržel mezi belgickými vojsky nejdéle.

se ovšem Francouzi drželi ještě přes noc. U obou ostatních divizí se postup za lehkých bojů odbyl hladce. Druhá tanková divize dobyla Libramont. Desátá tanková divize měla u Habay-la-Neuve několik ztrát; velitel střeleckého pluku 69, podplukovník Ehlermann[170], padl 10. 5. u Sainte-Marie.

Během noci z 10. na 11. 5. nařídila nadřízená tanková skupina Kleist, aby desátá tanková divize neodkladně odbočila na Longwy k ochraně levého boku skupiny, protože odtamtud byl hlášen příchod francouzské jízdy. Požádal jsem, aby bylo od tohoto opatření odstoupeno, neboť odpadnutí jedné třetiny mé bojové síly kvůli možnému výskytu nepřátelské jízdy musí ohrozit přechod Mázy, a tím i zdar celé operace. Abych předešel všem potížím, jaké byly při té zvláštní bázni z jízdy myslitelné, nasadil jsem desátou tankovou divizi na paralelní cestu severně od její dosavadní postupové silnice přes Rulles proti úseku Semois Cugnon–Mortehan a nařídil jí, aby pokračovala v postupu. Nebezpečí zastavení a odbočení bylo prozatím zažehnáno. Tanková skupina na tom nakonec netrvala. Francouzská jízda nepřišla. (Viz příloha 3)

Pěší pluk „Großdeutschland“ byl večer stažen přes Saint-Médard k dispozici sboru. Velitelství sboru strávilo noc v Neufchâteau.

Na svatodušní neděli 12. 5. v 5.00 jsem se svou generálskou kolonou vyjel přes Bertrix – Fays-les-Veneurs – Bellevaux do Bouillonu, na nějž ve 7.45 zaútočil střelecký pluk 1 pod podplukovníkem Balckem[171] a rychle jej vzal. Most přes Semois Francouzi vyhodili, řeka však byla pro tanky na různých místech brodná. Ženisté divize se hned pustili do stavby nového mostu. Když jsem se přesvědčil o účelnosti přijatých opatření, následoval jsem tanky přes řeku směrem na Sedan, musel jsem se však kvůli zaminování cesty ještě jednou vrátit do Bouillonu. V jižní části města jsem při tom zažil první útok nepřátelských letců na stavbu mostu 1. tankové divize. Místo přemostění zůstalo naštěstí nepoškozeno. Několik domů začalo hořet.

[170] Kurt Ehlermann (1891–1940), podplukovník; padl 10. 5. 1940 u Sainte-Marie v Belgii, první den západního tažení — Guderianovo datum se tím potvrzuje. Rozpor v hodnosti: Guderian píše podplukovník, Volksbund jej vede jako plukovníka; ztotožnění je velmi pravděpodobné, ne přímo doložené, a místo, kde padl (Sainte-Marie-sur-Semois), zůstává neověřeno.

[171] Hermann Balck (1893–1982), generál tankových vojsk, od konce 1943 velitel XXXXVIII. tankového sboru, od září 1944 skupiny armád G, od prosince 1944 6. armády; v kap. V Guderianův vzor velitelské statečnosti (Bouillon, Bouvellemont, Rytířský kříž 3. 6. 1940), nazývá ho „svým přítelem“. 25. 5. 1948 odsouzen ve Stuttgartu ke třem letům a roku 1950 pařížským vojenským soudem v nepřítomnosti k 20 letům nucených prací.

Vyjel jsem nyní lesem k desáté tankové divizi, která přešla úsek u Cugnonu a Herbeumontu. Když jsem dorazil na její postupovou cestu, byl jsem očitým svědkem boje průzkumného oddílu o pohraniční opevnění; těsně za průzkumem následovali střelci, statečný velitel brigády plukovník Fischer[172] v čele, a hned potom

[90] velitel divize generál Schaal. Čilý postup divize pod jejími důstojníky činil nejlepší dojem. Zdolání opevnění ležících v lese se podařilo v krátké době; postup přes La Chapelle na Bazeilles-Balan pokračoval. Mohl jsem se uklidněn vrátit na bojové velitelské stanoviště sboru do Bouillonu.

Plukovník Nehring, náčelník štábu, se zatím zařídil v hotelu Panorama s nádherným výhledem do krásného údolí Semois. Ve společné pracovně bylo mé místo nápaditě zřízeno ve výklenku s loveckými trofejemi. Pustili jsme se do práce. Náhle však zaznělo několik detonací v rychlém sledu; opět letci! A jako by to nestačilo, vzňala se ženijní kolona s prostředky pro boj zblízka, trhací municí, minami a ručními granáty a detonace pokračovaly. Obrovská hlava kance, visící nade mnou na zdi, se uvolnila a o vlásek mě nezabila; dolů přišly i ostatní trofeje a to krásné vyhlídkové okno, u něhož jsem seděl, se mi rozletělo na střepy kolem hlavy. Pobyt se stal velmi nepohodlným a rozhodli jsme se změnit místo. Vybrán byl k tomu malý hotel na návrší severně od Bouillonu, který sloužil jako kvartýr štábu tankového pluku 1. Při jeho obhlídce mě právě přítomný velitel bitevních letců generál von Stutterheim před tímto domem v exponované poloze varoval. Ještě během našeho rozhovoru se objevila letka belgických letců a zasypala bivak tanků bombami. Ztráty byly minimální, ale Stutterheim…

[172] Wolfgang Fischer (1888–1943), od 27. 10. 1939 do srpna 1941 velitel 10. střelecké brigády, poté 10. tankové divize, s níž odešel do Tuniska; v kap. V „statečný velitel brigády“ u Herbeumontu, Rytířský kříž 3. 6. 1940. Padl 1. 2. 1943 v Tunisku, když jeho vůz najel na minu na špatně označeném italském minovém poli; posmrtně generál tankových vojsk; okolnosti jeho smrti se opírají o slabší pramen.

Guderian v Bouillonu, květen 1940

autor neznámý, Bild 146-1980-004-32 · CC BY-SA 3.0 de

…ale Stutterheim teď pro své varování našel sluchu — odtáhli jsme ještě dál na sever do nejbližší vesnice, do Bellevaux-Noirefontaine.

Ještě než se to druhé přesídlení uskutečnilo, objevil se Fieseler Storch, aby mě odvezl k tankové skupině ke generálu von Kleistovi k převzetí rozkazu. Tam jsem dostal rozkaz zaútočit následujícího dne, 13. 5. v 16.00, přes Mázu. Moje 1. a 10. tanková divize mohly být do té doby podle všeho připraveny, 2. tanková divize, která měla potíže na Semois, zcela určitě ne. Tuto okolnost, významnou vzhledem ke slabosti celkového útoku, jsem ohlásil. Generál von Kleist však na svém rozkazu trval a já musel přiznat, že mohlo být výhodné zaútočit neodkladně z pochodu, bez čekání na dokončení nástupu. Další rozkaz byl podstatně nepříjemnější: generál von Kleist a letecký generál Sperrle[173] rozhodli, aniž znali mou dohodu s Loerzerem, provést na začátku dělostřelecké přípravy jediný masový shoz bomb. Celý můj útočný plán se tím rozkolísal, protože dlouhotrvající ochromení nepřátelského dělostřelectva už nebylo zajištěno. Živě jsem protestoval a požádal o obnovení svého původního plánu, na němž byl celý útok založen. Generál von Kleist i tuto žádost zamítl, a tak jsem letěl Storchem s jiným pilotem zpátky ke svému

[91] sboru.

Ten mladý muž tvrdil, že přistávací plochu pro Storche, z níž jsem vzlétl, zná přesně, za soumraku ji však nenašel, a já se velmi brzy nacházel nad Mázou a nad francouzskými postaveními — v neozbrojeném, pomalém Storchovi pocit nijak příjemný. Velmi energicky jsem letce dostal na sever a na svou přistávací plochu; sotva to stačilo.

Po příjezdu na velitelské stanoviště sboru jsem se s plnou parou pustil do vypracování rozkazů. Při té krátké době, kterou jsme měli, jsme si mohli pomoci jen tím, že jsme rozkazy vypracované při válečné hře v Koblenzi vytrhli ze spisů, změnili datum a hodiny a pak je vydali. Odpovídaly skutečnosti. V plánu byl ovšem útok stanoven na 10. hodinu dopolední, zatímco ve sku-

[173] Hugo Sperrle (1885–1953), polní maršál od 19. 7. 1940, první velitel Legie Condor, a tedy odpovědný i za Guernicu. V kap. V jeho opožděný rozkaz k jednorázovému náletu, který Loerzer „správně zadržel“, zachránil Guderianův útočný plán u Sedanu; na s. 303 Guderian chybně píše, že byl odvolán spolu s Rundstedtem a Geyrem — stalo se to až v srpnu 1944. V procesu s vrchním velením OKW zproštěn viny jako jeden ze dvou obžalovaných; zemřel 2. 4. 1953 při operaci.

tečnosti mohl začít až v 16.00. První a desátá tanková divize postupovaly stejně, a tak se vydání rozkazů odbylo tak rychle a jednoduše, jak je jen myslitelné. (Viz příloha 4)

Večer 12. 5. se první a desátá tanková divize zmocnily severního břehu Mázy a vzaly historické město a pevnost Sedan[174]. Noc byla využita k zaujetí východiště a dělostřelectvo sboru i tankové skupiny zaujalo palebná postavení. Těžiště útoku leželo u 1. tankové divize, zesílené pěším plukem „Großdeutschland", sborovým dělostřelectvem a těžkými dělostřeleckými oddíly obou křídelních divizí. Druhá a desátá tanková divize tedy měly první den útoku k dispozici jen po dvou lehkých dělostřeleckých oddílech. Tuto dělostřeleckou slabost křídel je třeba vzít v úvahu při hodnocení bojových výkonů obou divizí 13. 5.

[174] Jméno Sedan odkazuje k 1. a 2. září 1870, kdy u města Moltkeho armády obklíčily francouzskou armádu maršála MacMahona. Napoleon III., který byl u vojska, dal nad pevností vyvěsit bílou vlajku a vzdal se; generál de Wimpffen podepsal 2. září kapitulaci armády i pevnosti a do zajetí padlo asi 104 000 mužů s 558 kanóny. Zpráva o tom svrhla v Paříži druhé císařství a otevřela cestu ke třetí republice. V Německu se 2. září až do roku 1919 slavil jako Sedantag, byť oficiální svátek z něj císař udělat nedal. Guderianova generace s tím jménem vyrůstala.

Guderian ve velitelském voze Sd.Kfz. 251 se šifrovacím strojem Enigma, květen 1940
Erich Borchert, Bild 101I-769-0229-10A · CC BY-SA 3.0 de

Na 13. 5. bylo nařízeno přeložení velitelského stanoviště sboru do La Chapelle. (Viz příloha 5)

Dopoledne jsem se vypravil nejprve na velitelské stanoviště 1. tankové divize, abych se přesvědčil o stavu příprav k útoku, a pak jsem jel místy zaminovaným terénem, který řidiči mé kolony odminovávali, a dělostřeleckou palbou z francouzských opevnění k 2. tankové divizi do Sugny. Čelo této divize dosáhlo francouzské hranice. V poledne jsem byl u sborového štábu, který zatím dorazil k La Chapelle.

V 15.30 jsem se francouzskou dělostřeleckou palbou vypravil na předsunuté pozorovací stanoviště 10. tankové divize, abych si prohlédl účinnou střelbu svého dělostřelectva a zásah letectva. V 16.00 se bitva rozjela palebnou smrští, na naše poměry pozoruhodnou. Se zvláštním napětím jsem vyhlížel útok letců. Objevili se přesně, ale mé ohromení bylo nepopsatelné, protože k útoku nastoupili s několika málo letkami bombardérů a střemhlavých letounů pod stíhací ochranou

[92] — a to právě tím způsobem, jak bylo při válečné hře s Loerzerem probráno a stanoveno. Rozmyslel si to generál von Kleist přece ještě jinak, nebo rozkaz ke změně způsobu útoku neprošel? Ať tak či tak, letci dělali to, co bylo podle mého názoru pro náš útok nejvýhodnější, a mně se ulehčilo.

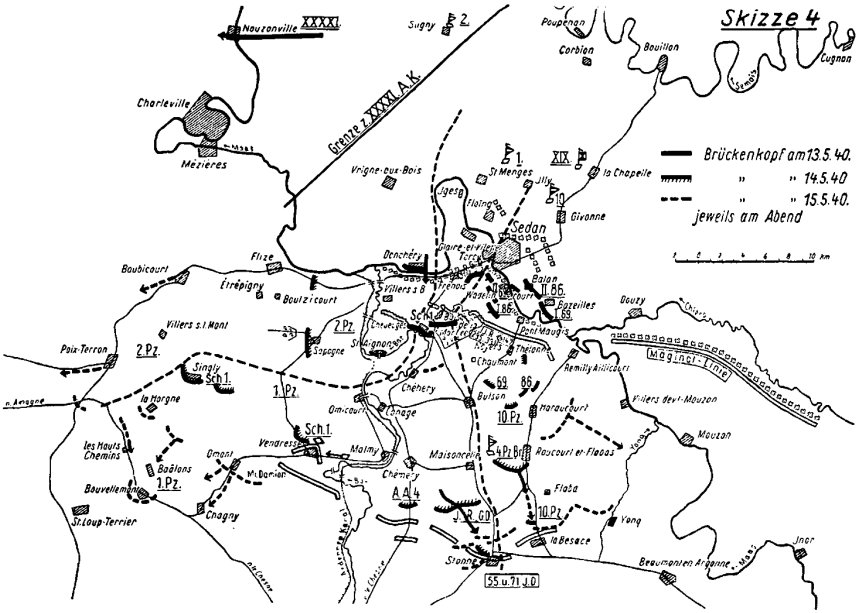
Teď mi šlo o to být přítomen útoku střelců přes Mázu. Přeprava musela být téměř skončena, a tak jsem se vypravil do Saint-Menges a odtud přes Floing k plánovanému místu přemostění 1. tankové divize. Prvním útočným člunem, který šel na vodu, jsem se nechal převézt přes řeku. Na druhém břehu jsem potkal schopného a statečného velitele střeleckého pluku 1, podplukovníka Balcka, s jeho štábem. Přivítali mě veselým zvoláním „Vyjížďky na gondole po Máze jsou zakázány!“ Skutečně jsem se tak při přípravných cvičeních na mapách vyjádřil, protože se mi názory mladších pánů zdály příliš lehkomyslné. Teď se ukázalo, že situaci posoudili správně.

Útok střeleckého pluku 1 a vlevo od něj pěšího pluku „Großdeutschland“ se nyní odbýval jako při přehlídce na vojenském cvičišti. Francouzské dělostřelectvo bylo stálou hrozbou střemhlavých letounů a bombardérů téměř ochromeno. Betonové objekty na Máze byly vyřazeny z boje protitankovými a protiletadlovými kanóny, nepřátelské kulomety byly potlačovány vlast-

ními těžkými zbraněmi a dělostřelectvem. Přes naprosto nekrytý luční terén značné šířky zůstaly ztráty velmi malé. Do tmy bylo dosaženo hlubokého vlomu do opevnění. Vojsko mělo rozkaz pokračovat v útoku bez přestávky i v noci a já se mohl spolehnout, že ten podstatný rozkaz také vykoná. Do 23.00 dobylo Cheveuges a části Bois de la Marfée a západně od Wadelincourtu vniklo do francouzské hlavní bojové linie. Vypravil jsem se tedy s radostnou hrdostí na velitelské stanoviště sboru do Bois de la Garenne, kam jsem dorazil právě včas, abych zažil ještě jeden letecký útok na cestu u La Chapelle, a pak jsem se dal do pročítání hlášení z křídel.

Vpravo se 2. tanková divize dostala do boje jen svými nejpřednějšími částmi, průzkumným oddílem a praporem motocyklových střelců, a dále svým těžkým dělostřelectvem. Přechod řeky s těmito prostředky provést nedokázala. První tanková divize byla s celou střeleckou brigádou na levém břehu Mázy a chystala se, jak bude most hotov, přisunout dělostřelectvo a tanky. Pěší pluk „Großdeutschland“ byl za Mázou. Desátá tanková divize řeku překročila a získala malé předmostí; kvůli chybějící dělostřelecké podpoře to měla toho dne těžké. Velmi rušila boční palba z Maginotovy linie jižně od Douzy-Carignanu. Příští ráno jí však muselo přinést ulehčení, stejně jako 2. tankové divizi. Silné protiletadlové

93

Skizze 4. Strana 93 předlohy.

[94] dělostřelectvo sboru bylo během noci postaveno do postavení u přemostění na Máze, neboť 14. už nebylo možné počítat se žádnou podporou letectva nasazeného jinde.

V noci jsem zatelefonoval Loerzerovi, abych se vyptal na důvody toho leteckého nasazení a zároveň poděkoval za vynikající podporu, která tak podstatně přispěla k našemu úspěchu. Dozvěděl jsem se, že Sperrleho rozkaz dorazil příliš pozdě, aby ještě zastihl letky, a že jej Loerzer proto správně zadržel. Potom jsem odvysílal Buschovi, který tehdy při hlášení u Vůdce v Berlíně vyslovil pochybnost, zda se dostanu přes Mázu, zprávu o úspěchu svého vojska a dostal velmi milou odpověď. Nakonec jsem poděkoval svým spolupracovníkům ve štábu za jejich obětavou pomoc. (Viz příloha 6)

Ráno 14. 5. hlásila statečná 1. tanková divize, že během noci dokázala svůj vlom značně rozšířit a že prošla Chémery. Tedy vzhůru do Chémery! Na Máze tisíce zajatců. U Chémery výdej rozkazů velitelům 1. tankové divize, jemuž jsem byl přítomen. Na hlášení o příchodu silných francouzských tankových sil nasadila 1. tanková divize své disponibilní tanky k útoku ve směru

na Stonne, zatímco já jsem se vypravil k mázskému mostu, abych prostřednictvím své velitelské kolony, tam připravené, zařídil přednostní přechod 2. tankové brigády bezprostředně za první, aby bylo možné čelit francouzskému úderu dostatečnými silami. Ten se zhroutil u Bulsonu se ztrátou 20 tanků[175], u Chémery se ztrátou 50 tanků. Pěší pluk „Großdeutschland" dobyl Bulson a odtud postupoval na Villers-Maisoncelle. Krátce po mém odjezdu zaútočily bohužel německé střemhlavé letouny na nahromadění lidí v Chémery a způsobily zarmucující ztráty.

Druhá tanková divize mezitím překročila Mázu u Donchery a chystala se vystoupat na výšiny jižního břehu. Jel jsem tam, abych se přesvědčil o stavu boje, zastihl odpovědné velitele, plukovníky von Vaersta[176] a von Prittwitze[177], v čele jejich svazků a mohl se vrátit k Máze. Tam se nyní rozvinulo živé bombardování nepřátelskými letci. Velmi statečně útočícím Francouzům a Angličanům se nepodařilo zasáhnout mosty, jejich ztráty však byly velmi značné. Protiletadlové dělostřelectvo mělo svůj čestný den a střílelo výtečně. Do večera dosáhlo asi 150 sestřelů[178]. Velitel pluku, plukovník von Hippel[179], za to později dostal Rytířský kříž.

---

[175] Protiútok 14. května byl pokusem o nápravu toho, co se stalo den předtím. Kolem devatenácté hodiny 13. května se u francouzské 55. pěší divize rozšířila zpráva, že německé tanky jsou u Bulsonu. Byla nepravdivá — první německý tank přešel Mázu asi o dvanáct hodin později. Divize přesto opustila postavení, dělostřelci i pěšáci nechali na místě těžkou výzbroj a svazek se rozpadl; velitel sborového dělostřelectva plukovník Poncelet, který rozkaz k odchodu vydal, se za několik dní zastřelil. Protiútok 14. května pak vedl na jednom směru 213. pěší pluk se 7. tankovým praporem, jenž přišel o deset ze třinácti tanků; druhý sled s 205. pěším plukem a 4. tankovým praporem dorazil na výchozí postavení až v 10.45, kdy už bylo nařízeno stahování.

[176] Gustav von Vaerst (1894–1975), generálmajorem byl až od 1. 9. 1941. Kapituloval 9. 5. 1943 v Tunisku, v zajetí do roku 1947.

[177] Heinrich von Prittwitz und Gaffron (1889–1941), velitel Panzer-Brigade 2, pak 14. a od 22. 3. 1941 15. tankové divize v Africe; u Guderiana v kap. V jako „čilý plukovník von Prittwitz", generálmajorem byl ovšem už od 1. 10. 1939 — Guderianova chyba v hodnosti, a to opačným směrem. Padl 10. 4. 1941 u Tobruku, když jeho vůz na průzkumu zasáhl britský protitankový granát; posmrtně povýšen na generálporučíka.

[178] Číslo pochází z německých hlášení a nárokované sestřely bývají vyšší než skutečné ztráty protivníka. Spojenci nalétali 14. května proti mázským mostům asi 250 vzletů. Z 71 britských bombardérů nasazených v odpoledním útoku se nevrátilo 40 až 44; celkové spojenecké ztráty toho dne nad sedanským předmostím se udávají v rozmezí osmdesáti až sto sedmdesáti letadel podle toho, počítají-li se i stroje těžce poškozené. Na německé straně střílelo u mostů 303 protiletadlových kanónů tankových divizí a německé stíhačky byly v převaze asi tři na jednoho. Bombardování mosty nezničilo; tři byly poškozeny.

[179] Walter von Hippel (1897–1972); roku 1940 byl podplukovník, ne plukovník, Rytířský kříž obdržel 29. 7. 1940. Britské zajetí do roku 1948, zemřel v Buchholzi.

Mezitím se v nepřerušeném proudu odbýval přechod 2. tankové brigády přes řeku. K poledni se k radosti nás všech objevil vrchní velitel skupiny armád, generálplukovník von Rundstedt, aby se přesvědčil o situaci. Uprostřed mostu jsem mu podal hlášení, právě během dalšího leteckého útoku. Zeptal se suše:

[95] „Je to tu vždycky takové?“ Mohl jsem s dobrým svědomím přisvědčit. Pak pronesl velmi srdečná slova uznání pro to zdatné vojsko.

Zase vpřed k 1. tankové divizi! Zastihl jsem velitele divize v průvodu jeho prvního důstojníka generálního štábu, majora Wencka, a položil mu otázku, zda lze celou divizi odklonit na západ, nebo zda musí část zůstat jako ochrana boku s frontou na jih východně od Ardenského kanálu. Wenck vpadl do té úvahy slovy „Pěstí, ne po kapkách!“, tedy obratem, který jsem často užíval sám. Otázka tím byla rozhodnuta. První a druhá tanková divize dostaly neodkladně rozkaz obrátit se všemi silami vpravo v bok, překročit Ardenský kanál a postupovat na západ s cílem dovršit průlom francouzskou frontou.

Abych pohyby obou divizí přivedl do souladu, vypravil jsem se ke štábu 2. tankové divize na mázskou výšinu nad Donchery, do Château Rocan. Odtamtud byl dobrý rozhled po terénu, kterým 2. tanková divize 13. a 14. 5. přicházela a útočila. Divil jsem se, že francouzské dálkové dělostřelectvo z Maginotovy linie náš pochod silněji neostřelovalo a nenarušilo. Zdar našeho útoku mi při pohledu na toto postavení ještě dodatečně připadal téměř jako zázrak.

Odpoledne zpátky na velitelské stanoviště, abych upravil součinnost divizí na 15. 5. Těsně za mým sborem následoval XXXXI. armádní sbor Reinhardtův a od 12. 5. byl nasazen vpravo od XIX. armádního sboru ve směru na Mézières-Charleville. Dne 13. 5. si vynutil přechod Mázy a nyní se probíjel západním směrem. XIV. armádní sbor pod generálem von Wietersheimem byl přiveden bezprostředně za mnou a musel se brzy objevit na Máze.

První tanková divize překročila do večera silnými částmi Ardenský kanál a proti živému odporu dosáhla Singly a Vendresse. Desátá tanková divize překročila svými tanky linii Maisoncelle–Raucourt-et-Flabas a masou dosáhla výšin jižně od Bulsonu a Thélonne, přičemž ukořistila přes 40 děl.

Pro XIX. armádní sbor šlo o to dosáhnout ovládajícího výškového terénu u Stonne, aby byla nepříteli odňata každá možnost působit na mázské mosty a následujícím svazkům zajištěn nerušený přechod řeky. Útok na tyto výšiny vedl 14. 5. k těžkým bojům u pěšího pluku „Großdeutschland“ a u 10. tankové

divize. Obec Stonne několikrát změnila majitele[180]. Patnáctého měly být tyto boje dovedeny k závěru. (Viz příloha 7)

Dne 15. 5. ve 4.00 ráno dorazil na velitelské stanoviště sboru generál von Wietersheim, aby projednal vystřídání mých svazků v mázském předmostí jižně od Sedanu. Po krátkém vylíčení situace jsme se vypravili na velitelské stanoviště 10. tankové divize u Bulsonu. Generál Schaal byl vepředu

[96] u svého vojska. První důstojník generálního štábu divize, vynikající podplukovník svobodný pán von Liebenstein, vysvětlil obtížnou situaci a trpělivě odpovídal na mnohé podrobné otázky našeho nástupce. O průběhu vystřídání bylo dohodnuto, že 10. tanková divize a pěší pluk „Großdeutschland" přejdou pod velení XIV. armádního sboru na tak dlouho, dokud je svazky tohoto sboru nevystřídají. Na příští dny jsem tak byl omezen na velení 1. a 2. tankové divizi.

Desátá tanková divize s podřízeným pěším plukem „Großdeutschland" dostala úkol zajistit jižní bok XIX. armádního sboru v linii Ardenský kanál — výšiny u Stonne — mázská smyčka jižně od Villemontry. Během 15. 5. ji už zesílily nejpřednější části 29. (mot.) pěší divize.

Z velitelského stanoviště 10. tankové divize jsem jel do Stonne k pěšímu pluku „Großdeutschland". Tam byl právě v chodu francouzský útok, a proto nebyl nikdo k zastižení. Nálada byla trochu nervózní, ale postavení se nakonec udrželo. Pak jsem se vypravil na nové velitelské stanoviště sboru v lesíku u Sapogne, už na jižním břehu Mázy.

Noc proběhla proti mému očekávání velmi neklidně, ale nikoli působením nepřítele, nýbrž potížemi s vlastním velením. Tanková skupina Kleist nařídila zastavit pohyby a omezit se na předmostí. S tím rozkazem jsem se nechtěl a nemohl smířit, znamenal přece vzdání se překvapení a celého, už dosaženého počátečního úspěchu. Spojil jsem se proto nejprve s náčelníkem štábu tankové skupiny, plukovníkem Zeitzlerem[181], a když to nestačilo, bez-

[180] Boje o Stonne 15. května neskončily: trvaly do 17. května a obec za tu dobu změnila držitele sedmnáctkrát. Pěší pluk „Großdeutschland" tu ztratil 570 mužů a dvanáct děl, tedy většinu svých ztrát za celé tažení roku 1940; Francouzi přišli asi o 33 tanků, Němci o 24. Dne 16. května vjel do obce jediný francouzský těžký tank Char B1 bis, zničil třináct německých tanků a dva protitankové kanóny a vrátil se — pancéřování mu odolalo i po desítkách zásahů. Ve francouzském podání se „peklo u Stonne" srovnává s Verdunem.

[181] Kurt Zeitzler (1895–1963), Guderianův přímý předchůdce ve funkci náčelníka generálního štábu OKH (24. 9. 1942 až konec června 1944), generálplukovník od 30. 1. 1944; dříve Kleistův náčelník štábu a roku 1942 náčelník štábu OB West. V kap. V první adresát Guderianova pro-

prostředně s generálem von Kleistem, abych dosáhl zrušení rozkazu k zastavení. Rozmluva nabyla velmi živého charakteru a několikrát se opakovala. Nakonec generál von Kleist dovolil, aby pohyby pokračovaly ještě 24 hodin, aby předmostí dostalo potřebné rozpětí pro přisunutí pěších sborů. Naposledy jsem mluvil o misi Hentschově[182] a probudil tím vzpomínku na „zázrak na Marně" roku 1914. Ta myšlenka byla snad tankové skupině přece jen trochu nepříjemná.

Šťasten z vybojované volnosti pohybu jsem se časně ráno 16. 5. vypravil ke štábu 1. tankové divize. Cesta vedla přes Vendresse do Omontu. Situace na frontě ještě nebyla vyjasněna. Vědělo se jen, že v noci se odehrály velmi prudké boje o Bouvellemont. Tedy do Bouvellemontu! Na vesnické ulici hořící obce jsem potkal velitele pluku, podplukovníka Balcka[183], a nechal si vylíčit události noci. Vojsko bylo přemožené únavou, protože od 9. 5. nemělo ani jednu noc skutečný odpočinek. Munice docházela. Muži první linie spali ve svých zákopových jamách. Balck sám, ve větrovce a se sukovicí, vyprávěl, že se vesnici podařilo za tmy dobýt jen proto, že na námitku svých

[97] důstojníků proti pokračování útoku odpověděl: „Tak si tu vesnici dobudu sám!" — a dal se do pohybu. Nato ho jeho muži následovali. Jeho zaprášená tvář a zanícené oči dokazovaly, že má za sebou těžký den a bezesnou noc. Za ten den dostal Rytířský kříž. Protivník — dobrá normandská pěší di-

testu proti rozkazu k zastavení, v kap. VII (s. 249 n.) jeho jmenování místo Haldera a vlídný portrét, jímž Guderian kapitolu uzavírá. Propuštěn z armády 31. 1. 1945 a Hitler mu zakázal nosit uniformu — tedy to, co Guderian na s. 247 označil u Hoepnera za protiprávní.

182 Richard Hentsch (1869–1918), podplukovník od 20. 4. 1914, od 17. 1. 1916 plukovník; v září 1914 náčelník zpravodajského oddělení u náčelníka generálního štábu polní armády a jeden z Moltkeho nejbližších poradců. „Hentschova misse": 8. 9. 1914 ho Moltke vyslal k 3., 2. a 1. armádě; 9. 9. se s Bülowem dohodl na ústupu za Marnu a u 1. armády přehlasoval náčelníka štábu Kuhla a nařídil ústup i jí, čímž vyvolal všeobecný ústup od Marny. Písemný rozkaz se nedochoval a spor o jeho oprávnění nebyl nikdy rozhodnut; vyšetřování v únoru 1917 ho osobní viny zprostilo, přesto zůstal obětním beránkem. U Guderiana se na „misi Hentschovu" odvolává 15. 5. 1940 proti von Kleistovi, aby ho odvrátil od rozkazu k zastavení. Od 1. 3. 1917 náčelník štábu vojenské správy v Rumunsku, 1917 Pour le Mérite; zemřel 13. 2. 1918 v Bukurešti na komplikace po operaci žlučníku.

183 Balcka, jehož statečnost Guderian v této kapitole opakovaně vyzdvihuje a nazývá ho „svým přítelem", stihly po válce dva rozsudky. 25. května 1948 jej stuttgartský porotní soud odsoudil ke třem letům za to, že v listopadu 1944 nechal bez rozsudku válečného soudu zastřelit podplukovníka Johanna Schottkeho, velitele dělostřelectva, kterého našli v bunkru úplně opilého a neschopného uvést postavení svých baterií; odpykal si osmnáct měsíců. Roku 1950 byl v Paříži v nepřítomnosti odsouzen k dvaceti letům nucených prací za plánované ničení měst ve Vogézách na konci roku 1944, mezi nimi Gérardmeru, La Bresse a Saint-Dié-des-Vosges; francouzský trest nikdy nevykonal. Zemřel 28. listopadu 1982 v Eberbach-Rockenau.

vize a spahijská brigáda — se bil velmi statečně. Jeho kulomety ostřelovaly vesnickou ulici. Už nějakou dobu ovšem nebylo cítit žádnou dělostřeleckou palbu. Balck se mnou sdílel pocit, že odpor protivníka slábne.

Předchozího dne nám padl do rukou ukořistěný francouzský rozkaz — nemýlím-li se, od generála Gamelina[184] samého —, který obsahoval slova: „Přívalu německých tanků musí být konečně zastaven!“ Ten rozkaz mě utvrdil v přesvědčení pokračovat v útoku ze všech sil, protože odolnost Francouzů očividně působila jejich vrchnímu velení vážnou starost. Jen teď žádné váhání a žádné zastavení!

Nechal jsem muže nastoupit po rotách a přečetl jim ten ukořistěný rozkaz, vyložil jim význam, jaký musí mít okamžité pokračování útoku, poděkoval jim za dosavadní výkony a vyzval je, aby se vzchopili a dovršili vítězství. Pak jsem nařídil nasednout a postupovat.

Závoj, který nás držel v nejistotě, se v nejkratší době roztrhl. Dostali jsme se do volného terénu a pronásledování se rychle rozběhlo. V Poix-Terronu jsem zastihl prvního důstojníka generálního štábu 2. tankové divize, podplukovníka von Quasta[185], zpravil ho o situaci a pak jel do Novion-Porcien a odtud do Montcornetu. Na té cestě jsem předjížděl pochodové kolony 1. tankové divize. Muži se teď probudili a pochopili, že se podařilo plné vítězství, průlom. Jubilovali a volali na mě své poznámky, kterým často rozuměl teprve druhý vůz mého štábu, jenž jel za mnou: „Člověče, to je prima!“ „Náš starej!“ „Viděls? Rychlej Heinz!“ a podobné. Byly příznačné.

Na tržišti v Montcornetu jsem se sešel s generálem Kempfem[186], velitelem

[184] Maurice Gamelin (1872–1958), od 1931 náčelník generálního štábu, od září 1939 vrchní velitel spojeneckých sil ve Francii, 19. 5. 1940 odvolán a nahrazen Weygandem; v kap. V mu Guderian — „nemýlím-li se“ — připisuje ukořistěný rozkaz přečtený 16. 5. 1940 u Bouvellemontu, rozkaz však padl Němcům do rukou 15. 5. a Gamelinův známý rozkaz se datuje až 17. 5. Souzen Vichy, vydán Němcům a 5. 5. 1945 osvobozen na zámku Itter.

[185] August-Viktor von Quast (1900–1960), od 1. 12. 1938 do začátku roku 1942 Ia 2. tankové divize, pak náčelník štábu XXXXI. tankového sboru a od ledna 1943 5. tankové armády v Tunisku. U Guderiana 16. 5. 1940 v Poix-Terronu; Guderianův podplukovník je chyba — tu hodnost měl až od 1. 12. 1940, v květnu 1940 byl nejspíš major i. G. (pramen slabší). 9. 5. 1943 padl v Tunisku do amerického zajetí, propuštěn 1947.

[186] Werner Kempf (1886–1964), v Polsku velitel „tankové divize Kempf“, od října 1939 6. tankové divize, od 1941 XXXXVIII. sboru, od února 1943 Armeeabteilung Kempf, 18. 8. 1943 odvolán za ztrátu Charkova; v kap. V se s ním Guderian sešel na tržišti v Montcornetu a bez rozkazu shora si rozdělili silnice. V dubnu 1945 zajat Američany v Porúrském kotli, roku 1947 propuštěn, souzen nebyl.

6. tankové divize Reinhardtova sboru, jehož vojska dosáhla obce po překročení Mázy zároveň s mými. Nyní musely být cesty rozděleny na tři tankové divize — 6., 2. a 1. —, které se v nezkrotném tlaku vpřed na západ do obce rozlévaly. Protože od tankové skupiny nebyla nařízena žádná dělicí linie mezi sbory, dohodli jsme se rychle na místě a pokračovali v postupu do poslední kapky benzinu. Mé nejpřednější části se dostaly až k Marle a Dercy.

Mezitím jsem nechal svými průvodci prohledat domy u tržiště a v krátké době jsem nasbíral několik set zajatců, Francouzů

[98] od různých svazků, jimž z očí hledělo překvapení nad naším objevením. Nepřátelská tanková rota, která se pokusila vrazit do města od jihozápadu, byla zajata. Patřila k divizi generála de Gaulla, o jehož přítomnosti v prostoru severně od Laonu jsme měli zprávu. V malé vesnici Soize východně od Montcornetu jsme potom zřídili bojové velitelské stanoviště sboru. Se štáby 1. a 2. tankové divize bylo spojení. Tankové skupině byl rádiem ohlášen průběh dne a záměr pokračovat 17. 5. v pronásledování. (Viz příloha 8 a skica 3b)

Po skvělém úspěchu 16. 5. a po současném vítězství XXXXI. armádního sboru mě nepřišlo na mysl, že moji nadřízení…

…že moji nadřízení mohli být ještě v zajetí dosavadního názoru, totiž uspokojit se s předmostím přes Mázu a vyčkat příchodu pěších sborů. Mě úplně ovládala myšlenka, kterou jsem vyložil při hlášení u Hitlera v březnu, totiž dovršit průlom a nezastavit se dřív, než bude dosaženo Lamanšského průlivu. Tím méně jsem si dovedl představit, že by sám Hitler, který odvážný Mansteinův útočný plán schválil a proti mému záměru průlomu nevznesl námitku, mohl teď dostat strach z vlastní odvahy a okamžitý postup zastavit. V tom jsem se ale nacházel v zásadním omylu; mělo mi to být jasné příštího rána.

Ráno 17. 5. mi tanková skupina dala na vědomí, že postup je třeba zastavit a že mám v 7.00 očekávat generála von Kleista k osobní rozmluvě na přistávací ploše pro Storche. Ten se objevil přesně a bez pozdravu začal mi činit nejprudší výtky, že jsem nedbal záměrů vyššího velení. O výkonu vojska nepadlo ani slovo. Když první bouře přešla a nastala přestávka k nadechnutí, požádal jsem, abych byl zbaven velení. Generál von Kleist se zarazil, pak kývl a uložil mi, abych velení předal služebně nejstaršímu z podřízených generálů. Rozmluva tím byla skončena. Vrátil jsem se na velitelské stanoviště a požádal k sobě generála Veiela, abych mu předal vedení.

Potom jsem skupině armád Rundstedt rádiovou zprávou ohlásil, že po předání velení u ní k poledni nastoupím k podání zprávy. Velmi rychle odtamtud přišel pokyn, že mám prozatím zůstat na svém velitelském stanovišti a vyčkat příchodu generálplukovníka Lista, který vedl nás následující 12. armádu a byl pověřen, aby věc upravil. Do příchodu generálplukovníka Lista byl rozkaz k zastavení předán všem svazkům. Major Wenck, který se k tomu osobně objevil, byl na zpáteční cestě zasažen palbou francouzských tanků a zraněn na noze. Generál Veiel se dostavil a byl uveden

[99] do svých povinností. Pak přišel časně odpoledne generálplukovník List a zeptal se, co se u nás vlastně děje. Dal jsem mu vysvětlení. Z příkazu generálplukovníka von Rundstedta vzal zbavení velení zpět a vyložil, že rozkaz k zastavení přišel od OKH, a proto musí být vykonán. Chápe však mé důvody pro pokračování v pohybech, a proto dává z příkazu skupiny armád povolení „vést dál vpřed průzkum silnými bojovými svazky[187]. Bojové velitelské stanoviště sboru ovšem musí nadále zůstat dosažitelné na dosavadním místě." S tím už se dalo něco počít a já byl generálplukovníku Listovi za jeho zásah velmi vděčný. Požádal jsem ho, aby můj konflikt s generálem von Kleistem upravil. Pak jsem ten „průzkum silnými bojovými svazky" uvedl do pohybu[188].

Velitelské stanoviště sboru zůstalo na starém místě v Soize; bylo s mým předsunutým velitelským stanovištěm spojeno polním dálkovým kabelem,

[187] Z Guderianova podání vyznívá, že velení pozbyl rozhodnutím generála von Kleist; podle téhož textu o zproštění požádal sám a Kleist žádosti po chvíli přikývl a uložil mu předat velení nejstaršímu dalšímu generálovi. Vojensky to byla žádost o zproštění velení v průběhu bitvy; Guderian velení předal generálu Veielovi. Téhož dne k ranému odpoledni přijel generálplukovník List, z příkazu vrchního velitele skupiny armád von Rundstedt zproštění vzal zpět a povolil „pohánět dál vpřed průzkum v bojové síle" při zachování rozkazu k zastavení, který přišel od OKH. Guderian pak podle svého líčení vedl operace z předsunutého stanoviště spojeného s velitelským stanovištěm polním kabelem, aby ho odposlechová služba OKH a OKW nemohla zaměřit.

[188] „Průzkum silnými bojovými svazky" (kampfkräftige Aufklärung) je eufemismus a Guderian ho tak i používá. Sedmnáctého května 1940 mu tanková skupina von Kleist nařídila zastavit postup; v prudké výměně požádal o zproštění velení a byl ho zbaven. Generálplukovník List, vyslaný generálplukovníkem von Rundstedt, zproštění zrušil a našel kompromis: rozkaz k zastavení formálně platí dál, ale sbor smí vést „průzkum silnými bojovými svazky" — s podmínkou, že velitelské stanoviště zůstane dosažitelné na dosavadním místě. Guderian tu formuli vyložil tak, že pod jménem průzkumu pohnul celými divizemi, tedy pokračoval v útoku. Podmínku splnil doslovně: stanoviště nechal v Soize a se svým předsunutým stanovištěm je spojil polním dálkovým kabelem, aby nemusel vysílat rádiem a odposlechová služba OKH a OKW ho nemohla zaměřit — to kniha sama přiznává o dva odstavce dál. Výsledek: od Oise k Atlantiku za čtyři dny; 20. května večer dosáhl prapor Spitta od 2. tankové divize přes Noyelles pobřeží.

takže jsem ze svého stanoviště nemusel vysílat rádiem a odposlechová služba OKH a OKW mě nemohla zaměřit.

Ještě než došel rozkaz k zastavení, ráno 17. 5., dobyla 1. tanková divize Ribemont na Oise a Crécy na Serre. Nejpřednější části 10. tankové divize, vystřídané jižně od Sedanu, dosáhly Fraillicourtu a Saulces-Monclinu. Večer 17. 5. se podařilo ještě vytvořit předmostí na Oise u Moy. (Viz příloha 9)

Dne 18. 5. v 9.00 dosáhla 2. tanková divize Saint-Quentinu. Vlevo od druhé přešla téhož dne 1. tanková divize rovněž přes Oise a postupovala ve směru na Péronne. Desátá tanková divize následovala přední divize, odstupňována vlevo vzad, na Péronne. První tankové divizi se 19. 5. ráno podařilo získat u tohoto města předmostí přes Sommu. Několik francouzských štábů, které přijely do Péronne na rekognoskaci, padlo do německého zajetí. (Viz příloha 10 a 11)

Předsunuté velitelské stanoviště sboru přešlo do Villers-le-Sec.

Devatenáctý květen nás přivedl přes bojiště bitvy na Sommě z první světové války. Během dosavadního postupu severně od Aisne, Serre a nyní Sommy vykonávaly ochranu otevřeného levého boku zpočátku boční krytí z průzkumníků, stíhačů tanků a ženistů. Ohrožení boku bylo malé; věděli jsme o 4. francouzské tankové divizi, novém útvaru pod generálem de Gaullem, který se od 16. 5. dával znát a — jak už bylo zmíněno — poprvé vystoupil u Montcornetu. De Gaulle nám zůstal příští dny věrný a 19. 5. se s jednotlivými tanky dostal až na 2 km k mému předsunutému velitelskému stanovišti v Holnonském lese, zajištěnému jen několika dvoucentimetrovými protiletadlovými kanóny. Prožil jsem několik hodin nejistoty, než se ti hroziví návštěvníci otočili. Dále jsme věděli o francouzské záložní armádě v síle asi 8 pěších divizí, která se měla sestavovat v prostoru Paříže. Nepředpokládali jsme,

[100] že se generál Frère[189] dá proti nám do pohybu, dokud zůstaneme sami

[189] Aubert-Achille-Jules Frère (1881–1944) — * 21. 8. 1881; † v koncentračním táboře Natzweiler-Struthof, podle jedné databáze 14. 6. 1944, podle jiné 13. 6. 1944. Generál (13. 7. 1941). Od 17. května do 1. července 1940 velel francouzské 7. armádě — to je ten protivník, o jehož pravděpodobné opatrnosti Guderian 19. května 1940 na Sommě usuzuje. Roku 1940 předsedal tribunálu, který v nepřítomnosti odsoudil de Gaulla k smrti; později zakladatel Organisation de résistance de l'armée (ORA), 13. 6. 1943 zatčen Němci a deportován. Aubert Frère převzal velení 7. armády po generálu Giraudovi 17. května 1940 — téhož dne, k němuž patří Guderianův výklad o udržování protivníka v nejistotě — a velel jí do 1. července 1940. Jako vedoucí odbojové organizace ORA byl 13. června 1943 Němci zajat. Zemřel 14. června 1944 v koncent-

v pohybu. Podle francouzských bojových zásad by čekal na přesná hlášení o tom, kde se protivník nachází. Šlo tedy o to udržet ho v nejistotě — a to se dělo nejlépe pokračováním v pohybech.

Večer 19. 5. dosáhl XIX. armádní sbor linie Cambrai–Péronne–Ham. Desátá tanková divize převzala ochranu stále se prodlužujícího levého boku a v noci z 19. na 20. 5. vystřídala části 1. tankové divize dosud k tomuto účelu vázané. Velitelské stanoviště sboru bylo předsunuto do Marteville. Toho dne dostal sbor konečně zpět svou volnost pohybu se zmocněním nastoupit 20. 5. ve směru na Amiens. Desátá tanková divize nyní dostala úkol rozšířit zajištění levého boku až po Corbie východně od Amiensu; v dosavadních postaveních ji nahradila 29. (mot.) pěší divize. První tanková divize byla nasazena na Amiens s rozkazem vytvořit okamžitě předmostí na jižním břehu Sommy. Druhá tanková divize dostala úkol postupovat přes Albert na Abbeville, vytvořit tam rovněž předmostí přes Sommu a vyčistit terén až k pobřeží od nepřítele. Dělicí linie mezi 2. a 1. tankovou divizí: Combles — Longueval — Pozières — Varennes — Puchevillers — Canaples — Flixecourt — Somma.

Zajišťovací úseky na Sommě:

- 2. tanková divize: ústí Sommy až Flixecourt (vyjímaje),
- 1. tanková divize: Flixecourt — ústí Avre do Sommy (východně od Amiensu),
- 10. tanková divize: ústí Avre až Péronne.

Podle mého výpočtu mohla být 1. tanková divize k útoku na Amiens připravena kolem 9.00. Objednal jsem si tedy vozy na 5.00, protože jsem chtěl být tomu historickému aktu přítomen. Důstojníci mého štábu to považovali za předčasné a navrhovali pozdější dobu, ale já na tom zůstal a měl jsem pravdu. (Viz příloha 12 a 13)

Když jsem 20. 5. v 8.45 dorazil na severní okraj předměstí Amiensu, chystala se 1. tanková divize právě zahájit útok. Na cestě tam jsem se v Péronne přesvědčil o přítomnosti 10. tankové divize a dostal při tom drastické vylíčení vystřídání 1. tankové divize. Posádka předmostí 1. tankové divize totiž odtáhla, aniž vyčkala příchodu vystřídání, protože velící podplukovník Balck nechtěl promeškat dobu útoku na Amiens, kterou považoval za důležitější

račním táboře Natzweiler-Struthof.

než hlídání předmostí. Jeho nástupce, plukovník Landgraf[190], byl tou lehkomyslností velmi rozhořčen — a Balckovou odpovědí na jeho výtky: „Tak si to předmostí zase vezměte. Já jsem ho taky musel dobýt!“ Protivník naštěstí

[101] Landgrafovi dal čas vyklizený terén bez boje znovu obsadit. Obešel jsem nepřítelem ještě obsazený Albert z jihu a jel kolem nesčetných kolon uprchlíků do Amiensu.

Útok 1. tankové divize dobře postupoval a k poledni byly město a asi 7 km hluboké předmostí v našich rukou. Obsazený terén a město, zejména nádhernou katedrálu, jsem si krátce prohlédl a vypravil se co nejspěšněji na cestu do Albertu, kde jsem tušil 2. tankovou divizi. Jel jsem při tom proti proudu svého postupujícího vojska, proti uprchlíkům a — proti řadě nepřátelských vozidel, která se v tom hustém prachu nepozorovaně zařadila do německé pochodové kolony a doufala, že se tímto způsobem přece jen dostanou do Paříže a vyhnou zajetí. V krátké době jsem zajal 15 Angličanů. (Viz příloha 14)

V Albertu jsem potkal generála Veiela. Druhá tanková divize zajala na cvičišti anglickou baterii, vyzbrojenou jen cvičnými náboji, protože toho dne nikdo s naším objevením nepočítal. Zajatci všech národů oživovali tržiště a ulice. Pochybnosti 2. tankové divize, zda lze kvůli nedostatku pohonných hmot pokračovat v pochodu, byly brzy rozptýleny. Dostala rozkaz dosáhnout ještě dnes Abbeville a tohoto cíle také přes Doullens — Bernaville — Beaumetz — Saint-Riquier kolem 19.00 dosáhla. Dostala se tam ovšem bombovým útokem vlastních letců dočasně do nepříjemné situace. Když jsem ještě vyhledal velitele 2. tankové brigády, čilého plukovníka von Prittwitze, abych si byl jist, že nastoupí na Abbeville, vypravil jsem se do Querrieu severovýchodně od Amiensu, do tam přeloženého hlavního stanu sboru.

Tady nás napadli naši vlastní letci. Byl to tak nepřátelský akt, že naše dobré protiletadlové dělostřelectvo odpovědělo palbou a jednoho z těch nepozorných ptáků sundala. Oba členové osádky vyskočili na padáku a ke svému nepříjemnému překvapení se krátce nato ocitli přede mnou. Když

[190] Franz Landgraf (1888–1944), generálporučík (1. 9. 1942), od 1. 10. 1936 velitel tankového pluku 7, od 6. 1. 1941 velitel 6. tankové divize (na východní frontě v zimě 1941/42 onemocněl a zastupoval ho Raus), 1942–1943 velitel 155. (záložní) tankové divize. U Guderiana plukovník, který roku 1940 přejímal po Balckovi předmostí u Alberta a byl rozhořčen, že je Balck vyklidil, než přišlo vystřídání. Zemřel 19. 4. 1944 ve Stuttgartu.

první trapná část rozhovoru přešla, posilnil jsem ty mladé lidi sklenkou sektu. Bohužel mi na zemi zničili právě nově došlý průzkumný stroj.

Ještě této noci dosáhl prapor Spitta[191] od 2. tankové divize jako první německá jednotka přes Noyelles Atlantiku.

Večer toho památného dne jsme nevěděli, kterým směrem máme pokračovat v pohybech; ani tanková skupina von Kleist neměla ještě rozkaz o dalším vedení operací. Jedenadvacátý květen se tedy ztratil čekáním na rozkazy. Využil jsem ho k tomu, abych si prohlédl obsazení sommských přechodů a předmostí a navštívil Abbeville. Cestou jsem se ptal svých mužů, jak se jim dosavadní operace líbily. „Docela dobře," odpověděl jeden Rakušan od 2. tankové divize, „ale dva dny jsme promarnili." Bohužel měl pravdu.

Dobytí kanálového pobřeží

[102] Dne 21. 5. pak přišel rozkaz pokračovat v pohybech na sever k dobytí kanálových přístavů. Chtěl jsem nasadit 10. tankovou divizi přes Hesdin a Saint-Omer na Dunkerque, první na Calais a druhou na Boulogne, musel jsem však ten plán opustit, protože si tanková skupina rozkazem z 22. 5., 6.00, podržela 10. tankovou divizi jako skupinovou zálohu. Pro postup 22. 5. mi tedy zůstaly k dispozici jen 1. a 2. tanková divize. Žádost o ponechání všech tří divizí v zájmu rychlého dobytí kanálových přístavů bohužel zůstala bez povšimnutí. Proto bylo nutné vzdát se okamžitého nasazení 10. tankové divize na Dunkerque. Učinil jsem to s velmi těžkým srdcem! První tanková divize s pěším plukem „Großdeutschland", který mezitím dorazil od Sedanu, byla nyní nasazena přes Samer a Desvres na Calais, druhá podél pobřeží na Boulogne.

Dne 21. 5. nastala severně od nás ještě pozoruhodná událost; anglické tanky se pokusily prorazit ve směru na Paříž. Narazily u Arrasu na divizi SS „Totenkopf"[192], která dosud nebyla v palbě, a způsobily jistou paniku.

[191] Velitel praporu 2. tankové divize, jehož jednotka dosáhla 20. května 1940 kolem 20.30 u Noyelles-sur-Mer jako první německá jednotka Atlantiku. Křestní jméno ani osud se zjistit nepodařilo; hodnost podplukovníka uvádějí jen sekundární zdroje a edice ji proto neuvádí.

[192] Britský protiútok u Arrasu 21. května 1940 vedla Frankforce generálmajora Franklyna se 74 tanky (58 Matilda I a 16 Matilda II) a asi dvěma tisíci muži; zasáhla divizi SS „Totenkopf" a 7. tankovou divizi Rommela, postoupila asi deset kilometrů a po setmění se stáhla se ztrátou šedesáti z osmdesáti osmi tanků. Účinek na Hitlera a OKW byl nepoměrný rozsahu útoku: tanková skupina von Kleist v něm viděla vážné ohrožení a postup zastavila, Rundstedt pauzu

Neprorazily, přesto však vyvolaly jistý účinek na štáb tankové skupiny von Kleist, který se náhle stal poněkud nervózním. Na nižší stupně velení se ten účinek ovšem nepřenesl. XXXXI. armádní sbor dosáhl 21. 5. s 8. tankovou divizí Hesdinu, s 6. tankovou divizí Le Boisle.

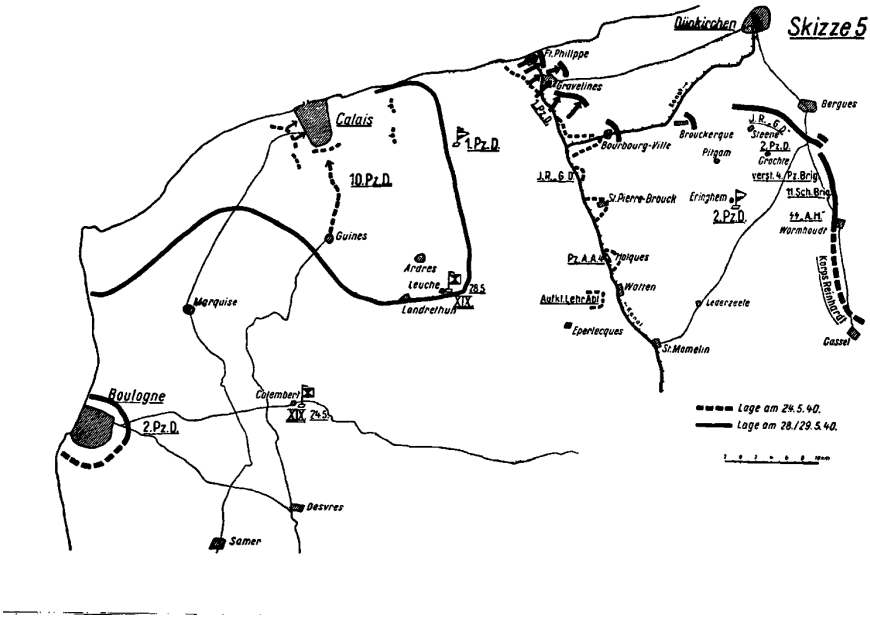
Pohyby začaly 22. 5. ráno. V 8.00 byl na sever překročen úsek Authie. Postup na sever nemohl být nastoupen všemi silami 1. a 2. tankové divize, protože u obou, především u druhé, musely zůstat zajišťovací posádky v sommských předmostích, dokud nemohlo proběhnout vystřídání nás následujícím XIV. armádním sborem generála von Wietersheima, kterého jsme už v témže poslání poznali u Sedanu. (Viz příloha 15 a 16)

Odpoledne 22. 5. došlo u Desvres, Samer a jižně od Boulogne k prudkým bojům. Stáli proti nám hlavně Francouzi, ale také Angličané, Belgičané a dokonce několik rozprášených Holanďanů. Protivník byl zatlačen. Nepřátelské letectvo však bylo velmi čilé, bombardovalo nás a ostřelovalo palubními zbraněmi, zatímco z našeho vlastního letectva jsme mnoho nepozorovali. Výchozí letiště byla daleko a jejich předsunutí zřejmě nebylo možné dost rychle. Přesto se podařilo vniknout do Boulogne.

Velitelské stanoviště sboru bylo přeloženo do Recques.

Desátá tanková divize byla nyní sboru znovu podřízena. Rozhodl jsem se nasadit 1. tankovou divizi, která se už dostala těsně před Calais, okamžitě na Dunkerque a desátou, následující z prostoru u Doullens, na její místo přes Samer na Calais, jehož dobytí mělo ještě

podpořil a Hitler nařídil pohyblivým svazkům působit po obou stranách Arrasu. Rozkaz k zastavení vydal vrchní velitel skupiny armád A Rundstedt pozdě 23. května 1940, podnět podle literatury přišel od velitele 4. armády von Klugeho a Hitler rozkaz 24. května při návštěvě štábu skupiny armád A potvrdil. Uváděné důvody byly ohrožení boků a zásobování, bažinatý terén před Dunkerque, u některých svazků ztráty tanků 30 až 50 procent a Göringovo naléhání, aby dílo dokončilo letectvo. Guderian na straně 107 odmítá Churchillovu domněnku, že Rundstedt tankové svazky zastavil z vlastního rozhodnutí; rozkaz vydala skupina armád A pod Rundstedtem a Hitler jej potvrdil druhého dne.

Skizze 5. Strana 103 předlohy.

[104] čas. O půlnoci jsem rádiovou zprávou 1. tankové divizi nařídil: „Semknout se do 23. 5., 7.00, severně od potoka Canche, neboť za divizí následuje 10. tanková divize. Druhá tanková divize vnikla do Boulogne. Její části přes Marquise 23. 5. až do Calais. První tanková divize dosáhne nejprve linie Audruicq–Ardres–Calais a pak zabočí na východ, aby východním směrem přes Bourbourg-Ville a Gravelines postupovala na Bergues a Dunkerque. Jižně postupuje 10. tanková divize. Provedení na heslo ‚Odchod východ'. Zahájení přesunu pak v 10.00."

Po té rádiové zprávě následoval 23. 5. ráno prováděcí rozkaz: „Odchod východ 10.00. Úder jižně kolem Calais na Saint-Pierre-Brouck a Gravelines."

Dne 23. 5. pokračovala 1. tanková divize za bojů v postupu ve směru na Gravelines, zatímco 2. tanková divize bojovala o Boulogne. Útok na město nesl svérázný ráz, protože stará městská hradba nějakou dobu bránila vniknutí našich tanků a střelců. S pomocí kuchyňských štaflí a rázné řeči jedné osmaosmdesátky se podařilo dostat se poblíž katedrály přes hradbu a do města. Došlo pak ještě k bojům v přístavu, v jejichž průběhu byl jedním tankem potopen britský torpédový člun a několik dalších poškozeno.

Dne 24. 5. dosáhla 1. tanková divize kanálu Aa mezi Holque a pobřežím a získala předmostí u Holque, Saint-Pierre-Brouck, Saint-Nicolas a Bourbourgville; druhá tanková divize vyčistila Boulogne; desátá tanková divize se dostala masou až do linie Desvres–Samer.

Sboru byla podřízena Leibstandarte „Adolf Hitler“. Nasadil jsem tento svazek na Watten, abych dodal útoku 1. tankové divize ve směru na Dunkerque více důrazu. Druhá tanková divize dostala rozkaz vytáhnout z Boulogne všechny postradatelné síly a uvést je v pochod ve směru na Watten. Desátá tanková divize obklíčila Calais a připravovala se k útoku na tu starou námořní pevnost. Navštívil jsem divizi v průběhu odpoledne a nařídil jí postupovat podle plánu, aby se ušetřily ztráty. Na 25. 5. měla být zesílena těžkým dělostřelectvem, které se stalo u Boulogne postradatelným.

XXXXI. armádní sbor pod Reinhardtem vytvořil u Saint-Omer předmostí přes Aa.

Osudný Hitlerův rozkaz k zastavení

Toho dne došlo k zásahu vrchního velení do operací, který měl nejnepříznivějším způsobem ovlivnit průběh celé války. Hitler zastavil levé křídlo pozemního vojska na Aa. Překročení té říčky bylo zakázáno. Důvod nám nebyl sdělen. Rozkaz obsahoval slova: „Dunkerque je nutno přenechat letectvu. Narazí-li dobytí Calais na potíže, je i to nutno přenechat letectvu.“ Obsah rozkazu je reprodukován po paměti.

Oněměli jsme. Při neznalosti důvodů bylo ale těžké rozkazu odporovat. Tankové divize tedy dostaly pokyn: „Držet linii kanálu. Zastávky využít k opravám.“ *)

Čilá nepřátelská letecká činnost nenarazila na žádný odpor z naší strany.

[105] Ráno 25. 5. jsem se vypravil do Wattenu, abych vyhledal Leibstandarte a přesvědčil se, že rozkaz k zastavení byl proveden. Když jsem do Wattenu dorazil, našel jsem Leibstandarte v postupu přes Aa. Na protějším břehu ležel Wattenberg, vyvýšenina 72 metrů, která ale v té ploché nížině stačila k ovládnutí celého okolí. Na tom pahorku jsem ve staré zřícenině hradu potkal velitele, Seppa Dietricha. Na mou otázku, proč nebyl rozkaz proveden, se mi dostalo odpovědi, že Wattenberg každému na druhém břehu „kouká až do žaludku“, a Sepp Dietrich se proto 24. 5. rozhodl zkrátka ho dobýt.

Leibstandarte a stejně tak vlevo vedle ní pěší pluk „Großdeutschland“ postupovaly ve směru na Wormhoudt a Bergues. Vzhledem k tomuto příznivému vývoji jsem rozhodnutí velitelů na místě potvrdil a postaral se o přitažení 2. tankové divize, aby postup dostal oporu.

Boulogne toho dne padlo úplně do našich rukou. Desátá tanková divize už stála v boji o citadelu v Calais. Anglický velitel, brigadýr Nicholson[193], dal na výzvu ke kapitulaci lakonickou odpověď: „The answer is no, as it is the British army's duty to fight as well as it is the German's.“ Muselo se tedy bojovat. (Viz příloha 17)

Dne 26. 5. padlo Calais do rukou 10. tankové divize. V poledne jsem byl na velitelském stanovišti divize a zeptal se velitele, generála Schaala, zda chce pevnost přenechat letectvu, jak bylo nařízeno. Odpověděl záporně, protože považoval účinek našich bomb proti silným zdem a zemním násypům starých objektů za nedostatečný a kvůli bombovému útoku by musel už dosažená postavení na okraji citadely znovu vyklidit a pak je dobývat nanovo. Mohl jsem s jeho názorem jen souhlasit. V 16.45 Angličané kapitulovali. 20 000 zajatců[194], mezi nimi 3000 až 4000 Angličanů, zbytek Francouzi, Belgičané a Holanďané, kteří z velké části už nechtěli bojovat, a proto je Angličané zavřeli do sklepů — padli do našich rukou.

V Calais jsem poprvé od 17. 5. potkal generála von Kleista a dostalo se mi od něj uznání za výkony vojska.

Toho dne jsme se znovu snažili vést útok ve směru na Dunkerque a uzavřít kruh kolem té námořní pevnosti. Ale tu se začaly honit rozkazy k zastavení. Na dohled od Dunkerque nás zastavili! *)

[193] Claude Nicholson (1898–1943), britský velitel 30. pěší brigády v Calais, autor lakonické odpovědi na výzvu ke kapitulaci z 25. 5. 1940, kterou Guderian cituje; zajat 26. 5. 1940. V zajetí odmítl jet do Katyně jako svědek německé propagandy. Zemřel 26. 6. 1943 (některé zdroje 27. 6.) v Oflagu IX A/Z v Rotenburgu — oficiálně sebevražda, rodina i spoluvězni tuto verzi zpochybňovali.

[194] Je to Guderianovo tvrzení a nezávislý doklad pro něj nemáme; přejímá se jen jako jeho výpověď. Calais se bránil od 22. do 26. května 1940; posádku tvořila 30. motorizovaná brigáda brigádního generála Claude Nicholsona s britskými útvary, francouzské pozemní jednotky pod velením Raymonda Le Telliera a asi patnáct set námořních rezervistů a dobrovolníků pod Charlesem de Lambertyem, k nimž se přidali belgičtí vojáci. Dnešní odhady počtu zajatců uvádějí asi 3 500 Britů a 16 000 Francouzů, Belgičanů a Nizozemců; Guderianovo líčení mluví o dvaceti tisících zajatcích, z toho 3 000 až 4 000 Britech.

*) Srov. k tomu v. Loßberg, *Im Wehrmachtsführungsstab*, s. 81 (H. H. Nölke-Verlag Hamburg).

[106] Viděli jsme německé letecké útoky. Viděli jsme ale také malá i velká plavidla všeho druhu, jimiž Angličané tu námořní pevnost opouštěli.

Na mém velitelském stanovišti se toho dne objevil generál von Wietersheim, aby připravil vystřídání XIX. armádního sboru sborem XIV. Nejpřednější divize toho sboru, 20. (mot.) pěší divize, mi byla podřízena a vsunuta vpravo vedle Leibstandarte „Adolf Hitler“. (Viz příloha 18)

Než k té poradě došlo, odehrála se ještě malá mezihra. Velitel Leibstandarte Sepp Dietrich se dostal na cestě k frontě do kulometné palby Angličanů, kteří zůstali v osamělém domě za naší útočnou frontou. Zapálili mu vůz a donutili jeho i jeho průvodce hledat ochranu v příkopu u silnice. Dietrich se se svým pobočníkem vplazil do roury pod přejezdem a na ochranu proti hořícímu benzinu z vozu, který stékal do příkopu, si potřel tvář a ruce vlhkou hlínou. Na jeho nepohodlnou polohu nás upozornilo volání o pomoc z radiostanice, která jela za velitelským vozem, a mohli jsme pověřit tankový pluk 3 od 2. tankové divize, postupující v tom úseku, aby ho vyprostil. Docela zamazaný se krátce nato objevil na mém velitelském stanovišti a ke škodě musel vzít na sebe ještě i posměch.

Teprve 26. 5. v poledne dal Hitler postup na Dunkerque znovu volný — tehdy, kdy už bylo na velký úspěch pozdě. (Viz příloha 19)

Ještě v noci z 26. na 27. 5. byl sbor nasazen k novému útoku. Dvacátá (mot.) pěší divize, které byly podřízeny Leibstandarte „Adolf Hitler“ a pěší pluk „Großdeutschland“ a jíž bylo přivedeno zesílení v těžkém dělostřelectvu, dostala za cíl Wormhoudt. První tanková divize byla vyzvána, aby se od pravého křídla počínaje připojila k útoku, jakmile útok získá terén.

Pěší pluk „Großdeutschland“ dosáhl za účinné podpory 4. tankové brigády od 10. tankové divize svého cíle, výškového terénu Crochte — Pitgam. Tankový průzkumný oddíl 1. tankové divize dobyl Brouckerque.

Bylo vidět silné nepřátelské přesuny po moři z Dunkerque.

Do 28. 5. jsme dosáhli ještě Wormhoudtu a Bourbourgville. Dne 29. 5. padlo Gravelines do rukou 1. tankové divize. Závěr dobývání Dunkerque se však odehrál bez naší účasti. XIX. armádní sbor byl 29. 5. vystřídán XIV. armádním sborem. (Viz příloha 20)

To by bylo mělo podstatně kratší průběh, kdyby vrchní velení XIX. armádní sbor opakovaně nezastavovalo a nebrzdilo tím jeho rychlý vítězný běh. Jaký chod by válka vzala, kdyby se bylo podařilo britské expediční síly tehdy u Dunkerque zajmout, si lze těžko představit. Každopádně by z takového vojenského úspěchu uvážlivé diplomacii vyrostly dobré vyhlídky. Tato

[107] možnost byla bohužel promarněna Hitlerovou nervozitou. Odůvodnění, které dodatečně pro zastavení mého sboru uvedl — že se flanderský terén pro své mnohé příkopy a kanály pro tanky nehodil —, neodpovídalo skutečnosti.

Dne 26. května mě naplňoval pocit vděčnosti vůči mému zdatnému vojsku. Dal jsem mu výraz v následujícím rozkazu sboru:

> Vojáci XIX. armádního sboru!
>
> Sedmnáct bojových dní v Belgii a ve Francii leží za námi. Cesta dlouhá zhruba 600 km nás dělí od hranice říše. Kanálového pobřeží a Atlantického oceánu je dosaženo. Na té cestě jste prorazili belgická opevnění, vynutili si přechod Mázy a průlom Maginotovou linií na památném bojišti u Sedanu, dobyli jste důležitý výškový masiv u Stonne a pak jste rychlým úderem přes Saint-Quentin a Péronne vybojovali dolní Sommu u Amiensu a Abbeville. Dobytím kanálového pobřeží s námořními pevnostmi Boulogne a Calais jste svým činům nasadili korunu.
>
> Vyzval jsem vás, abyste 48 hodin nespali. Vydrželi jste 17 dní. Přinutil jsem vás vzít na sebe ohrožení boků a týlu. Nikdy jste nezakolísali.
>
> Ve vzorné sebedůvěře a ve víře ve splnitelnost svého úkolu jste s oddaností vyhověli každému rozkazu.
>
> Německo je na své tankové divize hrdé a já jsem šťasten, že vás mohu vést.
>
> S úctou vzpomínáme svých padlých kamarádů a jsme si jisti, že jejich oběť nebyla přinesena nadarmo.
>
> Nyní se chystáme k novým činům.
>
> Za Německo a za našeho Vůdce Adolfa Hitlera.
>
> podepsán Guderian.

Winston Churchill vyslovuje ve svých *Pamětech na druhou světovou válku*, sv. II, s. 100 a následující německého vydání nakladatelství J. P. Toth, domněnku, že Hitler chtěl zastavením tankových svazků před Dunkerque dát Anglii lepší mírovou příležitost nebo zlepšit vyhlídky Německa na dosažení příznivého míru s Anglií. Potvrzení tohoto názoru jsem nedostal tehdy ani později. Také Churchillova domněnka, že Rundstedt zastavil tankové svazky z vlastního rozhodnutí, je nesprávná. Jako velitel na místě mohu dále ujistit, že vylíčený heroický odpor Calais si sice zaslouží veškeré uznání, ale na události před Dunkerque neměl vliv. Správná je naproti tomu domněnka, že Hitler a

[108] především Göring považovali německou leteckou převahu za dostatečnou k zabránění odvozu britských vojsk po moři. V tomto názoru se nacházeli v osudném omylu, neboť jedině zajetí britské expediční armády mohlo posílit sklon Velké Británie k uzavření míru s Hitlerem nebo poskytnout vyhlídku na zdar případného vylodění v Anglii.

Ve Flandrech jsem dostal zprávu o zranění svého nejstaršího syna, které ale naštěstí nebylo životu nebezpečné. Můj druhý syn dostal ve Francii Železný kříž II. a I. třídy. Přes službu u tankového průzkumného oddílu zůstal nezraněn.

Dne 20. 5. dostal Rytířský kříž generál Kirchner. Následovali ho 3. 6. generál Veiel, plukovník Fischer (10. tanková divize), podplukovník Balck (1. tanková divize), nadporučík Etzold[195] od motocyklových střelců, poručík Hanbauer[196] od střeleckého pluku 86 a šikovatel Rubarth[197] od ženistů 10.

[195] Gerhard Etzold (1910–1941), nadporučík, od června 1940 velitel čety, roku 1941 krátce velitel roty motocyklového praporu 8 (8. tanková divize). Rytířský kříž 3. 6. 1940 za boje v květnu 1940 — datum se přesně kryje s Guderianovým údajem, ale motocyklový prapor 8 nepatřil k Guderianovu XIX. armádnímu sboru, takže ztotožnění není zcela jisté; Guderian na rozdíl od ostatních v tomto seznamu neuvádí u Etzolda číslo útvaru. Zraněn v balkánském tažení, 6. 5. 1941 na následky zemřel (pramen uvádí v záhlaví Schmölln v Thüringii, v textu lazaret Charité v Berlíně).

[196] Heinrich („Heinz“) Hanbauer (1917–1941), nadporučík, velitel 2. roty I. batalionu střeleckého pluku 86 v 10. tankové divizi, tedy v Guderianově XIX. armádním sboru. U Guderiana „poručík Hanbauer od střeleckého pluku 86“ v seznamu vyznamenaných po tažení ve Francii, podle Guderiana s Rytířským křížem 3. 6. 1940. Pramen však datuje jeho Rytířský kříž až 7. 3. 1941 a uvádí ho tehdy jako nadporučíka; rozpor zůstává otevřený a do textu se nemá přenášet Guderianovo datum jako jisté. Padl, resp. zemřel 3. 7. 1941 u Berezina v Bělorusku, pohřben na německém vojenském hřbitově Šatkovo.

[197] Walter Rubarth (1913–1941) — * 7. 6. 1913 Polle v Dolním Sasku (starší prameny uvádějí Lage v Lippe), † 26. 10. 1941 u Gžatsku v Rusku. Šikovatel, vedoucí útočné skupiny 2. roty ženijního

tankové divize. Později je následovala ještě další vyznamenání.

Průlom ke švýcarské hranici

Dne 28. 5. nařídil Hitler vytvoření tankové skupiny pod mým velením. Velitelství sboru bylo přeloženo do Signy-le-Petit jihozápadně od Charleville, aby učinilo přípravy[198] pro pokračování tažení. Dorazilo tam 1. 6. V prvních dnech června se pak v prostoru jihozápadně od Charleville odbylo sestavení „tankové skupiny Guderian"[199]. Štáb byl vytvořen z dosavadního velitelství XIX. armádního sboru. Osvědčený plukovník Nehring zůstal náčelníkem štábu, major Bayerlein[200] prvním důstojníkem generálního štábu, podplukovník Riebel pobočníkem. Tankové skupině byly podřízeny:

XXXIX. armádní sbor (generál Schmidt) s 1. a 2. tankovou divizí a 29. (mot.) pěší divizí, XXXXI. armádní sbor (generál Reinhardt) s 6. a 8. tankovou divizí a 20. (mot.) pěší divizí, a dále několik svazků podřízených skupině bezprostředně.

Tanková skupina sama byla podřízena 12. armádě generálplukovníka Lista.

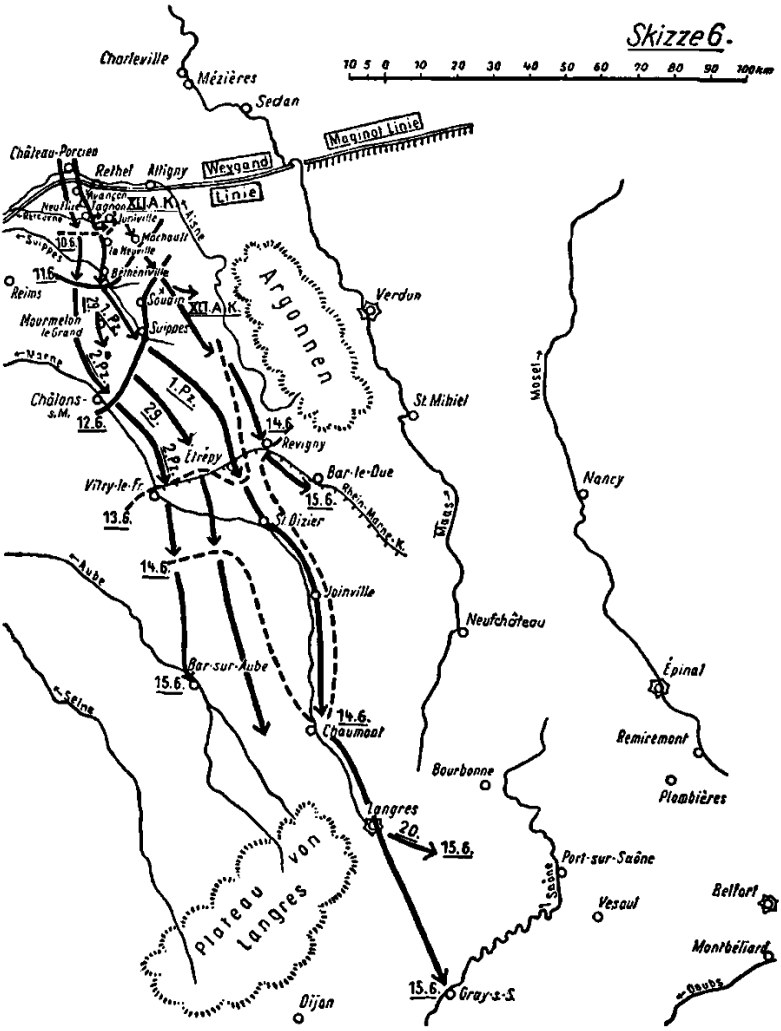
praporu 49 (mot.) u 10. tankové divize. Rytířský kříž 3. 6. 1940 za přechod Maasy mezi Balanem a Wadelincourtem u Sedanu, při němž jeho skupina zničila řadu bunkrů, vrátila se přes řeku pro posily a zničila další tři — Guderian ho k 3. 6. 1940 jmenuje v řadě vyznamenaných. Jen jeden pramen.

[198] Cíle bylo dosaženo 17. června 1940, osm dní po útoku přes Aisne: 29. (mot.) pěší divize toho dne stála na švýcarské hranici u Pontarlieru a odřízla francouzská vojska stojící v Alsasku a Lotrinsku za Maginotovou linií. Část odříznutých svazků volila přechod do neutrální země. V noci z 19. na 20. června 1940 překročilo Doubs a vstoupilo do Švýcarska 29 737 mužů francouzského 45. sboru a 12 934 mužů polské 2. střelecké divize, tedy přes dvaačtyřicet tisíc vojáků; byli internováni a většina z nich zůstala ve Švýcarsku až do konce války.

[199] Tanková skupina (Panzergruppe) byla tehdy nový stupeň velení: štáb armádní úrovně, který sdružoval několik tankových sborů, zůstával však podřízen armádě a status armády sám neměl. První takový svazek vznikl 1. března 1940 pod Ewaldem von Kleist a byl prvním německým velením, které vedlo víc tankových sborů pohromadě; Guderianův byl druhý a patřil pod 12. armádu. Řešení se osvědčilo a stalo se pravidlem: Guderianova skupina byla 16. listopadu 1940 přečíslována na tankovou skupinu 2 a v říjnu 1941 z ní vznikla 2. tanková armáda.

[200] Fritz Bayerlein (1899–1970), generálporučík (1. 5. 1944). U Guderiana první důstojník generálního štábu (Ia) XIX. armádního sboru a pak tankové skupiny Guderian; roku 1940 letěl jako vyjednavač ke generálplukovníku Ritter von Leeb, na konci srpna 1941 přeložen do Afriky (náčelník štábu Německého afrického sboru u Rommela), od února 1944 velitel tankové učební divize, kterou Guderian zřídil a Hitler schválil v prosinci 1943. 19. 4. 1945 kapituloval s LIII. armádním sborem v ruhrském kotli, v americkém zajetí do roku 1947; podle jednoho z pramenů 31. 1. 1970, podle jiného 30. 1. 1970.

Pochodové výkony do dosažení nových shromažďovacích prostorů byly značné, zvláště pro 1. a 2. tankovou divizi, přicházející od pobřeží. Celková trasa činila 250 km; objížďkami kvůli zničeným mostům se však u některých pochodových skupin prodloužila až o 100 km. Projevily se silné známky únavy u lidí i materiálu. Naštěstí bylo možné poskytnout vojsku několikadenní lhůtu k odpočinku a opravám, takže mohlo k novému úkolu přistoupit odpočaté a materiálně jakžtakž osvěžené.

Skizze 6.
10 5 0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 Km
Charleville
Mézières
Sedan
Maginot Linie
Château-Porcien
Rethel
Attigny
Weygand
Linie
Vouziers
Neuflize
Givrauval
Juniville
Machault
Suippes
La Neuville
Bémenil-ville
Reims
Souain
XII A.K.
Mourmelon le Grand
Argonnen
Verdun
St Mihiel
Châlons-s.M.
1.Pz.
29.
14.6.
Revigny
Etrepy
Vitry-le-Fr.
Bar-le-Duc
Ornain-Marne-K.
St Dizier
13.6.
15.6.
Joinville
Neufchâteau
Bar-sur-Aube
Chaumont
Langres
20.
Bourbonne
Remiremont
Épinal
Plombières
Port-sur-Saône
Vesoul
Belfort
Montbéliard
Dijon
Gray-s-S.
Plateau von Langres
Aisne
Marne
Aube
Seine
Saône
Doubs
Moselle
Nancy

109

Skizze 6. Strana 109 předlohy.

[110] Tak šťastně proběhlou první částí tažení na západě byly vyřazeny veškeré nepřátelské branné síly v Holandsku, Belgii a severní Francii. Týl pro pokračování operací na jih byl volný. Při té příležitosti se podařilo zničit hlavní síly nepřátelských tankových a motorizovaných vojsk. U nastávající druhé části tažení tedy mohlo jít hlavně jen o to porazit zbytek francouzského polního vojska, včetně dvou britských divizí asi ještě 70 divizí, a pak uzavřít výhodný mír — tak jsme tomu tehdy každopádně věřili.

Nástup k pokračování boje[201] se na pravém křídle pozemního vojska na Sommě odbyl rychleji než uprostřed na Serre a Aisne. Útok skupiny armád von Bock proto mohl začít už 5. 6., zatímco útok skupiny armád von Rundstedt byl stanoven na 9. 6.

V rámci skupiny armád von Rundstedt měla 12. armáda úkol překročit mezi Château-Porcien a Attigny Aisne a kanál Aisne a pak postupovat dál jižním směrem. Přechod přes řeku a kanál, který ji provází, si měly vynutit pěší sbory na osmi místech. Po vytvoření předmostí a po postavení mostů měly pak tankové divize mé skupiny zaútočit skrz pěchotu, získat volné pole a — podle průběhu — postupovat ve směru na Paříž, Langres nebo Verdun. Jako první cíl mi byla vytčena náhorní plošina u Langres[202]; nejpozději tam jsem měl dostat další rozkazy.

Požádal jsem vrchního velitele 12. armády, aby mi dovolil vzít své divize na určených přechodech rovnou do přední linie a vybojovat si přechod přes Aisne sám, protože jsem se od protahování skrz pěší sbory s jejich velkými trény obával ucpání silnic a potíží s velením. Vrchní velitel však chtěl tankové svazky pro rozhodující průlom šetřit, a mou žádost proto zamítl. Tanková skupina tedy zaujala výchozí postavení za pěšími sbory tak, že měla se čtyřmi tankovými divizemi postupovat přes Aisne na osmi různých místech

[201] Čára, proti níž Němci 5. a 9. června 1940 nastoupili, se nazývá Weygandova linie. Vznikla po ztrátě Belgie a severní Francie a vedla od Abbeville u kanálu La Manche po Sommě a Aisne dál na východ k Maginotově linii, v délce asi 965 kilometrů. Francouzům na ni zbývalo kolem pětašedesáti divizí; Němci jich do tažení postavili asi sto čtyřicet. Skupina armád „B“, která zahájila 5. června, měla sama sedmačtyřicet divizí a většinu pohyblivých svazků.

[202] Langreská plošina na jihu Champagne je trojité rozvodí: na západ z ní odtéká Seina ke kanálu La Manche, na sever Meuse k Severnímu moři a na jih Saône k Rhône a ke Středozemnímu moři. Kdo plošinu drží, drží i přirozený průchod z Champagne a Lotrinska do saônského úvalu, tedy směr na Burgundsko, Besançon a Juru. Vytčení plošiny jako prvního cíle tak předem otevíralo právě tu osu, jíž se tanková skupina nakonec dala — ke švýcarské hranici.

přemostění, jakmile bude stavba mostů skončena. Obě motorizované pěší divize měly následovat tankovým divizím svých sborů. Předpokladem zdaru toho plánu ovšem bylo, že se pěším sborům podaří přechod řeky a vytvoření předmostí.

Dělicí linie mezi XXXIX. a XXXXI. armádním sborem vedla z Wasigny přes Rethel — Juniville — Hauviné — Auberive — Suippes — Saint-Remy — Tilloy (obce k XXXIX.) — Vanault — Sogny — Pargny (obce k XXXXI.).

[111] Dne 8. 6. jsme přeložili velitelské stanoviště tankové skupiny do Bégny.

Dne 9. 6., prvního útočného dne 12. armády, jsem se vypravil na pozorovací stanoviště těsně severovýchodně od Rethelu, abych se vlastním pohledem přesvědčil o postupu pěšího útoku a neprome̊škal okamžik k nástupu. Když od 5 do 10 hodin nebylo nic vidět, vyslal jsem své ordonanční důstojníky k nejbližším místům přemostění ležícím stranou do přední linie, aby zjistili, zda se pěchota dostala přes Aisne. Do 12 hodin jsem měl z fronty po obou stranách Rethelu hlášení, že útok na rethelské frontě ztroskotal. Moji pozorovatelé z ostatních front hlásili, že se jen u Château-Porcien podařilo vytvořit malé předmostí hloubky jednoho až dvou kilometrů.

Spojil jsem se s náčelníkem štábu armády, mým přítelem generálem von Mackensenem[203], a požádal ho, aby vrchnímu veliteli ohlásil, že za těchto okolností navrhuji přitáhnout tanky do toho jediného předmostí teprve za tmy a vynutit si příštího rána průlom na tomto místě. Vypravil jsem se pak přes velitelství III. armádního sboru pod generálem Haasem[204], kde jsem se dal krátce zorientovat, do Château-Porcien. Po obhlídce předmostí jsem těsně severně od městečka potkal velícího generála svého XXXIX. armádního sboru, generála Schmidta, a generála Kirchnera a projednal

[203] Eberhard von Mackensen (1889–1969), v červnu 1940 generálporučík a náčelník štábu 12. armády — Guderian ho nazývá „svým přítelem“ a zjednodušuje jeho hodnost na „generála“; 19. 6. 1941 ho Guderian navštívil u III. armádního sboru (s. 139). Od 22. 11. 1942 velitel 1. tankové armády, generálplukovník, od 5. 11. 1943 velitel 14. armády v Itálii; odpovědný za odvetné zastřelení 335 lidí v ardeatinských jeskyních 24. 3. 1944, roku 1946 odsouzen k smrti, trest zmírněn, propuštěn 1952. Syn polního maršála Augusta von Mackensen.

[204] Curt Haase (1881–1943), původně württemberský dělostřelec; v letech 1936–37 velel 17. pěší divizi, od 16. listopadu 1938 III. armádnímu sboru, Rytířský kříž 8. června 1940, generálplukovníkem od 19. července 1940, v letech 1941–42 velitel 15. armády ve Francii. V kap. V se u něj Guderian 9. června 1940 cestou do Château-Porcien krátce zorientoval. Guderian zjednodušuje hodnost: v červnu 1940 byl Haase generálem dělostřelectva. Pohřben na Invalidenfriedhofu, hrob se nedochoval.

s nimi pochod a vsunutí 1. tankové divize do předmostí u Château-Porcien. Pohyby měly začít za soumraku.

Krátce nato jsem potkal vrchního velitele, generálplukovníka Lista, který přijížděl od severu, projel kolem částí 1. tankové divize a s nelibostí při tom zjistil, že si řada tankistů svlékla blůzy a jednotliví se dokonce vykoupali v nedalekém potoce. Byl jsem prudce volán k odpovědnosti, proč vojsko už není v postupu do předmostí. Na základě svých právě získaných osobních dojmů jsem mohl jen odvětit, že postupovat není možné, dokud nebudou předmostí získána a dost zvětšena, a že dále neexistence předmostí nejde k tíži tankového vojska. Bylo příznačné pro rytířskou povahu generálplukovníka Lista, že mi okamžitě podal ruku a klidným způsobem se se mnou bavil o dalším vedení útoku.

Po krátkém pobytu na velitelském stanovišti skupiny jsem se vrátil do Château-Porcien do předmostí, abych dohlédl na vsunutí svých tanků a navázal styk s velitelem pěší divize. Zastihl jsem v předmostí generála Locha[205] od 17. pěší divize a mohli jsme svá opatření uvést v soulad. Do jedné hodiny v noci jsem zůstal vpředu, pak jsem ještě vyslovil raněným od svých tanků a průzkumníků, kteří u místa přemostění čekali na odvoz, svůj dík za jejich statečné chování, a odjel k vydání rozkazů zpátky na své velitelské stanoviště do Bégny.

[112] V průběhu odpoledne se západně a východně od Château-Porcien podařilo získat dvě mělká předmostí, čímž 2. tanková divize a další části první dostaly možnost přechodu řeky.

Útok mých tanků měl začít 10. 6. v 6.30. Byl jsem včas vpředu a uvedl v pohyb prapory 1. střelecké brigády, které se držely příliš vzadu. V přední linii pěchoty mě k mému překvapení poznali a na dotaz jsem se dozvěděl, že se nacházím u würzburského pluku 55, jehož důstojníci a poddůstojníci mě znali ještě z doby, kdy jsem byl velitelem 2. tankové divize v tom krásném,

[205] Herbert Loch (1886–1975), v červnu 1940 generálporučík a velitel 17. pěší divize (Guderian zjednodušuje na „generála“), později velitel XXVIII. armádního sboru a 18. armády v Kuronsku. U Guderiana 9. 6. 1940 v předmostí u Château-Porcien, hlubokém jen jeden až dva kilometry. Roku 1971 proti němu stuttgartské státní zastupitelství vedlo vyšetřování pro návod k vraždě polských civilistů (výsledek nezjištěn); datum úmrtí 28. 10. 1975, podle jiného pramene 1976.

teď bohužel úplně zničeném městě[206]. Přivítání bylo srdečné. Útok tanků a pěchoty začal současně, nesen vzájemnou důvěrou.

Svižným tempem to šlo přes Avançon a Tagnon na Neuflize na Retourne. Tanky nenacházely ve volném poli téměř žádný odpor, protože se nová francouzská taktika[207] soustředila na obranu vesnic a lesíků, zatímco volné pole bylo z respektu před tanky ponecháno volné. Naše pěchota tak nacházela ve vesnicích houževnatý odpor v boji o domy a barikády, zatímco úder tanků — obtěžovaný jen málo účinnou palbou francouzského těžkého dělostřelectva do týlu z dosud držící fronty u Rethelu — nezadržitelně prorážel až k Retourne a u Neuflize překročil bažinatý, vzdutý potok.

První tanková divize pak pokračovala v útoku po obou stranách Retourne, s 1. tankovou brigádou jižně od potoka, se střelci pod Balckem severně od něj. V časných odpoledních hodinách bylo dosaženo Juniville, když protivník nastoupil se silnými tankovými silami k protiútoku. Jižně od Juniville došlo k tankové bitvě, která byla po zhruba dvouhodinovém trvání rozhodnuta v náš prospěch. I Juniville padlo v průběhu odpoledne do našich rukou. Balck při tom osobně ukořistil francouzský plukovní prapor. Protivník ustoupil na La Neuville.

Během té tankové bitvy jsem se marně pokoušel ukořistěným francouzským 4,7 cm protitankovým kanónem složit jeden Char B[208]; všechny střely se od toho tlustokožce neúčinně odrazily. Naše 3,7 cm a 2 cm kanóny byly

[206] Würzburg zničil nálet britského Bombardovacího velitelství 16. března 1945. Trval od 21.25 do 21.42, tedy sedmnáct minut; 225 lancasterů a jedenáct mosquit shodilo na město asi 1 127 tun bomb a zápalných prostředků. Zahynulo kolem pěti tisíc lidí, z toho asi dva tisíce neregistrovaných uprchlíků. Zničeno bylo v průměru 82 procent města a 89 procent historického jádra. Dva a sedm desetin milionu kubických metrů trosek se odklízelo až do roku 1964 a obnova památek trvala dvacet let.

[207] Nešlo o improvizaci, nýbrž o nařízenou obranu „v ježcích“, kterou po ztrátě severní Francie zavedl generál Weygand. Vesnice, dvorce a lesíky se měly opevnit k obraně na všechny strany a držet i tehdy, když je nepřítel obejde a obklíčí; za nimi stály svazky určené k protiútoku a k vyproštění obklíčených. Volné pole mezi nimi se proto záměrně neobsazovalo. Opevněné obce skutečně německý postup zdržovaly, pohyblivých záloh k jejich vyproštění však bylo málo a německé svazky je obcházely.

[208] Char B1 bis byl francouzský těžký tank s pancířem 60 milimetrů vpředu a 55 na bocích, se 47milimetrovým kanónem v jednomístné věži a 75milimetrovým dělem v předku korby. Do června 1940 jich bylo dodáno 369. Německé 3,7cm a 2cm kanóny jeho pancíř opravdu neprorazily; francouzský 47milimetrový protitankový kanón, jímž Guderian střílel, prostřelil 60 milimetrů na 550 metrů, takže rozhodovala vzdálenost, úhel a druh náboje. Vlastní slabinou stroje byl krátký dojezd a poruchovost, která zavinila víc než polovinu jeho ztrát. Asi 161 kusů Němci ukořistili a užívali dál.

proti tomuto nepříteli stejně neúčinné. Museli jsme proto vzít na sebe řadu trpkých ztrát.

V pozdních odpoledních hodinách se severně od Juniville odehrávaly rovněž prudké boje s francouzskými tanky, které nastoupily z prostoru Annelles k protiúderu na Perthes, podařilo se je však odrazit.

Druhá tanková divize se mezitím dostala západně od Château-Porcien přes Aisne a postupovala na jih. Do večera dosáhla Houdilcourt — Saint-Étienne. Sbor Reinhardtův, který ještě nemohl Aisne v předpokládaném prostoru překročit, přešel řeku částmi za 1. tankovou divizí. Dalo se však počítat s tím, že dobytí Juniville brzy ochromí odpor u Rethelu a tím sboru opatří volnost pohybu.

[113] Velitelské stanoviště skupiny na Aisne v Bois de Sévigny jihovýchodně od Château-Porcien. Tam na noc. Vrhl jsem se k smrti unavený s čepicí na hlavě na otep slámy a okamžitě usnul. Starostlivý Riebel dal nade mnou postavit stan a postavením hlídky se postaral o to, abych tři hodiny nebyl rušen.

Dne 11. 6. ráno u La Neuville k útoku 1. tankové divize. Balck mi ukázal ukořistěný prapor. Útok se odbýval jako na vojenském cvičišti: dělostřelecká příprava, postup tanků a střelců, obchvat obce, průlom ve směru na Béthéniville — místo dobře známé z první světové války. Na Suippe odpor ztuhl. Nepřítel marně zaútočil padesáti tanky, pravděpodobně francouzská 7. lehká divize. Obce Nauroy, Beine a Saint-Hilaire-le-Petit byly dobyty.

Druhá tanková divize dosáhla Époye, 29. (mot.) pěší divize lesa jihozápadně od té obce.

XXXXI. armádní sbor pod Reinhardtem, který nastupoval vlevo vedle XXXIX., musel odrazit útok francouzské 3. mechanizované a 3. tankové divize[209], které postupovaly z Argon proti jeho levému křídlu, než bylo možné pokračovat v pohybu jižním směrem.

Odpoledne zpátky na velitelské stanoviště skupiny na zprávu, že tankovou skupinu chce navštívit vrchní velitel pozemního vojska. Generálplukovníka

[209] Francie měla roku 1940 dva různé druhy obrněných divizí a kniha pro ně užívá různá jména. „Mechanizovaná divize“ je division légère mécanique (DLM), svazek vzniklý z jezdectva a určený k průzkumu a pohyblivému boji; existovaly tři — 1., 2. a 3. „Tanková divize“ je division cuirassée de réserve (DCR), těžký svazek k průlomu; těch byly čtyři. Ze zbytků lehkých jezdeckých divizí byly v červnu 1940 dostavěny v oslabeném stavu ještě dvě DLM: 7. dne 5. června a 4. dne 10. června. Guderianova „7. lehká divize“ je právě tato 7. DLM.

von Brauchitsche jsem zastihl už na stanovišti a podal mu zprávu o situaci na frontě a o dalších záměrech. Nové pokyny jsem nedostal. Večer bylo velitelské stanoviště přeloženo do Juniville.

Dne 12. 6. útok pokračoval. XXXIX. armádní sbor byl nasazen s 2. tankovou divizí na Châlons-sur-Marne, s 29. (mot.) pěší divizí a 1. tankovou divizí na Vitry-le-François. XXXXI. armádní sbor měl postupovat pravým křídlem přes Somme-Py na Suippes.

Pohyby trpěly nezkrotným tlakem pěchoty, která se nyní dostala přes Aisne, místy bojující tankové svazky dostihovala a pro nedostatečné vymezení bojových pásem se s nimi mísila. Žádosti u velitelství armády o nápravu zůstaly bezvýsledné. Na Suippes docházelo místy k rozčileným scénám o přednost. Obě strany chtěly bojovat v nejpřednější linii. Zdatná pěchota pochodovala dnem i nocí, aby se dostala k nepříteli.

Champagneské kopce — mně známé z podzimu 1917 — byly ráno toho dne překročeny. Vypravil jsem se k 29. (mot.) pěší divizi pod generálem svobodným pánem von Langermann, která se poprvé objevila na frontě a kterou jsem zastihl na severním okraji tábora Mourmelon-le-Grand[210]. U průzkumného oddílu bylo právě vydávání rozkazů k útoku na tábor obsazený nepřítelem. Všichni velitelé byli tady vpředu na místě. Rozkaz byl krátký a jasný. Celek činil velmi dobrý dojem. Mohl jsem se uspokojen vypravit dál k 2. tankové divizi do Châlons-sur-Marne.

[114] Châlons bylo při mém příjezdu právě dosaženo. Most přes Marnu zdolaly naše nejpřednější hlídky, bohužel však nebyl okamžitě prohledán, zda na něm nejsou trhací nálože, ačkoli bylo výslovně upozorněno, aby se v tomto ohledu postupovalo pečlivě. Tady most vyletěl do povětří poté, co ho naši muži už překročili. Zbytečné ztráty.

Ještě během mé rozmluvy s generálem Veielem o pokračování pohybů jsem byl odvolán zpátky na velitelské stanoviště skupiny, abych přijal návštěvu vrchního velitele skupiny armád, generálplukovníka von Rundstedta.

[210] Jde o velké vojenské cvičiště, nikoli o zajatecký nebo jiný internační tábor. Tábor u Mourmelon-le-Grand, dobově zvaný Camp de Châlons, zřídil Napoleon III. a otevřen byl 30. srpna 1857. Zabírá asi deset tisíc hektarů champagneské křídové plošiny a francouzská armáda ho užívá dodnes. V první světové válce ležel přímo v zápolí champagneské fronty; od roku 1909 u něj byla letecká škola a později vojenské letiště. V červnu 1940 jej drželi Francouzi a 29. (mot.) pěší divize ho musela dobývat.

První tanková divize dosáhla do večera Bussy-le-Château. Byla nasazena na Étrepy na Rýnsko-marnském kanálu.

U Reinhardtova sboru se i toho dne odehrávaly obranné boje proti protivníku, který se z Argon tlačil na západ. Divize sboru jsem odpoledne zastihl v okolí Machault a mohl jsem se přesvědčit o účelnosti jejich opatření. Souain, Tahure a Manre padly do našich rukou. Na zpáteční cestě na velitelské stanoviště skupiny znovu potíže s pěšími svazky, které křižovaly náš postup. Marné pokusy dosáhnout nápravy u velitelství 12. armády.

Od té chvíle dostávala tanková skupina denně několikrát rozkazy, které si navzájem odporovaly: zabočit na východ a pokračovat v postupu na jih. Nejprve měl být přepadem dobyt Verdun, pak se mělo postupovat na jih, pak odbočit na Saint-Mihiel, pak zase zabočit na jih. Všechny ty výkyvy musel okusit sám Reinhardtův sbor, protože jsem sbor Schmidtův neochvějně ponechával v postupu na jih, a aspoň v polovině tankové skupiny tak mohl zajistit stálost.

Dne 13. 6. jsem navštívil nejprve Reinhardtův sbor a 6. a 8. tankovou divizi, které se pořád ještě musely potýkat s nepřítelem z prostoru Verdunu a z Argon. K večeru jsem dorazil k 1. tankové divizi, která u Étrepy dosáhla Rýnsko-marnského kanálu. XXXIX. armádní sbor nařídil kanál nepřekračovat. O tom rozkazu jsem nevěděl; ani neodpovídal mým záměrům.

U Étrepy jsem se zeptal Balcka, neúnavného vůdce nejpřednějších částí 1. tankové divize, zda má most přes kanál v ruce. Přisvědčil. Zda má také předmostí? Po jistém váhání přišlo ano. Divil jsem se jeho zdrženlivosti. Zda se dá do předmostí vjet i vozem? Nedůvěřivý pohled, nesmělé ano. Tak jeďme!

V předmostí schopný ženijní důstojník, poručík Weber[211], který s nasazením života zabránil zničení mostu, a velitel praporu střelců, kapitán Eckinger[212], který most dobyl a předmostí

[115] vytvořil. Měl jsem tu radost předat oběma statečným důstojníkům na

[211] Ženijní důstojník, blíže neurčen. Není totožný s generálmajorem Karlem Ritterem von Weber, velitelem 17. tankové divize (od s. 140).

[212] Josef Franz Eckinger (1904–1941), rakouského původu, velitel II. praporu střeleckého pluku 1 v 1. tankové divizi, nositel rytířského kříže (17. 3. 1941). U Guderiana kapitán, jehož prapor roku 1940 vzal most a předmostí u Sedanu, a který pak na obrněných transportérech zdolal fort před Amiensem. Padl 17. 10. 1941 u mostu přes Volhu u Mednoje už jako velitel I. praporu střeleckého pluku 113; posmrtně dubová ratolest (31. 12. 1941) a povýšení na podplukovníka. Údaje jsou jen z jednoho zdroje.

místě Železný kříž I. třídy. Pak jsem se Balcka zeptal, proč nepostupuje dál; teprve teď jsem se dozvěděl o rozkazu XXXIX. armádního sboru k zastavení. Balckova podivná zdrženlivost pocházela odtud, že ten rozkaz už svévolně překročil a nechtěl se vystavit výtkám.

Znovu jsme stáli, jako u Bouvellemontu, před dovršením průlomu. Znovu nesmělo být trpěno žádné váhání, žádné zastavení. Balck vylíčil svůj dojem z nepřítele: měl proti sobě černé jednotky, které bránily kanál s malým množstvím dělostřelectva. Dostal rozkaz neodkladně postupovat na Saint-Dizier. Slíbil jsem, že velitele divize a velícího generála vyrozumím sám. Balck tedy nastoupil. Vypravil jsem se k diviznímu štábu a zařídil, aby se celá divize dala do pohybu. Pak jsem svůj rozkaz 1. tankové divizi oznámil generálu Schmidtovi.

Nakonec, za soumraku, jsem po projetí prostorem 29. (mot.) pěší divize, která dosáhla kanálu u Brussonu, zastihl těsně severně od Vitry-le-François průzkumný oddíl 5 od 2. tankové divize, mohl jsem se informovat o jeho situaci a přesvědčit se o postupu i této divize.

Dne 14. 6. vstupovala od 9 hodin německá vojska do Paříže.

U tankové skupiny Guderian dosáhla 1. tanková divize ještě v noci Saint-Dizier. Francouzští zajatci patřili ke 3. tankové divizi, dále ke 3. severoafrické a 6. koloniální pěší divizi[213]; působili přeunaveným dojmem. Dál na západ překročily kanál ostatní části XXXIX. armádního sboru. Východně od Étrepy se Reinhardtův sbor dostal na Rýnsko-marnský kanál u Revigny.

V poledne jsem po dohovoru s velitelem 1. tankové divize dorazil do Saint-Dizier a jako prvního jsem našel na tržišti svého přítele Balcka, sedícího na židli. Počítal po všech těch námahách posledních dnů a nocí s klidnou nocí. Musel jsem mu ale připravit těžké zklamání. Čím rychleji jsme mohli

[213] Francie postavila v letech 1939–1940 ve Francouzské západní Africe asi sto tisíc mužů; v květnu a červnu 1940 bojovalo proti wehrmachtu v první linii asi 63 000 senegalských střelců a asi deset tisíc z nich padlo. Německé jednotky začaly nebílé francouzské zajatce vraždit v květnu 1940; literatura odhaduje, že při válečných zločinech wehrmachtu roku 1940 bylo zabito 1 500 až 3 000 vojáků z francouzských kolonií. Dne 11. června 1940 zastřelil pěší pluk „Großdeutschland" na statku u Bois d'Eraine poblíž Cressonsacq v departementu Oise asi šedesát čtyři zajatých černých vojáků a dva senegalské střelce, kteří předtím pohřbili osm francouzských důstojníků; 20. června 1940 bylo na poli u Chasselay severozápadně od Lyonu zabito asi padesát černých vojáků 25. pluku senegalských střelců, kteří se vzdali. OKW zvláštní rozkaz o zacházení s koloniálními vojáky nevydalo, ale vraždění nezastavilo. O tři odstavce dál Guderian jmenuje zajatce 3. severoafrické a 6. koloniální pěší divize.

v pohybech pokračovat, tím větší musel být úspěch. Balck tedy dostal rozkaz neodkladně postupovat na Langres. Celá 1. tanková divize následovala. Postup pokračoval v noci a vedl časným ránem 15. 6. ke kapitulaci té staré pevnosti. 3000 zajatců.

Dvacátá devátá (mot.) pěší divize byla nasazena přes Wassy na Juzennecourt, 2. tanková divize přes Montier-en-Der a Soulaines na Bar-sur-Aube. Reinhardtův sbor dostal pokyn udeřit na jih.

Záměr OKH odklonit tankovou skupinu přes Joinville a Neufchâteau na Nancy se sice už promítl do rozkazů; protirozkazy však ještě stihly včas dojít k vojsku.

[116] Dne 15. 6. ráno jsem se vypravil do Langres, dorazil tam k poledni a nasadil 1. tankovou divizi na Gray-sur-Saône a Besançon, 29. (mot.) pěší divizi na Saônu jihozápadně od Gray a 2. tankovou divizi na Til-Châtel, zatímco XXXXI. armádní sbor měl východně od Marny podržet svůj jižní směr úderu. Vpravo od nás postupoval XVI. armádní sbor skupiny Kleist na Dijon. Ve 13.00 nastoupila 1. tanková divize.

Pak jsem seděl se svým malým bojovým sledem štábu v důstojnické jídelně, z jejíž zahrady byl dobrý rozhled na východ, a dělal si starosti o svůj velmi hluboký, otevřený levý bok, protože teď postupně přicházela hlášení, že od východu přicházejí francouzské síly. V průběhu odpoledne dorazila do Langres 20. (mot.) pěší divize pod generálem Wiktorinem a převzala zajištění levého boku postupem ve směru na Vesoul. Západně od Langres postupovala 29. (mot.) pěší divize. Situace se upevňovala hodinu po hodině. Do večera byly dobyty Bar-sur-Aube, Gray-sur-Saône a Bar-le-Duc.

Francouzský velitel města Gray, generál de Courson[214], padl při obraně města.

Velitelské stanoviště skupiny bylo večer přeloženo do Langres. Protože dosud nedošel žádný rozkaz OKH o dalším použití tankové skupiny, poslal jsem spojovacího důstojníka OKH, který byl u mého štábu, letadlem zpátky, aby ohlásil můj záměr pokračovat v postupu ve směru na švýcarskou hranici.

[214] Maurice de Courson de La Villeneuve (1879–1940), záložní brigádní generál, velitel skupiny jezdeckých dep z Lunéville, ustupující k Dijonu. Jeho kolona narazila 15. června 1940 v Arc-lès-Gray na předvoj 1. tankové divize; byl zraněn, odmítl se vzdát, sáhl po revolveru a byl zastřelen dávkou ze samopalu. Pohřben v Navenne s označením „Mort pour la France“. Guderianova věta obsahuje dvě chyby: jméno uvádí jako „Courzon“ (edice opravuje) a tvrdí, že padl při obraně Gray — velitelem Gray nebyl a padl v Arc-lès-Gray.

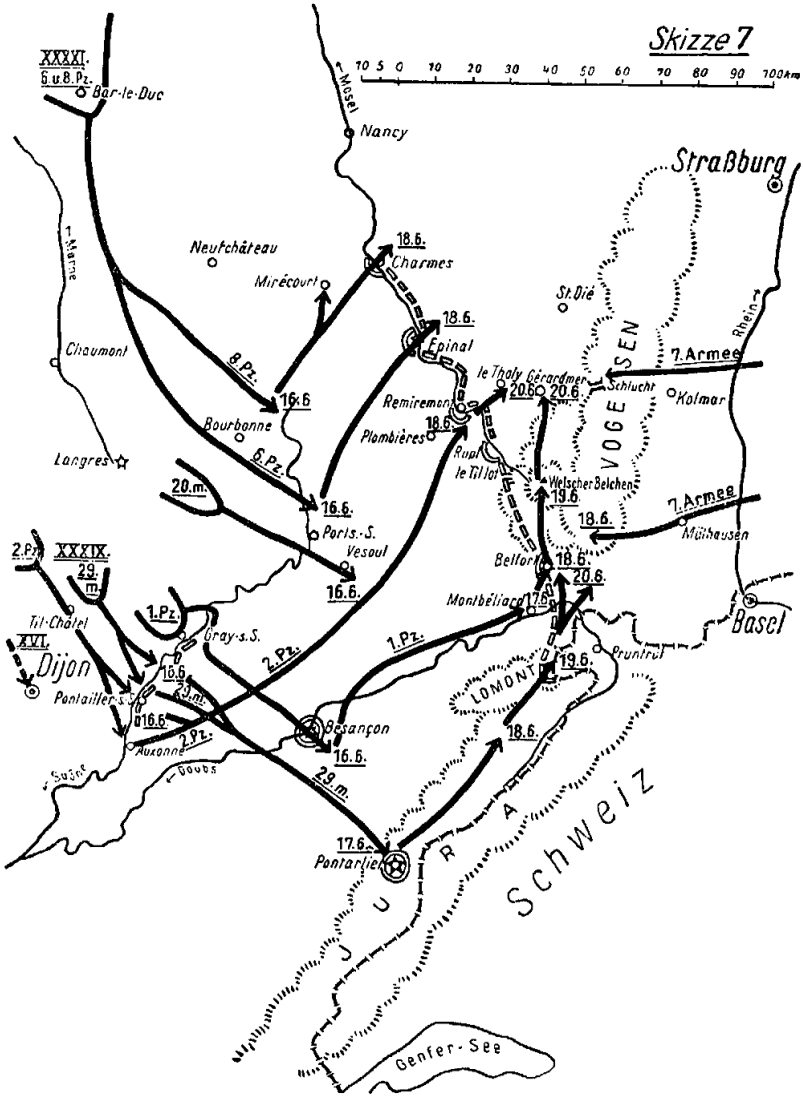
V Langres jsme se ubytovali v přívětivých měšťanských domech a po dost namáhavých posledních dnech jsme si to dobré ubytování velmi užívali. Dvacátá devátá (mot.) pěší divize dosáhla Pontailler-sur-Saône; na 16. byla nasazena na Pontarlier, 2. tanková divize na Auxonne a Dole. XXXXI. armádní sbor měl nechat své tankové divize následovat 20. (mot.) pěší divizi.

Dne 16. 6. se 1. tanková divize zmocnila u Quitteuru severně od Gray nezničeného mostu a dostala se přes Saônu. Naši vlastní letci celé hodiny zasypávali stavbu mostu u Gray bombami a vyvolali zdržení. Protože zřejmě přicházeli od skupiny armád Leeb[215], nemohli jsme se s nimi dorozumět a omyl vysvětlit. Ztráty naštěstí nevznikly.

XXXIX. armádní sbor dosáhl odpoledne Besançonu a Avanne, XXXXI. mohl nechat své tankové divize následovat 20. (mot.) pěší divizi a dobýt Port-sur-Saône, Vesoul a Bourbonne. Tisíce zajatců, mezi nimi poprvé také Poláci. V Besançonu bylo ukořistěno 30 tanků.

Dne 17. 6. shromáždil plukovník Nehring, můj schopný náčelník, štáb na malé terase mezi naším ubytováním a valem staré pevnosti, aby mi srdečnými slovy blahopřál k narozeninám. Byl ve šťastné situaci, že mohl svá přání podepřít hlášením, že 29. (mot.) pěší divize dosáhla švýcarské

[215] Wilhelm Ritter von Leeb (1876–1956), generál polní maršál (19. 7. 1940), od 1939 velitel skupiny armád C, 1941–42 skupiny armád Sever. U Guderiana v kap. V nadřízený jeho skupiny a na s. 247 mezi těmi, kdo „odešli na vlastní žádost“ — formálně správně, věcně šlo o střet s Hitlerem o demjanský výběžek (uvolněn 16. 1. 1942). V procesu s vrchním velením OKW odsouzen na tři roky, započtené jako odpykané.

117

Skizze 7. Strana 117 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Welscher Belchen	Ballon d'Alsace	

[118] hranice. Všichni jsme měli z toho úspěchu velikou radost a já jsem se neodkladně dal do pohybu, abych zdatnému vojsku vyslovil k jeho čestnému dni svá blahopřání. Kolem 12. hodiny jsem dorazil do Pontarlieru ke generálu svobodnému pánu von Langermann, když jsem předtím na té dlouhé cestě předjel větší část divize v postupu, všude radostně vítán muži.

Na naše hlášení o dosažení švýcarské hranice u Pontarlieru reagoval Hitler zpětným dotazem: „Vaše hlášení spočívá na omylu. Míněno je nejspíš Pontailler-sur-Saône.“ Teprve má odpověď: „Žádný omyl. Jsem sám v Pontarlieru na švýcarské hranici.“ nedůvěřivé OKW uklidnila.

Následovala krátká návštěva na hranici a rozmluva s několika statečnými veliteli průzkumných hlídek, jejichž neúnavné činnosti jsme vděčili za nejlepší zprávy o nepříteli, mezi nimi se zvlášť schopným poručíkem von Bünau[216], který bohužel později musel dát život za Německo.

Z Pontarlieru jsem rádiovou zprávou nařídil neodkladné odklonění XXXIX. armádního sboru na severovýchod, a to s 29. (mot.) pěší divizí na porrentruyský výběžek s vyčištěním Jury od rozprášených nepřátelských skupin, s 1. tankovou divizí z Besançonu přes Montbéliard na Belfort a s 2. tankovou divizí přes křížení týlových pochodových cest obou ostatních divizí na Remiremont na horní Mosele. Zároveň byl XXXXI. armádní sbor odkloněn na Épinal a Charmes.

Dělicí linie mezi XXXIX. a XXXXI. armádním sborem: rozcestí jihozápadně od Langres — Chalindrey — Pierrecourt — Membrey — Mailley — Vellefaux — Lure — Plancher (obce k XXXXI.).

[216] Poručík von Bünau, v kap. V „zvlášť schopný“ velitel hlídky u Pontarlieru, který podle Guderiana „bohužel později musel dát život za Německo“. Osobu se nepodařilo dohledat: Rudolf von Bünau (1915–1943), který by přicházel v úvahu, byl roku 1940 už nadporučíkem u 2. tankové divize, takže ztotožnění neplatí.

Cílem pohybů bylo navázat spojení se 7. armádou generála Dollmanna[217], očekávanou z Horního Alsaska, a odříznout francouzské síly v Alsasku-Lotrinsku od jejich spojení s Francií. Tento obtížný obrat o devadesát stupňů byl proveden s očekávanou přesností, jaká dosud vyznačovala všechny pohyby mých tankových divizí. Potíže z nařízených křížení pochodů nevznikly.

Měl jsem to zadostiučinění, že jsem večer ve svém hlavním stanu našel směrnici skupiny armád Leeb, podle něhož byla má tanková skupina této skupině armád podřízena a měla postupovat ve směru Belfort–Épinal. Mohli jsme hlásit, že nařízený pohyb je už v provádění.

O šest let později jsem s polním maršálem Ritter von Leeb sdílel celu ve věznici v Norimberku[218]. Na tom ponurém místě přišla řeč na rok 1940. Polní maršál Ritter von Leeb si tehdy nedokázal vysvětlit, jak vzniklo to nečekaně rychlé provedení jeho rozkazu postupovat na Belfort a Épinal. Mohl jsem mu to dodatečně objasnit. Jednotné operační názory vedly tankovou skupinu ke stejnému rozhodnutí jako skupinu armád.

[119] Při večeři v našem překrásně nad údolím Doubs u Besançonu položeném ubytování Avanne jsem měl radost ze shledání se svým druhým synem Kurtem, který byl právě přeložen od tankového průzkumného oddílu 3 k praporu Vůdcova doprovodu a využil příležitosti kurýrní jízdy, aby mě toho dne navštívil.

K půlnoci mě zastihl telefonát prvního důstojníka generálního štábu 1. tankové divize, majora Wencka, který hlásil, že divize právě dosáhla Montbéliardu, a tím cíle, který jí vytkl XXXIX. armádní sbor. Vojsko je ale ještě opatřeno dostatkem pohonných hmot, aby mohlo v postupu pokračovat.

[217] Friedrich Dollmann (1882–1944), velitel 7. armády, kterou po něm 29. 6. 1944 převzal Hausser. Zemřel 28. 6. 1944 u Le Mans za sporných okolností, dva dny po pádu Cherbourgu, když Hitler žádal, aby byl postaven před válečný soud; prameny nabízejí tři verze — infarkt, sebevraždu a donucení Hitlerem —, žádnou z nich nelze tvrdit s jistotou.

[218] Oba byli v Norimberku jako obžalovaný a jako zadržovaný. Leeb byl hlavním obžalovaným v procesu s vrchním velením branné moci; rozsudek padl v říjnu 1948 a ze čtyř bodů obžaloby ho soud shledal vinným v jediném — válečné zločiny proti válečným zajatcům a nepřátelským bojovníkům —, trest tří let pokryla vazba od 7. dubna 1945 a Leeb byl po procesu propuštěn. Guderian byl od 10. května 1945 v americkém zajetí, obžalován nebyl a propuštěn byl 17. června 1948. Leeb si roku 1939 po vyhlášení války Francií a Anglií zapsal do deníku, že „Hitler je zaslepený blázen, zločinec!“; k pětašedesátým narozeninám v září 1941 od Hitlera přijal dotaci 250 000 říšských marek a roku 1944 pozemkový dar, celkem 888 000 marek. Guderian převzal 15. října 1943 statek Deipenhof o 974 hektarech v okrese Hohensalza ve Warthegau.

Protože nemůže zastihnout velícího generála, obrací se bezprostředně na mne, aby vyžádal povolení pokračovat v pochodu na Belfort ještě během noci. Samozřejmě že žádané povolení dostal, tím spíš, že zastávka v Montbéliardu nebyla nijak mým záměrem, nýbrž ji bylo možné přičíst jen té okolnosti, že XXXIX. armádní sbor se domníval, že divizi nemá vytknout mnou nařízený Belfort, nýbrž mezicíl. V rozhodujícím okamžiku bylo pak velitelství sboru v přesunu, a proto pro divizi nedosažitelné. Byl to ten příběh s jízdenkou až do konečné stanice. Překvapení protivníka bylo úplné.

Po krátkém odpočinku jsem se 18. 6. ráno vydal na cestu do Belfortu, kam jsem dorazil kolem 8. hodiny. Mezi Montbéliardem a Belfortem stály podél silnice dlouhé francouzské kolony vozidel, mezi nimi mnoho těžkého dělostřelectva, které už kapitulovaly. U vjezdu do té staré pevnosti tábořily tisíce zajatců. Na fortech ovšem nebyla vidět německá válečná vlajka a ve městě se ještě střílelo.

Na volném prostranství před Belfortským lvem jsem zastavil motospojku 1. tankové divize a zeptal se na divizní štáb. Ten obratný mladý muž mě zavedl k hotelu de Paris, v němž svého generála tušil. Tam mě přivítal Wenck, velmi udivený, že jsem se objevil tak brzy, a na mou otázku po veliteli divize ohlásil, že je právě v koupeli. Měl jsem plné pochopení pro potřebu čistoty, kterou štáb po té honičce posledních dnů měl, a využil jsem dobu do Kirchnerova příchodu k tomu, abych vyzkoušel snídani přichystanou pro francouzské pány důstojníky.

Pak jsem se dal informovat o situaci a dozvěděl se, že divize je zatím v držení jen části města, že ale Francouzi drží v ruce ještě všechny forty. Jednání o kapitulaci byla zahájena, vedla však k cíli jen u kasáren. Forty odmítly vydání bez boje, a proto na ně bylo nutné zaútočit.

Divize vytvořila bojovou skupinu ke zdolání fortů a citadely a k poledni začal boj o ně. Jako první padl fort Basses-Perches, po němž v mé přítomnosti následovaly Hautes-Perches a citadela. Postup při tom použitý byl velmi prostý: krátké

[120] ostřelování dělostřelectvem 1. tankové divize předcházelo, pak se ke fortu přiblížil střelecký prapor Eckinger na svých pancéřovaných transportérech pro mužstvo a jeden 8,8 cm protiletadlový kanón, ten proti hrdlu fortu;

střelci se bez ztrát dostali ke glacis[219], sesedli, prolezli příkopem a vystoupili na val, zatímco 8,8 cm kanón zahájil palbu proti hrdlu. Nato byl fort vyzván k vydání, k němuž teď pod dojmem toho rychlého útoku došlo. Válečná vlajka byla vztyčena na znamení provedeného předání a úderná jednotka se obrátila k dalšímu objektu. Naše ztráty byly velmi malé.

Další části 1. tankové divize pod plukovníkem Nedtwigem[220] dosáhly toho dne Giromagny severně od Belfortu. Zajaly 10 000 mužů a ukořistily 40 moždířů a 7 letounů vedle početného ostatního materiálu.

Tanková skupina přeložila toho dne svůj hlavní stan do Montbéliardu.

Mezitím francouzská vláda podala demisi a stařičký maršál Pétain[221] vytvořil nový kabinet, který 16. června učinil nabídku příměří.

Naším hlavním úkolem teď bylo navázat spojení s generálem Dollmannem a uzavřít kruh kolem nepřátelských sil v Alsasku-Lotrinsku.

Zatímco 29. (mot.) pěší divize postupovala za bojů Jurou ve směru na Lomont a porrentruyský výběžek, dosáhla 2. tanková divize horní Mosely u Ruptu a Remiremontu. Šestá tanková divize pod generálem Kempfem dobyla Épinal podobným způsobem, jaký se podařil první u Belfortu. V každé z těch pevností padlo do našich rukou 40 000 zajatců.

[219] Glacis je u bastionové pevnosti vně ležící mírně svažitý násyp před hlavním příkopem; útočník po něm musí stoupat bez krytu. Hrdlo (Kehle) je zadní, k vlastnímu území obrácená strana pevnostního díla, tedy ta, která nebyla stavěna k obraně proti palbě zvenčí — proto na ni osmaosmdesátka střílí.

[220] Johannes Nedtwig (1894–1963), 1938–40 velitel tankového pluku 1, od 14. 5. 1940 vedl místo zraněného Keltsche 1. tankovou brigádu; kolem roku 1928 učil taktiku v Kraftfahr-Lehrstabu „společně s majorem Guderianem“. V kap. V vede 18. 6. 1940 části 1. tankové divize na Giromagny (10 000 zajatců). V červenci 1944 padl u Brodů s poraněním hlavy do sovětského zajetí, byl členem Svazu německých důstojníků a vrátil se v říjnu 1955.

[221] Philippe Pétain (1856–1951), obránce Verdunu, od 1918 maršál, 16. 6. 1940 předseda vlády a 17. 6. vyzval k zastavení boje, pak hlava État français. V srpnu 1945 odsouzen k smrti s přáním soudu, aby trest nebyl vykonán; de Gaulle jej 17. 8. 1945 změnil na doživotí a Pétain zemřel ve vězení na Île d'Yeu ve 95 letech.

Nejpřednější části 7. armády dosáhly v Horním Alsasku Aspach-le-Bas[222] jižně od Cernay.

Dne 19. 6. pohyby pokračovaly a u La Chapelle severovýchodně od Belfortu bylo navázáno spojení se 7. armádou. S východními forty Belfortu byly ještě jisté potíže, pak kapitulovaly i ty. Části 1. tankové divize ztekly Ballon d'Alsace a Ballon de Servance[223] a o půlnoci dobyly Le Thillot. Druhá tanková divize dobyla fort Rupt na Mosele. Postup do Vogéz byl nastoupen v široké frontě.

Při tom musely být zastaveny pěší divize I. armádního sboru, nasazené od severu na Épinal, protože jejich další postup po silnicích už přeplněných tankovými vojsky by vedl k ucpání. Teď ovšem přišly u skupiny armád prudké stížnosti pěchoty, která chtěla konečně také přijít ke slovu. Vyslal jsem co nejspěšněji svého prvního důstojníka generálního štábu, majora Bayerleina, letadlem ke generálplukovníku Ritter von Leeb, aby mu vysvětlil důvody zastavení. Přišel právě včas, aby zabránil mrzutosti.

[121] Hlavní stan tankové skupiny byl přeložen do vogézských lázní Plombières, starých léčivých lázní známých už Římanům, v nichž jsme byli tři dny dobře ubytováni.

Odpor Francouzů se nyní úplně zhroutil. Dne 20. 6. padl Cornimont, 21. Bussang ve Vogézách. Druhá tanková divize dosáhla Saint-Amé a Le Tholy, 29. (mot.) pěší divize Delle a Belfortu. Asi 150 000 zajatců padlo do našich rukou.

Při zjišťování počtů zajatců došlo mezi několika generály skupiny armád „C" k rozepři, kterou rozhodl šalomounský rozsudek generálplukovníka Ritter von Leeb; ten přiznal uvedený počet mně a obsahoval navíc lichotivé upo-

[222] Guderian uvádí alsaská a lotrinská místa německými jmény, jak byla v užívání za jeho vojenské služby i v době vzniku pamětí: **Nieder-Aspach** = **Aspach-le-Bas**, **Sennheim** = **Cernay**, **Kolmar** = **Colmar**, **Zabern** = **Saverne**, **Bitsch** = **Bitche**, **Hagenau** = **Haguenau**, **Straßburg** = **Štrasburk**. Tato edice uvádí v textu dnešní francouzská jména (u Štrasburku a Mét zavedené české tvary) a německé podoby ponechává zde; autorův vztah k těmto místům je osobní — v Colmaru chodil od šesti let do školy a v Bitche měl jako praporčík první posádku.

[223] Hory v jižních Vogézách nesou německá i francouzská jména a Guderian je mísí: v jedné větě uvádí německý **Elsäßer Belchen** a francouzský **Ballon de Servance**. Elsäßer Belchen je německé jméno hory **Ballon d'Alsace** (1247 m), pod níž vede Col du Ballon d'Alsace; nejde o **Grand Ballon** (1424 m, nejvyšší vrchol Vogéz), jemuž německy odpovídá **Großer Belchen**. Postup 1. tankové divize od Belfortu přes Ballon de Servance na Le Thillot vedl kolem Ballon d'Alsace. Tato edice proto obě hory uvádí francouzsky.

zornění, že bez obchvatného zásahu tankové skupiny přes Belfort a Épinal by tak vysoké počty zajatců nevznikly. Celkový počet zajatců u tankové skupiny činil od překročení Aisne zhruba 250 000 mužů. K tomu přistoupilo nedozírné množství materiálu všeho druhu.

Dne 22. 6. uzavřela francouzská vláda příměří. Podmínky nám zprvu nebyly sděleny. Dne 23. 6. jsem přes La Schlucht a Kaysersberg ve Vogézách vyhledal generála Dollmanna v jeho hlavním stanu v Colmaru v Alsasku. Uviděl jsem znovu místa, kde jsem prožil šťastné dětství.

Pak byl můj štáb přeložen do Besançonu, kde jsme byli ubytováni nejprve v hotelu, potom v budově francouzského velitelství sboru. Využil jsem ukončení bojů k tomu, abych poděkoval svým generálům a důstojníkům generálního štábu za jejich vynikající výkony. Naši spolupráci nezkalil žádný nesoulad. Statečné vojsko vyřešilo své namáhavé úkoly s největší oddaností. Mohlo být na své úspěchy vskutku hrdé.

Dne 30. 6. jsem se s ním rozloučil následujícím denním rozkazem:

> Skupina Guderian[224] Besançon, 30. 6. 1940
>
> Denní rozkaz.
>
> V okamžiku, kdy skupina Guderian mění své dosavadní složení, volám všem velitelstvím a vojskům, která jsou stahována k jinému použití, srdečné sbohem.
>
> Vítězný běh od Aisne ke švýcarské hranici a do Vogéz vejde do dějin a zůstane hrdinským příkladem průlomu rychlých vojsk.
>
> Děkuji vám za ten čin, který byl nejkrásnějším naplněním mého přes deset let trvajícího zápasu a úsilí.
>
> Dál k novým úkolům se stejným rozmachem a se stejnými úspěchy až ke konečnému vítězství Velkoněmecka!
>
> Zdar Vůdci! podepsán Guderian.

[224] Čísla pocházejí z německých hlášení; spor o jejich přičtení popisuje Guderian sám o několik odstavců dříve, kde o něm v jeho prospěch rozhodl generálplukovník Ritter von Leeb. Počet zajatců se tak stal měřítkem úspěchu mezi svazky a jeho zjišťování nebylo nezávislé. Celkový počet zajatců spojeneckých armád v tažení roku 1940 se dnes uvádí kolem 1 756 000 mužů.

Příměří

[122] Z Besançonu mi zůstali v paměti ještě dva návštěvníci: 27. večer se objevil generál Ritter von Epp[225], šéf pěšího pluku 19[226], který byl na průjezdu při hledání svého pluku a kterého jsem znal ze společných lovů ve Spessartu. Měli jsme dlouhou a zevrubnou rozmluvu o příměří s Francií a o pokračování války proti Anglii. Využil jsem té příležitosti o to radostněji, že jsem ze svého osamoceného postavení neměl žádnou možnost se vyjádřit.

Druhým návštěvníkem, s nímž jsem 5. 7. probíral totéž téma, byl říšský ministr pro zbrojení a válečnou výrobu dr. Todt, který přijel, aby si vyzvedl čerstvé zkušenosti fronty pro další vývoj stavby tanků.

Příměří, právě uzavřené za jásotu německého národa a k Hitlerově spokojenosti, se mi nelíbilo. Po plném vítězství německých zbraní nad Francií bylo několik možností uzavření. Bylo možné žádat úplné odzbrojení Francie, úplné obsazení mateřské země, vydání válečného loďstva a kolonií. Bylo ale možné jít i docela jinou cestou, cestou dorozumění, a nabídnout Francouzům v tom případě neporušenost jejich země, jejich kolonií a jejich národní nezávislosti za cenu součinnosti při uzavření brzkého míru — také s Anglií. Mezi těmi dvěma krajnostmi ležely různé obměny.

Lhostejno, pro co by padlo rozhodnutí, zvolené řešení muselo Německé říši vytvořit nejpříznivější předpoklady pro brzké uzavření války, také války proti Velké Británii. Aby se válka proti Velké Británii uzavřela, muselo se jistě v první řadě usilovat o diplomatická jednání. Hitlerova nabídka z tribuny Říšského sněmu za taková považovat nelze. Je mi teď jasné, že bylo víc než sporné, zda by Velká Británie tehdy na jednání s Hitlerem přistou-

[225] Franz Ritter von Epp (1868–1947), od roku 1904 velitel roty v 1. polním pluku Schutztruppe v Německé Jihozápadní Africe a účastník bojů proti Hererům, které vedly k jejich vyhlazení. Roku 1919 založil v Ohrdrufu Freikorps Epp o asi sedmi stech mužích, který se v dubnu a květnu 1919 podílel na potlačení Mnichovské republiky rad; mezi jeho bývalými příslušníky byli Hans Frank, Rudolf Heß a Gregor a Otto Strasserové, Ernst Röhm byl roku 1921 Eppovým náčelníkem štábu u 7. divize. Dne 10. dubna 1933 byl jmenován říšským místodržitelem v Bavorsku a v úřadě zůstal do roku 1945. V kap. V se s ním Guderian sešel 27. června 1940 v Besançonu a Epp byl jediný, kdo jeho středomořské návrhy tlumočil Hitlerovi. Americká armáda ho zadržela na začátku května 1945 v Salcburku; zemřel 31. ledna 1947 v Mnichově v internační vazbě dřív, než mohl být souzen (datum 31. 12. 1946 ve starší literatuře je chybné).

[226] „Šéf pěšího pluku 19“ je chyba knihy: Epp byl 25. července 1935 jmenován šéfem pěšího pluku 61 a zároveň dostal charakter generála pěchoty.

pila. Přesto se o ně muselo pokusit, i kdyby jen proto, aby si nebylo možné vyčítat, že byly opomenuty mírové prostředky.

Nevedly-li však diplomatické kroky k žádoucímu výsledku, musely být použity vojenské prostředky, a to ihned a ze vší síly. Jistě i Hitler a jeho štáb na pokračování války proti Velké Británii mysleli; operace vylodění na britském ostrově, známá pod krycím jménem „Seelöwe“, je toho důkazem. Vzhledem k nedostatečnosti našich příprav na moři a ve vzduchu, které pro vylodění na Britských ostrovech v žádném případě nestačily, se však muselo uvažovat ještě o jiných řešeních, jak tomu námořně mocnému protivníkovi ublížit natolik, aby byl ochoten jednat a uzavřít mír.

[123] Tehdy jsem spatřoval nejúčinnější cestu k dosažení brzkého míru v neodkladném pokračování našich operací k ústí Rhôny, aby se pak — po získání francouzských středomořských přístavů, v součinnosti s Italy — dospělo k vylodění v Africe a k dobytí Malty letectvem s jeho výtečným výsadkovým vojskem. Kdyby se k nám při tom záměru Francouzi připojili — tím lépe. Pokud ne, museli válku vést dál Italové a my sami, a to ihned.

Tehdejší slabost Angličanů v Egyptě byla známa. Ještě existovaly silné italské síly v Habeši. Obrana Malty proti leteckým útokům byla nedostatečná. Všechno se mi zdálo mluvit pro pokračování našich operací tímto směrem, nic proti. Přesunem čtyř až šesti tankových divizí do Afriky se dala proti Angličanům shromáždit zdrcující přesila tak rychle, že přísun britských posil musel přijít pozdě. Dopady německo-italského vylodění v severní Africe už roku 1940 by byly podle všeho pro nás mnohem příznivější, než tomu bylo roku 1941 po první italské porážce.

Možná Hitlera tehdy od přenesení války do Afriky zdržela italská nedůvěra. Pravděpodobnější však je, že Hitler, zajatý v ryze kontinentálním myšlení, plně nedocenil rozhodující význam středomořského prostoru pro Brity.

Ať je to jakkoli, o svých návrzích jsem už neslyšel a teprve roku 1950 jsem se dozvěděl, že generál Ritter von Epp měl každopádně příležitost s těmi myšlenkami Hitlera seznámit. Podle sdělení Eppova průvodce, námořního kapitána Weniga[227], Hitler přijetí těchto návrhů odmítl.

[227] Richard Wenig (nar. 1891) — v kap. V „Eppův průvodce, námořní kapitán Wenig“, jediný svědek toho, že Epp seznámil Hitlera s Guderianovými středomořskými návrhy a Hitler je odmítl. Ztotožnění je nejisté: roku 1938 jako korvetní kapitán přednosta štábu Eppova koloniálněpolitického úřadu NSDAP, hodnost ani osud ale doloženy nejsou.

Pobyt v Besançonu mi poskytl příležitost poznat Juru a 1. 7. pohlédnout z Mont Rondu na mně dobře známé Ženevské jezero. Dále jsem navštívil Lyon, abych tam znovu uviděl svého nejstaršího syna, který byl v západním tažení podruhé raněn a za své zdatné chování dostal zpětně datovaný patent.

S prefektem a starostou Besançonu byl navázán korektní poměr. Oba pánové se vyznačovali velkou zdvořilostí.

Začátkem července byla tanková skupina rozpuštěna a s několika divizemi odvezena do Německa, s jinými přeložena do okolí Paříže. Tam odešel i štáb tankové skupiny; měli jsme připravit velkou Vůdcovu přehlídku, ke které pak ale naštěstí nedošlo.

Z Paříže jsem navštívil Versailles a Fontainebleau, to druhé nádherný starý zámek plný historických vzpomínek a krás. Se zvláštním zájmem jsem si prohlédl Napoleonovo muzeum v La Malmaison. Starý, důstojný

[124] ředitel byl tak laskav a provedl mě, a já měl s tím dobře zpraveným znalcem dějin velkého Korsičana pro sebe velmi poučnou a podnětnou rozmluvu. Že jsme navštívili pařížské pamětihodnosti, pokud byly za válečných poměrů přístupné, rozumí se samo sebou. Byl jsem zpočátku v hotelu Lancaster, později v soukromém domě u Bois de Boulogne velmi dobře ubytován.

Pobyt v Paříži přerušilo zasedání Říšského sněmu 19. 7., k němuž jsem byl s většinou generálů povolán a na němž Hitler vyslovil mé povýšení na generálplukovníka.

Protože se přehlídka konat neměla, nebyl důvod k delšímu setrvání štábu tankové skupiny v Paříži. Byli jsme proto začátkem srpna přeloženi do Berlína a měli nějaký čas klidu a zotavení.

Mezitím se jednotky, které zůstaly ve Francii, zabývaly přípravou podniku „Seelöwe“[228], který však nejspíš od začátku nebyl míněn doopravdy a byl podle mého mínění pro nedostatek letectva i lodního prostoru, jakož i po úniku britské expediční armády od Dunkerque, zcela beznadějný. V obou

[228] Nepřipravenost k námořnímu vylodění nevypovídá o úmyslu vést na západě pozemní válku. Útok na Francii a země Beneluxu zahájilo Německo 10. května 1940; směrnici č. 6 o útoku na západě podepsal Hitler už 9. října 1939. Směrnice č. 16 o přípravě operace „Seelöwe“ je naproti tomu ze 16. července 1940, tedy z doby po skončení tažení; 15. října 1940 Hitler operaci odložil na jaro 1941 a směrnicí č. 21 z 18. prosince 1940 byla invaze vyloučena i pro rok 1941. Chybějící lodní prostor a nedostatečné letectvo, z nichž Guderian závěr vyvozuje, se tedy vztahují k podniku plánovanému až po francouzském tažení.

prve jmenovaných základních nedostatcích je obsažen nejlepší důkaz, že Německo válku západním směrem ani nezamýšlelo, ani ji v nejmenším nepřipravovalo. Když v září nastaly podzimní bouře, byl „Seelöwe“ definitivně pohřben.

Tankovému vojsku přinesl „Seelöwe“ zkoušení podvodních tanků typu III a IV. Do 10. 8. byly tyto vozy připraveny k nasazení u tankové střelecké školy v Putlos v Holštýnsku. Roku 1941 našly použití při přechodu Bugu v Rusku.

Na základě zkušeností západního tažení požadoval Hitler tankovou kapacitu 800 až 1000 kusů měsíčně. Výpočty Zbrojního úřadu pozemního vojska však vedly k nákladu dvou miliard marek a k požadavku 100 000 odborných dělníků a specialistů. Pro tento obrovský požadavek Hitler bohužel tehdy od svého záměru upustil.

Hitler dále požadoval zavedení 5 cm kanónu L 60 pro Panzer III místo dosavadního 3,7 cm kanónu. Zabudován byl 5 cm kanón L 42, tedy podstatně kratší hlaveň. Hitler se zřejmě hned nedozvěděl, proč Zbrojní úřad k té změně dospěl; když v únoru 1941 zpozoroval, že jeho směrnice nebyla provedena, ačkoli technické možnosti existovaly, velmi se rozhněval a tuto svévoli odpovědným důstojníkům úřadu nikdy neodpustil. Vracel se k tomu ještě po letech.

Po tažení nařídil Hitler značné rozmnožení tankových a motorizovaných pěších divizí. Počet tankových divizí byl zkrátka zdvojnásoben, ovšem počet tankových jednotek připadajících na každou divizi se přitom snížil na polovinu.

[125] Německé pozemní vojsko tím opatřením sice nominálně dostalo dvojnásobný počet divizí, ale nijak ne dvojnásobnou průbojnost v tancích, na kterou v první řadě záleželo. Současné zdvojnásobení počtu motorizovaných pěších divizí vyvolalo tak silné zatížení naší výroby motorových vozidel, že Hitlerovým požadavkům bylo možné vyhovět jen za použití všech existujících zásob — včetně kořisti ze západoevropských zemí. Kořistný materiál byl podstatně horší než německý a zvlášť na očekávané zatížení na východních nebo afrických válčištích nijak nestačil.

Dostal jsem dohled nad organizací a výcvikem několika tankových a motorizovaných pěších divizí a měl jsem s tím hojně práce. Ve svých skrovných volných chvílích jsem hloubal nad předpokládaným dalším vedením války,

kterou přece bylo nutné v nějaké formě jednou dovést ke konci. Mé myšlenky se při tom pohybovaly jižním směrem. Považoval jsem, jak už bylo zmíněno u rozhovorů v Besançonu, ukončení zápasu proti Velké Británii za nejdůležitější, ba za jedině důležité.

S OKH ani s generálním štábem jsem neměl styk, nebyl jsem přizván ani k otázce reorganizace tankového vojska, ani k otázce dalšího vedení války.

Jasno do té otázky přišlo teprve poté, co pan Molotov[229] 14. 11. 1940 navštívil Berlín — jasno ovšem otřesné!

(konec kapitoly V)

[229] Vjačeslav Michajlovič Molotov (1890–1986), 1930–1941 předseda rady lidových komisařů, od května 1939 lidový komisař (pak ministr) zahraničí. U Guderiana rozhodující je jeho berlínská návštěva v listopadu 1940 a čtyři sovětské požadavky, z nichž Hitler vyvodil nevyhnutelnost války se SSSR; Guderian ji klade na 14. 11. 1940, podle jednoho z pramenů datuje rozhovory na 12.–14. 11. 1940. Roku 1957 odstraněn Chruščovem, 1961/62 vyloučen ze strany, zemřel 8. 11. 1986 v Moskvě.

VI. TAŽENÍ V RUSKU 1941

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

[126] *Předehra, přípravy. První operace. Přechod přes Dněpr. Smolensk–Jelňa–Roslavl. Moskva, nebo Kyjev? Bitva o Kyjev. Bitva u Orla a Brjanska. Úder na Tulu a Moskvu. Mé první propuštění.*

Předehra

Molotov se 3. května 1939 jako Litvinovův nástupce stal sovětským komisařem zahraničí. Živě se podílel na uzavření dohody o neútočení s Německem z 23. srpna 1939, která Hitlerovi umožnila útok na Polsko. Rusové se zúčastnili porážky Polska tím, že 18. září 1939 vpochodovali do východního Polska. Uzavřeli 29. září 1939 s Německem smlouvu o přátelství a hospodářskou dohodu, která byla určena k tomu, aby podstatně ulehčila německé hospodářské vedení války. Využili však té příležitosti také k tomu, aby se zmocnili pobaltských okrajových států a 30. listopadu 1939 napadli Finsko. Zatímco byly německé síly vázány na západě, donutili Rusové Rumunsko k odstoupení Besarábie, což zase Hitlera přimělo, aby 30. srpna 1940 zaručil nezávislost Rumunska.

V říjnu 1940 byl Hitler zaneprázdněn jednáními s Francouzi a s Frankem o pokračování války. V návaznosti na tyto rozhovory se setkal se svým přítelem Mussolinim ve Florencii. Na cestě tam ho na nádraží v Bologni překvapila zpráva, že jeho spojenec bez jeho vědomí, a tím spíš bez jeho souhlasu, podnikl soukromou válku proti Řecku. Tím se otevřel balkánský problém a válka rozšířena směrem pro Německo krajně nežádoucím.

Prvním dopadem Mussoliniho svévolného kroku bylo — podle toho, co mi sdělil Hitler — to, že Franco odstoupil od jakékoli formy součinnosti s Osou. Zjevně se nechtěl pouštět do společné politiky s tak nevypočitatelnými partnery.

Druhým následkem bylo rostoucí napětí mezi Německem a Sovětským svazem. To bylo vystupňováno řadou příhod posledních měsíců, zvláště ně-

meckou politikou v Rumunsku a v otázce Dunaje. Právě k odstranění toho napětí došlo k pozvání Molotova do Berlína.

[127] V Berlíně vznesl Molotov tyto požadavky:

1. Finsko připadá do zájmové sféry Sovětského svazu. 2. Dohoda o budoucím uspořádání Polska[230]. 3. Uznání sovětských zájmů v Rumunsku a Bulharsku. 4. Uznání sovětských zájmů v Dardanelách.

Tyto požadavky Rusové po Molotovově návratu do Moskvy písemně upřesnili.

Hitler[231] byl sovětskými nároky velmi pobouřen a v ústním jednání v Berlíně odpověděl vyhýbavě, na Molotovovy písemné výklady pak vůbec ne. Závěr, který z Molotovovy návštěvy a z jejího průběhu vyvodil, bylo přesvědčení, že válka se Sovětským svazem bude jednoho dne nevyhnutelná.

Průběh berlínských rozhovorů mi opakovaně vylíčil tak, jak jsem jej podal výše. Mluvil se mnou o té otázce ovšem teprve roku 1943, pak ale několikrát a vždy stejným způsobem. Nepochybuji, že své tehdejší názory podal správně.

Mnohem pobouřeněji než o ruských nárocích se však Hitler vyjadřoval o italské politice října 1940, a myslím, že ze svého stanoviska zcela právem. Italský útok na Řecko byl stejně lehkovážný jako zbytečný. Už 30. října útok uvázl. Už 6. listopadu přešla iniciativa na Řeky. Jako obvykle, když špatná politika vede k vojenským katastrofám, obrátil se i u Italů Mussoliniho hněv

[230] Rudá armáda vstoupila do východního Polska 17. září 1939, ne 18. září. Smlouva o hranicích a přátelství byla podepsána 28. září 1939, ne 29. září; podepsali ji Ribbentrop a Molotov za Stalinovy přítomnosti. S tanky T 34 a KV se německé jednotky poprvé srazily už 23. června 1941 u Skaudvilė a 24. června u Raseiniai v Litvě, tedy více než měsíc před datem uvedeným v textu. Německá výroba obrněných vozidel činila roku 1940 1 888 a roku 1941 3 623 kusů, počítají-li se i útočná a stíhací děla na tankových podvozcích; k 22. červnu 1941 měly německé síly na východě podle dnešních odhadů 3 350 až 3 795 tanků, čemuž Guderianův údaj „asi 3 200“ odpovídá. Pro návštěvu sovětské tankové fabriky roku 1933 se doklad nenašel: tanková škola Kama u Kazaně byla zrušena na konci roku 1933 a Guderianova účast na ní je v literatuře sporná, uvádí se jediná inspekční návštěva.

[231] Zdroj celého výkladu berlínských jednání je Hitler a Guderian to sám přiznává: průběh rozhovorů mu Hitler vyložil teprve roku 1943, pak ale několikrát a vždy stejně. Platí to pro celou „Předehru“, nejen pro tento odstavec. Molotov jednal v Berlíně s Ribbentropem a Hitlerem od 12. do 14. listopadu 1940. Německé záznamy z těchto jednání, pořízené v archivu ministerstva zahraničí, jsou vydány v edici Nazi-Soviet Relations 1939–1941 (Department of State, Washington 1948).

proti generálům, především proti Badogliovi, který před válečnými dobrodružstvími varoval, bohužel marně. V polovině listopadu byli Italové citelně poraženi. Teď byl Badoglio nepřítelem režimu a zrádcem. Dne 26. listopadu podal demisi. Dne 6. prosince se jeho nástupcem stal Cavallero[232].

Dne 10. prosince utrpěli Italové těžkou porážku v Africe u Sidi Barrani. Společným zájmům Německa a Itálie by víc odpovídalo vzdát se řeckého dobrodružství a místo toho upevnit situaci v Africe. Teď požádal maršál Graziani[233] odtamtud o německá letadla; Mussolini uvažoval, že požádá o vyslání dvou německých tankových divizí do Libye. Během zimy byly ztraceny Bardia, Derna a Tobruk. Německé jednotky pod Rommelem[234] situaci opět napravily.

Výsledkem italských svévolí a chyb na Balkáně bylo silné vázání německých sil v Africe a potom v Bulharsku, pak v Řecku a Srbsku. Tato okolnost znevýhodnila naši sílu na rozhodujícím válčišti.

Ukázalo se, že velkorysé stanovení alpského hřebene jako hranice zájmů mezi mocnostmi Osy bylo pro vedení války

[128] nedostatečné. Spolupráce mezi spojenci byla tak nedostatečná, jak by být neměla.

[232] Ugo Cavallero (1880–1943) — * 20. 9. 1880 Casale Monferrato. Maršál Itálie (1. 7. 1942). Po Badogliově demisi nastoupil 6. prosince 1940 místo náčelníka generálního štábu, od června 1941 první náčelník italského vrchního velení (Comando Supremo). září 1943, vlastní text článku však uvádí, že byl nalezen ráno 14. září; zda šlo o sebevraždu, nebo o zabití Němci, jimž odmítl dále spolupracovat, je dodnes sporné.

[233] Rodolfo Graziani (1882–1955) — * 11. 8. 1882 Filettino, † 11. 1. 1955 Řím. Maršál Itálie (1936). Po Balbově smrti v červnu 1940 vrchní velitel v italské severní Africe a guvernér Libye; 9. 9. 1940 na Mussoliniho rozkaz vedl vpád do Egypta, po britské operaci Compass (Sidi Barrani, Bardia, Derna, Tobruk, Beda Fomm) ztratil asi 130 000 zajatců a byl v únoru 1941 odvolán. Dříve „řezník Etiopie“: v Kyrenaice internoval obyvatelstvo v táborech, kde desetitisíce zemřely hladem a nemocemi, v Etiopii si roku 1935 vyžádal a dostal povolení k použití bojových plynů a po atentátu v únoru 1937 nařídil masakr v Addis Abebě (odhady až 30 000 mrtvých). Od 23. 9. 1943 ministr obrany Italské sociální republiky. Italský vojenský tribunál ho odsoudil k 19 letům za kolaboraci, po několika měsících byl propuštěn; za válečné zločiny v Africe stíhán nikdy nebyl, ačkoli komise OSN shledala prima facie případ.

[234] Erwin Rommel (1891–1944), generál polní maršál, roku 1940 velitel 7. tankové divize, pak velitel Afrikakorpsu a tankové armády „Afrika“, později skupiny armád B v Normandii. Na s. 248 Guderian píše, že Rommel u Hitlera navrhl přenést na něj své zastupování v Africe a že návrh byl zamítnut — doloženo: v září 1942 ho Rommel označil za jediného vhodného zástupce a OKW návrh téhož dne zamítlo s tím, že Guderian není přijatelný. 14. 10. 1944 donucen k sebevraždě.

Krátce po Molotovově návštěvě byli můj nynější náčelník štábu, podplukovník svobodný pán von Liebenstein, a první důstojník generálního štábu, major Bayerlein, povoláni k poradě k náčelníkovi generálního štábu pozemního vojska, při níž dostali první směrnice o „případu Barbarossa“[235], válečném případu proti Rusku. Když po té poradě přišli ke mně s hlášením a rozložili přede mnou mapu Ruska, nevěřil jsem svým očím. To, co bych nebyl považoval za možné, se mělo stát skutečností? Hitler, který tak ostrými slovy kritizoval německé politické vedení z roku 1914, že nedokázalo ušetřit nás války na dvou frontách, chtěl teď, ještě před ukončením války proti Anglii, z vlastního rozhodnutí vytáhnout do pole proti Rusku — a tím sám přivodit válku na dvou frontách, před níž ho všichni vojáci tak naléhavě varovali a kterou on sám tak často označoval za chybu?

Dal jsem svému zklamání a rozhořčení velmi zřetelný výraz a tím jsem zase já překvapil oba své spolupracovníky. Byli zcela v zajetí myšlenkových pochodů OKH a nejprve mi odpověděli, že podle vyjádření náčelníka generálního štábu pozemního vojska Haldera lze počítat s tím, že Rusko bude sraženo v tažení trvajícím 8 až 10 týdnů. Nasazení sil ve třech téměř stejně silných skupinách armád, které měly s rozbíhavými cíli postupovat do nedozírného ruského prostoru, aniž byl vytčen jasný operační cíl, nemohlo z odborného hlediska rovněž přesvědčit. Své námitky jsem dal prostřednictvím svého náčelníka štábu přednést u OKH, aniž jsem však dosáhl sebemenšího výsledku.

Nezasvěcený mohl ještě doufat, že Hitler není k válce proti Sovětskému svazu definitivně rozhodnut a chce jen blufovat. Přesto zima a jaro 1941 uplynuly jako strašlivá noční můra. Opětovné studium tažení Karla XII. Švédského a Napoleona I. postavilo všechny obtíže válčiště, které nás čekalo, jasně před duševní zrak a ukázalo i nedostatky našich příprav na ten obrovský podnik. Dosavadní úspěchy, zvláště překvapivě rychle vybojované vítězství na západě, však ducha našeho nejvyššího velení tak omámily, že slovo „nemožné“ ze své slovní zásoby vyškrtlo. Všichni muži z OKW a OKH,

[235] Pro tuto scénu není jiný pramen než Guderianovo poválečné líčení, psané po norimberských procesech. Sám uvádí, že námitku nepodal písemně ani osobně: první pokyny k „případu Barbarossa“ mu přinesli jeho náčelník štábu podplukovník von Liebenstein a první důstojník generálního štábu major Bayerlein. Doloženo je, že Hitler podepsal směrnici č. 21 k operaci Barbarossa 18. prosince 1940 a že Guderian vedl v útoku z 22. června 1941 tankovou skupinu 2. Obdobný nárok na samostatné správné posouzení proti stanovisku OKH klade Guderian na stranách 79–82 u vzniku Mansteinova plánu.

s nimiž člověk mluvil, projevovali neotřesitelný optimismus a na žádné námitky nereagovali.

Tváří v tvář nadcházejícímu těžkému úkolu jsem se se zvláštní horlivostí věnoval výcviku a vybavení divizí svěřených mému dohledu. Důrazně jsem vojsko upozorňoval, že nadcházející tažení bude podstatně těžší než tažení polské a

[129] západní. Říci víc mi z důvodů utajení nebylo dovoleno. Chtěl jsem však přece zabránit tomu, aby moji vojáci přistoupili k novému, tak nekonečně těžkému úkolu lehkomyslně.

Bohužel, jak už bylo naznačeno, sestával automobilový materiál divizí nově postavených na Hitlerův rozkaz z velké části z francouzských vozů. Tento materiál na nároky války ve východní Evropě v žádném ohledu nestačil. Nedostatečná výroba německých motorových vozidel pro ohromně zvýšenou potřebu nám bohužel nedovolila tento rozpoznaný nedostatek odstranit.

O snížení počtu tankových jednotek v tankové divizi už byla řeč. Omezené vyrovnání za snížení počtu tanků poskytlo zvýšené zařazování Panzerů III a IV, které staré tanky I a II téměř úplně vytlačily. Pro začátek války proti Rusku jsme se domnívali, že můžeme počítat s technickou převahou našich tanků nad dosud známými ruskými typy, která by byla s to poněkud vyrovnat nám známou ohromnou početní převahu Rusů — do ruského tažení jsme šli asi s 3 200 tanky.

Jedna zvláštní okolnost mě však ohledně tankového materiálu zarazila: ještě na jaře 1941 Hitler výslovně dovolil ruské důstojnické komisi prohlédnout si naše tankové školy a tankové továrny a nařídil ukázat Rusům všechno. Při tom Rusové při pohledu na náš Panzer IV nechtěli věřit, že představuje náš nejtěžší typ. Stále znovu prohlašovali, že před nimi tajíme své nejnovější konstrukce, jejichž předvedení jim Hitler přislíbil. Dotěrnost komise byla tak velká, že naši továrníci a důstojníci zbrojního úřadu nakonec řekli: „Zdá se, že Rusové sami už mají těžší a lepší typy než my.“ Tank T-34, který se koncem července 1941[236] objevil před naší frontou, nám

[236] Kniha udává první objevení tanku T 34 dvakrát a různě: na straně 129 „koncem července 1941“, zde u berezinských přechodů u Borisova na začátku července. Doložené je dřívější datum. První sovětskou jednotkou, která T 34 nasadila do boje, byla 1. moskevská motostřelecká divize plukovníka J. G. Krejzera, a to u Borisova 30. června 1941, kde dva dny zadržovala postup tankové skupiny 2 na minsko-moskevské silnici. Údaj ze strany 129 je tedy položen později než dolo-

ruskou novou konstrukci odhalil.

Dne 18. dubna Hitler při předvádění tankového materiálu, jehož jsem se nezúčastnil, zpozoroval, že zbrojní úřad pozemního vojska zabudoval do Panzerů III místo jím nařízeného 5 cm kanónu L 60 kanón 5 cm L 42. Tuto svévoli nesl tím hůř, že představovala oslabení jeho požadavku. Firma Alkett ve Spandau jeho přání do konce dubna splnila a zbrojní úřad teď měl těžkou pozici teprve doopravdy. Ještě po letech na toto chybné rozhodnutí poukazoval, kdykoli před ním někdo zbrojní úřad hájil.

Naše roční výroba tanků ostatně v té době činila něco málo přes 1 000 kusů všech typů. To bylo — měřeno výrobními čísly našich protivníků — velmi málo. Už roku 1933 jsem v jediné ruské tankové továrně zjistil denní výrobu 22 tanků typu Christie Russkij.

[130] Dne 1. března přistoupilo Bulharsko k Paktu tří, 25. března následovala Jugoslávie. Avšak už 27. března převrat v Bělehradě plán Paktu tří převrátil. Dne 5. dubna uzavřelo Rusko s Jugoslávií pakt o přátelství; 6. dubna začalo balkánské tažení. Na tomto dějství války jsem se nepodílel. Tankové jednotky k němu přidělené se znovu osvědčila a přispěla k jeho rychlému ukončení.

Jen jeden měl z toho dalšího rozšíření války radost: Mussolini! Byla to jeho válka, kterou si vzdorem proti Hitlerově vůli vynutil. Nám ale pakt o přátelství mezi Ruskem a Jugoslávií dal jasně poznat, že rozchod s velkým sousedem na východě bezprostředně nastává.

Dne 13. dubna padl Bělehrad. Dne 17. dubna kapitulovala jugoslávská armáda a 23. dubna následovala armáda řecká, přes britskou pomoc. Koncem května byla s pomocí výsadkových vojsk dobyta Kréta — bohužel ne Malta! Německo, Itálie, Maďarsko, Bulharsko a Albánie dostaly části jugoslávského území. Byl nově zřízen samostatný chorvatský stát; v jeho čele měl stanout vévoda ze Spoleta, italský princ, na svůj poněkud vratký trůn však nikdy nenastoupil. Na přání italského krále byla mimoto znovu osamostatněna Černá Hora.

Protože vymezení nového Chorvatska neodpovídalo národnostním hranicím, vznikaly od počátku třenice s Itálií. Nepříjemné spory stále znovu otravovaly ovzduší v tomto bouřkovém koutě Evropy.

žené první nasazení.

V květnu a červnu 1941 se Britům podařilo obsadit Sýrii a Habeš. Německý pokus uchytit se v Iráku byl podniknut nedostatečnými prostředky a ztroskotal. Vyhlídku na úspěch by měl jen při důsledné středomořské politice, jaká se nám naskýtala v létě 1940 bezprostředně po západním tažení. Teď už bylo pro tuto osamocenou akci pozdě.

Přípravy

Ať se balkánské tažení vyvíjelo seberychleji a ať byly zpětné přepravy zúčastněných vojsk, pokud byla určena pro ruské tažení, provedeny seberychleji — jisté zdržení začátku našich pohybů v Rusku přece jen nastalo. Kromě toho jsme měli roku 1941 neobyčejně mokré jaro; Bug a jeho přítoky vykazovaly až do května velkou vodu a přilehlé louky, byly bažinaté a sotva schůdné. O té okolnosti jsem se mohl při svých prohlídkách vojsk v polském prostoru osobně přesvědčit.

K útoku na Sovětský svaz byly vytvořeny tři skupiny armád:

skupina armád „Jih“ pod polním maršálem von Rundstedtem jižně od Pripjaťských bažin,

[131] skupina armád „Střed“ pod polním maršálem von Bockem mezi Pripjaťskými bažinami a suwalským výběžkem, a

skupina armád „Sever“ pod polním maršálem Ritter von Leeb ve Východním Prusku.

Tyto tři skupiny armád měly postupovat do ruského území s cílem prorazit ruská vojska nacházející se poblíž hranic a obchvaty je zničit. Tankové skupiny měly proniknout ruského prostoru, aby zabránily vzniku nových front. Těžiště operací stanoveno nebylo. Tři skupiny armád vykazovaly přibližně stejné síly, přičemž ovšem skupina armád „Střed“ disponovala dvěma tankovými skupinami, kdežto skupiny „Jih“ a „Sever“ jen po jedné.

Tanková skupina 2, mně podřízená, vstoupila stejně jako tanková skupina 3 generálplukovníka Hotha[237], vytvořená severněji, pod rozkaz skupiny ar-

[237] Hermann Hoth (1885–1971), velitel tankové skupiny 3 a Guderianův severní soused po celé tažení 1941, kterého 5. 10. 1941 vystřídal Georg-Hans Reinhardt, pak velitel 4. tankové armády (Stalingrad, Kursk), 10. 12. 1943 sesazen; 26. 6. 1941 obsadil Minsk od severu — podle s. 136 „bereits am 26.“, podle jiného pramene 28. 6. — a 2. 7. 1941 mu Kluge zároveň s Guderianem hrozil válečným soudem. Jako velitel 17. armády požadoval „Verständnis für die erbarmungs-

mád „Střed“.

lose Ausrottung von Kommunisten und Juden“; v procesu s vrchním velením OKW dostal 15 let, roku 1954 propuštěn.

Guderian a Hoth, 21. června 1941 — den před zahájením útoku

Vorpahl, Bild 101I-265-0024-21A · CC BY-SA 3.0 de

Tanková skupina 2 byla složena takto:

- Velitel: generálplukovník Guderian.
- Náčelník štábu: podplukovník svobodný pán von Liebenstein.

XXIV. tankový sbor: generál tankového vojska svobodný pán Geyr von Schweppenburg.

– 3. tanková divize: generálporučík Model[238].

– 4. tanková divize: generálmajor svobodný pán von Langermann und Erlencamp[239].

– 10. (motorizovaná) pěší divize: generálmajor von Loeper[240].

– 1. jezdecká divize: generálporučík Feldt[241].

XLVI. tankový sbor: generál tankového vojska svobodný pán von Vietinghoff[242] řečený Scheel.

– 10. tanková divize: generálporučík Schaal.

[238] Walter Model (1891–1945), od 13. 11. 1940 velitel 3. tankové divize v Guderianově tankové skupině (2. 9. 1941 lehce zraněn; charakteristika na s. 304 „smělý, neúnavný voják“), pak 9. armáda, polní maršál od 30. 3. 1944, od srpna 1944 vrchní velitel Západ a velitel skupiny armád B. Spoluodpovědný za taktiku spálené země, deportace civilistů a spolupráci s Einsatzgruppe B. 21. 4. 1945 se zastřelil v lese mezi Duisburgem a Lintorfem poté, co odmítl kapitulovat.

[239] Willibald Freiherr von Langermann und Erlencamp — velitel 4. tankové divize od září 1940 do konce prosince 1941. U Guderiana 1. 10. 1941 na kopci s větrným mlýnem u Sevska, kde byl kvůli pohonným hmotám opatrnější než Eberbach; jeho divize 6. 10. 1941 jižně od Mcenska „zažila zlé hodiny“ proti T 34. Data narození ani úmrtí se zjistit nepodařilo.

[240] Friedrich-Wilhelm von Loeper (1888–1983), generálporučík od 1. 9. 1940, od 5. 10. 1940 do 15. 4. 1942 velitel 10. (mot.) pěší divize. U Guderiana 22. 12. 1941 v Černi, kde mu vyložil „účel rozkazu a důvody, které k němu Hitlera vedly“; na s. 131 mu Guderian chybně přisuzuje hodnost generálmajora. V letech 1944–45 velel tankové divizi „Tatra“, nasazené proti Slovenskému národnímu povstání.

[241] Kurt Feldt (1887–1970), generálmajor a velitel 1. jezdecké divize; Guderianova chyba na s. 131 — uvádí generálporučíka, a jméno „Fritz“ je rovněž chybné. Roku 1940 střídali vojáci jeho divize u Chartres senegalské zajatce; britské zajetí asi 3,5 roku, zemřel v Berlíně.

[242] Heinrich von Vietinghoff gen. Scheel (1887–1952), od 1. 11. 1940 velitel XXXXVI. sboru — toho sboru, o nějž Guderian na s. 184, 188 a 189 opakovaně marně žádá; 20. 9. 1941 mu vylíčil obtíže probojovávání od Gluchova a 22. 9. 1941 se s ním rozloučil „se srdečným díkem“. Od srpna 1943 velitel 10. armády v Itálii, generálplukovník od 1. 9. 1943, od 10. 3. 1945 OB Südwest; s Karlem Wolffem sjednal kapitulaci v Itálii (29. 4. 1945). Rozšířená nepřesnost: „poradce Bundeswehru“ neplatí, zemřel roku 1952, ještě než Bundeswehr vznikl.

– pěší divize SS (mot.) „Das Reich“: generálporučík Hausser[243].

– pěší pluk „Großdeutschland“: generálmajor von Stockhausen[244].

XLVII. tankový sbor: generál tankového vojska Lemelsen[245].

– 17. tanková divize: generálmajor von Arnim[246].

– 18. tanková divize: generálmajor Nehring.

– 29. pěší divize (mot.): generálmajor von Boltenstern[247].

Tankové skupině podléhala dále řada armádních jednotek,

skupina bitevních letců pod generálem Fiebigem[248],

[243] Paul Hausser (1880–1972), od 1. 8. 1944 generálplukovník Waffen-SS; v kap. VI velitel divize SS (mot.) „Das Reich“, od 29. 6. 1944 velitel 7. armády po Dollmannovi a první příslušník Waffen-SS, který trvale velel armádě. Guderian jej nazývá „mein alter Chef aus Stettin“, na s. 302 jej však anachronicky tituluje generálplukovníkem — tu hodnost měl až od 1. 8. 1944. Jeho sbor nese odpovědnost za masakr v Boves (19. 9. 1943); internován do roku 1949, obžalován nikdy nebyl. Kniha uvádí jeho jméno jako „Haußer“.

[244] Hunold von Stockhausen (1891–1964), velitel pluku „Großdeutschland“ — jeho pluk byl 30. 8. 1941 uvolněn jako první z XXXXVI. sboru a 2. 9. dorazil do předmostí u Novhorodu-Siverského (s. 189); nejpozději v září 1941 ho u pluku vystřídal Hörnlein. Křestní jméno je Hunold, ne Wilhelm, a hodnost v červnu 1941 není ověřena. Z britského zajetí byl do roku 1952 vězněn v Jugoslávii, zemřel v Koblenzi.

[245] Joachim Lemelsen (1888–1954), od 1938 velitel 29. pěší divize, od 25. 11. 1940 velitel XXXX-VII. tankového sboru v Guderianově tankové skupině 2 (30. 9. 1941 referoval o „úplném překvapení protivníka“, na rozdíl od Geyra), později velitel 10. a 14. armády v Itálii. V červnu 1941 vydal rozkazy proti „nesmyslnému střílení“ zajatců, ale s výslovnou výhradou, že komisařský rozkaz platí. Do 10. 4. 1948 v britském zajetí.

[246] Hans-Jürgen von Arnim (1889–1962), velitel 17. tankové divize, od listopadu 1941 XXXIX. sboru, pak 5. tankové armády a skupiny armád Afrika; v kap. VI raněn 28. 6. 1941 u Stołpců (Guderian klade zranění do bojů 26. června) a 22. 9. 1941 ve Vjazence vystřídal Thomu. 13. 5. 1943 padl u Tunisu do britského zajetí, propuštěn 1. 7. 1947.

[247] Walter von Boltenstern (1889–1952), od 1. 7. 1940 velitel 29. (mot.) pěší divize, za Smolensk 13. 8. 1941 Rytířský kříž, později generálporučík; Guderian jej jmenuje jen v přehledu sil na s. 131, jeho divizi však dvakrát chválí (s. 157, 159). V květnu 1945 jej Rudá armáda odvlekla do SSSR a zemřel 19. 1. 1952 v zajateckém táboře u Ivanova.

[248] Předloha uvádí jméno dvakrát různě — „Viebig“ na s. 131, „Fiebig“ na s. 145 —, a pod prvním tvarem ho vede i její vlastní rejstřík; edice sjednocuje na správný tvar. Jde o touž funkci v témže tažení (*Gruppe Nahkampfflieger*), tedy o jednoho muže: generála letectva Martina Fiebiga (7. 5. 1891 Rösnitz – 23. 10. 1947 Bělehrad, popraven po odsouzení za válečné zločiny), v pramenech vedeného jako *Nakfü*, Führer der Nahkampfverbände, tedy velitele jednotek blízké letecké podpory. Generál letectva jménem Viebig doložen není (Hans Viebig byl plukovník pěchoty, Wilhelm Viebig dělostřelec). Fiebigovo přesné zařazení k 22. 6. 1941 se potvrdit nepodařilo.

protiletadlový pluk „Hermann Göring“ pod generálem von Axthelmem[249].

Dělostřelectvo měl na starosti generál Heinemann[250], ženisty generál Bacher[251], spojovací vojsko plukovník Praun[252], průzkumné letce podplukovník von Barsewisch[253] (zprvu plukovník von Gerlach[254]; tento statečný důstojník byl třetího dne útoku sestřelen). Stíhací ochranu nad útočným prostorem tankové skupiny vykonával v prvních týdnech plukovník Mölders[255]. (Viz příloha 21)

[132] Moje tanková skupina dostala úkol v den útoku překročit Bug po obou stranách pevnosti Brest-Litevský, protrhnout ruskou frontu a rychlým využitím počátečního úspěchu dosáhnout prostoru Roslavl–Jelňa–Smolensk. Při tom šlo o to zabránit protivníku aby se znovu zachytil a vytvořil frontu, a vytvořit tak předpoklad pro rozhodující úspěch tažení ještě roku 1941. Po dosažení prvního cíle měla tanková skupina dostat nové směrnice. Pokyn OKH k nástupu naznačoval, že by pak přicházelo v úvahu odbočení tankových skupin 3 (Hoth) a 2 severním směrem k dobytí Leningradu.

---

[249] Walther von Axthelm (1893–1972), velitel I. protiletadlového sboru (I. Flakkorps), od 1943 inspektor zbraně V 1; Guderianova věcná chyba na s. 131 — píše, že velel pluku „Hermann Göring“, velel však celému sboru. Americké zajetí do roku 1947, zemřel v Traunsteinu.

[250] Erich Heinemann (1881–1956), velel dělostřelectvu (HArko 302), později LXV. sboru pro zbraně V. Od roku 1945 v sovětských táborech, propuštěn 1949, zemřel v Berlíně.

[251] Hermann Bacher (1889–1964), plukovník, velitel ženistů tankové skupiny; Guderianova chyba hodnosti na s. 131 — generálmajorem byl až od 1. 12. 1942. Sovětské zajetí do roku 1948, místo úmrtí nezjištěno.

[252] Albert Praun (1894–1975), generál spojovacího vojska, od srpna, resp. listopadu 1944 náčelník spojovacího vojska pozemního vojska i branné moci jako nástupce popraveného Ericha Fellgiebela; dříve náčelník spojení u tankových skupin Hoth a Guderian a velitel 129. a 277. pěší divize. Prameny se rozcházejí v datu narození (10., nebo 11. 12. 1894) i v místě úmrtí (Mnichov, nebo Würzburg). Francouzský soud ho roku 1955 v nepřítomnosti odsoudil k smrti za vraždu 19 příslušníků Résistance v Marseille, vydán nebyl.

[253] Karl-Henning von Barsewisch (1895–1981), podplukovník od 1. 4. 1941, generálmajor od 1. 11. 1943; od 26. 7. 1941 Kommandeur der Luftwaffe tankové skupiny 2 — to je jeho funkce v kap. VI, nikoli „velitel leteckého průzkumu“ —, s Guderianem sám létal. Britské zajetí do roku 1947.

[254] Karl von Gerlach (1894–1941), posmrtně generálmajor; zahynul 24. června 1941, třetího dne útoku, u Prużany ve Fieseler Storch, v němž letěl jako cestující. O příčině se prameny rozcházejí: podle jedné verze šlo o havárii, podle studie S. A. Žukova stroj téhož dne sestřelilo protiletadlové dělostřelectvo — tomu odpovídá i Guderianovo „sestřelen“ na straně 131.

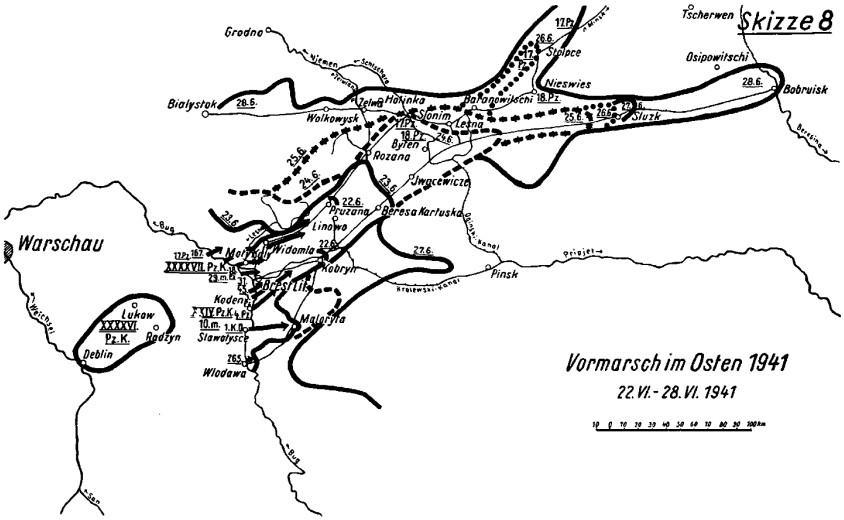
[255] Werner Mölders (1913–1941), od 1940 velitel JG 51, jako první dostal 15. 7. 1941 brilianty za 101. sestřel a poté zákaz bojových letů. Na s. 131 ho Guderian uvádí jako plukovníka, byl ale podplukovník — plukovníkem až po 15. 7. 1941. Zahynul 22. 11. 1941 u Vratislavi jako cestující v He 111, který havaroval při letu na Udetův pohřeb.

Hranici mezi Generálním gouvernementem Polsko, podléhajícím německé správě, a sovětským ruským územím tvořil Bug; tím byla pevnost Brest-Litevský rozdělena, a to tak, že citadela patřila Rusku. V německých rukou byly jen staré forty ležící západně od Bugu. Pevnost jsem už jednou v polském tažení dobyl; teď jsem před týmž úkolem stál podruhé, ovšem za těžších okolností.

Názory nejvyššího německého velení na použití tankových svazků nebyly přes jednoznačná poučení ze západního tažení jednotné. To vyšlo najevo při různých válečných hrách, které byly pořádány k vyjasnění názorů a k výcviku velitelů pro jejich nadcházející úkol. Generálové, kteří nepocházeli z tankového vojska, se klonili k názoru provést první vlom pěšími divizemi za silné dělostřelecké přípravy a tanky nasadit teprve tehdy, až vlom dosáhne jisté hloubky a přeroste v průlom. Tankoví generálové naopak kladli důraz na to mít tanky od počátku v přední linii, protože právě v této zbrani spatřovali údernou sílu útoku, od jejího nasazení očekávali rychlý a hluboký vlom a tento počáteční úspěch se snažili neodkladně využít rychlostí motorů. Zažili ve Francii, že opačný postup vedl k tomu, že v okamžiku úspěchu byly silnice pokryty nekonečnými, pomalými, koňmi taženými kolonami pěších divizí, které pohyb tanků brzdily.

Šlo jim tedy o to zařadit v úsecích, kde se usilovalo o průlom, tankové divize do prvního sledu, a tam, kde bylo třeba řešit jiné úkoly, například dobytí pevnosti, nasadit divize pěší.

Tento případ nastal v útočném prostoru tankové skupiny 2. Pevnost Brest-Litevský, jejíž objekty byly sice zastaralé, ale Bugem, Muchavcem a vodními příkopy zajištěné proti tankům, mohla být napadena jen pěchotou. Tanky by se dala dobýt jen náhlým přepadem,

Skizze 8 — *Vormarsch im Osten 1941*. Strana 133 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Baranowitschi	Baranoviči	
Lukow	Łuków	
Osipowitschi	Osipoviči	
Tscherwen	Červeň	
Warschau	Varšava	Warszawa (Polsko)

[134] …jak se o to zkusilo roku 1939. K tomu však roku 1941 už chyběly předpoklady.

Rozhodl jsem se proto útočit po obou stranách Brestu-Litevského tankovými divizemi přes Bug, pro útok na pevnost samotnou však požádat o podřízení pěšího sboru. Tento sbor musel být odebrán 4. armádě, která měla následovat za tankovou skupinou. Čtvrtá armáda musela pro říční přechod přechodně dát k dispozici i další síly pěchoty a především dělostřelectva. Abych

dosáhl jednotného velení, požádal jsem, aby mi byla tato vojska přechodně podřízena, a prohlásil jsem, že jsem na tutéž dobu ochoten sám přejít pod velení vrchního velitele 4. armády, polního maršála von Klugeho. Tuto úpravu velitelských poměrů skupina armád přijala. Znamenala pro mne oběť, neboť polní maršál von Kluge byl obtížný nadřízený. Považoval jsem ji však v zájmu věci za nutnou.

Útočný terén byl čelně vymezen Bugem. Říční přechod tváří v tvář nepříteli byl naším prvním úkolem. Jeho zdar mohl být podstatně usnadněn překvapením. Protože jsem nepočítal s okamžitým pádem pevnosti Brest-Litevský, musel jsem se postarat o to, aby útok tankových sborů postupujících po obou stranách pevnosti tímto počátečním rozdělením neutrpěl a aby obě otevřená křídla tankové skupiny byla zajištěna. Napravo od tankové skupiny ležely po překročení Bugu bezcestné a těžko průchodné Pripjaťské bažiny, jimiž měly postupovat slabé pěší síly 4. armády. Nalevo od tankové skupiny útočily části 4. armády, potom 9. armáda pěchotou. Toto levé křídlo bylo ohroženo hlavně proto, že v prostoru Białystoku bylo rozpoznáno silné soustředění ruských sil, u něhož se muselo předpokládat, že se po rozpoznání nebezpečí vznikajícího tanky v jeho zádech pokusí hlavní silnicí přes Wołkowysk — Słonim vymknout hrozícímu obklíčení.

Tomuto dvojímu ohrožení křídel jsem chtěl čelit dvěma opatřeními:

a) členěním do hloubky, zvláště na nejsilněji ohroženém levém křídle, a

b) použitím 1. jezdecké divize, patřící k tankové skupině, v bažinaté oblasti na pravém křídle, pro motorizované svazky těžko sjízdné.

Další zajištění skýtaly pěší divize 4. armády následující za tankovými divizemi a letecký průzkum do velké hloubky.

[135] Tanková skupina obdržela podle toho toto

útočné členění:

Pravé křídlo:

XXIV. tankový sbor (gen. tank. voj. svobodný pán von Geyr):

255. pěší divize (podřízena jen pro přechod přes Bug) z Włodawy na Malorytu,

1. jezdecká divize ze Sławatycz přes Malorytu na Pinsk,

4. tanková divize z Kodně proti silnici Brest–Kobryn,

3. tanková divize z prostoru severně od Kodně proti silnici Brest–Kobryn,

10. (mot.) pěší divize za nimi jako druhý sled.

Střed:

XII. armádní sbor (gen. pěch. Schroth[256]), podřízen pro první dny útoku, se 45. pěší divizí a

31. pěší divizí z čáry severně od Kodně — Neple k obklíčení Brestu-Litevského a se silami k tomu nepotřebnými k postupu mezi silnicemi Brest-Litevský–Kobryn–Bereza Kartuska a Motykały — Piliszcze — Prużana — Słonim, aby vyčistil terén mezi XXIV. tankovým sborem a nalevo navazujícím XXXXVII. tankovým sborem a zajistil vnitřní křídla obou tankových sborů.

Levé křídlo:

XXXXVII. tankový sbor (gen. tank. voj. Lemelsen):

18. tanková divize a

17. tanková divize mezi Legi a Pratulinem k postupu přes Bug a Lesnou na Widomlu — Prużanu — Słonim,

29. (mot.) pěší divize za nimi jako druhý sled,

167. pěší divize (podřízena jen pro přechod přes Bug) západně od Pratulina.

Záloha tankové skupiny:

XXXXVI. tankový sbor (gen. tank. voj. svobodný pán von Vietinghoff) s 10. tankovou divizí,

divizí SS „Das Reich“ a

pěším plukem „G. D.“, zadržen v prostoru Radzyń — Łuków — Dęblin, aby byl po uvolnění mostů přes Bug přisunut za XXXXVII. tankový sbor za levým křídlem tankové skupiny.

[256] Walther Schroth (1882–1944), generál pěchoty od 1. 2. 1938, velitel XII. armádního sboru (1938–1942) podřízeného tankové skupině 2 pro dobytí Brestu Litevského — 23. 6. 1941 zpravil Guderiana o průběhu boje o pevnost, hodnost na s. 135 je uvedena správně. Od srpna 1944 řádný člen „čestného dvora“ (s. 313, 314), v jehož výčtu Guderian vynechává Spechta a náhradníky Kriebela a Kirchheima uvádí jako členy. Zahynul 6. 10. 1944 při autonehodě u Bad Nauheimu, tři měsíce po 20. červenci.

Dne 6. června navštívil náčelník generálního štábu pozemního vojska štáb tankové skupiny. Vyslovil přitom názor, že úkol tanků spočívá v úderu do hloubky nepřátelských postavení a že tankové divize mají být pro tento úkol zachovány neporušené, kdežto jako odrazový můstek mají být použity divize pěší. Z již zmíněných důvodů jsem od změny svých nařízení upustil.

O operačních záměrech nejvyššího velení pro pokračování boje po dosažení prvních cílů (pro tankovou skupinu 2 prostoru

[136] Roslavl — Jelňa — Smolensk) pronikly k mému štábu jen náznaky. Říkaly, že nejprve mají být zabrány Leningrad a pobřeží Baltu, aby bylo navázáno spojení s Finy a zajištěno zásobování skupiny armád „Sever“ po moři. Že takové myšlenkové pochody skutečně existovaly, potvrdil pokyn k nástupu, podle něhož měla být tanková skupina 3 pod generálplukovníkem Hothem a za jistých okolností i moje vlastní tanková skupina po dosažení prostoru kolem Smolenska připravena odbočit na sever, aby podpořila operace skupiny armád „Sever“. Tato operace by přinesla velkou výhodu: jednou provždy zajistit levé křídlo veškerých německých sil v Rusku. Domnívám se, že by to byl býval nejlepší plán, jaký bylo možno použít, ale bohužel jsem o něm už nikdy nic neslyšel.

Dne 14. června shromáždil Hitler v Berlíně velitele skupin armád, armád a tankových skupin, aby zdůvodnil své rozhodnutí k útoku na Rusko a přijal závěrečná hlášení o přípravách. Vyložil asi toto: Anglii porazit nemůže. Proto musí, má-li dojít k míru, vynutit si vítězné ukončení války na pevnině. Aby dosáhl nenapadnutelného postavení na evropské pevnině, musí být Rusko poraženo. — Jeho zevrubné výklady o důvodech, které ho přivedly k preventivní válce proti Rusku, nebyly přesvědčivé. Napětí v důsledku dobytí Balkánu Němci, ruských zásahů ve Finsku, obsazení pobaltských okrajových států mohly ospravedlnit tak závažné rozhodnutí stejně málo jako ideologické důvody nacionálněsocialistické stranické nauky a jisté vojenské zprávy o ruských přípravách k útoku. Dokud nebyla válka na západě dovedena k závěru, musel každý nový válečný podnik vést k válce na dvou frontách, a té bylo Německo Adolfa Hitlera ještě stačilo ještě méně než Německo roku 1914. Shromáždění přijalo tedy Hitlerovu řeč mlčky a rozešlo se, protože rozprava se nekonala, mlčky a ve vážné náladě.

Při odpoledním vojenském hlášení o přípravách útoku jsem byl dotázán jedině na to, kolik dní bych potřeboval k dosažení Minska. Má odpověď

zněla: „Pět až šest dní.“ Útok začal 22. června a 27. jsem dosáhl Minska, zatímco Hoth, postupující ze Suwałek, obsadil město už 26. od severu.

Dříve než se obrátím k líčení událostí u své tankové skupiny, podívejme se krátce na celkovou situaci německého pozemního vojska na počátku rozhodujícího ruského tažení.

[137] Podle podkladů, které mi jsou přístupné, rozdělovalo se 205 německých divizí k 22. červnu 1941 takto:

38 německých divizí zůstalo na západě,

12 německých divizí zůstalo v Norsku,

1 německá divize zůstala v Dánsku,

7 německých divizí zůstalo na Balkáně,

2 německé divize byly v Libyi,

145 bylo tedy k dispozici pro východní tažení.

Toto rozdělení sil znamenalo nepříjemnou roztříštěnost. Zvláště podíl západu s 38 divizemi se jeví velmi vysoký. I Norsko bylo 12 divizemi silně vybaveno.

Balkánské tažení mělo za následek, že pohyby v Rusku mohly začít teprve pozdě v roce.

Mnohem osudněji než obě tyto okolnosti se však projevilo podcenění ruského protivníka. Hitler věřil zprávám, které mu byly z vojenské strany podávány o vojenské síle té obrovské říše, zvláště zprávám našeho výtečného vojenského přidělence v Moskvě, generála Köstringa[257], právě tak málo jako hlášením o průmyslové výkonnosti a o pevnosti státní soudržnosti systému. Dokázal však přenést svůj nepodložený optimismus na své bezprostřední vojenské okolí. V OKW a v OKH se počítalo s ukončením tažení do začátku zimy tak jistě, že v pozemním vojsku byla zimní výstroj určena jen pro každého pátého muže.

[257] Ernst-August Köstring (1876–1953), generál jezdectva od 1. 10. 1940, v letech 1935–1941 vojenský a letecký přidělenec v Moskvě, v srpnu 1939 přítomen podpisu paktu, od 1. 1. 1944 General der Freiwilligen-Verbände; v knize „náš výtečný vojenský přidělenec v Moskvě“, jehož varování, že dobytí Moskvy nebude rozhodující, Guderianovo tvrzení v jádru potvrzuje — Guderian však zjednodušuje, protože Köstringova hlášení nebyla jednoznačná a varování neignoroval jen Hitler, nýbrž i OKH. Americké zajetí do roku 1947, zemřel ve svobodě.

Teprve 30. srpna 1941 se OKH vážně zabývalo otázkou zimní výstroje pro větší části vojska. K tomu dni zaznamenává jeden deník[258]: *„Na základě vývoje situace, který učiní nutným provádění místních operací s omezenými cíli i ještě v zimě, se u operačního oddělení vypracovává záznam pro přednes o zimní výstroji k tomu potřebné a po předložení náčelníkovi gen. štábu poz. vojska se organizační oddělení pověřuje provedením potřebných opatření.“*

Tvrzení, které se dnes příležitostně objevuje, že za nedostatek zimní výstroje v pozemním vojsku roku 1941 nese vinu jen Hitler, nemohu uznat, neboť letectvo a Waffen-SS jím byly dobře a bohatě vybaveny a dostaly jej také včas přisunut. Ale u nejvyššího velení se snilo o tom, že Rusko bude možno za 8 až 10 týdnů vojensky porazit[259] a následně přivést k politickému zhroucení, a v tomto bludu panovala taková jistota, že válečný průmysl vojska byl roku 1941 už podstatnými částmi převeden na jiné výrobní obory.

[138] Uvažovalo se dokonce o tom, s počátkem zimy přesunout 60 až 80 divizí východního vojska do Německa, protože se věřilo, že se se zbytkem vystačí k udržení Ruska v šachu přes zimu. Tento zbytek měl po ukončení operací na podzim přezimovat v dobrých ubikacích v čáře opěrných bodů. Všechno se zdálo být co nejlépe zařízeno a velmi jednoduché. Námitky byly optimisticky odmítány. Líčení událostí ukáže, jak daleko byly tyto myšlenky od tvrdé skutečnosti.

Nakonec je třeba zmínit ještě jednu záležitost, která později německé pověsti nesmírně uškodila.

Krátce před začátkem nepřátelství vyšel rozkaz OKW o zacházení s civilním obyvatelstvem a s válečnými zajatci v Rusku, a to bezprostředně sborům a divizím. Obsahoval ustanovení, která už nečinila za všech okolností nutným použití vojenského trestního zákona v případech výstřelků proti civilnímu obyvatelstvu a proti válečným zajatcům, nýbrž je ponechávala na li-

[258] Zápis z 23. července 1941, který Guderian na této straně cituje, uvádí slovy „z úředního pramene, který mi byl přístupný“ a pramen neurčí; stejně postupuje na straně 137, kde cituje „jeden deník“ rovněž bez určení. Ani v jednom případě nelze z knihy zjistit, o jaký dokument jde, a identifikace se nepodařila — domněnka, že jde o válečný deník tankové skupiny 2, zůstává domněnkou. Citované pasáže tedy mají váhu úředního textu, ale čtenář je nemá jak ověřit.

[259] Zde je odhad připsán neurčitě „nejvyššímu velení“, na straně 128 je však jmenovitě připsán náčelníku generálního štábu Halderovi. Doklad pro výrok o osmi až deseti týdnech se nenašel. Halder si 3. července 1941 zapsal, že tažení je vyhráno „ve dvou týdnech“ — tedy jiný údaj a až po začátku útoku.

bovůli přímých disciplinárních nadřízených. Rozkaz byl v nejvyšší míře způsobilý poškodit kázeň. Zjevně měl stejný pocit i vrchní velitel pozemního vojska, neboť k rozkazu byl připojen dodatek polního maršála von Brauchitsche, který pravil, že rozkaz se nemá použít tehdy, hrozí-li nebezpečí poškození kázně. Protože podle shodného názoru mého i mých velících generálů bylo toto nebezpečí dáno od počátku, zakázal jsem vydání rozkazu divizím a nařídil jsem jeho vrácení do Berlína. Rozkaz, který po válce hrál značnou roli v procesech vedených našimi bývalými nepřáteli proti generálům, nebyl proto v mé tankové skupině nikdy použit. Nesplnění rozkazu jsem tehdy podle povinnosti ohlásil vrchnímu veliteli skupiny armád.

Rovněž neblaze proslulý takzvaný „komisařský rozkaz“[260] se k mé tankové skupině vůbec nedostal. Byl zřejmě zadržen už u skupiny armád „Střed“. Ani „komisařský rozkaz“ nebyl u mých vojsk použit.

Při zpětném pohledu lze jen bolestně litovat, že oba tyto rozkazy nebyly zadrženy už OKH nebo OKW. Mnoha statečným a bezúhonným vojákům by bylo ušetřeno hořké utrpení a německému jménu velká potupa. Lhostejno, zda Rusové přistoupili k Haagskému řádu pozemní války nebo ne, zda uznávali Ženevskou konvenci nebo ne — němečtí vojáci museli své chování řídit podle těchto mezinárodních ustanovení a podle zákonů svého křesťanského vyznání. Válka doléhala i bez ostrých rozkazů dost těžce na obyvatelstvo nepřátelské země, a to bylo na jejím vypuknutí právě tak nevinné jako naše.

První operace

[139] Následující události jsem zčásti vylíčil s přesnými časovými údaji o své činnosti, abych ukázal, jakým duševním a tělesným nárokům musel velitel tankové skupiny v tažení proti Rusku dostát.

Po Hitlerově projevu ke generálům ze 14. jsem 15. června 1941 odletěl z Berlína do Varšavy, kde byl ubytován můj štáb. Dny do začátku útoku 22. června uplynuly prohlídkami vojsk a výchozích postavení a návštěvami u sousedů, aby byla zajištěna součinnost. Nástup a zaujetí východiště proběhly hladce. Dne 17. června jsem prozkoumal tok Bugu, který tvořil naši přední linii. Dne 19. jsem navštívil III. armádní sbor pod generálem von

[260] K okolnostem rozkazu o válečném soudnictví a komisařského rozkazu a k tomu, jak s nimi tanková skupina 2 zacházela, viz exkurz I za touto kapitolou.

Mackensenem, nasazený napravo vedle mé tankové skupiny. Dne 20. a 21. června jsem se v předních liniích sborů přesvědčil o dokončení příprav.

Zevrubným pozorováním Rusů jsem nabyl přesvědčení, že o našich úmyslech nic nevědí. Na nádvoří brestské citadely, do něhož jsme viděli, cvičili za zvuků hudby po četách přehlídkový pochod. Břehová opevnění podél Bugu byla neobsazena. Práce na opevněních v posledních týdnech sotva znatelně pokročily. Vyhlídky na zdar překvapení tedy byly velké a vyvstala otázka, zda je za těchto okolností hodinová dělostřelecká příprava, jak jsme ji zamýšleli, vůbec nutná. Jedině z opatrnosti, abych v okamžiku říčního přechodu neutrpěl kvůli nečekaným opatřením Rusů ztráty, jimž se dalo předejít, ponechal jsem nařízenou palebnou přípravu.

Osudného 22. června 1941 jsem se ve 2.10 ráno odebral na velitelské stanoviště skupiny u pozorovací věže jižně od Bohukał, 15 km severozápadně od Brestu-Litevského. Byla ještě tma, když jsem tam ve 3.10 dorazil. Ve 3.15 začala naše dělostřelecká palba. Ve 3.40 následoval první útok střemhlavých bombardérů. Ve 4.15 začalo převážení nejpřednějších částí přes Bug u 17. a 18. tankové divize. Ve 4.45 projely první tanky 18. tankové divize řeku brodem. Použily přitom vybavení vyzkoušené pro operaci „Seelöwe“, které jim dovolovalo překonávat broděním vody hluboké až 4 m.

V 6.50 jsem se dal u Kolodna převézt přes Bug útočným člunem. Můj velitelský sled, sestávající ze dvou obrněných radiovozů, několika terénních vozů a motocyklů, následoval do 8.30. Zprvu jsem sledoval stopy tanků 18. tankové divize a dojel jsem k mostu přes Lesnou, jehož držení bylo pro postup XXXXVII. tankového sboru důležité, nezastihl jsem tam však nikoho kromě ruské hlídky. Rusové se při

[140] mém přiblížení dali na útěk. Dva z mých ordonančních důstojníků se proti mému pokynu nechali strhnout k pronásledování; oba při tom bohužel padli.

V 10.25 dosáhla nejpřednější tanková rota Lesné a překročila most. Následoval ji velitel divize, generál Nehring. Doprovázel jsem pak další postup 18. tankové divize do odpoledne a odebral se v 16.30 k místu přemostění u Kolodna a odtud v 18.30 na své velitelské stanoviště.

Překvapení protivníka se podařilo na celé frontě tankové skupiny. Jižně od Brestu-Litevského padly mosty přes Bug XXIV. tankovému sboru neporušené do rukou. Severozápadně od pevnosti byla na určených místech v chodu

stavba mostů. Protivník se však ze svého počátečního překvapení brzy vzpamatoval a houževnatě se ve svých ubikacích bránil. Zvláště úporně držel několik dní důležitou brestskou citadelu a uzavíral tím dráhu a silnice přes Bug a Muchavec.

Večer bojovala tanková skupina o Malorytu, Kobryn, Brest-Litevský a Pružanu. U posledně jmenovaného místa se 18. tanková divize dostala do prvních tankových bojů.

Dne 23. června jsem opustil velitelské stanoviště ve 4.10 a odebral se nejprve k XII. armádnímu sboru, kde mě generál Schroth zpravil o průběhu boje o Brest-Litevský. Odtud jsem jel k XXXXVII. tankovému sboru do vesnice Bildejki, ležící 23 km severoseverovýchodně od Brestu-Litevského. Tam jsem měl rozmluvu s generálem Lemelsenem a dostal telefonní spojení se svým velitelským stanovištěm k orientaci o celkové situaci. Následně jsem se odebral k 17. tankové divizi, kam jsem v 8 hodin dorazil a kde mě velitel střelecké brigády, generál Ritter von Weber[261], zpravil o svých opatřeních. V 8.30 jsem zastihl generála Nehringa (18. tanková divize) a následně ještě jednou generála Lemelsena. Potom jsem jel do Pružany, kam bylo předsunuto velitelské stanoviště tankové skupiny. Operační oddělení štábu tam dorazilo v 19 hodin.

XXIV. tankový sbor se toho dne probojovával podél silnice Kobryn–Bereza Kartuska vpřed na Sluck. Jeho sborové velitelské stanoviště přešlo do Berezy Kartuské.

Nabyl jsem dojmu, že u XXXXVII. tankového sboru se již schyluje k vážnějším bojům s Rusy ustupujícími od Białystoku na jihovýchod, a rozhodl jsem se proto strávit příští den znovu u XXXXVII. tankového sboru.

Dne 24. června jsem tedy opustil v 8.25 své velitelské stanoviště a vyjel směrem na Słonim. Do tohoto města mezitím vnikla 17. tanková divize. Mezi Różanou a Słonimem jsem však narazil na ruskou pěchotu,

[141] která palbou ovládala postupovou silnici. Jedna baterie 17. tankové divize a sesedlí motocykloví střelci vedli u silnice nepříliš působivý palebný boj.

[261] Karl Ritter von Weber (?–1941), generálmajor, velitel 17. tankové divize: 23. 6. 1941 velitel střelecké brigády, od 26. 6. po zranění von Arnima velitel divize. Kolem 18. 7. 1941 smrtelně raněn jižně od Smolenska („wurde der tapfere Führer dieser Division, General Ritter von Weber, tödlich verwundet“, s. 160) a 20. 7. zemřel; brigádu po něm převzal Licht, divizi od 21. 7. Thoma. Všechna Guderianova označení jsou správná; datum a místo narození ani celé jméno se zjistit nepodařilo.

Musel jsem zasáhnout a palbou svého kulometu z velitelského vozu jsem dostal nepřítele z jeho postavení, takže jsem mohl pokračovat v jízdě. V 11.30 jsem dorazil na velitelské stanoviště 17. tankové divize na západním okraji Słonimi, kde jsem kromě velitele divize, generála von Arnima, zastihl i velícího generála Lemelsena.

Ještě během naší rozmluvy o situaci se v našich zádech rozlehla živá dělová a kulometná palba; hořící nákladní vůz zahrazoval výhled na silnici vedoucí od Białystoku a situace zůstávala nevyjasněná tak dlouho, dokud se z kouře nevynořily dva ruské tanky, které za živé palby z kanónů a kulometů spěly do Słonimi, pronásledovány německými Panzery IV, jež rovněž živě pálily. Ruské tanky rozpoznaly naše shromáždění, a tak jsme na pár kroků dostali takové množství granátů, že nám přecházel zrak i sluch. Jako staří válečníci jsme se okamžitě vrhli k zemi — jen na válku nezvyklý, k nám vrchním velitelem náhradního vojska vyslaný chudák podplukovník Feller[262], který si nelehl dost rychle, byl dosti nepříjemně raněn, a stejně tak velitel oddílu stíhačů tanků, podplukovník Dallmer-Zerbe[263], který po několika dnech svému těžkému zranění bohužel podlehl. Ve městě se podařilo ruské tanky vyřadit z boje.

Prohlédl jsem si pak přední bojovou linii ve Słonimi a jel potom v Panzeru IV nikoho územím k 18. tankové divizi. V 15.30 jsem byl zpátky ve Słonimi, poté co 18. tanková divize dostala úkol postupovat směrem na Baranowicze a 29. (mot.) pěší divizi bylo uloženo urychlit svůj postup směrem na Słonim. Potom jsem se odebral zpět na velitelské stanoviště skupiny. Tato jízda vedla nečekaně skrz ruskou pěchotu, která byla nákladními vozy přivezena až těsně k Słonimi a právě se chystala vykládat. Řidič sedící vedle mne dostal rozkaz „Plný plyn!“ a pak to šlo skrz užaslé Rusy, kteří při tom náhlém setkání nenašli čas ke střelbě. Rusové mě ale přece museli poznat, neboť mě ve svém tisku prohlásili za mrtvého; proto jsem byl vyzván, abych jejich omyl uvedl na pravou míru německým rozhlasem.

[262] Podplukovník, kterého ke Guderianově tankové skupině vyslal vrchní velitel náhradního vojska; v červnu 1941 u Słonimi, jako „válce nezvyklý“, nestihl si lehnout a byl ruskou tankovou palbou nepříjemně raněn. Jiná zmínka v knize není, bližší totožnost nedohledána.

[263] Wilhelm (Willi) Dallmer-Zerbe (1898–1941), od 25. 2. 1938 jako major velitel protitankového oddílu 27 (později Panzerjäger-Abteilung 27), s nímž zůstal i po přeměně 27. pěší divize na 17. tankovou; v kap. VI těžce raněn 24. 6. 1941 ve Słonimi a 25. 6. 1941 v Pružaně zranění podlehl — Guderian píše, že zemřel „po několika dnech“, zemřel však druhý den (přehled Stellenbesetzung uvádí 26. 6.). Ztotožnění je velmi pravděpodobné, primární doklad chybí.

Ve 20.15 jsem byl zpět u svého štábu. Tam na mne čekala zpráva o prudkých bojích v našem hlubokém pravém křídle, kde LIII. armádní sbor od 23. června úspěšně odrážel u Maloryty ruské útoky. Mezi XXIV. tankovým sborem a XXXXVII. tankovým sborem začaly části XII. armádního sboru navazovat volné spojení, zatímco levé křídlo tankové skupiny bylo vážně ohroženo rostoucím tlakem Rusů proudících zpět od Białystoku. Zde se muselo o zajištění postarat rychlým přisunutím 29. (mot.) pěší divize a XXXXVI. tankového sboru.

[142] Naštěstí jsme netušili, že už toho dne Hitler zneklidněl a poukazoval na nebezpečí, že by se silným ruským silám mohlo podařit někde obchvat protrhnout. Hitler uvažoval o zastavení tankových skupin a o jejich předčasném stočení proti silám v prostoru kolem Białystoku. Tentokrát se OKH ukázalo ještě dost silným na to, aby na dosavadním rozhodnutí setrvalo a obchvat dovršilo postupem na Minsk.

Byl dobyt Vilnius, rovněž tak Kaunas.

Finové obsadili bez boje Alandy. Niklonosná oblast Petsama byla bez boje obsazena německým I. horským sborem.

Dne 25. června zrána jsem navštívil v lazaretu raněné, kteří padli za oběť náletu, který den předtím dopadl na naše velitelské stanoviště a jemuž jsem svou nepřítomností na frontě unikl. V 9.40 jsem pak jel k XII. armádnímu sboru do Linowa, 9 km jižně od Prużany, informoval jsem se o jeho situaci a pokračoval v jízdě k XXIV. tankovému sboru do Zarzeczného, 37 km jižně od Słonimi. Po rozmluvě s generálem svobodným pánem von Geyr jsem navštívil ještě 4. tankovou divizi a v 16.30 jsem byl zpátky na velitelském stanovišti skupiny.

Nové nepřátelské síly se toho dne pohybovaly z prostoru Białystoku směrem na Słonim, mezi nimi i tanky. Na bojiště dorazila 29. (mot.) pěší divize a převzala úkol uzavřít směr proti Rusům tlačícím na Słonim. Tím byly hlavní síly 17. a 18. tankové divize uvolněny k pohyblivému použití směrem na Minsk. Druhá jmenovaná byla již v postupu na Baranowicze.

Dne 26. června zrána jsem jel na frontu XXXXVII. tankového sboru, abych dohlédl na postup na Baranowicze a Stołpce. XXIV. tankový sbor dostal pokyn podpořit postup svého severního souseda.

V 7.50 jsem dorazil k 17. tankové divizi a nařídil jí neodkladně vyrazit na Stołpce. V 9 hodin jsem byl na velitelském stanovišti 18. tankové divize,

kde se kromě velitele divize zdržoval i velící generál. Toto velitelské stanoviště leželo na silnici Słonim–Baranowicze u Lesné, 5 km za nejpřednějšími částmi divize. Odtud jsem znovu navázal rádiové spojení s XXIV. tankovým sborem, abych zajistil jeho podporu při útoku na Baranowicze. Ta byla poskytnuta částmi 4. tankové divize, z níž byla jedna bojová skupina od 6 hodin v postupu na sever.

Ve 12.30 ohlásil XXIV. tankový sbor dobytí Slucka. To byl velmi dobrý výkon velení i vojska. Poslal jsem velícímu generálovi uznalou rádiovou zprávu a odebral se pak do

[143] ...přední linie 18. tankové divize u Tartaku. Časně odpoledne přišla zpráva, že Hoth stojí 30 km severně od Minska.

Ve 14.30 došel rozkaz skupiny armád, který mi nařizoval postupovat s hlavní silou na Minsk a s XXIV. tankovým sborem na Bobrujsk. Mohl jsem hlásit, že XXIV. tankový sbor je již nasazen na Bobrujsk a XXXXVII. tankový sbor útočí přes Baranowicze na Minsk. Nato jsem nařídil předsunout velitelský sled svého štábu do Tartaku, kam dorazila ve 23.30.

Během odpoledne 17. tanková divize ještě hlásila, že je na použitelné silnici v postupu na Stołpce. Svého cíle dosáhla večer. Velitel divize, generál von Arnim, byl v bojích toho dne bohužel raněn a musel velení předat generálu Ritter von Weber.

Tanková skupina byla nově podřízena velitelství 4. armády a dostala od něho rozkaz k uzavření čáry Zadworze (9 km severně od Słonimi) — Hołynka — Zelwa — řeka Zelwianka proti nepříteli dotírajícímu od Białystoku.

Toho dne dorazil XXXXVI. tankový sbor se svými nejpřednějšími částmi na bojiště u Tartaku a převzal od tohoto okamžiku spojení mezi XXIV. a XXXXVII. tankovým sborem. Všechny síly XXIV. tankového sboru tím byly uvolněny pro jeho hlavní úkol, úder na Bobrujsk.

U skupiny armád „Sever“ se 8. tankové divizi podařilo dobýt Daugavpils a tamních mostů.

Dne 27. června dosáhla 17. tanková divize jižního okraje Minska a navázala tím spojení s tankovou skupinou 3, která už 26. června vnikla do města, které Rusové silně zničili. Ruské síly, jež se nacházely v prostoru Białystoku a marně usilovaly uniknout z nyní dovršeného sevření, byly obklíčeny. Jen

slabým částem se podařilo uniknout na východ před dokončením obklíčení. Schylovalo se k prvnímu velkému úspěchu tažení.

Pro pokračování operací podle mého mínění záleželo na tom, provést obklíčení Rusů u Białystoku s minimem sil z tankové skupiny a použít k němu pěší armády, aby bylo možno s rychle pohyblivými motorizovanými svazky směřovat k prvnímu operačnímu cíli tažení, prostoru Smolensk–Jelňa–Roslavl. Všechna má opatření se v příštích dnech nesla v tomto znamení. Byl jsem tím v souladu se základními rozkazy pro operace. Provést je nezviklán zvraty bojů mi připadalo pro zdar celého tažení rozhodující. Že s tím bylo spojeno jisté riziko, mi bylo jasné.

Guderian ve středním Rusku, červenec 1941
Ludwig Knobloch, Bild 101I-139-1112-17 · CC BY-SA 3.0 de

[144] Tyto úvahy mě přiměly jet i 28. června znovu k XXXXVII. tankovému sboru, abych byl nablízku nejsilněji ohroženému svazku a mohl v případě potřeby včas zasáhnout. Velícího generála jsem zastihl ve Swojatyczích (23 km jihozápadně od Nieświeże), informoval se o situaci jeho divizí a nařídil rádiovou zprávou svému štábu urychlit pochod 29. (mot.) pěší divize na sever

a nasadit letecký průzkum nad silnicemi Nowogródek–Minsk a Nowogródek — Baranowicze — Turzec. Potom jsem vyhledal ještě 18. tankovou divizi, u níž zabloudění jedné kolony způsobilo jisté poruchy postupu, odstraněné však bez nepříznivých následků.

Můj náčelník Liebenstein mezitím nařídil uzavírací čáru z divizí různých sborů proti hrozícím pokusům nepřítele probít se z obklíčení, západně od linie Kojdanov–Piaseczna (severozápadně od Miru) — Horodyszcze — Połonka, opatření, které došlo mého souhlasu.

XXIV. tankový sbor se toho dne dostal až těsně před Bobrujsk; své velitelské stanoviště měl od 25. ve Filipowiczích.

Velitelské stanoviště tankové skupiny bylo 28. června přeloženo do Nieświeże, radziwiłłovského zámku, v němž předtím sídlil vyšší ruský štáb. Ze starého zařízení zámku se našla už jen v nejvyšším poschodí fotografie lovecké společnosti[264] s císařem Vilémem I. jako hostem. Obyvatelstvo Nieświeże požádalo o povolení uspořádat děkovnou bohoslužbu za své osvobození, prosba, jíž bylo rádo vyhověno.

Toho dne dosáhly:

3. tanková divize Bobrujska, 4. tanková divize Slucka, 10. (mot.) pěší divize Siniawky, 1. jezdecká divize prostoru východně od Drohiczyna.

17. tanková divize Kojdanova, 18. tanková divize Nieświeże, 29. (mot.) pěší divize zelwianského úseku.

Části 10. tankové divize zelwianského úseku, hlavní síla této divize Siniawky, SS „Reich“ Berezy Kartuské, pěší pluk „G. D.“ krajiny severovýchodně od Prużany.

Skupina Hoth stála se 7. a 20. tankovou divizí u Minska. V hlubokém pravém křídle dospěly boje LIII. armádního sboru u Maloryty k vítěznému závěru. Nebezpečí na tomto křídle tím bylo prozatím odstraněno.

[264] Nieśwież byl od 16. století sídlem knížat Radziwiłłů a jejich lovy tam byly proslulé. Doložen je lov z února 1886, jehož se účastnil pruský princ Vilém, pozdější císař Vilém II.; malíř Julian Fałat, který tam 13. února přijel, se stal císařovým dvorním malířem a byl jím do roku 1895 a jeho obrazy a skici z nieświeżského lovu vystavila ještě téhož roku berlínská galerie Eduarda Schulteho. Hostitelem byl kníže Antoni Wilhelm Radziwiłł, pobočník Viléma I. Zda na fotografii, o níž Guderian mluví, byl Vilém I., nebo Vilém II., se z dostupných pramenů zjistit nepodařilo.

Dne 29. června boje na celé frontě tankové skupiny pokračovaly, vzplanuly zvláště na zelwianském úseku do velké prudkosti a vzbudily obavy velitelství 4. armády, které se projevily řadou zásahů, jež jsem pociťoval velmi nepříznivě, protože jsem se o nich zčásti nejprve vůbec nedověděl.

Skupina armád „Sever“ získala Jēkabpils, Līvāni a jižní část Rigy s tamním železničním mostem přes Západní Dvinu.

[Nečíslovaná obrazová příloha: Obr. 15 — V útočném člunu přes Dněpr u Kopysi (11. 7. 1941). Obr. 16 — U Dněpru u Kopysi s generálem Marrasem[265], nynějším italským náčelníkem generálního štábu (11. 7. 1941).]

145 30. června jsem využil k letu k tankové skupině 3, abych se s Hothem dohodl o další součinnosti. Podplukovník von Barsewisch mě sám pilotoval v bombardovacím letounu nad Nalibockou puszczou, velkou lesní oblastí, z níž 4. armáda stále očekávala ruské pokusy o průlom. Nabyl jsem dojmu, že nepřítel tam nemá žádné významnější síly, a že tedy z tohoto směru ani nehrozí nebezpečí. S Hothem jsem dohodl součinnost své 18. tankové divize s jeho pravým křídlem při postupu na Borisov a při získání předmostí přes Berezinu u tohoto místa.

OKH vydalo toho dne rozkaz k dosažení dněperské čáry bojovými silami.

OKH poukázalo skupině armád na rozhodující význam pokračování operací směrem na Smolensk a přálo si, aby co nejrychleji byly bojeschopnými částmi obsazeny přechody přes Dněpr u Rogačeva, Mogileva a Orši, jakož i přechody přes Západní Dvinu u Vitebska a Polocku.

Příštího dne, 1. července, jsem letěl k XXIV. tankovému sboru, protože naše jediná jiná možnost dorozumění, rádio, bylo dlouhodobě přece jen příliš chatrné. Geyrův dojem z protivníka byl našim budoucím záměrům příznivý. Měl převážně co dělat se svazky narychlo shrabanými. Nepřátelský vlakový provoz byl slabý. Letecká bitva, k níž došlo předchozího dne nad Bobrujskem, skončila porážkou Rusů. Přesto protivník kladl, jako vždy, houževnatý odpor. Jeho bojová technika, zvláště maskování, byla dobrá, velení

[265] Luigi Efisio Marras (nar. 2. 8. 1888 v Cagliari), italský generál (generál armádního sboru po roce 1943), od října 1936 do roku 1943 italský vojenský přidělenec v Berlíně, 2. 12. 1950 až 15. 4. 1954 náčelník generálního štábu obrany — proto Guderianův popisek u obrázku 16 „nynější italský náčelník generálního štábu“. U Guderiana se 10. 7. 1941 objevil na návštěvě u jeho štábu a 11. 7. 1941 ho v doprovodu námořního kapitána Bürknera provázel při přechodu Dněpru u Kopysi; Datum jeho úmrtí se v pramenech rozchází: 28., případně 29. ledna 1991, podle jiného zdroje 28. ledna 1981.

zřejmě ještě nebylo opět jednotné. Sboru se podařilo obsadit mosty přes Berezinu u Svisloče. V 9.30 vyrazil zesílený průzkumný oddíl z berezinského předmostí východně od Bobrujska na Mogilev, následován hlavní silou 3. tankové divize s pochodovým směrem na východ, přičemž si generál svobodný pán von Geyr vyhradil položit své těžiště podle vývoje situace na Rogačev, nebo na Mogilev — obojí na Dněpru. V 10.55 nastoupily silné části 4. tankové divize postup ze Svisloče na východ. Palivová situace nedělala starosti; munice, proviant a zdravotní služba byly v pořádku. Ztráty byly dosud potěšitelně nízké. Scházely však mostní kolony a stavební vojsko. Spolupráce s letci pod plukovníkem Möldersem byla výtečná. S bitevními letci pod generálem Fiebigem spojení nefungovalo dost rychle. 1. jezdecká divize se v nasazení osvědčila.

Letecký průzkum ostatně toho dne zjistil, že Rusové shromažďují v prostoru Smolensk–Orša–Mogilev čerstvé síly. Mělo-li se dobytí dněperské čáry podařit, aniž by se muselo čekat na příchod pěchoty a ztrácet tím týdny, byl na místě spěch.

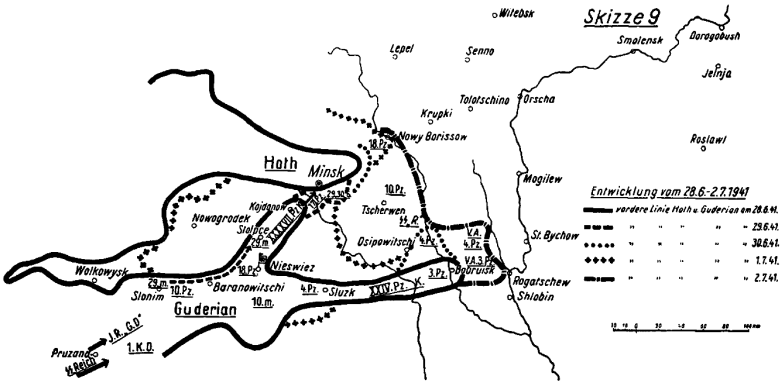
[146] Boje na obkličovací frontě bialystockého kotle u Białystoku mezitím pokračovaly s velkou prudkostí. V době od 26. do 30. června přivedl samotný pěší pluk 71 z 29. (mot.) pěší divize ohromný počet 36 000 zajatců — důkaz, jaké masy Rusové nasazovali do pokusů o průlom. Tato skutečnost zapůsobila na velitelství 4. armády tak hluboce, že nadále trvalo na hustě obsazené obkličovací čáře. Polní maršál von Kluge proto zakázal mnou již nařízený odchod 17. tankové divize směrem na Borisov, kam mezitím dorazila sama 18. tanková divize a získala předmostí přes Berezinu, na jehož udržení podstatně záviselo pokračování pohybů XXXXVII. tankového sboru směrem k Dněpru. Rozkaz velitelství 4. armády jsem přes své námitky vojsku předal.

Dne 2. července jsem se u Miru u kulometného praporu 5, který měl držet spojení mezi 17. tankovou divizí a 29. (mot.) pěší divizí, osobně přesvědčil o stavu obkličovací fronty a vyslechl si názor důstojníků na protivníka, abych dospěl ke správnému posouzení situace. Potom jsem jel ke generálu Lemelsenovi, nařídil jemu i tam přítomnému veliteli 29. (mot.) pěší divize držet kotel uzavřený a odebral se pak k 17. tankové divizi do Kojdanova. Generál Ritter von Weber hlásil úspěšné odražení nepřátelských pokusů o průlom. Odtud jsem jel na nové velitelské stanoviště tankové skupiny u Sinila, jihovýchodně od Minska.

Při svém příchodu jsem se dověděl, že při předávání rozkazu 17. tankové

divizi došlo k nemilé události: části divize rozkaz k setrvání na obkličovací frontě nedostaly a byly uvedeny v pochod na Borisov. Dal jsem tuto skutečnost ihned hlásit velitelství 4. armády. Změnit se už nedala. Byl jsem na příští ráno na 8 hodin povolán k polnímu maršálovi von Klugemu do jeho hlavního stanu v Minsku a kvůli té příhodě volán k odpovědnosti. Poté co jsem podal potřebná vysvětlení, řekl polní maršál von Kluge, že měl vlastně v úmyslu postavit Hotha a mne před válečný soud, protože u Hotha došlo k témuž, a on se proto domníval, že stojí proti generálské frondě. Nu, v tom jsem ho mohl uklidnit.

Po této rozmluvě jsem jel k XXXXVII. tankovému sboru do Smolevičí (35 km severovýchodně od Minska), a protože jsem tam velitelství sboru ještě nezastihl, dál k 18. tankové divizi do Borisova. Tam jsem si prohlédl předmostí přes Berezinu a promluvil ke shromážděným velitelům divize. Divize vyslala předsunutý oddíl na Toločin. Na zpáteční cestě jsem ve Smolevičích zastihl velícího generála a probral s ním nasazení 18. a 17. tankové divize. Během tohoto rozhovoru zachytili radisté mého velitelského tanku zprávu o útoku ruských tanků a letadel na berezinské přechody u Borisova.

Skizze 9. Strana 147 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Baranowitschi	Baranoviči	
Kojdanow	Kojdanov	Dzeržinsk, běl. Dzjaržynsk (Дзяржынск)
Mogilew	Mogilev	
Nowy Borissow	Novyj Borisov	dnes část města Barysaŭ (Borisov)
Orscha	Orša	
Osipowitschi	Osipoviči	
Rogatschew	Rogačev	
St. Bychow	Staryj Bychov	dnes Bychov, běl. Bychaŭ (Быхаў)
Tolotschino	Toločin	
Tscherwen	Červeň	

[148] ...XXXXVII. tankový sbor byl vyrozuměn. Útoky byly za těžkých ruských ztrát odraženy, ale dojem na 18. tankovou divizi byl přece jen dost hluboký, protože se při tom na nepřátelské straně objevily první tanky T-34, jimž naše tehdejší děla nemohla mnoho udělat.

Dne 2. července stála tanková skupina takto:

1. jezdecká divize — jižně od Slucka, 3. tanková divize — Bobrujsk, předsunutý oddíl — před Rogačevem, 4. tanková divize — Svisloč, 10. (mot.) pěší divize — východně od Slucka.

SS „Reich“ — severně od Baluševičů na Berezině, 10. tanková divize — Červeň, pěší pluk „G. D.“ — severně od Baranowicz.

18. tanková divize — Borisov, 17. tanková divize — Kojdanov, 29. (mot.) — Stołpce, kulometný prapor 5 — jihovýchodně od Baranowicz.

Dne 3. července Rusové v kotli u Białystoku kapitulovali. Všechna má pozornost se teď obrátila k pokračování pohybů směrem k Dněpru.

4. července jsem využil k návštěvě u XXXXVI. tankového sboru. Jízda vedla ze Sinila přes Smoleviči — Červeň — Slobodku k velitelskému stanovišti 10. tankové divize a odtud k SS „Reich“. Cestou tam jsem potkal velícího generála, jemuž jsem na jeho otázku po tom, kde se nachází pěší pluk „G. D.“,

mohl odpovědět jen tolik, že je tento pluk jako záloha 4. armády stále ještě držen u Baranowicz. Pak k SS „Reich“ do St. Rečků. Generál Hausser hlásil, že jeho prapor motocyklových střelců vytvořil po těžkém boji předmostí přes Berezinu u Brodce (17 km jižně od Berezina). U Jakšiců že je most přes Berezinu vyhozen do povětří a převážení vozidel ještě není možné. Ženisté že jsou ještě zaměstnáni zprůjezdněním bažinatých příjezdů. Jel jsem tam a nalezl ženisty pilně při díle: slíbili, že budou se svými pracemi hotovi do rána 5. července.

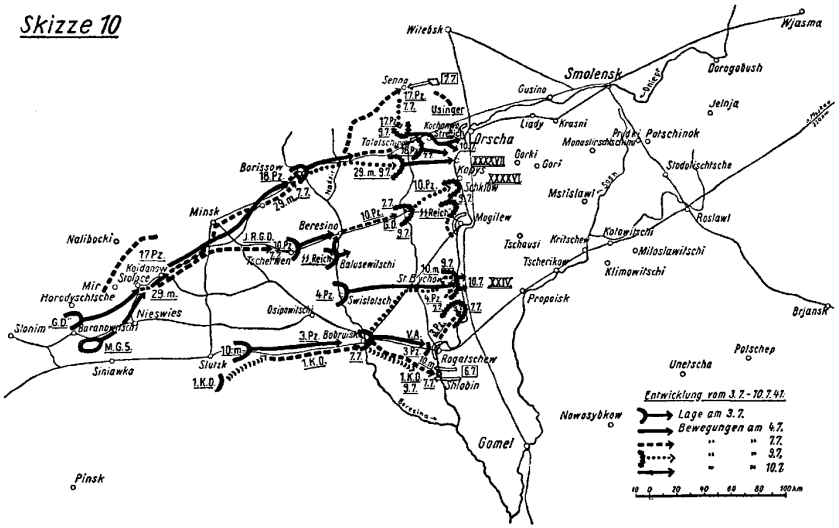
Toho dne dosáhl XXIV. tankový sbor Dněpru u Rogačeva a vybojoval si další přechody přes Berezinu. Téhož dne stály divize tankové skupiny takto:

1. jezdecká divize — východně od Slucka, 3. tanková divize — před Rogačevem, 4. tanková divize — Staryj Bychov, 10. (mot.) pěší divize — Bobrujsk.

SS „Reich“ — Baluševiči, 10. tanková divize — Berezino, pěší pluk „G. D.“ — východně od Stołpců.

18. tanková divize — východně od úseku Nači, části 17. tankové divize — Borisov, hlavní síla této divize — Minsk, 29. (mot.) pěší divize — Kojdanov–Stołpce, kulometný prapor 5 — západně od Stołpců.

Dne 6. července překročily silné ruské síly Dněpr u Žlobinu a napadly pravé křídlo XXIV. tankového sboru. Byly odraženy

Skizze 10. Strana 149 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Balusewitschi	Baluseviči *	nedoloženo
Baranowitschi	Baranoviči	
Borissow	Borisov	Barysaŭ (Borisov)
Dnjepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Horodyschtsche	Gorodišče *	Haradzišča (rus. Городище)
Klimowitschi	Klimoviči	
Kojdanow	Kojdanov	Dzeržinsk, běl. Dzjaržynsk (Дзяржынск)
Kolowitschi	Koloviči *	nedoloženo
Kritschew	Kričev	
Miloslawitschi	Miloslaviči	
Mogilew	Mogilev	
Nowosybkow	Novozybkov	beze změny: Новозыбков, Brjanská oblast, Rusk

na mapě	česky	dnes
Orscha	Orša	
Osipowitschi	Osipoviči	
Polschep	Počep	beze změny: Почеп, Brjanská oblast, Rusko
Potschinok	Počinok	beze změny: Починок, Smolenská oblast, Rusko
Rogatschew	Rogačev	
Schklow	Šklov	
St. Bychow	Staryj Bychov	dnes Bychov, běl. Bychaŭ (Быхаў)
Stodolischtsche	Stodolišče	beze změny: Стодолище, Smolenská oblast, Rusk
Swislotsch	Svisloč *	
Tolotschino	Toločin	
Tschausi	Čausy	
Tscherikow	Čerikov	
Tscherwen	Červeň	
Unetscha	Uneča	beze změny: Унеча, Brjanská oblast, Rusko

[150] 10. (mot.) pěší divizí. Další síly byly naším leteckým průzkumem hlášeny v přísunu z prostoru Orel–Brjansk směrem na Gomel. V prostoru Orši bylo zaměřeno nové ruské velitelství armády. Zdálo se, že se tvoří nová obranná fronta na Dněpru. To nabádalo ke spěchu.

Do 7. července dosáhly:

Tanková skupina — velitelské stanoviště Borisov.

XXIV. tankový sbor — Bortniki.

1. jezdecká divize — Bobrujsk, 10. (mot.) pěší divize — Žlobin, 3. tanková divize — Rogačev–Novyj Bychov, 4. tanková divize — Staryj Bychov.

10. tanková divize — Belyniči, SS „Reich“ — Berezino, pěší pluk „G. D.“ — Červeň.

18. tanková divize — Toločin, 17. tanková divize — Senno, 29. (mot.) pěší divize — Borisov.

17. tanková divize byla u Senna zapletena do prudkých bojů se silným nepřítelem, který nasazoval do boje zejména četné tanky. I u 18. tankové divize byly v chodu živé boje. Protože XXIV. tankový sbor už Dněpru dosáhl, muselo být učiněno rozhodnutí o pokračování operací. Od svých nadřízených jsem nedostal žádné nové směrnice, musel jsem tedy předpokládat, že pokyn k nástupu, podle něhož měla tanková skupina 2 dosáhnout prostoru Smolensk–Jelňa–Roslavl, má ještě plnou platnost. Nedokázal jsem také rozpoznat žádný důvod ke změně tohoto pokynu. Že se mezitím názory Hitlera a OKH do značné míry rozešly, mi v tomto okamžiku zůstalo skryto. Tuto skutečnost jsem v celém jejím dosahu poznal teprve mnohem později[266]. Třenice a neshody při provádění dosavadních operací se však stanou srozumitelnými teprve tehdy, nahlédneme-li za kulisy německého nejvyššího velení v těchto dnech.

Hitler ztratil ze zřetele, že sám nařídil rychlou ofenzivu s cílem Smolensk. Během uplynulých dnů bojů viděl jen kotel kolem Białystoku. Polní maršál von Brauchitsch se neodvážil skupině armád „Střed“ vyjádřit své odchylné stanovisko, protože mu byl Hitlerův názor známý. Polní maršál von Bock si podle vlastního vyjádření přál postavit tankové skupiny 2 a 3 pod společné vrchní velení polního maršála von Klugeho, aby se zbavil bezprostřední odpovědnosti za jejich vedení. Polní maršál von Kluge chtěl — ve shodě s oficiálním Hitlerovým názorem — kruh kolem Białystoku hustě obsadit a vyčkat, až Rusové kapitulují, dříve než pokračování pohybů na východ dovolí. Hoth a já jsme se proti tomuto názoru tlačili se svými tankovými silami vpřed ve smyslu původního, dosud nezrušeného pokynu k postupu na východ, vstříc svým prvním útočným cílům. Chtěli jsme — jak řečeno — vázat nepřítele u Białystoku minimem tankových sil

[151] a jeho zajetí přenechat pěším armádám, které nás následovaly. A zatímco OKH tajně doufalo, že velitelé tankových skupin budou ke svým pů-

[266] Guderian sám uvádí, že rozestup mezi Hitlerem a OKH mu tehdy zůstal skryt a poznal jej „teprve mnohem později“. Pasáž o zákulisí velení je tedy jeho pozdější rekonstrukce, ne záznam toho, co v červenci 1941 věděl. Doložen je sám spor o to, zda obkličovací kruh u Białystoku držet hustě obsazený, nebo táhnout s tanky dál na východ, i Klugeovy protirozkazy, které část vojsk nedostala včas. Pohnutky, které Guderian jednotlivým velitelům připisuje — že Hitler zapomněl, co sám nařídil, že se Brauchitsch neodvážil oponovat, že se Bock chtěl zbavit odpovědnosti a že OKH tajně doufalo v postup proti rozkazu — jiný pramen nepotvrzuje.

vodním útočným cílům spět i bez rozkazu, a dokonce proti rozkazu, neodvážilo se dát vrchním velitelům skupin armád a armád náznak, který by je k žádoucímu rozhodnutí přivedl.

Tak došlo k tomu, že tanková skupina 2 nařídila držet obkličovací kruh kolem Białystoku minimem sil, se všemi jakkoli dostupnými vojsky však pronásledovat nepřítele přes Berezinu a Dněpr. Polní maršál von Kluge vydal protirozkazy, které všechna vojska zúčastněná na obklíčení zadržely v jejich postaveních a takže musela čekat na rozkazy k pokračování pohybů východním směrem. Část vojsk tyto rozkazy nedostala včas a v pohybech k Berezině pokračovala. Věci jako celku tím v tomto případě naštěstí žádná škoda nevznikla, ale následkem byla nepříjemná napětí a rozepře.

Přechod přes Dněpr

Dne 7. července jsem stál před rozhodnutím, zda mám v dosavadním rychlém postupu pokračovat a přechod přes Dněpr vynutit samotnými tankovými silami, abych svých prvních cílů dosáhl tak rychle, jak to leželo ve smyslu původního plánu tažení, nebo zda musím vzhledem k ruským opatřením k obraně říční čáry postup přerušit a pro boj o říční úsek vyčkat příchodu pěších armád.

Pro okamžitý útok mluvila momentální slabost ruské obrany, která byla teprve ve výstavbě. Silně obsazená předmostí sice existovala u Rogačeva, Mogileva a Orši; pokusy dobýt Rogačev a Mogilev náhlým přepadem proto také ztroskotaly. Přísuny ruských posil sice byly hlášeny, silné ruské soustředění vznikalo v prostoru kolem Gomelu, slabší severně od Orši, u Senna; u posledně jmenovaného místa už byly v chodu prudké boje. Ale do příchodu pěchoty muselo uplynout asi 14 dní. Do té doby musela ruská obrana značně zesílit. Zda by se pak ještě pěchotě podařilo dobře organizovanou říční obranu rozvrátit a následně se znovu dostat k pohyblivé válce, bylo sporné. Ještě víc zpochybněno bylo dosažení našich prvních operačních cílů a ukončení tažení ještě na podzim 1941. Právě na tom ale záleželo.

Byl jsem si plně vědom tíhy toho rozhodnutí. S nebezpečím silného protipůsobení proti otevřeným křídlům, vznikajícím po překročení Dněpru u všech tří tankových

[152] sborů, jsem počítal. Přesto jsem byl tak prodchnut vědomím důležitosti a řešitelnosti úkolu, který mi byl uložen, a zároveň tak přesvědčen o nezlo-

mené výkonnosti a útočné síle svého tankového vojska, že jsem nařídil okamžitý útok přes Dněpr a pokračování pohybů na Smolensk.

K tomu jsem nařídil boje na obou křídlech u Žlobinu a u Senna přerušit a spokojit se tam s pozorováním protivníka.

Prostory pro říční přechod byly určeny silně obsazenými ruskými předmostími: pro XXIV. tankový sbor byl po dohodě s generálem svobodným pánem von Geyr určen Staryj Bychov a jako den útoku 10. červenec, pro XXXXVI. tankový sbor Šklov, pro XXXXVII. tankový sbor Kopys mezi Mogilevem a Oršou a jako den útoku 11. červenec. Všechny pohyby a zaujímání východišť měly být pečlivě maskovány: pochodovalo se jen v noci. Vzdušnou nadvládu nad prostorem východiště zajišťovali stíhači statečného plukovníka Mölderse, který si zřizoval předsunuté přistávací plochy bezprostředně za nejpřednější linií. Kde se ukázal, bylo zakrátko ve vzduchu čisto.

7. července jsem využil k návštěvám u XXXXVII. tankového sboru, abych ústně vyložil záměry pro dněperský přechod. Cestou jsem si prohlédl ukořistěný ruský pancéřový vlak. Potom cesta vedla k velitelství sboru do Nači (30 km východně od Borisova), odtud do Toločina k 18. tankové divizi, která stála v boji s ruskými tanky. Generál Nehring byl upozorněn na důležitost vybojování prostoru kolem Kochanova, západně od Orši, a na sevření tamního ruského předmostí pro nadcházející operace. Vojsku, které znovu činilo vynikající dojem, jsem mohl vyslovit své zvláštní uznání.

Dne 8. července jsem navštívil XXXXVI. tankový sbor za týmž účelem jako den předtím XXXXVII. Sbor měl u SS „Reich“ ještě boje na západním břehu Dněpru.

9. července se vyznačil zvláště prudkými výměnami názorů o zamýšlené operaci. Nejprve se časně ráno objevil na mém velitelském stanovišti polní maršál von Kluge a dal se informovat o situaci a mých záměrech. S rozhodnutím k okamžitému dněperskému přechodu naprosto nesouhlasil a žádal okamžité přerušení této operace a vyčkání pěchoty. Byl jsem hluboce zasažen a svá opatření jsem důrazně hájil. Nakonec jsem mu po vyložení již uvedených důvodů řekl, že přípravy už pokročily příliš daleko, než aby se daly vzít zpět, že vojska XXIV. a XXXXVI. tankového sboru jsou z velké části už soustředěna ve svých výchozích postaveních a že toto soustředění mohu udržovat jen krátkou dobu, aniž bych byl

[153] ruským letectvem nalezen a napaden. Ostatně že jsem pevně přesvědčen o zdaru útoku a od této operace očekávám — jestliže vůbec — rozhodnutí ruského tažení ještě v tomto roce. Na polního maršála von Klugeho mé cílevědomé výklady viditelně zapůsobily. Se slovy: „Vaše operace visí vždycky na hedvábné niti!“ dal nerad k mému záměru souhlas.

Po této vzrušené rozpravě jsem jel k XXXXVII. tankovému sboru, který v nesnadné situaci, jak se zdálo, potřeboval zvláštní oporu. Ve 12.15 jsem byl na velitelském stanovišti Krupki u generála Lemelsena. Ten pochyboval, že bude 18. tanková divize a bojová skupina generála Streicha[267], vytvořená ze stíhačů tanků a průzkumníků, s to dobýt prostor Kochanova, protože je vojsko bojem příliš vyčerpáno. Trval jsem na svém rozkazu a nařídil, aby 18. tanková divize po splnění svého úkolu — stejně jako 17. tanková divize po setřesení protivníka u Senna — odbočila na jihovýchod k Dněpru. Od velitelství sboru jsem jel na frontu. Cestou jsem potkal generála Streicha a dal mu potřebné pokyny. Pak jsem zastihl Nehringa, který na rozdíl od názoru svého sboru prohlásil, že zaujetí nařízených východišť nebude dělat žádné obtíže. Následně jsem promluvil s velitelem 29. (mot.) pěší divize, který rovněž prohlásil, že svůj úkol — dosáhnout Kopysi — může bez dalšího provést. Divizím bylo vtloukáno do hlavy, aby ještě této noci dosáhly Dněpru a nařízených východišť.

17. tanková divize toho dne svedla ještě prudké boje s nepřátelskými tanky, které se ztrátou 100 ruských tanků[268] přinesly pro statečnou divizi příznivý výsledek.

Večer 9. července stály:

[267] Johannes Streich (1891–1977), generálmajor od 7. 2. 1941, generálporučík od 1. 10. 1943; velitel 5. lehké divize v Africe, 16. 5. 1941 odvolán Rommelem. U Guderiana velí v červenci 1941 bojové skupině Streich ze stíhačů tanků a průzkumníků, která u XXXXVII. tankového sboru zajišťovala prostor západně a severozápadně od Orši proti ruskému předmostí. Od podzimu 1941 velitel 16. (mot.) pěší divize, pak inspekční funkce ve vnitrozemí. Zemřel 20. 8. 1977 v Hamburku.

[268] Obě čísla — 100 ruských tanků zničených 17. tankovou divizí 9. července (s. 153) a 502 tanků zničených touž divizí od začátku pohybů (s. 157) — pocházejí z německých hlášení a nejsou srovnána se sovětskými záznamy ztrát. Rámec boje je doložen: 5. a 7. mechanizovaný sbor podnikl 6.–10. července 1941 protiútok směrem na Lepel a Senno a 17. tanková divize při něm odrazila útok 7. mechanizovaného sboru. Tento sbor šel do boje se 428 z 571 tanků — zbytek odpadl poruchami na pochodu, nikoli v boji, což je u sovětských ztrát v tomto prostoru podstatné.

velitelské stanoviště skupiny — Borisov *(10. 7. bylo přeloženo do Toločina)*.

1. jezdecká divize — v ochraně křídla jihovýchodně od Bobrujska, 3. tanková divize — v prostoru Žlobin–Rogačev–Novyj Bychov ve shromažďování směrem na sever, 4. tanková divize — u Starého Bychova, 10. (mot.) pěší divize — u Starého Bychova v místě přechodu.

10. tanková divize — jižně od Šklova, SS „Reich" — u Pavlova, části jižně od Mogileva k ochraně pravého křídla, pěší pluk „G. D." — u Belynič.

18. tanková divize — jižně od Toločina, 17. tanková divize — u Zamosje, 29. (mot.) pěší divize jihozápadně od Toločina v soustřeďování ve směru na Kopys.

Pěchota, která nás následovala, dosáhla toho dne slabými předsunutými oddíly čáry Bobrujsk–Svisloč–Borisov, hlavní silou čáry Sluck–Minsk.

Hoth dobyl Vitebsk, Hoepner Pskov.

[154] Dne 10. a 11. července se pak přechod přes Dněpr uskutečnil plánovitě a za nízkých ztrát.

Poté co XXIV. tankový sbor 10. v poledne ohlásil, že se jeho přechod u Starého Bychova podařil, odebral jsem se 10. odpoledne ještě jednou k XXXXVII. tankovému sboru, abych se přesvědčil o zaujetí východiště a bojové síle vojska. Generál Streich dosáhl své zajišťovací čáry proti ruskému předmostí západně od Orši. Severozápadně od Orši byla vytvořena další zajišťovací skupina pod plukovníkem Usingerem[269]. Průzkumný oddíl 29. (mot.) pěší divize navázal napravo spojení s SS „Reich". 18. tanková divize byla ve svém východišti. 17. tanková divize dorazila v 10 hodin svými čely k dálnici u Kochanova. Části této divize už stály jihozápadně od Orši v boji na západním břehu Dněpru. 29. (mot.) pěší divize dosáhla svých prostorů. Veliteli divize jsem ještě jednou položil na srdce, že rychlý průnik na Smolensk po zdařilém říčním přechodu je krajně důležitý. Tím se i u XXXXVII. tankového sboru podařilo nesnadné shromáždění do východiště a já hleděl událostem příštího dne vstříc s důvěrou.

[269] Christian Usinger (1894–1949), dělostřelec, poslední hodnost generálporučík, od října 1942 velitel 223. pěší divize, na konci války krátce velitel I. armádního sboru v kuronském kotli; na s. 154 velitel zajišťovací skupiny severozápadně od Orši. Ztotožnění je nejisté — přímá vazba na Oršu a 17. tankovou divizi se v pramenech nenašla a stojí jen na shodě vzácného jména a hodnosti. Zemřel roku 1949 v sovětském zajetí v Šuji u Ivanova.

Pro postup po překročení Dněpru byly vydány tyto úkoly:

XXIV. tankový sbor měl postupovat proti silnici Propojsk–Roslavl. Měl dbát na zajištění svého pravého křídla proti Žlobinu — Rogačevu a levého proti Mogilevu.

XXXXVI. tankovému sboru bylo uloženo postupovat přes Gorki — Počinok na Jelňu a při tom zajišťovat své pravé křídlo proti Mogilevu.

XXXXVII. tankový sbor dostal Smolensk jako hlavní cíl a k tomu úkol zajišťovat křídlo nalevo proti dněperské čáře mezi Oršou a Smolenskem, jakož i proti Orši samé. Nepřítele u Orši kromě toho pozorovaly západně a severozápadně od Dněpru skupiny Streich a Usinger.

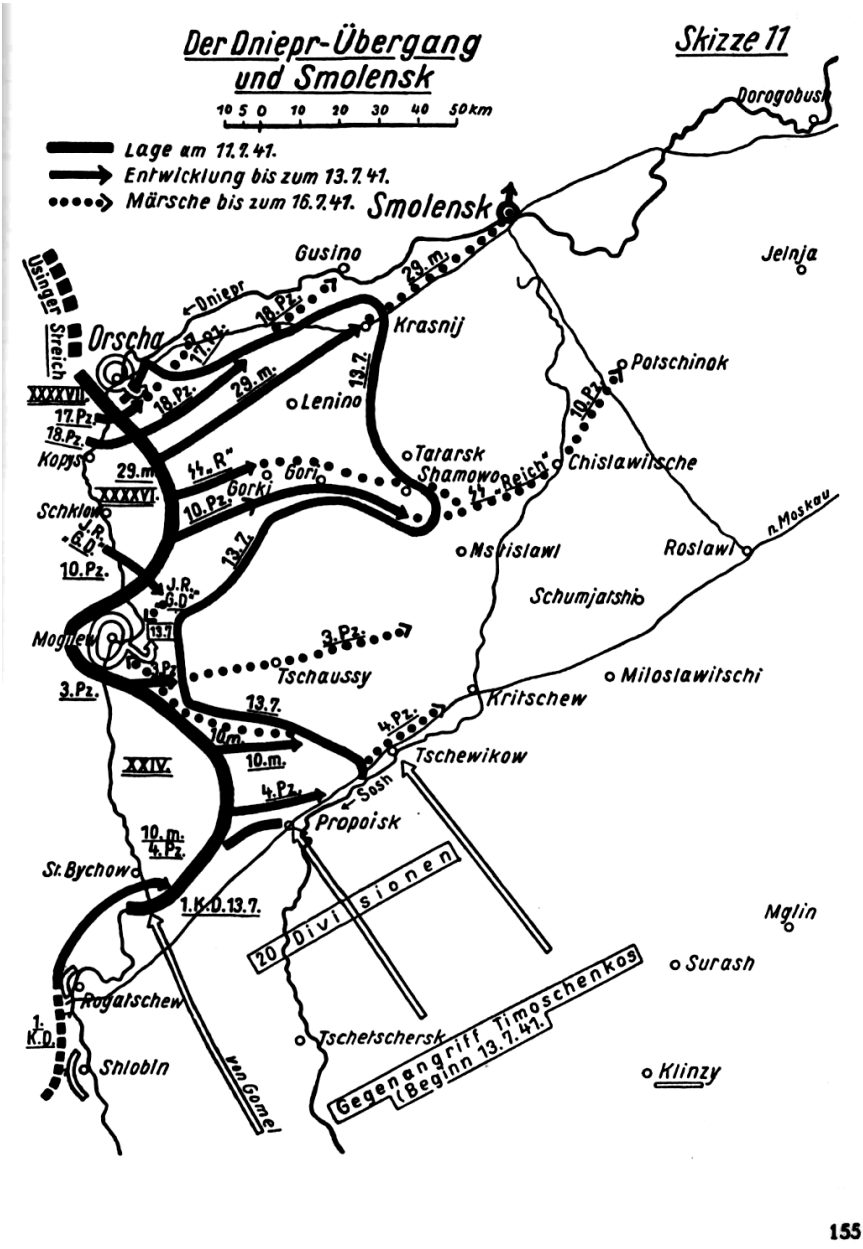
Večer 10. července se u mého štábu objevil na návštěvě italský vojenský přidělenec, generál Marras, kterého jsem znal z Berlína. Doprovázel ho námořní kapitán Bürkner[270]. Pozval jsem oba pány, aby mě příštího dne doprovodili k zamýšlenému přechodu přes Dněpr u Kopysi. Kromě těchto návštěvníků se toho večera objevil podplukovník von Below[271], Hitlerův letecký pobočník, aby se poptal po situaci u tankové skupiny.

Dne 11. července jsem za zářivého slunečního svitu v doprovodu svých dvou hostů opustil v 6.10 své velitelské stanoviště Toločin, který už roku 1812 posloužil jako ubytování Napoleonovi I., abych se odebral k Dněpru u Kopysi a byl přítomen přechodu XXXXVII. tankového sboru.

[s. 155 — celostránková mapa, Skizze 11: Přechod přes Dněpr a Smolensk]

[270] Leopold Bürkner (1894–1975), viceadmirál, od 15. 6. 1938 šéf oddělení Ausland v Amt Ausland/Abwehr OKW a blízký spolupracovník admirála Canarise; v kap. VI doprovázel 10. 7. 1941 italského přidělence Marrase ke Guderianovu štábu — Guderian jej uvádí jen jako „námořního kapitána“ a jménem nikde. Válku přežil, v Norimberku svědčil čestným prohlášením.

[271] Nicolaus von Below (1907–1983), od 16. 6. 1937 do konce dubna 1945 Hitlerův osobní letecký pobočník; v kap. VI přijel 10. 7. 1941 k Guderianovu štábu — Guderian jej tam nazývá podplukovníkem, tehdy byl ještě major. Válku i zajetí přežil, svědčil v Norimberku a zemřel ve svobodě; autor pamětí Als Hitlers Adjutant 1937–45.

Skizze 11 — *Der Dnjepr-Übergang und Smolensk*. Strana 155 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Chislawitsche	Chislaviči	
Dniepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Krasnij	Krasnyj	beze změny: Красный, sídlo městského typu, Kr
Kritschew	Kričev	
Miloslawitschi	Miloslaviči	
Mogilew	Mogilev	
Orscha	Orša	
Potschinok	Počinok	beze změny: Починок, Smolenská oblast, Rusko
Rogatschew	Rogačev	
Schklow	Šklov	
Schumjatschi	Šumjačů	Šumjači (Шумячи)
St. Bychow	Staryj Bychov	dnes Bychov, běl. Bychaŭ (Быхаў)
Tschaussy	Čausy	
Tschetschersk	Čečersk	
Tschewikow	Čerikov	

[156] Jízda podél kolon spějících k řece byla následkem hustého prachu dosti obtížná. Lidé, zbraně i motory trpěli stejnou měrou touto týdny trvající metlou. Zejména válce tankových motorů byly tak vydřeny, že jejich výkon značně poklesl. Na velitelském stanovišti 29. (mot.) pěší divize, těsně u Kopysi, jsem zastihl velícího generála a velitele divize a byl informován o situaci. Pluky 15 a 71 už řeku překročily a dosáhly okraje lesa východně od Kopysi; viděli jsme je v postupu proti asi dvěma nepřátelským divizím (ruský LXVI. armádní sbor s 18. a 54. střeleckou divizí). Na terénu velitelského stanoviště ležela slabá znepokojovací dělostřelecká palba; terén byl mimoto zamořen minami. Postup naší pěchoty bylo možno dobře pozorovat, stejně jako stavbu mostu těsně pod naším stanovištěm. Poté co mě italský atašé opustil, dal jsem se útočným člunem převézt na východní břeh řeky, abych se přesvědčil o pokrocích vojska. Můj záměr jet z Kopysi k XXXXVI. tankovému sboru

se nedal uskutečnit, protože se ještě nepodařilo vytvořit zajištěné pozemní spojení do Šklova.

Mezitím se ukázalo, že 17. tanková divize narazila jižně od Orši na tak silného nepřítele, že se zdálo neúčelné útočit z již získaného malého předmostí dál na východním břehu. Plukovník Licht[272], velitel pluku velící na místě, se proto správně rozhodl předmostí zase vyklidit. 17. tanková divize měla být nyní přitažena přes Kopys za 29. (mot.) pěší divizí.

Na zpáteční cestě k velitelskému stanovišti skupiny jsem u Kochanova zastihl polního maršála von Klugeho a podal mu zprávu o vývoji situace. Potvrdil mnou vydané rozkazy a já ho ze své strany požádal, aby urychlil příchod předsunutých oddílů pěších sborů k Dněpru k uzavření silně obsazených ruských předmostí. Na svém velitelském stanovišti jsem zastihl Hitlerova hlavního pobočníka, plukovníka Schmundta[273], a měl s ním rozmluvu o situaci tankové skupiny.

Po krátkém pobytu v Toločině jsem v 18.15 vyrazil k XXXXVI. tankovému sboru do Šklova. Cesty byly špatné, mosty nouzově opravené. Ve 21.30 jsem tam byl. Silná dělostřelecká palba a opakované nepřátelské nálety na místo přemostění 10. tankové divize přechod ztížily víc než u XXXXVII. tankového sboru. I u SS „Reich" byl most poškozen leteckými útoky. Přesto se přechod podařil a předsunutý oddíl byl již nasazen na Gorki. Upozornil jsem sbor na nutnost nočního postupu, aby se využilo účinku překvapení na protivníka, a jel jsem pak k 10. tankové divizi, abych se přesvědčil o nastoupení

[272] Rudolf-Eduard Licht (1890–1978), od prosince 1939 velitel pěšího (střeleckého) pluku 40 u 17. tankové divize, od července 1941 velitel 17. střelecké brigády, generálmajor 1942, poslední hodnost generálporučík. U Guderiana (s. 156) 11. 7. 1941 jako „na místě velící velitel pluku" vyklidil předmostí jižně od Orši a Guderian jeho rozhodnutí schvaluje.

[273] Rudolf Schmundt (1896–1944), od ledna 1938 hlavní pobočník branné moci u Vůdce, od října 1942 navíc šéf Personálního úřadu pozemního vojska, generál pěchoty od 1. 7. 1944. U Guderiana opakovaně jako prostředník k Hitlerovi — 11. a 12. 7. 1941 na jeho velitelském stanovišti, 10. 12. 1941 písemné hlášení o situaci, 16. 12. 1941 půlhodinové jednání na letišti v Orlu. Byl přítelem Henninga von Tresckowa a zároveň se podílel na výběru Stauffenberga do Frommova štábu; zemřel 1. 10. 1944 na následky zranění z atentátu 20. července — bomba, která ho zabila, byla Stauffenbergova.

[157] předsunutého oddílu.[274] To se také ukázalo jako velmi nutné, neboť vojsko při mém příchodu skutečně ještě nebylo na cestě.

Po nesnadné noční jízdě jsem byl 12. 7. ve 4.30 ráno zpátky v Toločině.

Dne 11. července dosáhly divize tankové skupiny:

1. jezdecká divize — Žlobin–Rogačev, 4. tanková divize a 10. (mot.) pěší divize — u Starého Bychova a severně od něho předmostí východně od Dněpru, 3. tanková divize — prostor jižně od Mogileva v zajištění křídla proti ruskému předmostí.

10. tanková divize a pěší pluk „G. D.“ — jižně od Šklova, SS „Reich“ — u Šklova předmostí východně od Dněpru.

29. (mot.) pěší divize — východně od Kopysi předmostí přes Dněpr, 18. tanková divize — západně od Kopysi, 17. tanková divize — jihozápadně od Orši.

Skupiny Streich a Usinger zajišťovaly západně a severozápadně od Orši proti ruskému předmostí.

Hlavní síla pěchoty dosáhla čáry východně od Slucka — východně od Minska, její předsunuté oddíly Bereziny. Hoth stál u Vitebska.

Dne 12. července přechod pokračoval. Letěl jsem toho dne k XXIV. tankovému sboru. Návštěva trvala 8 hodin; potom jsem přijal Schmundta. U OKH toho dne ještě nebyl jasný obraz o tom, zda bude protivník s to klást před tankovými skupinami skupiny armád „Střed“ nadále houževnatý odpor, nebo zda se bude odpoutávat. Přálo si každopádně, aby se obě tankové skupiny pokusily rozervat frontu tvořící se v prostoru západně od Smolenska a rozbít síly, které se tam objevují. Nadto se uvažovalo, zda nemají být části tankové skupiny 3 (Hoth) případně stočeny severovýchodním směrem, aby obchvatem zničily nepřátelské síly stojící před pravým křídlem 16. armády.

[274] Kapitola je od 9. července psána den po dni; strana 157 končí 13. červencem a strana 160 začíná 17. červencem. V exemplář, z něhož se překládalo, chybějí strany 158–159 a je v nich text, ne obrazová příloha: zápisy ze 14., 15. a 16. července 1941 včetně dobytí Smolenska, které německá vojska obsadila 16. července 1941. Text obou stran se v této edici doplňuje z jiného pramene a jako doplněk se označuje.

Smolensk–Jelňa–Roslavl

Dne 13. července jsem přeložil své velitelské stanoviště na východní břeh Dněpru, do Sjachodů (6 km jihovýchodně od Šklova). Navštívil jsem toho dne 17. tankovou divizi na Dněpru; tato statečná divize zničila od začátku pohybů 502 nepřátelských tanků. Následně jsem viděl části SS „Reich“ při říčním přechodu a mluvil s generály Hausserem a von Vietinghoffem. Postup SS potřeboval urychlení a průzkum směrem na Monastyrščinu jižně od Smolenska, protože se podle výsledků leteckého průzkumu jihozápadně od Gorek rýsovaly ruské pokusy o průlom směrem k Dněpru.

Vynikajícím způsobem vedená 29. (mot.) pěší divize se toho dne přiblížila Smolensku na 18 km.

[158] Dne 14. července jsem nasadil XXXXVI. tankový sbor s SS „Reich“ na Gorki a pak jsem se tam sám odebral[275]. 10. tanková divize dosáhla Gorek a Mstislavle po značných bojích a bolestných ztrátách, zvláště na dělostřelectvu. 29. (mot.) pěší divize dobře postupovala na Smolensk, 18. tanková divize překročila Dněpr a postupovala k zajištění levého křídla 29. (mot.) pěší divize od Krasného na severu a severovýchodě.

XXIV. tankový sbor rozšířil své předmostí směrem na Volkoviči a přitáhl 1. jezdeckou divizi do Starého Bychova.

U OKH byly toho dne zpracovávány první podklady pro pozdější rozdělení sil a členění svazků, které měly na východě zůstat jako okupační vojska. Vycházelo se přitom z myšlenky nasadit v nejdůležitějších průmyslových oblastech a v nejpodstatnějších dopravních uzlech skupiny sil, které by byly vedle okupačních úkolů schopny rychle rozdrtit nově se tvořící odpor výpadem pohyblivých sil do šíře prostorů neobsazených vojskem. V souvislosti s tím bylo přezkoumáno rozdělení sil německého pozemního vojska v evropském prostoru po uzavření operace „Barbarossa“, jakož i přestavba pozemního vojska a jeho možné zmenšení.

[275] Strany 158–159 se v exempláři, z něhož se překládalo, nedochovaly. Jejich text pochází z přepisu dodaného zadavatelem edice; pravost byla ověřena překryvem s následující stranou 160, která ve skenu je, a rejstříkem původního vydání, jenž k těmto stranám vede hesla Franz, Boltenstern a Timošenko. Dvě drobnosti zůstávají nerozhodnuty: přečíslování jednoho výčtu divizí a pravopis „Dubrowno“ proti „Dubrowo“. Čtenář tedy na těchto dvou stranách čte text, který nepochází z téhož exempláře jako stránky ostatní.

Tyto myšlenkové pochody se značně vzdalovaly od tvrdé skutečnosti[276]. Prozatím záleželo na tom dovést operaci „Barbarossa“ k brzkému a úspěšnému uzavření a na to soustředit práci.

Dne 15. července zrána jsem měl na svém velitelském stanovišti návštěvu polního maršála von Kluge. Poté jsem jel k XXXXVI. tankovému sboru do Gorek a odtud k XXXXVII. tankovému sboru do Zverovič (12 km jihozápadně od Krasného). 29. (mot.) pěší divize dosáhla jižního okraje Smolenska, 18. tanková divize Dněpru severně od Krasného. Rusové se vraceli po dálnici z Orši na Smolensk ve čtyřech až pěti kolonách vedle sebe.

V 17.40 další jízda směrem na Smolensk. Po cestě letecký útok na generálskou skupinu, bez ztrát. V 19.15 před Smolenskem rozmluva s prvním důstojníkem generálního štábu 29. (mot.) pěší divize, schopným majorem Franzem[277], který hlásil, že divize u Smolenska dobře postupuje, ovšem za citelných ztrát. Už nyní se projevovalo oprávněné přání po náhradě mužstva a materiálu. V 23 hodin jsem dorazil na velitelské stanoviště skupiny, mezitím předsunuté do Gorek.

[159] Dne 16. července dobyla 29. (mot.) pěší divize Smolensk[278]. Dosáhla tím jako první operačního cíle, který jí byl vytčen. Byl to vynikající výkon. Od velitele divize, generála von Boltensterna, až po posledního střelce vykonali všichni příslušníci svou povinnost jako statečtí vojáci.

---

[276] Téhož dne, 14. července 1941, vydal Hitler prostřednictvím OKW směrnici, podle níž bude po porážce Sovětského svazu možno pozemní vojsko „v nejbližší době značně zmenšit“ a hlavní zbrojní úsilí se přenese na letectvo. Tři týdny po začátku tažení tedy nešlo o dojem, nýbrž o úřední rozhodnutí. Guderianova věta, že se těmito myšlenkovými pochody „člověk značně vzdaloval od tvrdé skutečnosti“, naproti tomu není dobový záznam: je napsána pro paměti, jejichž první vydání vyšlo roku 1950. Úřední text z července 1941 a autorův poválečný komentář stojí v této pasáži vedle sebe bez rozlišení.

[277] Gerhard Franz (1902–1975), Ia 29. (mot.) pěší divize od 1. 7. 1939 do 23. 12. 1941 a Rytířský kříž 24. 7. 1941, později náčelník štábu Afrikakorpsu a generálmajor; v textu na s. 158 jako „zdatný major Franz“, rejstřík jej vede k s. 159. Po aféře Reichel roku 1942 odsouzen ke dvěma letům pevnosti, ale za několik týdnů propuštěn; americké zajetí do 12. 5. 1948.

[278] Velitelem 29. (mot.) pěší divize, kterou Guderian na této straně jmenovitě chválí za dobytí Smolenska, byl generál Walter von Boltenstern; divizi velel od září 1940 do září 1941 a 13. srpna 1941 za Smolensk dostal Rytířský kříž. Týž Boltenstern nařídil 17. června 1941 — tedy pět dní před začátkem tažení —, že „každý důstojník má právo a povinnost rozhodnout“ o sabotérech a záškodnících, kteří mu budou předvedeni, a obešel tím Guderianův vlastní doplněk k výnosu o výkonu válečného soudnictví. Na straně 138 přitom Guderian tvrdí, že výnos u jeho vojsk nikdy nebyl uplatněn, a Boltensterna tam nejmenuje. Podrobnosti viz vysvětlivku ke straně 174.

Dne 16. července stály ostatně:

1. jezdecká divize — jihovýchodně od Starého Bychova, 4. tanková divize — mezi Čerikovem a Kričevem, 3. tanková divize — mezi Čausy a Moljatiči, 10. (mot.) pěší divize — jižně od Mogileva.

10. tanková divize — mezi Chislaviči a Počinkem, SS „Reich“ — za ní, pěší pluk „G. D.“ — severně od Mogileva.

29. (mot.) pěší divize — Smolensk, 18. tanková divize — u Krasného–Gusina, 17. tanková divize — u Ljad–Dubrovna.

Předsunuté oddíly pěchoty dosáhly Dněpru. Byly sestaveny z průzkumných oddílů a z těch nemnoha motorizovaných jednotek, jimiž pěší divize disponovaly. Jejich bojová síla byla tedy malá.

[160] Dne 17. července jsem letěl k XXIV. tankovému sboru a navštívil 1. jezdeckou divizi, stojící v prudkém boji proti ruským útokům na pravém křídle u Dněpru.

Toho dne dosáhly:

1. jezdecká divize — jižně od Starého Bychova, 10. (mot.) pěší divize — západně od Čerikova, 4. tanková divize — Kričev, 3. tanková divize — Lobkoviči.

10. tanková divize — prostor mezi Počinkem a Jelňou, SS „Reich“ — Mstislavl, pěší pluk „G. D.“ — Rekotka.

29. (mot.) pěší divize — Smolensk, 18. tanková divize — Katyň–Gusino[279], 17. tanková divize — Ljady–Dubrovno.

U Mogileva a východně od něho, východně od Orši, severně a jižně od Smolenska se objevily silné nepřátelské skupiny. Hoth se dostal do prostoru severně od Smolenska. Pěchota, která nás následovala, se dotáhla k Dněpru.

Skupině armád „Jih“ se podařilo vytvořit předmostí přes Dněstr.

[279] Ke 17. červenci 1941 Guderian zapisuje postavení 18. tankové divize slovy „Katyně — Gusina“ a nic víc. V katyňském lese u Smolenska dala sovětská NKVD v dubnu a květnu 1940 zastřelit polské válečné zajatce z kozelského tábora. Hroby byly nalezeny teprve na začátku roku 1943 a německý rozhlas o nich informoval 13. dubna 1943; v červenci 1941, k němuž se zápis vztahuje, o nich Guderian vědět nemohl. Kniha vyšla poprvé roku 1950, tedy v době, kdy kauza známa byla, a jméno v pochodovém seznamu zůstává bez jediného slova.

Toho dne jsem zároveň s Hothem a Richthofenem[280] obdržel dubovou ratolest k Rytířskému kříži, jako pátý v pozemním vojsku a jako 24. v branné moci.

Dne 18. července jsem byl u XXXXVII. tankového sboru. 17. tanková divize byla stažena ze svého úkolu zajišťovat křídlo východně od Orši do prostoru jižně od Smolenska, aby čelila Rusům postupujícím od jihu proti městu. V bojích, které se zde rozvinuly, byl statečný velitel této divize, generál Ritter von Weber, smrtelně raněn.

V následujících dnech dobyl XXXXVI. tankový sbor Jelňu a okolí tohoto města proti houževnatému ruskému odporu v opevněných postaveních. Boje v pravém křídle a v týlu sborů pokračovaly.

Do 20. července dosáhly:

1. jezdecká divize — jihovýchodně od Starého Bychova, 10. (mot.) pěší divize — západně od Čerikova, 4. tanková divize — Čerikov–Kričev, 3. tanková divize — Lobkoviči.

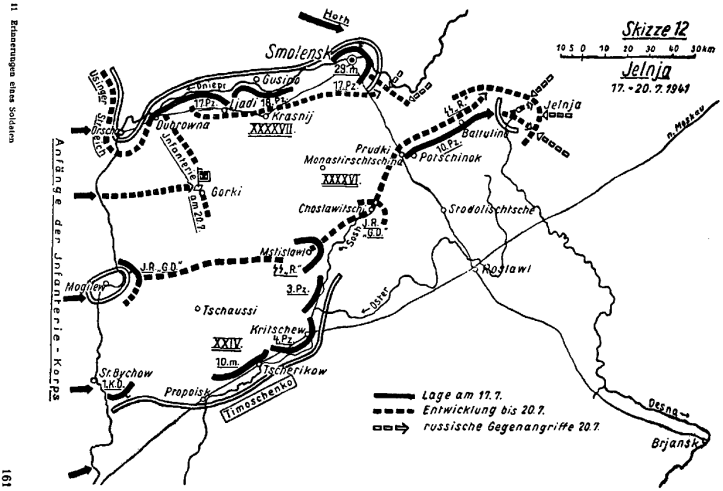
10. tanková divize — Jelňa, SS „Reich“ — Kuzino, pěší pluk „G. D.“ — západně od Chislavič.

17. tanková divize — jižně od Smolenska, 29. (mot.) pěší divize — Smolensk, 18. tanková divize — Gusino.

Ruské protiútoky u XXIV. tankového sboru a na Smolensk trvaly; nové útoky se rozvíjely u Jelni. Pěchota, která nás následovala, překročila Dněpr. Hoth se chystal severovýchodně od Smolenska obklíčit silné ruské síly. K tomu bylo třeba součinnosti tankové skupiny 2 od jihu, směrem na Dorogobuž. Měl jsem živé přání mu pomoci a odebral se 21. července k XXXXVI. tankovému sboru, abych potřebné pohyby zařídil. Jižní a západní část Smolenska ležela pod nepřátelskou dělostřeleckou palbou, takže jsem musel město objet obloukem terénem. K poledni jsem zastihl u Slobody pluk 17. tankové divize, který zajišťoval jihovýchodní křídlo. 45 km jihovýchodně od Smolenska jsem pak zastihl velitelské stanoviště XXXXVI. tankového

[280] Wolfram Freiherr von Richthofen (1895–1945), v prosinci 1941 velitel VIII. leteckého sboru v hodnosti General der Flieger, generálplukovník od 1. 2. 1942, generál polní maršál od 16. 2. 1943. U Guderiana (s. 237) rozmluva z 8. 12. 1941, v níž se oba shodli na celkové situaci; Guderianova poznámka pod čarou „Feldmarschall der Luftwaffe“ je anachronismus o dvě hodnosti. Zemřel 12. 7. 1945 v americkém zajetí v Bad Ischlu.

[s. 161 — celostránková mapa, Skizze 12: Jelňa, 17.–20. 7. 1941]

Skizze 12 — *Jelnja*. Strana 161 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Choslawitschi	Chislaviči	
Dniepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Krasnij	Krasnyj	beze změny: Красный, sídlo městského typu, Kr
Kritschew	Kričev	
Mogilew	Mogilev	
Monastirschtschina	Monastyrščina *	
Orscha	Orša	
Potschinok	Počinok	beze změny: Починок, Smolenská oblast, Rusko
St. Bychow	Staryj Bychov	dnes Bychov, běl. Bychaŭ (Быхаў)

na mapě	česky	dnes
Stodolischtsche	Stodolišče	beze změny: Стодолище, Smolenská oblast, Rusk
Tschaussi	Čausy	
Tscherikow	Čerikov	

[162] sboru v Kiseljovce, informoval se o situaci a prohlédl si pak postavení pěšího pluku „G. D.“ jižně od stanice Vaskovo, 35 km severně od Roslavle, proti prozatím ještě slabému nepříteli s dělostřelectvem. Všechny síly XXXXVI. tankového sboru byly zapleteny do bojů a v tu chvíli vázány. Rozhodl jsem se proto vystřídat pěší pluk „G. D.“ 18. tankovou divizí, která se měla v nejbližších dnech stát u Gusina na horním toku Dněpru postradatelnou, abych XXXXVI. tankovému sboru umožnil důrazně zasáhnout na podporu Hotha. Z velitelského stanoviště XXXXVI. tankového sboru jsem rádiovou zprávou vydal potřebné rozkazy. Tento sbor měl nasadit všechny dostupné síly směrem na Dorogobuž, velitel bitevních letců měl odrazit probíhající ruské protiútoky jihovýchodně od Jelni ze směru Spas-Demensk. Během zpáteční cesty jsem dostal několik rádiových zpráv svého štábu, které z podnětu vyšších míst činily nasazení SS „Reich“ směrem na Dorogobuž naléhavým. V tu chvíli však nebylo možné udělat víc, než co už XXXXVI. tankový sbor zařídil. Ani u XXXXVII. tankového sboru, kam jsem se na zpáteční cestě ještě jednou zastavil, nebylo prozatím možné dosáhnout víc.

Všechno záviselo na tom, brzy vytáhnout 18. tankovou divizi ze zajišťování křídla u Gusina a uvolnit tím síly k postupu na sever. Ale právě tady polní maršál von Kluge ve své starosti o levé křídlo tankové skupiny podél Dněpru opakovaně osobně zasáhl a 18. tankovou divizi zadržel — zase, jako u Białystoku, aniž mě o svých bezprostředních zásazích uvědomil. Pro útok na Dorogobuž tím bohužel chyběly síly.

Polní maršál von Kluge s Guderianem na východní frontě, srpen 1941
Buschke, NAC 2-674 · volné dílo

Večer přes nepřátelskou dělostřeleckou palbu u Smolenska, která vyhodila ze sedla mého udatnou motocyklovou spojku Höllriegela[281] — naštěstí aniž ho zranila — na velitelské stanoviště skupiny v Chochlovu, západně od města.

Město Smolensk boji, které se o ně vedly, utrpělo málo. 29. (mot.) pěší divize přešla po dobytí starého města ležícího jižně od Dněpru 17. července přes řeku a dobyla na severním břehu průmyslovou čtvrť města, aby usnadnila spojení s Hothem.

Při jedné návštěvě postavení jsem si v těch dnech prohlédl katedrálu. Byla neporušená. Při vstupu návštěvníka překvapilo protináboženské muzeum, jímž byl vybaven vchod a levá polovina Božího domu. U brány stála z vosku postava žebráka prosícího o almužnu. Uvnitř představovaly voskové figuríny v životní velikosti měšťanské stavy ve značném přehánění, aby

[281] Guderianův motospojka, kterého v červenci 1941 u Smolenska vyhodila ze sedla dělostřelecká palba, aniž ho zranila.

ukázaly, jak znevýhodňovaly a vykořisťovaly proletariát. Pěkné to nebylo. Pravá polovina kostela[282] byla ponechána náboženskému užívání. Zřejmě se pokusili stříbrné oltářní náčiní a svícny ukrýt, ale do našeho příchodu to už nestihli dokončit. Každopádně ležel ten velký poklad na hromadě uprostřed

[163] místnosti. Dal jsem pátrat po nějakém Rusovi, jemuž bych mohl za vzácné náčiní předat odpovědnost. Našli kostelníka, starého muže s velkým bílým vousem, kterého jsem prostřednictvím tlumočníka pověřil, aby vzal cennosti do své péče a odnesl je. Vzácné zlacené dřevořezby ikonostasu byly neporušené. Co se s kostelem stalo později, nevím. My jsme se tehdy každopádně snažili jej zachovat.

Dne 23. července jsem v Talaškině, 15 km jižně od Smolenska, zastihl generála Ritter von Thoma[283] — jednoho z našich nejstarších a nejzkušenějších tankových důstojníků, který se svým železným klidem a vynikající statečností vyznamenal už v první světové válce a ve Španělsku a nyní se osvědčil znovu —, pověřeného vedením 17. tankové divize místo generála Ritter von Weber. Divize udržovala spojení mezi XXXXVI. a XXXXVII. tankovým sborem a zajišťovala na Dněpru proti ruským pokusům o průlom na jih, kterých se 4. armáda stále ještě obávala.

[282] Kostely zavřela sovětská moc: v Ruské federativní republice klesl počet činných pravoslavných chrámů z 29 584 roku 1927 na méně než 500 do roku 1940. Protináboženská kampaň byla zastavena teprve v září 1941, kdy byly zrušeny poslední protináboženské časopisy i Svaz bojovných bezbožníků. V létě a na podzim 1941 otevírali němečtí vojáci na obsazeném území zavřené kostely a obřady přitahovaly velké zástupy; okupační moc obnovu bohoslužeb připouštěla, nedovolila však otevřít semináře a na duchovenstvo místy naléhala, aby přerušilo svazky s moskevským patriarchátem. Otevírání kostelů vojskem skončilo po Hitlerově výnosu.

[283] Wilhelm Josef Ritter von Thoma (11. září 1891 Dachau — 30. dubna 1948 tamtéž), tehdy generálmajor, naposledy generál tankových vojsk. Rytířský kříž Vojenského řádu Maxe Josefa, který dostal roku 1916, mu přinesl osobní šlechtictví („Ritter von“). V letech 1936–1939 velel tankové části legie Condor ve Španělsku, tedy prvnímu bojovému nasazení německých tanků vůbec — tím dostává Guderianovo „jeden z našich nejstarších a nejzkušenějších tankových důstojníků“ (s. 163) přesný obsah. 17. tankové divizi velel od 21. července (podle části zdrojů od 17. 7.) do 15. září 1941, tedy i 25. srpna, kdy ho Guderian uvádí na s. 185; 2. září 1941 byl lehce zraněn a ve velení ho vystřídal vrátivší se Arnim, jak kniha uvádí na s. 200. Od října 1941 velel 20. tankové divizi, od září 1942 Německému africkému sboru; 4. listopadu 1942 padl u Tel el Mampsry do britského zajetí a byl tehdy nejvýše postaveným britským zajatcem. V odposlouchávaném generálském táboře Trent Park se vyjadřoval ostře protinacisticky a v rozhovoru s Ludwigem Crüwellem mluvil o raketových zkouškách v Kummersdorfu, které viděl při návštěvě s Brauchitschem — britské zpravodajství to přivedlo k Peenemünde. Roku 1946 mu v zajetí amputovali nohu; zemřel na srdeční infarkt ve svém rodném Dachau. Guderianovy údaje jsou správné.

V lese 11 km západně od Jelni leželo velitelské stanoviště XXXXVI. tankového sboru. Generál von Vietinghoff podal zprávu o ruských protiútocích na Jelňu, které šly z jihu, východu a severu za velmi silné dělostřelecké podpory. Kvůli nedostatku munice, který se objevil poprvé, nedostatku munice mohl sbor ostřelovat jen nejdůležitější cíle. Vietinghoff chtěl, jakmile bude pěší pluk „G. D." vystřídán 18. tankovou divizí, vyrazit směrem na Dorogobuž na podporu Hotha. Dosud ztroskotaly všechny pokusy dostat se vpřed přes úsek Uži severozápadně od Jelni směrem na Svirkolučje. Silnice Glinka — Klimjatino, zanesená v našich mapách jako „dobrá", ve skutečnosti vůbec neexistovala. Cesty na sever byly bažinaté a pro motorová vozidla nesjízdné. Všechny pohyby se musely konat pěšky a byly proto velmi namáhavé a zdlouhavé.

Pak jsem jel k 10. tankové divizi, kde generál Schaal podal působivé vylíčení dosavadních bojů o Jelňu. Jeho vojska zničila za jeden den 50 nepřátelských tanků, pak ale uvízla na dobře vybudovaných postaveních Rusů. Počítal s výpadkem třetiny svých vozidel. Munice se musela dovážet pozemním přesunem na 450 km.

Nakonec ještě k SS „Reich" severně od Jelni. Divize zajala den předtím 1 100 mužů, ale mezi Jelňou a Dorogobužem se nedostala vpřed. Silné ruské nálety postup zdržely. Odebral jsem se k nejpřednějším hlídkám, k motocyklovým střelcům pod statečným Hauptsturmführerem Klingenbergem[284], abych získal osobní dojem z terénu a situace. Výsledkem bylo přesvědčení, že se musí vyčkat příchodu pěšího pluku „G. D.", než bude moci útok směrem na Dorogobuž začít.

Ve 23 hodin na novém velitelském stanovišti skupiny 2 km jižně od Prudek.

[164] Silné ruské útoky pokračovaly v příštích dnech s nezmenšenou prudkostí. Přesto bylo možno na pravém křídle ještě dosáhnout pokroků, zatímco ve středu dorazily 18. tanková divize a první pěší divize jako vítané posily. Pokusy dostat se vpřed směrem na Dorogobuž však ztroskotaly úplně.

[284] Fritz Paul Heinrich Otto Klingenberg (1912–1945) — * 17. 12. 1912 Rövershagen, † 23. 3. 1945 na západním okraji Herxheimu, zabit zásahem tankového granátu; pohřben na německém vojenském hřbitově v Andilly. V dubnu 1941 jako SS-Hauptsturmführer a velitel 2. roty motocyklového praporu divize SS „Reich" vjel se šesti muži do Bělehradu a 12. dubna přijal kapitulaci města z rukou starosty Jevrema Tomiće; za to Rytířský kříž 14. 5. 1941. V téže hodnosti a u téhož praporu ho Guderian v červenci 1941 zastihl u Jelni jako „statečného Hauptsturmführera". Od 21. 12. 1944 SS-Standartenführer, od 12. 1. 1945 velitel divize SS „Götz von Berlichingen".

Z výsledků průzkumu posledních dní vyplynulo, že je třeba počítat s objevením čtyř nových ruských armádních štábů východně od čáry Novgorod-Severskij — západně od Brjanska — Jelňa — Ržev — Ostaškov, na níž Rusové budovali zákopy.

Do 25. července dosáhly:

1. jezdecká divize — prostor jihovýchodně od Nového Bychova, 4. tanková divize — Čerikov–Kričev, 10. (mot.) pěší divize — Čerikov, 3. tanková divize — Lobkoviči.

263. pěší divize, kulometný prapor 5, pěší pluk „G. D.“, 18. tanková divize a 292. pěší divize — prostor jižně od Prudek a letiště Šatalovka, na němž přistáli naši bitevní letci a které jsme proto museli zajišťovat proti ostřelování ruským dělostřelectvem a minomety.

10. tanková divize — Jelňa, SS „Reich“ — severně od Jelni.

17. tanková divize — Čencovo a jižně, 29. (mot.) pěší divize — jižně od Smolenska, 137. pěší divize — Smolensk.

U Bobrujska se na hlavní postupové silnici objevila nepřátelská jízda.

Dne 26. července Rusové pokračovali ve svých útocích u Jelni. Požádal jsem o přisunutí 268. pěší divize, abych posílil frontu v jelňanském oblouku a mohl dát tankům klid a čas na údržbu techniky, které po namáhavých pochodech a bojích nutně potřebovaly. V poledne jsem u 3. tankové divize blahopřál Modelovi k zaslouženému Rytířskému kříži a dal si od něho podat zprávu o stavu jeho divize. Následně u 4. tankové divize setkání s generály svobodným pánem von Geyr a svobodným pánem von Langermann. K večeru přišla zpráva, že se Rusové u 137. pěší divize vlomili do předmostí Smolensk na severním břehu Dněpru.

Rádiový průzkum ukázal, že mezi ruskou 21. armádou v Gomelu, 13. armádou v Rodni a 4. armádou jižně od Roslavle existuje souvislost.

U Hotha se toho dne podařilo uzavřít kotel východně od Smolenska od severu. Zbytky asi deseti ruských divizí se tím dostaly do moci tankové skupiny 3. V našich zádech byl zničen silný nepřítel, nacházející se ještě u Mogileva.

Po návratu na velitelské stanoviště jsem ve 22 hodin dostal výzvu skupiny armád, abych byl příštího dne ve 12 hodin na poradě na letišti v Orši. Tato rozmluva byla tím potřebnější, že se v

[165] posledních dnech ukázaly rozdíly v názorech na situaci, které naléhavě potřebovaly vyjasnit. Zatímco totiž 4. armáda považovala ohrožení prostoru Smolenska za velmi vážné, byli jsme u tankové skupiny toho názoru, že nebezpečnější nepřítel stojí nyní na jihu u Roslavle a na východě u Jelni. Následkem zadržování svazků na Dněpru západně od Smolenska byly v posledních dnech v prostoru Roslavle způsobeny krize a ztráty, kterým se dalo předejít. Vztah mezi vrchním velitelem 4. armády a mnou se tím vyostřil v nežádoucí míře.

Dne 27. července jsem letěl v doprovodu náčelníka svého štábu, podplukovníka svob. pána von Liebenstein, přes Oršu do Borisova ke štábu skupiny armád, abych si vyžádal nové směrnice pro pokračování operací a podal zprávu o stavu vojska. Očekával jsem, že dostanu směr úderu na Moskvu, nanejvýš na Brjansk, dověděl jsem se však ke svému překvapení, že Hitler nařídil úder 2. armády a tankové skupiny 2 na Gomel — pro tankovou skupinu 2 tedy jihozápadním směrem, ve směru k domovu —, aby se obklíčilo osm až deset ruských divizí, které se tam nacházely.

Bylo nám řečeno[285], že Vůdce trvá na stanovisku, že velké obchvatné operace jsou falešná nauka generálního štábu, která měla oprávnění na západě. Tady ale záleží na tom zničit tvořením malých kotlů živou sílu nepřítele. Všichni účastníci porady byli toho názoru, že tím nepřítel znovu a znovu dostane čas postavit nové formace, svými nevyčerpatelnými silami vybudovat týlové linie, a že tažení tak nikdy nebude možno dovést k tak naléhavě nutnému rychlému závěru.

I OKH bylo ještě před několika dny zcela jiného názoru. Na důkaz svého tvrzení budiž uveden následující zápis z úředního pramene, který mi byl přístupný; pochází z 23. července 1941 a zní:

> *„Rozhodnutí o dalším nasazení k pokračování operací vychází z názoru, že dosažením prvního operačního cíle, daného pokynem k nástupu, je hlavní síla operačně schopné ruského vojska poražena. Na druhé straně se počítá s tím, že protivník s pomocí*

[285] Větu o tom, že „velké obchvatné operace jsou falešná nauka generálního štábu“, podává Guderian v nepřímé řeči slovy „bylo nám řečeno“: na poradě v Borisově 27. července 1941 ji pronesl někdo za Hitlera, Guderian neříká kdo, a jiný záznam toho výroku se nedoložil. Doložen je směr, jímž Hitlerovy směrnice toho měsíce šly: směrnice č. 33 z 19. července 1941 přestala pokládat Moskvu za hlavní cíl, tankovou skupinu 2 obrátila na jihovýchod ke spojení s tankovou skupinou 1 a postup na Moskvu ponechala pěším silám skupiny armád „Střed“. Text sám zprostředkování přiznává; čtenář by přesto větu snadno přečetl jako Hitlerův výrok.

svých silných záloh v lidech a dalším bezohledným nasazením umožní, aby dalšímu německému postupu kladl ve směrech pro něj důležitých houževnatý odpor. Těžiště nepřátelského odporu bude přitom třeba očekávat na Ukrajině, před Moskvou a před Leningradem.

Záměrem OKH je rozbít ještě existující nebo nově se tvořící nepřátelské síly a rychlým zabráním nejdůležitějších průmyslových oblastí na Ukrajině západně od Volhy, v oblasti Tula — Gorkij — Rybinsk — Moskva a kolem Leningradu vzít nepříteli možnost materiálního

[166] *znovuvyzbrojení. Úkoly, které z toho pro skupiny armád jednotlivě vyplývají, a v hrubých rysech předpokládané rozdělení sil budou nejprve stanoveny výše uvedeným dálnopisem a blíže vypracovány ve směrnici.“*

Lhostejno, jaké rozhodnutí Hitler nakonec učiní, pro tankovou skupinu 2 bylo nutné nejprve zúčtovat s nejnebezpečnějším nepřítelem v pravém křídle. Přednesl jsem proto vrchnímu veliteli skupiny armád své rozhodnutí k útoku na Roslavl, abych z tohoto silničního uzlu ovládal stejnou měrou cesty na východ, jih i jihozápad, a požádal o podřízení sil k tomu potřebných.

Tankové skupině 2 byly v souhlasu s mou žádostí podřízeny:

a) pro útok na Roslavl VII. armádní sbor se 7., 23., 78. a 197. pěší divizí, IX. armádní sbor s 263., 292. a 137. pěší divizí;

b) pro vystřídání tankových divizí potřebujících klid a opravu v jelňanském oblouku XX. armádní sbor s 15. a 268. pěší divizí.

1. jezdecká divize byla mezitím podřízena 2. armádě.

Podřízení tankové skupiny 4. armádě bylo zrušeno. Má vojska nesla pro nejbližší dobu označení „armádní skupina Guderian“.

Útok k odstranění ohrožení křídla od Roslavle byl rozvržen takto:

XXIV. tankový sbor měl dvěma divizemi, 10. (mot.) pěší divizí a 7. pěší divizí od VII. armádního sboru, převzít ochranu hlubokého pravého křídla proti prostoru Klimoviči–Miloslaviči obsazenému nepřítelem. S 3. a 4. tankovou divizí měl úkol dobýt Roslavl a odtud zajistit spojení s IX. armádním sborem, nasazeným od severu mezi potokem Oster a Desnou.

VII. armádní sbor měl 23. a 197. pěší divizí postupovat přes Petroviči — Chislaviči v návaznosti na 3. tankovou divizi proti silnici Roslavl–Stodolišče–Smolensk. 78. pěší divize následovala ve druhé linii.

IX. armádní sbor měl 263. pěší divizí mezi zmíněnou silnicí a potokem Oster, 292. pěší divizí mezi potokem Oster a Desnou postupovat od severu k jihu s těžištěm nalevo proti silnici Roslavl–Jekimoviči–Moskva. Ochranu jeho levého křídla měla převzít 137. pěší divize přitažená od Smolenska. Mimoto byl posílen částmi XXXXVII. tankového sboru, zvláště jeho dělostřelectvem.

Útok byl pro XXIV. tankový sbor a VII. armádní sbor stanoven na 1. srpna, pro IX. armádní sbor, který nevěřil, že bude moci být včas hotov, na 2. srpna.

Nejbližší dny byly věnovány přípravě útoku. Zejména musely nově podřízené pěší sbory, které dosud sotva proti

[167] …Rusům v boji sotva stály, být seznámeny s mými útočnými metodami. Protože se ještě nikdy nedostaly s tanky do tak těsného styku, byly tu jisté pochybnosti, zvláště u IX. armádního sboru, jehož výtečného velícího generála Geyera[286] jsem velmi dobře znal jako svého dřívějšího nadřízeného z Truppenamtu říšského ministerstva obrany a z V. vojenského okruhu, k němuž patřil Würzburg. Generál Geyer byl znám svým „rozumem ostrým jako břitva“, který už v první světové válce pochvalně zmínil generál Ludendorff. Prohlédl teď ovšem slabiny mého útočného postupu a uvedl je při rozmluvě s velícími generály na přetřes. Pokusil jsem se jeho námitky proti své taktice odstranit slovy: „Tenhle útok je matematika!“ — což mělo znamenat: „Jeho úspěch je jistý.“ Generál Geyer však nebyl nikterak přesvědčen, že tomu tak bude, a já měl v malé ruské školní světnici, kde se setkání konalo, proti svému starému šéfovi těžkou pozici. Teprve na bojišti nahlédl správnost nařízeného postupu a pak velkou osobní statečností podstatně přispěl ke zdaru útoku.

Dne 29. července mi plukovník Schmundt, Hitlerův hlavní pobočník, odevzdal dubové ratolesti k Rytířskému kříži a využil příležitosti k rozmluvě o mých názorech. Vyložil, že pro Hitlera existují tři cíle:

[286] Hermann Geyer (1882–1946), velitel IX. armádního sboru od 25. 10. 1939 do 31. 12. 1941; v letech 1928–1931 vedl oddělení T 1 Truppenamtu a byl tedy Guderianovým nadřízeným — „einen schweren Stand gegen meinen alten Chef“ (s. 167). Po válce starosta v Höfen an der Enz; 10. 4. 1946 odmítl provést rozkaz generála Kœniga o odsunu vyhnanců a spáchal sebevraždu. Nezaměňovat s Geyrem von Schweppenburgem na s. 303.

1. Severovýchod, tedy Leningrad. Ten musí být za všech okolností dobyt, aby byl Balt volně splavný pro přísun ze Švédska a pro zásobování skupiny armád Sever.

2. Moskva, jejíž průmysl je důležitý, a

3. jihovýchod, tedy Ukrajina.

Z jeho výkladu vyplynulo, že Hitler ještě nebyl definitivně rozhodnut k útoku na Ukrajinu. Položil jsem proto Schmundtovi naléhavě na srdce, aby se u Hitlera zasadil o průnik rovnou na Moskvu, srdce Ruska, a zrazoval ho od vedení malých úderů, které nám přinesou jen ztráty, ale nic nerozhodnou. Mimoto jsem požádal, aby nebyly zadržovány nové tanky a náhradní díly, protože jinak nebude možno toto tažení rychle ukončit.

Dne 30. července bylo u Jelni odraženo třináct útoků.

Dne 31. července se vrátil styčný důstojník vyslaný k OKH, major von Below[287], a přinesl mi tuto orientaci:

> *„Cíle Oněžské jezero — Volha, vytčené pro 1. říjen, se už nepovažují za dosažitelné. S jistotou se věří, že bude možno dosáhnout čáry Leningrad–Moskva a jižně od ní. OKH a náčelník generálního štábu stojí před velmi nevděčným úkolem, protože všechny operace jsou řízeny úplně shora. Definitivní rozhodnutí o dalším vedení operací ještě nepadlo.“*

[168] Na definitivním rozhodnutí o dalším vedení operací teď ovšem záviselo všechno, i taková jednotlivost, zda se má držet oblouk postavení u Jelni, vyčnívající přes naši frontu, nebude-li se postupovat dál směrem na Moskvu — protože ten oblouk skrýval nebezpečí trvalých, těžkých ztrát. Přísun munice pro poziční válku, která tu vznikala, byl nedostatečný. Není divu: vzdálenost od výkonné koncové stanice železnice činila 750 km. Dráha sice už byla do Orši přestavěna na německý rozchod, byla ale málo výkonná. Pro úseky dosud nepřestavěné scházely ruské lokomotivy.

[287] Major von Below, který se 31. července 1941 vrátil od OKH se zprávou o vedení operací, není Nicolaus von Below, Hitlerův letecký pobočník ze strany 154. Nicolaus von Below (1907–1983) byl u Hitlera leteckým pobočníkem od června 1937 až do konce dubna 1945. Major von Below byl přechodně vyslaným styčným důstojníkem OKH u tankové skupiny 2 — Guderian to sám potvrzuje na straně 193, kde jmenuje tři postupné držitele toho místa: Belowa, Nagela a Kahldena; jeho křestní jméno se zjistit nepodařilo. Rejstřík původního vydání oba muže slučuje do jednoho hesla: strany 154 a 307 patří Nicolausovi, strany 167 a 193 styčnému důstojníkovi.

Přece jen tu ještě byla naděje, že Hitler dojde k jinému rozhodnutí, než jaké nám bylo řečeno při poradě v Borisově 27. července u skupiny armád „Střed“.

Dne 1. srpna začal útok na Roslavl u XXIV. tankového sboru a VII. armádního sboru. Odebral jsem se časně ráno nejprve k VII. armádnímu sboru, nemohl jsem ale podél postupové silnice nalézt velitelská stanoviště sboru ani 23. pěší divize. Při jejich hledání jsem kolem 9. hodiny dosáhl jezdeckého čela 23. pěší divize. Protože dál vpředu už žádný štáb být nemohl, zastavil jsem a dal si od jezdců vypovědět, co dosud z nepřítele zpozorovali. Byli tou nečekanou návštěvou velmi udiveni. Pak kolem mne přepochodoval pěší pluk 67 pod podplukovníkem svobodným pánem von Bissing[288], mým dlouholetým domovním sousedem z Berlína-Schlachtensee. Poznámky vojáků, když mě poznali, rovněž prozrazovaly radostné překvapení.

Cestou ke 3. tankové divizi jsem se pak na postupové silnici 23. pěší divize dostal do náletu vlastních letců, který vyvolal vážné ztráty. První bomba dopadla 50 m před můj vůz. Nedostatečný výcvik a malá frontová zkušenost mladých lidí vedly přes zřetelné označení vojska a jasné rozkazy o silnicích námi obsazených k tomuto politováníhodnému případu. Kromě toho proběhl postup 23. pěší divize bez vážného odporu.

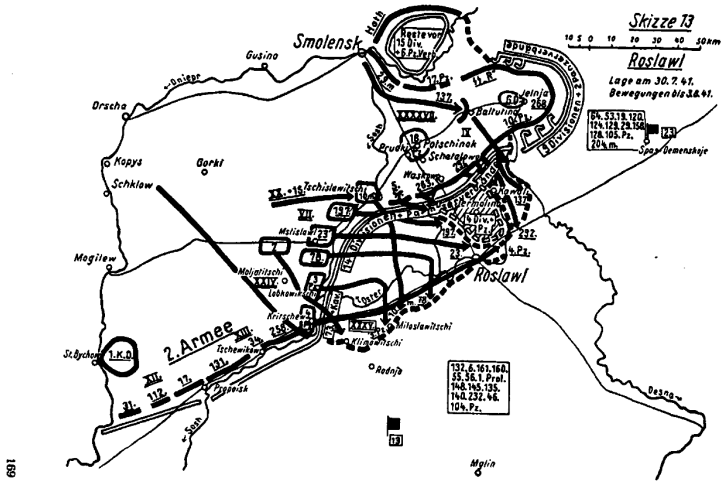
Odpoledne jsem byl u nejpřednějších částí 3. tankové divize těsně západně od úseku Osteru jižně od Choronjeva. Generál Model hlásil, že dobyl mosty přes potok nezničené a ukořistil při tom nepřátelskou baterii. Vyslovil jsem na místě řadě velitelů praporů a oddílů svůj dík za výkony vojska.

Večer jsem se ještě zastavil u velitelství XXIV. tankového sboru, abych se informoval o celkovém výsledku dne, a ve 2 hodiny ráno jsem byl zpátky na velitelském stanovišti skupiny. Jízda trvala 22 hodin.

Hlavní cíl útoku, Roslavl, byl dobyt!

[s. 169 — celostránková mapa, Skizze 13: Roslavl]

[288] Wilhelm Moritz Frhr. von Bissing (1891–1975), od 1. 1. 1940 podplukovník, syn generálního guvernéra okupované Belgie; po válce profesor národohospodářství na FU Berlin. Identifikace jen pravděpodobná: pěšímu pluku 67 velel v letech 1940–1942 plukovník Rudolf Reichert, Bissing jej nanejvýš zastupoval nebo vedl jen prapor.

Skizze 13 — *Roslawl*. Strana 169 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Dniepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Klimowitschi	Klimoviči	
Kritschew	Kričev	
Lobkowitschi	Lobkoviči	
Miloslawitschi	Miloslaviči	
Mogilew	Mogilev	
Moljatitschi	Moljatiči	
Orscha	Orša	
Potschinok	Počinok	beze změny: Починок, Smolenská oblast, Rusko
Schklow	Šklov	

na mapě	česky	dnes
Spas Demenskoje	Spas-Demensk	Спас-Деменск / Spas-Demensk, Kalužská oblast,
St. Bychow	Staryj Bychov	dnes Bychov, běl. Bychaŭ (Быхаў)
Tschewikow	Čerikov	
Tschislawitschi	Chislaviči	

[170] Dne 2. srpna jsem se dopoledne odebral k IX. armádnímu sboru. Z velitelského stanoviště pěšího pluku 509 od 292. pěší divize bylo možno pozorovat ustupování Rusů. Nasadil jsem vojsko k postupu na jih a námitky sboru proti tomu jsem odmítl. Pak jsem jel k pěšímu pluku 507, jehož předsunutý oddíl byl nasazen na Kozaki. Nakonec jsem se odebral ještě k plukům a ke štábu 137. pěší divize a dal jim pokyn pochodovat dál během noci, aby brzy dosáhly moskevské silnice. Ve 22.30 jsem byl zpátky na svém velitelském stanovišti.

Výkony IX. armádního sboru 2. srpna nebyly příliš přesvědčivé. Rozhodl jsem se proto být 3. srpna znovu u tohoto sboru, abych uvedl postup do pohybu a zajistil zdar útoku. Jel jsem nejprve na velitelské stanoviště 292. pěší divize u Kovalů a odtud k pěšímu pluku 507. Cestou jsem potkal velícího generála a měl s ním zevrubnou rozmluvu o vedení boje. U pěšího pluku 507 jsem pak pochodoval pěšky s nejpřednější rotou a zabránil tím bez mnoha slov zbytečným zastávkám.

Tři kilometry před velkou moskevskou silnicí byly dalekohledem rozpoznány tanky severovýchodně od Roslavle. Všechno se okamžitě zastavilo. Dal jsem nato útočným dělem, které doprovázelo čelo pěchoty, vystřelit bílé světlice, znamení pro vlastní vojsko: „Tady jsem!“ — a dostal jsem odpověď týmž signálem od moskevské silnice. Byli to moji tankisté od tankového pluku 35 ze 4. tankové divize!

Nasedl jsem do vozu a jel ke svým tankům. Poslední Rusové odhazovali pušky a prchali, a na moskevské silnici, u mostu přes řeku Ostrik vyhozeného do povětří, šplhali muži 2. roty tankového pluku 35 přes trámy a prkna, aby mě pozdravili. Byla to rota, kterou ještě donedávna vedl můj nejstarší syn. Měl srdce svých vojáků a oni svou důvěru a náklonnost přenesli na mne.

Nadporučík Krause[289], nynější velitel roty, vylíčil své zážitky a já rotě k jejím výkonům blahopřál.

Kotel kolem Rusů u Roslavle tím byl uzavřen. Musely v něm být obklíčeny tři až čtyři ruské divize. Šlo už jen o to udržet kruh, dokud se Rusové nevzdají. Když se proto o půl hodiny později objevil na místě i generál Geyer, naléhavě jsem ho upozornil na důležitost držení moskevské silnice. 292. pěší divize měla zajišťovat obklíčení frontou k západu ke kotli, 137. pěší divize frontou k východu podél Desny.

Po návratu na velitelské stanoviště jsem se dověděl, že u VII. armádního sboru bylo už zajato 3 700 mužů a ukořistěno 60 děl, 90 tanků a jeden pancéřový vlak.

[171] Mezitím u Jelni zuřily dál těžké boje za značné spotřeby munice. Odevzdali jsme tam svou poslední zálohu, zajišťovací rotu velitelského stanoviště skupiny.

Dne 3. srpna dosáhly: 4. tanková divize — Roslavl,

7. pěší divize a 3. tanková divize — západně od Klimovič, 10. (mot.) pěší divize — Chislaviči, 78. pěší divize — Poňatovka, 23. pěší divize — Roslavl, 197. pěší divize — severně od Roslavle, stejně tak kulometný prapor 5.

263. pěší divize — jižně od Prudek, 292. pěší divize — Kozaki, 137. pěší divize — východní křídlo na Desně.

10. tanková divize, 268. pěší divize, SS „Reich“, pěší pluk „G. D.“ — kolem Jelni, 17. tanková divize — severně od Jelni, 29. (mot.) pěší divize — jižně od Smolenska, 18. tanková divize — Prudki.

Velitelství XX. armádního sboru právě dorazilo.

Na ráno 4. srpna jsem byl povolán do hlavního stanu skupiny armád, abych poprvé od začátku ruského tažení měl přednes u Hitlera. Stáli jsme před rozhodujícím zvratem války!

[289] Helmut Krause (1915–1941), nadporučík u tankového pluku 35 u 4. tankové divize, rotu převzal po Guderianově synovi Heinzi Güntherovi; jeho deník doslova popisuje setkání s Guderianem u mostu přes Ostrik 3. a 5. 8. 1941 a je prvním ze dvou nezávislých potvrzení Guderiana v kap. VI. 10. 10. 1941 u Mcenska uhořel v tanku, který zapálil lahvemi se zápalnou směsí seržant G. I. Amelin. Identifikace velmi pravděpodobná; podle deníku vedl v srpnu 1941 3. rotu, ne 2./35.

Moskva, nebo Kyjev?

Porada s Hitlerem se konala v Novém Borisově v hlavním stanu skupiny armád „Střed“. Přítomni byli Hitler a Schmundt, polní maršál von Bock, Hoth a já a jako zástupce OKH plukovník Heusinger[290], náčelník operačního oddělení. Měli jsme možnost přednést své stanovisko jeden po druhém, a to jednotlivě, takže nikdo nevěděl, co řekl jeho předřečník. Všichni generálové skupiny armád shodně soudili, že rozhodující by bylo pokračování ofenzivy na Moskvu. Hoth ohlásil 20. srpen jako nejbližší možný termín jejího zahájení u své tankové skupiny; já jsem uvedl 15. srpen.

Pak začal za přítomnosti všech mluvit Hitler. Jako svůj první cíl označil průmyslovou oblast kolem Leningradu. Zda se má pak usilovat o Moskvu, nebo o Ukrajinu, nebylo ještě definitivně rozhodnuto. Hitler se zdál klonit k druhému řešení, protože se teď i u skupiny armád „Jih“ zdál rýsovat úspěch, protože dále věřil, že suroviny a potraviny Ukrajiny potřebuje pro další vedení války, a konečně protože věřil, že musí vyřadit poloostrov Krym jako „letadlovou loď Sovětského svazu proti ropným polím Rumunska“. Doufal, že do nástupu zimy bude mít v držení Moskvu a Charkov. Rozhodnutí o této pro nás nejpodstatnější otázce vedení války toho dne nepadlo.

Porada se pak obrátila k jednotlivostem. Pro mou tankovou skupinu bylo důležité, že vyklizení jelňanského oblouku[291] bylo odmítnuto, protože se ještě nedalo posoudit, zda tento výběžek přece jen nebude potřeba jako výchozí postavení pro útok směrem na Moskvu. Zdůraznil jsem, že silné opotřebení našich motorů strašlivým prachem činí jejich obnovu naléhavou,

[290] Adolf Heusinger (1897–1982), vedl operační oddělení OKH od 15. 10. 1940 a od začátku července 1944 byl zastupujícím náčelníkem generálního štábu až do zranění 20. 7. 1944, kdy úřad převzal Guderian; v knize plukovník na poradě s Hitlerem 4. 8. 1941 v Novém Borisově. O spiknutí věděl, nepodílel se, 23. 7. 1944 zatčen gestapem a v říjnu propuštěn; roku 1956 popřel, že by Volkssturm byl jeho nápad (s. 328). Po válce organizace Gehlen, roku 1957 první generální inspektor Bundeswehru.

[291] Jelňanský oblouk byl výběžek německé fronty u Jelni jihovýchodně od Smolenska, který tanková skupina 2 obsadila 19. července 1941 a který měl sloužit jako výchozí postavení pro útok na Moskvu. Guderianův návrh oblouk vyklidit byl odmítnut dvakrát: 4. srpna na poradě v Novém Borisově a znovu po 14. srpnu, kdy jej skupina armád i OKH zamítly s odůvodněním, že „nepříteli se vede ještě mnohem hůř než nám“. Sovětská ofenziva proti oblouku trvala od 30. srpna do 8. září 1941; německé síly začaly oblouk vyklízet 3. září, Jelňu Rudá armáda dobyla 6. září a oblouk byl opuštěn do 8. září. XX. armádní sbor přišel v bojích o oblouk od 8. srpna do 8. září 1941 asi o 23 000 mužů.

zamýšlí-li se ještě v tomto roce vést s tanky dalekosáhlé operace. Naléhavá že je i náhrada vyřazených tanků z [172] nové výroby. Hitler po jistém dohadování přislíbil 300 tankových motorů pro celou východní frontu — číslo, které jsem označil za zcela nedostatečné. Nové tanky nám nebyly přiznány vůbec, protože si je Hitler chtěl ponechat pro nové formace doma v říši. Při debatě o tom jsem mu namítl silnou ruskou převahu v tancích, na kterou bychom stačili jen tehdy, kdyby byly ztráty brzy vyrovnány.

Tu Hitlerovi uklouzla[292] věta: „Kdybych byl věděl, že počty tanků Rusů, které uvádíte ve své knize, skutečně souhlasí, pak bych — myslím — tuhle válku nezačal."

Ve své knize „Achtung! Panzer!", která vyšla roku 1937, jsem udal počet tanků, které už tehdy v Rusku byly, na 10 000[293], tímto číslem jsem však vzbudil odpor náčelníka generálního štábu pozemního vojska Becka a cenzury. Dalo práci to číslo vytisknout; mohl jsem ale prokázat, že zprávy, které jsem měl k dispozici, mluvily o 17 000 ruských tancích, a že jsem tedy byl se svým údajem pro uveřejnění velmi opatrný.

Hrozící nebezpečí přece nelze zažehnat pštrosí politikou; právě to ale Hitler i velmi vlivní rádci na poli politickém, hospodářském i vojenském činili znovu a znovu. Následky tohoto násilného zavírání očí před tvrdou skutečností se staly zhoubnými a my je teď musíme nést. —

Na zpátečním letu jsem se rozhodl připravovat útok směrem na Moskvu za všech okolností.

Po návratu na velitelské stanoviště jsem se dověděl, že IX. armádní sbor z obavy před ruským průlomem u Jermolina na jihovýchodním okraji kotle vyklidil moskevskou silnici a že hrozí nebezpečí, že se Rusové z kotle uzavřeného 3. srpna probijí ven.

[292] Výrok, že by Hitler válku nezačal, kdyby věděl, že počty ruských tanků uvedené v Guderianově knize souhlasí, je doložen jediným svědectvím — Guderianovým. Žádný jiný záznam z porady v Novém Borisově 4. srpna 1941 ho nepotvrzuje a pozdější citace tohoto výroku přebírají právě tuto knihu. Slovo „uklouzla", jímž Guderian výrok uvádí, je jeho volba, ne Hitlerova.

[293] Toto je místo kapitoly, kde lze Guderianovo tvrzení ověřit v jeho vlastním dobovém textu — a obstálo: v knize Achtung — Panzer! z roku 1937 stojí na straně 148 počet 10 000 ruských tanků, jak Guderian uvádí. Nedoloženo naproti tomu zůstává, že se tomu číslu bránili náčelník generálního štábu pozemního vojska Beck a cenzura. A neověřeno zůstává tvrzení, že zprávy, které měl k dispozici, mluvily o 17 000 ruských tancích.

Dne 5. srpna zrána jsem proto spěchal k VII. armádnímu sboru, abych odtud jel podél moskevské silnice a mezeru od jihu zase uzavřel. Cestou jsem potkal části 15. pěší divize určené k nasazení u Jelni a krátce informoval velitele divize o tamní situaci. Pak jsem jel ke 197. pěší divizi, kde mi velitel divize, generál Meyer-Rabingen, hlásil, že kotel už není uzavřen a že Rusové moskevskou silnici každopádně ovládají palbou. U 4. tankové divize jsem se dověděl, že tanky pluku 35 byly vystřídány. Okamžitě jsem rádiovou zprávou učinil XXIV. tankový sbor odpovědným za zajištění moskevské silnice a jel pak k VII. armádnímu sboru. Ten už pověřil průzkumný oddíl 23. pěší divize, aby zabránil průlomu Rusů z kotle. Mně se ale to opatření zdálo nedostatečné, a tak jsem se

[173] odebral s náčelníkem štábu VII. armádního sboru, plukovníkem Krebsem[294],* starým kamarádem od goslarských myslivců, do Roslavle.

Tam jsem zastihl tankovou rotu nadporučíka Krauseho (2./35) na odchodu do klidových ubikací; velitel roty sám byl ještě u nepřítele. Rota do rána odrážela nepřátelské pokusy o průlom, zničila několik děl a zajala několik set mužů. Pak podle rozkazu odtáhla. Udatnou rotu jsem okamžitě obrátil a nařídil jí znovu obsadit starou čáru. Potom jsem uvedl v pochod II. prapor pěšího pluku 332 k mostu přes Ostrik, a nakonec ještě zalarmoval protiletadlové dělostřelectvo, které bylo u Roslavle k dispozici, a jel pak sám na frontu. K mostu přes Ostrik jsem dorazil právě v okamžiku, kdy se k němu od severu blížila skupina asi sta Rusů. Byla zahnána. Tanky překročily most, v posledních dnech znovu zprůjezdněný, a zabránily proniknutí protivníka. Poté co tanky navázaly spojení se 137. pěší divizí, jel jsem zpátky na velitelské stanoviště VII. armádního sboru, svěřil dohled nad nebezpečným místem na moskevské silnici osvědčenému, vynikajícímu rakouskému generálu Martinkovi, veliteli dělostřelectva VII. armádního sboru, a odletěl ve Storchu na své velitelské stanoviště. IX. armádní sbor dostal odtud pokyn postarat se o spojení se skupinou Martinek[295].

[294] Hans Krebs (1898–1945), v Moskvě 1940–1941 1. asistent Köstringa, poté náčelník štábu 9. armády a skupiny armád Střed, od září 1944 u Modela a po Guderianově odchodu 28./29. 3. 1945 pověřen vedením úřadu náčelníka generálního štábu. 1. 5. 1945 sebevražda spolu s Burgdorfem ve Führerbunkeru (uvádí se i 2. 5.). Rozpor: Guderian označuje jeho zranění z 15. 3. 1945 za těžké, podle jednoho z pramenů za lehké.

[295] Robert Martinek (1889–1944) — * 2. 2. 1889 v Nových Hradech v Čechách (Gratzen), † 28. 6. 1944 u Berezina v Bělorusku, padl při leteckém útoku během sovětské operace Bagration. Rakouský dělostřelecký důstojník, 1937–1938 inspektor dělostřelectva rakouské armády, od 12. 3. 1938 v německé armádě. Od 26. 8. 1939 do 11. 11. 1941 dělostřelecký velitel 7 (Arko 7,

Můj štáb teď ode mne dostal úkol připravit postup na Moskvu tak, aby tankové sbory mohly být nasazeny na pravém křídle podél moskevské silnice, zatímco pěší sbory měly být přisunuty uprostřed a na levém křídle. Chtěl jsem s těžištěm vpravo prorazit v tu chvíli dosti řídkou ruskou frontu po obou stranách moskevské silnice a přes Spas-Demensk ji svinovat směrem na Vjazmu, usnadnit tím Hothův postup a uvést postup na Moskvu do pohybu. V duchu této myšlenky jsem se 6. srpna zpěčoval vyhovět přání OKH předat tankové divize pro útok na Rogačov, ležící na Dněpru daleko za mou frontou. Můj průzkum toho dne zjistil, že v širokém okruhu kolem Roslavle už sotva je nějaký nepřítel. Směrem na Brjansk a na jih nestál žádný nepřítel do vzdálenosti 40 km. Tento dojem se příštího dne potvrdil.

Do 8. srpna se dal výsledek bitvy u Roslavle zhruba odhadnout. Zajali jsme 38 000 mužů a ukořistili 200 tanků a stejně tolik děl. Velmi potěšitelný a pozoruhodný výsledek.

Dříve však než bylo možno podniknout útok na Moskvu nebo jakoukoli jinou operaci, musel být splněn ještě jeden předpoklad: zajištění našeho hlubokého pravého křídla u Kričeva. Vyčištění tohoto křídla bylo nezbytné i k tomu, aby byly umožněny útočné akce 2. armády proti Rogačovu. Skupina armád si od toho mimoto slibovala, stejně

* *Poznámka autora:* mému zástupci z jara 1945.

[174] …jako tanková skupina, že se tím stane zbytečným předávání tankových sil 2. armádě a opotřebení materiálu spojené s dalekými pochody (Roslavl–Rogačov = 200 km, tam a zpět = 400 km). Oba štáby viděly velký cíl v pokračování pohybů na Moskvu. Přes toto jasné poznání přicházely ještě opakované požadavky skupiny armád — zjevně na naléhání OKH — „předat několik tanků směrem na Propojsk“. Všechny tyto úvahy vyřídilo rozhodnutí generála svobodného pána von Geyr, který chtěl učinit konec stálému znepokojování ve svém pravém křídle útokem na nepřítele jižně od Kričeva, u Miloslavič. S tímto rozhodnutím jsem souhlasil a dosáhl i souhlasu skupiny armád, která od vyslání tanků na Propojsk upustila.

---

tj. dělostřelectvo VII. armádního sboru) — v tomto zařazení ho Guderian na podzim 1941 na moskevské silnici chválí jako „osvědčeného, vynikajícího rakouského generála“ a svěřuje mu dohled nad nebezpečným místem („skupina Martinek“). Od 1. 1. 1943 generál dělostřelectva a velitel XXXIX. tankového sboru. Prameny se zde rozcházejí: některé zařazení Arko 7 vynechávají a k roku 1941 ho místo toho kladou k vyššímu dělostřeleckému velení 11. armády u Sevastopolu. Jiné dávají Arko 7, a tomu odpovídá i Guderianův text i místo, kde se s ním setkal.

Dne 8. srpna jsem se odebral ke sborům a divizím u Roslavle a jižně od něho a 9. srpna[296] jsem se zúčastnil útoku XXIV. tankového sboru u 4. tankové divize. Útoky tankového pluku 35 a střeleckého pluku 12 proběhly vzorně a byly odborně podpořeny dělostřelectvem plukovníka Schneidera[297].

Pro postoj obyvatelstva bylo příznačné, že ke mně přistoupily ženy z jedné vesnice v bojovém terénu s chlebem, máslem a vejci na dřevěných talířích a nedaly pokoj, dokud jsem něco neokusil. Bohužel tato příznivá nálada obyvatelstva vůči Němcům trvala jen tak dlouho, dokud vládla blahovolná vojenská správa. Takzvaní „říšští komisaři" pak v krátké době dokázali umrtvit každou sympatii k Němcům, a tím připravit půdu partyzánskému řádění.

Z důvodů, které mi nejsou známy, byla 10. srpna 2. tanková divize, dosud zadržovaná v záloze OKH, odeslána na západ, tedy do Francie.

Postup 2. armády na Gomel trpěl v posledních dnech bezednými cestami; tato skutečnost zrovna nelákala k tomu, abychom ji do téže krajiny následovali.

Do 10. srpna dosáhly:

7. pěší divize prostoru jižně od Chotovič, 3. a 4. tanková divize v útoku krajiny jihozápadně od Miloslavič, 10. (mot.) pěší divize Miloslavič, 78. pěší divize Slobody, předsunutý oddíl Buchaně, 197. pěší divize Ostrovaje, předsunutý oddíl Alešně.

[296] Pasáž se vztahuje k 9. srpnu 1941, kdy v prostoru tankové skupiny 2 ještě vojenská správa byla: Reichskommissariat Ostland byl zřízen 17. července a Reichskommissariat Ukraine 20. srpna 1941 a civilní správa v nich začala působit teprve od září 1941. Výnos o výkonu válečného soudnictví v prostoru „Barbarossa", který německé vojáky zprošťoval trestní odpovědnosti za činy proti sovětským civilistům a zajatcům, podepsal Keitel 13. května 1941; Brauchitschův dodatek z 24. května 1941 jeho použití vázal na nepoškození kázně, nezrušil je. Výzkum Felixe Römera doložil uplatňování výnosu u všech divizí tankové skupiny 2, od nichž se zachovaly spisy; Boltensternův rozkaz ze 17. června 1941 a Lemelsenovy rozkazy z 25. a 30. června 1941, které sice zakazovaly nesmyslné střílení, ale výslovně ponechávaly v platnosti komisařský rozkaz, jsou z doby před příchodem říšských komisařů. Na straně 138 přitom Guderian tvrdí, že výnos u jeho vojsk nikdy nebyl uplatněn.

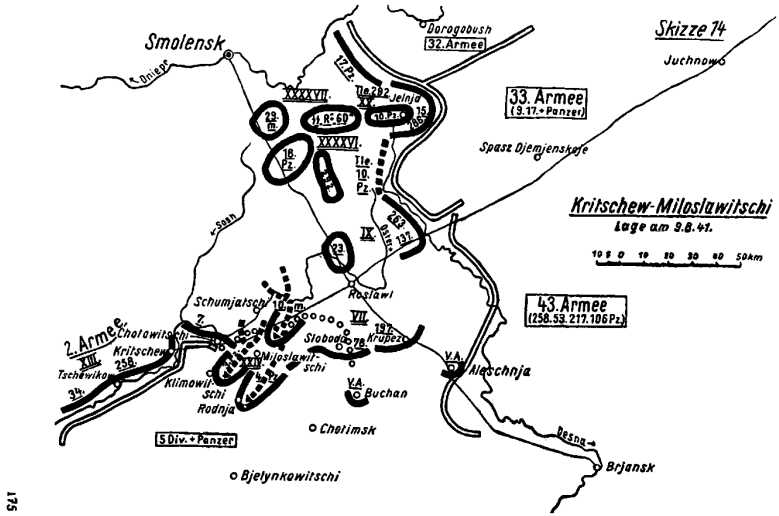
[297] Erich Schneider (křestní jméno není potvrzeno), plukovník od 1. 1. 1940, od 20. 6. 1940 do 19./20. 11. 1941 velitel dělostřeleckého pluku 103, tedy divizního dělostřelectva 4. tankové divize; 19. 11. 1941 u Uslovaji zraněn granátovým střepem. Později velitel 4. tankové divize a 14. pěší divize, generálporučík; data narození ani úmrtí se zjistit nepodařilo.

29. (mot.) pěší divize Roslavle, 23. pěší divize severně od Roslavle v klidu, 137. a 263. pěší divize desenské fronty.

268., 292. a 15. pěší divize jelňanského oblouku.

10. tanková divize západně od Jelni, 17. tanková divize severozápadně od Jelni, 18. tanková divize východně od Prudek, SS „Reich“ severozápadně od Jelni, stejně tak pěší pluk „G. D.“ k doplnění.

[s. 175 — celostránková mapa, Skizze 14: Kričev — Miloslaviči]

Skizze 14 — *Kritschew-Miloslawitschi*. Strana 175 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Bjelynkowitschi	Belynkoviči	
Chotowitschi	Chotoviči *	nedoloženo
Dniepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Klimowitschi	Klimoviči	
Kritschew	Kričev	
Miloslawitschi	Miloslaviči	

na mapě	česky	dnes
Schumjatschi	Šumjačů	Šumjači (Шумячи)
Spasz Djemjenskoje	Spas-Demensk	Спас-Деменск / Spas-Demensk, Kalužská oblast,
Tschewikow	Čerikov	

[176] Dosud braly všechny kroky tankové skupiny v úvahu myšlenku, že jak skupina armád, tak OKH považují operaci směrem na Moskvu za rozhodující. Přes poradu ze 4. srpna v Novém Borisově jsem pořád ještě doufal, že se i Hitler připojí k tomuto — jak se mi zdálo — tak přirozenému, ba samozřejmému názoru. Dne 11. srpna jsem musel tuto naději pohřbít.

Můj útočný plán s těžištěm přes Roslavl směrem na Vjazmu OKH zamítlo a označilo za „výstřední". Lepší plán OKH nevytvořilo, místo toho ale nekonečný řetěz kolísání v nejbližších dnech, které znemožnilo jakékoli předvídavé plánování podřízených velitelských míst. Skupina armád se zjevně se zamítnutím mých útočných záměrů smířila, ačkoli se za ně ještě 4. srpna jednoznačně zasazovala.

Bohužel jsem se tehdy nedověděl, že Hitler o několik dní později s myšlenkou útoku na Moskvu souhlasil, svůj souhlas ovšem učinil závislým na splnění jistých předpokladů. Každopádně OKH tehdy krátký okamžik Hitlerova souhlasu nedokázalo využít. Zase o několik dní později se list znovu obrátil.

Dne 13. srpna jsem navštívil frontu na Desně východně od Roslavle, po obou stranách moskevské silnice. S bolestí v srdci jsem viděl cedule a ukazatele s nápisem „Na Moskvu", které vojsko všude umístilo v jistém očekávání postupu na ruské hlavní město, který měl bezprostředně začít. Vojáci, s nimiž jsem mluvil v přední linii 137. pěší divize, mluvili jen o brzkém opětovném zahájení pohybů východním směrem.

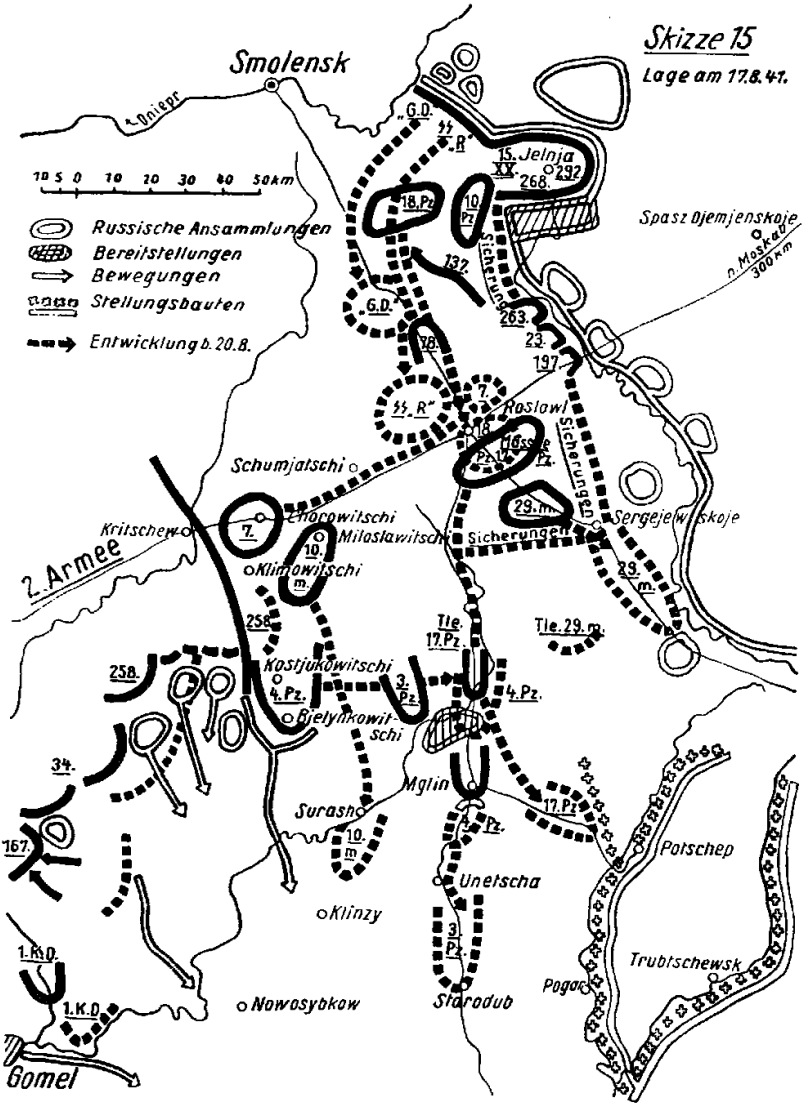
Dne 14. srpna skončily boje u XXIV. tankového sboru v prostoru kolem Kričeva vítězně. Rozbití tří ruských divizí přineslo 16 000 zajatců a velkou kořist na dělech. Byly dobyty Kosťukoviči.

Poté co byl můj útočný návrh zamítnut, navrhl jsem logicky vzdát se jelňanského oblouku, který už nebyl potřeba a stále si vyžadoval ztráty.

Skupina armád a OKH zamítly i tento návrh. Mdlé zdůvodnění, že „nepříteli se vede ještě mnohem hůř než nám“, minulo podstatu návrhu, totiž šetření lidských životů.

Dne 15. srpna jsem měl co dělat, abych odolal požadavku svých nadřízených, kteří chtěli úspěchu XXIV. tankového sboru využít k postupu na Gomel. V mých očích by při tom pochodu na jihozápad šlo o krok zpět. Skupina armád se nám pokusila odebrat pro ten účel jednu tankovou divizi, nevzala však v úvahu, že s jednou divizí nelze operovat skrz nepřítele. Musel by se tedy nasadit celý XXIV. tankový sbor a jeho levé křídlo zajistit dalšími silami. XXIV. tankový sbor mimoto dosud od začátku

[s. 177 — celostránková mapa, Skizze 15: Situace k 17. 8. 1941]

12 Erinnerungen eines Soldaten 177

Skizze 15 — *Lage am 17. 8. 41*. Strana 177 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Bjelynkowitschi	Belynkoviči	
Chocowitschi	Chocoviči *	nedoloženo
Dniepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Klimowitschi	Klimoviči	
Kostjukowitschi	Kostjukoviči	
Kritschew	Kričev	
Miloslawitschi	Miloslaviči	
Nowosybkow	Novozybkov	beze změny: Новозыбков, Brjanská oblast, Rusk
Potschep	Počep	beze změny: Почеп, Brjanská oblast, Rusko
Schumjatschi	Šumjačů	Šumjači (Шумячи)
Sergejewskoje	Sergejevskoje *	nedoloženo
Spasz Djemjenskoje	Spas-Demensk	Спас-Деменск / Spas-Demensk, Kalužská oblast,
Trubtschewsk	Trubčevsk	beze změny: Трубчевск, Brjanská oblast, Rusko
Unetscha	Uneča	beze změny: Унеча, Brjanská oblast, Rusko

[178] pohybů 22. června neměl ani jeden den klidu a naléhavě potřeboval přestávku k opravě tanků. Poté co se podařilo skupinu armád uklidnit, přišel o půl hodiny později rozkaz OKH přece jen jednu tankovou divizi vyslat na Gomel. XXIV. tankovému sboru bylo nyní nařízeno vyrazit s 3. a 4. tankovou divizí v přední linii a s 10. (mot.) pěší divizí za nimi na jih směrem na Novozybkov a Starodub, aby po uskutečněném průlomu mohl odbočit pravou křídelní divizi na Gomel.

Dne 16. srpna dobyla 3. tanková divize silniční uzel Mglin. Skupina armád „Střed“ musela předat XXXIX. tankový sbor s 12. tankovou divizí a 18. a 20. (mot.) pěší divizí skupině armád „Sever“.

Pomíjím různá kolísání v názorech skupiny armád „Střed“, která se dala rozpoznat v telefonních hovorech nejbližších dní.

Dne 17. srpna uvízlo pravé křídlo XXIV. tankového sboru před silným odporem, zatímco obě levé divize, 10. (mot.) pěší divize a především 3. tanková divize, dobře postupovaly za železniční uzel Uneča. Tím byla přerušena dráha Gomel–Brjansk a dosaženo hlubokého vlomu. Jak ho bylo možno využít? Bylo by se dalo předpokládat, že 2. armáda teď v návaznosti na mé pravé křídlo vyrazí silným levým křídlem k útoku na Gomel. To se však kupodivu nestalo. Značné síly 2. armády naopak odpochodovaly z jejího levého křídla na severovýchod, daleko za frontou XXIV. tankového sboru, zatímco ten stál v těžkém boji u Starodubu a Uneči.

Obrátil jsem se na skupinu armád, abych dosáhl toho, že svazky 2. armády nejprve napadnou nepřítele v našem pravém křídle. Bylo mi to i přislíbeno, ale mé dotazy u velitelství 2. armády, zda dostalo odpovídající rozkaz, ukázaly naopak, že přesuny severovýchodním směrem nařídila sama skupina armád. Přitom by rozhodný postup byl tím spíše na místě, že už od 17. srpna panoval dojem, že nepřítel Gomel vyklidil. Už toho dne dostal XXIV. tankový sbor rozkaz zatarasit nepříteli u Uneči a Starodubu cestu na východ.

Dne 19. srpna získala tanková skupina 1 u skupiny armád „Jih“ malé předmostí přes Dněpr u Záporoží. U 2. armády byl dobyt Gomel. U mé armádní skupiny dostal XXIV. tankový sbor úkol prorazit přes čáru Klincy–Starodub na Novozybkov, zatímco XXXXVII. tankový sbor byl pověřen ochranou východního křídla XXIV. tankového sboru. Narazil u Počepu na silnější odpor.

Vrchní velitel pozemního vojska učinil pod datem 18. srpna Hitlerovi návrh na pokračování operací na východní frontě. (Srov. s. 183[298])

[179] Dne 20. srpna odrazil XXIV. tankový sbor z čáry Suraž–Klincy–Starodub nepřátelské útoky. Dílčím silám se podařil průlom na východ jižně od Uneči. Útoky na Jelňu byly odraženy.

Dne 20. srpna nařídil polní maršál von Bock telefonicky, aby se už „nezavrtávalo“ dál v jižním směru na Počep na Sudosti, na levém křídle tankové

[298] Guderianův odkaz „(Srov. s. 183)“ ukazuje na stránkování německého vydání. Na onom místě knihy není otištěn návrh vrchního velitele pozemního vojska z 18. srpna 1941, nýbrž Hitlerův rozkaz z 21. srpna 1941, který ten návrh odmítá a cituje jej jen první větou: „Návrh pozemního vojska na pokračování operací na východě z 18. 8. nesouhlasí s mými záměry.“ Samotný návrh z 18. srpna kniha neotiskuje.

skupiny 2. Přál si všechny části tankové skupiny stáhnout k odpočinku u Roslavle, aby mohl pro postup na Moskvu, v nějž doufal, disponovat čerstvými silami. Nevěděl, proč 2. armáda nepostupovala rychleji; on sám prý vždy poháněl ke spěchu.

Dne 21. srpna byl u XXIV. tankového sboru dobyt Kostobobr, 40 km jižně od Starodubu, u XXXXVII. tankového sboru Počep.

Dne 22. srpna bylo velení nad XX., IX. a VII. armádním sborem předáno 4. armádě. Velitelské stanoviště tankové skupiny bylo přeloženo do Šumjač západně od Roslavle, aby bylo blíže hlavní síle divizí. Toho dne přišel v 19 hodin dotaz skupiny armád, zda je možné nastoupit s použitelnými tankovými svazky v prostoru Klincy–Počep k operaci na levém křídle 2. armády v jižním směru ke spolupůsobení s 6. armádou skupiny armád „Jih“. Ukázalo se, že existuje rozkaz OKH nebo OKW, podle něhož se měl jeden rychlý svazek zúčastnit útoku 2. armády. Prohlásil jsem skupině armád, že použití tankové skupiny v tomto směru považuji za zásadně nesprávné, její rozdělení však přímo za zločin.

Na 23. srpna jsem byl povolán k poradě ke skupině armád, které se zúčastnil náčelník generálního štábu pozemního vojska. Ten oznámil, že Hitler se nyní rozhodl neprovést ani operaci směrem na Leningrad, ani tu směrem na Moskvu, nýbrž zmocnit se nejprve Ukrajiny a Krymu. Náčelník generálního štábu, generálplukovník Halder, působil dojmem člověka hluboce otřeseného zhroucením svých nadějí na pokračování operací na Moskvu. Dlouho se rokovalo o tom, co by se dalo udělat, aby se Hitlerovo „neměnné rozhodnutí“ přece jen změnilo. Všichni jsme se shodli na tom, že nyní nařízený směr na Kyjev musí nutně vést k zimnímu tažení a přivodit všechny obtíže, jichž se OKH mělo všechny důvody vyvarovat. Uvedl jsem obtíže s cestami a zásobováním, které se projevily už nyní a které se musely postavit do cesty tankové operaci v jižním směru, a vyjádřil pochybnost, zda tankový materiál bude stačit na nové útrapy a na navazující zimní tažení směrem na Moskvu. Dále jsem poukázal na stav XXIV. tankového sboru, který od začátku pohybů v Rusku neměl ani jeden den klidu a opravy. Tyto argumenty daly náčelníkovi generálního štábu podklad pro opětovný protest proti Hitlerovu rozhodnutí. Polní maršál von Bock mě také pochopil a

[180] učinil proto po dlouhém bezvýsledném dohadování návrh, abych generálplukovníka Haldera doprovodil do Vůdcova hlavního stanu a případně jako frontově zkušený generál přednesl uvedené důvody Hitlerovi bezpro-

středně[299], k podpoře poslední akce OKH. Tento návrh byl přijat; odstartovali jsme v pozdním odpoledni a přistáli za soumraku na letišti v Giżycku (Lötzen) ve Východním Prusku.

Po přistání jsem se hlásil u vrchního velitele pozemního vojska. Polní maršál von Brauchitsch mě přijal slovy: „Zakazuji vám probírat s Vůdcem otázku Moskvy. Nasazení na jih je nařízeno, jde už jen o to, jak. Jakákoli debata je neužitečná." Nato jsem požádal o dovolení odletět zpátky ke své tankové skupině, protože za těchto okolností by byla rozprava s Hitlerem bezúčelná. To ale polní maršál von Brauchitsch také nechtěl. Rozkázal mi jít k Hitlerovi a přednést mu situaci u mé tankové skupiny, „aniž byste přitom ovšem zmínil Moskvu!"

Odebral jsem se tedy k Hitlerovi a v přítomnosti velkého kruhu posluchačů, mezi nimi Keitela, Jodla[300], Schmundta a jiných, bohužel však bez Brauchitsche a Haldera nebo jiného zástupce OKH, jsem referoval o situaci u své tankové skupiny, o jejím stavu a o rázu terénu.

Když jsem skončil, Hitler se zeptal: „Považujete své vojsko po dosavadních výkonech ještě za schopné velkého vypětí?"

Odpověděl jsem: „Bude-li vojsku vytčen velký, každému vojákovi pochopitelný cíl: ano!"

Na to Hitler: „Myslíte samozřejmě Moskvu!"

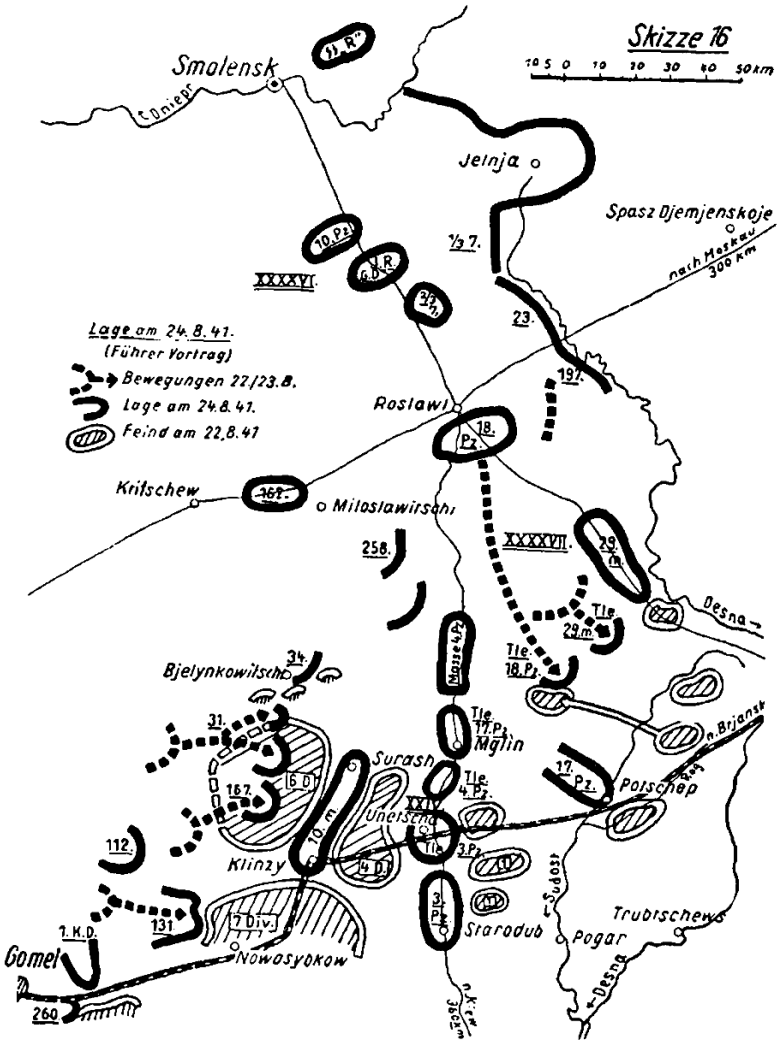
Já: „Ano. Dovolte mi uvést své důvody, když jste toto téma nadhodil."

[299] Guderian přiletěl 23. srpna 1941 na letiště Giżycko (tehdy Lötzen) ve Východním Prusku (dnešní Polsko) a referoval Hitlerovi téže noci. Předcházela tomu porada u skupiny armád „Střed", na níž Halder oznámil Hitlerovo rozhodnutí pro Ukrajinu a Krym a Bock navrhl, aby se Guderian pokusil je zvrátit. O tom, co se v hlavním stanu stalo, existují dvě podání. Podle Guderiana mu Brauchitsch předem zakázal mluvit o Moskvě, on důvody pro Moskvu Hitlerovi přesto přednesl a zůstal se svým názorem sám. Podle Haldera, který jej do hlavního stanu poslal právě proto, aby stanovisko pozemního vojska hájil, se Guderian u Hitlera postavil na jeho stranu — předtím tvrdil, že na jih jít nelze, po Hitlerově rozhodnutí prohlásil, že je jeho povinností učinit nemožné možným. Halder v tom viděl zmaření posledního pokusu OKH a reagoval rozhořčením; Bock též. Spor prošel celou poválečnou literaturou. Guderianův popis Halderovy reakce na straně 183 jako „nervového zhroucení" vyznívá z každé z obou verzí jinak.

[300] Alfred Jodl (1890–1946), generálplukovník od 1. 2. 1944, od srpna/září 1939 do května 1945 šéf štábu vedení wehrmachtu v OKW; podepsal mimo jiné komisařský rozkaz (1941) a rozkaz o komandech (1942). 21. 12. 1941 mu Guderian telefonoval, aby zopakoval, že „současné metody musí vést k nesnesitelným lidským obětem" — bez rozpoznatelného účinku. 7. 5. 1945 podepsal kapitulaci v Remeši; v Norimberku odsouzen a 16. 10. 1946 oběšen.

Hitler přisvědčil a já jsem důkladně a důrazně rozvedl všechny důvody, které hovořily pro pokračování operací směrem na Moskvu a proti Kyjevu. Vyložil jsem, že z vojenského hlediska teď záleží na tom plně rozbít nepřátelské ozbrojené síly, které v posledních bojích těžce utrpěly. Vylíčil jsem mu geografický význam hlavního města Ruska, které je zcela jiným způsobem než například Paříž dopravní a spojovou centrálou, politickým středem, důležitou průmyslovou oblastí, a jehož pád by navíc podle všeho musel udělat nesmírný morální dojem na ruský národ, ale i na ostatní svět. Poukázal jsem na náladu vojska, které neočekává nic jiného než postup na Moskvu a už k tomu s nadšením učinilo všechny přípravy. Pokusil jsem se vyložit, že po vybojování vojenského vítězství v rozhodujícím směru a nad hlavními silami nepřítele by nám hospodářské oblasti Ukrajiny musely připadnout tím spíše, že dobytí dopravního uzlu Moskvy by Rusům nadmíru ztížilo možnost přesunů sil ze severu na jih.

[s. 181 — celostránková mapa, Skizze 16: Situace k 24. 8. 1941 (přednes u Vůdce)]

Skizze 16
10 5 0 10 20 30 40 50km
Smolensk
r. Dnepr
Jelnja
Spasz Djemjenskoje
nach Moskau 300 km
XXXXVI.
10. Pz.
SS. R.
G.D.
Lage am 24.8.41.
(Führer Vortrag)
Bewegungen 22/23.8.
Lage am 24.8.41.
Feind am 22.8.41
Roslawl
18. Pz.
Kritschew
Miloslawitschi
XXXXVII.
29. m.
Tle 29. m.
Tle 18. Pz.
Desna
Bjelynkowitschi
34.
31.
167.
Tle 17. Pz.
Mglin
Surash
Tle 4. Pz.
17. Pz.
Potschep
n. Brjansk
Unetscha
XXIV
112.
Klinzy
10. m.
4. D.
3. Pz.
XII
131
7. Div.
Starodub
Trubtschewsk
Pogar
Gomel
1. K.D.
Nowosyokow
260
Sudost
Desna

181

Skizze 16. Strana 181 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Bjelynkowitschi	Belynkoviči	
Dniepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Kritschew	Kričev	
Miloslawitschi	Miloslaviči	
Nowosybkow	Novozybkov	beze změny: Новозыбков, Brjanská oblast, Rusk
Potschep	Počep	beze změny: Почеп, Brjanská oblast, Rusko
Spasz Djemjenskoje	Spas-Demensk	Спас-Деменск / Spas-Demensk, Kalužská oblast,
Trubtschewsk	Trubčevsk	beze změny: Трубчевск, Brjanská oblast, Rusko
Unetscha	Uneča	beze změny: Унеча, Brjanská oblast, Rusko

[182] Dal jsem k uvážení, že vojska skupiny armád „Střed“ stojí připravena k postupu směrem na Moskvu, zatímco pro zamýšlenou operaci směrem na Kyjev by musela vykonat časově náročné pohyby v jihozápadním směru, tedy ve směru k domovu, že při navazujícím postupu na Moskvu by se tytéž vzdálenosti — Roslavl–Lochvica = 450 km — musely urazit podruhé, s opětovným opotřebením sil a materiálu. Vylíčil jsem stav cest v prostoru postupu, který mi byl přidělen, na základě zkušeností už učiněných až k Uneči, a zásobovací obtíže, které se při odbočení na Ukrajinu musely den ze dne zvětšovat. Nakonec jsem poukázal na těžkou nevýhodu, jež by musela vzniknout, kdyby operace nemohly být ukončeny tak rychle, jak se očekává, nýbrž zasáhly do období nepohody. Pak by bylo na plánovaný poslední úder na Moskvu v tomto roce příliš pozdě. Uzavřel jsem prosbou, aby všechny ostatní úvahy, jakkoli oprávněně se mohly zdát, byly odloženy za nutkavou nutnost vynutit si nejprve vojenské rozhodnutí. Všechno ostatní nám pak připadne samo.

Hitler mě nechal domluvit, aniž by mě jen jedinkrát přerušil. Pak se chopil slova, aby v zevrubných výkladech rozvedl, proč dospěl k jinému rozhodnutí. Označil suroviny a potravinovou základnu Ukrajiny za životně nutné pro pokračování války. V té souvislosti znovu zmínil význam Krymu, který musí být vyřazen „jako letadlová loď Sovětského svazu v boji proti rumunským ropným polím“. Poprvé jsem uslyšel větu: „Moji generálové nerozumějí ničemu z válečného hospodářství.“ Hitlerovy výklady vrcholily ve striktním rozkazu neprodleně zahájit útok na Kyjev jako nejbližšímu strategickému cíli.

To, co jsem měl později ještě často zažívat, se zde pro mě projevilo poprvé: všichni přítomní přikyvovali ke každé Hitlerově větě a já stál se svým názorem sám. Zjevně už tu řeč k odůvodnění svého podivného rozhodnutí přednesl už několikrát. Velmi jsem litoval, že mě k tomuto přednesu, na jehož výsledku přece i podle jejich názoru tolik — snad rozhodnutí války — záviselo, nedoprovodil ani polní maršál von Brauchitsch, ani generálplukovník Halder. Vzhledem k jednotné frontě OKW obrácené proti mně jsem toho dne na další spor rezignoval, protože jsem tehdy ještě věřil, že nemohu hlavě říše před celou její družinou ztropit rozčilenou scénu.

Poté co bylo rozhodnutí ve prospěch útoku na Ukrajinu znovu potvrzeno, snažil jsem se je nyní alespoň provést nejlepším způsobem. Proto jsem Hitlera požádal, aby upustil od dosud plánovaného rozdělení mé tankové skupiny a nařídil, že na nový úkol má být nasazena celá tanková skupina, aby bylo rychlého úspěchu dosaženo ještě před nástupem

[183] …podzimní povětrností, protože podzimní deště učiní bezcestnou zemi neprůjezdnou a ochromí pohyby motorizovaných svazků. Splnění této prosby mi bylo přislíbeno.

Bylo dlouho po půlnoci, když jsem dorazil do své ubikace. Ještě onoho 23. srpna vydalo OKH skupině armád „Střed“ rozkaz, že nyní záleží na tom „zničit ještě co nejsilnější síly ruské 5. armády a skupině armád ‚Jih‘ co nejdříve otevřít přechod přes Dněpr. K tomu má být vytvořena, možno-li pod generálplukovníkem Guderianem[301], skupina sil, kterou je třeba pohánět vpřed

[301] Kniha tu odpovídá na kritiku, která už vyšla, autory však nejmenuje a z textu je zjistit nelze. Halderův válečný deník, jehož se Guderian na témž místě dovolává, byl přístupný dříve, než se obvykle předpokládá: anglický překlad vyšel roku 1948 v osmi svazcích v edici úřadu amerického hlavního žalobce pro válečné zločiny. Z poválečných publikací německých generálů, které vyšly před čtvrtým vydáním těchto pamětí, patří k nejznámějším Blumentrittův Von Rundstedt (1952) a jeho studie o bitvě u Moskvy ve sborníku The Fatal Decisions (1956). K pramenné situaci patří ještě jedna souvislost: Halder po roce 1945 vedl německý výzkumný program ame-

pravým křídlem přes Černihiv.“ O tomto rozkazu jsem při svém přednesu před Hitlerem nic nevěděl. Také generálplukovník Halder si v průběhu 23. nevzal příležitost mě o něm informovat.

Ráno 24. srpna jsem se odebral k náčelníkovi generálního štábu pozemního vojska a referoval o nezdaru posledního pokusu Hitlera přece jen přemluvit. Myslel jsem, že tím Halderovi neříkám nic překvapujícího, zažil jsem ale ke svému udivení jeho nervové zhroucení, které ho svedlo ke zcela neoprávněným obviněním a podezřením. Jen z tohoto Halderova nervového stavu se vysvětlují telefonní rozhovory, které vedl se skupinou armád „Střed“ o mně, a zcela nesprávná vylíčení podřízených příslušníků tohoto štábu v poválečných publikacích. Zvlášť zle byl naladěn proti mé snaze podniknout nyní už nařízenou operaci od počátku s dostatečnými silami. Neukázal pro to nejmenší porozumění a dokázal tomu i potom zabránit. Rozešli jsme se, aniž bychom dosáhli dorozumění. Odletěl jsem zpátky ke své tankové skupině s rozkazem začít pohyby směrem na Ukrajinu 25. srpna.

Dne 24. srpna byl u XXIV. tankového sboru dobyt Novozybkov a nepřítel zatlačen u Uneči–Starodubu.

Bitva o Kyjev

Hitlerův rozkaz z 21. srpna 1941, který tvořil základ pro nadcházející operace, měl ve svých nejdůležitějších částech následující znění:

> „Návrh pozemního vojska na pokračování operací na východě z 18. 8. nesouhlasí s mými záměry.
>
> Rozkazuji následující:
>
> 1. Nejdůležitějším cílem, jehož je třeba dosáhnout ještě před nástupem zimy, není dobytí Moskvy, nýbrž zabrání Krymu, průmyslové a uhelné oblasti na Donci a odříznutí ruského přívodu ropy z kavkazského prostoru, na severu uzavření Leningradu a spojení s Finy.

rické Historical Division, z něhož vzešlo přes 2 500 rukopisů od více než 700 německých autorů a jehož texty procházely kontrolní skupinou bývalých důstojníků; program dobíhal na konci padesátých let. Z toho nevyplývá nedůvěryhodnost těch textů, nýbrž jen to, že vznikaly v jednom prostředí a v téže době jako tato kniha.

[184] 2. Z operačního hlediska vzácně příznivé situace, která vznikla dosažením čáry Gomel–Počep, musí být neprodleně využito ke koncentrické operaci vnitřními křídly skupin armád Jih a Střed. Jejím cílem musí být nejen zatlačit sovětskou 5. armádu pouhým útokem 6. armády za Dněpr, nýbrž tohoto nepřítele zničit, než se bude moci probít za čáru úseku Desna–Konotop–Sula. Tím je dána bezpečnost pro skupinu armád Jih uchytit se východně středního Dněpru a pokračovat v operacích směrem Rostov–Charkov středem a levým křídlem.

3. Skupina armád Střed má k tomu bez ohledu na pozdější operace nasadit tolik sil, aby bylo cíle, zničení 5. ruské armády, dosaženo a skupina armád přitom zůstala schopna odrážet nepřátelské útoky proti středu své fronty v postavení šetřícím síly.

4. Dobytí poloostrova Krymu má naprosto prvořadý význam pro naše zajištěné zásobování ropou z Rumunska…“

Tento rozkaz, jehož znění mi při mém přednesu 23. 8. bylo ještě neznámé, tvořil podklad pro směrnice, které nyní mé tankové skupině vydaly OKH a skupina armád „Střed“. Nejtrpčím zklamáním pro mě bylo vyřazení XXXXVI. tankového sboru z tankové skupiny. V rozporu s Hitlerovým ujištěním určila skupina armád tento sbor jako zálohu za frontou 4. armády v prostoru Roslavl–Smolensk. Do nového pohybu jsem musel vstoupit se silami XXIV. a XXXXVII. tankového sboru, které jsem od počátku rozpoznal a označil za nedostatečné. Můj protest proti tomu vyzněl u skupiny armád naprázdno.

Jako první útočný cíl mi byl stanoven Konotop. Další směrnice o spolupůsobení se skupinou armád „Jih“ zůstaly vyhrazeny.

Při tehdejším seskupení tankové skupiny bylo nevyhnutelné uložit XXIV. tankovému sboru, který už stál v prostoru kolem Uneči, úkol znovu prorazit ruskou frontu a zároveň mu svěřit zajištění pravého křídla proti nepříteli odtékajícímu z Gomelu na východ. XXXXVII. tankový sbor dostal úkol chránit jedinou okamžitě disponibilní divizí, 17. tankovou divizí, levé křídlo tankové skupiny útokem na značné ruské síly stojící jižně od Počepu na východním břehu Sudosti. Sudosť ostatně nebyla překážkou, na kterou se dalo v suchém období roku spoléhat.

Už nyní kryla 29. (mot.) pěší divize na Desně a na horní Sudosti prostor 80 km. Východně od Starodubu stál nepřítel ještě na západním břehu Sudosti, v křídle XXIV. tankového sboru. Po vystřídání 29. (mot.) pěší divize pěchotou činilo křídlo od Počepu k prvnímu útočnému cíli Konotopu 180 km — a tam hlavní operace a tím hlavní

[185] ohrožení teprve začínaly. Sílu nepřítele ve východním křídle bylo možno zjistit jen velmi kuse. Každopádně se muselo počítat s tím, že síly XXXXVII. tankového sboru budou úkolem ochrany křídla plně vytíženy. Bojová síla útočného hrotu dále trpěla tím, že XXIV. tankový sbor musel k nové operaci přistoupit bez odpočinku a doplnění poté, co měl za sebou nepřetržitý sled těžkých bojů a pochodů.

Dne 25. srpna postupovaly:

XXIV. tankový sbor s 10. (mot.) pěší divizí přes Cholmy a Avdejevku, s 3. tankovou divizí přes Kostobobr–Novgorod-Severskij na Desnu, zatímco 4. tanková divize nejprve vyčistila západní břeh Sudosti od nepřítele a po vystřídání částmi XXXXVII. tankového sboru měla následovat 3. tankovou divizi.

XXXXVII. tankový sbor se 17. tankovou divizí přes Počep na jižní břeh Sudosti k útoku směrem na Trubčevsk, aby pak přechodem na levý břeh Desny a úderem podél této řeky na jihozápad ulehčil XXIV. tankovému sboru přechod přes široký tok. Ostatní síly tohoto sboru byly ještě na pochodu z prostoru Roslavle.

Sám jsem se 25. srpna časně ráno odebral k 17. tankové divizi, abych byl přítomen útoku přes Sudost a jižně od ní tekoucí Rog. Jízda probíhala po bídných pískových cestách s potížemi a s výpadkem několika vozidel. Už ve 12.30 jsem musel z Mglinu vyžádat náhradu velitelských tanků, osobních automobilů a motocyklů. To otevíralo nejveselejší vyhlídky do budoucnosti. Ve 14.30 jsem dosáhl velitelského stanoviště 17. tankové divize 5 km severně od Počepu. Nasazení sil pro obtížný útok se mi zdálo příliš malé a příliš úzké. Z toho muselo vyplynout vůči XXIV. tankovému sboru příliš pomalé postupování. Velitel divize, generál Ritter von Thoma, a velící generál, který brzy nato dorazil, byli na tuto okolnost upozorněni. Abych získal dojem o nepříteli, odebral jsem se do přední linie střeleckého pluku 63 a část útoku absolvoval pěšky. Noc jsem strávil v Počepu.

Dne 26. srpna zrána jsem se svým adjutantem majorem Büsingem[302] vyhledal předsunuté dělostřelecké pozorovací stanoviště na severním břehu Rogu, abych se přesvědčil o účinku našich bomb ze Stuk na ruskou obranu řeky. Bomby zasahovaly dobře, skutečný účinek byl minimální. Přece jen morální dojem, který držel Rusy v jejich okopech, dovolil přechod řeky téměř bez ztrát. Lehkomyslným chováním jednoho důstojníka odhalili ruští pozorovatelé naše stanoviště a vzali je pod dobře mířenou minometnou palbu. Zásah do

[186] ...bezprostřední blízkosti zranil 5 důstojníků, mezi nimi majora Büsinga, který seděl těsně vedle mne. Jako zázrakem jsem zůstal nezraněn.

Proti nám stáli Rusové 269. a 282. divize. Poté co jsem byl ještě přítomen přechodu přes Rog a dokončení mostu, odjel jsem odpoledne přes Mglin[303] na nové velitelské stanoviště skupiny v Uneči. Po cestě jsem dostal radostné a překvapivé hlášení, že 3. tanková divize dobyla 700 m dlouhý desenský most východně od Novgorodu-Severského nepoškozený — rázným zásahem tanků pod nadporučíkem Buchterkirchem[304] (tankový pluk 6). Tato šťastná okolnost měla naše nejbližší operace podstatně ulehčit.

[302] Otto Büsing (1896–1944), podplukovník od 1. 3. 1941, roku 1941 osobní adjutant Guderiana u tankové skupiny 2, později velitel tankového pluku 39 a Rytířský kříž 21. 11. 1942; 26. 8. 1941 u řeky Rog zraněn minometným zásahem, u něhož Guderian sedící „v těsném doteku" vedle něho zůstal nezraněn. Padl 8. 3. 1944 u Kirovogradu, posmrtně generálmajor. Rozpor v hodnosti: kniha jej k roku 1941 dvakrát uvádí jako majora, personální záznam má podplukovníka od 1. 3. 1941.

[303] Guderianova výtka je na rozdíl od většiny jeho soudů ověřitelná: jmenuje divize (167., 31., 34., 52., 267. a 252. pěší), místa (Mglin, Kletňa, Perelazy, silnice Kričev — Čerikov — Propojsk) i směry. Rámec je doložen: všechny patřily 2. armádě generála svob. pána von Weichs, která postupovala od Mogileva na Gomel a dál na Černihiv — Gomel padl 19. srpna, Černihiv 9. září 1941. Pohyby jednotlivých divizí na konci srpna 1941 se v dostupných pramenech ověřit nepodařilo; tvrzení tedy zůstává neprověřené, ne vyvrácené.

[304] Ernst-Georg Buchterkirch (1914–1971), nadporučík, velitel 2. roty tankového pluku 6 ve 3. tankové divizi. Rytířský kříž 29. 6. 1940 (jako 106. v řadě) ještě jako velitel čety za tažení ve Francii, později dubová ratolest jako velitel roty u tankové skupiny 2 — datum dubové ratolesti se nepodařilo dohledat. U Guderiana vzal „ráznou chvatností tanků" nepoškozený 700 m dlouhý desenský most východně od Novhorodu-Siverského. Zemřel 17. 8. 1971 v Berlíně. Doloženo jen jedním pramenem.

Guderian před velitelským stanovištěm, srpen 1941
PK-Huschke, Bild 183-L19885 · CC BY-SA 3.0 de

Teprve k půlnoci jsem na nové velitelské stanoviště dorazil. Tam se mezitím odpoledne objevil generál Paulus, generální ubytovatel I z OKH[305] a Halderův spolupracovník pro operační otázky, aby se informoval. Plné moci k rozhodnutím neměl. Paulus si v mé nepřítomnosti pohovořil o situaci s podplukovníkem svobodným pánem von Liebenstein a poté se spojil s OKH, jemuž navrhl jednotné velení nad levými křídelními sbory 2. armády a nad tankovou skupinou, jakož i nasazení 1. jezdecké divize na levém křídle tankové skupiny. Dostal záhadnou odpověď, že podřízení částí 2. armády zatím nepřichází v úvahu a že pohyby 2. armády „je třeba hodnotit jen takticky". 1. jezdecká divize zůstala u 2. armády, která položila své těžiště napravo. Tanková skupina dostala pokárání, protože dělá „rozmáchlé pohyby".

Nepřítel na Desně byl ale příliš silný, než aby mohl být nepovšimnut ponechán v hlubokém levém křídle, jak se OKH zjevně představovalo. Musel

[305] Generální ubytovatel I (Oberquartiermeister I) nebyl zásobovací, nýbrž operační funkce: šlo o prvního zástupce náčelníka generálního štábu pozemního vojska pro vedení operací. Je to jiný úřad než generální ubytovatel (Generalquartiermeister), náčelník týlu generálního štábu, jímž byl od října 1940 Eduard Wagner. Oba tituly znějí česky téměř shodně, protože dobový český překlad obou užíval slovo „ubytovatel"; funkce spolu nesouvisejí.

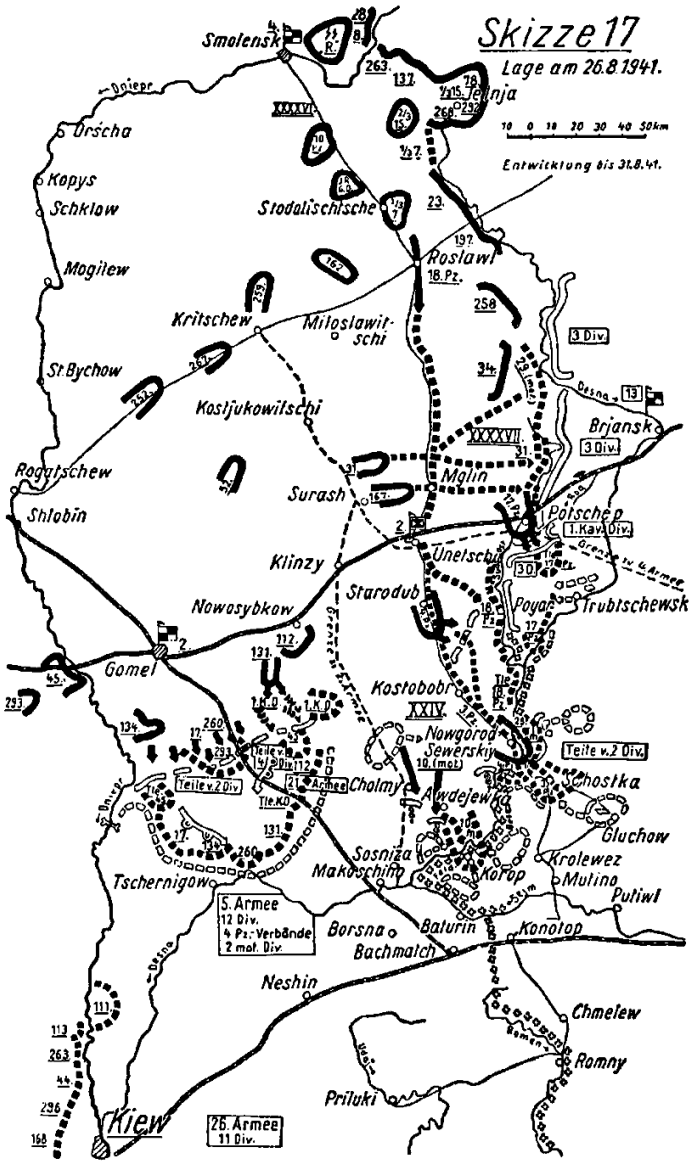
být poražen, než jsme mohli postupovat dále na jih. Následujícího rána jsem měl s Paulusem ještě rozmluvu, abych ho zasvětil do svých myšlenkových pochodů. Přednesl je také věrně náčelníkovi generálního štábu pozemního vojska, aniž by tím při vládnoucí animozitě udělal dojem.

Dne 26. srpna večer stálo levé křídlo 2. armády těsně jižně od Novozybkova, dělicí čára k 2. armádě vedla od Klinců přes Cholmy na Sosnicu (severovýchodně od Makošino na Desně), čára ke 4. armádě od Suraže přes Uneču–Počep–Brasovo.

Z XXIV. tankového sboru stála 10. (mot.) pěší divize u Cholmů a Avdejevky, 3. tanková divize u desenského mostu jižně od Novgorodu-Severského, 4. tanková divize v boji s nepřítelem jihovýchodně od Starodubu.

U XXXXVII. tankového sboru bojovala 17. tanková divize u Semců, jižně od Počepu, 29. (mot.) pěší divize zajišťovala levé křídlo tankové skupiny mezi Počepem a Žukovkou. S příchodem pěších divizí XII. a LIII. armádního sboru stahovala své síly k pravému křídlu. 18. tanková divize prošla při pochodu od severu svými čelními částmi Roslavlem.

[s. 187 — celostránková mapa, Skizze 17: Situace k 26. 8. 1941 / vývoj do 31. 8. 1941]

Skizze 17
Lage am 26.8.1941.
Entwicklung bis 31.8.41.
Smolensk
Dnjepr
Orscha
Kopys
Schklow
Mogilew
Stodolischtsche
Roslawl
18. Pz.
Jelnja
Kritschew
Miloslawitschi
St. Bychow
Kostjukowitschi
Rogatschew
Shlobin
Surash
Mglin
Klinzy
Unetscha
Potschep
1. Kav. Div.
Brjansk
3 Div.
Desna
Nowosybkow
Starodub
Poyar
Trubtschewsk
Gomel
Sosh
Kostobobr
XXIV.
Nowgorod Sewerskij
10. (mot.)
Teile v. 2 Div.
Chostka
Gluchow
Cholmy
Awdejewka
Sosniza
Makoschino
Korop
Krolewez
Mutino
Putiwl
Tschernigow
S. Armee
12 Div.
4 Pz.-Verbände
2 mot. Div.
Borsna
Baturin
Konotop
Bachmatch
Neshin
Chmelew
Romny
Priluki
Kiew
26. Armee
11 Div.

187

Skizze 17 — *Lage am 26. 8. 1941*. Strana 187 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Bachmatsch	Bachmač	
Chmelew	Chmeliv	
Dniepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Gluchow	Hluchiv	
Kiew	Kyjev	Kyjiv (Київ), Ukrajina
Kostjukowitschi	Kostjukoviči	
Kritschew	Kričev	
Makoschin	Makošyne	
Miloslawitschi	Miloslaviči	
Mogilew	Mogilev	
Nowgorod Sewerskij	Novhorod--Siverskyj	
Nowosybkow	Novozybkov	beze změny: Новозыбков, Brjanská oblast, Rusk
Orscha	Orša	
Potschep	Počep	beze změny: Почеп, Brjanská oblast, Rusko
Rogatschew	Rogačev	
Schklow	Šklov	
St. Bychow	Staryj Bychov	dnes Bychov, běl. Bychaŭ (Быхаў)
Stodolischtsche	Stodolišče	beze změny: Стодолище, Smolenská oblast, Rusk
Trubtschewsk	Trubčevsk	beze změny: Трубчевск, Brjanská oblast, Rusko
Tschernigow	Černihiv	
Unetscha	Uneča	beze změny: Унеча, Brjanská oblast, Rusko

[188] Kolmo k pohybům tankové skupiny pochodovaly od západu na východ

167. pěší divize přes Mglin, 31. pěší divize severně od ní, 34. pěší divize přes Kletňu, 52. pěší divize přes Perelazy, 267. a 252. pěší divize po silnici Kričev–Čerikov–Propojsk. Všechny tyto divize patřily ke 2. armádě. Kdyby jen část z nich byla při začátku ofenzivy na Kyjev nasazena v jižním směru, bylo by možno ušetřit XXIV. tankový sbor opakovaných krizí jeho pravého křídla.

Dne 26. srpna ztuhl odpor protivníka před 2. armádou na Desně. Abych dospěl k rychlému úspěchu, vyžádal jsem si přisunutí XXXXVI. tankového sboru. Moje prosba byla OKH zamítnuta.

Dne 29. srpna zaútočil protivník na XXIV. tankový sbor značnými silami a s nasazením letectva od jihu a od západu. Sbor byl nucen zastavit vlastní útok 3. tankové divize a 10. (mot.) pěší divize. 4. tanková divize byla po vyřízení svého úkolu, vyčištění západního břehu Sudosti, přisunuta přes Novgorod-Severskij ke 3. tankové divizi. Toho dne jsem se o stavu věcí přesvědčil sám u XXIV. tankového sboru, pak u 3. a 4. tankové divize, a rozhodl se uložit XXIV. tankovému sboru na 30. odstranění ohrožení křídla zprava a na 31. pokračování útoku na jihozápad, zatímco XXXXVII. tankový sbor měl pokračovat v útoku na východním břehu Sudosti a později Desny směrem na Novgorod-Severskij. V 18 hodin jsem letěl Storchem zpátky na své velitelské stanoviště. Ia tankové skupiny, podplukovník Bayerlein, mě přitom provázel naposled; byl přeložen do Afriky. Jeho nástupcem se stal major Wolf[306].

Do 31. srpna bylo předmostí přes Desnu podstatně rozšířeno, 4. tanková divize převedena přes řeku. 10. (mot.) pěší divize se dostala severně od Koropu přes Desnu, byla ale prudkým ruským protiútokem zatlačena zpět přes řeku a navíc napadena ve svém pravém křídle silným nepřítelem. Nasazením posledních sil, mužstva jedné pekařské roty, se s námahou podařilo zabránit katastrofě pravého křídla. U XXXXVII. tankového sboru útočili Rusové 108. — a od 1. září také 110. — tankovou brigádou od Trubčevska na západ a severozápad a tvrdě tísnili statečnou 17. tankovou divizi. 29. (mot.) pěší divize byla přisunuta přes most u Novgorodu-Severského a pak postoupila na sever, aby zajistila severní křídlo předmostí vytvořeného XXIV. tankovým sborem a pomohla 17. tankové divizi vpřed. 18. tanková divize vystřídala 4. tankovou divizi na úseku Sudosti mezi ústím této řeky do Desny a Počepem.

[306] Major, od konce srpna 1941 první důstojník generálního štábu (Ia) Guderianovy tankové skupiny 2 jako nástupce podplukovníka Fritze Bayerleina, který byl přeložen do Afriky. Bližší totožnost se nepodařilo zjistit — příjmení je příliš běžné. Nejde o SS-Obergruppenführera Karla Wolffa.

Dosud bylo od začátku pohybů 25. 8. přivedeno do zajetí u XXIV. tankového sboru 7 500, u XXXXVII. tankového sboru 12 000 mužů.

[189] Vzhledem k útokům na obou křídlech a silnému ruskému tlaku ve frontě, zvláště u 10. (mot.) pěší divize, zdálo se mi pochybné, zda budou stávající síly k pokračování útoku dostačovat. Požádal jsem proto skupinu armád znovu o uvolnění XXXXVI. tankového sboru. Prozatím byl ale 30. 8. uvolněn jen pěší pluk „G. D.“, za nímž pak 1. 9. následovala 1. jezdecká divize a 2. 9. SS-„Reich“ od Smolenska. Deset kilometrů hluboký vlom Rusů u 23. pěší divize jižně od Jelni vedl k nasazení 10. tankové divize k frontálnímu protiúderu. Pěší pluk „G. D.“ byl nasměrován na Novgorod-Severskij, SS-„Reich“ k pravému křídlu XXIV. tankového sboru. Pěší pluk „G. D.“ dorazil 2. září do předmostí u Novgorodu-Severského, SS-„Reich“ od 3. září na pravé křídlo.

Uvolňování sil po kapkách mě 1. září přivedlo k radiogramu skupině armád, v němž jsem prosil o uvolnění celého XXXXVI. tankového sboru a nadto o přisunutí 7. a 11. tankové divize a 14. (mot.) pěší divize, o nichž jsem věděl, že nejsou zatím nasazeny. S tímto dostatečným množstvím sil by podle mého názoru bylo možno dovést operaci proti Kyjevu k rychlému konci. Bezprostředním následkem radiogramu bylo uvolnění SS-„Reich“. Nadto ale radiogram zachytily odposlechové stanice OKH a vyvolal teď obrovský rozruch. Projevilo se to 3. září vůči styčnému důstojníkovi OKH, podplukovníku Nagelovi[307], vedlo to k přednesu u Hitlera a k opatřením OKW, která pro mne byla dosti nemilá. O tom bude ještě řeč.

Dne 2. září se k rozmluvě u tankové skupiny objevil polní maršál Kesselring[308], velitel letecké flotily. Přinesl zprávu, že u skupiny armád „Jih“ to zjevně jde vpřed a že získala několik předmostí přes Dněpr. O budoucím směru operací vládla nejasnost; názory kolísaly mezi Charkovem a Kyjevem.

[307] Walter Nagel (1902–1975), od začátku léta 1941 styčný důstojník OKH u tankové skupiny 2, tehdy podplukovník i. G.; podle Guderiana (s. 193) odešel 8. 9. 1941, nástupcem byl Kahlden. Nejvyšší hodnost generálmajor (1. 7. 1944). Rozpor v roce narození: jeden zdroj uvádí 1901, Lexikon der Wehrmacht 1902.

[308] Albert Kesselring (1885–1960), generál polní maršál, od 21. 11. 1943 vrchní velitel Jihozápad — kniha jej uvádí jako „Oberbefehlshaber Süd“, což je chyba vydání; v obraně Apenin severně od Říma podle Guderiana zůstalo vázáno přes dvacet divizí. Dne 6. 5. 1947 jej britský soud v Benátkách odsoudil k smrti, v červenci 1947 byl rozsudek změněn na doživotí, roku 1948 snížen na jednadvacet let a 23. 10. 1952 byl Kesselring propuštěn — v roce 1951, k němuž se Guderian vztahuje, tedy ještě seděl.

Toho dne byli generálové Model a Ritter von Thoma lehce zraněni.

Dne 3. září jsem jel podél týlových částí 10. (mot.) pěší divize a podél mužů pekařské roty, nasazených do boje, k motocyklovým střelcům SS-„Reich“ u Avdejevky. Západně od této obce stál nepřítel, proti němuž postupoval průzkumný oddíl SS. Zpočátku vládl značný zmatek, který se ale pod cílevědomým vedením velitele divize, generála Haussera, brzy vyjasnil. Toho jsem zastihl v Avdejevce a uložil mu, aby na 4. září zaujal východiště k útoku na Sosnicu. Byl mu podřízen kulometný prapor 5, který právě dorazil od Roslavle.

[190] V poledne jsem byl u 10. (mot.) pěší divize, která v posledních dnech musela obstát v těžkých bojích s trpkými ztrátami. Nasazením 4. tankové divize na jižním břehu Desny se jí dostalo určitého odlehčení. Zvláště Rus zastavil už zpozorované přípravy na přechod přes řeku. Proti 10. (mot.) pěší divizi stály v posledních dnech 10. ruská tanková brigáda, 293., 24., 143. a 42. divize, tedy nesmírná převaha. Informoval jsem velitele divize, generála von Loepera, o situaci a úkolu sousední SS-„Reich“ a zabezpečil spolupůsobení pravého křídla 10. (mot.) pěší divize při útoku SS na příští den.

Pak jsem se odebral do předmostí jižně od Desny, které držel II. prapor pěšího pluku 20, jehož posádka dělala dobrý dojem, a mluvil jsem poté s I. praporem téhož pluku, který před několika dny utrpěl v předmostí neúspěch, brzy to ale zase odčinil. Také tento prapor dělal dobrý dojem a mohl jsem mu vyslovit své přesvědčení, že svou povinnost splní i v budoucnosti.

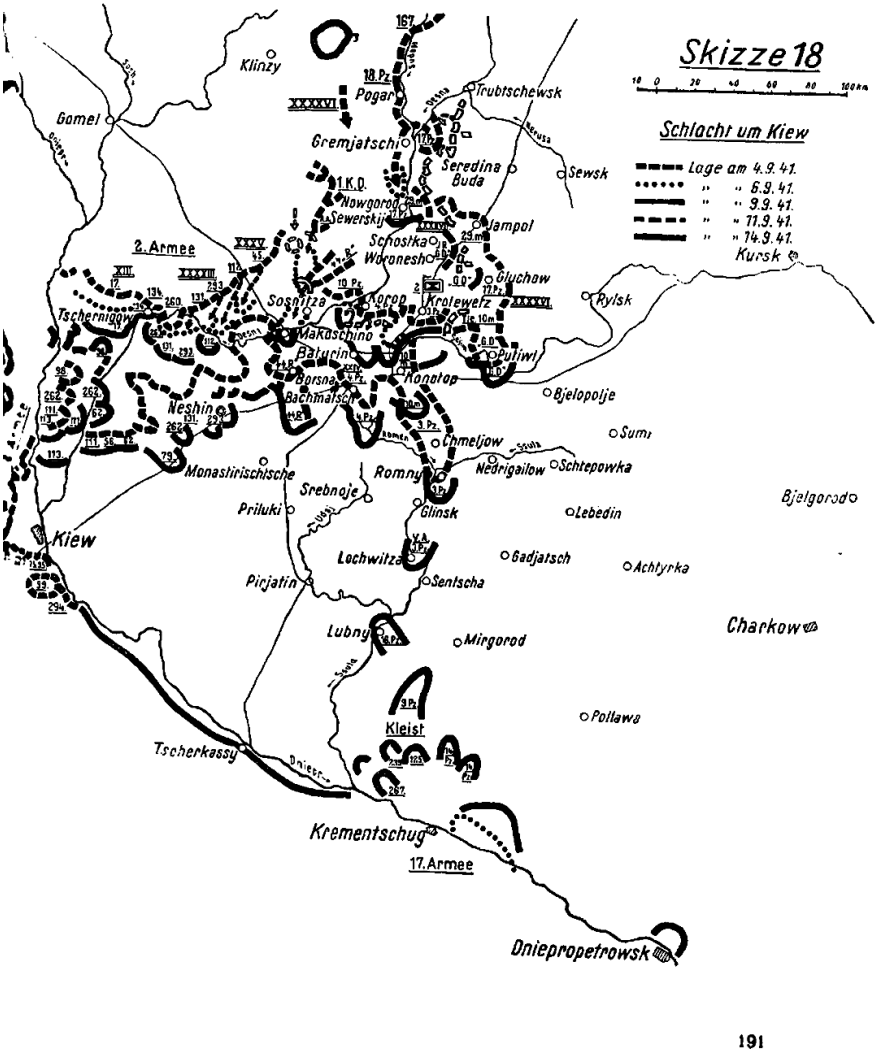
Radiogramem jsem se od svého štábu dověděl, že 1. jezdecká divize je tankové skupině znovu podřízena a je přisunována k pravému křídlu SS-„Reich“. Pak jsem ještě jednou vyhledal velitele divize SS, abych zařídil zajištění zásobovacích zařízení 10. (mot.) pěší divize silami SS-„Reich“, a vrátil se na své velitelské stanoviště. Tam jsem se dověděl, že naším nejbližším útočným cílem zůstávají Borzna a Konotop, ležící v našem dosavadním směru úderu. Velitelství XXXXVI. tankového sboru s polovinou sborových vojsk bylo tankové skupině opět podřízeno. Oba sbory ve frontě hlásily každý 2 500 zajatců, svazek generála ženijního vojska Bachera, vytvořený k ochraně týlu, zajal 1 200 mužů. XXIV. tankový sbor důtklivě poukázal na vzrůstající ohrožení stále se prodlužujícího jižního křídla a na vzrůstající slabost hrotu klínu. Krolevec padl do našich rukou.

Toho dne se styčný důstojník OKH, podplukovník Nagel[309], zúčastnil porady u skupiny armád v Borisově, k níž se dostavil vrchní velitel pozemního vojska. Nagel tam přednesl mé hodnocení situace — byl nato označen za „hlásnou troubu a propagandistu“ a okamžitě vystřídán. Velmi jsem litoval, že tento bystrý důstojník, který byl mimochodem vynikající znalec ruského jazyka, byl potrestán za to, že podle své povinnosti přednesl názor, který panoval na frontě.

A ani to nebylo vše. Večer se dalo do deště, který v krátké době učinil cesty bezednými; uvízly v nich dvě třetiny SS-„Reich“, která byla na pochodu.

[s. 191 — celostránková mapa, Skizze 18: Bitva o Kyjev]

[309] Po jednotlivých prvcích: osoba, funkce i moskevské zařazení jsou doloženy. Podplukovník generálního štábu Walter Nagel (1902–1975) byl od polovice ledna 1941 prvním pomocníkem vojenského přidělence v Moskvě, kde vystřídal Hanse Krebse, od začátku léta 1941 styčným důstojníkem OKH u tankové skupiny 2 a v polovině října 1941 se stal Ia 297. pěší divize. Motiv, který Guderian jeho vystřídání dává — že byl potrestán za to, že povinně přednesl názor fronty —, je jeho výklad; jiný pramen jej nepotvrzuje a je s doloženými údaji slučitelný, ne z nich vyvoditelný. Táž epizoda je v knize vyprávěna dvakrát, na stranách 189 a 190, a Nagel odešel 8. září 1941: nejde o dvě potrestání, nýbrž o jedno.

Skizze 18 — *Schlacht um Kiew*. Strana 191 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Bachmatsch	Bachmač	
Charkow	Charkov	Charkiv (Харків), Charkovská oblast, Ukrajina
Chmeljow	Chmeliv	
Dniepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Dniepropetrowsk	Dněpropetrovsk	Dnipro (Дніпро), Dněpropetrovská oblast, Ukra
Gadjatsch	Hadjač	
Gluchow	Hluchiv	
Gremjatschi	Hremjač	Грем′яч / Hremiach, Novhorod-siverský rajón,
Kiew	Kyjev	Kyjiv (Київ), Ukrajina
Krementschug	Kremenčuk	
Makoschino	Makošyne	
Monastirischtsche	Monastyryšče	
Nedrigailow	Nedryhajliv	
Nowgorod Sewerskij	Novhorod--Siverskyj	
Sentscha	Senča	
Srebnoje	Sribne	
Trubtschewsk	Trubčevsk	beze změny: Трубчевск, Brjanská oblast, Rusko
Tscherkassy	Čerkasy	
Tschernigow	Černihiv	

[192] 4. září jsem strávil na frontě u 4. tankové divize, kde jsem se také sešel s generálem svobodným pánem von Geyr. Abych urazil 75 km cesty, potřeboval jsem 4½ hodiny — tak byly cesty krátkým deštěm rozmáčené. 4. tanková divize se chystala útočit směrem Korop–Krasnopolje. Protivník před touto divizí se dosud houževnatě bránil, i proti našim tankům. Po nasazení Stuk se však hlavní odpor zdál nyní zlomen.

Generál svobodný pán von Geyr získal z ukořistěných dokumentů dojem, že pokračování útoku směrem na Sosnicu bude zvlášť nadějné, protože se tam narazí na šev mezi ruskou 13. a 21. armádou. Možná že se tam dokonce najde mezera. 3. tanková divize hlásila pokroky. Vyhledal jsem ji a zastihl v postupu přes Mutino a Spasskoje na sejmský úsek. Také generál Model měl dojem, že narazil na slabé místo, pokud ne přímo na mezeru v nepřátelské frontě. Nařídil jsem Modelovi, aby po překročení Sejmu pronikl až k železnici Konotop–Belopolje a tuto železnici přerušil. Během zpětné jízdy jsem dal rozkazy na příští den radiogramy svému štábu. Sám jsem se dověděl, že lze očekávat Hitlerův zásah do operací tankové skupiny.

Telefonická zpráva skupiny armád oznámila, že OKW je nespokojeno s operacemi tankové skupiny, zvláště s nasazením XXXXVII. tankového sboru na východním břehu Desny. Bylo požadováno hodnocení situace a vyhlídek. V noci pak už přišel rozkaz OKH, který nařizoval zastavení útoku XXXXVII. tankového sboru a jeho převedení na západní břeh řeky. Všechno to proběhlo ve velmi příkré formě, která mě zarazila.

Účinek rozkazu na XXXXVII. tankový sbor byl zdrcující. Velitelství sboru a divize byly pod dojmem zrajícího úspěchu. Vytažení a nové nasazení na druhém břehu Desny musely vyžadovat více času než provedení útoku. Za 155 děl, 120 tanků a 17 000 zajatců, které od 25. 8. získal samotný tento sbor — a k nimž se přidávalo ještě 13 000 zajatců u XXIV. tankového sboru — nepřišlo ani slovo uznání.

Dne 5. září byla 1. jezdecká divize nasměrována do Pogaru a podřízena 4. armádě. Byli bychom ji raději viděli použitou pohyblivě na našem levém křídle v ochraně křídla u XXXXVII. tankového sboru. Takto nebyla její pohyblivost ve statické ochraně křídla na úseku Sudosti využita.

SS-„Reich“ dobyla toho dne Sosnicu.

U 4. armády bylo nařízeno vyklizení jelňanského oblouku — poté, co nyní nastaly ztráty, jimž jsem chtěl v srpnu včasným úhybným manévrem zabránit.

[193] 6. září jsem opět využil k návštěvě SS-„Reich“. Nacházela se v útoku na železniční most přes Desnu u Makošino. Snažil jsem se jí k tomu zjednat podporu letectva. Divize nebyla následkem špatných cest ještě shromážděna. Po cestě jsem potkal řadu formací, zčásti na pochodu, zčásti odpočívajících v lesích. Vojsko dělalo zvlášť disciplinovaný dojem a živě vyjádřilo svou ra-

dost, že je opět u tankové skupiny. Odpoledne byl most dobyt a získán další přechod přes Desnu. Moje kolona vozidel musela několikrát projet nepřátelskou dělostřeleckou palbou, neutrpěla však ztráty. Na zpáteční cestě jsme potkali části 1. jezdecké divize a jednotky SS postupující kvůli špatným cestám pěšky.

Když jsem dorazil na divizní velitelské stanoviště, dal jsem rozkaz rozšířit předmostí přes Desnu tak, aby odtud divize mohla vyrazit k útoku na západním břehu Sejmu a ulehčit postup XXIV. tankového sboru přes tento úsek.

Dne 7. září se 3. a 4. tankové divizi podařilo vytvořit předmostí na jižním břehu Sejmu. Skupina armád nařídila toho dne postup proti čáře Něžin–Monastyrišče, s těžištěm na Něžin. Tento rozkaz byl 8. září ráno v 5.25 změněn směrnicí „Nový směr Borzna–Romny, těžiště napravo".

Toho dne se mnou vrchní velitel pozemního vojska probíral v Gomelu u velitelství 2. armády novou operaci směrem na Moskvu, plánovanou na začátek října. Kromě toho se polní maršál von Brauchitsch[310] ještě jednou vrátil k bojům XXXXVII. tankového sboru směrem na Trubčevsk, vytkl mi můj radiogram z 1. 9. s prosbou o zesílení, protože ho mohlo zachytit OKW, a mínil, že tanková skupina tehdy své operace nepotřebně rozšířila. Svá opatření jsem ospravedlnil hlášením, že silný nepřítel v mém levém křídle nemohl zůstat nepovšimnut a musel být poražen. Do tohoto dne jsme zajali 40 000 mužů a ukořistili 250 děl. Naše přední části se blížily železnici Bachmač–Konotop.

2. armáda dobyla toho dne Černihiv. Dostala směr úderu na Něžin–Borznu.

Toho dne nás opustil podplukovník Nagel a dorazil jeho nástupce, major von Kahlden[311]. Svou misi vykonával se stejným taktem a porozuměním jako

[310] Brauchitsch nevytýká obsah žádosti, nýbrž to, že ji mohlo zaslechnout OKW, a scéna je bez dvojí struktury velení nečitelná. Německá branná moc měla dvě nejvyšší velitelství: OKH, vrchní velitelství pozemního vojska (vrchní velitel Brauchitsch do 19. prosince 1941, náčelník generálního štábu Halder), jemuž podléhala východní fronta, a OKW (náčelník Keitel, náčelník operačního štábu Jodl), jemuž podléhala ostatní válčiště. Hitler obě místa úmyslně držel v soupeření, takže radiogram z 1. září, zachycený odposlechovými stanicemi OKH, mohl dát Hitlerovu štábu do ruky hlas fronty proti OKH — a právě to Brauchitsch vytýkal. V téže rozmluvě se přitom probírala nová operace na Moskvu plánovaná na začátek října, šest týdnů po tom, co bylo Guderianovo těžiště přes Roslavl na Vjazmu zamítnuto jako „výstřední".

[311] Wolf von Kahlden (1901–1979), major generálního štábu od 1. 8. 1938, později plukovník; roku 1941 styčný důstojník OKH k tankové skupině 2 jako Nagelův nástupce od 8. 9. 1941, od srpna

předtím Nagel a přechodně Below.

U skupiny armád „Sever“ tanková skupina 4 a 18. armáda zaujímaly východiště k útoku na vnější opevnění Leningradu. Útok měl začít 9. 9.

[194] Dne 9. září překročil XXIV. tankový sbor Sejm. Byl jsem toho dne přítomen bojům u 4. tankové divize a viděl jednotky střeleckých pluků 33 a 12 v postupu na Gorodišče. Stuky účinně podporovaly útočné hroty střelců a tankového pluku 35. Nízké bojové stavy všech svazků však dokazovaly, že vojska by po namáhavých a ztrátových bojích dvou a půl měsíce naléhavě potřebovala doplnění stavů. Bohužel o tom prozatím nemohla být řeč.

V pozdním odpoledni jsem se u velitelství XXIV. tankového sboru dověděl od generála svobodného pána von Geyr, že i SS útočí a že dále 3. tanková divize má v úmyslu postupovat směrem na Konotop. Z výpovědí zajatců vyplynulo, že mezi ruskou 13. a 21. armádu byla vsunuta 40. armáda. Stav munice byl snesitelný, stav pohonných hmot napjatý.

Večer jsem odletěl Storchem zpátky na velitelské stanoviště do Krolevce. Tam bylo mezitím skupinou armád oznámeno, že 1. jezdecká divize na úseku Sudosti nezůstane, nýbrž musí být posunuta dále na sever. 18. tankovou divizi tedy nebylo možno přitáhnout za tankovou skupinou; k využití úspěchu na Sejmu by bylo potřeba čerstvých sil.

Večer přišla radostná zpráva, že XXIV. tankový sbor mezi Baturinem a Konotopem skutečně zastihl slabé místo nepřátelské fronty a že předsunutý oddíl 3. tankové divize je na postupu na Romny, náš útočný cíl. Divize se tím dostala do týlu nepřítele. Nyní záleželo na tom rychle tohoto úspěchu využít — při nedostatku sil, špatných cestách a zvláště vzhledem k už 240 km hlubokému jihovýchodnímu křídlu žádný lehký úkol. Protože jsem neměl k dispozici zálohy, nezbývalo mi než osobní přítomností dát postupu 3. tankové divize potřebnou váhu. Rozhodl jsem se proto jet 10. září opět na frontu.

Při mém příjezdu do Ksendovky referoval generál svobodný pán von Geyr, že 3. tanková divize dobyla Romny a vytvořila předmostí přes řeku Romen. 3. tanková divize udeřila kolem Konotopu dál, aniž město dobyla. 4. tanková divize postupovala na Bachmač, SS-„Reich“ na Borznu. Z výpovědí zajatců

1942 do 10. 7. 1943 Ia 2. tankové armády. Protože prošel oběma funkcemi, bývá v literatuře zaměňován a edice je musí výslovně rozlišit; Guderianův údaj na s. 193 je správný. Po válce organizace Gehlen, pak brigádní generál Bundeswehru.

vyplynulo, že ruské svazky bojující na Ukrajině měly sice ještě sílu se bránit, že ale jejich útočná síla byla zlomena.

Generál svobodný pán von Geyr dostal pokyn postarat se o brzké obsazení důležitého nádraží Konotop, přes které muselo být vedeno naše zásobování, jakož i nasadit 4. tankovou divizi od Bachmače na jih a SS-„Reich" od Borzny na Kustovcy. Posledně jmenovaná divize měla navázat spojení s 2. armádou. Poté jsem pokračoval v jízdě ke 3. tankové divizi.

[195] U sejmského mostu jsme zažili ruský bombardovací útok, na postupové silnici ležela dělostřelecká palba. Cesta se deštěm stále zhoršovala a plná uvízlých vozidel. Kolony byly rozetaženy na několikanásobek své obvyklé pochodové délky. Tahače dělostřelectva už musely vléci nákladní automobily.

V Chmeljově jsem dal u štábu 3. tankové divize připravit nocleh, protože se zpětnou jízdou toho dne už nebylo možno počítat. Pak jsem jel dál na Romny. Severně od města tvoří Romen silný úsek, který byl navíc zajištěn ruskými protitankovými příkopy a drátěnými překážkami. Že Rusové tento silný úsek nedokázali udržet, dokazovalo, že je příchod 3. tankové divize úplně zaskočil a že tímto úderem byl průlom vykonán.

Bezprostředně před Romny jsem se sešel s generálem Modelem, který referoval podrobnosti. Město bylo v jeho rukou, po zahradách se však ještě potulovali rozptýlení vojáci a projet jím bylo možno jen v pancéřovaném vozidle. V 17 hodin mělo začít vyčištění města. V severní části města jsem narazil na skupinu štábních důstojníků při přejímání rozkazů pod plukovníkem Kleemannem[312]. Byla zvlášť vyrušována ruskými leteckými útoky, proti nimž nemohla vzlétnout dostatečná stíhací obrana, protože Rusové startovali z oblasti dobrého počasí, kdežto naše letiště ležela v oblasti špatného počasí, která start v ten deštivý den znemožňovala. Nato jsme byli také obratem napadeni třemi ruskými letadly kulometnou palbou, zatímco bomby dopadaly jinam.

[312] Ulrich Kleemann (1892–1963), plukovník (od 1. 10. 1938), od 4. 12. 1940 do 5. 1. 1942 velitel 3. střelecké brigády ve 3. tankové divizi; za tuto funkci dostal 13. 10. 1941 Rytířský kříž — s ním se tedy Guderian setkal v září 1941 v Konotopu. Později generál tankových vojsk, velitel 90. lehké divize v Africe, od května 1943 útočné divize Rhodos a od listopadu 1944 tankového sboru Feldherrnhalle. Roku 1944 vydal na Rhodu rozkazy, na jejichž základě bylo zatčeno asi 1 700 z přibližně 2 000 rhodských Židů; z deportovaných přežilo asi 160. Zemřel 1. ledna 1963 v Oberurselu, podle jiného zdroje 3. ledna 1963.

Z Romen jsem vysílal rádiem direktivy na příští den svému štábu; jimi byl XXXXVI. tankový sbor, který mezitím dorazil, s jemu podřízenou 17. tankovou divizí a pěším plukem „G. D." nasazen na směr Putivl–Šilovka (17 km jižně od Putivlu). Pro Modela byla vyžádána silná ochrana stíhačkami.

Toho dne byl dobyt Bachmač. Pěší pluk „G. D." dosáhl Putivle. Dostali jsme úkol skupiny armád připravit se k útoku na úsek Udaje po obou stranách Priluk.

Skupina armád „Jih" připravovala přechod přes Dněpr u Kremenčugu, odkud měla postupovat na sever, aby nám u Romen podala ruku.

Celou noc se lilo jako z konve. Zpáteční cesta byla 11. září proto dosti obtížná. Jako první odpadly motocykly. Také můj velmi dobrý terénní automobil s náhonem na všechna čtyři kola uvízl. Velitelské tanky a jeden tahač vypůjčený od dělostřelectva nás zase dostaly z místa. Tempem 10 km v hodině jsme se brodili bahnem do Girovky, kde jsem zastihl plukovní štáb podplukovníka Audörsche[313]; kvůli porušeným telefonním spojům jsem se marně snažil zjistit situaci. Nakonec jsem se od motocyklových střelců 3. tankové divize dověděl, že Konotop je v našich rukou. Šest kilometrů severně od Girovky jsem narazil na průzkumný

[196] oddíl 10. (mot.) pěší divize. Ve 14 hodin jsem se pak v Konotopu sešel s generálem von Loeperem, zpravil ho o událostech u Romen a v 15.30 jsem byl u XXIV. tankového sboru. Tam jsem se dověděl o dobytí Borzny divizí SS-„Reich". Sbor dostal směrnici postupovat pravým křídlem přes Monastyrišče, levým přes Pirjatin na Romny. XXXXVI. tankový sbor byl nasazen přes Putivl na jih.

V 18.30 jsem byl na svém velitelském stanovišti. Dne 10. jsem urazil 165 km za 10 hodin, dne 11. pak 130 km za 10½ hodiny. Rozmáčené cesty nedovolovaly rychlejší postup.

Tyto časově náročné jízdy mi poskytly dostatečný vhled do obtíží, které nás od nynějška čekaly. Jen kdo sám zažil život na těchto bahnitých kanálech až k nejpřednějším jednotkám, si může udělat představu o tom, jak jsou voj-

[313] Oskar Audörsch (1898–1991), generálmajor; od 26. 8. 1940 do 13. 1. 1942 velitel střeleckého pluku 394 u 3. tankové divize — v této roli jej Guderian zastihl 11. 9. 1941 v Hyrivce (s. 195). Plukovníkem byl až od 1. 2. 1942, takže Guderianova hodnost „podplukovník" je na tomto místě správná. Od srpna 1944 poslední velitel 25. tankové divize. Diplomovaný inženýr; po americkém zajetí předán Sovětům a propuštěn teprve 9. 10. 1955 jako jeden z pozdních navrátilců.

sko i materiál namáhány, správně posoudit situaci na frontě a vyvodit z událostí správné závěry. Že naše nejvyšší vojenská místa v tomto ohledu žádné zkušenosti[314] nenasbíraly a našim hlášením zpočátku nechtěly věřit, se krutě pomstilo a stálo nás nevýslovné oběti a mnohé odvratitelné porážky.

Skupina armád toho večera oznámila, že tanková skupina 1 pod generálplukovníkem von Kleistem kvůli bahnu svých cílů nedosáhla. Měli jsme postupovat dále na jih. Kdo znal výše vylíčené poměry na cestách, se tomu nedivil.

17. tanková divize dosáhla 10. 9. čáry Voroněž[315]–Gluchov a 11. 9. Gluchova.

Zatímco 12. září nastoupila tanková skupina 1 postup přes Semenovku na Lubny, pronikla 3. tanková divize na Lochvicu a získala most přes Sulu těsně severně od této obce. 2. armáda se, zdržována špatnými cestami, blížila Něžinu.

U skupiny armád „Sever“ se věřilo, že bylo dosaženo rozhodujícího vlomu do leningradské obranné fronty.

Dne 13. září zamítla skupina armád „Střed“ náš návrh vystřídat pěchotou 18. tankovou divizi, která stále ještě zajišťovala na úseku Sudosti naše hluboké levé křídlo, s poznámkou, že by pro rozhodnutí přišla přece jen pozdě. Nevyjasněná situace našeho východního křídla a nebezpečí z ní možná hrozící, která naléhavě vyžadovala vytvořit alespoň slabou zálohu, nebyly vzaty v úvahu.

Tanková skupina 1 dobyla Lubny.

[314] Zkušenost, na niž se Guderian odvolává, je doložena jeho vlastním záznamem na téže straně: 10. září 1941 urazil 165 km za 10 hodin, 11. září 130 km za 10,5 hodiny. Závěr, že nezkušenost vojenských vrcholů „stála nevýslovné oběti a mnohé odvratitelné porážky“, je však hodnocení, ne zjištění, a je vysloveno v knize vydané poprvé roku 1950, jejíž čtvrté vydání je z roku 1960. Autoritu zakládá na tělesné zkušenosti a odpírá ji těm, kdo ji nemají; obě vrstvy pasáže od sebe čtenář má rozeznat.

[315] „Woronesh“ v tomto výčtu není Voroněž na Donu. Jde o Voroniž v Sumské oblasti (šostkinský rajón), ležící na Osotě, levém přítoku Desny — tedy přesně v prostoru, kde 17. tanková divize v září 1941 postupovala, mezi Šostkou a Gluchovem; o několik dní později vedl Guderian XXXXVII. tankový sbor právě „od Šostky“. Voroněž na Donu leží o stovky kilometrů dál na východ a německá vojska se k němu v roce 1941 nedostala. Guderianův německý pravopis je u obou míst totožný, takže nejde o jeho chybu, nýbrž o past pro čtenáře.

Dne 14. září přeložila moje tanková skupina své velitelské stanoviště do Konotopu. Špatné počasí trvalo. Letecký průzkum úplně selhal. Pozemní průzkum uvízl v bahně. Svazky XXXXVI. a XXXXVII. tankového sboru, určené k zajištění křídla, se staly téměř nepohyblivými.

[197] Nejistota v dlouhém jihovýchodním křídle rostla den ze dne. Abych každopádně zabezpečil spojení s tankovou skupinou Kleist, rozhodl jsem se jet přes všechny obtíže k XXIV. tankovému sboru. Cesta vedla přes Krolevec–Baturin–Konotop–Romny do Lochvice. Generál svobodný pán von Geyr, s nímž jsem se sešel v Mičenkách (6 km jihovýchodně od Baturinu), referoval, že se protivník zjevně hromadí u Lochvice a že záleží na tom brzy uzavřít ještě existující mezeru ke Kleistovi. Nařídil k tomu, aby jeho divize dosáhly sulského úseku a uzavřely jej. U Senči, 11 km jižně od Lochvice, byla rozpoznána silná ruská soustředění.

Pokračoval jsem v jízdě přes Romny, v nichž se mírumilovně pohyboval svátečně oblečený zástup lidí. Po Počepu a Konotopu byly Romny nejlépe zachovalým ruským městem, jaké jsem dosud zastihl.

Za setmění jsem byl u Modela v Lochvici. Dosud tam dokázal přivést jen jeden pluk své divize; zbytek se vinul ještě daleko vzadu bahnem. Referoval, že silná ruská soustředění se z velké části skládají ze zásobovacích jednotek. Jen zčásti jsou tyto svazky vyzbrojeny po vojensku. Rozpoznané ruské tanky byly pravděpodobně sebrány z týlových dílen, aby kryly ústup. V obrovském kotli u Kyjeva se musely nacházet části pěti armád — 21., 5., 37., 26. a 38.

Nepřátelské útoky na naše jihovýchodní křídlo jižně od Putivle a u Jampolu byly odraženy.

Noc jsem zůstal s Büsingem a Kahldenem ve školní budově v Lochvici a vyrozuměl rádiem Liebensteina, aby se postaral o zrychlené přisunutí 10. (mot.) pěší divize na Romny a uvolnil tak týlové části 3. tankové divize pro Lochvicu.

Školní budova byla solidní stavba s účelným zařízením, jako vůbec školy v sovětském Rusku byly téměř všude v dobrém stavu. Pro školy, nemocnice, dětské domovy a sportoviště bylo učiněno mnoho. Tato zařízení byla udržována čistě a řádně; výjimky potvrzovaly — jako všude — pravidlo.

Raným jitrem 15. 9. jsem vyhledal předsunutý oddíl 3. tankové divize pod majorem Frankem[316], který předchozího dne jižně od Lochvice zatlačil Rusy na západ a v noci 15 nákladních automobilů s ruskými střelci zčásti zničil, zčásti ukořistil. Z Frankova pozorovacího stanoviště severně od Lubny byl velmi dobrý rozhled do terénu a bylo možno vidět ruské zásobovací kolony v pochodu ze západu na východ. Tento pohyb byl zastaven dělostřeleckou palbou.

U II. praporu střeleckého pluku 3 jsem se sešel s Modelem, který mi přednesl své záměry. Poté jsem zhlédl řadu svazků 3. tankové divize a mluvil pak s podplukovníkem Munzelem[317], velitelem tankového pluku 6. Munzel měl toho dne k dispozici jen 1 Panzer IV, 3 Panzery III a 6 Panzerů II, tedy 10 tanků celého svého pluku[318]. Tato čísla dávají zdrcující obraz

[198] toho, jak vojsko potřebovalo odpočinek a opravy. Dokazují, že ti zdatní muži dali své poslední, aby dosáhli cíle, který jim byl vytčen.

Radiogramem jsem uložil Liebensteinovi, aby přikázal XXIV. tankovému sboru nasadit SS-„Reich“ na jih až k úseku Udaje mezi Kustovci a Perevoločnoje a navazující 4. tankovou divizi na čáru Srebnoje–Berezovka. 10. (mot.) pěší divize měla postupovat na Glinsk západně od Romen. Pak mě jižně od Romen vzal Storch na let zpět do hlavního stanu tankové skupiny.

17. tanková divize nastoupila toho dne směrem na Putivl.

Večer jsem se sešel v Konotopu s Liebensteinem, který byl mezitím letadlem u skupiny armád, aby byl zasvěcen do nových úkolů, které nás čekaly ve směru na Moskvu. Nová operace měla sloužit cíli „zničit poslední boje-

[316] Velitel předsunutého oddílu 3. tankové divize, který 14. září 1941 u Lochvice uzavíral kyjevské obklíčení; blíže neurčen. Není totožný s generálním guvernérem Hansem Frankem (s. 322).

[317] Oskar Munzel (1899–1992), od 1. 6. 1941 velitel oddílu tankového pluku 6 u 3. tankové divize, velitelem celého pluku formálně od prosince 1941. Na s. 197 (15. 9. 1941) ho Guderian nazývá už velitelem pluku — nejpravděpodobněji šlo o faktické vedení dřív; jeho deset tanků z celého pluku je nejkonkrétnější doklad vyčerpání v celé knize. Po válce velitel tankových škol a autor odborné literatury.

[318] Tankový pluk 6 byl jediným tankovým plukem 3. tankové divize. Na začátku tažení měla divize 196 tanků: 58 Panzer II, 110 Panzer III (29 s kanónem 3,7 cm a 81 s kanónem 5 cm), 20 Panzer IV a 8 velitelských tanků. Deset vozidel, která měl podplukovník Munzel k dispozici 15. září 1941, je tedy asi pět procent výchozího stavu — po necelých třech měsících od Smolenska přes Roslavl a Desnu.

schopné části skupiny armád Timošenko“[319]. Tři čtvrtiny německého pozemního vojska k tomu byly nasazeny.

Liebensteinova znovu vznesená prosba o uvolnění 18. tankové divize byla polním maršálem von Bock zamítnuta s poznámkou, že se zeptal generálplukovníka Haldera, co je důležitější, jižní věc nebo příprava nového podniku, načež generálplukovník Halder jmenoval to druhé.

Dne 16. září jsme přeložili své předsunuté velitelské stanoviště do Romen. Obkličování Rusů činilo pokroky. Dostali jsme se do kontaktu s tankovou skupinou Kleist. SS-„Reich“ dobyla Priluki. Velitelství 2. armády bylo pro nový úkol staženo z fronty.

— Romny byly před bitvou u Poltavy v prosinci 1708 několik dní hlavním stanem krále Karla[320] XII. Švédského. —

17. září jsem využil k návštěvě 4. tankové divize ve Srebnoje. Protože mezi ní a SS-„Reich“, nasazenou vpravo od ní, nebyl ještě bezpečný kontakt, rozhodl jsem se jet k té divizi. Cesta vedla zemí nikoho. V lesích po obou stranách cesty bylo vidět četné čerstvé stopy ruských táborišť.

Těsně před Perevoločnoje jsem zpozoroval dvě hrozivě na nás namířené hlavně děl; prožili jsme několik trapně napjatých minut, než jsem mohl zjistit, že obsluha uprchla a zápřež nechala stát za nejbližší kupkou sena.

V prostředku obce jsem narazil na motocyklové střelce SS, stojící v boji o přechod přes Udaj. Odtud to šlo do Kustovců, ležících rovněž na Udaji, kde

[319] Semjon Konstantinovič Timošenko (1895–1970), maršál Sovětského svazu (7. 5. 1940), lidový komisař obrany od 7. 5. 1940 do 19. 7. 1941, od 23. 6. 1941 předseda Stavky hlavního velení. Velel Západnímu frontu ve dvou obdobích roku 1941 — do 19. července a od 30. července do 12. září —, hlavnímu velení západního směru od 10. července do 10. září 1941 a od 13. září 1941 hlavnímu velení jihozápadního směru. U Guderiana je „skupina armád Timošenko“ německé souhrnné označení sovětských sil před skupinou armád Střed: cíl nové operace zněl „zničit poslední bojeschopné části skupiny armád Timošenko“. Později velel Stalingradskému a Severozápadnímu frontu (do 13. 3. 1943), od března 1943 do konce války byl představitelem Stavky koordinujícím několik frontů. Zemřel 31. 3. 1970 v Moskvě; urna uložena v kremelské zdi.

[320] Guderian tuto větu vsouvá samostatně, v pomlčkách, bez jediného slova komentáře. Švédská armáda Karla XII. se v Romnech utábořila 22. listopadu 1708, poté co u Baturyna nalezla město v ruinách; král se tam 22. prosince 1708 vrátil z dobytého Hadjače. Švédské tažení na Ukrajině skončilo 8. července 1709 (27. června juliánského kalendáře) porážkou u Poltavy; Karel XII. uprchl s asi 1 500 muži do osmanských Bender a do Švédska se vrátil teprve v prosinci 1715. Guderian píše tuto větu o vlastním postupu v září 1941 — a píše ji po Stalingradu.

bojovaly jiné části SS. Plukovník Bittrich[321] podal hlášení o boji. Pak následovala zpáteční cesta 100 km zemí nikoho přes Ivanici a Jaroševku do Romen. Cesta byla strašlivě špatná, takže jsem na velitelské stanoviště skupiny dorazil teprve k ránu.

Dne 17. 9. jsme se s tankovou skupinou Kleist dohodli na vystřídání 3. tankové divize 25. (mot.) pěší divizí, aby se té zdatné tankové divizi konečně dala možnost dát svá vozidla do pořádku.

[199] Toho dne se citelně projevily ruské snahy přejít v našem východním křídle do útoku. 10. (mot.) pěší divize a pěší pluk „G. D." musely obstát v prudkých bojích v prostoru Konotopu. Před naším předmostím přes Desnu u Novgorodu-Severského se protivník sílil. Ruské železnice, které vedly od východu ke Kyjevu, byly sice několikrát přerušeny našimi bombardéry; Rusové ale dokazovali velkou obratnost v jejich obnovování, takže bylo třeba počítat s tím, že se na nadměrně protaženém křídle brzy objeví čerstvé síly.

U skupiny armád „Sever" byl útok na Leningrad po získání Dětského Sela, dřívějšího Carského Sela, zastaven. Hlavní síla nasazených tankových divizí se dala na pochod na jih k použití u skupiny armád „Střed" (štáb tankové skupiny 4, velitelství sboru XXXXI., LVI. a LVII., 3. (mot.) pěší divize, 6., 20. a později 1. tanková divize).

18. září nám přinesl u Romen krizi. Od raného jitra bylo z východního křídla slyšet bojový hluk, který se během dopoledne sílil. Svěží nepřítel — 9. ruská jezdecká divize a další s tanky — postupoval ve třech kolonách od východu na Romny a přišel až na 800 m k okraji města. Z jedné z vysoko položených hlídkových věží vězení na okraji Romen jsem mohl nepřátelský útok bezvadně pozorovat.

Obranou byl pověřen XXIV. tankový sbor. K dispozici stály dva prapory 10. (mot.) pěší divize a několik protiletadlových baterií. Náš letecký průzkum měl proti přesile těžkou pozici. Podplukovník von Barsewisch, který osobně

[321] Wilhelm (Willi) Bittrich (1894–1979), naposledy SS-Obergruppenführer a generál Waffen-SS. Od 1. 9. 1940 velitel pluku SS „Deutschland" divize SS „Reich", vedl jej do zranění velitele divize 14. 10. 1941 a pak divizi dočasně převzal (14. 10. – 12. 12., podle jiného údaje 15. 10. – 31. 12. 1941); v září 1941 měl hodnost SS-Oberführer, Guderianův „plukovník" je tedy přibližný. Od 1. 7. 1944 velel II. tankovému sboru SS (Normandie, Arnhem, Uhry). U Guderiana podává v Kustivcích hlášení o boji o přechod přes Udaj. Po válce vydán Francii: první proces shledal, že popravy 17 příslušníků Résistance v Nîmes nenařídil, byl však jako velitel odpovědný za jednotky odsouzen na pět let (odpykáno vazbou), roku 1953 znovu odsouzen na pět let za trpění oběšení, rabování a žhářství a týž rok propuštěn.

letěl, unikl ruským stíhačkám jen s velkou tísní. Na Romny došlo ke značnému leteckému útoku. Nakonec se ale podařilo město i naše předsunuté velitelské stanoviště udržet. Ruské přísuny na trati Charkov–Sumy, jakož i vykládání u Sum a Žuravky však pokračovaly.

K jejich odražení byly XXIV. tankovým sborem vytaženy z kotlové fronty části SS-„Reich“ a 4. tankové divize a vypraveny na pochod do Konotopu a Putivle. Hrozivá situace Romen nás přivedla k tomu, že jsme 19. září velitelské stanoviště skupiny přeložili zpátky do Konotopu. Generál svobodný pán von Geyr se snažil nám rozhodnutí k tomu ulehčit tím, že odvysílal: „Vojsko nebude tankové skupině vykládat jako zbabělost, přeloží-li své velitelské stanoviště z Romen.“ V Konotopu jsme navíc leželi příhodněji pro nastávající novou operaci směrem Orel–Brjansk.

XXIV. tankový sbor si přál útok na nového protivníka, přicházejícího od východu, odložit, aby na něj mohl udeřit shromážděnými silami. Bohužel jsem na toto pochopitelné přání nemohl přistoupit, protože spolupůsobení SS-„Reich“ při tomto podniku bylo zajištěno podle všeho už jen na několik dní; měla být pod XXXXVI. tankovým sborem spolu s pěším plukem „G. D.“ předána tankové skupině 4 do prostoru Roslavle.

[200] Kromě toho pobízela ke spěchu nová vykládání u Serediny-Budy a nové přísuny přes Sumy na sever.

Toho dne padl Kyjev. XXXXVIII. tankový sbor tankové skupiny 1 dobyl Gorodišče a Belousovku.

20. září[322] přinesl nepatrné úspěchy proti nepříteli na východě, ale pokračující boje na kotlové frontě u 3. tankové divize, před níž se nacházel štáb ruské 5. armády, jakož i dále na jihu u 25. (mot.) pěší divize, kde se zdálo, že části nepřítele prorazily.

Od 13. 9. jsme zajali 30 000 mužů.

Dne 20. 9. jsem navštívil XXXXVI. tankový sbor. Generál von Vietinghoff vylíčil obtíže probojovávání od Gluchova na jih v posledních dnech. Zvlášť statečně bojovali na ruské straně charkovští kadeti pod vedením svých instruktorů. Miny a špatné počasí postup zdržovaly. U Putivle, Šilovky a u Be-

[322] Guderian připisuje toto hodnocení generálu von Vietinghoffovi a vztahuje je ke 20. září 1941, kdy se XXXXVI. tankový sbor probojovával od Gluchova na jih. Která charkovská vojenská škola tu byla nasazena a co se s jejími kadety a jejich učiteli stalo, se v dostupných pramenech dohledat nepodařilo. Kniha jejich osud neuvádí a tato vysvětlivka jej doplnit nemůže.

lopolje se ještě prudce bojovalo. Vyhledal jsem pěší pluk „G. D." východně od Šilovky, který pod novým velením plukovníka Hörnleina[323] statečně bojoval. Belopolje bylo dobyto.

Dne 21. září se nepřátelský tlak u Gluchova zesílil. Severně od toho města byla hlášena ruská soustředění. Byl zahájen vlastní útok směrem na Nedrigajlov.

Tanková skupina 1 hlásila 43 000 zajatců, 6. armáda 63 000 zajatců od začátku bitvy o Kyjev.

Dne 22. září[324] jsem jel znovu na frontu přes Putivl směrem na Rylsk, abych přezkoumal zajištění v tomto ohroženém úseku. Ve Vjazence jsem zastihl štáb 17. tankové divize s generálem von Arnimem, který se zotavil ze zranění u Stołpců a před několika dny vystřídal generála Ritter von Thoma. Protivník útočil na Gluchov a Cholopkovo od východu a severovýchodu a obránce zčásti obklíčil. Před frontou 17. tankové divize byly zjištěny dvě nové ruské divize.

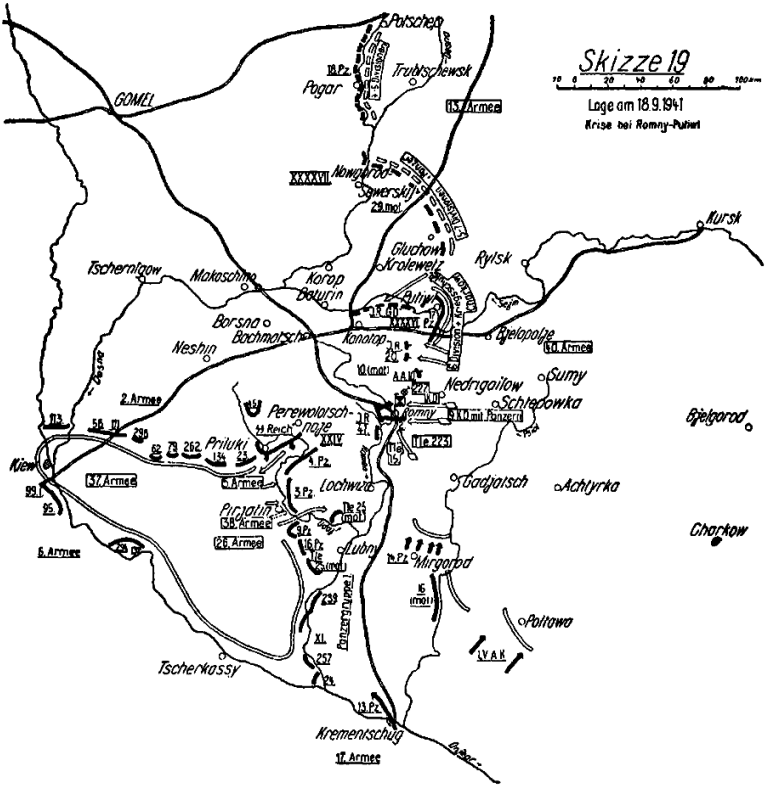
Na zpáteční cestě k velitelskému stanovišti XXXXVI. tankového sboru jsme museli projet značným ruským palebným přepadem, naštěstí bez ztrát. Poté jsem se se srdečným díkem rozloučil s generálem von Vietinghoffem, který odjížděl na nový úsek fronty u tankové skupiny 4 u tankové skupiny 4, a podřídil 17. tankovou divizi přímo tankové skupině a pěší pluk „G. D." 17. tankové divizi. 17. tanková divize dostala úkol porazit nepřítele u Gluchova. Tento rozkaz vykonala.

Počet zajatců u Kyjeva stoupl celkem na 290 000.

[323] Walter Hörnlein (2. ledna 1893 Blüthen u Karstädtu — 14. září 1961 Kolín nad Rýnem), tehdy plukovník, naposledy generál pěchoty. Od 1. listopadu 1939 velel pěšímu pluku 80 (34. pěší divize) a 30. července 1941 za průlom pohraničních opevnění u Brestu-Litevského a postup k Mogilevu dostal Rytířský kříž; na začátku srpna 1941 převzal pěší pluk „Großdeutschland" po Hunoldu von Stockhausenovi — to je ono „nové velení", o němž Guderian 20. září 1941 píše. Pluk vedl do dubna 1942, pak až do konce ledna 1944 divizi „Großdeutschland", za niž dostal 14. března 1943 dubovou ratolest k Rytířskému kříži. Ze zajetí se vrátil roku 1947.

[324] Číslo 290 000 je průběžný stav k 22. září 1941, ne výsledek bitvy. Kniha uvádí v odstupu tří dnů tři různá čísla: 30 000 zajatců od 13. září (k 20. 9.), 43 000 u tankové skupiny 1 a 63 000 u 6. armády od začátku bitvy (k 21. 9.) a 290 000 celkem u Kyjeva (k 22. 9.). Kotel kapituloval až 26. září 1941 a německá konečná bilance, 665 000 zajatců, je v knize o několik stran dál. Sovětské, respektive ruské počty jsou nižší: pro Jihozápadní front se uvádí asi 480 000 zajatých z celkových 616 304 padlých, zajatých a nezvěstných.

Od 23. září začala přeskupení pro novou operaci. Těžiště tankové skupiny 2 pro ni bylo položeno do prostoru Gluchova a severně od něho.

Skizze 19
Lage am 18.9.1941
Krise bei Romny-Putivl
Potschep
Trubtschewsk
Pogar
GOMEL
13. Armee
Nowgorod
Sewerskij
Kursk
Tschernigow
Makoschino
Korop
Beluzin
Gluchow
Krolewetz
Rylsk
Putiwl
Borsna
Bachmatsch
Konotop
Bjelopolje
Nesbin
Sumy
Nedrigailow
Schtschorsk
Schtschedrowka
Bjelgorod
2. Armee
Perewolotschnaje
Priluki
Kiew
5. Armee
37. Armee
Lochwiza
Pirjatin
38. Armee
26. Armee
Lubny
Mirgorod
Poltowa
Achtyrka
Bodajsch
Charkow
Tscherkassy
Kremenschug
17. Armee

201

Skizze 19 — *Lage am 18. 9. 1941 / Krise bei Romny-Putiwl*. Strana 201 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Bachmatsch	Bachmač	
Charkow	Charkov	Charkiv (Харків), Charkovská oblast, Ukrajina
Dnjepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Gadjatsch	Hadjač	
Gluchow	Hluchiv	
Kiew	Kyjev	Kyjiv (Київ), Ukrajina
Kremenschug	Kremenčuk	
Makoschino	Makošyne	
Nedrigailow	Nedryhajliv	
Nowgorod Sewerskij	Novhorod--Siverskyj	
Perewolotschnaje	Perevoločna	
Potschep	Počep	beze změny: Почеп, Brjanská oblast, Rusko
Trubtschewsk	Trubčevsk	beze změny: Трубчевск, Brjanská oblast, Rusko
Tscherkassy	Čerkasy	
Tschernigow	Černihiv	

[202] Útokem 4. tankové divize a SS-„Reich“ byl nepřítel u Kamliči zatlačen na východ. Silný provoz na trati Brjansk–Lgov ukazoval na přisunování dalších ruských posil.

Dne 24. září jsem letěl k závěrečné poradě o nové ofenzivě ke štábu skupiny armád „Střed“ do Smolenska. Vrchní velitel pozemního vojska a náčelník generálního štábu byli přítomni. Při této poradě bylo stanoveno, že hlavní ofenziva skupiny armád má začít 2. října, útok tankové skupiny 2 na krajním pravém křídle ale už 30. září.

K tomuto časovému odstupňování došlo na mou žádost, protože v budoucím útočném prostoru tankové skupiny 2 nebyla žádná zpevněná silnice a já

chtěl využít podle všeho už jen krátkou dobu dobrého počasí, abych před nástupem období bláta dosáhl alespoň zpevněné silnice u Orla, zřídil příčné spojení od Orla na Brjansk a vytvořil si tím zajištěné zásobovací poměry. Kromě toho mě k tomu přivedla úvaha, že silnou podporu letectva mohu očekávat jen tehdy, dokážu-li nasazení letectva uskutečnit dva dny před útokem ostatních armád skupiny armád „Střed“.

Nejbližší dny musely být využity k uzavření kotlové bitvy u Kyjeva a k provedení shromáždění mých sborů pro nový útok, jejich zotavení po namáhavých pochodech a bojích uplynulých měsíců a k opravě materiálu. Více než tři dny nebylo možno zdatným vojskům beztak poskytnout, a ani této krátké doby oddechu se nedostalo všem svazkům.

Prudké nepřátelské útoky východně od Gluchova a proti předmostí u Novgorodu-Severského, zjevně čerstvými nepřátelskými silami, vyplnily nejbližší dny. Dne 25. září nepřítel útočil na Belopolje, Gluchov a Jampol, byl však odražen. Do našich rukou padli četní zajatci.

Skupina armád „Sever“ toho dne hlásila OKH, že silami, které jí zbyly, nemůže v útoku na Leningrad pokračovat.

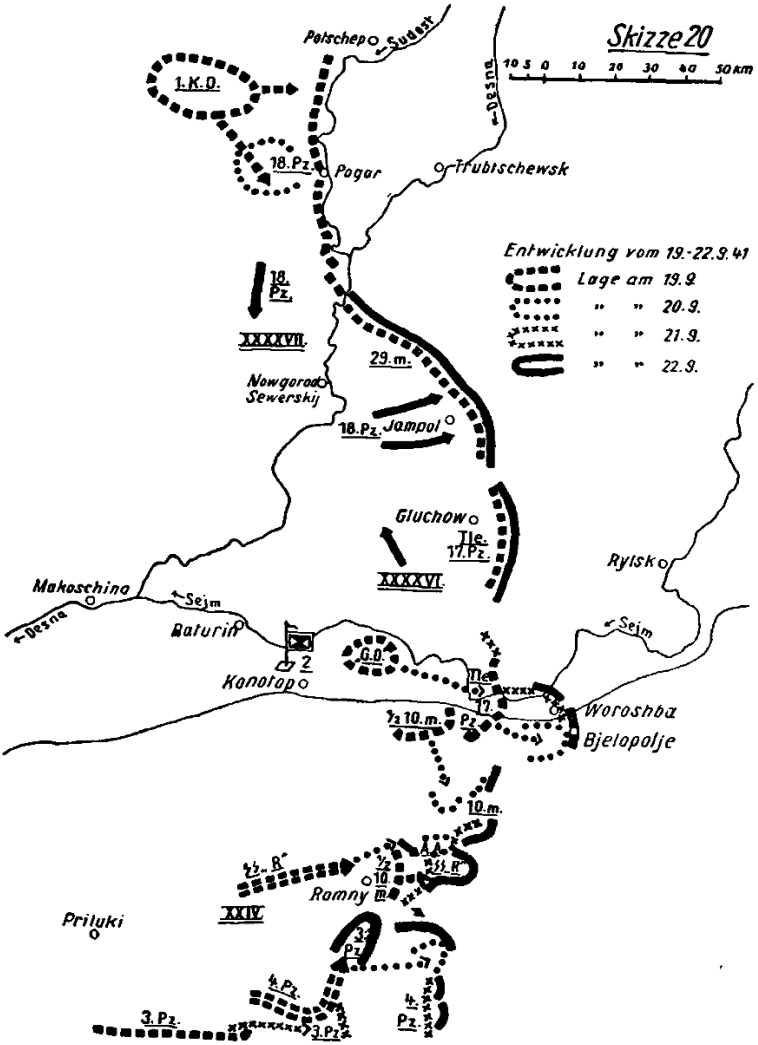
Do 26. září byly boje o kyjevský kotel dovedeny k vítěznému konci. Rusové kapitulovali. 665 000 mužů padlo do zajetí. Velitel Jihozápadního frontu a jeho náčelník štábu padli v závěrečných bojích při pokusu o průlom. Velitel 5. armády[325] padl do našeho zajetí. Měl jsem s ním zajímavý rozhovor, při němž jsem mu předložil několik otázek:

1. Kdy jste se dozvěděl, že mi tanky postupují do vašeho týlu? Odpověď: Asi 8. září.

2. Proč jste nato nevyklidil Kyjev?

[s. 203 — celostránková mapa, Skizze 20: vývoj od 18. do 22. 9. 1941]

[325] Velitelem sovětské 5. armády byl od 17. ledna 1941 generálmajor tankových vojsk Michail Ivanovič Potapov; do německého zajetí padl 20. září 1941, po válce byl od května do prosince 1945 vyšetřován, pak ve vojenské službě pokračoval a zemřel 27. února 1965. Vrchní velitel Jihozápadního frontu generálplukovník Michail Petrovič Kirponos byl téhož 20. září 1941 zabit minometnou střepinou v rokli u Druhivščyny asi 15 km jihozápadně od Lochvyce při pokusu probít se z kotle; náčelník jeho štábu generálmajor Vasilij Ivanovič Tupikov padl téhož dne. Kniha neuvádí jméno ani jednoho z těch tří.

Skizze 20
10 5 0 10 20 30 40 50 km
Desna
Polschep
Sudost
1. K. D.
18. Pz.
Pogar
Trubtschewsk
Entwicklung vom 19.-22.9.41
Lage am 19.9.
" " 20.9.
" " 21.9.
" " 22.9.
18. Pz.
XXXXVII.
29. m.
Nowgorod Sewerskij
18. Pz. Jampol
Gluchow
17. Pz.
XXXXVI.
Rylsk
Makoschino
Desna
Sejm
Baturin
2
Konotop
G.D.
Sejm
Woroshba
Bjelopolje
½ 10. m.
Pz.
10. m.
Romny
XXIV
Priluki
3. Pz.
4. Pz.
Pz.

203

Skizze 20. Strana 203 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Gluchow	Hluchiv	
Makoschino	Makošyne	
Nowgorod Sewerskij	Novhorod--Siverskyj	
Potschep	Počep	beze změny: Почеп, Brjanská oblast, Rusko
Trubtschewsk	Trubčevsk	beze změny: Трубчевск, Brjanská oblast, Rusko

[204] Odpověď: Dostali jsme od skupiny armád rozkaz k vyklizení a k ústupu na východ a byli jsme už na ústupu, když nás protirozkaz[326] přinutil znovu se postavit čelem a hájit Kyjev za všech okolností.

Provedení protirozkazu mělo za následek zničení ruské skupiny armád Kyjev. Tehdy jsme se takovému zásahu velmi divili. Nepřítel ho v této formě nezopakoval. My sami jsme ale bohužel s podobnými zásahy nabyli nejtrpčích zkušeností.

Bitva u Kyjeva znamenala nepochybně velký taktický úspěch. Zda ale taktický úspěch vyvolá i velké strategické účinky, zůstávalo pochybné. Všechno záviselo na tom, zda se Němcům podaří dosáhnout rozhodujících výsledků ještě před nástupem zimy, ba před nástupem podzimního období bláta. Od zamýšleného útoku k těsnému obklíčení Leningradu se sice už muselo upustit. Ale OKH očekávalo, že protivník už nebude schopen vystavět před skupinou armád „Jih“ souvislou obrannou frontu, schopnou ještě vážného od-

[326] Sovětský velitel, s nímž Guderian mluvil, byl velitel 5. armády Jihozápadního frontu generálmajor Michail Potapov; Guderian ho nejmenuje. Protirozkaz, o němž je řeč, pocházel od Stalina: Semjon Buďonnyj, vrchní velitel jihozápadního směru, oznámil 11. září 1941 Stalinovi, že front bude muset ustoupit, a požádal o povolení stáhnout se asi 250 km na východ k Pslu; Stalin to odmítl a nařídil Kirponosovi Kyjev bez souhlasu Stavky neopouštět. Dne 13. září 1941 byl Buďonnyj ve velení vystřídán Timošenkem. Vrchní velitel Jihozápadního frontu Kirponos i jeho náčelník štábu padli při pokusu o průlom; Potapov byl v září 1941 zajat, v dubnu 1945 osvobozen Američany a ve službě pokračoval.

poru. S touto skupinou armád chtělo ještě před nástupem zimy získat Doněckou pánev a dosáhnout Donu.

Hlavní úder na Moskvu měla ale vést zesílená skupina armád „Střed“. Zbýval k tomu ještě čas?

BITVA U ORLA A BRJANSKU

Pro ofenzivu na Orel–Brjansk — nutný předstupeň útoku na Moskvu — dostala tanková skupina 2 nové členění:

XXXXVI. tankový sbor byl se SS-„Reich“ a pěším plukem „G. D.“ předán tankové skupině 4 směrem na Roslavl.

1. jezdecká divize přešla znovu pod velení tankové skupiny 2. Kromě toho byly tankové skupině 2 podřízeny:

XXXXVIII. tankový sbor pod generálem tankového vojska Kempfem[327] s 9. tankovou divizí, 16. a 25. (mot.) pěší divizí,

vyšší velitelství XXXIV[328] pod generálem Metzem[329] s 45. a 134. pěší divizí a

[327] Kempfa nezaměňovat s Kaempfem: jsou to dva různí lidé a jejich jména stojí v této kapitole kousek od sebe. Generál tankových vojsk Werner Kempf (1886–1964) velel XXXXVIII. tankovému sboru; generál dělostřelectva Rudolf Kaempfe (1883 nebo 1893 – 1962), v letech 1937–1941 velitel 31. pěší divize, velel od jara 1941 vyššímu velitelství XXXV a od 20. ledna 1942 XXXV. armádnímu sboru. Kaempfe byl 21. července 1944 zatčen gestapem v souvislosti s 20. červencem; Kempf byl v dubnu 1945 zajat Američany v Porúrském kotli.

[328] „Vyšší velitelství“ (Höheres Kommando z. b. V., tj. zvláštního určení) nebylo stupněm nad sborem, nýbrž velitelstvím sborové úrovně zřízeným pro vedlejší úkoly. Obě, XXXIV i XXXV, vznikla 15. října 1939 z pohraničních úsekových velitelství — XXXIV v Küstrinu, XXXV ve Vratislavi z Grenzschutz-Abschnittskommando 13 — a od srpna 1940 plnila strážní úkoly v Generálním gouvernementu; polní úkoly dostala teprve pro tažení v Rusku, u Guderiana ochranu křídel. Vyšší velitelství XXXV bylo 20. ledna 1942 přejmenováno na XXXV. armádní sbor; vyšší velitelství XXXIV bylo 31. ledna 1942 rozpuštěno, po ztrátě asi 12 000 mužů, a jeho zbytky byly přičleněny k XXXV. sboru.

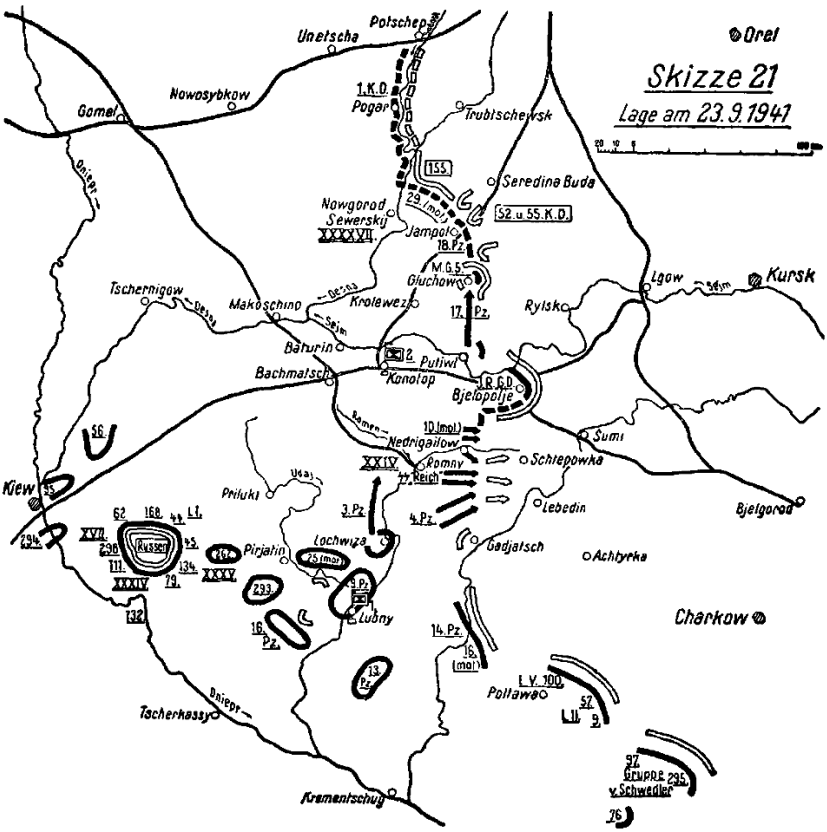
[329] Hermann Metz (1878–1959), generál pěchoty (z. V.), velitel vyššího velitelství XXXIV (1. 1. až 1. 9. a 13. 9. až 23. 12. 1941). U Guderiana je mu v září 1941 podřízeno vyšší velitelství XXXIV se 45. a 234. pěší divizí, v říjnu dosáhl Rylsku a měl postupovat na Kursk od západu; 11. 1. 1942 obdržel Německý kříž ve zlatě. Přesná data a místa narození a úmrtí se dohledat nepodařilo, k dispozici jsou jen roky. Odkaz na s. 444 se Metze netýká — jde o místo Metz-en-Couture v citovaném rozkazu.

vyšší velitelství XXXV pod generálem Kaempfem[330] s 293., 262., 296. a 95. pěší divizí.

Rozhodl jsem se vést útok s těžištěm přes Gluchov na Orel a nasadit k tomu tam XXIV. tankový sbor. Vpravo od XXIV. tankového sboru byl nasazen XXXXVIII. tankový sbor přes Putivl, vlevo od XXIV. tankového sboru XXXXVII. tankový sbor od Šostky. Ochranu křídel mělo vykonávat vyšší velitelství XXXIV vpravo, vyšší velitelství XXXV a 1. jezdecká divize vlevo; všechny měly následovat za tankovými sbory, odstupňovány do hloubky.

Pro shromáždění k útoku jsem nařídil, aby XXXXVIII. tankový sbor přes Sumy a Nedrigajlov, s útokem na

[330] Rudolf Kaempfe (1883 nebo 1893 – 1962), generál dělostřelectva (od 1. 7. 1941), narozen v Moskvě, zemřel ve Stuttgartu. V letech 1937–1941 velitel 31. pěší divize, od května nebo června 1941 velitel vyššího velitelství zvláštního určení XXXV (od ledna 1942 XXXV. armádní sbor) — v této funkci u Guderiana na podzim 1941. Od září 1942 ve Führerově záloze, 21. 7. 1944 zatčen gestapem v souvislosti s 20. červencem, 1945–1949 v sovětském zajetí. 5. 1941, tracesofwar 21. 6. 1941. Nezaměňovat s generálem tankových vojsk Wernerem Kempfem, který na téže stránce velí XXXXVIII. tankovému sboru.

Orel
Skizze 21
Lage am 23.9.1941
Unetscha
Potschep
Gomel
Nowosybkow
1.K.D.
Pogar
Trubtschewsk
155.
Seredina Buda
Nowgorod Sewerskij
XXXVII.
29.(mot.)
52. u. 55.K.D.
Jampol
18.Pz.
M.G.5
Gluchow
Tschernigow
Makoschino
Krolewez
17.Pz.
Rylsk
Lgow
Kursk
Baturin
2.
Putiwl
Bachmatsch
Konotop
R.G.D.
Bjelopolje
10.(mot.)
Nedrigailow
Sumi
Schlepowka
Romny
XXIV.
Reich
Priluki
Kiew
3.Pz.
4.Pz.
Lebedin
Bjelgorod
Pirjatin
Lochwiza
75.(mot.)
Gadjatsch
Achtyrka
Lubny
Charkow
14.Pz.
16.(mot.)
13.Pz.
Pollawa
L.V.100.
Tscherkassy
Dnjepr
Krementschug
GRUPPE v. Schwedler
295.
76.

205

Skizze 21 — *Lage am 23. 9. 1941*. Strana 205 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Bachmatsch	Bachmač	
Charkow	Charkov	Charkiv (Харків), Charkovská oblast, Ukrajina
Dnjepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Gadjatsch	Hadjač	
Gluchow	Hluchiv	
Kiew	Kyjev	Kyjiv (Київ), Ukrajina
Kremenschug	Kremenčuk	
Lgow	Lgov	beze změny: Льгов, Kurská oblast, Rusko
Makoschino	Makošyne	
Nedrigailow	Nedryhajliv	
Nowgorod Sewerskij	Novhorod--Siverskyj	
Nowosybkow	Novozybkov	beze změny: Новозыбков, Brjanská oblast, Rusk
Potschep	Počep	beze změny: Почеп, Brjanská oblast, Rusko
Trubtschewsk	Trubčevsk	beze změny: Трубчевск, Brjanská oblast, Rusko
Tscherkassy	Čerkasy	
Tschernigow	Černihiv	
Unetscha	Uneča	beze změny: Унеча, Brjanská oblast, Rusko

[206] …protivníka, který tam byl hlášen, dosáhl shromaždiště u Putivle. Tím jsem si chtěl od počátku vytvořit zajištěné pravé křídlo. Touto odvážnou myšlenkou jsem ale přece jen podcenil odolnost Rusů mimo bojiště u Kyjeva.

XXXXVIII. tankový sbor nedokázal — jak bude ještě vylíčeno — nepřítele stojícího proti němu zatlačit, nýbrž musel boj přerušit a dosáhnout svého

shromaždiště za frontou pěšího pluku „G. D.“. Přerušení boje se u 25. (mot.) pěší divize ukázalo jako obtížné: řada vozidel byla bohužel ztracena. Byl bych udělal lépe, kdybych uposlechl Liebensteinovy rady a od počátku pochodoval podél fronty. Ovšem k tomu by bylo třeba, aby pěchota vyššího velitelství XXXIV dorazila dříve. S ní se ale dalo počítat teprve za pět dní.

Konečně nám bylo přislíbeno 100 nových tanků pro doplnění stavů našich tankových divizí. Bohužel 50 z nich bylo chybně směrováno do Orši, takže přišly příliš pozdě. Také pohonné hmoty nedošly v potřebném množství.

Nejsilnější soustředění sil pro celkovou operaci se uskutečnilo v prostoru kolem Roslavle. Tam stály při začátku útoku za frontou: 1. tanková divize, SS-„Reich“, 3. (mot.) pěší divize a pěší pluk „G. D.“. Tam byly také nasazeny 2. a 5. tanková divize, dosud zadržované v záloze.

Je možno pochybovat, zda bylo správné hromadit tankové síly v čele útoku. Podle mého názoru by se bylo lépe vyplatilo ponechat XXXXVI. tankový sbor u tankové skupiny 2. Také obě odpočaté tankové divize by byly bývaly lépe nasazeny k úderu do křídla než k čelnímu útoku.

Dne 27. září jsem vyhledal XXXXVIII. tankový sbor, abych si udělal obraz o jeho stavu. Po krátké rozmluvě u velitelství sboru v Romnech jsem jel k 9. tankové divizi pod generálem Hubitzkim[331] do Krasnaja (10 km jihovýchodně od Nedrigajlova) a odtud přes Nedrigajlov zpátky.

Dne 28. a 29. září vyšlo jasně najevo, že pokus XXXXVIII. tankového sboru postupovat přímo na Putivl se nezdařil. Jeho útok byl proto v dosavadním prostoru přerušen. Klamný manévr u Štepovky zřejmě uspěl: protivník zůstal o našem skutečném směru úderu v nejistotě. Za zajišťovací clonou pěšího pluku „G. D.“, který byl ještě ve svém starém postavení, byl XXXXVIII. tankový sbor posunut na sever.

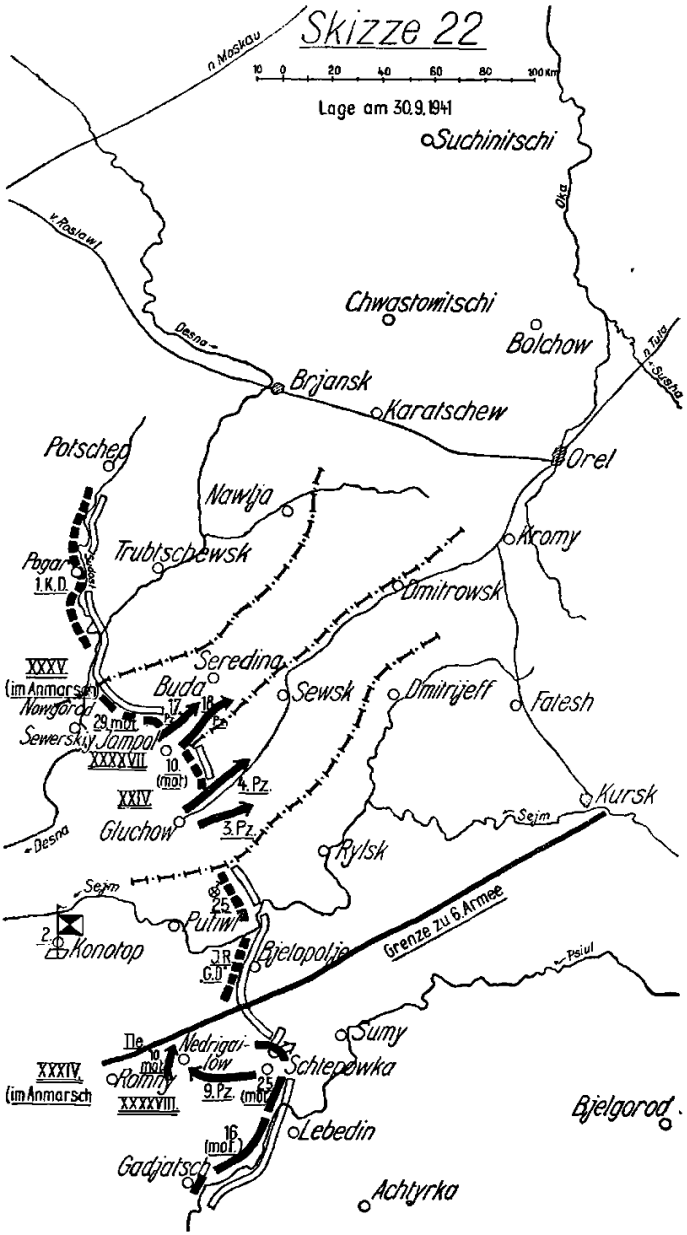
Dne 30. září vyrazily:

[331] Alfred Eduard Franz Ritter von Hubicki (1887–1971 nebo 1972), rakouský generál, od 1. 10. 1942 generál tankových vojsk. Od 3. 1. 1940 do dubna 1942 velitel 9. tankové divize, vytvořené ve Vídni ze 4. lehké divize — v této funkci ho Guderian 27. 9. 1941 navštívil v Krasné u Nedryhajliva. Později velel LXXXIX. armádnímu sboru a v letech 1943–1944 byl šéfem německé vojenské misse na Slovensku; 31. 3. 1945 odešel do výslužby. V rejstříku je příjmení psáno „Hubitzki“, správný tvar je Hubicki. Zemřel 14. července 1971 ve Vídni; část zdrojů uvádí rok 1972.

XXXXVIII. tankový sbor z prostoru Hadjač–Štepovka přes Nedrigajlov na Putivl, s 9. tankovou divizí vpředu, poté s 25. a 16. (mot.) pěší divizí — tyto dvě teprve po vystřídání pěchotou vyššího velitelství XXXIV;

XXIV. tankový sbor s 3. a 4. tankovou divizí v přední linii, s 10. (mot.) pěší divizí za nimi, od Gluchova podél silnice Sevsk–Orel a jihovýchodně od ní;

[s. 207 — celostránková mapa, Skizze 22: Situace k 30. 9. 1941]

Skizze 22 — *Lage am 30. 9. 1941*. Strana 207 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Bolchow	Bolchov	beze změny: Болхов, Orlovská oblast, Rusko (n
Chwastowitschi	Chvastoviči	beze změny: Хвастовичи, Kalužská oblast, Rusk
Gadjatsch	Hadjač	
Gluchow	Hluchiv	
Karatschew	Karačev	beze změny: Карачев, Brjanská oblast, Rusko
Nedrigailow	Nedryhajliv	
Potschep	Počep	beze změny: Почеп, Brjanská oblast, Rusko
Suchinitschi	Suchiniči	beze změny: Сухиничи, Kalužská oblast, Rusko
Trubtschewsk	Trubčevsk	beze změny: Трубчевск, Brjanská oblast, Rusko

[208] XXXXVII. tankový sbor s 18. a 17. tankovou divizí od Jampolu s pravým křídlem na Sevsk. 29. (mot.) pěší divize měla následovat vlevo odstupňována vzad na Seredinu-Budu.

Obě vyšší velitelství určená k ochraně křídel byla na pochodu, zčásti přes Kostobobr, zčásti přes Romny. 1. jezdecká divize stála na západním břehu Sudosti po obou stranách Pogaru.

Náš útok nepřítele zaskočil. Zvláště XXIV. tankový sbor dobře postupoval vpřed, až na úroveň Chinelu. XXXXVII. tankový sbor dobyl Žuravku a pronikal dále na severovýchod.

Dne 30. září jsem se zrána odebral do Gluchova, kde jsme zřídili své nové velitelské stanoviště. Odtud jsem poukázal generálu Kempfovi na nutnost mít brzy pohotově síly k ochraně východního křídla XXIV. tankového sboru v prostoru kolem Putivle. Kempf ze své strany hlásil, že Rusové v bojích u Štepovky překvapili dva prapory pěšího pluku 119 a odebrali jim vozidla. Šlo o útok s těžkými tanky. To byla nepříjemná ztráta. Části 9. tankové divize se musely ještě jednou obrátit, aby situaci obnovily.

Generál svobodný pán von Geyr hlásil, že Stuky nemohly kvůli špatnému počasí startovat. Mimoto se domníval, že má před sebou jen nepřátelské zadní voje, zatímco generál Lemelsen referoval o úplném překvapení protivníka.

Skupině armád bylo hlášeno, že vytažení pěšího pluku „G. D." se zdržuje, protože sbor Kempf je napadán silným nepřítelem a přední části vyššího velitelství XXXIV budou k jeho vystřídání k dispozici teprve 1. 10. večer. Než dorazí hlavní síla pěších divizí, potrvá to ještě další čtyři dny.

Obyvatelstvo Gluchova nás požádalo o dovolení znovu užívat svůj chrám. Rádi jsme to povolili.

Dne 1. října dobyl XXIV. tankový sbor Sevsk. Průlom nepřátelskou frontou se podařil. V pohybu vpřed se důrazně pokračovalo, pokud pohonná hmota stačila.

Jel jsem z Gluchova přes Esman do Sevska ke 4. tankové divizi. Podél postupové silnice ležela rozstřílená ruská vozidla všeho druhu, důkaz, že protivník byl naším útokem zaskočen. Na kopci s větrným mlýnem poblíž postupové silnice jsem zahlédl generály svobodného pána von Geyr a svobodného pána von Langermann. Podstatné části 4. tankové divize už dosáhly Sevska. Terén ukazoval stopy prudkého boje. Bylo vidět mrtvé a raněné Rusy, a na krátké cestě od silnice k větrnému mlýnu jsem se svým doprovodem zajal 14 nezraněných Rusů, kteří se ukrývali ve vysoké trávě, mezi nimi důstojníka, který ještě obsluhoval telefonní přípojku do Sevska.

Čtyři kilometry severně od Sevska, který byl už v našich rukou, jsem se sešel s plukovníkem Eberbachem[332], statečným velitelem tankové brigády 4. tankové divize.

[209] ...Na mou otázku, zda může v postupu pokračovat ještě až do Dmitrovska, odpověděl kladně. Nařídil jsem v důsledku toho další pronásledování, ačkoli mi generálové předtím mylně referovali, že musí pro nedostatek pohonných hmot postup zastavit. Během rozmluvy s Eberbachem dopadaly několikrát ruské bomby na postupovou silnici a do Sevska.

[332] Heinrich Eberbach, roku 1941 plukovník a velitel 5. tankové brigády, jež byla součástí 4. tankové divize, později velitel celé divize a nakonec tankové skupiny West / 5. tankové armády v Normandii; Guderian jej nazývá „statečným velitelem tankové brigády 4. tankové divize" a 1. 10. 1941 na kopci s větrným mlýnem u Sevska s ním prosadil pokračování pronásledování.

Dojel jsem pak ještě k nejpřednějším částem vítězných tanků a poděkoval mužům pod majorem von Jungenfeldtem[333] za jejich statečné chování. Na zpáteční cestě jsem velícímu generálovi oznámil svůj rozkaz k pokračování postupu. Útočný hrot XXIV. tankového sboru urazil toho dne 130 km!

Předsunuté oddíly našeho pravého souseda, 6. armády, dorazily k Hadjači, další postupovaly na Mirgorod, aby uzavřely mezeru mezi námi a 17. armádou.

Dne 2. října v útoku se s rázností pokračovalo. Bylo dosaženo úplného průlomu a 13. ruská armáda zatlačena na severovýchod. Navštívil jsem 10. (mot.) pěší divizi a k ní patřící pěší pluk 41 pod plukovníkem Trautem[334]. Potěšitelně nízké ztráty v těchto dnech! Zeptal-li se však člověk na celkové ztráty od začátku operací, vycházela přece jen vážná čísla. Vojsko dostalo nějaké doplňky; ty s sebou sice přinášely dobrou vůli, ne však bojovou zkušenost a otrlost starých vojáků.

4. tanková divize dobyla Kromy a dosáhla tím zpevněné silnice na Orel.

Celá skupina armád „Střed“ se od rána toho dne nacházela v úspěšném útoku, jemuž přálo dobré počasí. Náš levý soused, 2. armáda, prolomil přes houževnatý odpor postavení Sudost–Desna.

Dne 3. října dosáhla 4. tanková divize Orla. Tím jsme se uchytili na zpevněné silnici a získali důležitý železniční a silniční uzel, který se měl stát naší základnou pro další podniky. Dobytí města se uskutečnilo pro protivníka tak překvapivě, že ještě jezdily tramvaje, když naše tanky vnikaly dovnitř. Evakuaci průmyslu, kterou Rusové zjevně pečlivě připravili, se už nepodařilo provést. Mezi továrnami a nádražím ležely všude podél ulic stroje a bedny s nástroji a surovinami.

XXXXVII. tankový sbor dostal směr na Brjansk.

[333] Ernst Gedult von Jungenfeld (1893–1966), tankový důstojník, velel částem tankového pluku 35 u 4. tankové divize, u Kurska 1943 jako podplukovník v záloze velitel těžkého pluku stíhačů tanků 656, na jaře 1945 velitel Panzerjagd-Division „Visla“; 1. 10. 1941 mu Guderian u Sevska osobně děkoval „za statečné chování“ u nejpřednějších tanků, na s. 332 je jako plukovník v Bulharsku autorem hlášení o nespolehlivosti bulharských vojsk. V knize stojí tvar „Jungenfeldt“ (s. 209) — chyba knihy.

[334] Hans Traut (1895–1974), plukovník, později generálporučík, od října 1940 velitel pěšího pluku 41 (mot.) u 10. (mot.) pěší divize, nositel Rytířského kříže za Vesoul; u něj byl Guderian 2. 10. 1941 (s. 209). Zajat roku 1944, odsouzen v SSSR, propuštěn 1955.

6. armáda vpravo od nás byla nasazena pravým křídlem na Charkov, levým přes Sumy a Belgorod. To bylo významné pro zajištění našeho pravého křídla. Tanková skupina 4 prolomila nepřátelskou frontu a postupovala na Mosalsk–Spas-Demensk, aby obchvátila nepřátelské síly západně od Vjazmy. Tanková skupina 3 získala předmostí přes horní Dněpr u Cholmu.

[210] 4. října přinesl předním částem XXIV. tankového sboru dobytí Moinu[335] na silnici na Tulu. 3. a 18. tanková divize postupovaly na Karačev. 17. tanková divize vytvořila předmostí přes Nerusu a získala tím možnost dalšího postupu na sever. Náš levý soused překročil Bolvu. Byla dosažena železniční trať Suchiniči–Jelňa. Tanková skupina 3 dobyla Belyj. V týlovém prostoru skupiny armád[336] se poprvé objevili partyzáni.

Protože jsem chtěl příštího dne navštívit XXXXVII. tankový sbor, poslal jsem svou kolonu vozidel napřed do Dmitrovska, kde mě měla čekat na přistávací ploše pro Storcha. Ušetřil jsem tím dlouhou jízdu po špatných cestách a dorazil 5. října v 10.30 ke generálu Lemelsenovi. 18. tanková divize byla nasazena přes silnici Orel–Brjansk na sever, zatímco 17. tanková divize dostala úkol zmocnit se Brjanska přepadem. Z Lemelsenova velitelského stanoviště Lobanovo jsem letěl Storchem k velitelství XXIV. tankového sboru do Dmitrovska.

Generál svobodný pán von Geyr si stěžoval na špatnou situaci v pohonných hmotách, na jejímž vyřešení ovšem rozhodujícím způsobem závisel další průběh operací. Ukořistili jsme bohužel jen málo. Ale protože letiště Orel padlo do našich rukou, obrátil jsem na velitele 2. letecké flotily naléhavou prosbu, aby nám tam vzdušnou cestou přivezl nutné zásobování 500 m^3.

---

[335] V originále i na mapě na s. 211 stojí „Moin“; místo toho jména na silnici Orel — Tula neexistuje. Poloha na mapě — na silnici mezi Orlem a Mcenskem, těsně jihozápadně od Mcenska, se značkou 4. tankové divize — odpovídá vsi Voin (Pervyj Voin, Mcenský okres Orelské oblasti, na dnešní silnici M2), kde se v prvních říjnových dnech 1941 odehrály tvrdé boje 4. tankové divize se 4. tankovou brigádou plukovníka Katukova. Čtení „Woin“ je tedy nejpravděpodobnější; záměna W/M je ediční závada tisku, nikoli Guderianova chyba. Jde o konjekturu — v textu zůstává tvar z předlohy.

[336] Prostor, v němž se 4. října 1941 objevili první partyzáni, pod civilní správu nikdy nepřešel: orelskou oblast spravovalo po celou dobu okupace, tedy téměř dva roky, vojsko — sama 2. tanková armáda, na území o rozloze asi 40 000 km^2. Výzvy k partyzánské válce jsou přitom starší než německá okupační správa jakéhokoli druhu: směrnice ústředních orgánů z 29. června 1941 a Stalinův rozhlasový projev ze 3. července 1941. Na s. 174 klade Guderian vznik partyzánského hnutí říšským komisařům.

O živé činnosti ruského letectva jsem ostatně toho dne dostal působivý obraz. Bezprostředně po mém přistání na letišti Sevsk, na němž právě přistálo asi 20 německých stíhaček, došlo k ruskému bombardovacímu útoku, za nímž brzy poté následoval další na sborové velitelské stanoviště, takže nám okenní tabulky lítaly kolem uší.

Odebral jsem se pak na postupovou silnici 3. tankové divize. Také zde jsme zažili řadu ruských bombových shozů roji po 3 až 6 letadlech, ovšem z velké výšky, a proto vcelku neúčinných. Na 6. října nám byla leteckou flotilou přislíbena posila ve stíhačkách, takže jsme mohli počítat se zlepšením situace.

Toho dne dostala tanková skupina 2 označení „2. tanková armáda“[337].

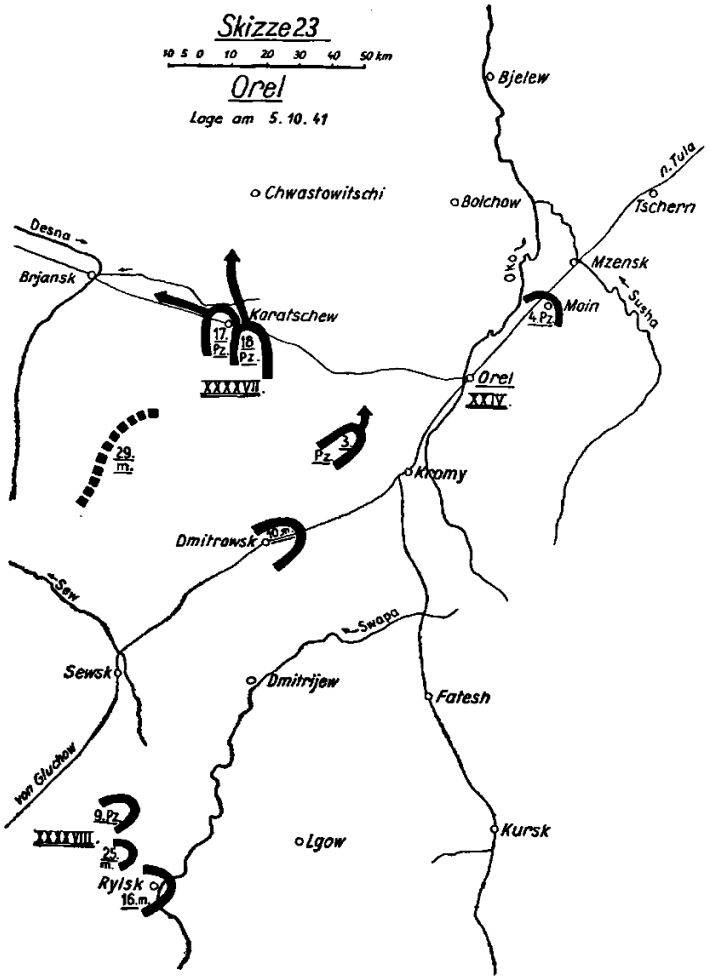
25. (mot.) pěší divize byla povolána do Sevska k dispozici armádě. XXXXVIII. tankový sbor dobyl Rylsk, XXIV. rozšířil své předmostí přes Zušu severně od Orla, XXXXVII. dobyl Karačev.

Náš pravý soused doufal dosáhnout 6. 10. čáry našich zajištění na Pselu. Vlevo od nás postupovaly XXXXIII. a XIII. armádní sbor na Suchiniči. Juchnov padl do německých rukou.

Dne 6. října bylo naše velitelské stanoviště přeloženo do Sevska. 4. tanková divize byla jižně od Mcenska napadena ruskými tanky a zažila zlé hodiny. Poprvé se ukázala převaha ruského

[s. 211 — celostránková mapa, Skizze 23: Orel — situace k 5. 10. 1941]

[337] Přejmenování tankové skupiny 2 na 2. tankovou armádu k 5. říjnu 1941 je doloženo nezávisle na Guderianově textu. Jde o týž svazek pod týmž velitelem; od tohoto místa se v knize mění jen název. Souběžně se neměnily všechny: tanková skupina 3 se 3. tankovou armádou stala až 1. ledna 1942, takže její označení na s. 235 je předběžné.

Skizze 23
10 5 0 10 20 30 40 50 km
Orel
Lage am 5. 10. 41
Bjelew
Chwastowitschi
Bolchow
n. Tula
Tschern
Desna
Briansk
Karatschew
17. Pz.
18. Pz.
XXXVII.
Oka
Mzensk
Suscha
Main
4. Pz.
Orel
XXIV.
29. m.
3. Pz.
Kromy
Dmitrowsk
10. m.
Sew
Swapa
Sewsk
Dmitrijew
Fatesh
von Gluchow
9. Pz.
XXXVIII.
25. m.
Rylsk
16. m.
Lgow
Kursk

211

Skizze 23 — *Orel — Lage am 5. 10. 41*. Strana 211 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Bjelew	Bělev	beze změny: Белёв / Belyov, Tulská oblast, Ru
Bolchow	Bolchov	beze změny: Болхов, Orlovská oblast, Rusko (n
Chwastowitschi	Chvastoviči	beze změny: Хвастовичи, Kalužská oblast, Rusk
Dmitrijew	Dmitrijev	Дмитриев / Dmitrijev, Kurská oblast, Rusko
Karatschew	Karačev	beze změny: Карачев, Brjanská oblast, Rusko
Lgow	Lgov	beze změny: Льгов, Kurská oblast, Rusko
Sew	Sev	beze změny: Сев, řeka v Brjanské oblasti, Rus
Tschern	Čerň	beze změny: Чернь, Tulská oblast, Rusko

[212] T-34[338] v plné nahotě. Divize měla bolestné ztráty. Od zamýšleného rychlého postupu na Tulu bylo nutno prozatím upustit.

Potěšitelné naproti tomu bylo, že 17. tanková divize mohla dobýt Brjansk a tamní most přes Desnu a vytvořila tím bezpečnou vyhlídku na spojení s 2. armádou, postupující západně od Desny. Naše zásobování záviselo velmi podstatně na zřízení silničního a železničního spojení Orel–Brjansk. Obklíčení nepřítele bojujícího v prostoru mezi Desnou a Sudostí se rýsovalo. Severně od Borščova[339] bylo získáno předmostí přes Navlju.

[338] Guderian netvrdí, že T 34 spatřili poprvé — v knize se objevuje už dříve, u Borysova počátkem července 1941 (s. 148) —, nýbrž že se zde poprvé drasticky projevila jeho převaha. O tři strany dál (s. 213) vysvětluje proč: krátký 7,5cm kanón tanku IV proti němu účinkoval jen za zvlášť příznivých okolností, takže T 34 bylo nutno napadat zezadu a ničit skrz mříže nad motorem, a dostat ho před hlaveň bylo „kouzelnictví".

[339] Touž obec na Navlji uvádí předloha dvojím způsobem: **Borschtschew** (s. 212) a **Bortschewo** (s. 217). Jde o Борщёво; edice sjednocuje na **Borščovo**.

Potěšitelný byl dále dosavadní klid v našem otevřeném křídle, kde se sbor Kempf pomalu dotahoval bahnem k Dmitrijevu, zatímco vyšší velitelství XXXIV pod generálem Metzem přišlo k Rylsku.

1. tanková armáda skupiny armád „Jih" dostala směr na Azovské moře. Náš pravý soused zamýšlel postupovat směrem na Štepovku. Části 25. (mot.) pěší divize, dosud tam ještě vázané, se tím uvolnily a byly za sborem Kempf přesunuty do Putivle. Náš levý soused dobyl Žizdru a dostal směr na Brjansk, aby dosáhl součinnosti s 2. tankovou armádou.

V noci ze 6. na 7. října padl první sníh této zimy. I když dlouho neležel, přeměnil přece cesty v oné známé krátké době v bezedné bahnité kanály, na nichž se naše vozidla mohla pohybovat jen šnečím tempem a za nadměrného opotřebení.

Zopakovali jsme svou už dříve vznesenou prosbu o zimní výstroj[340], dostali jsme ale jen odpověď, že bude včas přidělena a že se máme zdržet zbytečného urgování. Urgoval jsem pak ještě několikrát, ale toho, aby na frontu dorazil, jsem se v tom roce už nedočkal.

XXXXVIII. tankový sbor se pěšky pohyboval bahnem na Dmitrijev. Ruské protiútoky na Brjansk ztroskotaly. 29. (mot.) pěší divize dosáhla ústí Revny.

Náš pravý soused se blížil ke Štepovce, levý nasměroval LIII. armádní sbor od západu na Brjansk. Doufali jsme tím v odlehčení situace XXXXVII. tankového sboru a v uvolnění zásobovací cesty Roslavl–Brjansk–Orel. 2. armáda dobyla dále na severu Suchiniči a Meščovsk. U Vjazmy obklíčily 4. a 9. armáda asi 45 ruských svazků. 10. tanková divize dobyla Vjazmu.

Podle názoru OKH byl tímto příznivým vývojem umožněn další postup operací na Moskvu. Záměrem bylo zabránit tomu, aby se Rusové západně od Moskvy ještě jednou zachytili v uspořádané obraně. Pro 2. tankovou armádu si OKH představovalo další postup přes Tulu na přechody přes Oku mezi Kolomnou a Serpuchovem — ovšem velmi vzdálený cíl! Tomuto snažení měl odpovídat postup tankové

[340] Zimní oděv požadovala 2. tanková armáda od začátku října 1941 a Guderian ho u svého vojska do svého odvolání v prosinci nespatřil. Úzkým hrdlem bylo zásobování po jediné železnici: v dopise ze 17. listopadu 1941 sám píše, že zásobovací obtíže na železnici jsou „hlavní příčinou naší nouze" (s. 226), a od poloviny října musely být stovky uvízlých vozidel i jejich osádky týdny zásobovány vzdušnou cestou (s. 215). Že zimní výstroj nebyla předem připravena, ukazuje datum sbírky: Goebbels ji vyhlásil 19. prosince 1941 a v Říši se sbíralo od 27. prosince 1941 do 4. ledna 1942, kdy bylo shromážděno 76 232 688 kusů — tedy až po krizi, o níž je zde řeč.

[213] skupiny 3 severně kolem Moskvy. Vrchní velitel pozemního vojska našel u skupiny armád „Střed“ plnou shodu se svými úvahami.

Dne 8. října jsem letěl Storchem nad naší „silnicí“ ze Sevska přes Dmitrovsk do Orla, kde jsem se sešel s napřed poslanou kolonou vozidel. Doprava na „silnici“ skýtala až po Kromy neutěšený obraz; odtud dál jsme měli zpevněnou silnici až do Orla, na níž ovšem už nyní ležel jeden bombový kráter u druhého.

Generál svobodný pán von Geyr referoval, že se nepřítel před 4. tankovou divizí zesílil; nově byla zjištěna tanková brigáda a pěší divize. 3. tanková divize pochodovala na sever s úkolem dobýt Bolchov. 4. tanková divize měla na 9. 10. úkol dobýt Mcensk.

Velmi nepotěšitelná byla zpráva o účinku a zvláště o změněné taktice ruských tanků. Proti T-34 měly naše tehdejší obranné zbraně účinek jen za zvlášť příznivých okolností. S krátkým 7,5 cm kanónem Panzeru IV se musel T-34 napadat zezadu, aby se dal zlikvidovat skrz mříže nad motorem. Dostat ho na dostřel před hlaveň bylo umění. Rusové na nás útočili frontálně střelci a tanky nasazovali proti našim křídlům, a to v masách. Něco se naučili.

Tíže bojů začala postupně působit na naše důstojníky a vojáky. Generál svobodný pán von Geyr znovu žádal o urychlené obstarání zimní výstroje všeho druhu. Chyběly především holínky, košile a ponožky. Vážnost těchto zpráv vzbuzovala znepokojení.

Rozhodl jsem se okamžitě vyhledat 4. tankovou divizi, abych získal bezprostřední dojmy. Na bojišti ze 6. a 7. října vylíčil velitel bojové skupiny zajišťující frontu průběh bojů. Na obou stranách vyřazené tanky stály ještě na místě. Poškození ruských tanků byla podstatně menší než u našich.

Po návratu do Orla jsem se sešel s plukovníkem Eberbachem, který mi rovněž vylíčil průběh posledních bojů, pak znovu s generálem svobodným pánem von Geyr a s velitelem 4. tankové divize, svobodným pánem von Langermann. Poprvé během tohoto namáhavého tažení dělal Eberbach dojem člověka vyčerpaného, a nebyl to tělesný, nýbrž duševní otřes, který na něm byl patrný. Že na naše nejlepší důstojníky poslední boje tak silně zapůsobily, muselo vzbudit znepokojení.

Jaký protiklad k povznesené náladě, v níž si libovaly OKH a velitelství skupiny armád „Střed“! Zde se otevírala propast v názorech, kterou později

bylo možno jen těžko přemostit, tím spíše, že 2. tanková armáda se tehdy o vítězném opojení svých nadřízených nic nedozvěděla.

[214] Večer hlásilo vyšší velitelství XXXV, že severně od Sizemky — západně od Sevska — je cítit zesílený nepřátelský tlak. Z toho bylo možno usoudit, že se Rusové obklíčení jižně od Brjanska pokusí probít na východ. Spojil jsem se s 1. jezdeckou divizí, která stále stála na západním břehu Sudosti, zda nezpozorovala změnu v chování nepřítele. Tak tomu sice nebylo, přesto jsem divizi nařídil zmocnit se útokem východního břehu řeky. Přitom se muselo ukázat, zda protivník ještě drží, nebo se už odpoutává. 1. jezdecká divize brzy získala předmostí.

Večer zatelefonovala skupina armád a oznámila, že z nás chce sejmout starost o levé křídlo tím, že podřídí vyšší velitelství XXXV 2. armádě. Vznesl jsem protest, protože na obkličovací frontě trubčevského kotle jihovýchodně od Desny může velet jen jeden. Také starost o pravé křídlo z nás měla být sňata podřízením vyššího velitelství XXXIV 6. armádě, která by tím měla dobýt Kursk. Tento návrh, který zjevně vycházel z OKH nebo OKW, se zdál rovněž zatím neproveditelný, protože by jinak odpadla naše ochrana křídla vpravo. Toho dne byl sice dobyt Dmitrijev, ale špatné cesty ztěžovaly dotažení týlových částí XXXXVIII. tankového sboru a prodlužovaly krizi.

Dne 9. října došlo k ruskému pokusu o průlom u Sizemky, ohlášenému den předtím. 293. pěší divize byla na svém pravém křídle prudce napadena a zatlačena přes Sizemku a Šilinku. Protože 25. (mot.) pěší divize, která měla sloužit jako záloha tankové armády, ještě nedorazila, musel prozatím mezeru mezi 29. (mot.) pěší divizí a 293. pěší divizí uzavřít pěší pluk 41 od 10. (mot.) pěší divize. XXXXVIII. tankový sbor, nasazený směrnicí skupiny armád „Střed“ na Kursk a Livny, dostal nyní rozkaz stáhnout vše disponibilní k Sevsku.

Ve 12 hodin dorazil do Sevska velitel 25. (mot.) pěší divize, generál Clößner[341], a převzal velení nad jednotkami bojujícími mezi 29. (mot.) pěší divizí a 293. pěší divizí. Zatímco zde zuřil prudký boj, dostala se 1. jezdecká divize

[341] Erich-Heinrich Clößner (1888–1976), generál pěchoty (od 1. 1., formálně 16. 3. 1942). Od 15. 10. 1939 velitel 25. pěší divize, kterou vedl tažením ve Francii a po motorizaci i v Rusku; Rytířský kříž 29. 9. 1940 jako generálporučík a velitel této divize. U Guderiana dorazil jako velitel 25. (mot.) pěší divize do Sevska a převzal velení nad jednotkami bojujícími mezi 29. a 293. pěší divizí. Pak velel LIII. armádnímu sboru (od 15. 1. podle jednoho z pramenů, od 25. 1. 1942 podle jiného), krátce 2. tankové armádě a IX. armádnímu sboru. Po válce ve spojeneckém zajetí, propuštěn 1947; zemřel 28. 3. 1976 v Kostnici.

s hlavní silou svých vojsk bez vážného odporu přes Sudost a byla v postupu na Trubčevsk. Nechala se nepřítelem zmýlit a snažila se nyní dohnat zmeškané.

Během dne se vytvořila hlavní tlaková místa podél silnic Trubčevsk–Sevsk, Trubčevsk–Orel a Trubčevsk–Karačev; jen malým částem Rusů se však podařilo uniknout přes silnici Seredina-Buda–Sevsk, mezi nimi bohužel pravděpodobně i štábu 13. ruské armády.

Za husté chumelenice bylo velitelské stanoviště tankové armády přeloženo do Dmitrovska. Cesty byly vlivem počasí stále neutěšenější. Nesčetná vozidla zůstala uvíznutá na takzvané „Rollbahn“[342].

[215] Přes všechno byl Bolchov dobyt. 18. tanková divize obklíčila severně od Brjanska ve spolupůsobení s 2. armádou (XXXXIII. armádní sbor) Rusy, kteří tam bojovali.

Zároveň s těmito událostmi připravovalo jižní křídlo východní fronty postup na Taganrog a Rostov. Nejpřednější části našeho souseda, 6. armády, se blížily k Achtyrce a Sumám.

Vlevo od nás byla překročena Ugra směrem na Moskvu, Gžatsk byl dobyt.

10. října nám přinesl nové směrnice skupiny armád: dobytí Kurska, likvidaci trubčevského kotle, úplné uzavření kotle vznikajícího severovýchodně od Brjanska a úder na Tulu — přirozeně všechno ihned. Liebenstein se zcela správně zeptal na pořadí naléhavosti těchto požadavků, zjevně vycházejících z vyššího místa. Nedostali jsme ale žádnou odpověď.

Nejbližší týdny stály nyní zcela ve znamení období bláta. Kolová vozidla se mohla pohybovat jen pomocí vozidel pásových. Ta se nadměrně opotřebovávala přetížením, které s tím bylo spojeno a na které nebyla konstruována. Protože chyběly tažné spojky a řetězy ke spřahování vozidel, byly z letadel nad uvíznutými vozidly shazovány svazky lan. Zásobování stovek takových vozidel a jejich osádek muselo od nynějška týdny probíhat vzdušnou cestou.

[342] „Rollbahn“ tu neznamená pojezdovou dráhu letiště, nýbrž hlavní postupovou a zásobovací silnici, jak ji německé vojsko na východní frontě označovalo; nejznámější byla trasa Brest–Minsk–Moskva. Šlo přitom často jen o jedinou nezpevněnou cestu, takže název neodpovídal skutečnosti — proto stojí v uvozovkách i v originále. Týmž způsobem píše Guderian o „silnici“ Sevsk — Dmitrovsk — Orel (s. 213) a o „pevné“ silnici Orel — Mcensk (s. 222).

Zimní přípravy byly beztak žalostné. Glysantin[343] pro chladicí vodu motorů, požadovaný už asi osm týdnů, nedošel stejně tak jako zimní výstroj pro vojsko. Tato poslední okolnost připravila vojákovi v následujících těžkých měsících největší obtíže a utrpení, jimž se přitom dalo snadno předejít.

Nepřátelské pokusy o průlom u 29. (mot.) pěší divize a 293. pěší divize pokračovaly. 4. tankové divizi se podařilo vniknout do Mcenska.

Vpravo od nás dobyla 6. armáda Sumy, vlevo se XIII. armádní sbor dostal k Ugře a za ni západně od Kalugy. Také zde se zhoršení počasí nepříznivě projevovalo.

Dne 11. října se Rusové pokusili po obou stranách Navlje probít se z trubčevského kotle. Mezi 29. a 25. (mot.) pěší divizí zela mezera, jen nouzově uzavřená kulometným praporem 5, proti níž nepřítel pronikal.

Zároveň se u XXIV. tankového sboru rozvinuly prudké pouliční boje ve Mcensku, severovýchodně od Orla, do něhož 4. tanková divize vnikla, ale kvůli bahnu nemohla být dost rychle podpořena. Objevily se četné ruské tanky typu T-34 a způsobily silné německé tankové ztráty. Dosavadní materiální převaha našich tanků se prozatím obrátila v opak. Vyhlídky na rychlé, průrazné úspěchy se vytrácely.

Sepsal jsem o této pro nás nové situaci

[216] …zprávu skupině armád, v níž jsem jasně vylíčil přednosti T-34 proti našemu Panzeru IV a vyvodil z toho závěry pro naše budoucí tankové konstrukce. Zpráva vyúsťovala v návrh neprodleně vyslat na mou frontu komisi, která by se měla skládat ze zástupců zbrojního úřadu pozemního vojska, ministerstva zbrojení, tankových konstruktérů a firem stavějících tanky. S touto komisí mělo být na místě samém a pod dojmem rozstřílených tanků na bojištích projednány požadavky, jež by se měly klást na nové konstrukce. Požadována byla také zrychlená výroba těžkého protitankového

[343] Glysantin je obchodní název nemrznoucí směsi firmy BASF; vyvinul ji roku 1926 chemik Jordan, k patentu byla přihlášena roku 1929 a byla prvním prostředkem toho druhu na trhu. Základem je monoethylenglykol; podle ředění chrání chladicí okruh až pod −40 °C. Bez něj chladicí voda zamrzá a trhá motor, takže zbývá nechávat motory běžet, nebo po každém zastavení vodu vypustit — obojí stojí pohonné hmoty a čas. Kniha dodává, že Glysantin byl požadován už asi osm týdnů a nedošel stejně jako zimní oděv.

kanónu s dostatečnou průrazností proti pancéřování T-34. Komise[344] se u 2. tankové armády objevila 20. listopadu.

Dne 11. října byl armádě ohlášen pěší pluk „G. D.“, který měl být na Hitlerův rozkaz nasazen k utěsnění poměrně řídkých linií 18. tankové divize severovýchodně od Brjanska na silnici Karačev–Chvastoviči. Dále nám bylo oznámeno, že je zamýšleno nové členění, jímž má být 2. armáda postavena vpravo vedle nás a podřízena jí vyšší velitelství XXXIV a XXXV, zatímco my bychom za to měli dostat části 2. armády. Z toho bylo možno usoudit na pokračování pohybů na severovýchod.

Boje ke zúžení kotlů pokračovaly.

Na jižním křídle východní fronty skončila bitva u Azovského moře německým vítězstvím, které přineslo jako kořist 100 000 zajatců, 212 tanků a 672 děl. Nejvyšší velení počítalo se zničením 6., 12., 9. a 18. ruské armády a věřilo, že vytvořilo předpoklad pro pokračování útoku na dolní tok Donu. SS-„A. H.“ stála 20 km severozápadně od Taganrogu.

Pomaleji se vyvíjel postup 17. armády jižně od Charkova a 6. armády u Sum. Zde čerstvé ruské síly s tanky místy nutily k přechodu do obrany. To se nepříznivě projevilo na mém pravém křídle. Protože 11. armáda odbočila na jih k dobytí Krymu, roztříštil se úder skupiny armád „Jih“ vějířovitě do stran.

Na severu skupiny armád „Střed“ se pohyby zpomalily chumelenicí. Tanková skupina 3 dosáhla horní Volgy u Pogoreloje.

Sněžení pokračovalo i 12. října. Seděli jsme stále ještě v zapadlém hnízdě Dmitrovsku s přísernou blátivou kaší v ulicích a čekali na ohlášené nové směrnice OKH pro nové členění. Velký kotel jižně od Brjanska a malý severně od toho města byly uzavřeny, ale vojska vězela v bahně neschopna pohybu — také XXXXVIII. tankový sbor, který bych byl při začátku pohybů

[344] Komise, o niž Guderian ve zprávě žádal, skutečně vznikla: zvláštní komise k posouzení T 34 byla zřízena na jeho naléhání a zadání nového tanku o 30 až 35 tunách (VK 30.02, svěřené firmám Daimler-Benz a MAN) bylo přímou odpovědí na setkání s T 34 a KV 1 — odtud vede linie k Pantheru. Ministerstvem vyzbrojování, jehož zástupce měl v komisi zasednout, bylo říšské ministerstvo pro vyzbrojování a munici, které od 17. března 1940 vedl Fritz Todt; Albert Speer je převzal teprve několik hodin po Todtově smrti při leteckém neštěstí u Rastenburgu 8. února 1942. Datum příjezdu komise 20. listopadu 1941 i znění zprávy jsou Guderianovo vlastní svědectví a nezávisle se doložit nepodařilo.

tak rád vedl přes Sumy po zpevněné silnici a který se teď s námahou tlačil na Fatež. U Mcenska pokračovaly boje s čerstvým nepřítelem.

[217] Pěchota vyššího velitelství XXXV byla upozorněna na nutnost vyčistit lesní oblasti trubčevského kotle.

Nejen my, nýbrž i skupina armád „Jih“ nyní, s výjimkou 1. tankové armády, uvízla v bahně. 6. armádě se podařilo dobýt Bogoduchov severozápadně od Charkova. Severně od nás padla Kaluga do rukou XIII. armádního sboru. Tanková skupina 3 dobyla Staricu a postupovala dál směrem na Kalinin.

OKH vydalo směrnice k uzavření Moskvy, které k nám ale nedošly.

Dne 13. října pokračovali Rusové ve svých pokusech o průlom mezi Navljou a Borščovem. XXXXVII. tankový sbor musel být zesílen částmi 3. tankové divize a 10. (mot.) pěší divize od XXIV. tankového sboru. Přesto se vzhledem k nepohyblivosti našich jednotek podařilo skupině asi 5 000 Rusů probít se až do okolí Dmitrovska, kde byla dostižena a zadržena.

Tanková skupina 3 vnikla do Kalininu. 9. armáda dosáhla západního okraje Rževa.

Dne 14. října jsme přeložili svůj hlavní stan do Orla, kde jsme v budově sovětu našli dobré ubikace. Pohyby obou stran zůstaly v nejbližších dnech nepatrné. S námahou zaujímal XXIV. tankový sbor se 4. a 3. tankovou divizí v bahně u Mcenska a severozápadně od něho východiště k útoku přes Zušu, zatímco XXXXVII. tankový sbor byl po uzavření kotlové bitvy shromažďován a uspořádáván podél silnice Orel–Karačev–Brjansk. Pěší pluk „G. D.“ byl podřízen XXIV. tankovému sboru a přiveden k Mcensku.

XXXXVIII. tankový sbor se uspořádával k útoku na Fatež s pomocí částí 18. tankové divize, které byly přitaženy přes Kromy po zpevněné silnici, a měl pak zaujmout východiště k útoku na Kursk od severozápadu, zatímco vyšší velitelství XXXIV mělo postupovat na Kursk od západu, aby porazilo silné ruské uskupení generála Jefremova[345] v tomto prostoru a odstranilo

[345] Jméno v knize neodpovídá žádnému známému sovětskému veliteli v tomto prostoru. Není to Michail Grigorjevič Jefremov (1897–1942), který teprve od 25. října 1941 velel 33. armádě u Naro-Fominsku a u Kurska v říjnu nebyl. Nejpravděpodobnějším vysvětlením je operační skupina generálmajora A. N. Jermakova, která do 18.–20. října působila západně od Kurska a jejíž velitel byl 13. října jmenován velitelem 50. armády, proti níž Guderian stál u Tuly. V prostoru byly i skupina plukovníka A. Z. Akimenka a zbytky 13. armády generálmajora A. M. Go-

tím trvalé ohrožení našeho pravého křídla.

Přes prudký ruský odpor se 6. armádě podařilo dobýt Achtyrku. Jinak postup skupiny armád „Jih“ následkem bahna uvázl.

Také u skupiny armád „Střed“ trpěl útok počasím. Borovsk — 80 km před Moskvou — padl do rukou LVII. armádního sboru.

Dne 15. října dobyla 6. armáda Krasnopolje východně od Sum.

K přípravě postupu přes Mcensk jsem 16. října navštívil 4. tankovou divizi.

Rumuni toho dne dobyli Odessu. XXXXVI. tankový sbor se blížil k Možajsku.

[218] Dne 17. října kapituloval kotel severně od Brjanska. Přes 50 000 zajatců a 400 děl bylo ukořistěno ve spolupůsobení s 2. armádou, hlavní síla 50. ruské armády zničena. Nepřátelské protiútoky u Fateže.

Dne 18. října začal útok 11. armády na Krym. 1. tanková armáda postupovala po dobytí Taganrogu na Stalino. 6. armáda dobyla Grajvoron.

Severně od 2. tankové armády padl Malojaroslavec do rukou 19. tankové divize. Možajsk byl dobyt.

Dne 19. října začala 1. tanková armáda zaujímat východiště k postupu na Rostov. Vnikla do Stalina. 17. a 6. armáda dosáhly úspěchů ve směru na Charkov a Belgorod. Špatné počasí ztěžovalo pronásledování. Totéž platilo pro skupinu armád „Střed“. XXXXIII. armádní sbor dobyl Lichvin. Na 24 hodin přešel pod 2. tankovou armádu.

Dne 20. října kapituloval trubčevský kotel. Bahno celou skupinu armád znehybnilo.

1. tanková armáda vnikla do Stalina. 6. armáda se blížila k Charkovu a 21. října se probíjela bahnem až k západnímu okraji města.

Dne 22. října ztroskotal útok XXIV. tankového sboru za Mcensk na nedostatečném soustředění dělostřeleckého a tankového účinku. Byl 23. opakován se všemi dostupnými tanky soustředěnými u 3. tankové divize severo-

rodňanského. Ztotožnění zůstává otevřené. Jefremov je zároveň město v Tulské oblasti, které 2. tanková armáda dobyla 20. listopadu 1941 a opustila 12. prosince 1941; v tomto významu se jméno v knize vyskytuje od strany 223.

západně od Mcenska a tentokrát se podařil. Při pronásledování poraženého nepřítele byla 24. října dobyta Čerň. Byl jsem oba dny útoku přítomen a přesvědčil se o obtížích, které působila rozmoklá půda a rozsáhlá ruská minová pole.

18. tanková divize dobyla 22. října Fatež.

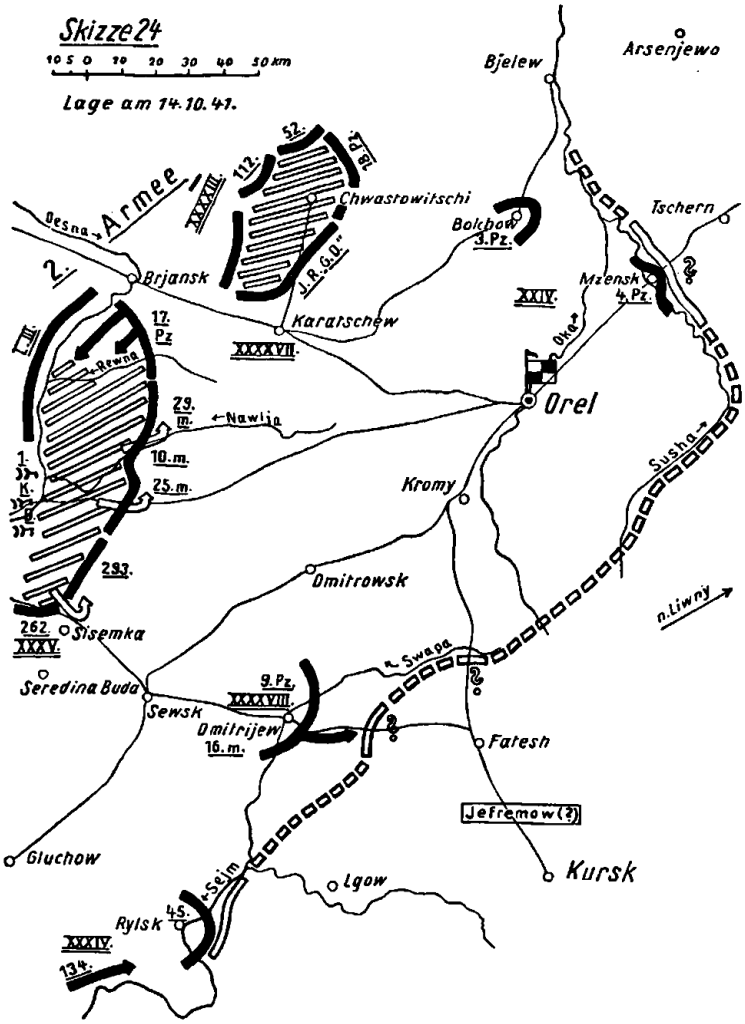
Dne 24. října obsadila 6. armáda nepřítelem vyklizený Charkov a Belgorod. Vlevo od nás padl Beljov na Oce do rukou XXXXIII. armádního sboru.

Dne 25. října jsem byl přítomen postupu pěšího pluku „G. D.“ na Čerň a bojům skupiny Eberbach o severní část této obce.

Dnem 25. října lze boje u Brjanska považovat za skončené. Toho dne vstoupilo v platnost už ohlášené nové členění armád pravého křídla skupiny armád „Střed“. Vyšší velitelství XXXIV a XXXV, jakož i XXXXVIII. tankový sbor — bez 25. (mot.) pěší divize — byly předány 2. armádě. 1. jezdecká divize odjela domů, do Východního Pruska, aby tam byla přeměněna na 24. tankovou divizi. 2. tanková armáda dostala za to XXXXIII. armádní sbor pod generálem Heinricim s 31. a 131. pěší divizí a LIII. armádní sbor pod generálem Weisenbergerem[346] s

[s. 219 — celostránková mapa, Skizze 24: Situace k 14. 10. 1941]

[346] Karl Weisenberger (1890–1952), od října 1939 velitel 71. pěší divize, od 15. 2. do konce listopadu 1941 velitel LIII. armádního sboru u Maloryty — tam ho Guderian nejmenuje, jménem ho uvádí až na s. 218, 222 a 224; pak velel XXXVI. horskému sboru v Laponsku a Wehrkreisu XIII. Nemůže být tím třetím generálem ze 17. 12. 1941, sboru velel jen do 1. 12. 1941. Příčinu smrti ani poválečný osud se nepodařilo zjistit.

219

Skizze 24 — *Lage am 14. 10. 41*. Strana 219 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Bjelew	Bělev	beze změny: Белёв / Belyov, Tulská oblast, Ru
Bolchow	Bolchov	beze změny: Болхов, Orlovská oblast, Rusko (n
Chwastowitschi	Chvastoviči	beze změny: Хвастовичи, Kalužská oblast, Rusk
Dmitrijew	Dmitrijev	Дмитриев / Dmitrijev, Kurská oblast, Rusko
Gluchow	Hluchiv	
Jefremow	Jefremov	beze změny: Ефремов, Tulská oblast, Rusko
Karatschew	Karačev	beze změny: Карачев, Brjanská oblast, Rusko
Lgow	Lgov	beze změny: Льгов, Kurská oblast, Rusko
Tschern	Černň	beze změny: Чернь, Tulská oblast, Rusko

[220] 112. a 167. pěší divizí. Později byla armádě podřízena ještě 296. pěší divize. 25. (mot.) pěší divize zůstala u 2. tankové armády.

Úkolem 2. tankové armády byl nyní úder na Tulu, zatímco nová 2. armáda byla nasazena na východ — tedy opět rozbíhavě.

Vítězně skončenou dvojbitvou u Brjanska a Vjazmy byl u skupiny armád „Střed“ znovu vybojován velký taktický úspěch. Zda ještě měla sílu k dalšímu útoku, aby taktické vítězství využila na operační úrovni, byla nejvážnější otázka, jakou válka nejvyššímu velení dosud předložila.

Úder na Tulu a Moskvu

2. tanková armáda nyní pokračovala v postupu na Tulu. Jediná silnice Orel–Tula, na níž se tento pohyb musel uskutečňovat, nijak nestačila náporu těžkých vozidel a tanků a po několika dnech se zhroutila. Navíc Rusové, mistři v ničení, vyhodili na svém ústupu do povětří všechny mosty a na vhodných místech položili po obou stranách silnice rozsáhlá minová pole. Musely se

stavět kilometry dlouhé haťové cesty[347], aby se k vojsku dostalo skrovné zásobování.

Síla postupujících jednotek závisela méně na disponibilním počtu vojska než na možnosti zásobovat je pohonnými hmotami. Proto XXIV. tankový sbor soustředil většinu ještě použitelných tanků pod velením plukovníka Eberbacha a sestavena s pěším plukem „G. D.“ do předvoje, který byl nyní dán do pohybu směrem na Tulu.

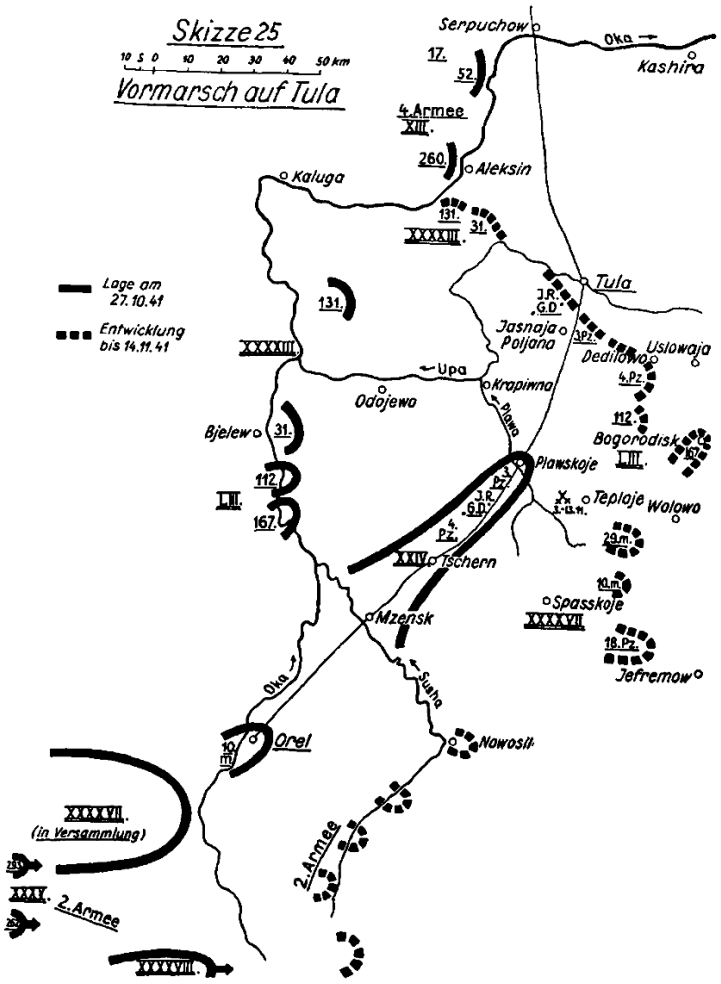
LIII. armádní sbor dosáhl 26. října Oky, XXXXIII. armádní sbor rozšířil předmostí 31. pěší divize na Oce u Beljova. Náš pravý soused nasměroval svůj XXXXVIII. tankový sbor na Kursk. Vlevo od nás, před 4. armádou, protiútoky Rusů, které nutily k přechodu do obrany.

Dne 27. a 28. října jsem provázel Eberbachův postup. 27. si OKW pohrávalo s myšlenkou odklonit nás na základě hlášení o ruských přísunech od východu na Voroněž. Tam ale nevedly žádné silnice. Každopádně jsme museli být jako předpoklad takové operace nejprve v držení Tuly. Požádal jsem Liebensteina, aby nadřízeným tuto myšlenku vymluvil.

Noc z 27. na 28. října jsem zůstal v Černi, v opuštěné, štěnicemi úplně prolezlé malé dětské nemocnici. Naše přední část dosáhla okolí Plavskoje. LIII. a XXXXIII. armádní sbor rozšířily svá okská předmostí. 4. armáda odrazila prudké ruské útoky.

Dne 28. října jsem se od Liebensteina dověděl, že se OKW odbočení na Voroněž vzdalo. Postup na Tulu pokračoval. Z nedostatku pohonných hmot nechal Eberbach jeden prapor „G. D.“ nasednout na tanky. Došli jsme až do Pisareva, 30 km jižně od Tuly. Průzkumníci XXXXIII. armádního sboru dosáhli Odojeva. Noc jsem strávil opět v Černi, abych následujícího rána odletěl Storchem zpátky do armádního hlavního stanu.

[347] Haťová cesta (německy Knüppeldamm, rusky гать) je komunikace přes bahnitý nebo podmáčený terén z kmenů kladených napříč ve směru jízdy, obvykle na podélné ložné kmeny. Není to hráz: je to vozovka, která drží na povrchu bahna. Stavěla se ručně z dřeva poraženého na místě, a právě proto je její délka v knize měřítkem vynaloženého úsilí.

Skizze 25
10 5 0 10 20 30 40 50 km
Vormarsch auf Tula
Lage am 27.10.41
Entwicklung bis 14.11.41
Serpuchow
Oka
Kashira
17.
52.
4.Armee
XIII.
260.
Aleksin
Kaluga
131.
31.
XXXIII.
Tula
1.R.
G.D.
Jasnaja Poljana
3Pz.
Uslowaja
Dedilowo
4.Pz.
112.
Bogorodisk
167.
LIII.
Plawskoje
Upa
Odojewo
Krapivna
Plawa
Bjelew
Teploje
Wolowo
4. Pz.
XXIV.
Tschern
29.m.
10.m.
Spasskoje
XXXVII.
18.Pz.
Jefremow
Mzensk
Suchа
Nowosil
Orel
Oka
XXXVII.
(in Versammlung)
XXXV.
2.Armee
XXXVIII.
2.Armee

221

Skizze 25 — *Vormarsch auf Tula*. Strana 221 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Jefremow	Jefremov	beze změny: Ефремов, Tulská oblast, Rusko
Plawskoje	Plavskoje	dnes Плавск / Plavsk, Tulská oblast, Rusko (n
Serpuchow	Serpuchov	beze změny: Серпухов, Moskevská oblast, Rusko
Spasskoje	Spasskoje *	nedoloženo
Teploje	Teploje	Тёплое, sídlo městského typu, středisko Tjopl
Tschern	Čerň	beze změny: Чернь, Tulská oblast, Rusko
Uslowaja	Uzlovaja	Узловая / Uzlovaja, Uzlovský rajón, Tulská ob

[222] Dne 28. října jsme se ještě dověděli o Hitlerově přání „zmocnit se rychlými oddíly mostů přes Oku východně od Serpuchova“. Mohli jsme posílat vpřed jen tolik sil, kolik se dalo zásobovat. Na úplně zhroucené silnici Orel–Tula dosahovala naše vozidla občas nejvyšší rychlosti 20 km za hodinu. „Rychlé oddíly“ už neexistovaly. Hitler žil v iluzi.

Toho dne získala 1. tanková armáda přechod přes Mius, 17. armáda Doněc.

Dne 29. října se tankový hrot dostal až na 4 km k Tule. Pokus dobýt město přepadem ztroskotal na silné obraně protitankových a protiletadlových kanónů za značných ztrát na tancích a důstojnících.

Velící generál XXXXIII. armádního sboru Heinrici, který soudil vždy věcně a střízlivě, mě vyhledal a vylíčil špatnou zásobovací situaci svých vojsk, která mimo jiné od 20. října nedostávala chléb.

Do 30. října se LIII. armádní sbor přiblížil od západu k silnici Orel–Tula. Sbor pod generálem Weisenbergerem přitáhl po skončení kotlové bitvy u Brjanska 19. října se 167. pěší divizí přes Bolchov–Gorbačevo a se 112.

pěší divizí přes Beljov–Arsenjevo–Carevo. Na tomto pochodu trpěl útrapami období bláta a nemohl vzít s sebou všechna vozidla, zvláště ne své těžké dělostřelectvo. Motorizované části sboru musely udělat okliku přes Orel–Mcensk po „zpevněné“ silnici.

Ruské transporty od východu, hlášené nám od 27. října, mě vedly k tomu, abych nasadil LIII. armádní sbor k zajištění pravého křídla proti čáře Jepifaň–Stalinogorsk.

Stav silnice Orel–Tula se mezitím stal tak špatným, že pro 3. tankovou divizi, která postupovala za Eberbachovou skupinou a dorazila před Tulu, muselo být nařízeno zásobování ze vzduchu.

Vzhledem k nemožnosti dosáhnout frontálním útokem u Tuly dalších pokroků navrhl generál svobodný pán von Geyr obejít město východně. Přisvědčil jsem mu a nařídil pokračování útoku směrem na Dědilovo a dobytí přechodů přes Šat.

Generál svobodný pán von Geyr byl mimoto toho názoru, že možnost použití motorizovaných vojsk je až do příchodu mrazů vyčerpána. Měl v tom určitě pravdu. Terén se dal získávat jen velmi pomalu, a jen na úkor materiálu.

Za této situace získalo obnovení železnice Mcensk–Tula zvýšený význam. Práce činily přes poctivé úsilí jen pomalé pokroky. Nedostatek lokomotiv mě vedl k tomu, abych hledal nouzová řešení a navrhl opatřit motorové drezíny; žádné jsem ale nedostal.

XXIV. tankový sbor se dostal 1. listopadu až západně od Dědilova.

[223] Když se 2. listopadu přední části LIII. armádního sboru blížily k Teploje, narazily překvapivě na nepřítele. Šlo o silné ruské uskupení o dvou jezdeckých divizích, pěti střeleckých divizích a jedné tankové brigádě, které postupovalo podél silnice Jefremov–Tula se zjevným záměrem udeřit svazkům XXIV. tankového sboru, které uvázly před Tulou, do křídla a do týlu. Rusové byli objevením LIII. armádního sboru zjevně stejně překvapeni jako sbor objevením Rusů.

V prostoru Teploje došlo k bitvě, která trvala od 3. do 13. listopadu, v níž se LIII. armádnímu sboru po zesílení tanky Eberbachovy brigády podařilo nepřítele porazit a zatlačit zpět směrem na Jefremov; ten přitom ztratil více než 3 000 zajatých a velký počet děl.

Pohyby vojska byly sice usnadněny mrazem, který nastoupil v noci ze 3. na 4. listopadu, proti tomu však stály omrzliny, jimiž vojsko začalo trpět. K zajištění hlubokého křídla tankové armády v prostoru Mcensk–Čerň a východně odtud byly použity nepancéřované části 17. tankové divize, mezitím přitažené od Karačeva. Na opravách silnice Orel–Tula pracovali bez přestání ženisté, stavební prapory a skupiny Říšské pracovní služby.

XXXXVIII. tankový sbor dobyl v těchto dnech Kursk.

Dne 5. listopadu jsem přijal krátkou návštěvu polního maršála von Bocka. Skupina armád došla 4. listopadu k názoru, že Rusové plánovitě vyklízejí oblast západně od Donu mezi Voroněžem a Stalinogorskem, a tento názor ohlásila OKH. Po událostech u 2. tankové armády neměla tato domněnka už žádnou oporu. U Teploje nepřítel naopak útočil!

Dne 6. listopadu jsem letěl na frontu. Mé dojmy z tohoto letu zachycuje následující dopis[348]:

> „Pro vojsko jsou to muka a pro věc velká škoda, neboť protivník získává čas a my se se svými plány dostáváme stále hlouběji do zimy. Jsem tedy dosti smutně naladěn. Nejlepší vůle ztroskotává na živlech. Jedinečná příležitost vést opravdu velký úder se stále více vytrácí, a já nevím, zda se ještě kdy vrátí. Jak to ještě dopadne, ví sám Bůh. Člověk musí doufat a nesmí klesat na mysli, ale je to v současnosti tvrdá zkouška…“

> „Snad budu moci brzy psát v radostnějším tónu. Naříkat jinak nemám ve zvyku. Ale v současné době je těžké být dobré nálady.“

Dne 7. listopadu se u nás objevily první těžké škody způsobené mrazem. Od 1. tankové armády jsme slyšeli, že od 5. útočí na Rostov na Donu.

[224] LIII. armádní sbor učinil 8. listopadu u Teploje pokroky. XXIV. tankový sbor odrazil nepřátelské útoky z Tuly.

Dne 9. listopadu se citelně projevily nepřátelské útočné záměry také východně a západně od Tuly. XXIV. tankový sbor následkem toho přešel po

[348] Adresáta kniha neuvádí. Guderian psal z ruského tažení manželce Margarethe, rozené Goerne, s níž se oženil 1. října 1913 v Goslaru; doloženo je to u prosincového dopisu z roku 1941, v němž činí OKH, OKW a velitelství skupiny armád odpovědnými za „děsivé fušerství a bezcílnost“. Které dopisy a které jejich části otiskne, rozhodl autor při psaní pamětí — první vydání vyšlo roku 1951. Kapitola cituje tři takové dopisy, ze 6., 17. a 21. listopadu 1941.

předání Eberbachovy tankové brigády LIII. armádnímu sboru k obraně. 17. tanková divize — bez svých tanků — byla podřízena XXIV. tankovému sboru a přitažena do Plavskoje. Protože se východně od Černi ukázal nový nepřítel, byla divize v prostoru Mcensk–Černě vystřídána v ochraně křídla jinými částmi XXXXVII. tankového sboru.

Jak napjatá už v těchto dnech situace kolem Tuly byla, vyplývá z toho, že 4. tanková divize musela čtyřmi slabými střeleckými prapory krýt prostor 35 km západně od Dědilova, aby zabezpečila spojení mezi LIII. armádním sborem a 3. tankovou divizí bojující u Tuly.

Dne 12. listopadu klesla teplota na −15 stupňů, 13. na −22 stupňů.

Toho dne se v Orši uskutečnila porada náčelníků štábů armád skupiny armád „Střed“ pod vedením náčelníka generálního štábu pozemního vojska, při níž byl vydán „Rozkaz pro podzimní ofenzivu 1941“. Tento rozkaz stanovil 2. tankové armádě jako cíl město Gorkij[349] — dříve Nižnij Novgorod — vzdálené asi 600 km od Orla.

Liebenstein ihned hlásil, že armáda může za daných okolností dojít už jen do Venjova. Nebyli jsme už přece v květnu a ve Francii! Sdílel jsem názor svého náčelníka štábu úplně a referoval nejprve písemně vrchnímu veliteli skupiny armád, že tanková armáda už není schopna tento rozkaz vykonat. Při sepisování své zprávy jsem se mohl opřít o čerstvé dojmy z frontové jízdy, která mě 13. a 14. listopadu zavedla k LIII. armádnímu sboru a k XXIV. tankovému sboru.

Dne 13. listopadu jsem odstartoval Storchem z Orla, dostal jsem se však severně od Černi do sněhové vichřice, která mě přinutila přistát na polním letišti v Černi. Odtud jsem jel vozem při 22 stupních mrazu do Plavskoje ke generálu Weisenbergerovi. Byl to poslední den bitvy o Teploje a Weisenberger referoval o svých zkušenostech.

Dostal směr na Volovo–Stalinogorsk a přislíbení ponechat si Eberbachovu tankovou brigádu tak dlouho, dokud nebude po ruce 18. tanková divize k zajištění jeho pravého křídla proti Rusům, kteří uhnuli na Jefremov.

[349] Gorkij — do roku 1932 a znovu od roku 1990 Nižnij Novgorod — leží asi 630 km vzdušnou čarou od Orla a asi 400 km východně od Moskvy. Veněv, kam podle Liebensteina armáda ještě dojde, je asi 45 km východně od Tuly; Tulu přitom Němci nikdy nedobyli a nejdále postoupil útok 2. tankové armády u Kaširy. Teplota téhož dne, 13. listopadu 1941, klesla podle knihy na −22 °C.

Bojové stavy pěchoty klesly na asi 50 mužů na rotu. Nedostatek zimní výstroje byl stále citelnější.

U XXIV. tankového sboru se nepříjemně projevovalo náledí, protože tanky bez pásových nástavců[350] nemohly na zledovatělých svazích už jezdit do kopce. Generál svobodný pán von Geyr nevěřil, že by před 19. 11. mohl zahájit útok. Potřeboval k tomu Eberbachovu tankovou brigádu a pohonné

[225] hmoty na čtyři dny; k dispozici byla jen jedna denní dávka! Věřil jsem, že mám začátek pohybů stanovit už na 17. 11., abych zůstal ve shodě s pohyby LIII. armádního sboru a zabránil protivníkovi ve vytvoření nové fronty v čáře Volovo–Dědilovo. Mimoto byl XXXXIII. armádní sbor napadán západně od Tuly a potřeboval odlehčení. Pravé křídlo mělo být zajištěno XXXXVII. tankovým sborem s 18. tankovou divizí a 10. a 29. (mot.) pěší divizí.

Noc jsem zůstal v Plavskoje.

Dne 14. listopadu dopoledne jsem navštívil 167. pěší divizi a mluvil s řadou důstojníků a vojáků. Zásobování vojska bylo špatné. Chyběly sněžné pláště, mazadlo na boty, prádlo a především soukenné kalhoty. Velká část mužů běhala v plátěných kalhotách[351], a to při 22 stupních mrazu! Punčochy a boty byly rovněž naléhavě potřeba.

V poledne u 112. pěší divize se nabízel týž obraz. Naši muži si obstarali ruské pláště a kožešinové čepice a byli jako němečtí vojáci rozpoznatelní už jen podle výsostných odznaků. Co tanková armáda ještě měla ze zásob oděvu, šlo neprodleně na frontu. Při potřebě to byla ovšem jen kapička na „chladný“ kámen[352].

Eberbach měl ve své hrdé brigádě ještě asi 50 tanků. Počet tanků tří divizí by měl činit 600. Náledí působilo velké obtíže, protože pásové nástavce ještě

[350] Pásové nástavce (Kettenstollen) jsou protismykové trny neboli ostruhy, které se našroubují na články pásu, aby tank nesklouzl na zledovatělém svahu. Patřily k zimní výstroji a na frontu nedošly včas — proto se v knize na dvou stranách opakuje, že tanky nevyjely do kopce.

[351] „Plátěné kalhoty“ jsou v předloze *Drillichhosen*. Drilich je pevná keprová tkanina z bavlny nebo lnu; šil se z ní pracovní a výcvikový stejnokroj, tedy letní plátno. Soukenný stejnokroj, který mužům chyběl, byl proti tomu z vlny. Kniha na téže straně dodává, že si vojáci obstarali ruské pláště a kožešinové čepice a byli jako němečtí vojáci rozpoznatelní už jen podle výsostných odznaků.

[352] Guderian tu obrací německé přísloví. Běžně se říká „kapka na horký kámen“ (ein Tropfen auf den heißen Stein) ve významu, který čeština vyjadřuje obratem „kapka v moři“ — tedy pomoc tak nepatrná, že se okamžitě ztratí. V ruské zimě roku 1941 autor „horký“ nahradil „chladným“; uvozovky kolem toho slova jsou jeho. Bez znalosti původního přísloví vtip zaniká.

nedošly. Následkem mrazu se zamlžovala optika; mast proti zamlžování rovněž nedošla. Spouštění tankových motorů se muselo usnadňovat rozdělávání ohňů pod vanami. Pohonná hmota zčásti mrzla, olej tuhl. Také u tohoto vojska chyběla zimní výstroj a Glysantin.

XXXXIII. armádní sbor hlásil boje s těžkými ztrátami.

Na noc opět v Plavskoje.

Dne 15. listopadu pokračovali Rusové ve svých útocích na XXXXIII. armádní sbor.

Dne 16. listopadu mě navštívil generál Heinrici[353]: škody mrazem, nouze o oděv, zavšivení!

Dne 17. listopadu jsme dostali zprávy o objevení Sibiřanů u Uzlovaja a o dalších vykládkách na trati Rjazaň–Kolomna. 112. pěší divize narazila na čerstvé Sibiřany. Když pak zároveň postupovaly proti divizi ze směru Dědilovo nepřátelské tanky, už zesláblé vojsko na toto zatížení nestačilo.

Při posuzování jejích výkonů je třeba vzít v úvahu, že každý pluk už ztratil 400 mužů omrzlinami, že automatické zbraně následkem mrazu už nestřílely a že se náš 3,7 cm protitankový kanón proti ruskému T-34 ukázal neúčinným. Došlo zde k panice, jejíž účinky sahaly až do Bogorodicku.

[226] Tato panika, první v celém ruském tažení, byla vážným výstražným znamením, že bojová síla naší pěchoty byla u konce a nemohla už být vystavována silným zatížením. Odbočením 167. pěší divize na Uzlovaja mohl LIII. armádní sbor situaci u 112. pěší divize obnovit vlastními silami.

Mezitím bylo hluboké křídlo tankové armády zajištěno přicházejícími jednotkami XXXXVII. tankového sboru.

> „Blížíme se ke svému konečnému cíli jen krok za krokem, za třeskutého mrazu a v nejbídnějších ubikacích pro ubohé vojsko. Zásobovací obtíže na železnici stále rostou. Jsou hlavní příčinou naší nouze, neboť bez pohonných hmot nemohou automobily jezdit. Byli bychom jinak už o mnoho blíž cíli. Přesto zdatné vojsko dobývá jeden úspěch za druhým a probíjí se

[353] Gotthard Heinrici (1886–1971), generálplukovník, velitel 4. armády, 1. tankové armády a od března 1945 skupiny armád „Visla“, kterou převzal po Himmlerovi — Guderian na s. 366–367 líčí, jak ji Himmler dostal, Heinriciho nástup už nezmiňuje, protože je 28. 3. 1945 sám odvolán. Platil za odborníka na obranné operace.

> s obdivuhodnou trpělivostí všemi protivenstvími. Člověk musí být znovu a znovu vděčný, že naši muži jsou tak dobří vojáci…“
> *(z dopisu ze 17. 11. 41)*

Zatímco tedy zimní operace pokračovaly, starali jsme se o zásobování vlasti potravinami, armády a ruského civilního obyvatelstva. Po bohaté sklizni podzimu 1941 se všude v zemi našlo množství obilí na chléb. Ani jatečního dobytka nebyl nedostatek. Z 2. tankové armády nemohlo být při žalostné železniční situaci do domoviny mnoho odvezeno. Nejprve byla kryta potřeba vojska a poté bylo ruskému civilnímu obyvatelstvu ve městech, zejména v Orlu, vydáno do vlastní správy množství potřebné do 31. března 1942. Vyhlášky vylepené v Orlu tuto péči oznamovaly, aby obyvatelstvo v tomto ohledu uklidnily.

Ruská vláda[354] zřídila v úrodné černozemní oblasti obrovská obilní sila, v nichž bylo uloženo zlaté zrno. I když byla část těchto skladišť Rusy při ústupu zničena, dala se přece část zachovat a také z už hořících sil se dalo ještě mnoho zachránit, což přišlo alespoň obyvatelstvu k dobru.

V Orlu byly znovu uvedeny do provozu některé továrny, jejichž strojový park už Rusové nedokázali odtransportovat, aby se pokryla potřeba armády a obyvatelstvu se dala znovu práce a chléb. Patřily k nim továrna na plechové zboží a kožedělné a plstěné dílny k výrobě obuvi.

Pro náladu ruského obyvatelstva byl ostatně příznačný rozhovor, který jsem v těchto dnech měl v Orlu s jedním starým carským generálem. Řekl:

> „Kdybyste byli přišli před dvaceti lety, pak bychom vás byli přijali s nadšením. Ale teď je příliš pozdě. Právě jsme začínali znovu ožívat, a teď přicházíte vy a vracíte nás o dvacet let zpátky, takže musíme začínat zase od začátku. Teď bojujeme za Rusko, a v tom jsme zajedno.“

[354] Pořadí uvádí text sám: domovina, armáda, obyvatelstvo. Zásoby zůstaly v Orlu proto, že se při stavu železnice do Říše mnoho odvézt nedalo. Německá hospodářská politika na obsazeném sovětském území směřovala k opaku: na poradě státních tajemníků 2. května 1941 bylo zapsáno, že válku lze vést dál jen tehdy, bude-li ve třetím válečném roce celý wehrmacht živen z Ruska, a směrnice hospodářského štábu Východ z 23. května 1941 počítaly s tím, že mnoho desítek milionů lidí zemře nebo bude muset odejít. Jak dalece měly hospodářské úkoly přednost, ukazuje táž kapitola: 25. (mot.) pěší divize byla v listopadu 1941 zadržena „výmlatovou akcí OKW“ (s. 227).

[227] Dne 18. listopadu nastoupila 2. tanková armáda k útoku nařízenému 13. 11. v Orši. Postupovaly:

od XXXXVII. tankového sboru

18. tanková divize na průmyslovou obec Jefremov, který byl 20. 11. po tvrdých pouličních bojích dobyt a držen proti silným protiútokům;

10. (mot.) pěší divize na Jepifaň–Michajlov;

29. (mot.) pěší divize na Spasskoje–Gremjačij, s úkolem zajistit východní křídlo armády proti čerstvým ruským silám očekávaným z prostoru Rjazaň–Kolomna;

25. (mot.) pěší divize, kterou OKW zatím ještě zdržovalo výmlatovou akcí, měla následovat jako záloha sboru, jakmile bude uvolněna;

od LIII. armádního sboru

167. pěší divize přes Stalinogorsk na Venjov;

112. pěší divize do prostoru kolem Stalinogorska, kde se pro svůj nedostatečný stav zastavila, aby ji vystřídala 56. pěší divize ze zálohy skupiny armád přepravovaná z prostoru Karačeva, a kde měla vybudovat předmostí přes Don;

XXIV. tankový sbor se 17., 3. a 4. tankovou divizí, pěším plukem „G. D." a s 296. pěší divizí, která byla na pochodu od jihu, s úkolem dobýt Tulu obchvatným útokem z obou stran.

Před frontou tohoto a LIII. armádního sboru postupovala bojová skupina 17. tankové divize na Kaširu, aby se zmocnila tamního mostu přes Oku a zabránila příchodu nepřátelských posil z prostoru Moskvy;

XXXXIII. armádní sbor, který přitáhl s 31. a 131. pěší divizí přes Lichvin a Kalugu, mezi Upou a Okou, s úkolem vyčistit tento prostor od nepřítele a zabezpečit mezi Tulou a Aleksinem spojení mezi 2. tankovou armádou a 4. armádou.

2. armáda, která stála vpravo od 2. tankové armády v našem hlubokém pravém křídle, měla rozkaz postupovat východně od Orla na východ. S podporou této armády tedy nebylo možno počítat. Zjistila v těchto dnech ruské zákopové práce západně od silnice Jelec–Jefremov a usoudila z toho, že naděje, kterou si tehdy dělala na odchod Rusů za Don, zklamala.

Vlevo od 2. tankové armády měla 4. armáda útočit přes Oku severně od Aleksinu a ve směru na Serpuchov. Tato armáda čítala asi 36 divizí.

Na rozdíl od 4. armády disponovala 2. tanková armáda jen 12½ silně zdecimovanými divizemi. Pěchota byla stále ještě bez zimní výstroje a téměř nepohyblivá. Její denní pochodové výkony činily 5, nejvýš 10 km! Zda armáda ještě stačila na úkol, který jí byl stanoven, se zdálo více než pochybné.

S účinnou podporou letectva se 18. listopadu podařilo dobytí Jepifaně XXXXVII. tankovým sborem a Dědilova

[228] ...XXIV. tankový sbor, který 19. 11. dosáhl Bolochova. Dne 21. 11. padla Uzlovaja do rukou LIII. armádního sboru, 24. 11. Venjov do rukou XXIV. tankového sboru, který při tom zničil 50 ruských tanků. XXXXIII. armádní sbor pochodoval pomalu na Upu.

Zatímco se tyto pohyby uskutečňovaly, objevil se od 21. 11. před předními částmi XXXXVII. tankového sboru silný nový nepřítel: 50. ruská armáda s 108. tankovou brigádou, 299. střeleckou divizí, 31. jezdeckou divizí a dalšími silami. Situace se znovu stala vážnou.

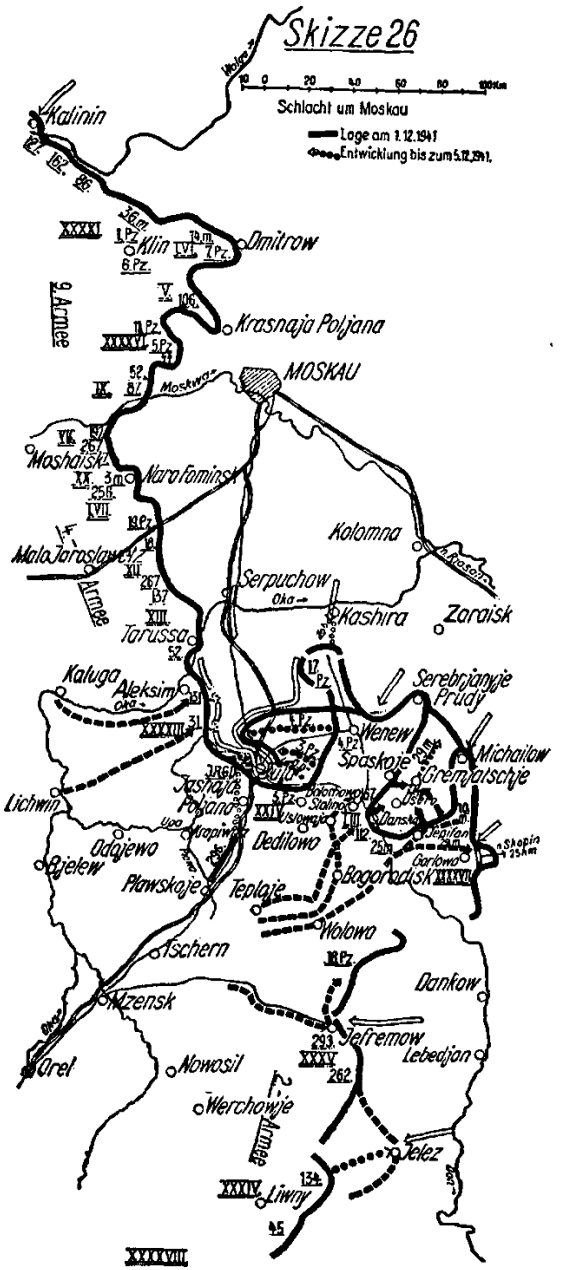
U skupiny armád „Jih“ dosáhla 19. listopadu 1. tanková armáda po dlouhém lopocení v bahně a ledu severního okraje Rostova na Donu a stála tam v těžkých bojích. Rostov padl 21. 11. úplně do jejích rukou. Mosty přes Don byly Rusy zničeny. Armáda počítala s brzkými protiútoky a přešla k obraně. Dne 20. 11. dobyl XXXXVIII. tankový sbor u 2. armády Tim, kde byl už 23. 11. zasažen ruským protiútokem.

> „Třeskutý mráz, bídné ubikace, nedostatečná výstroj, vysoké ztráty na lidech a materiálu, žalostný přísun pohonných hmot činí z vedení války muka, a čím dál tím více jsem stísněn nesmírnou tíží odpovědnosti, kterou mi přes všechna krásná slova nikdo nemůže odejmout.
>
> Tři dny jsem byl nyní opět vpředu, abych si udělal spolehlivý obraz o poměrech na frontě, a nyní chci, dovolí-li to bojová situace, v neděli jet ke skupině armád k přednesu o tom, co bude v nejbližší budoucnosti, o čemž dosud nic neproniklo. Jak si to lidé představují, nevím, ani to, jak se máme do příštího jara dát zase do pořádku...“ *(z dopisu z 21. 11. 1941)*

Dne 23. listopadu odpoledne jsem se rozhodl osobně vyhledat vrchního velitele skupiny armád „Střed“ a požádat o změnu svého úkolu, který se stal neproveditelným. Přednesl jsem polnímu maršálu von Bockovi vážnost situace 2. tankové armády, vylíčil vyčerpaný stav vojska, především pěchoty, chybění zimní výstroje, selhání zásobování, nízké počty tanků a děl, ohrožení hlubokého, nedostatečně zajištěného východního křídla vykládkami čerstvých ruských sil z Dálného východu v prostoru Rjazaň–Kolomna.

Polní maršál von Bock odpověděl, že mé dřívější zprávy už předal OKH v doslovném znění a že OKH je o skutečné situaci na frontě správně zpraveno. Nechal se nato telefonicky spojit s vrchním velitelem pozemního vojska a vyzval mě podáním sluchátka, abych rozhovor spoluposlouchal. Po zopakování mé situační zprávy požádal vrchního velitele pozemního vojska o změnu mého

[s. 229 — celostránková mapa, Skizze 26: Bitva o Moskvu]

Skizze 26
Schlacht um Moskau
Lage am 1.12.1941
Entwicklung bis zum 5.12.1941
Kalinin
Klin
Dmitrow
Krasnaja Poljana
MOSKAU
Mozhaisk
Naro fominsk
Kolomna
Serpuchow
Kashira
Zaraisk
Tarussa
Kaluga
Aleksin
Serebrjanyje Prudy
Wenew
Spaskoje
Michailow
Jefremow
Lebedjan
Orel
Nowosil
Werchowje
Jelez
Liwny
Dankow
Wolowo
Teploje
Plawskoje
Odojewo
Dedilowo
Bogoroditsk
Tschern
Mzensk
Lichwin
9. Armee
4. Armee
2. Armee

229

Skizze 26 — *Schlacht um Moskau*. Strana 229 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Bjelew	Bělev	beze změny: Белёв / Belyov, Tulská oblast, Ru
Dankow	Dankov	beze změny: Данков, Lipecká oblast, Rusko (na
Dmitrow	Dmitrov	beze změny: Дмитров, Moskevská oblast, Rusko
Gremjatschje	Gremjačeje	Гремячее, obec, Novomoskovský rajón, Tulská o
Jefremow	Jefremov	beze změny: Ефремов, Tulská oblast, Rusko
Michailow	Michajlov	beze změny: Михайлов, Rjazaňská oblast, Rusko
Plawskoje	Plavskoje	dnes Плавск / Plavsk, Tulská oblast, Rusko (n
Serpuchow	Serpuchov	beze změny: Серпухов, Moskevská oblast, Rusko
Spaskoje	Spaskoje *	nedoloženo
Tschern	Čerň	beze změny: Чернь, Tulská oblast, Rusko
Uslowaja	Uzlovaja	Узловая / Uzlovaja, Uzlovský rajón, Tulská ob
Wenew	Veněv	beze změny: Венёв, Tulská oblast, Rusko (na V

[230] úkolu, zrušení útočného rozkazu a přechod k obraně ve vhodném zimním postavení.

Vrchní velitel pozemního vojska zjevně už nebyl ve svých rozhodnutích svobodný[355]. Jeho odpovědi se vyhýbaly podstatným obtížím; odmítl mé ná-

[355] Rozhodnutí pokračovat v ofenzivě Guderian na tomto místě nepřipisuje Hitlerovi, nýbrž vrch-

vrhy a nařídil pokračování útoku. Na opětovné naléhání, aby jmenoval alespoň dosažitelný, ne příliš vzdálený cíl v obranyschopné čáře, uvedl nakonec čáru Michajlov–Zarajsk a označil za důležité důkladné zničení železniční trati Rjazaň–Kolomna.

Tento výsledek mého letu ke skupině armád byl neuspokojivý. Téhož dne jsem poslal styčného důstojníka OKH u svého štábu, podplukovníka von Kahldena, k podání zprávy k náčelníkovi generálního štábu pozemního vojska. Měl se rovněž pokusit vymoci zastavení útoku, vrátil se ale bez výsledku.

Z odmítavého postoje vrchního velitele pozemního vojska a jeho náčelníka generálního štábu lze usoudit jen to, že oni sami, a nejen Hitler, chtěli pokračování ofenzivy. Každopádně byla rozhodující vojenská místa o nanejvýš nejisté situaci u mé armády nyní zpravena, a musel jsem tehdy předpokládat, že budou i Hitlera správně informovat.

Dne 24. listopadu dobyla 10. (mot.) pěší divize Michajlov. 29. (mot.) pěší divize získala přes Jepifaň na sever více než 40 km terénu. Dne 25. listopadu se předsunutá bojová skupina 17. tankové divize přiblížila ke Kašiře. Náš pravý soused dobyl Livny.

Dne 26. listopadu dosáhl LIII. armádní sbor Donu, překročil řeku u Ivanozera se 167. pěší divizí a zaútočil severovýchodně od uvedené obce, u Donského, na Sibiřany tam stojící. Statečná divize vzala 42 děl a řadu vozidel a udělala 4 000 zajatců. Od východu postupovala proti témuž protivníkovi 29. (mot.) pěší divize XXXXVII. tankového sboru a podařilo se ho uzavřít.

Toho dne jsem se nacházel u LIII. armádního sboru a rozhodl se nyní jet 27. listopadu přes velitelství XXXXVII. tankového sboru k 29. (mot.) pěší divizi. Ráno jsem se v Jepifani dověděl od generála Lemelsena, že u 29. (mot.) pěší divize došlo během noci ke krizi. Hlavní síla 239. sibiřské střelecké divize vyrazila za zanechání svých děl a vozidel na východ. Tenká obkličovací linie 29. (mot.) pěší divize nedokázala průlomu zabránit a utrpěla těžké ztráty.

Odebral jsem se přes divizní štáb k nejhůře postiženému pěšímu pluku 71. Nejprve jsem byl toho mínění, že neštěstí způsobilo zanedbání průzkumné

---

nímu veliteli pozemního vojska a šéfovi jeho generálního štábu, a doloží to dvěma pokusy téhož 23. listopadu 1941: telefonátem, který mu Bock podal k poslechu, a vysláním styčného důstojníka OKH podplukovníka von Kahldena k šéfovi generálního štábu. Cíle, proti nimž se bránil, stanovila porada v Orši 13. listopadu 1941, kterou podle téže kapitoly vedl šéf generálního štábu pozemního vojska. Druhá polovina odstavce nechává otázku Hitlerovy vědomosti otevřenou: Guderian píše jen, že to tehdy „musel předpokládat“.

a zajišťovací služby. Hlášení velitele praporu a velitelů rot na místě samém však dala jasně poznat, že vojsko svou povinnost

[231] …vykonalo a podlehlo jen přesile. Četní mrtví, kteří všichni padli v plné uniformě se zbraní v ruce, dokazovali otřesnou řečí pravdivost hlášení. Snažil jsem se velmi sklíčené muže povzbudit a pomoci jim přenést se přes tu nemilou událost. Sibiřané[356] — byť bez svých těžkých zbraní a vozidel — unikli, a my jsme neměli sílu je zadržet. To byl zarmucující výsledek dne. Ihned zahájené pronásledování motocyklovými střelci 29. (mot.) pěší divize zůstalo bez výsledku.

Další jízda mě zavedla k průzkumnému oddílu, poté ke střeleckému pluku 33 od 4. tankové divize a na noc k XXIV. tankovému sboru.

Jen kdo viděl nekonečné dálavy ruských sněžných ploch v této zimě naší pohromy, po nichž se hnal ledový vítr a zavál každou nerovnost půdy, jen kdo hodinu za hodinou jel zemí nikoho, aby pak narazil na tenká, jen příliš tenká zajištění špatně oblečených, špatně živených mužů, kdo proti tomu viděl výtečně pro zimu vystrojené, dobře živené, čerstvé Sibiřany — ten může nyní následující vážné události správně posoudit.

Plukovník Balck, tehdy referent pro tankové vojsko v OKH, mě na této jízdě provázel. Požádal jsem ho, aby své dojmy přednesl vrchnímu veliteli pozemního vojska.

Naším nejnaléhavějším úkolem bylo nyní dobytí Tuly. Bez držení tohoto dopravního uzlu a letiště nebylo pokračování operací na sever nebo na východ ve směru na nejbližší cíle myslitelné. Mé návštěvy u velících generálů sloužily přípravě tohoto útoku, o jehož obtížích jsem měl jasno.

Chtěli jsme město dobýt dvojitým obchvatem: XXIV. tankovým sborem od severu a od východu, XXXXIII. armádním sborem od západu. LIII. armádní sbor měl během této operace zajišťovat severní křídlo proti Moskvě, XXXXVII. tankový sbor rozsáhlé východní křídlo proti přísunům ze Sibiře.

[356] Charakteristika „výtečně pro zimu vystrojených, dobře živených, svěžích Sibiřanů“ se vztahuje k čerstvě přisunutým dálněvýchodním svazkům. Takové skutečně přicházely: 239. střelecká divize, o jejímž průlomu kniha píše na s. 230, se formovala od března 1941 v 1. rudopraporní armádě Dálněvýchodního frontu u Imanu, rozkaz k odjezdu na západ dostala po 17. říjnu 1941 a do bojů vstoupila 8. listopadu 1941 u Uzlovaje. Místní svazky byly přitom v opačném stavu: hlášení sovětské 3. armády k 9. listopadu 1941 uvádí u 269. střelecké divize 1 597 pušek z tabulkových 8 387. Obojí platilo zároveň.

10. (mot.) pěší divize tohoto sboru vyslala po dosažení Michajlova 27. 11. — jak bylo nařízeno — trhací skupiny proti trati Rjazaň–Kolomna, ty však bohužel svého cíle nedosáhly; ruský odpor byl příliš silný.

Vlivem mrazu vypadla na pochodu na Jefremov velká část dělostřelectva 18. tankové divize. Už 29. listopadu se poprvé projevil tlak nepřátelské přesily na 10. (mot.) pěší divizi. Skopin musel být proto vyklizen.

Také útočná síla vojsk XXIV. tankového sboru těžce utrpěla měsíce trvajícími boji. Sborové dělostřelectvo čítalo už jen 11 hlavní.

Na jihu východní fronty začaly 27. 11. útoky ruské přesily na Rostov; situace tam se stala napjatou. Před 2. armádou vpravo od nás se

[232] nepřítel sílil. Na levém křídle mé armády dosáhl XXXXIII. armádní sbor silnice Tula–Aleksin. Narazil na silného nepřítele, který brzy přikročil k protiútoku.

U 4. armády dosáhla 2. tanková divize Krasné Poljany, 22 km severozápadně od Moskvy.

Dne 28. listopadu vnikli Rusové znovu do Rostova. 1. tanková armáda musela vzít v úvahu vyklizení města.

Naše pokroky u XXXXIII. armádního sboru zůstaly nepatrné. Skupina armád se toho dne vzdala vzdálených cílů, stanovených OKH a OKW, a nařídila prozatím: „Prorazit bitvu u Tuly."

Dne 30. listopadu vyjádřilo OKW pochybnosti, zda jsou síly pro útok na Tulu dostatečně soustředěny. Jejich zesílení by se dalo dosáhnout jen zmenšením ochrany křídla u XXXXVII. tankového sboru. To mi však vzhledem ke vzrůstajícímu ohrožení od východu připadalo příliš riskantní.

Téhož dne ale nastala na krajním jižním křídle německé východní fronty událost, která bleskově osvětlila naši celkovou situaci: skupina armád „Jih" toho dne vyklidila Rostov. Její vrchní velitel, polní maršál von Rundstedt, byl příštího dne vystřídán polním maršálem von Reichenau. To bylo první zazvonění na poplach! Ale nestala se z toho výstraha — ani pro Hitlera a OKW, ani pro OKH.

Celkové ztráty východní fronty od 22. června 1941 činily už nyní 743 000 mužů[357]; to bylo 23 % průměrné celkové síly 3¼ milionu mužů.

Téhož 30. listopadu se nepřítel sílil před mým severním křídlem u Kaširy. Vznikl dojem, že přesouvá síly ze středu své fronty západně od Moskvy na ohrožená křídla.

Dověděl jsem se o smrti plukovníka Mölderse[358], mého bojového druha z letního tažení, a byl jsem velmi zarmoucen touto bolestnou ztrátou jednoho z našich nejlepších vojáků.

Sílící boj s partyzány[359] na Balkáně vyžadoval nasazení stále silnějších sil.

Vyklizení Rostova a zpětné přeložení fronty 1. tankové armády za úsek Miusu bylo i podle názoru nového vrchního velitele skupiny armád „Jih", polního maršála von Reichenau, neodvratné. Odvolání Rundstedta se v průběhu 24 hodin ukázalo jako zbytečné.

Mezitím zaujímala má armáda východiště k útoku tak, aby mohla vyrazit ve spolupůsobení se současně zamýšleným postupem 4. armády 2. prosince. Dne 1. prosince jsme se však dověděli, že 4. armáda nastoupí teprve 4. prosince.

---

[357] Číslo zahrnuje mrtvé, raněné a nezvěstné, ne jen padlé, a vztahuje se k 30. listopadu 1941. Co to znamenalo v praxi, říká táž kapitola — bojové stavy pěších rot klesly u 2. tankové armády na asi 50 mužů (s. 224) a každý pluk 112. pěší divize ztratil 400 mužů omrzlinami (s. 225); ztráty dopadaly především na pěchotu. Guderian číslo uvádí bez komentáře mezi zprávou o Rundstedtově odvolání a zprávou o posilování nepřítele u Kaširy.

[358] Hodnost je zde správně: plukovníkem se Mölders stal v červenci 1941, takže údaj na s. 131, kde je tak označen ještě dříve, je chybný. Zahynul 22. listopadu 1941 jako cestující v He 111 bojové eskadry 27 „Boelcke", která se při přistání v bouři zřítila u Vratislavi; letěl z Krymu na Udetův pohřeb. Ernst Udet, generální letecký zbrojmistr, se 17. listopadu 1941 v Berlíně zastřelil při telefonním hovoru; režim sebevraždu zatajil, vyhlásil ji za smrt při zkoušce nové zbraně a vystrojil státní pohřeb. Mölders sám dostal státní pohřeb v Berlíně 28. listopadu 1941 a byl pohřben na Invalidovně vedle Udeta; Guderian se o jeho smrti dověděl 30. listopadu.

[359] „Banditská válka" (Bandenkrieg) je dobový německý termín a je hodnotící: Bande znamená bandu zločinců. Od září 1941 vytlačovalo označení Bandenbekämpfung dosavadní Partisanenbekämpfung; prosazoval je především Himmler, který v červenci 1942, poté co převzal zajištění týlových oblastí, užívání slova „partyzán" pro protivníka zakázal, takže „Banden" se stalo úředním výrazem. Smyslem bylo upřít odboji vojenský a politický status: Hitlerova směrnice č. 46 z 18. srpna 1942 stanovila za cíl „úplné vyhlazení", zaručila beztrestnost za činy spáchané při potírání „band" a prohlásila veškeré obyvatelstvo „banditských" území za nepřátelské. Překlad „partyzánská válka" by tuto funkci slova smazal.

[233] ...byl bych rád vlastní útok rovněž odložil, abych postupoval současně se 4. armádou a vyčkal příchodu 296. pěší divize. XXIV. tankový sbor se však domníval, že nemůže ve svém těsně nahuštěném východišti déle čekat, a proto jsem se rozhodl nastoupit s tímto sborem už 2. prosince.

Zřídili jsme si v Jasné Poljaně, statku hraběte Tolstého, předsunuté velitelské stanoviště, které jsem 2. prosince vyhledal. Jasná Poljana[360] ležela těsně za plukovním velitelským stanovištěm pěšího pluku „G. D.“, 7 km jižně od Tuly.

Statek se skládal ze dvou obytných budov, „zámku“ a „muzea“, obou ve venkovském slohu druhé poloviny 19. století, a z řady hospodářských budov. Určil jsem „zámek“ k výhradnímu užívání rodiny Tolstých. V „muzeu“ jsme se ubytovali. Pokud se ještě zachoval nábytek a knihy z Tolstého majetku, byly sneseny do dvou pokojů a dveře zapečetěny. Spokojili jsme se s jednoduchým, vlastnoručně stlučeným nábytkem z neohoblovaných prken. Vytápělo se dřevem z blízkého lesa. Žádný kus nábytku nebyl spálen, žádné knihy ani písemnosti se nikdo nedotkl.

Všechna opačná ruská tvrzení z poválečné doby patří do říše bájí. Tolstého hrob jsem navštívil osobně. Nacházel se v dobrém stavu. Žádný německý voják se ho nedotkl. Tak to zůstalo až do doby, kdy jsme statek opustili. Bohužel se ruská propaganda nenávistné poválečné doby neštítila hrubého překrucování pravdy, aby dokázala naše údajné barbarství. Žije ale ještě dost svědků správnosti mého líčení. Rusové ovšem okolí hrobu svého velkého spisovatele zaminovali!

Dne 2. prosince se 3. a 4. tankové divizi, jakož i pěšímu pluku „G. D.“ zdařil průlom nejpřednějšími nepřátelskými postaveními. Útok protivníka zaskočil. V útoku se 3. prosince za silného sněžení a větru pokračovalo. Cesty zledovatěly, pohyby se ztížily. 4. tanková divize vyhodila do povětří trať Tula–Moskva a ukořistila 6 děl; dosáhla nakonec silnice Tula–Serpuchov. Tím ale byla také síla vojska i pohonné hmoty u konce. Nepřítel se stáhl na sever. Situace zůstala napjatá.

[360] Jasná Poljana byla obsazena asi 45 dní od října 1941. Sbírky muzea byly před příchodem Němců evakuovány — 110 beden nejprve do Moskvy, pak do Tomsku. V Tolstého domě byl zřízen lazaret, požár za okupace poškodil jeho horní patro a němečtí padlí byli pohřbíváni kolem Tolstého hrobu; jejich ostatky byly po válce přeneseny jinam. Sovětská strana mluvila o zničení panství a znesvěcení hrobu — tak to roku 1942 podal film Razgrom německich vojsk pod Moskvoj a v Norimberku americký žalobce Robert H. Jackson. Guderianovo vylíčení je obhajoba psaná po válce proti těmto obviněním.

Průzkum 4. prosince zjistil silného nepřítele severně a jižně od útočného klínu, vysunutého k silnici Tula–Serpuchov. U 3. tankové divize se rozvinuly těžké boje v lesnatém terénu východně od Tuly. Pokroky toho dne byly nepatrné.

Rozhodující pro celkovou situaci u Tuly však byly otázky, zda XXXXIII. armádní sbor ještě měl dostatečnou útočnou sílu, aby uzavřel kruh kolem města a navázal spojení se 4. tankovou divizí severně od Tuly,

[234] a zda dále útok 4. armády vyvine na protivníka alespoň tolik tlaku, aby zabránil odsunu sil směrem na Tulu.

Dne 3. prosince jsem se odebral k XXXXIII. armádnímu sboru do Grjaznova, abych získal osobní dojem o stavu sil vojska. 4. prosince zrána jsem jel na velitelské stanoviště 31. pěší divize a odtud k pěšímu pluku 17 a k jeho III. (mysliveckému) praporu, mým starým goslarským myslivcům, z jejichž řad jsem vyšel a jejichž 11. rotě jsem v letech 1920 až 1922 velel.

Zevrubná rozmluva s veliteli rot se týkala vážné otázky, zda vojsko má ještě dostatečnou útočnou sílu pro úkol, který je čekal. Důstojníci jasně vyjádřili své starosti, otázku po útočné schopnosti ovšem zodpověděli kladně: „Ještě jednou toho nepřítele z jeho postavení vyrazíme."

Zda byly ostatní jednotky XXXXIII. armádního sboru prodchnuty touž energií jako moji staří goslarští myslivci, ponechávám stranou. Dojem, který jsem zde získal, mě přiměl útok ještě jednou riskovat.

Zpáteční cesta byla nekonečná a pro sněhové závěje a zledovatělé svahy nebezpečná. Nakonec můj velitelský tank sjel do strže, jedné ze známých roklí, které voda hluboko vymlela do hlinité půdy, a z níž se vozidla za tmy nemohla dostat. Naštěstí jsem na protějším svahu narazil na spojovací vozidlo svého vrchního velitelství, které mě ještě v průběhu noci dopravilo do Jasné Poljany.

Dne 4. prosince XXXXIII. armádní sbor zaujal východiště k útoku, 296. pěší divize pod generálem Stemmermannem[361] pokračovala ve svém na-

[361] Wilhelm Stemmermann (1888–1944), velitel 296. pěší divize od 1. 1. 1941 do 8. 1. 1942, od prosince 1943 velitel XI. armádního sboru a v lednu a únoru 1944 nejvyšší velitel obklíčených sil v Korsuň-Ševčenkovském kotli („Gruppe Stemmermann"). U Guderiana na s. 234 (4. 12. 1941) jako velitel divize, na jejíž příchod čekal a pro niž chtěl odložit útok; „General" je zde obecné užití, ne chyba v hodnosti. Padl 18. 2. 1944 u Čerkas zásahem dělostřeleckého granátu do vozidla, posmrtně dubové listy.

máhavém pochodu ve směru na Tulu. K útoku pro ni toho dne už nedošlo. Ale teploměr klesl na −35 stupňů. Letecký průzkum hlásil silného nepřítele v postupu z Kaširy na jih. Silná ruská ochrana stíhačkami znemožnila bližší vhled.

Dne 5. prosince se XXXXIII. armádní sbor pokusil útočit, nedostal se však za počáteční úspěchy u 31. pěší divize. 296. pěší divize dosáhla Upy teprve v temnotě ve silně vyčerpaném stavu. Jeden pluk jsem si osobně prohlédl. U 29. (mot.) pěší divize útočil Rus severovýchodně od Venjova s tanky.

Ohrožení křídla a týlu pro vojska XXIV. tankového sboru, stojící severně od Tuly a v tuhém mrazu −50 stupňů téměř nepohyblivá, se stalo hrozivým a nutilo k úvaze, zda se pokračování útoku ještě vyplatí. To mohlo být jen tehdy, kdyby 4. armáda rovněž — a to úspěšně — útočila. O tom ale bohužel nebylo řeči. Nastal pravý opak. Spolupůsobení 4. armády na Oce se omezilo na výpad úderného oddílu se dvěma rotami, které se po provedení svého úkolu vrátily do svého výchozího postavení. Tato epizoda nevyvinula na nepřítele před XXXXIII. armádním sborem žádný vliv. 4. armáda přešla k obraně!

[235] Vzhledem k ohrožení křídla a týlu a k nepohyblivosti vojsk, nastalé abnormálním mrazem, rozhodl jsem se v noci z 5. na 6. prosince poprvé v této válce přerušit útok — útok izolovaný — a stáhnout daleko vysunuté části do všeobecné linie horní Don — Šat — Upa k obraně. Žádné rozhodnutí války mi dosud nepřipadlo tak těžké jako toto. Souhlas názorů s mým náčelníkem štábu Liebensteinem a s nejstarším velícím generálem[362], svobodným panem von Geyrem, mi přes to nepomohl.

Téže noci jsem své rozhodnutí telefonicky ohlásil polnímu maršálu von Bockovi. Jeho první otázka zněla: „Kde vlastně máte své velitelské stanoviště?“ Domníval se, že jsem patrně v Orlu, příliš daleko od událostí. Tuto chybu však tankoví generálové nikdy nespáchali. Stál jsem událostem dost blízko, a svým vojákům také, abych je mohl správně posoudit.

[362] Vada je v autorově vlastní poznámce pod čarou, nikoli v překladu, a edice ji tiše neopravuje. V prosinci 1941 velel Wolfram svobodný pán von Richthofen VIII. leteckému sboru v hodnosti generál letectva (General der Flieger); generálplukovníkem se stal 1. února 1942 a generálfeldmaršálem 16. února 1943. Poznámka tedy uvádí hodnost o dva stupně vyšší, než jakou Richthofen v popisovaném okamžiku měl — tu, pod níž byl znám v době psaní pamětí, kdy byl už pět let mrtvý (zemřel 12. července 1945 v americkém zajetí v Bad Ischlu).

Situace nejevila tak vážnou tvář jen u mé 2. tankové armády. Téže noci z 5. na 6. prosince musely také 4. tanková armáda pod Hoepnerem a 3. pod Reinhardtem, přiblíživší se severně od Moskvy až na 35 km ke Kremlu[363], útok zastavit, protože chyběly síly, aby se dosáhlo velikého cíle, kynoucího na nejbližší vzdálenost. U 9. armády přešli Rusové po obou stranách Kalininu dokonce k útoku.

Náš útok na Moskvu se zhroutil. Všechny oběti a všechny námahy zdatného vojska byly přineseny nadarmo. Utrpěli jsme zlou porážku, která se v příštích týdnech skrze nehybnost nejvyššího velení zhoubně projevila, protože muži OKW a OKH ve vzdáleném Východním Prusku si přes všechna hlášení neutvořili pojem o pravé situaci svých vojsk v zimní válce. Tato neznalost vedla ke stále novým přetěžováním.

Včasné a dostatečné odpoutání do postavení, zvýhodněného terénem a již opevněného, se zdálo být nejlepším a nejvíce sil šetřícím prostředkem, jak situaci obnovit a do jara upevnit. V oblasti 2. tankové armády se k tomu přímo nabízelo v říjnu zčásti vybudované postavení Zuša–Oka. Ale právě k tomu se Hitler nechtěl odhodlat.

Zda kromě Hitlerovy zatvrzelosti hrála při rozhodnutích těchto dnů rozhodující roli zahraniční politika, není mi známo. Spíše bych to však předpokládal, neboť 8. prosince vstoupilo Japonsko do války, po němž 11. prosince následovalo německé vyhlášení války Spojeným státům americkým.

Voják se v těchto dnech podivoval, že Hitler sice vyhlásil válku USA, že však Japonsko ze své strany rovněž nevyhlásilo válku Sovětskému svazu. Následkem tohoto opomenutí zůstaly ruské síly z Dálného východu volné k po-

[363] Jde o sousední armády, ne o Guderianovu. Útvary, které se k Moskvě dostaly nejblíž, patřily tankovým skupinám 3 a 4; tanková skupina 3 se 3. tankovou armádou stala až 1. ledna 1942, takže označení je zde předběžné. Nejbližším doloženým bodem postupu je Krasnaja Poljana severně od Moskvy, něco přes 29 km od Kremlu, a průzkumný oddíl, který 2. prosince 1941 dosáhl Chimek, rovněž asi 30 km od Kremlu. Kašira, k níž se 25. listopadu 1941 přiblížila předsunutá bojová skupina 17. tankové divize, leží asi 110 km jižně od Moskvy. Guderianova čísla si přitom neodporují: u Krasné Poljany měří od Moskvy (22 km, s. 232), zde od Kremlu (35 km) — a proti doloženým 29 km od Kremlu je jeho údaj spíš zdrženlivý.

užití proti Němcům[364]. Byly nevídanou rychlostí a v těsném sledu vlaků

[236] dovezeny k našim frontám. Ne ulehčení, nýbrž nové zatížení obtížně odhadnutelných rozměrů bylo následkem této zvláštní politiky. Odpykat ji museli vojáci.

Válka byla nyní vskutku dost „totální“[365]. Hospodářský a vojenský potenciál největší části světa se spojil proti Německu a jeho slabým spojencům.

Avšak zpět k Tule. Odpoutání od nepřítele se v následujících dnech u XXIV. tankového sboru zdařilo podle plánu, zatímco u LIII. armádního sboru působil silný tlak od Kaširy a u XXXXVII. tankového sboru byl v noci ze 7. na 8. prosince ruským přepadem za značných ztrát 10. (mot.) pěší divize ztracen Michajlov. Vpravo od nás ztratila 2. armáda toho dne Jelec; protivník postupoval na Livny a sílil se před Jefremovem.

Můj tehdejší názor vyplývá z dopisu z 8. prosince:

> „Stojíme před zarmucující skutečností, že vyšší velení přepnulo strunu, nechtělo věřit hlášením o klesající bojové síle vojska, kladlo stále nové požadavky, neučinilo opatření pro tvrdou zimu a nyní bylo překvapeno ruským mrazem −35 stupňů. Síly vojska už nestačily k vítěznému provedení útoku na Moskvu, a tak jsem se musel 5. 12. večer s těžkým srdcem rozhodnout přerušit boj, jenž se stal bezvýhledným, a vrátit se do již předem vybrané, poměrně krátké linie, kterou, jak doufám, se zbytkem sil ještě právě udržím. Rus živě dotírá a je třeba být připraven ještě na všelijaké nepříjemné incidenty. Ztráty, zejména nemocnými a omrzlinami, byly zlé, a i když se část těchto výpadků po nějakém odpočinku doufejme k vojsku vrátí, v tuto chvíli se přece nedá nic dělat. Ztráty motorových vozidel a děl způsobené

[364] Kauzální spojení neplatí. Přesun sil z Dálného východu a Zabajkalí na západ začal dlouho před Pearl Harborem (7. prosince 1941): rozkaz k přesunu šesti zabajkalských divizí na Ukrajinu je z 25. května 1941, první jednotky dorazily do Berdyčeva 18. června 1941 a štáb 16. armády byl 22. června 1941 v Orlu. Také 239. střelecká divize, s níž se 2. tanková armáda utkala koncem listopadu, dostala rozkaz k odjezdu z Dálného východu po 17. říjnu 1941 a bojovala od 8. listopadu. Japonské nevyhlášení války Sovětskému svazu tedy přesun neumožnilo; nanejvýš mu po prosinci 1941 odňalo poslední překážku.

[365] Uvozovky u slova „totální“ odkazují na heslo, které se prosadilo teprve Goebbelsovým projevem ve Sportovním paláci 18. února 1943 („Wollt ihr den totalen Krieg?“), tedy o rok a dva měsíce později, než o čem Guderian vypravuje; sám pojem pochází z knihy Ericha Ludendorffa Der totale Krieg (1935).

mrazem přesahují všechny obavy. Nouzově si pomáháme panjeskými saněmi[366]; ty však přirozeně zmohou velmi málo. Naše zdatné tanky jsme naštěstí, pokud vůbec ještě jezdily, dokázali udržet. Jak dlouho ale při tomto mrazu zůstanou použitelné, vědí bohové.

Neštěstí začalo Rostovem; bylo to už mene tekel[367]. Přesto se zde pokračovalo v útočení. Můj let ke skupině armád 23. 11. nepřinesl ani výsledek, ani vyjasnění: pokračovalo se ve šlendriánu. Pak se zhroutil můj severní soused; můj jižní nebyl beztak příliš bojeschopný, takže mi nakonec nezůstala žádná volba, neboť sám celou východní frontu nezvrátím, a to ještě při −35 stupních.

Požádal jsem ještě Balcka[368], aby mé posouzení situace přednesl vrchnímu veliteli pozemního vojska, nevím však, zda se k tomu dostal.

[237] „Včera mě navštívil Richthofen.*) Měli jsme dlouhou rozmluvu mezi čtyřma očima a zjistili jsme, že jsme téhož názoru o celkové situaci. Poté jsem si otevřeně pohovořil s generálem Schmidtem, který sedí se mnou na témže místě a velí sousední armádě vpravo. Také on se se mnou shoduje. Nestojím tedy se svým názorem v žádném případě sám, což je ovšem úplně bezvýznamné, protože se po tom přece nikdo neptá.

---

[366] Panje není „panský“. Slovo přejali němečtí vojáci z oslovení pan, panie („pane!“); Duden je vede jako zastaralé s významem „polský nebo ruský sedlák“. V němčině z něj vznikla celá řada složenin — Panjewagen (malý selský vůz o dvou nápravách tažený jedním koníkem), Panjepferd, Panjeschlitten, ale i Panjehäuser a Panjekinder — a užívalo se jich paušálně pro všechno ruské. Panje-sáně jsou tedy sáně ruského sedláka; velitel tankové armády jimi v prosinci 1941 nahrazuje motorová vozidla.

[367] Obrat pochází z Danielovy knihy, kapitoly 5: při hostině babylónského krále Belšasara se na stěně objeví nápis „mene, mene, tekel, ufarsin“ (Dan 5,25). Daniel jej vyloží: Bůh sečetl dny tvého království a ukončil je; byl jsi zvážen a shledán lehkým; tvé království bude rozděleno a dáno Médům a Peršanům (Dan 5,26–28). Téže noci byl Belšasar zabit (Dan 5,30). „Mene tekel“ tedy znamená ohlášený konec, ne pouhé varování; „memento“ by odkaz smazalo. Guderian obrat užil v soukromém dopise.

[368] Plukovník Hermann Balck byl tehdy v OKH referentem pro tankové vojsko. Zda jeho referát u vrchního velitele pozemního vojska proběhl, Guderian nevěděl a v knize to píše sám. U ostatních pokusů kapitoly dostat obraz fronty k vrchnímu velení výsledek uvádí — Bockův telefonát i cesta podplukovníka von Kahldena k šéfovi generálního štábu 23. listopadu skončily odmítnutím —, u Balckova referátu a u vlastních dopisů jej neuvádí.

> Sám bych nebyl věřil, že lze přímo skvělou válečnou situaci za dva měsíce takhle […][369]. Kdyby se bylo včas rozhodlo přerušit a na zimu se ve vhodné linii zařídit k obraně i k bydlení, nemohlo se stát nic nebezpečného. Takto je všechno na měsíce jediný otazník… Nejde mi o mne, nýbrž o mnohem více, o naše Německo, a z toho mi je úzko. —“

Dne 9. prosince rozšířil protivník svůj úspěch u Liven v prostoru 2. armády a obklíčil části 45. pěší divize. U mé armády se XXXXVII. tankový sbor odpoutal na jihozápad; XXIV. odrazil ruské útoky z Tuly.

Dne 10. prosince jsem podal písemně hlášení Schmundtovi, hlavnímu adjutantovi Vůdce, a mladšímu Keitelovi, náčelníkovi personálního úřadu pozemního vojska, o naší situaci, abych zabránil tomu, aby tam nadále nežili v iluzích.

Téhož dne jsem napsal své ženě: „Doufejme, že mé (výše zmíněné) dopisy přijdou ještě včas na pravou adresu, neboť ještě by se při jasném poznání a pevné vůli dalo pomoci a mnohé zachránit. Protivník, rozloha jeho země a zákeřnost podnebí byly značně podceněny, a to se nyní mstí… Jen dobře, že jsem alespoň 5. 12. z vlastního rozhodnutí útok přerušil, jinak by se katastrofa stala nevyhnutelnou.“

Dne 10. prosince byly u Kastornaja a Jelce pozorovány ruské vykládky. U 2. armády rozšířil protivník svůj vlom a překročil silnici Livny–Černova. U mé armády hájila 10. (mot.) pěší divize Jepifaň. LIII. armádní sbor a XXIV. tankový sbor dosáhly linie Don–Šat–Upa.

Mezi 296. a 31. pěší divizí vznikla v těchto dnech nepříjemná mezera.

Dne 11. prosince se sbory našeho pravého souseda odpoutaly dále na západ. Jefremov byl ohrožen a 12. prosince opuštěn. K uzavření mezery u XXXXIII. armádního sboru měla 4. armáda předat 137. pěší divizi. Pří-

[369] Na tomto místě je v německé předloze vynechávka: věta zní „in zwei Monaten so verb . . . . . kann“ — sloveso je vysazeno jen prvními čtyřmi literami a zbytek nahrazen řadou tiskových teček. Není to vada tisku ani našeho přepisu. Guderian píše ženě o tom, jak lze za dva měsíce naložit s „přímo skvělou válečnou situací“, takže sloveso muselo být hrubé — nabízí se **verbocken** (zvorat) nebo *verpfuschen*; vytečkovali je proto, že do knihy nepatřilo. Týž dopis má ještě dvě vynechávky tečkami („…nikdo neptá…“, „…jediný otazník…“), tam však jde o vypuštění celých pasáží. Doplnit sloveso by znamenalo vložit autorovi do úst konkrétní slovo, které v předloze nestojí; ponecháváme proto vynechávku jako vynechávku a v českém textu ji značíme hranatou závorkou […].

chod této divize si však při velké vzdálenosti a špatném počasí musel vyžádat ještě nějaký čas. Všechny disponibilní pohyblivé síly armády musely být 12. prosince přivedeny pravému sousedu, který se dostal do tísně.

**) polní maršál letectva.*

[238] Dne 13. prosince pokračovaly ústupové pohyby u 2. armády. Záměr 2. tankové armády udržet linii Stalinogorsk–Šat–Upa se za těchto okolností nedal uskutečnit, zejména když 112. pěší divize už neměla potřebnou sílu k odporu, aby odolala útoku čerstvých ruských sil. Ústupový manévr musel pokračovat za úsek Plavy. Také u 4. armády vlevo od nás, zejména u tankových skupin 4 a 3, nemohla být postavení udržena.

Dne 14. prosince jsem se setkal s vrchním velitelem pozemního vojska, polním maršálem von Brauchitschem, v Roslavli. Polní maršál von Kluge byl rovněž přítomen. K této schůzce jsem musel urazit 22hodinovou jízdu autem ve sněhové vichřici. Vylíčil jsem vrchnímu veliteli pozemního vojska zevrubně situaci svého vojska a vyžádal si a obdržel povolení stáhnout armádu na linii Zuši a Oky, která v říjnových bojích nějakou dobu tvořila naši přední linii a byla od té doby do jisté míry vybudována.

Při této příležitosti byla projednána otázka, jak by se dala uzavřít zhruba čtyřicetikilometrová mezera, která zela mezi XXIV. tankovým sborem a XXXXIII. armádním sborem. 4. armáda měla k tomuto účelu předat 2. tankové armádě 137. pěší divizi. Polní maršál von Kluge však prozatím dal do pohybu jen 4 prapory pod velitelem divize. Označil jsem to za úplně nedostatečné a požádal o neprodlené zaslání chybějící poloviny. V bojích této divize o navázání spojení padl statečný generál Bergmann[370]. Osudná mezera nemohla být odstraněna.

Výsledkem porady v Roslavli byl následující rozkaz: „2. armáda se podřizuje vrchnímu veliteli 2. tankové armády. Obě armády mají držet postavení před Kurskem — před Orlem–Plavskoje–Aleksinem, v případě nutnosti Oku.“ Směl jsem právem předpokládat, že vrchní velitel pozemního vojska toto zmocnění oznámí Hitlerovi; pozdější události však činí alespoň pochybným, zda se to stalo.

[370] Friedrich Bergmann (1883–1941), velitel 137. pěší divize od jejího zřízení (8./10. 10. 1940) až do své smrti, divizi se po něm přezdívalo „Bergmann-Division“. Padl 21. 12. 1941 u Sjavek východně od Kalugy při sovětském protiútoku; Guderian jeho smrt zařazuje do odstavce o 14. prosinci — nejde o rozpor v datu, nýbrž o nepřesné zařazení v chronologii.

Toho dne se u 2. armády projevil hluboký ruský vlom, který začal 13. prosince, přes Livny ve směru na Orel, při němž byla 45. pěší divize obklíčena a zčásti zničena. Náledí ztížilo všechny pohyby. Omrzliny způsobovaly větší ztráty než nepřátelská palba. XXXXVII. tankový sbor musel být stažen, protože jeho pravý soused, 293. pěší divize 2. armády, ustoupil od Jefremova.

Dne 16. prosince přišel na mou naléhavou prosbu Schmundt, který se zdržoval v naší blízkosti, na půl hodiny na letiště v Orlu, kde jsme spolu hovořili. Vážně jsem mu vylíčil situaci a požádal ho, aby to předal Vůdci. Na noc jsem počítal s telefonátem Hitlera a s odpovědí na mé návrhy, předané Schmundtovi. Při této rozmluvě jsem se dověděl od

[239] ...Schmundta o chystané změně ve vrchním velitelství pozemního vojska, o odchodu polního maršála von Brauchitsche.

Té noci jsem napsal: „V noci probdím mnoho hodin a lámu si hlavu, co bych ještě mohl učinit, abych pomohl svým ubohým mužům, kteří musí být v tomto šíleném zimním počasí venku bez ochrany. Je to strašné, nepředstavitelné. Lidé u OKH a OKW, kteří frontu nikdy neviděli, si o těchto poměrech nemohou učinit pojem. Telegrafují stále jen neproveditelné rozkazy a odmítají všechny prosby a návrhy."

Té noci pak následoval očekávaný telefonát Hitlera[371], který vyzval k vydržení, zakázal úhybné manévry[372] a přislíbil přísun doplňků — nemýlím-li se — 500 mužů! — vzdušnou cestou. Hitlerovy telefonáty se opakovaly při velmi špatné slyšitelnosti. Co se týkalo úhybných manévrů, byly na základě porady s polním maršálem von Brauchitschem v Roslavli už probíhaly a nedaly se jen tak zastavit.

[371] Z Hitlerova zákazu neplyne, že o situaci nevěděl. Mohl být zpraven a ústup přesto zakázat, nebo mohl zrušit souhlas, který Guderian dostal 14. prosince v Roslavli od Brauchitsche — Brauchitsch byl ostatně 19. prosince 1941, den před rozmluvou, zbaven funkce a Hitler převzal vrchní velení pozemního vojska sám; o chystané změně se Guderian dověděl ještě předtím od Schmundta (s. 239). Hitlerovo stanovisko nebylo toho dne ojedinělé: 20. prosince 1941 zrušil už povolené stažení a nařídil držet každou pozici. Guderianův závěr je pravděpodobný, doklad to není.

[372] Tři výrazy, které se v překladu nesjednocují: Ausweichbewegung = úhybný manévr, Absetzen = odpoutání, Rückzug = ústup. Rozlišení není stylistické. Hitler ústupy zakazoval: směrnicí č. 39 z 8. prosince 1941 nařídil přechod k obraně, 19. prosince 1941 zbavil funkce vrchního velitele pozemního vojska von Brauchitsche, který stažení za Oku pět dní předtím schválil, a 20. prosince 1941 je zrušil s rozkazem držet každou pozici. Táž vrstva zjemňování je v knize i jinde — „nehoda" (Unglück, Mißgeschick) tam, kde šlo o porážku.

Dne 17. prosince jsem vyhledal velící generály XXIV. a XXXXVII. tankového sboru, jakož i LIII. armádního sboru, abych se znovu informoval o stavu vojska a pohovořil o situaci. Tři generálové byli toho názoru, že se stávajícími silami není možné provést vytrvalou obranu východně od Oky. Šlo o to zachovat bojovou sílu vojska, dokud přísun čerstvých sil nedá obraně naději na úspěch. Hlásili, že vojsko začíná pochybovat o nejvyšším velení, které nařídilo poslední, zoufalý úder v úplně mylném posouzení nepřítele.

> „Kdybychom byli ještě pohybliví a měli dřívější bojové stavy, byla by to hračka. Náledí ztěžuje všechny pohyby. Rus je na zimu zařízen a vystrojen a my nemáme nic."

2. armáda se toho dne obávala průlomu na Novosil.

Vzhledem k této situaci jsem se rozhodl odletět se svolením skupiny armád do Vůdcova hlavního stanu a vylíčit Hitlerovi situaci své armády osobně, neboť všechny písemné a telefonické výklady nepřinesly žádný užitek. Rozmluva byla stanovena na 20. prosince. Do toho dne se polní maršál von Bock ohlásil nemocným a byl ve velení skupiny armád „Střed" vystřídán polním maršálem von Klugem.

Dne 18. prosince bylo 2. armádě nařízeno hájit linii Tim–Livny–Verchovje a v příštích dnech se v návaznosti na pravé křídlo 2. tankové armády stáhnout až do linie Bolšaja Reka — Zuša. 2. tanková armáda se měla odpoutat do linie Mogilki–Verch. Plavy–Soročenka–Čunina–Kosmina.

XXXXIII. armádní sbor byl podřízen 4. armádě.

[240] Dne 19. prosince zaujaly XXXXVII. tankový sbor a LIII. armádní sbor postavení na Plavě. Rozhodl jsem se stáhnout XXXXVII. tankový sbor do linie Ozerki — severozápadně od Podisinovky a shromáždit XXIV. tankový sbor v prostoru kolem Orla jako armádní zálohu, abych mu zajistil krátký odpočinek a měl pak k dispozici operační pohyblivou sílu.

4. armáda byla na svém pravém křídle silně napadena a místy zatlačena zpět.

Mé první propuštění

„Mníšku, mníšku, jdeš na těžkou cestu!“[373] Toto slovo, obměněné na naši situaci, jsem dostal slyšet od svých kamarádů, když jsem oznámil své rozhodnutí letět k Hitlerovi.

Měl jsem také jasno v tom, že nebude snadné přivést Hitlera k mému názoru. Tehdy jsem však ještě měl k našemu nejvyššímu velení důvěru, že je přístupné rozumným výkladům, jsou-li předneseny generálem se zkušenostmi z fronty. Tato důvěra mě provázela na letu ze zimní fronty severně od Orla do vzdáleného Východního Pruska s upraveným a dobře vytápěným Vůdcovým hlavním stanem.

Dne 20. prosince v 15.30 hod. jsem přistál na letišti v Rastenburgu ke své asi 5 hodin trvající rozmluvě s Hitlerem, která byla přerušena jen dvakrát krátce, na půl hodiny, k večeři a k promítání týdeníku, na nějž se Hitler vždy chodíval sám podívat.

Kolem 18. hodiny jsem byl Hitlerem přijat v přítomnosti Keitela, Schmundta a několika dalších důstojníků. Ani náčelník generálního štábu pozemního vojska, ani jiný představitel OKH se tohoto přednesu u nynějšího vrchního velitele pozemního vojska, jímž se Hitler po odvolání polního maršála von Brauchitsche učinil, nezúčastnil. Stál jsem tedy — jako 23. srpna 1941 — proti grémiu OKW sám.

Když se Hitler pohnul ke mně na pozdrav, zakoušel jsem poprvé s podivením ztrnulý, nepřátelský pohled, výraz v jeho očích, který ve mně vzbudil přesvědčení, že ho někdo jiný proti mně předpojal. Pochmurné osvětlení malé místnosti nepříjemný dojem zesilovalo.

Přednes začal mým vylíčením operační situace 2. tankové armády a 2. armády. Poté jsem přešel k záměru stáhnout obě armády po úsecích do postavení Zuša–Oka, který jsem, jak zmíněno, 14. prosince v Roslavli předložil polnímu maršálu von Brauchitschovi a k němuž jsem obdržel jeho svolení. Byl jsem přesvědčen, že Hitler je o tom zpraven. Tím větší bylo mé překvapení, když prudce vykřikl: „Ne, to zakazuji!“ Ohlásil jsem, že pohyb už

[373] Slova „Mníšku, mníšku, jdeš na těžkou cestu!“ (Mönchlein, Mönchlein, du gehst einen schweren Gang) se tradičně připisují veliteli lancknechtů Georgu von Frundsberg, který je měl říci Lutherovi před jeho vystoupením na wormském říšském sněmu roku 1521. Doloženy nejsou: Neue Deutsche Biographie uvádí, že se v dobových pramenech nevyskytují nikde, jde tedy o pozdější tradici. Guderian se tím staví do role Luthera před císařem.

[241] …v chodu, a že před jmenovanou říční linií není žádné vhodné trvalé postavení. Záleží-li mu na tom, aby zachoval vojsko a získat trvalé postavení na zimu, pak mu nezbývá vůbec žádná jiná volba[374].

Hitler: „Pak se musíte zarýt do země a hájit každý metr čtvereční země!“

Já: „Zarývání do země už není všude možné, protože je zmrzlá 1–1½ m hluboko a my se svým chatrným zákopnickým náčiním se už do země nedostaneme.“

Hitler: „Pak si musíte těžkými polními houfnicemi vystřílet si postavení v kráterech. My jsme to v první světové válce ve Flandrech také dělali.“

Já: „V první světové válce měly naše divize ve Flandrech šířky úseků 4–6 km a k své obraně dva až tři oddíly těžkých polních houfnic s poměrně bohatou municí. Mé divize mají hájit 20–40 km šířky fronty a já mám na divizi ještě 4 těžké houfnice, každou s asi 50 ranami. Kdybych je chtěl použít ke střílení kráterů, vytvořil bych každým dělem 50 mělkých prohlubní velikosti umyvadla a kolem nich černou skvrnu, ale nikdy ne postavení v kráterech! Ve Flandrech nikdy nebyly takové mrazy, jaké teď zakoušíme. Svou municí kromě toho potřebuji k obraně proti Rusům. Nedostaneme do země ani špičaté kůly pro stavbu vedení našich telefonů; i otvory pro ně musí být odstřeleny. Odkud máme vzít trhaviny pro budování postavení v takovém rozsahu?“

Hitler však trval na provedení svého rozkazu držet se tam, kde právě stojíme.

Já: „Pak to znamená přechod k poziční válce v nevhodném terénu, jako na západní frontě první světové války. Zažijeme pak tytéž materiálové bitvy a tytéž nesmírné ztráty jako tehdy, aniž bychom mohli vybojovat rozhodnutí. Už v této zimě obětujeme takovou taktikou výkvět našeho důstojnického a poddůstojnického sboru i doplňky schopné je nahradit, a tato oběť bude bez užitku a kromě toho nenahraditelná.“

[374] Rozmluva, z níž následuje devět replik, se konala 20. prosince 1941 ve Vůdcově hlavním stanu. Hitlerovy vojenské porady se začaly stenograficky zaznamenávat teprve od září 1942, kdy si Hitler vedení vlastního záznamu nařídil, aby měl doklad o tom, co nařídil; nejstarší zachované přepisy jsou z prosince 1942 a dochovaly se jen jako zuhelnatělé zlomky, protože podklady byly v květnu 1945 u Hintersee páleny. O rozmluvě z 20. prosince 1941 tedy žádný stenografický záznam neexistuje a existovat nemůže. Následující dialog sestavil Guderian roku 1950; věcná jádra replik lze s jinými prameny srovnávat, Hitlerovy formulace, které Guderian uvádí jako doslovné, nikoli. Tato poznámka platí pro celý dialog.

Hitler: „Myslíte, že granátníci Fridricha Velikého umírali rádi? Chtěli také žít, a přece byl král oprávněn žádat od nich oběť jejich života. Pokládám se rovněž za oprávněného požadovat od každého německého vojáka oběť jeho života.“

Já: „Každý německý voják ví, že ve válce musí nasadit život za vlast, a naši vojáci dosud vpravdě dokázali, že jsou ochotni tuto oběť na sebe vzít. Tuto oběť však lze žádat jen tehdy, vyplatí-li se nasazení. Pokyn, který mi byl udělen, však musí

[242] vést ke ztrátám, které nestojí v žádném poměru k dosažitelným výsledkům. Teprve v postavení Zuša–Oka, které jsem navrhl, najde vojsko opevnění vybudovaná za podzimních bojů a ochranu před nepohodou. Prosím, uvažte, že nám mnoho krvavých ztrát nezpůsobil nepřítel, nýbrž že nás abnormální mráz připravuje o dvakrát tolik lidí než nepřátelská palba. Kdo viděl lazarety plné omrzlých, ví, co to znamená.“

Hitler: „Vím, že jste se velmi snažil a často byl u vojska. Uznávám to. Ale stojíte událostem příliš blízko. Příliš na vás působí utrpení vojáka. Máte s vojákem příliš mnoho soucitu. Měl byste si zachovat větší odstup. Věřte mi, ze vzdálenosti vidí člověk věci ostřeji.“

Já: „Samozřejmě je mou povinností zmírňovat utrpení svých vojáků, jak jen dovedu. To je však obtížné, když muži stále ještě nemají žádnou zimní výstroj a pěchota z větší části chodí v plátěných kalhotách. Boty, prádlo, rukavice, kukly chybějí buď úplně, nebo se nacházejí v žalostném stavu.“

Hitler vybuchl: „To není pravda. Generální ubytovatel mi hlásil, že zimní výstroj je přidělena.“

Já: „Přidělena je ovšem, ale ještě nedošla. Sleduji její cestu přesně. Leží teď na nádraží ve Varšavě a odtamtud se už týdny nedostává dál následkem nedostatku lokomotiv a ucpání tratí. Naše požadavky v září a v říjnu byly příkře odmítnuty, a nyní je příliš pozdě.“

Generální ubytovatel byl zavolán a musel mé vylíčení potvrdit. — Goebbelsova[375] oděvní akce k Vánocům 1941 byla následkem této rozmluvy. Její vý-

[375] Výzva ke sbírce vlněných a zimních věcí pro frontu byla zveřejněna 20. prosince 1941: téhož dne přečetl Goebbels Hitlerovo provolání k německému národu a připojil vlastní výzvu. Sběr sám probíhal od 27. prosince 1941 do 4. ledna 1942. Rozmluva, kterou Guderian označuje za příčinu akce, se konala rovněž 20. prosince 1941; z hlavního stanu odletěl 21. prosince. Výzva tedy vyšla týž den, kdy rozmluva probíhala, a tvrzení o kauzalitě, vsunuté v pomlčkách, je chronologicky

sledek se v zimě 1941/42 už nedostal do rukou vojáků. —

Poté byla projednána otázka bojových a proviantních stavů. Následkem silných výpadků motorových vozidel během období bláta a velkými mrazy nestačila přepravní kapacita pro zásobování ani u vojska, ani u kolon. Protože nebyla dodána žádná náhrada vypadlé tonáže, musela si vojska pomáhat sama prostředky země[376]. Ty spočívaly v panjeských povozech a saních, které měly docela nepatrnou nosnost. Takových vehiklů bylo zapotřebí mnoho, aby nahradily chybějící nákladní automobily. K obsluze vyžadovaly mnohonásobně více lidí.

Hitler nyní vznesl požadavek nelítostně zmenšit podle jeho názoru nadměrně vybavené zásobovací jednotky a trén vojska, aby se uvolnily pušky pro frontu. Pokud se to dalo provést bez ohrožení zásobování, bylo to samozřejmě již provedeno. Více se dalo dosáhnout jen zlepšením ostatních zásobovacích

[243] …prostředků, zejména železnice. Dalo velkou práci Hitlerovi tuto prostou skutečnost vysvětlit.

Pak přišla řeč na ubikace. Několik týdnů předtím byla v Berlíně uspořádána výstava[377] o opatřeních, jimiž OKH zamýšlelo na zimu pečovat o vojsko. Polní maršál von Brauchitsch si nenechal ujít, aby Hitlera provedl osobně. Výstava byla překrásná a bylo ji vidět i v týdeníku. Bohužel ale vojsko z těchto krásných věcí nemělo nic. Následkem nepřerušované pohyblivé války ne-

nejvýš možné, nikoli doložené.

[376] Obratem „prostředky země“ se rozumělo to, co si vojsko obstaralo na místě: odebírání potravin, píce, koní, povozů a oděvu obyvatelstvu okupovaného území. Panje-povozy a panje-saně, o nichž je zde řeč, byly malé jednospřežné selské vozy a sáně místních hospodářů. Zásobování východního vojska „ze země“ nebylo improvizací vynucenou blátem a mrazem, nýbrž zásadou: na poradě státních tajemníků 2. května 1941 bylo zaznamenáno, že válku lze vést dál jen tehdy, bude-li celý wehrmacht ve třetím roce války živen z Ruska, a že vezme-li se ze země, co je potřeba, zahynou hladem desítky milionů lidí; směrnice hospodářského štábu Východ z 23. května 1941 to rozvedly. Týž jazyk z druhé strany užívá Guderian, když o své správě v Orlu píše jako o „péči o výživu obyvatelstva“.

[377] Berlínskou výstavu pečovatelských opatření, která OKH pro zimu zamýšlelo, a to, že ji Brauchitsch Hitlerovi osobně provedl, se nepodařilo z jiného pramene doložit — ani datum a místo, ani záběr v týdeníku Die Deutsche Wochenschau, na nějž se Guderian odvolává. Zůstává to tedy jeho tvrzením, byť tvrzením přezkoumatelným: týdeníky z prosince 1941 se zachovaly. Doložena je jen souběžná věc: celoříšská sbírka vlněných a zimních věcí pro frontu byla vyhlášena 20. prosince 1941 a sbíralo se od 27. prosince 1941 do 4. ledna 1942. Výstava v Berlíně a vagony se zimním oděvem stojící na nádraží ve Varšavě jsou v knize táž věc ze dvou stran.

mohlo být nic vybudováno a země nabízela velmi málo. Naše ubikace byly žalostné. Také o tom vládla u Hitlera nejasnost.

Při této části rozmluvy byl přítomen ministr zbrojení dr. Todt[378], rozumný muž se zdravým, lidským cítěním. Pod hlubokým dojmem z mého vylíčení poměrů na frontě mi daroval dvoje zákopová kamna, která se chystal Hitlerovi předvést a která měla sloužit jako model pro vojsko, aby si je samo vyrábělo prostředky země. Tak jsem obdržel alespoň jeden pozitivní výsledek dlouhé rozmluvy.

Během večeře jsem seděl vedle Hitlera a využil příležitosti, abych mu vylíčil podrobnosti o životě na frontě. Účinek těchto výkladů však nebyl takový, jak jsem věřil. Hitler i jeho okolí je zřejmě pokládali za přehnané.

Po jídle, když rozmluva pokračovala, navrhl jsem proto přeložit do OKW a do OKH důstojníky generálního štábu, kteří tuto válku prožili ve frontových funkcích. Řekl jsem:

> „Z reakce pánů OKW jsem získal dojem, že naše hlášení a zprávy nejsou správně chápány a následkem toho vám také nejsou správně přednášeny. Pokládám proto za nutné přeložit důstojníky s frontovou zkušeností na místa v generálním štábu OKH a OKW. Proveďte výměnu stráže. V obou štábech zde nahoře sedí důstojníci od začátku války, tedy přes dva roky, aniž viděli frontu. Tato válka je tak odlišná od první světové války, že frontová činnost v první světové válce nedává žádnou znalost té nynější."

Tím jsem nyní šťouchl do vosího hnízda. Hitler rozhořčeně odvětil: „Nemohu se nyní od svého okolí odloučit."

Já: „Nepotřebujete se odlučovat ani od svých osobních adjutantů; na tom nezáleží. Důležité je naproti tomu nové obsazení rozhodujících míst v ge-

[378] Fritz Todt (1891–1942), Dr.-Ing., od 17. 3. 1940 říšský ministr pro výzbroj a munici (Guderian ho nazývá ministrem „pro zbrojení a válečnou výrobu", tak se ministerstvo jmenovalo až za Speera od září 1943), zakladatel Organizace Todt s až 800 000 nuceně nasazenými, generálmajor letectva a SA-Obergruppenführer. U Guderiana 5. 7. 1940 na frontě a 20. 12. 1941 přítomen části audience u Hitlera, po níž mu daroval dvoje zákopová kamna; Guderian ho nazývá „rozumným mužem se zdravým, lidským cítěním" — nejvřelejší charakteristika celé kapitoly. Zahynul 8. 2. 1942 při havárii He 111 krátce po startu u Rastenburgu; sabotáž vyšetřování vyloučilo, příčina havárie ale není jednoznačně objasněna.

nerálním štábu důstojníky, kteří mají čerstvé frontové zkušenosti, zvláště v zimní válce.“

Také tato prosba byla příkře odmítnuta. Má rozmluva skončila velkým nezdarem. Když jsem opouštěl poradní místnost, řekl Hitler Keitelovi[379]: „Tohoto muže jsem nepřesvědčil!“ Tím byl dokonána trhlina, která se už nikdy nezhojila.

[244] Příštího rána jsem před startem ke zpětnému letu ještě jednou volal generála Jodla, náčelníka velitelského štábu branné moci, abych mu zopakoval, že současné metody musí vést k nesnesitelným lidským obětem, které nelze zodpovídat. Jsou nutné zálohy, a to okamžitě, aby se upevnila situace v týlovém postavení, odpoutaném od protivníka. Tento telefonát neměl žádný rozpoznatelný účinek.

Dne 21. prosince jsem po telefonickém rozhovoru s Jodlem odletěl zpět do Orla. Na Hitlerův rozkaz byla má levá armádní hranice přeložena k ústí Žizdry do Oky. Touto změnou byla odpovědnost tankové armády rozšířena v nežádoucím rozsahu. Zbytek dne byl vyplněn zpracováním a vydáním rozkazů, které měly brát v počet Hitlerovy záměry.

Abych zajistil provedení těchto rozkazů, jel jsem 22. prosince k divizím XXXXVII. tankového sboru. Po krátké rozmluvě u velitelství sboru jsem se odebral do Černi k 10. (mot.) pěší divizi a vyložil veliteli divize, generálu von Loeperovi, účel rozkazu a důvody, které k němu Hitlera vedly. Poté jsem v odpoledních hodinách navštívil k témuž účelu 18. a 17. tankovou divizi. Kolem půlnoci jsem byl po mrazivé jízdě opět v Orlu. Nejpodstatnější velitelé byli nyní v každém případě mnou osobně zevrubně zpraveni o změně situace, vyvolané Hitlerovými rozkazy, a věřil jsem, že mohu událostem příštích dnů hledět vstříc s dobrým svědomím.

Den 23. prosince vyplnilo zpravování ostatních velících generálů. LIII. armádní sbor hlásil, že nyní je také 167. pěší divize silně otřesena. 296. pěší divize uhýbala na Beljov. Síla k odporu u tohoto sboru byla hodnocena už

[379] Větu Hitler podle knihy řekl Keitelovi ve chvíli, kdy Guderian opouštěl přednáškovou místnost; Guderian u ní tedy nebyl a musel ji mít od někoho z přítomných. Zdroj kniha nejmenuje. Z okolí přichází v úvahu plukovník Schmundt, jehož výrok o Guderianově případu kniha cituje o čtyři strany dál a jenž byl z Hitlerova příkazu vyšetřovat skutkový stav do Orla vyslán — doloženo to však není. Hitler ve větě neříká, že ho Guderian nepřesvědčil, nýbrž že on nepřesvědčil Guderiana: úspěch rozmluvy měří tím, zda se podřízený dal obrátit. Šest dní po rozmluvě byl Guderian zproštěn velení.

jen jako malá. Mezi jeho levým křídlem a XXXXIII. armádním sborem zela jako dříve velká mezera, kterou nebylo možno se stávajícími silami, mimo cesty téměř nepohyblivými, při neschůdnosti terénu uzavřít.

Rozhodl jsem se proto stáhnout 3. a 4. tankovou divizi po silnici Tula–Orel do Orla, tam je třídenním odpočinkem narychlo dát do pořádku a oba svazky pod velitelstvím XXIV. tankového sboru vést přes Karačev–Brjansk na sever k útoku proti křídlu protivníka postupujícího přes Oku. Hluboké nepřátelské vlomy u 2. armády však vynutily odklonění části těchto sil k novému krizovému bodu a zdržely shromáždění ve směru na Lichvin. Nepohyblivé části XXIV. tankového sboru byly sloučeny v zajišťovací posádku Orla.

Den 24. prosince jsem využil k návštěvě řady vánočních slavností v lazaretech. Mohl jsem mnohému zdatnému vojákovi připravit malou radost. Ale bylo to tesklivé počínání. Strávil jsem večer sám

[245] ...při své práci, dokud nepřišli Liebenstein, Büsing a Kahlden, kteří mi z kamarádské náklonnosti chvíli dělali společnost.

Dne 24. prosince ztratila 2. armáda Livny. Severně od Lichvinu překročil nepřítel Oku. Na rozkaz OKH byla 4. tanková divize vyslána na Beljov, aby protivníka zadržela. Jednotný protiútok XXIV. tankového sboru, který jsem plánoval, hrozil rozplynout se v dílčí akce.

V noci z 24. na 25. prosince ztratila 10. (mot.) pěší divize obchvatným ruským útokem Černě. Úspěch Rusů byl překvapivě velký, protože části LIII. armádního sboru, bojující vlevo od 10. (mot.) pěší divize, už nedržely, takže se protivníkovi zde zdařil průlom. Části 10. (mot.) pěší divize byly v Černi obklíčeny.

Ohlásil jsem tuto nešťastnou událost neprodleně skupině armád. Polní maršál von Kluge mě zahrnul nejprudšími výtkami, vrcholícími tvrzením, že jsem měl nařídit vyklizení Černi, a to ne teprve této noci, nýbrž nejméně o 24 hodin dříve. Bylo to právě naopak. Já jsem — jak vylíčeno — osobně doručil Hitlerův rozkaz, aby se obec držela. Odmítl jsem tedy rozhořčeně neoprávněnou výtku, která mi byla učiněna.

Dne 25. prosince se obklíčeným částem 10. (mot.) pěší divize zdařilo prolomit ruský kruh a dosáhnout s několika sty zajatci vlastních linií. Byl nařízen ústup do postavení Zuša–Oka.

Večer došlo znovu k ostrému sporu s polním maršálem von Klugem, který mi vytýkal, že jsem mu podal nesprávné služební hlášení, a který zavěsil telefon se slovy: „Podám o vás hlášení Vůdci[380].“ To už zašlo příliš daleko. Oznámil jsem náčelníkovi štábu skupiny armád, že po takovém zacházení už nejsem ochoten velet své armádě dál a že požádám o zproštění velení. Toto rozhodnutí jsem neprodleně telegraficky provedl.

Polní maršál von Kluge mě však u OKH předešel tím, že podal návrh na mé odvolání, jehož se mi ráno 26. prosince s přeložením do Vůdcovy zálohy[381] OKH od Hitlera také dostalo. Mým nástupcem se stal vrchní velitel 2. armády, generál Rudolf Schmidt.

Dne 26. prosince jsem se rozloučil se svým štábem a vydal krátký denní rozkaz svým vojskům. Dne 27. prosince jsem opustil frontu, zůstal na noc v Roslavli, noc z 28. na 29. v Minsku, noc z 29. na 30. ve Varšavě, z 30. na 31. v Poznani, a na Silvestra jsem dorazil do Berlína.

Kvůli rozkazu na rozloučenou mým vojákům došlo ještě ke sporu mezi polním maršálem von Klugem a mým štábem. Skupina armád chtěla vydání rozkazu zabránit, protože polní maršál von Kluge se obával, že by mohl obsahovat kritiku nadřízených. Rozkaz byl přirozeně bezvadný; Liebenstein se postaral, aby moji muži dostali alespoň můj pozdrav na rozloučenou.

[246] Rozlučkový rozkaz měl toto znění:

Vrchní velitel 2. tankové armády. *A. H. Q., dne 26. 12. 1941.*

[380] Kluge převzal skupinu armád Střed 19. prosince 1941 a Guderian byl zproštěn velení 26. prosince — Kluge byl jeho nadřízeným sedm dní. Guderian uvádí, že o zproštění požádal sám, a hned dodává, že ho Kluge u OKH předešel návrhem na jeho vystřídání; kdo odvolání inicioval, tím kniha sama odpovídá, byť to nikde nespojí. Literatura to potvrzuje: Kluge Guderianovo odvolání u Hitlera kategoricky žádal. Kapitola obsahuje čtyři spory s ním — výtku za nevyklizení Černi, výtku z nesprávného služebního hlášení uzavřenou slovy „budu o vás referovat Vůdci“, předejití u OKH a snahu zabránit vydání rozlučkového rozkazu. Týž Kluge o dva týdny později, 8. ledna 1942, nahlásil Hitlerovi i generálplukovníka Hoepnera, který samostatně zkrátil frontu.

[381] Velitelskou zálohou (Führerreserve) se rozuměl stav, v němž důstojník zůstal v armádě, ale bez funkce: nesměl vykonávat žádné velení, musel se zdržovat na přikázaném místě a být k dispozici svému nadřízenému úřadu, přitom si ponechával dosavadní služební příjmy. Byla to tedy dočasná penze s možností nového použití; trvala od několika dní po několik let a ve druhé polovině války do ní přicházeli zejména důstojníci politicky nepohodlní nebo obviňovaní z vojenské neschopnosti. Zálohy vedla vrchní velitelství jednotlivých složek, skupiny armád a armády, každé pro své důstojníky. Guderian tedy nebyl z armády vyhozen jako Hoepner, nýbrž odložen — a po čtrnácti měsících, 1. března 1943, byl použit znovu.

Armádní denní rozkaz.

Vojáci 2. tankové armády!

Vůdce a nejvyšší velitel branné moci mě dnešním dnem zbavil velení.

V okamžiku, kdy se od vás odlučuji, vzpomínám 6 měsíců společného boje za velikost naší země a za vítězství našich zbraní, vzpomínám v hluboké úctě všech těch, kteří dali krev a život za Německo. Vám, svým bojovým druhům, děkuji z nejhlubšího srdce za všechnu věrnost, oddanost a pravé kamarádství, které jste v této dlouhé době vždy znovu dokazovali. Byli jsme spolu spojeni na zdar i zmar, a bylo mou největší radostí smět se o vás starat a smět se za vás zasazovat.

Žijte blaze!

Vím, že budete jako dosud chrabře bojovat a přes zimní nouzi a přesilu zvítězíte. Mé myšlenky vás provázejí na vaší těžké cestě. Jdete ji za Německo!

Heil Hitler![382] podepsán Guderian.

[382] Rozlučkový rozkaz je dokument, ne vyprávění: je to armádní denní rozkaz z 26. prosince 1941 určený vojsku. Podle knihy samé se skupina armád jeho vydání snažila zabránit, protože Kluge se obával, že by mohl obsahovat kritiku nadřízených, a o rozšíření se postaral Liebenstein — text o věrnosti a kamarádství je tedy rozkaz, jehož vydání se nadřízený bál. Závěrečné „Heil Hitler!“ není osobním vyznáním, nýbrž dobovou závěrečnou formulí německých úředních písemností. Jediným přípustným pozdravem ve všech složkách wehrmachtu se Hitlerův zdrav stal teprve po 20. červenci 1944; předtím platil v armádě tradiční vojenský pozdrav a nařízení z 19. září 1933 předepisovalo německý pozdrav jen ve vymezených případech.

VII. MIMO SLUŽBU

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

[247] Nespravedlivé zacházení, které se mi dostalo, mě zpočátku pochopitelně velmi rozhořčilo. Z Berlína jsem proto v prvních dnech ledna 1942 podal návrh na vojenskosoudní vyšetřování proti sobě s cílem vyvrátit výtky polního maršála von Klugeho a vyjasnit důvody svého jednání. Můj návrh byl Hitlerem zamítnut. Odůvodnění tohoto opatření jsem se nedozvěděl. Zřejmě nikdo nechtěl vyjasnění. Vědělo se přesně, že mi bylo učiněno bezpráví.

Bezprostředně před mým odjezdem z Orla se objevil plukovník Schmundt, aby z Hitlerova příkazu vyjasnil skutkový stav. Dověděl se pravdu od Liebensteina a řady frontových generálů a zpravil o tom svého zástupce ve Vůdcově hlavním stanu těmito slovy: „Tomu muži bylo učiněno bezpráví. Celá armáda se za něho staví a lne k němu. Musíme se podívat, jak to dáme opět do pořádku." Čestná vůle idealisty Schmundta je nepochybná. Nezdařilo se mu však své dobré předsevzetí prosadit. Důvody toho leží v působení jiných osobností.

Nyní jsem seděl nečinně v Berlíně, zatímco moji vojáci museli jít dál svou těžkou cestou. Věděl jsem, že se každý můj krok a každý výrok sleduje. Proto jsem se v prvních měsících úplně stáhl a svůj byt jsem téměř neopouštěl. Přijato bylo jen málo návštěvníků.

Jedním z prvních byl Sepp Dietrich[383], velitel Leibstandarte, který zavolal z Říšského kancléřství, aby se ohlásil. Prohlásil, že to učinil záměrně, aby

[383] Sepp Dietrich velel Leibstandarte SS Adolf Hitler od roku 1933 do 7. dubna 1943. Jeho II. prapor 28. května 1940 ve stodole v La Plaine au Bois u Wormhoudtu v severní Francii zastřelil britské a francouzské zajatce; uvádí se osmdesát až osmdesát jedna mrtvých a nikdo za to nikdy nebyl stíhán. Americký vojenský tribunál v Dachau ho 16. července 1946 v procesu o masakr u Malmedy odsoudil na doživotí za podíl na vraždění amerických zajatců; trest byl později zkrácen na 25 let. Mnichovský krajský soud ho roku 1957 odsoudil na 18 měsíců jako pomocníka při vraždách v „noci dlouhých nožů". Jeho telefonát z Říšského kancléřství je v knize drobná epizoda.

„lidem nahoře“ ukázal, že mi bylo učiněno bezpráví a že on se na tom nepodílí. Dietrich svůj názor netajil ani před Hitlerem.

Personální změny na vedoucích místech pozemního vojska nebyly odvoláním polního maršála von Rundstedta a mým nikterak ukončeny. Četní, dosud osvědčení generálové byli bez odůvodnění nebo s velmi chatrným odůvodněním sesazeni, mimo jiné generálové Geyer, Förster a Hoepner. Polní maršál Ritter von Leeb a generál Kübler[384] odešli na vlastní žádost. Generálplukovník Strauß se hlásil nemocným.

Tato „čistka“ se neobešla bez značných protestů. Zvláštní následky měl případ generálplukovníka Hoepnera, jemuž Hitler při propuštění odňal právo nosit uniformu a řády, jakož i pensi a služební byt. Hoepner tyto protiprávní rozkazy neuznal a právníci OKH a OKW byli dost mužní, aby Hitlerovi přednesli, že k takovým krokům není oprávněn, nýbrž že musí zavést disciplinární

[248] řízení proti Hoepnerovi, jehož výsledek by nemohl být v Hoepnerův prospěch pochybný. Hoepner samostatně zkrátil svou frontu a v telefonickém rozhovoru se svým přímým nadřízeným, polním maršálem von Klugem, se rozhořčeně vyjádřil o „laickém vedení“; ten Hoepnerova opatření hlásil dál. Hitlera to přivedlo do velkého hněvu.

Výsledkem těchto mrzutostí byl zákon o odstranění posledních zábran[385] v oblasti zákonodárství, výkonné moci a soudnictví, který Reichstag 26.

[384] Ludwig Kübler (1889–1947), generál horských vojsk. V letech 1938–1940 velitel 1. horské divize, od 25. 10. 1940 XXXXIX. horského sboru, od konce prosince 1941 do 21. 1. 1942 vrchní velitel 4. armády — odtud odešel, jak píše Guderian, „na vlastní žádost“ (zdroje uvádějí, že byl odvolán, protože nesplnil očekávání). Od července 1943 velitel zajišťovacích a zápolních vojsk skupiny armád Střed, od října 1943 velitel Operační zóny Jaderské přímoří. Jugoslávský vojenský soud v Ljubljani ho 17. 7. 1947 odsoudil k smrti — rozhodující byl jeho sborový rozkaz č. 9 z 24. 2. 1944 o „teroru proti teroru“, dovolující oběšení či zastřelení zajatých partyzánů a kolektivní opatření proti vesnicím — a 18. 8. 1947 byl oběšen. Jeho bratr, generálporučík Josef Kübler, byl oběšen 26. 2. 1947 v Bělehradě.

[385] Název „zákon o odstranění posledních zábran“ není oficiální a o zákon nešlo. Reichstag 26. dubna 1942 po Hitlerově řeči, v níž jako příklad selhání justice uvedl mírný rozsudek nad Ewaldem Schlittem, přijal usnesení, jímž byl Hitler výslovně zproštěn vázanosti platnými právními předpisy a bylo mu přiznáno právo každého, kdo neplní své povinnosti, zbavit úřadu a potrestat. Guderian odtud datuje konec právního státu — tedy od roku 1942 a od křivdy na generálovi, ne od norem z let 1933 až 1935, z nichž jmenuje jen zmocňovací zákon z 23. března 1933. Hoepner byl 8. ledna 1942 propuštěn a Hitler mu odňal penzi i právo nosit uniformu a řády, což odporovalo zákonu i předpisům wehrmachtu; Hoepner se o penzi s Říší soudil a vyhrál. Závěrečná věta, že vojáci se na uskutečnění obou zákonů nepodíleli, je obhajoba, ne zjištění.

dubna 1942 jednomyslně schválil. Tento zákon završil vývoj, který zahájil neblahý zmocňovací zákon z 23. března 1933, a opatřil diktátorovi Německa právní základ pro každý druh zvůle. Německo tím přestalo být moderním právním státem. — Na vzniku obou zákonů se vojáci nepodíleli. Měli jen nést jejich zhoubné následky.

Mrzutosti posledních měsíců zesílily mou začínající srdeční chorobu; rozhodl jsem se proto na radu lékaře jít koncem března 1942 se svou ženou na čtyřnedělní léčení do Badenweileru. Klid krásné jarní krajiny a lázeňské koupele působily po zážitcích v Rusku uklidňujícím způsobem na srdce i na mysl. Ale po návratu do Berlína jsem měl velkou starost o svou milou ženu, protože ji zlá sepse na měsíce upoutala na lůžko.

Kromě toho se osobní poměry v Berlíně staly kvůli četným návštěvníkům a dotěrným tazatelům tak neutěšenými, že jsme se rozhodli použít malé dědictví na získání domku u Bodamského jezera nebo v Salzkammergutu, abychom se vymanili z atmosféry říšského hlavního města. Koncem září jsem požádal o potřebnou dovolenou prostřednictvím pro to příslušného generála Fromma, vrchního velitele náhradního vojska, který mě poprosil, abych ho vyhledal.

Několik dní předtím jsem obdržel od Rommela z Afriky telegrafické oznámení, že se musí z důvodů nemoci vrátit do Německa a že u Hitlera podal návrh, abych byl pověřen jeho zastupováním. Tento návrh byl však Hitlerem zamítnut.

Fromm mi nyní položil otázku, zda počítám s opětovným povoláním do služby. Odpověděl jsem záporně. Den po mém návratu ze Salzkammergutu zavolal znovu a požádal o mou návštěvu. Oznámil mi, že den předtím mluvil se Schmundtem a dověděl se od něho, že o mém opětovném zařazení nemůže být řeč. Vůdce však slyšel, že si zamýšlím koupit usedlost v jižním Německu. Ví, že pocházím z Warthegau nebo ze Západního Pruska, a přeje si proto, abych se usadil tam a ne v jižním Německu. Zamýšlí poskytnout všem nositelům dubové ratolesti k Rytířskému kříži Železného kříže dotaci říše, která má spočívat především v pozemkovém majetku. Ať si doma vyberu[386] vhodný objekt.

[386] „Dotací Říše v pozemkovém majetku" se rozuměl statek na území záboru. Guderian převzal 15. října 1943 velkostatek Deipenhof o 974 hektarech v okrese Hohensalza ve Warthegau, dnes Głębokie v Polsku; jeho výnosová hodnota byla odhadnuta na 1,23 milionu říšských marek a na přestavbu a novostavby bylo vyčleněno 43 000 marek. Warthegau bylo území odtržené

Po tomto sdělení jsem mohl v každém případě pověsit vojenský kabát na hřebík a věnovat se zcela přechodu do civilního povolání.

[249] Prozatím k tomu však nedošlo. Má srdeční choroba se na podzim 1942 zřetelně zhoršovala. Koncem listopadu jsem prodělal úplné zhroucení, zůstal několik dní téměř bez vědomí a bez přijímání potravy a zotavoval jsem se jen pomalu díky odbornému léčení výtečného profesora von Domaruse[387], jednoho z předních berlínských specialistů. K Vánocům jsem mohl na hodiny opustit postel a v lednu činilo ozdravění pomalu pokroky, takže jsem koncem února chtěl přistoupit k výběru statku ve Warthegau a převzít své nové civilní povolání zemědělce. K tomu však také už nemělo dojít.

V roce 1942 dosáhlo německé východní vojsko ještě jednou v útoku — od 28. června do konce srpna — úspěchů, které vedly jižní křídlo (Kleist) na hřeben Kavkazu a severně od něho postupující 6. armádu (Paulus) k Stalingradu na Volze. Operace byly opět nasazeny excentricky. Cíle jim vytčené nebyly v souladu se silami oslabenými útrapami zimního tažení 1941/42. Jako v srpnu 1941 se Hitler hnal za hospodářskými a ideologickými cíli, dřív než byla zlomena vojenská síla nepřítele. Ovládnutí ropných polí u Kaspického moře, přerušení plavby na Volze, jakož i ochromení průmyslu Stalingradu mu sloužily jako odůvodnění pro z vojenského stanoviska nepochopitelné operační směry.

Mohl jsem tyto události sledovat jen podle tisku a rozhlasu a podle občasných zpráv kamarádů[388]. Ale to stačilo, abych poznal, že se situace značně zhoršila a po katastrofě u Stalingradu koncem ledna 1943 byla již i bez zásahu západních mocností dost hrozivá. Tato druhá fronta se však už ohlašovala anglickým pokusným vyloděním u Dieppe 19. srpna 1942 ve Francii.

---

od Polska a připojené k Říši; dosavadními vlastníky statku byli Poláci. Guderian v knize uvádí jen Hitlerův vzkaz o dotaci a vlastní rozhodnutí vybrat si objekt „ve své domovině“ — bez toho, co bylo území záboru a co se stalo s předchozími vlastníky, nelze odstavec pochopit.

[387] Profesor von Domarus, berlínský internista, „jeden z prvních berlínských specialistů“, který léčil Guderiana po úplném zhroucení koncem listopadu 1942 (s. 248–249); jediný lékař jmenovaný v knize. Celé jméno, data, specializace ani osud se nepodařilo zjistit — pravděpodobně Alexander von Domarus.

[388] Guderian byl zproštěn velení 26. prosince 1941 a generálním inspektorem tankových vojsk byl jmenován 1. března 1943 — mimo službu byl tedy čtrnáct měsíců. Po celou tu dobu nebyl u žádného štábu ani velitelství a válku sledoval, jak sám píše, „podle tisku a rozhlasu a podle občasných zpráv kamarádů“. Pro posouzení kapitoly VIII a následujících je to podstatné: od tohoto místa Guderian o ději, který vypráví, není očitým svědkem. Kapitola VIII je kompilace z dokumentů, k níž na začátku sám uvádí pramen.

V listopadu 1942 se Spojenci vylodili v severní Africe. Situace našich tam bojujících vojsk se tím stala hrozivou.

Dne 25. září odvolal Hitler ostatně náčelníka generálního štábu pozemního vojska, generálplukovníka Haldera, a na jeho místo postavil generála Zeitzlera. Při této změně bylo zpracování personálií generálního štábu odňato náčelníkovi tohoto úřadu a přeneseno na Personální úřad pozemního vojska, který podléhal Hitlerovi bezprostředně. Toto pronikavé opatření zbavilo náčelníka generálního štábu jednoho z jeho posledních práv na poli vedení celého generálního štábu. Zeitzler proti tomu marně protestoval.

Odvoláním Haldera dokonal Hitler konečně řez, který na podzim 1939 neprovedl, ačkoli už tehdy v něm doutnala hluboká, nepřeklenutelná nedůvěra k vedoucím osobnostem pozemního vojska. Tři roky spolupracovali proti svému vnitřnímu přesvědčení muži, kteří si byli navzájem proti mysli a hluboce si nedůvěřovali. Mělo se to nyní změnit? Bude mít Hitler k Zeitzlerovi větší důvěru než k Brauchitschovi a

[250] Halderovi? Bude se teď řídit radami odborníků? Na odpovědi na tyto otázky závisel osud německého národa.

V každém případě přistoupil nový muž k svému dílu s největší horlivostí. Zastával svůj názor otevřeně i vůči Hitlerovi a bojoval za své přesvědčení. Pětkrát mu nabídl svou demisi a pětkrát byl odmítnut, až Hitlerova nedůvěra k němu narostla tak, že se s ním rozešel. Prosadit se proti Hitlerovi mu nebylo dáno.

Běh událostí na východní frontě během Zeitzlerova úřadování ukazují mapy 27 a 28.

VIII. VÝVOJ TANKOVÉ ZBRANĚ OD LEDNA 1942 DO ÚNORA 1943

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

[251] Po převzetí vrchního velení nad pozemním vojskem v prosinci 1941 začal Adolf Hitler ve zvýšené míře věnovat se zbrojně technickému vývoji pozemního vojska. Tankovému vojsku věnoval svůj zvláštní zájem.

Následující data pocházejí zčásti ze záznamů bývalého hlavního vedoucího služby[389] Saura[390], spolupracovníka ministra pro zbrojení a válečnou výrobu Alberta Speera[391]. Dokazují Hitlerovu horlivost pohánět vývoj vpřed, vrhají však také světlo na jeho těkavou povahu, a zasluhují proto zájem.

[389] Hauptdienstleiter nebyla hodnost vojenská ani státní, nýbrž funkce v politickém aparátu NSDAP, a to na úrovni říšského vedení strany, nad Dienstleiterem a pod Reichsleiterem. Karl-Otto Saur, jehož Guderian touto stranickou funkcí uvádí, byl od roku 1942 vedoucím Technického úřadu v ministerstvu pro zbrojení a válečnou výrobu a podléhal Speerovi přímo. Právě z té úřední pozice pocházela data o tankové výrobě, o nichž je v kapitole řeč, ne ze stranické funkce. Do NSDAP Saur vstoupil roku 1931.

[390] Karl-Otto Saur (1902–1966), Todtův blízký spolupracovník z Organizace Todt, po Todtově smrti vedl Technisches Amt ve Speerově ministerstvu a Hitler ho v politickém testamentu jmenoval Speerovým nástupcem jako ministra výzbroje. Guderian ho na s. 250/251 uvádí jako pramen celé kapitoly VIII — jediná osoba v knize, kterou jmenuje nikoli jako účastníka událostí, nýbrž jako zdroj svých údajů —, a to funkcí v aparátu NSDAP, ne ve Speerově ministerstvu. Jeho záznamy nejsou publikovány; přesná data se zjistit nepodařilo. Guderian zde jako na jediném místě kapitoly VIII výslovně jmenuje svůj pramen: záznamy Karla-Otta Saura, který u Speera vedl Technický úřad. Odkud je měl, kniha neuvádí a nepodařilo se to zjistit; Saur sám žil do 28. července 1966 a v roce 1948 svědčil s přiznanou imunitou pro americkou obžalobu v procesu s Kruppovými podniky. Čtenář tedy u všech dat kapitoly VIII ví, z čí perspektivy jsou vedena — z perspektivy zbrojního aparátu —, ale ne, jakou cestou se k Guderianovi dostala.

[391] Albert Speer (1905?–1981), od února 1942 ministr pro zbrojení a válečnou výrobu jako Todtův nástupce, jmenovaný do všech jeho funkcí okamžitě, navzdory Göringovu zájmu. U Guderiana na s. 250/251 jako ministr, jehož spolupracovníkem byl Saur, na s. 267 Guderianova charakteristika z doby jeho nástupních návštěv u generálního inspektora. Jeho Erinnerungen (1969) jsou hlavním publikovaným svědectvím o Todtově smrti — měl tím letadlem letět a odmítl kvůli únavě —, jde však o poválečnou sebestylizující paměť. Odsouzen v Norimberku na 20 let, propuštěn 1966; data narození a úmrtí nejsou spolehlivě doložena.

Jak již bylo zmíněno, navštívili v listopadu 1941 rozhodující konstruktéři, průmyslníci a důstojníci Zbrojního úřadu pozemního vojska mou tankovou armádu, aby si na místě a na základě čerstvých válečných zkušeností proti silnějšímu ruskému tanku T-34 ujasnili opatření, která by nám opět pomohla k technické převaze nad Rusy.

Myšlenka frontových důstojníků postavit kopii ruského T-34, aby se nejrychlejším způsobem zlepšila neobyčejně nešťastná situace německého tankového vojska, nenašla u konstruktérů ohlas. Rozhodující pro to byla patrně méně marnivost vynálezce než nemožnost napodobit s potřebnou rychlostí podstatné součásti T-34, zvláště jeho hliníkový dieselový motor. Také v legování oceli jsme byli omezením surovin proti Rusům znevýhodněni.

Dospělo se následkem toho k řešení provést již dříve započatou konstrukci „Tigera“, tanku o hmotnosti asi 60 t, a kromě toho navrhnout lehčí typ, který byl pokřtěn „Panther“, o hmotnosti mezi 35 a 45 t. Dne 23. ledna 1942 byl tento návrh předložen Hitlerovi.

Při tomto přednesu nařídil Hitler zvýšit tankovou kapacitu německého průmyslu na 600 kusů za měsíc. V květnu 1940 činila naše kapacita — všechny typy sečteny — měsíčně 125 kusů[392]. Zvýšení výkonu průmyslu ve výrobě jednoho z nejdůležitějších bojových prostředků bylo tedy v průběhu téměř dvou válečných let pozoruhodně nepatrné, důkaz, že ani Hitler, ani generální štáb si nebyli dostatečně vědomi významu tanku pro naše vedení války. Na tom nezměnily nic ani velké úspěchy tankového vojska v letech 1939–41.

Při přednesu 23. ledna 1942 vyšel najevo názor Hitlera, který mu stále znovu činil zábrany v technickém vývoji jako v taktickém

[252] …a operačním použití tanků: domníval se, že granát s dutou náloží, který měl být u dělostřelectva nově zaveden a který vykazoval zvýšenou průraznost proti tankům, sníží v budoucnosti hodnotu tankové zbraně značně.

[392] Obě čísla jsou různé povahy: 600 kusů měsíčně je Hitlerův požadavek z výkladu 23. ledna 1942, 125 kusů měsíčně v květnu 1940 je údaj o kapacitě, ne o výrobě. Souhrnné statistiky dávají pro rok 1940 celkem 1 888 postavených tanků, tedy průměr asi 157 za měsíc; Hitlerův požadavek 600 za měsíc byl překročen teprve v roce 1943, kdy bylo postaveno 11 601 obrněných vozidel, zatímco rok 1942 skončil na 5 530. Že z nízké kapacity vyplývá nevědomost vedení o významu tanku, je výklad, ne údaj: kapacita mohla být nízká i ze surovinových důvodů, které Guderian o odstavec dřív uvádí sám — nemožnost napodobit hliníkový dieselový motor T 34 a znevýhodnění v legování ocele omezením surovin. Kapitola VI popsala důsledky, kapitola VIII ukazuje totéž v číslech.

Domníval se, že kdyby se tento vývoj měl stát skutečností, mohl by mu čelit zmnoženým dělostřelectvem na samohybných lafetách, a chtěl k tomu použít tankové podvozky. Požadoval proto při přednesu 23. ledna 1942, aby byl tento vývoj zahájen.

Dne 8. února 1942 zahynul říšský ministr pro zbrojení a válečnou výrobu dr. Todt při leteckém neštěstí. Byl nahrazen Speerem.

V březnu byly firmě Krupp a profesoru Porschemu[393] zadány zakázky na konstrukci tanků o hmotnosti 100 t. Vývoj měl být zrychlen tak, aby zkušební tanky mohly být předvedeny na jaře 1943. Aby bylo možno vývoj tanků zrychlit, bylo zapotřebí více konstruktérů; aby se získali, byl v automobilkách zastaven vývoj civilních typů.

Dne 19. března 1942 hlásil Speer Vůdci, že do října 1942 bude hotovo 60 Porsche-Tigerů a 25 Henschel-Tigerů a že do března 1943 bude možno disponovat dalšími 135 Tigery, celkem tedy 220 Tigery — pokud všechny zůstanou připraveny k použití!

[393] Ferdinand Porsche (1875–1951), konstruktér, SS-Oberführer, blízký Hitlerovi; narodil se v Maffersdorfu, dnešních Vratislavicích nad Nisou. V kap. VIII (s. 253–255) autor celkové konstrukce tanku „Mäuschen“ / Maus, 1941–42 soutěžil s Henschelem o těžký tank; Guderian na s. 254 doslova potvrzuje Hitlerovu kritiku malého akčního rádiu jeho konstrukcí. Zatčen 15. 12. 1945 jako válečný zločinec a propuštěn po kauci, v denacifikačním řízení osvobozen.

Důstojníci při prohlídce tanku Tiger I, 1943

Wiesebach, Bild 101III-Wiesebach-152-14A · CC BY-SA 3.0 de

V dubnu vznesl Hitler požadavek na konstrukci protipancéřových granátů pro 8,8 cm a 7,5 cm kanóny Tigerů a Pantherů. Byly předvedeny první zkušební Tigery firem Henschel a Porsche.

V témže měsíci se Hitler zřejmě zabýval myšlenkou expedice proti Maltě, neboť vznesl požadavek na 12 Panzerů IV s 80mm čelním pancéřováním pro útok na ostrovní pevnost. Později se však o tomto velmi potřebném záměru už nic neslyšelo.

V květnu 1942 schválil Hitler konstrukci „Panthera" podle návrhu firmy MAN a udělil zakázku na stavbu železničních vozidel pro transport nejtěžších tanků. Produkce útočných děl měla být zvýšena na 100 kusů a produkce Panzerů III na 190 kusů měsíčně.

V červnu 1942 zaměstnávala Hitlera starost, zda pancéřování postačí. Nařídil zesílení čelních pancířů u Panzeru IV a u útočného děla na 80 mm a prohlásil, že není jist, zda čelní pancéřování nového „Panthera" s 80 mm bude na jaře 1943 ještě dostatečné. Nařídil následkem toho zkoumat, zda je proveditelné zesílení pancíře na 100 mm, a požadoval zesílit na 100 mm alespoň všechny svislé části. U „Tigera" nechal zkoumat zesílení čelního pancíře na 120 mm.

Při přednesu dne 23. června 1942 byly pro květen 1943 odhadnuty tyto výrobní počty:

obrněný průzkumný vůz na základě starého Panzeru II	131 kusů
Panther	250 kusů
Tiger	285 kusů

[253] Hitler byl s tímto programem velmi spokojen. Přál si zrychlený vývoj vzduchem chlazeného dieselového motoru pro tanky — přání, které vyslovil už generál Lutz v roce 1932, které se však, co se chlazení vzduchem týkalo, vyplnilo jen u malého tanku I firmy Krupp.

Hitler přešel dále k zásadním otázkám stavby tanků a přisvědčil zásadám, které mu byly předneseny: že při stavbě tanků je v první řadě důležitá nejtěžší výzbroj, ve druhé řadě velká rychlost a ve třetí řadě těžké pancéřování.

Ale v jeho hrudi sídlily dvě duše[394], neboť se domníval, že těžké pancéřování je přece nezbytně nutné. Pak jeho fantazie zabloudila do gigantických rozměrů. Inženýři Grote[395] a Hacker[396] obdrželi zakázku na konstrukci obřího tanku o hmotnosti 1 000 t.

Pro rozpracovaný Porsche-Tiger, byl nařízen 100mm pancíř dna a jako výzbroj se volitelně počítalo s 15 cm kanónem L 37[397] nebo 10 cm kanónem L 70. Profesor Porsche přislíbil dodání prvních vozidel svého jména k 12. květnu 1943.

Dne 8. července 1942 měla být první rota Tigerů zrychleně připravena pro nasazení u Leningradu. Dne 23. července, tedy o 15 dní později, změnil Hitler své rozhodnutí a požadoval, aby Tigery byly nejpozději v září připraveny k frontovému nasazení ve Francii. Zřejmě se tehdy již obával větších vylodění západních mocností.

---

[394] Věta odkazuje na Goethova Fausta I, na scénu „Za branou“, v níž Faust říká: „Zwei Seelen wohnen, ach! in meiner Brust“ — v českém překladu Otokara Fischera „Dvé duší mně, ach, v hrudi přebývá“. Guderian verš obrací z první osoby do třetí a vztahuje jej na Hitlera, který týž odstavec zásadám o stavbě tanků přisvědčí a hned jim odporuje. Literárních citátů užívá v knize zřídka; tento je druhý.

[395] Eduard Grote (1884–1975), plným jménem Karl Friedrich Edward Grote, německý konstruktér tanků. V letech 1930–1933 vedl v Leningradě vývoj experimentálního tanku TG (Tank Grote) a v březnu 1933 předložil maršálu Tuchačevskému návrh tisícitunového „pevnostního“ tanku; po návratu do Německa pracoval pro ministerstvo zbrojení a 23. června 1942 předložil tentýž nápad Hitlerovi jako projekt tisícitunového „Landkreuzeru“ (později P-1000 „Ratte“) — Hitler jej schválil, Speer koncem roku 1942 zastavil a zůstalo u výkresů a modelů. Týž konstruktér tedy nabídl týž nápad obou diktaturám s odstupem devíti let. U Guderiana na s. 253 spolu s Hackerem jako příjemce zakázky na obří tank. Po válce emigroval do Jihoafrické republiky, zemřel v Johannesburgu.

[396] Dr. Oskar Hacker († 1961), hlavní konstruktér Raupenschleppera Ost (RSO), pásového tažného vozidla vyvinutého pro ruský sníh a bahno. V letech 1931/32 hlavní konstruktér Austro-Daimler, po fúzi se Steyr-Werke roku 1934 u Steyr-Daimler-Puch, od 1937 zástupce ředitele a později člen představenstva a vedení Nibelungenwerku v St. Valentinu. U Guderiana na s. 253 spolu s Grotem jako příjemce zakázky na konstrukci obřího tanku o hmotnosti 1 000 tun. Zemřel náhle při odhazování sněhu před svou vilou; datum a místo narození ani přesné datum úmrtí se zjistit nepodařilo.

[397] Granát s dutou náloží je dnešní kumulativní střela: proráží pancíř usměrněným proudem kovu vzniklým při výbuchu, takže její průraznost nezávisí na rychlosti dopadu. Označení „L 37“ a „L 70“ udává délku hlavně v kalibrech — 15cm kanón L 37 má hlaveň dlouhou 37násobek svého kalibru. „Leopard“ zde není poválečný tank Bundeswehru, nýbrž německý projekt lehkého průzkumného tanku VK 16.02 z let 1941 až 1943, s plánovanou bojovou hmotností 21,9 t, 5cm kanónem KwK 39/1 L/60 a pancéřováním 16 až 50 mm; vývoj začal u firmy M.A.N., pokračoval u MIAG a Daimler-Benz a byl v lednu 1943 zastaven, aniž byl dokončen jediný prototyp. S Leopardem 1 z šedesátých let nemá nic společného.

Ke zlepšení starých Panzerů III nařídil Hitler jejich přezbrojení 7,5 cm kanónem L 24. Rozšíření tankové kapacity mu leželo na srdci. V témže přednesu však znovu hrála velkou roli otázka samohybných lafet na tankových podvozcích, ačkoli jejich zmnoženou výrobou musela být tanková produkce omezena.

V srpnu 1942 dal Hitler zjišťovat, v jaké lhůtě může být do Tigera zabudován dlouhý 8,8 cm kanón. Měl vykazovat průraznost pancíře 200 mm. Nařídil vybavit Panzery IV přicházející do opravy dlouhými hlavněmi, aby se tak zvýšil jejich výkon.

V září 1942 byl sestaven nový výrobní program, podle něhož měly být do jara 1944 dosaženy tyto výrobní číslice:

Leopard[398] *(lehký průzkumný tank)*	150 kusů
Panther	600 kusů
Tiger	50 kusů
tanky celkem	800 kusů
útočná děla	300 kusů
lehké samohybné lafety	150 kusů
těžké samohybné lafety	130 kusů
nejtěžší samohybné lafety	20 kusů
dělostřelectvo na tankovém podvozku	600 kusů

[254] Aby se tanková produkce příliš nepoškodila, bylo nařízeno vyrábět samohybné lafety z nezušlechtěné oceli. Přesto bylo jasné, že se těžiště produkce znepokojivě přesouvá z tankové výroby na dělostřelectvo, to jest od útoku k obraně, a to k obraně s nedostatečnými prostředky — neboť už

[398] Čísla této kapitoly jsou požadavky a zadání z výkladů u Hitlera, nikoli údaje o skutečně postavených vozidlech. Platí to pro hmotnosti, pancéřování, kalibry, termíny i výrobní programy: „Leopard“ byl v lednu 1943 vyškrtnut, dřív než byl dokončen první prototyp, a zůstal po něm jen dřevěný model; tisícitunový tank inženýrů Groteho a Hackera nikdy neexistoval; tři beranicí Tigery podle knihy samé „nedošly provedení“; a Porsche-Tiger, jemuž je zde nařízen 100mm pancíř dna a volitelně 15cm kanón L 37 nebo 10cm kanón L 70, byl nakonec postaven v devadesáti kusech jako stíhač tanků „Ferdinand“ s 8,8cm kanónem L 71 a s 200mm čelním pancířem. Guderianův výčet má právě ten smysl, že ukazuje rozpor mezi zadáním a skutečností; čtenář ho má brát jako doklad o tom, co bylo nařizováno, ne o tom, co bylo vyrobeno.

v tomto okamžiku byly vznášeny stížnosti vojska, že samohybné lafety na základě Panzeru II a českého tanku 38 t[399] nedostačují požadavkům.

Při rozmluvě o Porsche-Tigeru vyslovil Hitler, že tento tank považuje pro jeho elektrický pohon a vzduchem chlazené motory za zvlášť vhodný pro Afriku, že však jeho akční rádius s pouhými 50 km je nepřijatelný a musí být zvýšen na 150 km. S posledním požadavkem měl nepochybně pravdu, měl být ovšem vznesen už při prvním konstrukčním návrhu.

Rozpravy ze září stály již pod dojmem těžkých bojů o Stalingrad a ve Stalingradu. Uvažovalo se o zlepšení útočných děl. Měla dostat dlouhý 7,5 cm kanón L 70 a 100mm čelní pancíř. Do útočných děl nebo Panzerů IV měla být zabudována těžká pěchotní děla. Rozestavěný Porsche-Tiger, měl být zčásti propracován jako útočné dělo, to jest bez otáčivé věže, s dlouhým 8,8 cm kanónem a s 200mm čelním pancířem. Uvažovalo se o zabudování 21 cm moždíře do tohoto tanku.

Nepochybně nebyly naše tehdejší tanky zbraní pro boj v ulicích; přesto bylo nesprávné neustále nařizovat konstrukční změny do běžící produkce a vytvářet tím nespočet rozličných typů s ještě větším počtem náhradních dílů. Opravy tanků v poli se tím staly neřešitelným problémem.

Září 1942 přineslo také první nasazení „Tigerů“.

Stará válečná zkušenost z první světové války říkala, že při nasazení nových bojových prostředků je třeba se obrnit trpělivostí tak dlouho, dokud nejsou zajištěny masová produkce, a tím i masové nasazení. Už v první světové válce nasadili Francouzi a Angličané své tanky předčasně v malých skupinách a připravili se tím o velký úspěch, který byl jinak očekávatelný. Vojenská odborná kritika tuto chybu zjistila a vytkla. Já sám jsem o tom často mluvil a psal. Hitler o tom věděl. Přesto hořel touhou vyzkoušet ten velký trumf.

[399] Pz.Kpfw. 38(t), v knize „český tank 38 t“, je československý lehký tank LT vz. 38, konstrukce firmy ČKD (Českomoravská Kolben-Daněk), vyráběný v jejím závodě v Praze-Libni; po okupaci dostala firma německý název Böhmisch-Mährische Maschinenfabrik. Výroba tanku byla v červnu 1942 zastavena, protože jeho kanón už nedostačoval, ale podvozek se v Praze stavěl dál až do konce války jako základ samohybných lafet: stíhačů tanků Marder III (asi 1 500 kusů v letech 1942 až 1944), houfnicového „Grille“ a od roku 1944 stíhače tanků Hetzer (asi 2 800 kusů). Stížnosti vojska, které Guderian cituje, se týkají právě těchto lafet, tedy nosnosti a rozměrů malého podvozku pro stále těžší zbraně — ne konstrukce tanku samého, který byl ve své kategorii úspěšný: pro Německo jej bylo postaveno 1 414 kusů.

Určil úplně podružný úkol, totiž místně omezený útok v úplně nevhodném terénu: bažinaté lesy u Leningradu, v nichž těžké tanky mohly postupovat jen v koloně po jednom po průsecích, a jely tak přímo před hlavně protitankových děl, postavených přirozeně také u cest. Těžké ztráty, jimž se dalo předejít a prozrazení tajemství, a tím i budoucích překvapení, byly následkem. Zklamání bylo tím větší, že útok ztroskotal na nepřízni terénu.

[255] V říjnu byla tanková produkce ve prospěch výroby útočných děl dále znevýhodněna tím, že byla nařízena stavba útočných děl na podvozku Panzeru IV s dlouhým 7,5 cm kanónem L 70 a na podvozku Panthera s dlouhým 8,8 cm kanónem L 71. Dále bylo 40 až 60 těžkých pěchotních děl posazeno na podvozky Panzeru IV. Hitler uvažoval nadto o montáži moždířů na podvozky Panzeru IV a o jejich vybavení zkrácenou hlavní a minovými granáty.

Jakkoli zajímavé všechny tyto konstrukce mohly být, ve výsledku všechny ukrajovaly z výroby našeho tehdy jediného použitelného bojového tanku, totiž Panzeru IV, jehož produkce dosáhla v tomto měsíci poprvé vpravdě skromného čísla 100 kusů. Ale nebylo toho dost: ze strany ministerstva zbrojení byl učiněn návrh stavět vedle plánovaného Leoparda i Panthera jako průzkumné vozidlo. Naštěstí k tomu nedošlo.

Úplně v protikladu k těmto bludným cestám ve stavbě tanků vyslovil Hitler správný názor, že pro Tigera je dlouhý 8,8 cm kanón se svou plochou dráhou střely důležitější než těžký kalibr s malou počáteční rychlostí. Tankový kanón musí v první řadě sloužit boji proti nepřátelským tankům, a před tímto hlavním úkolem musí všechny podružné zájmy ustoupit.

V listopadu Hitler požadoval a dosáhl zvýšení produkce Tigerů z 13 na 25 kusů za měsíc. Už listopadová výroba vykázala číslici 25. Produkce útočných děl dosáhla poprvé 100 kusů.

Nové debaty o otázce nasazení tanků vznikly na začátku prosince 1942. Hitler byl upozorněn, že rozdrobené nasazení Tigerů přináší velké nevýhody. Vyslovil nyní názor, že na východě je rozdrobené nasazení přiměřené, zatímco v Africe se musí dojít k nasazení soustředěnému. Odůvodnění tohoto nepochopitelného názoru mi bohužel nebylo přístupno.

Stavba Panzeru III byla nyní úplně zastavena a jeho kapacita přivedena k výrobě útočných děl. Výstup útočných děl měl být do června 1943 zvýšen na 220 kusů za měsíc; z toho mělo být 24 vybaveno lehkými polními houfnicemi. Vybavení tímto dělem s malou počáteční rychlostí a silně zakřivenou

dráhou letu sice vycházelo vstříc požadavkům pěchotního boje, ale znovu oslabovalo obrannou sílu proti nepřátelským tankům.

Při příležitosti přednesu inženýrů Porscheho a dr. Müllera[400] (Krupp) vyslovil Hitler očekávání, že zkušební vozidlo „Mäuschen", 100tunového tanku, bude hotovo do léta 1943; požadoval pak sériovou produkci 5 kusů měsíčně u firmy Krupp.

Docházela hlášení o obtížích v obstarávání náhradních dílů následkem trvalého množení typů jako důsledku pokračujících změn.

[256] V lednu 1943 diskuse o otázkách pancéřování, osazení děly a mamutích tanků pokračovala. Pro staré Panzery IV bylo nařízeno šikmé čelní pancéřování 100 mm, pro Panthery 100mm čelní pancíř. Lehký průzkumný tank Leopard byl vyškrtnut z produkce, dříve než do ní vstoupil, protože „nebude ani v pancéřování, ani ve výzbroji odpovídat podmínkám, které nastanou v roce 1944".

Pro Tigery bylo nařízeno osazení dlouhým 8,8 cm kanónem a čelní pancéřování 150 mm, jakož i boční pancéřování 80 mm.

Porscheho „Mäuschen" bylo určeno k zavedení a jeho měsíční série zvýšena na 10 kusů. Toto gigantické dítě fantazie Hitlera a jeho přívržence prozatím neexistovalo ani v dřevěném modelu. Přesto se rozhodlo o rozběhu sériové výroby na konec roku 1943, o osazení 12,8 cm kanónem a nadto o studiu zabudování 15 cm kanónu.

K boji ve městech nařídil Hitler stavbu tří beranicích Tigerů na podvozcích Porsche. K jejich stavbě nedošlo. Ale představme si rytířský způsob boje těchto nejnovějších výplodů fantazie kancelářských stratégů! Aby tito giganti městského boje mohli být opatřeni také dostatečným palivem, byla nařízena stavba palivových přívěsů a přídavných nádrží. Hitler dále požadoval stavbu agregátů kouřových vrhačů pro tanky a označil vrtulník za vhodný letoun pro dělostřelecké pozorování a pro tankové svazky.

[400] Erich Müller (1892–1963), Dr.-Ing., od ledna 1943 profesor, zvaný „Kanonen-Müller"; od roku 1936 vedl u Kruppa v Essenu vývoj dělostřelectva a byl členem představenstva — klíčová postava vývoje těžkých děl „Schwerer Gustav" a „Dora", u projektu Maus měl Krupp trup, věž a výzbroj. U Guderiana (s. 255) jako „dr. Müller (Krupp)" při Hitlerově výkladu o tanku „Mäuschen"; Guderian ho uvádí jako inženýra a bez křestního jména. V Kruppově procesu v Norimberku odsouzen ke 12 letům vězení, propuštěn 1952.

Hitlerova výzva „Všem pracujícím v tankové výrobě“ z 22. ledna 1943, jakož i nové plné moci ministru Speerovi ke zvýšení tankového programu, ukazovaly vzrůstající obavu o klesající bojovou sílu německého tankového vojska oproti bojové síle nepřítele, která neměnnou sériovou výrobou výtečného ruského T-34 stále vzrůstala.

Přes toto poznání nařídil Hitler na začátku února stavbu takzvané Hummel *(těžké polní houfnice)* a Hornisse *(8,8 cm kanónu)* jako samohybných lafet na podvozku Panzeru IV. Celou produkci Panzeru II převedl na samohybné lafety pro lehké polní houfnice a produkci tanku 38 t (starého českého tanku) na samohybné lafety pro protitankový kanón Pak 40. Nařídil zrychleně dokončit 90 Porsche-Tigerů „Ferdinand“.

Pro Panzery IV, Panthery a útočná děla byly k ochraně proti průbojné pěchotní munici Rusů zavedeny takzvané „Schürzen“, volně na vnějších stěnách tanků zavěšené pancéřové plechy, které chránily svislé části korby a pojezdové ústrojí.

Nakonec se do rozpravy o stále obtížnější tankové situaci vmísil generální štáb a požadoval vzdát se stavby všech typů s výjimkou Tigerů a k sérii ještě nezralých Pantherů. Hitler byl až příliš ochoten tomuto návrhu přisvědčit, a také ministerstvo zbrojení

[257] vítalo zjednodušení produkce, které by se tím přivodilo. Tito novotáři nevzali v úvahu jen jedno: že by se zastavením stavby Panzeru IV bylo německé pozemní vojsko prozatím omezeno na měsíční produkci 25 Tigerů. To by ovšem mělo za následek úplné zničení německého pozemního vojska ve velmi krátké lhůtě.

Rusové by i bez pomoci svých západních spojenců válku vyhráli a zaplavili Evropu[401]. Žádná moc na zemi by je nebyla schopna zadržet. Evropské pro-

[401] Figura, podle níž německé vojsko drželo hráz proti bolševismu a Evropa to měla poznat teprve po jeho porážce, je společným místem poválečné generálské literatury, nikoli Guderianovým postřehem. Kniha vyšla roku 1950, tedy v roce, kdy po vypuknutí korejské války 25. června 1950 začali Američané pokládat obnovení německé armády za nutné a kdy se od 5. do 9. října 1950 v klášteře Himmerod sešli na Adenauerovu výzvu bývalí vysocí důstojníci wehrmachtu; jejich memorandum žádalo propuštění odsouzených vojáků a konec „difamace“ německého vojáka jako podmínku remilitarizace. Rehabilitace wehrmachtu byla tehdy politickou otázkou a kniha do té debaty vstupuje. Berlínská blokáda, s níž se kniha někdy časově spojuje, tehdy už skončila — trvala od 24. června 1948 do 12. května 1949. Vedle této věty stojí v témže oddílu Guderianova chvála „výtečného ruského T 34“ v neměnné sériové stavbě.

blémy by se podstatně zjednodušily. Všichni bychom pak věděli, co je pravá demokracie.

Nebezpečí, které zde hrozilo, bylo tak obrovské, že se nyní z tankového vojska samého a od několika málo prozíravých lidí z Hitlerova vojenského okolí začal hledat muž, který by byl schopen zamezit v poslední hodině hrozícímu chaosu. Položili Hitlerovi na stůl mé předválečné spisy a dosáhli toho, že je přečetl. Pak mu učinili návrh nechat mě přijít. Nakonec překonali Hitlerovu nedůvěru k mé osobě do té míry, že svolil mě aspoň jednou vyslechnout, a tak mi 17. února 1943 k mému největšímu překvapení zatelefonoval personální úřad pozemního vojska a byl jsem předvolán k rozmluvě s Hitlerem do Vůdcova hlavního stanu do Vinnice[402].

[402] Vůdcovo hlavní velitelství **„Werwolf“ (Vlkodlak)** leželo v borovém lese u obce Strižavka asi osm kilometrů severně od **Vinnice** na Ukrajině. Hitler je používal v létě a na podzim 1942, kdy odtud řídil tažení ke Stalingradu a na Kavkaz, a naposledy v únoru a březnu 1943. Guderian je na s. 263 nazývá „předsunutým“ — proti hlavnímu stanu „Wolfsschanze“ u Rastenburgu leželo o tisíc kilometrů blíž k frontě. Město samo se dnes ukrajinsky jmenuje **Vinnycja**; edice drží dobový tvar **Vinnica** podle pravidla pro jména na území SSSR roku 1941.

IX. GENERÁLNÍ INSPEKTOR TANKOVÝCH VOJSK

258

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Jmenování a první opatření

Když jsem byl 17. února 1943 povolán k telefonu, abych přijal hovor od personálního úřadu pozemního vojska, netušil jsem, co mě čeká. Ještě před několika týdny jsem byl po zotavení ze svého srdečního onemocnění u generála Bodewina Keitela, náčelníka personálního úřadu, abych se poptal na celkovou situaci a na různé personálie. Z jeho sdělení nebylo možné usuzovat na opětovné využití, spíš naopak. Nyní mi generál Linnarz[403], Keitelův pomocník, oznámil, že se mám neprodleně hlásit u Vůdce ve Vinnici. Účel toho povolání udat nedokázal. Bylo mi jasné, že k takovému kroku mohla Hitlera přimět jen velká nouze. Pád Stalingradu, neslýchaná kapitulace celé armády v otevřeném poli, těžké ztráty, které tuto národní pohromu provázely, těžká porážka spojenců, kteří svými nedostatečnými prostředky nedokázali udržet fronty navazující na zničenou 6. armádu — to vše vedlo k těžké krizi. Nálada ve vojsku i v národě hluboko klesla.

K vojenské katastrofě se přidružily ještě zahraničně-a vnitropolitické rány.

Západní mocnosti po svém vylodění na africké půdě rychle postupovaly. Rostoucí význam tohoto válčiště se zřetelně projevil, když se od 14. do 24. ledna 1943 sešli Roosevelt[404] a Churchill v Casablance na konferenci, jejímž

[403] Viktor Linnarz (1894–1979), generálmajor (od 1. 1. 1943), později generálporučík (1. 4. 1944). V roce 1941 velel brigádě ve 3. tankové divizi, od roku 1942 byl zástupcem šéfa personálního úřadu pozemního vojska generála Bodewina Keitela — v této funkci ho Guderian v únoru 1943 uvádí jako „Keitelova pomocníka“, který mu oznámil povolání k Hitlerovi do Vinnycje. Dne 21. 7. 1944 zatkl na venkovském sídle polního maršála von Witzlebena. Od 1. 3. 1945 velitel 26. tankové divize v Itálii, kterou v květnu předal Britům; zemřel ve Weidenu v Horní Falci.

[404] Franklin Delano Roosevelt (1882–1945), 32. prezident Spojených států od 4. 3. 1933 až do své smrti. U Guderiana dvakrát: rozkaz střílet bez varování, který podle Guderiana vytvořil stav už nepříliš vzdálený válce, a konference s Churchillem v Casablance 14.–24. 1. 1943, jejímž

pro nás nejdůležitějším výsledkem byl požadavek bezpodmínečné kapitulace[405] mocností Osy. Účinek tohoto brutálního požadavku na německý národ a především na vojsko byl hluboký. Zvláště pro vojáka nemohly napříště panovat už žádné pochyby, že naši nepřátelé byli naplněni vůlí zničit německý národ, že se jejich boj neobracel jen — jak tehdy propagandisticky tvrdili — proti Hitlerovi a takzvanému nacismu, nýbrž proti schopnému, a proto nepohodlnému hospodářskému konkurentovi[406].

Dlouhou dobu se otcové zničující myšlenky z Casablanky svým dílem chlubili. Dne 5. ledna 1945 mluvil Winston Churchill v Dolní sněmovně: „Teprve po plném, promyšleném, střízlivém a zralém uvážení všech skutečností, na nichž závisí náš život a naše svoboda, rozhodl americký prezident s mým plným souhlasem jakožto zmocněnce válečného kabinetu naladit konferenci v Casablance na notu plné

[259] a bezpodmínečné kapitulace všech našich nepřátel. Že neoblomně trváme na bezpodmínečné kapitulaci, neznamená, že potřísníme své vítězné zbraně nespravedlivým a krutým zacházením s celými národy.“*)

Krátce předtím, 14. prosince 1944, slíbil Winston Churchill Polákům Východní Prusko — s výjimkou Královce, který měl připadnout Rusům —, slíbil jim Gdaňsk a dvě stě mil baltského pobřeží a svobodu „rozšířit své hranice na západ na účet Německa“. Doslova prohlásil: „Od východu na západ nebo

„pro nás nejdůležitějším výsledkem“ byl požadavek bezpodmínečné kapitulace mocností Osy, pro Guderiana „brutální požadavek“ s hlubokým účinkem na německou armádu. Zemřel 12. 4. 1945 ve Warm Springs.

[405] Požadavek bezpodmínečné kapitulace byl vyhlášen na konferenci v Casablance ve Francouzském Maroku, která se konala od 14. do 24. ledna 1943; vyslovil jej Roosevelt na závěrečné tiskové konferenci 24. ledna 1943. Churchill o tom svůj válečný kabinet předem informoval a ten neprotestoval. Stalin byl přizván, ale neúčastnil se s odkazem na bitvu u Stalingradu. O tom, jak požadavek působil na německou vůli k odporu, se vede spor dodnes: už dobově mu diplomaté vytýkali, že nenechává prostor k politickému jednání a oslabuje odpor proti Hitlerovi uvnitř Německa, zatímco Charles Bohlen kladl jeho smysl do Rooseveltovy snahy udržet Sovětský svaz ve válce a zabránit jeho separátnímu míru. Edice se k žádné z obou stran nepřiklání.

[406] Výklad, podle něhož se válka proti Německu vedla v jádře z hospodářského soupeření, a obě světové války jsou proto jedna věc, je starší než Guderian. Jako teze o příčinách první světové války byl formulován už za ní samé — například O. A. Marti, The Anglo-German Commercial and Colonial Rivalry as a Cause of the Great War (Boston 1917) — a v meziválečné literatuře mu byly věnovány samostatné práce, mezi nimi Ross J. S. Hoffman, Great Britain and the German Trade Rivalry 1875–1914 (1933). Guderian jej přejímá a vztahuje na obě války zároveň: nepřátelé podle něho vedli boj nikoli proti Hitlerovi, nýbrž „proti zdatnému, a proto nepohodlnému hospodářskému konkurentovi“.

na sever dojde k přesídlení několika milionů lidí; Němci budou vyhnáni — neboť právě to se navrhuje — ano, dojde k úplnému vyhnání Němců z území, která má Polsko na západě a na severu obdržet. Směšování obyvatelstva není žádoucí.“*)

Nebylo toto zacházení s východoněmeckým obyvatelstvem kruté? Nebylo nespravedlivé? Dolní sněmovna zjevně nesdílela Churchillův názor jednomyslně, neboť 18. 1. 1945 je hájil znovu: „Jaký musí být náš postoj k tomu strašlivému nepříteli, s nímž máme co činit? Musí to být bezpodmínečná kapitulace, nebo máme s nepřítelem uzavřít vyjednaný mír a ponechat mu možnost po několika letech znovu přikročit k válce? Zásadu bezpodmínečné kapitulace vyhlásil prezident Spojených států a já v Casablance a já jsem se k ní tam i od té doby zavázal za zemi. Jsem si jist, že jsme jednali správně, i když mnoho věcí ještě nebylo vyjasněno, které byly od té doby rozhodnuty v náš prospěch. Máme tedy nyní měnit toto prohlášení, k němuž jsme se zavázali v době své slabosti, teď, když jsme dosáhli období síly? Je mi jasné, že pro nás není důvodu odchýlit se od zásady bezpodmínečné kapitulace. Není důvodu vstupovat s Německem nebo Japonskem jakkoli v jednání, která by bezpodmínečnou kapitulaci omezovala…“*)

Winston Churchill si dnes už není tak jist, že tehdy jednal správně. On i Bevin[407] se od tehdejšího požadavku slyšitelně odklonili. Ale i výsledky jaltské konference z února 1945 by bylo dobré zmírnit. Tam se pravilo: „Není naším cílem zničit německý národ, ale teprve po vykořenění nacismu a militarismu bude pro Němce existovat naděje na slušný život a na místo ve společenství národů.“*) Existuje ta naděje konečně?

*) Uvedeno podle Keesingova archivu 1945.

[260] Ovšem v neutrální cizině se už v únoru 1943, tedy v době mého líčení, vidělo na budoucí vývoj evropských věcí jasněji než v kabinetech západních mocností. Dne 21. února 1943 zaslala španělská hlava státu Franco[408] nótu

[407] Ernest Bevin (1881–1951) — * 9. 3. 1881 Winsford v Somersetu, † 14. 4. 1951 Londýn na srdeční příhodu. Odborový vůdce, spoluzakladatel a generální tajemník Transport and General Workers' Union, roku 1937 předseda Trades Union Congress; 1940–1945 ministr práce a národní služby v Churchillově koaliční vládě a člen válečného kabinetu, 1945–1951 ministr zahraničí v Attleeho vládě. Guderian ho jmenuje mezi těmi, kdo se od požadavku bezpodmínečné kapitulace později slyšitelně odklonili.

[408] Francisco Franco Bahamonde (1892–1975), španělský generál, od 1. 10. 1936 generalísimo a hlava španělského státu (caudillo), do roku 1973 též předseda vlády; vládl až do své smrti v Madridu. Španělsko za války udrželo neutralitu, resp. status nebojující strany nakloněné

britskému velvyslanci siru Samuelu Hoareovi[409]; praví se v ní: „Nezmění-li se průběh války rozhodujícím způsobem, vniknou ruské armády hluboko do Německa. Nebyly by tyto události — v případě, že nastanou — mimořádným ohrožením Evropy a Anglie? Komunistické Německo by Rusku předalo svá vojenská tajemství a svůj válečný průmysl. Němečtí technici a odborníci by Rusko uvedli do stavu, aby zřídilo obrovskou říši od Atlantiku po Tichý oceán.

Ptám se sám sebe: existuje ve střední Evropě, v tom pestrém směsišti nejednotných ras a národů, zchudlých a vykrvácených válkou, moc, která by dokázala zastavit Stalinovy snahy? Ne, není žádná. Můžeme si být jisti, že všechny tyto země dříve či později upadnou pod panství komunismu. Pokládáme proto situaci za mimořádně vážnou a žádáme britský lid, aby situaci pečlivě uvážil. Dostane-li Rusko dovolení obsadit Německo, nebude nikdo s to zastavit další postup Sovětů.

Kdyby Německo neexistovalo, museli bychom je vytvořit. Věřit, že jeho místo může zaujmout federace Lotyšů, Poláků, Čechů a Rumunů, je směšné. Takový svazek států by se rychle dostal pod ruskou moc.“*)

Sir Samuel Hoare odpověděl 25. února 1943, a smíme patrně předpokládat, že z příkazu a se souhlasem své vlády: „Nemohu přijmout teorii, že Rusko bude po válce představovat pro Evropu hrozbu. Právě tak odmítám myšlenku, že by Rusko mohlo po skončení bojů zahájit politickou kampaň proti západní Evropě. — Konstatoval jste, že komunismus představuje pro náš kontinent největší nebezpečí a že by ruské vítězství dopomohlo komunismu k triumfu nad celou Evropou. Jsme zcela jiného názoru. — Může snad po této válce nějaký národ — zcela odkázán sám na sebe — ovládnout Evropu? Rusko bude zaměstnáno svou obnovou a je při tom z největší části odkázáno na pomoc Spojených států a Velké Británie. Rusko nezaujímá v boji o vítězství vedoucí postavení[410]. Vojenská úsilí jsou zcela rovnocenná a ví-

Ose. U Guderiana jako autor nóty britskému velvyslanci siru Samuelu Hoareovi z 21. 2. 1943, varující před sovětským vpádem do Evropy. Příčina smrti se v použitých zdrojích neuvádí.

[409] Samuel John Gurney Hoare, 1. vikomt Templewood (1880–1959) — * 24. 2. 1880 Londýn, † 7. 5. 1959 v Londýně (Chelsea). Britský konzervativní politik: ministr letectva (1922–1929), ministr pro Indii (1931–1935), ministr zahraničí 1935 — z toho úřadu padl po Hoare-Lavalově paktu o Abesinii —, první lord admirality (1936–1937), ministr vnitra (1937–1939), lord privy seal (1939–1940). V letech 1940–1944 britský velvyslanec ve Španělsku; v této roli mu Franco 21. února 1943 zaslal nótu, kterou Guderian cituje.

[410] Výměnu nót mezi Frankem (21. února 1943) a britským velvyslancem v Madridu sirem Samuelem Hoarem (25. února 1943) se nepodařilo z jiného pramene doložit; Guderian ji přejímá

těžství vybojují spojenci společně. Po skončení války obsadí kontinent velké americké a britské armády. Budou se skládat z prvotřídních vojáků a nebudou, jako ruské jednotky, otlučené a vyčerpané.

*) Z Evropských dopisů svobodného pána von Stauffenberg[411] 1950.

[261] Troufám si prorokovat, že Angličané budou nejsilnější vojenskou mocí na kontinentu. Britský vliv na Evropu bude pak stejně silný jako ve dnech Napoleonova pádu. Opřen o naši vojenskou sílu bude náš vliv patrný v celé Evropě a budeme se podílet na výstavbě Evropy.“*)

*) Z Evropských dopisů svobodného pána von Stauffenberg 1950.

Potud sir Samuel, mluvčí Velké Británie v neutrálním Frankově Španělsku. Znělo to velmi sebevědomě. Hitler ve své pudové nechuti k diplomatickým jednáním přesně věděl, že se se západními mocnostmi k dohodě dojít nedá. Jeho osud — ale i osud německého národa — visel na hrotu meče.

Vnitropoliticky se propuštěním Raedera[412] a Schachta[413] citelně projevily nové tenze. Jaksi se zdálo, že to ve trámoví praská.

---

z Evropských dopisů svobodného pána von Stauffenberg 1950, jak uvádí v poznámce pod čarou, a originální znění ani kontext zjistit nelze. Citovaná věta „Rusko nezaujímá v boji o vítězství vedoucí postavení“ stojí v knize uvnitř pasáže, v níž Hoare tvrdí také, že po válce obsadí kontinent velké americké a britské armády a že Angličané budou nejsilnější vojenskou mocí na kontinentu — jde tedy o výklad o poválečném rozdělení sil, ne o soud o válečném výkonu Sovětského svazu. Guderian ji staví proti Francově předpovědi, že Stalinovy snahy ve střední Evropě nikdo nezastaví; rétorický postup je v tom, že obě nóty jsou citovány bez toho, co jim předcházelo a co na ně navazovalo, a čtenář je čte s vědomím, jak to skončilo.

411 Claus Schenk Graf von Stauffenberg (1907–1944), plukovník generálního štábu, vykonavatel atentátu ve Wolfsschanze; do Frommova štábu ho pomáhal vybrat Schmundt. V knize na s. 312 a 313. Popraven zastřelením 21. 7. 1944 Frommovým stanným soudem ve dvoře Bendlerblocku.

412 Erich Raeder (1876–1960), velkoadmirál (od 1. 4. 1939), vrchní velitel válečného námořnictva; v lednu 1943 po sporu s Hitlerem odstoupil, 30. 1. 1943 ho vystřídal Dönitz a Raeder dostal čestný úřad admirálního inspektora. U Guderiana se jeho propuštění spolu se Schachtovým uvádí jako znamení nových vnitropolitických tenzí na počátku roku 1943 — „jaksi se zdálo, že to ve trámoví praská“. V Norimberku shledán vinným ve všech bodech obžaloby (spolčení proti míru, příprava a vedení útočných válek, válečné zločiny) a odsouzen na doživotí, ačkoli sám očekával smrt; 26. 9. 1955 propuštěn ze zdravotních důvodů, zemřel 6. 11. 1960 v Kielu.

413 Hjalmar Schacht (1877–1970), prezident Reichsbank 1923–1930 a 17. 3. 1933 až 20. 1. 1939, říšský ministr hospodářství od srpna 1934 do 26. 11. 1937, pak ministr bez portfeje až do odvolání roku 1943. U Guderiana je jeho propuštění spolu s Raederovým znamením nových vnitropolitických tenzí na počátku roku 1943 („zdálo se, že to ve trámoví praská“), jinak příklad odborného ministra bez vlivu na Hitlera. V Norimberku 1. 10. 1946 zproštěn, zemřel 3. 6. 1970 v Mnichově.

Pod tlakem těchto událostí jsem 18. února 1943 v doprovodu nadporučíka Beckeho[414] nastoupil cestu vlakem do Rastenburgu ve Východním Prusku[415], abych odtamtud pokračoval letadlem. Ve vlaku jsem potkal generála Kempfa, svého starého druha ve zbrani, a dozvěděl se od něho leccos o průběhu operací v uplynulém roce. V Rastenburgu mě přijal Keitelův pobočník major Weiß, který mi ovšem o účelu mé cesty nemohl říci nic určitého. S Kempfem a se svým starým spolupracovníkem z inspekce automobilního vojska a ze 2. tankové divize z mírových dob Chalesem de Beaulieu[416] jsem pak letěl do Vinnice, kam jsme 19. odpoledne dorazili a byli ubytováni ve vojenském hostinci „Jägerhöhe".

Dvacátého února dopoledne se objevil generál Schmundt, Hitlerův hlavní pobočník, k podrobné rozmluvě o Hitlerových záměrech a o možnostech jejich uskutečnění. Schmundt mi sdělil, že se německé tankové vojsko následkem vzrůstající převahy ruského dostalo do tak špatné situace, že nutnost jeho obnovy už nelze odmítnout. Názory generálního štábu a ministerstva zbrojení se prý silně rozcházejí, zvláště však tankové vojsko samo prý ztratilo důvěru ve vedení a naléhavě volá po rázném a odborně způsobilém řízení zbraně. Hitler se prý proto rozhodl svěřit mi péči o tankové vojsko. Ptá se prý na mé návrhy k provedení tohoto přání. Odpověděl jsem Schmundtovi, že jsem tváří v tvář nouzi svého národa a své zbraně ochoten Hitlerova vo-

[414] Hans-Joachim Becke (26. 1. 1915 Burg an der Wupper – 15. 10. 2000 Bonn). Poručík 1937, nadporučík 1939, kapitán od 1. 4. 1942, major 1944. Od 19. 2. 1943 adjutant generálního inspektora tankových vojsk, tedy Guderiana; od 1. 7. 1943 ve vůdcovské záloze. Guderian mu děkuje v předmluvě a uvádí jej i v textu — 18. 2. 1943 jej Becke doprovázel na cestě do Rastenburgu, tedy den předtím, než se stal jeho adjutantem. Po válce v Bundeswehru, 1969 brigádní generál. V knize na s. 10 *(předmluva)* a s. 261. Guderian jej na s. 261 nazývá nadporučíkem; kapitánem byl už deset měsíců — další z řady jeho nespolehlivých hodností.

[415] Rastenburg ve Východním Prusku je dnešní **Kętrzyn** v polském Varmijsko-mazurském vojvodství. Šest kilometrů východně od města leželo v lese Vůdcovo hlavní velitelství **„Wolfsschanze" (Vlčí doupě)**, kde Hitler strávil větší část války na východě a kde na něj 20. července 1944 spáchal atentát plukovník hrabě Stauffenberg. Edice ponechává dobový německý tvar, protože „Vlčí doupě u Rastenburgu" je v českém písemnictví o válce vžité; ostatní východopruská města edice uvádí dnešními polskými jmény.

[416] Walter Chales de Beaulieu (1898–1974) — * 14. 6. 1898 Saalfeld ve Východním Prusku (dnes Zalewo), † 26. 8. 1974. Generálporučík (20. 6. 1944). Od 8. 2. 1943 přidělen skupině armád Jih — to přesně odpovídá tomu, že 18./19. února 1943 letěl s Guderianem a Kempfem do Vinnycje —, od 8. 3. 1943 velitel 168. pěší divize, 31. 1. 1945 zbaven služby. Autor poválečných knih o Hoepnerovi a o tankových svazcích. Guderianovo tvrzení, že šlo o jeho „starého spolupracovníka z inspekce automobilního vojska a ze 2. tankové divize z mírových dob", se v pramenech nepotvrdilo — ty u něho před rokem 1939 uvádějí jen učitelské místo na válečné akademii (1937–1939).

lání uposlechnout. Úspěšnou činnost však mohu rozvinout jen za určitých předpokladů, a to tím spíš, že jsem se teprve nedávno uzdravil z těžké nemoci a nechci svou sílu rozemlít v neplodných kompetenčních konfliktech, jaké mi byly ve všech mých dřívějších funkcích vždy vnucovány. Musím tedy požadovat,

[262] abych nebyl podřízen ani náčelníkovi generálního štábu pozemního vojska, a právě tak málo vrchnímu veliteli náhradního vojska, nýbrž bezprostředně Hitlerovi. Dále mi musí být přiznán vliv na vývoj tankového materiálu u Zbrojního úřadu pozemního vojska a u ministra zbrojení, bez něhož není obnovení bojové síly zbraně myslitelné. Konečně musím na organizaci a výcvik tankových svazků letectva a Waffen-SS obdržet týž vliv jako na svazky pozemního vojska. Rozumí se prý samo sebou, že by mi byly podřízeny tankové svazky náhradního vojska a školy.

Požádal jsem Schmundta, aby tento program přednesl Vůdci a mě k Hitlerovi povolal jen v případě jeho souhlasu. Jinak prý bude lepší nechat mě vrátit se do Berlína a mého použití se vzdát. Rozmluva se Schmundtem trvala dvě hodiny.

Velmi brzy po Schmundtově návratu do Vůdcova hlavního stanu přišel telefonát, který mě objednával v 15.15 k přednesu u Hitlera. Byl jsem přijat přesně v určenou hodinu, zprvu za přítomnosti Schmundtovy, velmi brzy však v Hitlerově pracovně mezi čtyřma očima. Hitlera jsem neviděl od onoho temného 20. prosince 1941. V uplynulých čtrnácti měsících velmi zestárl. Jeho vystupování už nebylo tak jisté jako tehdy, jeho řeč váhavá; jeho levá ruka se třásla. Na jeho psacím stole ležely mé knihy. Zahájil rozhovor slovy: „Naše cesty se roku 1941 rozešly. Byla tehdy řada nedorozumění, kterých velmi lituji. Potřebuji vás.“ Odpověděl jsem, že jsem ochoten, bude-li mi dána možnost zdárného působení. Hitler mi nyní oznámil, že má v úmyslu jmenovat mě generálním inspektorem tankových vojsk. Schmundt mu prý můj názor v této otázce sdělil. Schvaluje jej prý a prosí, aby byla na tomto základě vypracována služební instrukce a jemu předložena. Zmínil se, že mé předválečné spisy o tankovém vojsku znovu četl a z nich seznal, že jsem už tehdy správně předvídal běh vývoje. Mám prý nyní své myšlenky uvést ve skutek.

Hitler pak přešel k nynější válečné situaci. Byl si vědom těžkého nezdaru, který jsme vojensky, politicky a mravně utrpěli Stalingradem a navazujícími ústupovými pohyby na východě, a dal — ze svého stanoviska ovšem přiro-

zeně — výraz svému odhodlání vydržet a válečnou situaci obnovit. Toto první setkání s Hitlerem skončilo asi po pětačtyřiceti minutách věcné rozmluvy kolem šestnácté hodiny.

Od Hitlera jsem se odebral k náčelníkovi generálního štábu, generálu Zeitzlerovi, abych se informoval o vojenské situaci. Večer jsem pak strávil ve společnosti generálů Köstringa, dříve vojenského přidělence v Moskvě, von Priena[417], polního velitele ve Vinnici, a Buschenhagena[418], velitele

[263] 15. pěší divize, kteří mi byli všichni dobře známi a od nichž se mi po mé dlouhé nepřítomnosti dostalo leckterého poučení. Co o německé správě referoval Prien, bylo velmi neutěšené. Německé metody, zvláště metody německého říšského komisaře Kocha[419], udělaly z Ukrajinců[420], přátel Němců,

[417] Generál von Prien, polní komandant Vinnycje, s nímž Guderian v únoru 1943 strávil večer ve společnosti generálů Köstringa (dřívějšího vojenského přidělence v Moskvě) a Buschenhagena a od něhož se dozvěděl o neutěšené německé civilní správě na Ukrajině. Osobu se identifikovat nepodařilo; podoba jména „Prien, von" je takto i v německém rejstříku IV. vydání. Nezaměňovat s ponorkovým velitelem Güntherem Prienem, který generál nebyl a nepsal se „von".

[418] Erich Buschenhagen (1895–1994), generál pěchoty (od 1. 1. 1944); dříve náčelník generálního štábu armádního velitelství Norsko a spoluautor plánů na obsazení Norska i na německo-finskou součinnost roku 1941. Od 18. 6. 1942 velitel 15. pěší divize — v této funkci ho Guderian v únoru 1943 potkal ve Vinnycji. Od 20. 11. 1943 velel LII. armádnímu sboru, 4. 9. 1944 padl se štábem do sovětského zajetí, 12. 2. 1946 svědčil v Norimberku o přípravě války proti SSSR a o rozkazu o komisařích, propuštěn 10. 10. 1955.

[419] Erich Koch (1896–1986), od roku 1928 gauleiter Východního Pruska a od 1. 9. 1941 říšský komisař pro Ukrajinu. Obě Guderianovy zmínky míří na tutéž osobu: na s. 263 na jeho ukrajinskou správu, jejíž metody podle hlášení „udělaly z Ukrajinců, přátel Němců, naše nepřátele", na s. 353 na gauleitera, který Hitlera utvrzoval v podezíravosti ke generálům a omezoval operační prostor skupin armád. Vedoucí účastník vyvražďování polských a ukrajinských Židů ve své oblasti; roku 1950 vydán Polsku, 9. 3. 1959 ve Varšavě odsouzen k smrti, trest roku 1960 změněn na doživotí pro nemoc, zemřel 12. 11. 1986 ve vězení v Barczewu. Úřad říšského komisaře Ukrajiny měl sídlo v Rovně a Koch byl jeho jediným držitelem; jeho správa se dělila na šest generálních okresů a 114 okrsků a přezdívalo se mu „ukrajinský kat". Ve Varšavě byl odsouzen za vyhlazení asi 400 000 Poláků — za činy na Ukrajině obžalován nebyl.

[420] Co se na Ukrajině dělo: podle odhadů tam bylo zabito 900 000 až 1,6 milionu Židů a tři až čtyři miliony ostatních obyvatel, celkové civilní ztráty se uvádějí až 5,2 milionu, tedy přes dvanáct procent tehdejšího obyvatelstva; jen v březnu 1942 dostal Koch příkaz dodat do Říše 627 000 pracovních sil a k novému roku 1943 vykazoval 710 000 „naverbovaných". Branná moc v tom nebyla třetí stranou: zápolí skupiny armád Jih spravovala vojenská správa, byl ustaven velitel branné moci Ukrajina (Waldemar Henrici do října 1942, pak Karl Kitzinger) a Krym, Černihovsko, Charkovsko i Donbas zůstaly pod vojenskou správou až do německého odchodu v letech 1943 a 1944. Zásobování vojska „ze země" bylo přitom vlastní zásadou vedení války na východě: na poradě státních tajemníků 2. května 1941 bylo zaznamenáno, že válku lze vést dál jen tehdy, bude-li celý wehrmacht ve třetím roce války živen z Ruska, a že pak zahynou hladem desítky milionů lidí. Guderianovo líčení nestojí na vlastní zkušenosti: na Ukrajině nebyl a soud

naše nepřátele. Bohužel byla vojenská místa proti těmto rejdům bezbranná. Odehrávaly se stranickou a správní cestou bez součinnosti vojáků a zpravidla bez jejich vědomí a proti jejich vůli. K našemu sluchu pronikaly jen pověsti o rozličných přehmatech.

Jednadvacátý únor jsem využil k rozmluvám s Jodlem, Zeitzlerem a Schmundtem a s plukovníkem Engelem[421], jedním z Hitlerových pobočníků, o základních rysech své nové služební instrukce.

Dne 22. února jsem letěl do Rastenburgu, abych tam s polním maršálem Keitelem, který nebyl v předsunutém Vůdcově hlavním stanu ve Vinnici, služební instrukci dokončil. K tomu byl 23. přibrán ještě vrchní velitel náhradního vojska generálplukovník Fromm. Služební instrukce byla v nejbližších dnech dovršena a 28. února Hitlerem schválena a podepsána. Protože se pro mou činnost v následujících letech stala zásadního významu, uvádím ji v doslovném znění.

SLUŽEBNÍ INSTRUKCE PRO GENERÁLNÍHO INSPEKTORA TANKOVÝCH VOJSK

1. Generální inspektor tankových vojsk je mi odpovědný za další vývoj tankových vojsk odpovídající jejich válku rozhodujícímu významu.

Generální inspektor tankových vojsk je mi bezprostředně podřízen[422]. Má

o „bezbrannosti vojenských míst“ má z jednoho večera ve Vinnycji ve společnosti tří generálů, z nichž o správě referoval polní komandant Prien.

[421] Gerhard Michael Engel (1906–1976) — * 13. 4. 1906 Guben, † 9. 12. 1976 Mnichov. Od 27. 3. 1938 do 1. 2. 1944 Hitlerův pobočník za pozemní vojsko, poté velitel fyzilírského pluku 27 a 12. pěší (lidové granátnické) divize, nakonec generálporučík (1. 4. 1945). V americkém zajetí do prosince 1947, pak průmyslový manažer. Guderian ho k 21. únoru 1943 tituluje plukovníkem; podplukovníkem se Engel stal až 1. 3. 1943 a plukovníkem 20. 8. 1944, Guderianova hodnost je tedy chybná.

[422] Guderian žádal čtyři věci a instrukce dala dvě. Podřízení přímo Hitlerovi, a ne náčelníkovi generálního štábu ani veliteli náhradního vojska, dal bod 1 beze zbytku („je mi bezprostředně podřízen“), podřízení náhradních součástí a škol dal bod 6. Vliv na vývoj materiálu u Zbrojního úřadu pozemního vojska a u ministra zbrojení ale instrukce nedala: bod 2 ukládá generálnímu inspektorovi jen předkládat své požadavky Hitlerovi k rozhodnutí „v těsném spojení“ s říšským ministrem — a Zbrojní úřad se v celé instrukci nejmenuje ani jednou. Týž vliv na tankové svazky letectva a Waffen-SS jako na svazky pozemního vojska nedala rovněž: u pozemního vojska jde o organizaci a výcvik „v dohodě s náčelníkem generálního štábu pozemního vojska“, u letectva a Waffen-SS o pokyny udílené „z mého příkazu“, přičemž Hitler si vyhrazuje zásadní rozhodnutí.

služební postavení vrchního velitele armády a je nejvyšším zbraňovým nadřízeným tankového vojska.*)

*) Označení „tanková vojska“ v této služební instrukci zahrnuje: tanková vojska[423], tankové granátníky a pěchotu (mot.), tanková průzkumná vojska, vojska stíhačů tanků a těžké jednotky útočných děl.

2. Generálnímu inspektorovi tankových vojsk přísluší organizace a výcvik tankového vojska a velkých rychlých svazků pozemního vojska v dohodě s náčelníkem generálního štábu pozemního vojska.

Má kromě toho právo udílet z mého příkazu letectvu a Waffen-SS v oblasti organizace a výcviku tankových vojsk směrnice. Zásadní rozhodnutí si vyhrazuji.

Své požadavky na technický další vývoj svých zbraní a na *výrobní plánování* mi předkládá k rozhodnutí v těsném spojení s říšským ministrem pro výzbroj a munici.

3. Jakožto zbraňový nadřízený je též velitelem náhradních vojsk svých zbraní. Je *jeho úkolem* zajistit *polnímu vojsku průběžně plně použitelné doplňky v osobách a tankových vozidlech*, lhostejno, jde-li o jednotlivá vozidla, doplnění, nebo nové postavení svazků.

Rozdělení tanků a obrněných vozidel na polní a náhradní vojsko *je jeho úkolem* podle mých směrnic.

[264] 4. Generální inspektor tankových vojsk zajišťuje *plánovité a včasné provedení nařízených nových postavení a doplnění tankových vojsk a rychlých svazků*. Postará se k tomu v dohodě s generálním štábem pozemního vojska o účelné použití osádek polního vojska, které přišly o tanky.

5. Generální inspektor tankových vojsk má vyhodnocovat válečné zkušenosti pro vedení boje, výzbroj, výcvik a organizaci tankových vojsk.

[423] Slovo, o které jde, stojí v knize samé: poznámka pod čarou k bodu 1 služební instrukce vymezuje „tanková vojska“ a končí slovy „a těžké jednotky útočných děl“ — čtenář si to ověří o dvě strany dřív. Útočná děla patřila k dělostřelectvu, ne k tankovým vojskům, a tvořila velkou část obrněné produkce: v roce 1943 bylo postaveno 3 245 útočných děl (StuG III, StuG IV a StuH 42) z celkových 11 601 obrněných vozidel, tedy asi 28 procent, a v roce 1944 už 5 758 z 18 956. Omezením na „těžké“ jednotky, které měly teprve vzniknout, vyňalo Guderianovi z pravomoci téměř celou tu část výroby i s jednotkami, které ji užívaly. Spor se vrací při hlášení 9. března.

K tomu má právo vyhledávat a prohlížet všechny útvary tankových vojsk branné moci a Waffen-SS.

Generálnímu inspektorovi tankových vojsk podávají tanková vojska polního vojska zprávu o zkušenostech všeho druhu bezprostředně. Své postřehy a zkušenosti uvádí ve známost všem příslušným služebním místům včetně říšského ministra pro vyzbrojení a munici.

Generální inspektor tankových vojsk řídí zpracování všech předpisů pro tanková vojska. Přitom je třeba před vydáním předpisů, které se týkají vedení svazků a součinnosti s jinými zbraněmi, opatřit si souhlas náčelníka generálního štábu pozemního vojska.

6. Generálnímu inspektorovi tankových vojsk jakožto zbraňovému nadřízenému jsou trvale podřízeny:

a) náhradní a výcvikové útvary rychlých vojsk (kromě jezdeckých a cyklistických náhradních součástí), které jsou soustředěny pod zvláštní velitelské úřady,

b) školy pro rychlá vojska (bez jezdeckých a cyklistických učebních zařízení) polního a náhradního vojska s příslušnými učebními útvary.

7. Generální inspektor tankových vojsk je zmocněn udílet v rámci svých pravomocí závazné směrnice všem služebním místům pozemního vojska. Všechna služební místa jsou povinna dát generálnímu inspektorovi tankových vojsk k dispozici podklady, které potřebuje.

Vůdcův hlavní stan, dne 28. února 1943

Vůdce podepsán *Adolf Hitler*.

Služební instrukce obsahovala řadu pravomocí, které daleko přesahovaly pravomoci takzvaných „zbraňových generálů“ v OKH, mých kolegů od ostatních zbraní, kteří podléhali náčelníkovi generálního štábu pozemního vojska, pro každou cestu k vojsku si museli vyžádat jeho schválení, neměli žádný vliv na náhradní vojsko a na školy a nesměli vydávat žádné předpisy. Výkony těchto politováníhodných vojáků zůstávaly přirozeně omezené. Jen tak lze vysvětlit, že do té doby ani zbraňoví generálové tankových vojsk nedokázali nic zásadního. Zkušení frontoví důstojníci se o to místo netlačili a pokoušeli se, byli-li donuceni je přece jen převzít, všemi prostředky dostat se zase na frontu, kde mohli působit. Pro tanková vojska byl každopádně tento stav mým jmenováním generálním inspektorem odstraněn. Nedivil jsem se, že

generální štáb, zvláště jeho náčelník, a OKH byli z této služební instrukce málo nadšeni a pociťovali ji jako zásah do svých posvátných práv. Musel jsem pak od této strany také vytrpět řetěz obtíží a zábran,

[265] které pokračovaly až do poválečné doby a nezastavily se ani před překrucováním. Velké věci se tím však neublížilo, tankové vojsko však zůstalo až do hořkého konce ostrou, na výši doby a svého úkolu udržovanou zbraní.

Jen jedna závažná chyba se do služební instrukce vloudila, zatímco cestovala z Rastenburgu do Vinnice na psací stůl Adolfa Hitlera: do poznámky pod čarou k bodu 1, která vymezovala pojem „tanková vojska“, jsem zahrnul jednotky útočných děl, které se do té doby počítaly k dělostřelectvu. Stalo se to z dobrých důvodů, neboť výroba útočných děl tvořila značnou část tankové produkce; výkonnost útočných děl na poli protitankové obrany však byla proti tomu malá, protože byla osazena nedostatečnými kanóny. Ještě menší ovšem byl výkon jednotek, které byly povoláním určeny k protitankové obraně, totiž „stíhačů tanků“. Ti se stále ještě museli spokojit s děly taženými polopásovými vozidly a s nedostatečnou průrazností proti nepřátelským tankům, byli tedy prakticky bezcenní. Tady jsem chtěl zjednat nápravu. Slovem „těžké“, propašovaným za mými zády do poznámky pod čarou, se nyní omezilo odevzdávání útočných děl generálnímu inspektorovi na těžké jednotky této zbraně, které měly teprve vzniknout a být vyzbrojeny stíhači tanků na základě Tigeru a Pantheru. Už při svém prvním přednesu jsem musel poznat, jaký kousek mi tím provedli — totiž ne mně osobně, nýbrž protitankové obraně pozemního vojska, a tím pozemnímu vojsku samému.

Zatímco služební instrukce procházela byrokratickou cestou, odebral jsem se do Berlína, abych sestavil svůj štáb a učinil jej práceschopným. Opatřil jsem si svou starou úřední budovu v Bendlerstraße, v níž jsem před válkou sídlil jako náčelník rychlých vojsk. Za náčelníka svého štábu jsem zvolil zkušeného frontového důstojníka a nadšeného tankistu, plukovníka Thomaleho[424], který se svého nového úkolu ujal s největší oddaností a věnoval se mu až do zhroucení se stále stejnou svědomitostí. Při obsazení tohoto nejdůležitějšího místa svého štábu mi zvlášť záleželo na osobní a věcné

[424] Wolfgang Thomale (1900–1978), generálporučík, od března 1943 do konce války náčelník štábu generálního inspektora tankových vojsk, tedy Guderiana, který si ho vybral sám jako „zkušeného frontového důstojníka a nadšeného tankistu“; klíčová postava kapitol IX a X (s. 265, 272, 279–280, 307–308, 351). Večer 20. 7. 1944 nařídil z bunkru Mauerwald Panzer-Ersatz-Brigade potlačit puč — to Guderian neuvádí, cituje jen jeho místopřísežné prohlášení o telefonátu se Schmundtem.

způsobilosti. Přibyli dva důstojníci generálního štábu pro oblast organizace a použití, následkem těžkého zranění ne zcela frontově způsobilý podplukovník Freyer[425] a čerstvý, mladý major Kauffmann[426]. Posledně jmenovaný byl později nahrazen majorem svobodným pánem von Wöllwarth[427]. Pobočníkem se stal těžce raněný podplukovník princ Max zu Waldeck[428]. Pro každý druh tankových vojsk byl z okruhu frontově zkušených důstojníků zbraně povolán referent, zpravidla těžce ranění, nějakou dobu šetření potřební starší důstojníci, kteří byli čas od času vyměňováni, jakmile se uzdravili a chtěli prach kanceláře vyměnit za čerstvý vítr fronty. Tímto systémem střídání zůstávala generální inspekce v úzkém, živém styku s

[266] frontou. Pro náhradní součásti byl jmenován inspektor tankových vojsk v zázemí, přechodně generál Eberbach, se sídlem v Berlíně. Jeho náčelník štábu, plukovník Bolbrinker[429], byl zároveň náčelníkem In 6, oddě-

[425] Joachim Freyer (18. 4. 1908 Bolecławiec/Bunzlau – 26. 5. 1998 St. Wendel). Do reichswehru 1928, válečná akademie 1938–39. Od června 1942 první důstojník generálního štábu 23. tankové divize; velel bojové skupině Freyer o asi 800 mužích. Major od 1942, později plukovník generálního štábu. Ve štábu generálního inspektora tankových vojsk vedl oddělení až do konce války. Guderian jej uvádí jako „válkou poškozeného" — odznak za zranění v černém má datován k 11. 1. 1943, což to potvrzuje. Po válce v Bundeswehru, 1965 generálmajor. V knize na s. 265. Guderian jej nazývá podplukovníkem; prameny uvádějí majora od 1942 a plukovníka později, datum podplukovnické hodnosti není známo — rozpor to tedy nemusí být.

[426] Kurt Egon Kauffmann (21. 9. 1912 Grabow – 30. 12. 1991 Wachtberg-Villiprott) — major generálního štábu. Do reichswehru vstoupil 9. 4. 1931. Od března 1943 druhý důstojník generálního štábu u generálního inspektora tankových vojsk, tedy u Guderiana — to je místo, kde jej kniha uvádí. Od ledna 1944 první důstojník generálního štábu tankové učební divize (Panzer-Lehr--Division), od února 1945 u tankové divize „Schlesien". Po válce v organizaci Gehlen, od roku 1956 v Bundeswehru, 1965 brigádní generál a první generál armádního letectva (General der Heeresfliegertruppe). V knize na s. 265.

[427] Konrad Maximilian Robert Wilhelm svobodný pán von Woellwarth-Lauterburg (27. 3. 1916 Ludwigsburg – 12. 7. 2003), z mladší lauterburské linie. Majorem od 1. 8. 1943, od září 1944 ve štábu generálního inspektora tankových vojsk jako důstojník generálního štábu pro organizaci a použití — na místě, které před ním zastával major Kauffmann. Po válce podplukovník generálního štábu ve výslužbě. V knize na s. 265. Guderianův sled je zjednodušený: Kauffmann odešel k tankové učební divizi už v lednu 1944, Wöllwarth nastoupil až v září — mezi tím je osm měsíců, o nichž kniha mlčí. Vychází to z personální evidence štábu podle Georga Tessina.

[428] Pravděpodobně princ Maximilian Wilhelm Gustav Hermann zu Waldeck und Pyrmont (1898–1981) — * 13. 9. 1898, † 23. 2. 1981, druhorozený syn posledního knížete Friedricha zu Waldeck und Pyrmont a mladší bratr Josiase, SS-Obergruppenführera odsouzeného v buchenwaldském procesu. U Guderiana „těžce raněný podplukovník princ Max zu Waldeck", který se roku 1943 stal pobočníkem generální inspekce tankových vojsk. Ztotožnění se opírá jen o shodu jména, titulu a generace; vojenskou kariéru ani hodnost se v pramenech dohledat nepodařilo.

[429] Ernst Bolbrinker (1898–1962), generálmajor; v únoru 1941 odjel s 5. lehkou divizí do Afriky jako velitel I. oddílu tankového pluku 5, 7. 4. 1941 u El Mechili zaútočil se sedmi zbývajícími

lení pro tanková vojska ve Všeobecném úřadu pozemního vojska vrchního velitele náhradního vojska — úprava, kterou jsem v dohodě s Frommem prosadil za tím účelem, aby se má opatření koordinovala s opatřeními náhradního vojska, pokud šlo o společné zájmy; osvědčila se až do konce války. Školy tankových vojsk byly podřízeny veliteli škol, dlouhou dobu těžce raněnému generálu von Hauenschildovi[430]. Konečně jsem do svého štábu odvelel omezený počet důstojníků pro služební cesty, uzdravujících se, kteří ještě nebyli způsobilí k frontě, ale už omezeně schopni služby v zázemí, a kteří měli být používáni k obstarávání a vyhodnocování válečných zkušeností a k vyšetřování zvláštních událostí na frontě.

Místo pro předpisy bylo svěřeno plukovníku Theißovi, už z roku 1938 známému tehdejšímu veliteli rakouského tankového praporu. Vedl je až do zhroucení a získal si kromě toho velké zásluhy o sbírání válečně dějepisných podkladů.

V Berlíně jsem vyhledal vojenská služební místa, s nimiž jsem měl v budoucnu pracovat. Mimo jiné jsem šel i na ministerstvo letectví k polnímu maršálu Milchovi[431], kterého jsem z předválečné doby dobře znal a vážil si ho. Milch mi podal podrobnou a velmi poučnou charakteristiku tehdy rozhodujících osobností. Z velkého okruhu nacionálněsocialistických hodnostářů pokládal jen velmi málo z nich za důležité a vlivné u Hitlera a doporučil mi, abych je vyhledal. Byli to Goebbels, Himmler a Speer, kterého jsem jako ministra munice stejně navštívit musel.

---

tanky na britsko-indické postavení a Rytířský kříž dostal 15. 5. 1941. Od 1943 náčelník štábu inspektora tankových vojsk v zázemí a zároveň náčelník In 6 — v této roli jej Guderian jmenuje na s. 266. Původně rakouský důlní inženýr. Bývá uváděn pod chybným jménem „Ernest“. Návrh na Rytířský kříž podal velitel tankového pluku 5 plukovník Herbert OLBRICH, nikoli Friedrich OLBRICHT (toho má kniha na s. 313 jako spiklence 20. července) — dvě různé osoby.

[430] Bruno Ritter von Hauenschild (1896–1953), generálporučík (od 1. 1. 1944). Velel 24. tankové divizi a 8. 9. 1942 byl u Stalingradu těžce zraněn — to je ono Guderianovo „dlouhou dobu těžce raněný“. Poté velitel škol tankových vojsk, od 26. 1. 1945 velící generál ve Wehrkreisu III a začátkem března 1945 krátce bojový velitel Velkého Berlína. Zemřel v Mnichově.

[431] Erhard Milch (1892–1972), polní maršál (1940), od 5. 5. 1933 státní sekretář říšského ministerstva letectví, od 1. 2. 1939 generální inspektor letectva a od listopadu 1941 generální leteckozbrojní mistr; 20. 6. 1944 byl funkcí zbaven. S Guderianem se znal z předválečné doby a v březnu 1943 mu v Berlíně podal přehled o skutečně vlivných osobnostech režimu (Goebbels, Himmler, Speer) — odtud Guderianovy nástupní návštěvy. V norimberském procesu proti Milchovi byl 17. 4. 1947 odsouzen na život za podporu a vykořisťování nuceně nasazených v letecké výrobě, 1951 sníženo na 15 let, propuštěn 28. 6. 1954.

Na základě Milchova návrhu jsem 6. 3. vykonal u dr. Goebbelse nástupní návštěvu a představil se mu ve své nové funkci generálního inspektora tankových vojsk. Byl jsem přijat velmi přátelsky a ihned zatažen do delšího rozhovoru o naší politické a vojenské situaci. Dr. Goebbels byl nepochybně jeden z nejchytřejších mužů z užšího Hitlerova okolí. Od něho bylo snad možné doufat ve spolupůsobení ke zlepšení situace. Proto mi záleželo na tom získat jeho porozumění pro potřeby fronty a vedení války. Když se v této první rozmluvě, kterou jsme spolu měli, projevil přístupným, upozornil jsem ho na špatnou organizaci a ještě horší personální složení našeho nejvyššího vojenského vedení. Prosil jsem ho, aby uvážil, že se ze souběhu rozličných instancí — OKW, velitelský štáb branné moci, OKH, letectvo, válečné loďstvo, Waffen-SS, ministr zbrojení — vyvinul zmatek ve vedení, že tahle mnohost musí Vůdci, který zřizuje stále víc bezprostředně podřízených míst, nakonec přerůst přes hlavu, že Hitler není vyškolený důstojník generálního štábu, a proto by udělal dobře,

[267] kdyby si po bok postavil náčelníka generálního štábu branné moci, který by uměl operačně velet a a na ten úkol stačil lépe než polní maršál Keitel. Prosil jsem dr. Goebbelse, aby se podjal úkolu předložit to vše Hitlerovi ve vhodné formě, protože si slibuji větší úspěch, bude-li tato rozhodující záležitost k němu donesena nevojákem z jeho nejužšího kruhu důvěrníků než generálem, k němuž podle mé dosavadní zkušenosti neomezenou důvěru nemá. Dr. Goebbels mínil, že je to velmi žhavé železo, ale že se pokusí při příznivé příležitosti řeč na to přivést a Hitlera k účinnější organizaci nejvyššího vojenského velení pohnout.

Poté jsem se v těch dnech odebral ke Speerovi, který mi vyšel vstříc otevřenou kamarádskostí. S tím rozumným, přirozeným mužem jsem v dalším čase spolupracoval co nejlépe. Speer se dal ve svých úvahách a rozhodnutích vést zdravým lidským rozumem a byl prost chorobné osobní ctižádosti a resortního partikularismu. Ovšem tehdy byl ještě velmi Hitlerem zaujat; měl však přece jen tak nezávislý úsudek, že chyby a nedostatky systému viděl a snažil se je odstranit.

Abych získal přehled o stavu tankové výroby, navštívil jsem záhy firmy Alkett ve Spandau a Daimler-Benz v Berlíně-Marienfelde.

Nakonec jsem navrhl nová válečná členění pro tankové a tankové granátnické divize na rok 1943 a — pokud to prozíravě bylo možné — na rok 1944, s cílem dosáhnout úspor na lidech a materiálu při současném zvýšení bo-

jové síly moderní výzbrojí a způsobem boje. Z této práce vycházel i můj první přednes u Hitlera, plánovaný na 9. března. Za tím účelem jsem letěl s plukovníkem Thomalem do Vinnice. Zastihl jsem tam v šestnáct hodin velké shromáždění, které chtělo být mému debutu přítomno. Velmi mě zděsilo, když jsem ten nástup viděl, neboť jsem doufal, že budu moci své záležitosti přednést v nejužším kruhu. Dopustil jsem se však chyby, že jsem Hitlerově adjutantuře ohlásil obsah svého přednesu v heslech. Nyní se dostavili všichni zájemci, celé OKW, náčelník generálního štábu pozemního vojska s několika svými náčelníky oddělení, zbraňoví generálové pěchoty a dělostřelectva a konečně Schmundt jako náčelník adjutantury. Všichni měli proti mým plánům nějakou námitku, zvláště však proti mnou žádanému podřízení útočných děl generálnímu inspektorovi a proti přezbrojení oddílů stíhačů tanků pěších divizí útočnými děly místo nedostatečných děl tažených polopásovými vozidly. Následkem tohoto, mnou nepředvídaného prudkého odporu trval přednes čtyři hodiny a byl pro mne tak vyčerpávající, že jsem po opuštění místnosti ztratil vědomí a jak dlouhý tak široký

[268] se skácel na podlahu. Naštěstí trvala mdloba jen okamžik a nikdo si jí nevšiml.

Záznam pro tento přednes, to jest heslovité poznámky, které jsem si zhotovil jako oporu paměti a vzal s sebou, se šťastnou náhodou zachoval, a uvádím jej níže, protože je příznačný pro mnohé porady s Hitlerem, které měly po té první následovat:

Záznam pro přednes

1. *Úkol pro rok 1943* zní poskytnout k dispozici pro útoky s omezeným cílem jistý počet tankových divizí *plně bojeschopných*.

Pro rok 1944 musíme být schopni útoku ve velkém stylu. Plně bojeschopná je tanková divize jen tehdy, je-li počet jejích tanků v přiměřeném poměru k ostatním zbraním a vozidlům. Německé tankové divize jsou v tomto ohledu střiženy na 4 tankové oddíly s asi 400 tanky. Klesne-li počet tanků značně pod 400, nestojí ten aparát (počet lidí a kolových vozidel) v žádném poměru ke skutečné úderné síle. V současné době bohužel v tomto smyslu vůbec žádné plně bojeschopné tankové divize nemáme.

Na jejich obnovení však závisí úspěch bitvy v tomto a tím spíš v příštím roce. Podaří-li se vyřešit tento úkol, vyhrajeme v součinnosti s letec-

tvem a ponorkovou zbraní válku. Nepodaří-li se, bude pozemní boj zdlouhavý a ztrátový. *(Článek Liddella Harta — bohužel už není k dispozici.)*

Záleží tedy na tom neprodleně a za vzdání se všech zvláštních zájmů vytvořit *plně bojeschopné* tankové divize, při čemž je lépe spokojit se s několika málo, ale silnými divizemi, než mít mnoho nedostatečně vybavených. Ty spotřebují nepoměrně mnoho kolových vozidel, pohonných hmot a lidí bez odpovídajícího užitného účinku, zatěžují velení a zásobování a ucpávají silnice.

2. Abych dosáhl vytčeného organizačního cíle, navrhuji pro rok 1943 toto válečné členění: *(náčrt 1, bohužel už není k dispozici)*.

K tomu je stran vybavení tanky třeba říci:

Výzbroj tanky spočívá v současné době výhradně na Panzeru IV. Se zřetelem k běžné potřebě doplňků pro východní vojsko a Afriku, jakož i k potřebě výcvikového materiálu, lze měsíčně nově postavit nebo plně doplnit jeden oddíl. Dále lze pro rok 1943 počítat s postavením omezeného počtu tankových oddílů s „Panthery“ a „Tigery“, které však — pokud jde o „Panthery“ — nebudou patrně použitelné na frontě dříve než v červenci či srpnu.

Aby přesto byly doplňované tankové divize jakž takž plně bojeschopné, je proto nutné sáhnout po lehkých útočných dělech, která se vyskytují v poměrně velkém počtu.

Pokládám za nezbytné stavět měsíčně jeden tankový oddíl vyzbrojený lehkými útočnými děly a začleňovat jej do tankových divizí tak dlouho, dokud nebude samotná tovární produkce tanků stačit k pokrytí potřeby k pokrytí potřeby tankových divizí.

Dále by bylo třeba s plnou parou pokračovat ve stavbě Panzeru IV po celý rok 1944/45, aniž by se tím však ohrozil výstup Pantherů a Tigerů.

[269] 3. Pro rok 1944 navrhuji válečné členění podle náčrtu 2 *(bohužel už není k dispozici)*. Obsahuje proti náčrtu 1 u tanků pouze doplnění pluku na brigádu o čtyřech oddílech.

4. Počtů tanků navrhovaných členění lze dosáhnout rostoucí výrobou Panzerů IV, Pantherů a Tigerů a — dokud nepostačuje — sáhnutím po lehkých útočných dělech na podvozku Panzeru IV se 7,5 cm kanónem L 48.

Dosáhnout jich lze dále jen tehdy, budou-li vytvořeny základy pro delší životnost jednotlivého tanku. K tomu je nutné:

a) nechat dozrát nové konstrukce (Panther!),

b) důkladný výcvik osádek (účast na konečné montáži, výcvik jednotlivce i svazku),

c) přidělení dostatečného učebního materiálu výcvikovým jednotkám *(viz příloha — už není k dispozici)*. Dopis generála Hubeho[432] o jeho frontových zkušenostech *(už není k dispozici)*,

d) stálost výcviku a nutný čas k němu (žádné přesouvání nových útvarů během výcviku z jejich posádek a z blízkosti továren).

5. *Nezbytného úspěchu v bitvě* lze dosáhnout jen co nejdůslednějším soustředěním všech tankových sil na rozhodující prostor ve vhodném terénu a překvapením co do počtu a materiálu.

K tomu je nutné:

a) vzdát se vybavování vedlejších válčišť tanky nové konstrukce a omezit se na těchto frontách na svazky s kořistními tanky,

b) soustředit všechny tankové jednotky (včetně Tigerů, Pantherů, Panzerů IV a prozatím i části lehkých útočných děl) do tankových divizí a sborů pod odborně způsobilé velení,

c) přihlížet k terénním poměrům při nasazování k útoku,

d) zadržovat nový materiál (to jest nyní ještě Tigery, Panthery a těžká útočná děla), dokud dostatečný počet těchto zbraní nezaručí průrazný překvapivý úspěch.

Předčasné vyzrazení nového materiálu nám už pro příští rok naloží na krk účinnou obranu, proti níž pak tak rychle nic nepostavíme.

[432] Hans-Valentin Hube (1890–1944), generálplukovník (podle jednoho z pramenů od 20. 4., podle tracesofwar od 1. 4. 1944). Od 4. 5. 1940 velitel 16. tankové divize, od 15. 9. 1942 XIV. tankového sboru, od 29. 10. 1943 (vrchní velitel od 15. 2. 1944) 1. tankové armády, kterou na jaře 1944 vyvedl z obklíčení. U Guderiana se cituje jen jeho „dopis o frontových zkušenostech" jako příloha k zásadám výcviku tankových jednotek. Dne 20. 4. 1944 dostal jako jeden z 27 nositelů brilianty k Rytířskému kříži a nazítří, 21. 4. 1944, zahynul při letecké havárii; místo se udává různě.

e) vzdát se nových útvarů: kmeny starých tankových a motorizovaných divizí obsahují ve svých vyškolených lidech a v zásobě materiálu nepostradatelnou pomoc pro doplnění, jíž se nové výtvory nikdy nevyrovnají.

Nyní trvající nepřetržité nasazení tankových divizí v čisté obraně je marnotratné. Zdržuje doplnění, a tím připravenost k útoku. Záleželo by na tom co nejdříve uvolnit z fronty četné kmeny tankových divizí k doplnění.

6. Protitanková obrana se stane víc a víc hlavním úkolem útočného děla, protože všechny ostatní protitankové zbraně působí proti novému nepřátelskému materiálu příliš málo nebo jsou vystaveny příliš silným ztrátám.

Všechny divize na hlavních bojových frontách potřebují proto jisté vybavení touto zbraní, zatímco na vedlejších frontách se musíme spokojit s tím, že vytvoří zálohy vyššího velení na útočných dělech a divize vybaví prozatím stíhači tanků na samohybných lafetách. Aby se ušetřil personál a materiál, nebude se dát obejít postupné splynutí oddílů útočných děl a oddílů stíhačů tanků.

Nová těžká útočná děla by bylo třeba nasazovat jen na hlavních bojových frontách a pro zvláštní úkoly. Jsou v první řadě stíhači tanků.

[270] Hodnota 7,5 cm útočného děla L 70 je ještě nevyzkoušená.

7. *Tankové průzkumné oddíly* se staly nevlastním dítětem tankových divizí. Jejich význam jasně vystupuje v Africe, zatímco na východní frontě je v současné době zastřen. Nesmíme se tím však dát oklamat. Budeme-li — jak je třeba doufat — roku 1944 moci znovu útočit ve velkém stylu, potřebujeme i výkonný pozemní průzkum.

K tomu je nutné:

a) dostatečný počet lehkých vozů pro tankové granátníky 1 t (v současnosti ještě ve stavbě, ale dobíhá),

b) obrněný průzkumný vůz s velkou rychlostí (60–70 km/h) při dostatečném pancéřování a výzbroji.

V současnosti se už žádné takové vozidlo nestaví. Žádám o zmocnění prozkoumat tuto otázku v dohodě s ministrem Speerem a učinit návrhy.

8. Pro tankové granátníky je hlavní věcí pokračovat ve stavbě vozu pro tankové granátníky 3 t ve velké sérii za vzdání se všech změn.

Tímto vozidlem musí být uspokojeny i potřeby tankových ženistů a spojovacího vojska.

9. Dělostřelectvo tankových a motorizovaných divizí obdrží nyní deset let očekávané samohybné lafety v hojném množství. Členění viz příloha *(už není k dispozici)*. Tanky nejnovější konstrukce nelze vyčleňovat pro dělostřelecké pozorovatele.

10. Ze zásadních rozhodnutí žádám:

a) schválení členění štábu generálního inspektora se sídlem ve Vůdcově hlavním stanu a štábu inspektora tankových vojsk v zázemí se sídlem v Berlíně,

b) schválení válečných členění,

c) podřízení veškerého útočného dělostřelectva generálnímu inspektorovi,

d) vzdání se nových útvarů tankových nebo motorizovaných divizí u pozemního vojska a u Waffen-SS, přizpůsobení těchto divizí, jakož i divize Hermann Göring novému válečnému členění,

e) schválení pokračování ve stavbě Panzeru IV pro rok 1944/45,

f) konstrukci obrněného průzkumného vozu, je-li to možné, na základě existujících stavebních prvků,

g) opětovné přezkoumání nutnosti konstruovat lehké útočné dělo se 7,5 cm kanónem L 70. Případně odpadnutí tohoto záměru a jeho nahrazení lehkým útočným dělem se 7,5 cm kanónem L 48 a obrněným transportérem.“

O všech bodech přednesu vznikla živá rozprava. Všechny body byly — aspoň teoreticky — uznány až na jeden, podřízení útočného dělostřelectva generálnímu inspektorovi. U této otázky celou místností se přehnala bouře rozhořčení. Všichni přítomní kromě Speera byli proti, zvláště ovšem dělostřelci, ale i náčelník Vůdcovy adjutantury, s odůvodněním, že útočné dělostřelectvo je jediná zbraň, u níž si dělostřelci mohou vysloužit Rytířský kříž. Hitler se na mne nakonec soucitně podíval a řekl: „Vidíte, máte všechny proti sobě. S tím nemohu souhlasit ani já.“ Následky tohoto rozhodnutí byly osudné, neboť útočné dělostřelectvo teď zůstalo stranou, samo o sobě, oddíly stíhačů tanků si ponechaly

[271] svá nedostatečná děla tažená traktory a pěší divize zůstaly bez účinné protitankové obrany. Trvalo devět měsíců, než mohl být Hitler o té chybě přesvědčen, a až do konce války se už nepodařilo dát všem divizím do ruky tak naléhavě potřebnou obrannou zbraň. Ostatně byly bohužel a ke škodě věci i schválené návrhy ustavičně mařeny a v provádění brzděny, v první řadě mé naléhavé a stále opakované prosby o včasné stahování a doplňování tankových divizí, aby se nejvyššímu velení daly do ruky pohyblivé zálohy. Porozumění právě *vojenského* nejvyššího velení pro rozhodující význam pohyblivých a bojeschopných operačních záloh našemu vedení války až do hořkého konce chybělo a bylo podstatně spoluvinno na naší porážce. O tuto vinu se dělí Hitler se svými vojenskými rádci, neboť ti mě v mém úsilí vytvořit zálohy nepodporovali, nýbrž brzdili.

Dne 10. března jsem letěl zpět do Berlína a dal se do práce. Dne 12. března jsem si prohlédl tankovou školu ve Wünsdorfu, 17. března závody Henschel v Kasselu, které stavěly naše Tigery, podstatné části Pantheru a protitankový kanón Pak 43 (8,8 cm), 18. března tankový oddíl 300 v Eisenachu, jemuž příslušelo zkoušení dálkově řízených tanků, jakož i školu poddůstojníků tankového vojska v Eisenachu, a 19. března jsem byl v Darłowu (Rügenwalde) na předvedení železničního děla „Gustav“, tanku „Ferdinand“ a Panzeru IV se „Schürze“ před Hitlerem.

Tank „Ferdinand“ byl Tigerem v konstrukci profesora Porscheho, s elektrickým pohonem a s 8,8 cm kanónem L 70 v pevné věži na způsob útočných děl. Kromě dlouhého kanónu nenesl na palubě žádnou zbraň, byl tedy v boji zblízka bezbranný. V tom byla přes jeho silné pancéřování a dobrý kanón jeho slabina. Protože už jednou postaven byl, a to v sérii 90 kusů, musel jsem ho také použít, i když jsem Hitlerovo nadšení nad tímto dílem jeho oblíbence Porscheho z taktického hlediska sdílet nemohl. Z těch 90 Tigerů „Ferdinand“ byl postaven tankový pluk o dvou oddílech, každý po 45 tancích.

„Schürzen“ byly pancéřové plechy, volně zavěšené okolo trupu Panzerů III a IV a útočných děl, aby odklonily a zneškodnily střely ruských protitankových pušek, které jinak prorážely poměrně tenké svislé pancéřové stěny korb uvedených typů. Tato novinka se osvědčila.

„Gustav“ bylo ohromné 80 cm železniční dělo, které se dalo přemísťovat jen po dvoukolejných tratích. Vlastně se mě netýkalo, a po předvedení nabíjení a střelby jsem se už odebral pryč, když jsem byl náhle zavolán k Hitlerovi:

„Poslyšte! Dr. Müller (od firmy Krupp) mi právě řekl, že se dá ‚Gustavem' střílet i na

[272] tanky. Co o tom soudíte?" V prvním okamžiku jsem byl ohromen a viděl už „Gustava" jít do velké série, rychle jsem se však vzpamatoval a odpověděl: „Střílet ano, ale trefit nikdy!" Dr. Müller živě protestoval. Jak ale chtěl někdo potírat tanky dělem, které na nabití každého výstřelu potřebovalo pětačtyřicet minut? Otázka po nejkratší střelecké vzdálenosti přivedla i pana dr. Müllera na nemožnost jeho tvrzení.

Dne 22. března jsem jednal s velitelem výsadkové divize „Hermann Göring" o rozumné reorganizaci tohoto svazku, který měl tehdy pro jedinou divizi činnou na frontě celkem 34 000 mužů. Většina těch lidí se cítila dobře v Holandsku. Při naší situaci v doplňcích to bylo už roku 1943 neúnosné.

Nakonec bylo koncem března ještě stanoveno nové členění našich tankových granátníků na základě posledních zkušeností.

Návštěvy dr. Goerdelera[433]

V těch dnech nejintenzivnější odborné práce mi jeden starý známý, generál von Rabenau[434], přivedl dr. Goerdelera, který se mnou chtěl jednou rád mluvit. Pan dr. Goerdeler mi vyložil, že Hitler na svůj úkol říšského kancléře a nejvyššího velitele branné moci nestačí a že je proto na místě omezit ho v jeho pravomocích. Vylíčil mi obšírně svůj vládní a reformní program, který svědčil o velkém idealismu a počítal se sociálním vyrovnáním, jistě žádoucí, i když by doktrinářský způsob dr. Goerdelera vyřešení té otázky byl ztížil.

[433] Carl Friedrich Goerdeler (1884–1945), od 22. května 1930 do 31. března 1937 primátor Lipska (odstoupil po zbourání Mendelssohnova pomníku), 1931–32 a od listopadu 1934 do roku 1935 říšský komisař pro kontrolu cen; vedoucí civilní osobnost odboje a zamýšlený říšský kancléř po převratu 20. 7. 1944. U Guderiana ho na jaře 1943 přivedl generál von Rabenau; Guderian jeho program i politické vyhlídky odmítl a slib mlčení držel až do roku 1947. V srpnu 1944 byl udán a zatčen, lidovým soudem odsouzen k smrti a 2. 2. 1945 oběšen v Berlíně-Plötzensee.

[434] Friedrich von Rabenau (1884–1945), generál artilerie (od roku 1940, 1942 převeden do velitelské zálohy), od roku 1936 budovatel a šéf armádních archivů v Potsdamu, v polském tažení velitel 73. pěší divize; prostředník mezi Beckem a Goerdelerem a člen Kreisauského kruhu. U Guderiana „starý známý", který k němu v dubnu 1943 přivedl Goerdelera a jehož Guderian po roce 1947 viní, že slib mlčení o rozhovorech nedodržel. Po 20. červenci 1944 byl zatčen jako zpravený o spiknutí, 11. 8. 1944 odvezen do vojenské vazby v Berlíně-Moabitu, bez obžaloby a soudu zastřelen na Himmlerův výslovný rozkaz v koncentračním táboře Flossenbürg; podle jednoho z pramenů 14. nebo 15. 4. 1945, podle jiného 15. 4. 1945, památník Flossenbürg 9. 4. 1945.

Zahraniční podporu pro případ zdaru svých plánů nedokázal dr. Goerdeler označit za zajištěnou. Zjevně ho při jeho pokusech o navázání styků, které spadaly už do dřívější doby, chladně odbyli. Od požadavku „bezpodmínečné kapitulace" naši nepřátelé neupustili ani pro případ úspěchu dr. Goerdelera.

Zeptal jsem se dr. Goerdelera, jak si představuje omezení Hitlerových pravomocí. Odpověděl, že by se měl nominálně ponechat jako hlava říše, ale že by ho bylo možné internovat na Obersalzbergu nebo na jiném bezpečném místě. Má otázka po způsobu odstranění vedoucích národních socialistů, bez něhož musí plánovaná změna systému od počátku ztroskotat, byla zodpovězena tak, že to je věc branné moci. Dr. Goerdeler však dosud nedokázal pro své myšlenky získat žádného velitele vojska v činné službě. Požádal mě, abych při svých cestách na frontu prováděl v jeho smyslu zjišťování a sdělil mu, zda a kteří generálové by byli ochotni jeho myšlenky následovat. Na mou otázku, kdo vlastně ten podnik vede, jmenoval generálplukovníka Becka. Byl jsem velmi překvapen, že vidím muže jako Becka, jehož váhavou povahu jsem přesně znal, zapleteného do takového podniku. Takový muž byl asi pro

[273] státní převrat tou nejnezpůsobilejší osobností, protože by se nikdy nedobral rozhodnutí, neměl u vojska žádnou odezvu, ba byl přímo neznámý; filozof, ale žádný revolucionář.

Nedostatky a nešvary nacionálněsocialistického systému a chyby Hitlerovy osoby byly tehdy zjevné — i mně; bylo třeba usilovat o jejich odstranění. Při nebezpečné situaci, v níž se však říše následkem katastrofy u Stalingradu a požadavkem bezpodmínečné kapitulace — i před Sovětským svazem — už nacházela, musela být zvolena cesta, která by nevedla ke katastrofě říše a národa. V tom spočívala nesmírná odpovědnost a obtíž, doufalo-li se potichu, že říši lze ještě zachránit. Dospěl jsem proto k závěru odmítnout záměr dr. Goerdelera jako pro celkové zájmy škodlivý a prakticky neproveditelný. Jako celé pozemní vojsko cítil jsem se i já vázán vojenskou přísahou. Proto jsem dr. Goerdelera požádal, aby od svého záměru upustil.

Dr. Goerdeler mě požádal, abych mu bez ohledu na své pochybnosti přece jen opatřil žádané informace. Na toto přání jsem přistoupil, abych dr. Goerdelerovi poskytl důkaz, že nejen já, nýbrž i jiní generálové tak smýšlejí, v naději, že toho nepochybně idealisticky smýšlejícího muže tím odvrátím z jeho neblahé cesty. V dubnu jsem pak dr. Goerdelera ještě jednou viděl a mohl jsem ho ujistit, že jsem nepotkal žádného generála, který by byl ochoten při-

stoupit na jeho plány. Osobnosti, které jsem sondoval, odmítly s odvoláním na svou vojenskou přísahu a na vážnou situaci na frontě panu dr. Goerdelerovi jakkoli vyjít vstříc. Požádal jsem dr. Goerdelera znovu, aby se svých záměrů vzdal.

Dr. Goerdeler, který ostatně v našich rozmluvách výslovně popíral jakýkoli úmysl atentátu, mě závěrem požádal, abych o našich rozhovorech mlčel, a já ten slib dodržel, dokud jsem roku 1947 z knihy advokáta Fabiana von Schlabrendorff[435] *Offiziere gegen Hitler* nemusel vyrozumět, že dr. Goerdeler nebo generál von Rabenau vzájemný slib ze své strany nedodrželi. Údaje zmíněné Schlabrendorffovy knihy o mně jsou nepravdivé.

S dr. Goerdelerem jsem od dubna 1943 už nemluvil a o jeho záměrech se už nic nedozvěděl.

Ale zpátky k mé služební činnosti.

„Citadela“

Dne 29. března jsem letěl do Záporoží ke skupině armád „Jih“ na návštěvu polního maršála von Mansteina. Zde byl právě dosažen velký úspěch tím, že byl správným operačním nasazením tankových svazků znovu dobyt Charkov.

[435] Fabian von Schlabrendorff (1907–1980), advokát a notář, záložní důstojník (podplukovník v záloze); od ledna 1941 do července 1944 pobočník Henninga von Tresckowa a spojka mezi ním a berlínskou opozicí. Dne 13. 3. 1943 propašoval do Hitlerova letadla u Smolenska časovanou bombu maskovanou jako láhve Cointreau; roznětka selhala, nazítří nálož vyzvedl. Po 20. 7. 1944 zatčen a mučen, nevypovídal; proces u Lidového soudního dvora v únoru 1945 přerušil nálet, který zabil předsedu Freislera, a 16. 3. 1945 byl osvobozen; Hitlerův rozkaz k jeho smrti už nebyl proveden. Osvobozen spojenci 12. 4. 1945 (NDB) nebo 5. 5. 1945. U Guderiana nevystupuje jako spiklenec, nýbrž jako autor knihy Offiziere gegen Hitler (Zürich 1946), z níž se Guderian roku 1947 dozvěděl, že Goerdeler nebo generál von Rabenau slib mlčenlivosti nedodrželi; Guderian o Schlabrendorffových údajích o sobě tvrdí, že jsou nepravdivé. V letech 1967–1975 soudce druhého senátu Spolkového ústavního soudu; zemřel ve Wiesbadenu 3. 9. nebo 4. 9. 1980.

Zkušenosti při tom získané, zvláště ty při nasazení[436]

[274] oddílů Tigerů u divizí „Großdeutschland“ a SS-Leibstandarte „Adolf Hitler“, byly předmětem rozmluvy s Mansteinem. V jeho hlavním stanu jsem potkal svého starého přítele Hotha, vrchního velitele 4. tankové armády, který mi rovněž sdělil své zkušenosti. Znovu mi bylo jasné, jak politováníhodné bylo, že Hitler nebyl s to snést ve své blízkosti tak schopnou vojenskou osobnost, jako byl Manstein. Obě povahy byly příliš rozdílné: na jedné straně muž vůle Hitler se svým vojenským diletantismem a svou bujnou fantazií, na druhé Manstein se svým vynikajícím vojenským nadáním a školou německého generálního štábu, se svou střízlivou, chladnou soudností, naše nejlepší operační hlava. Později, když jsem byl pověřen obstaráváním agendy náčelníka generálního štábu pozemního vojska, jsem Hitlerovi několikrát učinil návrh učinit Mansteina místo Keitela náčelníkem OKW, ale vždy marně. Ovšem Keitel byl pro Hitlera pohodlný; snažil se každou myšlenku vyčíst Hitlerovi z očí a provést ji, ještě než byla vyslovena; Manstein byl nepohodlný; měl vlastní názory a vyslovoval je. Hitler se k mým návrhům nakonec vyjádřil: „Manstein je snad nejlepší hlava, jakou generální štáb vydal. Ale on umí operovat jen s čerstvými, dobrými divizemi, ne s troskami, jimiž teď jedině disponujeme. Protože mu čerstvé, operačně schopné svazky opatřit nemohu, nemá jeho jmenování smysl.“ Prostě nechtěl a skrýval se za takovými scestnými výmluvami.

Letěl jsem pak do Poltavy k armádnímu oddílu Kempf a odtud k divizi „Großdeutschland“ (30. 3.), k SS tankové divizi Leibstandarte „Adolf Hitler“ a ke sboru generála von Knobelsdorffa[437] (31. 3.); u všech těchto služebních míst jsem se v první řadě snažil o naše nejnovější zkušenosti s „Tigery“, abych získal jasný obraz jejich taktické a technické výkonnosti a vyvodil z toho závěry pro budoucí organizaci jednotek Tigerů. Rozlučková ná-

[436] „Citadela“ je krycí název německé ofenzivy proti kurskému oblouku — Unternehmen „Zitadelle“ —, ne pojem pevnostní. Útok začal 5. července 1943 a Němci do něj vsadili asi 777 000 až 781 000 mužů, 2 451 až 2 928 tanků a útočných děl a přes 7 400 hlavní, mezi nimi dvanáct tankových a pět tankových granátnických divizí. Hitler ofenzivu zastavil přibližně po týdnu, také proto, aby uvolnil síly pro Itálii po spojeneckém vylodění na Sicílii 10. července 1943. Mezititulek je v originále a v uvozovkách; oddíl, který uvádí, začíná ještě před samotnou operací.

[437] Heinrich Otto Ernst von Knobelsdorff (1886–1966), generál tankových vojsk (od 1. 8. 1942). Od února 1940 do 6. 1. 1942 velitel 19. tankové divize, od 1. 12. 1942 velitel XXXXVIII. tankového sboru, s nímž bojoval u Čiru a v operaci Citadela — v této funkci ho Guderian 31. 3. 1943 navštívil kvůli zkušenostem s Tigery. Od 6. 9. 1944 vrchní velitel 1. armády na západě, 30. 11. 1944 odvolán do velitelské zálohy. Americké zajetí 1945–1947, roku 1958 vydal dějiny 19. tankové divize; zemřel v Hannoveru.

vštěva u Mansteina v Záporoží 1. 4. ukončila první let na frontu ve funkci generálního inspektora.

Výsledky této první cesty na frontu našly svůj odraz v rozmluvě se Speerem o zvýšení výroby Tigerů a Pantherů a v navazujícím přednesu u Hitlera 11. 4. v Berchtesgadenu na Obersalzbergu, který jsem při té příležitosti viděl poprvé. Vůdcova vila, „Berghof", se vyznačovala tím, že v nám přístupné části nebyly dva pokoje, které by na sebe navazovaly. Imponující byl jedině velký poradní sál se svým vyhlídkovým oknem, několika cennými koberci a obrazy, mezi nimi podivuhodným Feuerbachem, a vyvýšeným místem před krbem, u něhož Hitler trávil noční hodiny po takzvané večerní situační poradě v kruhu svého užšího okolí, vojenské a stranické adjutantury a sekretářek. Nikdy jsem k tomu kruhu nepatřil.

[275] Téhož dne jsem vykonal návštěvu u Himmlera, abych organizaci tankových svazků Waffen-SS přizpůsobil organizaci pozemního vojska. Se svou snahou jsem měl jen částečný úspěch. Zvláště Himmler nepřistoupil na mé naléhavé přání vzdát se nových útvarů. Hitler mi sice při mém přednesu 9. března přisvědčil, že nové útvary vykazují nevýhody; pokud však šlo o Waffen-SS, byl za zády všech vojáků s Himmlerem jedna ruka, stále v té myšlence vytvořit si nezávisle na pozemním vojsku, jehož vedení nikdy plně nedůvěřoval, soukromou armádu, od níž si sliboval větší věrnost, pretoriánskou gardu, která by byla ke všemu ochotna, i tehdy, kdyby mu snad pozemní vojsko ve své vazbě na starou prusko-německou tradici odepřelo poslušnost.

Dvojakost Hitlerova a Himmlerova uvedla Waffen-SS po válce do velmi nepříjemného postavení[438], neboť jim byla vytýkána provinění ostatní SS,

[438] Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku rozsudkem z 1. října 1946 prohlásil SS, a výslovně i Waffen-SS jako její nedílnou součást, za zločineckou organizaci; odůvodnil to účastí na holokaustu, na vyvražďování Romů a na válečných zločinech včetně vraždění zajatců a masových vražd civilistů, zejména při „protipartyzánských" akcích. Obraz Waffen-SS jako obyčejného frontového vojska dnešní literatura reviduje: doložena je účast Leibstandarte na vraždění civilistů v Polsku roku 1939, útvarů Totenkopf a Leibstandarte na vraždění zajatců u Le Paradis a Wormhoudtu roku 1940, jezdeckých a pěších brigád Waffen-SS na vraždění desetitisíců Židů v roce 1941, dále Oradour-sur-Glane a Tulle (divize Das Reich), Distomo, Sant'Anna di Stazzema a Marzabotto a zločiny zvláštního svazku Dirlewanger při potlačování Varšavského povstání. V témže odstavci však Guderian píše i opačně, než by čtenář čekal: zvýhodňování Waffen-SS ve výzbroji, výstroji a náhradách budilo podle něho „oprávněnou nevoli" svazků pozemního vojska, Hitler a Himmler byli v té věci „za zády všech vojáků jedna ruka" a Waffen-SS byly Hitlerovou „pretoriánskou gardou", od níž si sliboval poslušnost i tam, kde by ji pozemní vojsko odepřelo. Oba soudy stojí v knize vedle sebe.

zvláště zásahových komand SD. Ale i během války budilo nepřetržité zvýhodňování Waffen-SS ve výběru a množství doplňků, jakož i ve výzbroji a výstroji oprávněnou nevoli méně šťastných svazků pozemního vojska. Jestliže přesto na frontě cit kamarádství to vše překonával, svědčí to o nesobecké povaze německého vojáka, lhostejno jakou barvu jeho uniforma nesla.

Dvanáctého dubna jsem využil k tomu, abych vykonal návštěvu u náčelníka generálního štábu letectva, generálplukovníka Jeschonneka[439], a nalezl unaveného muže ve vysloveně rezignované náladě. Nedošli jsme k otevřené rozmluvě o věcech, které se obou zbraní — letecké a tankové — společně týkaly, a tím spíš k žádnému lidskému sblížení. Jeschonnek si brzy nato — v srpnu 1943 — ze žalu nad výtkami, které mu Hitler a Göring činili pro selhání letectva, vzal život. Následoval tím svého kamaráda Udeta[440], který ten zoufalý krok učinil v listopadu 1941, protože nenacházel jiné východisko ze své situace mezi rozpoznanými válečnými nutnostmi a Göringovou neschopností a nečinností. K mému hlášení u vrchního velitele letectva pro silnou mimoslužební zaneprázdněnost tohoto pána nikdy nedošlo.

Po návratu do Berlína jsem měl 13. dubna dlouhou rozmluvu se Schmundtem, abych ho pohnul k tomu, aby mi pomohl dostat letecky ze situace v Africe, která se stala beznadějnou, mnohé tankové posádky, jež se staly nadpočetné, zvláště nepostradatelné, řadu let školené velitele a technické pomocníky. Zřejmě jsem na Schmundta nepůsobil přesvědčivě, nebo mé přání Hitlerovi důrazně nepřednesl, neboť když jsem při svém příštím přednesu vystoupil se svou prosbou u Hitlera samého, neměl jsem úspěch. Prestižní

[439] Hans Jeschonnek (1899–1943), generálplukovník, náčelník generálního štábu letectva po Hansi-Jürgenu Stumpffovi — od 1. 2. 1939 podle jednoho z pramenů, od listopadu 1938 podle jejího úvodu. U Guderiana ho 12. 4. 1943 navštívil a nalezl „unaveného muže ve vysloveně rezignované náladě"; k otevřené rozmluvě o součinnosti letecké a tankové zbraně ani k lidskému sblížení nedošlo. Dne 18. 8. 1943, po britském nálete na Peenemünde, na který byl sveden klamným letem na Berlín, se zastřelil (Camp Robinson u Gołdapi v Romintské hradbě); v dopisech na rozloučenou uvedl, že už nemůže pracovat s Göringem. Göring sebevraždu zatajil. Guderian její pohnutku vidí ve výtkách Hitlera a Göringa za selhání letectva.

[440] Ernst Udet (1896–1941) — * 26. 4. 1896 Frankfurt nad Mohanem, † 17. 11. 1941 Berlín, sebevražda zastřelením (střelil se do hlavy při telefonátu). S 62 vzdušnými vítězstvími nejúspěšnější německý stíhací pilot první světové války, který ji přežil, a druhý nejúspěšnější vůbec po Manfredu von Richthofenovi. Generálplukovník (1940), od 1. 2. 1939 generální letecký zbrojmistr (Generalluftzeugmeister) odpovědný za výrobu, výzbroj a zásobování letectva. Sebevraždu režim zatajil, vyhlásil ji za nehodu při zkoušce nové zbraně a vystrojil státní pohřeb; Guderian na této straně píše otevřeně o „zoufalém kroku", pro který Udet nenacházel jiné východisko mezi rozpoznanými nutnostmi války a Göringovou neschopností a nečinností.

důvody zvítězily — jako tak často — nad rozumem. Četné stroje, které letěly prázdné do Itálie, by byly

[276] mohly tyto cenné lidi vzít s sebou a usnadnit nám stavění svazků a doplňování ve vlasti i na frontě. Tento přednes se konal 29. dubna opět na Obersalzbergu; porady s Buhlem, Keitelem a Speerem o organizačních a zbrojních otázkách se toho dne podařilo vyřídit.

Stále ještě byly svazky dopravovány do Afriky a tam „spalovány", mimo jiné náš nejnovější oddíl Tigerů. Žádná námitka proti tomu nebyla vzata na zřetel; později to bylo při obraně Sicílie stejné. Zde se vmísil Göring, když jsem chtěl Tigery stáhnout zpět na pevninu. „Tigery přece nemohou skákat o tyči přes Messinskou úžinu. To přece musíte uznat, generálplukovníku Guderiane!" Má odpověď: „Máte-li skutečně vzdušnou nadvládu nad Messinskou úžinou, pak se Tigery vrátí ze Sicílie stejným způsobem, jakým se tam dostaly." Nato letecký odborník mlčel; Tigery zůstaly na Sicílii.

Z Berchtesgadenu jsem 30. dubna letěl do Paříže, abych vykonal nástupní návštěvu u vrchního velitele Západ, polního maršála von Rundstedta, prohlédl si tankové svazky ležící na západě a zjednal si přehled o obranyschopnosti Atlantického valu proti vyloďujícím se tankům. U LXXXI. armádního sboru jsem se u svého starého spolubojovníka z Francie, generála Kuntzena[441] v Rouenu, poučil o otázkách pobřežní obrany a mohl jsem ještě v Yvetot navštívit tankový pluk 100 vyzbrojený francouzskými kořistními tanky; pak mě telegram Hitlerův povolal do Mnichova k poradám.

Do Mnichova jsem dorazil 2. května. Třetího května byla první porada, 4. května za přítomnosti mého náčelníka Thomaleho, mezitím přivolaného s novým materiálem z Berlína, druhá. Předmětem těchto schůzek, jichž se účastnilo OKW, náčelník generálního štábu pozemního vojska se svými nejdůležitějšími spolupracovníky, vrchní velitelé skupin armád „Jih", von Manstein, a „Střed", von Kluge, vrchní velitel 9. armády Model, ministr Speer a jiní, byla velmi vážná otázka, zda mají skupiny armád „Jih" a „Střed" východní fronty v dohledné době — ještě v létě 1943 — přejít do ofenzivy.

[441] Adolf-Friedrich Kuntzen (1889–1964), generál tankových vojsk (od 1. 4. 1941). V tažení v Polsku a ve Francii velitel 8. tankové divize (od 16./18. 10. 1939, Rytířský kříž 3. 6. 1940 jako generálporučík) — odtud Guderianův „starý spolubojovník z Francie"; 1941 velitel LVII. tankového sboru, od 28. 5. 1942 do 4. 9. 1944 (podle jiného zdroje do 7. 9. 1944) velitel armádního sboru ve Francii s velitelstvím v Rouenu, který byl roku 1944 podřízen Rommelovi; prameny se rozcházejí v jeho označení. Guderian ho 30. 4. 1944 v Rouenu navštívil a poučil se u něho o pobřežní obraně. Zemřel v Hannoveru 9. nebo 10. 7. 1964.

Otázka vznikla návrhem náčelníka generálního štábu pozemního vojska, generála Zeitzlera, který chtěl dvojitým obchvatem ruského obloukovitého postavení vyčnívajícího na západ u Kurska zničit jistý počet ruských divizí a tímto úderem tak rozhodujícím způsobem oslabit útočnou sílu ruské armády, aby z toho německému vedení vzešly příznivější vyhlídky na další vedení boje na východě. Tato otázka byla už v dubnu horlivě probírána, tak krátce po těžkém nezdaru u Stalingradu a navazující porážce jižní poloviny německé východní fronty však sotva bylo možné na velký útočnou akci pomýšlet. Nyní však chtěl

277

277

Skizze 27 — *Entwicklung der Ostlage — v. 22. 2. 43 bis 4. 3. 1944*. Strana 277 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Asowsches Meer	Azovské moře	

na mapě	česky	dnes
Charkow	Charkov	Charkiv (Харків), Charkovská oblast, Ukrajina
Dnjepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Dnjepropetrowsk	Dněpropetrovsk	Dnipro (Дніпро), Dněpropetrovská oblast, Ukra
Dorpat	Tartu	
Kiew	Kyjev	Kyjiv (Київ), Ukrajina
Kishinew	Kišiněv	Chișinău, Moldavsko (hlavní město)
Kowno	Kaunas	
Kremenschug	Kremenčuk	
Libau	Liepāja	
Memel	Memel	Klaipėda (Litva)
Mogilew	Mogilev	
Nikolajew	Mykolajiv	
Orscha	Orša	
Pleskau	Pskov	
Reval	Tallin	
Rostow	Rostov	Ростов-на-Дону / Rostov na Donu, Rostovská ob
Rshew	Ržev	beze změny: Ржев, Tverská oblast, Rusko (na V
Serpuchow	Serpuchov	beze změny: Серпухов, Moskevská oblast, Rusko
Tschernigow	Černihiv	
Warschau	Varšava	Warszawa (Polsko)
Winniza	Vinnycja	
Woroschilowgrad	Vorošylovhrad	Luhansk (Луганськ), Luhanská oblast, Ukrajina

[278] náčelník generálního štábu nasazením nových tanků „Tiger“ a „Panther“, od nichž si sliboval průrazný úspěch, získat zpět iniciativu.

Hitler poradu uvedl asi tříčtvrtěhodinovou řečí, v níž věcně vylíčil situaci na východní frontě a pak dal k rozpravě návrhy, které mu učinil náčelník generálního štábu, a protidůvody, které proti nim přednesl generál Model. Model na základě podrobných výsledků průzkumu, především z leteckých snímků, prokázal, že Rusové právě v úsecích, proti nimž měl být útok obou skupin armád veden, připravují hlubokou, velmi pečlivě organizovanou obranu. Rusové už v té době stáhli hlavní část svých pohyblivých sil z předsunuté části postavení a na předpokládaných místech vlomu kleští podle námi předvídaného útočného schématu se neobyčejně posílili na dělostřelectvu a protitankové obraně. Model z toho vyvodil správný závěr, že protivník s naším útokem počítá a že je třeba, má-li se dojít k úspěchu, zvolit jinou taktiku, nechceme-li se útoku vzdát vůbec.

Způsob, jakým Hitler tento Modelův názor přednesl, dával zjevně poznat, že na něj silně zapůsobilo a že Hitler nikterak nebyl pevně odhodlán vést útok ve smyslu Zeitzlerově. Vyzval nyní polního maršála von Mansteina, aby se jako první k Zeitzlerovu návrhu vyjádřil. Manstein neměl — jako častěji tváří v tvář Hitlerovi — dobrý den. Mínil, že útok by byl měl asi vyhlídku, kdyby byl mohl být veden v dubnu; nyní je úspěch pochybný a potřebuje prý ještě dvě další, plně bojeschopné pěší divize, aby jej mohl provést. Hitler odvětil, že ty dvě divize k dispozici nejsou a že Manstein musí vystačit s tím, co má; opakoval pak svou otázku, nedostal však bohužel jednoznačnou odpověď. Obrátil se pak na polního maršála von Klugeho, který se jednoznačně vyslovil pro Zeitzlerův návrh.

Požádal jsem o slovo a prohlásil, že útok by byl bezúčelný; naše právě dokonané doplnění na východní frontě by při útoku podle návrhu náčelníka generálního štábu bylo těžkými ztrátami na tancích, které s jistotou nastanou, znovu rozbito; nejsme s to východní frontu v průběhu roku 1943 ještě jednou doplnit a musíme spíš pomýšlet na to opatřit nyní západní frontu moderními tanky, abychom mohli pohyblivými zálohami čelit vylodění západních mocností, které je roku 1944 nutné s jistotou očekávat. Kromě toho jsem poukázal na to, že Panthery, na jejichž nasazení kladl náčelník generálního štábu pozemního vojska tak velkou váhu, vykazují ještě četné dětské nemoci nové konstrukce a že je nepravděpodobné, že by se ty nedostatky daly do začátku útoku odstranit. Speer mé výklady podpořil ze stanoviska zbrojení. Ale my dva jsme zůstali jediní účastníci

[279] tohoto zasedání, kteří k Zeitzlerovu návrhu přednesli jasné ne. Hitler, kterého stoupenci útoku přece jen plně nepřesvědčili, nedospěl toho dne

k žádnému konečnému rozhodnutí.

Kromě vojenské části mnichovské porady jsem zažil ještě jednu osobní: poprvé po událostech prosince 1941 jsem se znovu setkal s polním maršálem von Klugem[442]. Nekamarádský způsob pozdravu ve mně znovu rozjitřil všechny staré rány. Zůstal jsem velmi chladný. Po poradě mě pan von Kluge vyzval, abych s ním šel do vedlejší místnosti a volal mě k odpovědnosti za mé odmítavé chování. Musel jsem mu nyní říci, co jsem proti němu měl na srdci, zvláště že mi za své chování v prosinci 1941 po mezitím provedeném vyjasnění skutkového stavu dluží zadostiučinění. Rozešli jsme se bez výsledku.

O nějaký čas později mě v Berlíně vyhledal Schmundt a dal mi přečíst dopis polního maršála von Klugeho Hitlerovi, v němž mě vyzýval na souboj. Pan von Kluge zcela přesně věděl, že souboje jsou zakázány a že Hitler za války nikdy nestrpí, aby se generálové bili. Přesto si za doručitele své výzvy zvolil Hitlera.

Schmundt mi z Hitlerova příkazu vyložil, že Vůdce si souboj nepřeje; přeje si dále odklidit tu záležitost ze světa ve vhodné formě. Vyhověl jsem Hitlerovu přání a napsal polnímu maršálovi, že lituji, že jsem ho svým chováním v Mnichově urazil, že jsem však tváří v tvář těžké, neodčiněné urážce, kterou mi roku 1941 způsobil, nemohl jednat jinak.

Na poli stavby tanků bylo v dubnu rozhodnuto stavět Panzer IV — v souladu s mými návrhy — tak dlouho dál, dokud nebude absolutně zajištěn rozběh „Pantheru“ v sériové výrobě. Měsíční tanková výroba měla být zvýšena na 1955 kusů. Bylo nařízeno zesílení aktivní protiletecké ochrany nejvýznamnějších výrobních závodů tankové zbraně, pro Kassel, Friedrichshafen a Schweinfurt. Při přednesu 4. 5. v Mnichově jsem kromě toho navrhl stavbu náhradních výrobních závodů pro tyto podniky, narazil jsem však při tom na odpor prvního Speerova spolupracovníka, pana Saura, který tvrdil, že nepřátelští letci soustřeďují své úsilí jen na výrobní závody letectva, a který nechtěl

[442] Kartellträger je pojem soubojového práva: uražený protivníka nevyzýval sám, výzvu — kartel — mu doručoval jeden nebo dva prostředníci z jeho vlastních kruhů, kteří pak zpravidla sloužili i jako sekundanti a vyjednávali s protistranou buď smír, nebo podrobnosti souboje. U důstojníků musel věc předem posoudit čestný soud a výzva musela být vznesena do 24 hodin od urážky. Kluge podle knihy vyzval Guderiana na souboj dopisem Hitlerovi — doručitelem výzvy tedy učinil Hitlera samého — a Schmundt dal Guderianovi dopis v Berlíně přečíst s tím, že Vůdce si souboj nepřeje. Souboj smrtícími zbraněmi byl přitom samostatným trestným činem podle oddílu 15 říšského trestního zákoníku, paragrafů 201 až 210.

uvěřit, že po zničení továren letectva přijdou podle lidského rozumu na řadu továrny tankové zbraně.

Desátého května byl Hitler v Berlíně a já byl povolán do říšského kancléřství k poradě o výrobě Pantherů, protože průmysl nedokázal dodržet původně hlášené termíny. Jako náhrada měl ovšem být hotov zvýšený počet, místo 250 do 31. 5. úctyhodné číslo 324. Po skončení porady jsem zadržel Hitlera za ruku

[280] a požádal ho, aby mi dovolil s ním otevřeně promluvit. Souhlasil a já ho snažně prosil, aby se útoku na východní frontě vzdal; vidí přece, s jakými obtížemi už nyní musíme zápasit; to velké nasazení se určitě nevyplatí; příprava obrany na západě tím musí značně utrpět. Uzavřel jsem otázkou: „Proč vlastně chcete letos na východě útočit?“ Zde se do rozhovoru vmísil Keitel: „Musíme útočit z politických důvodů.“ Odvětil jsem: „Myslíte, že někdo ví, kde Kursk leží? Světu je naprosto lhostejné, jestli Kursk máme, nebo ne. Opakuji svou otázku: Nač vlastně chceme letos na východě útočit?“ Hitler na to řekl doslova: „Máte úplnou pravdu. Mně je při pomyšlení na ten útok taky pokaždé nevolno v břiše.“ Odvětil jsem: „Pak máte správný cit pro situaci. Dejte od toho ruce pryč!“ Hitler ujistil, že se zatím nijak nezavázal, a rozmluva byla skončena. Kromě polního maršála Keitela, který už není mezi živými[443], byli svědky toho rozhovoru ještě můj náčelník Thomale a pan Saur ze zbrojního ministerstva.

Nazítří jsem se odebral vlakem do Giżycka (Lötzen), kde byl můj štáb provizorně ubytován, a prohlédl si naše tamní ubikace. Třináctého května jsem měl rozmluvu se Speerem a odpoledne přednes u Hitlera. Čtrnáctého května byl Hitlerovi předveden dřevěný model „Mause“, tanku profesora Porscheho a firmy Krupp, který měl být osazen 15 cm kanónem. Tank měl dostat celkovou váhu 175 tun; bylo tedy třeba počítat s tím, že při započtení obvyklých dodatečných Hitlerových změn se ve skutečnosti dostane na 200 tun. Model neměl jediný kulomet pro boj zblízka. Už z toho důvodu jsem ho musel

[443] Guderian zde jmenuje svědky svého tvrzení, což v knize dělá zřídka: polního maršála Keitela, svého náčelníka štábu Thomaleho a Saura ze zbrojního ministerstva. Keitel byl v Norimberku odsouzen k smrti ve všech čtyřech bodech obžaloby a 16. října 1946 oběšen — eufemismus „už není mezi živými“ zakrývá právě to. Zbylí dva byli roku 1950 naživu: Wolfgang Thomale, od 1. března 1943 náčelník štábu generálního inspektora tankových vojsk, zemřel 20. října 1978 a Karl-Otto Saur 28. července 1966. Nabídka svědků je zárukou i rétorickým gestem zároveň: tvrzení o rozmluvě s Hitlerem lze díky ní přezkoumat, a zároveň jsou oba dosažitelní svědkové Guderianovi podřízení či spolupracovníci.

odmítnout. Konstrukce tím trpěla touž chybou, která činila Porscheho Tiger „Ferdinand“ nezpůsobilým pro boj zblízka, a boj zblízka je přece pro tanky nevyhnutelný a pro součinnost s pěchotou nezbytný. Došlo k velmi prudké rozmluvě, protože kromě mne všichni zúčastnění „Mause“ shledávali velmi krásnou. Slibovala prostě, že bude „gigantická“.

Kromě „Mause“ byl předveden ještě zdařilý dřevěný model stíhače tanků firmy Vomag na základě Panzeru IV; celková výška jen 1,70 m, a tím na hranici toho, co je v terénu prakticky únosné. Dále byl ukázán útočný tank s těžkým pěchotním dělem a model protiletadlového tanku s 3,7 cm dvojčetem.

Po tomto předvedení jsem odletěl do Berlína.

Čtyřiadvacátý a pětadvacátý květen jsem strávil prohlídkou tankového oddílu 654 v Brucku an der Leitha. Oddíl byl vybaven zmíněnými Porscheho Tigery. Pak jsem navštívil Nibelungenwerk[444] v Linci, který vyráběl Panthery a protitankové kanóny, a odletěl odtamtud 26. května do Paříže, abych si prohlédl školu velitelů

[281] oddílů tankových vojsk. Sedmadvacátého jsem viděl tankový oddíl 216 v Amiensu, osmadvacátého kurz velitelů rot ve Versailles a velitele 14. a 16. tankové divize v Nantes. Konečně jsem devětadvacátého navštívil ještě pevnost St. Nazaire a zjednal si vhled do obranných záměrů na Atlantickém valu. Dojem, který jsem z těch opevnění získal, neodpovídal ani mému očekávání, sníženému halasnou propagandou. Pak jsem třicátého odletěl do Berlína, jedenatřicátého do Innsbrucku na setkání se Speerem, 1. června do Grafenwöhru k prohlídce obou oddílů Pantherů 51 a 52 a týž den zpátky do Berlína.

Mezitím přišlo OKW na podivuhodný nápad vyslat 1. tankovou divizi jako stráž proti anglickému vylodění do Řecka na Peloponés. Tato divize byla právě doplněna a vybavena prvním hotovým oddílem Pantherů. Představovala naši nejsilnější zálohu. Teď měla být odložena do talonu. Má rozhořčená námitka vyzněla naprázdno pod groteskními argumenty Keitelovými, který tvrdil, že divizi horských myslivců, kterou jsem jako podstatně vhod-

[444] Nibelungenwerk stál v St. Valentin v Dolních Rakousích; s Lincem jej spojuje jen to, že jeho výstavba patřila do lineckého zbrojního komplexu. Hlavním výrobkem byl tank IV — závod postavil 4 786 z celkem asi 8 500 vyrobených, v roce 1944 sám 2 845 z 3 125 toho roku. Montovaly se tu též Porscheho Tigery a přestavovaly na stíhače tanků Ferdinand/Elefant, od konce roku 1944 Jagdtiger. Panthery se tu v posledních dnech války pouze opravovaly (65 kusů); protitankové kanóny závod nevyráběl.

nější pro Řecko doporučoval, nelze zásobovat potřebným objemným krmivem, protože to zabírá příliš mnoho přepravního prostoru. Proti tomu jsem byl bezmocný, zabránil jsem však na vlastní pěst odtransportování Pantherů. Tankový důstojník vyslaný letadlem na průzkum do Řecka mi záhy ohlásil, že úzké horské cesty a mosty jsou pro Panthery s jejich širokou stopou pásu neprůjezdné. S tímto argumentem jsem pak u Hitlera dosáhl dodatečného schválení svého kroku. První tanková divize nám měla brzy v Rusku hořce chybět.

Patnáctého června jsem byl znovu u našich problémových dětí, Pantherů, jejichž koncové převody nebyly v pořádku a které vykazovaly ještě nedostatky na optice. Příštího dne jsem Hitlerovi přednesl své pochybnosti proti nasazení Pantherů na východě. Prostě ještě nebyly zralé pro frontu.

V Mnichově, v hotelu „Vier Jahreszeiten", jsem se setkal s polním maršálem Rommelem k výměně zkušeností z afrického válčiště. Večer jsem odletěl zpátky do Berlína, osmnáctého jsem si prohlédl v Jüterbogu dělostřelecké zbraně a týž den odletěl do Berchtesgadenu k přednesu u Hitlera. Krátké mezipřistání v Grafenwöhru mi opět dalo příležitost prozkoumat nedostatky oddílů Pantherů 51 a 52 a následně o nich Hitlerovi referovat. Odhlédneme-li od technických nedostatků nedozrálého tanku, nebyly ani posádky a velitelé s novým materiálem dostatečně obeznámeni, zčásti také ještě bez dostatečných válečných zkušeností. Všechny tyto pochybnosti bohužel neodradily Hitlera ani náčelníka generálního štábu pozemního vojska od nešťastné ofenzivy, která byla na východě odstartována pod krycím názvem „Citadela".

[282] Africké válčiště bylo 12. května kapitulací v Tunisku definitivně ztraceno. Desátého července se spojenci vylodili na Sicílii. Pětadvacátého byl Mussolini sesazen a zatčen. Vládou byl pověřen maršál Badoglio. Odpadnutí Itálie se tím stalo otázkou nejbližší doby.

Zatímco tyto události na jihu přinášely válku stále blíž k Německu, začal Hitler svou v rozvržení i provedení nedostatečnou ofenzivu na východě. Z prostoru kolem Belgorodu na jihu útočilo 10 tankových divizí, 1 tanková granátnická divize a 7 pěších divizí, z prostoru západně od Orlu na severu 7 tankových divizí, 2 tankové granátnické divize a 9 pěších divizí. Vše, co německé pozemní vojsko dokázalo sebrat na útočné síle, bylo vsazeno na tento podnik, o němž sám Hitler v Mnichově právem řekl, že nesmí ztroskotat, protože už i návrat do výchozích postavení by pro nás znamenal porážku. Jak byl Hitler nakonec k rozhodnutí k útoku přiveden, není dosud objasněno. Prav-

děpodobně dalo rozhodující impuls naléhání náčelníka generálního štábu pozemního vojska.

Útok začal 5. července způsobem Rusům z četných dřívějších příkladů známým, a tedy předem vypočitatelným. Hitler se svých dvou protinávrhů — buď přes Sevsk zaútočit na ruský hrot klínu, nebo od Charkova proniknout na jihovýchod ruskou frontou a svinout ji — vzdal ve prospěch Zeitzlerova plánu, který chtěl vyčnívající ruské obloukovité postavení přivést k pádu dvojitým obchvatem směrem na Tim, a tím získat zpět iniciativu na východní frontě.

Obě útočné fronty jsem vyhledal ve dnech od 10. do 15. července, nejprve jižní, pak severní, a zjednal jsem si rozmluvou s tankovými veliteli na místě přehled o chodu událostí, o nedostatcích našeho útočného postupu a našeho materiálu. Mé obavy stran nedostatečné frontové zralosti Pantherů se potvrdily. Právě tak nemohlo 90 Porscheho Tigerů, nasazených u Modelovy armády, dostát požadavkům boje zblízka, protože měly příliš malou zásobu munice do kanónu, což bylo ještě vyostřeno tím, že tyto tanky nedisponovaly žádnými kulomety a po vlomu do nepřátelského pěchotního bojového pásma musely doslova střílet z kanónů na vrabce. Nepodařilo se jim umlčet palbou, natož vyřadit nepřátelská střelecká a kulometná hnízda tak, aby je vlastní pěchota mohla následovat. Když dorazily do ruského dělostřeleckého postavení, ocitly se tam samy. Přes nejstatečnější chování a neslýchané oběti nedokázala pěchota Weidlingovy[445] divize úspěch tanků využít. Modelův útok uvázl asi po deseti kilometrech. Na jihu byl úspěch sice větší, nestačil však k tomu, aby obloukovité postavení zaškrtil

[283] nebo donutil Rusy povolit. 15. července začal ruský protiútok na Orel, jehož obrana byla oslabena ve prospěch vlastní ofenzivy. Město muselo být 4. srpna vyklizeno. Téhož dne padl Belgorod.

Až do toho dne vzdorovalo všem útokům postavení Zuša–Oka severovýchodně od Orlu. Bylo to totéž postavení, které jsem v prosinci 1941 vybral pro svou 2. tankovou armádu a do něhož jsem ji dovedl. Kvůli němu vznikl

[445] Helmuth Otto Ludwig Weidling (1891–1955) — * 2. 11. 1891 Halberstadt, † 17. 11. 1955 ve vězení Vladimir v SSSR, podle jednoho z pramenů na srdeční příhodu, pohřben v neznačeném hrobě. Generál dělostřelectva (1. 1. 1944). Od 1. ledna 1942 do září 1943 velitel 86. pěší divize — to je ta divize, jejíž pěchota podle Guderiana přes nejstatečnější chování a neslýchané oběti nedokázala využít úspěchu tanků při Modelově útoku. Od 12. do 22. 4. 1945 velitel LVI. tankového sboru, od 23. 4. do 2. 5. 1945 velitel obrany Berlína; kapituloval před Sověty, roku 1952 odsouzen k 25 letům za válečné zločiny.

můj konflikt s Hitlerem, jehož pak polní maršál von Kluge využil k mému pádu.

Ztroskotáním „Citadely" jsme utrpěli rozhodující porážku. Tankové síly, s velkou námahou doplněné, byly těžkými ztrátami na lidech a materiálu na dlouhou dobu neupotřebitelné. Jejich včasné obnovení pro obranu východní fronty, tím spíše však pro odvrácení vylodění spojenců, hrozícího příštího jara na západní frontě, bylo zpochybněno. Rusové svého úspěchu samozřejmě využili. Východní fronta se už neuklidnila. Iniciativa přešla definitivně na protivníka.

Sporné otázky druhého pololetí 1943

Po 15. červenci jsem odjel do Francie a prohlédl si tam tankové svazky. Koncem července jsem navštívil svazky Tigerů na vojenském cvičišti Senne u Paderbornu. Odtud mě Hitlerův telegram povolal do Východního Pruska. Při prvním přednesu jsem tam onemocněl. Úplavice, kterou jsem se nakazil v Rusku a které jsem si zprvu nevšímal ani proti ní nic nedělal, mě složila na lůžko. Jakmile jsem byl schopen přepravy, odletěl jsem do Berlína, abych se docela uzdravil, musel jsem se však v prvních srpnových dnech podrobit operaci, která mě upoutala na lůžko až do konce měsíce.

Bezprostředně před touto operací mě vyhledal generál von Tresckow[446], dřívější Ia polního maršála von Klugeho. Uvedl, že přichází z pověření polního maršála. Ten mi vzkazoval, že se se mnou usmíří, učiním-li první krok. Chtěl pak se mnou postupovat proti Hitlerovi, aby se dosáhlo omezení jeho rozkazovacích pravomocí jako nejvyššího velitele branné moci. Přijmout tuto nabídku mi zapovídala má přesná znalost kolísavé povahy polního

[446] Henning von Tresckow (1901–1944), generálmajor, dříve Ia skupiny armád Střed, klíčový organizátor odporu na východní frontě a spoluautor koncepce „Walküre". Na s. 283 přichází z Klugeho pověření s nabídkou smíru a společného postupu proti Hitlerovi (srpen 1943) a Guderian ji odmítá; na s. 313 mezi těmi, kdo si sami vzali život. 21. 7. 1944 se zabil ručním granátem a smrt inscenoval jako útok partyzánů, aby neprozradil další spiklence. Kniha uvádí jméno důsledně „Treskow". Henning von Tresckow (10. 1. 1901 Magdeburk – 21. 7. 1944) byl v srpnu a září 1943, tedy právě v týdnech této návštěvy, zaneprázdněn přepracováním plánu „Walküre" na nástroj převratu; v březnu 1943 už zorganizoval dva pokusy Hitlera zabít, mezi nimi nálož podstrčenou 13. března 1943 do jeho letadla. Gestapo jej po atentátu označilo za hlavního strůjce spiknutí. Dne 21. července 1944, den po nezdaru, se u Królowy Most nedaleko Białystoku zastřelil a pak odpálil ruční granát tak, aby smrt vypadala jako přepad partyzánů a aby nepadl stín na ostatní. Že Tresckow přišel z Klugeho pověření, je známo pouze z Guderianova podání.

maršála von Klugeho. Musel jsem proto návrh generála von Tresckowa odmítnout.*

Můj stav se lepšil jen pomalu. Zesílené bombardování Berlína nepřátelským letectvem, které započalo v srpnu 1943, navíc nedopřálo klid nutný k rekonvalescenci. Přijal jsem proto se svou ženou Speerovu nabídku; opatřil mi zotavovnu v domě pro hosty říšské vlády v Horních Rakousích,

* *Mé vlastní snahy v tomto směru viz s. 268.*

[284] v krásné horské poloze. Sotva jsme tam 3. 9. dorazili, zastihla nás 4. 9. zpráva, že náš berlínský byt byl přímým zásahem bomby z velké části zničen a každopádně se stal neobyvatelným. Zbytek našeho majetku byl uschován v kasárenském sklepě ve Wünsdorfu. Byla to tvrdá rána. Uvažovali jsme, zda by se dalo uskutečnit přestěhování do Horních Rakous, když nám telegram ohlásil přidělení říšské dotace, udělené na podzim 1942. Schmundt, který se o zničení našeho domova dozvěděl, tuto náhradu zařídil. Jak se věci měly, nezbylo než té dobře míněné nabídce vyhovět. V říjnu 1943 se moje žena přestěhovala do Deipenhofu v okrese Inowrocław (Hohensalza), který jí sloužil jako bydliště až do příchodu Rusů 20. ledna 1945.

Mezitím bylo mé nepřítomnosti využito k pokusu převést výrobu Panzerů IV na útočná děla. Organizace Todt, která stavěla Atlantický val a jiná opevnění, přišla s návrhem usadit věže Pantherů napevno na betonové bunkry — při naší nízké výrobě nepochybně těžká rána pohyblivému vedení tankové zbraně, svědčící o naprostém nepochopení.

Hned po návratu ze zotavovací dovolené jsem znovu otevřel otázku protiletadlových tanků. Hitler schválil konstrukci dvouhlavňových děl ráže 3,7 cm. Naproti tomu provizorně vyrobený čtyřhlavňový kanón ráže 2 cm na podvozku Panzeru IV opět nenašel jeho souhlas, takže okamžitá výroba této důležité obranné zbraně utrpěla další zdržení.

20. října 1943 byly Hitlerovi na vojenském cvičišti Orzysz (Arys) předvedeny dřevěné modely „Tigera II“ — nového, vynikajícím způsobem zdařilého modelu Tigera, který naši nepřátelé později pokřtili na „Königstiger“ —, stíhače tanků Vomag, Jagd-Pantheru, dále železný model Jagd-Tigera s kanónem ráže 12,8 cm, tankového moždíře ráže 38 cm na podvozku Tigera, Panzeru III pro přepravu po železničních kolejích, jakož i různé lehké a těžké pancéřové drezíny.

22. října postihl těžký bombardovací útok Henschelovy závody v Kasselu a přechodně narušil výrobu. Nyní se ukázalo, že jsem měl na jaře pravdu, když jsem předpovídal brzké letecké útoky na výrobní místa tankové zbraně. Neprodleně jsem se odebral do Kasselu do závodu, abych vyjádřil svou účast osazenstvu, které z větší části ztratilo domov a oplakávalo smrt či zranění mnoha příbuzných. Ve vybombardované velké montážní hale mi byla dána příležitost promluvit k dělnictvu; má slova se držela stranou obvyklých frází té doby, jež by při tak vážné příležitosti byly dvojnásob nemístné;

[285] přijetí ze strany dělnictva bylo velmi srdečné; rozuměli jsme si. Ještě často se mi o tom dostávalo dokladů v podobě přátelských pozdravů od zaměstnanců závodu, z nichž jsem měl vždy obzvláštní radost.

Po tomto bombardovacím útoku následoval 26. listopadu útok na berlínské závody Alkett, Rheinmetall-Borsig, Wimag a Deutsche Waffen-und Munitionsfabriken.

7. 12. byla výrobní kapacita českého tanku 38(t)[447] určena pro výrobu lehkého stíhače tanků, který se skládal ze stavebních prvků starého 38(t), dostal pancéřování se šikmými plochami, bezzákluzový kanón a kulomet se zahnutou hlavní a dal se označit za velmi zdařilou konstrukci. Tento stíhač tanků byl pak vyhlédnut k tomu, aby tvořil výzbroj oddílů stíhačů tanků pěších divizí, a tím bylo konečně vyhověno mému požadavku z 9. března.

Bezbrannost pěchoty proti ruským tankům, objevujícím se ve stále větším počtu, vedla ke stoupajícím ztrátám, takže se jednoho večera Hitler při přednesu o situaci neovládl a spustil dlouhý, prudký monolog o nesmyslnosti toho, nepřiznat pěším divizím dostatečnou protitankovou obranu. Náhodou jsem tomu přednesu byl přítomen. Stál jsem proti Hitlerovi, zatímco si ulevoval, a musel jsem na něj zřejmě dělat poněkud sarkastický obličej, protože náhle přestal, mlčky na mě pohlédl a pak pokračoval: „Měl jste pravdu! Řekl jste mi to už před devíti měsíci. Bohužel jsem vás neposlechl.“ Mohl jsem nyní konečně svůj záměr prosadit, bohužel však příliš pozdě. Do začátku ruské zimní ofenzivy 1945 se podařilo vybavit novou zbraní jen třetinu rot stíhačů tanků.

[447] Číslo **38(t)** neznamená tuny, nýbrž původ: „t“ je zkratka za *tschechisch*. Jde o lehký tank **LT vz. 38** z ČKD, který Wehrmacht po obsazení zbytku Československa převzal a dál vyráběl v pražské **BMM** *(Böhmisch-Mährische Maschinenfabrik, dřívější ČKD)*. Vážil necelých deset tun. Lehký stíhač tanků na jeho podvozku je **Jagdpanzer 38**, po válce známý jako **Hetzer**; vyráběl se od dubna 1944 v BMM a ve Škodovce v Plzni a stal se s více než 2 800 kusy nejpočetnějším německým stíhačem tanků.

Tolik k vývoji tankové techniky do konce roku 1943. Operační situace se ve druhé polovině roku 1943 vyvíjela dále v náš neprospěch.

Při přerušení naší nešťastné kurské ofenzivy probíhala východní fronta od Taganrogu u Azovského moře těsně západně kolem Vorošilovgradu k Donci, sledovala tuto řeku až k ohbí jižně od Charkova, obepínala Belgorod–Sumy–Rylsk–Sevsk–Dmitrovsk– Trosnu–Mcensk (severovýchodně od Orlu) — Žizdru–Spas-Demensk–Dorogobuž–Veliž — západně od Velikých Luk, a šla pak přes Ilmeňské jezero podél Volchovu severovýchodně od Čudova do linie jižně od Šlisselburgu — jižně od Leningradu — jižně od Oranienbaumu k pobřeží Finského zálivu.

Proti této frontě nyní směřovaly útoky Rusů, a to v první řadě proti skupinám armád[448] A, Jih a Střed. V době od 16.

[286] do 24. 7. ztroskotal ruský útok směrem na Stalino. Naproti tomu vedl úder podniknutý 52 střeleckými svazky a 10 tankovými sbory k hlubokému vlomu směrem na Charkov a Poltavu. Průlomu se podařilo zabránit, ale kolem 20. 8. byl Charkov ztracen. V obnovené ofenzivě, zahájené 24. 8. z linie Taganrog–Vorošilovgrad, se Rusům průlom zdařil. Německá fronta musela být do 8. 9. stažena do linie Mariupol — západně od Stalina — západně od Slavjanska. Do poloviny září byla linie Donce vyklizena; koncem toho měsíce stáli Rusové před Melitopolem–Záporožím a od toho místa na Dněpru až k ústí Pripjati.

U skupiny armád „Střed“ začaly ruské protiútoky severně od Kurska 11. 7. Vedly do 5. 8. k dobytí Orlu. Mezi 26. 8. a 4. 9. se nepříteli zdařilo hluboký vlom směrem na Konotop–Něžin, které v následujících dnech mohl rozšířit. Koncem září dosáhli Rusové Dněpru u ústí Pripjati; fronta probíhala odtud přes Gomel východně od Dněpru na sever až k Veliži.

Ve druhé polovině října provedli Rusové přechod přes Dněpr mezi Dněpropetrovskem a Kremenčugem, koncem měsíce se německá fronta jižně od Záporoží zhroutila a do poloviny listopadu byla zatlačena zpět přes Dněpr. Zůstala zachována dvě předmostí, velké u Nikopole, menší dále na jih u Cher-

[448] Skupina armád toho jména nikdy neexistovala. Ewald von Kleist velel od 22. listopadu 1942 do března 1944 skupině armád „A“, v jejímž pásmu ležel v listopadu 1943 dolní Dněpr i Cherson; v březnu 1944 byl velení zbaven a vystřídal jej Schörner. Pojmenování podle velitele bylo dobovým územ u improvizovaných a dočasných svazků — Kleist sám dříve velel „tankové skupině Kleist“ (1940) a „armádní skupině Kleist“ (1942) —, u skupiny armád však nikoli.

sonu. Dále na severu dobyli Rusové mezi 3. a 13. 11. Kyjev a pronikli až k Žitomiru.

Hitler se rozhodl k protiútoku. Podle svého zlozvyku měla být tato akce vedena nedostatečnými silami. Využil jsem proto ve shodě s náčelníkem generálního štábu pozemního vojska 9. 11. 43 přednesu o tankových otázkách k tomu, abych Hitlerovi navrhl upustit od rozdrobených protiúderů a pro zamýšlený protiútok přes Berdičev směrem na Kyjev soustředit všechny tankové divize, jež byly jižně od Kyjeva k dispozici. K tomu jsem navrhl též přitažení tankové divize z nikopolského předmostí, jež bránil Schörner[449], jakož i tankových divizí skupiny armád Kleist, které střežily Dněpr u Chersonu. Užil jsem vůči Hitlerovi svou starou zásadu: „Pěstí, ne po kapkách!" Zapamatoval si ji sice, ale nikdy podle ní nejednal. Mé krátké memorandum bylo vzato na vědomí, ale námitka místních velitelů zabránila Hitlerovi mému návrhu vyhovět. Protiútok u Berdičeva, nasazený nedostatečnými silami, uvázl po těžkých zimních bojích v prosinci. Znovudobytí Kyjeva a získání dněperské linie se nezdařilo. 24. 12. 43 se Rusové znovu rozmáchli k úderu a zatlačili německou frontu přes Berdičev až před Vinnicu.

[287] Obzvlášť příznačné pro Hitlerovu útočnou taktiku bylo nasazení 25. tankové divize. K tomu však musím poněkud zpátky.

Po katastrofě u Stalingradu jsem řadu tam ztracených tankových divizí znovu postavil ze skrovných kmenů těch, kdo pro zranění, nemoc či z jiných důvodů unikli zajetí. Po ztrátě Afriky jsem naložil stejně se zbytky odtamtud zachráněnými. 21. tanková divize vznikla ve Francii z okupačních jednotek

[449] Ferdinand Schörner (12. 6. 1892 Mnichov – 2. 7. 1973 Mnichov), generál polní maršál od 5. 4. 1945 jako poslední jmenovaný, velitel skupin armád Jižní Ukrajina, Sever i Střed a podle Hitlerovy závěti poslední vrchní velitel pozemního vojska. Guderian ho uvádí jen jako bod v posloupnosti velitelů, bez jediného slova o tom, čím byl proslulý: popravami vlastních vojáků za „zbabělost" a přezdívkou „krvavý Ferdinand". Nad vlastními vojáky vynesl nesčetné rozsudky smrti a dezertéry dával věšet; v březnu 1945 se domáhal popravy generálmajora Hannse von Rohr, který odmítl dát střílet na ustupující, a OKH musel rozsudek změnit na degradaci a kárnou službu. Devátého května 1945, den po kapitulaci, opustil skupinu armád „Střed" a odletěl v civilu Fieselerem Storch do Rakouska s několika tisíci markami ze štábní kasy; Američané ho zadrželi a vydali Rudé armádě. V únoru 1952 jej sovětský soud odsoudil k pětadvaceti letům nucených prací a 15. ledna 1955 byl propuštěn; 15. října 1957 jej mnichovský zemský soud odsoudil ke čtyřem a půl roku za zabití — jako jediného německého polního maršála odsouzeného západoněmeckým soudem.

vybavených kořistní technikou[450]. 25. tanková divize byla týmž způsobem vytvořena v Norsku. Tato divize stála pod velením generála von Schella.

Schell byl mým spolupracovníkem na říšském ministerstvu obrany, když jsem v letech 1927–30 zpracovával otázku přepravy vojsk nákladními automobily. Dostal pak delší služební vyslání do Spojených států amerických, aby v zemi Henryho Forda[451] studoval otázky motorizace, a vrátil se odtud s mnoha podněty. Krátce před válkou se stal náčelníkem oddělení In 6 (K) ve Všeobecném úřadu pozemního vojska, a tím hlavním poradcem pro motorizaci pozemního vojska. Při velkém Hitlerově zájmu o tento problém nemohlo nedojít k tomu, že se oba muži sblížili. Schell byl chytrý, rozhodný a výmluvný muž. Dokázal Hitlera přesvědčit o svých myšlenkách o zjednodušení typů, velkosériové výrobě a jiných věcech, a byl následkem toho — v Německu vzácný případ — jmenován podstátním tajemníkem na říšském ministerstvu dopravy a pověřen rozvojem motorizace říše. Při této činnosti ovšem brzy narazil na odpor průmyslu a s ním spjatých stranických míst, která nechtěla upustit od zavedeného způsobu výroby. Tyto kruhy podryly Hitlerovu důvěru v Schellovu osobu, takže ho Hitler nechal padnout. Byl přeložen do Norska, do klidné země, kde nemohl sklízet žádné válečné vavříny. Čilý, neúnavný muž si tam ale brzy ze skrovných okupačních jednotek vytvořil použitelné vojsko.

Podporoval jsem jeho snahu doplnit své síly na tankovou divizi a zařídil jsem přesun tohoto svazku do Francie, když potřeby východní fronty po katastrofě „Citadely“ odčerpaly z Francie síly a tamní posádku zeslabily tak, že byla nutná náhrada. Mladé vojsko přirozeně potřebovalo přezbrojení moderní technikou místo dosavadní kořistní. Skoro ještě víc potřebovalo výcvik s těmito zbraněmi a ve svazku. Muselo být seznámeno se zkušenostmi z východu a mělo být nejprve postaveno před úkol, na nějž svým stupněm výcviku stačilo.

[450] Kořistní technikou se rozumí ukořistěná francouzská výzbroj z roku 1940 — tanky Renault R 35, Hotchkiss H 39, Somua S 35 a Char B, k tomu tisíce nákladních a osobních automobilů. Pro první linii se nehodila: jednomístné věže, nespolehlivá mechanika a chybějící náhradní díly ji odkazovaly na okupační a strážní službu, na výcvik, na tahače a na přestavby na samohybná děla. 25. tanková divize měla ještě v létě 1943 vedle německých typů čtyřicet hotchkissů a patnáct somuí.

[451] Henry Ford (1863–1947), americký průmyslník, zakladatel Ford Motor Company (16. 6. 1903), tvůrce modelu T (1908) a průkopník pásové výroby (1913). U Guderiana jen jako „země Henryho Forda“, kam byl generál von Schell vyslán studovat otázky motorizace. Zemřel 7. 4. 1947 na usedlosti Fair Lane v Dearbornu v Michiganu.

Co se však stalo? Začátkem října 1943 musela divize na Hitlerův rozkaz odevzdat přes 600 právě obdržených motorových vozidel 14. tankové divizi, rovněž nově sestavované a určené na východní válčiště, protože OKW a OKH byly toho názoru, že 25. tanková divize zůstane ještě dlouho

[288] ve Francii, a mohla by se tedy spokojit s podřadnou francouzskou technikou. Tímto odevzdáním byl poškozen v první řadě zásobovací aparát divize, který napříště zůstal použitelný jen pro západní válčiště. Tankový průzkumný oddíl se v té době přezbrojoval na obrněné transportéry. Ženisté dostali nová vozidla. I. prapor tankového granátnického pluku 146 dostal nové obrněné transportéry. Tankový pluk 9 nebyl ještě plně vystrojen. Dělostřelecký pluk 91 musel být přezbrojen z polských kořistních děl na německé lehké polní houfnice a kanóny ráže 10 cm. Protiletadlovému oddílu chyběla ještě jedna baterie, oddílu stíhačů tanků rota s výzbrojí útočnými děly. Rádiová výstroj byla neúplná. Všechny tyto nedostatky byly známy. Měly být ve Francii v klidu odstraněny.

Přesto byla divize v polovině října rozkazem určena k odjezdu na východ. Podal jsem okamžitě u Hitlera námitku a požádal ho, aby vyčkal další mé prohlídky, abych získal spolehlivý obraz o výkonnosti divize a nevystavil ji nehotovou těžkému boji na východní frontě. Odjel jsem neprodleně do Francie a odtud jsem po prohlídce vojska a zevrubné rozmluvě se Schellem a veliteli jednotek hlásil, že divize potřebuje ještě nejméně čtyři týdny, aby byla vystrojena svou novou technikou a nouzově vycvičena. To hlášení šlo telegraficky. Zkřížilo se už s rozkazem k odjezdu. Hitler, OKW ani OKH nevzali ohled ani na hlášení vojska, ani na hlášení odpovědného generálního inspektora. Odjezd byl s konečnou platností stanoven na 29. října.

Nestačilo, že divize byla nehotová. Ani sled přeprav na východ neodpovídal přáním divize, ani situaci na frontě. Navíc byl cestou několikrát změněn. Oddíl stíhačů tanků byl rozdělen po jednotlivých dělech na celou přepravu. Abych bojovou sílu divize zvýšil, dal jsem jí přidělit nově postavený oddíl Tigerů 509. Ovšem ani výstroj tohoto oddílu nebyla ještě dokončena; k tomu byla právě v tom okamžiku nařízena výměna velitele. V okamžiku odjezdu starý velitel již odcestoval a nový ještě nedorazil.

Divize byla tímto překotným způsobem přivedena ke skupině armád „Jih“. Ta určila vykládku kolových částí divize v prostoru Berdičev–Kazatin, vykládku pásových částí v prostoru Kirovograd–Novoukrainka, přičemž divizi zůstalo nejasné, zda tahače dělostřelectva a obrněné transportéry

patří k prvním, nebo k druhým. Oba vykládací prostory ležely asi tři denní pochody od sebe. První důstojník generálního štábu s předem přepraveným personálem odjel přes Berdičev do Novoukrainky, velitel divize k hlášení u skupiny armád

[289] do Vinnice. V Berdičevě měl vykládací důstojník řídit vykládku a shromáždění kolových částí — tedy jednotek vybavených kolovými vozidly. 6. listopadu měly začít shromažďovací pochody. Telefonní spojení k vyloženým jednotkám neexistovala. Předávání rozkazů se muselo dít posly v motorových vozidlech.

5. listopadu došlo k hlubokému nepřátelskému vlomu u Kyjeva[452]. 6. listopadu rozkázala skupina armád v tomto smyslu: „25. tanková divize se podřizuje 4. tankové armádě a s dostupnými kolovými částmi, vyrážejíc ještě 6. 11., bude přivedena k Bílé Cerkvi. Má se shromáždit v prostoru Bílá Cerkev–Fastov. Své shromáždění si chrání sama. Pásové části budou přivedeny znovu z prostoru Kirovogradu."

Skupině armád byl stav divize znám.

V 16,00 shromáždil velitel divize zatím přítomné velitele k převzetí rozkazu. Pro každého velitele pluku a oddílu byla k dispozici jen jedna mapa 1 : 300 000.

Velitel divize měl v tomto okamžiku k dispozici tyto jednotky:

Jednotka	Stav
Tankový granátnický pluk 146	štáb pluku, 2 štáby praporů *(částečně)*, po 2 rotách na prapor
Tankový granátnický pluk 147	totéž
Tankový pluk 9	štáb pluku, štáb II. oddílu, části různých rot, celkem 30 Panzerů IV a 15 Tigerů

[452] Vlom skončil ztrátou města. Sovětský útok z ljutežského předmostí začal 3. listopadu 1943 a 6. listopadu v 6.50 byl Kyjev v ruských rukou; Fastov, železniční uzel asi padesát kilometrů jihozápadně, obsadila 3. gardová tanková armáda 7. listopadu. Boje o Kyjev mají českou souvislost: zúčastnila se jich 1. československá samostatná brigáda, přes tři a půl tisíce mužů s vlastním tankovým praporem vyzbrojeným T-34 a T-70. Na okraj města se probila 5. listopadu, do středu v časných ranních hodinách 6. listopadu, a při tom postupu měla třicet mrtvých a osmdesát raněných.

Jednotka	Stav
Tankový dělostřelecký pluk 91	štáb pluku, štáb I. oddílu, 1. a 2. baterie; mimo to personální jednotka III. oddílu *(bez děl)*
Oddíl stíhačů tanků	štáb a jedna složená rota
Tankový spojovací oddíl	dosti úplný, avšak bez velitele, který byl u předem přepraveného personálu
Tankový ženijní prapor	úplný, bez lehké ženijní kolony a bez mostní kolony
Protiletadlový oddíl	štáb a 1 baterie

U velitele divize byl pouze pobočník a dva ordonanční důstojníci s několika motorovými vozidly a motocyklovými spojkami.

Vzhledem k tísnivé situaci se velitel divize rozhodl dosáhnout úseku západně od Bílé Cerkve přes Kazatin–Skviru v několika pochodových skupinách, jejichž složení se řídilo pochodovou pohotovostí vojsk a jejich vzdáleností od výchozího bodu divize. V tamním prostoru chtěl vyčkat a zajistit shromáždění zbytku divize. Domníval se, že 6. 11. nebude moci vyrazit dříve než ve 22,00, protože předávání rozkazů motorovými vozidly zabíralo mnoho času. Rádiové podklady ještě chyběly; mimo to bylo prozatím nařízeno rádiové ticho.

Poté co byli velitelé propuštěni ke svým vojskům, rozkázala 4. tanková armáda, s níž se podařilo navázat telefonní spojení: „25. tanková divize dosáhne urychleně Fastova, který je třeba za všech okolností udržet. Velitel 25. tankové divize se stává bojovým velitelem Fastova. Podřizují se mu tam dva prapory zemských střelců[453]

[290] a jeden prapor vojáků na dovolené, jakož i pluk SS-tankové granátnické divize ‚Reich', který dorazí večer." Jako pochodová cesta byla rozkázána

[453] Zemské střelecké prapory (Landesschützen-Bataillone) byly zázemní strážní útvary starších záložníků s omezenou bojovou hodnotou; střežily nádraží, sklady a zajatecké tábory a pro boj v poli určeny nebyly. Prapor vojáků na dovolené (Urlauber-Bataillon) byl improvizovaný útvar, sestavený z mužů, které ruský postup zastihl na dovolené nebo na cestě k vlastním útvarům. Oba názvy jsou pro smysl místa podstatné: Guderian jimi ukazuje, čím se v listopadu 1943 vyplňovala fronta a co bylo 25. tankové divizi dáno k ochraně křídla.

Kazatin–Skvira–Popelnja–Fastov; tuto cestu však bylo nutno kvůli mostu zničenému partyzány opustit a místo ní zvolit polní cestu východně od Skviry.

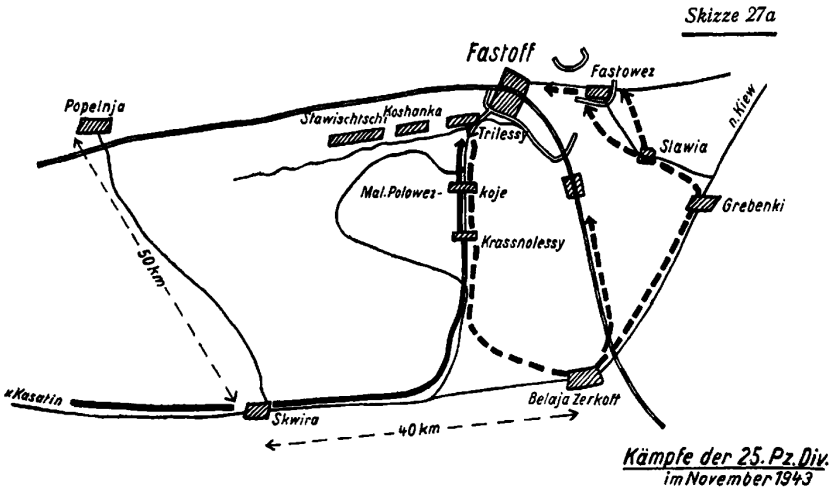
Velitel divize se rozhodl jet v čele první pochodové skupiny. Pochod byl zahájen přesně a probíhal zprvu hladce. Ve druhé polovině noci nastaly zpětně proudícími kolonami, které náležely téměř výhradně letectvu, značné zácpy, jež si vyžádaly energický zásah velitele divize. Dosud suché počasí se zhoršilo; nastal trvalý déšť, který vydržel po celé příští dny a uvedl cesty do neprůjezdného stavu. Kolová vozidla byla donucena k velkým objížďkám, zatímco pásová vozidla pokračovala v cestě sama. Spojení mezi pochodovými skupinami se přetrhlo.

7. 11. kolem 12,00 v poledne se od vracejících se vojáků dozvěděli, že nepřítel již vnikl do Fastova. Velitel divize spěchal s jedním ze svých ordonančních důstojníků dopředu, aby zahájil útok na Fastov. Protože se už cestou opakovaně dostal pod palbu z pušek, nasedl do obrněného transportéru; jeho ordonanční důstojník tvořil v jiném čelo. V tomto uspořádání narazil na ruské tanky T-34. Následující 9. rota pluku 146 se svými čtyřmi těžkými pěchotními děly se dostala pod palbu a propadla panice. Velitel divize jel nyní vstříc II. praporu tankového granátnického pluku 146, nacházejícímu se na přibližovacím pochodu. Zastihl i toto vojsko na ústupu, podařilo se mu však zastavit je, znovu uspořádat a dovést je vpřed k Trilisům. Zůstal u vojska, aby nedošlo k nové panice, a rozkázal mu zakopat se, jakmile nastal soumrak. Za tmy se ruské tanky dostaly do trénu praporu a zčásti jej vyřadily z boje.

Velitel divize se nyní rozhodl prorazit v noci směrem na Fastov skrze ruské tanky, které se kolem něho rojily, aby dosáhl napojení na části své divize, jež tam postoupily vpřed. Začátek a konec malé bojové skupiny tvořila vždy jedna rota pěšky; vozidla a těžké zbraně přišly doprostřed. Generál von Schell pochodoval v čele. Tak se mu za prudkých bojů podařilo kolem 4,00 ráno 8. 11. uniknout z obklíčujícího kruhu ruských tanků[454] a kolem 14,00 dorazit k velitelskému stanovišti XXXXVII. tankového sboru v Bílé Cerkvi, jemuž byla divize nyní podřízena.

[454] Vyprávění se tu v knize láme. Divize se v listopadu 1943 podílela na německých protiútocích u Fastova a Žitomiru, ztráty však byly těžké a připisovaly se nezkušenosti. Do počátku roku 1944 pozbyla útočné schopnosti; při ústupu Ukrajinou byla s 1. tankovou armádou obklíčena v tzv. Hubeho kotli, zmenšila se asi na osm tisíc mužů a byla téměř zničena. V dubnu 1944 ji odvezli do dánského Aalborgu k novému postavení. Na frontu se vrátila v září 1944 u Varšavy.

Mezitím byly jiné části divize pod plukovníkem svobodným pánem von Wechmar[455] nasazeny přes Grebenki–Slawiu na Fastov. K nim se generál von Schell odebral 9. 11. zrána. Vesnice Fastovec, ležící východně od Fastova, se ukázala silně obsazená a musela být napadena. Byla kolem poledne dobyta pod osobním vedením velitele divize, přičemž útok

291

Skizze 27a — *Kämpfe der 25. Pz.Div. im November 1943*. Strana 291 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Belaja Zerkoff	Bílá Cerkev	
Mal. Polowez-koje	Malopolovecke	Малополовецьке / Malopolovecke, Fastivský raj
Slawischtschi	Slavišči *	nedoloženo

[292] na Fastov pak pokračoval. Protivník utrpěl těžké ztráty. 10. 11. dospěl

[455] Nejpravděpodobněji jde o Irnfried Krafft Alexander Freiherr von Wechmar (1899–1959), plukovník; Rytířský kříž dostal 13. 4. 1941 ještě jako podplukovník a velitel průzkumného oddílu 3 v Africe, po válce byl novinářem a plukovníkem v záloze Bundeswehru, zemřel v Bonnu. Jeho velení části 25. tankové divize v listopadu 1943 na Ukrajině se však v dostupných zdrojích nepotvrdilo — seznam velitelů divize ho neuvádí a ztotožnění zůstává nejisté.

útok až k okraji Fastova, narazil však pak v místě a jižně od něho na přesilu nepřítele, takže se bylo nutno spokojit s vyčištěním Slawie. Přece jen byl i protivník zadržen v dalším pronikání.

Divize byla v nehotovém stavu a rozdrobená přivedena do zvlášť obtížné situace, v níž jí — přes osobní nasazení generála von Schella — nemohl být dopřán žádný úspěch. Způsobila sice protivníkovi silné ztráty, ale i sama utrpěla značné újmy. Chybějící bojová zkušenost mladého vojska vedla zprvu k několika projevům paniky, než si muži na obtížné poměry východní zimní války zvykli. Místní velení *(skupina armád, armáda a tankový sbor)* bylo tísní okamžiku přinuceno nasadit divizi okamžitě popsaným způsobem. Nejvyššímu velení je však nutno učinit výtku, že nedovedlo se silami mladého vojska zacházet úsporněji.

V pozdějších bojích od 24. do 30. 12. 43 byla politováníhodná divize znovu přivedena do nešťastné situace a na frontě široké 40 km napadena přesilou a zatlačena. Utrpěla tak těžké ztráty, že bylo nutné téměř úplné nové postavení. Hitler a OKH ji chtěli rozpustit. Zabránil jsem tomu tehdy, protože divize za svůj osud nemohla. Generál von Schell těžce onemocněl a musel opustit frontu. Velmi trpěl nezaslouženým zhroucením své divize, kterou měsíce budoval s velkou láskou a s velkou obratností. Hitlerova nedůvěra k němu zabránila, aby znovu dostal velení. Tak zůstala jeho pracovní síla i jeho velký organizační a učitelský talent nevyužity.

Abych pro západní frontu vytvořil aspoň ještě něco, nařídil jsem soustředění všech učebních jednotek škol do „tankové učební divize“ (Panzer-Lehr--Division), která byla cvičena ve Francii. Dostala novou techniku a vybrané důstojníky. Jejím velitelem se stal můj starý Ia, generál Bayerlein. Sestavení této divize schválil Hitler v prosinci. „Nečekaná pomoc, se kterou jsem nepočítal.“

Na frontě mezitím pokračovaly prudké boje téměř nepřetržitě. U skupiny armád „Střed“ se Rusům zdařil vlom mezi Pripjatí a Berezinou přes Rečicu. O Vitebsk a Nevel se zarputile zápasilo. Gomel a Propojsk byly ztraceny, ale východně od Mogileva a Orši zůstalo předmostí na východním břehu Dněpru.

Otázka je oprávněná, zda držení předmostí přes Dněpr mělo v této situaci, která znovuzahájení ofenzivy východním směrem vylučovala patrně navždy, ještě nějaký smysl. U Nikopole chtěl Hitler

[293] těžit tamní ložiska manganu. To byl aspoň válečně hospodářský důvod, ovšem slabý a — jak jsme viděli — operačně škodlivý. U všech ostatních by bývalo lepší ustoupit za široký říční úsek, vyčlenit zálohy, v první řadě tankové divize, a s takto získanými silami bojovat pohyblivě, „operovat“. Ale když Hitler slyšel slovo „operovat“, rozzlobil se. Domníval se, že generálové pod „operováním“ rozumějí vždycky ústup, a trval proto s fanatickou zatvrzelostí na udržení terénu i tam, kde to bylo škodlivé.

Těžké, ztrátové zimní boje OKH zcela pohltily. Nenapadlo nikoho pomyslet na vyčlenění sil pro západ a na invazi, kterou tam bylo na jaře 1944 s jistotou čekat. Pokládal jsem proto za svou povinnost stále znovu připomínat včasné stažení tankových divizí z fronty a jejich doplnění. Ačkoli OKW muselo pro své zanedlouho nejdůležitější válčiště projevovat největší zájem, nenašel jsem u něho žádnou podporu. Uvolňování sil pro západ se tak stále znovu zdržovalo, až jsem jednoho dne za Zeitzlerovy přítomnosti o tom Hitlerovi ještě jednou přednesl. Šlo o stažení jedné tankové divize. Zeitzler hlásil, že stažení je jasně rozkázáno. Musel jsem mu odporovat, protože rozkazy OKH nechávaly otevřená četná zadní vrátka pro sobecké frontové generály. Má poznámka v tom smyslu narazila na rozhořčenou námitku náčelníka generálního štábu. Avšak naposledy vydaný rozkaz OKH ke stažení jedné divize zněl asi takto:

> „X. tanková divize se pokud možno ihned stáhne[456] z fronty, jakmile to bojová situace dovolí. Bojové skupiny zůstávají b. a. w. u nepřítele. Počátek stahování se hlásí.“

Pro slova „bis auf weiteres“ (až na další) se v rozkazech OKH užívalo zkratky „b. a. w.“, z čehož je vidět, že byla velmi běžná, ba tvořila pravidlo. Následkem takového rozkazu pak bylo, že nejprve vrchní velitel skupiny armád nebo armády, která měla divizi předat, prohlásil, že bojová situace stažení ještě nedovoluje. Než je dovolila, uplynuly často týdny. Bojové skupiny, které i pak ještě zůstávaly u nepřítele, přirozeně zahrnovaly bojově nejsilnější části divize, zvláště tanky a tankové granátníky, na jejichž doplnění právě záleželo. Prakticky se tedy objevily nejprve stejně úplné zásobovací kolony, pak nanejvýš divizní štáb a obstojně úplné dělostřelectvo, zatímco k hlavnímu úkolu jsem se dostat nemohl, protože nejdůležitější

[456] **„X.“ je zástupný znak za libovolné číslo**, ne desátá tanková divize — Guderian cituje typickou formulaci rozkazu, ne konkrétní dokument. *(10. tanková divize v té době už neexistovala: zanikla v květnu 1943 v Tunisku.)*

svazky zůstávaly nasazeny. Zeitzler se na mě velmi zlobil, ale zájem západu nesměl být zanedbán.

Do začátku invaze 6. června 1944 se nouzově podařilo připravit na západě deset tankových a tankových granátnických divizí, poněkud je doplnit

[294] a vycvičit. K tomu se bude třeba ještě vrátit. Výcvikem těchto svazků, k nimž se ještě připojily tři záložní tankové divize z náhradních útvarů, přeložené z říše do Francie, jsem pověřil svého starého osvědčeného druha ve zbrani, generála svobodného pána von Geyr, jemuž Hitler po opakovaných sporech ještě nechtěl znovu svěřit frontové velení. Geyrovo služební místo se nazývalo „General der Panzertruppen West". Územně a operačně podléhal vrchnímu veliteli Západ, polnímu maršálu von Rundstedtovi, pokud však šlo o jeho činnost uvnitř tankového vojska, mně. Naše spolupráce byla opět plná důvěry a — jak věřím — pro vojsko užitečná.

Z událostmi bohatého roku 1943 stojí za zmínku ještě několik setkání. Vyprávěl jsem už, že jsem při své nástupní návštěvě u Goebbelse zmínil nedostatečný výkon nejvyššího vojenského velení a požádal ministra, aby se u Hitlera zasadil o jeho nové uspořádání, jímž by byl osobní vliv Hitlera na vedení operací zatlačen jmenováním náčelníka generálního štábu branné moci s potřebnými plnými mocemi. Goebbels sice označil tu otázku za velmi choulostivou, přesto však přislíbil svou součinnost v daný čas. Při ministrově pobytu ve Východním Prusku koncem června 1943 jsem ho znovu vyhledal a připomněl mu naši první rozmluvu. Ihned na téma přistoupil, připustil narůstající zhoršování válečné situace a zamyšleně řekl: „Když si představím, že by Rusové přišli do Berlína a že by člověk musel možná otrávit ženu a děti, aby nepadly do rukou těch ukrutných nepřátel, pak mi vaše otázka vždycky leží na duši jako můra."

Goebbels si byl jasně vědom následků, které muselo mít další vedení války podle dosavadních zvyklostí, ale bohužel ze svého poznání nevyvodil žádné závěry. Nikdy se neodvážil mluvit s Hitlerem a působit na něj ve smyslu mých podnětů.

Pokusil jsem se proto nejprve sondovat Himmlera, narazil jsem však na tak neprůhledný postoj, že jsem to vzdal a o otázce omezení Hitlerových pravomocí s ním nejednal.

V listopadu jsem se odebral k Jodlovi a předložil mu návrh na jinou organizaci nejvyššího velení, při níž by rovněž náčelník generálního štábu branné

moci vykonával skutečné řízení operací, čímž by byl Hitler omezen na své vlastní pole působnosti, na nejvyšší řízení politiky a vedení války. Poté co jsem svůj návrh zevrubně odůvodnil, odpověděl Jodl lakonicky: „Znáte lepšího nejvyššího velitele než Adolfa Hitlera?“ Jeho tvář zůstala nehybná a celé jeho vystupování vyjadřovalo ledové odmítnutí. Za těchto okolností jsem svůj návrh sebral a opustil místnost.

[295] V lednu 1944 jsem byl Hitlerem pozván k snídani: „Darovali mi čírku. Víte, že jsem vegetarián. Chcete se mnou posnídat a tu čírku sníst?“ Jedli jsme mezi čtyřma očima v malém pokoji, osvětleném skrovně jediným oknem, u malého kulatého stolu. V pokoji byla jen ovčácká fena Blondi. Hitler ji krmil několika kousky suchého chleba. Komorník Linge, který nás obsluhoval, přicházel a odcházel mlčky a neslyšně.

Přišla vzácná příležitost nadhodit a probrat choulostivé otázky. Po několika úvodních obratech se rozhovor obrátil k válečné situaci. Přivedl jsem řeč na spojenecké vylodění na západě, které bylo pravděpodobně na jaře na spadnutí, a poznamenal, že dosud dostupné zálohy jsou nedostatečné. Aby se uvolnilo více sil, musí být východní frontě propůjčena silnější obranná moc. Divím se prý, že nikoho nenapadne vyztužit frontě záda dobrým opevněním země a zřizováním týlových obranných pásem. Zvláště obnovení starých německých a ruských pevností je podle mého mínění způsobilé nabídnout lepší obranné vyhlídky než prohlašování otevřených míst za „pevná místa“[457] — a to zpravidla teprve v posledním okamžiku, kdy už se nedá nic udělat, aby se to jméno ospravedlnilo. Tím jsem rovnou píchl do vosího hnízda.

> „Věřte mi! Jsem největší stavitel pevností všech dob. Zřídil jsem Západní val; zřídil jsem Atlantický val. Zabudoval jsem tolik a tolik tun betonu. Vím, co znamená stavět pevnosti. Pro východ chybějí pracovní síly, materiál, dopravní prostředky. Železnice už teď nestačí frontu zásobovat. To nemohu ještě k tomu dopravovat na frontu vlaky se stavebninami.“

[457] **„Pevná místa“ (Feste Plätze)** zavedl Vůdcův rozkaz č. 11 z 8. března 1944. Určená města měla být držena i po obklíčení, vázat co nejvíc nepřátelských sil a nesměla být vyklizena bez Hitlerova svolení; velitel za to odpovídal osobně, a to i tehdy, když místo žádné opevnění nemělo. V praxi to vedlo k opakované ztrátě celých posádek — v červnu 1944 ve Vitebsku, Bobrujsku a Mogilevu. Guderian zde proti tomu namítá, že otevřené město se prohlášením neopevní.

Měl svá čísla dobře v hlavě a ohromoval — jako vždy — přesnými údaji, které v tu chvíli nebylo možné vyvrátit. Přesto jsem živě odporoval. Věděl jsem, že úzké hrdlo železnice začíná teprve východně od Brestu-Litevského, a snažil jsem se mu vyložit, že mnou navrhované budování nevyžaduje žádné přepravy na frontu, nýbrž jen k linii Bugu a Němenu; že potud výkonnost železnice stačí; že o místní stavebniny ani o pracovní síly by sotva byla nouze; že však válku na dvou frontách lze vést dál s nadějí na úspěch jen tehdy, dokáže-li se aspoň jedna fronta přechodně umrtvit, a to aspoň na tak dlouho, dokud se druhá znovu neupevní. Když se tak dobře postaral o západ, nestojí přece nic v cestě udělat totéž i pro východ.

Zahnán do úzkých, přišel teď ale Hitler s mnohokrát slyšeným argumentem: generálové na východě by mysleli jen na ústup, kdyby za jejich frontou dal stavět pevná postavení nebo pevnosti. Nic ho od tohoto předpojatého mínění nedokázalo odvrátit.

[296] Rozhovor se tím obrátil ke generálům a k nejvyššímu velení. Protože mé návrhy dojít nepřímou cestou k soustředění vojenského velení a k omezení bezprostředního Hitlerova vlivu ztroskotaly, pokládal jsem za svou povinnost navrhnout teď Hitlerovi samému, aby náčelníkem generálního štábu branné moci jmenoval generála, jemuž důvěřuje, a odstranil tak souběžnost a zmatek mezi velitelským štábem branné moci, OKH, letectvo, válečné loďstvo a Waffen-SS a dosáhl úspěšnějšího řízení celkových operací než dosud. Ale i tento pokus zcela ztroskotal. Hitler se odmítl rozloučit s polním maršálem Keitelem. Ve své nedůvěře okamžitě vycítil, že ho někdo chce omezit. Nedosáhl jsem ničeho. Byl vůbec nějaký generál, jemuž Hitler důvěřoval? Po tomto rozhovoru mi bylo jasné, že na tuto otázku lze odpovědět jen „Ne“.

Zůstalo tedy všechno při starém. Bojovalo se dál o každý čtvereční metr půdy. Nikdy nebyla situace, která se stala beznadějnou, napravena včasným úhybným manévrem. Ale ještě mnohokrát se mě Hitler s pohaslým pohledem ptal: „Nevím, proč se u nás už dva roky všechno nedaří?“ — aniž by se ovšem zabýval mou pokaždé stejnou odpovědí: „Změňte způsob.“

Rok rozhodnutí

Rok 1944 začal na východní frontě zuřivými ruskými útoky kolem poloviny ledna. U Kirovogradu byli Rusové zprvu odraženi. 24. a 26. 1. začal útok do kleští proti vyčnívajícímu oblouku německého postavení západně od Čerkas,

30. 1. úder proti německému výběžku postavení východně od Krivého Rogu. Oba útoky se zdařily. Ruská přesila byla značná. Útočilo:

u skupiny armád „Jižní Ukrajina“	34 střeleckých svazků, 11 tankových svazků
u skupiny armád „Severní Ukrajina“	67 střeleckých svazků, 52 tankových svazků

Ve druhé polovině února panoval na frontě poměrný klid, ale 3., 4. a 5. března se Rus znovu dal do pohybu a zatlačil německou frontu k Jižnímu Bugu a za něj.

U skupiny armád „Střed“ se podařilo frontu v podstatě udržet do konce března.

V dubnu byl na jihu ztracen poloostrov Krym až na Sevastopol. Jižní Bug byl překročen, rovněž horní tok Prutu a Siretu. Černovcy padly do rukou nepřítele. Pak zde po ztroskotání posledního velkého ruského útoku a po ztrátě Sevastopolu nastal až do srpna klid.

[297] V lednu se nepřítel rozhodl k útoku i před skupinou armád „Sever“. Dosáhl zprvu jen nepatrných úspěchů severně od Ilmeňského jezera a jihozápadně od Leningradu. Od 21. ledna však nasadil do boje silné síly a zatlačil německou frontu za Lugu a v únoru za Narvu. Do konce března byli Němci zatlačeni za Velikou, za Pskovské a za Čudské jezero. Zde se udrželi.

Východní fronta měla nyní krátký oddech až do 22. června. Spotřeba sil zimního tažení byla veliká. Zálohy k dispozici nebyly. Co bylo postradatelné, muselo za Atlantický val — který nebyl valem, nýbrž pevnostní atrapou k zastrašení.

V té době se mi dostalo ještě jednoho nepříjemného zvláštního úkolu od Hitlera. Jako obvykle hledal obětní beránky za různé ústupy a kapitulace uplynulé zimy. Mimo jiné učinil generálplukovníka Jaeneckeho[458] odpovědným za ztrátu Krymu. Údajné výroky vysokých stranických funkcionářů ho

[458] Erwin Jaenecke (1890–1960) — * 22. 4. 1890 Freren, † 3. 7. 1960 Kolín nad Rýnem. Generálplukovník. Od 25. 6. 1943 velitel 17. armády na Kavkaze a na Krymu; 29. 4. 1944 naléhal na Hitlera, aby Sevastopol vyklidil, byl zbaven velení, zatčen v Rumunsku a postaven před válečný soud za ztrátu Krymu. Guderian byl jmenován zvláštním vyšetřovatelem — s pokynem, že za Krym musí padnout oběť — a, jak sám popisuje, vedl vyšetřování zdržovacím způsobem; v červnu 1944 byl Jaenecke bez rozruchu zproštěn, 31. 1. 1945 zbaven služby. 15. 6. 1945 za-

v tom podezření utvrdily. Dostal jsem příkaz případ Jaenecke vyšetřit — zároveň s pokynem, že za Krym musí padnout oběť. Při tehdejším Hitlerově naladění mohlo pomoci jen zdržující vedení vyšetřování. Pustil jsem se tedy do práce velmi důkladně a zevrubně vyslechl všechny jakkoli přicházející v úvahu osobnosti, zvláště stranické funkcionáře. Jaenecke si příležitostně stěžoval na mou pomalou metodu. Jsem však přesvědčen, že jsem mu osvobozujícím výrokem, k němuž nakonec došlo, posloužil víc než rychlým vyšetřením a přednesením jeho výsledku v nevhodném okamžiku.

Jak už bylo zmíněno, zaměstnávala mě otázka obrany západní fronty silně už v roce 1943. Kolem přelomu roku zabírala tato otázka stále širší prostor. V únoru jsem se odebral do Francie k prohlídkám a k rozmluvám s polním maršálem von Rundstedtem a generálem svobodným pánem von Geyr. Shodně jsme byli toho názoru, že vzhledem k převaze nepřátelských loďstev a letectev je obrana velmi ztížena. Zvláště nepříznivě se musela vzdušná převaha projevit na všech pohybech. Ty by se pravděpodobně mohly konat dost rychle a soustředěně jen v noci. Podle našeho názoru šlo především o to připravit dostatečné zálohy tankových a tankových granátnických divizí, a to tak daleko odsazené od takzvaného Atlantického valu, aby jejich pohyby zůstaly po rozpoznání invazní fronty ještě proveditelné a daly se usnadnit přípravami ohledně budování silniční sítě a říčních přechodů *(podvodní a lodní mosty)*.

Při prohlídkách vojsk se již nyní ukázalo, jak obrovská byla nepřátelská vzdušná převaha. Nepřátelské letecké svazky cvičily

[298] nad našimi cvičícími vojsky a nikdy nebylo jisté, zda se náhle nespustí nad cvičištěm požehnání bomb.

Po návratu do Vůdcova hlavního stanu jsem se informoval o bojových směrnicích, vydaných OKW pro západní frontu, a o dostupných zálohách. Přitom vyšlo najevo, že zvláště tankové divize, na nichž v první řadě záleželo, stály velmi těsně u pobřeží. Ze svého rozestavení se daly v případě vylodění

tčen Sověty, odsouzen k 25 letům nucených prací za válečné zločiny spáchané jeho armádou roku 1942, propuštěn 1955. Generálplukovník Erwin Jaenecke (22. 4. 1890 Freren – 3. 7. 1960 Kassel) velel 17. armádě od 25. června 1943. Po dubnové audienci, na níž žádal vyklizení Sevastopolu, byl při zpáteční cestě zadržen v Galaci a postaven před válečný soud pro ztrátu Krymu; odsouzen nebyl, 31. ledna 1945 však byl zbaven služby. V červnu 1945 padl v Bavorsku do zajetí, sovětský vojenský tribunál jej odsoudil k smrti a rozsudek změnil na pětadvacet let nucených prací; propuštěn byl v říjnu 1955. Údaj, že vyšetřování protahoval Guderian a tím Jaeneckeho zachránil, se v literatuře opakuje, opírá se však o tuto pasáž; jiný pramen pro něj není.

nepřítele na jiném než očekávaném místě sotva dost rychle vyvést a přesunout. Zmínil jsem tuto chybu při jednom přednesu před Hitlerem a navrhl jiné členění motorizovaných sil. Hitler odvětil: „Zvolené členění spočívá na návrzích polního maršála Rommela. Nechtěl bych přes hlavu polního maršála, který velí na místě, a aniž bych ho vyslechl, rozkázat něco docela jiného. Jeďte ještě jednou do Francie a promluvte si o tom s Rommelem."

V dubnu jsem se do Francie odebral znovu. Nepřátelské letectvo cvičilo ještě pilněji a začínalo už také s operačním bombardováním. Tak byl náš tankový tábor v Camp de Mailly několik dní po mé tamní prohlídce zcela zničen. Bylo zásluhou prozíravosti generála svobodného pána von Geyr, že vojsko i technika byly — velmi k nelibosti mužů — ubytovány ve vesnicích a lesích stranou tábora, takže nevznikly žádné ztráty, které by stály za zmínku.

Po nové poradě s polním maršálem von Rundstedtem a s důstojníky generálního štábu jeho štábu o členění záloh jsem se podle příkazu odebral s Geyrem k polnímu maršálu Rommelovi do La Roche-Guyon.

Rommela jsem znal už z mírové doby. Byl velitelem goslarského myslivecké praporu, z něhož jsem vyšel a k němuž jsem vždy udržoval nejlepší kamarádské vztahy. Pak jsme se setkali v polském tažení, když Hitler v září 1939 navštívil po bitvě v koridoru můj sbor. Rommel byl tehdy velitelem Vůdcova hlavního stanu. Později přestoupil k tankovému vojsku a s vyznamenáním velel 7. tankové divizi ve Francii 1940, potom Afrikakorpsu a tankové armádě v Africe, a tam založil svou válečnou slávu.

Rommel nebyl jen otevřený, přímý charakter a statečný voják; byl nadto velitelem velkého nadání. Měl energii i jemný cit pro situaci, z nejobtížnějších situací vždy ještě našel východisko, vojáci mu leželi na srdci a svou pověst měl právem. V uplynulých letech jsme se častěji scházeli k výměně zkušeností a byli jsme v nejlepším souladu. V září 1942, když se musel pro nemoc vrátit do vlasti, požádal Rommel Hitlera, aby mě jmenoval svým zástupcem v Africe — ačkoli věděl, že jsem se s Hitlerem rozkmotřil. Ten návrh byl tehdy příkře odmítnut. To bylo mé štěstí, protože krátce nato došlo k porážce u El Alameinu, které bych byl pravděpodobně právě tak málo s to zabránit

[299] jako Stumme[459] a jeho nástupce, Rommel sám.

[459] Georg Stumme (1886–1942), generál tankových vojsk (dříve generál jezdectva). Roku 1939 velitel 2. lehké divize v Polsku, z níž vznikla 7. tanková divize (tam ho v únoru 1940 vystřídal Rommel); od začátku roku 1940 velící generál XXXX. sboru, od roku 1942 tankového. Po ztrátě tajných dokumentů 23. tankové divize byl v červenci 1942 odvolán a odsouzen k pěti

Smutné zkušenosti, které si Rommel přivezl z Afriky, ho o obrovské vzdušné převaze západních mocností přesvědčily tak důkladně, že pokládal pohyby větších svazků za vyloučené. Nevěřil dokonce už ani v možnost nočních přesunů tankových a tankových granátnických divizí. Tento jeho názor byl ještě posílen jeho zážitky v Itálii v roce 1943. Generál svobodný pán von Geyr se proto při svých přednesech o seskupení pohyblivých záloh za atlantickou frontou už dostal do rozporu s Rommelovými názory, když se zasazoval o pohyblivé použití těchto sil a o jejich odpovídající rozestavení. O záporném výsledku těchto rozmluv jsem věděl. Nepřekvapilo mě proto velmi temperamentně a rozhodně přednesené Rommelovo odmítnutí, když jsem se přimlouval za odsazení tankových sil od pobřeží. Rommel ten návrh rovnou odmítl a poukázal na to, že mně jako bojovníku východní fronty chybějí jeho zkušenosti z Afriky a z Itálie, že mě v tom převyšuje a že není ochoten nechat se ve svých přesvědčeních zviklat.

Spor s Rommelem o otázku členění motorizovaných záloh nesliboval při tomto postoji žádný výsledek. Vzdal jsem se tváří v tvář tomuto zřetelnému odmítnutí dalších pokusů o přemlouvání a rozhodl se přednést svůj odchylný názor ještě jednou u Rundstedta a u Hitlera. Bylo mi přitom jasné, že západní fronta už nemůže dostat víc tankových a tankových granátnických divizí, než už měla. Jen dvě divize SS, 9. a 10., které byly na jaře zapůjčeny na východ, se měly po zahájení invaze vrátit na západ. Nemohl jsem proto ani Rommelovi dát žádné přísliby jdoucí nad tento rámec. Celkové velení na západě vrchním velitelem Západ mohlo být usnadněno jen tím, že by mu byly uvolněny zálohy OKW a přiznána neomezená velitelská pravomoc nad skupinou armád Rommel. Nestalo se ani jedno.

Rommel od převzetí velení nad skupinou armád „B“ ve Francii udělal pro obranyschopnost Atlantického valu ve svém obvodu velmi mnoho. V souladu se směrnicí považovat pobřeží za hlavní bojovou linii se postaral o obranu předpolí pobřeží kladením překážek do vody. V zázemí byl terén, v němž pokládal výsadky za pravděpodobné, hustě posázen kůlovými překážkami, takzvaným Rommelovým chřestem. Bylo provedeno rozsáhlé zaminování. Všechna vojska jeho velitelského obvodu musela věnovat veš-

letům pevnostního vězení, po několika týdnech však na zásah polního maršála von Bocka propuštěn. Dne 22. 9. 1942 převzal v Rommelově zastoupení tankovou armádu Afrika a 24. 10. 1942 u El Alameinu zemřel na srdeční infarkt, když jeho vůz bez ochranného doprovodu padl do palby. Guderianův „jeho nástupce“ je generál von Thoma. Nezaměňovat s generálplukovníkem letectva Hansem-Jürgenem Stumpffem.

který čas, který nebyl potřebný k výcviku, opevňovacím pracím. Ve skupině armád „B“ vládl čilý život. Jakkoli bezvýhradně je nutno tuto snahu uznat, právě tak je nutno na druhé straně litovat, že Rommel nedokázal pro otázku pohyblivých záloh projevit pochopení. Velkou operaci s pohyblivými silami na zemi, která tváří v tvář beznadějné převaze nepřítele ve vzduchu a na moři představovala naši jedinou šanci, nepokládal za

[300] možnou, a proto ji nehledal ani neusnadňoval. K tomu ještě přistupovalo, že se Rommel — alespoň v době mé návštěvy — oddával předpojatému mínění o pravděpodobném místě vylodění. Opakovaně mě ujišťoval, že Angličané a Američané se pravděpodobně vylodí severně od ústí Sommy, odmítal každou jinou možnost a odůvodňoval svůj názor tím, že nepřítel musí při tak obtížné zámořské operaci se značnými silami už jen ze zásobovacích důvodů zvolit nejkratší vzdálenost od svých naloďovacích přístavů k místu vylodění. Snazší podpora vylodění letectvem v oblasti severně od Sommy ho v jeho názoru utvrzovala. I v této otázce tehdy odsunul každou námitku stranou.

Ve všech těchto otázkách se Rommelovy názory setkávaly s Hitlerovými, byť z jiných důvodů. Hitler zůstal mužem zákopové války z let 1914–18 a pohyblivé vedení války nikdy nepochopil. Rommel je pro nepřátelskou vzdušnou převahu pokládal za už nepoužitelné. Nebylo tedy divu, že jak vrchní velitel Západ, tak i já jsme byli Hitlerem s poukazem na Rommelovu čerstvější frontovou zkušenost se svými odchylnými návrhy na členění motorizovaných svazků odmítnuti.

K 6. 6. 1944, dni invaze, se ve Francii nacházelo:

48 pěších divizí, z toho 38 ve frontě, 10 za frontou; z těchto stálo 5 mezi Šeldou a Sommou, 2 mezi Sommou a Seinou a 3 v Bretani.

10 tankových a tankových granátnických divizí; z těchto stály:

Svazek	Prostor
1. tanková divize SS „L.A.H.“	Beverloo *(Belgie)*
2. tanková divize	prostor Amiens–Abbeville
116. tanková divize	východně od Rouenu *(severně od Seiny)*
12. tanková divize SS „H.J.“	u Lisieux *(jižně od Seiny)*
21. tanková divize	u Caen
tanková učební divize	prostor Le Mans–Orléans–Chartres

Svazek	Prostor
17. tanková granátnická divize SS	kolem Saumuru–Niortu–Poitiers
11. tanková divize	kolem Bordeaux
2. tanková divize SS „Reich“[460]	kolem Montaubanu–Toulouse
9. tanková divize	kolem Avignonu–Nîmes–Arles

Celá naděje na obranný úspěch se zakládala na těchto naposled jmenovaných deseti tankových a tankových granátnických divizích. S námahou se podařilo tyto divize poněkud doplnit a vycvičit.

Z těchto divizí podléhaly Rommelovi čtyři — 2., 116., 21. a 12. tanková divize SS. Za zálohy OKW byly určeny 1. tanková divize SS, tanková učební divize a 17. tanková granátnická divize SS. 9., 11. a 2. tanková divize SS byly připraveny v jižní Francii proti vylodění očekávanému na středomořském pobřeží.

[301] Toto roztříštění znemožnilo velký obranný úspěch předem. Průběh událostí byl ale i bez toho tak neutěšený, jak jen lze pomyslet. Především byl Rommel v den invaze v Německu, na cestě k přednesu u Hitlera. Hitler si podle svého zvyku lehl pozdě a neměl být 6. června[461], když docházela první hlášení, rušen. Jodl, který místo něho řídil operace, se nedokázal rozhodnout uvolnit zálohy OKW — přece jen tři tankové divize — okamžitě, protože si nebyl jist, zda vylodění v Normandii je už hlavní operací, nebo zda je to jen klam. Protože OKW nevidělo jasně ani v otázce vylodění ve Středomoří, nebyly okamžitě přitaženy ani tankové divize z jižní Francie.

[460] Tanková divize SS „Reich“ (2. tanková divize SS „Das Reich“) postupovala v prvních červnových dnech z prostoru Montaubanu k severu. Devátého června 1944 oběsila v Tulle 99 mužů na balkonech a kandelábrech a 149 dalších odvezla do Dachau, kde 101 z nich zahynulo; 10. června 1944 vyvraždil I. prapor jejího tankového granátnického pluku SS 4 „Der Führer“ pod Adolfem Diekmannem Oradour-sur-Glane — 642 lidí, z toho 190 mužů, 247 žen a 205 dětí. Slovo Banden bylo úřední německé označení, jímž se partyzáni i civilní obyvatelstvo povstaleckých oblastí stavěli mimo právo. Guderianova výtka je výhradně operační: vytýká divizi, že nebyla u Normandie.

[461] Guderian 6. června 1944 ve Vůdcově hlavním stanu nebyl — byl generálním inspektorem tankových vojsk — a obě tvrzení přejímá z druhé ruky. Doloženo je to, co z nich zbývá: čtyři tankové divize si Hitler vyhradil jako zálohu, s níž nesměl nikdo disponovat bez jeho vlastního rozkazu, a velitel 21. tankové divize musel na svolení OKW čekat do doby krátce před devátou hodinou, ačkoli bojovou skupinu shromáždil z vlastní iniciativy. Rommel odcestoval do Německa ještě před invazí. Samotné výroky o tom, že Hitler neměl být buden a že se Jodl nedokázal rozhodnout zálohy uvolnit, zůstávají v literatuře předmětem sporu.

21. tanková divize, která stála na invazní frontě, byla — proti výcvikovým nařízením generála svobodného pána von Geyr — vázána na Rommelovo schválení k zahájení svého protiúderu a promeškala kvůli tomu nejvhodnější okamžik k útoku na anglické výsadkové jednotky.

Rommel skutečně posunul 116. tankovou divizi ještě blíž k pobřeží na Dieppe, než už stála, a držel ji tam až do poloviny července.

Neznalost některých vyšších velitelů v užívání tanků, výslovně rozkázané přibližovací pochody za dne pod působením nepřátelského letectva — zvláště u tankové učební divize —, nasazení k čelním protiúderům v dosahu silnějšího nepřátelského lodního dělostřelectva předčasně rozemlely jedinou bojeschopnou zbraň, kterou Německá říše dokázala postavit invazi do cesty. Tankové vojsko utrpělo nesmírné ztráty. Ty však už nemohly být pro katastrofu, k níž mezitím došlo na východě, nahrazeny, protože úplné zhroucení východní fronty, hrozící po 22. červnu, si neúprosně vyžadovalo přísun doplňků na tuto frontu, dosud ve prospěch západu zanedbávanou.

Odražení invaze by bylo podstatně usnadněno, kdyby Hitler a OKW byli vyhověli návrhu generála svobodného pána von Geyr a generálního inspektora tankového vojska, kteří požadovali připravení všech tankových a tankových granátnických divizí západu ve dvou skupinách severně a jižně od Paříže a pečlivou přípravu nočních přibližovacích pochodů ke skutečné invazní frontě.

Ale i z nakonec rozkázaného rozestavení by se bylo při cílevědomém velení dalo dosáhnout značně více. Ještě 16. června, dva týdny po začátku invaze, stála 116. tanková divize mezi Abbeville a Dieppe na pobřeží, 11. tanková divize u Bordeaux, 9. tanková divize u Avignonu, tanková divize SS „Reich“ v boji s bandami v jižní Francii, zatímco ostatní, rozmnožené o mezitím z východu přepravené 9. a 10. tankovou divizi SS, spotřebovávaly své síly v těžkém čelním zápase tváří v tvář lodnímu dělostřelectvu. Odhlédneme-li od tankových divizí, stálo toho dne ale ještě také sedm pěších divizí

[302] severně od Seiny nečinně poblíž pobřeží, v očekávání vylodění, k němuž nikdy nedošlo.

K podrobnostem budiž referováno toto:

7. 6. převzal generál svobodný pán von Geyr velení v úseku Caen, zprvu pod vrchním velením 7. armády, pak pod skupinou armád „B“. 12. tanková

divize SS a tanková učební divize[462] byly nasazeny nalevo vedle 21. tankové divize, která už stála v boji. 10. 6. chtěl generál svobodný pán von Geyr zahájit protiútok, ale úspěšný nepřátelský bombardovací útok vyřadil štáb[463] tankové skupiny západ z boje. Velení přešlo na I. tankový sbor SS. Se zpožděním mnoha dní došlo k roztříštěnému nasazení SS-Leibstandarte „A. H." a 2. tankové divize. 28. 6. převzala obnovená tanková skupina západ znovu velení nad I. a II. tankovým sborem SS a nad LXXXVI. a XXXXVII. tankovým sborem. Návrhy generála svobodného pána von Geyr na útok se soustředěnými silami však odmítl Rommel, který ztratil víru v útočné úspěchy. Zda měly na opožděném a roztříštěném nasazení záloh podíl ještě i jiné, politické důvody, ponechme nerozhodnuto.*

28. 6. zemřel vrchní velitel 7. armády, generálplukovník Dollmann. Na jeho místo nastoupil generálplukovník Hausser.

29. června se na Obersalzbergu konala u Hitlera porada velitelů západní fronty. Přítomni byli polní maršálové von Rundstedt, Sperrle a Rommel. Bylo to naposled, co jsem Rommela viděl. Znovu jsem měl týž dojem, jaký jsem získal už koncem dubna v jeho hlavním stanu v La Roche-Guyon — že Rommel pod působením nepřátelské vzdušné převahy pokládá pohyblivou obranu za vyloučenou. Při této poradě šlo ostatně v první řadě o posílení našich stíhacích leteckých svazků. Göring přislíbil 800 stíhacích letounů, dokáže-li Sperrle postavit potřebné osádky. To nedokázal — měl, pokud se pamatuji, jen 500 osádek — a vzbudil tím Hitlerův hněv. Neutěšeným výsledkem toho dne bylo brzy nato následující

** Srov. Hans Speidel, „Invasion 1944", Rainer Wunderlich Verlag, Hermann Leins, Tübingen a Stuttgart, s. 71: „I z politic-*

[462] Název je zavádějící. Tanková učební divize (Panzer-Lehr-Division, úředně 130. tanková divize) nebyla výcvikovým útvarem, nýbrž elitním svazkem postaveným od 30. prosince 1943 z ukázkových a učebních jednotek tankových škol; mnoho jejích mužů mělo za sebou východ, Afriku nebo Itálii. K 6. červnu 1944 měla asi 14 700 mužů a 208 pojezdných tanků a útočných děl a byla jedinou německou tankovou divizí, v níž jezdili všichni tankoví granátníci v obrněných transportérech, ne na nákladních automobilech. Před americkým průlomem 25. července jí zbývalo asi 2 200 bojovníků a 28 pojezdných tanků.

[463] Útok proběhl 10. června 1944 kolem 21.15 proti zámku v La Caine asi devatenáct kilometrů jihozápadně od Caen. Letělo v něm dvaačtyřicet typhoonů a dvaasedmdesát mitchellů 2. taktického letectva. Zahynulo sedmnáct až osmnáct štábních důstojníků, kteří právě večeřeli, mezi nimi náčelník štábu; velící generál byl zraněn. Tanková skupina Západ byla tehdy jediným německým štábem na západě schopným vést větší počet pohyblivých divizí. Chystaný tankový protiútok byl nejprve odložen, pak odvolán, velení přešlo na I. tankový sbor SS a zbytek štábu se vrátil k práci teprve 28. června.

kých úvah se polnímu maršálovi jevilo účelným mít spolehlivé tankové svazky po ruce pro případné nadcházející události.“ Srov. dále svobodný pán von Geyr, „Invasion without Laurels“, v č. 1, 1950 irského časopisu „An Cosantoir“: „2. tanková divize (divize pozemního vojska, nikoli útvar SS) byla Rommelem na nějaký čas držena zpět, protože v očekávání „spiknutí 20. července“ s cílem zavraždit Hitlera chtěl mít po ruce „spolehlivou“ divizi pozemního vojska pro jakýkoli případ nouze. Ačkoli ho situace na frontě přinutila nasadit 2. tankovou divizi na západním úseku bojiště, kde stála proti 1. americké divizi, podařilo se Rommelovi udržet 116. tankovou divizi v záloze až do poloviny července.“ A později: „Jeho (Rommelovo) odmítnutí mohlo mít politický důvod.“

[303] vystřídání Rundstedta, Geyra a Sperrleho. Na Rundstedtovo místo nastoupil polní maršál von Kluge, který už několik týdnů meškal ve Vůdcově hlavním stanu, aby byl zasvěcen do celkové situace a byl pro všechny eventuality po ruce. Pan von Kluge byl tehdy u Hitlera „persona gratissima“.

Nové vrchní velitelství Západ, které 6. července nastoupilo úřad, nedokázalo na chodu věcí nic změnit. Polní maršál von Kluge přišel do Francie pod vlivem optimismu Vůdcova hlavního stanu. Měl proto zprvu srážku s Rommelem, musel se však velmi brzy připojit k jeho podstatně střízlivějšímu posouzení situace.

Pan von Kluge byl pilný voják, dobrý taktik v malém, ale užívání tankových jednotek v pohyblivém velení nerozuměl vůbec. Jeho vliv na velení tankovým svazkům byl, kdekoli jsem jej zažil, brzdící. Byl mistrem v roztrhávání svazků. Nebylo tedy divu, že velení na západě dál záplatovalo příznaky, místo aby popadlo zlo u kořene a se zbytkem ještě pohybu schopných tankových svazků přikročilo k pohyblivé válce. V čelních protiúderech s omezeným cílem v dosahu silnějšího nepřátelského lodního dělostřelectva byl zbytek pohyblivé síly rozemlet.

11. července padlo[464] Caen. 17. července byl Rommel na zpáteční cestě

[464] Caen padlo nadvakrát. Část severně od Orne obsadili Britové a Kanaďané při operaci Charnwood 8. a 9. července 1944; 9. července dopoledne stáli u severního břehu řeky. Předměstí na druhém břehu, Vaucelles a Colombelles, padla teprve 18. července při operaci Atlantic, Cormelles 19. července. Město samo rozbilo spojenecké bombardování: večer 7. července na ně dopadlo přes dva tisíce tun bomb, z nichž kvůli opatrnému zaměření víc zasáhlo město než

z frontové jízdy zasažen anglickými stíhacími bombardéry; řidič jeho vozu byl těžce raněn, sám polní maršál vymrštěn ven a se zlomeninou lebky a dalšími zraněními dopraven do nemocnice. S ním odešla ze západního válčiště nejsilnější osobnost.

Toho dne probíhala invazní fronta od ústí Orne přes jižní okraj Caen–Caumont– Saint-Lô–Lessay k pobřeží.

Zatímco se na frontě v Normandii schylovalo k nástupu úderných jednotek západních spojenců k průlomu z dobytého předmostí a situaci tam už bylo nutno označit za krajně napjatou, odehrály se na východě věci, které přisunuly obrovskou katastrofu na dosah.

22. června 1944 nastoupili Rusové na celé frontě skupiny armád „Střed“, která stála pod velením polního maršála Busche, se 146 střeleckými divizemi[465] a 43 tankovými svazky k útoku. Dosáhli plného úspěchu. Do 3. července dosáhl ruský úder severního okraje Pripjaťských bažin a linie Baranowicze–Mołodeczno–Koziany. Odtud se valil nezadržitelně dál, přesáhl do prostoru skupiny armád „Sever“ a dospěl do poloviny července asi k linii Pinsk–Prużana–Wołkowysk–Grodno–Kaunas–Daugavpils–Pskov. V těžištích, směrem na Vislu u Varšavy a směrem na Rigu, se příval zdánlivě nezadržitelně valil dál. Od 13. července se útoky rozšířily i přes prostor

[304] skupiny armád „A“ a získaly půdu směrem na Přemyšl — linii Sanu–Puławy na Visle. Výsledkem tohoto úderu bylo zničení skupiny armád „Střed“. Utrpěli jsme úplnou ztrátu asi 25 divizí.

Tváří v tvář těmto otřesným událostem přeložil Hitler v polovině července svůj hlavní stan z Obersalzbergu do Východního Pruska. Všechny jakkoli dostupné síly byly vrženy k hroutící se frontě. Místo polního maršála Busche dostal polní maršál Model, vrchní velitel skupiny armád „A“, zároveň velení nad skupinou armád „Střed“ — nebo správněji řečeno nad jejím prázdným

německé pozice. Z předválečného Caen zůstalo málo a obnova trvala do roku 1962.

[465] Na sovětské straně nesla ofenziva jméno operace Bagration a začala 22. června 1944, přesně tři roky po německém útoku na Sovětský svaz. Rudá armáda do ní nastoupila s asi 1 670 000 muži, 5 818 tanky a útočnými děly, 32 718 hlavněmi a minomety a 7 799 letadly; skupina armád „Střed“ měla kolem 486 000 bojových vojáků, celkem 849 000 mužů, a 495 pojezdných tanků a útočných děl. Německé ztráty se odhadují na 400 000 až 540 000 mrtvých, nezvěstných a raněných, zničeno bylo osmadvacet divizí a do zajetí padlo dvaadvacet generálů, mezi nimi čtyři velitelé sborů. Sedmnáctého července 1944 bylo asi 57 000 německých zajatců provedeno Moskvou.

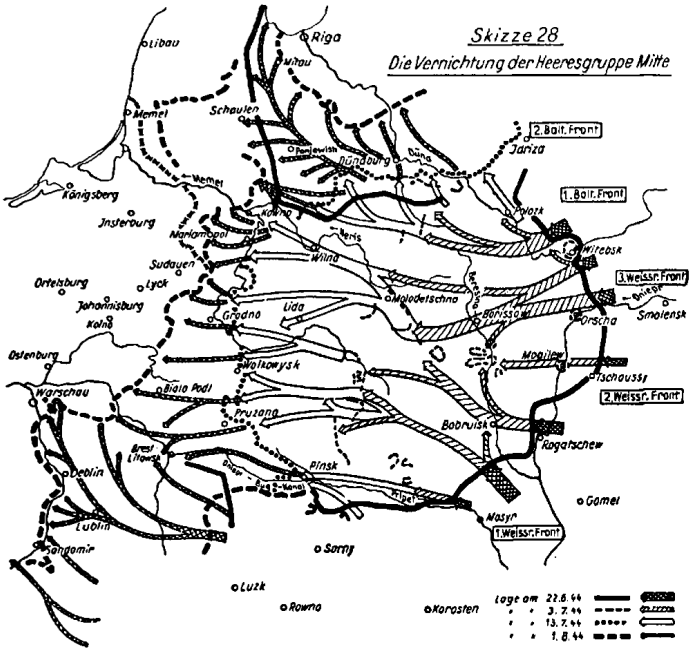
prostorem. Protože se tato dvojí role nedala po delší dobu hrát, byl vrchním velitelem skupiny armád „A“ jmenován generálplukovník Harpe[466].

Modela jsem dobře znal z doby jeho velení nad 3. tankovou divizí v roce 1941. Při líčení ruského tažení roku 1941 je dostatečně charakterizován jako smělý, neúnavný voják, který znal frontu, zvykl si nasazovat se osobně bez výhrad a požíval tím důvěry svých vojáků. Líným a neschopným podřízeným se brzy stával nepohodlným. Svou vůli prosazoval rozhodně. Pro nekonečně těžký úkol obnovit frontu uprostřed východu byl tím správným mužem.

Harpe byl starý tankový důstojník vestfálského původu, klidný, jistý, statečný a rozhodný. Muž střízlivého rozumu a jasného poznání. I on byl pro úkol, který mu byl uložen, pravým mužem.

Vynikajícímu postoji a velitelskému umění těchto dvou generálů je třeba v první řadě děkovat za obnovení fronty na východě. Ovšem bylo k tomu zapotřebí jistého času, zvláště když nastala nepředvídaná událost, která hrozila učinit veškeré snahy o obranu vlasti iluzorními.

[466] Josef Harpe (1887–1968), generálplukovník, velitel 4. tankové armády, skupiny armád „Severní Ukrajina“ / „A“ a 5. tankové armády, v lednu 1945 odvolán; Guderian jej na s. 350 uvádí spolu s Reinhardtem jako velitele, jejichž odvolání se dalo čekat.

20 Erinnerungen eines Soldaten 305

Skizze 28 — *Die Vernichtung der Heeresgruppe Mitte*. Strana 305 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Borissow	Borisov	Barysaŭ (Borisov)
Dnjepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Dnjepr-Bug-Kanal	kanál Dněpr–Bug	Dnjaprouska-Buhski kanal (běl. Дняпроўска-Буг

na mapě	česky	dnes
Düna	Západní Dvina / Daugava	Daugava (Lotyšsko) / Západní Dvina (Bělorusko
Dünaburg	Daugavpils	
Kowno	Kaunas	
Libau	Liepāja	
Memel	Memel	Klaipėda (Litva)
Mogilew	Mogilev	
Molodetschno	Molodečno	
Orscha	Orša	
Rogatschew	Rogačev	
Tschaussj	Čausy	
Warschau	Varšava	Warszawa (Polsko)
Wilna	Vilnius	

X. 20. ČERVENCE 1944 A JEHO NÁSLEDKY

306

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Tváří v tvář nebezpečí, které z ruského vítězství a při naprostém nedostatku záloh hrozilo provincii Východní Prusko, ležící nejblíže prolomené frontě, nařídil jsem jako nadřízený učebních jednotek tankové zbraně kolem 17. července 1944 přeložit bojeschopné svazky z Wünsdorfu a Krampnitzu u Berlína do Východního Pruska, do pevnostního obvodu Giżycko (Lötzen).

18. července se odpoledne ohlásil jeden generál letectva, kterého jsem znal z dřívějška, a požádal o rozmluvu. Sdělil mi, že nový velitel Západ, polní maršál von Kluge, zamýšlí *bez Hitlerova vědomí* uzavřít se západními mocnostmi příměří a za tím účelem zanedlouho vstoupit v jednání s nepřítelem. Ta zpráva na mě zapůsobila jako rána kyjem.

Před mým duševním zrakem se okamžitě rýsovaly následky, které ten Klugeho krok a jeho dopady na kolísavou východní frontu a na celoněmecký osud musely přinést. Byl by měl za následek okamžité zhroucení naší obrany na západě i na východě a vedl by k nezadržitelnému ruskému postupu. Až do toho okamžiku jsem si nedokázal představit, že by německý generál stojící proti nepříteli dospěl k takovému rozhodnutí v protikladu k hlavě říše.

Protože jsem tomu sdělení nemohl uvěřit, zeptal jsem se svého partnera v rozhovoru na jeho pramen. Odepřel jej uvést. Neřekl mi ani, proč mi to otřesné sdělení činí a co si od toho slibuje. Na mou otázku, zda se chystaný krok udá už v nejbližší budoucnosti, odpověděl ne.

Měl jsem tedy čas v klidu uvážit, co se s tím podivným sdělením dá dělat. Protože jsem v hlavním stanu ustavičnými přednesy a návštěvami nepřicházel ke klidnému uvážení, rozhodl jsem se jet 19. července na prohlídky do Olsztyna (Allenstein), Toruně (Thorn) a Inowrocławi (Hohensalza) a zjednat si během jízdy jasno o svém rozhodnutí. Ohlásím-li slyšené Hitlerovi, aniž bych znal pramen zprávy, vystavím polního maršála von Klugeho za jistých okolností neprávem těžkému a nesprávnému podezření. Dopad na pana von

Klugeho a na západní frontu musel být velmi špatný. Podržím-li však zprávu pro sebe a ona se bude zakládat na pravdě, stanu se spoluvinným na zlých následcích, které musela přinést. Bylo tedy velmi těžké najít z této situace správnou cestu.

[307] 19. července dopoledne jsem prohlížel jednotky stíhačů tanků v Olsztyně. Během této činnosti mě můj náčelník štábu, generál Thomale, zavolal k telefonu a požádal, aby byl rozkaz k odjezdu tankových učebních jednotek z Berlína do Východního Pruska odložen o tři dny. Volal mu prý generál Olbricht[467], náčelník Všeobecného úřadu pozemního vojska v Berlíně, a požádal ho o to, protože zítra — tedy 20. července 1944 — se má v okolí Berlína konat „cvičení Walküre" náhradních a učebních jednotek, které by se bez účasti tankových učebních jednotek neuskutečnilo. Krycí slovo „Walküre" sloužilo k zastření cvičení k odvrácení nepřátelských výsadků a vnitřních nepokojů — alespoň toto byl mně známý význam toho slova. Poté co mě Thomale uklidnil ohledně okamžité situace na východopruské hranici a ujistil mě, že odjezd má ještě dva až tři dny čas, dal jsem vnitřně zdráhavě svůj souhlas k účasti učebních jednotek na cvičení.

Odpoledne téhož dne jsem prohlížel náhradní jednotky v Toruni a 20. července dopoledne jsem jel do Inowrocławi k prohlídce tamních jednotek stíhačů tanků. Večer jsem strávil doma v Deipenhofu[468]. Odebral jsem se na pole a odtud mě kolem 19.00 motocyklista odvolal k telefonu, protože se očekával hovor z Vůdcova hlavního stanu. Po návratu domů jsem se od svých příbuzných dozvěděl rozhlasová hlášení o atentátu na Hitlera. Teprve kolem půlnoci jsem pak dostal spojení s generálem Thomalem a dozvěděl se od něho v krátkosti skutečnost atentátu, jméno atentátníka, Hitlerův rozkaz, abych se u něho příštího dne hlásil, a jeho úmysl povolat mě na Zeitzlerovo

[467] Friedrich Olbricht (1888–1944), generál pěchoty, od února 1940 náčelník Všeobecného úřadu pozemního vojska v OKH; klíčová postava vojenského odporu — od zimy 1941/42 rozpracovával „Walküru" jako krytí pro puč a roku 1943 přivedl do svého úřadu Stauffenberga. U Guderiana na s. 307 žádá Thomaleho o vojska, na s. 313 mezi popravenými a na s. 316 jako „Olbricht bez vojska", kterého Guderian nazývá „velmi zdatným" důstojníkem. Popraven zastřelením v noci z 20. na 21. 7. 1944 ve dvoře Bendlerblocku.

[468] Deipenhof převzal Guderian 15. října 1943 jako „dotaci" (Dotation) z Hitlerovy ruky — statek o 974 hektarech v okrese Hohensalza v Říšské župě Wartheland, tedy na polském území připojeném k Říši. Výnosová hodnota byla odhadnuta na 1,23 milionu říšských marek, dalších 43 000 marek bylo určeno na opravy a novostavby. O dalším osudu polských předchozích vlastníků není nic známo. Odstavec vznikl roku 1950, pět let po tom, co Guderian o statek přišel.

místo do generálního štábu. Letoun pro návrat do Východního Pruska mě měl 21. července v 8.00 vyzvednout v Inowrocławi.

Všechny jinak znějící údaje o mé činnosti 20. července 1944 jsou vymyšlené. O atentátu jsem nic netušil, s nikým jsem o něm nemluvil a 20. července jsem vedl jeden jediný telefonní hovor — ten právě zmíněný o půlnoci s generálem Thomalem.

Děj, který vedl k mému povolání do generálního štábu, se podle místopřísežného prohlášení generála Thomaleho, jež je v mém držení, odehrál takto:

> 20. července 1944 kolem 18.00 zavolal generálu Thomalemu do jeho služebního místa podplukovník generálního štábu Waizenegger[469] z velitelského štábu branné moci generálplukovníka Jodla a ptal se po mně. Thomale udal místo mého pobytu. Nato dostal rozkaz přijít sám okamžitě do Vůdcova hlavního stanu a hlásit se u Hitlera. Dorazil tam kolem 19.00. Hitler ho přijal v přítomnosti svého pobočníka, plukovníka von Below; nejprve se ještě jednou zeptal, kde se nacházím a zda jsem zdráv, což Thomale potvrdil, a pak řekl, že byl rozhodnut jmenovat náčelníkem generálního štábu generála Buhleho[470]. Protože však ten byl při atentátu zraněn
>
> [308] a on neví, jak dlouho by hojení Buhleho ran trvalo, rozhodl se pověřit místo Buhleho generálplukovníka Guderiana[471] výko-

[469] Heinz Waizenegger (1913–1986), podplukovník generálního štábu; od 17. 8. 1942 důstojník štábu vedení branné moci a od listopadu 1942 do 28. 2. 1945 pobočník generálplukovníka Jodla. Dne 20. 7. 1944 byl přítomen v poradní místnosti ve Vlčím doupěti (dostal černý odznak za zranění) a téhož dne kolem 18 hodin telefonicky hledal Guderiana u generála Thomaleho — tím začíná řetěz událostí, který podle Thomaleho místopřísežného prohlášení vedl ke Guderianovu jmenování náčelníkem generálního štábu. Do roku 1947 v zajetí, roku 1946 svědčil v Norimberku pro Jodla, poté dlouholetý manažer Mercedes-Benz v USA.

[470] Walther (Walter) Buhle (1894–1959), generál pěchoty (1. 4. 1944), od února 1942 náčelník armádního oddělení (Heeresstab) při OKW, od 1. 2. 1945 šéf Úřadu pro výzbroj pozemního vojska. U Guderiana muž, jehož Hitler původně zamýšlel jmenovat náčelníkem generálního štábu a jehož zranění při atentátu 20. 7. 1944 vedlo k tomu, že Hitler pověřil Guderiana; dále ten, kdo odhalil tisíce nevyužitých kořistních děl ve zbrojních skladech a v březnu 1945 zabránil vydávání trhavin k provedení Hitlerova ničivého rozkazu; podle jednoho z pramenů „lehce zraněn“, podle jiného „těžce zraněn a hospitalizován“. Po válce v americkém zajetí do června 1947.

[471] Guderian nejmenuje, na co odpovídá. Poválečné výtky proti němu se netýkají jeho činnosti 20. července, nýbrž toho, co přišlo potom: Hitlerovým výnosem z 2. srpna 1944 byl jmenován do „dvora cti“, tělesa, které mezi 4. srpnem a 14. zářím 1944 vyloučilo z branné moci 55 důstojníků

nem funkce náčelníka generálního štábu. Thomale dostal úkol postarat se, abych se příštího rána mohl u Hitlera hlásit.

Z tohoto stavu věci vyplývá, že Hitler původně neměl v úmyslu učinit mě Zeitzlerovým nástupcem, s nímž už nějaký čas žil v konfliktech. Svou volbu obrátil na mě teprve poté, co atentátem odpadl kandidát určený pro toto málo záviděníhodné místo. Všechny závěry, které z mého pověření výkonem funkce náčelníka generálního štábu vyvodili v poválečné době Hitlerovi odpůrci, se rozpadají v nic. Patří do říše bajek, nebo se dokonce jeví jako zlovolné pomluvy.

Vlastně by si šiřitelé pověstí mohli sami říci, že nebylo lákavé drát se v červenci 1944 dobrovolně ke zpracovávání záležitostí východní fronty — a převážně o ty šlo u postavení s tím vysoce znějícím historickým jménem.

Přirozeně se mě často ptají, proč jsem to těžké místo vůbec přijal. Dalo by se prostě říci: protože mi to bylo rozkázáno. Líčení nyní následujících událostí však ukáže, že se východní fronta nacházela na okraji propasti, z níž bylo třeba zachránit milióny německých vojáků a civilní obyvatelstvo. Byl bych se ve vlastních očích stal ničemou a zbabělcem, kdybych se nebyl pokusil zachránit východní vojsko a vlast — východní Německo. Že se mi to nakonec přece jen nepodařilo, zůstává až do mé smrti neštěstím a trýzní mého bytí. Sotvakdo může osud našeho německého východu a jeho nevinných, zdatných, věrných a statečných lidí pociťovat bolestněji než já. Jsem přece sám Prus!

21. července 1944 jsem odletěl z Inowrocławi do Giżycka. Po svém příjezdu jsem měl nejprve krátkou rozmluvu s Thomalem, který mi vylíčil průběh své rozmluvy s Hitlerem z předešlého dne a průběh atentátu. Pak jsem se sešel s polním maršálem Keitelem, generálplukovníkem Jodlem a s nástupcem těžce raněného Schmundta ve funkci Hitlerova hlavního pobočníka a náčelníka personálního úřadu pozemního vojska, generálem Burgdorfem[472], abychom vyjasnili otázky spojené s novým obsazením místa náčelníka generálního štábu pozemního vojska. Šlo zvláště o téměř úplné

a dalších 29 propustilo a vydalo je tím Lidovému soudnímu dvoru, jehož rozsudky smrti se vykonávaly oběšením. Sám o tomto členství píše na stranách 312 až 315.

[472] Wilhelm Burgdorf (1895–1945), generál pěchoty, od října 1944 náčelník personálního úřadu pozemního vojska a zároveň Hitlerův hlavní pobočník u OKW jako Schmundtův nástupce; Guderian na s. 310 píše, že byl „zdvořilý a vstřícný Schmundt nahrazen neotesaným Burgdorfem“. 14. 10. 1944 spolu s Maiselem doručil Rommelovi Hitlerovo ultimátum a jed; 1./2. 5. 1945 sebevražda jedem spolu s Hansem Krebsem ve Führerbunkeru.

nové obsazení míst v generálním štábu OKH. Dosavadní držitelé míst byli zčásti při atentátu zraněni, jako náčelník operačního oddělení generál Heusinger a jeho nejbližší spolupracovník plukovník Brandt[473], zčásti byli podezříváni, že o věci věděli, a už zatčeni, zčásti mi byli známi ze své dosavadní činnosti a jako spolupracovníci nežádoucí, zčásti ještě nikdy neviděli frontu

[309] a museli být z toho důvodu vyměněni. Před touto poradou jsem ohlásil svůj příchod k převzetí záležitostí ve služebním baráku OKH na 16.00.

Po vyřízení rozmluvy s důstojníky OKW jsem se kolem poledne odebral k hlášení k Hitlerovi. Působil dost pochroumaným dojmem; jedno ucho trochu krvácelo; pravá paže byla pohmožděním téměř nehybná a ležela v pásce. Duševně byl, když mě přijal, podivuhodně klidný.

Pověřil mě výkonem funkce náčelníka generálního štábu pozemního vojska a vysvětlil, že se se svým předchůdcem Zeitzlerem už nějaký čas neshodoval. Zeitzler mu prý pětkrát dal svůj úřad k dispozici; to za války nejde a on nemůže rozhodujícím generálům v tomto ohledu přiznávat víc práv než mužům na frontě. Ti také nemohou dát výpověď nebo odejít ze služby, když se jim něco nelíbí. Zakázal[474] mi se vší formálností předkládat mu žádosti o propuštění.

Rozhovor se pak obrátil k personáliím. Má přání k obsazení míst v OKH byla schválena. Řeč se dotkla i obsazení nejdůležitějších frontových velitelství. Poznamenal jsem přitom, že nový vrchní velitel Západ nemá šťastnou ruku ve velení velkým tankovým svazkům a že proto musím navrhnout použít ho na jiném místě. Hitler vpadl: „A mimoto o atentátu věděl!“ Keitel, Jodl a Burgdorf všichni tři poznamenali, že polní maršál von Kluge[475] je „nejlepší

[473] Heinz Brandt (1907–1944), plukovník generálního štábu (Oberst i. G. od 1. 5. 1943); od 1. 11. 1940 Ia operačního oddělení OKH a nejbližší spolupracovník generála Heusingera. U Guderiana na s. 308 jako zraněný držitel místa, které bylo po atentátu nutno znovu obsadit, na s. 312 jako první oběť bomby. Na poradě 20. 7. 1944 ve Vlčím doupěti odsunul Stauffenbergovu aktovku s bombou za nohu stolu — to se obvykle považuje za důvod, proč Hitler přežil; sám přišel o nohu a 21. 7. 1944 zemřel v lazaretu Karlshof (též Carlshof) u Rastenburgu, 22. 7. 1944 posmrtně jmenován generálmajorem.

[474] Zákaz není doložen odjinud než z Guderianova vlastního podání. V knize nese výkladovou úlohu: vysvětluje, proč Guderian ve funkci zůstal až do 28. března 1945, kdy jej Hitler po ostrých sporech o beznadějnou vojenskou situaci úřadu zbavil. Všechna další místa, kde Guderian píše, že proti rozkazu protestoval a přesto zůstal, se mají číst proti této větě.

[475] Kluge byl rozhodnutím ze 16. srpna 1944, které nabylo účinnosti následujícího dne, velení na Západě zbaven a vystřídal jej Model. Na cestě do Německa požil 19. srpna 1944 u Verdunu

kůň ve stáji“ a že se ho tedy přesto, že o atentátu věděl, nelze vzdát. Můj pokus odstranit pana von Klugeho nenápadně ze západní fronty tím ztroskotal. Protože však Hitler byl o postoji polního maršála von Klugeho zřejmě daleko lépe zpraven než já, upustil jsem od dalších kroků ze své strany.

Ke služebnímu výkladu se připojilo ještě několik Hitlerových osobních poznámek. Sdělil mi, že můj život je ohrožen a že proto nařídil střežení mé osoby tajnou polní policií. Ta také důkladně prohledala můj byt a mé automobily, nenašla však nic podezřelého. Rozhodl jsem se však poprvé, co jsem vojákem, pověřit bezprostřední ochranou svého ubytování a své služební budovy vojenskou stráž ze zotavujících se tankistů, která svou službu věrně konala až do mého propuštění. Čas od času byla vystřídána.

Hitler mi pak poradil, abych kvůli svému srdečnímu onemocnění, které mu bylo známo, konzultoval jeho osobního lékaře Morella[476] a nechal si od něho dávat injekce. Konzultaci jsem provedl. Po dotázání svého berlínského lékaře jsem však nabízené injekce odmítl. Hitlerův příklad zrovna nepovzbuzoval k léčbě panem Morellem.

[310] Hitler utrpěl při atentátu pohmoždění pravé paže; oba ušní bubínky byly protrženy a v pravém uchu poraněna Eustachova trubice. Z těchto vnějších zranění se zotavil velmi rychle. Jeho již existující nemoc, která se pro každého viditelně projevovala vzrůstajícím třesem levé ruky a levé nohy, s atentátem nesouvisela.

Závažněji než tělesné dopady se u něho uplatnily duševní. Odpovídajíc jeho povaze proměnila se jeho hluboce zakořeněná nedůvěra k lidem vůbec a ke generálnímu štábu a ke generálům zvlášť napříště v propastnou nenávist. V souvislosti s jeho nemocí, která nepozorovaně vede k přehodnocení mravních pojmů v člověku, stala se napříště z tvrdosti ukrutnost, ze sklonu k blufování nepravdivost. Často říkal nepravdu, aniž si toho povšiml, a u lidí předpokládal, že mu lžou. Nevěřil už nikomu.

---

kyanid — dvacet devět dní po rozmluvě, o níž Guderian píše. Den předtím napsal Hitlerovi dopis, v němž ho vyzval válku ukončit („německý národ trpěl tak nevýslovně, že je čas udělat té hrůze konec“) a zároveň mu vyjádřil obdiv. Hitler měl Klugeho za muže, který o atentátu věděl, a ponechal ho ve funkci další čtyři týdny.

[476] Theodor Morell (1886–1948), lékař, od roku 1936 Hitlerův osobní lékař, od 24. 12. 1938 profesor, 21./23. 4. 1945 odvolán a odvezen z Berlína. U Guderiana muž, jehož injekce Guderian na Hitlerovu radu odmítl („Hitlerův příklad zrovna nepovzbuzoval“), dodavatel Hitlerových drog a člen kliky kolem Hitlera s pochybnými obchodními praktikami. Po válce internován v Dachau, nikdy obžalován; zemřel 26. 5. 1948 v Tegernsee.

Jednání s ním, která už předtím byla dost obtížná, se napříště utvářela v trýzeň, která se měsíc od měsíce stupňovala. Často ztrácel sebeovládání a ve svých výrazech se nechával čím dál víc unést. Ve svém užším okolí už sotva nacházel protiváhu, co byl zdvořilý a vstřícný Schmundt nahrazen neotesaným Burgdorfem.

Po hlášení u Hitlera jsem si krátce prohlédl takzvanou „situační místnost", dějiště včerejšího atentátu, jejíž stav byl už vícekrát vylíčen, a odebral se pak k OKH do kancelářského baráku, v němž měl náčelník generálního štábu pozemního vojska své kanceláře — na své nynější pracoviště. Našel jsem barák prázdný. Nikdo nebyl k mému přijetí na místě. Po prohledání všech místností jsem v poslední zastihl spícího svobodníka jménem Riehl[477]. Tohoto zdatného muže jsem poslal hledat nějakého důstojníka. Po nějakém čase přivedl majora barona Freytag von Loringhoven, který mi byl znám z tankového vojska a roku 1941 byl u mé tankové armády jedním z mých ordonančních důstojníků. Požádal jsem Freytaga, aby převzal záležitosti mého pobočníka.

Pak jsem se pokusil zavolat skupinám armád, abych se informoval o situaci na frontě. V pracovně náčelníka generálního štábu stály tři telefonní přístroje, jejichž určení mi nebylo jasné. Zvedl jsem první sluchátko. Ohlásil se ženský hlas. Když jsem řekl své jméno, vykřikla a zavěsila. Trvalo dlouho, než jsem spojovací pomocnice uklidnil natolik, aby mi požadovaná spojení navázaly.

Vývoj situace do 20. července 1944 je ke čtení v předchozí kapitole. Byl otřesný. Aby se dalo pomoci, muselo být nejprve učiněno práceschopným OKH. Toto ústřední místo východní fronty bylo v zoufalém stavu. Můj předchůdce měl v úmyslu přeložit OKH do tábora Maybach

[311] u Zossenu u Berlína. Podstatné části už tam byly, tak generální ubytovatel se všemi svými orgány, náčelník dopravy branné moci a pozemního vojska a četná další důležitá oddělení. Spojovací linky byly z velké části už přepojeny. Z Východního Pruska se jen s obtížemi daly vést hovory na frontu a pro zásobování celého pozemního vojska, které příslušelo OKH.

Prvním rozhodnutím, které bylo nutno učinit, bylo rozhodnutí o budoucím sídle OKH. Rozhodl jsem se pro Východní Prusko, kde zůstávali i Hitler

[477] Svobodník, jehož Guderian 21. 7. 1944 našel spát jako jediného člověka v prázdných kancelářích náčelníka generálního štábu pozemního vojska.

a OKW. Už uskutečněné přesuny do Zossenu musely být neprodleně vráceny zpět.

Dalším krokem k obnovení uspořádaných poměrů bylo obsazení míst. Povolal jsem generála Wencka, který byl v té době náčelníkem štábu u Schörnera, za náčelníka operačního oddělení, brzy jsem však jeho postavení rozšířil na náčelníka velitelského štábu OKH a podřídil mu kromě operačního oddělení ještě oddělení organizační a oddělení Cizí armády východ, aby byl celý operační aparát v jedněch rukou. Vedením operačního oddělení byl pověřen plukovník von Bonin[478], vedením organizačního oddělení podplukovník Wendland[479]. Oddělení Cizí armády východ si podržel osvědčený plukovník Gehlen. Generálním ubytovatelem se místo generála Wagnera[480], který skončil sebevraždou, stal plukovník Toppe[481]. Generálem dělostřelectva u OKH byl jmenován generál Berlin[482], můj dělostřelecký poradce z Francie a z Ruska, náčelníkem spojovacího vojska pozemního vojska a branné moci generál Praun, můj starý spojovací velitel z tažení 1940/41. Než mohli všichni tito muži přijít, uplynulo několik dní; než byli

[478] Bogislaw von Bonin (1908–1980), plukovník generálního štábu, od léta 1944 náčelník operačního oddělení generálního štábu pozemního vojska jako Heusingerův nástupce, jmenovaný Guderianem po 20. červenci. 16./17. 1. 1945 nařídil evakuaci Varšavy proti Hitlerovu rozkazu a téhož dne byl zatčen gestapem, vězněn ve Flossenbürgu a Dachau a v květnu 1945 osvobozen.

[479] Horst Wendland (1912–1968), podplukovník generálního štábu, později plukovník, od roku 1944 náčelník organizačního oddělení generálního štábu pozemního vojska — jmenovaný Guderianem při přestavbě OKH po 20. červenci (s. 311). Po válce vysoký funkcionář organizace Gehlen a BND, roku 1967 komisařský viceprezident, v Bundeswehru generálmajor. 8. 10. 1968 se ve služebně v Pullachu zastřelil kvůli depresím; téhož dne zemřel i admirál Lüdke, spekulace o špionážní aféře se nepotvrdily.

[480] Eduard Wagner (1894–1944), generál dělostřelectva, od října 1940 generální ubytovatel pozemního vojska — odpovědný za zásobování polního vojska, vojenskou správu v operačním prostoru a do značné míry i za zacházení se sovětskými zajatci a koordinaci s Einsatzgruppen. Byl napojen na vojenský odpor a 20. 7. 1944 zajistil letadlo, kterým se Stauffenberg vrátil z Wolfsschanze do Berlína; Guderian na s. 311 píše jen „generála Wagnera, který skončil sebevraždou“. Zastřelil se 23. 7. 1944 v Zossenu, aby se vyhnul zatčení a výslechu gestapa.

[481] Alfred Toppe (28. 6. 1904 Zernin, Meklenbursko – 8. 12. 1971 Hösel u Ratingenu) — plukovník generálního štábu, od 1. 10. 1944 generálmajor. Od 22. 7. 1944 do konce války nástupce Eduarda Wagnera ve funkci generálního ubytovatele pozemního vojska, od 24. 4. 1945 generální ubytovatel Wehrmachtu. Dříve náčelník štábu X. armádního sboru a v zásobovacích funkcích ve Francii i na východní frontě. V květnu 1945 zajat Brity, propuštěn 1948. Po válce autor a editor vojensko-historických studií, mimo jiné pro americkou Historical Division. V knize na s. 311.

[482] Wilhelm Berlin (1889–1987), generál dělostřelectva; od 21. 7. 1944 generál dělostřelectva u náčelníka generálního štábu, jmenovaný Guderianem hned při přestavbě OKH po atentátu, dříve Guderianův dělostřelecký poradce ve Francii a v Rusku. Válku přežil v americkém zajetí.

zapracováni, další čas. Z nejdůležitějších členů starého OKH zůstal ve svém úřadě jen náčelník dopravy branné moci a pozemního vojska, schopný generál Gercke[483].

V prvních týdnech své činnosti jsem měl plné ruce práce udržet stroj v chodu. K přemýšlení o ostatních problémech doby nezbýval klid. Věci, které se dnešnímu člověku jeví důležitými, se mě tehdy sotva dotýkaly okrajem. V tlaku záležitostí nezbýval na denní události mimo frontu čas. Moji noví spolupracovníci i já sám jsme pracovali hluboko do noci, abychom zachránili frontu.

Jaký účinek tedy atentát 20. července skutečně měl?

Muž, na kterého byl namířen, byl lehce zraněn. Jeho tělesný stav, který tak jako tak nebyl nejlepší, byl ještě více oslaben. Jeho duševní rovnováha byla navždy porušena. Všichni zlí duchové, kteří v něm dřímali, byli povoláni na scénu. Napříště už neznal žádné zábrany.

Měl-li mít atentát vážné dopady na německý vládní aparát, museli by být nejdůležitější nositelé nacionálněsocialistického režimu

[312] odstraněni zároveň s Hitlerem. Ale z těch nebyl při atentátu nikdo přítomen. Na odstranění Himmlera, Göringa, Goebbelse a Bormanna[484] — abych jmenoval jen ty nejdůležitější — nebylo pamatováno. Spiklenci se nesnažili opatřit si ani tu nejmenší záruku, že své politické plány v případě zdaru atentátu také skutečně budou moci provést.

Atentátník, hrabě Stauffenberg, si byl této slabiny svého plánu rovněž jasně vědom, neboť svůj úmysl už jednou vzdal, když několik dní předtím

[483] Rudolf Ernst Otto Gercke (1884–1947) — * 17. 8. 1884 Nikolaiken ve Východním Prusku (dnes Mikołajki), † 17. 2. 1947. Generál pěchoty (19. 4. 1942), od 26. 8. 1939 do května 1945 náčelník dopravnictví branné moci a pozemního vojska — jediný z vedoucích mužů starého OKH, který po 20. červenci 1944 zůstal ve svém úřadě, jak Guderian zdůrazňuje. Prameny se rozcházejí o okolnostech jeho smrti: jedna databáze ji klade do amerického zajetí, jiná do nemocnice v Marburgu; rozchází se i přesný název funkce (Chef des Transportwesens / Chef des Feldtransportwesens).

[484] Martin Bormann (1900–1945), reichsleiter (1933), od 12. 5. 1941 vedoucí stranické kanceláře s právy říšského ministra, od 12. 4. 1943 „tajemník vůdce“. U Guderiana ten, komu Hitler místo SA uložil postavit Volkssturm (Bormann to přenesl na všechny gauleitery a jednotka se nepatřičně nadmula), a člen kliky, která Hitlera izolovala. V Norimberku byl 1. 10. 1946 odsouzen v nepřítomnosti k smrti; zemřel 2. 5. 1945 v Berlíně sebevraždou kyanidem, ostatky nalezeny 1972, totožnost potvrzena DNA 1998; podle jednoho z pramenů Halberstadt, podle jiného Wegeleben.

na Obersalzbergu zpozoroval, že Himmler a Göring, s jejichž přítomností počítal, nejsou v sále. Není mi známo, proč hrabě Stauffenberg 20. července ke skutku přikročil, ačkoli předpoklady pro plný politický úspěch jeho kroku chyběly. Snad ho ke skutku pohnal zatykač na dr. Goerdelera.

Měl-li atentát dále i v případě Hitlerova usmrcení vést k převzetí moci spiklenci, musela být vojska, jichž k tomu bylo prostě zapotřebí, spolehlivá. Spiklenci však nedisponovali ani jedinou rotou. Nebyli proto ani schopni strhnout na sebe moc v Berlíně, když hrabě Stauffenberg s nepravdivou zprávou o zdaru svého útoku přistál z Východního Pruska v Berlíně. Důstojníci a mužstvo svazků svolaných pro „Walküre" neměli tušení, oč jde. Z toho se také vysvětluje jejich „selhání" ve smyslu spiklenců.

Také mnou ze zcela jiných důvodů schválené zdržení odjezdu učebních jednotek tankové zbraně nemohlo k úspěchu přispět, protože spiklenci se vůbec nemohli odvážit zasvětit vojsko a jeho velitele do svých plánů.

Zahraničněpolitické předpoklady úspěchu atentátu dány nebyly. Styky spiklenců s rozhodujícími politiky nepřátelské ciziny byly skrovné. Žádný z rozhodujících nepřátelských politiků se ani v nejmenším nezavázal ve prospěch spiklenců. Nezajdeme patrně příliš daleko, řekneme-li, že vyhlídky říše by při zdaru atentátu nebyly o nic lepší, než bohužel jsou dnes. Našim nepřátelům přece nešlo jen o odstranění Hitlera a nacismu.

Prvními oběťmi atentátu byli plukovník Brandt z operačního oddělení OKH, generál Korten[485], náčelník generálního štábu letectva, generál Schmundt, Hitlerův hlavní pobočník, a stenograf Berger[486]. Kromě toho bylo mnoho členů OKH a OKW zraněno. Tato oběť byla zbytečná.

Dalšími oběťmi byli ti, kdo na spiknutí spolupůsobili nebo o něm věděli, a jejich rodiny. Jen malý počet popravených byl skutečně činně na spiknutí účasten. Velmi velká část o něčem slyšela a zaplatila kamarádsky míněné mlčení o pověstech a rozhovorech v předpokojích hořkou smrtí.

[485] Günther Korten (1898–1944) — * 26. 7. 1898 Kolín nad Rýnem, † 22. 7. 1944 v lazaretu Vůdcova hlavního stanu u Rastenburgu. Náčelník generálního štábu letectva od srpna/září 1943; generálplukovník posmrtně. Těžce zraněn Stauffenbergovou bombou 20. července 1944 a dva dny poté zranění podlehl — Guderian ho uvádí na druhém místě mezi „prvními oběťmi atentátu", které označuje za zbytečné.

[486] Heinrich Berger (1905–1944), uváděn též jako Heinz; civilní stenograf, od roku 1942 v Hitlerově štábu. Při atentátu 20. 7. 1944 ve Vlčím doupěti stál u mapového stolu, přišel o obě dolní končetiny a téhož dne zranění podlehl — byl jediný, kdo zemřel přímo na místě. Nejde o SS-Obergruppenführera Gottloba Bergera.

[313] Jako první padli hlavní vůdcové, pokud si — jako generálplukovník Beck, generální ubytovatel Wagner, generál von Tresckow, plukovník baron Freytag von Loringhoven[487] a jiní — sami neukončili svůj život, nebo nebyli zastřeleni z rozsudku Frommova stanného soudu — jako hrabě Stauffenberg, Olbricht, Mertz von Quirnheim[488] a von Haeften[489].

Hitler nařídil, aby všichni obžalovaní byli odsouzeni před společným soudem, Lidovým soudním dvorem. Pro vojáky znamenal tento rozkaz, že je neměl soudit příslušný Říšský válečný soud, nýbrž zvláštní soud z civilních soudců; že pro ně neplatily obvyklé vojenské trestní zákony a předpisy o výkonu trestu, nýbrž nenávistí a mstivostí diktované zvláštní rozkazy Hitlerovy. Za diktatury proti těmto rozkazům nebyl žádný opravný prostředek.

Aby bylo možné předvést vojáky podezřelé ze spolupachatelství nebo z toho, že o činu věděli, Lidovému soudnímu dvoru, bylo nutné jejich předchozí propuštění z branné moci. To se mělo provést na základě vyšetřování, jímž Hitler pověřil takzvaný „dvůr cti“[490], do něhož byl pod předsednictvím polního maršála von Rundstedta vedle Keitela, Schrotha, Kriebela[491]

[487] Wessel Freiherr Freytag von Loringhoven (1899–1944), plukovník, účastník spiknutí 20. července 1944; 26. 7. 1944 spáchal sebevraždu. Není totožný s majorem Berndem Freytagem von Loringhoven, který je v knize o tři strany dřív.

[488] Albrecht Ritter Mertz von Quirnheim (1905–1944), plukovník generálního štábu, Stauffenbergův nástupce ve funkci náčelníka štábu Všeobecného úřadu pozemního vojska a jeho přítel od mládí; 20. července 1944 spolu s Olbrichtem spustil „Walküre“. V knize na s. 313. Popraven zastřelením 21. 7. 1944 Frommovým stanným soudem ve dvoře Bendlerblocku, druhý v pořadí po Olbrichtovi.

[489] Werner von Haeften (1908–1944), nadporučík a Stauffenbergův pobočník, doprovázel ho do Wolfsschanze a pomáhal s náložemi. V noci z 20. na 21. 7. 1944 popraven zastřelením Frommovým stanným soudem ve dvoře Bendlerblocku; při popravě se postavil před Stauffenberga a přijal kulky určené jemu.

[490] „Dvůr cti“ (Ehrenhof) zřídil Hitler výnosem z 2. srpna 1944. Vyobcování z branné moci, které dvůr navrhoval, odnímalo důstojníkovi příslušnost Říšského válečného soudu a vydávalo ho Lidovému soudnímu dvoru, jehož rozsudky smrti se vykonávaly oběšením; o návrzích dvora rozhodoval nakonec sám Hitler. Mezi 4. srpnem a 14. zářím 1944 bylo takto z branné moci vyloučeno 55 důstojníků a dalších 29 propuštěno. Řádnými členy byli Rundstedt jako předseda, Keitel, Guderian, Schroth a Karl Wilhelm Specht; Kriebel a Kirchheim byli náhradníci. Guderian mezi členy jmenuje i Karla Kriebela a Heinricha Kirchheima, kteří byli podle výnosu z 2. srpna 1944 pouze náhradníky; naopak vynechává Karla Wilhelma Spechta, který byl řádným členem.

[491] Karl Kriebel (26. 2. 1888 Metz – 28. 11. 1961 Aufkirchen), generál pěchoty. Od 1. 4. 1943 velící generál zastupujícího VII. armádního sboru a velitel vojenského okruhu VII v Mnichově. Dříve velitel 56. a 46. pěší divize, Rytířský kříž 1940. Podle vůdcovského výnosu z 2. 8. 1944 zástupce v „čestném dvoře“, ne řádný člen; zasedání se účastnil v srpnu a září 1944. Bratr Hermanna Kriebela, spoluorganizátora Hitlerova puče 1923. Po válce v americkém zajetí do roku

a Kirchheima[492] povolán i já.

Má prosba, abych pro přetížení novým úřadem, který jsem měl obstarávat navíc ke svému postavení generálního inspektora tankových vojsk, nebyl tímto neblahým úkolem zatěžován, zůstala nepovšimnuta. Dosáhl jsem jen toho, že jsem dostal stálého zástupce — právě generála Kirchheima —, brání-li mi mé jiné služební povinnosti v účasti na zasedáních. Zprvu jsem se jednání vůbec neúčastnil, dokud mě Keitel z Hitlerova příkazu nevyhledal a nevyzval, abych se přece alespoň příležitostně dostavil. Chtě nechtě jsem se tedy musel dvou nebo tří těchto příšerných jednání zúčastnit. Co jsem tam slyšel, bylo hluboce smutné a otřesné.

Přípravné vyšetřování vedli Kaltenbrunner[493] a SS-Gruppenführer Müller[494] od gestapa. Prvně jmenovaný byl rakouský právník, druhý bavorský úředník. Ani jeden neměl pochopení pro důstojnický sbor; o Müllerovi lze říci, že k němu choval směs nenávisti a pocitů méněcennosti; ostatně to byla ledově chladná, ctižádostivá povaha. Kromě těchto dvou se zasedání účastnili náčelník personálního úřadu pozemního vojska generál Burgdorf a jeho nejbližší spolupracovník generál Maisel[495]; byli zapisovateli a pozorovateli z Hitlerova příkazu.

1947. V knize na s. 313 a 314. Nezaměňovat s Rainerem Kriebelem (1908–1989), plukovníkem generálního štábu a Hermannovým synem — ten se v knize nevyskytuje.

[492] Heinrich Kirchheim (1882–1973), generálporučík, roku 1940 velitel 169. pěší divize, poté náčelník Sonderstab Libyen / Tropen v OKH a dočasný velitel italské divize Brescia v severní Africe; od srpna 1944 náhradník v „čestném dvoru" — Guderian na s. 313 uvádí, že se jím směl nechat zastupovat, bránily-li mu jiné služební povinnosti. Po válce v zajetí do roku 1947.

[493] Ernst Kaltenbrunner (1903–1946), rakouský právník, SS-Obergruppenführer a generál policie (červen 1943), od 30. 1. 1943 šéf Hlavního úřadu říšské bezpečnosti. U Guderiana vede spolu s gestapáckým SS-Gruppenführerem Müllerem přípravné vyšetřování po 20. červenci 1944 (Guderian o obou říká, že neměli pochopení pro důstojnický sbor) a později několik hodin vyslýchá samotného Guderiana; výsledkem bylo propuštění Knesebecka a Christena, nikoli však Bonina. V Norimberku 1. 10. 1946 odsouzen k smrti a 16. 10. 1946 oběšen.

[494] Heinrich Müller (1900–1945) — * 28. 4. 12. 1945 úmrtní list s údajem „padl". SS-Gruppenführer a generálporučík policie (listopad 1941), od 27. 9. 1939 šéf gestapa, tj. úřadu IV RSHA. Účastník konference ve Wannsee, řídil Eichmannovo deportační plánování a přijímal hlášení Einsatzgruppen; po 20. červenci 1944 vedl zatýkání a výslechy (přes 5000 zatčených, asi 200 popravených) — u Guderiana vede s Kaltenbrunnerem přípravné vyšetřování čestného dvora a vyslýchá i jeho samého.

[495] Ernst Maisel (1896–1978), generálporučík, od 1942/43 náčelník Amtsgruppe P2 personálního úřadu, od října 1944 zástupce náčelníka úřadu; 14. 10. 1944 doprovázel Burgdorfa k Rommelovi jako svědek při předání ultimáta a jedu a podílel se na činnosti „čestného dvora" po 20. červenci. U Guderiana na s. 313 jako zapisovatel a pozorovatel z Hitlerova příkazu při přípravném vyšetřování. Kniha uvádí jeho jméno jako „Meisel".

Spisy přípravného vyšetřování obsahovaly vlastnoručně sepsané údaje obviněných, většinou přiznání téměř nepochopitelné otevřenosti — tak, jak důstojníci před čestným soudem vypovídat bývali zvyklí: před soudem, který se skládal z druhů téhož stavu a téhož pojetí cti. Že se však ti nešťastníci nacházeli u gestapa před zcela jinak smýšlejícími vyšetřovateli

[314], si očividně nikdy neuvědomili. Výpovědi proto obsahovaly nejen to, co se týkalo dotyčných samých, nýbrž i jména a činy nebo opomenutí jiných. Každý, jehož jméno bylo v některém z těch záznamů zmíněno, byl zatčen a vyslechnut. Tak se gestapu brzy podařilo získat téměř úplný obraz rozsahu spiknutí i kruhu účastníků. A nejen to. Tváří v tvář otevřeným přiznáním bylo často nemožné prohlásit jejich pisatele za nevinné nebo nezúčastněné.

Při těch několika příležitostech své přítomnosti jsem se poctivě pokoušel zachránit, koho jsem jen zachránit mohl. Bohužel jich bylo jen málo, u nichž se mi tato přátelská služba zdařila. V témže smyslu jako já působili ostatní přísedící, zvláště Kirchheim, Schroth a Kriebel. Polní maršál von Rundstedt nás vždy podporoval.

„Dvůr cti" měl pouze vyšetřit, zda obviněný bude podle výsledku přípravného vyšetřování před Lidovým soudem pravděpodobně odsouzen jako spoluviník nebo jako ten, kdo o činu věděl, nebo ne. Platil-li prvně jmenovaný předpoklad, navrhl příslušný personální úřad dotyčného k vyobcování z branné moci. Tím pak už nebyla dána příslušnost Říšského válečného soudu. Toto zjištění mohlo být učiněno pouze na základě předložených spisů. Výslechy obviněných nebyly připuštěny.

Tato ponurá jednání uváděla do největších konfliktů svědomí. Každé slovo muselo být uváženo, aby očištění jednoho nepřivedlo do neštěstí jiné, dosud neznámé nebo dokonce zatčené kamarády.

Rozsudky smrti Lidového soudu byly vykonávány oběšením[496] — způsobem smrti, který německé trestní právo, a tím spíše vojenské trestní právo,

[496] Oběšení nebylo z Rakouska dovezeno. Říšský trestní zákoník z roku 1871 znal jako jediný způsob výkonu stětí; oběšení vedle něj znovu připustil zákon z 29. března 1933, tedy pět let před anšlusem, nařízení ze 14. října 1936 pak civilním soudům předepsalo výhradně padací sekyru a od prosince 1942, kdy byli na Hitlerův rozkaz oběšeni vedoucí členové „Rudé kapely", se oběšení užívalo soustavně. Vojenské soudy popravovaly zastřelením — správné je tedy jen to, že voják byl do té doby usmrcován kulkou. Komu míří „užívá se i dnes", Guderian neříká a zůstává to nejisté: Spolková republika zrušila trest smrti článkem 102 Základního zákona už 23. května 1949, oběšením však popravovali spojenci — v Norimberku 16. října 1946 a v Landsbergu, kde bylo oběšeno 252 odsouzených, naposledy 7. června 1951, tedy v roce prvního vydání knihy.

předtím neznalo. Do té doby byli vojáci, u nichž byla shledána vina hodná smrti, usmrcováni kulkou. Výkon trestu smrti oběšením byl dovezen z Rakouska. Ale bohužel se užívá i dnes.

Kdo provádí státní převrat, musí počítat s tím, že v případě nezdaru propadl pro velezradu životem. Ale kolik z těch, kdo byli za 20. červenec 1944 popraveni[497], si toho bylo vědomo? Patrně jen nemnozí. Tento argument ovšem před Hitlerem neplatil[498]. Došlo tak k tomu, že byli odsuzováni důstojníci, kteří se o úmyslu státního převratu dozvěděli teprve bezprostředně před 20. červencem a hned neučinili hlášení, protože si dosah slyšeného sotva mohli tak rychle uvědomit.

Zcela nezúčastnění byli vtaženi do víru smrti proto, že se pokusili pomoci kamarádům. Snad nejotřesnějším příkladem toho je případ generála Heistermana von Ziehlberg[499], zetě mého vysoce ctěného dřívějšího inspektora a

[497] Popravených bylo přes dvě stě, z toho přes sto deset na základě vyšetřování gestapa. Zadrženo z něho bylo asi sedm set lidí a v srpnu 1944 jich „akce Gitter" zatkla dalších asi pět tisíc. První proces před Lidovým soudním dvorem se konal 7. a 8. srpna 1944 pod předsednictvím Freislera; odsouzení byli téhož 8. srpna v Plötzensee oběšeni a výkon byl filmován. Na příbuzné odsouzených bylo uvaleno rodinné ručení a 46 jejich dětí bylo internováno v Bad Sachsa.

[498] Popis odpovídá tomu, co je o „dvoře cti" doloženo nezávisle: obviněný ani jeho obhájce nebyli slyšeni, rozhodovalo se výhradně z předložených spisů a o návrzích dvora rozhodoval nakonec Hitler sám. Právní obsah je tím dán: těleso, jehož byl Guderian členem, nezkoumalo, zda se obviněný provinil, nýbrž zda bude před Lidovým soudním dvorem pravděpodobně odsouzen, a na tomto podkladě jej bez jeho vyslechnutí zbavovalo příslušnosti vojenského soudu. Vyobcování z branné moci tedy nebylo disciplinárním opatřením, nýbrž krokem, jímž řízení přecházelo z vojenské justice do mimořádné justice civilní. Rozsudky smrti Lidového soudního dvora se vykonávaly oběšením.

[499] Gustav Heisterman von Ziehlberg (10. 12. 1898 Inowrocław – 2. 2. 1945), generálporučík (1. 6. 1944), roku 1943 velitel 65. pěší divize, roku 1944 velitel 28. lehké (jägerské) divize na východní frontě; zeť generála von Tschischwitze, Guderianova dřívějšího inspektora. U Guderiana „nejotřesnější příklad" nezúčastněného, jenž se pokusil pomoci kamarádovi: svého Ia majora Kuhna nechal odjet samostatně, místo aby ho zatkl, a Kuhn místo sebevraždy přešel k Rusům. Dne 2. 10. 1944 jej Říšský vojenský soud odsoudil k devíti měsícům s podmínkou, Hitler rozsudek 1. 11. 1944 zrušil, 21. 11. 1944 padl nový rozsudek na smrt a 2. února 1945 byl zastřelen popravčí četou na vojenské střelnici v Murellenschluchtu u Ruhlebenu v Berlíně-Charlottenburgu. Prameny uvádějí jméno též v podobě „Heisterman" s jedním n; německý rejstřík IV. vydání má chybně „Zielberg". Druhý zeť generála von Tschischwitze byl generálmajor Reinhold Gothsche (23. 11. 1893 Erfurt – 22. 4. 1945), zastřelený za to, že vyslovil pochybnost o konečném vítězství — šestnáct dní před kapitulací. Místem jeho smrti byla Přísečnice (Preßnitz) na Chomutovsku, město, které roku 1974 zaniklo při stavbě Přísečnické přehrady. Guderian uvádí obě popravy, Gothscheho však nejmenuje křestním jménem a data neudává.

[315] velitele divize, generála von Tschischwitze. Ziehlberg byl 20. července 1944 velitelem jedné divize na východní frontě. Jeho první důstojník generálního štábu, major Kuhn[500], dříve v organizačním oddělení OKH pod generálem Stieffem[501], o spiknutí věděl. Ziehlberg dostal telegram s rozkazem Kuhna ihned zatknout a pod ostrým dozorem poslat do Berlína. Dovolil Kuhnovi odjet napřed samotnému na nové velitelské stanoviště. Chtěl mu tím dát šanci. Kuhn však nabídnuté příležitosti nepoužil k tomu, aby se zastřelil, jak Ziehlberg předpokládal, nýbrž aby přešel k nepříteli.

Ziehlberg byl zatčen a postaven před válečný soud. Ten soudil mírně. Po nějakém čase se Hitler o rozsudku dozvěděl. Nařídil nové řízení s cílem uznat na trest smrti, protože Kuhn jako bývalý člen organizačního oddělení OKH nabyl znalosti nejtajnějších věcí a jeho přechod k nepříteli znamená proto značnou nevýhodu pro vedení války. Ziehlberg byl v únoru 1945 zastřelen.

Rovněž druhý zeť mého nešťastného nadřízeného, dobrosrdečný generál Gothsche, se dočkal téhož osudu, ovšem z jiného důvodu: vyslovil se, že tuto válku už patrně nelze vyhrát.

Jakkoli smutné byly osudy odsouzených, téměř ještě horší se utvářel úděl pozůstalých. Zatýkání příbuzných, které na ně dopadlo, vytvořilo velkou nouzi a duševní muka. Pomoci a zmírnit se dalo jen málo.

[500] Joachim Kuhn (1913–1994) — * 2. 8. 1913 Berlín, † 6. 3. 1994. Major generálního štábu (od dubna 1943). Od května 1942 v organizačním oddělení generálního štábu pozemního vojska pod Helmuthem Stieffem, Stauffenbergův přítel a bratranec jeho snoubenky; opatřoval pro atentát výbušniny. 21. 7. 1944 provázel Henninga von Tresckowa k frontě, kde Tresckow spáchal sebevraždu. Od Ziehlberga, který dostal rozkaz ho zatknout, dostal 27. 7. 1944 příležitost odjet samotný; opustil vůz a byl zajat ruskou hlídkou. Říšský vojenský soud ho v nepřítomnosti odsoudil k smrti za přeběhnutí k nepříteli, Ziehlberg byl 2. 2. 1945 zastřelen. V sovětských vyšetřovacích věženích (Lubjanka, Lefortovo, Butyrka) mučen bez statusu zajatce, v říjnu 1951 odsouzen k 25 letům, v lednu 1956 vydán do Německa, kde žil v ústraní; roku 1998 v Rusku rehabilitován. Prameny se rozcházejí: Guderian mluví jednoznačně o přeběhnutí k nepříteli, Peter Hoffmann uvádí, že Kuhn úmysl přeběhnout popíral, že ho udali polští venkované a že důkazy o dezerci jsou sporné.

[501] Hellmuth Ludwig Gustav Arnold Stieff (1901–1944) — * 6. 6. 1901 Deutsch Eylau (dnes Iława), † 8. 8. 1944 oběšen v berlínské věznici Plötzensee. Generálmajor (1. 2. 1944), od října 1942 náčelník organizačního oddělení generálního štábu pozemního vojska — jeho podřízeným byl major Kuhn, o němž Guderian na téže straně mluví. Patřil k jádru spiknutí 20. července 1944: opatřoval výbušniny a 7. 7. 1944 na zámku Klessheim bombu nedokázal odjistit, čímž provedení přenechal Stauffenbergovi. 8. 8. 1944 odsouzen Freislerovým Volksgerichtshofem a téhož odpoledne na Hitlerovo osobní přání oběšen. Část pramenů, včetně jeho vlastních dopisů, píše „Helmuth“.

Výsledek atentátu je strašný, ať už se na věci díváme jakkoli. Já sám vraždu v každé podobě odmítám. Naše křesťanské náboženství o tom dává jednoznačné přikázání. Proto nemohu rozhodnutí k atentátu schvalovat. Odhlédnu-li od tohoto náboženského důvodu, musím však také konstatovat, že nebyly dány ani vnitropolitické, ani zahraničněpolitické předpoklady zdaru státního převratu. Přípravy byly zcela nedostatečné, výběr osobností pro nejdůležitější postavení nepochopitelný.

Hnací silou byl původně dr. Goerdeler[502], idealista, který věřil, že státní převrat lze provést bez atentátu. On a jeho spoluspiklenci byli nepochybně prodchnuti myšlenkou učinit pro svůj národ to nejlepší. Dr. Goerdeler také provedl výběr většiny vedoucích osobností a vedl o tom seznamy, které vlastní neopatrností padly gestapu do rukou.

O povaze generálplukovníka Becka, určeného za hlavu říše, jsem se už vyslovil výše. Jeho chování 20. července potvrzuje správnost mého názoru. Polní maršál von Witzleben[503] byl nemocný muž. Nenáviděl sice Hitlera z celé duše, stěží však měl odhodlanost k provedení vojenského puče v tak napjaté situaci. Generálplukovník Hoepner byl statečný frontový voják; pochybuji však,

[316] zda si dosah svých činů 20. července plně uvědomil. Generál Olbricht byl velmi schopný důstojník a svůj okruh úkolů ovládal; neměl však žádnou velitelskou pravomoc a žádné vojsko, o něž by se byl státní převrat mohl opřít.

[502] Že Goerdeler jako kandidát na kancléře sepsal ústavní návrh i jmenné seznamy pro budoucí vládu a že se tyto seznamy staly pro mnoho spoluspiklenců osudnými, doloženo je. Doloženo není, že padly do rukou gestapa jeho vlastní neopatrností; Guderian pro to pramen neuvádí a dohledat jej nelze. Doloženo je něco jiného: po svém zatčení Goerdeler při výsleších jména řady spoluspiklenců gestapu sám uvedl, což vedlo k zatčení a popravám dalších stovek lidí. Lidový soudní dvůr jej odsoudil k smrti a 2. února 1945 byl v Plötzensee oběšen.

[503] Erwin von Witzleben (1881–1944), polní maršál (od 19. 7. 1940), 1939–1940 vrchní velitel 1. armády, od 1. 5. 1941 do 15. 3. 1942 vrchní velitel Západ; z funkce odešel formálně ze zdravotních důvodů, ve skutečnosti pro podezření z opozičních styků — to je ten „nemocný muž" u Guderiana. Roku 1934 protestoval proti vraždám Schleichera a Bredowa, roku 1938 vedl vojenské plánování zářijového spiknutí. Spiklenci ho určili za vrchního velitele branné moci po Hitlerově smrti; 20. 7. 1944 dorazil do Bendlerova bloku teprve po zhroucení pokusu a 21. 7. ho na jeho venkovském sídle zatkl generálporučík Viktor Linnarz. Čestný dvůr pod vedením Rundstedta ho 2. 8. 1944 vyloučil z branné moci, lidový soudní dvůr pod Freislerem ho odsoudil k smrti a 8. 8. 1944 byl v Berlíně-Plötzensee z Hitlerova výslovného rozkazu oběšen na řeznickém háku.

Až do 20. července 1944 se léta diskutovalo a vyjednávalo. Okruh těch, kdo o tom věděli, se neustále rozšiřoval. Není divu, že gestapo nakonec zvětřilo ten či onen z různých kroužků spiklenců a že teď hrozila vlna zatýkání[504]. Tato hrozící vlna zatýkání zase patrně vzbudila v impulsivním hraběti Stauffenbergovi rozhodnutí k atentátu, které by ostatní spiklenci byli sotva pojali.

Provedení atentátu se nezdařilo. Atentátník se však naprosto zmýlil co do účinku své bomby a choval se víc než neuváženě. Generálplukovník Fromm, vrchní velitel náhradního vojska, hrál neprůhlednou roli. I on se nakonec stal obětí toho neblahého atentátu[505]. Generál Heinrich von Stülpnagel[506], vojenský velitel ve Francii, velký idealista, kterého jsem dobře znal a při každé přítomnosti v Paříži vyhledával, musel zemřít strašným způsobem. Nejhroznější byl však konec polního maršála Rommela[507], o němž jsem se

[504] Guderian uvádí na pěti stranách dvě různé verze toho, co atentát spustilo: na straně 312 zatykač na Goerdelera, zde hrozící vlnu zatýkání po tom, co gestapo zvětřilo kroužky spiklenců. Doložit se nepodařilo ani jednu. Zatykač na Goerdelera vydaný před 20. červencem se v prohledaných pramenech nenachází — Goerdeler byl udán až v srpnu 1944 —, a Stauffenbergovo rozhodnutí se v literatuře vysvětluje jeho vlastním odhodláním po Stieffově nezdaru ze 7. července a Tresckowovým vzkazem, že atentát musí být proveden za všech okolností.

[505] Fromm dal 20. července v noci stanným soudem ze své vlastní moci odsoudit Stauffenberga, Olbrichta, Mertze von Quirnheim a Haeftena a nechal je kolem půlnoci na dvoře Bendlerova bloku zastřelit; Becka, jehož sebevražda se nezdařila, dal dostřelit. Lidový soudní dvůr jej pak odsoudil k smrti pro „zbabělost před nepřítelem“, protože se mu účast na spiknutí nepodařilo dokázat, a 12. března 1945 byl na střelnici kárnice Brandenburg-Görden zastřelen.

[506] Carl-Heinrich Rudolf Wilhelm von Stülpnagel (2. 1. 1886 Berlín — 30. 8. 1944 Berlín-Plötzensee), generál pěchoty. Roku 1933 šéf oddělení Cizí armády v generálním štábu, 1936–1938 velitel 30. pěší divize, od srpna 1937 zástupce náčelníka generálního štábu pozemního vojska, 1939 oberquartiermeister II a I, roku 1940 velitel II. armádního sboru ve francouzském tažení a poté předseda německé komise pro příměří. Vrchní velitel 17. armády na východě až do odvolání počátkem října 1941; od února, resp. jara 1942 vojenský velitel ve Francii jako nástupce svého bratrance Otty von Stülpnagela. Patřil ke spiknutí 20. července 1944 a řídil jeho provedení ve Francii: dal Hansem Otfriedem von Linstowem zatknout v Paříži celý aparát SS a gestapa, po Klugeho odmítnutí podpory však musel zatčené propustit. Povolán do Berlína se u Verdunu na břehu Mázy střelil do hlavy; sebevražedný pokus ho pouze oslepil a v následném deliriu opakoval „Rommel“, čímž Rommela do spiknutí zatáhl. Lidový soudní dvůr ho 30. 8. 1944 za Freislerova hrubého jednání odsoudil pro velezradu k smrti a téhož dne byl v Plötzensee oběšen. Guderian ho dobře znal a při každé návštěvě Paříže ho vyhledával. Kniha ho na této straně uvádí jako „generála Heinricha von Stülpnagela“; správně je Carl-Heinrich. Nezaměňovat s Joachimem von Stülpnagelem ani s Ottou von Stülpnagelem, které kniha rovněž uvádí.

[507] Rommel, 17. července 1944 těžce zraněný při nízkém náletu u Sainte-Foy-de-Montgommery, zemřel 14. října 1944 v Herrlingen u Ulmu. Generálové Burgdorf a Maisel mu toho dne v jeho domě předložili usvědčující materiál a volbu: sebevraždu, nebo Lidový soudní dvůr. Rommel požil kyanidovou ampuli v automobilu krátce za Herrlingen. Úmrtní list uvedl srdeční slabost

pravdu dozvěděl teprve v zajetí. Teprve tehdy jsem si celou tragiku, v níž jsme žili, plně uvědomil.

Přirozeně se stále znovu nadhazuje otázka, co by se bylo stalo, kdyby byl atentát vyšel. Nikdo to nemůže říci. Jen jedno se zdá jisté: tehdy ještě velmi velká část německého národa v Adolfa Hitlera věřila a byla by došla k přesvědčení, že atentátníci odstranili jediného muže, který snad ještě mohl dovést válku ke snesitelnému konci. Tímto odiem by byl v první řadě zatížen důstojnický sbor, generalita a generální štáb, už za války, ale i potom. Nenávist a opovržení národa by se byly obrátily proti vojákům, kteří by byli uprostřed zápasu na život a na smrt vraždou hlavy říše a porušením vojenské přísahy učinili ohroženou státní loď bez vůdce. Že by s námi proto byli naši nepřátelé zacházeli lépe, než se stalo po zhroucení, je nepravděpodobné.

Nyní se bude někdo ptát: Co se tedy mělo stát? Na to mohu říci jen toto: mluví a píše se tolik o odporu proti Hitlerovu režimu. Kdo z dosud žijících, z těch řečníků a pisatelů, kteří se k Hitlerovi mohli dostat, sám skutečně byť jen jedinkrát odpor kladl? Kdo se odvážil byť jen jedinkrát Hitlerovi sdělit svůj odchylný názor a dokonce tváří v tvář diktátorovi na svém mínění setrvat? To se mělo stát! V měsících, v nichž jsem zažíval přednesy o situaci a četná vojenská, technická a politická jednání u Hitlera, činilo to jen velmi

[317] málo lidí, z nichž bohužel jen nemnozí dosud meškají mezi živými. Musím však odmítnout nazývat odbojáři ty lidi, kteří jen za kulisami šuškali, že jsou jiného názoru, kteří se jen pokoušeli podněcovat jiné. Tady se cesty rozcházejí.

Kdo byl jiného názoru než Hitler, měl povinnost říci mu to otevřeně, kdykoli se mu naskytla příležitost. To platí v první řadě a docela zvláště pro dobu, kdy to ještě mělo účel, totiž pro dobu před válkou. Kdo se domníval, že je mu jasné, že Hitlerova politika musí vést k válce, že válce muselo být zabráněno, že se musela stát neštěstím pro náš národ, ten *před* válkou příležitost hledat a najít *musel* — aby to Hitlerovi a německému národu řekl s nedvojznačnou zřetelností, když ne doma, pak z ciziny. Učinili to tehdejší odpovědní?

Viděl jsem německé vojáky ve dvou těžkých válkách a měl jsem ve druhé světové válce tu čest jim velet. Jak bojovali — věrní až do smrti, věrní své přísaze přes hrozící porážku —, tak věrní mají zůstat. Jedině z této věrnosti,

v následku služební nehody na Západě, denní rozkaz zranění z automobilové nehody při cestě na frontu; pohřeb byl státní a smuteční řeč měl Rundstedt.

z této obětavosti, z tohoto nevysloveného hrdinství může vzejít znovuzrození silného a zdravého národa a státu. Dej Bůh, aby se mladé generaci podařilo vybudovat na tomto šlechetném základě v míru nové Německo — Německo, před nímž budou mít ostatní národy opět úctu jako kdysi.

XI. NÁČELNÍK GENERÁLNÍHO ŠTÁBU

318

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Vraťme se opět k vážným válečným událostem.

Poté co byl generální štáb OKH učiněn práceschopným, ukázalo se, že záležitosti nabírají velmi vleklý průběh, protože si Hitler vyhrazoval schvalování všech jednotlivostí a nechtěl náčelníku generálního štábu přiznat ani ty nejmenší rozkazovací pravomoci. Podal jsem proto návrh, aby mi ve všech záležitostech, které nebyly zásadní povahy, bylo přiznáno právo vydávat směrnice skupinám armád východní fronty[508]. Dále jsem žádal, aby mi ve věcech, které se týkaly celého generálního štábu, bylo propůjčeno právo vydávat směrnice všem důstojníkům generálního štábu pozemního vojska.

Obě prosby Hitler zamítl. Na zamítnutí se podíleli Keitel a Jodl. Keitel je napsal vlastní rukou. Jodl mi na mé výtky řekl: „Generální štáb patří vůbec rozpustit!“ Jestliže si však nejvlivnější představitelé karmínového cechu sami podřezávali větev, na níž seděli, pak celé té instituci už nebylo pomoci.

Následky tohoto zamítnutí se okamžitě projevily v řadě hrubých kázeňských přestupků, které mě přinutily dát jejich původce přeložit do štábu OKH, nad nímž jediným mi příslušela omezená kázeňská trestní pravomoc. Tam jsem ty velmi sebevědomé mladé pány nechal několik týdnů přemýšlet o jejich postoji. Hitlerovi jsem se o své výpomoci příležitostně zmínil. Pohlédl na mě velmi udiveně, neřekl však ani slovo.

[508] Náčelník generálního štábu pozemního vojska odpovídal od roku 1942 pouze za východní frontu; všechna ostatní válčiště — Západ, Itálie, Jihovýchod a Balkán, Skandinávie — spadala pod OKW a jeho náčelníka operačního štábu Jodla. Guderianova působnost od 21. července 1944 je tedy omezena na východní frontu, a kde v knize mluví o „frontě“, míní tuto. Hitler sám byl od 19. prosince 1941 vrchním velitelem pozemního vojska a náčelník generálního štábu mu podléhal přímo. OKH podřídil Hitler OKW teprve 28. dubna 1945. Dělbu obou štábů Guderian poprvé výslovně pojmenuje na straně 332, nejnázorněji na straně 338.

Poté jsem jednoho z prvních dnů své nové činnosti požádal Hitlera o rozmluvu mezi čtyřma očima. Zeptal se: „Jde o služební, nebo o soukromou záležitost?“ Přirozeně šlo o služební otázku, kterou bylo možné s žádoucí zřetelností probrat jen mezi čtyřma očima. Každý třetí byl pro takové otázky už příliš. To Hitler zcela přesně věděl. Zamítl proto mou prosbu a stanovil, že při všech služebních jednáních se mnou mají být přítomni polní maršál Keitel a dva stenografové.

Následkem tohoto nařízení jsem už jen zřídka měl příležitost říci nejvyššímu veliteli mínění tak nepřikrášleně, jak to lze — bez nebezpečí ujmy na autoritě — právě jen v rozmluvě mezi dvěma. I na této velmi nepříznivé úpravě se podílel polní maršál Keitel, protože se obával, že se důležité věci nedozví včas a bude postupně odsouván stranou.

Musel jsem svůj úřad vést za týchž omezení, jimiž trpěl můj předchůdce. To nepřispělo ke zmírnění tónu ani protikladů.

[319] Vojenská situace východní fronty byla 21. července 1944, když jsem byl nucen převzít záležitosti náčelníka generálního štábu, všechno jiné než příznivá.

Nejupevněnější se zdála skupina armád „Jižní Ukrajina“[509], která se skládala z německé 6. a 8. armády a z rumunských vojsk a měla ve svém velitelském obvodu i část maďarské armády. Její fronta se táhla od ústí Dněstru do Černého moře podél této řeky až východně od Kišiněva a probíhala pak severně kolem Jas a jižně kolem Fălticeni napříč řekami Prut a Siret, konečně severozápadním směrem do pramenné oblasti Siretu. Skupina armád dokázala po jarních bojích v březnu a dubnu odrazit nepřátelské útoky severně od Jas a následně vyčlenit určitý počet divizí jako zálohy. V tomto okamžiku jí velel generál Schörner, který se těšil zvláštní Hitlerově důvěře.

Na skupinu armád „Jižní Ukrajina“ navazovala skupina armád „Severní Ukrajina“. Stála do 12. července 1944 ve snesitelně úspěšné obraně, ve frontě, která se táhla z krajiny Rădăuți na horním Siretu, východně od Delatynu přes Buczacz–Tarnopol– Jezierna–Beresteczko do prostoru jižně od Kowelu. 13. července však Rusové vyrazili k útoku, prolomili frontu skupiny armád na třech místech a do 21. července dobyli Lvov, ohbí Sanu severně

[509] Skupině armád „Jižní Ukrajina“ velel od konce března 1944 generálplukovník Ferdinand Schörner; právě v těch dnech, k nimž Guderian situaci popisuje, odcházel ke skupině armád „Sever“. Kdo byl Schörner, stojí v poznámce u jeho prvního výskytu na straně 286.

od Přemyšlu, Tomaszów, Chełm a Lublin a nejdále proniknutým křídlem dosáhli asi linie Puławy na Visle — Brest-Litevský na Západním Bugu.

Byl-li už tento obraz zlý, pak u skupiny armád „Střed“ vyrostla situace od 22. června 1944 v katastrofu, jakou si lze stěží představit horší. V době od 22. 6. do 3. 7. 44 prorazil ruský útok mezi Pripjatí a Berezinou, u Rogačova, u Čaus, severně od Orši a po obou stranách Vitebska německou frontu a odfoukl ji při úplné ztrátě asi 25 divizí až na linii Dawidgródek–Baranowicze–Mołodeczno–Koziany–Západní Dvina severně od Polocka.

V příštích dnech Rusové svůj překvapivě velký úspěch vydatně využili a získali Pinsk a linii Prużana–Wołkowysk–Němen východně od Grodna — Kaunas – Západní Dvina východně od Daugavpilsu – Idrica. Tím byla do zhroucení stržena nejen skupina armád „Střed“, nýbrž i skupina armád „Sever“. Do 21. července se Rusové ve zdánlivě nezadržitelném postupu dostali na linii Visly od Sandomierze po Varšavu, dále přes Siedlce–Bielsk Podlaski–Białystok–Grodno–Kaunas a — což bylo nejnepříjemnější — přes Panevėžys na Šiauliai a Jelgavu. Severně od Jelgavy dosáhli pobřeží Rižského zálivu a oddělili tím skupinu armád „Sever“ od ostatní fronty.

Skupina armád „Sever“, jejíž pravé křídlo stálo severně od Polocka, držela frontu odtud přes Idricu–Ostrov–Pskov–Čudské jezero–

[320] Narvu až k pobřeží Finského zálivu. Následkem katastrofy skupiny armád „Střed“ musela své pravé křídlo do 21. července 1944 stáhnout do linie Jelgava–Daugavpils–Pskov. Ale ani tuto linii se přirozeně udržet nedalo.

Převzal jsem po svém předchůdci nejen dezorganizovaný štáb, nýbrž i frontu v plném rozkladu. Zálohy OKH neexistovaly. Jediné okamžitě dostupné síly stály v Rumunsku za skupinou armád „Jižní Ukrajina“. Pohled na železniční mapu ukázal, že jejich přeprava musí zabrat dlouhý čas. Nepatrné síly, které se daly uvolnit z náhradního vojska, byly už na cestě k z větší části rozbité skupině armád „Střed“.

Ve shodě s vrchním velitelem skupiny armád „Jižní Ukrajina“, jehož náčelník, generál Wenck, se stal mým prvním operačním spolupracovníkem a znal poměry v Rumunsku, jsem navrhl Hitlerovi odsunout všechny divize, které se dají z Rumunska uvolnit, a nasadit je k obnovení spojení mezi skupinami armád „Střed“ a „Sever“. Tyto přepravy byly neprodleně uvedeny v chod. Hitler mimoto nařídil výměnu vrchních velitelů skupin armád „Jižní

Ukrajina“ (Schörner) a „Sever“ (Frießner[510]). O vedení boje skupiny armád „Jižní Ukrajina“ byly vydány směrnice, které vrchnímu veliteli přiznávaly samostatnost na hitlerovské velení neobvyklou.

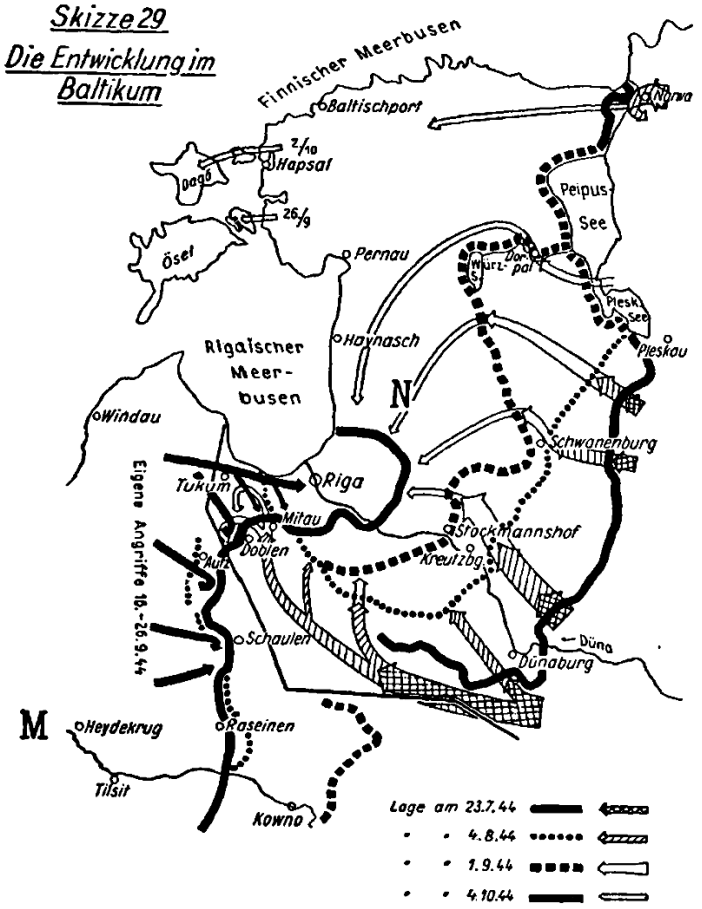
Těmito energickými opatřeními se podařilo zastavit ruský útok v prostoru Dobele–Tukums–Jelgava. Mým záměrem nyní bylo přivodit nejen opětné spojení obou skupin armád, nýbrž vyklizení pobaltských zemí za účelem radikálního zkrácení fronty. Tato operace byla nutná tak jako tak, nechtělo-li se skupinu armád „Sever“ v jejím široce rozepjatém rozestavení vydat zničení.

Generál Schörner dostal rozkaz předložit návrh na vyklizení. Chtěl je provést za tři až čtyři týdny. Na to však nebyl čas. Museli jsme jednat rychle, abychom protivníka předešli a mohli síly skupiny armád stáhnout do Východního Pruska v bojeschopném stavu. Zařídil jsem proto provedení vyklizení Estonska a Livonska do sedmi dnů, obsazení předmostí kolem Rigy a neprodlené shromáždění všech motorizovaných a tankových vojsk západně od Šiauliai. Tam jsem očekával příští ruský úder. Tam musel být zachycen, aby se skupina armád „Sever“ dala v Kuronsku nově uspořádat ve spojení se skupinou armád „Střed“.

Německý útok obnovil v době od 16. do 26. září 1944 spojení mezi oběma skupinami armád. Že k němu došlo, je zásluhou statečného chování plukovníka hraběte Strachwitze[511] a jeho narychlo sestavené tankové divize. Všechno záleželo na tom bez odkladu využít příznivé situace. Zde skupina armád „Sever“ selhala. Schörner

[510] Johannes Frießner (1892–1971), generálplukovník, velitel XXIII. armádního sboru, armádního oddílu „Narva“ a krátce skupiny armád „Sever“, od konce července 1944 skupiny armád „Jižní Ukrajina“ (později „Jih“), v prosinci 1944 odvolán a vystřídán Wöhlerem; Guderian jej zmiňuje jako Wöhlerova předchůdce a jako toho, kdo navrhl Hitlerovi stažení fronty na linii Galați—Focșani—karpatský hřeben. Po válce krátce předsedal Verband deutscher Soldaten a rezignoval po kontroverzních výrocích; zemřel 26. 6. 1971 na nemoc.

[511] Hyazinth Graf Strachwitz von Groß-Zauche und Camminetz (1893–1968), generálporučík zálohy přezdívaný „Der Panzergraf“, velitel tankového pluku Großdeutschland a improvizovaných tankových skupin, dvanáctkrát raněn. Guderian mu na s. 320 připisuje zásluhu o obnovení spojení mezi skupinami armád 16.–26. 9. 1944 v čele „sestavené tankové divize“. Rod je slezský, nikoli český — jméno a slezský původ by českého čtenáře mohly svést.

21 Erinnerungen eines Soldaten

321

Skizze 29 — *Die Entwicklung im Baltikum*. Strana 321 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Dorpat	Tartu	
Düna	Západní Dvina / Daugava	Daugava (Lotyšsko) / Západní Dvina (Bělorusko
Dünaburg	Daugavpils	
Finnischer Meerbusen	Finský záliv	
Kowno	Kaunas	
Pleskau	Pskov	
Rigaischer Meer-busen	Rižský záliv	

[322] nevěřil v nový ruský útok západně od Šiauliai, nýbrž ho tušil u Jelgavy. Proto — proti směrnici vydané s Hitlerovým podpisem — svá tanková vojska u Jelgavy zastavil. Mé prosby, aby směrnici provedl, nebyly vzaty v úvahu. Zda Schörner pod rukou obdržel k svému kroku Hitlerovo schválení, zůstalo mi neznámé. Měl k němu přímé nitky.

Došlo tak k tomu, že v říjnu byla tenká německá fronta západně od Šiauliai znovu prolomena. Rusové se dostali mezi Memelem a Liepājou k Baltskému moři. Skupina armád „Sever“ zůstala po nezdaru dalšího pokusu obnovit spojení podél pobřeží odtržena a musela být bez souvislosti s ostatní východní frontou zásobována po moři.

Zarputilý boj mezi Hitlerem a mnou o zpětné převedení těchto cenných a pro obranu říše nepostradatelných vojsk nyní začal, otrávil ovzduší a zůstal přece bez úspěchu.

Zatímco se tyto důležité pohyby a tvrdé boje odehrávaly na levém křídle široké fronty, zatímco polní maršál Model za nejstatečnějšího osobního nasazení znovu zastavil frontu skupiny armád „Střed“ v prostoru východně od Varšavy, vypuklo 1. srpna 1944 ve Varšavě polské povstání, které pod vedením generála Bóra-Komorowského vytvořilo bezprostředně za naší frontou ohnisko nebezpečí prvního řádu. Spojení k frontě 9. armády generála von

Vormanna[512] bylo přerušeno. Možnost brzké součinnosti Rusů a povstalých Poláků nebylo možné vylučovat.

Vyžádal jsem si zahrnutí Varšavy do operačního prostoru pozemního vojska, ale ctižádost generálního guvernéra Franka[513] a Reichsführera SS Himmlera u Hitlera vymohla, že Varšava — ačkoli ležela těsně za frontou a nakonec dokonce ve frontě — nebyla k operačnímu prostoru pozemního vojska připojena, nýbrž zůstala podřízena generálnímu guvernérovi.

Potlačením povstání byl pověřen Reichsführer SS, který k tomu ze své strany nasadil SS-Gruppenführera von dem Bach-Zelewského a určitý počet formací SS a policie[514]. Boj, který se protáhl na týdny, byl veden s velkou tvrdostí.

Zúčastněné svazky SS — ostatně nenáležející k Waffen-SS — nebyly zčásti ve své kázni bezvadné. Brigáda Kaminski[515] se skládala z bývalých válečných

[512] Nikolaus von Vormann (1895–1959), generál tankového vojska, velitel 9. armády (červen–září 1944) ve skupině armád Střed, dříve velitel 23. tankové divize; 9. armádě velel právě v době varšavského povstání, Varšava ležela v jejím pásmu. Autor vzpomínek na polské tažení a na Čerkasy.

[513] Hans Frank (1900–1946), právník, Hitlerův osobní advokát a vedoucí právník NSDAP, od října 1939 do ledna 1945 generální guvernér okupovaného Polska se sídlem v Krakově; Guderian jej uvádí jen jako „generálního guvernéra dr. Franka“ a nic z jeho odpovědnosti za teror, nucené práce a vyvražďování polských Židů a civilistů nezmiňuje. Odsouzen Mezinárodním vojenským tribunálem k smrti a 16. 10. 1946 oběšen.

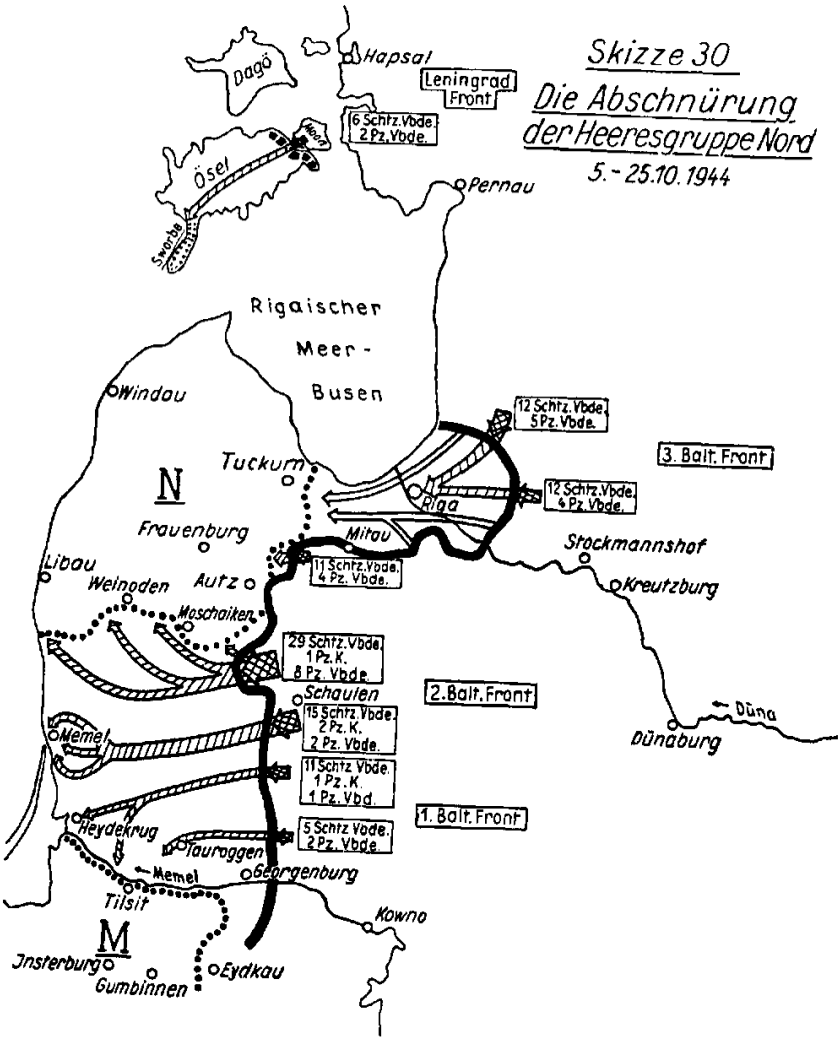
[514] Při povstání a jeho potlačení zahynulo podle odhadů 150 000 až 200 000 varšavských civilistů, většinou v masových exekucích, a 15 000 až 16 000 bojovníků Zemské armády. Nejhorší byl masakr na Woli od 5. do 12. srpna 1944 s vrcholem 5. až 7. srpna; pro Wolu a Ochotu se dohromady uvádí nejčastěji čtyřicet až padesát tisíc zabitých, pro Ochotu samu asi deset tisíc. Útok na Wolu vedla policejní skupina Heinze Reinefartha; brigáda Kaminski, asi 1 700 mužů, působila na Ochotě a trestný pluk SS Dirlewanger, který tytéž zločiny páchal už při „protipartyzánských“ akcích v Bělorusku, dorazil 7. srpna. Erich von dem Bach-Zelewski, který celé potlačení vedl a dostal za ně 30. září 1944 Rytířský kříž, byl v Norimberku svědkem obžaloby, za Varšavu nebyl nikdy souzen a doživotí dostal roku 1962 ve Spolkové republice za předválečné politické vraždy. Z města bylo zničeno osmdesát až devadesát procent.

[515] Bronislav Vladislavovič Kaminskij (německy a polsky též Bronislaw Kaminski, 1899–1944) — * 16. 6. 1899 ve Vitebské gubernii, otec Polák, matka Němka; † 28. 8. 1944 popraven zastřelením. Waffen-Brigadeführer SS (1. 8. 1944), jediný nositel této hodnosti. Vůdce tzv. lokotské autonomie v brjanských lesích a velitel protipartyzánské brigády RONA, složené z ruských dobrovolníků, přeběhlíků a bývalých sovětských zajatců — tak ji popisuje i Guderian. Brigádě se připisuje až 10 000 civilních mrtvých v okolí Lokti a hromadné vraždění, loupení a znásilňování na varšavské Ochotě (jako součást skupiny Reinefarth, 3.–27. 8. 1944). Němci ho dali soudit a zastřelit, záminkou bylo zadržení majetku určeného Himmlerovi; mužstvu bylo oznámeno, že ho přepadli polští partyzáni, a gestapo kvůli tomu zinscenovalo falešné místo přepadu.

zajatců, většinou Rusů, kteří Polákům nebyli příznivě nakloněni; brigáda Dirlewanger[516] sestávala z německých trestanců propuštěných na zkoušku. Když se teď tyto pochybné živly zapletly do pouličního a domovního boje nelítostného zápasu o holý život, jejich morálka docela selhala.

Von dem Bach mi sám při jednom přednesu o otázkách výzbroje vyprávěl o výstřelcích svých podřízených, které nedokázal zvládnout. Co jsem se tam dozvěděl, bylo tak otřesné, že jsem se cítil pohnut

[516] Oskar Dirlewanger (1895–1945), SS-Oberführer (12. 8. 1944), velitel zvláštního svazku SS zřízeného roku 1940 z vězňů ze Sachsenhausenu (původně pytláků) a soustavně doplňovaného dalšími trestanci; jednotka nepatřila k Waffen-SS, v únoru 1945 byla rozšířena na 36. granátnickou divizi SS. U Guderiana jeden ze dvou „pochybných živlů“ (vedle brigády Kaminského) nasazených proti Varšavskému povstání, jejichž morálka podle něho „docela selhala“. Soudně a svědecky zjištěno: podíl na masakru ve Woli, hromadné vraždění, znásilňování a vypalování nemocnic ve Varšavě (odhady zabitých jeho jednotkou 12 500 až 30 000 osob), dříve vraždění desetitisíců civilistů v Bělorusku; roku 1934 byl Dirlewanger odsouzen za znásilnění třináctileté. Zemřel v červnu 1945 v zajetí v Altshausenu ve francouzské zóně; podle řady svědectví byl ubit, francouzské úřady udaly selhání cév. Totožnost potvrdila exhumace roku 1960.

Skizze 30 — *Die Abschnürung der Heeresgruppe Nord*. Strana 323 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Düna	Západní Dvina / Daugava	Daugava (Lotyšsko) / Západní Dvina (Bělorusko
Dünaburg	Daugavpils	
Kowno	Kaunas	
Libau	Liepāja	
Memel	Memel	Klaipėda (Litva)
Rigaischer Meer-busen	Rižský záliv	

[324] ještě téhož večera o tom přednést Hitlerovi a žádat stažení obou brigád z východní fronty. Hitler zprvu nebyl nakloněn mým požadavkům. Ale i sám SS-Brigadeführer Fegelein[517], Himmlerův spojovací muž u Hitlera, musel potvrdit: „Ano, můj Vůdče, to jsou vskutku lotři!“ Nyní nezbývala volba než mému návrhu vyhovět. Von dem Bach dal pro jistotu Kaminského ještě zastřelit, a odstranil tím svědka, který nebyl bez poskvrny.

Teprve 2. října 1944 se povstání zhroutilo. Vzhledem ke sklonu povstalců ke kapitulaci jsem Hitlerovi poradil přislíbit jim zacházení jako s válečnými zajatci podle pravidel mezinárodního práva, aby se nesmyslný boj zkrátil. Na tuto radu Hitler také přistoupil. Generálplukovník Reinhardt, od 15. srpna místo Modela vrchní velitel skupiny armád „Střed“, obdržel odpovídající směrnici. Podle této směrnice pozemní vojsko jednalo.

Jako vždy v bojích proti povstalcům bylo těžké odlišit organizované bojovníky od nezúčastněných civilistů. Generál Bór-Komorowski[518] o tom sám píše:

[517] Hermann Fegelein (1906–1945), SS-Gruppenführer a generálporučík Waffen-SS, velitel jezdeckých jednotek SS, Himmlerova spojka u Hitlera a manžel sestry Evy Braunové. 28. dubna 1945 popraven zastřelením za dezerci na Hitlerův rozkaz, poté co se pokusil opustit Vůdcův bunkr. Kniha jej uvádí jako SS-Brigadeführera, tedy o hodnost níže.

[518] Tadeusz Bór-Komorowski (1895–1966), polský generál, od července 1943 (po zatčení gen. Roweckého 30. 6. 1943) velitel Zemské armády, od 30. 9. 1944 vrchní velitel polských sil; dal rozkaz k Varšavskému povstání s nástupem 1. 8. 1944 a 4. 10. 1944 kapituloval před von dem Bachem. U Guderiana je citován jako svědek, že povstalci neměli uniformy a nosili jen bílo-červené pásky — tím Guderian zdůvodňuje nemožnost odlišit bojovníky od civilistů; Guderian také zmiňuje, že se ho po kapitulaci ujal Fegelein, s nímž se Bór znal z jezdeckých turnajů. 1944–45 v německém zajetí (Langwasser, od února 1945 Colditz), 1947–1949 premiér exilové

> „V bojích naši velitelé stěží mohli odlišit vojáky od civilistů. Naši lidé neměli uniformy a my jsme nemohli civilistům zabránit, aby si nasazovali bílo-červené pásky na rukávy. Oni stejně jako vojáci Zemské armády užívali německých zbraní a ztěžovali tím úspornou spotřebu munice. Neboť civilisté promrhali na jediného německého vojáka krupobití střel a ručních granátů. Každé z prvních hlášení, které jsem dostal, si stěžovalo na velké plýtvání municí.“*

Protože Poláci mimoto užívali německých uniforem z ukořistěných skladů, byla nejistota na německé straně, a tím i sklon k bezohlednému způsobu boje, ještě větší. Není divu, že i Hitler, jemuž byly varšavské události pravidelně přednášeny Fegeleinem nebo samotným Himmlerem, se rozhněval a vydal ostré rozkazy pro vedení boje i pro zacházení s Varšavou.

Tato zášť našla výraz ve směrnici „Zpravodajského místa Vyššího velitele SS a policie Východ“ generálnímu guvernérovi dr. Frankovi do Krakova z 11. října 1944:

> „Věc: Nová polská politika. — Obergruppenführer von dem Bach obdržel úkol Varšavu pacifikovat, tj. Varšavu ještě za války srovnat se zemí, pokud tomu nestojí v cestě vojenské plány pevnostní výstavby. Před stržením mají být z Varšavy vyklizeny všechny suroviny, všechny textilie a veškerý nábytek. Hlavní úkol připadá civilní správě.“**

O tomto rozkazu, který byl vydán cestou SS, jsem se tehdy nedozvěděl. Četl jsem jej poprvé ve vězení v Norimberku[519] roku 1946. Pověst o úmyslu

> ** Z „The Unconquerables“, The Reader's Digest, únor 1946, od generála Bóra-Komorowského. ** Z Isar-Post, Norimberk, 23. 2. 46 (Dana).*

[325] úplného zničení Varšavy, která kolovala v hlavním stanu, jakož i jeden Hitlerův výbuch hněvu nad Varšavou v mé přítomnosti mě však pohnuly,

vlády, zemřel 24. 8. 1966 v Londýně. Prameny se rozcházejí v tom, kdy velení Zemské armády převzal — jeden udává březen 1943, polské zdroje červenec 1943 — i v jeho hodnosti: generálmajor podle jednoho, generál brigády (od května 1940) podle polských zdrojů.

519 Guderian byl 10. května 1945 vzat do amerického zajetí. V Norimberku nebyl mezi obžalovanými a nebyl obžalován ani odsouzen; sovětské žádosti o jeho vydání Spojené státy odmítly. Z internace byl propuštěn 17. června 1948. Toto je jediné místo knihy, kde o svém uvěznění píše.

abych při přednesu poukázal na nutnost zachovat město, které bylo na Hitlerův rozkaz prohlášeno za pevnost a muselo následkem toho hostit německá vojska. Zachování budov bylo tím nutnější, že Visla tehdy už tvořila přední linii fronty, která tedy probíhala prostředkem města.

Opakovaná povstání let 1943 a 44[520] tak jako tak mnoho přispěla ke zničení a boje podzimu 1944 až do začátku ruského útoku v lednu 1945 nešťastné město dorazily.

Po kapitulaci byli zajatí povstalci opatrováni SS. Bór-Komorowski[521] byl Fegeleinův známý, s nímž se opakovaně setkal na mezinárodních turnajích. Fegelein se ho ujal.

Vícekrát byla nadhozena otázka, proč Rusové, jimž bylo vypuknutí povstání ve Varšavě známo, neučinili k jeho podpoře zvenčí víc, ba dokonce zastavili svůj útok na Visle. Povstalci nepochybně patřili k takzvaným exilovým Polákům, jejichž vláda seděla v Londýně a odtud dostávali své pokyny. Ztělesňovali konzervativní, na západ orientované polské kruhy. Dalo by se předpokládat, že Sovětský svaz neměl zájem na jejich posílení zdařilým povstáním a dobytím města. Pravděpodobně chtěl Sovětský svaz tato přitažlivá hesla přihrát svým přívržencům z lublinského tábora. Ale to ať si bývalí spojenci vyřídí mezi sebou. Pro nás bylo důležité, že ruský útok tehdy Vislu nepřekročil a byl nám dopřán krátký oddech.

25. července 44 každopádně ztroskotal pokus ruského XVI. tankového sboru přejít u Dęblinu po železničním mostě Vislu, se ztrátou 30 tanků. Most se podařilo včas vyhodit. Další ruské tankové síly byly zachyceny severně od

[520] Povstání roku 1943 bylo povstání ve varšavském ghettu a trvalo od 19. dubna do 16. května. Potlačení vedl SS-Brigadeführer Jürgen Stroop, kterého Himmler poslal do Varšavy 17. dubna; jeho hlášení z 24. května 1943 uvádí 56 065 Židů zabitých nebo zajatých, z toho asi 36 000 odvezených do vyhlazovacích táborů, a historikové odhadují nejméně 13 000 zabitých přímo v ghettu, z nichž asi 6 000 uhořelo nebo se zadusilo. Čtvrť byla blok po bloku vypálena; do 16. května z ní kromě osmi budov nezbylo nic a Stroop dal sám odstřelit Velkou synagogu. V ruinách byl pak zřízen varšavský koncentrační tábor a honby na skryté Židy tam pokračovaly do srpna 1944.

[521] Po kapitulaci 2. října 1944 odešlo do zajateckých táborů v Německu asi 15 000 vojáků Zemské armády, kteří boje přežili. Celé civilní obyvatelstvo bylo z města vyhnáno a prošlo průchodním táborem Dulag 121 v Pruszkowě: z 350 000 až 550 000 lidí, kteří jím prošli, bylo asi 90 000 odvezeno na nucené práce do Říše a asi 60 000 do koncentračních a vyhlazovacích táborů, mezi nimi Ravensbrücku, Osvětimi a Mauthausenu; ostatní byli rozptýleni po Generálním gouvernementu.

Varšavy. My Němci jsme měli dojem, že Rusy zastavila naše obrana, a nikoli ruská myšlenka na sabotáž polského povstání.

2. srpna zaútočila 1. polská armáda „Polského svobodného demokratického vojska“ se třemi divizemi v úseku Puławy–Dęblin přes Vislu. Utrpěla přitom těžké ztráty, dokázala však přece vytvořit předmostí a udržet je až do příchodu sovětských posil.

Také u Magnuszewa se nepříteli zdařilo vytvoření vislanského předmostí. Síly zde přepravené měly za úkol proniknout po silnici podél řeky na Varšavu, podařilo se je však zadržet na Pilici.

[326] Německá 9. armáda měla 8. srpna každopádně dojem, že ruský pokus zmocnit se Varšavy náhlým přepadem z dosud téměř nerušeně vedeného pronásledování ztroskotal navzdory polskému povstání na její obraně — a že povstání, viděno očima protivníka, začalo příliš brzy. Z doby od 26. 7. do 8. 8. 1944 hlásila 603 zajatce, 41 přeběhlíků; dále zničení 337 tanků, ukořistění 70 děl, 80 protitankových kanónů, 27 minometů a 116 kulometů. To byla koneckonců pozoruhodná čísla po měsíci nepřetržitých ústupových bojů!

Nebylo-li dosud na východě ani na západě pro opevnění země nic uděláno — protože Hitler na západě věřil, že se může spolehnout na Atlantický val, a na východě pracoval s argumentem, že by se generálové existencí opevnění nechali svést bránit fronty méně energicky a byli by spíše ochotni obsazovat týlová postavení předčasně —, muselo nyní, po nezdarech, které nám z větší části vzaly dosud dostupný prostor na východě a posunuly frontu do povážlivé blízkosti říšské hranice, za všech okolností něco nastat, neměl-li každý malý nezdar hned mít dopady na celé fronty.

Podle mého přesvědčení — Hitlerovi předneseném už v lednu — musela být v první řadě obnovena bývalá německá východní opevnění. Pak musela být opevněna nejdůležitější spojení mezi těmito pevnostmi a velké říční linie. Vypracoval jsem spolu s generálem ženijního vojska u OKH, generálem Jacobem[522], plán výstavby. Pro zpracovávání pevnostních záležitostí jsem nařídil znovuzřízení pevnostního oddělení generálního štábu, které mí předchůdci rozpustili, pod podplukovníkem Thilem.

[522] Alfred Jacob (1883–1963), generál ženijního vojska; od října 1939 do konce války generál ženijního vojska a opevnění u OKH, předtím inspektor pionýrů a opevnění — Guderian s ním projednává plán výstavby opevnění. Kniha uvádí jeho jméno jako „Jakob“, správně Jacob. Po válce krátce v zajetí, propuštěn 1947.

Námi vypracovaný plán jsem vydal na vlastní odpovědnost jako rozkaz všem dotčeným místům a předložil jej následně Hitlerovi s hlášením, že mi ta věc byla tak důležitá a naléhavá, že musím o jeho schválení požádat dodatečně. Hitler souhlasil jen nerad; často jsem tento postup použít nemohl. Každopádně se stavba pevností nyní rozběhla.

Zemní práce vykonávali z velké části dobrovolníci — ženy, děti a starci —, pokud vlast vůbec ještě mohla pracovní síly poskytnout[523]. Hitlerjugend si přitom získala velkou zásluhu. Všichni tito řádní němečtí lidé pracovali navzdory brzy se zhoršujícímu počasí s velkou horlivostí a porozuměním a v naději, že své vlasti, na níž s velkou láskou lpěli, zjednají nějakou ochranu a svým vojákům poskytnou oporu v jejich těžkém obranném boji.

Že jejich práce později nemohla splnit všechny naděje, které do ní oni i já vkládali, nebylo jejich vinou, ani vinou chybného principu, nýbrž nemožnosti zjednat pro ta díla posádky a

[327] výzbroj — protože západ, jehož nouze nastoupila o něco dříve, nárokoval a dostával všechno, co bylo určeno pro východ. Východu zbyla jen zvětralé zbytky ze dna toho, co západ nemohl potřebovat.

Tehdejším pomocníkům však budiž na tomto místě srdečně poděkováno za jejich obětavou a věrnou pomoc. Přesto celá řada tehdy vybudovaných děl svůj účel po dlouhou dobu splnila. Obrana Královce, Gdaňska, Hlohova a Vratislavi bude v pozdější době doufejme posuzována spravedlivě, a nikdo nemůže říci, jak rychle by se byl ruský postup uskutečnil a jak rozsáhlé končiny Německa by byly pocítily jeho spalující ruku, kdyby německá opevnění tehdy nebyla postavena.

Bylo mi jasné, že vznikající díla potřebují k tomu, aby odolala obléhání, posádky, výzbroj a zásobení. Nařídil jsem proto postavení pevnostních vojsk, která se měla skládat z takových branců, kteří už nebyli plně použitelní v poli, při správné péči však ještě byli upotřebitelní ke službě ve stálých opevněních.

[523] Na opevňovacích pracích podzimu 1944 nepracovali jen dobrovolníci. Pro jižní úsek téhož programu, Jihovýchodní val, je doloženo celkem asi 300 000 pracujících — vedle místního obyvatelstva a Hitlerjugend též nasazení zahraniční dělníci („Ostarbeiter“) a od listopadu 1944 asi 30 000 maďarských Židů jako nuceně nasazených; asi 33 000 pracujících tam zahynulo na nemoci, vyčerpání nebo bylo zastřeleno strážemi. Organizace prací ležela na gauleiterech, jimž prováděcí předpisy vydával Bormann. Složení pracovní síly na východních opevněních, o nichž Guderian píše, zůstává z dostupných pramenů nedoloženo.

Nejprve bylo postaveno 100 pevnostních pěších praporů a 100 baterií. Měly následovat pevnostní kulometné, protitankové, ženijní a spojovací jednotky.

Ale ještě než byly první z těchto jednotek služby schopné, bylo 80 % z nich posláno na západní frontu. Mé prudké protesty zůstaly nepovšimnuty; dozvěděl jsem se teprve dodatečně, co se odehrálo, a nedokázal jsem to už změnit. Na západě byly nehotové jednotky vtaženy do víru zhroucení a zahynuly bez užitku, který by stál za zmínku. Na východě zůstala krásná postavení a pevnosti prázdné a nemohly později ustupujícím frontovým vojskům nabídnout očekávanou oporu.

Jak to bylo s pevnostními vojsky, tak to bylo i s výzbrojí. Můj první návrh, aby mi byly dány k dispozici sklady kořistních děl, odbyli Keitel a Jodl téměř s posměchem; mínili, že v Německu už žádná nevyužitá kořistní děla nejsou. Ale náčelník oddělení pozemního vojska OKW, generál Buhle, sdělil, že ve zbrojních skladech leží ještě tisíce děl a jiných těžkých zbraní; byly po léta měsíčně potahovány tenounkou vrstvou tuku a udržovány, ale nevyužity.

Nařídil jsem jejich zabudování do východních pevností a nejdůležitějších postavení a výcvik obsluh. Jodl však vymohl, že všechna děla ráže větší než 5 cm a s více než 50 náboji na hlaveň musela být odevzdána na západní frontu. I toto opatření tam přišlo příliš pozdě, zatímco východní frontě se mohlo stát neocenitelnou pomocí. Protitankové kanóny ráže 5 cm a 3,7 cm byly proti ruskému T-34 bezbranné už od roku 1941, a právě proti tankům potřeboval východ děla účinné ráže.

Pro zásobení bylo nařízeno, že pevnosti mají být zásobeny na tři měsíce. Byly zřízeny radiostanice, založeny zásoby pohonných hmot.

[328] Užíval jsem každé ze svých cest ke kontrole prací na místě. Ve svých snahách jsem byl četnými kamarády, zvláště generálplukovníkem Straußem, nanejvýš nezištně podporován. Dávali se znovu k dispozici bez ohledu na svá dřívější postavení, z nichž je vytlačila nemoc nebo Hitlerovo autoritativní rozhodnutí. Také někteří gauleiteři účinně pomáhali, a došlo-li i v přehorlivosti někdy k třenicím, musí být přece dobrá vůle pomoci uznána.

Když mi byla dispozice s pevnostními vojsky z větší části odňata, připadl jsem na myšlenku, kterou už před delší dobou navrhlo operační oddělení OKH pod generálem Heusingerem, kterou však Hitler tehdy zamítl: na zřízení Landsturmu v ohrožených východních provinciích. Představoval jsem si, že se ve východních územích postaví pod vedením důstojníků landstur-

movské svazky z branců schopných polní služby, ale pro válečně důležitá povolání nepovolaných ke zbrani, které by se svolávaly teprve v případě, že by se ruský průlom zdařil.

S tímto návrhem jsem šel k Hitlerovi a žádal, aby byla tím úkolem pověřena SA, pokud se skládá ze spolehlivých lidí. Součinností náčelníka štábu SA, rozumného a brannou moc přátelsky nakloněného Schepmanna[524], jsem se předtím ujistil. Hitler můj návrh nejprve schválil, sdělil mi však příštího dne, že se rozhodl jinak[525] a chce dát tuto hotovost postavit nikoli SA, nýbrž stranou, to jest Reichsleiterem Bormannem, a propůjčit jí označení „Volkssturm".

Bormann zprvu neudělal nic; několikrát mnou upomenut, pověřil nakonec provedením toho opatření gauleitery — nejen ty v pohraničních oblastech, nýbrž všechny. Volkssturm se tím nepatřičně nadmul — a pro takový rozsah nebyli k dispozici ani vyškolení velitelé, ani zbraně — zcela odhlédnuto od toho, že straně nešlo o vyškolené velitele, nýbrž o fanatické stranické soudruhy na rozhodujících místech.

Můj starý válečný kamarád, generál von Wietersheim, stál v řadě, zatímco jeho rotě velel stranický funkcionář, který nesloužil u vojska. Za takových okolností byli ti zdatní, k oběti připravení muži mnohdy nesmyslným způsobem zaměstnáváni nacvičováním německého pozdravu místo výcvikem na zbraních, které neznali.

I v těchto řadách našel velký idealismus a velká obětavost špatnou odměnu a žádný dík. Chtěl bych jej tímto dodatečně splatit.

Všechna tato téměř zoufale vypadající opatření se stala nutnými proto, že poslední hotovost bojových vojsk, postavená v zázemí náhradním vojskem, neměla sloužit obraně východu, nýbrž ofenzivě na západě. V srpnu a září ztratila západní fronta oporu a pro nedostatek vhodných týlových postavení

[524] Wilhelm Schepmann (1894–1970), SA-Obergruppenführer, od srpna 1943 do konce války poslední náčelník štábu SA jako nástupce Viktora Lutzeho, dříve vládní prezident v Drážďanech. U Guderiana v pasáži o Landsturmu a Volkssturmu, kde se o něm vyjadřuje jako o „brannou moc přátelsky nakloněném". Po válce krátce v internaci, později osvobozen.

[525] Nejostřejší výtka v této kapitole míří na stranu, nikoli na Hitlera. Týž rozvrh prochází celou knihou: za chyby odpovídá strana, Bormann, Himmler a Göring, Hitler vystupuje jako ten, kdo byl nesprávně zpraven nebo sveden. V jednom odstavci je to vidět zde — Volkssturm podle Guderiana pokazil Bormann, zatímco Hitler se jen „rozhodl jinak". Kniha vyšla prvně roku 1951; další místa téhož druhu se v poznámkách už nekomentují.

nebo pevností ustoupila na Západní val. Západní val však už nebyl plnohodnotným opevněním,

[329] protože jeho výzbroj byla odčerpána k vybavení Atlantického valu a z větší části ztracena.

Ústup nastal tak náhle a západní spojenci postupovali v jeho stopách tak smělým tempem, že se opakovaně nabízely situace, které by se při existenci záloh byly daly využít k protiúderům slibujícím úspěch. Hitler upadl pokaždé do zuřivosti, když taková situace nastala a on požadoval její využití, ale neměl k tomu žádná vojska. V září se proto rozhodl soustředit veškerou sílu vlasti k poslednímu, obrovskému vypětí.

Vedením náhradního vojska byl po atentátu 20. července 1944 pověřen Reichsführer SS Himmler[526]. Přisvojil si označení „vrchní velitel" a organizoval nyní politického vojáka, jak si jej on a Hitler představovali — zvláště politického důstojníka. Nové formace dostaly označení „lidová" granátnická divize, „lidový" dělostřelecký sbor a tak dále. Jejich důstojnické sbory vybíral personální úřad pozemního vojska pod generálem Burgdorfem, nevalně idealistickým nástupcem idealisty Schmundta, a nesměly být překládány do jiných, profánních částí vojska. Byli aktivováni důstojníci pro nacionálněsocialistické vedení (NSFO).

Když se však někteří z těchto pánů z východní fronty cítili pohnuti podávat hlášení bezprostředně Bormannovi a tento zapřisáhlý nepřítel pozemního vojska běžel se svou moudrostí k Hitlerovi, bylo mi to už příliš a jakékoli takové vměšování jsem si vyprosil. Viníci byli potrestáni. Přirozeně tento rozbroj, spolu s protahováním plánu Volkssturmu, nepřispěl k tomu, aby se ovzduší ve Vůdcově hlavním stanu zbavilo jedu.

S touto poslední hotovostí činné síly chtěl Hitler ve vhodném okamžiku v listopadu přejít do ofenzivy, s cílem porazit západní mocnosti a vrhnout je do Atlantiku. Tomuto gigantickému plánu měly být dány do služeb nové formace, které vznikaly z našich posledních sil ve vlasti. K tomu se bude třeba ještě vrátit.

[526] Dvacátého července 1944 jmenoval Hitler Himmlera šéfem výzbroje pozemního vojska a vrchním velitelem náhradního vojska; vlastní práci přenechal Hansi Jüttnerovi. Druhého prosince 1944 mu dal velení skupiny armád „Horní Rýn" a 24. ledna 1945 z jejího štábu vznikla skupina armád „Visla", jíž Himmler velel do 21. března 1945, kdy jej Hitler odvolal a vystřídal Heinrici. Vojenské vzdělání neměl žádné: důstojnický výcvik na konci první světové války nedokončil, z vojska odešel roku 1918 a na frontě nikdy nebyl.

5. srpna 1944[527], zatímco události atentátu a zhroucení východní fronty ještě silně vzrušovaly mysli, objevila se hlava rumunského státu, maršál Antonescu[528], na návštěvě u Hitlera ve Východním Prusku. Dostal jsem příkaz přednést maršálovi situaci na východní frontě. Přítomni byli Hitler, Keitel a důstojníci obvykle se účastnící porad o situaci, mimoto Ribbentrop a jeho pomocníci z ministerstva zahraničí.

Můj přednes měl do francouzštiny převádět vyslanec Schmidt[529], hlavní tlumočník ministerstva zahraničí. Vyslanec Schmidt nebyl jen velmi milý muž, s nímž si člověk rád popovídal, nýbrž byl to nejlepší tlumočník, s jakým jsem se dosud setkal, s neobyčejnou schopností vcítit se do myšlenkových pochodů, které měl převádět. Po desetiletí se účastnil nekonečně mnoha obtížných jednání o všech myslitelných oblastech. Jen o vojenských situacích

330 však ještě nikdy tlumočit nemusel. Už po několika větách vyšlo najevo, že mu chybějí vojenské odborné výrazy. Zdálo se mi jednodušší přednášet rovnou francouzsky, a měl jsem to zadostiučinění, že mi Antonescu dobře rozuměl.

Při tomto přednesu prokázal Antonescu plné porozumění pro naši obtížnou situaci a pro nutnost nejprve obnovit frontu skupiny armád „Střed“ a pak nově vytvořit spojení mezi skupinami armád „Střed“ a „Sever“. Sám od sebe nabídl vyklidit Moldávii a ustoupit na linii Galați–Focșani — karpatský hřeben, bude-li to celkový zájem spojenců vyžadovat. Tento velkorysý návrh jsem Hitlerovi ihned přetlumočil a později mu jej připomněl. Hitler Antonescovu nabídku vděčně přijal a — jak ještě uvidíme — vyvodil z ní své závěry.

Příštího dopoledne mě Antonescu požádal o rozmluvu mezi čtyřma očima, která se konala v jeho ubikaci ve „Wolfsschanze“. Byla pro mě velmi poučná. Rumunský maršál se ukázal nejen jako dobrý voják, nýbrž i jako přesný zna-

[527] Guderianovo datum je správné: 5. srpna 1944 se Antonescu v Kętrzyni (Rastenburgu) sešel s Hitlerem naposledy. Osmnáct dní po té návštěvě, 23. srpna 1944, provedl král Michal I. převrat a dal Antonesca zatknout. Rumunský lidový tribunál jej odsoudil za válečné zločiny a 1. června 1946 byl ve vězení Jilava zastřelen; téhož dne byl popraven i ministr zahraničí Mihai Antonescu, který byl v maršálově doprovodu a jeho příbuzný nebyl.

[528] Ion Antonescu (1882–1946), maršál, premiér a „Conducător“ Rumunska 1940–1944; 5. 8. 1944 s ním Guderian mluvil u Hitlera o vyklizení Moldávie, o osmnáct dní později byl Antonescu převratem svržen. Souzen jako válečný zločinec a 1. 6. 1946 popraven zastřelením.

[529] Paul Otto Schmidt (1899–1970), vyslanec, hlavní tlumočník německého zahraničního úřadu; na s. 329 měl Guderianův přednes převádět do francouzštiny. Není totožný s generálem Rudolfem Schmidtem.

lec své země, jejích dopravních a hospodářských poměrů a politických nutností. Všechno, co řekl, mělo hlavu a patu, a bylo to přitom ve formě dokonalé laskavosti a zdvořilosti — vlastností, jimiž jsme v Německu tehdy zrovna nebyli rozmazlováni.

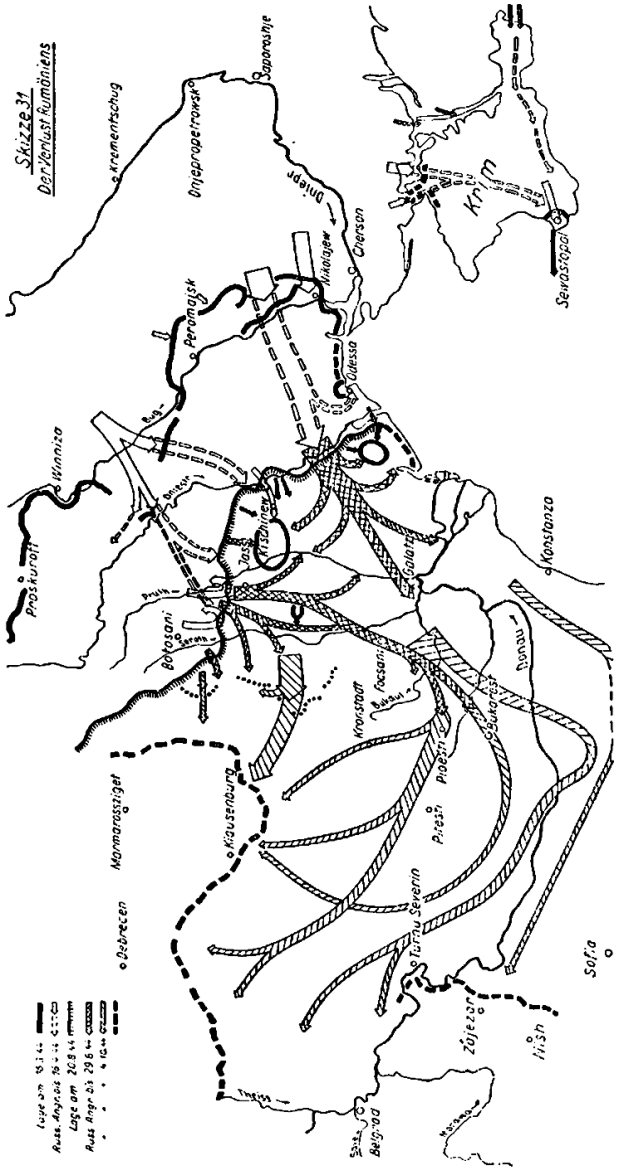
Velmi brzy zavedl řeč na atentát a svou hrůzu nad ním netajil: „Věřte mi, já mohu složit hlavu do klína kteréhokoli ze svých generálů. U nás je účast důstojníků na takovém státním převratu nemyslitelná!“ Na jeho těžké výtky jsem tehdy nemohl nic odpovědět. Ale o čtrnáct dní později stál Antonescu před docela jinou situací — a my s ním!

V maršálově doprovodu se nacházel rumunský ministr zahraničí Mihai Antonescu. Tento muž dělal sice prohnaný, ale nikoli sympatický dojem. Jeho přívětivost měla v sobě něco lepkavého. Z německé strany přijel vyslanec von Killinger[530] a německý generál v Rumunsku Hansen[531]. S oběma jsem zevrubně probral jejich názory. Neměli o Antonescovi příliš vysoké mínění, nýbrž byli toho názoru, že mladý král je postava, o kterou se musí německá strana opřít. Oddávali se tím ovšem omylu s těžkými následky, který podstatně přispěl k tomu, že německá vojenská místa byla ukolébána do klamné jistoty a že se skrovným zprávám o hrozící zradě nepřikládala víra.

Koncem července 1944 nově jmenovaný vrchní velitel skupiny armád „Jižní Ukrajina“, generálplukovník Frießner, který nastoupil na Schörnerovo místo, sdílel Antonescův názor a krátce po jeho návštěvě ve Vůdcově hlavním stanu podal Hitlerovi návrh na stažení fronty do linie Galați–Focșani–karpatský hřeben. Ten se také výjimečně rozhodl souhlasit,

[530] Manfred von Killinger (1886–1944), SA-Gruppenführer a v letech 1941–1944 německý vyslanec v Bukurešti, dříve námořní důstojník a příslušník Freikorps, krátce saský ministerský předseda; 5. 8. 1944 s ním Guderian mluvil spolu s Hansenem. Po převratu 23. 8. 1944 spáchal 2. 9. 1944 sebevraždu, necelé čtyři týdny po té rozmluvě.

[531] Erik Hansen (1889–1967), generál jezdectva, šéf německé vojenské misie v Rumunsku 1940–1941 a 1943–1944; 5. 8. 1944 spolu s Killingerem Guderianovi vysvětloval, že se Německo má opřít o mladého krále, ne o Antonesca — Guderian to sám hodnotí jako „omyl s těžkými následky“. Po převratu v srpnu 1944 zajat Sověty a propuštěn až roku 1955.

331

Skizze 31 — *Der Verlust Rumäniens*. Strana 331 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Belgrad	Bělehrad	Beograd / Белград, Srbsko
Bukarest	Bukurešť	București, Rumunsko
Dniepr	Dněpr	Dnipro (Ukrajina) / Dněpr (Bělorusko, Rusko)
Dnjepropetrowsk	Dněpropetrovsk	Dnipro (Дніпро), Dněpropetrovská oblast, Ukra
Kischinew	Kišiněv	Chișinău, Moldavsko (hlavní město)
Klausenburg	Kluž	Cluj-Napoca, Rumunsko (okres Cluj)
Krementschug	Kremenčuk	
Kronstadt	Brašov	Brașov, Rumunsko (Sedmihradsko, okres Brašov)
Nikolajew	Mykolajiv	
Winniza	Vinnycja	

[332] ale učinil vydání konečných rozkazů a provedení svého rozhodnutí závislým na tom, aby byly hlášeny pozitivní známky nepřátelského útočného úmyslu. Do té doby se měly současné fronty držet.

Zprávy, které Vůdcův hlavní stan o situaci v Rumunsku dostával, byly v příštích dnech dosti rozporné; většinou zněly — v souladu s naladěním německých úředních zástupců — příznivě. Přesto i sám říšský ministr zahraničí von Ribbentrop nedůvěřoval hlášením svého vyslance natolik, že pokládal za vhodné přeložit do Bukurešti jednu tankovou divizi, a požádal o to Hitlera. Byl jsem tomu přednesu přítomen a Ribbentropovo přání jsem pokládal za oprávněné.

Z divizí východní fronty jsem ovšem žádnou dát k dispozici nemohl; na to tam byla celková situace příliš napjatá. Navrhl jsem proto uvolnit 4. policejní divizi SS z boje s bandami v Srbsku a přeložit ji pro tento naléhavější úkol do Rumunska. Tato divize byla motorizovaná, byla by tedy rumunského hlavního města dosáhla dost rychle. Jodl ji však prohlásil za nepostradatelnou, ačkoli Valašsko tehdy náleželo k takzvaným válčištím OKW a nikoli k vý-

chodní frontě, spadalo tedy do Jodlovy příslušnosti[532]. Hitler zůstal nerozhodný. Nestalo se nic.

Nejen v Rumunsku, i v Bulharsku[533] se schylovalo ke krizi. Dostával jsem hlášení plukovníka von Jungenfeldta, činného v Bulharsku při výcviku bulharských tankových jednotek na německé technice, která kreslila ponurý, ale bohužel pravdivý obraz skutečné situace — totiž špatné nálady a nespolehlivého postoje bulharských vojsk. Přednesl jsem ta hlášení Hitlerovi, ale on jim nevěřil; naopak dal výraz své jistotě, že Bulhaři nenávidějí bolševismus tak silně, že nikdy nebudou dobrovolně bojovat na straně Rusů. Má prosba, aby se Bulharům už nedodávala žádná německá tanková technika a aby se ta, která je již dole, stáhla zpět, byla zamítnuta; pokus odvézt ji násilím zmařil Jodl.

20. srpna 1944 začal ruský útok na frontu skupiny armád „Jižní Ukrajina“. Zdařil se v úsecích, v nichž stála rumunská vojska. Ale nejen to: tato rumunská vojska přešla k nepříteli a obrátila zbraně proti včerejšímu spojenci. S takovou věrolomností německé velení ani vojsko nepočítalo.

Ačkoli Hitler skupině armád okamžitě udělil zmocnění k úhybnému manévru, pokoušelo se vojsko místy udržet svou frontu a ustupovat krok za krokem v boji. Aby se vyhnulo úplnému zhroucení a zničení, bylo by bývalo zapotřebí okamžitého ústupu a spěšného obsazení dunajských mostů. Protože se tak nestalo, předešli Rumuni Němce, uzavřeli přechody a vydali německé svazky Rusům. Šestnáct německých divizí bylo

[532] Od roku 1942 odpovídalo OKW za všechna válčiště kromě východní fronty, která zůstala OKH. Jodl jako náčelník operačního štábu OKW měl tedy Západ, Itálii, Skandinávii a Jihovýchod včetně Valašska a Balkánu, Guderian jako náčelník generálního štábu OKH jen východní frontu. Oba štáby si nebyly podřízeny — podléhaly vedle sebe přímo Hitlerovi, takže spor o jednu divizi musel rozhodnout on sám; OKH podřídil Hitler OKW teprve 28. dubna 1945, dva dny před svou smrtí. Že rozhraní nemělo oporu v operační logice, uvádí Guderian sám na straně 338: hranice mezi obvody OKH a OKW vedla podle jedné vesnice na Dunaji mezi ústím Drávy a Bajou, ačkoli balkánská fronta bezprostředně přecházela do východní.

[533] Sovětský svaz vyhlásil Bulharsku válku 5. září 1944, 8. září vstoupila sovětská vojska bez odporu do severovýchodního Bulharska a téhož dne vyhlásilo Bulharsko válku Německu. V noci z 8. na 9. září proběhl v Sofii převrat, ohlášený rozhlasem 9. září v 6.25 hodin. Bulharská armáda byla pak podřízena 3. ukrajinskému frontu a bojovala proti německým vojskům v Jugoslávii a Maďarsku; v dubnu 1945 dospěla ke Klagenfurtu. Počet německých tanků, s nímž podle Guderiana (s. 333) Bulhaři přešli, se nezávisle doložit nepodařilo.

[333] zcela ztraceno — nenahraditelná ztráta v naší beztak už tak těžké situaci. Tato německá vojska bojovala věrně až do hořkého konce; na jejich vojácké cti nelpí žádná poskvrna. Svým těžkým osudem nejsou vinna.

Toto neštěstí bylo možné jen zmírnit, kdyby se bylo přistoupilo k tomu uhnout už před začátkem ruského útoku na zmíněnou linii Galați–Focșani — karpatský hřeben, zkazit tím Rusům jejich plán a zkrátit frontu tak, aby se dala udržet i bez Rumunů. K tomu by však bývalo bylo zapotřebí jasného poznání politické situace a mravních vlastností rumunských vůdců.

Antonescu se sám oddával velkému klamu o hodnotě nástroje, který měl v rukou, a musel svůj omyl zaplatit smrtí. Jeho důvěra ohledně jeho generálů a důstojníků byla bohužel bezdůvodná; udělala však přece jistý dojem na německé velení a oklamala i je.

Za několik týdnů bylo celé Rumunsko ztraceno. 1. září vnikli Rusové do Bukurešti.

Bulharsko, jehož car Boris[534] zemřel 28. srpna 1943 za podivných okolností, odpadlo od spojenectví a 8. září přešlo k nepříteli. Ztratili jsme svých 88 Panzerů IV a 50 útočných děl, které jsme Bulharům dodali. Hitlerovy naděje na alespoň dvě divize protibolševických bulharských bojovníků zklamaly. Němečtí vojáci v Bulharsku byli odzbrojeni a zajati. I Bulhaři přešli k Rusům a bojovali napříště proti nám.

Nyní bylo i Hitlerovi jasné, že Balkán už nelze bránit. Bylo přiznáno postupné, váhavé vyklizení. Na to, aby uvolnil síly pro obranu říše, však i tento pohyb probíhal mnohem příliš pomalu.

19. září 1944 uzavřelo Finsko příměří s Anglií a Ruskem. Tento krok měl za následek přerušení styků s Německem. Návštěva polního maršála Keitela u polního maršála Mannerheima[535] z 20. srpna 1944 zůstala bez výsledku; už 3. září Finové o příměří požádali.

[534] Boris III. (1894–1943), car bulharský od 1918, za války spojenec Osy, ale odmítl poslat vojska proti SSSR i deportaci bulharských Židů. Zemřel 28. 8. 1943 v Sofii krátce po návratu od Hitlera — oficiálně srdeční selhání, spekulace o otravě nebyla dodnes prokázána.

[535] Carl Gustaf Emil Mannerheim (1867–1951), od roku 1942 polní maršál Finska, velitel finské armády v zimní i pokračovací válce, 1944–1946 prezident Finska — jako prezident dovedl Finsko k příměří se SSSR, tedy k vystoupení z války po boku Německa.

Není divu, že po těchto událostech zakolísala i spojenecká věrnost Maďarů. Říšský správce admirál von Horthy[536] tak jako tak nikdy nebyl srdcem pro spolupráci s Hitlerem, nýbrž následoval politický nátlak. Tento opatrný, zdrženlivý postoj se projevil už při jeho návštěvě v Berlíně roku 1938. Za války bylo opakovaně zapotřebí silného tlaku ze strany Hitlerovy, aby byl Horthy přidržen k opatřením, jež si říše přála.

Koncem srpna 1944 jsem byl nyní Hitlerem poslán do Budapešti, abych říšskému správci doručil dopis a získal dojem o jeho postoji. Na hradě v Budapešti jsem byl s obvyklými poctami zdvořile přijat. První slova říšského správce, poté co jsme se posadili, zněla: „Hleďte, pane kolego, v politice musí mít člověk vždycky

334 víc želízek v ohni.“ Věděl jsem dost. Ten chytrý, zkušený politik měl víc želízek v ohni — nebo si to přinejmenším myslel.

Admirál von Horthy se se mnou delší dobu velmi laskavě bavil o národnostní otázce v Maďarsku, zemi, v níž byly nejrozmanitější národnosti po staletí přinuceny bydlet vedle sebe. Zdůrazňoval těsné vztahy, které odjakživa existovaly ke spřátelenému Polsku a na něž Hitler podle jeho názoru bral příliš málo ohledu. Požádal o brzké vrácení maďarské jezdecké divize, dosud bojující v prostoru Varšavy; v tomto ohledu jsem mu mohl dát příslib — chystali jsme se právě dopravit Maďary, dosud bojující v polském prostoru, do jejich vlasti.

Kladný obraz jsem však získat nedokázal a musel jsem to také Hitlerovi ohlásit. Všechna krásná slova maďarského náčelníka generálního štábu Vörösе[537] nemohla na tomto dojmu nic změnit.

---

[536] Guderian byl u Horthyho na konci srpna 1944; 15. a 16. října 1944 provedli Němci v Budapešti operaci Panzerfaust. Patnáctého října se Skorzenyho lidé zmocnili Horthyho syna Miklóse, zbili ho a odvezli pod hrozbou zbraně; byl dopraven do Vídně a dále do Mauthausenu. Téhož dne Horthy podepsal prohlášení, jímž odvolal uzavřené příměří a určil svým nástupcem Ference Szálasiho — podle vlastních slov vyměnil svůj podpis za život svého syna. Byl pak internován na hradě Hirschberg u Weilheimu se stovkou mužů Waffen-SS jako stráží; v Norimberku vypovídal jen jako svědek, souzen nebyl a 17. prosince 1945 byl propuštěn. Od roku 1949 žil v portugalském exilu a 9. února 1957 zemřel v Estorilu.

[537] János Vörös (1891–1968), maďarský armádní generál, roku 1944 náčelník maďarského generálního štábu do 16. 10. 1944 a znovu 1945–1946. U Guderiana nejprve ten, jehož „krásná slova“ nedokázala zakrýt nespolehlivost Maďarů, pak muž, který Guderiana ujistil spojeneckou věrností, přijal od něho darem mercedes a tím automobilem o několik dní později odjel k Rusům. 1944–45 ministr obrany v prozatímní vládě Bély Miklóse; 1949 zatčen, 1950 odsouzen na doživotí, 1956 propuštěn. Datum nástupu do funkce náčelníka GŠ se v pramenech

Do konce srpna se Rusové dostali před brány Bukurešti a vnikli do Sedmihradska. Válka klepala na hranice Maďarska. Pod tímto dojmem proběhla i má návštěva v Budapešti.

Západní fronta stála v těchto pro východ tak těžkých dnech rovněž v krvavých a ztrátových obranných bojích. 17. července se polní maršál Rommel stal obětí útoku anglických stíhacích bombardérů. Polní maršál von Kluge převzal jeho úkol navíc k celkovému vedení západních operací. Toho dne probíhala německá fronta na západě ještě od ústí Orne podél jižního okraje Caen přes Caumont–Saint-Lô–Lessay k pobřeží.

30. července prorazili Američané německou frontu u Avranches. O několik týdnů později, 15. srpna, stála hlavní síla německého západního vojska — 31 divizí — v boji o svou existenci. 20 divizí, dvě třetiny té síly, se u Falaise ocitalo na pokraji obklíčení. Nepřítel postupoval s tankovými a motorizovanými svazky na Orléans a přes Chartres na Paříž. Normandie a Bretaň byly až na část pevností Atlantického valu, v nichž bylo obklíčeno pět německých divizí, ztraceny.

Američané se vylodili na středomořském pobřeží mezi Toulonem a Cannes se slabými silami. 11. tanková divize, způsobilá k jejich odražení, se bohužel nacházela na západním břehu Rhôny u Narbonne. Z ostatních německých divizí stálo:

počet	kde
2½ divize	v Holandsku
7	na frontě při Kanálu mezi Šeldou a Seinou
1	na Normanských ostrovech
2	na pobřeží mezi Loirou a Pyrenejemi
7½	na středomořském pobřeží, a
1	na alpské frontě na italské hranici

[335] K odražení nepřátelského úderu na Paříž bylo možné uvolnit jen dvě a půl divize. Z čerstvých sil měly být do Belgie dopraveny dvě divize SS; tři pěší divize se valily přes Kolín nad Rýnem a Koblenz do Francie.

rozchází (19. 3., 20. 4. nebo 10. 5. 1944).

Nyní si velitelský štáb branné moci vzpomněl také na hodnotu týlových postavení. Na situačních mapách nacházíme zakreslené postavení na Seině a postavení Somma–Marna. Zůstalo u zakreslení do map.

Nyní se také Hitler rozhodl nahradit polního maršála von Klugeho Modelem a v dalším průběhu omezit tohoto polního maršála na hlavní invazní frontu, celkovým vedením na západě však znovu pověřit polního maršála von Rundstedta.

Onoho 15. srpna 1944 byl ve Vůdcově hlavním stanu bouřlivý den. Přednesl jsem na základě zpráv, které jsem měl ze západního válčiště, tankovou situaci a řekl jsem přitom Hitlerovi: „Statečnost tankového vojska sama o sobě není s to vyrovnat výpadek dvou složek branné moci — letectva a válečného loďstva."

Hitler zuřil. Vyzval mě, abych ho následoval do vedlejší místnosti. Tam pokračovala rozepře s takovou hlasitostí, že jeden z pobočníků, major von Amsberg[538], vstoupil do pokoje se slovy: „Pánové mluví tak hlasitě, že je venku rozumět každému slovu. Smím zavřít okno?"

Zcela zoufalý byl Hitler ze zprávy, že se polní maršál von Kluge nevrátil z jízdy na frontu. Domníval se, že polní maršál navázal spojení s nepřítelem. Povolal ho proto k podání zprávy do Vůdcova hlavního stanu. Polní maršál von Kluge však učinil cestou svému životu jedem konec.

25. srpna 1944 padla Paříž[539].

Hitler a velitelský štáb branné moci stáli před rozhodnutím zásadního významu o dalším vedení operací. Bylo nutno si ujasnit, kam má být napříště položeno těžiště obrany pevnosti Německo.

[538] Erik (Erich) von Amsberg (1908–1980), syn Joachima von Amsberga; v dubnu 1943 major, v dubnu 1944 povýšen na podplukovníka. Od 21. července do října 1944 zastával službu Hitlerova pobočníka za Wehrmacht jako dočasná náhrada za smrtelně zraněného generála Rudolfa Schmundta. To je ten „major von Amsberg", který na s. 335 vstupuje do rozepře. Rejstřík předlohy jméno čte „Arnsberg" a oba výskyty slévá pod otce.

[539] Povstání v Paříži začalo 19. srpna 1944. Předsunutá rota 2. francouzské obrněné divize dorazila k radnici 24. srpna ve 21.22, velitel města generál von Choltitz kapituloval 25. srpna v 15.30 v hotelu Meurice. Hitler 23. srpna nařídil, že Paříž nesmí padnout nepříteli do rukou jinak než jako pole trosek; mosty přes Seinu a některé veřejné budovy byly podminovány, rozkaz však proveden nebyl. V bojích padlo osm set až tisíc šest set bojovníků odboje; Němci měli 3 200 mrtvých a 12 800 zajatých.

Že obrana musí pokračovat, bylo pro Hitlera i pro jeho vojenské rádce mimo pochybnost. Každá myšlenka na jednání se všemi protivníky společně nebo s východním či západním protivníkem odděleně se stala požadavkem bezpodmínečné kapitulace, vzneseným všemi našimi protivníky společně, od počátku bezpředmětnou. Při omezení na striktní defenzivu se dalo sice počítat ještě s delším odporem, sotva však s příznivým rozhodnutím.

Přeložení těžiště obrany na východ by tam bylo vedlo k upevnění fronty, které by zarazilo další pronikání Rusů. Oblasti Horního Slezska[540], důležité pro válku a výživu,

[336] a rozsáhlé části Polska by byly zůstaly u říše. Ovšem při tomto řešení by byl západ ponechán sám sobě a v dohledné době by podlehl drtivé přesile západních mocností. Protože Hitler nemohl předpokládat žádnou náklonnost západních mocností k separátnímu míru v neprospěch Ruska, toto řešení zamítl.

Přesunutí těžiště na západ naproti tomu podle Hitlerova názoru skýtalo při včasném nasazení dostupných sil vyhlídku zasadit západním spojencům mocný úder dřív, než by dosáhli Rýna nebo jej dokonce překročili.

Předpoklady tohoto řešení byly:

1. Upevnění východní fronty a její udržení tak dlouho, dokud nebude ofenziva s omezeným cílem na západě[541] dokončena a uvolněné síly nebude možné přivést na východ;

2. stanovení této ofenzivy na nejčasnější možný okamžik, aby se před nastoupením období mrazů — jako pravděpodobného okamžiku obnovení ruského útoku — uvolnily zálohy pro východ;

[540] Hornoslezský průmyslový obvod kolem Katovic, Gliwic a Bytomi byl v těžebním roce 1943/44 druhým uhelným revírem Říše: vytěžil 100,1 milionu tun černého uhlí, tedy 37,2 procenta německé těžby, zatímco Ruhr 125,4 milionu tun. Na rozdíl od Ruhru nebyl vystaven soustavnému bombardování. Dobyt byl prakticky nepoškozený: 1. ukrajinskému frontu bylo 17. ledna 1945 nařízeno obvod obejít, nikoli jej dobývat čelně, a 17. německá armáda dostala svolení k odchodu v noci na 27. ledna, takže se o závody nebojovalo.

[541] Míní se útok v Ardenách, krycím jménem „Wacht am Rhein“. Hitler dal příkaz k jeho rozpracování na konci září 1944, velitelům na západě plán předložil 22. října a začátek stanovil na 25. listopadu; operační rozkaz podepsal 9. prosince a zaútočeno bylo 16. prosince 1944. K Máze se Němci nedostali — nejdále došli 24. prosince k Foy-Notre-Dame nedaleko Dinantu, odkud byla řeka na dohled. Výběžek byl do konce ledna 1945 odstraněn a ofenziva stála Němce dle odhadů 63 000 až 104 000 mužů. Zálohy pro východ se tak neuvolnily.

3. urychlené vyčlenění útočných sil, aby bylo toto rozhodnutí prakticky proveditelné;

4. úspěšný boj o získání času na západní frontě až do začátku útoku.

Hitler a OKW věřili, že mohou začátek útočných akcí s jistotou stanovit na polovinu listopadu a převedení silných záloh na východ vzít v úvahu na polovinu prosince. Vyhlídka na mírný podzim s pozdním nastoupením období mrazů na východě činila pravděpodobným, že ruská zimní ofenziva začne teprve po Novém roce. Za těchto předpokladů se domnívali, že mají mé obavy ohledně východní fronty odsunout.

Že jsem jako referent východní fronty mohl tomuto vývoji hledět vstříc jen s velkou starostí, je jasné. Poté co padlo rozhodnutí pro západ, viděl jsem svůj úkol v tom splnit první předpoklad plánu — upevnění východní fronty.

Kromě už zmíněných týlových staveb pevností a postavení byla všemi prostředky podporována výstavba postavení na frontě. Tankové a tankové granátnické divize byly do prosince všechny staženy z fronty, připraveny ve čtyřech skupinách jako pohyblivé zálohy a podle možností znovu doplněny. Slabost východní fronty na pěchotě ovšem dovolila stáhnout z fronty jedinou pěší divizi a připravit ji jako zálohu v prostoru Krakova.

Předmostí přes Vislu[542], která Rusové získali v letních bojích, měla být odstraněna, nebo alespoň zúžena, aby se oddálil nebo ztížil začátek nepřátelského útoku.

[337] Konečně mělo být ke zkrácení fronty a k vytvoření záloh vyklizeno Pobaltí po moři, poté co ztroskotal pokus dosáhnout tohoto cíle po souši.

Bohužel se nepodařilo uskutečnit všechny body tohoto východního programu. Výstavba postavení sice úspěšně pokračovala, ale nezbytné posádky pro pevnosti a postavení a jejich výzbroj odtékaly následkem katastrofálního a rychlého vývoje západní situace na invazní frontu. Hodnota opevnění proto zůstala omezená.

[542] Byla tři. 1. běloruský front si mezi 27. červencem a 4. srpnem 1944 zajistil předmostí u Magnuszewa a u Puław, 1. ukrajinský front od 29. července předmostí u Baranowa a Sandoměře, které se rozrostlo asi na sedmdesát krát čtyřicet kilometrů. Německé protiútoky v srpnu 1944 je neodstranily a nepodařilo se to ani později. Právě z nich vyšel 12. ledna 1945 sovětský útok, který za něco víc než dva týdny dovedl Rudou armádu asi 480 kilometrů od Visly k Odře.

Trpěla ještě víc pod Hitlerovým rozkazem stavět takzvanou „linii velké bitvy“[543], která se měla obsazovat bezprostředně před začátkem nepřátelského velkého útoku, nikoli — jak navrhovaly skupiny armád a já — asi 20 km za normální hlavní bojovou linií (HKL), nýbrž v nedostatečné vzdálenosti pouhých dvou až čtyř kilometrů.

Na Visle se podařilo odstranit jedno z ruských předmostí a ostatní zůžit. Po odsunu řady divizí a po přeložení čilého vrchního velitele 4. tankové armády, generála Balcka, na západní frontu bohužel na tomto rozhodujícím místě už žádný další úspěch nenastal. Předmostí, zvláště to u Baranówa, zůstala nebezpečnými místy.

Obzvlášť nepříznivě se však projevilo nesplnění zkrácení fronty tím, že byla skupina armád „Sever“ držena v Kuronsku. Hitler zčásti z politických důvodů, zčásti opíraje se o obavy vrchního velitele válečného loďstva, velkoadmirála Dönitze[544], zamítal mé stále znovu podávané návrhy na vyklizení Kuronska a vytvoření silných záloh ze skupiny armád „Sever“.

Obával se, že by toto opatření nepříznivě ovlivnilo neutrální postoj Švédska a narušilo „cvičiště ponorek“ v Gdaňském zálivu. Mimoto se oddával víře, že držením Pobaltí na severu východní fronty váže nepoměrně velký počet ruských divizí, které by se jinak objevily na podstatně nepříjemnějších místech východní fronty. Opakované ruské ofenzivy v Kuronsku ho v tomto názoru utvrzovaly.

---

[543] „Linie velké bitvy“ (Großkampflinie) byla záložní obranná čára, která se měla obsadit teprve bezprostředně před očekávaným nepřátelským velkým útokem: hlavní část bojových vojsk se z přední hlavní bojové linie (HKL) stáhla do ní a vpředu zůstaly jen zadní voje, takže nepřátelská dělostřelecká příprava, zaměřená na vyklizenou HKL, dopadla do prázdna a nepřítel musel znovu rozvinout útok proti nedotčené frontě. Smysl manévru stojí na vzdálenosti: při dvaceti kilometrech, jak navrhovaly skupiny armád i Guderian, leží záložní linie mimo pásmo, které dělostřelecká příprava pokryje, při dvou až čtyřech kilometrech uvnitř něj. Český vojenský úzus zná pro přední čáru obrany termín „přední okraj obrany“; HKL je německý pojem let 1944–45 a edice jej převádí doslovně jako „hlavní bojová linie“, aby zůstala čitelná dvojice s linií velké bitvy. Guderian sám tento výklad podává teprve na s. 342 a k následkům se vrací u ruského průlomu v lednu 1945 (s. 358).

[544] Karl Dönitz (1891–1980), velkoadmirál a od 30. 1. 1943 vrchní velitel válečného námořnictva, podle Hitlerovy závěti od 30. 4. 1945 říšský prezident (do zatčení 23. 5. 1945). U Guderiana ten, jehož obavami o „cvičiště ponorek“ v Gdaňském zálivu Hitler odůvodňoval odmítání vyklizení Kuronska, a koho Guderian „úpěnlivě“ prosil o podporu pro svůj návrh. V Norimberku odsouzen k deseti letům, trest odpykal celý do 1. 10. 1956, zemřel 24. 12. 1980 v Aumühle.

Týmiž a podobnými argumenty zamítli on i velitelský štáb branné moci také všechny návrhy na urychlené vyklizení Balkánu a Norska, jakož i na zkrácení fronty v Itálii.

Ale nezůstal z velké části nesplněn jen východní program. Daleko nešťastněji se utvářela situace na západě.

Zanedbávání západních pevností včetně Západního valu od roku 1940 a výlučné soustředění všech stavebních sil na Atlantický val se teď nejtíže vymstily. Nejenže byly východu odňaty ty skrovné, nanejvýš třetiřadé síly, které z jeho vlastní iniciativy na podzim roku 1944 ještě vznikly; protože tyto příspěvky nestačily

[338] a týl ve Francii se zhroutil, zůstala nevyzbrojená díla bezcenná. Jejich rychlý pád vynutil pohyblivou válku v otevřeném poli s téměř nepohyblivými svazky, s rozbombardovanou dopravní sítí a pod nadvládou nepřátelského letectva.

Dokud ještě existovaly tankové svazky, vedla se v Normandii poziční válka. Teď, poté co byla motorizovaná síla spálena, se musela vést pohyblivá válka, která byla předtím odmítána.

Příznivé šance, které se následkem smělého amerického velení občas nabízely, nemohly být využity. Původní záměr postupovat útočně proti americkému jižnímu křídlu musel být vzdán. Nejhorší však bylo: okamžik pro ofenzivu, stanovený na polovinu listopadu, nemohl být dodržen a byl přesunut na polovinu prosince. Tím se zhoršila vyhlídka na včasné uvolnění a převedení záloh pro východ i na udržení oslabené východní fronty vůbec.

Vyčlenění útočných sil pro západ se včas nepodařilo. Boj o získání času na západní frontě neproběhl úspěšně. Ale navzdory nepříznivosti poměrů Hitler a OKW houževnatě lpěli na jednou přijatém rozhodnutí k útoku na západě.

Utajení jejich záměru se zdařilo. Překvapení protivníka bylo dokonalé. Utajení vůči vlastním štábům a vojskům však bylo hnáno tak daleko, že tím utrpělo zásobení pro útok, zvláště zásobení pohonnými hmotami.

Operace na východní frontě

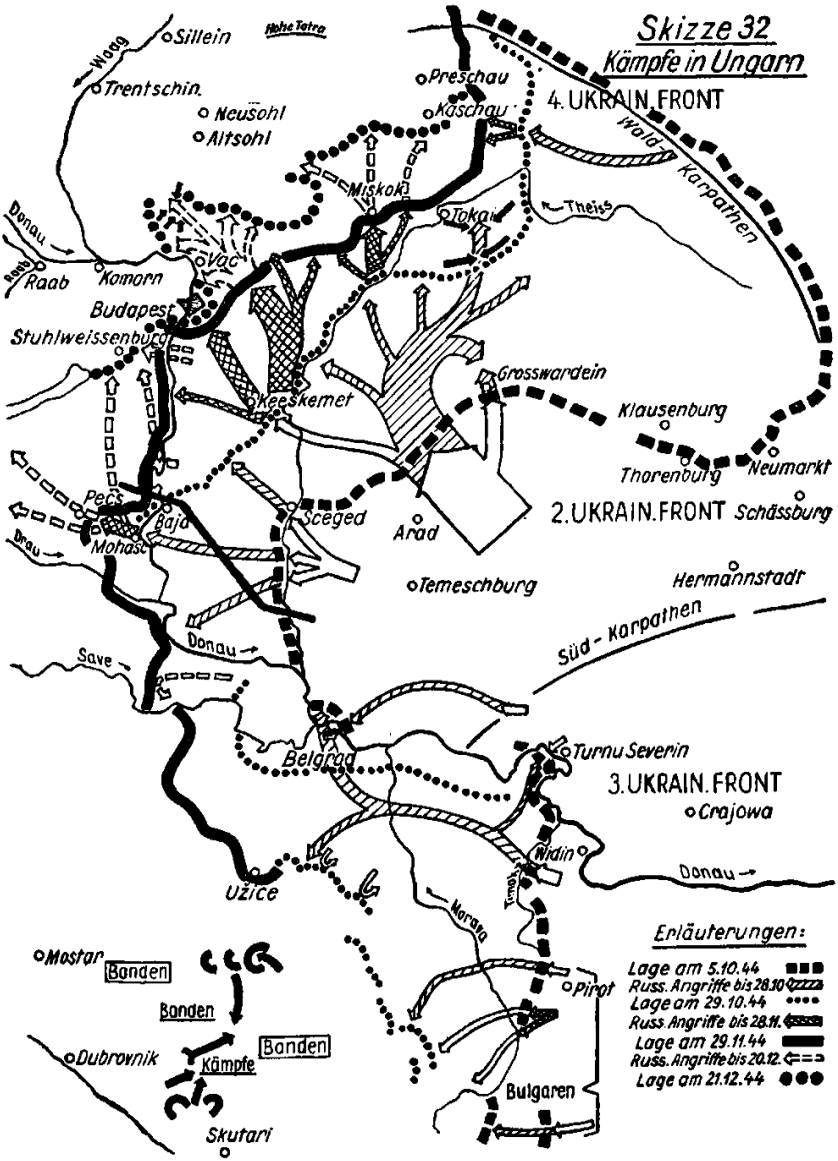
Zatímco byla západní fronta zatlačena od Atlantického valu k Západnímu valu, pokračovaly těžké boje na východní frontě bez přerušení. Na jihu této

fronty se už nepodařilo Rusy zastavit. Jejich útok mohl s krátkými přestávkami zaplavit celé Rumunsko, Bulharsko a nakonec největší část Maďarska.

V Maďarsku bojovala skupina armád „Jižní Ukrajina“ pod generálplukovníkem Frießnerem, která od 25. září odložila své jméno, jež se stalo nepřípadným, a nazvala se skupinou armád „Jih“. V říjnu padlo Sedmihradsko zcela do ruských rukou, nikoli bez prudkých bojů v prostoru kolem Debrecínu, kde německé protiútoky nepřítele přechodně zastavily.

V obvodu vrchního velitele „Jihovýchod“, polního maršála svobodného pána von Weichs; tento obvod zůstal válčištěm OKW a nebyl podřízen OKH, ačkoli balkánská fronta bezprostředně přecházela do východní fronty, padl v tomto měsíci Bělehrad. Jako hranice mezi obvody OKH a OKW fungovala jedna vesnice na Dunaji mezi ústím Drávy a Bajou. To bylo zcela nesmyslné.

Jižně od rozhraní mezi oběma nejvyššími velitelskými štáby Rusové také Dunaj překročili — v obvodu vrchního velitele „Jihovýchod“, jehož pozornost byla na křehké

339

Skizze 32 — *Kämpfe in Ungarn*. Strana 339 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Belgrad	Bělehrad	Beograd / Белград, Srbsko
Hermannstadt	Sibiň	Sibiu, Rumunsko (Sedmihradsko, okres Sibiu)
Kaschau	Košice	
Klausenburg	Kluž	Cluj-Napoca, Rumunsko (okres Cluj)
Preschau	Prešov	
Raab	Győr	
Temeschburg	Temešvár	Timișoara, Rumunsko (Banát, okres Timiș)
Trentschin	Trenčín	

[340] úseky fronty zaměřena dále na jih. 29. října se Rusové dostali těsně před Budapešť a 24. listopadu nastal jejich přechod Dunaje u Moháče. V té době stála německá vojska ještě v Soluni a v Drači, zatímco údolí Moravy už bylo v nepřátelských rukou. Bojem s bandami, který na Balkáně panoval, se vyklizování tohoto území stávalo stále obtížnějším.

30. listopadu prolomili Rusové frontu vrchního velitele „Jihovýchod" u Pécse, severně od Drávy, pronikli až k Balatonu a rozvrátili dunajskou obranu skupiny armád „Jih". Do 5. prosince se dostali těsně jižně od Budapešti. Téhož dne překročili řeku i severně od Budapešti, pronikli až k Vácu a jen s námahou mohli být zachyceni východně od Hronu. Dále na severovýchod dobyli Miskolc a dostali se až jižně od Košic. Vyklizení Balkánu bylo provedeno až po linii Podgorica–Užice a na sever od ní.

Útok započatý 21. prosince vedl o Vánocích k obklíčení Budapešti. Nepřítel se dostal až na linii Balaton–Székesfehérvár — západně od Komárna, jakož i severně od Dunaje až k Hronu. Odtud se fronta kryla zhruba s maďarskou státní hranicí. Boje byly po obou stranách vedeny s velkou nelítostností. Naše ztráty byly těžké.

U skupiny armád „Severní Ukrajina", generálplukovníka Harpeho, která od září nesla jméno skupina armád „A", dosáhli Rusové koncem července v pokračování své ofenzivy toku Visly až těsně před Varšavu. Dále na jih zuřily boje mezi Sanem a Wisłokou. Skupina armád se skládala z 1. tankové

armády pod generálplukovníkem Heinricim v Karpatech, 17. armády pod generálem Schulzem[545] mezi horami a Vislou a 4. tankové armády pod generálem Balckem — později pod generálem Gräserem[546] — na Visle.

Kolem 1. srpna získali Rusové řadu předmostí přes Vislu, nejvýznamnější u Baranówa, menší u Puław, u Magnuszewa a ještě na jednom čtvrtém místě. Ruské pokroky v horách byly přirozeně podstatně pomalejší a menší.

Obzvlášť kriticky se utvářela situace ve dnech od 5. do 9. srpna v předmostí u Baranówa. Rusové tam stáli po celé dny bezprostředně před průlomem. Neúnavné energii a velitelskému umu generála Balcka byla zásluha, že se katastrofě na tomto místě podařilo zabránit. V celé týdny trvajících prudkých útočných bojích se Balckovi podařilo velké předmostí u Baranówa podstatně zúžit, jedno malé zcela odstranit a také u Puław získat půdu.

Rusové nato přeložili těžiště svého útoku do hor. U Sanoku a Jasła dokázali dosáhnout vlomu do našich postavení, nikoli však rozhodujícího průlomu. Hřeben Východních Beskyd se dal držet tak dlouho, dokud události v Maďarsku nepřinutily 1. tankovou armádu zahnout zpět do linie Košice–Jasło. Kolem přelomu roku probíhala

[341] fronta této skupiny armád podél slovenské hranice až východně od Košic, pak odtud přes Jasło — západně od Dębice — západně od Staszówa — jižně od Opatówa — Visla severně od ústí Sanu až k Varšavě *(s výjimkou zmíněných předmostí)*.

Skupina armád „Střed“ se skládala z 9. armády pod generálem von Vormannem, 2. armády pod generálplukovníkem Weißem[547], 4. armády pod

[545] Předloha uvádí „Schultz“. Karl Friedrich (Fritz) Wilhelm Schulz (1897–1976) — * 15. 10. 1897 Nettkow ve Slezsku, † 30. 11. 1976 Freudenstadt. Generál pěchoty (1. 4. 1944), Rytířský kříž s mečemi 26. 2. 1945. Velitel 17. armády mezi horami a Vislou v Harpeho skupině armád od 25., resp. 26. července 1944 (prameny se o den rozcházejí) do 30. března 1945. V tomto zařazení ho Guderian uvádí k srpnu 1944. Od 5. dubna 1945 pak vrchní velitel skupiny armád G do kapitulace.

[546] Fritz-Hubert Gräser (1888–1960), generál tankových vojsk, dříve velitel 3. tankové granátnické divize a XXXXVIII. tankového sboru, od 21. 9. 1944 do konce války nástupce Hermanna Balcka ve velení 4. tankové armády; Guderian jej uvádí jen jako „generála Gräsera“ na Visle, bez jediného slova hodnocení. Roku 1941 těžce raněn — amputace nohy —, přesto se vrátil k velení.

[547] Walter Weiß (1890–1967), generálplukovník, velitel 2. armády od února 1943 do března 1945, přechodně velel i skupině armád Sever. V knize na s. 341 v sestavě skupiny armád „Střed“ a na s. 363 jako cíl Hoßbachova průlomu k Visle, obojí bez jakéhokoli představení. Jeho syn padl v prvních dnech Barbarossy. Není totožný s majorem Weißem, Keitelovým pobočníkem (s.

generálem Hoßbachem[548] a 3. tankové armády pod generálplukovníkem Reinhardtem, od 15. srpna pod generálplukovníkem Rausem[549]. Velel jí polní maršál Model a po jeho přeložení na západní frontu 15. srpna generálplukovník Reinhardt.

Protivník se v srpnu dostal těsně před Varšavu a pak do linie Ostrów–Suwałki — východopruská hranice — západně od Šiauliai — západně od Jelgavy. V září pronikl severovýchodně od Varšavy k Narvi, přes kterou mohl v říjnu vytvořit předmostí po obou stranách Pułtuska.

V době od 5. do 19. října se uskutečnil už zmíněný ruský průlom německou frontou západně od Šiauliai, který skupiny armád „Střed“ a „Sever“ definitivně oddělil od sebe. Skupina armád „Střed“ zahnula 19. října své levé křídlo zpět k Němenu a 22. října vyklidila obě předmostí držená na severním břehu řeky, Tilsit a Ragnit.

V době od 16. do 26. října napadli Rusové v prostoru Wolfsburg–Gumbinnen–Gołdap Východní Prusko. V těžkém zápase byli zastaveni a zčásti opět kus zatlačeni zpět. Co se zde událo, dalo německému národu okusit, co ho v případě ruského vítězství čeká.

Skupina armád „Sever“ byla, jak vylíčeno, v době od 14. do 26. září stažena do předmostí kolem Rigy, s cílem přivést ji odtud urychleně ke skupině armád „Střed“. Tento záměr zmařil odchylný názor vrchního velitele skupiny armád, generálplukovníka Schörnera. Ten držel své tankové síly v prostoru Riga–Jelgava, místo aby je vedl do prostoru západně od Šiauliai, a umožnil tím průlom Rusů u Šiauliai a konečné oddělení skupiny armád od hlavních sil pozemního vojska.

Skupina armád sestávala z 16. a 18. armády a zahrnovala v tomto rámci zprvu 26 divizí, nakonec, po několikerém odsunu, stále ještě 16 divizí, které hořce chyběly obraně říše. Poté co byla v době od 7. do 16. října vyklizena

261).

[548] Friedrich Hoßbach (1894–1980), generál pěchoty, autor „Hoßbachova memoranda“ z 5. 11. 1937, které se stalo jedním z klíčových důkazů v Norimberku, později velitel LVI. tankového sboru a od července 1944 4. armády; 26. 1. 1945 odvolán spolu s Reinhardtem za to, že 22. 1. na vlastní pěst obrátil 4. armádu čelem vzad, a Hitler jej obvinil ze zrady. V dubnu 1945 se v Göttingenu úspěšně ubránil zatčení gestapem; zemřel tam roku 1980.

[549] Erhard Raus (1889–1956), generálplukovník, rakouský důstojník, dříve velitel 6. tankové divize, od 15./16. 8. 1944 velitel 3. tankové armády po Reinhardtovi. Narodil se ve Wolframitzi na Moravě — ztotožnění s Olbramovicemi u Znojma se nepodařilo bezpečně ověřit (na Moravě je i Olbramkostel, Wolframitzkirchen).

Riga, probíhala fronta skupiny armád téměř nezměněně až do konce roku od pobřeží jižně od Liepāji přes Priekule — jižně od Saldusu — východně od Tukumsu k pobřeží Rižského zálivu.

Všeobecně panovala na široce rozepjaté frontě mezi Karpatami a Baltským mořem poměrná ustálenost, takže se podařilo opevnění fronty a vyčlenění tankových a tankových granátnických divizí jako pohyblivých záloh. Ovšem dvanáct slabých divizí tvořilo

[342] velmi slabou zálohu pro takovou obrovskou frontu zhruba 1 200 kilometrů — a to tváří v tvář tak ohromné přesile, jakou Rusové vůči nám prostě měli!

Budování postavení na východní frontě mezitím dospělo k síle, jež pro klidné časy našim dlouhým, jen velmi řídce obsazeným liniím stačila. Snažili jsme se přihlédnout ke zkušenostem posledních bojů, museli jsme při tom však překonávat Hitlerův odpor. Jedním z nejpodstatnějších požadavků fronty bylo oddělit hlavní bojovou linii, platnou pro obvyklé časy — obvyklou zkratkou HKL —, od linie velké bitvy, zamýšlené pro velkou bitvu. Frontová vojska si přála zřídit asi dvacet kilometrů za HKL postavení vybudované pro velkou bitvu, pečlivě je zamaskovat a opatřit zajišťovacími posádkami. Dále si přála pokyn pro obranu, který by jim dal právo před nasazením nepřátelské dělostřelecké přípravy ustoupit s hlavní částí bojových vojsk do této linie velké bitvy a zanechat vzadu jen zadní voje — učinit tím nepřátelskou dělostřeleckou přípravu marnou, zmařit nepřátelský nástup se všemi jeho zdlouhavými přípravami a odrazit nepřítele, útočícího teď proti dobře připravené frontě. Není pochyb, že ten požadavek byl plně oprávněný. Vzal jsem jej za svůj a přednesl jej Hitlerovi.

Rozlítil se, odmítl se smířit se ztrátou dvaceti kilometrů terénu bez boje a nařídil budovat linii velké bitvy dva až čtyři kilometry za HKL. Když tento nesmysl nařizoval, žil zcela ve vzpomínce na první světovou válku, a žádnými argumenty ho nebylo možné od jeho představy odvést. Tato chyba se krutě vymstila, když v lednu 1945 nastal ruský průlom a zálohy byly — opět na Hitlerův výslovný rozkaz a proti mé radě — také ještě přitaženy do blízkosti fronty. HKL, linie velké bitvy i zálohy se dostaly do víru prvního ruského vlomu a byly současně převálcovány.

Hitlerův vztek se nyní obrátil proti lidem, kteří ta postavení stavěli — a když jsem odporoval, i proti mně. Dal přinést stenografický záznam porad z podzimu 1944 o poloze linie velké bitvy, protože tvrdil, že byl vždy pro

odstup dvaceti kilometrů. „Který hlupák tenhle nesmysl nařídil?“ Upozornil jsem ho, že to udělal sám. Stenografický záznam přišel a byl předčítán. Ale po několika větách Hitler předčítání přerušil. Sebeusvědčení už nemohlo být zřetelnější. Bohužel nebylo už k ničemu, neboť ruský průlom byl dokonanou skutečností.

K Hitlerově bojové taktice se bude třeba vrátit při líčení velké ruské ofenzivy. Protože stále ještě žil v domnění, že je jediným skutečným frontovým vojákem svého hlavního stanu — a vůči většině svých vojenských rádců v tom bohužel i měl pravdu —,

[343] a protože byl dále patolízalskými chválami svých stranických soudruhů — počínaje Ribbentropem a Göringem — uveden v blud, že je i vojevůdcem, nepřijímal žádné poučení: „Mne nemusíte poučovat! Velím už pět let německým armádám v poli a nasbíral jsem za tu dobu tolik praktických zkušeností, kolik jich pánové z generálního štábu nikdy nasbírat nemohou. Studoval jsem Clausewitze[550] a Moltkeho a četl všechny Schlieffenovy nástupové plány. Jsem v obraze lépe než vy!“ To bylo jedno z mnoha pokárání, jichž se mi dostávalo, kdykoli jsem se mu snažil přiblížit požadavky přítomnosti.

Kromě vlastních starostí však působila vážné soužení i bojová síla a spojenecká věrnost Maďarů. Zmínil jsem se už o postoji, který zaujímal říšský správce von Horthy vůči Hitlerovi. Jakkoli byl tento postoj z maďarského hlediska pochopitelný, z našeho německého hlediska byl nespolehlivý. Maďarský říšský správce doufal ve společný postup s anglosaskými mocnostmi. Přál si spojení s nimi vzdušnou cestou. Zda se o ně pokusil a zda byli Angloameričané ochotni je přijmout, mi není známo.*

Vím však, že řada vysokých maďarských důstojníků přešla k nepříteli, tak 15. října generál Miklós[551], kterého jsem poznal jako vojenského atašé v Ber-

[550] Carl von Clausewitz (1780–1831), generálmajor (1818), 1818–1830 ředitel pruské Všeobecné válečné školy, autor nedokončeného díla O válce (vydala posmrtně vdova 1832–34). U Guderiana jeden ze tří duchovních otců prusko-německého generálního štábu a zároveň autor, jímž se Hitler zaštiťoval („Studoval jsem Clausewitze a Moltkeho“), aby Guderianovy rady odmítl. Zemřel 16. 11. 1831 ve Vratislavi.

[551] Béla Miklós (1890–1948) — * 11. června 1890 v Budapešti, podle jiného zdroje 11. července 1891. V letech 1933–36 maďarský vojenský atašé v Berlíně a ve Stockholmu, tam ho Guderian poznal; od 1. 8. do 16. 10. 1944 velitel 1. maďarské armády. Dne 16. 10. 1944 byl povolán na velitelství generála Heinriciho, z obavy před zatčením přešel přes maďarskou frontu a 17. 10. ráno dosáhl sovětských vojsk — Guderian jeho přechod datuje k 15. říjnu. Od 22. 12. 1944 do 15. 11. 1945 předseda prozatímní maďarské vlády v Debrecínu. Roku 1947 spoluzakladatel Maďarské strany nezávislosti, po zrušení jejích mandátů se stáhl z veřejného života; zemřel

líně, tak náčelník maďarského generálního štábu Vörös, který mě krátce předtím navštívil ve Východním Prusku, ujistil mě svou spojeneckou věrností a přijal ode mne darem automobil. Tímto automobilem, mým vlastním mercedesem, pak o několik dní později odjel k Rusům. Na Maďary už nebylo spolehnutí.

Hitler tedy svrhl Horthyho režim a dosadil na jeho místo Szálasiho[552], maďarského fašistu chabých vloh a ještě chabější rozhodnosti. Stalo se to 16. 10. 1944. Poměry v Maďarsku se tím nijak nezlepšily, zmizel však skrovný zbytek vzájemné důvěry a sympatie.

Na Slovensku, které zprvu stálo zcela na německé straně, panovala už dlouho čilá partyzánská činnost. Železniční doprava byla stále nejistější. Rychlíky byly nuceny zastavovat, cestující prohlíženi, němečtí vojáci, zvláště důstojníci, vražděni. To opět vyvolávalo ostrá protiopatření. Zemi vládly nenávist a vražda, jak tomu bohužel ve vzrůstající míře bývalo i jinde. Partyzánství, povolané na scénu válčícími velmocemi, si svým způsobem boje, odporujícím mezinárodnímu právu, vynutilo obranu — a tato obrana nám pak byla žalobci a soudci v Norimberku vytýkána jako odporující mezinárodnímu právu a zločinná, ačkoli spojenci při obsazování Německa vydali podstatně tvrdší trestní ustanovení než

** Stanovisko Ericha Kordta v jeho knize „Wahn und Wirklichkeit“[553] mi je známo.*

21. 11. 1948 v Budapešti, pohřben bez vojenských poct.

552 Ferenc Szálasi (1897–1946), v armádě dosáhl hodnosti majora (odešel 1935), vůdce Strany kříže se šípy (Nyilaskeresztes Párt). Po svržení Horthyho dosazen 16. 10. 1944 Němci do čela maďarské vlády, začátkem listopadu 1944 složil přísahu jako „vůdce národa“. U Guderiana „maďarský fašista chabých vloh a ještě chabější rozhodnosti“, jehož návštěvu u Hitlera v únoru 1945 Guderian zažil a shrnul slovy, že šlo o člověka vyneseného nahoru proti jeho vůli. Budapešťský lidový tribunál jej odsoudil za válečné zločiny a velezradu a 12. 3. 1946 veřejně oběšen; jeden z pramenů klade jeho nástup jako hlavy státu na 16. 10. 1944, podle jiného rozlišuje premiérství od 16. 10. a titul vůdce národa od 3./4. 11. 1944.

553 Hvězdičkou označená věta je Guderianova vlastní poznámka pod čarou. Erich Kordt (1903–1969) byl úředník německého ministerstva zahraničí: od února 1938 vedl Ribbentropovo ministerské byro, roku 1938 se podílel na Osterově spiknutí a v červnu 1939 varoval Londýn před německo-sovětským jednáním; jeho kniha „Wahn und Wirklichkeit“ (1947) je zasvěcený výklad zahraniční politiky třetí říše. Doloženo je, že Horthy po odpadnutí Rumunska v srpnu 1944 obnovil mírové sondáže a že příměří, které 15. října 1944 oznámil rozhlasem, bylo sjednáno se Sovětským svazem, ne se západními mocnostmi; téhož dne byl Hitlerem svržen a 16. října nahrazen Szálasim.

[344] Němci kdy učinili. Že odzbrojené a vyčerpané Německo jim už nedávalo příčinu, aby svá ustanovení použili, patří jinam.

Aby byl obraz úplný, budiž ještě pohlédnuto na Itálii. 4. června 1944 vtáhli spojenci do Říma. Vrchní velitel Jih[554], polní maršál Kesselring, bránil Apeniny severně od Věčného města v úporných bojích proti přesile. V této obraně zůstalo vázáno přes dvacet divizí. Mussolinimu věrní Italové nemohli pro svou nevalnou bojovou sílu platit za spolehlivé a dali se použít jen ke službě na Riviéře. Jinak panovala za zády německé fronty nelítostná partyzánská válka, která začala italskými ukrutnostmi a vynutila si tvrdá protiopatření, pokud se zásobování a spojovací služba skupiny armád neměly zcela vydat všanc. Válečné soudy vítězných mocností se po příměří při posuzování těchto skutkových podstat neoděly pláštěm spravedlnosti[555], nýbrž soudily velmi podivně.

Ardenská ofenziva

Začátkem prosince přeložil Hitler svůj hlavní stan z Východního Pruska do Ziegenbergu u Gießenu, aby byl blíž západní frontě, na níž měl být nyní veden rozhodující, poslední německý útok.

Celá síla německého pozemního vojska, kterou se v uplynulých měsících podařilo sebrat, měla z prostoru Eifelu vyrazit směrem na Mázu jižně od Lutychu k průlomu poměrně řídkou frontou spojenců, a pak po překročení toku dovršit směrem na Brusel a Antverpy strategický průlom — s cílem obklíčit a vyřadit nepřátelské síly nacházející se severně od místa průlomu. Hitler si od takové ofenzivy sliboval — podaří-li se — hluboké oslabení západních mocností, které by mu dopřálo čas vrhnout silné síly na východ a odrazit ruskou ofenzivu očekávanou v zimě. Doufal, že tak získá čas, otřese nadějemi svých nepřátel na úplné vítězství, odvede je tím od požadavku bezpodmínečné kapitulace a nakloní je míru dohodnutému jednáním.

---

554 Kniha uvádí „vrchní velitel Jih“ (Oberbefehlshaber Süd). Tento titul Kesselring dostal po přeložení do Itálie v listopadu 1941 jako vrchní velitel při italském vrchním velení; 21. listopadu 1943 byl jmenován vrchním velitelem Jihozápad (Oberbefehlshaber Südwest) a zároveň vrchním velitelem skupiny armád C, a v této funkci vedl právě boje v Apeninách, o nichž Guderian na tomto místě mluví. V textu je ponecháno znění předlohy.

555 „Plášť spravedlnosti“ je narážka na Izajáše 61,10 — ČEP: „zahalil mě pláštěm spravedlnosti“, Bible kralická: „pláštěm spravedlnosti přioděl mne“. U proroka je to obraz Boží spásy, kterou mluvící přijímá; Guderian jej obrací a tvrdí, že válečné soudy vítězných mocností se tímto pláštěm neoděly. Překlad narážku ponechává doslova.

Povětrnostní důvody a opožděná pohotovost nových formací ho přinutily opakovaně odkládat úder, původně plánovaný na polovinu listopadu, až k němu konečně 16. prosince došlo.

K útoku byly vytvořeny dvě tankové armády, 5. pod generálem von Manteuffelem[556] a 6. pod SS-Oberstgruppenführerem Seppem Dietrichem. Těžiště útoku mělo ležet na pravém křídle u 6. tankové

345 armády, která byla opatřena nejlépe vybavenými svazky Waffen-SS. Doprostřed byla nasazena 5. tanková armáda. Ochrana levého boku útoku byla svěřena 7. armádě generála Brandenbergera[557]; této armádě se však pro její nesnadný úkol nedostávalo pohyblivé síly.

Jak vrchní velitel Západ, polní maršál von Rundstedt, tak vrchní velitel skupiny armád „B“, polní maršál Model, by byli dali přednost tomu vytknout útoku omezený cíl, protože dostupnou sílu nepokládali za dostatečnou k dosažení značného operačního účinku ve smyslu Hitlerova plánování. Přáli si omezit útok na východní břeh Mázy a porazit nepřátelské síly stojící východně od řeky mezi Cáchami a Lutychem. Hitler však jejich protinávrhy odmítl a setrval na své rozsáhlejší koncepci.

Útok tedy začal 16. prosince a vedl u 5. tankové armády generála von Manteuffela k hlubokému vlomu do nepřátelských postavení. Nejpřednější

[556] Hasso Eccard svobodný pán von Manteuffel (14. ledna 1897 Potsdam – 24. září 1978 Reith v Rakousku), generál tankových vojsk. Ve třicátých letech přešel od jezdectva k motorizovaným a tankovým jednotkám, pracoval v Guderianově okruhu a učil na tankových školách; roku 1941 velel u 7. tankové divize a 31. prosince 1941 dostal Rytířský kříž. Od února 1944 vedl tankovou granátnickou divizi „Großdeutschland“ a 1. září 1944 byl povýšen na generála tankových vojsk a jmenován vrchním velitelem 5. tankové armády na západní frontě. Její útok 16. prosince 1944 vedl k hlubokému vlomu, k Máze se ale nedostala: předvoj 2. tankové divize uvízl bez paliva asi pět kilometrů před Dinantem. Od 10. března 1945 velel 3. tankové armádě na východě a 3. května 1945 u Hagenowa kapituloval před Brity, aby se jeho vojska vyhnula sovětskému zajetí. Byl jedním z dvaceti sedmi nositelů Rytířského kříže s dubovou ratolestí, meči a brilianty (brilianty 18. února 1945). Z internace propuštěn v prosinci 1946; od roku 1949 ve FDP, 1953–1957 poslanec Spolkového sněmu a mluvčí strany pro obranu, a je mu připisován návrh jména Bundeswehr. Roku 1959 byl odsouzen k osmnácti měsícům za zabití: v roce 1944 nechal zastřelit vojáka, přičemž přehlasoval rozsudek válečného soudu, který navrhoval vězení.

[557] Erich Brandenberger (1892–1955), generál tankových vojsk, 1941–1943 velitel 8. tankové divize, poté XXIX. armádního sboru, od 3. 9. 1944 do 21. 2. 1945 vrchní velitel 7. armády, která v ardenské ofenzivě kryla levý bok útoku. S 19. armádou kapituloval 5. 5. 1945 u Innsbrucku (Lexikon der Wehrmacht uvádí 6. 5.); do roku 1948 v americkém zajetí, kde psal studie pro US Army.

tankové jednotky pozemního vojska, 116. tanková divize a 2. tanková divize, se dostaly těsně k Máze. Části 2. tankové divize dokonce dosáhly toku. 6. tanková armáda byla úspěchem méně obdařena. Silné nahromadění na úzkých, zledovatělých horských silnicích, opožděné odklonění zadních sil do prostoru 5. tankové armády a nedostatečně rychlé využití počátečního úspěchu vedly u této armády k vyčerpání pohyblivosti — předpokladu každé velké operace. Protože se i 7. armáda dostala do nesnází, musely být brzy části Manteuffelových tanků odkloněny na jih, aby ohrožený bok vyztužily. Tím už velmi brzy nemohlo být o průlomu velkého stylu ani řeči.

Už 22. prosince bylo možné poznat, že bude nutné cíl omezit. Už toho dne by si vedení myslící ve velkých souvislostech bylo muselo připomenout vyčkávající východní frontu, jejíž trvání záviselo na včasném přerušení západní operace, která v hlavních rysech už ztroskotala. Ale nejen Hitler, nýbrž i OKW a zvláště velitelský štáb branné moci mysleli v těchto osudově těžkých dnech jen na svou vlastní západní frontu. Celá tragika našeho vojenského vedení se ke konci války ještě jednou odhalila na tomto příkladu ztroskotané ardenské ofenzivy.

24. prosince bylo každému soudnému vojákovi jasné, že ofenziva definitivně ztroskotala. Kormidlo se muselo okamžitě přehodit na východní kurs, nemělo-li být pozdě.

Příprava obrany na východě

Se vzrušeným srdcem jsem ze svého hlavního stanu, přeloženého do tábora Maybach u Zossenu, sledoval průběh útočné bitvy na západě.

[346] Přál jsem jí v zájmu svého národa plný úspěch. Když ale bylo 23. prosince možné přehlédnout, že velký úspěch už vybojovat nelze, rozhodl jsem se jet do Vůdcova hlavního stanu a žádat přerušení tohoto nyní už škodlivého vypětí sil a neprodlený odsun všech postradatelných sil na východní frontu.

Zprávy o chystané ofenzivě Rusů mezitím zhoustly. Prostory nástupu hlavních sil jsme měli spolehlivě zjištěné. Daly se rozeznat tři hlavní úderné skupiny Rusů:

1. Z předmostí u Baranówa stálo k útoku připraveno 60 střeleckých svazků, 8 tankových sborů, 1 jezdecký sbor a 6 dalších tankových svazků.

2. Severně od Varšavy bylo shromážděno 54 střeleckých svazků, 6 tankových sborů, 1 jezdecký sbor a 9 dalších tankových svazků.

3. Skupina sil na východopruské hranici čítala 54 střeleckých svazků, 2 tankové sbory a 9 dalších tankových svazků.

Kromě toho se nacházela skupina 15 střeleckých a 2 tankových svazků jižně od Jasła,

skupina 11 střeleckých svazků, 1 jezdecký sbor a 1 tankový sbor u Puław,

skupina 31 střeleckých svazků, 5 tankových sborů a 3 další tankové svazky jižně od Varšavy.

Počítali jsme s 12. lednem 1945 jako začátkem útoku. Přesila Rusů činila v pěchotě 11 : 1, v tancích 7 : 1, v dělech 20 : 1. Hodnotilo-li se protivníkovo postavení v celku, bylo možné mluvit o asi patnáctinásobné přesile pozemních vojsk a nejméně dvacetinásobné ve vzduchu, aniž by to bylo přeháněním.

Vskutku netrpím podceňováním německého vojáka. Byl vynikající a mohl být bez obav v útoku postaven proti pětinásobné přesile. Při odborném vedení takovou početní přesilu pokaždé vyrovnal svými skvělými vlastnostmi a zvítězil. Co ho však nyní čekalo, bylo po pěti letech těžkého boje proti stálé přesile, při klesající výživě, výzbroji a naději na vítězství, nesmírné zatížení. Nejvyšší vedení, v první řadě Hitler sám, muselo udělat vše, aby mu ten nesmírný úkol ulehčilo, ba vůbec teprve umožnilo.

Stál jsem před otázkou, zda je to ještě vůbec v lidských silách. Čtenář mi jistě uvěří, řeknu-li, že mě tato myšlenka tížila od začátku tažení proti Rusku, ba už od Molotovovy návštěvy v roce 1940. Teď se však stala vládnoucí otázkou být, či nebýt!

[347] Stály tam milióny německých mužů proti nepříteli, odhodlány uchránit německý východ před nejstrašnějším, co ho mohlo potkat — před zaplavením Rusy. Co všechno už krátký vpád do Východního Pruska vyjevilo o našem osudu! Vojákům to bylo jasné právě tak jako mně. Věděli — pokud to byli východní Němci — zrovna tak jako já, že je v sázce staletá kulturní práce. Sedm set let německé práce[558], německých zápasů, ale i německých úspěchů

[558] Území, o nichž Guderian mluví, Německá říše anektovala po vítězství nad Polskem roku 1939: dekretem z 8. října 1939 a s účinností k 26. říjnu 1939 vznikla říšská župa Posen, od 29. ledna 1940 nazývaná Wartheland, zahrnující Poznaň, Lodž (Litzmannstadt) a Inowrocław (Hohensalza). Jen v prvním roce války z ní bylo do Generálního gouvernementu vyhnáno

— v sázce byl domov!

Tváří v tvář této budoucnosti byl požadavek bezpodmínečné kapitulace ukrutností, zločinem proti lidskosti, pro vojáka k tomu ještě potupou, kterou nikdo nemohl a nechtěl vzít na sebe dřív, než byly vyčerpány poslední vyhlídky na jinou možnost míru.

Tuto jinou možnost míru ovšem bylo možné vytvořit, jen podaří-li se chystanou ruskou ofenzivu nějak a někde zastavit. K tomu bylo zapotřebí okamžitého převedení vojsk ze západu na východ, aby se v prostoru Lodž–Inowrocław vytvořila silná záložní armáda a s ní se ruským průlomovým armádám postavilo v pohyblivém boji — ve způsobu boje, v němž bylo německé vedení i německé vojsko protivníkovi přes délku války a mezitím nastalé vyčerpání stále ještě převahu.

Z těchto úvah jsem byl odhodlán vybojovat boj na východě, předtím však svést boj s Hitlerem o uvolnění sil k tomu potřebných. 24. prosince jsem jel do Gießenu a odtud do Vůdcova hlavního stanu k přednesu.

Při přednesu o situaci byli kromě Hitlera — jako obvykle — přítomni polní maršál Keitel, generálplukovník Jodl, generál Burgdorf a řada mladších důstojníků. Můj přednes vylíčil nepřátelské členění a poměr sil tak, jak jsem je uvedl výše. Práce mého oddělení Cizí armády východ[559] byla vzorná a naprosto spolehlivá. Znal jsem jeho náčelníka, generála Gehlena, dost dlouho, abych dokázal posoudit jeho i jeho spolupracovníky, jeho metody i jeho výsledky. Gehlenovy předpovědi se potvrdily. To je historický fakt.

Hitler viděl věci jinak. Prohlásil údaje oddělení Cizí armády východ za bluf. Tvrdil, že ruské střelecké svazky jsou nanejvýš sedmitisícové

asi 630 000 Poláků a Židů; do roku 1945 bylo na jejich hospodářství a do jejich domů přesídleno téměř půl miliónu Němců. Statek Deipenhof v okrese Hohensalza, do něhož se Guderianova žena v říjnu 1943 přestěhovala, byl jedním z těchto hospodářství: Guderian jej dostal jako říšskou dotaci udělenou na podzim 1942 (s. 284).

559 Reinhard Gehlen (1902–1979) vedl od jara 1942 oddělení Cizí armády Východ; jeho zpravodajské odhady o Rudé armádě platí za přesné a Hitler je odmítal jako defétismus — v dubnu 1945 Gehlena odvolal. Po kapitulaci Gehlen archivy oddělení ukryl, nabídl je Američanům a od 6. prosince 1946 pod jejich záštitou vedl „Organizaci Gehlen“; ta byla 1. dubna 1956 převedena pod západoněmeckou vládu jako Spolková zpravodajská služba (BND), jejímž prvním prezidentem Gehlen až do roku 1968 byl. Zemřel 8. června 1979. Kniha vyšla prvním vydáním roku 1951.

a tankové svazky že nemají žádné tanky. „To je největší bluf od dob Čingischána[560]!“ zvolal, „kdo ten nesmysl vyhrabal?“

Od atentátu se Hitler sám pokoušel blufovat v největším stylu. Dal postavit dělostřelecké sbory, které měly ve skutečnosti jen sílu brigád. Byly postaveny tankové brigády, které měly dva oddíly, tedy sílu pluku. Brigády stíhačů tanků se skládaly jen z jednoho oddílu. Podle mého názoru tím vnesl zmatek jen do vlastní vojenské

[348] organizaci, nepřítele však naši skutečnou slabost sotva zakryl. Jeho stále podivnější mentalita ho teď vedla k domněnce, že mu protivník rovněž předvádí jen atrapy, potěmkinovské vesnice, a že ve skutečnosti Rusové patrně vůbec vážně nezaútočí.

Důkaz pro toto své tvrzení jsem dostal při večeři, u níž jsem seděl vedle Himmlera — vrchního velitele náhradního vojska a zároveň skupiny armád „Horní Rýn“[561], organizace k obraně říční linie a k zachycování uprchlíků, zároveň říšského ministra vnitra, náčelníka německé policie a říšského vůdce SS. Himmler si byl tehdy svého významu velmi dobře vědom. Domníval se, že má právě tak dobrý vojenský úsudek jako Hitler a přirozeně mnohem lepší než generálové.

„Víte, milý generálplukovníku, já nevěřím, že Rusové vůbec zaútočí. To je všecko jen obrovský bluf. Čísla vašeho oddělení Cizí armády východ jsou nezřízeně přehnaná. Děláte si příliš mnoho starostí. Jsem pevně přesvědčen, že se na východě nic nestane.“ Na této naivitě ztroskotaly všechny důvody.

Mnohem nebezpečnější byl Jodlův odpor proti přesunutí těžiště na východ. Jodl nechtěl ztratit domněle znovuzískanou iniciativu na západě. Uznával, že ardenská ofenziva zadrhla. Věřil však, že se jí protivník operačně

[560] Čingischán, vlastním jménem Temüdžin (asi 1162, uváděno též 1155 nebo 1167 — 18., podle jiných 25. 8. 1227), zakladatel a první velký chán Mongolské říše, roku 1206 provolaný kaganem. Jeho říše měla při jeho smrti asi 19 milionů km² a sahala od Čínského moře ke Kaspickému jezeru. Zemřel pravděpodobně na vnitřní zranění po pádu z koně, při obléhání sídelního města Si-Sia; místo pohřbu není známo. U Guderiana jen v Hitlerově výkřiku o „největším blufu od dob Čingischána“.

[561] Útok, který Guderian popisuje bez jména, je operace „Nordwind“ (Severní vítr): skupina armád G a skupina armád „Horní Rýn“ nastoupily v noci z 31. prosince 1944 na 1. ledna 1945 v severním Alsasku proti americké 7. a francouzské 1. armádě s cílem zničit je a dobýt Štrasburk. Do 15. ledna bylo nasazeno nejméně sedmnáct divizí; německý postup byl 25. ledna zastaven u Haguenau, Štrasburk zůstal spojenecký a operace svého cíle nedosáhla. Že ji prosadil Jodl, je Guderianovo tvrzení; jiný pramen pro to edice neuvádí.

dostal do nevýhody. Domníval se, že útokem na jiném, nepříteli neznámém a nečekaném místě lze dosáhnout nového dílčího úspěchu, a doufal, že se řadou dílčích úspěchů nakonec přece jen dojde k ochromení západních protivníků. K tomu účelu naplánoval nový útok na severní hranici Alsaska-Lotrinska. Po obou stranách Bitche měla německá vojska vyrazit zhruba jižním směrem na Saverne. Tento útok, který začal 1. ledna 1945, zaznamenal rovněž počáteční úspěchy. Jeho cíl, Saverne a poté Štrasburk, však ležel ještě v nedohlednu.

Jodl tedy, vězící ve svých myšlenkových pochodech, živě odporoval, když jsem žádal odsun sil z Arden a od Horního Rýna. „Nesmíme vydat z ruky právě znovuzískanou iniciativu," znělo jeho opakovaně přednášené tvrzení. A Hitler ho jen příliš rád následoval, neboť „na východě se ještě můžeme vzdávat území, na západě ne".

Mé upozornění, že Porúří je nálety západních mocností už odstaveno z provozu, že dopravní prostředky jsou nepřátelskou vzdušnou převahou zničeny, že se tento stav nemůže zlepšovat, nýbrž naopak musí být stále horší, že naproti tomu hornoslezská průmyslová oblast může ještě plně pracovat, že těžiště německé zbrojní výroby leží už na východě a že ztráta Horního Slezska musí přivést válku během několika týdnů k zastavení — to všechno bylo k ničemu. Byl jsem odmítnut a prožil jsem smrtelně vážný, smutný Štědrý večer v tomto nanejvýš nekřesťanském prostředí. Zpráva o obklíčení

[349] Budapešti, která onoho večera došla, nálady nezlepšila. Odbyli mě poukazem, že si východní fronta musí pomoci sama.

Když jsem pak znovu žádal vyklizení Kuronska a chtěl, aby kontingenty vracející se z Norska — dříve nasazené ve Finsku — byly aspoň dopraveny na východ, zažil jsem nové zklamání. Právě svazky přicházející z Norska byly určeny pro vogézskou bitvu; byla to horská vojska, a tedy pro Vogézy zvlášť vhodná. Bojiště ve Vogézách mezi Bitche a Saverne mi ostatně bylo z doby, kdy jsem byl poručíkem, dobře známo. Bitche byl mou první posádkou v době, kdy jsem byl praporčíkem a mladým poručíkem. Jedna horská divize tam ovšem nemohla přivodit žádný zásadní obrat.

25. prosince, na Boží hod vánoční, jsem jel vlakem zpět do Zossenu. Během jízdy Hitler za mými zády nařídil odsun SS-sboru Gille[562] s jeho dvěma

[562] Herbert Otto Gille (1897–1966), SS-Obergruppenführer a generál zbraní SS, velitel SS-divize

SS-divizemi z prostoru severně od Varšavy, kde stál shromážděn jako záloha skupiny armád Reinhardt za frontou, k Budapešti, k osvobození tohoto města z obklíčení. Reinhardt byl z tohoto nezodpovědného oslabení své i tak nad míru roztažené fronty zoufalý a já rovněž. Všechny protesty zůstaly bez účinku. Vyproštění Budapešti bylo Hitlerovi důležitější než obrana východního Německa. Uvedl zahraničněpolitické důvody, když jsem prosil, aby toto nešťastné opatření zrušil, a odmítl mě. Ze záloh připravených k obraně proti Rusům — celkem 14½ tankové a tankové granátnické divize — odešly dvě na vedlejší frontu. Zbylo jen 12½ divize na zhruba 1 200 kilometrů.

Po návratu jsem znovu přezkoumal s Gehlenem nepřátelskou situaci a probral s Wenckem a s ním výpomoci, které se ještě zdály možné. Dospěli jsme k závěru, že jen přerušení všech útočných akcí na západě a neprodlené přenesení těžiště vedení války na východ může ještě poskytnout skromné vyhlídky na zastavení ruského velkého útoku. Rozhodl jsem se proto na Silvestra znovu Hitlera požádat o jediné možné rozhodnutí a jet opět do Ziegenbergu.

Umínil jsem si, že si tentokrát povedu ještě pečlivěji než poprvé. Po příjezdu do Ziegenbergu jsem proto vyhledal nejprve polního maršála von Rundstedta a jeho náčelníka, generála Westphala[563], uvedl oba pány do obrazu o situaci na východě a o svých úmyslech a požádal je o pomoc. Jak polní maršál von Rundstedt, tak jeho náčelník štábu prokázali — jako už tolikrát — plné porozumění pro potřeby druhé fronty. Dostal jsem od nich čísla tří divizí ze západní fronty a jedné divize v Itálii, které byly okamžitě k dispozici, stály pohotově poblíž železnice a po schválení Vůdcem mohly být odsunuty

„Wiking“ a poté IV. SS-tankového sboru, s nímž na přelomu 1944/45 vedl neúspěšné pokusy o průlom k Budapešti (operace Konrad) a balatonskou ofenzivu; jde o týž sbor, jehož odsun od Varšavy k Budapešti nařídil Hitler 25. 12. 1944 za Guderianovými zády. Po válce činný v HIAG.

563 Siegfried Westphal (1902–1982), generál kavalerie (datum povýšení se nepodařilo dohledat; podle jiného zdroje končí povýšením na generálporučíka 1. 4. 1944). Od června 1941 operační důstojník u Rommela, 1943–44 náčelník štábu u vrchního velitele Jih, resp. Jihozápad (Kesselring), a od 10. 9. 1944 do 22. 4. 1945 náčelník generálního štábu vrchního velitele Západ, tedy Rundstedtův náčelník. U Guderiana ho na Silvestra 1944 v Ziegenbergu spolu s Rundstedtem seznámil se situací na východě a dostal od nich čísla tří divizí ze západní a jedné z italské fronty — oba podle Guderiana „prokázali plné porozumění pro potřeby druhé fronty“. Po kapitulaci svědek v Norimberku, propuštěn 1947, roku 1952 vydal knihu o německé armádě na Západě; zemřel 2. 7. 1982 v Celle.

[350] Byly z opatrnosti ihned uvedeny do pohotovosti. Uvědomil jsem náčelníka polní dopravy a dal připravit vlaky. Pak jsem se s touto skrovnou výbavou odebral k přednesu u Hitlera. Tam se odehrál týž tanec jako na Štědrý večer. Jodl prohlásil, že žádné síly volné nejsou a že se s tím, co západ má, musí iniciativa udržet. Tentokrát jsem ho však mohl vyvrátit údaji vrchního velitele Západ samého. To mu bylo zjevně velmi nepříjemné. Když jsem Hitlerovi uvedl čísla volných divizí, zlostně se zeptal, odkud je znám, a zlobně zmlkl, když jsem mu jmenoval vrchního velitele jeho vlastní fronty. Proti tomuto argumentu opravdu nebylo co namítat.

Dostal jsem tedy ony čtyři divize, ale také ne víc. Ty čtyři měly být přirozeně jen začátkem, zůstalo však při nich — a bylo to vše, co OKW a velitelský štáb branné moci byly pro východ ochotny udělat. A i tuto žalostně nepatrnou pomoc nasměroval Hitler do Maďarska!

Na Nový rok ráno jsem ještě jednou šel k Hitlerovi ohlásit, že SS-sbor Gille nastoupí pod velitelstvím 6. armády, Balcka, 1. ledna večer k útoku[564] k vyproštění Budapešti. Hitler tomu útoku hleděl vstříc s velkými očekáváními. Já byl skeptický, protože času k přípravě bylo velmi málo a vojsko ani vedení už neměly onen rozmach jako dřív. Útok přes počáteční úspěchy neprorazil.

Výsledek cesty do Vůdcova hlavního stanu byl opět hubený. V Zossenu se konaly nové úvahy a nová přezkoumání. Rozhodl jsem se v Maďarsku stejně jako v Haliči osobně promluvit s vrchními veliteli, abych hledal výpomoci a získal úsudek o našich vyhlídkách. Ve dnech od 5. do 8. ledna 1945 jsem vyhledal generála Wöhlera[565], Frießnerova nástupce ve funkci vrchního velitele skupiny armád „Jih“, a poté generála Balcka a SS-generála Gille, probral jsem s nimi pokračování operací v Maďarsku a informoval se o důvo-

[564] Útok, který Guderian popisuje bez jména, byl první ze tří pokusů o vyproštění Budapešti; v německých podkladech nesly krycí jméno „Konrad“. Město bylo obklíčeno 26. prosince 1944. IV. tankový sbor SS nastoupil 1. ledna 1945 od Taty, Sověti jej zastavili u Bicske necelých dvacet kilometrů od Budapešti a 12. ledna se stáhl. Druhý pokus začal 7. ledna, třetí 18. ledna; ten se dostal na dvacet kilometrů od obklíčeného města a 28. ledna ustoupil. Posádka asi 79 000 mužů se v noci na 11. února pokusila o průlom, k německým liniím se dostalo šest až sedm set lidí a 13. února Budapešť kapitulovala. Podle odhadů při obléhání zahynulo asi 38 000 civilistů.

[565] Otto Wöhler (1894–1987), generál pěchoty, kariérní štábní důstojník — náčelník štábu 11. armády pod Mansteinem a skupiny armád Střed, od srpna 1943 velitel 8. armády, v prosinci 1944 převzal po Frießnerovi velení skupiny armád Jih. Guderian ho na s. 350 uvádí jen jako „generála Wöhlera, Frießnerova nástupce“. V norimberském procesu s OKW odsouzen na 8 let za spolupráci s Einsatzgruppen jako náčelník štábu 11. armády, propuštěn 1951.

dech, proč útok k vyproštění Budapešti uvázl. Selhání útoku patrně spočívalo v tom, že počáteční úspěch večerní bitvy 1. ledna nebyl následující noci využit k bezohlednému průlomu. Neměli jsme už velitele a vojska z roku 1940, jinak by nám tu snad přece jen byl dopřán úspěch, který by dovolil ušetřit síly a na nějaký čas utišit dunajskou frontu.

Z Maďarska jsem se odebral k Harpemu do Krakova. On i jeho schopný náčelník štábu, generál von Xylander[566], přednesli své myšlenky o obraně proti Rusům velmi jasně a důsledně. Harpe navrhl bezprostředně před začátkem útoku očekávaného na 12. ledna vyklidit břeh Visly, který byl ještě v našich rukou, a ustoupit asi dvacet kilometrů do podstatně kratšího nejbližšího týlového postavení, vyvést při tom několik divizí z

[351] fronty a vytvořit si tak zálohy.

Jeho názor byl dobře odůvodněný a správný, měl však malou vyhlídku najít milost v Hitlerových očích. Řekl jsem to Harpemu také. Byl to velmi přímý muž a přál si, aby jeho názor přesto byl přednesen, i kdyby to pro něj mělo mít nepříjemné následky. Opatření skupiny armád k obraně byla odborná a zahrnovala vše, co bylo našimi prostředky možné vykonat.

Nakonec jsem se telefonicky spojil ještě s Reinhardtem. Učinil podobný návrh jako Harpe a chtěl vyklidit linii Narvi, ustoupit na kratší východopruské hraniční postavení a při té příležitosti ušetřit několik divizí jako zálohy. Ani jemu jsem bohužel nemohl dát naději, že se mi k tomu podaří získat Hitlerův souhlas.

Věděl jsem teď, kde skupiny armád tlačí bota nejvíc, a rozhodl jsem se proto jet v poslední hodině ještě jednou k Hitlerovi a pokusit se udělat z vý-

[566] Wolf-Dietrich Ritter a Edler von Xylander (9. dubna 1903 Mnichov – 15. února 1945 u Struppenu v Sasku), generálporučík. Pocházel ze staré bavorské důstojnické rodiny; od roku 1921 v říšském vojsku, prošel válečnou akademií a zůstal generálním štábním důstojníkem: Ia 30. pěší divize ve francouzském a pak ruském tažení, od srpna 1941 Ia 2. armády, od ledna 1943 náčelník štábu XXXXIX. horského sboru na Kavkaze, od června 1943 náčelník štábu 17. armády na Kubáni a Krymu, od července 1944 náčelník štábu skupiny armád Severní Ukrajina, která se později stala skupinou armád A. V té funkci ho Guderian uvádí na s. 350 jako Harpeho náčelníka štábu; od ledna 1945, kdy byla skupina 26. ledna přejmenována na „Střed“, byl náčelníkem jejího generálního štábu. Generálmajorem od 1. ledna 1944, generálporučíkem od 1. prosince 1944; Německý kříž ve zlatě 9. dubna 1942. Roku 1935 dostal Ehrenzeichen des 9. November 1923, vyznamenání udílené účastníkům Hitlerova mnichovského pokusu o převrat. Zahynul 15. února 1945 při letecké havárii u Struppenu a 20. února 1945 mu byl posmrtně udělen Rytířský kříž. Jde o syna, nikoli o otce Rudolfa von Xylandera (1872–1946), vojenského historika, který v Guderianově textu nevystupuje.

chodní fronty frontu rozhodující, uvolnit síly ze západní fronty a zastávat přání skupin armád stáhnout fronty do týlových postavení, protože jinak vůbec nebylo možné včas vytvořit zálohy.

9. ledna 1945 jsem byl znovu v Ziegenbergu, pevně odhodlán nepovolit a postavit Hitlerovi jeho odpovědnost jasně před oči. Přednes se konal před obvyklým fórem. Tentokrát byl navíc přítomen i můj náčelník štábu z generální inspekce tankových vojsk, generál Thomale.

Gehlen velmi pečlivě vypracoval podklady o nepřátelské situaci, několik map a názorných obrazců, které objasňovaly poměry sil. Hitler se velmi rozhněval, když jsem tyto elaboráty předložil, prohlásil je za „naprosto idiotské" a žádal, abych referenta okamžitě zavřel do blázince.

Tu mě přece jen popadl hněv a prohlásil jsem Hitlerovi: „Ty elaboráty pocházejí od generála Gehlena, jednoho z mých nejschopnějších důstojníků generálního štábu. Nepřednesl bych vám je, kdybych se s nimi neztotožnil. Žádáte-li, aby generál Gehlen přišel do blázince, pak tam zavřete rovnou i mě!"

Hitlerův požadavek, aby byl generál Gehlen zbaven funkce, jsem příkře odmítl. Nato se orkán vyzuřil. Vojenský úspěch přednesu však přesto nenastal. Harpeho a Reinhardtovy návrhy propadly odmítnutí, spojenému s očekávanými záštiplnými poznámkami o generálech, kteří pod „operováním" rozumějí vždy jen úhybný manévr do nejbližšího týlového postavení. Celé to bylo nanejvýš neutěšené.

Všechny snahy připravit silné operační zálohy za nejvíce ohroženými úseky široce rozepjaté východní fronty ztroskotaly na nepochopení Hitlera a Jodla[567]. Mlhavá naděje, že by naše přesné zprávy o chystaném ruském velkém útoku mohly

[352] být jen obrovským blufem, ovládala náladu v OKW. Věřili tam až příliš rádi tomu, co si přáli, a zavírali oči před hrozící skutečností. Pštrosí politika a strategie!

[567] Ruský velký útok, jehož přípravy Guderian popisuje, je viselsko-oderská operace. Začala 12. ledna 1945 a Stavka ji ukončila 2. února. Vedly ji 1. běloruský front Žukova a 1. ukrajinský front Koněva se 163 divizemi, přibližně 2,2 miliónu mužů a 4 529 tanky; skupina armád „A" proti nim stála s asi 450 000 muži a 1 150 tanky. Rudá armáda postoupila za necelé tři týdny kolem 480 kilometrů od Visly k Odře; předsunuté svazky přešly 31. ledna po ledu u Kienitz na západní břeh. Od Odry do Berlína zbývalo asi sedmdesát kilometrů.

Aby mě utěšil, řekl mi Hitler při závěru přednesu: „Východní fronta ještě nikdy neměla tolik záloh jako teď. To je vaše zásluha. Děkuji vám za to.“ Odpověděl jsem: „Východní fronta je jako domeček z karet. Bude-li fronta na jediném místě proražena, sesype se, protože 12½ divize záloh je pro obrovské rozpětí fronty příliš málo!“

Jednotlivě stály:

svazek	místo
17. tanková divize	u Pińczówa
16. tanková divize	jižně od Kielc
20. tanková granátnická divize	u Wierzbnika a Ostrowce
10. tanková granátnická divize *(jen bojová skupina)*	u Kamienné
19. tanková divize	u Radomi
25. tanková divize	u Mogielnice
7. tanková divize	u Ciechanówa
tanková granátnická divize „Großdeutschland“	u Chorzel
18. tanková granátnická divize	východně od Pisze
23. pěší divize *(nebojeschopná)*	u Mikołajek
10. cyklistická myslivecká brigáda	u Mrągowa
části tankové granátnické divize „Brandenburg“ *(nově sestavené)*	jižně od Srokowa
tankový sbor „Hermann Göring“ s 1. výsadkovou tankovou divizí „H. G.“	západně od Gumbinnenu
s 2. výsadkovou tankovou granátnickou divizí „H. G.“	ve frontě ve Východním Prusku jihovýchodně od Gumbinnenu
5. tanková divize	u Breitensteinu
24. tanková divize	v přepravě z Maďarska do Rastenburgu

S urážlivou Hitlerovou směrnicí, že „východ si musí pomoci sám a vystačit s tím, co má“, jsem se velmi zachmuřen vrátil do svého hlavního stanu u Zossenu. Hitler a Jodl věděli zcela přesně, že východ, stane-li se očekávaný útok skutečností, s tím, co má, vystačit nemůže — že však i při sebevíc urychleném rozhodnutí převést zálohy na východ musí tato pomoc při nepřátelské

vzdušné převaze a z ní plynoucím zdržení všech přeprav přijít pozdě. Nakolik u obou přispěl k onomu nepochopení původ ze vzdálených krajů, budiž ponecháno stranou. Při svých posledních přednesech jsem měl dojem, že tomu tak bylo.

Nám Prusům šlo o rodný kraj, tak pracně získaný a stoletími práce otevřený křesťanské, západní kultuře, v němž ležely hroby našich předků a který jsme milovali. Věděli jsme, že jej při zdaru náporu z východu musíme ztratit. Báli jsme se o jeho obyvatele podle příkladu Gołdapi a Nemmersdorfu toho nejhoršího.

Ani pro tyto obavy jsme však nenašli pochopení, neboť návrhy fronty na vyklizení ohrožených území od civilního obyvatelstva nedošly sluchu: Hitler v nich spatřoval jen výraz defétismu, který prý generály ovládal, a jehož

[353] účinků na veřejnost se obával. V tomto postoji ho utvrzovali jeho gauleiteři, zvláště Koch ve Východním Prusku. Ten se v podezírání generálů nemohl dost nabažit.

Operační prostor skupin armád zůstal omezen na úzký pruh deseti kilometrů těsně za frontou. Těžké baterie stály už v takzvaném domovském území, které podléhalo gauleiterům a v němž se nesmělo vybudovat žádné postavení ani porazit žádný strom, aniž by to vedlo ke konfliktu s civilními úřady — rozuměj se stranou.

Ruský úder

12. ledna 1945 vyrazila ruská úderná skupina z předmostí u Baranówa k dobře připravenému útoku. Už 11. 1. se příznaky bezprostředně hrozícího útoku nakupily. Zajatci vypovídali, že v noci z 10. na 11. 1. musely být uvolněny ubikace pro tankové osádky. Radiogram hlásil: „Vše v pořádku! Posila dorazila!“ Od 17. 12. 1944 vzrostl počet dělových hlavní v předmostí u Baranówa o 719, počet minometů o 268.

Z předmostí u Puław výpovědi zajatců říkaly: „Chystaný útok. První vlna trestný útvar. Útok s podporou 40 tanků. 30 až 40 tanků v lese 2 až 3 km za hlavní bojovou linií. V noci na 8. 1. odstraněny miny.“ Letecký průzkum hlásil přísuny do vislanských předmostí. Jiné výpovědi zajatců uváděly, že na každý kilometr útočné fronty je počítáno 300 hlavní, včetně minometů, protitankových děl a salvových děl (raketometů). Z předmostí u Magnuszewa bylo hlášeno zastřelování z šedesáti nových palebných postavení.

Podobně zněla hlášení z narevské fronty u Pułtuska, severně od Varšavy, jakož i z Východního Pruska[568]. Zde se nepřátelské těžiště vytvářelo v úseku Ebenrode–Willuhnenské jezero a východně od Schloßbergu.

Jen v Maďarsku — způsobeno naším novoročním útokem — a v Kuronsku nebylo v nejbližších dnech třeba počítat s velkými útoky. Znamenalo to však jen oddech.

12. ledna tedy padla první rána u Baranówa. Bylo nasazeno 14 střeleckých divizí, 2 samostatné tankové sbory a části další armády. Hlavní síla tankových vojsk soustředěných v tomto prostoru byla toho dne zjevně ještě zadržena, aby byla nasazena teprve tehdy, až se z počátečních úspěchů ukážou nejpříznivější směry úderu. Rusové se koupali v materiálu a takovou taktiku si mohli dovolit.

Vlom se zdařil a zavedl nepřítele hluboko do německé soustavy postavení.

Toho dne bylo proudění ruských útočných svazků do severněji ležících vislanských předmostí u Puław a Magnuszewa

354 pozorováno. Daly se napočítat tisíce motorových vozidel. Útok hrozil i zde bezprostředně! Totéž platilo o přípravách severně od Varšavy a ve Východním Prusku. Zde byly zřizovány průchody minovými poli a těsně za frontou zjišťovány tanky.

Skupina armád „A“ nasadila k protiúderu své zálohy. Ty byly na Hitlerův výslovný rozkaz přisunuty blíž k frontě, než původně nařídil generálplukovník Harpe. Následkem tohoto zásahu teď bylo, že je zachytila ruská dělostřelecká příprava a že byly silně oslabeny dřív, než vůbec zasáhly. Rusům se podařilo tato tanková vojska zčásti obklíčit.

Musela od té chvíle pod vedením generála Nehringa ustupovat na západ jako putující kotel — správněji: „probojovávat se zpět“ — a tento neobyčejný výkon vykonala s pevným postojem, k věčné slávě německého vojenství. Řadě pěších svazků se podařilo k této putující bitvě v kotli připojit, ne však bez toho, aby se zpomalilo tempo pohybů. Přes tuto brzdu se však těžké dílo zdařilo, za kamarádské pomoci všech zúčastněných.

[568] Evakuaci civilistů z Východního Pruska zakazoval gauleiter Erich Koch až do 20. ledna 1945, kdy už na řádný odsun bylo pozdě. Sám odjel koncem ledna 1945 z Königsbergu do Berlína a 23. dubna 1945 odplul z Pillau.

13. leden přinesl na prolomené frontě západně od Baranówa ruské pokroky směrem na Kielce a odtud na sever. Na bojišti se objevila ruská 3. a 4. gardová tanková armáda[569]. Celkový počet nasazených sil činil v tomto úseku 32 střeleckých divizí a 8 tankových sborů. Bylo to dosud nejsilnější soustředění sil na nejtěsnějším prostoru od začátku války.

Jižně od Visly byly u Jasła patrné příznaky brzkého začátku útoku. U Puław a Magnuszewa byly nepřátelské přípravy ukončeny, minová pole vyklizena.

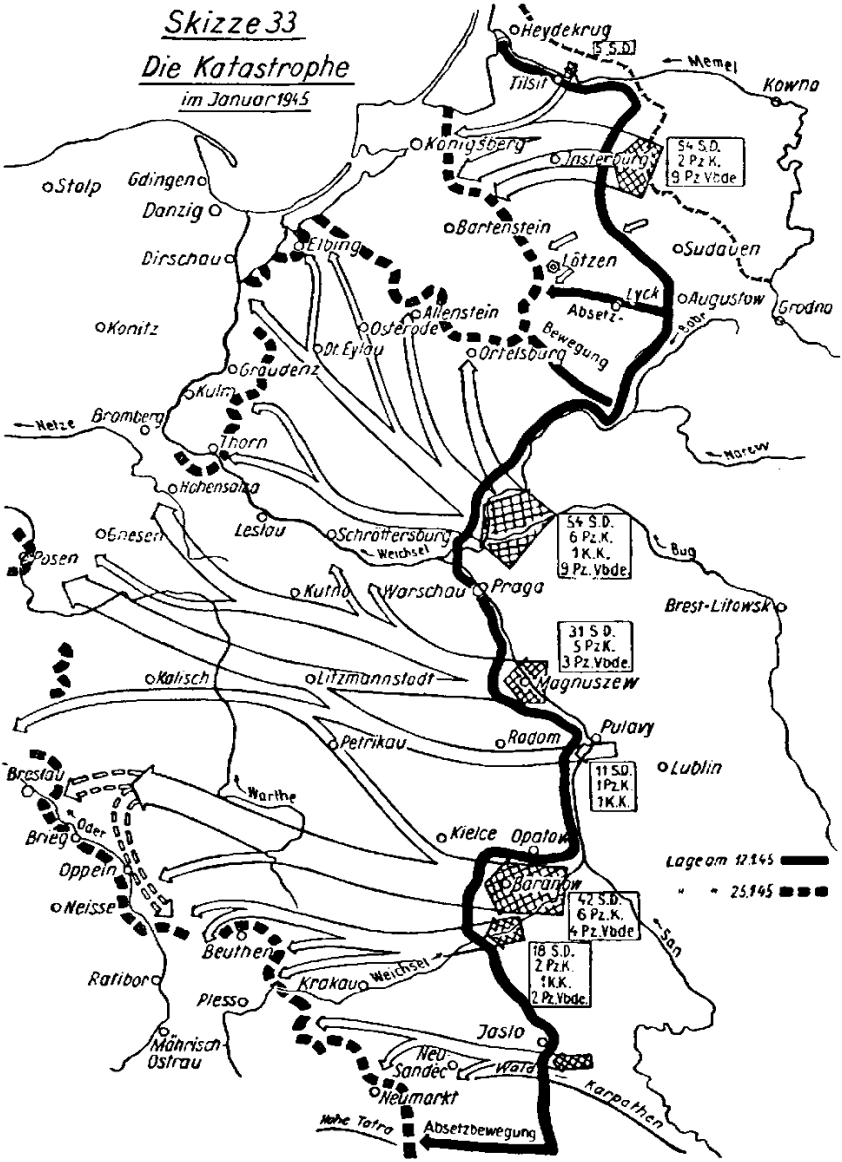
Ve Východním Prusku začal očekávaný velký útok v úseku Ebenrode–Schloßberg. Dvanáct až patnáct střeleckých divizí a odpovídající tankové svazky se daly do pohybu. Vlom do našich bojových linií se protivníkovi zdařil i zde.

Toho dne Hitlerova ofenziva v Alsasku definitivně ztroskotala.

14. leden vyjasnil ruský záměr vyrazit do hornoslezské průmyslové oblasti; nepřišel nám nečekaně. Další silné síly postupovaly z prostoru Baranówa severozápadním a severním směrem s cílem podat ruku svazkům z předmostí u Puław a Magnuszewa. Německým obráncům se sice podařilo první ruské výpady z těchto předmostí odrazit, celková situace však nedávala mnoho naděje tento úsek fronty udržet.

Ruské přípravy v Rominter Heide a u Gołdapi daly usuzovat na rozšíření útoků ve Východním Prusku.

[569] Označení „gardový“ zavedla sovětská Stavka 18. září 1941 jako čestný titul: rozkazem lidového komisaře obrany č. 308 byly čtyři střelecké divize přejmenovány na 1. až 4. gardovou. Nešlo o pouhou ozdobu. U gardových útvarů se mužstvu platil dvojnásobný plat a poddůstojníkům a výše jeden a půl násobek, od března 1942 měly vyšší tabulkový stav — gardová střelecká divize 10 670 mužů proti 9 435 u běžné — a přednost při doplňování lidmi i materiálem. V knize se toto označení objevuje zde poprvé.

Skizze 33
Die Katastrophe
im Januar 1945
Heydekrug
5 S.D.
Memel
Kowno
Tilsit
Königsberg
Insterburg
54 S.D.
2 Pz.K.
9 Pz.Vbde
Stolp
Gdingen
Danzig
Bartenstein
Sudauen
Dirschau
Elbing
Lötzen
Lyck
Augustow
Grodno
Absetz-
Bewegung
Allenstein
Osterode
Ortelsburg
Konitz
Dt. Eylau
Graudenz
Kulm
Netze
Bromberg
Thorn
Hohensalza
Gnesen
Posen
Leslau
Schrottersburg
Weichsel
54 S.D.
6 Pz.K.
1 K.K.
9 Pz. Vbde
Bug
Kutno
Warschau
Praga
Brest-Litowsk
31 S.D.
5 Pz.K.
3 Pz.Vbde
Kalisch
Litzmannstadt
Magnuszew
Petrikau
Radom
Pulavy
Lublin
11 S.D.
1 Pz.K
1 K.K.
Breslau
Warthe
Oder
Brieg
Kielce
Opatow
Oppeln
Baranow
42 S.D.
6 Pz.K.
4 Pz.Vbde
Neisse
Beuthen
San
16 S.D.
2 Pz.K.
1 K.K.
2 Pz.Vbde
Ratibor
Krakau
Weichsel
Plesso
Jasło
Mährisch
Ostrau
Neu
Sandec
Wata
Neumarkt
Karpathen
Hohe Tatra
Absetzbewegung
Lage am 12.1.45
" " 25.1.45

355

Skizze 33 — *Die Katastrophe im Januar 1945*. Strana 355 předlohy.

KLÍČ JMEN NA MAPĚ

na mapě	česky	dnes
Augustow	Augustów	
Baranow	Baranów	
Breslau	Vratislav	Wrocław (Polsko)
Bromberg	Bydhošť	Bydgoszcz (Polsko)
Dirschau	Tczew	
Graudenz	Grudziądz	
Kowno	Kaunas	
Krakau	Krakov	Kraków (Polsko)
Memel	Memel	Klaipėda (Litva)
Narew	Narev	Narew (Polsko)
Opatow	Opatów	
Oppeln	Opolí	
Posen	Poznaň	Poznań (Polsko)
Thorn	Toruň	Toruń (Polsko)
Warschau	Varšava	Warszawa (Polsko)

[356] 15. leden přinesl potvrzení, že hlavní směr nepřátelského úderu míří z prostoru Krakova proti linii Čenstochová–Katovice. Další silné síly směřovaly na Kielce. Bylo možné předpokládat, že odtud postoupí na Piotrków–Tomaszów, aby se spojily s vojsky postupujícími přes Puławy. Ta se pravděpodobně skládala ze dvou střeleckých a jedné tankové armády. Úder z předmostí u Magnuszewa zjevně mířil na Varšavu.

Jižně od Krakova začal ruský útok u Jasła.

U skupiny armád „Střed“ se protivníkovi podařily hluboké vlomy v trojúhelníku Visla–Bug a po obou stranách Pułtuska. Tyto útoky mířily na Nasielsk a západním směrem na Ciechanów–Przasnysz. Na ruských předmostích na Narvi a ve Východním Prusku se situace přiostřila.

U skupiny armád „Jihovýchod“ bylo zjištěno vystřídání ruské 37. armády, stojící jižně od Dunaje, bulharskými vojsky. S přesunutím těchto ruských sil

před frontu skupiny armád „Jih“ a s jejich útočným chováním bylo napříště třeba počítat.

Samozřejmě jsem od začátku ruského velkého útoku Hitlera telefonem se vší otevřeností zpravoval o vážném vývoji situace a naléhavě ho prosil, aby okamžitě přijel do Berlína a už tím i navenek přenesl těžiště bojové činnosti zpět na východ. Jeho odpovědi v prvních dnech však jen jednotvárně opakovaly směrnici z 9. ledna: „Východ musí vystačit s tím, co má. Ostatně teď sám nahlédnete, že by přepravy ze západu přišly příliš pozdě.“

Těžkopádná cesta hlášení a rozkazů ze Zossenu přes Ziegenberg zdržovala všechna opatření v době, kdy byl nejvyšší spěch.

15. ledna nastal první Hitlerův zásah do obranné bitvy: proti mému odporu nařídil sbor „Großdeutschland“ neprodleně přepravit z Východního Pruska do prostoru kolem Kielc, aby zachytil hrozící průlom směrem na Poznaň. Bylo zřejmé, že tyto přepravy už nebude možné včas vyložit, aby Rusy zadržely, že však budou obraně Východního Pruska odňaty právě v okamžiku, kdy krize ruského útoku dozrávala. Kdyby byly odtamtud odňaty právě teď, došlo by ve Východním Prusku k téže katastrofě jako na Visle[570].

Tyto bojeschopné divize — šlo o tankovou granátnickou divizi „Großdeutschland“ a výsadkovou tankovou divizi „Hermann Göring“ letectva pod velitelstvím sboru tankového sboru „Großdeutschland“, který vedl osvědčený generál von Saucken[571] — trčely ve vlacích, zatímco se zápasilo o rozhodnutí.

Hitlera mé odepření tento rozkaz provést rozhněvalo. Nevyhověl mi, rozhodl se však konečně vrátit ze svého hesenského lesního tábora[572] a od šar-

[570] Stalo se to, co Guderian předpovídá. Sovětská ofenziva ve Východním Prusku začala 13. ledna 1945 silou asi 1,67 miliónu mužů, tří tisíc tanků a tří tisíc letounů. Dne 24. ledna dosáhly předsunuté tankové svazky Viselského zálivu a odřízly provincii od Říše po zemi. Asi patnáct divizí 4. armády bylo stlačeno do kotle u Heiligenbeilu a do 29. března zničeno; zbytky 3. tankové armády byly uzavřeny v Königsbergu, který padl 9. dubna 1945. Boje skončily 25. dubna na Pillau a do zajetí padlo kolem 220 000 mužů.

[571] Dietrich von Saucken (1892–1980), generál tankového vojska, 1940–41 velitel 4. střelecké brigády 4. tankové divize v Guderianově tankové skupině 2, od podzimu 1944 velitel tankového sboru „Großdeutschland“, od března 1945 2. armády (Armee Ostpreußen). Guderian ho nazývá „osvědčeným“ (s. 356) a „vzorným generálem“ (s. 358) — v kapitole XI jsou to jeho nejteplejší slova o kterémkoli veliteli. 9. 5. 1945 odmítl odletět a odešel se svými vojáky do sovětského zajetí, při výsleších týrán, roku 1949 odsouzen na 25 let, propuštěn 9. 10. 1955.

[572] Tábor, který Guderian nepojmenovává, byl vůdcovský hlavní stan „Adlerhorst“ u Langenhain-Ziegenbergu v Hesensku, severně od Frankfurtu. Bunkrový areál navrhl před válkou Albert

vátek ve Vogézách na rozhodující frontu a do Berlína

[357] zpět. Teď jsem mu aspoň mohl předstoupit tváří v tvář a říci věci, které bylo nutné říci, které se však telefonem daly vyřídit jen velmi nedokonale. O příjemné rozhovory při tom jistě nešlo. To věděl i Hitler, a proto se jim co nejdéle vyhýbal.

Sauckenův sbor se musel z vlaků vykládat v palebném pásmu ruského dělostřelectva. Vedl těžké boje, v nichž se mu podařilo spojit se s XXIV. tankovým sborem generála Nehringa.

16. ledna se Hitler objevil v Berlíně a já jsem téhož dne měl přednes v už poněkud rozbombardovaném říšském kancléřství, v němž si zřídil svůj hlavní stan.

Hitler se konečně rozhodl převést západní frontu na obranu a takto uvolněné síly dopravit na východ. Při vstupu do předpokoje mi byla tato — jak se zdálo — vysoce potěšitelná, byť velmi pozdní zpráva sdělena. Měl jsem připravený plán na použití těch záloh a chtěl jsem je neprodleně vést k Odře, a bude-li čas, dokonce za řeku, abych útokem proti bokům ruského úderného klínu vzal jeho útoku rozmach.

Když jsem se teď Jodla zeptal, co Hitler nařídil, řekl mi, že hlavní síla uvolněných vojsk, 6. tanková armáda, bude dopravena do Maďarska. Byl jsem bez sebe a dal jsem Jodlovi své rozhořčení jednoznačně najevo, nepodařilo se mi však z něj vylákat víc než pokrčení ramen. Zda Hitlerovi v tom rozhodnutí radil, nebo ho ovlivnil, jsem nikdy nedokázal zjistit.

Při následujícím přednesu před Hitlerem jsem přednesl své návrhy, odchylné od přijatého rozhodnutí. Hitler je odmítl a své rozhodnutí zaútočit v Maďarsku odůvodnil tím, že je třeba zatlačit Rusy zpět přes Dunaj a vyprostit Budapešť. Od té chvíle se o tomto nešťastném rozhodnutí debatovalo celé dny.

Poté co jsem Hitlerovy vojenské důvody vyvrátil, přišel s myšlenkou, že maďarské ropné zdroje a k nim patřící rafinerie jsou po rozbombardování německých hydrogenačních závodů nepostradatelné[573] a nabyly rozhodujícího

Speer jako Hitlerovo velitelství a byl pak předán Göringovi pro letectvo; v zimě 1944 posloužil Hitlerovi jako jeho jediný polní hlavní stan ardenské ofenzivy. Hitler tam přijel 11. prosince 1944 a 16. ledna 1945 odjel do Berlína, odkud válku řídil z říšského kancléřství.

[573] Hydrogenační závody vyráběly syntetické palivo z uhlí; Německo jich mělo šestnáct a krylo z nich asi tři čtvrtiny potřeby leteckého benzinu. Soustavné spojenecké nálety na ně začaly

válečného významu: „Nebudete-li už dostávat palivo, nemohou vaše tanky jezdit a letouny startovat. To přece musíte nahlédnout. Ale moji generálové prostě ničemu nerozumějí z válečného hospodářství."

Zabředl teď do této myšlenky a nebylo možné ho od ní odvést.

To, co jsme měli ze západu dostat, bylo tedy rozštěpeno na dvě části. Vrátil-li jsem se k tomuto bodu v pozdějších přednesech, znělo to: „Už vím, co chcete říct: mám prý bít pěstí[574], a ne po kapkách. Ale musíte přece nahlédnout…" a tak dále jako výše.

Přeprava vojsk do Maďarska trvala pro nedostatečnou výkonnost drah na jihovýchod podstatně déle než na

[358] prostor kolem Berlína, kam byly k dispozici samé dvoukolejné tratě a při nevyhnutelných poruchách nepřátelskými nálety zaručovaly četné možnosti úhybu a objízdné trasy.

Když tato bouře odšuměla, přešli jsme k jiným otázkám. Rozprava byla velmi hlasitá. Šlo v ní o polohu linie velké bitvy a o nesmysl s ní spojený, jehož byl sám vinen, jak musel ze stenografického záznamu zjistit. Šlo v ní o použití záloh, které byly podle jeho názoru zadržovány příliš daleko od fronty, zatímco podle názoru generálů nastal na Hitlerův rozkaz pravý opak. Šlo v ní o Harpeho vedení, které podle mého názoru nemohlo být lepší.

Protože se však hledal obětní beránek a musel být nalezen, nařídil Hitler přes můj prudký odpor Harpeho odvolání a jeho nahrazení generálplukovníkem Schörnerem, který byl nyní povolán z Kuronska, kde už nebylo možné sklízet velké vavříny.

v květnu 1944 a výroba leteckého benzinu v nich klesla ze 175 000 tun v dubnu 1944 na 30 000 tun v červenci a na 5 000 tun v září 1944. Po odpadnutí Rumunska a ztrátě Ploješti zůstala Německu z přírodní ropy především maďarská pole u Nagykanizsy v Zalské župě a ložiska v Rakousku. Údaje, o něž se Hitler opíral, odpovídaly skutečnému stavu zásobování palivem.

574 Hitler tu cituje Guderianovo vlastní heslo. V originále zní „Klotzen, nicht Kleckern!" a znamená nasadit síly v jednom soustředěném úderu, a nikoli je rozdávat po částech. V knize stojí ještě na dvou místech. Na straně 95 jím generál Wenck 14. května 1940 ukončí spor o směr postupu a Guderian dodává, že toho obratu sám často užíval. Na straně 286 jej použije vůči Hitlerovi jako „svou starou zásadu" a poznamená, že si je Hitler zapamatoval, ale nikdy podle nich nejednal. Zde mu je Hitler vrací.

Schörner začal své dílo tím, že odvolal vrchního velitele 9. armády, statečného, rozvážného a přímého generála svobodného pána von Lüttwitz[575] (Smila). 9. armádu převzal generál Busse[576]. Také se vzorným generálem von Saucken došlo brzy k tak ostrému střetnutí, že bylo nutné spěšné přeložení. Saucken dostal vrchní velení nad jednou armádou.

Postaral jsem se ostatně o to, aby Harpe po několika týdnech znovu dostal vrchní velení nad armádou na západě, tak jako jsem předtím prosadil opětovné použití Balcka, který se na západě stal obětí Himmlerovy intriky.

Střetnutí onoho dne se pak rozšířilo na můj požadavek skoncovat teď konečně — byť velmi pozdě — na západě s nesmyslnými útoky a všechny jakkoli postradatelné síly převést na východ. Zabývalo se znovu — jako už tolikrát — otázkou vyklizení Kuronska[577], aniž by přineslo úplné rozhodnutí. Tentokrát byla k odsunu uvolněna jen 4. tanková divize.

Válečná situace by byla žádala okamžitý, rázný postup víc než kdy jindy. V prostoru jihovýchodně od Sarajeva vyvíjely jugoslávské divize band vzrůstající tlak na skupinu armád „E“. Mezi Balatonem a Dunajem se nepřítel posiloval. Ruské předmostí přes Hron bylo zesíleno. U skupiny armád „A“ probíhalo ruské pronásledování neobyčejně rychle. Rusové překročili linii Słomniki–Miechów směrem na západ a odbočili částí sil na Krakov. Dále na

[575] Smilo Walther Hinko Oskar Constantin Wilhelm svobodný pán von Lüttwitz (1895–1975), generál tankových vojsk. Vrchní velitel 9. armády na Visle od 1. 9. 1944 (NDB: od 21. 9. 1944); Hitler mu zamítl žádost o zpětvzetí frontu před velkou sovětskou ofenzivou a po zhroucení postavení byl odvolán 19. 1. 1945 nebo 21. 1. 1945 (NDB), 9. armádu převzal generál Busse. U Guderiana „statečný, rozvážný a přímý generál svobodný pán von Lüttwitz (Smilo)“, kterého Schörner odvolal hned jako první krok po svém nástupu. Pak velel LXXXV. sboru. Syn generála Walthera von Lüttwitze. Od 1. 6. 1957 první velící generál III. sboru Bundeswehru, funkci inspektora pozemního vojska odmítl pro věk a na konci roku 1960 odešel do výslužby; zemřel 19. 5. 1975 v Koblenci.

[576] Theodor Busse (1897–1986), generál pěchoty (9. 11. 1944), 1943–1944 náčelník štábu skupiny armád Jih, pak velitel 121. pěší divize a I. armádního sboru; od 20./21. 1. 1945 vrchní velitel 9. armády (po odvolání von Lüttwitze Schörnerem). U Guderiana muž, jemuž Hitler 27. a 28. 3. 1945 vytýkal ztroskotání protiútoku u Kostrzyna; Guderianova obhajoba, že Busse dostal celý přidělený stav munice, vedla k roztržce a k jeho vlastnímu odvolání. Po průlomu z halbského kotle v americkém zajetí 1945–1947.

[577] V Kuronsku stála od 9. října 1944 odříznutá skupina armád „Sever“ — více než dvě stě tisíc mužů ve třiatřiceti divizích —, kterou Rudá armáda uzavřela na západě Lotyšska, když dosáhla Baltu u Memelu. Dne 25. ledna 1945 ji Hitler přejmenoval na skupinu armád „Kuronsko“. Sověti na ni mezi 15. říjnem 1944 a 4. dubnem 1945 vedli šest ofenziv a kotel vydržel do konce války: boje skončily 8. května 1945 ve 23 hodin a do sovětského zajetí padlo asi 189 000 mužů. Po moři odešly jen jednotlivé divize, mezi nimi v polovině ledna 1945 právě 4. tanková.

sever postupovali na Čenstochovou–Radomsko–Piotrków–Tomaszów. Bylo třeba počítat s pokračováním útoku na Lodž–Łowicz–Sochaczew.

Silné zálohy následovaly průlomové skupiny; byly zčásti přepraveny z Karélie a Finska. Vidíme, jaký nepříznivý vliv teď působilo odpadnutí spojenců[578].

U skupiny armád „Střed“ nastalo obávané přiostření situace. S třiceti až čtyřiceti střeleckými divizemi

[359] postupovali Rusové na Przasnysz–Ciechanów–Płońsk; za nimi následovaly další síly přes Białystok–Ostrów. Týž obraz se naskýtal v úseku Rominter Heide, u Schloßbergu a Gumbinnenu.

Přes tyto množící se Jobovy zvěsti[579] se Hitler nevzchopil ani k přepravě vojsk ze západu do severního Německa, ani k vyklizení Kuronska.

Do 17. ledna bylo před skupinou armád „A“ zjištěno patnáct ruských tankových sborů, a tím byl bezpečně vyjasněn hlavní směr nepřátelského úderu. Před skupinou armád „Jih“ bojovalo kromě toho přece jen osm, před skupinou armád „Střed“ tři tankové sbory. Ruské hlavní síly postupovaly nyní na západ proti linii Krakov–Zawiercie–Čenstochová–Radomsko. V prostoru Kielc Rusové stále ještě bojovali proti statečnému ostrovu odporu XXIV. tankového sboru pod generálem Nehringem.

Silné ruské síly postupovaly na Varšavu, jiné směřovaly přes Łowicz–Sochaczew k Visle, aby XXXXVI. tankovému sboru, ustupujícímu z prostoru kolem Varšavy, odřízly cestu přes Vislu. Tento sbor se měl pohybovat jižně od Visly, aby zabránil okamžitému ruskému průlomu přes Inowrocław–Hnězdno na Poznaň, a tím odříznutí Východního a Západního Pruska od říše. Bohužel sbor přes opakované rozkazy přece jen pod tlakem nepřítele

[578] Guderian míní tři přechody roku 1944. Rumunsko se po převratu krále Michala 23. srpna 1944 obrátilo proti Německu a wehrmacht ztratil ploješťskou ropu. Bulharsko vyhlásilo Německu válku 8. září 1944, den nato se v Sofii chopila moci Vlastenecká fronta a bulharské armády pak postupovaly po boku Rudé armády do Jugoslávie a Maďarska a v dubnu 1945 do Rakouska. Finsko podepsalo 19. září 1944 moskevské příměří, zavázalo se vyhnat ze své země německá vojska a vedlo proti nim laponskou válku. Finská i karelská fronta tím zanikly.

[579] Obrat pochází z první kapitoly knihy Job. K Jobovi přicházejí jeden po druhém čtyři poslové a každý ohlásí novou zkázu — odehnaný dobytek a pobitou čeleď, oheň z nebe, odvedené velbloudy a nakonec zřícený dům, v němž zahynuly jeho děti. Tři ze zpráv začínají slovy „Ještě nedomluvil, když přišel další“ a končí „Unikl jsem jenom já a oznamuji ti to“. Česky se proto „Jobova zvěst“ užívá o zprávě o neštěstí, která přichází v řadě dalších.

přešel přes řeku na sever. Proud pronásledovatelů se teď bez odporu rozlil směrem k říšské hranici.

U skupiny armád „Střed“ se zesílilo tempo ruského útoku směrem na Ciechanów–Przasnysz, zatímco na dosud nenapadené narevské frontě byly příznaky brzkého rozpoutání bouře.

V pozdních odpoledních hodinách mi důstojníci operačního oddělení přednesli stále vážnější vývoj situace v prostoru kolem Varšavy a předložili při tom návrh na stanovení linie odporu pro další obranu, který vycházel z předpokladu, že Varšava je už v nepřátelských rukou.

Na svou otázku v tom smyslu jsem od plukovníka von Bonina, náčelníka oddělení, dostal odpověď, že ztráta města je podle došlých hlášení nevyhnutelná a pravděpodobně už v tuto hodinu nastala. Spojení s pevností prý je přerušeno.

Za tohoto předpokladu jsem k návrhu dal souhlas a povolil — protože vydání rozkazu velmi spěchalo — jeho postoupení skupině armád. Nato jsem se odebral k přednesu u Hitlera do Berlína, do říšského kancléřství. Zatímco jsem Hitlerovi líčil situaci a rozkazy připravené k jejímu upevnění, došel radiogram velitele pevnosti Varšava[580], z něhož vyplývalo, že město je ještě v německých rukou, že však jeho vyklizení už během

[360] noci proběhne. Tuto skutečnost jsem ohlásil Hitlerovi, který se nad tím velmi rozhněval a nařídil držet Varšavu za každou cenu. Nařídil neprodlené vydání odpovídajících rozkazů a rozhořčeně odmítl námitku, že přijdou pozdě.

Posádka Varšavy[581], která podle mého původního plánování měla tvořit

[580] „Pevnost“ zde neznamená opevnění, nýbrž zvláštní režim zavedený Vůdcovým rozkazem č. 11 *(viz pozn. 980)*. Varšavu vyhlásil Hitler pevností 27. července 1944. Německá posádka ji vyklidila 16. ledna 1945 a Sověti město obsadili následujícího dne. Vyklidit pevnost bez svolení znamenalo porušit přímý Hitlerův rozkaz.

[581] Guderian zde sám uvádí, že rozkaz k vyklizení Varšavy schválil a jeho odeslání povolil (s. 359) a že Hitlerovi řekl, že odpovědný je jedině on; jeho obhajoba Bonina je tedy zároveň obhajobou vlastní. Podle doložených údajů byl plukovník Bogislaw von Bonin (1908–1980) zatčen 17. ledna 1945 gestapem v hlavním velitelství OKH v Zossenu právě za to, že proti Hitlerovu výslovnému rozkazu dal Varšavu vyklidit a ponechat Rudé armádě bez boje. Byl vězněn v Berlíně v Lehrter Straße a v Prinz-Albrecht-Straße, na začátku dubna 1945 odvezen přes koncentrační tábor Flossenbürg do Dachau a dále do Jižního Tyrolska, kde jej 30. dubna 1945 u Niederdorfu osvobodila jednotka branné moci; v květnu 1945 jej zajali Američané a propustili až o Vánocích 1947.

pevnostní divizi, se toho dne následkem sil dříve odevzdaných na západní frontu skládala jen ze čtyř pevnostních pěších praporů nevalné bojové síly a z několika dělostřeleckých a ženijních formací. Město za žádných okolností udržet nemohly a byly by se neodvratně dostaly do zajetí, kdyby byl velitel Hitlerův rozkaz provedl.

Velitel se proto rozhodl se slabou posádkou odejít, ačkoli rozkaz dostal ještě před vyklizením. Teď už hněv Hitlerův neznal mezí. Zcela ztratil přehled o strašlivé celkové situaci i zájem o ni a upnul se na nemilou varšavskou událost, která v rámci té situace hrála jen podružnou roli. Příští dny stály výhradně ve znamení varšavského případu a potrestání generálního štábu za jeho údajné selhání.

18. ledna vyrazila německá vojska v Maďarsku mezi Balatonem a lesnatým pohořím západně od Budapešti, Bakoňským lesem, k novému pokusu o vyproštění Budapešti a dosáhla počátečních úspěchů, které je přivedly až k Dunaji. Téhož dne však Rusové do toho nešťastného města vnikli a jeho osud byl zpečetěn.

Úsilí vynaložené v Maďarsku by bylo podstatně účinnější v polském prostoru nebo ve Východním Prusku, takové řešení však neodpovídalo Hitlerovým názorům.

V Polsku bojovali Rusové v prostoru Čenstochová–Radomsko, u Piotrkowa, Lodže a Kutna. Slabými silami postupovali na německé vislanské předmostí u Wyszogrodu (Hohenburg). Severně od Visly postupoval nepřítel na Włocławek–Działdowo a útočil směrem na Szczytno–Nidzicu. Na narevské frontě se množily příznaky brzkého velkého útoku. Hitler nadále odpíral povolení ke stažení fronty, izolovaně visící v nepřátelském prostoru, ačkoli severně od ní ruský útok západně od Schloßbergu pronikl až k Insteru.

Celá rozprava při jednáních o situaci onoho dne se však točila kolem varšavského problému, který vyřešila síla událostí. Hitler mi při odpoledním přednesu nařídil, aby důstojníci generálního štábu odpovědní za sepsání hlášení a rozkazů o tomto úseku byli připraveni k výslechům.

Vysvětlil jsem mu jasně, že jsem za události předchozího dne odpovědný jedině já a že má tedy nechat zatknout a vyslechnout mne, a ne mé podřízené. Jeho odpověď zněla: „Ne. Nechci zasáhnout vás, nýbrž generální štáb. Je mi nesnesitelné, že si skupina intelektuálů osobuje vnucovat své názory

[361] svým nadřízeným. To je však systém generálního štábu a s tím systémem chci skoncovat!“

Měli jsme o té otázce dlouhou, bouřlivou rozmluvu, výjimečně mezi čtyřma očima, a proto tím zřetelnější, avšak bez úspěchu.

K „večernímu přednesu“, konanému v noci, jsem vyslal generála Wencka, který měl za úkol znovu Hitlera upozornit na bezpráví, které se chystal spáchat, ohlásit mu, že jsem připraven dát se zatknout, ale aby mé podřízené nechal nedotčené. Wenck se tohoto úkolu také zhostil.

Ale téže noci byli zatčeni plukovník von Bonin a podplukovníci von dem Knesebeck[582] a von Christen[583]. Generál Maisel z personálního úřadu pozemního vojska se svého úkolu zhostil pod ochranou samopalů. Nebyl jsem vůbec vyrozuměn a bohužel jsem nemohl zasáhnout. Příštího rána mě postavili před hotovou věc.

Nato jsem se dal u Hitlera ohlásit k přednesu mezi čtyřma očima, byl přijat a vznesl v nejsilnější formě, jaká mi byla k dispozici, námitku proti zatčení svých zcela nevinných spolupracovníků, jímž byla mimoto v nejkritičtější situaci války ochromena práce nejdůležitějšího oddělení OKH. Museli náhle zaskočit samí nezapracovaní mladí důstojníci, aby připravovali nejtěžší rozhodnutí a vypracovávali nejsložitější rozkazy, jaké kdy snad musely být německým důstojníkům svěřeny.

---

[582] Pravděpodobně Wasmod von dem Knesebeck (1910–1945), podplukovník generálního štábu, Rytířský kříž 14. 5. 1944; pramen ho vede jako Ia 306. pěší divize, nikoli u OKH, a doložené úmrtí je 6. 3. 1945 u Lepsény v Uhrách, tedy první den operace „Frühlingserwachen“. U Guderiana podplukovník generálního štábu, kterého v noci na 19./20. 1. 1945 zatkla Gestapo spolu s plukovníkem von Boninem a podplukovníkem von Christenem (Boninovo povolení k ústupu z Varšavy); po několika týdnech byl s Christenem z vazby propuštěn, nesměl však zpět do generálního štábu, dostal pluk na frontě a třetího dne nasazení padl. Časová shoda je dobrá, ztotožnění však prokázáno není; druhý v úvahu přicházející Klaus von dem Knesebeck (nar. 24. 12. 1908, podplukovník od 1. 3. 1943, 20. 4. 1945 plukovník) Guderianovu popisu neodpovídá, protože válku přežil a ve jmenovaných funkcích nebyl.

[583] Pravděpodobně Hans-Hennig von Christen (1914–2002) — * 23. 1. 1914 Bartenstein ve Východním Prusku (dnes Bartoszyce), † 6. 6. 2002 Muralto-Locarno. Podplukovník generálního štábu, veden ve Führerreserve OKH, Německý kříž ve zlatě 10. 2. 1945. U Guderiana jeden ze tří důstojníků OKH zatčených v noci po 20. lednu 1945 (s Boninem a von dem Knesebeckem), po několika týdnech propuštěný, nesměl však být znovu použit na dosavadním místě. Ztotožnění se opírá o souběh hodnosti, zařazení u OKH, Führerreserve a datování vyznamenání; žádný pramen Guderianovu epizodu výslovně nezmiňuje.

Žádal jsem vyšetřování proti sobě, jehož se mi také dostalo. Několikahodinové výslechy u už známých pánů Kaltenbrunnera a Müllera zabraly v těch osudových dnech čas, pracovní sílu i nervy, zatímco venku probíhal smrtelný zápas východní fronty o půdu vlasti a o holé životy jejích obyvatel.

Výslech u Kaltenbrunnera měl aspoň ten jediný výsledek, že po několika týdnech byli Knesebeck a Christen — nikoli však Bonin — z vazby propuštěni. Nesměli však být znovu použiti na místech v generálním štábu, nýbrž dostali pluky na frontě. Třetího dne svého nasazení padl na svém velitelském stanovišti statečný, chytrý a laskavý Knesebeck, poté co se ještě pokusil zasadit se za svého přítele a nadřízeného Bonina. Christen naštěstí zůstal naživu.

Bonin byl bez důvodu a bez viny vláčen z koncentračního tábora do koncentračního tábora, až nakonec při všeobecném zhroucení vyměnil hitlerovské vězení za americké. V zajetí jsme se setkali znovu.

Zatímco tedy devatenáctému lednu vládly hněv a bolest nad potupou, která mi byla způsobena, a můj čas kradl kaltenbrunnerovsko-müllerovský výslech, šla bitva o německý východ neúprosně dál. V Maďarsku Rusové neprodleně shromažďovali rychlá vojska k protiúderu proti našemu útoku k vyproštění Budapešti. „S takovými prostředky se mu nic nepodaří. Čeká ho množství všech bojových prostředků a

[362] stěna vojsk.“ Tak vysílali Rusové tam dole. Museli jsme tedy počítat se silným protipůsobením.

Severně od Karpat postupovali Rusové dále směrem na Vratislav a na hornoslezskou průmyslovou oblast. Při slabosti naší obrany musel vývoj probíhat velmi rychle. Dále na sever postupoval nepřítel na Kalisz, Poznaň, Bydhošť. Lodž padla do jeho rukou. Nestálo mu v cestě skoro už nic.

Jen putující kotle XXIV. tankového sboru a tankového sboru „G. D.“ se neochvějně bojujíce pohybovaly na západ a braly s sebou na své cestě slávy četné menší svazky. Generálové Nehring a von Saucken podali v těchto dnech vojenský výkon nejvyšší míry, který by stál za zvláštní vylíčení novým Xenofóntem[584].

[584] Xenofóntés (asi 430 – asi 354 př. n. l.), athénský důstojník a spisovatel, popsal v Anabázi pochod deseti tisíc řeckých žoldnéřů najatých Kýrem Mladším. Po Kýrově smrti v bitvě u Kúnax roku 401 př. n. l. a po zrádném zajetí jejich velitelů si vojáci zvolili nové vůdce, mezi nimi Xenofónta, a probili se z Mezopotámie přes Armenii k Černému moři u Trapezúntu. Přirovnání tedy míří na vylíčení dlouhého ústupu obklíčeného vojska nepřátelskou zemí.

Z prostoru Mława–Działdowo začal Rus postupovat směrem na Iławu. Jižně od toho narazil na Toruň–Grudziądz. Severovýchodně od zmíněného úderu postupoval proti linii Nidzica–Wielbark. Jižně od Němenu se rýsovala nová krize.

U skupiny armád „Sever" v Kuronsku byly hlášeny pohyby Rusů, které nedávaly jasný obraz nepřátelských úmyslů. Jisté bylo jen to, že naše síly v Kuronsku nebylo možné využít k obraně proti bouři valící se na vlast a že vázání nepřátelských sil tam nahoře nedokázalo vyvážit výpadek vlastních vojsk na hlavní bojové frontě. Nebylo téměř přednesu, při němž bych na Hitlera nenaléhal, aby konečně dal povolení ke zrychlenému odsunu skupiny armád „Sever" — vždy marně.

20. ledna vstoupil nepřítel na německou půdu. Teď šlo o všechno.

Časně ráno jsem se dozvěděl, že Rusové dosáhli východně od Inowrocławi říšské hranice. Má žena opustila Deipenhof[585] ve Warthegau půl hodiny před dopadem prvních granátů. Musela vytrvat tak dlouho, aby obyvatelstvu nedala znamení k začátku útěku. Strana ji úzkostlivě sledovala.

Teď zůstalo stát a ležet, co bomby v září 1943 v Berlíně z našeho majetku ušetřily. Stali jsme se vyhnanci jako milióny jiných Němců a jsme na to hrdi, že nemáme lepší osud než oni. Dokážeme jej nést.

Při loučení s Deipenhofem stáli lidé ze statku s pláčem kolem vozu a mnozí by byli rádi šli s námi. Má žena si získala náklonnost obyvatelstva; i jí bylo loučení velmi těžké. 21. ledna se objevila v Zossenu, kde pro nedostatek jiného ubytování bydlela u mne a od toho dne sdílela můj těžký úděl a byla mi pomocí a oporou.

20. ledna pokračovaly boje západně od Budapešti bez rozhodnutí. Vörös, dosavadní náčelník generálního štábu Maďarů, byl u Rusů.

[363] Ve Slezsku protivník překročil hranici a rychle rozvíjel útok směrem na Vratislav. Směrem na Poznaň byla — jak řečeno — německá hranice rovněž

[585] Deipenhof v okrese Hohensalza ležel v říšské župě Wartheland, tedy na polském území anektovaném roku 1939 (viz poznámku k s. 347). Guderian jej podle vlastního líčení dostal jako říšskou dotaci udělenou na podzim 1942; přidělení zařídil Hitlerův pobočník Schmundt po zničení Guderianova berlínského bytu a Guderian k tomu na s. 284 píše, že „nezbylo než té dobře míněné nabídce vyhovět". Dosavadní obyvatelé statku byli vystěhováni; podle anglické literatury šlo asi o 810 hektarů a Guderian žádal nejprve o statek trojnásobný, což gauleiter s Himmlerovou podporou odmítl. Jeho žena na statek přesídlila v říjnu 1943 a odjela z něj 20. ledna 1945.

překročena. Severně od Visly narážely silné síly proti linii Toruň–Grudziądz. Za frontovými vojsky postupovaly v hlavních směrech úderu silné zálohy, jaké jsme znali nanejvýš ve francouzském tažení roku 1940, od té doby nikdy víc.

Jižně od Němenu pronikal nepřátelský útok proti linii Wehlau–Labiau, a tím v celkovém směru dále na Královec. Skupina armád „Střed" se vznášela v nebezpečí dvojitého obchvatu gigantickými kleštěmi, jejichž jedno rameno se od jihu pohybovalo na Královec, zatímco druhé se podél toku Němenu blížilo k východopruskému hlavnímu městu z východu. Na Narvi proti 4. armádě si Rus odepřel útok v očekávání jistého úspěchu na prolomených frontách.

Obchvatný postup proti hornoslezské průmyslové oblasti, postup proti linii Namysłów–Międzybórz, boje o Piotrków, postup na Hnězdno–Poznaň a Bydhošť–Toruň, částí sil už na Piłu, výpad proti Prabutům–Olsztynu — tyto útoky označovaly průběh 21. ledna.

Hitler odmítl opětovné naléhavé prosby Reinhardtovy o stažení 4. armády z narevského oblouku. Reinhardt byl pochopitelně bez sebe, a právě tak vrchní velitel 4. armády, generál Hoßbach. Ten pojal tváří v tvář hrozícímu obchvatu 22. ledna zoufalé rozhodnutí. Rozkázal své armádě obrátit čelem vzad a zaútočit západním směrem, aby si vybojovala průlom do Západního Pruska a k Visle. Tam se chtěl spojit s 2. armádou generálplukovníka Weiße.

O svém samostatném rozhodnutí podal Hoßbach skupině armád hlášení teprve po započatém provedení, 23. ledna. OKH a Hitler se o tom nedozvěděli vůbec nic. Jako první jsme se dozvěděli o vydání pevnosti Giżycko bez boje, nejsilnější bašty Východního Pruska.

Není divu, že tato nestvůrná zpráva o ztrátě nejlépe vyzbrojené, nejlépe vybudované a nejlépe obsazené pevnosti udeřila jako bomba a že Hitler byl bez sebe. Stalo se to 24. ledna. Protože Rusové zároveň dále na sever prolomili frontu na Mazurském kanálu a zachytili Hoßbachův odpoutávací pohyb v severním boku, nemohl se uskutečnit řádně. 26. ledna Hitler poznal, že se u skupiny armád „Střed" hraje hra, kterou nedovolil, ba o níž nic nevěděl. Cítil se oklamán a podle toho reagoval.

Nesmírný výbuch hněvu se vylil na Reinhardta a Hoßbacha: „Ti dva jsou se Seydlitzem[586] jedna ruka! To je zrada! Patří před válečný soud. Jsou okamžitě odvoláni a jejich štáby s nimi, protože o tom věděly a nikdo nepodal hlášení!“

Pokusil jsem se toho rozčileného muže, který ztratil veškeré sebeovládání, uklidnit a řekl jsem: „Za generálplukovníka

[364] Reinhardta dávám ruku do ohně. Dost často vám osobně podával hlášení o situaci u své skupiny armád. I u Hoßbacha pokládám za nemyslitelné, že by byl ve spojení s nepřítelem. Určitě je tomu právě naopak.“ Ale toho večera bylo každé slovo omluvy nebo vysvětlení jen olejem přilitým do ohně. Moře zuřilo a utišilo se teprve tehdy, když Hitler s Burgdorfem určil nástupce. Skupinu armád převzal generálplukovník Rendulic[587], teprve nedávno vyslaný do Kuronska jako Schörnerův nástupce — Rakušan, chytrý a sečtělý, obratný v zacházení s Hitlerem. Ten mu věnoval tolik důvěry, že dostal zoufalý úkol bránit Východní Prusko. Hoßbachovým nástupcem se

[586] Walther von Seydlitz-Kurzbach (1888–1976), generál dělostřelectva a velitel LI. armádního sboru u Stalingradu, přešel na konci ledna 1943 do sovětského zajetí. Od 12. července 1943 tam byl místopředsedou Národního výboru Svobodné Německo a od 14. září 1943 předsedou Svazu německých důstojníků — obě organizace vyzývaly německé vojáky, aby se od Hitlera odvrátili, a jeho jméno se tím v německé propagandě stalo synonymem zrady. Právě na to Hitlerova invektiva míří; v knize je Seydlitz jen jako ona („Ti dva jsou se Seydlitzem jedna ruka! To je zrada!“, s. 363). Roku 1944 byl v Německu v nepřítomnosti odsouzen k smrti; v SSSR byl roku 1949 obžalován, roku 1950 odsouzen na dvacet pět let, roku 1955 propuštěn do Spolkové republiky a 23. dubna 1996 v Rusku posmrtně rehabilitován.

[587] Lothar Rendulic (chorvatsky Rendulić, 1887–1971) — * ve Vídeňském Novém Městě, † v Eferdingu, resp. 10. 1887 a 17. 1. 1971, Austria-Forum 25. 10. 1887 a 18. 1. 1971. Rakušan, generálplukovník (1. 4. 1944), jeden ze tří Rakušanů v této hodnosti. Od června 1944 velitel 20. horské armády ve Finsku a Norsku, v lednu 1945 velel skupině armád Kuronsko a převzal skupinu armád Severu ve Východním Prusku — presně to Guderian popisuje, včetně toho, že byl nedávno vyslán do Kuronska jako Schörnerův nástupce a že měl u Hitlera mimořádnou důvěru. Vydal rozkaz, aby každý nezraněný vojak zastižený v tylu mimo úsek svého svazku byl na místě souzen a zastřelen. V Norimberku odsouzen 19. 2. 1948 v procesu s generály jihovýchodu za vraždění rukojmí v Jugoslávii k 20 letům (ze spálené země v Laponsku zproštěn), sníženo na 10 let, propuštěn z Landsbergu roku 1951. Svými vzpomínkami (Soldat in stürzenden Reichen, 1965) přispěl k poválečné legendě o „čisté“ branné moci. Lothar Rendulic (1887–1971), generálplukovník, velel od 25. června 1944 do 15. ledna 1945 20. horské armádě a všem německým vojskům ve Finsku a Norsku; při ústupu z Laponska na podzim 1944 nechal kraj zpustošit a Rovaniemi vypálit. V norimberském procesu s rukojmími byl 19. února 1948 odsouzen k dvaceti letům za vraždění rukojmí v Jugoslávii — z obvinění z pustošení Laponska jej soud zprostil —, trest byl na doporučení Peckovy komise snížen na deset let a 1. února 1951 byl z Landsbergu propuštěn. Roku 1965 vydal vzpomínky „Soldat in stürzenden Reichen“.

stal generál Friedrich-Wilhelm Müller[588], muž osvědčený na frontě, který však dosud nikdy nezastával vyšší velení.

Sám Reinhardt byl 25. ledna těžce raněn do hlavy. 29. ledna jsme se opět viděli a otevřeně si o těch událostech promluvili. Jasno o tom, jak Hoßbach jednal, jsem tehdy nezískal.

Zatímco se tyto závažné události odehrávaly ve Východním Prusku a rozkolísaly beztak vrávoravou stavbu tamní obrany docela, u Hitlera však vyvolaly nové prohloubení jeho beztak bezměrné nedůvěry ke generalitě, pokračoval těžký ústupový boj na ostatní východní frontě.

U Budapešti dobyli Němci zpět Székesfehérvár, ale věděli jsme, že síly na průrazný úspěch nebudou stačit — a Rusové to bohužel věděli také. V Horním Slezsku tlačil nepřítel na Tarnowskie Góry. Postupoval proti linii Koźle–Opolí–Brzeg, aby přerušil spojení s průmyslovou oblastí a získal přechody přes Odru. Silné síly postupovaly na Vratislav a na Odru mezi tímto městem a Głogowem. Směrem na Poznaň bylo dosaženo dalších pokroků, ve Východním Prusku pokračovaly operace do kleští k odříznutí provincie. Rusové položili těžiště na úder přes linii Iława–Olsztyn na Královec. V Kuronsku panoval ještě klid.

23. leden přinesl boje u Pyskowic a Strzelců Opolských. Daly se rozpoznat úmysly přejít Odru mezi Opolím a Oławou. Útoky na Ostrów Wielkopolski, Krotoszyn, tankový nepřítel u Rawicze. Prostor Hnězdno–Poznaň–Nakło v rukou nepřítele. O Poznaň se bojovalo. Ve Východním Prusku pronikali Rusové dále směrem na Bartoszyce. Tannenberský památník byl na Reinhardtův rozkaz vyhozen do povětří poté, co byly zachráněny rakve Hindenburga a jeho choti.

V Kuronsku začal ruský útok na Liepāju.

[588] Friedrich-Wilhelm Müller (1897–1947) — * 29. 8. 1897 Barmen (dnes Wuppertal), † 20. 5. 1947 Athény, popraven zastřelením spolu s Brunem Bräuerem. Generál pěchoty. Od srpna 1942 velitel 22. výsadkové pěší divize na Krétě, od 1. 7. 1944 velitel všech okupačních sil na ostrově; přezdíván „řezník z Kréty“. Řecký vojenský soud ho roku 1946 odsoudil k smrti (rozsudek 9. 12. 1946) za masakry řeckých civilistů ve Viannosu, Anogii, Amari, Damaste, Skourvoule a Malathyrosu, za „holokaust Kedrosu“ 22. 8. 1944 se 164 zabitými civilisty a za rozkaz zabít více než sto italských důstojníků na Kosu 6. 10. 1943. Od 29. 1. do 27. 4. 1945 velitel 4. armády ve Východním Prusku jako nástupce Friedricha Hoßbacha — v této roli ho uvádí Guderian, který ho charakterizuje jen jako „muže osvědčeného na frontě, který však dosud nikdy nezastával vyšší velení“, a o krétské minulosti mlčí.

Toho 23. ledna se u mne představil nově jmenovaný styčný zástupce ministerstva zahraničí, vyslanec dr. Paul Barandon[589]. Jeho předchůdce se u mne přes opakované vyzvání od mého nástupu do úřadu v červenci 1944 ani

[365] jedinkrát neobjevil. Zřejmě nepokládal orientaci ministerstva zahraničí o situaci na frontě za nutnou. Pan dr. Barandon ode mne dostal nepřikrášlené vylíčení a posouzení situace.

Společně jsme rozebírali možnosti pomoci ze strany ministerstva zahraničí, pro kterou podle našeho shodného názoru nadešel čas. Chtěli jsme dosáhnout toho, aby se těch několik málo diplomatických styků, které ministerstvo zahraničí ještě mělo, využilo k tomu, aby se alespoň na jedné straně dospělo k příměří. Doufali jsme, že u západních protivníků najdeme snad tolik porozumění pro nebezpečí spojená s rychlým pronikáním Rusů do Německa a snad i skrz Německo, že by mohli být nakloněni příměří — nebo aspoň mlčky uzavřené dohodě —, která by nám při vydání západu západním mocnostem dovolila bránit východ zbytkem našich sil. Ovšem, byla to velmi slabá naděje. Ale tonoucí se stébla chytá. Chtěli jsme aspoň ze své strany nenechat nic nezkoušeno, abychom se vyhnuli zbytečnému krveprolití a zachránili Německo i celou západní Evropu před tím, co nás čekalo, kdyby tento pokus ztroskotal.

Dohodli jsme se tedy, že mi pan dr. Barandon zjedná rozmluvu mezi čtyřma očima s říšským ministrem zahraničí von Ribbentropem. Chtěl jsem tomuto prvnímu politickému rádci Vůdcovu vylíčit situaci právě tak otevřeně a naléhavě, jak jsem to právě učinil vůči Barandonovi, a poté s ním dohodnout společný krok u Hitlera, aby se dosáhlo nasazení posledních diplomatických prostředků, jimiž uměle izolovaná říše ještě disponovala. Že jich nebylo mnoho a že nebyly příliš účinné, bylo nám jasné, ale to nás podle našeho přesvědčení nezbavovalo povinnosti zkusit všechno, co mohlo válku ukončit. Dr. Barandon se ihned odebral k panu von Ribbentropovi a sjednal s ním rozmluvu na 25. ledna.

[589] Paul Barandon (1881–1971), diplomat a právník, 1942–44 vyslanec a zástupce říšského zmocněnce v okupovaném Dánsku, v posledních měsících války zástupce ministra zahraničí u OKH v Zossenu; Guderian jej nazývá „svým zahraničněpolitickým poradcem“, byl jím však služebně, jako diplomat přidělený k velitelství. V letech 1933–37 zástupce vedoucího právní sekce Auswärtiges Amt, podílel se na postupu proti „neárijským“ úředníkům.

Katastrofa na frontě se do té doby vyvíjela lavinovitě. V Maďarsku se daly tušit známky ruských protiútoků v místě našeho vlomu. Ve Slezsku pronikl nepřítel až ke Gliwicím. Mezi Koźlem a Brzegem, jakož i mezi Brzegem Dolnym a Głogowem zjevně připravoval přechod přes Odru. Vratislav byla napadena čelně, pevnost se však udržela, stejně jako Hlohov a Poznaň. Ve Východním Prusku usilovali Rusové o průlom na Elbląg.

25. ledna se ještě zřetelněji rýsovaly přípravy k ruskému protiútoku jižně od Velenckého jezera. Také před 8. armádou generála Kreysinga[590], bojující severně od Dunaje, se zřetelně rýsovaly přípravy k útoku u Levic–Šah–Modrého Kameně. V Horním Slezsku se

[366] nadále připravoval útok na průmyslovou oblast. Nepřítel na Odře dotahoval zadní sledy.

Po obklíčení Poznaně postupoval Rus kolem pevnosti dál na oblouk Odra–Warta *(Oder-Warthe-Bogen)*, který mělo chránit opevněné postavení na tětivě oblouku; toto za míru pečlivě vybudované postavení však bylo ve prospěch Atlantického valu zbaveno svého vybavení, a představovalo tak v té chvíli už jen kostru opevněné fronty. V úseku Piła–Bydhošť se Rus soustřeďoval s úmyslem postupovat na sever západně od Visly a rozvrátit obranu řeky od týlu.

Abych tuto poslední jmenovanou hrozbu zachytil, navrhl jsem Hitlerovi vytvoření nové skupiny armád, která měla velet prostoru mezi dosavadní skupinou armád „A“ — od 25. ledna nesoucí název „Střed“ — a dosavadní skupinou armád „Střed“, jež se od té chvíle jmenovala „Sever“, a nově organizovat odpor v této oblasti.

Kvůli výběru vrchního velitele a štábu pro tento úsek, který byl snad nejohroženější z celé fronty, jsem se spojil s generálplukovníkem Jodlem z velitelského štábu branné moci. Navrhl jsem mu, aby dal k dispozici jeden ze dvou štábů skupin armád používaných na Balkáně, a to štáb polního maršála svobodného pána von Weichs. Toho jsem dobře znal. Cenil jsem si ho charakterově i vojensky obzvlášť vysoko. Byl to muž právě tak chytrý jako

[590] Hans Kreysing (1890–1969), generál horských vojsk (od 1. 11. 1943), od 28. 12. 1944 do 8. 5. 1945 vrchní velitel 8. armády, která se v květnu 1945 vzdala v Rakousku. U Guderiana 25. 1. 1945 jako velitel 8. armády bojující severně od Dunaje, před níž se rýsovaly ruské přípravy k útoku u Levic, Šahů a Modrého Kameně. Rytířský kříž 29. 5. 1940 jako plukovník a velitel pěšího pluku 16, dubová ratolest 20. 1. 1943 (3. horská divize), meče 13. 4. 1944 (XVII. armádní sbor). Od 1. 6. 1945 v britském zajetí, propuštěn 1948; zemřel 14. 4. 1969 v Oldenburgu.

přímý a statečný a jistě zvlášť vhodný k tomu, aby takovou těžkou situaci zvládl — pokud ji vůbec zvládnout šlo. Jodl přislíbil, že mě při přednesu o situaci u Hitlera podpoří. Domníval jsem se tedy, že mám věc jistou.

Když jsem 24. ledna Hitlerovi svůj návrh přednesl, odpověděl: „Polní maršál von Weichs na mě dělá unavený dojem. Nemyslím, že na ten úkol ještě stačí." Živě jsem se za svůj návrh postavil s poznámkou, že Jodl je téhož názoru. Ale zažil jsem velké zklamání, neboť Jodl bohužel pronesl hanlivou poznámku o hluboké a opravdové zbožnosti polního maršála, což Hitlera přivedlo k příkrému odmítnutí mého návrhu a — ke jmenování Himmlera na jeho místo.

Byl jsem tím křiklavým přehmatem zděšen a nasadil jsem celou svou výmluvnost, abych tento nesmysl od nešťastné východní fronty odvrátil. Všechno bylo marné. Hitler tvrdil, že Himmler svou věc na Horním Rýnu udělal velmi dobře. Má prý po ruce náhradní vojsko, a disponuje tedy bez okolků jeho pomocnými zdroji. Je proto nejspíše s to vybudovat novou frontu personálně i materiálně.

Ztroskotal i skromný pokus zachránit pro říšského vůdce SS alespoň sehraný štáb Weichsovy skupiny armád. Hitler naopak nařídil, aby si Himmler svůj štáb sestavil sám. Vybral si velmi zdatného SS-Brigadeführera Lammerdinga[591], který dosud velel jedné tankové divizi SS, za náčelníka svého

[367] štábu — muže, který neměl o těžké službě v generálním štábu u teprve organizované skupiny armád ani ponětí. Skromná pomoc, kterou jsem tomuto novému štábu mohl poskytnout přidělením důstojníků generálního štábu, zdaleka nestačila k vyrovnání základních nedostatků vrchního velitele a jeho náčelníka štábu. Himmler si pak pro organizaci obrany obstaral řadu vůdců SS, kteří svému úkolu rovněž z větší části dorostli jen nedokonale. Teprve po velmi trpkých a pro celek škodlivých zkušenostech si dal ctižádostivý Himmler říci.

[591] Heinz Lammerding (1905–1971), SS-Brigadeführer a později SS-Gruppenführer a generálporučík Waffen-SS, od 23. října 1943 velitel 2. tankové divize SS „Das Reich", od února 1945 náčelník štábu skupiny armád „Visla". Pod jeho velením divize 9. června 1944 oběsila v Tulle devětadevadesát mužů a dalších sto čtyřicet devět odvlekla do Dachau, kde sto jeden z nich zemřel, a 10. června 1944 vyvraždila Oradour-sur-Glane: 642 zabitých, z toho 205 dětí. U Guderiana na s. 366 jako „velmi hodný" muž, jemuž vytýká jen neznalost služby v generálním štábu, a na s. 383 jako spojenec proti Himmlerovi. Soud v Bordeaux jej v nepřítomnosti odsoudil k smrti, Spolková republika jej nevydala a žádný německý soud jej za tyto činy neodsoudil. Zemřel 13. ledna 1971 v Bad Tölz; na jeho pohřeb přišlo přes dvě stě bývalých příslušníků SS.

25. ledna jsem se potom sešel s říšským ministrem zahraničí v jeho nově zřízeném, honosném služebním bytě ve Wilhelmstraße. Panu von Ribbentropovi jsem nalil čistého vína. Zřejmě situaci nepokládal za tak vážnou a zcela otřesen se ptal, zda to, co jsem mu vylíčil, opravdu souhlasí: „Zdá se mi, že generální štáb ztrácí nervy." Zachovat si při takovém vypětí a takových nárocích klid a jasnou úvahu ovšem vyžadovalo téměř nadlidsky silnou nervovou soustavu!

Po svém zevrubném přednesu jsem se „kormidelníka německé zahraniční politiky" zeptal, zda je ochoten jít se mnou k Hitlerovi a navrhnout mu, aby se usilovalo o příměří alespoň na jedné straně. Podle mého názoru přicházel v prvé řadě v úvahu západ. Pan von Ribbentrop odvětil doslova: „To nemohu. Jsem věrný stoupenec Vůdcův. Vím přesně, že nechce žádná diplomatická jednání s nepřítelem, a nemohu tedy u něho přednášet v tom smyslu, který navrhujete."

Nato jsem se ho zeptal: „Co byste řekl, kdyby Rusové za tři až čtyři týdny stáli před branami Berlína?" Pan von Ribbentrop zvolal se všemi známkami zděšení: „Vy to vůbec pokládáte za možné?" Když jsem ho ujistil, že to není jen možné, nýbrž vzhledem k našemu nynějšímu vedení jisté, na okamžik ztratil rozvahu. Nedokázal mi však na mou znovu položenou otázku, zda chce jít se mnou k Hitlerovi, dát přisvědčující odpověď. Jediné, co od něho ještě přišlo, byla při loučení poznámka: „Že ano, ta věc zůstane mezi námi!" Slíbil jsem mu to.

Když jsem se večer dostavil k „situační poradě" u Hitlera, zastihl jsem ho už ve velkém rozrušení. Asi jsem se trochu opozdil, neboť jsem ho při vstupu do sálu slyšel mluvit hlasitým, rozčileným hlasem. Právě požadoval, aby se přesně dbalo jeho „Základního rozkazu č. 1", podle něhož nikdo nesmí sdělovat jiným osobám nic ze svého okruhu působnosti, ledaže by to potřebovaly pro svou práci. Když mě spatřil, pokračoval zvýšeným hlasem: „Jestliže tedy náčelník generálního štábu vyhledá říšského ministra zahraničí a informuje ho o situaci na východě s cílem dospět tím k příměří se západními mocnostmi, dopouští se

[368] tím vlastizrady!" Tu jsem věděl, že pan von Ribbentrop nemlčel. Tím lépe! Teď byl Hitler aspoň hned v obraze. Ovšem se věcným návrhem odmítl jakkoli zabývat. Zuřil ještě nějakou dobu dál, až zpozoroval, že na mne nedělá žádný dojem.

Teprve v zajetí jsem se pak ze spolehlivého pramene dozvěděl, že říšský ministr zahraničí téhož dne poslal Hitlerovi záznam pro přednes o své rozmluvě se mnou — ovšem aniž uvedl mé jméno; ale to také vůbec nebylo zapotřebí.

Pokus dospět za spoluúčasti říšského ministra zahraničí k jednáním o příměří alespoň na jedné straně ztroskotal. Lze mi ovšem namítnout, že západní mocnosti by tehdy byly stěží ochotny na taková jednání přistoupit, tím spíš, že se vůči Rusům smluvně zavázaly jednat s Němci jen společně. Přesto bylo podle mého názoru třeba ten pokus odvážit a pohnout Hitlera k takovému kroku.

Zůstal jsem také rozhodnut nenechat to při odmítnutí panem von Ribbentropem, nýbrž sledovat týž plán dále jinou cestou. V prvním únorovém týdnu jsem v pokračování této akce vyhledal jednu z nejvýznačnějších osobností říše, od níž jsem si sliboval chápavější postoj, ale na svou prosbu jsem dostal doslova stejnou odpověď jako od říšského ministra zahraničí. O třetím pokusu v této záležitosti, v březnu, bude ještě řeč.

Do 27. ledna se ruská bouře závratnou rychlostí rozvíjela ve stále větší katastrofu. Jihozápadně od Budapešti přešli Rusové k protiútoku. V maďarském hlavním městě zuřily boje se zbytkem německé posádky dál. V hornoslezské průmyslové oblasti se situace přiostřila. Ruské síly postupovaly směrem k Moravské bráně, na Opavu– Moravskou Ostravu–Těšín.

Obzvlášť bolestně probíhal vývoj ve Warthegau a ve Východním Prusku. Poznaň byla obklíčena, jeden fort už ztracen. Protivník postupoval na Trzciankę, Człopu, Wieleń, Piłu, Ujście. Nakło a Bydhošť byly v jeho rukou. Západně od Visly narazil na Świecie. U Gniewa překročil Vislu od východu. V Malborku se bojovalo o nádherný starý řádový hrad[592].

Himmler přeložil svůj hlavní stan na řádový hrad Krössinsee. Odtud bez schválení OKH nařídil vyklizení Toruně, Chełmna a Kwidzyna. Hitler k tomu

[592] Na této straně stojí „řádový hrad“ dvakrát v různém významu. Malbork (Marienburg) je skutečný hrad Německého řádu, budovaný od 13. století a od roku 1309 sídlo velmistra; jeho hlavní kostel byl v bojích roku 1945 těžce zničen. Krössinsee v Pomořanech (dnes Złocieniec) byla naproti tomu jedna ze tří „Ordensburgen“ NSDAP, vybudovaných v letech 1934–1936 jako školicí ústavy stranického dorostu — vedle Vogelsangu v Eifelu a Sonthofenu v Allgäu; název si strana vypůjčila od středověkých řádových hradů. Překlad obě místa převádí stejně, aby ta souvislost zůstala čitelná. Předloha uvádí „Crössinsee“, obvyklejší tvar je Krössinsee.

mlčel! Vislanská linie byla touto svévolí ztracena bez odporu. Odříznutí armády na východ od řeky zůstalo už jen otázkou dnů.

Ve Východním Prusku se bojovalo u Fromborku, Elblągu, Karwin a Miłomłyna. Silný tlak nepřítele na Friedland. Útoky severně od Královce. Krize v Sambii. V Kuronsku naproti tomu nastal obranný úspěch, z něhož se však nebylo možné pořádně radovat.

[369] Toho dne jsem podal žádost o odsun branců ročníku 1928 z východních branných okruhů na západ, aby se ti nevycvičení mladí lidé nedostali do bojů. Naštěstí jsem s tím uspěl. Už na podzim 1944 jsem se ústními i písemnými hlášeními postavil proti odvodu šestnáctiletých.

V Himmlerově štábu se už dávala pocítit nedostatečná organizace; spojovací služba nefungovala. Přednesl jsem tuto závadu Hitlerovi. Ten ji však přešel, protože ho náčelník personálního úřadu pozemního vojska informoval o opatřeních, která králové Fridrich Vilém[593] I. a Fridrich Veliký uvalovali na neposlušné živly. Generál Burgdorf sestoupil k dějinným pramenům a přečetl několik obzvlášť křiklavých příkladů soudnictví z doby před dvěma sty lety. K tomu Hitler s hlubokým uspokojením řekl: „Když si o mně pořád myslí, že jsem tak brutální — bylo by záhodno, aby si tohle přečetli všichni ti jemní páni!“ Každopádně si svou brutalitu uvědomil a pokoušel se teď ospravedlnit ji historickými příklady. Naše strašlivá situace před touto snahou ustoupila do pozadí.

Téhož dne začal odsun 6. tankové armády na východ. Hitler — jak zmíněno — nařídil po svém návratu do Berlína přestavbu západní fronty na obranu. Zároveň s sebou také přivezl vlastní plán, jak uvolňované síly použít na východě. Přistoupil jsem k němu nyní se svými návrhy přepravit všechny síly do prostoru východně od Berlína a shromáždit je odtud ve dvou skupinách u Głogowa–Cottbusu a v Pomořanech východně od Odry, aby se z tohoto seskupení zaútočilo na daleko vysunutý hrot ruského útočného klínu, dokud je ještě slabý a následkem držení východních pevností nedostává zásobování. Hitler však zůstal u své myšlenky nasadit hlavní sílu těchto vojsk nikoli k obraně Německa, zvláště hlavního města, nýbrž k útoku v Maďarsku.

[593] Fridrich Vilém I. (1688–1740), pruský král, panoval 1713–1740; „vojenský král“, zakladatel pruské stálé armády a hospodářské správy. Guderian jej na s. 369 jmenuje spolu s Fridrichem Velikým. Rejstřík předlohy měl navíc samostatné heslo „Wilhelm I.“ — to je zdvojení, spojení se v knize samostatně nevyskytuje.

Jodl vypočetl pro přísun prvního sboru dobu 14 dnů. Než by mohl být ukončen celý nástup, musely uplynout mnohé týdny. Na začátek útoku nebylo pomyšlení před počátkem března. Jak to ale muselo do té doby vypadat u Berlína?

Největší část hornoslezské průmyslové oblasti se nyní dostala do nepřátelských rukou. Tím se pokračování války stalo otázkou několika málo měsíců. Ačkoli Speer už v prosinci rozumným memorandem Hitlera upozornil na důležitost tohoto po zničení Porúří jediného neporušeného průmyslového revíru, byla jeho obrana ve prospěch západní fronty ponechána stranou. Teď vyschl i tento zdroj síly. Speer sepsal nové memorandum, které začínalo nelítostnou větou: „Válka je prohraná." Dal mi je před předáním

370 Hitlerovi k přečtení. Bohužel jsem s ním musel souhlasit. Hitler přečetl první větu a pak je zamkl ke zbývajícím varovným spisům, které k němu došly, do svého trezoru.

V těch kalných dnech jsem zažil, jak se jedné noci po půlnočním přednesu o situaci dal Speer u Hitlera ohlásit k přednesu. Hitler odmítl ho přijmout: „Chce mi zase jen říct, že válka je prohraná a že mám skončit." Speer se nedal odbýt a poslal pobočníka se svým memorandem k Hitlerovi znovu. Ten mladému důstojníkovi SS nařídil: „Uložte ten spis do mého trezoru." Obrácen ke mně pak řekl: „Teď pochopíte, proč už nechci nikoho přijímat mezi čtyřma očima. Kdo se mnou chce mluvit mezi čtyřma očima, má vždycky v úmyslu říct mi něco nepříjemného. To nesnesu."

28. ledna vzniklo u Lubina předmostí na Odře. Očekávali jsme další postup Rusů na Żagań. Dále na sever usilovali Rusové z prostoru Krzyż–Piła západním směrem k Odře mezi Frankfurtem nad Odrou a Štětínem, patrně aby si vytvořili základnu pro pozdější úder na Berlín.

S rozpoznáním německé slabosti byly plány ruského maršála Žukova[594], vedoucího nepřátelských operací, stále smělejší. Úder směrem na Odru vedly 1. a 2. gardová tanková armáda, 8. gardová, 5. úderná a 61. armáda.

[594] Georgij Konstantinovič Žukov (1896–1974), maršál Sovětského svazu (18. 1. 1943), od listopadu 1944 velitel 1. běloruského frontu, jímž vedl viselsko-oderskou operaci a bitvu o Berlín; v noci na 9. 5. 1945 přijal německou kapitulaci. U Guderiana na s. 370 „ruský maršál Žukov, vedoucí nepřátelských operací", jehož plány byly s rozpoznáním německé slabosti v lednu 1945 stále smělejší. Zmínka na s. 186 se Žukova netýká, jde o město Žukovka na Brjanštině. Později ministr obrany (1955–1957), roku 1957 odstraněn Chruščovem, zemřel 18. 6. 1974 v Moskvě.

Kromě toho zbývaly nepříteli ještě vydatné síly k tomu, aby z prostoru Nakło–Bydhošť severním směrem udeřil do zad německé obraně Visly.

Ve Východním Prusku tlačili Rusové podél pobřeží Viselského zálivu na severovýchod, aby skupinu armád „Sever“ odřízli od jejího námořního spojení a rozštěpili ji. Dále na východ postupně vznikalo obklíčení Královce.

Při nočním přednesu o situaci 29. ledna přišla řeč na degradace důstojníků, které Hitler opakovaně požadoval a vyslovoval u těch, kdo podle jeho názoru nesplnili svou povinnost. Osvědčení frontoví vojáci byli bez vyšetřování, z rozčilení okamžiku, snižováni o jednu nebo více hodností.

Zažil jsem případ velitele jednoho těžkého oddílu stíhačů tanků, sedmkrát raněného, vyznamenaného zlatým odznakem za zranění, sotva zotaveného z posledního těžkého zranění, který spěchal zpátky na frontu. Jeho oddíl byl naložen na dráhu, vezen podél západní fronty, přitom několikrát přesměrován a několikrát napaden nepřátelskými letouny. Transport byl tím roztržen a oddíl se následkem toho dostal do boje roztříštěný. Hitler nařídil degradovat majora v záloze, teprve nedávno povýšeného za statečnost před nepřítelem na podplukovníka, na nadporučíka. Můj náčelník štábu z generální inspekce Thomale, který byl přítomen, odporoval spolu se mnou velmi temperamentně. Jeden

[371] vysoce postavený pán, který frontu v celé té válce nikdy neviděl, suše poznamenal: „Zlatý odznak za zranění neznamená vůbec nic.“ Výsledek proto zůstal neuspokojivý.

Téhož dne jsem nadnesl případ svého bývalého velitele zásobování z ruského tažení roku 1941, staršího podplukovníka v záloze jménem Heckel[595], který následkem udání doma — pocházel z okolí Lince — skončil u minometného praporu a musel tam jako prostý voják tahat granáty.

V norimberských spisech jsem ve stenografických záznamech z té doby našel zlomky jednoho svého přednesu; protože jsou jediné, rád bych je uvedl:

> „U zmíněného minometného praporu je jeden podplukovník, ten byl mým velitelem zásobování v Polsku, ve Francii a v Rusku, byl vyznamenán, Železný kříž I. třídy dostal ode mne samého. Tento

[595] Starší podplukovník v záloze, roku 1941 velitel zásobování Guderianovy tankové skupiny v Rusku, původem z okolí Lince; po udání doma skončil u minometného praporu jako prostý voják nosič granátů. Guderian se jeho rehabilitace marně domáhal a svůj přednes k tomu našel v norimberských stenografických zápisech. Bližší totožnost nedohledána.

> muž byl udán jedním ze svých krajanů z Horního Podunají pro údajné výroky, které nikdy nepronesl a které měly padnout před anšlusem, byl nato ze svého místa odvolán, byl strčen do toho minometného praporu ve Wildfleckenu, a jako řádný, bezúhonný podplukovník, který byl ve svém oboru vysloveně schopný a obzvlášť bezúhonný člověk, nosí teď minomety na procházku a napsal mi ty nejstrašnější dopisy, které byly přímo dojemné. Říká: Jsem difamován bez jakékoli viny, bez rozumného vyšetřování a přezkoumání, jen kvůli nějakému špinavci, který mě udal, a nevím, jak si mám pomoci. — — Myslím, že dosud nebyl rehabilitován!“

Výsledek neuspokojivý[596]. Stenografický záznam zde podávám jen proto, abych ukázal tón, jaký bylo třeba zvolit, mělo-li se vůbec udělat sebemenší dojem na otupělé duchy ve Vůdcově hlavním stanu.

Často jsem se zasazoval za nešťastníky, kteří se z jakýchkoli, většinou zcela směšných důvodů dostali do konfliktu se stranou a náhle se ocitli v koncentračních táborech nebo v trestném útvaru. Takové podrobnosti se bohužel dozvídaly jen zřídka. Kromě toho nouze té doby soukromou pomocnou činnost často dusila v záplavě práce a neklidu. Den měl i tehdy jen 24 hodin.

Musel-li jsem na Vůdcovu situační poradu dvakrát — což v té napjaté situaci bývalo většinou — zabrala dvojí jízda ze Zossenu do říšského kancléřství v Berlíně a zpátky sama o sobě 4× 45 minut = 3 hodiny. Přednesy u Hitlera netrvaly nikdy méně než dvě, většinou přes tři hodiny = 6 hodin. Jen přednesy o situaci mě v takových dnech stály 8 až 9 hodin, aniž by se přitom vykonala sebemenší pozitivní práce. Jen se mluvilo a mlátila se prázdná sláma.

Hitler přitom od atentátu vyžadoval, abych byl přítomen i přednesům velitelského štábu branné moci a ostatních složek branné moci. V normálních dobách bylo toto přání oprávněné. Můj předchůdce se v poslední době svého úřadování vždy ihned po svém přednesu, který se konal na prvním místě, stáhl

[596] Pro toto tvrzení není jiný pramen než kniha sama. Jediný případ, který Guderian jmenuje, je podplukovník Heckel: ten byl po udání přeřazen k minometnému praporu, kde jako prostý voják nosil granáty — tedy nikoli do koncentračního tábora —, a Guderianova intervence podle jeho vlastních slov zůstala bez úspěchu („Výsledek neuspokojivý“). Guderian sám dodává, že se o takových případech dozvídal jen zřídka.

[372] a vzbudil tím Hitlerovu nevoli. Odtud pocházel rozkaz, který jsem dostal já. V těch dobách pracovního přetížení však hodiny trvající poslouchání vedlejších proslovů — například zástupců sotva ještě akceschopného letectva nebo námořnictva — přerůstalo v duševní a tělesné trápení.

Hitlerův sklon k dlouhým monologům nedoznal stále vážnější válečnou situací žádného zeslabení — naopak, pokoušel se sobě i druhým v nekonečných řečech vysvětlovat příčiny selhání německého vedení války, přičemž vinu dával četným okolnostem a lidem; jen u sebe samého ji nehledal nikdy.

Ve dnech, kdy jsem musel dvakrát k přednesu o situaci, jsem se vracel do Zossenu až k ránu. Často bylo pět hodin, než jsem mohl vyhledat své lůžko ke krátkému odpočinku. V osm hodin začínaly přednesy důstojníků OKH s předložením ranních hlášení od skupin armád. Pokračovaly s krátkými přerušeními na nejnutnější jídlo, dokud nebyl hlášen vůz k jízdě do říšského kancléřství.

Můj návrat domů se často zdržel leteckým poplachem v Berlíně, což mělo pokaždé za následek, že Hitler pojal obavy, že by naše životy mohly být ohroženy, a odjezd zakázal. Několikrát jsem proto vysílal na večerní porady místo sebe svého nejbližšího pomocníka, generála Wencka, abych získal čas na klidné úvahy nebo abych zvládl nahromaděnou práci v Zossenu.

Několikrát jsem také svou nepřítomností dával najevo svou nevoli nad výstřelky, kterých se Hitler dopustil při svých prudkých výbuších hněvu proti důstojnickému sboru nebo proti pozemnímu vojsku jako celku. Pokaždé si toho také všiml a pár dní nato se měl víc na pozoru než jindy; ale dlouho to zlepšení nevydrželo.

30. leden přinesl těžké ruské útoky proti frontě 2. tankové armády v Maďarsku jižně od Balatonu. Na Odře Rusové soustřeďovali své síly v okolí Oławy, patrně aby tamní předmostí rozšířili. Také v ruském předmostí u Lubina byly rozpoznány posily. Jižně od Warty se nepříteli podařil operační průlom. Severně od Warty tlačil na západ a získal prostor Myślibórz–Choszczno, a ohrožoval tak Štětín. Silné útoky jižně od Braniewa, u Ornety, severně od Olsztyna a jižně od Bartoszyc prozrazovaly snahu zachytit náš útok směřující na západ a udeřit mu do zad. Pevnost Královec byla uzavřena od jihu a od západu.

31. ledna napadli Rusové v Maďarsku naši frontu mezi Dunajem a Balatonem. Severně od Dunaje byly rozpoznány přípravy k útoku. U oder-

ského předmostí u Ścinawy se dala pozorovat příprava k úderu na Żagań–Cottbus. Ruský postup po obou stranách Warty pokračoval. Sotva obsazená a k obraně nezpůsobilá postavení oblouku Odra—

[373] Warta byla prolomena. V Pomořanech zadržela německá obrana v linii Człopa–Wałcz–Chojnice protivníka přechodně. Ve Východním Prusku pronikal nepřítel na Lidzbark Warmiński. V Kuronsku hrozilo obnovení ruských útoků.

Příšerný měsíc leden proměnil všechny naše obavy z velké ruské ofenzivy ve skutečnost. Pokroky nepřítele byly nepoměrně rychlé následkem nepochopitelného vedení operací na západní frontě Hitlerem a velitelským štábem branné moci, následkem opožděného obratu od západní fronty k východní a následkem jmenování vojenského laika vrchním velitelem nejobtížnější skupiny armád „Visla“.

Nepřítel prakticky odtrhl Východní a Západní Prusko od říše a vytvořil dva nové obranné ostrovy, které bylo možno zásobovat jen po moři nebo vzduchem, a jejich pád byl proto jen otázkou času. Letectvo a námořnictvo byly zásobováním odštěpených částí pozemního vojska odňaty svým bojovým úkolům. Přitom byly jejich síly tak jako tak dost slabé.

Rusové nabírali rozmach tím víc, čím víc se přesvědčovali o naší bezmocnosti. Jejich tanky si počínaly stále drzeji.

Hitler proto 26. ledna nařídil postavit divizi lovců tanků. Jméno toho nového útvaru bylo překrásné a mnoho slibující. Tím to ale také končilo. Ve skutečnosti se měl tento svazek skládat z cyklistických rot, které měly pod vedením statečných poručíků a vyzbrojeny pancéřovými pěstmi jít po krku T-34 a těžším ruským tankům. Tato divize[597] měla být nasazována po rotách. Těch statečných lidí byla škoda!

V prvních únorových dnech se situace na východě i na západě vyvíjela stejně osudně.

Na východě držela skupina armád „Kuronsko“ se 20 pěšími a 2 tankovými divizemi přes všechny mé snahy o brzké vyklizení stále ještě severní cíp Ku-

[597] Žádná regulérní divize nevznikla. Rozkazy k postavení protitankových útvarů padly kolem 24.–26. ledna 1945 (Panzer-Jagd-Brigade 104 je z 24. ledna) a šlo o improvizované roty cyklistů vyzbrojené pancéřovými pěstmi, místy Panzerschrecky a jen v omezených počtech stíhači tanků Hetzer či útočnými děly StuG; na kolech jezdily pro nedostatek paliva a vozidel. Guderianův popis útvaru i jeho nasazování po rotách tedy odpovídá skutečnosti.

ronska. Skládala se z dobrých, bojeschopných vojsk. K odsunu Hitler dosud uvolnil jen 4 pěší a 1 tankovou divizi.

Skupina armád „Sever“ byla stlačena na úzkém prostoru v Sambii, v Královci a v jižněji ležící Warmii. Musela být — stejně jako skupina armád „Kuronsko“ — zásobována po moři a vzdušnou cestou. Jejích 19 pěších a 5 tankových divizí silně roztálo. Kromě toho obsahovala ještě trosky dalších divizí.

Skupina armád „Visla“ stála v tenkých liniích od Visly mezi Grudziądzem a Elblągiem přes Wałcz až k Odře v úseku Schwedt–Zielona Góra. Čítala 25 pěších a 8 tankových divizí.

Skupina armád „Střed“ pak sahala přes Slezsko až na hřeben Karpat. Rusové severně a jižně od Vratislavi

[374] už získali předmostí přes Odru. Hornoslezská průmyslová oblast byla ztracena. Skupina armád čítala asi 20 pěších a 8½ tankové divize.

Skupina armád „Jih“ konečně, mezi Karpaty a Drávou, čítala 19 pěších a 9 tankových divizí. Měla za úkol po přísunu záloh ze západu zahájit útok po obou stranách Balatonu s cílem znovu získat pravý břeh Dunaje, upevnit tak jižní bok východní fronty a zajistit těžbu ropy.

Na západě byla fronta po ztroskotání ardenské ofenzivy zatlačena do linie Máza u Drielu — Waal–Arnhem — Rýn u Kleve — Máza u Roermondu — Roer až k Dürenu — Schnee-Eifel–Our–Sauer — Mosela od Piesportu po Remich — Saar až k Sarreguemines — Bitche–Haguenau–Horní Rýn.

Divize SS určené k útoku v Maďarsku[598] ležely ve dvou prostorech doplňování kolem Bonnu–Ahrweileru a kolem Wittlichu–Traben-Trarbachu, zčásti se do nich teprve stahovaly. Všechny pohyby se odbývaly krajně vlekle. Nepřátelská letecká převaha ochromovala přepravy i vůli vedení.

Proti asi 103 slabým pěším divizím a 32½ stejně oslabeným tankovým a tankovým granátnické divizi východní fronty čítala západní fronta asi 65

[598] Byly to divize 6. tankové armády Seppa Dietricha, stažené z ardenské ofenzivy. Úřední název armády označení SS neobsahoval, pozdější literatura ji však běžně uvádí jako 6. tankovou armádu SS. Útok, pro nějž se doplňovala, nastoupil 6. března 1945 u Balatonu pod jménem „Frühlingserwachen“ (Probuzení jara) a byl poslední velkou německou ofenzivou války. Cílem byla naftová pole u Nagykanizsy a zadržení postupu na Vídeň. Do 15. března se zastavil, 16. března zatlačil sovětský protiútok německé svazky na výchozí postavení, 22. března se armáda stahovala k Vídni a město padlo 13. dubna 1945. Hitler pak nařídil útočícím svazkům SS odpárat rukávové nápisy.

pěších a 12 tankových divizí, z nichž 4 měly být ještě připraveny k odsunu na východ.

V této situaci jsem se rozhodl ještě jednou se obrátit na Hitlera s návrhem vzdát se útoku v Maďarsku a místo toho zaútočit na ruský klín, který pronikl k Odře mezi Frankfurtem nad Odrou a Kostrzynem, do obou jeho zatím ještě slabých boků — přes linii Hlohov–Guben na jihu a přes Pyrzyce–Choszczno na severu. Sliboval jsem si od toho zvýšenou ochranu říšského hlavního města i říšského vnitrozemí a získání času k dosažení jednání o příměří se západními mocnostmi[599].

Předpokladem této operace bylo zrychlené vyklizení Balkánu, Itálie a Norska, obzvlášť však vyklizení Kuronska. V prvních únorových dnech, v návaznosti na návštěvu u japonského velvyslance Ósimy[600], jsem Hitlerovi tento svůj plán přednesl. Odmítl všechny mé návrhy k otázce vyklizení. Začal jsem naléhat a tomu zarputilému muži jsem nakonec řekl: „Nevěřte, že mě k tomu, abych vám znovu a znovu navrhoval vyklizení Kuronska, svádí má tvrdohlavost. Nevidím už žádnou jinou možnost, jak si opatřit zálohy, a bez nich nemůžeme vést obranu říšského hlavního města. Dělám to opravdu jen pro Německo!“ Tu ten muž, třesoucí se na celé levé polovině těla, vyskočil: „Jak mi něco takového můžete říkat? Myslíte, že já nebojuji pro Německo? Celý můj život je jediný boj pro Německo!“ A nyní se přede

[375] mnou vyvalil výlev hněvu neobyčejné prudkosti, až mě Göring vzal za rukáv a odvedl do vedlejší místnosti, kde jsme na uklidnění vypili šálek kávy.

[599] Oddělené příměří se Západem bylo v té době vyloučeno. Roosevelt oznámil 24. ledna 1943 na závěrečné tiskové konferenci v Casablance, že Spojenci žádají od Německa, Itálie a Japonska bezpodmínečnou kapitulaci, a od toho požadavku neustoupili. Ve dnech 4. až 11. února 1945 — tedy právě v době, kdy Guderian svůj plán Hitlerovi přednášel — se na Jaltě sešli Roosevelt, Churchill a Stalin, dali znovu přednost bezpodmínečné kapitulaci Německa a dohodli se na rozdělení Německa a Berlína na čtyři okupační zóny, na odzbrojení a denacifikaci a na potrestání válečných zločinců.

[600] Hiroši Ósima (1886–1975), generálporučík japonské armády a baron, japonský velvyslanec v Berlíně od října 1938 (v září 1939 odvolán, 27. 12. 1939 zproštěn) a znovu od února 1941 do německé kapitulace v květnu 1945. Jeho šifrované zprávy do Tokia čtla americká kryptoanalýza jako „Magic“ a generál Marshall je nazval hlavním zdrojem informací o Hitlerových záměrech v Evropě; podle jednoho z pramenů to Ósima do smrti nevěděl. U Guderiana jeho návštěva u japonského velvyslance v prvních únorových dnech 1945 předchází poradě, na níž Hitlerovi marně přednesl plán vyklizení Kuronska, Balkánu, Itálie a Norska. Tokijský tribunál ho 12. 11. 1948 odsoudil za spolčení k vedení útočné války na doživotí; roku 1955 podmíněně propuštěn, o tři roky později omilostněn. Zemřel 6. 6. 1975.

Pak jsem mluvil s velkoadmirálem Dönitzem a požádal ho — musí se říci, že úpěnlivě — o podporu v otázce vyklizení, až ji znovu přednesu. Lodní prostor byl k dispozici, pokud by padlo rozhodnutí vzdát se těžkého materiálu. Ale právě to Hitler nechtěl.

Povolán Hitlerem znovu do poradní místnosti, pozvedl jsem opět svůj hlas pro vyklizení Kuronska a dosáhl nového Hitlerova výbuchu vzteku; nakonec přede mnou stál se zdviženými pěstmi, takže mě můj dobrý náčelník štábu Thomale odtáhl od něho za šosy, aby předešel hrozící potyčce.

Výsledkem toho dramatického výstupu nebylo opatření, o něž jsem usiloval — získat kuronská vojska jako zálohy. Z útočného plánu zbyl jen omezený úder z prostoru kolem Choszczna s cílem porazit Rusy severně od Warty a udržet provincii Pomořany i spojení se Západním Pruskem. I o odborné provedení této omezené akce jsem musel těžce bojovat.

Podle mých výpočtů, opřených o zpravodajství o nepříteli generála Gehlena, mohly ruské síly na Odře denně zesílit asi o čtyři divize. Měl-li mít útok vůbec ještě nějaký smysl, musel být veden bleskově rychle, dřív než se přiblíží další ruská vojska a dřív než Rusové zpozorují náš záměr.

Rozhodující přednes o této otázce se konal 13. února v říšském kancléřství. Kromě obvyklého Hitlerova okolí byli přítomni říšský vůdce SS Himmler jako vrchní velitel skupiny armád „Visla“, Oberstgruppenführer Sepp Dietrich[601] od 6. tankové armády a můj nejbližší spolupracovník generál Wenck. Rozhodl jsem se přidělit generála Wencka na dobu útoku Himmlerovi a pověřit ho skutečným řízením operací. Kromě toho jsem byl odhodlán stanovit začátek útoku na 15. února, protože jinak se stával vůbec neproveditelným.

Bylo mi jasné, že jak Hitler, tak Himmler se těmto návrhům postaví na odpor, protože oba měli v podvědomí z toho rozhodnutí strach — jeho provedení muselo Himmlerovu neschopnost odhalit.

Himmler také před Hitlerem zastával názor, že útok musí být ještě odložen, protože malá část munice a pohonných hmot ještě není vyložena a v rukou vojska. Proti tomuto názoru jsem učinil svůj výše naznačený návrh. Narazil na prudký Hitlerův odpor.

[601] Oberstgruppenführer byla nejvyšší hodnost SS. Byla zřízena roku 1942 a odpovídala armádnímu generálplukovníkovi. Nosili ji jen čtyři muži: pokladník NSDAP Franz Xaver Schwarz, Sepp Dietrich a šéf uniformované policie Kurt Daluege, všichni tři jmenovaní 20. dubna 1942, a Paul Hausser od 1. srpna 1944.

Já: „Nemůžeme čekat, až bude vyložen poslední sud benzinu a poslední granát. Do té doby bude Rus příliš silný.“

Hitler: „Vyprošuji si, abyste mi vytýkal, že chci čekat.“

[376] Já: „Nedělám vám vůbec žádné výtky, ale nemá smysl čekat na vyložení posledních zásobovacích zásilek a propásnout tím vhodný okamžik k útoku[602].“

Hitler: „Právě jsem vám řekl, že si vyprošuji, abyste mi vytýkal, že chci čekat.“

Já: „Právě jsem vám hlásil, že vám nechci dělat žádné výtky, ale čekat také nechci.“

Hitler: „Zakazuji vám, abyste mi ještě jednou vytýkal, že chci čekat.“

Já: „Generál Wenck musí být přidělen do štábu říšského vůdce, jinak není záruka, že se útok zdaří.“

Hitler: „Říšský vůdce je dost velký chlap, aby útok vedl sám.“

Já: „Říšský vůdce nemá zkušenost ani vhodný štáb, aby útok vedl samostatně. Přítomnost generála Wencka je k tomu nezbytná.“

Hitler: „Zakazuji vám, abyste mi vytýkal, že říšský vůdce na svůj úkol nestačí.“

Já: „Musím trvat na tom, aby byl generál Wenck přidělen do štábu skupiny armád, aby operace odborně řídil.“

Tak to šlo dvě hodiny v nezmenšené prudkosti. S hněvem zrudlými tvářemi, se zdviženými pěstmi stál přede mnou ten na celém těle se třesoucí muž, bez sebe vzteky a zcela neovládající se. Po každém výbuchu hněvu Hitler přecházel sem a tam po okraji koberce, pak se zase těsně přede mnou zastavil a vmetl mi další výtku. Překřikoval se přitom, oči mu lezly z důlků a žíly na spáncích mu nabíhaly.

[602] Útok z 15.–18. února 1945 nesl jméno „Sonnenwende“ (Slunovrat) a vedla jej 11. tanková armáda SS pod velením SS-Obergruppenführera Felixe Steinera, podřízená skupině armád „Visla“; generál Wenck jej řídil jako zástupce náčelníka generálního štábu, dokud nebyl 17. února těžce zraněn při autonehodě, po níž velení přešlo na generála Krebse. 3. tanková armáda generálplukovníka Rause, jíž Guderian útok přisuzuje, stála v téže skupině armád, útok však nevedla. Jde přitom o tu operaci, kterou si Guderian podle svého líčení vybojoval na Hitlerovi ve scéně ze 13. února; záměna velícího svazku ukazuje, že kapitolu píše po šesti letech z paměti.

Pevně jsem si umínil, že se ničím nedám vyvést z klidu a budu jen stále znovu opakovat své nezbytné požadavky. To jsem teď dělal se železnou důsledností.

Když se Hitler ode mne odvrátil a šel směrem ke krbu, upíral jsem pohled na Lenbachův obraz Bismarckův, visící nad krbem. Hrozivě hleděly oči toho mocného státníka, železného kancléře, na scénu, která se odehrávala u jeho nohou. Ze skrovně osvětleného konce poradního sálu ke mně zářila jeho kyrysnická přilba. „Co to děláte s mou říší?“ tak se ptal jeho pohled. A v zátylku jsem cítil oči Hindenburgovy, jehož bronzová busta oživovala protější stranu místnosti. I ony se ptaly: „Co to děláte s Německem? Co bude s mým Pruskem?“ Bylo to hrozné, ale narovnalo mi to páteř. Zůstal jsem chladný a neotřesitelný. Žádný Hitlerův výbuch nezůstal bez odpovědi. Měl poznat, že mnou jeho běsnění nehne — a poznal to.

Náhle se Hitler před Himmlerem zastavil: „Tak tedy, Himmlere, generál Wenck dnes v noci nastoupí k vašemu štábu a povede útok.“ Šel k Wenckovi a řekl mu, že se má ihned odebrat ke štábu skupiny armád. Usedl na svou židli, vyzval mě, abych si sedl vedle něho, a pravil: „Prosím, pokračujte

[377] ve svém přednesu. Generální štáb dnes vyhrál bitvu.“ Přitom se usmál svým nejlíbeznějším úsměvem. Byla to poslední bitva, kterou jsem vyhrál — a teď už bylo pozdě! Nikdy jsem takovou scénu nezažil. Nikdy jsem neviděl Hitlera běsnit tak docela bez míry.

Po této chmurné episodě v nesmírném dramatu našeho zániku jsem se odebral do předpokoje a usedl k jednomu z malých stolků. Tu ke mně přistoupil Keitel: „Jak můžete Vůdci takhle odporovat? Neviděl jste, jak se rozčiloval? Co bude, jestli ho při takové příležitosti raní mrtvice?“ I vůči Keitelovi jsem zůstal chladný: „Státník musí snést i odpor a pravdu, jinak si to označení nezaslouží.“

Ke Keitelovi se přidali ještě další muži z Hitlerova okolí a měl jsem ještě jednou těžkou pozici, než byly ty úzkostlivé duše uklidněny. Pak jsem po svých průvodcích telefonicky vydal potřebné pokyny k provedení útočné bitvy. Nebylo času nazbyt. Nikdy se nevědělo, jestli nebude vybojované zmocnění v příštím okamžiku odvoláno.

Později mě účastníci té scény ujišťovali, že za celá léta svého působení ve Vůdcově hlavním stanu nikdy takovou Hitlerovu erupci nezažili; tato prý zastínila všechny dřívější.

15. února stála 3. tanková armáda pod velením generálplukovníka Rause připravena k útoku. Ráno 16. února[603] zahájila útok pod osobním dohledem generála Wencka, který byl s mými myšlenkovými postupy přesně obeznámen. Útok dělal 16. a 17. února dobré pokroky a my jsme už nabývali naděje, že by se přes všechny starosti a pochybnosti mohl zdařit a opatřit nám čas k dalším opatřením.

Tu si Wenck, který byl 17. večer na přednesu u Hitlera, kvůli únavě svého řidiče sedl sám za volant svého vozu, přemožen únavou usnul a najel do mostního zábradlí na dálnici Berlín–Štětín. Byl těžce zraněn a dopraven do lazaretu. Jeho výpadkem útok uvázl a už jej nebylo možné znovu rozpohybovat. Wenck vypadl na celé týdny.

Byl nahrazen generálem Krebsem, právě vystřídaným z místa náčelníka štábu u Modela a určeným pro frontové velení.

Krebse jsem dobře znal od goslarských myslivců. Byl to chytrý, vojensky dobře vyškolený důstojník, jemuž ovšem chyběla zkušenost velitele vojsk, neboť byl v celé válce používán jen na místech v generálním štábu. Ve své dlouhé dráze v generálním štábu si osvojil velkou obratnost v úředním jednání, ovšem také velkou přizpůsobivost, která ho vůči muži, jako byl Hitler, činila málo odolným. Kromě toho byl spolu s náčelníkem personálního úřadu pozemního vojska, generálem Burgdorfem, na válečné akademii a tykal si s ním. Burgdorf Krebse brzy vtáhl do svého přátelského kruhu ve Vůdcově hlavním stanu, do okruhu kolem Bormanna a Fegeleina, s nimiž si Krebs nyní rovněž

[378] začal tykat. Tato přátelství ho ke konci toho hrůzného dramatu v říšském kancléřství připravila o duševní svobodu a nezávislost. Dokud jsme spolupracovali, tyto vlivy se neprojevovaly, protože jsem OKH zpravidla zastupoval sám. Po mém propuštění však byly znát.

Krebs dostal při svém prvním hlášení u Hitlera dubovou ratolest k Rytířskému kříži; už zde se ukázal způsob, jakým Burgdorf působil.

O několik dní později jsem se s Krebsem odebral k přednesu u Hitlera. Přišli jsme velmi brzy a ostatní důstojníci ještě nebyli na místě. Hitler nás

[603] Guderian svědky nejmenuje a scéna sama je známa jen z jeho knihy; literatura ji přejímá odtud (např. Andrew Tully, Berlin: The Story of a Battle, 1963). Doložen je výsledek: 13. února 1945 Hitler na Guderianovo naléhání ustoupil a jmenoval generála Wencka náčelníkem štábu skupiny armád „Visla“ se zmocněním vést útok, který Wenck od 16. února osobně řídil.

proto pozval do své malé pracovny. Ukázal na obraz Fridricha Velikého od Graffa, visící nad jeho psacím stolem, a řekl: „Před tímto obrazem vždy čerpám novou sílu, když mě špatné zprávy hrozí srazit k zemi. Podívejte se na ty mocné modré oči, na to velké čelo. Jaká to hlava!“ Mluvili jsme pak o státnických a vojevůdcovských vlastnostech velikého krále, kterého Hitler nade vše ctil a kterému by se byl až příliš rád vyrovnal. Jeho schopnosti bohužel neodpovídaly jeho vůli.

Do této doby spadly sedmdesáté narozeniny říšského vůdce pracovní služby Hierla[604], výtečného starého důstojníka, který svůj úkol ve straně plnil s velkým idealismem a hlubokou mravní vážností. Hierl dostal od Hitlera Německý řád. Večer 24. února strávil u dr. Goebbelse. K tomu prostému jídlu jsem byl pozván i já. Protože jsem si říšského vůdce pracovní služby velmi vážil, přijal jsem. Po jídle následoval už obvyklý letecký poplach. Odebrali jsme se do protileteckého krytu a potkali tam paní Magdu Goebbelsovou a její dobře vychované, milé děti, které jsem při té příležitosti poznal.

Zatímco jsme tam čekali na konec poplachu, vzpomněl jsem si na své rozhovory s dr. Goebbelsem v roce 1943. Teď tu kolem mne seděla ta malá rodina, jejíž štěstí i konec byly spjaty s Hitlerovým osudem. Myšlenka, že jsou jejich dny sečteny, byla tísnivá a nutila k mlčení. To, co dr. Goebbels tehdy tušivě předpověděl, nastalo koncem dubna doslova[605]. Ubohá žena, nevinné děti!

Do této doby spadla dále návštěva maďarské hlavy státu Szálasiho. Hitler jej přijal v mé přítomnosti v ponurém, své výzdoby zbaveném sále říšského kancléřství. Rozhovor zůstal vleklý. Dojem z toho nového muže nedával očekávat žádné činy. Působil jako povýšenec proti své vůli. Spojence jsme už neměli.

[604] Konstantin Hierl (1875–1955), v první světové válce podplukovník, roku 1936 jmenován čestným generálmajorem; od 26. 6. 1935 říšský pracovní vůdce (Reichsarbeitsführer) v čele říšské pracovní služby. U Guderiana „výtečný starý důstojník“, jemuž Hitler k sedmdesátinám 24. 2. 1945 propůjčil Německý řád a který týž večer slavil u Goebbelse, kam byl Guderian přizván. V denacifikaci roku 1948 zařazen jako hlavní vinník; délka trestu se v pramenech rozchází mezi třemi a pěti lety pracovního tábora.

[605] Guderianova věta míří na 1. květen 1945: toho dne dali manželé Goebbelsovi v bunkru pod říšským kancléřstvím zabít všech svých šest dětí a sami pak v zahradě kancléřství spáchali sebevraždu. Sovětští vojáci nalezli jejich těla 2. května 1945.

Spojenecká letecká válka napáchala v uplynulých měsících v Německu vzrůstající spoušť. Zbrojní průmysl těžce utrpěl. Obzvlášť nepříjemně byla pociťována ztráta hydrogenačních závodů,

[379] na jejichž činnosti záviselo hlavně naše zásobování pohonnými hmotami. 13. ledna byl rozbombardován hydrogenační závod v Policích u Štětína. 14. ledna následovaly ropná zařízení u Magdeburku, Derbenu, Ehmenu a Braunschweigu, Leunské závody a závod na pohonné hmoty v Mannheimu, 15. ledna benzolové závody u Bochumu a Recklinghausenu. 14. ledna byl kromě toho zničen ropný závod Heide v Holštýnsku. Podle německých hlášení přitom Spojenci ztratili 57 letadel, Němci však 236.

Výpadek většiny našich závodů na pohonné hmoty omezil německé vedení na ropná ložiska u Zistersdorfu v Rakousku a u Balatonu v Maďarsku. Tato skutečnost zčásti vysvětluje jinak nepochopitelné Hitlerovo rozhodnutí přepravit hlavní síly uvolněné na západě do Maďarska — aby zachoval zbytek těžby surové ropy, stejně důležité pro tanky jako pro letectvo, a maďarské rafinerie.

Situace v Maďarsku se stala krajně napjatou nejen vojensky, nýbrž i politicky, příměřím s Rusy uzavřeným 20. ledna 1945, které Maďary zavazovalo vyslat 8 pěších divizí po boku Rusů do boje proti Německu.

Do konce ledna se sbory generálů Nehringa a von Sauckena probojovaly zpět přes Kalisz. 1. února dosáhli Rusové Odry u Kostrzyna; pronikli až do prostoru západně od Chełmna a od Elblągu. 2. února padla Toruň. 3. února pronikl protivník kolem statečně bráněné Piły do Zadních Pomořan. 5. února byla ztracena Kuronská kosa. Bojovalo se o Poznaň, Frankfurt nad Odrou a Kostrzyn. V Pomořanech postupovali Rusové mezi Pyrzycemi a Wałczem.

Od 6. února se rozvinuly boje ve městě Poznani. Rusové získali u Kostrzyna předmostí přes Odru. 8. února byly jejich útoky u Pyrzyc a Choszczna odraženy, ale boje v tomto prostoru pokračovaly ještě celé dny.

Od 10. února útočil protivník západně od Visly u Świecia a Grudziądze. 12. února byl ztracen Elbląg.

Spojenecké letecké útoky na německé ropné závody a četná města pokračovaly. Zvláště Berlín pocítil sílu těchto útoků.

13. února jsme ztratili Świecie na Visle, mnoho prostoru v Pomořanech a — na nejzazším pravém křídle v Maďarsku — budínský hrad. 15. února padly Chojnice, Piła a Tuchola, 16. února Zielona Góra, Lubsko a Żary. Vratislav byla obklíčena. 18. února postihl týž osud Grudziądz. 21. února padl Tczew.

Naproti tomu se ve dnech mezi 17. a 22. únorem podařilo skupině armád „Jih“ odstranit ruské předmostí přes Hron. Tento úspěch byl zásluhou prozíravého vedení vrchního velitele skupiny armád,

[380] generála Wöhlera, o němž Hitler po přednesu o útočném plánu řekl: „Ten Wöhler sice není nacionální socialista, ale je to aspoň chlap!“

24. února jsme ztratili Poznaň a Choszczno. 28. února následovaly Człuchów, Czarne, Bobolice a Biały Bór v Zadních Pomořanech, 1. března Szczecinek.

Finsko vyhlásilo 3. března říši válku.

Toho dne zaútočila německá vojska u Lubania ve Slezsku, aby znovu získala jediné železniční spojení východně od Krkonoš mezi Berlínem a Slezskem. Útok do 8. března postupoval úspěšně, měl však jen místní význam.

Už 4. března dosáhli Rusové u Koszalinu a Kolobřehu Baltského moře. Celé Zadní Pomořany byly nyní ztraceny.

Způsob, jakým Rusové vedli válku v německých provinciích, byl nepopsatelně ukrutný. Část uprchlických kolon jsem viděl na vlastní oči. Četné zprávy očitých svědků ležely jak u OKH, tak u ministerstva propagandy.

Tu mě státní tajemník Naumann[606] z ministerstva propagandy požádal jménem dr. Goebbelse, abych o těchto metodách promluvil před domácím i zahraničním tiskem[607] a podal proti ruským násilnostem protest. Této

[606] Werner Naumann (1909–1982), státní tajemník ministerstva propagandy, kterého Hitler závětí z 29. 4. 1945 určil Goebbelsovým nástupcem. U Guderiana na s. 380 žádá jménem Goebbelsovým o jeho vystoupení před tiskem. Z bunkru 1. nebo 2. 5. 1945 utekl a zajetí unikl; v lednu 1953 ho Britové zatkli jako hlavu neonacistického „Naumannova kroužku“, odsouzen nikdy nebyl.

[607] Guderian píše, že vystoupil „před domácím i zahraničním tiskem“ (vor der in-und ausländischen Presse); o rozhlasovém projevu mluví teprve u Naumannovy druhé, „opakované“ žádosti o deset dní později — a právě to „opakované“ by naopak napovídalo, že vysíláním bylo i to první vystoupení. Goebbels si k 6. březnu 1945 zapsal do deníku jen „Presseempfang“, tedy přijetí tisku. Anglická zpracování (Macksey, Hart) mluví o rozhlasovém vysílání, v primárním pramenu to doloženo není. Text knihy je v tomto bodě dvojznačný a edice to nerozhoduje.

prosbě jsem 6. března vyhověl, protože jsem chtěl aspoň učinit pokus zmírnit utrpení německých lidí apelem na rytířskost našich protivníků. Do své výzvy jsem zahrnul i anglosaský letecký teror. Mé zoufalé volání bohužel úspěch nemělo.

Guderian předává Zlatou sponu za boj zblízka, březen 1945

autor neznámý, Bild 183-J28838 · CC BY-SA 3.0 de

Lidskost a rytířskost v oněch měsících vyhasly. Fúrie nevýslovné odvetné války zuřila dál, a když Naumann o deset dní později požádal o nový rozhlasový projev, odmítl jsem a nechtěl jsem se ještě jednou marně před veřejností řečnicky projevovat. Svému ubohému národu jsem už nemohl dávat naději.

Téhož 6. března pronikli Spojenci na západě hluboko do vnitřního města Kolína nad Rýnem. Na východě postupovali Rusové na Štětín.

7. března prolomily západní mocnosti německou frontu směrem na Koblenz. Na východě padl Grudziądz. Obsazování Pomořan Rusy postupovalo nezadržitelně.

8. března se západním protivníkům podařilo zmocnit se nepoškozeného rýnského mostu u Remagenu. Ke zničení tohoto důležitého přechodu nedošlo pro nedostatek prostředků. Hitler zuřil a žádal oběti. Pět důstojníků bylo na základě stanného práva zastřeleno.

9. března dosáhli Rusové východního břehu Odry po obou stranách Štětína. Jedno předmostí se podařilo udržet.

[381] V Maďarsku dosáhl náš konečně zahájený útok počátečních úspěchů. Jarní obleva, která tam už panovala, však ztěžovala postup tanků v rozmoklé půdě, takže tomu útoku nebylo možné přiznávat velké vyhlídky. Severně od Balatonu dokázal ještě získat nějaký terén, zatímco jižně od něj brzy uvázl.

12. březen přinesl pouliční boje ve Vratislavi.

Letecká válka zuřila nezmenšenou silou. Berlín byl bombardován dvacet nocí po sobě.

13. března vnikli Rusové do kostrzyńského Nového Města. Dosáhli Gdaňského zálivu a Pucku. Náš vlastní útok v Maďarsku dělal pokroky. Ale vzhledem k celkové situaci, rychle spějící ke katastrofě, neznamenal už tento skrovný úspěch nic.

Nakonec vyhlídka na průrazný úspěch zmizela docela. Teď selhala i dosud dobrá bojová morálka divizí SS. Pod ochranou stále ještě statečně bojujících tanků ustupovaly celé jednotky v sevřeném celku proti svému rozkazu. Na tyto divize se už nedalo spolehnout.

U Hitlera bylo hlášení o tomto chování poslední kapkou. Upadl ve strašný hněv a nařídil divizím, mezi nimi své Leibstandartě, strhnout ruká-

vové pásky s jejich jmény. S tímto rozkazem mě chtěl poslat do Maďarska. Ten úkol jsem však odmítl a navrhl mu, aby jím pověřil právě přítomného říšského vůdce SS — přímého a za kázeň odpovědného nadřízeného Waffen-SS — a nechal ho podívat se po pořádku v Maďarsku samotném. Ten dosud odmítal jakýkoli vliv pozemního vojska na své svazky; teď se kroutil, ale nic jiného mu nezbylo, tím spíš, že já jsem měl na práci důležitější věci. Mnoho lásky si při té příležitosti u své Waffen-SS nezískal.

Ve všech těch nesnázích se jedné noci objevil u Hitlera říšský organizační vedoucí dr. Ley[608] a učinil nový návrh: nabídl, že z politických funkcionářů NSDAP, kteří se na západě uvolňují, vytvoří Freikorps: „Nejméně 40 000 mužů fanatických bojovníků je jisto, můj Vůdce. Tito muži udrží Horní Rýn a průsmyky Černého lesa. Na to se můžete spolehnout. Dovolte, můj Vůdce, aby tento vybraný Freikorps nesl vaše hrdé jméno a jmenoval se ‚Freikorps Adolf Hitler'. Náčelník generálního štábu musí okamžitě dodat 80 000 útočných pušek!"

Protože jsem byl o ceně toho nového útvaru přesvědčen méně než dr. Ley, požádal jsem ho, aby mi nejprve sdělil počet skutečně shromážděných bojovníků; pak bych uviděl, jak je vyzbrojit. Už jsem o něm neslyšel. Hitler neřekl vůbec nic. Pravděpodobně už svému organizačnímu vedoucímu také mnoho nedůvěřoval.

Stále ještě držely Vratislav, Hlohov, Kolobřeh, Gdaňsk, Královec. Před Štětínem zuřily těžké boje. Tu dal Hitler vrchního velitele 3. tankové

[382] armády, generálplukovníka Rause, jednoho dne přijít k osobnímu přednesu, aby se informoval o situaci a bojové hodnotě 3. tankové armády. Raus začal svůj přednes vylíčením celkové situace. Hitler ho přerušil: „O celkové situaci jsem v obraze. Chtěl bych od vás slyšet podrobnosti o bojové hodnotě vašich divizí." Raus nyní podal podrobnosti, z nichž bylo poznat, že osobně zná každý kout své armádní fronty a dokáže přesně posoudit každý svazek. Byl jsem jeho přednesu přítomen a shledal jsem jej vynikajícím. Když skončil, Hitler ho propustil bez komentáře.

Sotva Raus opustil bunkr říšského kancléřství, v němž se přednes konal, obrátil se Hitler ke Keitelovi, Jodlovi a ke mně a zvolal: „To byl mizerný

[608] Robert Ley (1890–1945), říšský vedoucí NSDAP a vůdce Německé pracovní fronty; v knize na s. 381 (Freikorps, jímž ho Hitler 28. 3. pověřil) a na s. 408. Obžalován před Mezinárodním vojenským tribunálem a v noci z 24. na 25. 10. 1945 se oběsil v cele, ještě než proces začal.

přednes. Ten muž mluvil přece jen o maličkostech. Podle řeči je to takový Východní Prus nebo Berlíňan. Ten musí být okamžitě vystřídán!“

Odvětil jsem: „Generálplukovník Raus je jeden z našich nejlepších tankových generálů. Vy, můj Vůdče, jste mu vzal slovo, když chtěl referovat o celkové situaci, a nařídil jste mu podat podrobnosti o svých divizích. A pokud jde o jeho krajanství, Raus je Ostmärker[609], váš krajan, můj Vůdče!“

Hitler: „To je vyloučeno. Takový žádný Ostmärker být nemůže.“

Jodl: „Ale ano, ale ano, můj Vůdče, to docela dobře být může. Mluví jako herec Moser[610].“

Já: „Prosím, uvažte, než se rozhodnete, že generálplukovník Raus dokázal, že svou armádní frontu přesně zná, že o každé divizi mohl referovat z vlastního pozorování, že v dlouhé válce bojoval jen s vyznamenáním a že je — jak už řečeno — jeden z našich nejlepších tankových generálů!“

Hitler zůstal u svého nepříznivého mínění. Má poznámka, že nemáme přebytek dobrých generálů, nebyla nic platná. Raus byl zbaven velení. Opustil jsem rozhořčen místnost a vyhledal Rause, abych svého kamaráda připravil na bezpráví, které se mu jeho krajan Hitler chystal způsobit a jemuž jsem nedokázal zabránit.

Rause nahradil generál von Manteuffel, který se po nezdaru ardenské ofenzivy a po odsunu četných tankových svazků ze západní fronty stal pro východ použitelným.

Mezitím se ministerstvo zahraničí zjevně přece jen — byť příliš pozdě — rozhodlo navázat jednání se západními mocnostmi prostřednictvím neut-

[609] „Ostmärker“ znamená Rakušan. Po připojení Rakouska v březnu 1938 se země úředně jmenovala Land Österreich, nacistická propaganda pro ni však užívala jména Ostmark podle středověké Východní marky. Zákonem s účinností od 1. května 1939 bylo Rakousko rozděleno na sedm říšských žup a 8. dubna 1942 bylo označení Ostmark úředně zrušeno a nahrazeno souborným „alpské a dunajské župy“, protože příliš připomínalo bývalý rakouský stát; v hovoru však zůstalo. Guderianova poznámka stojí na tom, že Hitler sám byl rodem Rakušan: narodil se 20. dubna 1889 v Braunau am Inn.

[610] Hans Moser (1880–1964), vlastním jménem Johann Julier, byl vídeňský komik; hrál ve více než sto padesáti filmech, většinou drobné lidi — sluhy, číšníky, vrátné — a byl proslulý nezřetelným mumláním v mírném vídeňském dialektu. Jodlova replika tedy míří na přízvuk, ne na herecké nadání. Guderian k tomu dodává, že Raus je „Ostmärker“, Hitlerův krajan: generálplukovník Erhard Raus (1889–1956) se narodil ve Wolframitzi na Moravě (dnes Olbramovice) a byl rakousko-uherský důstojník, vyškolený v důstojnické škole v Brně. Velení 3. tankové armády pozbyl 10. března 1945; nahradil jej generál von Manteuffel.

rální mocnosti. Jistý dr. Hesse[611], Ribbentropův důvěrník, se objevil ve Stockholmu, ale neměl úspěch. Pověst o tom však znovu přivedla do hry mého zahraničněpolitického poradce dr. Barandona i mne a rozhodli jsme se, že se mám pokusit vyhledat říšského vůdce SS Himmlera a vyzvat ho, aby využil svých mezinárodních styků

[383] přes Červený kříž nebo pátrací službu k tomu, aby se učinil konec stále nesmyslnějšímu vraždění.

Himmler při ofenzivě z prostoru kolem Choszczna po Wenckově výpadku naprosto selhal. Poměry v jeho velitelství se stále zhoršovaly. Nedostával jsem od jeho fronty pravdivá hlášení a nikdy jsem neměl jistotu, že budou rozkazy OKH provedeny. Proto jsem v polovině března jel do jeho hlavního stanu u Prenzlau, abych se zorientoval.

Himmlerův náčelník štábu Lammerding mě přivítal u vchodu do štábu slovy: „Nemůžete nás zbavit našeho vrchního velitele?“ Řekl jsem Lammerdingovi, že to je vlastně věc SS.

Na svou otázku po říšském vůdci jsem se dozvěděl, že Himmler onemocněl chřipkou a nachází se v sanatoriu Hohenlychen v péči svého osobního lékaře, profesora Gebhardta[612]. Jel jsem tam ihned, zastihl Himmlera v obstojném zdraví a zjistil, že by mne lehká rýma nebyla přiměla opustit v tak napjaté situaci své vojsko.

Pak jsem tomu mocipánovi SS vyložil, že ve své osobě spojuje množství nejvyšších říšských úřadů: posty říšského vůdce SS, šéfa německé policie, říšského ministra vnitra, vrchního velitele náhradního vojska a konečně vrchního velitele skupiny armád „Visla“. Každý z těchto úřadů vyžaduje celého

[611] Dr. Fritz Hesse (životní data nedohledána), před válkou tiskový rada německého velvyslanectví v Londýně a Ribbentropův poradce pro Anglii. Z Ribbentropova pokynu přednesl v březnu 1945 ve Stockholmu nabídku míru — hranice z roku 1939 a společný britsko-americko-německý postup proti Rusku —, kterou švédský prostředník Gunnar Carlsson odmítl předat jako absurdní; o své misi sám napsal v knize Das Spiel um Deutschland. Nejde o Rudolfa Heße, ani o berlínského Fritze Hesseho z okruhu Bauhausu.

[612] Karl Franz Gebhardt (1897–1948), SS-Gruppenführer, Himmlerův přítel z mládí a od roku 1938 jeho osobní lékař; od 1. listopadu 1933 vedl sanatorium Hohenlychen. Guderian jej uvádí jen jako „Himmlerova osobního lékaře, profesora Gebhardta“. Od 20. července 1942 prováděl tam a v Ravensbrücku na vězeňkyních smrtící pokusy: lámal jim nohy a infikoval rány, aby prokázal neúčinnost sulfonamidů, a pokoušel se přenášet údy zabitých vězňů na raněné vojáky. V norimberském procesu s lékaři byl 20. srpna 1947 odsouzen k smrti a 2. června 1948 v Landsbergu oběšen. Po válce tvrdil, že se 23. dubna 1945 stal prezidentem Německého Červeného kříže; německá literatura to má za účelové tvrzení.

muže, tím spíš ve vážných válečných časech, a třebaže ho mám za schopného lecčeho, přesahuje přece jeho zatížení úřady síly jednotlivce. Mezitím prý už asi nahlédl, že není tak snadné velet vojskům na frontě. Navrhuji mu proto, aby se vzdal vrchního velení nad skupinou armád a stáhl se ke svým ostatním úřadům.

Himmler už nebyl tak sebejistý jako dřív. Zakolísal: „To Vůdci říci nemohu. Neschválí mi to." Spatřil jsem svou příležitost: „Pak mi dovolte, abych mu to řekl já." Teď musel Himmler souhlasit.

Ještě téhož večera jsem Hitlerovi navrhl zbavit přetíženého Himmlera jeho velení a na jeho místo jmenovat vrchním velitelem skupiny armád „Visla" generálplukovníka Heinriciho, dosavadního vrchního velitele 1. tankové armády v Karpatech. Nevrle bručе Hitler souhlasil. 20. března byl Heinrici jmenován.

Co mohlo laika, jako byl Himmler, přimět, aby se tlačil k vojenskému velení? Že nerozuměl vojenským věcem, bylo jasné jemu i nám všem, patrně i Hitlerovi. Jak tedy k tomu došel? Zřejmě ho trýznila bezmezná ctižádost. Především toužil po Rytířském kříži. A pak podceňoval — stejně jako Hitler — vlastnosti nutné pro velitele vojsk. Postaven poprvé před úkol viditelný celému světu, při němž nebylo možné zůstat za kulisami a lovit v kalných vodách, musel tento muž selhat. Bylo od něho nezodpovědné, že se k takovému úkolu vnucoval; a nezodpovědné od Hitlera, že mu jej svěřil.

[384] V těch dnech mě vyhledal Speer, který sledoval průběh událostí stále skeptičtěji. Přinesl zprávu, že Hitler má v úmyslu dát před příchodem nepřítele zničit všechny továrny, vodárny a elektrárny, dráhy a mosty. Speer právem poukázal na to, že toto šílenství musí mít za následek hromadnou bídu a umírání obyvatelstva, jaké nemá ve světových dějinách obdoby. Požádal mě o součinnost při odvracení tohoto záměru.

Rád jsem mu ji přislíbil a ihned se dal do práce na návrhu rozkazu, který vyznačoval linie odporu, jež je třeba na celém říšském území držet, a dovoloval ničení jakéhokoli druhu jen v předpolí těchto několika obranných linií. V ostatním Německu nemělo být zničeno vůbec nic. Všechna zařízení sloužící zásobování obyvatelstva a jeho dopravě do zaměstnání obyvatelstva měla zůstat zachována.

Příštího dne jsem s tímto návrhem šel k Jodlovi, který musel být přibrán, protože šlo o záležitost týkající se celé branné moci. Jodl návrh Hitlerovi

přednesl, bohužel aniž mě k tomu přednesu přizval. Když jsme se nazítří opět viděli a já se ho zeptal na jeho stanovisko, dal mi přečíst Hitlerův rozkaz, který obsahoval pravý opak toho, oč jsme se Speerem usilovali.

Abych dal představu o zřetelné řeči Speerově, cituji z memoranda, které 18. března 1945 předložil Hitlerovi[613], když chtěl se mnou zabránit zničení mostů a továren:

> „Musí být zajištěno, že nikdo nebude oprávněn ničit průmyslová zařízení, uhelné doly, elektrárny a jiná zásobovací zařízení, jakož i dopravní zařízení a vnitrozemské vodní cesty, bude-li boj dále přenesen na říšské území. Vyhozením mostů do povětří v zamýšleném rozsahu by byla dopravní zařízení zničena důkladněji, než to dokázaly letecké útoky posledních let. Jejich zničení znamená odstranění veškeré další možnosti života německého národa…“

> „Nemáme právo podnikat v tomto stadiu války ze své strany ničení, které by mohlo zasáhnout život národa. Chtějí-li protivníci tento národ, který bojoval s jedinečnou statečností, zničit, pak ať tato dějinná hanba padne výhradně na ně. Máme povinnost ponechat národu všechny možnosti, které mu ve vzdálenější budoucnosti mohou znovu zajistit novou výstavbu.“*

Hitlerův názor na toto Speerovo memorandum, s jehož obsahem jsem se ztotožňoval, vyvrcholil ve slovech: „Prohraje-li se válka, bude ztracen i národ. Tento osud je neodvratný. Není nutné brát ohled na základy, které národ potřebuje k primitivnímu dalšímu životu. Naopak, je lépe zničit i tyto věci,

* *Citováno podle norimberského protokolu z jednání z 20. června 1946.*

[385] neboť národ se ukázal být tím slabším a budoucnost pak náleží výhradně silnějšímu národu východnímu. Co po boji zbude, jsou beztak jen méněcenní, neboť ti dobří padli!“*

[613] Guderian zde nepíše z paměti, nýbrž opisuje z tisku. Speerova zpráva je datována 15. březnem 1945 a Hitlerovi ji Speer předal 18. března; přiložil k ní návrh vůdcovského výnosu, který by ničení zakázal a provedení uložil jemu samému. Hitler z něj do rozkazu z 19. března nepřevzal nic. Poznámka pod čarou odkazuje na jednání Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku dne 20. června 1946, kdy Speer vypovídal jako obžalovaný a při výslechu své dokumenty předkládal. Bormannův rozkaz z 23. března byl do protokolu zaveden téhož dne.

Tyto otřesné výroky padly několikrát[614]. Dostalo se mi také příležitosti je slyšet a odpověděl jsem na to Hitlerovi, že německý národ zůstane naživu a podle neměnných zákonů přírody také naživu zůstane, i kdyby ono ničení bylo provedeno — že však zmučenému národu působí nová, odvratitelná utrpení, provede-li své záměry.

Přes to všechno byl 19. března 1945 vydán rozkaz ke zničení[615], po němž 23. března následoval Bormannův rozkaz k provedení. Ničení bylo svěřeno gauleiterům jakožto říšským komisařům obrany. Branná moc je odmítla.

Bormann nařídil odsunout obyvatelstvo ohrožených území do nitra říše, nebo — nebude-li to možné — dát je odpochodovat. Provedení tohoto rozkazu by bylo mělo za následek nesmírnou katastrofu, neboť nebyla učiněna žádná zásobovací opatření.

Vojenská místa se proto spolu se Speerem snažila zabránit provedení tohoto šíleného rozkazu. Buhle zabránil vydávání trhavin, takže ničení nemohlo být plně provedeno. Speer objížděl velitelská místa a objasňoval jim následky, které uposlechnutí rozkazu musí mít. Nedokázali jsme sice zabránit všemu, ale míru škod jsme přece jen podstatně snížili.

[614] Hitlerova slova, která kniha cituje, nejsou záznamem jeho řeči. Pocházejí z dopisu, jímž Speer 29. března 1945 Hitlerovi odpověděl a v němž jeho výroky reprodukoval: prohraje-li se válka, bude ztracen i národ a tento osud je neodvratný; budoucnost že pak náleží výhradně silnějšímu národu východnímu a kdo zůstane, jsou beztak jen méněcenní, neboť ti dobří padli. Tento dopis byl přečten na norimberském jednání 20. června 1946 a odtud je Guderian přebírá. Že táž slova slyšel také sám a odporoval jim, tvrdí vedle toho jen on.

[615] Rozkaz z 19. března 1945 nesl úřední název Zerstörungsmaßnahmen im Reichsgebiet (Opatření ke zničení na říšském území) a do dějin vešel jako „Nerův rozkaz“, podle císaře, jemuž tradice přisuzuje zapálení Říma; Guderian toho vžitého názvu neužívá. Rozkaz sám ničení rozdělil jinak, než to podává kniha: vojenským velitelstvím uložil zařízení vojenská, dopravní a spojovací, gauleiterům jako říšským komisařům obrany průmyslová a zásobovací zařízení a ostatní hmotné hodnoty, a vojsku nařídil, aby jim bylo nápomocno. Výnosy z 30. března a 7. dubna 1945 pak ničení zmírnily na ochromení a provedení uložily Speerovi.

XII. KONEČNÁ ROZTRŽKA

386

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

15. března zažil hlavní stan OKH těžký bombardovací útok, který trval přes pětačtyřicet minut a v husté koncentraci vysypal na náš malý tábor celou bombovou zásobu jedné letecké flotily — takovou, jaká by jinak stačila na velké město. Nuže, byli jsme nesporně vojenským cílem a nemohli jsme si stěžovat, že si nás nepřítel vyhledal.

Když v poledních hodinách zazněly sirény, odebral jsem se jako obvykle na své velitelské stanoviště a ke své práci. Má žena, která u mne jako vyhnankyně z Warthegau pro nedostatek jiného útočiště se svolením Hitlerovým pobývala, viděla u poddůstojníka, který sledoval na mapě kurs útočníků, že proud bombardérů od Brandenburgu nad Havolou nepokračoval jako obvykle na Berlín, nýbrž odbočil přímo na Zossen. Měla duchapřítomnost přinést mi tu zprávu ihned.

Neprodleně jsem nařídil všem oddělením vyhledat protiletecké kryty a právě jsem dosáhl svého vlastního sklepa, když dopadly první bomby. Následkem tohoto varování na poslední chvíli zůstaly naše ztráty potěšitelně nízké.

Jen operační oddělení mého varování nedbalo. Tak se stalo, že generál Krebs a někteří jeho spolupracovníci byli více či méně těžce zraněni. Krebsovi byla proražena spánková tepna; když jsem ho několik minut po detonaci vyhledal, zhroutil se mi před očima v bezvědomí. Musel být dopraven do lazaretu a vypadl na několik dní ze služby.

V tomto stavu jsem přijal Heinriciho, když se před převzetím svého nového velení nad skupinou armád „Visla“ dostavil do Zossenu. Jeho prvním úkolem mělo být vyproštění malé pevnosti Kostrzyn, obklíčené Rusy. Hitler chtěl tento úkol vyřešit útokem pěti divizí z malého předmostí, které nám ještě zbylo u Frankfurtu nad Odrou. Pokládal jsem tento útok za beznadějný a dával jsem jako prvnímu kroku přednost odstranění ruského předmostí

u Kostrzyna a vytvoření bezprostředního spojení s posádkou. Kvůli tomuto názorovému rozdílu došlo k opakovaným střetnutím s Hitlerem.

Velitelem pevnosti, jejíž objekty pocházely ještě z doby Fridricha Velikého, byl v té době již z Varšavy známý policejní generál Reinefarth[616] — dobrý policejní úředník, ale žádný generál.

Než však došlo k protiútoku, je třeba vylíčit ještě jednu episodu, která se odehrála v říšském kancléřství a ležela na poli politickém. Bylo to patrně 21. března, kdy jsem v pokračování svého s dr. Barandonem

[387] stanoveného záměru vyhledal Himmlera, abych k dosažení příměří uvedl v činnost styky říšského vůdce SS s neutrálními státy.

Zastihl jsem Himmlera v zahradě říšského kancléřství na procházce mezi troskami s Hitlerem. Hitler mě spatřil a zavolal si mě k sobě, aby se zeptal, co si přeji. Řekl jsem mu, že si chci s Himmlerem promluvit. Nato se Hitler vzdálil a měl jsem říšského vůdce pro sebe.

Suchými slovy jsem mu řekl to, co už dávno věděl: „Válku už vyhrát nelze. Teď už jde jen o to, neprodleně skoncovat s nesmyslným vražděním a bombardováním. Vy jste kromě Ribbentropa jediný, kdo ještě udržuje styky s neutrální cizinou. Poté co říšský ministr zahraničí odmítl předložit Vůdci návrhy na jednání, musím vás požádat, abyste svých styků využil, šel se mnou k Hitlerovi a zasadil se o uzavření příměří."

Himmler odvětil: „Milý generálplukovníku, na to je ještě příliš brzy!"

Já: „Nerozumím vám. Není už za pět minut dvanáct, nýbrž už je pět minut po dvanácté. Jestliže nebudeme jednat teď, nebude to už vůbec k ničemu. To opravdu nevidíte, jak žalostnou se stala naše situace?"

Rozmluva šla ještě nějakou dobu sem a tam, ale bez výsledku. S tím mužem nebylo nic pořídit; bál se Hitlera.

[616] Heinz Reinefarth (1903–1979), SS-Gruppenführer a generálporučík policie; 1942–1943 generální inspektor správy v Protektorátu Čechy a Morava, 1944–1945 vyšší velitel SS a policie v Říšské župě Wartheland. V srpnu 1944 vedl z Himmlerova příkazu potlačení Varšavského povstání; jeho bojová skupina se od 5. srpna podílela na masovém vraždění civilistů na varšavské Woli a doložena je jeho hlášená věta, že má víc zajatců než munice k jejich zabití. Odsouzen nebyl nikdy — vydání Polsku britské a americké úřady opakovaně odmítly a německá justice řízení zastavila; v prosinci 1951 byl zvolen starostou Westerlandu na Syltu a v letech 1962–1967 zasedal ve šlesvicko-holštýnském zemském sněmu. Od ledna do března 1945 velitel pevnosti Kostrzyn, kde ho Guderian poznal jako „dobrého policejního úředníka, ale žádného generála".

Večer po přednesu o situaci mě Hitler zadržel: „Vidím, že se vaše srdeční potíže zhoršily. Musíte si okamžitě vzít čtyři týdny zotavovací dovolené.“ To by mi bylo velmi vítaným řešením mého osobního problému, ale kvůli situaci ve svém štábu jsem tu nabídku přijmout nemohl. Odpověděl jsem proto:

„V tuto chvíli nemohu své místo opustit, protože nemám zástupce. Wenck se ještě nezotavil ze svého zranění. Krebs byl při nepřátelském leteckém útoku 15. března těžce zraněn a dosud není schopen práce. Operační oddělení je zatýkáním, které jste nařídil po pádu Varšavy, tak jako tak dosud ve své výkonnosti omezeno. Okamžitě se pokusím sehnat vhodného zástupce a pak na dovolenou půjdu.“

Zatímco jsme ještě mluvili, byl ohlášen Speer k přednesu. Hitler mu dal vyřídit, že ho dnes přijmout nemůže. Znovu přišel jeho téměř stereotypní výbuch: „Pokaždé, když se mnou chce někdo mluvit mezi čtyřma očima, má pro mě něco nepříjemného. Už nesnesu žádné Jobovy zvěsti. Jeho memoranda začínají větou: Válka je prohraná! — a on mi to chce jen opakovat. Jeho memoranda už odjakživa ukládám do trezoru, aniž bych je četl.“ Speerovi bylo naznačeno, aby přišel znovu za tři dny.

V těch těžkých březnových dnech se odehrály ještě leckteré rozmluvy, které si zasluhují pozornost. Tak se Hitler jednoho večera rozzuřil nad vysokým počtem zajatců, který hlásili západní Spojenci: „Na

[388] východní frontě se muži bijí mnohem lépe. Že na západě tak rychle kapitulují, je jen vinou té pitomé ženevské konvence, která jim po zajetí zaručuje mírné zacházení. Musíme tu pitomou konvenci vypovědět!“

Jodl s velkou energií odporoval tomuto divokému a nesmyslnému rozhodnutí a dosáhl — podporován mnou —, že se ho Hitler vzdal. Jodl také zabránil tomu, aby Hitler jmenoval vrchním velitelem jedné skupiny armád generála, který musel být krátce předtím pro hrubé nesrovnalosti potrestán a propuštěn.

Jodl nyní také připustil, že generální štáb musí být veden jednotně a že jeho dosavadní stanovisko k této otázce bylo chybné. Zdálo se, že v poslední hodině vidí věci ostřeji a probouzí se z letargie, která ho po stalingradské katastrofě postihla.

Zatímco západní protivníci 23. března dosáhli Rýna všude na jeho horním a středním toku a severně od ústí Ruhry na široké frontě jej překročili

na dolním toku, podařil se na východě Rusům průlom u Opolí v Horním Slezsku.

24. 3. překročili Američané Horní Rýn a postupovali na Darmstadt a Frankfurt. Na východě pokračovaly prudké boje o Gdaňsk. U Kostrzyna Rusové zaútočili.

26. března začala nová ruská ofenziva v Maďarsku. Náš pokus obnovit spojení s Kostrzynem ztroskotal.

27. března vnikly Pattonovy tanky do předměstí Frankfurtu nad Mohanem. Prudké boje se rozvinuly u Aschaffenburgu.

Toho dne se Hitler při poledním přednesu rozčilil nad ztroskotáním našeho protiútoku u Kostrzyna. Jeho výtky se týkaly hlavně vrchního velitele 9. armády, generála Busseho. Ten prý nasadil na přípravu útoku příliš málo dělostřelecké munice. V první světové válce ve Flandrech se prý na takové akce vynakládal desetinásobek.

Prokázal jsem mu, že Bussemu nebylo přiděleno více munice, a tedy jí ani víc nasadit nemohl. „Pak jste se o to měl postarat vy!“ křikl na mě. Dal jsem mu čísla, která mi byla přidělena z celkové výroby, a prokázal, že Busse dostal celou mou zásobu. „Pak tedy selhalo vojsko!“ Poukázal jsem na velmi vysoké ztráty zúčastněných divizí, které dokazovaly, že vojsko splnilo svou povinnost s největší obětavostí. Přednes skončil těžkou rozladou.

Po návratu do Zossenu jsem si ještě jednou ověřil čísla o nasazení munice, ztrátách a výsledcích zúčastněných vojsk a napsal Hitlerovi zřetelnou zprávu, s níž jsem na večerní poradu vyslal generála Krebse — neboť jsem neměl chuť na další bezvýsledné střetnutí s Hitlerem. Krebs měl za úkol vymoci mi na příští den, 28. března, povolení k

[389] cestě na frontu do frankfurtského předmostí. Chtěl jsem se tam osobně přesvědčit, zda je Hitlerův záměr zaútočit z toho úzkého předmostí pěti divizemi k vyproštění Kostrzyna východně od Odry vůbec proveditelný. Mé námitky dosud nedokázaly Hitlerův záměr zvrátit.

Pozdě v noci se Krebs vrátil z Berlína do Zossenu. Přinesl Hitlerův zákaz mé jízdy do Frankfurtu a rozkaz dostavit se spolu s generálem Bussem 28. března v poledne k „situační poradě“. Hitler se nad mou zprávou, kterou pocítil jako poučování, rozzlobil. Přednes o situaci tedy sliboval být pořádně bouřlivý.

28. března 1945 ve 14 hodin se v úzkém bunkru říšského kancléřství shromáždil obvyklý kruh, k tomu generál Busse. Hitler se objevil. Busse byl vyzván, aby referoval. Po několika větách Hitler generála přerušil a vytkl mu tatáž opomenutí, o nichž jsem se předchozího dne domníval, že jsem je vyvrátil. Po dvou třech větách mě popadl hněv.

Přerušil jsem ze své strany Hitlera a poukázal na své ústní a písemné zprávy z 27. března: „Dovolte, abych přerušil. Včera jsem vám ústně i písemně zevrubně přednesl, že generál Busse není vinen nezdarem útoku u Kostrzyna. 9. armáda nasadila k útoku munici, která jí byla přidělena. Vojsko splnilo svou povinnost. Dokazují to jeho neobvykle vysoké ztráty. Prosím proto, aby se generálu Bussemu nečinily žádné výtky."

Nato Hitler: „Prosím všechny pány, aby opustili poradní místnost kromě polního maršála a generálplukovníka!"

Poté co početné auditorium odešlo do předsíně, řekl Hitler krátce: „Generálplukovníku Guderiane! Váš zdravotní stav vyžaduje okamžitou zotavovací dovolenou[617] na šest týdnů!"

Zvedl jsem pravou ruku: „Odhlašuji se" — a šel ke dveřím. Když jsem už měl kliku v ruce, zavolal mě Hitler zpátky a požádal: „Zůstaňte prosím ještě do konce přednesu zde." Mlčky jsem se vrátil na své místo.

Účastníci přednesu byli povoláni zpět do místnosti a přednes o situaci pokračoval, jako by se nic nebylo stalo. Hitler se ovšem zdržel jakéhokoli dalšího výpadu proti Bussemu. Dvakrát třikrát jsem byl krátce dotázán na svůj názor, a pak — po nekonečných hodinách — bylo i tohle za námi.

Účastníci opustili bunkr. Keitel, Jodl, Burgdorf a já jsme byli zadrženi. „Postarejte se prosím o obnovení svého zdraví. Za šest týdnů bude situace velmi kritická. Pak vás budu naléhavě potřebovat. Kam se chcete odebrat?"

Keitel mi radil jet do Bad Liebensteinu. Prý je to tam velmi pěkné. Odvětil jsem, že tam už jsou Američané. „Nu, tak tedy do Bad Sachsa v Harzu," mínil

[617] „Zotavovací dovolená" byla formou propuštění. Guderian se do funkce náčelníka generálního štábu pozemního vojska už nevrátil: 29. března 1945 předal agendu generálu Krebsovi, který ji 1. dubna formálně převzal, 30. března odjel do srdečního sanatoria Ebenhausen u Mnichova a 10. května 1945 padl v Tyrolech do amerického zajetí. Šest týdnů, na které byl poslán, by bylo skončilo až po německé kapitulaci. Hitler mu týž odpočinek — tehdy čtyři týdny — nabídl už asi o týden dříve, 21. března, a Guderian jej tehdy odmítl s odvoláním na stav svého štábu (s. 387).

starostlivý polní maršál. Poděkoval jsem mu za jeho laskavost a poznamenal, že si svůj pobyt zvolím sám a vyberu si k tomu místo, které nemůže být během nejbližších osmačtyřiceti hodin obsazeno nepřítelem. Ještě jednou

[390] jsem zvedl pravou ruku, pak jsem v Keitelově doprovodu navždy opustil Führerbunker. Cestou ke stanovišti vozů mě Keitel ujišťoval, že bylo velmi správné, že jsem Hitlerovi už nic neodpověděl. Co jsem také v té situaci ještě měl říkat? Každé slovo odpovědi by bylo příliš.

Večer jsem dorazil do Zossenu. Má žena mě přivítala slovy: „Dnes je ale strašně pozdě!“ Odpověděl jsem: „Zato to bylo naposled. Jsem propuštěn.“ Padli jsme si do náruče. Pro nás oba to bylo vysvobození.

29. března jsem se rozloučil se svými spolupracovníky, předal agendu Krebsovi, sbalil svých několik věcí a 30. března jsem v doprovodu své ženy opustil Zossen vlakem jižním směrem. Svůj původní záměr ubytovat se v lovecké chatě u Oberhofu v Durynském lese jsem pro rychlý postup Američanů vzdal. Rozhodli jsme se vyhledat sanatorium Ebenhausen u Mnichova a podstoupit tam léčebnou kúru k zotavení srdce. Tam se mi 1. dubna[618] dostalo přijetí a dobré péče od výtečného srdečního specialisty dr. Zimmermanna[619]. Dva polní policisté mě chránili před dohledem gestapa, který mi byl ohlášen z přátelské strany.

1. května jsem svou ženu dopravil do Dietramszellu, kde ji laskavě přijala paní von Schilcher[620], zatímco já sám jsem odešel do Tyrol, abych u tam přeloženého štábu generální inspekce tankových vojsk vyčkal konce války. S tímto štábem jsem se po bezpodmínečné kapitulaci 10. května 1945 dostal do amerického zajetí.

[618] Guderian končí vyprávění 28. březnem 1945 a posledních šest týdnů války nevypráví; v té době byl skutečně mimo službu — od 1. dubna v sanatoriu Ebenhausen u Mnichova, od 1. května v Tyrolech. Z knihy tím vypadává bitva o Berlín (16. dubna – 2. května 1945), zánik 9. armády generála Busseho — za niž se 28. března u Hitlera zastal — v kotli u Halbe mezi 24. dubnem a 1. květnem, kde padlo asi 30 000 vojáků a zahynulo asi 10 000 civilistů, i kapitulace ze 7. a 8. května. Vypadává také to, co ve stejných týdnech dělal štáb, který do 28. března vedl: jeho nástupce generál Krebs vyjednával 1. května 1945 s generálem Čujkovem o kapitulaci Berlína a nad ránem 2. května se ve Führerbunkeru zastřelil.

[619] Srdeční specialista v sanatoriu Ebenhausen u Mnichova, který se Guderiana od 1. 4. 1945 ujal k léčebné kúře; zmíněn v jedné větě, bez hodnosti a bez další role v knize.

[620] Dáma z Dietramszellu, která 1. května 1945 laskavě přijala Guderianovu ženu, když sám odešel do Tyrol.

O událostech po 28. březnu jsem byl zpravován už jen rozhlasem. Budiž mi prominuto, že o nich nepodám zprávu. —

XIII. VEDOUCÍ OSOBNOSTI TŘETÍ ŘÍŠE

391

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Má dráha mě svedla dohromady s řadou osobností, které podstatně ovlivnily běh dějin mého národa. Zdá se mi proto povinností vylíčit dojmy, jichž se mi o těchto osobnostech dostalo z bezprostředního styku. Jsem si přitom vědom, že mé dojmy jsou subjektivní; jsou to dojmy vojáka, nikoli politika; liší se proto v mnohém ohledu od dojmů politiků a jejich účelového zaměření a drží se přísně linie vojenského postoje a pojetí cti, jež bylo v německém pozemním vojsku tradiční; potřebují doplnění pozorováními a soudy jiných lidí, dokud ze srovnání četných pramenů nevyplyne jakžtakž spolehlivý obraz charakteru těch, na jejichž činech a opomenutích závisel běh událostí, které byly pro nás nešťastné a vedly ke zhroucení, jež nemá obdoby.

Zatímco jsem se dosud snažil líčit své zážitky a dojmy neovlivněn poznatky získanými dodatečně, chci v závěrečných úvahách využít i poznatků, jichž jsem od zhroucení mohl nabýt z rozhovorů a z písemnictví[621].

Hitler

Ve středu okruhu lidí, kteří utvářeli náš osud, stojí osoba Adolfa Hitlera.

Vzešel z malých poměrů, s nevalným školním vzděláním a nedostatečnou domácí výchovou, drsný v řeči i mravech — stojí před námi muž z lidu, který se nejlépe cítí v kruhu svých užších krajanů. Původně byl vůči kulturně vysoko stojícím kruhům nepředpojatý, zvláště při rozhovorech o umění, hudbě a podobných námětech. Teprve později v něm určité, samy kulturně

[621] Od kapitoly XIII se mění žánr. Guderian tu sám říká, že na rozdíl od předchozího vyprávění, které se snažil podat „neovlivněn poznatky získanými dodatečně“, chce v závěrečných úvahách využít i poznatků, jichž nabyl od zhroucení „z rozhovorů a z písemnictví“. Všechno předchozí je tedy psáno jako svědectví, všechno následující jako hodnocení z doby vzniku knihy, tedy z let kolem roku 1950.

nízko stojící živly[622] z jeho nejbližšího okolí plánovitě vyvolaly silnou nechuť k oněm kruhům, s vědomým cílem postavit ho do protikladu ke všem osobnostem duchovně i původem výše postaveným a vyřadit jejich vliv. Podařilo se to do značné míry, protože v Hitlerovi dřímaly resentimenty mládí prožitého ve stísněných poměrech a protože se domníval, že ho zástupci starých tradic jako velkého revolucionáře jen brzdí a vyvádějí z jeho dráhy.

[392] Zde máme klíč k první přihrádce Hitlerovy duše. Z tohoto *komplexu* pramenilo jeho rostoucí odmítání knížat a šlechty, učenců a junkerů, úředníků a důstojníků. Jakkoli se krátce po získání moci snažil přizpůsobit své chování životnímu stylu obvyklému v dobré společnosti a v mezinárodním styku, po vypuknutí války toho definitivně zanechal.

Mimořádně bystrá hlava, vybavená neobyčejnou *pamětí*, zvláště pro dějinná data, technická čísla a národohospodářské statistiky: četl všechno, co se mu dostalo pod ruku, a vyplňoval tak mezery svého vzdělání. Znovu a znovu překvapoval přesnou reprodukcí přečteného nebo vyslechnutého při přednesech. „Před šesti týdny jste mi říkal něco docela jiného!“ byl obávaný obrat pozdějšího kancléře a nejvyššího velitele branné moci, neboť při odporu kontroloval sdělené údaje podle stenogramů pořizovaných při každé poradě.

Měl dar odívat své myšlenky do snadno pochopitelných formulí a nekonečným opakováním je vtloukat posluchačům do hlavy. Téměř všechny jeho řeči a výklady před tisíci lidí nebo před malými kroužky začínaly slovy: „Když jsem se roku 1919 rozhodl stát se politikem…“ a jeho politické řeči a poučování vždy končily slovy: „Nepovolím a nikdy nekapituluji!“

Od přírody měl *neobyčejný řečnický dar*, který nemíjel účinkem masy, ale působil i na vzdělance. Dovedl své řeči obratně přizpůsobit mentalitě posluchačů. Před průmyslníky mluvil jinak než před vojáky, před věřícími straníky jinak než před skeptiky, před gauleitery jinak než před drobnými stranickými funkcionáři.

Jeho nejnápadnější vlastností byla *síla vůle*. Svou vůlí si lidi podmaňoval. Tato síla působila silně sugestivně, ba na některé lidi téměř hypnoticky.

[622] Guderian ty „živly“ nejmenuje. Jde o výkladový vzorec, který se v německých generálských pamětech opakuje: vinu nese Hitlerovo okolí, nikoli Hitler sám. Podle kontextu — stranický aparát v Hitlerově nejbližším okolí — jde nejpravděpodobněji o Bormanna, Himmlera, Goebbelse a Leye; je to však jen pravděpodobnost, Guderian tu identifikaci nikde nepodává. Tentýž vzorec se v knize vrací ještě několikrát.

Zažil jsem to často. V OKW mu neodporoval téměř nikdo; jeho členové se nacházeli buď ve stavu trvalé hypnózy jako Keitel, nebo ve stavu rezignace jako Jodl. Ale i sebevědomí muži, před nepřítelem stateční, se skláněli před účinkem Hitlerových řečí a umlkali před jeho těžko vyvratitelnou důsledností. Při hovoru v menším kruhu si posluchače po řadě prohlížel a přesně pozoroval účinek svých slov. Zpozoroval-li, že ten či onen jeho sugestivní síle nepodléhá, že není „médium", domlouval často tomuto vzpouzejícímu se duchu tak dlouho, až se cítil svým účinkem jist. Nedostavila-li se však očekávaná reakce, vystavil se samostatný charakter nevoli hypnotizérově: „Tohoto muže jsem nepřesvědčil." Takových osobností se snažil brzy zbavit. Čím dále postupoval po dráze úspěchu, tím byl nesnášenlivější.

[393] Ze silného účinku, který Hitler na lidi působil, se usuzovalo, že Němci jsou zvlášť sugestibilní. Lidé ve všech národech a ve všech dobách však podléhali sugestivní síle mimořádných osobností, i takových, které nebyly vždy dobré v křesťanském smyslu. V novějších dějinách je toho dobrým příkladem francouzská revoluce se svými veličinami a bezprostředně po ní osobnost Napoleonova. Francouzi následovali velkého Korsičana až k úplnému zhroucení, ačkoli museli dávno poznat, že jeho dráha vede k porážce. Národ Spojených států následoval v obou světových válkách přes svou mírumilovnost sugesci svých prezidentů, naléhajících na účast v obou válkách. Italové následovali svého Mussoliniho. O Rusku ani nemluvě, kde se obrovský národ proti svému původnímu přesvědčení stal silou Leninových idejí bolševickým. Právě zde však jako současníci víme, že pro Leninovy[623] revoluční myšlenky existovala příznivá živná půda, neboť špatným hospodařením carské doby vznikla velká nespokojenost a zbídačení širokých mas, jež je přiměly ochotně jít za sliby na zlepšení jejich postavení.

Že Němci podlehli Hitlerově sugestivní síle, mělo příčiny, jež byly v prvé řadě vyvolány chybnou politikou vítězných států po první světové válce. Tato politika vytvořila předpoklady, *živnou půdu*, na níž mohlo vzejít semeno nacionálního socialismu: nezaměstnanost, vysoká břemena, tíživá odstoupení území, nesvobodu, nerovnost, bezbrannost. Tím, že vítězové

[623] Vladimir Iljič Lenin, vlastním jménem Uljanov (1870–1924), ruský revolucionář a politický teoretik, od 1903 vůdce bolševiků, od 9. 11. 1917 do 21. 1. 1924 předseda Rady lidových komisařů RSFSR, od 1922/1923 předseda Rady lidových komisařů SSSR. U Guderiana v ediční kapitole o sugestivní síle vůdců: ruský národ se proti svému původnímu přesvědčení stal silou Leninových idejí bolševickým, byť pro ně podle Guderiana byla připravena živná půda špatným hospodařením carské doby. Zemřel 21. ledna 1924 v Gorkách u Moskvy.

první světové války při uzavření versailleské smlouvy nedbali čtrnácti bodů prezidenta Wilsona, vzali Němcům důvěru ve slovo velmocí. Muž, který jim nyní sliboval, že je osvobodí z versailleských okovů, měl proto poměrně snadnou hru, když formální demokracie výmarská přes poctivou snahu nemohla vykázat žádné pozoruhodné zahraničněpolitické úspěchy a posléze nedokázala zvládnout ani vnitřní obtíže. Hitler tedy mohl slibem lepších vnitro-i zahraničněpolitických vyhlídek soustředit na sebe četné hlasy a demokratickou cestou vytvořit nejsilnější stranu, až mu — podle pravidel demokracie — připadla vládní moc. Živná půda prostě byla, a proto nelze Němcům vytýkat větší vnímavost vůči sugesci než jiným národům.

Hitler sliboval Němcům navenek osvobození od versailleských nespravedlností, uvnitř odstranění nezaměstnanosti a stranických svárů. To byly cíle hodné nejvroucnějšího přání, o nichž věděl, že je v nich zajedno s každým dobrým Němcem. Kdo by o tyto cíle neusiloval? Tyto jasné cíle, po nichž každý počestný Němec vroucím srdcem toužil a o něž usiloval, mu na počátku jeho dráhy přivedly

[394] miliony těch, kdo začali pochybovat o schopnostech státníků a o dobré vůli bývalých nepřátel. Čím více konferencí končilo bez výsledku, čím nesnesitelněji působily reparace, čím déle se udržovala nerovnost, tím více stoupenců se shlukovalo kolem hákového kříže. Vžijme se přece ještě jednou do téměř zoufalé situace Německa na přelomu let 1932/33. Více než 6 milionů nezaměstnaných, včetně rodin asi 25 milionů hladovějících lidí, zpustnutí dělnické mládeže, která v Berlíně a jiných velkoměstech bez práce postávala na rozích ulic, stoupající kriminalita — to vše dalo 6 milionů komunistických hlasů. A tyto miliony hlasů by se nepochybně rozmnožily o další, kdyby Hitlerova NSDAP tyto miliony nepoutala k sobě a nenaplnila je novým ideálem a novou vírou.

Připomeňme si přece, že krátce předtím Francie a Velká Británie zakázaly hospodářskou unii mezi Německem a Rakouskem, ačkoli by byla oběma zemím přinesla alespoň malou úlevu a přitom by byla mocensky pro západní mocnosti zcela neškodná. Rakousko bylo tehdy rovněž na pokraji hospodářské propasti, následek smlouvy ze Saint-Germain, protějšku smlouvy versailleské; je neschopné života bez hospodářského připojení k velkému hospodářskému prostoru; snad evropská hospodářská unie[624] vyřeší i tento pro-

[624] Budoucí čas patří roku vydání, ne roku 1931. Knihu Guderian psal kolem roku 1950 a prvním vydáním vyšla roku 1951; „evropskou hospodářskou unií“ tedy míní počátky evropské inte-

blém. Zákaz oné německo-rakouské hospodářské unie tehdy roztrpčil i velmi uměřené a „západně“ smýšlející lidi v Německu, neboť byl znamením naprostého nepochopení a holé zvůle vítězů ještě dvanáct let po konci války a šest let po přijetí Německa do Společnosti národů. Uměření posuzovatelé tehdejších poměrů dosvědčovali, že tato událost měla značný podíl na Hitlerových volebních úspěších v letech 1931 a 1932.

Jednoho dne měl každopádně Hitler kolem svého praporu shromážděnu stranu takové síly, že už se kolem něho nedalo projít. Starý polní maršál a říšský prezident von Hindenburg jej po dlouhém vnitřním zápase jmenoval říšským kancléřem; jistě mu to přišlo velmi zatěžko, a spolu s ním odmítalo mnoho Němců Hitlerovu osobu i způsob jeho vystupování.

Jakmile byl u moci, Hitler opozici odstranil. *Bezohlednost*, s níž se to stalo, odhalila další charakterový rys rodícího se diktátora. Tuto vlastnost mohl projevovat beztrestně, neboť opozice byla slabá a roztříštěná a zhroutila se téměř bez boje, jakmile se na ni ostře sáhlo. Následkem toho mohl Hitler prosadit zákony, opřen o něž strhl zábrany, které výmarská ústava vztyčila proti diktatuře jednotlivce.

[395] Bezohlednost při odstraňování vnitřního odporu se při zabití Röhma zvrhla v *krutost*. Řada vražd, i na osobnostech, které s Röhmem neměly nic společného, nýbrž se staly nežádoucími z jiných důvodů, se sice udála bez Hitlerova vědomí; k odčinění těchto zločinů však nedošlo. Polní maršál a říšský prezident, jejž už obestíraly stíny smrti, nemohl již zasáhnout. Tehdy Hitler přece jen ještě považoval za nutné omluvit se důstojnickému sboru za vraždu generála von Schleichera a slíbil mu, že se takové události nebudou opakovat.

Že za zmíněné zločiny 30. června 1934[625] nebylo možné dosáhnout od-

grace — Schumanův plán z 9. května 1950 a Evropské společenství uhlí a ocele (Montánní unii), jehož zakládací smlouva byla podepsána 18. dubna 1951 a vstoupila v platnost 23. července 1952. Zákaz, o němž mluví, se týkal německo-rakouské celní unie ohlášené 21. března 1931: postavily se proti ní Francie, Československo a Itálie, Rakousko ji 3. září 1931 opustilo a Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti ji 5. září 1931 osmi hlasy proti sedmi uznal za neslučitelnou s ženevskými protokoly z roku 1922.

[625] Vraždění ze 30. června až 2. července 1934 nařídil Hitler sám; pobízeli jej Göring a Himmler a provedly je Himmlerova SS a Heydrichovo gestapo. Vláda je zákonem ze 3. července 1934 „o opatřeních státní nutné obrany“ zpětně prohlásila za oprávněné jednání státu v sebeobraně — právě to je ono odčinění, k němuž podle Guderiana nedošlo. V řeči v říšském sněmu 13. července 1934 se Hitler k rozkazu veřejně přihlásil a prohlásil, že se tím stal nejvyšším soudcem německého národa; uvedl 74 zabitých, jmenovitě je doloženo nejméně 85 a odhady jdou

činění, znamenalo již těžké ohrožení právního státu v Německu. Ale nejen to: ve vysoké míře to posílilo Hitlerovo *vědomí moci*. Úprava nástupnictví po Hindenburgovi obratně prosazeným zákonem a stejně obratně odůvodněným lidovým hlasováním jej nakonec postavila i formálně do čela říše.

Hitler byl dotázán, zda nechce upevnit a legalizovat své postavení obnovením monarchie. V jednom ze svých pozdějších proslovů k důstojníkům v Berlíně prohlásil, že se touto otázkou zevrubně zabýval. V celých dějinách prý našel jediný příklad, kdy moudrý panovník strpěl vedle sebe vynikajícího kancléře, uznával jeho výkony a udržel velkého partnera v politické hře v úřadě až do svého konce; byli to prý císař Vilém I. a Bismarck. Všechny ostatní jemu známé dějinné příklady však panovníky takové velikosti duše a moudrosti neukazovaly. Mluvil prý o této otázce se svým přítelem Mussolinim, ale jeho líčení potíží s italským králem jej nepovzbuzuje, aby se zatěžoval znovuzavedením monarchie.

Hitler zvolil diktaturu!

S ní dosáhl řady významných úspěchů: odstranění nezaměstnanosti, pozvednutí pracovní morálky, pozvednutí národního smýšlení, odstranění stranického zmatku. Bylo by nesprávné nechtít tyto výkony uznat.

Po upevnění vnitřního mocenského postavení přikročil Hitler ke svému zahraničněpolitickému programu. Znovuzískání Sárska, obnovení branné svrchovanosti, vojenské obsazení Porýní, anšlus Rakouska se uskutečnily se souhlasem německého národa a za strpění, ba uznání ciziny, která prokazovala značné pochopení pro oprávněné nároky německého národa, tím spíše, že západní národy z opravdového citu pro spravedlnost pociťovaly tragické chyby versailleské smlouvy. Obtížnějším se Hitlerův úkol stal, když se obrátil k osvobození sudetských Němců, kteří prodělali dvacetiletou dobu utrpení pod nepopiratelnými výstřelky českého nacionalismu.

[396] Český stát byl smlouvou spojen s Francouzskou republikou. Zpochybnit jeho stav vytvořený roku 1918 za nedbání práva národů na sebeurčení znamenalo vyvolat pro Francii případ spojenecké povinnosti a mohlo to znamenat válku. Hitler posuzoval státníky západních mocností podle dojmů, jichž do té doby nabyl. Jeho vysoce vyvinutý *politický instinkt* mu dal poznat, že většina francouzského národa a jeho umírněnější státníci neuznají

výš. Vraždu generála von Schleichera, za niž se Hitler podle Guderiana omluvil důstojnickému sboru, označil v lednu 1935 za omyl způsobený nesprávnými informacemi.

úpravu tohoto na nespravedlnosti založeného problému za důvod k válce. Podobně posuzoval duševní rozpoložení britského národa, s nímž si přál žít v míru. Nemýlil se.

Britský ministerský předseda Chamberlain[626] a francouzský ministerský předseda Daladier se spolu s Hitlerovým přítelem Mussolinim dostavili do Mnichova a uzavřeli s Hitlerem dohodu, která jeho postup proti Československu legalizovala. Opíral se přitom o posudek politicky prozíravého britského pozorovatele lorda Runcimana. Tato dohoda prozatím zachovala mír, ale znovu posílila Hitlerovo sebevědomí a vědomí moci vůči západním mocnostem. Ať byli západní státníci sebedůstojnějšími zástupci svých zemí, v Hitlerových očích byla jejich konečná ochota ke kompromisu znehodnocena tím, že se projevila teprve pod tlakem jeho osobnosti. Varování Němců, jež Britové znali, narážela proto na hluché uši, ba zatvrzovala jeho postoj.

Když už všechna státní zařízení ležela neomezeně v Hitlerových rukou, bylo počátkem roku 1938 vojsko jedinou organizací, od níž se ještě obával vážného odporu proti svému režimu; vojsko proto bylo před anšlusem Rakouska stejně bez rozpaků jako obratně zbaveno svého vedení (krize Blombergova–Fritschova) a vtaženo do kouzelného kruhu úspěchu. Jeho tehdejší velitelé sice viděli jasně, ale byli zbaveni moci, a mlčeli. Skutečný stav věcí zůstal převážné většině generálů a tím spíše vojsku utajen. Všechny vzpurné úmysly těch několika zasvěcených spočívaly v mozcích nebo nanejvýš v návrzích pamětních spisů v psacích stolech jejich autorů. Navenek tito muži zachovávali zdání loajality. Ze žádné strany nezazněla ani myšlenka na varování, natož na odpor, a nevešla ve známost širšímu kruhu — ani uvnitř branné moci. Ostatně opozici tohoto kruhu byla rok od roku odnímána půda, neboť každý nový ročník, který nastupoval k praporům, přicházel z Hitlerjugend a byl už v pracovní službě a ve straně zavázán Hitlerovi. I důstojnický sbor byl rok od roku silněji prostoupen mladými nacionálními socialisty.

Tak v Hitlerovi se stupňovaným sebevědomím a s růstem moci uvnitř a úspěchem navenek vznikla *hybris*, která

[626] Arthur Neville Chamberlain (1869–1940), britský ministerský předseda od 28. 5. 1937 do 10. 5. 1940, představitel politiky appeasementu; 30. 9. 1938 podepsal Mnichovskou dohodu, o níž Guderian na tomto místě mluví. Rezignoval 10. 5. 1940 v den začátku německé ofenzivy na západě a téhož roku zemřel. Nejde o rasového ideologa Houstona Stewarta Chamberlaina.

[397] vedle vlastní osoby už nenechala platit nic a nikoho. Do zhoubných rozměrů ji zvětšila prostřednost, ba bezvýznamnost těch mužů, které povolal do vedoucích míst třetí říše. Byl-li Hitler až do té doby ještě přístupný věcným úvahám, aspoň je vyslechl a probral, stával se od nynějška stále autokratičtějším. Tento jev nalezl výraz mimo jiné v tom, že říšský kabinet nebyl od roku 1938 už svoláván k zasedáním. Ministři pracovali podle Hitlerových jednotlivých nařízení. Společná porada o velkých problémech politiky se již nekonala. Mnozí ministři se od té doby k přednesu u Hitlera vůbec nedostali, nebo jen velmi zřídka, i když se o to snažili. Zatímco se ministři snažili dodržovat úřední služební postup, vznikla vedle byrokracie státní byrokracie stranická. Hitlerova zásada: „Nikoli stát poroučí straně, nýbrž strana poroučí státu!“ vytvořila zcela novou situaci. Vládní moc tím přešla na stranu, to jest na gauleitery. Ti se do svých postavení dostali nikoli na základě způsobilosti pro vysoké vládní úřady, nýbrž na základě svých výkonů ve straně, přičemž se na charakterovou způsobilost zdaleka ne vždy kladla náležitá váha.

Protože si mnozí straničtí funkcionáři osvojili Hitlerovu bezohlednost při sledování svých cílů, politické mravy rychle zdivočely. Státní správa byla zbavena moci.

Stejně se vedlo justici. Osudný zmocňovací zákon dal diktátorovi právo vydávat nařízení s mocí zákona bez účasti parlamentu. Ale i kdyby byl parlament býval účasten, nebylo by to po roce 1934 změnilo běh věcí, neboť parlament vznikl už jen formálně na základě všeobecné, rovné a tajné volby. Tento postup zažíváme nyní v mocenské sféře Sovětského svazu znovu a znovu.

Na jaře 1939 ovládala hybris Hitlera už natolik, že se rozhodl připojit Československo k říši jako protektorát. Tento krok se sice ještě zdařil, aniž rozpoutal válku, ale vážná varování z Londýna měla dát podnět k zamyšlení. Po obsazení Československa připadlo Memelsko zpět říši. Mocenské postavení říše se zdálo tak silné, že bylo možné v klidu přenechat dalšímu vývoji splnění dosud nevyřízených národních snah. Od toho byl však Hitler daleko. Nabízí se otázka po důvodech. Tu mimo jiné vystupuje podivná *předtucha časné smrti* u Hitlera: „Vím, že se nedožiji stáří. Nemám mnoho času nazbyt. Moji nástupci nebudou mít takovou energii jako já. Budou příliš slabí, aby učinili těžká rozhodnutí, která učiněna být musí. To musím udělat sám za svého života!“ Tak štval sebe,

[398] své spolupracovníky i celý národ po své dráze kupředu v dech beroucím tempu. „Když se kolem vznáší Fortuna, bohyně štěstěny, na své zlaté kouli,

musí člověk odhodlaně skočit, aby zachytil cíp jejího roucha. Neučiní-li to, zmizí navždy!“ A skočil!

Na podzim 1939 si vytkl za cíl odstranění polského koridoru. Návrhy, které Polsku učinil, mohou — nazíráno zpětně — platit za umírněné. Ale Poláci, zvláště polský ministr zahraničí Beck[627], na dorozumění nemysleli. Spoléhali na britskou záruku, která jim byla poskytnuta v době, kdy ještě váhali, kterou cestou se dát, a zvolili válku.*) Když byly kostky vrženy, vyhlásila Anglie — a pod jejím vlivem i Francie — rovněž říši válku. Vypukla druhá světová válka. Hitlerova snaha omezit konflikt na Polsko ztroskotala.

Před začátkem polské války byl Hitler ještě tak opatrný, že si smlouvou se sovětským Ruskem zajistil krytá záda. Prozatím se tím zabránilo válce na dvou frontách neblahé paměti. Touto smlouvou ovšem Hitler jednal proti své vlastní protibolševické ideologii v zájmu státní politiky. Jeho nejistota, jak národ tento krok přijme, vyplynula z výroku, který ke mně pronesl při snídani v říjnu 1939, u níž jsem byl jeho sousedem u stolu.**) Národ však, a zvláště vojsko, byli se získanými krytými zády spokojeni, když už se válka — totiž zásahem západních mocností — jednou rozšířila nesprávným směrem. Německý národ ani vojsko zajisté nepotřebovaly ani válku proti Sovětskému svazu. Byly by šťastné, kdyby po skončení západního tažení roku 1940 dostaly slušný mír.

Po skončení západního tažení stál Hitler na *vrcholu úspěchu*. Ovšem červ už hlodal v trámoví, když u Dunkerque z největší části unikla anglická expediční armáda. Winston Churchill má až příliš pravdu, když tuto událost přes britské ztráty slaví jako vítězství, především jako vítězství britského letectva nad německým.***) Neboť nad Dunkerque a nedlouho poté nad Anglií utrpělo německé letectvo svým chybným nasazením tak těžké ztráty, že navždy ztratilo původní, beztak jen nepatrnou převahu.

Na tomto chybném nasazení nesli Hitler a Göring stejnou měrou vinu. Všechna statečnost a všechno vojenské i technické schopnosti letectva nedokázaly vyrovnat ješitnost jeho vrchního velitele a Hitlerovu povolnost vůči svému prvnímu stoupenci. Teprve mnohem později

[627] Józef Beck (1894–1944), diplomovaný plukovník, polský ministr zahraničí od 2. 11. 1932 do 30. 9. 1939, tvůrce politiky „rovnováhy“ mezi Německem a SSSR. U Guderiana v ediční kapitole jako ten, kdo prý na dorozumění s Hitlerem nemyslel a spoléhal na britskou záruku. Po 17. 9. 1939 odešel s polskou vládou do Rumunska, kde byl internován (hotel v Brašově) a napsal své memoáry. Datum úmrtí se udává 5. 6. 1944 i 6. 6. 1944.

** Výroky polského maršála Rydze-Śmigłého na jaře 1939 v Gdaňsku. Volání při přehlídce ve Varšavě 3. 5. 1939: „Na Gdaňsk!" „Na Berlín!"*

*** Srov. s. 75.*

**** Srov. Churchill, Paměti II, s. 143 a násl.*

399 poznal Hitler pravou cenu — či spíše bezcennost — Göringa, ale bylo příznačné, že z „důvodů státní politiky" neprovedl na tomto pro výsledek války naprosto rozhodujícím místě letectva žádnou změnu.

Mnohokrát se tvrdilo, že Hitler lpěl s neotřesitelnou věrností na svých „starých bojovnících". Pokud jde o říšského maršála, je tento předpoklad bohužel správný. Káral ho sice často ostře, ale nikdy nevyvodil ze svého jasného poznání důsledky.

Západní tažení roku 1940 však odhalilo ještě další Hitlerův charakterový rys. Hitler byl při sestavování svých plánů velmi smělý. Norsko byl smělý plán, tankový průlom přes Sedan rovněž. V obou případech souhlasil s nejsmělejšími návrhy. Jakmile se však při provádění objevily první obtíže, couvl — na rozdíl od své neotřesitelné vytrvalosti tváří v tvář obtížím politickým — v těchto vojenských otázkách, neboť asi instinktivně cítil svůj nedostatek nadání v této oblasti.

Stalo se to v Norsku, když situace u Narviku zvážněla a šlo o to podržet si nervy a nepovolit. Zde byla zásluha podplukovníka von Loßberga[628] a generála Jodla, že situaci zachránili. Stalo se to u Sedanu, když šlo o to rychle a rázně využít velkého počátečního úspěchu, který překvapil jeho i jeho rádce. Byl jsem nejprve 15. a pak 17. 5. 1940 na Hitlerův rozkaz zastaven. Že jsem nezůstal stát, nebyla Hitlerova zásluha. Nejhorší však byl stop na Aa před Dunkerque,*) jímž se Angličanům teprve podařilo dostat se před námi do pevnosti a ke svým lodím. Při volnosti jednání pro tankové svazy bychom byli podle lidského soudu v Dunkerque dříve než Angličané a odřízli bychom je. Otřes tím vyvolaný by podstatně zlepšil vyhlídky na zdar

[628] Bernhard (v pramenech též Bernard) Viktor Hans Wolfgang von Loßberg (1899–1965) — * 26. 7. 1899 Berlín-Wilmersdorf, † 15. 3. 1965 Wiesbaden. Syn generála pěchoty Fritze von Loßberga — nezaměňovat s otcem, známým teoretikem pružné obrany z první světové války. Jako podplukovník první důstojník generálního štábu ve velitelském štábu branné moci OKW; v této roli mu Guderian spolu s Jodlem připisuje zásluhu, že roku 1940 u Narviku zachránili situaci, když Hitler chtěl povolit. Poté náčelník operačního oddělení armádního velitelství Norsko (do 5. 5. 1944), nakonec generálmajor. V britském zajetí do 26. 1. 1947, žil ve Wiesbadenu. Autor vzpomínek Im Wehrmachtführungsstab.

německého vylodění v Anglii a snad by stačil k tomu, aby naše protivníky přes Churchillovu energii naklonil k míru.

Byla však spáchána ještě další chyba. Chabé příměří s Francií, ukončení západního tažení před dosažením středomořského pobřeží, vzdání se okamžitého vylodění v Africe, útoku proti Suezskému průplavu a Gibraltaru v bezprostřední návaznosti na tažení ve Francii — to vše dokazuje správnost tvrzení: Hitler byl v plánování smělý, ba opovážlivý, ale v provádění svých vojenských záměrů ustrašený. Pro Německo by bylo bývalo lepší, kdyby byl plánoval pečlivě a opatrně a prováděl rychle a cílevědomě: „Nejprve vážit, pak se odvážit!“

* *Srov. s. 104.*

[400] V otázce africké akce k tomu přistupovalo, že Hitler věřil, že musí brát ohledy na Mussoliniho, a kromě toho byl v zajetí *čistě kontinentálního myšlení*. Na vlastní oči viděl ze světa málo a neměl pochopení pro otázky související s námořní nadvládou. Nevzpomínám si, zda četl knihu amerického admirála Mahana[629] „The Influence of Seapower upon History“; podle nauk v ní obsažených rozhodně nejednal.

Následkem tohoto nedostatku stál v létě 1940 nerozhodně před nevyřešeným úkolem dovést svůj národ k míru. Nevěděl, jak by se mohl k Angličanům dostat. Jeho branná moc stála připravena. Nemohla natrvalo setrvávat nečinně v mobilizovaném stavu. Cítil nutkání k činu. Co se mohlo stát? Starý ideologický nepřítel, proti němuž vždy bojoval a jehož potírání mu přivedlo velké masy jeho voličů, stál nedotčen na jeho východní hranici. Cítil pokušení provést důkladné zúčtování se Sověty a využít tak času, který mu nechával přechodný klid na hlavní bojové frontě na západě. Měl jasné poznání ohrožení Evropy a celého Západu komunismem, ztělesněným Sovětským svazem a usilujícím o světovládu. Věděl přitom, že je ve shodě s většinou svého národa, ba s velmi mnoha dobrými Evropany ve všech zemích. Docela jinou otázkou ovšem byla vojenská proveditelnost jeho myšlenky.

Ať si zprvu s myšlenkou na tento boj jen pohrával, znenáhla z toho byla vážná věc. Jeho neobyčejně čilá fantazie ho vedla k podcenění známé síly

[629] Alfred Thayer Mahan (1840–1914), americký námořní důstojník a teoretik; aktivní službu ukončil jako kapitán, roku 1906 byl povýšen na kontraadmirála ve výslužbě, dvakrát byl prezidentem Naval War College. Jeho kniha The Influence of Sea Power upon History (1890, o období 1660–1783) položila základ moderní doktríny námořní převahy — Guderian ji připomíná jako dílo, podle jehož zásad Hitler rozhodně nejednal. Zemřel ve Washingtonu.

sovětské moci. Tvrdil, že motorizace na zemi i ve vzduchu otevírá nové vyhlídky na úspěch, takže srovnání s Karlem XII. Švédským a Napoleonem pokulhávají. Tvrdil, že může s jistotou počítat se zhroucením sovětského systému, padnou-li jen první údery úspěšně. Věřil, že ruský národ pak přejde k jeho nacionálněsocialistické myšlence. Po začátku tažení se však stalo až příliš mnoho, co takové přeběhnutí znemožnilo. Špatným zacházením s obyvatelstvem ze strany vysokých stranických zástupců v obsazených územích a svým úmyslem rozložit ruskou říši a široké části připojit k Německu stmelil všechny Rusy pod Stalinovým praporem. Bojovali teď za matičku Rus proti cizímu vetřelci.

Vinu na této chybě neslo jeho *pohrdání jinými rasami a národy*[630]. Ta se projevila již před válkou v Německu v zacházení s Židy, v osudné krátkozrakosti a nezodpovědné tvrdosti. Nyní na sebe brala stále horší podoby. Posloužilo-li něco k tomu, aby uškodilo věci nacionálního socialismu a věci německé, pak to bylo toto šílenství.

[401] Hitler chtěl sjednotit Evropu; svým pohrdáním rozmanitostí národních povah a svými centralistickými metodami byl jeho záměr od počátku odsouzen k nezdaru.

Válka v Rusku brzy odhalila meze německé síly. Hitler z toho však nevyvodil závěr, že by měl svůj podnik přerušit nebo alespoň omezit, nýbrž zabíhal dál do bezbřehých cílů. Bezohlednou tvrdostí chtěl porážku Ruska vynutit. V nepochopitelném zaslepení si pak naložil ještě válku proti Spojeným státům americkým. Ovšem rozkaz prezidenta Roosevelta střílet bez varování vytvořil stav, který už nebyl daleko od války. Ale odtud k vyhlášení války Německem mohla přece ještě vést dlouhá cesta, kdyby Hitlerova hybris všechno nepřerostla.

S tímto děsivým krokem se časově shodla první rozhodující porážka na bojištích u Moskvy. Hitlerovská strategie ztroskotala následkem nedostatečné důslednosti, následkem častého kolísání v rozhodnutí. Nyní měla bezohledná tvrdost vůči vlastnímu vojsku nahradit to, co zameškal mozek rozhodujícího muže. Přechodně se to zdařilo. Ale natrvalo nestačilo připomínat

[630] Guderian píše, že Hitlerovo pohrdání jinými rasami a národy se projevilo „již před válkou v Německu v zacházení s Židy, v osudné krátkozrakosti a nezodpovědné tvrdosti“, a tuto praxi nazývá šílenstvím. Odůvodnění je však výhradně škodové: „Posloužilo-li něco k tomu, aby uškodilo věci nacionálního socialismu a věci německé, pak to bylo toto šílenství.“ Jde tedy o soud o škodě, nikoli o zločinu; oběti v něm nevystupují. V celé knize je to jediný souvislý soud o pronásledování Židů.

granátníky Fridricha Velikého a oběti, které od nich žádal mocný král a vojevůdce. Nestačilo ztotožňovat vlastní osobu s německým národem a přitom nevidět nejjednodušší životní potřeby tohoto národa.

Tím se dostávám k osobním vlastnostem Hitlerovým, jak se mi jeví. Jaký Hitler byl? Byl vegetarián, abstinent, nekuřák. To byly samy o sobě velmi cenné vlastnosti, které pramenily z jeho přesvědčení a z asketického způsobu života. Osudně se však projevila jeho lidská osamělost. Neměl žádného opravdového přítele. I jeho nejstarší straničtí soudruzi byli sice stoupenci, ale ne přátelé. Pokud jsem mohl dohlédnout, nebyl nikomu blízký. Nikomu nesvěřoval své nitro. S nikým si otevřeně nepromluvil. Jako nenašel přítele, tak mu byla odepřena schopnost hluboké lásky k ženě. Zůstal neženat. Neměl děti. Všechno, co dovede dát pozemskému životu posvěcení — přátelství se šlechetnými muži, čistá láska k ženě, láska k vlastním dětem —, to vše mu bylo a zůstalo navěky cizí. Osaměle šel světem, naplněn svými gigantickými plány. Lze mi namítnout jeho poměr s Evou Braunovou; o tomto poměru jsem nic nevěděl a Evu Braunovou jsem vědomě nikdy neviděl, ačkoli jsem se po měsíce téměř denně stýkal s Hitlerem a jeho družinou. Teprve v zajetí jsem se o této náklonnosti dozvěděl. Vliv na Hitlera tato žena zřejmě neměla, bohužel! Neboť ten mohl mít jen zmírňující účinek.

[402] Tak vidíme diktátora Německa, bez moudrosti a uměřenosti svých vlastních velkých vzorů, Fridricha Velikého a Bismarcka, jak osaměle a neúnavně spěje od úspěchu k úspěchu a pak od nezdaru k nezdaru, jak se žene za stále gigantičtějšími cíli, jak se stále zarputileji upíná na poslední vyhlídky na úspěch a stále více zaměňuje vlastní osobu s národem.

Dělal z noci den. Až dlouho po půlnoci následoval jeden přednes za druhým. Jídla — až do stalingradské katastrofy ještě chvíle oddechu v kruhu příslušníků OKW — přijímal od té doby o samotě. Jen zřídka si pozval jednoho či dva hosty. Chvatně jedl svou zeleninu nebo moučník. Pil k tomu studenou vodu nebo sladové pivo. Po posledním večerním přednesu sedával hodiny s pobočníky a sekretářkami a mluvil o svých plánech až do svítajícího rána. Pak ulehl ke krátkému spánku, z něhož ho nejpozději kolem deváté často probudily rány košťat uklízeček o dveře jeho ložnice. Nadmíru horká koupel měla znovu probudit ochablé životní síly. Dokud šlo všechno dobře, zůstával tento nestálý život bez viditelných následků. Když však následoval jeden nezdar za druhým a nervy povolovaly, sahal v rostoucí míře k drogám; nechával si dávat injekce, aby našel spánek, aby se znovu probral, aby uklidnil srdce, aby je znovu rozbičoval; jeho osobní lékař Morell mu dával, co žádal,

ale pacient dokonce často překračoval předepsané dávky, zvláště v požívání srdečních prostředků obsahujících strychnin, a časem zničil tělo i ducha.

Když jsem ho po stalingradské katastrofě poprvé po čtrnácti měsících odloučení znovu uviděl, všiml jsem si změny jeho stavu. Levá ruka se třásla, držení těla bylo shrbené, pohled strnulý, oči lehce vystupovaly a byly bez lesku; na tvářích se ukazovaly rudé skvrny. Jeho dráždivost vzrostla. Ve výbuších vzteku snadno ztrácel veškeré sebeovládání a byl pak nevypočitatelný ve slovech i rozhodnutích. Vnější příznaky onemocnění se stále stupňovaly, pro denní okolí následkem zvyku sotva znatelné. Nakonec, po atentátu z 20. července 1944, se netřásla jen levá ruka, nýbrž celá levá polovina těla. Musel klást pravou ruku na levou a pravou nohu přes levou, aby třes vsedě méně vynikal. Jeho chůze se stala šouravou, držení shrbeným, pohyby pomalými jako ve zpomaleném filmu. Musel si nechat podsunout židli, když si chtěl sednout. Jeho duch ovšem zůstával čilý; ale ta čilost měla často cosi zlověstného, neboť byla diktována nedůvěrou v lidstvo, snahou skrýt svou tělesnou, duševní, politickou i vojenskou porážku. Tak se snažil ustavičně klamat v tom sebe i okolí, aby svou

[403] stavbu udržel na nohou, neboť věděl, jak to s ním a s jeho věcí ve skutečnosti stojí.

S houževnatostí fanatika se chytal posledního stébla, o němž se domníval, že je vidí, aby sebe a své dílo přece jen zachránil před zánikem. Veškerou svou mohutnou sílu vůle vložil do této myšlenky, která ho zcela ovládala: „Nikdy nepovolit a nikdy nekapitulovat!“ Řekl to tolikrát; teď podle toho musel i jednat.

Tak v tomto muži, jehož si německý národ z malých počátků zvolil do svého čela, protože od něho doufal v nový sociální řád, ve vzestup z porážky první světové války, v opravdový mír uvnitř i navenek, zvítězil *démon nad géniem*. Opuštěn dobrými duchy skončil v úplném zničení vlastního díla a dobrý, počestný, pracovitý a věrný národ se s ním zřítil do propasti.

Lékaři, s nimiž jsem mluvil v zajetí a kteří znali Hitlera i obraz jeho nemoci, nazývali jeho nemoc „paralysis agitans“ neboli „Parkinsonova nemoc“. Laik na lékařském poli mohl sice vnější příznaky tohoto neduhu rozpoznat, ale nemohl z nich stanovit správnou diagnózu. První lékař, který Hitlerovu nemoc — pokud se pamatuji počátkem roku 1945 — posoudil správně, berlín-

ský profesor de Crinis[631], krátce nato dobrovolně odešel ze života[632]. Jeho diagnóza zůstala tajná. Osobní lékaři mlčeli. Říšský kabinet neměl patrně jasnou představu o Hitlerově stavu; ale i kdyby ji byl měl, zůstalo by sporné, zda by z ní mohl vyvodit důsledky. Lze se domnívat, že zárodek této strašné nemoci nebylo třeba hledat v nějakých dřívějších pohlavních chorobách, nýbrž v předchozím těžkém nachlazení, například v chřipce, která zasáhla hlavu. Nechť se lékaři tohoto případu ujmou. Pro německý národ zůstává poznání, že muž v jeho čele, jemuž bezvýhradně důvěřoval, jako sotva kdy národ důvěřoval svému vůdci, onemocněl. Tato nemoc se stala jeho neštěstím a jeho osudem, ale i osudem jeho národa.

STRANA

Nehledíme-li k postavě zástupce vůdcova, Rudolfa Heße[633], byl nejnápadnější osobností NSDAP Hermann Göring, určený za Hitlerova nástupce. Aktivní důstojník v první světové válce, Richthofenův nástupce jako stíhací letec, rytíř řádu Pour le Mérite, po válce jeden ze zakladatelů SA.

Bezohledný muž značně nedbalý na formy, který zpočátku rozvinul pozoruhodnou energii a vytvořil základ moderního německého letectva. Zda by bez jeho energie, ženoucí se za třetí samostatnou složkou branné moci,

[404] vzniklo opravdu moderní letectvo schopné operačního nasazení, je při malém pochopení starších partnerů branné moci pro takový vývoj — přes vynikající vlastnosti prvního náčelníka generálního štábu letectva, generála Wevera[634] — sporné.

[631] Maximinian (Max) Friedrich Alexander de Crinis (1889–1945), rakouský psychiatr, od listopadu 1938 profesor a ředitel psychiatrické a nervové kliniky berlínské Charité, SS-Standartenführer (1943). Patřil k lékařským expertům programu „euthanasie" (akce T4) a bývá řazen k jeho šedým eminencím, i když jeho přesná role zůstává sporná. Podle Guderiana první lékař, který počátkem roku 1945 u Hitlera správně rozpoznal Parkinsonovu nemoc. Zemřel sebevraždou kyanidem ve Stahnsdorfu u Berlína.

[632] Slova „dobrovolně odešel ze života" znamenají, že de Crinis po nezdařeném pokusu projet 1. května 1945 na západ spáchal druhého dne ve Stahnsdorfu u Berlína spolu se svou ženou sebevraždu kyanidem.

[633] Rudolf Heß (1894–1987), od 21. 4. 1933 zástupce vůdce v NSDAP a říšský ministr bez portfeje. U Guderiana postava, jejímž odletem do Británie 10. 5. 1941 se uvolnilo místo pro Bormanna a stranickou kancelář. V Norimberku 1. 10. 1946 odsouzen na doživotí, od července 1947 ve Spandau, kde 17. 8. 1987 jako poslední vězeň spáchal sebevraždu.

[634] Walther Wever (1887–1936), generálporučík, první náčelník generálního štábu letectva (od 1. 3. 1935; už od září 1933 šéf Luftkommandoamtu). Rozpracoval německou doktrínu operačního

Když Göring mladé německé letectvo přivedl na svět, podlehl však svodům nově získané moci, obrátil se k feudálním manýrám, sbíral řády, drahokamy a starožitnosti, vystavěl si své známé sídlo Karinhall a s viditelným úspěchem se oddával požitkům stolu. Zahloubán do prohlížení starých obrazů na jednom východopruském zámku zvolal: „Nádherné! Já jsem prostě člověk renesance. Miluji nádheru!“ Jeho oděv byl stále podivnější; v Karinhallu a na lovu napodoboval staré Germány, ve službě byla jeho uniforma vždy proti předpisům; buď nosil rudé jezdecké holínky z juchtové kůže se zlacenými ostruhami, ačkoli to bylo pro letce pramálo nepatřičné, nebo se dostavil k přednesu u Hitlera v dlouhých kalhotách a černých lakových lodičkách. Voněl parfémem, obličej měl nalíčený. Prsty měl ozdobeny mohutnými prsteny s tlustými kameny, které rád vystavoval na odiv. Tyto nepotěšitelné jevy připisovala lékařská strana hormonálním poruchám.

Jako zmocněnec pro čtyřletý plán si zjednal rozhodující vliv na hospodářství.

Politicky byl potud prozíravější než jeho straničtí soudruzi, že se v poslední chvíli pokusil zabránit vypuknutí války a použil k tomu švédského známého Birgera Dahleruse[635], bohužel bez úspěchu.

Ve válce působil neobyčejně škodlivě. Přeceňoval svou zbraň a nesl vinu na zastavení před Dunkerque, na chybném útoku na Anglii, na nesplnitelném slibu leteckého zásobování 6. armády obklíčené u Stalingradu a na Hitlerově rozkazu k držení tohoto města, který z toho vyplynul, i na mnoha jiných nezdarech.

Pokud jsem ho po roce 1943 zažil, byl ve věcech letectva informován špatně nebo vůbec ne. Když se vměšoval do věcí pozemního vojska, působil buď pošetile, nebo naplněn silnou nechutí.

---

vedení vzdušné války a prosazoval čtyřmotorové bombardéry, tzv. uralské bombardéry Ju 89 a Do 19 — právě jeho „vynikající vlastnosti“ má Guderian na mysli. Zahynul 3. 6. 1936 u Drážďan-Klotzsche, když sám pilotoval Heinkel He 70, u něhož před startem nebyly odstraněny aretace křidélek; nástupcem se stal Kesselring.

[635] Johan Birger Essen Dahlerus (1891–1957) — * 6. 2. 1891 Stockholm, † 8. 3. 1957 Stockholm. Švédský stavební inženýr a průmyslník, vedl anglické filiálky SKF a Electroluxu, 1938–1956 direktor Bolinders Fabriks AB. Göringův osobní známý; v srpnu 1939 zprostředkoval mezi Göringem a britskou vládou (Halifax, Chamberlain, velvyslanec Henderson) poslední pokus o zabránění války, bez výsledku. V Norimberku svědčil a při křížovém výslechu připustil, že byl uveden v omyl; svou verzi vydal roku 1945 knižně (Sista försöket).

Jeho role předpokládaného Hitlerova nástupce ho sváděla k velmi sebevědomému vystupování.

Nejpozději v srpnu 1944 Hitler nedostatečnost svého vrchního velitele letectva poznal. Za Jodlovy a mé přítomnosti jej příkře pokáral: „Göringu! Letectvo nestojí za nic. Nezaslouží si už být samostatnou složkou branné moci. To je vaše vina. Jste líný!“ Mohutnému říšskému maršálovi stékaly při těch slovech po tvářích tlusté slzy. Nenašel slovo odpovědi. Scéna byla tak nepotěšitelná, že jsem Jodla požádal, aby se mnou vyšel ven a nechal ty dva o samotě. V návaznosti na tento rozhovor jsem Hitlera vyzval, aby ze svého zjištění

[405] vyvodil důsledky a nahradil říšského maršála schopnějším leteckým generálem. Řekl jsem mu, že přece nelze nechat ohrozit výsledek války zjevnou neschopností muže, jako je Göring. Ale Hitler odpověděl: „To nemohu učinit z důvodů státní politiky. Strana by mě nepochopila.“ Má námitka, že právě ohledy státní politiky vyžadují změnu ve vrchním velitelství letectva, chce-li se stát vůbec zachovat, zůstala bez vlivu. Říšský maršál zůstal až do konce v úřadě a důstojenství, ne však bez toho, že se v posledních měsících demonstrativně připojil ke Gallandovu[636] postupu a své řády a své „cetky“ odložil na protest proti Hitlerově kritice letectva. K přednesům o situaci se sice na Hitlerův rozkaz ještě dostavoval, ale zcela prostě, bez odznaků a řádů, s vojenskou polní čapkou na hlavě, která ho znetvořovala.

Říci Hitlerovi pravdu se odvážil jen zřídka.

Teprve v zajetí a svou smrtí napravil Göring něco ze svých zanedbání. Vymkl se svým pozemským soudcům dobrovolnou smrtí, když se předtím otevřeně postavil za své činy.

Nejneprůhlednější mezi Hitlerovými stoupenci byl říšský vůdce SS Heinrich Himmler. Ten nenápadný muž, obtížený všemi znaky rasové méněcennosti[637], stavěl navenek na odiv prostou povahu. Snažil se být zdvořilý. Jeho

[636] Adolf Galland (1912–1996), generálporučík letectva (1944), od listopadu 1941 generál stíhacího letectva jako nástupce Wernera Möldersa. V lednu 1945 byl pro neustálou kritiku vedení Luftwaffe funkce zbaven a po tzv. vzpouře stíhacích pilotů proti Göringovi dán do domácího vězení; v březnu 1945 dostal povolení vytvořit proudový svazek JV 44. To je ten „Gallandův postup“, k němuž se podle Guderiana Göring v posledních měsících demonstrativně připojil. Po válce poradce argentinského letectva, pak podnikatel; zemřel v Oberwinteru u Remagen.

[637] Výtka „obtížený všemi znaky rasové méněcennosti“ je vedena v pojmech Himmlerovy vlastní rasové nauky, kterou Guderian o dva odstavce dále nazývá chybnou a zdrojem těžkých zločinů. Jeho odmítnutí míří na důsledky té nauky, ne na její rámec. Týž postup — užití dobo-

způsob života bylo na rozdíl od Göringova možno nazvat téměř spartánsky prostým.

Tím bujnější však byla jeho fantazie. Nežil na této planetě. Jeho rasová nauka byla chybná a svedla ho k těžkým zločinům. Jeho pokus vychovat německý národ k nacionálnímu socialismu se udusil v koncentračních táborech. Ještě roku 1943, dlouho po Stalingradu, lpěl na víře, že lze Rusko až k Uralu osídlit Němci. Když jsem mu jednou v hovoru namítl, že bude sotva možné kolonizovat dobrovolnými osadníky už nejbližší východ, trval na tom, že nucenými osadníky a brannými sedláky lze učinit zemi až k Uralu německou.

O výstřelcích Himmlerových rasových teorií nemohu z vlastního pozorování ani ze zkušenosti říci nic. Hitler a Himmler dokázali tuto část svého programu úspěšně a přísně utajit.

Himmlerovy „výchovné metody“ prostřednictvím koncentračních táborů[638] se mezitím staly dostatečně známými. Za jeho života o nich veřejnost věděla jen málo. Nelidskosti páchané v těchto táborech vyšly pro veřejnost, a také pro mne, najevo teprve po zhroucení. Systém utajování metod koncentračních táborů je nutno nazvat přímo geniálním.

Po 20. červenci trápila Himmlera vojenská ctižádost; ta ho hnala k tomu, aby se dal jmenovat vrchním velitelem náhradního vojska, ba i vrchním velitelem

[406] skupiny armád. Na vojenském poli Himmler ztroskotal nejdříve a úplně. Jeho posuzování našich nepřátel bylo možno nazvat přímo dětinským. Jeho vedení skupiny armád „Visla“ roku 1945 bylo diktováno strachem. Přesto mu Hitler téměř do konce dopřával sluchu. Ovšem i tento paladin se před diktátorem chvěl. Měl jsem několikrát příležitost zjistit jeho nedostatek sebevědomí, jeho chybějící občanskou statečnost v Hitlerově přítomnosti. Nejkřiklavější příklad toho poskytl asi 13. únor 1945.*)

vého pojmového aparátu v okamžiku, kdy je zavrhován — se v knize vrací u výrazu „asijský bolševismus“.

638 Zřízení koncentračního tábora v Dachau oznámil Himmler jako mnichovský policejní prezident 20. března 1933 na tiskové konferenci novinářům bavorských listů; tábor byl otevřen 22. března 1933. Existence koncentračních táborů tedy veřejná byla od prvních týdnů režimu; utajováno bylo, co se v nich dělo, a především vyhlazování. Guderian velel roku 1941 2. tankové skupině v sestavě skupiny armád „Střed“ a od 21. července 1944 byl náčelníkem generálního štábu pozemního vojska. Jeho věta spojuje tábory a nelidskosti v jedno, takže ji lze posuzovat jen po částech; k druhé obhajobné větě téže kapitoly viz poznámku k s. 407.

Himmlerovým nejnápadnějším výtvorem byla SS. Po zhroucení byla odsouzena vcelku a bez rozdílu. To je nespravedlivé.

SS vznikla z Hitlerovy tělesné stráže. Přání dohlížet nejen na profánní národní soudruhy, nýbrž i na složky strany vedlo k jejímu rozmnožení. Po zřízení koncentračních táborů jí Himmler svěřil dozor nad těmito donucovacími ústavy. Přitom se převážně vojenské formace SS pod názvem „Waffen-SS" oddělily od „všeobecné SS". Výcvikem velitelského dorostu Waffen-SS byl pověřen bývalý generál pozemního vojska Hausser, můj starý šéf ze Štětína. Generál Hausser byl velmi schopný důstojník, chytrý a statečný voják a vynikající přímý a bezúhonný charakter. Waffen-SS vděčí tomuto vynikajícímu důstojníkovi nekonečně mnoho, v neposlední řadě i za to, že byly vyňaty z difamace[639], která byla po zhroucení v Norimberku na SS uvalena.

Ve válce byly Waffen-SS následkem Himmlerova neustálého naléhání stále více nafukovány. Od roku 1942 už nedostávaly pro své četné formace dost dobrovolníků, takže jejich náhrada byla odváděna stejně jako pro divize pozemního vojska. Tím ztratily zvláštní charakter dobrovolné stranické gardy. Himmlerův vliv se sice staral o jejich přednostní zacházení při doplňování a vyzbrojování. Tato závist budící skutečnost však na bojišti ustupovala kamarádství, které mezi svazky pozemního vojska a Waffen-SS panovalo. Zažil jsem Leibstandarte a divizi SS „Reich"[640] v boji a později jsem jako generální inspektor tankových vojsk prohlédl četné divize SS a mohu své hodnocení shrnout tak, že se tyto svazky pod mýma očima vždy vyznačovaly kázní, kamarádstvím a pevným postojem v boji. Bojovaly bok po boku

[639] Mezinárodní vojenský tribunál prohlásil 1. října 1946 SS za zločineckou organizaci a Waffen-SS do ní zahrnul jako její nedílnou součást. Vyňati byli jen ti, kdo byli do SS odvedeni bez možnosti volby a sami se na zločinech nepodíleli. Guderianova věta o „vyjmutí z difamace" tedy výroku rozsudku neodpovídá. Míní zřejmě poválečné úsilí o rehabilitaci: Paul Hausser byl roku 1946 v Norimberku hlavním svědkem obhajoby Waffen-SS a od roku 1951 jedním z organizátorů svazu veteránů HIAG, který prosazoval jejich rovnoprávnost s vojáky branné moci.

[640] Guderian jmenuje dva svazky, s nimiž byl sám ve spojení. Leibstandarte „Adolf Hitler" byla v květnu 1940 podřízena jeho sboru — na s. 105 popisuje, jak ji 25. května našel u Wattenu v postupu přes Aa na Wormhoudt a Bergues, a sborový rozkaz č. 14 z 26. května (Příloha 19) má Wormhoudt jako cíl útoku; právě tam povraždili 28. května 1940 příslušníci Leibstandarte 81 britských a francouzských zajatců a 17. prosince 1944 spáchala bojová skupina téže divize masakr u Malmedy (84 zastřelení američtí zajatci). Divize, kterou Guderian nazývá „Reich", se roku 1940 jmenovala SS-Verfügungs-Division; jméno „Reich" nesla od počátku roku 1941, „Das Reich" od roku 1942, a 9. a 10. června 1944 spáchala masakry v Tulle (99 oběšených mužů) a v Oradour-sur-Glane (642 zavraždění civilisté). Tvrzení o kázni a bojovém výkonu jednotlivých divizí a tyto skutečnosti se navzájem nevyvracejí; stojí vedle sebe.

s tankovými divizemi pozemního vojska a stávaly se — čím déle válka trvala, tím více — našimi.

Že ovšem Himmler nafukováním Waffen-SS sledoval jiné cíle, je nepochybné. Hitler i on nedůvěřovali pozemnímu vojsku, neboť jejich cesty byly temné a hrozilo jim nebezpečí, že při včasném rozpoznání jejich záměrů narazí na odpor. Proto přes nevýhody s tím spojené zvyšovali počet divizí Waffen-SS na

* *Srov. s. 375.*

[407] asi pětatřicet. V rostoucí míře byly zakládány cizinecké svazky, jejichž spolehlivost byla zčásti velmi dobrá, zčásti pochybná. Nakonec však Hitlerova nedůvěra zasáhla i jeho domněle nejvěrnější. Odnětí rukávových pásek v březnu 1945 dokazuje stupeň odcizení mezi Hitlerem a Waffen-SS.

Zcela jinak je třeba hodnotit „všeobecnou SS“. I v ní byli idealisté, kteří zprvu věřili, že vstoupili do řádu, jenž na sebe bere zvláštní závazky, aby za to získal zvláštní výsady. Mezi nimi se nacházeli četní muži charakterově i duchovně cenní z nejrůznějších vrstev a povolání, které Himmler z velké části bez dotázání jmenoval členy SS. Časem se však obraz změnil převzetím četných policejních funkcí nejpochybnějšího charakteru. Svazky „všeobecné SS“[641] nosily rovněž zbraně. Cizozemské formace stále narůstaly; byly podstatně horší než u Waffen-SS, srov. brigády Kaminského a Dirlewangerovu při potírání povstání ve Varšavě roku 1944.*)

[641] Oba svazky byly při potlačení varšavského povstání nasazeny od 4. srpna 1944. Dirlewangerův svazek se podílel na masakru ve Woli (5.–12. srpna 1944, nejhorší vraždění 5.–7. srpna; odhady zavražděných civilistů se nejčastěji pohybují mezi čtyřiceti a padesáti tisíci), Kaminského brigáda RONA byla nasazena na Ochotě, kde zahynulo asi deset tisíc lidí. Guderianovo zařazení je přitom ve dvou věcech nesprávné. Ani jedna z obou jednotek nebyla formací „všeobecné SS“: Kaminského svazek byl převzat do Waffen-SS jako Waffen-Sturmbrigade der SS RONA, Dirlewangerův byl od července 1944 SS-Sturmbrigade a v únoru 1945 se stal 36. granátnickou divizí Waffen-SS. A Dirlewangerova jednotka nebyla cizozemská, nýbrž německá trestanecká: tvořili ji odsouzení pytláci, kriminálníci a „asociálové“ vybraní z koncentračních táborů a disciplinárně potrestaní příslušníci SS, k nimž byli přiřazeni ruští pomocníci.

S SD a jeho Einsatzkommandy jsem nikdy neměl co do činění[642], a nemohu proto z vlastní zkušenosti nic o něm sdělit.

Himmler skončil sebevraždou, ačkoli tento krok předtím vždy odsuzoval, zesměšňoval a své SS jej zakázal. Vymkl se tím pozemským soudcům a svou těžkou vinu svalil na méně odpovědné.

Jedním z nejchytřejších mužů v užším kruhu kolem Hitlera byl dr. Joseph Goebbels, gauleiter Berlína a říšský ministr lidové osvěty a propagandy. Byl obratný řečník a při získávání hlasů Berlíňanů v boji proti komunismu osvědčil odvahu. Byl však také nebezpečný demagog, bezohledný ve své agitaci proti církvím a Židům, proti rodičům a vychovatelům, spoluviník na nechvalně známé „křišťálové noci“ v listopadu 1938.

Byl sice s to rozpoznat chyby a slabiny nacionálněsocialistického systému, ale neměl odvahu svá poznání před Hitlerem přiznat a hájit. Před Hitlerem byl — jako Göring a Himmler — malý člověk. Bál se ho a zbožňoval ho. U málokoho jiného vystupovala Hitlerova sugestivní síla tak zřetelně jako u Goebbelse. Výmluvný agitátor před Hitlerem umlkal. Snažil se jeho myšlenky uhodnout a ve své jinak téměř geniální propagandě dělal všechno, co si diktátor přál.

Mne zvlášť zklamalo, že roku 1943 nenašel odvahu chopit se „žhavého železa“, jak označil otázku vrcholného členění branné moci a říše.**) Následkem této nerozhodnosti musel

408 sobě a svým připravit ten strašný konec, který tehdy již tušil.

Po Himmlerovi nejtemnějším z mužů Hitlerova okolí byl reichsleiter Martin Bormann. Zavalitý, mrzoutský, bezradostný, uzavřený člověk se špatnými způsoby. Nenáviděl pozemní vojsko jako věčného protihráče neomezené vlády strany a s úspěchem se snažil všude škodit, sít nedů-

[642] Einsatzgruppen bezpečnostní policie a SD byly roku 1941 přiděleny jednotlivým skupinám armád; za skupinou armád „Střed“, k níž patřila Guderianova 2. tanková skupina, působila v Bělorusku Einsatzgruppe B. Jejich nasazení upravila písemná dohoda Heydricha s generálním ubytovatelem pozemního vojska Wagnerem, kterou 28. dubna 1941 podepsal vrchní velitel pozemního vojska von Brauchitsch: Einsatzkommanda měla pracovat v týlové oblasti skupin armád, Sonderkommanda v týlové oblasti armád, kde směla provádět exekutivní opatření proti civilnímu obyvatelstvu na vlastní odpovědnost, a vojsko odpovídalo za jejich pochod, stravu a ubytování. Podle rozkazu o komisařích ze 6. června 1941 předávala branná moc zajaté politické komisaře Einsatzgruppen. Co z toho mohl velitel tankové skupiny nevědět, zůstává otevřenou otázkou; k první obhajobné větě téže kapitoly viz poznámku k s. 405.

věru, mařit nutná opatření, vytlačovat počestné osobnosti z Hitlerova okolí i z rozhodujících postavení a nahrazovat je kreaturami.

Bormann zabraňoval tomu, aby byl Hitler správně zpravován o vnitropolitické situaci. Gauleiterům dokonce odpíral přístup k Hitlerovi. Tak jsem zažil grotesku, že gauleiteři — především Forster[643] ze Západního Pruska a Greiser[644] z Warthegau — přicházeli ke mně, vojákovi, na něhož se hledělo s nedůvěrou, a prosili mě, abych jim pomohl k přednesu u Hitlera, protože se předepsanou stranickou cestou přes Bormanna ke svému vůdci nedostali.

Čím nemocnějším se Hitler stával, čím horší byla válečná situace, tím méně lidí získávalo přístup k diktátorovi. Všechno se mělo dít prostřednictvím toho temného chlapíka Bormanna, a jeho metoda měla úspěch!

Opakovaně jsem s ním měl prudké srážky, protože svou neprůhlednou stranickou politikou sabotoval naléhavá opatření a — vždy ke škodě věci — snažil se mluvit do čistě vojenských záležitostí.

Bormann byl šedou eminencí třetí říše.

Reichsleiteři a gauleiteři

NSDAP byla vedena reichsleitery a gauleitery. Všechna odvětví německého života byla zachycena některou složkou strany a zařazena do organizačního schématu strany. Začínalo to Hitlerjugend a Svazem německých dívek. Po

[643] Albert Forster (1902–1952), od 15. 10. 1930 gauleiter Danzigu, od 26. 10. 1939 gauleiter a říšský místodržící Říšské župy Gdaňsk-Západní Prusko až do roku 1945 — u Guderiana jako „gauleiter ze Západního Pruska“, který se k Hitlerovi nedostal přes Bormanna. Nese odpovědnost za vyhlazovací politiku ve své župě: masové vraždy v Piaśnici a jinde (Centrála v Ludwigsburgu odhaduje 52 794 až 60 750 mrtvých), vyhánění a deportace do koncentračního táboru Stutthof; proti Himmlerovým směrnicím chtěl „germanizovat“ asi 700 000 osob polského původu. Vydán Polsku, Nejvyšší národní tribunál ho 29. 4. 1948 v Gdaňsku odsoudil k smrti a 28. 2. 1952 byl oběšen ve vězení na Mokotowě ve Varšavě. Nejde o generály Otta nebo Helmutha Förstera.

[644] Arthur Greiser (1897–1946), SS-Obergruppenführer; 1933–39 senátor a od konce listopadu 1934 prezident senátu Svobodného města Gdaňska, od října (gauleiter) a 2. 11. 1939 (říšský místodržící) v čele Reichsgau Posen, od 1940 Wartheland, a říšský komisař obrany pro XXI. vojenský okruh. U Guderiana jeden z gauleiterů, kteří k němu, vojákovi, chodili prosit o pomoc k přednesu u Hitlera, protože je Bormann předepsanou stranickou cestou nepouštěl. Soudně zjištěno: polský Nejvyšší národní tribunál ho 21. 6. 1946 odsoudil za genocidu, vraždy civilistů a zajatců, mučení, vyhánění Poláků, rabování a odvlékání polských dětí. Vyžádal si u Himmlera povolení zahubit 100 000 Židů; v Chełmnu pod jeho pravomocí povraždily plynové vozy od konce roku 1941 do dubna 1942 asi 150 000 Židů. Veřejně oběšen 21. 7. 1946 před poznaňskou citadelou, žádost o milost u Pia XII. polská vláda zamítla.

opuštění mládežnických organizací vstupoval mužský dorost do říšské pracovní služby říšského vůdce pracovní služby Hierla. Tato organizace vznikla z původně dobrovolné pracovní služby a působila díky čistotě svého vedoucího a jeho pomocníků požehnaně, byť jí dnes snad lze vytýkat její pevné vojenské členění a výchovnou metodu.

Německých pracujících lidí se pak zmocnil říšský organizační vedoucí dr. Ley. V organizaci „Síla skrze radost" bylo pečováno o zotavení dělnictva, v zimní pomoci a v NSV o méně majetné. Na soukromou dobročinnost a charitu církví se nehledělo rádo a byly omezeny.

Byl říšský vůdce zdravotnictví, říšský vůdce rolnictva a tak dále.

* *Srov. s. 322.*

** *Srov. s. 268, 294.*

[409] Právo měl reichsleiter Frank[645] rozvíjet v nacionálněsocialistickém duchu. Ale právě na tomto poli se nacionálnímu socialismu nedostávalo tvůrčí síly.

V zahraniční politice působil reichsleiter Alfred Rosenberg[646] vedle ministra zahraničí z přepjatého idealismu často proti úřední politice, a tedy škodlivě.

I sport byl reglementován. Říšský vůdce sportu von Tschammer und Os-

[645] Hans Frank byl reichsleiterem právního úřadu NSDAP a „říšským vedoucím práva", od 26. října 1939 však především generálním guvernérem okupovaných polských území. Mezinárodní vojenský tribunál jej 1. října 1946 odsoudil k smrti a v noci z 15. na 16. října 1946 byl v Norimberku popraven. Guderian jej uvádí jen ve funkci tvůrce „nacionálněsocialistického práva".

[646] Alfred Rosenberg (1893–1946), pobaltský Němec z Revalu (Tallinnu), hlavní ideolog NSDAP a autor Mýtu 20. století (1930). Od roku 1933 reichsleiter a vedoucí zahraničněpolitického úřadu NSDAP — v této roli u Guderiana jako ten, kdo „z přepjatého idealismu často působil proti úřední politice" —, od října 1940 v čele Einsatzstabu Reichsleiter Rosenberg, který organizoval rabování kulturního majetku, a od 17. 7. 1941 říšský ministr pro obsazená východní území. Norimberský tribunál ho 1. 10. 1946 shledal vinným ve všech čtyřech bodech obžaloby a 16. 10. 1946 byl v Norimberku oběšen.

ten[647] vykonával svůj úřad slušně a mohl při olympiádě prokázat službu vážnosti třetí říše.

Řadu uzavírala žena, říšská vůdkyně žen.

Tento výčet není vyčerpávající; má jen posloužit k objasnění principu. Vidíme při díle velmi protichůdné síly. Celkem pracovaly všechny tyto síly vedle vlády, a tedy nutně často proti ní.

Toto vedle sebe a proti sobě vystoupí ještě zřetelněji, zaměříme-li pohled na další kategorii nacionálněsocialistických hodnostářů, na gauleitery.

Nacionální socialisté chtěli dát Německé říši novou podobu a rozdělit ji místo starých zemí na župy. Této snaze mělo napomoci jmenování gauleiterů. Po anšlusu Rakouska, po začlenění Protektorátu Čechy a Morava a po dobytí Poznaňska a Západního Pruska vznikly říšské župy, které zůstaly mimo zemské hranice a daly poznat budoucí členění. Ale tato organizace zůstala polovičatostí jako tolik jiných plánů, které byly zahájeny se zdánlivě velkou rozhodností, ale nikdy nedošly konce.

Gauleiteři byli skutečnými vladaři na Hitlerově místě; v říšských župách se nazývali také říšskými místodržiteli. Byli jmenováni na základě své působnosti ve straně, nikoli podle svých schopností na poli správy nebo podle jakosti svého charakteru. Proto mezi nimi vedle velmi úctyhodných osobností nalezneme řadu nepotěšitelných živlů, které udělaly německému jménu a nacionálnímu socialismu ostudu.

Jen místy byly úřady gauleiterů spojeny s nejvyššími státními vládními místy, jako v Mohanských Francích, kde byl gauleiter zároveň vládním prezidentem. Zpravidla seděli gauleiteři vedle vládních prezidentů, vrchních prezidentů provincií a ministerských předsedů zemí — a nad nimi.

Vůdcovský stát, o nějž Hitler a jeho stranický program usilovaly a který hlásaly, tedy ve skutečnosti neexistoval. Naopak právě v oblasti státní moci panovala stále hrozivější anarchie, kterou dosazování četných říšských ko-

[647] Hans von Tschammer und Osten (1887–1943), SA-Obergruppenführer (1938), od 19. 7. 1933 až do své smrti říšský vůdce sportu a předseda německého olympijského výboru; roku 1934 postavil na místo DRA nový Německý říšský svaz pro tělesnou výchovu. S Carlem Diemem organizoval berlínskou olympiádu 1936, k níž se vztahuje Guderianova poznámka o „službě vážnosti třetí říše“; prosadil přitom vyloučení neárijských sportovců z německého olympijského týmu a systematické znevýhodňování židovských sportovců. Zemřel v Berlíně.

misařů, generálních zmocněnců, zvláštních pověřenců a tak dále časem ještě zhoršovalo.

[410] Tak jako zůstaly nedokončeny mohutné stavební záměry — říšské dálnice i stavby pro sjezdy strany, přestavba Berlína i Mnichova a jiných velkoměst —, tak uvázla říšská reforma v počátcích, tak nic nebylo ze školské reformy neschopného ministra vyučování Rusta[648], nic z nového uspořádání evangelické církve říšským biskupem Müllerem[649]. Vidíme jen počátky gigantických plánů, ale žádné dovršení, protože chyběla moudrost a míra, protože hybris se projevovala i na těchto polích a vypuknutí války nakonec všem těmto snahám učinilo konec.

Užší okolí Hitlerovo

Obraz vedoucích politických osobností strany ukazuje více stínu než světla. Hitlerova znalost lidí se při výběru vedoucích osobností jeho strany neosvědčila. Tím podivněji na nás působí, že měl ve svém okolí řadu mladých mužů, kteří byli pečlivě vybráni a přes nebezpečí, jež na ně číhala, zůstali charakterově čistí. Vojenská i stranická adjutantura byly dobře obsazeny a téměř všechny tam působící osobnosti vynikaly zdvořilou, dobře vychovanou povahou a diskrétností.

Nepotěšitelně působili v poslední době vedle Bormanna stálý zástupce Himmlerův, SS-brigadeführer Fegelein, který se sňatkem se sestrou Evy Braunové vyšvihl na Hitlerova švagra a tohoto postavení využíval ke zvlášť netaktnímu chování, osobní lékař Morell se svými pochybnými obchodními praktikami a bohužel po Schmundtově smrti i náčelník personálního úřadu

[648] Bernhard Rust (1883–1945), učitel, od dubna 1933 pověřený vedením pruského ministerstva kultu, od 1. 5. 1934 do 30. 4. 1945 říšský ministr pro vědu, výchovu a národní osvětu. U Guderiana „neschopný ministr vyučování Rust", z jehož školské reformy nebylo nic. Dne 8. 5. 1945, v den německé kapitulace, se zastřelil; byl těžce nemocný, propadlý alkoholu a v depresích a Hitler ho od roku 1937 nepřijal. Místo úmrtí se udává Nübel i Berne v Oldenbursku (NDB).

[649] Ludwig Müller (1883–1945), vojenský duchovní, od roku 1933 vůdčí postava Německých křesťanů a jejich zemský vůdce ve Východním Prusku; 27. 9. 1933 ho národní synoda zvolila říšským biskupem. Prosazoval „arijský paragraf" v církvi a očištění křesťanství od toho, co nazýval židovským zkažením, včetně velkých částí Starého zákona; jeho postup vedl k rozkolu a ke vzniku Vyznávající církve. Hitler mu roku 1935 podporu odňal a nový říšský ministr pro církevní záležitosti Kerrl ho fakticky zbavil moci. U Guderiana doklad nedokončených gigantických plánů režimu: „nic z nového uspořádání evangelické církve říšským biskupem Müllerem". Zemřel 31. 7. 1945. Nezaměňovat s vojenskými Müllery ani s gestapákem Heinrichem Müllerem, kterého Guderian zmiňuje na s. 361.

pozemního vojska generál Burgdorf. Tito lidé tvořili kliku, která neustále intrikovala, štvala a vytvářela kolem Hitlera kruh, jenž bránil tomu, aby se dozvěděl pravdu. Oddávali se nadměrně požívání alkoholu a dávali tím — zvláště v poslední době zhroucení — smutný příklad.

Vláda

Vedle svérázného stranického aparátu úřadovala *říšská vláda*. Říšský kabinet, původně jmenovaný Hindenburgem, se skládal z většiny občanských ministrů a několika málo nacionálních socialistů. Členy strany byli kromě Hitlera říšský ministr vnitra Frick[650] a říšský ministr letectví Göring. V rychlém sledu však byli do kabinetu povoláni další straničtí soudruzi: říšský ministr lidové osvěty a propagandy dr. Goebbels, říšský ministr výchovy Rust, říšský ministr výživy Darré[651], říšský ministr pošt Ohnesorge[652], říšští ministři bez portfeje Heß a Röhm.

Přece jen zůstali vicekancléř von Papen[653], říšský ministr zahraničí svo-

[650] Wilhelm Frick (1877–1946), právník, říšský ministr vnitra od 30. 1. 1933 do 20. 8. 1943 (vystřídal ho Himmler), pak od 24. 8. 1943 do 8. 5. 1945 říšský protektor v Čechách a na Moravě. U Guderiana uveden jako jeden ze dvou členů NSDAP v prvním Hitlerově kabinetu (vedle Göringa). V Norimberku odsouzen 1. 10. 1946 za přípravu a vedení útočných válek, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti k smrti; oběšen 16. 10. 1946 v norimberské vazební věznici jako jeden z deseti popravených té noci.

[651] Richard Walther Darré (1895–1953), od 28. 5. 1933 říšský vedoucí zemědělců a od 29. 6. 1933 říšský ministr výživy a zemědělství, 1931–1938 šéf Hlavního úřadu SS pro rasu a osídlení, SS-Obergruppenführer. U Guderiana jeden z mála ministrů, které osobně poznal, a doklad jeho teze o bezvýznamnosti říšského kabinetu: „Darré se dostal do protikladu k Hitlerovi už před válkou. Byl odstaven.“ Funkcí zbaven v květnu 1942 (podle jednoho pramene 16. 5., podle jiného 23. 5.), formálně vystřídán Backem 6. 4. 1944; v norimberském procesu s ministerstvy 14. 4. 1949 odsouzen k sedmi letům, roku 1950 propuštěn, zemřel 5. 9. 1953 v Mnichově.

[652] Wilhelm Ohnesorge (1872–1962), poštovní odborník a jeden z nejstarších členů NSDAP (členské číslo 42, první člen mimo Bavorsko, zakladatel dortmundské místní skupiny, Zlatý odznak strany). Od 1. 3. 1933 státní sekretář a od 2. 2. 1937 do konce války říšský ministr pošt — v tomto postavení ho Guderian jmenuje ve výčtu kabinetu. V Norimberku byl vyslechnut jako svědek, obžalován nebyl; bavorské denacifikační soudy ho zařadily mezi viníky, resp. hlavní viníky, roku 1955 byl rozsudek zrušen a řízení zastaveno. Zemřel v Mnichově.

[653] Franz von Papen (1879–1969), 1. 6. až 3. 12. 1932 říšský kancléř, od 30. 1. 1933 vicekancléř Hitlerovy vlády; po 30. červnu 1934 odstaven (formální konec úřadu 7. 8. 1934), poté vyslanec a velvyslanec ve Vídni (1934–1938) a 1939–1944 velvyslanec v Ankaře. U Guderiana jeden z nestranických členů prvního Hitlerova kabinetu, jehož brzké odstavení dokládá bezvýznamnost říšského kabinetu. V Norimberku zproštěn všech obvinění, v denacifikaci roku 1947 odsouzen jako hlavní vinník k osmi letům, roku 1949 po odvolání propuštěn.

bodný pán von Neurath[654], říšský ministr financí hrabě Schwerin von Krosigk[655], říšský

[411] ministr práce Seldte[656], říšský ministr války von Blomberg, říšský ministr hospodářství Hugenberg[657] — po jeho odchodu Schmitt[658], poté Schacht —, říšský ministr spravedlnosti Gürtner[659], říšský ministr dopravy

[654] Konstantin Freiherr von Neurath (1873–1956), od 1. 6. 1932 říšský ministr zahraničí, 4. 2. 1938 vystřídán Ribbentropem a nadále ministr bez portfeje; od března 1939 do srpna 1943 říšský protektor v Čechách a na Moravě, od září 1941 faktický odstaven. U Guderiana jeden z nestranických ministrů Hitlerova prvního kabinetu, jehož odchod roku 1938 Guderian uvádí jako znamení, že kabinet ztrácí vliv. V Norimberku 1. 10. 1946 odsouzen k patnácti letům, ze Spandau propuštěn 6. 11. 1954.

[655] Johann Ludwig („Lutz“) Graf Schwerin von Krosigk (1887–1977), od 2. 6. 1932 do 23. 5. 1945 říšský ministr financí, v květnu 1945 vedoucí ministr a ministr zahraničí Dönitzovy vlády ve Flensburgu (7. 5. 1945 oznámil rozhlasem bezpodmínečnou kapitulaci). Hraběcí titul nabyl adopcí roku 1925. U Guderiana jeden z mála ministrů, které osobně poznal, „typ vynikajícího vysokého německého úředníka, vznešený, zdrženlivý muž“. V norimberském procesu s ministerstvy roku 1949 odsouzen k deseti letům, 31. 1. 1951 propuštěn na amnestii.

[656] Franz Seldte, celým jménem Tobias Wilhelm Franz Seldte (1882–1947) — bez „von“. Podoba hesla v našem rejstříku je chybná: na s. 411 patří „von“ k Blombergovi ve výčtu, ne k Seldtemu, a Guderian sám píše „ministr práce Seldte“, „Seldteho“. Spoluzakladatel a vůdce Stahlhelmu od jeho vzniku 25. 12. 1918 do března 1934, pak do listopadu 1935 vůdce nástupnické NSD-FBSt; říšský ministr práce od 30. 1. 1933 do 23. 5. 1945, i ve Flensburské vládě. U Guderiana jeden z mála ministrů, které osobně znal: „kdysi vůdce Stahlhelmu, byl počestný muž, ale bez vlivu“. Na konci války zajat a držen v táboře Ashcan v Mondorf-les-Bains; zemřel 1. 4. 1947 v americkém vojenském lazaretu ve Fürthu, než ho norimberský tribunál mohl soudit.

[657] Alfred Ernst Christian Alexander Hugenberg (1865–1951) — * 19. 6. 1865 Hannover, † 12. 3. 1951 Kükenbruch. Tiskový a filmový magnát (od roku 1916 nakladatelství Scherl, agentura Telegraphen-Union, od 1927 rozhodující podíl v UFA), od 21. 10. 1928 předseda Německé národní lidové strany (DNVP). Od 30. 1. do 29. 6. 1933 říšský ministr hospodářství a ministr výživy a zemědělství v Hitlerově kabinetu — v této roli ho Guderian uvádí v řadě „dobrých, zčásti vynikajících odborných ministrů“ s nepatrným vlivem. Z vlády vystoupil týž den, kdy se DNVP rozpustila; doufal, že Hitlera zkrotí, a nepodařilo se mu to. Roku 1946 internován Brity, 1951 v denacifikaci zproštěn.

[658] Kurt Paul Schmitt (1886–1950), právník, v letech 1921–1933 předseda vedení Allianz AG a 1937–1945 předseda Munich Re. Říšský ministr hospodářství od 29. či 30. 6. 1933 jako nástupce Hugenberga; po onemocnění skončil faktický výkon úřadu 3. 8. 1934, formálně byl zproštěn 30. 1. 1935 a nahrazen Schachtem — přesně v pořadí, jak to podává Guderian. Od roku 1933 čestný člen SS, od 15. 9. 1935 SS-Brigadeführer. V denacifikaci roku 1946 zařazen mezi hlavní viníky, roku 1949 překlasifikován na pouhého příslušníka s pokutou. Nejde o právníka Carla Schmitta ani o generála Artura Schmitta.

[659] Franz Gürtner (1881–1941), od roku 1922 bavorský ministr spravedlnosti a od června 1932 až do své smrti říšský ministr spravedlnosti (v kabinetech Papena, Schleichera a Hitlera), 1934–1935 též pruský ministr spravedlnosti. Dodával režimu právní krytí: spolupracoval na zákoně, který dodatečně legalizoval vraždy při tzv. Röhmově puči 1934, podepsal nařízení po požáru Reichstagu i zákon o ochraně německé krve a odvolal soudce Kreyssiga, který označil „eutha-

baron Eltz von Rübenach[660] — později Dorpmüller[661] — v úřadě. Všichni to byli dobří, zčásti vynikající odborní ministři. Jejich vliv na Hitlera byl nepatrný.

S rostoucím upevňováním NSDAP státní mocí soustředěnou v Hitlerových rukou byli ministři stále více odsouváni stranou, až se od roku 1938 prakticky už nescházeli k žádnému zasedání kabinetu a své úřady jen spravovali. Na velkou politiku už neměli nejmenší vliv. Navenek byla tato změna dokumentována odchodem říšského ministra zahraničí svobodného pána von Neurath a jeho nahrazením panem von Ribbentropem. Úřad říšského ministra války a tím vrchní velení branné moci převzal téhož dne Hitler sám. Papen byl odstaven už po 30. červnu 1934. Později byl Schacht nahrazen Funkem[662]. Heß odletěl roku 1941 do Anglie.

Osobně blíže jsem z tohoto okruhu poznal říšského ministra financí hraběte Schwerin von Krosigk, říšského ministra práce Seldteho, oba za války jmenované ministry Todta a Speera (zbrojení a válečná výroba) a ministra výživy Darrého.

Hrabě Schwerin von Krosigk je typ vynikajícího vysokého německého úředníka. Část své výchovy získal v Anglii. Vznešený, zdrženlivý muž.

Seldte, kdysi vůdce Stahlhelmu, byl počestný muž, ale bez vlivu.

Todt, rozumný, uměřený, dbalý zmírňování protikladů.

---

nasii“ za nezákonnou. Zemřel v Berlíně.

[660] Paul Freiherr von Eltz-Rübenach (1875–1943), železniční odborník a nestraník, od 1. 6. 1932 do února 1937 říšský ministr dopravy a zároveň pošt (jmenován Papenem, ponechán Schleicherem i Hitlerem). Na zasedání kabinetu 30. 1. 1937 odmítl přijmout Zlatý odznak strany, dokud nedostane záruky ohledně postoje režimu ke katolické církvi, a musel okamžitě podat demisi; 2. 2. 1937 ho v dopravě vystřídal Dorpmüller a v poště Ohnesorge — přesně v pořadí, jak to uvádí Guderian. Zemřel v Linzu nad Rýnem.

[661] Julius Heinrich Dorpmüller (1869–1945), železniční a cestní inženýr; po stavbách v Číně a Zakavkazsku od 1919 u Říšských drah, 1926 generální direktor Německé říšské dráhy, 1933 i šéf projektu říšských autostrád, 1937–1945 říšský ministr dopravy. U Guderiana v přehledu říšského kabinetu jako nástupce barona Eltze von Rübenacha a jeden z „dobrých, zčásti vynikajících odborných ministrů“ bez vlivu na Hitlera. V květnu a červnu 1945 jednal na zámku u Paříže s okupačními mocnostmi o obnově německých železnic; zemřel 5. 7. 1945 v Malente-Gremsmühlen.

[662] Walther Funk (1890–1960), novinář a hospodářský politik, od 5. 2. 1938 do 5. 5. 1945 říšský ministr hospodářství (nastoupil po Hjalmaru Schachtovi), od 19. 1. 1939 i prezident Říšské banky. U Guderiana v přehledu kabinetu jen jako Schachtův nástupce. V Norimberku odsouzen podle bodů 2, 3 a 4 obžaloby, včetně zločinů proti lidskosti, na doživotí; 16. 5. 1957 předčasně propuštěn ze zdravotních důvodů, zemřel 31. 5. 1960 v Düsseldorfu.

Speer, cítící srdce mezi škraboškami posledních let třetí říše, dobrý kamarád a otevřený charakter, rozumný a přirozený. Původně svobodný architekt, pak, po Todtově časné smrti, ministr, nebyl nakloněn byrokracii a snažil se přistupovat k věcem se zdravým lidským rozumem. Pracovali jsme v nejlepší shodě a pomáhali si navzájem, kde jsme mohli a jak by to vlastně mělo být samozřejmé. Ale o jak málokom se to dalo říci! Speer zůstával vždy věcný. Nikdy jsem ho neviděl ve zbytečném rozrušení. Mírnil výbuchy svých zčásti velmi temperamentních spolupracovníků a zprostředkovával mír mezi resorty, když už nebyl s to učinit víc.

Speer měl odvahu říci Hitlerovi otevřeně svůj názor. Také mu včas a s pádnými důvody objasnil, že válku nelze vyhrát a že musí být ukončena. Přivodil si tím Hitlerův hněv.

Darré se dostal do protikladu k Hitlerovi už před válkou. Byl odstaven, pravděpodobně za pomoci svého konkurenta ve straně.

Celkem vzato je bohužel nutno říci, že říšský kabinet nebyl s to vykonávat na dění ve třetí říši žádný vliv hodný zmínky.

XIV. NĚMECKÝ GENERÁLNÍ ŠTÁB

412

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Generální štáb byl výtvorem Scharnhorstovým[663] a Gneisenauovým[664]. U jeho kolébky stáli za kmotry duch Fridricha Velikého a vůle osvobodit se ze jha Napoleonova, utlačovatele Německa[665]. Po osvobozeneckých válkách proti napoleonskému jhu se Evropa pohroužila do dlouhého míru. Národní hospodářství oslabená mnohaletými válkami musela být znovu vybudována; státy byly proto nuceny šetřit na vojenských výdajích. Pruský generální štáb vedl v této mírové Evropě sotva povšimnutou existenci. V této klidné době vzniklo jedno z nejvýznamnějších děl vojenské literatury, kniha „O válce" ředitele pruské Válečné akademie Carla von Clausewitze.

Tato kniha, čtená málokým a kritizovaná mnohými, obsahuje první pokus o filosofii války, o rozbor jejích zvláštností z neutrálního, povzneseného stanoviska. Měla velký podíl na utváření ducha generací německých důstojníků generálního štábu. Z ní vyrostlo ono úsilí o věcně střízlivé nazírání na lidi a věci, jímž se vyznačovali nejvýznamnější němečtí důstojníci generál-

[663] Gerhard von Scharnhorst (1755–1813), generálporučík (11. 3. 1813), od 25. 7. 1807 první náčelník pruského generálního štábu a předseda komise pro reorganizaci vojska. U Guderiana spolu s Gneisenauem tvůrce generálního štábu a vzor střízlivého, nezištného důstojníka („dolnosaský selský syn, skoupý na slovo"), který „zemřel na těžké zranění utrpěné na bojišti". Zemřel 28. 6. 1813 v Praze na následky zranění z bitvy u Lützenu (Großgörschen) 2. 5. 1813; prameny se liší v tom, zda šlo o koleno, nebo o nohu.

[664] August Neidhardt von Gneisenau (1760–1831), generál polní maršál (18. 6. 1825), roku 1806 obránce Kolobřehu, Blücherův náčelník štábu; po porážce u Ligny 16. 6. 1815 prosadil pochod k Wellingtonovi a rozhodl tím bitvu u Waterloo. U Guderiana spolu se Scharnhorstem tvůrce pruského generálního štábu a jeden z jeho duchovních otců. Zemřel v Poznani 23. srpna 1831, podle jiného pramene o den později.

[665] Kapitola XIV není vzpomínkou, nýbrž obhajobou stavu, jehož byl Guderian posledním náčelníkem. Generální štáb a vrchní velení branné moci stály v Norimberku v obžalobě jako možná zločinecká organizace; tribunál je za ni neprohlásil, v rozsudku je však označil za „bezohlednou vojenskou kastu", konstatoval jejich podíl na utrpení milionů lidí a nařídil stíhat jejich příslušníky jednotlivě. Bez této souvislosti kapitola svůj účel neprozrazuje. Co přesně tribunál rozhodl a z jakého důvodu, uvádí poznámka k s. 419.

ního štábu. Posilovala vlastenectví a idealismus, který právě tyto zástupce generálního štábu oduševňoval.

Lze-li tedy Scharnhorsta, Gneisenaua a Clausewitze pokládat za duchovní otce prusko-německého generálního štábu, pak je polní maršál hrabě von Moltke asi jeho největším a nejdokonalejším synem. Schlieffenovým slovem o „mnoho vykonat, málo vystupovat, více být než se zdát" je charakterizován on sám i jeho škola. Bylo mu v důsledku vynikajícího státnického umění dopřáno vést vítězně tři války a pomoci vytvořit jednotu německé říše a německého národa. Tím zároveň vytvořil autoritu svého nástroje, totiž generálního štábu.

Po Moltkově smrti se snad německý generální štáb nedokázal zcela uchránit jevů doby kolem přelomu století. Rostoucí bohatství Německa po vítězných letech sjednocení nenechalo důstojnický sbor a generální štáb nedotčené. Konečně dosažené velmocenské postavení v kruhu evropských národů vytvořilo vojenské sebevědomí, které nalezlo svůj nejživější výraz v kruhu duchovního výběru důstojnického sboru, v generálním štábu. V takovém naladění vstoupil generální štáb do první světové války. V této válce vykonal svou povinnost. Vystupoval-li přitom vedle generálů více než dříve, nebylo to jen jeho vinou, nýbrž spíše na generálech, kteří zčásti

[413] přestárlostí, zčásti nedostatečným zvládnutím vojenské techniky a jednostranným zabýváním se službou u vojska sami sebe do značné míry vyřadili.

Mluvilo se pak o hypertrofii generálního štábu za Ludendorffa. Ale bez Ludendorffovy mohutné tvůrčí energie by německý generální štáb a německé vojsko sotva vykonaly tak velké věci. Že Německo nakonec v první světové válce podlehlo přesile svých nepřátel, nelze svalovat na Ludendorffa, neboť se do své odpovědné pozice dostal teprve v srpnu 1916, tedy v době, kdy by válka bez jeho a Hindenburgova nástupu už byla bývala ztracena. Tito dva velcí vojáci převzali úkol téměř nadlidský a v každém případě velmi nevděčný. Bylo by nespravedlivé je za to kárat. Hindenburg a Ludendorff zůstávají přes nešťastný konec války a přes poválečné rozbroje, které se z porážky vyvinuly, dvěma vynikajícími zástupci dobrého německého generálního štábu. Tíže boje, který na nás doléhal, ovšem zvláště Ludendorffa často nutila k tvrdým opatřením, ba k bezohlednosti. Někteří jeho žáci později pokládali tuto stránku jeho činnosti, vynucenou nouzí, za nezbytnou součást obrazu dobrého důstojníka generálního štábu; napodobovali právě

tento málo příjemný rys jeho válečné praxe; tak vznikl typ bezohledných lidí tvrdé vůle a kariéristů, který působil velmi nepěkně a bohužel škodil pověsti generálního štábu u vojska i na veřejnosti. Uvědomíme-li si však dlouhou řadu významných osobností, které je třeba pokládat za typické pro prusko-německý generální štáb, pak naposled zmíněné charaktery ovšem sotva hrají roli.

Scharnhorst, dolnosaský selský syn, skoupý na slovo, rozvážný, nesobecký, statečný, skromný, neúplatný a nezištný. Organizátor pruského vojska osvobozeneckých válek, zakladatel generálního štábu, zemřel na těžké zranění utrpěné na bojišti.

Gneisenau, Blücherův[666] náčelník štábu, roku 1806 obránce Kolobřehu, živý, ohnivý, geniální, radil svému vrchnímu veliteli v četných vítězných i nepříznivých bitvách. Po porážce u Ligny 16. června 1815 přiměl Blüchera k pochodu směrem ke spojenecké anglické armádě a tímto rozhodnutím rozhodl bitvu u Waterloo 18. června 1815 ve prospěch spojenců proti Napoleonovi.

Clausewitz, jemuž nebylo ve válce dopřáno dostat se na rozhodující místa, napsal knihu „O válce“. Tichý, zdrženlivý typ učence, jaký byl mezi německými důstojníky generálního štábu často zastoupen. Za svého času málo známý, spokojil se s působením na příští pokolení.

[414] *Moltke*, nejvýznamnější náčelník generálního štábu německého vojska, světoznámý jako myslitel, plánovač a geniální vojevůdce. Vznešený, zdrženlivý, působící převahou svých myšlenek. Zanechal po sobě nejsilnější školu. Nejen velký voják, nýbrž i šlechetný člověk, vynikající spisovatel, pozorný pozorovatel cizích národů a mravů.

Schlieffen, vznešený, chytrý, chladný, sarkastický. Nucen plánovat v době nestálé politiky a málo významných říšských kancléřů. Snažil se jasností a pevností vojenského plánování vyvážit bezcílnost a nerozhodnost politiků. Měl, stejně jako Moltke, smysl pro technické požadavky doby. Jasnost a přesvědčivá síla jeho myšlenek zapůsobila na jeho nástupce, mladšího Moltka, tak silně, že jeho plán tažení zůstal s malými změnami v platnosti i po jeho smrti a roku 1914 došel provedení za jiných předpokladů. Ztroskotání takzva-

[666] Gebhard Leberecht von Blücher, knížetem z Wahlstattu (1742–1819), pruský generál polní maršál, jeden z hlavních velitelů koalice proti Napoleonovi; přezdíván „Marschall Vorwärts“. Na s. 413 jej Guderian zmiňuje nepřímo, jako vrchního velitele, jemuž radil Gneisenau — po porážce u Ligny ho jeho náčelník štábu přiměl k pochodu k Wellingtonovi a tím rozhodl Waterloo. Zemřel na svém slezském statku v Krieblowitz.

ného Schlieffenova plánu mu proto nelze klást za vinu, nýbrž jen epigonům. Nebylo mu dopřáno osvědčit se v poli.

Hindenburg, prostý, jasný, rozhodný, blahovolný a rytířský, ponechával mužům, jimž důvěřoval, do značné míry volnou ruku. Přesto měl jasný přehled o událostech a dobrou znalost osobností. „Kdyby byla bitva u Tannenbergu prohrána, nikdo by se nepřel o tom, kdo je za porážku odpovědný."

Ludendorff, člověk tvrdé vůle s nesmírnou pracovní silou a vynikajícím organizačním talentem. Oduševňovala ho žhavá láska k vlasti, aby se titánskou silou vzepřel blížící se porážce svého národa. V nejtěžší době vykonal velké věci.

Seeckt, jasný, rozvážný, chladný, před veřejností působící téměř plaše; na strategickém poli stejně nadaný jako na poli organizace, avšak s menším technickým porozuměním než Moltke a Schlieffen; vytvořil po zhroucení roku 1918 stotisícové vojsko výmarské republiky. Versailleským diktátem byl tomuto vojsku generální štáb odepřen. Seeckt se před tím musel sklonit. Našel však cesty, jak v důstojnících štábů udržet ducha starého generálního štábu živý přes dobu odzbrojení. Jeho snaha vymanit vojsko z vlivů stranické politiky byla svého času jistě oprávněná, ale natrvalo přispěla k tomu, že porozumění pro vnitřní i zahraniční politiku zůstalo v důstojnickém sboru vůbec a u důstojníků přicházejících v úvahu pro službu v generálním štábu zvláště nerozvinuté. V tom byla slabina jeho systému.

[415] *Beck*[667], vysoce vzdělaný, klidný, vznešený, snažící se po obnovení branné svrchovanosti znovu vybudovat generální štáb ve stylu Moltkově; měl málo smyslu pro technické požadavky doby. Letectví, motorizace, radiotelegrafie mu byly cizí. Stejně jako pociťoval nepříjemně revolucionizaci vedení války způsobenou technikou a snažil se ji zdržovat, odmítal politic-

[667] Ludwig Beck požádal 18. srpna 1938 o uvolnění z funkce náčelníka generálního štábu pozemního vojska, protože odmítal Hitlerův plán útoku na Československo a riziko války se západními mocnostmi; úřad předal 27. srpna 1938 Franzi Halderovi a z aktivní služby odešel k 1. listopadu 1938. Na Hitlerovo přání demisi veřejně neoznámil, takže zůstala bez politického účinku. Poté se stal ústřední postavou konzervativního a vojenského odboje a byl určen za hlavu státu po Hitlerově odstranění. Po nezdařeném pokusu o převrat byl 20. července 1944 zadržen v berlínském Bendlerbloku, dvakrát se neúspěšně pokusil zastřelit a na rozkaz generála Fromma byl dostřelen; úmrtí se datuje 21. července 1944. Halder, kterého Guderian uvádí vedle Becka rovněž jen jako skeptika bez vlivu, patřil v září 1938 k témuž spikleneckému kruhu.

kou revoluci nacionálním socialismem. Byl konzervativní povaha, váhavec, a na této vlastnosti charakteru ztroskotal.

Z načrtnutí tohoto malého počtu vynikajících zástupců německého generálního štábu vyplývají prvky jeho ducha. Generální štáb chtěl v dlouhém vývoji výchovou a výcvikem učinit výběr charakterově a intelektuálně nejcennějších důstojníků způsobilým velet německé branné moci za těžkých okolností, za nichž bude muset vždy bojovat.

Předpokladem pro použití v generálním štábu byla bezúhonnost charakteru, nezávadné osobní vystupování a způsob života ve službě i mimo ni. Teprve potom přicházely v úvahu vojenské schopnosti: osvědčení se ve frontové službě, taktické a technické porozumění, organizační talent, tělesná a duševní odolnost, píle, střízlivost, rozhodnost.

Při výběru důstojníků podle těchto hledisek snad někdy hodnocení darů rozumu přerostlo hodnocení charakteru, zvláště srdce; ty se také hůře rozpoznávají, zvlášť když nemívají ve zvyku tlačit se do popředí.

Největší část důstojníků generálního štábu, zvláště ti starší, si byla těchto tradičních prvků dobře vědoma. Tím ovšem není řečeno, že právě tito důstojníci byli vždy na místech rozhodujících o výběru dorostu. A i když tomu tak bylo, není řečeno, že měli dost znalosti lidí, aby vybrali správné charaktery.

Stará tradice má pro armádu nepochybně velkou ideovou cenu. Výše vylíčené charaktery významných důstojníků generálního štábu minulosti mohly být mladší generaci vzory, aniž by brzdily nebo dokonce vylučovaly moderní vývoj. Ve skutečnosti se však tradice nehodnotí vždy jako ideový vzor, nýbrž se pokládá za praktický příklad, jehož napodobení má stačit k dosažení týchž úspěchů, i když se okolnosti a prostředky zcela změnily. Takové nepochopené tradice se sotva může uchránit nějaká stará instituce. I prusko-německá armáda a v ní generální štáb této chybě mnohokrát podlehly. Nepochybně tedy existovalo vnitřní

[416] napětí mezi nepochopenou tradicí a novými úkoly, které vyplývaly z nejrůznějších důvodů: ze změněné politické situace říše, ze změněných poměrů sil v Evropě i v širším světě, z rostoucího vlivu techniky, z rozšíření války v „totální válku“, které z toho z velké části vyplývalo, a z opětovného rozšíření politického silového pole na celou zeměkouli, jež z toho vyplynulo.

Jistě si ne všichni důstojníci generálního štábu byli touto změněnou situací jasni. To platí i o části rozhodujících starších důstojníků, ba právě o nich.

Moderní vývoj vyžadoval novou organizaci celé branné moci, zvláště její jednotné vrchní velitelství. A právě tento nejdůležitější požadavek, vyplývající z politického, vojenského a technického vývoje, vedení generálního štábu pozemního vojska před druhou světovou válkou nevyvodilo. Vedení předválečného generálního štábu naopak včasné a úplné vytvoření účinného vrchního velitelství branné moci potíralo a pomáhalo mu zabránit.

Stejně jako v otázce vrchního velitelství branné moci stavěl se generální štáb pozemního vojska na odpor vývoji i v otázce zřízení samostatného operačního letectva a tankové zbraně, která měla být nově vybudována v rámci pozemního vojska. Význam těchto dvou technických vymožeností pro operace branné moci nebyl dostatečně oceněn a uznán, protože se od nich obávali zmenšení významu pozemního vojska a starých zbraní.

Rozšíření obzoru důstojníků generálního štábu na poli politiky bylo zčásti znemožněno tradičním omezením na čistě vojenskou oblast, zčásti Hitlerovou zásadou odkázat každé odvětví státního ústrojí do úzkého kruhu jeho odbornosti a každému říci jen tolik, kolik musel vědět ke splnění svého bezprostředního úkolu. Získat celkový přehled si vyhradil jen sám pro sebe, velmi ke škodě věci.

Mladší důstojníci generálního štábu pociťovali vzniklé napětí silněji než starší a naléhali na vyrovnání. Jejich naléhání nepřijímali starší pánové příjemně. Mladí na rozdíl od starších pánů věřili, že není času nazbyt, zatímco zástupci tradice si přáli pomalý vývoj a — pokud jejich moc sahala — jej také vynucovali.

Zachováváním nepochopené tradice se generální štáb v prvé řadě dostal do protikladu k Hitlerovi, vzbudil jeho nedůvěru ve svou schopnost a upřímnost a časem vytvořil konflikt, který se na vedení války osudně projevil.

Obraz ideálního důstojníka generálního štábu je charakterizován těmito rysy: ryzost smýšlení, chytrost, skromnost, odsunutí

[417] vlastní osoby za zájmy celku, pevnost ve vlastním přesvědčení, schopnost přednést tento vlastní názor taktní formou svému generálovi. Není-li vlastní názor schválen, dost sebeovládání, aby se podřídil rozkazu nadřízeného a jednal v jeho duchu. Plné porozumění a vřelé srdce pro potřeby vojska. Neúnavná péče o vojsko. Operační, taktické a technické porozumění, přičemž poslední se nesmí ztrácet v podrobnostech, ale musí stačit k posouzení významu technických vymožeností pro vedení války.

Je samozřejmé, že vlastnosti vojenského povolání platné pro každého vojáka a důstojníka mají pro důstojníka generálního štábu platnost ve zvýšené míře: odvaha, rozhodnost, ochota nést odpovědnost, dar improvizace, tělesná odolnost a vytrvalost, jakož i jistá míra píle.

Každý důstojník generálního štábu měl pravidelně se opakujícím přidělením k frontě u své kmenové zbraně i u jiných zbraní sbírat zkušenosti ze služby u vojska v různých postaveních a naučit se praktickému vedení vojsk. V tomto velmi důležitém bodě se skutečnost posledních předválečných let od ideálního obrazu odchylovala nejvíce. Vinu na tom nesl v prvé řadě nedostatek důstojníků generálního štábu, který vznikl přísným prováděním versailleské smlouvy, pokud šlo o zákaz Velkého generálního štábu. Tento závažný nešvar se během války zvětšoval, nyní z pohodlnosti vyšších štábů, které se jen velmi nerady obešly bez svých zapracovaných pomocníků. V čele této škodlivé metody pochodovaly OKW a OKH. Jejich příslušníci zčásti za téměř šestileté války frontu vůbec neviděli.

Práci generálního štábu jako celku charakterizovala výchova k zásadní shodě v posuzování operačních a taktických situací a v závěrech, které z nich plynou. Doufalo se, že z této zásadní shody bude možno rozvinout značnou shodu v rozhodování. Francouz to označuje asi slovy „unité de doctrine“[668]. Náčelník generálního štábu, jemuž žádná velitelská pravomoc neumožňovala prosadit svou vůli, chtěl prostřednictvím této stejnorodosti myšlení všech důstojníků generálního štábu rozšířit svůj vliv až k divizím a zajistit jednotné taktické a operační pojetí až dolů. Aby své myšlenky uvedl ve známost, vytvořil takzvanou „služební cestu generálního štábu“, zařízení, které vedlo k jistým neshodám, a bylo proto Hitlerem potíráno.

Strategické myšlení generálního štábu nekrystalizovalo kolem strnulých zásad, nýbrž muselo se přizpůsobovat měnícím se politickým situacím a úkolům. Zeměpisná poloha Německa ve střední Evropě, uprostřed vysoce

[418] vyzbrojených sousedů, nutila ke studiu otázky války na více frontách. Protože s možností takové války byl vždy spojen boj proti přesile, musel být

[668] Náčelník generálního štábu pozemního vojska neměl velitelskou pravomoc nad vojskem — tuto skutečnost Guderian na téže straně výslovně uvádí a sám o rozkazovací pravomoci a právo vydávat směrnice marně žádal (s. 318). Byl však odborným nadřízeným všech důstojníků generálního štábu, a ti sloužili u štábů podřízených velitelství; tím měl do vojska vlastní spojovací cestu, kterou mohl prosazovat jednotné operační a taktické pojetí, tedy to, co Guderian označuje francouzským obratem „unité de doctrine“. „Služební cesta generálního štábu“ je právě tato cesta mimo velitelskou cestu. Guderian uvádí, že vedla k nesvárům a že ji Hitler potíral.

i ten pečlivě studován. Operační myšlení starého generálního štábu bylo převážně kontinentálně orientováno. Vznik operačního letectva však nutil brát ve zvýšené míře v úvahu zásah zámořských mocností. To nebylo mnohdy dost jasně rozpoznáno.

Vzhledem k možnosti války proti několika protivníkům zároveň musela strategie volit mezi obranou na vedlejších frontách a útokem na nejdůležitějšího protivníka. Musela se připravit na střídání útočných front.

Těsná omezenost našich zdrojů nutila generální štáb uvažovat, jak lze válku rychle ukončit. Z tohoto tlaku vzešla myšlenka využít motoru v každé podobě. Po počátečním zdaru rychlých úderů na začátku druhé světové války mluvili proto naši protivníci o „bleskových válkách".

Německo bylo svou zeměpisnou polohou vždy nuceno k boji na „vnitřní linii", při němž se střídaly útok a obrana. „Evropa prostě tvoří rodinu a je těžké, aby se při domácích svárech některý člen udržel stranou, zvláště má-li své obydlí uprostřed domu." Těmito slovy charakterizoval už hrabě Schlieffen*) výstižně naši neměnnou situaci, která nás — velmi často proti naší vůli — zaplétala do každého evropského konfliktu. Německý národ není nikterak bojovnější než jiné národy Evropy, ale bydlí „uprostřed domu", a mohl se proto ve svých dlouhých, proměnlivých dějinách konfliktům vypukajícím u svých sousedů jen zřídka vyhnout. Jeho státnickému umění i jeho vojenskému velení vyrůstaly z této danosti těžké, často sotva řešitelné úkoly. Vzhledem k omezenosti svých hmotných prostředků měl vždy zájem na rychlém konci každého konfliktu a musel se snažit vyhnout dlouhé a vyčerpávající válce i zásahu nezúčastněných třetích. Že byl tento úkol vyřešen, je mistrovským dílem Bismarckova státnického umění a Moltkovy strategie.

Po prohrané první světové válce se vedení pozemního vojska skládalo vesměs z důstojníků převzatých z císařského vojska. Jiní nebyli. Tito důstojníci propůjčili výmarské republice své služby, ačkoli jim nebylo vše po vůli, co pro ně bylo spojeno s přechodem od monarchie k republice. Museli se vzdát nejedné výsady, nejedné oblíbené tradice, a činili to, aby svou vlast nenechali zaplavit vlnou asijského bolševismu, která tehdy již hrozila.

** Gesammelte Schriften II, s. 390, stať „Gneisenau", nakladatelství E. S. Mittler u. S.*

[419] Výmarská republika nedokázala z tohoto sňatku z rozumu udělat sňatek z lásky. Vnitřní sepětí mezi novým státem a důstojnickým sborem ne-

vzniklo, ačkoli se o ně osobnost, jako byl dlouholetý zasloužilý ministr reichswehru dr. Geßler[669], snažila se stejnou chytrostí jako obratností a srdcem. Tato skutečnost se stala významnou pro pozdější postoj důstojnického sboru k nacionálnímu socialismu. Různé vlády výmarské republiky daly sice malé branné moci, co podle stavu věcí při existujících zahraničněpolitických vazbách a špatné finanční situaci říše dát mohly. Nedokázaly však získat vnitřní kontakt s důstojnickým sborem a nenadchly brannou moc pro svůj politický ideál. Uvnitř zůstala branná moc novému státu cizí. Postoj chladného rozumáře Seeckta posílil beztak existující sklon důstojnického sboru nezajímat se o politiku. Generální štáb[670], respektive Truppenamt k tomu podstatně přispěly.

Když pak nacionální socialismus vystoupil na scénu s novými národními hesly, vzplanula zvláště mládež důstojnického sboru rychle pro vlastenecké myšlenky, které jí NSDAP předkládala. Zcela nedostatečná výzbroj říše ležela léta na důstojnickém sboru jako můra. Není divu, že je začínající zbrojení naklonilo muži, který po patnáctileté stagnaci sliboval vnést do branné moci opět svěží život. Účinek NSDAP byl tím intenzivnější, že se Hitler zpočátku stavěl jako přítel branné moci a do jejího vnitřního chodu nezasahoval. Dřívější mezera v politickém poučování branné moci byla nyní vyplněna, zájem o politické otázky probuzen, byť jednostranně a zcela jinak, než si to zastánci demokracie představovali. Protože tomu tak bylo, nemohlo se vedení branné moci po uchopení moci nacionálním socialismem vymknout politice NSDAP, i kdyby to bylo chtělo. Generální štáb neměl na tomto vývoji vedoucí podíl, spíše lze tvrdit opak. Vedoucím zástupcem skeptického směru v generálním štábu byl generál Beck. Měl řadu stoupenců v ústředí, ale žádný vliv

[669] Otto Geßler (1875–1955), doktor práv (Erlangen 1898), od března 1920 do ledna 1928 říšský ministr branné moci — nejdéle sloužící ministr výmarské republiky; odstoupil pro aféru Phoebus. U Guderiana v ediční kapitole jako „dlouholetý zasloužilý ministr reichswehru dr. Gessler“, který se marně snažil vnitřně spojit nový stát s důstojnickým sborem. Po 20. 7. 1944 zatčen a sedm měsíců držen a týrán v koncentračním táboře Ravensbrück; zemřel 24. 3. 1955 v Lindenbergu v Allgäu. Správná podoba jména je Geßler.

[670] Norimberský tribunál generální štáb a vrchní velení branné moci za zločineckou organizaci neprohlásil — ale výslovně proto, že podle statutu nešlo o „organizaci“ ani o „skupinu“: nikdo do nich nevstupoval, vysokou hodnost získal každý ve své vlastní složce a „skupina“ podle článku 9 musí znamenat více než soubor vojenských důstojníků. Zproštění to nebylo. V témže rozsudku tribunál tyto důstojníky označil za „bezohlednou vojenskou kastu“, konstatoval, že nesou hlavní odpovědnost za utrpení milionů lidí a zneuctili vojenské povolání, a vyslovil, že mají být tam, kde to skutková zjištění odůvodňují, stíháni jednotlivě. Z procesního výroku o povaze obžalované skupiny tedy nelze vyvodit výrok o tom, k čemu byl generální štáb do roku 1938 zaměřen.

na pozemní vojsko nebo dokonce na brannou moc jako celek. I když se generální štáb za Becka a jeho nástupce Haldera snažil vývoj uvnitř ústředí brzdit, velká politika se přece jen dělala bez generálního štábu a proti němu. Říše se znovu — jako na začátku první světové války — dostala do politické výchozí situace, která musela dát boji od počátku vzezření těžkého, ne-li beznadějného. Znovu se museli vojáci, v jejich čele generálové a důstojníci generálního štábu, smířit s výchozí situací, za jejíž vznik nebyli odpovědni.

[420] Všechny výtky, které byly dodatečně vzneseny proti vedoucím mužům branné moci vlastním národem i mezinárodními soudními dvory, míjely rozhodující skutečnost, že politiku nedělali vojáci, nýbrž politici, a že ji tak dělají i dnes, a že se vojáci při vypuknutí války musejí smířit s politickou a vojenskou situací v té chvíli existující. Bohužel tomu tak je, neboť politici nemívají ve zvyku nastavovat hlavu, když začne lítat olovo; zůstávají pak obvykle v bezpečném přístavu a přenechávají vojákům „pokračování politiky jinými prostředky“.

Politika státu určuje myšlení vojáků při přípravě války, takzvané duchovní vedení války. Soudní jednání před mezinárodními tribunály posledních let prokázala, že německý generální štáb byl až do roku 1938 zaměřen výhradně na obrannou válku. Zahraničněpolitická a branněpolitická situace říše také žádný jiný postoj nepřipouštěla. Přes zbrojení probíhající od roku 1935 bylo odborníkům v generálním štábu jasné, že do dosažení plné úderné pohotovosti branné moci, zvláště nových zbraní — letecké a tankové —, musí uplynout dlouhá doba. Teprve rozkaz Hitlerův, politické hlavy říše, vynutil proti radě vojáků jiné počínání.

Až do podzimu 1938 existovala uvnitř pozemního vojska spoluodpovědnost náčelníků štábů až dolů k velitelstvím sborů za rozhodnutí jejich generálů. Tuto spoluodpovědnost, která se při odlišném názoru náčelníka štábu zaznamenávala do spisů, Hitler zrušil. S tím byla spojena zásadní změna v postavení náčelníků štábů vůbec a náčelníka generálního štábu pozemního vojska zvláště. Spoluodpovědnost náčelníků štábů byla převzata ze staré pruské armády do stotisícového vojska a z něho po znovuvyzbrojení do branné moci třetí říše. V první světové válce často vedla k vládě silných osobností na místech náčelníků nad velícími generály. Hitler podle jím hlásaného vůdcovského principu důsledně nařídil výhradní odpovědnost nositelů velitelské pravomoci a tím zároveň vyřadil spoluodpovědnost náčelníka štábu vůči své osobě jako nejvyššímu veliteli branné moci.

Jak už bylo naznačeno, odmítal generální štáb pozemního vojska myšlenku jednotné branné moci. Kdyby tomu tak nebylo, měli bychom před druhou světovou válkou generální štáb branné moci a vrchní velitelství branné moci v účinné podobě, a nikoli v podobě zrůdného obrazu, který skutečně vznikl. Jinak zaměřený postoj jednotlivých členů generálního štábu neubírá celkovému postoji právě tak málo jako

[421] souběžný odpor letectva a válečného loďstva. Pokud šlo o OKW, byli vrchní velitelé složek branné moci opravdovými republikány. Z řečeného logicky vyplývá i postoj generálního štábu k OKW, které skutečně vzniklo — k výtvoru generála von Reichenaua, jenž svou dobrou a velkou myšlenku dokázal Hitlerovi a Blombergovi předložit tak, aby jim zachutnala, ale ztroskotal na neochvějném odmítání všech tří složek branné moci, zvláště však pozemního vojska. Dokud zůstával Reichenau náčelníkem Wehrmachtamtu, vývoj ještě postupoval. S Keitelovým nástupem do tohoto úřadu však hnací síla zmizela. Proti odporu tří vrchních velitelů složek branné moci se prosadit nedokázal.

Na tomto místě budiž dovoleno krátké slovo o OKW. *Polní maršál Keitel* byl v jádře počestný charakter, snažící se řešit úkol, který mu připadl, podle svých nejlepších sil. Brzy se ocitl v Hitlerově moci a měl — čím dál, tím méně síly se z této hypnózy vymanit. Jeho dolnosaská věrnost se osvědčila až do jeho smrti. Hitler věděl, že se na tohoto muže může neomezeně spolehnout; proto si ho držel, i když měl o Keitelových strategických kvalitách jasno. Polní maršál neměl na průběh operací vliv. Jeho povinnosti ležely v oblasti správy, v poslání dřívějšího ministerstva války. Keitelovým neštěstím se stalo, že nenašel sílu k odporu proti Hitlerovým rozkazům[671], napad-

[671] Rozkaz o komisařích („Richtlinien für die Behandlung politischer Kommissare“) vydalo vrchní velitelství branné moci 6. června 1941 a Keitel jej podepsal; nařizoval, aby političtí komisaři Rudé armády nebyli pokládáni za válečné zajatce, byli ihned po zajetí odděleni a bez jakéhokoli řízení zabiti, a k vojsku se měl předávat jen ústně. Barbarossa-Erlass — „nařízení o výkonu vojenského soudnictví v oblasti ‚Barbarossa‘ a o zvláštních opatřeních vojska“ — je z 13. května 1941 a OKW je rozeslalo 14. května jako velitelskou věc: vyňalo činy nepřátelských civilistů z působnosti soudů, dovolilo zastřelit podezřelého na rozkaz důstojníka, umožnilo hromadná násilná opatření proti obcím a zrušilo povinnost stíhat vojáky za trestné činy proti obyvatelstvu; Felix Römer doložil provádění rozkazu o komisařích u více než osmdesáti procent nasazených divizí. Keitel podepsal i nařízení „Nacht und Nebel“ ze 7. prosince 1941; v Norimberku byl 1. října 1946 odsouzen ve všech čtyřech bodech obžaloby a 16. října 1946 oběšen. Guderian oba rozkazy zná, jmenuje je a označuje za napadnutelné z hlediska mezinárodního práva i mravnosti — ale výhradně jako doklad Keitelovy slabosti. Co o nich věděl a jak s nimi roku 1941 naložil u vlastní tankové skupiny, kniha neříká. K tomu, jak s oběma rozkazy zacházela

nutelným z hlediska mezinárodního práva i mravnosti. Jen tak bylo možné vysvětlit, že rozkazy jako rozkaz o komisařích, nařízení o zacházení s válečnými zajatci a obyvateli nepřátelské země a jiné mohly být vydány vojsku. Za tuto slabost musel v Norimberku pykat smrtí. Jeho rodině nebylo dovoleno plakat nad jeho urnou.

Generálplukovník Jodl, náčelník velitelského štábu branné moci, byl od norského podniku v dubnu 1940 skutečným řídícím operací celé branné moci. Byl, jako Keitel, počestný charakter, původně rovněž v moci Hitlerovy osobnosti, ale ne tak hypnotizovaný, a proto ne tak nekritický jako Keitel. Po sporu s Hitlerem ve stalingradské době se stáhl zcela do své práce, kterou z velké části vykonával sám, bez obvyklé kancelářské výpomoci. Byl uzavřený a rezignoval v otázce reformy vojenského i politického vedení, stejně jako v otázce reorganizace a jednotného řízení generálního štábu. Teprve v posledních týdnech války se vzchopil k jinému postoji. Musel sdílet Keitelův trpký osud.

Tito dva důstojníci mohli při jiném postoji k Hitlerovi zabránit mnohému neštěstí. Hitler byl ochoten povolit jen tehdy, když stál proti jednotné frontě. Že se tato jednotná fronta na vojenském

[422] poli téměř nikdy neobjevila, mu teprve umožnilo přitisknout OKH ke zdi a neuznávat z té strany žádnou námitku.

A přece — měl jsem kamaráda.

Pokud jde o OKH, bylo jeho postavení v polském tažení ještě poněkud nesporné. Již tehdy však musely vzniknout neshody, které Hitlera přiměly podřídit norský podnik bezprostřednímu řízení velitelským štábem branné moci a OKH z něho zcela vyřadit. Spor o operační plán proti západním mocnostem roku 1940 protiklady vyostřil. V Rusku pak došlo hned zpočátku k těžkým nesvárům a v prosinci 1941 k roztržce mezi Hitlerem a vrchním velitelem pozemního vojska, *polním maršálem von Brauchitschem*. Byl to dobře vyškolený důstojník generálního štábu. Protihráči, jako byl Hitler, bohužel nestačil. Od počátku se vůči Hitlerovi nacházel v ne zcela nezávislém postavení. Následkem toho byl jeho postoj ustavičně narušován pocitem nesvobody, pocitem, který ochromoval jeho průbojnost.

Po Brauchitschově odchodu už žádné vrchní velitelství pozemního vojska nebylo. K velitelství patří — jak název praví — velitelská pravomoc. Ta je ne-

tanková skupina 2, viz exkurz I za kapitolou VI.

omezená, nebo není. Velitelská pravomoc však po 19. prosinci 1941 ležela výhradně v Hitlerových rukou. To byl prakticky konec generálního štábu staré prusko-německé ražby.

Osobně jsem patnáct let nosil uniformu generálního štábu s hrdostí. Našel jsem mezi svými učiteli a nadřízenými dlouhou řadu vzorných osobností, jimž vděčím za nekonečně mnoho. Našel jsem mezi svými kamarády mnoho dobrých a věrných přátel a mezi svými podřízenými nejlepší pomocníky a rádce. Poděkovat za to je mi věcí srdce.

Generální štáb byl po prohraných světových válkách dvakrát rozpuštěn příkazem vítězů. Obě opatření bezděky dokazují úctu našich bývalých protivníků k této vynikající instituci.

„Dál — ticho jest!“

BÝT ČI NEBÝT, TOŤ OTÁZKA

Mé líčení je u konce. Velmi těžko se mi zaznamenávalo, co přivodilo naše druhé zhroucení a co jsem při tom osobně prožil. Nedostatečnost všeho pozemského chtění mi vystoupila před oči příliš jasně, než abych nebyl poznal chyby našich zařízení i vlastní nedostatky.

[423] V těžké době mi jeden princ z mého královského domu poslal obrázek Fridricha Velikého, na nějž napsal slova, která velký král kdysi v nebezpečí vlastního pádu adresoval svému příteli markýzi d'Argens: „Nic nezmění nitro mé duše a půjdu svou přímou cestou a budu činit, co pokládám za užitečné a čestné.“ Obrázek se ztratil, ale královská slova mi utkvěla v paměti a tvořila vodítko mého jednání. Nedokázal-li jsem přesto zabránit pádu své vlasti, nechť se přece nepochybuje o mé dobré vůli.

Tato kniha[672] má být mým díkem našim drahým mrtvým a mým starým vojákům a má vyrvat jejich slávu zapomnění.

Vám, mým starým vojákům, patří mé poslední slovo.

[672] Adresátem závěrečné výzvy jsou vojáci východní fronty. Kniha je uzavírá slovy „za své činy se vpravdě stydět nemusíte“ — po kapitole XIII, v níž Guderian o témže dějišti napsal, že s SD a jeho Einsatzkommandy nikdy neměl co do činění (s. 407) a že nelidskosti páchané v koncentračních táborech vyšly i pro něho najevo teprve po zhroucení (s. 405). Obě místa k závěrečné větě stojí v poměru předpokladu a následku. Čtenář je má mít před očima zároveň.

Vzpřimte se, kamarádi, a noste hlavu vysoko jako kdysi na přehlídce! Za své činy se vpravdě stydět nemusíte. Byli jste nejlepší vojáci. Buďte teď nejlepšími občany svého národa! Neskládejte ruce v klín a neodpírejte vlasti pomoc v její nejtěžší době! Přiložte ruku k dílu a napněte všechny síly těla i ducha k obnově, každý na místě, na které ho postavil náš společný těžký osud. Žádná práce neponižuje, konáte-li ji s čistým srdcem a čistýma rukama, byť byla sebeskromnější. Nenechte se roztrpčit, i když pociťujete nevděk posledních let. Budeme-li všichni držet pospolu v práci pro svůj národ, pak nám slunce úspěchu zase zasvitne a Německo bude.

Pomněte slova básníka Bogislava von Selchow, bývalého císařského námořního důstojníka z pomořanského rodu, který byl jedním z nás:

> „Měj víru v budoucnost své země, ve vzkříšení, jež přijde zas! Nikdo tu víru nevezme ti přes všechno, všechno, co šlo přes nás.
>
> A jednej tak, jak by na tobě a na tvých skutcích jen spočíval osud všech věcí německých a tys byl ten, kdo odpovídal!“

To platí nyní více než kdy jindy, a proto do díla

Za jednotu a právo a svobodu! Za naše Německo!

DODATEK

425

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Z MÉHO ŽIVOTA

17. 6. 1888 narozen v Chełmně nad Vislou.

1894 škola v Colmaru v Alsasku.

1901–03 kadetní škola Karlsruhe.

1903–07 Hlavní kadetní ústav v Groß-Lichterfelde u Berlína.

28. 2. 1907 praporčíkem u hannoverského mysliveckého praporu č. 10 v Bitche.

duben 1907 až prosinec 1907 válečná škola Méty.

27. 1. 1908 poručíkem s patentem z 22. 6. 1906.

1. 10. 1909 s praporem přeložen do Goslaru v Harzu.

1. 10. 1912 až 30. 9. 1913 přidělen k telegrafnímu praporu č. 3 v Koblenzi.

1. 10. 1913 až do vypuknutí války 1914 přidělen k Válečné akademii v Berlíně.

1. světová válka

2. 8. 1914 až duben 1915 velitel radiostanice, nejprve u 5. jezdecké divize na západě, pak u AOK 4 ve Flandrech.

říjen 1914 povýšen na nadporučíka.

duben 1915 až leden 1916 pomocný spojovací důstojník u AOK 4.

prosinec 1915 povýšen na kapitána.

leden 1916 až srpen 1916 pomocný spojovací důstojník u AOK 5 a u různých štábů tomuto AOK podřízených.

srpen 1916 až duben 1917 spojovací důstojník u AOK 4.

duben 1917 přeložen na místo v generálním štábu 4. pěší divize.

květen 1917 zástupně k 52. záložní divizi jako trvale přidělený důstojník generálního štábu během bitvy na Aisne.

červen 1917 v téže funkci k vyššímu velitelství gardového sboru.

červenec 1917 v téže funkci k vyššímu velitelství X. záložního sboru.

srpen 1917 zpět ke 4. pěší divizi.

září 1917 velitel II. praporu pěšího pluku 14.

říjen 1917 na místo v generálním štábu AOK „C“.

leden–únor 1918 přidělen na kurz pro důstojníky generálního štábu do Sedanu.

28. února 1918 přeložen do generálního štábu armády.

květen 1918 přeložen do generálního štábu XXXVIII. záložního sboru jako ubytovatel.

říjen 1918 přeložen do generálního štábu německého zastoupení v obsazené Itálii jako Ia.

Doba Freikorps a pohraniční ochrany

listopad 1918 Ústředna pohraniční ochrany Východ na pruském ministerstvu války v Berlíně.

leden 1919 Vrchní velitelství pohraniční ochrany Jih ve Vratislavi.

březen 1919 Vrchní velitelství pohraniční ochrany Sever v Bartoszycích.

květen 1919 generální štáb Železné divize v Rize, později v Jelgavě.

říjen 1919 brigáda reichswehru 10 v Hannoveru.

leden 1920 velitel 3. roty mysliveckého praporu č. 10 v Goslaru.

březen 1920 nepokoje u Hildesheimu a v Porúří.

podzim 1920 obsazení neutrálního pásma ve Friedrichsfeldu u Wesela.

březen až květen 1921 středoněmecké nepokoje v Dessau a Bitterfeldu.

Mezi válkami

[426] 16. 1. – 31. 3. 1922 přidělen k 7. (bavorskému) automobilnímu oddílu do Mnichova.

1. 4. 1922 přeložen na ministerstvo reichswehru, oddělení pro automobilní vojska.

1. 10. 1924 přeložen do generálního štábu 2. divize ve Štětíně.

1. 2. 1927 povýšen na majora.

1. 10. 1927 přeložen na ministerstvo reichswehru, Truppenamt, oddělení vojenské dopravy.

1. 10. 1928 zároveň učitelem taktiky u automobilního výcvikového štábu v Berlíně.

1. 2. 1930 velitel 3. (pruského) automobilního oddílu v Berlíně-Lankwitz.

1. 2. 1931 povýšen na podplukovníka.

1. 10. 1931 přeložen na ministerstvo reichswehru jako náčelník štábu inspekce automobilního vojska.

1. 4. 1933 povýšen na plukovníka.

1. 7. 1934 náčelník štábu velitelství tankových vojsk.

15. 10. 1935 velitel 2. tankové divize ve Würzburgu.

1. 8. 1936 povýšen na generálmajora.

4. 2. 1938 velící generál XVI. armádního sboru v Berlíně a povýšen na generálporučíka.

10. 3. 1938 nasazení v Rakousku.

2. 10. 1938 nasazení v Sudetech.

20. 11. 1938 náčelník rychlých vojsk a generál tankového vojska.

2. světová válka

srpen 1939 velící generál XIX. armádního sboru.

září 1939 polské tažení.

květen/červen 1940 západní tažení.

1. 6. 1940 velitel tankové skupiny Guderian.

19. 7. 1940 povýšen na generálplukovníka.

16. 11. 1940 velitel tankové skupiny 2.

5. 10. 1941 vrchní velitel 2. tankové armády.

26. 12. 1941 přeložen do velitelské zálohy OKH.

1. 3. 1943 generální inspektor tankových vojsk.

21. 7. 1944 kromě toho pověřen výkonem agendy náčelníka generálního štábu pozemního vojska.

28. 3. 1945 poslán na dovolenou.

VYZNAMENÁNÍ VE 2. SVĚTOVÉ VÁLCE

5. 9. 1939 spona k Železnému kříži II. třídy.

13. 9. 1939 spona k Železnému kříži I. třídy.

27. 10. 1939 Rytířský kříž Železného kříže.

17. 7. 1941 dubová ratolest k Rytířskému kříži.

PŘÍLOHY

427

Šedé číslice v textu označují strany německého vydání (Neckargemünd 1960), podle nichž se citují odkazy a rejstříky.

Příloha 1

Vrchní velitel branné moci — Berlín, 31. 8. 1939.

OKW/WFA č. 170/39 g. K. Chefs. LI

Tajné – velitelská věc[673].

SMĚRNICE č. 1 pro vedení války

1. Poté co byly vyčerpány všechny politické možnosti, jak mírovou cestou odstranit stav na východní hranici, který je pro Německo nesnesitelný, rozhodl jsem se pro *násilné řešení*.

2. *Útok proti Polsku* se povede podle příprav učiněných pro Fall Weiß se změnami, které u pozemního vojska vyplývají z mezitím téměř dokončeného nástupu.

Rozdělení úkolů a operační cíl zůstávají nezměněny.

Den útoku . . . . . 1. září 1939

[673] Příloha 1 je Směrnice č. 1 pro vedení války, kterou Hitler jako vrchní velitel branné moci podepsal 31. srpna 1939 pod spisovou značkou OKW/WFA č. 170/39 g. K. Chefs. LI se stupněm „Tajné – velitelská věc"; stanoví den a hodinu útoku na Polsko na 1. září 1939, 4.45. Rozhodnutí bylo starší: přepracovaná směrnice OKW ze 3. dubna 1939 už žádala, aby přípravy plánu „Fall Weiß" umožnily provedení kdykoli od 1. září 1939, Hitler 23. května 1939 před vrchními veliteli prohlásil, že k válce dojde, a 22. srpna 1939 jim oznámil rozhodnutí válčit hned. Téhož večera, kolem dvacáté hodiny, provedlo komando SD pod Alfredem Naujocksem přepad vysílačky v Gliwicích a v téže noci byly sehrány další incidenty u Pitschen a Hochlinden, jimiž se útok navenek zdůvodnil. Bod 3 směrnice nařizuje „úzkostlivě dodržovat" neutralitu Holandska, Belgie, Lucemburska a Švýcarska — tutéž neutralitu Německo 10. května 1940 samo porušilo. Guderian dokument otiskuje jako doklad toho, že vojáci dostali politické rozhodnutí jako hotovou věc.

Čas útoku . . . . . 4.45 hod.

Tento čas platí i pro podniky proti Gdyni a Gdaňskému zálivu a proti mostu u Tczewa.

3. *Na západě* jde o to přenechat odpovědnost za zahájení nepřátelství jednoznačně Anglii a Francii. Proti nepatrným narušením hranic se zprvu zakročí čistě místně.

Neutralitu, kterou jsme přislíbili Holandsku, Belgii, Lucembursku a Švýcarsku, je třeba úzkostlivě dodržovat.

Německou západní hranici nelze na zemi nikde překročit bez mého výslovného svolení.

Na moři platí totéž pro všechny válečné činy nebo činy, které lze za válečné vykládat.

Obranná opatření letectva se zprvu omezí na bezpodmínečnou obranu proti nepřátelským leteckým útokům na říšské hranici, přičemž se při obraně proti jednotlivým letounům a menším jednotkám má co nejdéle šetřit hranice neutrálních států. Teprve není-li při nasazení silnějších francouzských a anglických útočných svazů přes neutrální státy proti německému území protivzdušná obrana na západě už zajištěna, obrana se povolí i nad tímto neutrálním územím.

Zvlášť důležité je co nejrychlejší zpravení OKW o každém porušení neutrality třetích států západními protivníky.

4. *Zahájí-li Anglie a Francie nepřátelství* proti Německu, je úkolem částí branné moci operujících na západě zachovat při co největším šetření sil předpoklady pro vítězné zakončení operací proti Polsku. V rámci tohoto úkolu je třeba podle sil poškozovat nepřátelské branné síly

[428] a jejich branně hospodářské zdroje. Rozkaz k zahájení *útočných* akcí si v každém případě vyhrazuji.

Pozemní vojsko drží Západní val a činí přípravy, aby zabránilo jeho obchvatu na severu — při narušení belgického nebo holandského území západními mocnostmi. Vstoupí-li francouzské síly do Lucemburska, zůstává zničení hraničních mostů povoleno.

Válečné loďstvo vede obchodní válku s těžištěm proti Anglii. K zesílení účinku lze počítat s vyhlášením nebezpečných zón. OKM ohlásí, v kte-

rých mořských oblastech a v jakém rozsahu se nebezpečné zóny pokládají za účelné. Znění veřejného prohlášení se připraví v dohodě s ministerstvem zahraničí a předloží se mi ke schválení prostřednictvím OKW.

Baltské moře je třeba zajistit proti nepřátelskému vniknutí. Rozhodnutí, zda se za tím účelem smějí vstupy do Baltského moře uzavřít minami, učiní vrchní velitel válečného loďstva.

Letectvo má v prvé řadě zabránit nasazení francouzského a anglického letectva proti německému pozemnímu vojsku a německému životnímu prostoru.

Při vedení boje proti Anglii se připraví nasazení letectva k narušení anglického námořního přísunu, zbrojního průmyslu a přepravy vojsk do Francie. Příznivých příležitostí k účinnému útoku proti soustředěným anglickým loďstvovým jednotkám, zvláště proti bitevním lodím a letadlovým lodím, je třeba využít. Útoky proti Londýnu zůstávají vyhrazeny mému rozhodnutí.

Útoky proti vlastní Anglii se připraví z hlediska, že nedostatečnému úspěchu dílčími silami je třeba se za všech okolností vyhnout.

podepsán A. Hitler.

Rozdělovník:

OKH . . . . . 1. vyhotovení

OKM . . . . . 2. vyhotovení

R. d. L. u. Ob. d. L. . . . . 3. vyhotovení

OKW:

náčelník WFA . . . . . 4. vyhotovení

L . . . . . 5. až 8. vyhotovení

Příloha 2

[429] Tajné – velitelská věc.

Generální inspektor tankových vojsk — H. Qu. OKH, 7. 11. 1944

č. 3940/44 g. Kdos.

Adjutantovi pozemního vojska u Vůdce.

1. Západního tažení se zúčastnily: 1.–10. tanková divize.

2. Tankové granátnické divize v dnešní podobě ještě neexistovaly. Tři lehké divize, které ještě existovaly v polském tažení, byly před západním tažením přetvořeny v tankové divize.

3. Členění tankových divizí:

a) 1.–5. a 10. tanková divize = 2 tankové pluky po 2 oddílech, německý materiál

b) 9. tanková divize = 1 tankový pluk o 2 oddílech, německý materiál

c) 6., 7. a 8. tanková divize (bývalé lehké divize) = 1 tankový pluk o 3 oddílech, český materiál[674]

Celkem: 35 oddílů.

4. V rámci jmenovaných divizí vyrazilo 10. 5. 40 proti nepříteli:

523 tanků I

955 Panzerů II

349 Panzerů III

278 Panzerů IV

106 tanků 35 (t)

228 tanků 38 (t)

96 malých velitelských tanků na podvozku I

39 velkých velitelských tanků na podvozku III

2574 tanků celkem[675]

[674] „Český materiál“ 6., 7. a 8. tankové divize jsou československé lehké tanky: LT vz. 35, který vyráběly Škodovy závody a ČKD (německé označení Panzer 35(t)), a LT vz. 38 od ČKD (Panzer 38(t)). Vozy LT vz. 35 Němci po obsazení v březnu 1939 zabavili z výzbroje československé armády; LT vz. 38 do československé služby vstoupit nestihl — Německo převzalo rozběhnutou výrobu. Podle Guderianova hlášení vyrazilo 10. května 1940 proti nepříteli 106 tanků 35 (t) a 228 tanků 38 (t), tedy 334 z 2574: každý osmý německý tank v tažení proti Francii byl vyroben v Československu. Dnešní přehledy udávají, že jen 6. tanková divize měla ve Francii 132 vozů 35 (t), takže skutečný podíl mohl být ještě o něco vyšší.

[675] Kniha uvádí tři různá čísla a každé znamená něco jiného. V kapitole V Guderian píše, že anglicko-francouzské síly měly v květnu 1940 asi 4800 tanků a německé „tabulkovým stavem asi 2800 včetně obrněných průzkumných vozů“, zatímco skutečně po ruce bylo na německé

Těchto 2574 tanků neslo tyto zbraně:

4407 kulometů 13; 34 (t)

955 kanónů 2 cm

349 kanónů 3,7 cm

334 kanónů 3,7 cm

273 kanónů 7,5 cm

Tanky III s 5 cm kanónem, které v květnu ještě nebyly k dispozici, byly v průběhu západního tažení roku 1940 dosunuty. Protože první útočná děla ze série rozběhnuté v únoru 40 byla dodána až do dubna včetně, nebyla útočná děla ve významnějším počtu v západním tažení ještě nasazena.

5. Ostatní zbraně a personální stavy tankové divize viz příloha (bohužel není k dispozici).

Příloha 3

[430] Velitelství XIX. armádního sboru — Velitelské stanoviště sboru Neufchâteau, 11. 5. 40.

Oddělení Ia

Sborový rozkaz pro 12. 5. 1940

1. Sbor dnešního dne úspěšným útokem zatlačil statečně a obratně bojujícího nepřítele směrem k Semois.

2. *Úkolem divizí* pro 12. 5. 40 je překonat Semois a vyčistit severní břeh Mázy od nepřítele.

10. tanková divize dá pěší pluk „G. D.“ do St. Médard k dispozici sboru.

2. a 10. tanková divize se uvolněním svých postupových silnic postarají o to, aby se divize zadních sledů mohly vedle nich postavit k ochraně křídel.

straně kolem 2200 tanků. Příloha 2 je jeho vlastní hlášení generálního inspektora tankových vojsk ze 7. listopadu 1944 a uvádí 2574 tanků, které 10. května 1940 vyrazily proti nepříteli, s rozpisem po typech a výzbroji. Rozdíl mezi 2800 a 2574 je tedy rozdílem mezi tabulkovým stavem včetně obrněných automobilů a počtem skutečně nasazených tanků; nejnižší z těch tří čísel, 2200, Guderian nikde nerozepisuje.

2. tanková divize za tím účelem odbočí přes Membre a Alle na Sugny a na křižovatku 1 km jihozápadně od Poupehanu. Silnice přes Membre se potom uvolní. Divize je pak odkázána pouze na silnici přes Alle, která bude později přes Rochehaut přivedena k silničnímu uzlu 7 km severovýchodně od Bouillonu (zásobovací silnice sboru).

10. tanková divize odbočí, jak bylo rozkázáno 10. 5. 40 večer, s hlavní silou na přechod přes Semois u Cugnonu a tankové silnice 3 a 4 pak již neobsazuje. Další pochod od Cugnonu přes Les Quatre Chemins na Sedan. Napojení na zásobovací silnici sboru přes Léglise.

3. *Dělicí čáry:*

Mezi 2. a 1. tankovou divizí: Grandvoir–Chaumont–Nolleveaux (1)–Cornimont– Rochehaut (1) — křižovatka 4,5 km jižně od Alle (2) — Bosseval et Briancourt (2) — západní strana mázské smyčky — Frénois — silnice Frénois–Chémery — Ardenský kanál až k mostu 3 km východně od Le Chesne (obce, silnice a kanál k 1).

Mezi 1. a 10. tankovou divizí: Grapefontaine–Orgeon (10)–Noirefontaine–Bouillon–Bellevaux — rozcestí 3 km jižně od Bouillonu (10) — Illy — prostřední most přes Mázu v Sedanu (1) — jižní silniční most v Sedanu — Noyers Pont Maugis (10)–Bulson (1)–Villers Maisoncelle (1)–Stonne–Oche (1).

4. *Velitelské stanoviště sboru* Neufchâteau, později podél silnice Bertrix–Bouillon.

5. Divize učiní prozíravě své *přípravy k přechodu přes Mázu* 13. 5. 40 ve smyslu pokynů, které už sbor vydal.

6. *Letectvo* bude sbor podporovat i 12. 5. 40, a to do 9 hodin na této straně, potom na druhé straně Mázy.

podepsán Guderian

Rozdělovník:

Podřízené divize

Gen.

Ia

Ic

Arko

Příloha 4

[431] Velitelství XIX. armádního sboru — Velitelské stanoviště sboru,[676] 12. 5. 40, 17.50 hod.

Oddělení Ia

Předběžný rozkaz k útoku přes Mázu

1. Anglicko-francouzská motorizovaná armáda, asi 20 divizí, v postupu — levé křídlo za Antverpy — v celém rozsahu zachycena a rozbita německým letectvem. Albertův kanál na celé frontě překonán. Lutych padl[677].

2. *Skupina von Kleist* pokračuje v útoku zítra, 13. 5. 40, přes Mázu v úseku Charleville–Sedan s mimořádně silnou podporou letectva, které se uvolnilo v Belgii, a vynutí si za všech okolností přechod přes Mázu.

3. *Úkol sboru* odpovídá dosavadním pokynům. Rozkaz o podrobnostech útoku bude následovat během večera.

4. Jako předpoklad zdaru tohoto *rozhodujícího* útoku je nezbytné, aby divize dnes ještě dosáhly Mázy. *Dělostřelectvo a ženisté se předsunou natolik*, aby bylo provedení útoku, pokud je v silách sboru, zajištěno.

[676] Příloha 4 je pramenem k tomu, co kniha tvrdí v kapitole V. Guderian tam na s. 91 píše, že při tak krátké době si mohli pomoci jen tím, že „rozkazy vypracované při válečné hře v Koblenci vytrhli ze spisů, změnili datum a hodiny a pak je vydali", s jedinou věcnou odchylkou: plán počítal s útokem v deset hodin dopoledne, zatímco skutečně mohl začít teprve v 16.00. Příloha to dokládá dvěma místy — divize v noci z 12. na 13. května rozkázaly podřízeným velitelům „Útok jako při válečné hře dne …" a v připojené poznámce stojí, že proti přípravným válečným hrám byly nutné jen nepatrné změny. Koblenecká válečná hra se podle knihy konala 7. února 1940, další 14. února v Mayenu u velitelství 12. armády; Guderian při koblenecké hře navrhl přechod Mázy u Sedanu pátého dne tažení a náčelník generálního štábu pozemního vojska Halder označil tu myšlenku za „nesmyslnou".

[677] První, orientační bod otištěných rozkazů podává nepřátelskou situaci tak, jak ji velitelství večer znalo nebo doufalo, nikoli jak byla; po celou přílohovou část jej čtenář má brát jako dobové úřední tvrzení, ne jako zjištěný stav. Zde to platí dvakrát. Anglicko-francouzské síly postupující do Belgie rozbity nebyly: britské jednotky dosáhly v noci na 11. května řeky Dyle u Leuvenu a spojenecké armády zaujaly postavení ještě před hlavním německým útokem 12. května. A „Lutych padl" je předběhnuté: pevnost Eben-Emael kapitulovala 11. května 1940 ve 12.30, forty lutyšského opevnění se však držely dál — Fort de Battice kapituloval až 22. května 1940.

5. *Spoléhám na průbojnost pánů velitelů divizí.*

podepsán Guderian

Rozdělovník:

1. tanková divize

2. tanková divize

10. tanková divize

velitelství sboru Ia

Ic (válečný deník)

zásoba

V 18.35 hod. sbor rozkázal:

Pro útok 13. 5. 40 se těžké oddíly 2. a 10. tankové divize podřizují veliteli dělostřelectva 101. Mají být nasazeny u 1. tankové divize. atd.

Ke sborovému rozkazu k útoku přes Mázu je třeba poznamenat, že pečlivá příprava divizí před začátkem západního tažení udílení rozkazů velmi zjednodušila. Divize v noci z 12. na 13. 5. 40 předem rozkázaly svým podřízeným velitelům: „Útok jako při válečné hře dne …“ Jen díky těmto důkladným předběžným studiím bylo při omezeném čase před útokem možné přípravy provést. Proti přípravným válečným hrám byly nutné jen nepatrné změny.

[432] *1. tanková divize* / Ia — Velitelské stanoviště divize, 12. 5. 40, 18.45 hod.

Divizní rozkaz č. 4

1. *Pro útok přes Mázu* 13. 5. 40 platí rozkaz připravený v příloze. S úplným přivedením uvedeného dělostřelectva a ženistů nelze počítat.

2. Přivedení divize do východiště je třeba provést vší energií velitelů. Východiště se proti přiloženému rozkazu předsune až k Máze. Obce vynechat. Všechna vozidla, která nejsou k boji bezpodmínečně nutná, se ponechají severně od Semois, popřípadě tam, kde jsou svazky už jižně od Semois, se tato vozidla ponechají v Ardenách při udržení volnosti silnic.

3. *Pěší pluk Großdeutschland* se přesune do východiště přes cestní uzel 1,5 km severozápadně od Bellevaux přes Bouillon.

4. *Sběrné místo zajatců* severně od Mázy Illy, jižně od Mázy Bulson. Střežení vždy jedním družstvem střeleckého pluku 1.

5. *Sběrné místo raněných:* Bouillon. *Hlavní obvaziště:* Bertrix. *Polní lazaret:* Neufchâteau.

6. *Velitel tankového ženijního praporu 37* přebírá úkoly *velitele ženijního pluku 102*.

7. *Velitelské stanoviště divize* zatím v lese severně od Fleigneux.

10. tanková divize / Ia op. — Velitelské stanoviště divize, 12. 5. 40, 19.30 hod.

Předběžný rozkaz k útoku přes Mázu

1. Anglicko-francouzská motorizovaná armáda (asi 20 divizí) rozbita německým letectvem. Albertův kanál na celé frontě překonán. Lutych padl.

2. 10. tanková divize zítra útočí přes Mázu.

3. Jako předpoklad zdaru tohoto rozhodujícího útoku je nezbytné, aby střelecká brigáda ještě dnes v útočném pásmu divize zatlačila do Mázy nepřítele, který stojí před ní. Pro tento útok se jí podřizuje I. oddíl dělostřeleckého pluku 90. Dosažená čára se hlásí divizi.

podepsán Schaal

Oba tyto předběžné rozkazy se opíraly o rozkazy vypracované při válečné hře v Koblenzi, které až do vydání konečných rozkazů k útoku přes Mázu sloužily jako podklad.

Příloha 5

[433] Velitelství XIX. armádního sboru — Velitelské stanoviště sboru Bellevaux, 13. 5. 40, 8.15 hod.

Oddělení Ia

Sborový rozkaz č. 3 k útoku přes Mázu

1. XIX. armádní sbor 12. 5. rázným zásahem zatlačil nepřítele téměř všude k Máze. Na Máze je třeba počítat se silnou obranou.

2. *Těžiště* bitvy na západě leží 13. 5. u skupiny von Kleist.

Jejím *cílem* je vynutit přechod přes Mázu mezi Monthermé a Sedanem. K tomu budou nasazeny téměř všechny německé bojové svazy letectva. V nepřetržitém osmihodinovém nasazení rozbijí francouzskou obranu na Máze. Poté skupina von Kleist v 16.00 hod. provede přechod a vytvoří předmostí.

XXXXI. armádní sbor, nasazený napravo vedle sboru, si 13. 5. v 16.00 hod. vynutí přechod přes Mázu u Monthermé a Nouzonville a vytvoří předmostí na čáře jižní okraj Daville — Sorel — severní okraj Charleville.

XIV. armádní sbor se drží v týlu XIX. armádního sboru připraven být podle situace předsunut přes Neufchâteau nebo Florenville.

3. *XIX. armádní sbor* se během dopoledne ve svém dosavadním útočném pásmu připraví tak, aby si v 16.00 hod. mohl vynutit přechod přes Mázu mezi ústím Baru a Bazeilles. Po přechodu se vytvoří předmostí na čáře Boutancourt–Sapogne–Chéhéry–Noyers Pont Maugis.

Dělicí čára k XXXXI. armádnímu sboru: Martelange–Nanoussart–Longliers– Grandvoir–Assenois — severozápadně od Bertrix — Carlsbourg–Gros Fays– Mouzaive–Sugny–Lumes — Hannogne 15 km jihozápadně od Montcornetu. Obce k XXXXI. armádnímu sboru.

4. *Útočí:*

a) *pravá útočná skupina:* mezi Ardenským kanálem a mázskou smyčkou (vyjma). *Vojska:* 2. tanková divize.

b) *střední útočná skupina:* mezi mázskou smyčkou (včetně) a Torcy (včetně). *Vojska:* 1. tanková divize s pěším plukem „G. D.“ a útočným ženijním praporem 43,

c) *levá útočná skupina:* mezi Sedanem a Bazeilles, *Vojska:* 10. tanková divize (bez pěšího pluku „G. D.“).

Dělicí čáry:

mezi pravou a střední útočnou skupinou: Mogimont–Rochehaut — křižovatka 4,5 km jižně od Alle — Bosseval et Briancourt (obce k pravé) — západní strana mázské smyčky — Frénois — silnice Frénois, Chémery–Singly–Poix Terron (obce ke střední);

[434] *mezi střední a levou útočnou skupinou:* Bellevaux–Noirefontaine–Bouillon (obce ke střední) — rozcestí 3 km jižně od Bouillonu (k levé) — Illy

— prostřední most přes Mázu v Sedanu (ke střední) — jižní most přes Mázu v Sedanu — Noyers Pont Maugis (k levé)–Bulson (ke střední)–Stonne (ke střední).

5. *Úkoly:*

a) 2. *tanková divize* vyrazí v 16.00 hod. z výchozího postavení po obou stranách Donchery k útoku přes Mázu a dobude výšinný terén jižně od Donchery. Poté divize neprodleně zabočí přes Ardenský kanál až včetně barské smyčky na západ a rozvrátí obranu na Máze z boku, pravé křídlo až k Boutancourtu, levé křídlo až k Sapogne et Feuchères.

b) *1. tanková divize* s podřízeným pěším plukem „G. D." zaujme východiště tak, aby mohla v 16.00 hod. vyrazit k útoku přes Mázu mezi Glaire a Torcy. Pak za vyčištění mázského oblouku pronikne nejprve k silnici Bellevue–Torcy. Poté divize pokračuje v útoku na výšiny Bois de la Marfée a následně prorazí až na čáru Chéhéry–Chaumont.

c) *10. tanková divize* do 16.00 hod. ve shodě s 1. tankovou divizí dobude opěrné body na východním okraji Sedanu a do téže doby získá výchozí postavení na čáře Sedan–Bazeilles.

Pak v 16.00 hod. vyrazí k útoku přes Mázu a dobude výšiny na čáře Noyers Pont Maugis–Pont Maugis.

6. *Součinnost s letectvem:* Prostorová a časová součinnost s bojovými svazy letectva ve velkém vyplývá z přiloženého časového rozvrhu, mapa 1 : 300 000 se zakreslením prostorů shozu bomb.

XIX. armádní sbor zůstává jako dosud odkázán na bezprostřední spolupráci s Nahkampfführerem II[678].

7. *Protiletadlový pluk 102* chrání nejprve východiště sboru pro přechod, poté přechod přes řeku, k čemuž je třeba nasadit síly daleko vpředu, a nakonec předmostí.

8. *Průzkum:*

[678] Nahkampfführer, doslova velitel pro boj zblízka, byl velitel letectva přiděleného k přímé podpoře pozemních vojsk, tedy bitevního letectva. Název ponecháváme německy, protože jde o dobové služební označení bez zavedeného českého protějšku; v hlavním textu knihy se týž druh letectva nazývá bitevní letci.

a) *letecký průzkum* tankovými letkami v prostoru Charleville–Tournes–St. Rémy–Le Chesne–Sommauthe–Pouilly–Tétaigne–Francheval.

b) *pozemní průzkum:* podle nařízení divizí v jejich pásmech.

9. *Spojení:* Spojovací oddíl 80 udržuje telefonní a rádiové spojení s 1., 2. a 10. tankovou divizí, rádiové spojení se skupinou von Kleist a XXXXI. armádním sborem. Spojuje velitelské stanoviště sboru s velitelskými stanovišti divizí Vrigne aux Bois (2.), Fleigneux (1.) a Givonne (10.).

10. *Velitelské stanoviště sboru:* Bellevaux, později od 12.00 La Chapelle.

podepsán Guderian

[435] *1. tanková divize* / Ia — Velitelské stanoviště divize, 13. 5. 40, 12.00 hod.

Divizní rozkaz č. 5 k útoku přes Mázu 13. 5. 40

1. XIX. armádní sbor 12. 5. rázným zásahem zatlačil nepřítele téměř všude k Máze. Na Máze je třeba počítat se silnou obranou.

2. Těžiště bitvy na západě leží 13. 5. u skupiny von Kleist. Jejím cílem je vynutit přechod přes Mázu mezi Monthermé a Sedanem. K tomu budou nasazeny téměř všechny německé bojové svazy letectva. V nepřetržitém osmihodinovém nasazení rozbijí francouzskou obranu na Máze. Poté XIX. armádní sbor v 16.00 hod. vyrazí k přechodu přes Mázu.

3. XIX. armádní sbor se během dopoledne a poledne ve svém dosavadním útočném pásmu připraví tak, aby si v 16.00 hod. mohl vynutit přechod přes Mázu mezi ústím Baru a Bazeilles.

4. *Útočí:*

a) *Pravá útočná skupina:* 2. tanková divize mezi Ardenským kanálem a mázskou smyčkou (vyjma).

b) *Střední útočná skupina:* zesílená 1. tanková divize mezi mázskou smyčkou (včetně) a Torcy (včetně).

c) *Levá útočná skupina:* 10. tanková divize mezi Sedanem a Bazeilles.

5. *Dělicí čáry:* jako dosud s touto změnou:

k pravé 2. tankové divizi od Chéhéry na Singly (12 km západně od Chéhéry) — Poix-Terron (obce k 1.).

k levé 10. tankové divizi jako dosud.

6. *Úkoly:*

2. tanková divize vyrazí v 16.00 hod. z výchozího postavení přes Mázu a dobude výšinný terén jižně od Donchery. Poté divize zabočí přes Ardenský kanál až včetně barské smyčky na západ a rozvrátí obranu na Máze z boku, pravé křídlo až k Boutancourtu, levé křídlo až k Sapogne-et-Feuchères.

1. tanková divize s podřízeným pěším plukem Großdeutschland zaujme východiště tak, aby mohla v 16.00 hod. vyrazit. Pak za vyčištění mázského oblouku pronikne nejprve k silnici Bellevue–Torcy. Poté divize pokračuje v útoku na výšiny Bois de la Marfée a následně prorazí až na čáru Chéhéry–Chaumont.

Jednotlivé úkoly zůstávají, jak byly dosud rozkázány. Časy x a y odpadají. Přepad K. 1 začíná rovněž v 16.00 hod.

10. tanková divize do 16.00 hod. ve shodě s 1. tankovou divizí dobude opěrné body na východním okraji Sedanu a do téže doby získá výchozí postavení na čáře Sedan–Bazeilles. Pak v 16.00 hod. vyrazí k útoku přes Mázu a dobude výšiny na čáře Noyers Pont Maugis–Pont Maugis.

7. *Velitel dělostřelectva 101* (členění podřízených oddílů viz příloha) připravuje přechod přes Mázu a podporuje útok divize podle palebného plánu.

8. *Součinnost s letectvem:* Prostorová a časová součinnost se svazy letectva ve velkém vyplývá z přiloženého časového rozvrhu a z přiloženého náčrtu se zakreslením prostorů shozu bomb.

Protiletadlový pluk 102 chrání nejprve východiště sboru pro přechod, poté přechod přes řeku.

9. *V pořadí přechodu* přes Mázu zůstává, co bylo stanoveno v divizním rozkaze (příloha).

[436] 10. *Průzkum a spojení* jako dosud.

Doplnění krycích jmen série C[679]:

[679] Krycí jména (Decknamen) sloužila k zastření skutečných označení jednotek v radiovém a telefonním provozu. Volila se záměrně tak, aby nenesla žádnou souvislost s označovanou jednot-

pěší pluk Großdeutschland . . . . . Scheusal

velitel dělostřelectva 101 . . . . . Neubau

dělostřelecký pluk 49 . . . . . Taschenspieler

pozorovací oddíl 1 . . . . . Ziegelstein

I. pěšího pluku Großdeutschland . . . Eschenholz

II. pěšího pluku Großdeutschland . . . Andenken

III. pěšího pluku Großdeutschland . . Miesmuschel

IV. pěšího pluku Großdeutschland . . . Ofenrohr

útočný ženijní prapor 43 . . . . . Monokel

11. *Zásobování:*

a) *Překladiště munice:* 1,5 km východně od Fays-les-Veneurs zůstává připraveno k výdeji.

b) *Výdejna pohonných hmot* v severní části lesa severně od Noirefontaine, připravena k výdeji 13. 5. asi od 17.00 hod. Výdej asi půl spotřební dávky.

c) *Hlavní obvaziště Corbion.*

d) *Oprava vozidel:* Jedna dílenská rota připravena k práci od odpoledne 13. 5. v Bertrix. Jedna *kolona náhradních dílů pro tanky* skupiny von Kleist je předsunuta do Redingen (Lucembursko).

e) *Sběrné místo zajatců:* zůstává Illy, jižně od Mázy Frénois; střežení střeleckou brigádou.

12. *Velitelské stanoviště divize:* Do začátku útoku bod 360, 3,2 km severně od St. Menges; s postupujícím útokem linie pohybu, jak už bylo rozkázáno.

kou, a proto se v překladu ponechávají v německé podobě; jejich doslovný význam je: Scheusal obluda, Neubau novostavba, Taschenspieler kejklíř, Ziegelstein cihla, Eschenholz jasanové dřevo, Andenken upomínka, Miesmuschel slávka (mořský mlž), Ofenrohr roura od kamen, Monokel monokl.

Příloha k diviznímu rozkazu č. 5 pro 13. 5.

Zvláštní nařízení pro přechod přes Mázu 13. 5. 40 pro dělostřelectvo

1. *Řízení* přípravy dělostřeleckých opatření pro přechod přes Mázu: velitel dělostřelectva 101.

2. *Členění* dělostřelectva pro dělostřeleckou přípravu a provedení útoku:

a) *u 2. tankové divize:* dělostřelecký pluk 74 bez III. (těžkého) oddílu.

b) *u 1. tankové divize:* velitel dělostřelectva 101.

Skupina pro potírání pěchoty[680]: dělostřelecký pluk 73 s I. až III. oddílem.

Skupina pro potírání dělostřelectva a pro těžiště: dělostřelecký pluk 49 s II./45, II./69, III./74, III./90 (I./105), těžký dělostřelecký oddíl 616.

K dispozici veliteli dělostřelectva: pozorovací oddíl 1, oddíl vrhačů dýmu.

c) *u 10. tankové divize:* dělostřelecký pluk 90 bez III. (těžkého) oddílu.

3. *Dělostřelecký průzkum:*

a) Pozorovatelny dělostřelectva 2. a 10. tankové divize se nasadí tak, aby aspoň jeden oddíl u každé mohl nahlížet do bojového pásma 1. tankové divize.

b) *Průzkum pozorovacím oddílem 1:* Pozorovací oddíl 1 se nasadí tak, aby mohl provádět dělostřelecký průzkum v cílových prostorech G, H, L, M a O.

c) *Průzkum letectvem:* Dělostřelecké letouny divize nasadí divize sama a výsledky průzkumu hlásí i veliteli dělostřelectva 101 (u 1. tankové divize).

Dva dělostřelecké letouny 4. letky průzkumné skupiny 31 se od 10.00 hod. podřizují dělostřeleckému pluku 49.

[680] Dělostřelectvo bylo pro útok přes Mázu rozděleno podle úkolu, nikoli podle palebné síly: „skupina pro potírání pěchoty“ (dělostřelecký pluk 73) měla držet pod palbou obránce v jejich postaveních, „skupina pro potírání dělostřelectva a pro těžiště“ (dělostřelecký pluk 49 s pěti přidělenými oddíly a těžkým dělostřeleckým oddílem 616) měla umlčet francouzské baterie a protiletadlová postavení. Těžiště přípravy tedy nebylo na ničení bunkrů, nýbrž na vyřazení nepřátelské palby a na udržení obránců v úkrytech; bunkry a jejich střílny měly na starost pěchotní zbraně pro přímou střelbu. Rozdělení palebných úkolů je dobový odborný pojem; obdobný rozdíl u letectva vykládá poznámka k s. 437.

[437] 4. *Úkoly pro dělostřelectvo:* Podpora útoku dělostřelectvem viz palebný plán[681]. Potírání dělostřelectva v celém prostoru sboru provádí velitel dělostřelectva 101, dokud divize nepřekročí čáru výšiny jižně od Donchery — Bois de la Marfée — výšiny u Noyers Pont Maugis.

5. *Body zaměření:* jsou vydané cílové prostory (viz mapa cílových prostorů).

Příloha k diviznímu rozkazu č. 5

Palebný plán pro útok 13. 5.

1. tanková divize

[681] Palebný plán a časový rozvrh jsou nejpodrobnějším dokumentem celých příloh: ukazují sedanský průlom hodinu po hodině. Místo krátké soustředěné dělostřelecké přípravy, jakou žádala dosavadní praxe, nastupuje osm hodin leteckého tlaku — rušivé bombardování od 8.00 do 12.00, soustředěné ničivé od 12.00 do 16.00. Dělostřelectvo se na přepravní místa zastřílelo teprve v 15.00 a soustředěnou palbu na ně vedlo jen posledních deset minut, od 15.50 do 16.00. V 16.00 začala přeprava přes řeku, letectvo přeneslo rušivé bombardování do hloubky a nasadilo na přední sektory střemhlavé bombardéry; předmostí se vybojovávalo do setmění a stavba mostu i přechod tanků a dělostřelectva padly až na noc — tanky tedy Mázu přešly po pěchotě.

Bojový úsek	Čas připravenosti	Pěchota	Zbraně pro střelbu do střílen	Dělostřelectvo	letectvo
Příprava přechodu přes Mázu	8.00 až 15.00	Potírání cílů v cílovém prostoru K	Potírání bunkrů a opěrných bodů na Máze, v Glaire a Torcy	a) Sledování postupu potíráním cílů v cílovém prostoru K a L b) Prostřelování průchodů na Máze c) Potírání bunkrů d) Potírání dělostřelectva a protiletadlových baterií v cílových prostorech G, H, L, M, O.	viz časový rozvrh! Skupina přímé podpory II a) Rušivé bombardování obcí[682] v cílových prostorech G, H, L, M, O. b) Potírání dělostřelectva

[682] „Rušivé bombardování“ (Störungswurf) a „ničivé bombardování“ (Vernichtungswurf) jsou dva různé úkoly, nikoli dva stupně téhož. Ničivé mělo cíl zničit; rušivé ničit nemělo — mělo nepřetržitou skutečnou nebo hrozící činností ze vzduchu držet obránce v úkrytech a znemožnit obsluhu zbraní, především dělostřeleckých baterií v otevřených palebných postaveních. Právě takto rozložené nasazení letectva, a nikoli jediný soustředěný úder, dohodl Guderian podle knihy s generálem Loerzerem a hájí je proti námitkám dělostřelců.

Bojový úsek	Čas připravenosti	Pěchota	Zbraně pro střelbu do střílen	Dělostřelectvo	letectvo
Příprava přechodu přes Mázu	15.00 až 15.50	jako předtím	Potírání bunkrů na Máze	a) Zastřílení na přepravní místa b) Potírání cílů v cílovém prostoru K, L c) Potírání dělostřelectva a protiletadlových baterií	
Krátce před přepravou	15.50 až 16.00	Soustředěná palba na přepravní místa	jako předtím	Soustředěná palba na přepravní místa	Viz časový rozvrh. Skupina přímé podpory v rušivém bombardování, zničení obcí Glaire a Torcy. Útoky na cílový prostor L 1–7

Bojový úsek	Čas připravenosti	Pěchota	Zbraně pro střelbu do střílen	Dělostřelectvo	Letectvo
Se začátkem přepravy a vlomem	od 16.00	Podpora střelců	Potírání bunkrů před přepravou a po ní	Podpora střelců v bojovém pásmu divize	Viz časový rozvrh

Poznámka: Oddíl vrhačů dýmu[683] zadýmuje od 16.00 do 16.30 hod. silnici Glaire–Torcy, od 17.30 do 18.30 hod. silnici Bellevue–Torcy.

Příloha k diviznímu rozkazu č. 5

438

Časový rozvrh útoku přes Mázu 13. 5. 40

Čas	Letectvo	Pozemní vojsko
8.00		Příprava přechodu přes Mázu, pokud je to možné. Činnost dělostřelectva podle palebného plánu

[683] Nebelwerfer-Abteilung — oddíl vrhačů dýmu. „Mlhové“ vojsko (Nebeltruppe) bylo od roku 1935 samostatnou složkou německého pozemního vojska, zřízenou pro chemickou válku: zadýmování terénu, zamoření bojovými látkami, odmořování a obranu proti chemickému útoku. Název „mlha“ měl skutečnou chemickou roli zakrýt. V roce 1940 byly tyto oddíly vyzbrojeny těžkým minometem, který byl později úředně označen 10 cm Nebelwerfer 35, pro dýmové a chemické střely; raketové vrhače, s nimiž se jméno Nebelwerfer dnes spojuje především, se začaly dodávat až po skončení tažení ve Francii.

Čas	Letectvo	Pozemní vojsko
8.00–12.00	Rušivé bombardování sektorů B I a C I	Příprava přechodu pod ochranou rušivého bombardování. Činnost dělostřelectva podle palebného plánu.
12.00–16.00	Soustředěné ničivé bombardování sektorů A I, B I a C I	Pokračování a dokončení všech příprav. Činnost dělostřelectva podle palebného plánu.
16.00–17.30	Přenesení rušivého bombardování na sektory A II, B II, C II a na objekty u Mouzonu. Nasazení střemhlavých bombardérů na B I a C I	Překvapivý přechod
17.30 do setmění	Potírání cílů, které se naskytnou, směrem k nepříteli od sektorů A II, B II, C II	Vybojování předmostí
V noci	Rušení silnic přivádějících přes Hirson, Laon, Rethel, Vouziers, Stenay, těsně východně a severně od těchto měst, potírání pohybů na nich.	Stavba mostu. Přechod tanků a dělostřelectva.

10. tanková divize / oddělení Ia op. č. 5 — Velitelské stanoviště divize Pré St. Rémy, 13. 5. 1940

Divizní rozkaz k útoku přes Mázu 13. 5. 1940

1. XIX. armádní sbor 12. 5. rázným zásahem zatlačil nepřítele téměř všude k Máze. Na Máze je třeba počítat se silnou obranou.

2. *Těžiště* bitvy na západě leží 13. 5. u skupiny von Kleist. Jejím cílem je vynutit přechod přes Mázu mezi Monthermé a Sedanem. K tomu budou nasazeny téměř všechny německé bojové svazy letectva. V nepřetržitém osmihodinovém nasazení rozbijí francouzskou obranu na Máze.

3. *XIX. armádní sbor* se během dopoledne a poledne ve svém dosavadním útočném pásmu připraví tak, aby si v 16.00 hod. mohl vynutit přechod přes Mázu mezi ústím Baru a Bazeilles. Po přechodu je třeba vytvořit předmostí na čáře Boutancourt–Sapogne–Chéhéry–Noyers Pont Maugis.

[439] 10. tanková divize vyrazí 13. 5. v 16.00 hod. k útoku přes Mázu v úseku Sedan-jih–Bazeilles (včetně) a získá výšiny u Noyers Pont Maugis.

Dělicí čára k 1. tankové divizi: rozcestí 3 km jižně od Bouillonu (1.) — Illy (1.) — prostřední mázský most v Sedanu (1.) — jižní mázský most v Sedanu (10.) — Noyers Pont Maugis (10.)–Bulson (1.)–Stonne (1.).

4. *Útočí:*

Vpravo: útočná skupina 10. střelecké brigády.

Velitel: velitel 10. střelecké brigády.

Jednotky: střelecký pluk 86 · 1. rota ženijního praporu 41 s 90 malými a 45 velkými nafukovacími vaky · 2. rota ženijního praporu 49 (bez 1. čety) jako ženijní úderné oddíly · učební oddíl stíhačů tanků 90 (bez 1. roty) · 1 baterie těžkých protiletadlových kanónů 36 (bez 1 děla) · půl roty těžkých pěchotních děl.

Vlevo: útočná skupina střeleckého pluku 69.

Velitel: velitel střeleckého pluku 69.

Jednotky: střelecký pluk 69 · 1. rota ženijního praporu 49 s 65 malými a 30 velkými nafukovacími vaky · 1 četa 2. roty ženijního praporu 49 jako ženijní úderné oddíly · 1 rota učebního oddílu stíhačů tanků 90 · 1 dělo těžkých protiletadlových kanónů 36.

Dělicí čára mezi pravou a levou útočnou skupinou: Givonne východ — Balan východ — Pont Maugis západ — Noyers Pont Maugis východ — Beau Ménil Ferme východ.

5. *Úkoly:*

Pravá a levá útočná skupina se 13. 5. odpoledne připraví k útoku v útočném úseku, uvedou krycí jednotky do postavení, potírají bunkry a opěrné body na Máze i cíle v útočném úseku. Útočné skupiny se svými útočnými hroty propracují k Máze tak, aby bylo možno v 16.00 hod. zahájit útok přes Mázu. K tomuto propracování má každý jednotlivý muž zvlášť využít doby, kdy útočí letectvo.

Pravá útočná skupina dobude jako první útočný cíl opěrné body západně od Wadelincourtu, zabočí na jih, vyčistí opěrné body jižně od Wadelincourtu a získá Noyers Pont Maugis a výšinu bezprostředně západně od něho.

Levá útočná skupina dobude Pont Maugis a opěrné body východně od něho a s těžištěm na pravém křídle v návaznosti na pravou útočnou skupinu získá jako útočný cíl silnici Noyers Pont Maugis–Pont Maugis.

6. Velitelé útočných skupin určí čáry odrazu a důstojníky řídící odraz pro přepravu a u pravé útočné skupiny pro pozdější přechod po vojenském mostě.

7. Dělostřelecký pluk 90 (bez I./105) podporuje útok podle palebného plánu. Vždy jeden oddíl je třeba určit ke spolupráci s jednou útočnou skupinou.

8. Části ženijních praporů 41 a 49, které nejsou útočným skupinám podřízeny, se od 16.00 hod. drží v prostoru severně od La Chapelle podle nařízení velitele ženijního praporu 41 připraveny k předsunutí k Máze, ke stavbě přívozů a k pozdější stavbě mostu.

Předpokládané místo mostu Sedan-jih.

[440] 9. 1. protiletadlový oddíl 71 kryje východiště, přechod přes Mázu a útok s těžištěm v úseku pravé útočné skupiny. 3. rota protiletadlového oddílu 55 kryje přisunutí tankové brigády.

10. *Průzkum:*

a) *Vzduchem:* 3. letkou průzkumné skupiny pozemního vojska 14 v prostoru silnice Donchery–Chémery–Tannay–Brieulles–Vaux et

D.–Pouilly–Tétaigne– Francheval. Podrobnosti podle zvláštních nařízení.

b) *Po zemi:* Tankový průzkumný oddíl 90 drží dvě průzkumné hlídky k dispozici divizi v La Chapelle-sever.

11. *Spojení:*

Tankový spojovací oddíl 90 udržuje rádiové spojení jako dosud, mimoto rádiové a telefonní spojení k útočným skupinám a k řídícímu stavby mostu a zřídí tři odbočné linky od důstojníků řídících odraz ke třem přepravním místům. Linky k útočným skupinám je třeba přehodit přes Mázu s nejpřednějšími částmi pěchoty.

12. Řízení dopravy na silnici Mortehan–La Chapelle (vyjma) velitel silnice III a tanková brigáda, na silnici La Chapelle–Sedan (později Wadelincourt) velitel silnice IV a tankový průzkumný oddíl 90.

13. *Záloha divize:* 4. tanková brigáda se od 17.00 hod. drží připravena v lese Belle Virée, později severovýchodně od La Chapelle. Velitel k velitelskému stanovišti divize.

14. *Hlavní obvaziště:* La Virée Ferme (1 km jižně od La Chapelle).

15. *Velitelské stanoviště divize* Prés St. Rémy,

předsunuté velitelské stanoviště výšina jihozápadně od Givonne.

podepsán Schaal.

Příloha 6

Velitelství XIX. armádního sboru / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru les u La Chapelle, 13. 5. 1940, 22.30 hod.

1. K obraně Mázy je nasazena jen jedna francouzská pevnostní brigáda s dělostřelectvem. Je silně otřesena.

2. Ze sboru překročily Mázu a dosáhly:

2. tanková divize prostoru jihozápadně od Donchery,

1. tanková divize severního okraje Bois de la Marfée,

10. tanková divize Wadelincourtu.

3. Divize pokračují v útoku vší energií a za přepravenými částmi přisunují všechny dostupné síly. Křídelní divize kladou těžiště na vnitřní křídlo a zajišťují tím těsnou spolupráci.

4. Divize dosáhnou cílů podle plánovací studie, 10. tanková divize však jen po prostor východně od Bulsonu, a potom zabočí na západ:

2. tanková divize přes Boutancourt na Poix Terron,

1. tanková divize přes Vendresse–Le Chesne levým křídlem podél Aisne na Rethel.

10. tanková divize kryje levý bok sboru zatím na rozkázané čáře.

5. Velitelství sboru zůstává prozatím v La Chapelle.

podepsán Guderian.

Příloha 7

[441] *Velitelství XIX. armádního sboru* / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru les u La Chapelle, 14. 5. 40, 21.00 hod.

Sborový rozkaz č. 5 na 15. května 1940

1. Sbor dnes porazil a rozprášil dvě francouzské divize s tanky a jinými[684] silnými armádními jednotkami. Byly přivedeny tisíce zajatců.

2. V útoku se bude 15. 5. 40 hlavními silami pokračovat z dosažených prostorů západním směrem a jako nejbližšího cíle se dosáhne čáry Wasigny–Rethel.

3. *Úkoly:*

a) 2. tanková divize postupuje silným levým křídlem přes Boulzicourt a Poix Terron a postupem jižně od Petit Forêt de Signy získá čáru Wasigny–Séry.

[684] Otištěné dokumenty jsou z převážné části vlastní denní rozkazy Guderianova XIX. armádního sboru, vydávané na velitelském stanovišti večer nebo v noci na následující den; prokládají je rozkazy nadřízené skupiny von Kleist a dva divizní rozkazy. Číslování příloh se nekryje s číslováním rozkazů: Příloha 7 obsahuje sborový rozkaz č. 5, Příloha 8 rozkaz č. 7 a Příloha 9 rozkaz č. 8, a rozkaz č. 6 v knize otištěn není. Rozkazy podepisuje Guderian, některé za vyšší velitelství náčelník štábu Nehring. Každý z nich začíná orientačním bodem o nepříteli — ten se čte podle pravidla uvedeného v poznámce k s. 431.

b) 1. tanková divize postupuje přes čáru Singly–Omont a dobude čáru Séry–Rethel.

Dělicí čára: Chéhéry–Singly–La Horgne–Mazerny (obce k 1.)–Faissault (k 2.)–Drovizy (k 1.)–Séry (k 2.).

Obě tyto tankové divize *vyrazí* teprve na můj rozkaz.

c) 10. tanková divize s ihned opět podřízeným pěším plukem „G. D." chrání jižní bok sboru na čáře Ardenský kanál — výšiny u Stonne — mázská smyčka jižně od Villemontry. Čáru je třeba dobýt a zaujmout na ní obranu.

4. Velitel dělostřelectva 101 s II./45, těžkým dělostřeleckým oddílem 616, II./69 a II./1 zůstává podřízen 1. tankové divizi. Rovněž tak oddíl vrhačů dýmu, který je však třeba ponechat v jeho dosavadním ubytovacím prostoru.

5. *Průzkum:*

Prostor průzkumu pro XIX. armádní sbor: Charleville–Rozoi–Montcornet — silnice Montcornet, Neufchâtel — železniční trať Neufchâtel, Pont Faverger, Grandpré, Dun, Mouzon.

Dělicí čára: mezi tankovými letkami a 4./(H) 31: Le Chesne–Attigny–Blanzy–Neufchâtel.

mezi 4./(H) 31 a 3./(H) 14: Le Chesne–Grandpré.

Úkol pro 4./(H) 31: Je třeba zjistit, zda nepřítel přivádí po silnicích v prostoru průzkumu síly proti čelu a boku 1. tankové divize; shoz hlášení u velitelského stanoviště sboru a u 1. tankové divize.

Divize provádějí průzkum ve svých pásmech postupu:

a) před čelem až k čáře Montcornet–Neufchâtel,

b) v pravém boku až k čáře Charleville–Hirson,

c) v levém boku až k čáře Vouziers–Reims.

10. tanková divize až k čáře Clairmont–Verdun.

S ohledem na malé průzkumné síly, které jsou k dispozici, je třeba prozkoumávat jen hlavní postupové silnice.

podepsán Guderian.

Příloha 8

[442] *Velitelství XIX. armádního sboru* / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru Soize, 16. 5. 1940

Sborový rozkaz č. 7 na 17. 5. 1940

1. *Nepřítel,* znovu rozhodně poražen 1. a 2. tankovou divizí, ustoupil před celou frontou západním směrem.

XIX. armádní sbor dosáhl hlavními silami prostoru západně od Montcornetu. Předsunuté oddíly postupují k Oise mezi Origny a Hamégicourtem.

XIV. armádní sbor, který následuje vlevo vzad za XIX. armádním sborem, kryje levý bok podél Aisne.

2. XIX. armádní sbor pokračuje 17. 5. v postupu severozápadním směrem s vynecháním St. Quentin na Péronne. Zahájení přesunu v 9 hod.

3. Postupují (postupové silnice viz příloha 1):

a) *vpravo:* 2. tanková divize přes čáru Origny–Ribémont po postupových silnicích 1 a 2.

b) *vlevo:* 1. tanková divize přes čáru Mézières sur Oise–Hamégicourt po silnicích 3 a 4.

4. 10. tanková divize, znovu podřízená, následuje vlevo vzad po dosavadních postupových silnicích 2 a 3 (od 16. 3.) až k Noircourtu, poté *levou kolonou* přes Dizy-le-Gros, Clermont Pierrepont, Hamégicourt, poté silnicí 4 podle přílohy 1.

Silnice pro pravou kolonu uvolněna.

5. 2. (mot.) pěší divize byla podřízena XIV. armádnímu sboru.

6. *Průzkum* viz příloha 2.

7. *Velitelské stanoviště sboru* nejprve Soize (5 km východně od Montcornetu), později podél postupové silnice 2 a 3.

podepsán Guderian.

Příloha 9

Velitelství XIX. armádního sboru / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru Soize, 18. 5. 40, 0.45 hod.

Sborový rozkaz č. 8 na 18. 5. 40

1. Nepřítel i dnes ustoupil na jihozápad. Přechody přes Sommu jsou patrně obsazeny nepřítelem. Útoky ojedinělých tankových sil ze směru od Laonu na Montcornet přes Clairmont a La Ville aux Bois.

2. XXXXI. armádní sbor postupuje 18. 5. na Cambrai.

Dělicí čára k XXXXI. armádnímu sboru: St. Gobert–Neuvillette–Nauroy– Gouzeaucourt (k XXXXI. armádnímu sboru)–Bapaume (k XIX. armádnímu sboru).

[443] 3. XIX. armádní sbor vyrazí 18. 5. v 5.30 hod. z předmostí na Oise k útoku směrem na Bapaume a získá k tomu jako první cíl předmostí na čáře výšiny severozápadně od Bellicourtu — východně od Villeret — Le Verguier–Vendelle–Fléchin–Poeuilly–Tertry–Monchy–Falvy.

4. *Úkoly pro divize:*

a) 2. tanková divize vyrazí z předmostí u Origny a Ribémontu, vynutí si přechod přes Sommu po obou stranách Morcourtu a neprodleně získá výšinný terén mezi Villeret a Le Verguier. Most u St. Quentin je třeba dobýt překvapivě, náhlým přepadem, město jinak otevřít slabými silami zezadu. Je třeba učinit opatření, aby bylo vyloučeno zapletení se do boje ve městě.

b) 1. tanková divize vyrazí z předmostí Mézières a Hamégicourt, vynutí si přechod přes Sommu po obou stranách Castres a poté neprodleně prorazí až k výšinnému terénu po obou stranách Poeuilly.

K a) a b): Divize vedou útok ve stejném členění jako při útoku přes Mázu. Od počátku nasadit silné dělostřelectvo, aby byl každý odpor zlomen hned při svém vzniku. Je třeba využít každé možnosti dobýt přechody náhlým přepadem. Zesílené průzkumné síly je třeba k tomu se začátkem útoku vrhnout přes Oise.

c) 10. tanková divize následuje útok sboru stupňovitě vlevo vzad po silnicích podle níže uvedeného rozpisu. Kryje levý bok sboru proti Laonu, poté na Serre a dále na Crozatském kanálu a na Sommě. Vyčistí terén na pravém břehu kanálu a Sommy, zmocní se mostů a připraví je ke zničení.

Dělicí čára mezi 2. a 1. tankovou divizí: Marey (2.)–Châtillon (1.)–Faucouzy (2.)–Parpeville–Ribémont–St. Quentin–Fayet–Maissemy (2.)–Vendelle– Marquaix–Templeux–Moislains–Rancourt–Combles–Flers–Warlencourt (1.).

5. *Průzkum* viz příloha.

Aby se předešlo naražení na obranné postavení, které se snad na Sommě nachází, je třeba poskytnout pozemnímu průzkumu nejméně půlhodinový náskok. Těžiště průzkumu pro 1. a 10. tankovou divizi na levém boku.

6. *Protiletadlový pluk 102* chrání se začátkem útoku východiště a přechod přes Oise od 5.30 hod., později na Sommě.

7. *Velitelství sboru* se začátkem útoku v 5.30 hod. ve Villers-le-Sec.

podepsán Guderian

Silnice pro 10. tankovou divizi:

a) Erlon, La Ferté, Chevresis, Hamégicourt, Seraucourt, Tertry, Péronne, Cléry, Longueval.

b) Dersy, Crécy, Achéry, Vendeuil, Artemps, Sancourt, Péronne, odtud dále jako a).

Dodatek ke sborovému rozkazu č. 8 na 18. 5. 40

Bezpečnostní čára pro shoz bomb:

Arras–Bapaume–Péronne — tok Sommy až k Ham — železniční trať La Fère–Laon– Rethel (všechny obce vyjma).

Příloha 10

[444] *Velitelství XIX. armádního sboru* / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru Villers-le-Sec, 18. 5. 40, 2.00 hod.

Sborový rozkaz č. 9 na 19. 5. 1940

1. *Nepřítel* ustupuje od severu na jihozápad, na pravém křídle a v pravém boku XXXXI. armádního sboru ještě vážné boje. Na Sommě u St. Christ Angličané, rovněž severně od Péronne na výšinách u Bouchavesnes. U Ham, Jussy, Remigny a Quessy přešel nepřítel večer 18. 5. 40 přes Sommu.

2. *Skupina von Kleist* pokračuje v postupu směrem na Bapaume a dosáhne čely obecné čáry Cambrai–Péronne.

XXXXI. armádní sbor dosáhne čely čáry Cambrai–Metz-en-Couture.

Dělicí čára k XXXXI. armádnímu sboru: St. Gobert–Neuvillette–Levergies– Gouzeaucourt (XXXXI.)–Bapaume–Berles-au-Bois–Sombrien (XXXXI.)–Magnicourt (XXXXI.).

Další postup skupiny von Kleist si výslovně vyhradil vrchní velitel pozemního vojska.

3. XIX. armádní sbor vyrazí 19. 5. 40 a dosáhne nejprve s 1. a 2. tankovou divizí obecné čáry Fins–Péronne, aby odtud zahájil útok k získání předmostí přes Canal du Nord na čáře Le Mesnil–Cléry.

Kanál samotný je třeba překročit ve 14.00 hod.

Sbor si mimoto ještě v noci z 18. na 19. 5. vytvoří na jižním břehu Sommy předmostí u Péronne a u Ham, aby nejvyššímu velení dal v den útoku ještě možnost zabočit na jihozápad.

4. *Úkoly pro divize:*

a) 2. tanková divize překročí kanál mezi Équancourtem a Manancourtem; získá výšinný terén kolem Le Mesnil a poté ostře západně od silnice na Péronne zabočí na jih, aby 1. tankové divizi usnadnila postup vpřed.

b) 1. tanková divize si vynutí přechod přes kanál po obou stranách Moislains, těžiště na severním křídle, poté prorazí k výšinnému terénu jižně od Rancourtu a odtud zabočí obchvatně proti boku a zádům nepřítele na výšinách severně od Péronne.

K a) a b): *Palebnou přípravu* v přizpůsobení plánu shozu bomb řídí pro obě divize velitel dělostřelectva 101. Po zničení nepřítele je třeba za-

ujmout obranu v předmostí na čáře Équancourt–Le Mesnil–Sailly Saillisel–Rancourt– Cléry.

Dělicí čára mezi 2. a 1. tankovou divizí: západní okraj St. Quentin — Fayet– Maissémy–Montigny–Roisel–Aizécourt–Bois de Vaux — jižní okraj Bois St. Pierre Vast (obce k 2.) — Combles–Flers–Warlencourt (obce k 1.).

1. tanková divize mimoto ještě večer 18. 5. 40 obsadí předmostí západně od Péronne na přibližné čáře Biaches–La Maisonette–Bellevue Fme. a udrží je (telefonicky předem).

c) 10. tanková divize ponechá zajištění levého boku nasazeným uzavíracím svazem na Sommě a Serre pravděpodobně do večera 19. 5. 40. Nepřítele, který přešel u Ham i u Jussy, Remigny a Quessy, je třeba časně ráno 19. 5. 40 zatlačit zpět na jižní břeh Canal de Quentin. Mosty je třeba podle úkolu uzavřít, popřípadě zničit. (Telefonicky předem!)

[445] U Ham je třeba vytvořit a udržet předmostí na přibližné čáře most západně od Eppeville — Maille Villette Galant.

Hlavní síly divize je mimoto třeba 19. 5. 40 dopoledne předsunout přes Oise do prostoru kolem Essigny-le-Grand (zde sídlo štábu) tak, aby byla možná změna břehu přes Sommu na severozápad po dvou silnicích.

5. *Letectvo* podpoří útok 1. tankové divize shozem bomb na postavení a lesíky u Bouchavesnes a na Moislains a Rancourt od 13.45 hod. do 14.00 hod. Bezprostředně nato je třeba překročit kanál.

Jako *bezpečnostní čára* pro shoz bomb se stanoví:

a) čára Arras–Albert–Roye–Noyon–Berry au Bac,

b) tok Canal du Nord.

6. *Průzkum:*

a) *Letecký průzkum* v prostoru Le Cateau–Cambrai–Arras–Doullens–Amiens– Montdidier.

Rozdělení prostorů průzkumu mezi 4. (H) 31 a tankové letky podle přímého pokynu.

b) *Pozemní průzkum* 2. a 1. tankovou divizí až k bezpečnostní čáře pro shoz bomb v úseku Haucourt — křižovatka 6 km severovýchodně od Nesle — Roye–Noyon– Chauny.

7. *Ochrana proti letectvu:* Protiletadlový pluk 102 chrání hlavními silami postup obou divizí do východiště, překročení kanálu i vytvoření předmostí, částmi předsunutí a nový ubytovací prostor 10. tankové divize.

8. *Hlášení:* Je třeba hlásit provedené zaujetí východiště a provedený nástup k útoku.

9. *Spojovací oddíl 80* udržuje rádiové spojení s divizemi a spojuje velitelské stanoviště sboru s velitelskými stanovišti divizí drátem.

10. *Velitelské stanoviště sboru* od 19. 5. 40 13.00 hod. Holnonský les.

podepsán Guderian.

Příloha 11

Velitelství XIX. armádního sboru / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru Villers-le-Sec, 18. 5. 40, 13.00 hod.

1. K zajištění boku sboru na Serre a na sommském kanálu mezi Falvy a Mortiers, které bylo 10. tankové divizi uloženo sborovým rozkazem č. 8, se jí od 18. 5. 16.00 hod. podřizují: štáb ženijního pluku 511 s ženijním praporem 666 · ženijním praporem 49 · ženijním praporem 37 · ženijním praporem 41 (vystřídá později ženijní prapor 37) · učebním oddílem stíhačů tanků 10. tankové divize.

Velitelé těchto praporů (oddílů) se hlásí na velitelském stanovišti 10. tankové divize (Renansart).

2. 10. tanková divize v dohodě s velitelem ženijního pluku 511 stanoví, které mosty budou zničeny a které jen připraveny ke zničení.

Přitom má platit zásada, že nepodstatné mosty, které jen pohlcují síly na střežení, se zničí, kdežto mosty nutné pro operační pohyby (postup) zůstanou zachovány.

[446] Velitel ženijního pluku 511 hlásí prostřednictvím 10. tankové divize velitelství sboru plán zátarasů a ničení s náčrtem.

3. 10. tanková divize drží hlavní síly divize na této straně kanálu západně od Oise, na protější břeh přesouvá jen slabé části a na jižním břehu provádí průzkum až k čáře Noyon–Coucy-le-Château–Laon.

4. Prostor jižně od železniční trati Nesle–Ham–La Fère–Laon–Neufchâtel je prostorem shozu bomb. Vojsko nasazené v tomto prostoru musí proto letcům ukazovat *hojně* rozpoznávací a dorozumívací prostředky.

podepsán Guderian.

Příloha 12

Velitelství XIX. armádního sboru / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru Marteville, 19. 5. 40, 24.00 hod.

Sborový rozkaz č. 10 na 20. 5. 40

1. *Nepřítel* před čelem sboru poražen. Snaží se silou prorazit z Belgie na jihozápad.

2. *XIX. armádní sbor* nezadržitelně postupuje na severozápad a získá pobřeží Lamanšského průlivu a dolní tok Sommy.

Vpravo postupuje XXXXI. armádní sbor.

Bojové pásmo: mezi 2. tankovou divizí a 1. tankovou divizí Combles (1.)– Longueval–Pozières–Varennes–Puchevillers–Canaples–Flixecourt–Somma (obce k 1.)–Dreuil–Oisemont (obce k 2.) — ústí Bresle.

Levá hranice 1. tankové divize: tok Sommy.

3. Divize vyrazí v 6.00 hod. z čar dosažených 19. 5. 40 a dosáhnou Sommy:

2. *tanková divize* čáry ústí Sommy až Flixecourt (vyjma), těžiště Abbeville.

1. tanková divize čáry Flixecourt (včetně) — ústí Avre (východně od Amiensu), těžiště Amiens.

4. *10. tanková divize* se se všemi postradatelnými částmi dotáhne k Péronne a vystřídá tam 1. tankovou divizi. Ze svých zajišťovacích úkolů v levém boku bude vystřídána 29. (mot.) pěší divizí a připraví se na to, že po vystřídání touto divizí bude zajišťovat sommský úsek od ústí Avre až k Péronne, dokud nebude i zde vystřídána následující 29. (mot.) pěší divizí.

5. *Přidělení:*

a) Pěší pluk Großdeutschland je sboru opět přidělen a podřizuje se 10. tankové divizi. Pluk dorazí odpoledne do prostoru St. Quentin a divize jej má přitáhnout.

b) *Tankový průzkumný oddíl* se vrací k XIX. armádnímu sboru. Jeho nasazení je předpokládáno v levém boku sboru.

c) 1. rota těžkého oddílu stíhačů tanků 8 vyrazí v 6.00 hod. z Attilly a dosáhne nejprve Combles.

6. Divize provedou toto ničení železniční sítě:

železniční tratě vedoucí přes pravou hranici sboru 2. tanková divize,

železniční tratě vedoucí přes levou hranici sboru 1. tanková divize.

7. *Průzkum* divizemi v jejich bojových pásmech nasazený daleko vpřed, jižně od Sommy až k Amiensu, poté jižně od silnice Amiens–Molliens–Hornoy–Aumale 10. tankovou divizí.

Přední hranice průzkumu Le Tréport–Aumale–Poix–Conty–Moreuil–Nesle.

[447] 8. *Velitelství sboru* následuje za 1. tankovou divizí přes Vermand–Roisel–Tincourt–Templeux–Moislains nejprve až ke Combles, později až k Albertu.

podepsán Guderian.

Velitelství XIX. armádního sboru / oddělení Ia —

Příloha ke sborovému rozkazu č. 10 na 20. 5. 40

1. *Zvláštní nařízení pro letecký průzkum.*

Letecký průzkum v prostoru: Cambrai–Arras–Avesnes–Hesdin–Étaples — pobřeží Lamanšského průlivu — Dieppe–Neufchâtel–Grandvilliers–Ailly–Nesle.

Každá letka vyšle 20. 5. v 6.00 hod. jednoho důstojníka k poučení o úkolu na velitelské stanoviště sboru (předem rádiem letkám).

Všechny bojeschopné Hs 126 4./(H) 31 se od 20. 5. 6.00 hod. podřizují 2./(H) 23.

Dva Fi 156 se hlásí v 6.00 hod. k dispozici velitelství sboru na velitelském stanovišti sboru.

2. *Zvláštní nařízení pro ochranu protiletadlovým dělostřelectvem.*

Protiletadlový pluk 102 chrání

a) proti útokům z velké i z malé výšky přechody přes Ancre, vždy jedním smíšeným oddílem v pásmech divizí,

b) proti tankům přechody přes Sommu mezi Péronne a Amiensem jedním smíšeným oddílem zesíleným lehkým oddílem 91,

c) proti útokům z malé výšky a proti tankům nejprve Combles a Albert lehkým oddílem 91.

Příloha 13

Velitelství XIX. armádního sboru / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru Albert, 20. 5. 40, 16.30 hod.

1. S dosažením Sommy divize zaujmou *obranu* v těchto úsecích:

2. *tanková divize* mezi Abbeville a ústím Nièvre.

1. tanková divize mezi ústím Nièvre a ústím Ancre.

10. tanková divize mezi ústím Ancre a Péronne (včetně).

2. Divize vytvoří ve svých úsecích tato *předmostí:* Abbeville, Condé Folie, Amiens, Corbie, Bray a Péronne. Mosty je třeba připravit ke zničení.

3. Všechna ostatní *přechodová místa* je třeba rovněž připravit ke *zničení*, přívozy stáhnout na severní břeh.

Železniční tratě u Abbeville jižně od L'Étoile, u Flixecourtu a u Amiensu je třeba přerušit.

Mosty, u nichž se podle bodu 2 nevytváří předmostí, je třeba uzavřít.

Ke zničení mostů dojde teprve při nepřátelském útoku.

4. *Provedení úkolů* podle bodu 3 řídí v prostoru sboru jednotně velitel ženijního pluku 511 plukovník Müller[685], který je bezprostředně podřízen velitelství sboru, ve spolupráci s divizemi.

5. *Materiál* se přiváží k Péronne a rozděluje jej plukovník Müller.

6. *Velitelské stanoviště sboru* od 20. 5. 18.00 hod. Allonville, 6 km severovýchodně od Albertu, nebo Querrieu, ubytovatelské oddělení Pont Noyelles.

Za velitelství sboru

náčelník generálního štábu

podepsán Nehring.

Příloha 14

[448] *Velitelství XIX. armádního sboru* / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru Querrieu, 20. 5. 40, ? hod.

Sborový rozkaz č. 11 na 21. 5. 40

1. Dnešní boje přinesly plný úspěch. Nepřítel ustupuje na celé frontě zčásti překotně.

Sbor dosáhl do 18.00 hod. čáry St. Riquier–Mouflers–Amiens–Péronne.

Poloha 6. tankové divize není známa.

8. tanková divize v 16.45 hod. severně od Doullens.

2. *Sbor* drží dosaženou sommskou čáru (viz rozkaz z 20. 5. 40, 16.30 hod.).

Divize mimoto vyčistí své území mezi Sommou a řekou Authie a zajistí je na čáře řeky Authie a dále až k Bapaume.

Hlavní síly divizí je třeba rozmístit severně od Sommy tak, aby byly kdykoli s to porazit nepřítele prorážejícího od severu.

Divize provedou případná nutná přeskupení do 21. 5. v poledne a ohlásí své nové rozmístění.

[685] Velitel ženijního pluku 511, blíže neurčen. Není totožný s dr. Erichem Müllerem z Kruppa (s. 255).

Podrobnosti:

a) Hlavní síly 10. tankové divize je přitom třeba umístit u Albertu a západně od něho.

b) *Pěší pluk Großdeutschland* už má prostřednictvím 10. tankové divize pokyn dosáhnout ještě dnes v noci (z 20. na 21. 5.) prostoru jižně od čáry Thièvres–Hem a zajistit přechody přes řeku Authie na této čáře.

Sídlo štábu pluku Beauval.

Pluk se 21. 5. v 9.00 hod. podřizuje 1. tankové divizi.

3. Divizím a opět podřízenému tankovému průzkumnému oddílu se mezi Sommou, řekou Authie a Bapaume *k zajištění a vyčištění* přidělují tyto prostory:

a) *pro tankový průzkumný oddíl:* severozápadně od silnice Abbeville–Hesdin (vyjma) až k pobřeží. Oddíl dorazí teprve 21. 5. *Velitelské stanoviště Hautvillers.*

b) *pro 2. tankovou divizi:* navazující až k čáře ústí Nièvre — Doullens (vyjma).

c) *pro 1. tankovou divizi:* navazující až k čáře Amiens (včetně)–Coigneux (včetně).

d) *pro 10. tankovou divizi:* navazující až k čáře Péronne–Bapaume (včetně). Zajišťovací čáru je třeba obsadit jen slabými silami.

4. *Letecký průzkum* řídí velitelství sboru bezprostředně.

Pozemní průzkum z předmostí až k čáře Le Tréport–Aumale–Conty–Moreuil– Chaulnes.

5. *Protiletadlový pluk 102* se stará o ochranu protiletadlovým dělostřelectvem.

6. *Spojovací oddíl 80* připojuje divize drátem.

7. *Velitelské stanoviště sboru:* zámek Querrieu.

podepsán Guderian.

Příloha 15

[449] *Velitelství XIX. armádního sboru* / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru Querrieu, 21. 5. 40, 21.00 hod.

Předběžný sborový rozkaz č. 12 na 22. května 1940

(Rozkaz vstupuje v platnost teprve na heslo „Odchod sever".)

1. *Nepřítel* obklíčen v Belgii a severní Francii klade zoufalý odpor a pokouší se prorazit na jih. Části jsou odváženy po moři.

2. XIX. armádní sbor bude 22. 5. 40 z prostoru Abbeville–Amiens–Péronne–Doullens — řeka Authie stočen na sever a postoupí přes čáru Hesdin–Étaples pravým křídlem na St. Omer, levým křídlem podél pobřeží na Boulogne.

3. K tomu *překročí* úsek řeky Authie v 8.00 hod. nejpřednějšími částmi:

vpravo: 10. tanková divize,

uprostřed: 1. tanková divize s podřízeným velitelem dělostřelectva 101 a pěším plukem „G. D.",

vlevo: 2. tanková divize.

4. *Přidělení silnic* viz příloha 1.

5. *Zajištění mostů sboru* na sommském úseku mezi St. Valery a Corbie (vyjma) přejímá 2. (mot.) pěší divize. Vystřídání částí tankových divizí začíná 21. 5. 40 ve 22.00 hod. 2. (mot.) pěší divize sjednává vystřídání s tankovými divizemi bezprostředně. Provedení musí být skončeno 22. 5. 40 v 5.00 hod.

a) 2. (mot.) pěší divizi se prozatím podřizují:

1. *Tankový průzkumný oddíl* pro úsek St. Valery–Abbeville (vyjma). Oddíl je třeba později nahradit částmi 2. (mot.) pěší divize a dosunout jej za sborem.

2. Štáb ženijního pluku 511 (plukovník Müller) s ženijními prapory 41 a 666; prapor 666 je třeba 22. 5. 40 vystřídat a dosunout za sborem.

Ženijní prapor 37 (t. č. nasazen mezi Condé-Folie a Amiensem) bude vystřídán ženijním praporem 32. 3. rota tankového ženijního praporu 37 je od tohoto okamžiku podřízena 1. tankové divizi.

b) 2. (mot.) pěší divize uvolní od 22. 5. 40 5.00 hod. všechny silnice pro pohyby tankových divizí.

c) *Sommské mosty* jsou připraveny ke *zničení* a smějí být zničeny teprve tehdy, je-li třeba obávat se jejich ztráty při nepřátelském útoku. Mosty v předmostích Abbeville, Condé-Folie, Picquigny a Amiens smějí být zničeny jen v krajní nouzi.

d) *Pozemní průzkum* provede 2. (mot.) pěší divize až k čáře úsek La Bresle–Aumale–Conty.

e) *10. tanková divize* bude v úseku Péronne–Corbie (od 21. 5. 40, 17.00 hod.) po sledech, počínaje u Péronne, vystřídána 13. (mot.) pěší divizí. Shromáždí se v prostoru severozápadně a západně od Albertu.

Uvolní do 22. 5. 40 13.00 hod. silnici Albert–Amiens od všech částí a ohlásí to rádiem XIV. armádnímu sboru.

6. *Průzkum* viz příloha 2.

7. *Ochrana protiletadlovým dělostřelectvem* viz příloha 2.

8. *Velitelství sboru* postupuje po silnici Querrieu–Amiens-sever–St. Ouen–Dompierre-sur-Authie — pak severozápadně údolím Authie nejprve až k Argoules — zde první odpočinek —, pak dále přes Boisjean–Montreuil — les kolem La Valle Glorian. Další cesta vyhrazena.

podepsán Guderian.

[450] *Skupina von Kleist* / oddělení Ia/op — Havrincourt, 21. 5. 40, 22.30 hod.

Skupinový rozkaz č. 12 na 22. 5. 40

1. *30 až 40 nepřátelských divizí* obklíčeno v severní Francii a Belgii. Je třeba počítat se silnými pokusy o průlom na jih.

2. *Skupina von Kleist* odrazí na čáře Tinques–St. Pol–Hesdin–Étaples každý útok nepřítele.

Na zvláštní rozkaz vyrazí k útoku ke konečnému zničení nepřítele.

3. *Hranice:* Mezi sborem Hoth a skupinou von Kleist: jak již rozkázáno až k Avesnes-le-Comte–Tinques–Diéval–Mametz–St. Omer (všechny obce ke skupině von Kleist).

Dělicí čára mezi XXXXI. armádním sborem a XIX. armádním sborem: Hesdin–Desvres–Marquise (obce a silnice k XIX. armádnímu sboru).

4. *Úkoly:* XXXXI. armádní sbor útočí ve svém pásmu. Hluboké odstupňování vpravo. Podřizuje se mu *SS-Verfügungs-Division*. Je jí třeba užít ke krytí boku proti východu.

XIX. armádní sbor útočí ve svém pásmu.

10. tanková divize nejprve k dispozici skupiny západně od Doullens (důstojník pro převzetí rozkazu k velitelskému stanovišti skupiny).

U obou sborů bude záležet na tom, aby co nejdříve vzaly přístavy Calais a Boulogne pod dělostřeleckou palbu.

XIV. armádní sbor přejímá veškeré krytí týlu na Sommě od Péronne až k ústí. Sommskou čáru je třeba držet, dosažená předmostí vybudovat. Sommské mosty je třeba připravit ke zničení, zničit je však jen tehdy, nelze-li je udržet proti silnému nepřátelskému tlaku.

V. armádní sbor provádí v sommském úseku Péronne–St. Simon vystřídání 29. (mot.) pěší divize 62. a 87. pěší divizí. Sommu je třeba držet. Nepřítele, který se ještě nachází na severním břehu, je třeba po příchodu pěších divizí zatlačit zpět.

5. *Hranice shozu bomb:* Uvnitř útočného pásma je dovoleno shazovat bomby jen na bezprostřední, časově omezený požadavek sborů nebo na bezpečně rozpoznané prchající nepřátelské kolony. Jižně od Sommy 10 km jižně od řeky.

6. *Spojovací pluk* atd.

7. *Přidělení:* 9. tanková divize se podřizuje skupině von Kleist a ta ji přitáhne do prostoru Doullens.

8. *Velitelské stanoviště skupiny* od 10.00 hod. dopoledne Lucheux, 6 km severovýchodně od Doullens.

podepsán (podpis).

Příloha 16

Skupina von Kleist / oddělení Ia/op — Lucheux, 22. 5. 40, 22.50 hod.

Skupinový rozkaz č. 13 na 23. 5. 40

1. Dne 22. 5. velké úspěchy před XIX. armádním sborem a XXXXI. armádním sborem. Nepřítel kladl před skupinou Hoth silný odpor a několikrát tam zaútočil.

Je třeba počítat s dalšími pokusy nepřítele obklíčeného v severní Francii a Belgii o průlom.

2. Skupina von Kleist obsadí 23. 5. Boulogne a Calais, vytvoří předmostí na úseku Aire–St. Omer–Gravelines a vytvoří si tak možnost zabočit na východ k úplnému zničení nepřítele.

[451] 3. *Úkoly:* XXXXI. armádní sbor zastaví pohyb vpřed na sever, vytvoří si co nejdříve předmostí u Aire a St. Omer a přeskupí se tak, aby mohl od 23. 5. v poledne postupovat přes předmostí na východ.

XIX. armádní sbor obsadí Boulogne a Calais, vytvoří si předmostí mezi St. Momelin (4 km severně od St. Omer) a Gravelines a přeskupí se tak, aby mohl 23. 5. odpoledne postupovat na východ.

Pro XIV. armádní sbor zůstává v platnosti úkol daný ve skupinovém rozkaze č. 12.

4. *Hranice.* Hranice mezi XXXXI. armádním sborem a skupinou Hoth není v přesném průběhu ještě známa. Bude sdělena rádiem.

Hranice mezi XXXXI. a XIX. armádním sborem od Hesdinu až k silnici Boulogne–St. Omer táž jako dosud, od silnice Boulogne–St. Omer: Colembert– St. Momelin (4 km severně od St. Omer) (obce k XIX. armádnímu sboru).

5. *Přidělení a vyčlenění:*

a) SS-Verfügungs-Division přechází 23. 5. ke skupině Hoth.

b) 9. tanková divize[686] se stává armádní zálohou velitelství 4. armády.

[686] Větu „Divize a sborové jednotky odpočívají … a využívají zastavení pohybu vpřed“ nese sborový rozkaz č. 13 z 25. května 1940, 11.00 hod. Zastavení nařídil Hitler odpoledne 24. května 1940 ve shodě s von Rundstedtem, který tanky zastavil už předtím; po dvaapadesáti hodinách, 26.

6. *Hranice shozu bomb do 23. 5. poledne:* Východně od čáry Béthune–Cassel–Bergues (včetně obcí) shoz povolen.

7. *Spojovací pluk* posouvá spojovací osu přes XXXXI. armádní sbor vpřed na St. Omer.

8. *Velitelské stanoviště skupiny* prozatím ještě Lucheux.

podepsán von Kleist

Příloha 17

Velitelství XIX. armádního sboru / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru zámek Colembert, 25. 5. 40, 11.00 hod.

Sborový rozkaz č. 13 na 25. 5. 40

1. *Boulogne* dobyta, v Calais ještě boj. Na kanálové frontě St. Omer– Gravelines slabší nepřítel, který se však houževnatě brání.

Skupina von Kleist drží kanálovou čáru Aire–Gravelines, XXXXI. armádní sbor předmostí St. Omer.

2. *XIX. armádní sbor* drží čáru dosaženou 25. 5. Sbor brání kanálové postavení St. Momelin–Gravelines včetně již vytvořených předmostí, střeží pobřeží Lamanšského průlivu a zabraňuje vylodění nepřítele.

Calais je třeba dobýt 25. 5.

Divize a sborové jednotky odpočívají se všemi nenasazenými částmi a využívají zastavení pohybu vpřed k tomu, aby provedly doplnění a opravy všeho druhu tak, aby byly v nejkratší době opět připraveny k použití.

3. *Úkoly:*

a) *Kanálová fronta:* Obranu přejímá mezi St. Momelin — ústím kanálu a na pobřeží mezi ústím kanálu a severně od Pte. Walde *1. tanková divize.*

---

května, byl rozkaz odvolán a Guderianovy svazky potřebovaly dalších šestnáct hodin, než byly znovu pochodové. Přílohy to zachycují třikrát: zastavení 25. května, úmysl „přivést těžké dělostřelectvo s dlouhou hlavní k ostřelování Dunkerque“ ve sborovém rozkaze č. 14 z 26. května (Příloha 19) a vystřídání XIX. armádního sboru XIV. armádním sborem 29. května v 10.00 (Příloha 20). Guderianův sbor tedy z bojiště odešel dřív, než operace u Dunkerque skončila. Co podle Guderiana zastavení stálo a jak jeho rozkaz přijal, popisuje hlavní text na s. 104–105.

Podřizují se jí k tomu: pěší pluk Großdeutschland, Leibstandarte Adolf Hitler, které jsou již nasazeny mezi St. Momelin a Holque.

b) *Pobřežní fronta:* mezi Pte. Walde a ústím řeky Authie. Pobřeží je třeba střežit, vylodění nepřítele je třeba zabránit.

Stávající pobřežní obranná zařízení je třeba připravit k obraně proti útokům z moře.

Nasazují se k tomu:

vpravo: 10. tanková divize mezi Pte. Walde a Audresselles (obce včetně).

Divize dobude ještě dnes Calais.

vlevo: 2. tanková divize mezi Audresselles a ústím řeky Authie (obce vyjma).

[452] Podřizuje se jí k tomu *tankový průzkumný oddíl.* Je jej třeba nasadit mezi ústím Canche a Authie a dosáhne do rána 26. 5. Merlimontu, 5 km jižně od Étaples.

4. *Dělicí čáry:*

a) *k XXXXI. armádnímu sboru:* Coulomby–Journy–Tilques–St. Momelin–Vimecelle (obce k XIX. armádnímu sboru),

b) *mezi 1. a 10. tankovou divizí:* Desvres–Nabringhen (1.)–Guînes (10.)–Pte. Walde (1.)

c) *mezi 10. a 2. tankovou divizí:* Samer (10.)–Baincthun (10.)– Audresselles (10.)–

d) *k XIV. armádnímu sboru:* tok řeky Authie.

5. *11. střelecká brigáda,* od 24. 5. 18.00 hod. podřízená sboru, dosáhne 25. 5. lesního území severně od Desvres a dá se tam sboru k dispozici.

Úkoly na 25. 5.:

Odzbrojení nepřítele u Paris-Plage.

Útok na Cap Gris-Nez a dobytí tohoto opěrného bodu.

6. *Sborové dělostřelectvo:*

Po dobytí Calais se velitel dělostřelectva 101 a sborové dělostřelectvo (II./AR 45, těžký oddíl 616) vracejí pod bezprostřední velení sboru. Ubytují se v ubikacích v prostoru Licques–Herbinghen–Bainghen–Hocquinghen.

7. *Zajišťovací pluk 1* se 25. 5. v 16.00 hod. podřizuje 2. tankové divizi.

8. *Průzkum* až k belgické hranici.

9. Všechny přechody na kanálovém úseku mezi St. Momelin a Gravelines je třeba připravit ke zničení. Zničení na rozkaz velitelství sboru nebo v krajní nouzi.

10. *Ochrana protiletadlovým dělostřelectvem* podle zvláštního rozkazu.

11. *Velitelské stanoviště sboru* zámek Colembert.

Ubytovatelské oddělení Le Wast.

podepsán Guderian.

Příloha 18

Velitelství XIX. armádního sboru / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru zámek Colembert, 26. 5. 40, 12.15 hod.

Rozkaz k vystřídání 1. tankové divize 20. (mot.) pěší divizí

1. 20. (mot.) pěší divize, sboru nově podřízená a přivedená od jihu, vystřídá — počínaje ještě dnes — 1. tankovou divizi (včetně pěšího pluku Großdeutschland) v jejím úseku Holque–Gravelines — pobřežní pruh až severně od Pte. Walde.

Leibstandarte Adolf Hitler zůstává ve svých postaveních a podřizuje se 20. (mot.) pěší divizi.

Skupina von Kleist klade důraz na to, aby převzetí velení bylo provedeno ještě v průběhu noci.

2. 1. tanková divize se po vystřídání ubytuje v prostoru po obou stranách silnice Samer–Montreuil (tato včetně) tak, aby ji bylo možno rychle přitáhnout k nasazení na jih i na sever.

Ubytovatelské skupiny napřed! Velitelské stanoviště divize ohlásit!

Záleží na tom, aby 1. tanková divize brzy dosáhla svého ubytovacího prostoru, aby se vojsku dostalo dostatečného odpočinku a aby se mimoto daly do pořádku technika a vozidla.

3. *Velitelské stanoviště sboru:* Le Fresnoy, 1 km jihovýchodně od Alincthunu.

Ubytovatelské oddělení: Le Wast.

Za velitelství sboru

náčelník generálního štábu

podepsán Nehring.

Příloha 19

[453] *Velitelství XIX. armádního sboru* / oddělení Ia — Velitelské[687] stanoviště sboru Le Fresnoy, zámek, 26. 5. 40, 20.00 hod.

Sborový rozkaz č. 14 na 27. 5. 40

1. *Nepřítel* drží úsek kanálu Aa.

2. *Skupina von Kleist* útočí 27. 5. dopoledne, levým křídlem XXXXI. armádního sboru (6. nebo 3. tanková divize) z prostoru St. Omer přes Cassel na Poperinghe.

3. *XIX. armádní sbor* útočí s 20. (mot.) pěší divizí přes úsek Leibstandarte „Adolf Hitler“, středem přes Watten na Wormhoudt.

4. *Úkol:*

20. (mot.) pěší divize, jíž se podřizují

velitel dělostřelectva 101 · Leibstandarte „Adolf Hitler“ · pěší pluk „Großdeutschland“ s podřízeným II./AR 56 · těžký dělostřelecký oddíl 616 · III.

[687] Přílohami 19 a 20 končí výběr dokumentů z francouzského tažení. Přílohy 3 až 20 jsou datovány mezi 11. a 28. květnem 1940 a posledním rozkazem se sbor 29. května vystřídává — pokrývají tedy devatenáct dní jednoho tažení. Zbytek války zastupují v přílohách jen dva dokumenty: Guderianovo hlášení ze 7. listopadu 1944 (Příloha 2) a Hitlerova Směrnice č. 21 z 18. prosince 1940 (Příloha 21). Z let 1941 až 1945, kdy Guderian velel tankové skupině na východě a byl potom generálním inspektorem tankových vojsk a náčelníkem generálního štábu pozemního vojska, do příloh nevstoupil žádný jeho vlastní rozkaz.

oddíl těžkého dělostřeleckého pluku 74 · III./AR 677 (11. střelecká brigáda) · lehký protiletadlový oddíl 91, *jen pro útok*,

— přivedení předběžným rozkazem; velitelé 26. 5. ve 20.00 hod. napřed k velitelskému stanovišti Leibstandarte „A. H.“ Éperlecques —

získá nejprve z předmostí od Watten po St. Pierre-Brouck ovládající výšinný terén východně od Wattenu a poté udeří silným pravým křídlem přes Arnèke–Ledringhem na Herzeele.

Zesílený pěší pluk „G. D.“ kryje levý bok útoku postupem na Drincham a dobytím výšinného terénu u Crochte–Pitgam. Zaujímá zde frontu na sever.

II./AR 56 od 1. tankové divize má pokyn spolupracovat s plukem a dostane k tomu bližší pokyny od velitele dělostřelectva 101.

Nástup pěšího pluku „G. D.“ z výchozího postavení je dále třeba podpořit dělostřeleckým plukem 73.

III./AR 677 se má zúčastnit jen přípravné palby a poté zůstat k dispozici 11. střelecké brigádě na východním břehu.

Zamýšlí se přivedení těžkého dělostřelectva s dlouhou hlavní k ostřelování Dunkerque.

Velitelské stanoviště divize: nejprve Éperlecques.

Nástup k útoku: v x hod.

5. *Letecký průzkum:* soustředěnými 4./(H) 31 a 2./(H) 23 v prostoru St. Omer–Poperinghe–Veurne — pobřeží až Gravelines. Východně od belgicko-francouzské hranice průzkum 3./(F) 31.

6. *Protiletadlový pluk 102* chrání nejprve východiště k útoku západně od Wattenu, poté provedení útoku.

7. *Spojovací oddíl 80* posouvá páteřní vedení vpřed až k Éperlecques.

8. *Záloha sboru:* 11. střelecká brigáda se od x plus 1 hodina drží v ubikacích připravena k odchodu. Silnice směrem ke kanálu je třeba prozkoumat. *Velitel* k velitelství sboru.

9. 20. (mot.) pěší divize po obdržení rozkazu vyčlení dva styčné důstojníky s vozidly k velitelství sboru.

10. *Velitelství sboru:* Le Fresnoy, zámek. *Velící generál* se začátkem útoku Éperlecques.

podepsán Guderian

Doplněk ke sborovému rozkazu č. 14

[454] Od 27. 5. 16.00 hod. vstupuje v platnost toto velitelské členění:

Útočí:

vpravo: 20. (mot.) pěší divize, podřízena: Leibstandarte „A. H.“.

vlevo: 2. tanková divize, podřízeny: pěší pluk „G. D.“, 11. střelecká brigáda, 4. tanková brigáda.

Dělicí čára mezi 20. (mot.) pěší divizí a 2. tankovou divizí (11. střelecká brigáda): Merckeghem–Zegerscappel–Rexpoëde (obce k 11. střelecké brigádě).

Za velitelství sboru

náčelník generálního štábu

podepsán Nehring.

Příloha 20

Velitelství XIX. armádního sboru / oddělení Ia — Velitelské stanoviště sboru zámek Louches, 28. 5. 40, 23.15 hod.

Sborový rozkaz č. 15

1. XIX. armádní sbor bude 29. 5. 40 vystřídán XIV. armádním sborem. Převzetí velení v 10.00 hod.

2. 2. a 1. tanková divize budou během dne vystřídány 9. tankovou divizí. Vystřídání proběhne podle pokynu velitelství XIV. armádního sboru.

V postavení zůstávají a podřizují se velitelství XIV. armádního sboru:

11. střelecká brigáda,

pěší pluk „Großdeutschland“,

Leibstandarte „Adolf Hitler“,

těžký dělostřelecký oddíl 740,

těžká baterie 607,

přechodně průzkumné letky (H) XIX. armádního sboru.

3. Po provedeném vystřídání je třeba všemi prostředky obnovit plnou bojeschopnost divizí.

4. Divize budou umístěny v těchto prostorech:

1. tanková divize: Audruicq (včetně)–Ardres (vyjma)–Licques–Alquines–Coulomby–Vaudringhem–Lumbres (obce včetně).

10. tanková divize: Ardres (vyjma)–Guînes–Rinxent — severní okraj lesa východně od Baincthunu (obce včetně) — Le Wast–Colembert–Licques (obce vyjma).

2. *tanková divize:* Licques–Colembert (obec vyjma) — les východně od Alquines (obce vyjma) — silnice přes Journy na Licques (vyjma).

Divize se rozmístí v ubikacích tak, aby byly s to být nasazeny k protiúderu na východ nebo k odchodu na jih.

5. Divize připraví kromě ubikací pro své lehké protiletadlové oddíly i ubikace vždy po jednom těžkém protiletadlovém oddílu, podle požadavku velitele protiletadlového pluku 102.

Obce Colembert, Le Wast a Le Fresnoy (zámek) je třeba zatím ponechat neobsazené.

6. *Tankové brigády* mohou být již ráno 29. 5. 40 přemístěny do nových ubikací, pokládají-li divize taktickou situaci na frontě za dostatečně upevněnou.

7. Sídla divizních štábů je třeba hlásit velitelství sboru telefonem do 29. 5. 40 12.00 hod., aby spojovací oddíl 80 mohl natáhnout potřebná vedení.

Proti setrvání 10. tankové divize v dosavadním sídle štábu není námitek.

8. *Velitelství sboru* nejprve Louches, zámek, ubytovatelské oddělení Landrethun.

Za velitelství sboru

náčelník generálního štábu

podepsán Nehring.

Příloha 21

[455] Vůdce a nejvyšší velitel branné moci

OKW/WFSt/odd. L (I) č. 33 408/40 g. Kdos. věc náčelníka

Tajné – velitelská věc

18. prosince 1940

Směrnice č. 21

„FALL BARBAROSSA“

Německá branná moc musí být připravena *porazit Sovětské Rusko v rychlém*[688] *tažení* i před ukončením války proti Anglii („Fall Barbarossa“).

Pozemní vojsko k tomu bude muset nasadit všechny dostupné svazy s tím omezením, že obsazená území musí být zajištěna proti překvapením.

Pro *letectvo* bude záležet na tom, aby pro východní tažení uvolnilo na podporu pozemního vojska tak silné síly, aby bylo možno počítat s rychlým průběhem pozemních operací a aby poškození východoněmeckého prostoru nepřátelskými leteckými útoky zůstalo co nejmenší. Toto vytvoření těžiště na východě nachází svou mez v požadavku, aby celý námi ovládaný bojový a zbrojní prostor zůstal dostatečně chráněn proti nepřátelským leteckým útokům a aby útočné akce proti Anglii, zejména proti jejímu zásobování, neustaly.

[688] Příloha 21 je Směrnice č. 21 „Fall Barbarossa“ z 18. prosince 1940, spisová značka OKW/WFSt/odd. L (I) č. 33 408/40 g. Kdos. věc náčelníka, stupeň „Tajné – velitelská věc“; rozhodla o útoku na Sovětský svaz a uložila přípravy skončit do 15. května 1941. V norimberském procesu s hlavními válečnými zločinci byla předložena jako dokument 446-PS (americký důkaz č. 31, 26. listopadu 1945) a hlavička, spisová značka i datum se s norimberským exemplářem shodují; Guderianův otisk však neuvádí rozdělovník — ponechává na jeho místě jen tečky — ani parafy Jodla, Keitela a Warlimonta, které norimberský exemplář nese pod Hitlerovým podpisem. „Clona na obecné čáře Volha—Archangelsk“ znamená vzdálenost: od Brestu, odkud vojsko 22. června 1941 vyrazilo, je vzdušnou čarou asi 1700 km k Archangelsku a asi 1500 km k Volze u Stalingradu, celá čára Archangelsk—Astrachaň měří přes 2000 km. Hanko, jehož „vyřazení“ směrnice ukládá Finsku, je poloostrov na jihozápadě Finska, který si Sovětský svaz moskevskou mírovou smlouvou z 12. března 1940 pronajal na třicet let jako námořní základnu; území bylo předáno 22. března 1940.

Těžiště nasazení *válečného loďstva* zůstává i během východního tažení jednoznačně obráceno proti *Anglii*.

Nástup proti Sovětskému Rusku nařídím případně osm týdnů před zamýšleným začátkem operace.

Přípravy, které vyžadují delší dobu rozběhu, je třeba — pokud se tak dosud nestalo — započít už nyní a skončit do 15. května 1941.

Rozhodující váhu je však třeba klást na to, aby úmysl útoku nebyl rozpoznatelný.

Přípravy vrchních velitelství je třeba činit na tomto podkladě:

I. Obecný záměr: Hlavní síly ruské *armády* stojící v západním Rusku mají být smělými operacemi za dalekého vysunutí tankových klínů zničeny a odsunu bojeschopných částí do hlubin ruského prostoru zabráněno.

V rychlém pronásledování je pak třeba dosáhnout čáry, z níž ruské letectvo už nemůže napadat říšskoněmecké území. Konečným cílem operace je clona proti asijskému Rusku na obecné čáře Volha–Archangelsk. Tak může být v případě potřeby poslední průmyslová oblast zbývající Rusku na Uralu vyřazena letectvem.

V průběhu této operace rychle ztratí ruská *Baltská flota* své opěrné body a nebude tím již bojeschopná.

Účinnému zásahu ruského *letectva* je třeba zabránit už na počátku operace mohutnými údery.

II. Pravděpodobní spojenci a jejich úkoly: 1. Na křídlech naší operace je třeba počítat s činnou účastí *Rumunska* a *Finska* ve válce proti Sovětskému Rusku.

V jaké formě budou ozbrojené síly obou zemí při svém zásahu podřízeny německému velení, sjedná a stanoví včas vrchní velitelství branné moci.

[456] 2. Úkolem *Rumunska* bude spolu s tam nastupující skupinou sil vázat nepřítele stojícího proti ní a jinak konat pomocné služby v týlovém území.

3. *Finsko* bude muset krýt nástup oddělené německé severní skupiny přicházející z Norska (části skupiny XXI) a spolu s ní operovat. Vedle toho připadne Finsku vyřazení Hanka.

4. Lze počítat s možností, že *švédské* dráhy a silnice budou pro nástup německé severní skupiny k dispozici nejpozději od začátku operace.

III. Vedení operací: A. *Pozemní vojsko* (se schválením záměrů, které mi byly předneseny):

V operačním prostoru rozděleném Pripjaťskými bažinami na jižní a severní polovinu je třeba vytvořit těžiště *severně* od této oblasti. Zde je třeba počítat se dvěma skupinami armád.

Jižní z těchto dvou skupin armád — střed celkové fronty — připadne úkol vyrazit z prostoru kolem Varšavy a severně od ní se zvlášť silnými tankovými a motorizovanými svazy a rozprášit nepřátelské síly v Bělorusku. Tím musí být vytvořen předpoklad pro zabočení silných částí rychlých jednotek na sever, aby v součinnosti se severní skupinou armád, operující z Východního Pruska v obecném směru na Leningrad, zničily nepřátelské síly stojící v Pobaltí. Teprve po zajištění tohoto naléhavého úkolu, po němž musí následovat obsazení Leningradu a Kronštadtu, je třeba pokračovat v útočných operacích k ovládnutí důležitého dopravního a zbrojního střediska Moskvy.

Jen překvapivě rychlé zhroucení ruské schopnosti odporu by mohlo ospravedlnit, aby bylo o oba cíle usilováno současně.

Nejdůležitějším úkolem skupiny XXI zůstává i během východních operací *ochrana Norska*. Síly, které jsou nad to k dispozici, je třeba nasadit na severu (horský sbor) nejprve k zajištění oblasti Petsamo a jejích rudných dolů i silnice k Severnímu ledovému oceánu, aby pak společně s finskými silami udeřily proti Murmanské dráze a znemožnily zásobování murmanské oblasti po zemi.

Zda lze takovou operaci vést *silnějšími* německými silami (dvě až tři divize) z prostoru Rovaniemi a jižně od něho, závisí na ochotě Švédska dát pro takový nástup k dispozici své železnice.

Hlavním silám finské armády připadne úkol v souladu s postupem německého severního křídla vázat útokem západně nebo po obou stranách Ladožského jezera co nejsilnější ruské síly a zmocnit se Hanka.

U skupiny armád nasazené *jižně od Pripjaťských bažin* je třeba vytvořit těžiště v prostoru Lublina v obecném směru na Kyjev, aby silné tankové síly rychle postoupily do hlubokého boku a do zad ruských sil a ty pak podél Dněpru rozvrátily z boku.

Německo-rumunské skupině sil připadne na pravém křídle úkol

a) chránit rumunský prostor a tím i jižní křídlo celkové operace,

b) v průběhu útoku na severním křídle skupiny armád Jih vázat nepřátelské síly stojící proti ní a při postupujícím vývoji situace ve spojení s letectvem zabránit jejich spořádanému ústupu přes Dněstr úderem v patách.

[457] Jsou-li bitvy jižně, popřípadě severně od Pripjaťských bažin svedeny, je třeba v rámci pronásledování usilovat:

na jihu o včasné ovládnutí vojensko-hospodářsky důležité Doněcké pánve,

na severu o rychlé dosažení Moskvy.

Dobytí tohoto města znamená politicky i hospodářsky rozhodující úspěch, nadto výpadek nejdůležitějšího železničního uzlu.

B. Letectvo: Jeho úkolem bude co nejvíce ochromit a vyřadit působení ruského letectva a podporovat operace pozemního vojska v jejich těžištích, jmenovitě u střední skupiny armád a na křídle jižní skupiny armád, kde leží těžiště. Ruské dráhy bude třeba podle jejich významu pro operace přerušovat, popřípadě se smělým nasazením parašutistických a vzdušně přepravovaných jednotek zmocnit jejich nejdůležitějších blízko ležících objektů (říčních přechodů!). Aby bylo možno soustředit všechny síly proti nepřátelskému letectvu a k bezprostřední podpoře pozemního vojska, nemá být zbrojní průmysl během hlavních operací napadán. Teprve po skončení pohyblivých operací přicházejí takové útoky v úvahu, v první řadě proti oblasti Uralu.

C. Válečné loďstvo: Válečnému loďstvu připadne proti Sovětskému Rusku úkol za zajištění vlastního pobřeží zabránit nepřátelským námořním silám v proniknutí z Baltského moře. Protože po dosažení Leningradu ztratí ruská Baltská flota poslední opěrný bod a ocitne se v beznadějné situaci, je třeba se předtím vyhnout větším námořním operacím. Po vyřazení ruské floty bude záležet na tom, aby byla zajištěna plná námořní doprava v Baltském moři, při tom také zásobování severního křídla pozemního vojska po moři (odminování!).

IV. Všechna opatření, která mají pánové vrchní velitelé na základě této směrnice učinit, musí být jednoznačně sladěna[689] tak, aby šlo o *opatření z opatrnosti* pro případ, že by Rusko změnilo svůj dosavadní postoj vůči nám. Počet důstojníků, kteří budou k předběžným pracím včas přibráni, je třeba udržet co nejmenší a zasvětit je jen v rozsahu nutném pro činnost každého jednotlivce. Jinak hrozí nebezpečí, že vyzrazením našich příprav, jejichž provedení není časově vůbec stanoveno, vzniknou nejtěžší politické a vojenské škody.

V. Očekávám přednesy pánů vrchních velitelů o jejich dalších záměrech na základě této směrnice.

Zamýšlené přípravy všech složek branné moci, včetně jejich časového průběhu, je mi třeba hlásit prostřednictvím vrchního velitelství branné moci.

(podepsán) Adolf Hitler.

Rozdělovník: . . . . . .

Příloha 22

458

[689] Oddíl IV Směrnice č. 21 ukládá vrchním velitelům, aby všechna opatření, která na jejím základě učiní, byla „jednoznačně sladěna“ tak, aby šlo o „opatření z opatrnosti pro případ, že by Rusko změnilo svůj dosavadní postoj“, a aby byl počet zasvěcených důstojníků udržen co nejmenší. Týmž dokumentem a týmž datem byl přitom útok nařízen: hned v úvodu stojí, že branná moc musí být připravena porazit Sovětské Rusko v rychlém tažení, a přípravy měly být skončeny do 15. května 1941. Směrnice sama jako důvod uvádí, že vyzrazením příprav by vznikly nejtěžší politické a vojenské škody. Předepsaná formulace tedy nebyla popisem obsahu rozkazu, nýbrž tím, co o něm měl říkat ten, komu byl rozeslán.

Vrcholné členění branné moci 1944

Vůdce a nejvyšší velitel branné moci, zároveň vrchní velitel pozemního[690] *vojska.*

Pod ním stojí dvě vrchní velitelství:

O. K. H. — Vrchní velitelství pozemního vojska *Náčelník generálního štábu pozemního vojska (zpracovatelské místo pro východní válčiště)*

operační oddělení

organizační oddělení

pevnostní oddělení

Cizí armády Západ

Cizí armády Východ

výcvikové oddělení

mapové a zeměměřické oddělení

náčelník dopravnictví

náčelník spojovacího vojska

generální ubytovatel

generálové zbraní *(pěchoty, dělostřelectva atd.)*

O. K. W. — Vrchní velitelství branné moci *Náčelník vrchního velitelství branné moci (Keitel)*

[690] Příloha 22 není otiskem úřední tabulky, nýbrž schéma, které pro knihu sestavil autor. Proto v něm stojí generální inspektor tankového vojska — tedy on sám, od 1. března 1943 — samostatně v nejnižší řadě, vedle skupin armád a vrchních velitelů letectva a válečného loďstva. Schéma je zároveň argument: ukazuje vedle sebe dvě vrchní velitelství, z nichž OKH vedlo jen východní válčiště a OKW všechna ostatní, a právě toto rozdělení velení označuje kniha za hlavní organizační chybu války. K témuž argumentu patří i poznámka pod schématem, že Waffen-SS a ministerstvo zbrojní a válečné výroby podléhaly Hitlerovi bezprostředně — dvě z nejdůležitějších složek tedy stály mimo velitelskou soustavu. Jediné jméno, které Guderian do dolní řady vepsal mimo Keitela a Jodla, je Himmler jako vrchní velitel náhradního vojska: tento úřad po generálplukovníku Frommovi převzal 21. července 1944, den po pokusu o převrat a týž den, kdy se Guderian stal náčelníkem generálního štábu pozemního vojska.

Náčelník velitelského štábu branné moci (Jodl)

Zpracovatelské místo pro válčiště OKW:

Norsko

Finsko

Afrika

Itálie

Francie / Belgie / Holandsko

Balkán

Podřízené složky *Generální inspektor tankových vojsk*

Skupiny armád — armády — sbory — divize

Vrchní velitel letectva: generální štáb, letecké flotily, obrana říše

Vrchní velitel válečného loďstva: velení námořní války, skupinová velitelství loďstva, floty, velitel ponorek

Vrchní velitel náhradního vojska (od 21. 7. 44) Himmler

Uvedena jsou jen nejdůležitější místa. Waffen-SS a ministerstvo zbrojní a válečné výroby podléhaly Hitlerovi bezprostředně.

Příloha 23

459

Válečné členění tankové divize podle stavu z 15. 10. 1935

) vyčleněno od spojovacího oddílu 37.[691]

[691] Příloha 23 podává válečné členění tankové divize podle stavu z 15. října 1935, tedy sestavu, s níž byly v témže měsíci zřízeny první tři tankové divize; Příloha 24 skutečné válečné členění 1. tankové divize k 9. květnu 1940 — téže divize, jejíž divizní rozkaz č. 5 je otištěn v Příloze 5, takže čtenář si k rozkazu může dosadit jednotky. Smyslem obou schémat je srovnání, a to je Guderianův nevyslovený argument k celé knize. Zeslabení tankových divizí, které kniha odmítá, ovšem mezi těmito dvěma stavy neleží: přišlo až po francouzském tažení, kdy byl počet tankových divizí zdvojnásoben při zpolovičnění počtu tankových jednotek na divizi — Guderian to popisuje na s. 124–125. Obě schémata tedy zachycují tankovou divizi před tímto krokem.

Příloha 24

460

Válečné členění 1. TANKOVÉ DIVIZE podle stavu z 9. 5. 1940

Vysvětlení:) vyčleněno od spojovacího oddílu 37 · tečkovaně = zčásti obrněno · plnou čarou = plně obrněno.

Ediční doslov

Heinz Guderian, Vzpomínky vojáka. Česká edice, Staré texty.

I. Jak kniha vznikla

Guderianovy paměti jsou text z let 1950 a 1951. Poprvé vyšly roku 1951; čtvrté vydání, z něhož se v této edici překládá, vydal Kurt Vowinckel v Neckargemündu roku 1960, tedy šest let po autorově smrti 14. května 1954. Není to vydání, které by autor mohl přehlédnout nebo opravit. Všechno, co o knize dál říkáme — jak je komponovaná, co se v ní dá ověřit a co ne —, se odvíjí od těchto dvou dat: od doby, kdy byla psána, a od doby, o níž vypráví. Podle toho, o kterou část knihy jde, leží mezi oběma pět až dvanáct let.

Kniha to na několika místech sama přiznává — slovy tak drobnými, že si jich čtenář všimne jen nesnadno. Na straně 110 končí rozvaha o druhé části francouzského tažení větou „a pak uzavřít výhodný mír — tak jsme tomu tehdy každopádně věřili“. To je jedno z mála míst, kde autor dobové očekávání od pozdějšího vědění odděluje výslovně. Na straně 112 se uprostřed boje u Juniville dozvídáme, že pluk, k němuž Guderian přijel, pocházel z Würzburgu, „v tom krásném, teď bohužel úplně zničeném městě“ — Würzburg byl rozbořen náletem v březnu 1945, a ono „teď“ tedy náleží roku 1950, ne roku 1940. Stejně tak na straně 123, kde se štáb tankové skupiny přesouvá k Paříži: „měli jsme připravit velkou Vůdcovu přehlídku, ke které pak ale naštěstí nedošlo“. Příslovce „naštěstí“ je psáno o deset let později a nese v sobě všechno, co mezitím nastalo.

Zřetelně je to vidět i tam, kde kniha vypráví o věcech, které v dané chvíli vědět nemohla. Na straně 142, u zápisu z 24. června 1941, stojí: „Naštěstí jsme netušili, že už toho dne Hitler zneklidněl a poukazoval na nebezpečí, že by se silným ruským silám mohlo podařit někde obchvat protrhnout.“ Taková věta může vzniknout jen zpětně a kniha to sama říká. Podobně na straně 230, kde o vrchním veliteli pozemního vojska čteme, že „zjevně už nebyl ve svých rozhodnutích svobodný“ — nejšetrnější formulace o Brauchitschovi v celé kapitole, a to v přímém protikladu k jeho vlastní větě ze strany 180: „Zakazuji vám probírat s Führerem otázku Moskvy.“ Brauchit-

sch byl za necelý měsíc po popisované scéně odvolán a kniha je psána s touto znalostí.

Datování se projevuje i v tom, jakým způsobem kniha vyslovuje soud. Na straně 206 stojí dvě hodnocení téže operace vedle sebe. Vlastní chybu přiznává Guderian v minulém čase a s vyčíslením škody: „Touto odvážnou myšlenkou jsem ale přece jen podcenil odolnost Rusů mimo bojiště u Kyjeva“ a „Byl bych udělal lépe, kdybych uposlechl Liebensteinovy rady“, přičemž hned předtím zaznamenává, že „řada vozidel byla bohužel ztracena“. Rozvržení útoku, za které odpovídali jiní, hodnotí naproti tomu v podmiňovacím způsobu a z odstupu: „Je možno pochybovat, zda bylo nakupení tankových sil ve frontě útoku správné. Podle mého názoru by se bylo lépe vyplatilo ponechat XXXXVI. tankový sbor u tankové skupiny 2.“ Je to rozdíl v modalitě, ne v obsahu, a pro čtení celé knihy je poučný.

Druhá věc, kterou je třeba vědět dřív než cokoli jiného, je, že autor nebyl u všeho, co kniha vypráví. Dne 26. prosince 1941 byl zproštěn velení (strany 245 a 246) a generálním inspektorem tankových vojsk se stal až k 1. březnu 1943. Čtrnáct měsíců byl tedy mimo službu a na straně 249 to zapisuje bez okras: „Mohl jsem tyto události sledovat jen podle tisku a rozhlasu a podle občasných zpráv kamarádů.“ Věta stojí přímo u výkladu o Stalingradu a Kavkaze. Od toho místa už kniha není svědectvím očitého svědka a kapitoly VII a VIII je nutno číst s tímto vědomím.

Kniha sama říká, z čeho je ten úsek postaven. Hned na začátku kapitoly VIII, na straně 251, stojí: „Následující data pocházejí zčásti ze záznamů bývalého hlavního vedoucího služby Saura, spolupracovníka ministra pro zbrojení a válečnou výrobu Alberta Speera.“ Je to jediné místo, kde autor jmenuje svůj pramen. Odtud pocházejí čísla o měsíční výrobě, data porad o Tigeru a Pantheru i Hitlerovy pokyny ke zvyšování kapacity. Nejzřetelnějším dokladem povahy toho úseku je ale věta ze strany 255: o Hitlerově názoru, že rozdrobené nasazení Tigerů je na východě přiměřené, kdežto v Africe se musí nasazovat soustředěně, Guderian píše, že „odůvodnění tohoto nepochopitelného názoru mi bohužel nebylo přístupno“. Tak nemluví svědek porady; tak mluví ten, kdo kompiluje z dokumentů a naráží v nich na mezeru.

K tomu patří okolnosti, které kniha o svém autorovi zaznamenává sama. Na straně 248 píše, že „mrzutosti posledních měsíců zesílily mou začínající srdeční chorobu“, a na straně 249 pokračuje popisem zhroucení z konce roku 1942, po němž zůstal „několik dní téměř bez vědomí a bez přijímání

potravy“ a zotavoval se jen pomalu. Paměti psal o osm let později muž, který tohle o sobě do nich zapsal.

Rok 1950 je přítomen v knize nejen v jednotlivých slovech, ale i v tom, co kniha považuje za potřebné říci. Na straně 257 stojí věta, že by Rusové válku vyhráli i bez západních spojenců a „všichni bychom pak věděli, co je pravá demokracie“. Na straně 263 se německá správa na Ukrajině a zvláště metody říšského komisaře Kocha označují za to, co udělalo „z Ukrajinců, přátel Němců, naše nepřátele“, s dodatkem, že vojenská místa byla proti těm rejdům bezbranná. Na straně 275 čteme, že dvojakost Hitlerova a Himmlerova uvedla Waffen-SS po válce „do velmi nepříjemného postavení, neboť jim byla vytýkána provinění ostatní SS, zvláště zásahových komand SD“. Všechna tři místa vznikla v době, kdy se v západním Německu rozhodovalo o remilitarizaci a aktivně jednalo o postavení bývalých příslušníků Waffen-SS. Není to jednotlivost; je to týž postup na třech místech, a edice ho uvádí jako rys knihy.

Konečně je třeba říci, co se k tomuto datování ověřit nepodařilo. Na straně 364, u Hoßbachova samostatného rozhodnutí z ledna 1945, stojí: „Jasno o tom, jak Hoßbach jednal, jsem tehdy nezískal.“ Guderian píše roku 1951, Hoßbach tehdy žil, a kniha to zpětně nedoplňuje. A zcela otevřená zůstává otázka znění závěrečné pasáže na straně 344, v níž se mluví o válečných soudech vítězných mocností. Tisk z roku 1951 dostupný jen v úryvku má na své straně 344 tutéž závěrečnou větu, celá strana však vidět není; pro první vydání z roku 1951 to doložit nelze. K rozhodnutí by byla třeba fotografie strany 344 a titulního listu z exempláře prvního vydání. Edice to zaznamenává jako otevřenou otázku a nic na tom nestaví.

II. Kniha je komponovaná

Kniha vypadá jako zápisník. Postupuje den po dni, uvádí hodiny odjezdů i kilometry ujeté po rozmáčených cestách, cituje vlastní dopisy s datem a končí kapitoly tam, kde končí velitelské funkce. Ale zápisník to není. Má předznamenání položená desítky stran před tím, k čemu míří, doslovná opakování, která nejsou shodou, a oblouky, jež se uzavírají přes celé kapitoly. Bez té stavby se řada míst čte jako popis, ačkoli jsou to kroky v argumentaci.

Nejlépe je to vidět na sporu Moskva nebo Kyjev, jemuž kniha věnuje víc než sto stran. Jeho zárodek je popsán jedinou větou na straně 131, v líčení plánu Barbarossa: „Těžiště operací stanoveno nebylo.“ Čtyři slova, bez zvý-

raznění, v odstavci o rozdělení tří skupin armád. Celý další výklad z nich vyrůstá — a kniha jej připravuje už na straně 128, kde opětovné studium tažení Karla XII. a Napoleona I. „postavilo všechny obtíže válčiště, které nás čekalo, jasně před duševní zrak".

Předznamenání přichází hned. Na straně 142, u třetího dne tažení, stojí: „Naštěstí jsme netušili, že už toho dne Hitler zneklidněl… Hitler uvažoval o zastavení tankových skupin a o jejich předčasném stočení proti silám v prostoru kolem Białystoku." Je to první výskyt vzorce, vložený do místa, kde pro vyprávění ještě nic neznamená. Na následující straně 143 formuluje Guderian svou operační tezi nejčistěji, jak v celé knize: obklíčení u Białystoku provést minimem sil z tankové skupiny, zajetí přenechat pěším armádám a s pohyblivými svazky spět rovnou k prostoru Smolensk — Jelňa — Roslavl. Od té chvíle má čtenář měřítko, jímž se budou poměřovat všechny další rozkazy.

Oblouk má přitom vrstvu, kterou kniha neodhaluje. Na straně 136 líčí Guderian plán odbočit po dosažení Smolenska na sever k Leningradu a dodává: „Domnívám se, že to byl nejlepší plán, jaký bylo možno použít." Je to tentýž velitel, který o několik týdnů později odmítá odbočení ke Kyjevu jako promarnění času. Edice obě místa jen staví vedle sebe.

Spor sám začíná na straně 164, v Borisově 27. července 1941. Guderian přijíždí pro směrnice a očekává úder na Moskvu, dozvídá se však o úderu na Gomel, „pro tankovou skupinu 2 tedy jihozápadním směrem, ve směru k domovu". O dvě strany dál, na straně 167, přiváží plukovník Schmundt dubové ratolesti a vyloží tři Hitlerovy cíle — Leningrad, Moskvu, Ukrajinu —, z čehož plyne, že rozhodnuto ještě nebylo; Guderian mu proto klade na srdce, aby se u Hitlera zasadil o průnik na Moskvu. Rozchod je datován na stranu 176: „Dne 11. srpna jsem musel tuto naději pohřbít." Jeho útočný plán přes Roslavl na Vjazmu OKH zamítlo a označilo za „výstřední", lepší nenavrhlo, „místo toho ale nekonečný řetěz kolísání". A dva dny po té větě, na téže straně, přichází nejsilnější obraz celého úseku: na frontě u Desny vidí Guderian „cedule a ukazatele s nápisem ‚Na Moskvu', které vojsko všude umístilo". Pořadí obou míst je zjevný kompoziční záměr.

Odtud kniha skládá výtku vrchnímu velení ze stále týchž prvků. Na straně 178 přijde rozkaz OKH „o půl hodiny později" opačný než dohoda právě uzavřená se skupinou armád, a hned za tím stojí nejúspornější věta celé kapitoly: „Pomíjím různá kolísání v pojetí skupiny armád ‚Střed', která se dala

rozpoznat v dálkových hovorech nejbližších dní.“ Na straně 182, po poradě 23. srpna, se objevuje figura, která se v knize bude vracet: „všichni přítomní přikyvovali ke každé Hitlerově větě a já stál se svým názorem sám“ — a Guderian ji sám označuje za první takovou zkušenost. Na straně 196 je zamítnuta v řadě třetí žádost, tentokrát o vystřídání 18. tankové divize, „s poznámkou, že by pro rozhodnutí přišla přece jen pozdě“, a kniha ji klade právě tam, kde se o deset stran dál bude řešit krize u Romen. Řetěz příčin si tu text staví sám a staví ho zpětně.

Následuje série, v níž se táž výtka opakuje na nižší úrovni. Na straně 215 dostává tanková armáda čtyři rozbíhavé úkoly naráz — Kursk, kotel u Trubčevska, kotel u Brjanska, výpad na Tulu, „přirozeně všechno ihned“ — a Liebensteinův dotaz po jejich naléhavosti zůstane bez odpovědi; je to tatáž výtka jako „těžiště operací stanoveno nebylo“, jen přenesená na taktickou úroveň. Na téže straně stojí i Glysantin a zimní oděv, s přívlastkem, který Guderian o svém vlastním velení použije jen zde: obtíže a utrpení byly „snadno odvratitelné“. Na straně 220 se obě linie spojují: nasazení 2. tankové armády na Tulu a nové 2. armády na východ je „tedy opět rozbíhavě“, a hned za tím následuje doslovné zopakování rozvahy ze strany 204 — zda měla skupina armád ještě sílu využít taktického vítězství, „byla nejvážnější otázka, jakou válka nejvyššímu velení dosud předložila“. Na straně 204 totéž schéma stálo v podobě řečnické otázky „Zbýval k tomu ještě čas?“; podruhé mu kniha dává tvrdší jméno.

Oblouk se uzavírá ve třech krocích. Na straně 232 pojmenuje Guderian vzorec sám: po vyklizení Rostova je Rundstedt vystřídán a „to bylo první zazvonění!“ — velitel, který žádá o přechod do obrany, je odvolán. Na straně 235 pak přichází věta, k níž text mířil od Smolenska: „Náš útok na Moskvu se zhroutil. Všechny oběti a všechna napětí zdatného vojska byly přineseny nadarmo.“ A na stranách 240 až 243, v rozmluvě z 20. prosince 1941, odpoví Hitler přesným opakem teze, kterou kapitola stavěla po celou dobu. Právo posuzovat má podle knihy ten, kdo byl na frontě — to je obsah míst na stranách 196, 232, 235 a 240 —, a Hitler řekne: „Ale stojíte událostem příliš blízko. Dáváte se příliš dojímat utrpením vojáka… Věřte mi, ze vzdálenosti vidí člověk věci ostřeji.“ Na straně 240 přitom kniha oba konfrontační dny sama spojuje: „Stál jsem tedy — jako 23. srpna 1941 — proti grémiu OKW sám.“ A na straně 243 navrhuje Guderian obměnit personál OKW a OKH frontovými důstojníky — „Proveďte výměnu stráže“ —, načež Hitler odpoví „Nemohu se nyní od svého okolí odloučit“. Šest dní nato byl vyměněn on sám

(strany 245 a 246).

Že jde o práci se slovem, a nikoli o shodu, je nejlépe vidět na obratu „těžká cesta“. Na straně 240 jej Guderian přijímá od kamarádů, když oznámí, že letí k Hitlerovi: „Mníšku, mníšku, jdeš na těžkou cestu!“ Na straně 246, v rozlučkovém rozkaze vojákům, jej předává jim: „Mé myšlenky vás provázejí na vaší těžké cestě. Jdete ji za Německo!“ A na straně 247 jej zopakuje potřetí, tentokrát jako popis vlastního postavení: „Nyní jsem seděl nečinně v Berlíně, zatímco moji vojáci museli jít dál svou těžkou cestou.“ Třikrát v osmi stranách, vždy s jiným nositelem.

Stejné postupy kniha užívá i v pozdějších kapitolách. Na straně 294 staví vedle sebe tři pokusy omezit Hitlerovu moc a tři odmítnutí: Goebbels přislíbil součinnost a nikdy s Hitlerem nemluvil, Himmlerův postoj byl „tak neprůhledný“, že to Guderian vzdal, a Jodl odpověděl lakonicky „Znáte lepšího vrchního velitele než Adolfa Hitlera?“ Trojice stojí na jediné stránce. Na straně 316 pak Guderian měří odboj kritériem, které scény jeho vlastní knihy naplňují: „Kdo se odvážil byť jen jedinkrát Hitlerovi sdělit svůj odchylný názor a dokonce tváří v tvář diktátorovi na svém mínění setrvat?“ Na stavbu té věty edice upozorňuje; co z ní plyne, neříká.

V kapitole XI přechází kompozice do úspornějších figur. Na straně 335 stojí o seinském a sommsko-marnském postavení jediná věta: „Zůstalo u zakreslení do map.“ Čte se jinak, položí-li se ke straně 327, kde Guderian líčí, co stálo úsilí postavit východní opevnění a jak bylo osmdesát procent nových pevnostních jednotek posláno na Západ, kde „zahynuly bez užitku“. Na straně 342 volá Hitler o vlastním rozkaze „Který hlupák tenhle nesmysl nařídil?“ a na straně 347 o číslech oddělení Cizí armády Východ „kdo ten nesmysl vyhrabal?“ — totéž slovo v odstupu pěti stran, pokaždé proti vlastnímu aparátu. A hned za druhým výskytem se obrací i výtka z blufu: Hitler označí Gehlenovy údaje za „největší bluf od dob Čingischána“ a následující odstavec vypočítává, že od atentátu „se Hitler sám pokoušel blufovat v největším stylu“ — dělostřelecké sbory o síle brigád, tankové brigády o síle pluku. Týž sled pokračuje přes stranu 348, kde Himmler u večeře prohlásí „To je všecko jen obrovský bluf“, až na stranu 352, kde Hitler poděkuje za zálohy slovy „Východní fronta ještě nikdy neměla tolik záloh jako teď. To je vaše zásluha“ a Guderian v téže výměně odpoví: „Východní fronta je jako domeček z karet.“ Údaj o dvanácti a půl divize, jímž odpověď odůvodňuje, stojí v knize třikrát — na stranách 341 až 342, 349 a 352.

Některé vazby jsou drobné a kniha je nekomentuje vůbec. Na straně 98 je u Montcornetu zajata tanková rota, která „patřila k divizi generála de Gaulla" — téhož de Gaulla, jenž se v knize poprvé objevil jako nevyslyšený teoretik tankové války. Na straně 154 opouští Guderian velitelské stanoviště Toločin, „který už roku 1812 posloužil jako ubytování Napoleonovi I.", tedy podruhé po zmínce ze strany 128. A na straně 238 je Orel, 25. října cíl postupu, už jen bodem v obranné linii „Vpředu Kursk — vpředu Orel — Plavskoje — Aleksin". Žádné z těch míst nenese komentář; nese jej tím, kde v textu leží.

Důsledek pro čtení je jeden. Řada soudů v této knize není vyslovena, nýbrž vyplývá z pořadí scén, z opakovaného slova a z toho, co se položí vedle čeho. Kdo čte jednotlivé strany odděleně, tyto soudy mine a zůstane mu zápisník. Co z nich plyne, zůstává na čtenáři.

III. Co se dá a co nedá ověřit

Tato kapitola stojí na datech, ne na výkladu. Hitlerovy vojenské porady se začaly stenograficky zaznamenávat teprve od září 1942; nejstarší dochované přepisy jsou z prosince 1942 a zachovaly se jen jako zuhelnatělé zlomky, protože podklady byly v květnu 1945 u Hintersee páleny (NARA, USA Exhibit 787). Z toho plyne jediná, ale zásadní věc: každý doslovný dialog s Hitlerem, který kniha datuje před prosinec 1942, je rekonstrukce po paměti, psaná kolem roku 1950. Věcná jádra replik se s jinými prameny srovnávat dají; formulace, které Guderian uvádí jako doslovné, nikoli.

Rozdíl mezi oběma situacemi ukazuje kniha sama. Na straně 371 Guderian píše: „V norimberských spisech jsem ve stenografických záznamech z té doby našel zlomky jednoho svého přednesu; protože jsou jediné, rád bych je uvedl" — a následuje doslovná citace jeho vlastní řeči o případu podplukovníka Heckela. Tam, kde zápis je, kniha z něj cituje a říká odkud; tam, kde není, rekonstruuje. Na straně 342 má ten rozdíl váhu i uvnitř vyprávění: Hitler tvrdí, že byl vždy pro odstup dvaceti kilometrů, volá „Který hlupák tenhle nesmysl nařídil?", dá přinést stenografický záznam porad z podzimu 1944 — a „po několika větách dal Hitler předčítání přerušit"; na straně 358 se týž spor uzavírá větou o nesmyslu, „jehož byl sám vinen, jak musel ze stenografického záznamu zjistit". Obě tato místa spadají do doby, kdy se stenografovalo.

Nyní k tomu, co do té doby spadá. Na straně 54 cituje kniha Hitlerova slova z audience konce roku 1938 — „Nařizuji vám proto nový úřad převzít"

—, k níž Guderian výslovně uvádí, že byl přijat mezi čtyřma očima; na straně 66 je dialog o Chełmnu ze září 1939; na straně 77 celá rozmluva z konce roku 1939, rovněž „mezi čtyřma očima“, s Hitlerovými replikami „Jde o vrchního velitele pozemního vojska!“ a „Koho navrhujete?“. Zde je ovšem třeba si všimnout toho, co kniha rozlišuje sama: zatímco výměna na straně 77 je podána doslovně, dlouhý Hitlerův výklad na straně 78 stojí v řeči nepřímé, s důsledně opakovaným „prý“ — i u nejzávažnějšího údaje celého odstavce, totiž že „Beck mu prý v otázce Čechů odporoval a kvůli tomu odešel“. Totéž rozlišení se opakuje na stranách 228 a 230: Bock vyzve Guderiana „podáním sluchátka, abych rozhovor spoluposlouchal“, ale Brauchitschovy odpovědi, které takto vyslechl, kniha nepodává jako přímou řeč, nýbrž v souhrnu.

Týká se to i vrcholu knihy. Rozmluva z 20. prosince 1941 v Rastenburgu, jíž kniha věnuje strany 240 až 244, je řadou doslovných replik: „Pak se musíte zarýt do země a hájit každý metr čtvereční země!“, „Myslíte, že granátníci Fridricha Velikého umírali rádi?“, „Ale stojíte událostem příliš blízko… ze vzdálenosti vidí člověk věci ostřeji“ a na konec Hitlerovo „Tohoto muže jsem nepřesvědčil!“ Tato rozmluva se konala rok před nejstarším dochovaným stenogramem. Svědků měla mnoho — kniha jmenuje Keitela, Schmundta, dr. Todta i generálního kvartýrmistra, který byl přiveden a „musel mé vylíčení potvrdit“ —, chybí však zápis. Vedlejší okolnosti kniha uvádí tak, že se ověřovat dají: datum, letiště, délku rozmluvy i to, že „Goebbelsova oděvní akce k Vánocům 1941 byla následkem této rozmluvy“. Doslovná podoba replik je jiného druhu než tyto údaje a edice to u celého dialogu označuje. Totéž platí o poradě 23. srpna 1941 (strana 182), o Brauchitschově zákazu ze strany 180 a o Hitlerově přání citovaném na straně 222, na němž je postaven soud „Hitler žil v iluzi“.

Druhá skupina je jiného rodu: repliky z let 1944 a 1945, tedy z doby, kdy se stenografovalo, které ale nepadly na poradě a nemají svědka. Nejzávažnější z nich vysvětluje, proč to tak je. Na straně 370, poté co Hitler nechá Speerovo memorandum uložit do trezoru, se obrátí ke Guderianovi: „Kdo se mnou chce mluvit mezi čtyřma očima, má vždycky v úmyslu říct mi něco nepříjemného. To nesnesu.“ Ta věta je sama bez svědka a podává vnitřní logiku pramene. Stejného druhu je rozmluva s Himmlerem v zahradě říšského kancléřství na straně 387, u níž Guderian výslovně píše, že Hitler „se vzdálil a měl jsem říšského vůdce pro sebe“, a v níž padne jeho nejsilnější replika: „Není už za pět minut dvanáct, nýbrž už je pět minut po dvanácté.“ Na téže straně je však i jediné místo, kde se jeho líčení potvrzuje samo: Hitlerovo

„Jeho memoranda ukládám rovnou do trezoru, aniž bych je četl“ odpovídá scéně ze strany 370, jíž byl Guderian přítomen.

Třetí skupinu tvoří epizody doložené jen touto knihou, které literatura přejímá odtud. Patří k nim Rundstedtovo „Je to tu vždycky takové?“ na mostě u Sedanu (strany 94 a 95), Sepp Dietrich u Wattenu, jehož nesplnění rozkazu k zastavení Guderian na místě potvrdil (strana 105), i Bockovo podání sluchátka (strana 228). Nejdůležitějším případem je dvouhodinová scéna ze 13. února 1945 na stranách 376 a 377, s Hitlerovými zdviženými pěstmi a se závěrečným „Generální štáb dnes vyhrál bitvu“. Guderian svědky nejmenuje a literatura scénu přejímá odtud — mimo jiné prostřednictvím Andrewa Tullyho, *Berlin: The Story of a Battle* (1963). Doložen je výsledek: 13. února 1945 byl generál Wenck jmenován náčelníkem štábu skupiny armád „Visla“ se zmocněním vést útok, který od 16. února osobně řídil. Zda scénu doložil někdo z osob, které kniha označuje za přítomné, zůstává neprověřeno. Rovněž u odvolání generálplukovníka Rause kvůli přízvuku (strana 382) edice druhý pramen nenašla a datum odvozuje jen z kontextu.

Proti tomu stojí tvrzení, která kniha podává jako datované případy a která se proto ověřovat dají — rozklad cesty rozkazu a hlášení. Na straně 151 vydá Kluge protirozkazy, které zadrží vojska u Białystoku, a „část vojsk tyto rozkazy nedostala včas a v pohybech k Berezině pokračovala“; v odstavci před tím stojí, že OKH „tajně doufalo, že velitelé tankových skupin budou ke svým původním útočným cílům spět i bez rozkazu, a dokonce proti rozkazu“, ale neodvážilo se to naznačit. Edice obě místa klade vedle sebe a netvrdí úmysl — Guderian je formuluje tak, aby se tvrdit nedal, a sám uvádí, že se to dozvěděl teprve mnohem později. Na straně 162 zadrží Kluge 18. tankovou divizi „zase, jako u Białystoku, aniž mě o svých bezprostředních zásazích uvědomil“. Na straně 167 přináší styčný důstojník od OKH orientaci z 31. července 1941: „všechny operace jsou řízeny úplně shora“ — nejpřímější doklad o stavu velení v knize, a Guderian jej podává jako cizí text, ne jako vlastní soud. Na straně 244 je Jodl pátým marným pokusem dostat obraz fronty k vrchnímu velení. Na straně 245 vytkne Kluge Guderianovi, že nevyklidil Černa — tři dny po tom, co Guderian osobně přijel do Černi vyložit Hitlerův rozkaz to místo držet. Na straně 356 zdržuje „těžkopádná cesta hlášení a rozkazů ze Zossenu přes Ziegenberg“ všechna opatření a na straně 371 stojí bilance času: přednesy a jízdy do říšského kancléřství stály osm až devět hodin denně.

V této řadě je jedno tvrzení vystavěno ze dvou datovaných případů v téže knize. Na straně 368 vyklidí Himmler „bez schválení OKH“ Toruň, Chełmno

a Kwidzyn a Guderian k tomu připíše: „Hitler k tomu mlčel!“ Na straně 364 přitom stojí, že Hoßbach o svém samostatném rozhodnutí podal hlášení teprve po započatém provedení a že Hitler, když to o dva dny dříve zjistil, vybuchl slovy „Ti dva jsou se Seydlitzem jedna ruka! To je zrada!“ (strana 363). Dvojí metr je tu doložen dvěma daty z jedné knihy.

Jedno tvrzení naopak zůstává nedoložené a edice to říká. Na straně 369 Guderian zaznamenává, že podal žádost o odsun branců ročníku 1928 z východních branných okruhů na Západ, „aby se ti nevycvičení mladí lidé nedostali do bojů“, a že s tím „naštěstí uspěl“; dodává, že se už na podzim 1944 postavil proti odvodu šestnáctiletých. Nezávislý doklad pro to edice nenašla. Neznamená to, že se to nestalo — znamená to jen, že se to z této knihy ověřit nedá.

Přílohy jsou pak jediná místa, kde se vlastní dokumenty knihy dají postavit vedle jejího vyprávění. Na straně 440 je otištěn sborový rozkaz ze 13. května 1940, 22.30 hod., jehož poslední bod zní „Vyšší velitelství zůstává prozatím v La Chapelle“. Hlavní text na straně 91 o témž dni říká, že v poledne byl Guderian u sborového štábu, „který zatím dorazil k La Chapelle“, a v 15.30 vyjel na předsunuté pozorovací stanoviště 10. tankové divize — dokument tu vyprávění potvrzuje. Na straně 441 stojí ve sborovém rozkaze č. 5 z 15. května věta „K nástupu obou těchto tankových divizí dojde teprve na můj rozkaz“, která se čte jinak vedle strany 105, kde Guderian potvrzuje postup provedený podřízeným proti rozkazu k zastavení. A na straně 445 je v Příloze 11 zásada, že „nepodstatné mosty, které jen pohlcují síly na střežení, se zničí, kdežto mosty nutné pro operační pohyby (postup) zůstanou zachovány“ — kritérium ničení je zde výhradně operační. K přílohám patří i upozornění, že číslování příloh neodpovídá číslování rozkazů a že rozkaz č. 6 otištěn není.

Zbývá říci, co tato kapitola netvrdí. Neříká, že scéna, k níž chybí zápis nebo svědek, se nestala, ani že replika, kterou nelze srovnat, padla jinak. Chybějící stenogram je fakt o pramenech, ne o události; „nedoloženo“ není „nepravdivé“. Tam, kde se kniha ověřit dala — u dat, u jmen útvarů, u vedlejších okolností velkých scén —, obstála často. Smyslem je jen to, aby čtenář věděl, jakého druhu záznam má před sebou. Co z toho vyvodí, zůstává na něm.

IV. Jak kniha mluví o lidech

Nejtvrdší věta o Hitlerovi v celé kapitole o postupu na Tulu má pět slov a stojí na konci čtyřtaktní stavby. Guderian nejprve ocituje Hitlerovo přání „dostat okské mosty východně od Serpuchova do ruky rychlými oddíly“. Pak položí fakt: na úplně zhroucené silnici Orel — Tula dosahovala vozidla občas nejvyšší rychlosti dvaceti kilometrů v hodině. Pak vrátí Hitlerovo slovo v uvozovkách — „rychlé oddíly“ už neexistovaly. A teprve nakonec vysloví soud: „Hitler žil v iluzi.“ (s. 222) Serpuchov přitom leží sto kilometrů za Tulou, které tanková armáda nedobyla. K soudu tedy čtenář dospěje ještě než jej uvidí napsaný; a právě na tom je kniha vystavěna.

Týž postup se opakuje v chvále. „17. tanková divize dostala úkol porazit nepřítele u Hluchiva. Tento rozkaz vykonala.“ (s. 199–200) Nic víc o tom nestojí. Nejpřímější doklad o stavu velení není Guderianův soud, nýbrž cizí text: hlášení, které 31. července 1941 přinesl od OKH major von Below a v němž stojí, že „OKH a náčelník generálního štábu stojí před velmi nevděčným úkolem, protože všechny operace jsou řízeny úplně shora“ (s. 167). A obžaloba z plýtvání časem, na níž je postavena celá kapitola o Moskvě, je vyslovena otázkou o čtyřech slovech: „Zbýval k tomu ještě čas?“ (s. 202–204) Soud je rozložen mezi obsah a formulaci, mezi pořadí vět a volbu času a způsobu.

Na chybách je ten rozdíl v modalitě dobře vidět. Vlastní chybu Guderian přiznává v minulém čase a s doložením škody: „Byl bych udělal lépe, kdybych uposlechl Liebensteinovy rady a od počátku pochodoval podél fronty“ — a hned uvede, že řada vozidel byla ztracena (s. 206). Je to jediné místo celé kapitoly, kde přiznává vlastní operační chybu, a přiznání stojí v jedné vazbě s pochvalou náčelníka štábu, který radil správně. O několik odstavců dál na týchž stranách kritizuje rozvržení ofenzivy na Moskvu — ale v podmiňovacím způsobu a z odstupu deseti let. Svobodný pán von Liebenstein je v té části knihy jediná osoba, o níž není napsáno nic kritického: je to on, kdo radil správně u Sevska (s. 206), kdo na Guderianovu žádost vymluvil nadřízeným záměr odbočit tankovou armádu na Voroněž (s. 218–220), a kdo Guderiana doprovází na rozhodující let do Borisova (s. 164).

Dvě rozhodnutí proti radě podřízených vypráví Guderian sám a nedaleko od sebe. U Sevska rozhodl na slovo velitele tankové brigády plukovníka Eberbacha pokračovat v pronásledování, „ačkoli mi generálové předtím mylně referovali, že musí pro nedostatek pohonných hmot postup zastavit“ — a hrot

urazil toho dne 130 kilometrů (s. 209). Na téže dvojstraně, o níž byla řeč výš, přiznává, že měl poslechnout Liebensteina. Jedno rozhodnutí proti radě bylo správné, druhé chybné, a obě jsou v knize od téhož vypravěče. O týden později je to opět Eberbach, o němž Guderian napíše jedinou větu o duševním stavu konkrétního důstojníka v celé kapitole: „Poprvé během tohoto namáhavého tažení dělal Eberbach dojem člověka vyčerpaného, a nebylo to tělesné, nýbrž duševní rozrušení, které na něm bylo patrné." (s. 212–213)

K ochraně podřízených patří i výslovná žádost, aby se při hodnocení bojových výkonů 2. a 10. tankové divize 13. května 1940 vzala v úvahu dělostřelecká slabost obou křídel (s. 91). A nejotevřenější přiznání kapitoly o Tule je podáno týmž postupem: nejprve tři důvody — každý pluk ztratil 400 mužů omrzlinami, strojní zbraně následkem chladu nestřílely, 3,7cm protitankový kanón se proti T 34 ukázal neúčinným — a teprve pak věta „Došlo zde k panice, která se vyvinula až do Bogorodicku" (s. 224–225). Obhajoba je v knize dřív než přiznání, a přiznání přece zůstává.

Portréty nejsou v knize vykresleny na jednom místě. Vznikají teprve součtem míst vzdálených desítky i stovky stran, a nejdelší oblouk patří polnímu maršálu von Kluge. Poprvé zasáhne v červenci 1941 u Smolenska, kdy zadrží 18. tankovou divizi — „zase, jako u Białystoku, aniž mě o svých bezprostředních zásazích uvědomil" (s. 162); Guderian tím sám pojmenovává vzorec a činí z jednotlivosti řadu. Pak přijde nejpřímější výtka: následkem zadržování svazků na Dněpru byly v prostoru Roslavle „způsobeny krize a ztráty, kterým se dalo předejít. Vztah mezi vrchním velitelem 4. armády a mnou se tím vyostřil v nežádoucí míře." (s. 164–165) O tři odstavce dál, jednou věcnou větou a bez komentáře, končí podřízenost 4. armádě a Guderianova vojska nesou označení „armádní skupina Guderian" (s. 165). V prosinci 1941 mu Kluge vytkne, že nevyklidil Čern — tři dny po tom, co Guderian po mrazivé jízdě osobně vyložil veliteli 10. (mot.) pěší divize Hitlerův rozkaz to místo držet (s. 244, 245). V roce 1943 ho Kluge vyzve na souboj a doručitelem své výzvy učiní Hitlera (s. 279). Téhož roku Guderian zapíše, že postavení Suša–Oka je totéž, které si vybral v prosinci 1941: „Kvůli němu vznikl můj konflikt s Hitlerem, jehož pak polní maršál von Kluge využil k mému pádu." (s. 283) A v kapitole o Normandii stojí portrét: „Pan von Kluge byl pilný voják, dobrý malotaktik, ale užívání tankových jednotek v pohyblivém velení nerozuměl vůbec… Byl mistrem v roztrhávání svazků." (s. 303)

Beck je v knize veden dvěma místy, která stojí dvě stě stran od sebe. Hitler v Guderianově vlastním záznamu rozmluvy, která se konala po polském

tažení a před tažením na západě, říká, že „Beck mu prý v otázce Čechů odporoval a kvůli tomu odešel“ (s. 78); Guderian tu větu zapíše bez komentáře, přestože o dvě kapitoly dřív líčil Becka jako váhavce. Vlastní soud přijde až u Goerdelerova návrhu roku 1943: Beck byl „pro státní převrat tou nejnezpůsobilejší osobností… filozof, ale žádný revolucionář“ (s. 273). Rundstedtovo suché „Je to tu vždycky takové?“ na mostě přes Mázu je položeno tak, že otázka padne na konci strany 94 a odpověď začne na straně 95; o sto čtyřicet stran dál je týž Rundstedt vystřídán za vyklizení Rostova, a Guderian k tomu připojí svou nejsušší větu celé kapitoly: „Odstranění Rundstedta se v průběhu 24 hodin ukázalo jako nadbytečné“ (s. 231–232). Po 20. červenci 1944 předsedá týž Rundstedt „čestnému dvoru“, do něhož byl povolán i Guderian (s. 313). O Brauchitschovi je nejšetrnější formulace knihy — „vrchní velitel pozemního vojska zjevně už nebyl ve svých rozhodnutích svobodný“ (s. 230) — v přímém protikladu k jeho „Zakazuji vám probírat s Führerem otázku Moskvy“ ze strany 180; a byl za necelý měsíc odvolán, což Guderian při psaní věděl. Jediné místo, kde Göring jedná lidsky, je jeden odstavec v lednu 1945: dobyl Guderiana po Hitlerově výbuchu za rukáv a odvedl do vedlejší místnosti, „kde jsme na uklidnění vypili šálek kávy“ (s. 375). Komentář tam není.

Odvolávání velitelů kniha líčí jako mechanismus a sama jej pojmenuje: „To bylo první zazvonění! Ale nestala se z toho výstraha — ani pro Hitlera a OKW, ani pro OKH.“ (s. 231) Čistka zimy 1941/42 je uvedena jmenovitě: Geyer, Förster a Hoepner odstaveni „bez odůvodnění nebo s velmi chatrným odůvodněním“, Leeb a Kübler odešli na vlastní žádost, Strauß se hlásil nemocným (s. 247). V lednu 1945 jsou Hoßbach a Reinhardt odvoláni s obviněním „Ti dva jsou se Seydlitzem jedna ruka! To je zrada!“ (s. 362–363) — a o dva dny později Himmler bez schválení OKH nařídí vyklizení Toruně, Chełmna a Kwidzyna, k čemuž kniha dodá tři slova: „Hitler k tomu mlčel!“ (s. 368–369) Dvojí metr je zde doložen dvěma datovanými případy. Nejmenší případ je odvolání generálplukovníka Rause, jemuž Hitler po bezvadném přednesu vytkne řeč — „Podle řeči je to takový Východní Prus nebo Berlíňan“ — a Guderian marně namítne, že Raus je jeho vlastní krajan (s. 382–383). Na druhé straně téhož bojiště u Tuly byl velitel sovětské 50. armády A. N. Jermakov zbaven funkce Žukovem 22. listopadu 1941 a 29. ledna 1942 odsouzen Vojenským kolegiem Nejvyššího soudu SSSR k pěti letům táborů se zbavením hodnosti a vyznamenání — a téhož dne omilostněn, s navrácením hodnosti i vyznamenání; v červnu 1942 se vrátil do služby. Guderian byl zbaven velení 26. prosince 1941, vojenského soudu proti sobě se naopak sám

domáhal a bylo mu to zamítnuto, a do služby se vrátil po čtrnácti měsících. Kniha jmenuje na straně 217 „generála Jefremova“; ztotožnění toho jména s Jermakovem zůstává nedoložené.

K postupům, jimiž kniha soud vyslovuje, patří i jeden, který se dá doložit třemi místy: tvrzení se nevysloví, nýbrž ponechá otevřené — a hned za ně se položí okolnost, která odpověď napovídá. O Rommelovi stojí: „Zda měly na opožděném a roztříštěném nasazení záloh podíl ještě i jiné, politické důvody, ponechme nerozhodnuto“ — a poznámka pod čarou na téže straně pak cituje Speidela a svobodného pána von Geyr, u nichž politický důvod pojmenován je (s. 302). O Schörnerovi: „Zda Schörner pod rukou obdržel k svému kroku Hitlerovo schválení, zůstalo mi neznámé. Měl k němu přímé nitky.“ (s. 322) A o Klugem, který před svým jmenováním na Západ několik týdnů meškal ve Vůdcově hlavním stanu, „aby byl pro všechny eventuality po ruce“, se nic netvrdí; stojí tam jen, že byl tehdy u Hitlera „persona gratissima“ (s. 303).

Právě proto se kniha dá citovat na obě strany a bývá tak citována. Kdo z ní chce doklad obžaloby, najde „Hitler žil v iluzi“, dvojí metr Himmlera a Hoßbacha, Klugeho souboj doručený Hitlerem a čistku generálů se jmény. Kdo z ní chce doklad obhajoby, najde Geyrův radiogram „Vojsko nebude tankové skupině vykládat jako zbabělost, přeloží-li své velitelské stanoviště z Romen“ (s. 199–200) — vzkaz podřízeného nadřízenému, který Guderian cituje doslova, bez komentáře a ke své vlastní nevýhodě —, najde přiznanou operační chybu, přiznanou paniku vlastních vojsk, Göringův šálek kávy a chválu Harpeho za to, že „byl to velmi přímý muž a přál si, aby jeho názor přesto byl přednesen, i kdyby to pro něj mělo mít nepříjemné následky“ (s. 350–351). Obojí v knize stojí a obojí je doložitelné stranou. Kdo ji čte celou, čte tedy text, v němž tvrdost soudů není měřena jejich hlasitostí: nejpřísnější místa mají pět slov, a nejvíc obsahu nesou věty, u nichž se zdá, že se nic netvrdí.

V. Vina je jinde a já stál sám

Tři figury drží tuto knihu pohromadě a jsou v ní doloženy tak hustě, že se dají sledovat od první kapitoly po poslední. Vina za to, co se nepovedlo, se klade prostředí — kruhu kolem Hitlera, stranickému aparátu, zeměpisné poloze, dělbě odbornosti. Autor sám v ní vystupuje jako ten, kdo stál se správným názorem osamocen. A v jednání se opakuje vzorec, kdy se rozhodne první a schválení si obstará potom.

Figura osamocení je v knize nejstarší. Ještě než začne válečné vyprávění, stojí v kapitole o roce 1940 věta: „Ještě roku 1940 jsem s touto vírou stál v německé armádě dosti osamocen." (s. 84) Po poradě u Hitlera 23. srpna 1941 pak přijde její válečná podoba: „To, co jsem měl později ještě často zažívat, se zde pro mě projevilo poprvé: všichni přítomní přikyvovali ke každé Hitlerově větě a já stál se svým názorem sám." (s. 179–182) Guderian ten den označuje za první takovou zkušenost a sám se k němu vrací: 20. prosince 1941 zapíše „Stál jsem tedy — jako 23. srpna 1941 — proti grémiu OKW sám" (s. 239). Oba dny tedy spojuje on, ne čtenář. Figura pokračuje do roku 1945: generálplukovník Harpe je chválen právě za to, co Guderian po celou kapitolu tvrdí o sobě — „byl to velmi přímý muž a přál si, aby jeho názor přesto byl přednesen, i kdyby to pro něj mělo mít nepříjemné následky" (s. 350–351) — a v únoru 1945 je zaznamenáno jediné místo, kde Guderian přiznává, že Hitlerovi něco dával najevo mlčky: „Několikrát jsem také svou nepřítomností dával najevo svou nevoli" (s. 372), přičemž na večerní porady posílal místo sebe generála Wencka. Nejdál je figura dotažena v závěru kapitoly o 20. červenci, kde se jí měří odboj: „Kdo se odvážil byť jen jedinkrát Hitlerovi sdělit svůj odchylný názor a dokonce tváří v tvář diktátorovi na svém mínění setrvat? To se mělo stát!" (s. 316) Na téže straně Guderian odmítá „nazývat odbojáři ty lidi, kteří jen za kulisami šuškali, že jsou jiného názoru" (s. 317). Tři strany před tím stojí, že byl povolán do „čestného dvora", jehož úkolem bylo propuštění podezřelých důstojníků z branné moci — předpoklad jejich předvedení před Lidový soudní dvůr — a že se po Keitelově naléhání dvou nebo tří zasedání zúčastnil (s. 313).

S figurou osamocení je spojena teze o tom, komu patří právo posuzovat. Kapitola o Moskvě ji buduje od Smolenska: Guderian jde pěšky do přední linie střeleckého pluku 63, aby „získal dojem o nepříteli" (s. 183–185), a řada marných pokusů dostat obraz fronty k vrchnímu velení — přes Bocka, přes styčného důstojníka von Kahldena, přes Balcka, dopisy a konečně přes Jodla (s. 243–244) — tvoří kostru celého vyprávění. Vrchol přijde 20. prosince 1941, kdy Hitler odpoví přesným opakem té teze: „Vím, že jste se velmi nasadil a mnoho byl u vojska. Uznávám to. Ale stojíte událostem příliš blízko. Dáváte se příliš dojímat utrpením vojáka… Měl byste se více odpoutat. Věřte mi, ze vzdálenosti vidí člověk věci ostřeji." (s. 242)

Tady je na místě uvést protidoklad, a nepřichází odjinud než z vlastních dokumentů knihy. V přílohách jsou přetištěny Guderianovy rozkazy z roku 1940, a v rozkazu k postupu od Mázy stojí: „Vyšší velitelství zůstává prozatím

v La Chapelle.“ (s. 440) Je to jeho vlastní dispozice a staví velitelství sboru dozadu v okamžiku, kdy hlavní text téhož dne líčí přejezdy po bojišti. Na následující straně je k rozkazu dvou tankových divizí poznamenáno: „K nástupu obou těchto tankových divizí dojde teprve na můj rozkaz.“ (s. 441–442) Ani jedno místo samo nic nevyvrací; obě ale vypovídají o témže veliteli jinak než obraz, který kniha staví v hlavním textu, a obě jsou v knize vytištěna.

Vzorec přenesené viny se dá na posledních kapitolách sledovat pětkrát za sebou a vždy na jiném nositeli. V portrétu Hitlera stojí, že nechuť ke kulturně vyšším kruhům v něm „plánovitě vyvolaly“ určité, samy „kulturně nízko stojící živly z jeho nejbližšího okolí“, s vědomým cílem vyřadit jejich vliv (s. 391). O východě je napsáno, že Hitler „špatným zacházením s obyvatelstvem ze strany vysokých stranických zástupců v obsazených územích“ a svým záměrem rozložit ruskou říši spojil všechny Rusy pod Stalinovým praporem (s. 400). O Evě Braunové: „Vliv na Hitlera tato žena zřejmě neměla, bohužel! Neboť ten mohl mít jen zmírňující účinek.“ (s. 401) Celý národ je postaven do role oběti: „Dobrý, počestný, pracovitý a věrný národ se s ním zřítil do propasti.“ (s. 403) A Fegelein, Morell a Burgdorf „tvořili kliku, která neustále intrikovala, štvala a vytvářela kolem Hitlera kruh, jenž bránil tomu, aby se dozvěděl pravdu“ (s. 409–410). Týž postup jde v závěrečných kapitolách o stupeň hlouběji, až pod rozhodnutí lidí. Náchylnost Němců k Hitlerově sugesci je vysvětlena „živnou půdou“, kterou vytvořila politika vítězů po první světové válce (s. 393); a německé dějiny jsou vysvětleny zeměpisem, Schlieffenovou větou o Evropě jako rodině, v níž je těžké držet se stranou, „zvláště má-li některý člen své obydlí uprostřed domu“, s dodatkem: „Německý národ není nikterak bojovnější než jiné národy Evropy, ale bydlí ‚uprostřed domu‘.“ (s. 417–418) Do téže řady patří i to, jak je Hitler zařazen — do posloupnosti francouzské revoluce, Napoleona, amerických prezidentů, Mussoliniho a Lenina, tedy jako typ, nikoli jako mravní výjimka, s poznámkou, že sugestivní síle mimořádných osobností lidé podléhali vždy, „i takových, které nebyly vždy dobré v křesťanském smyslu“ (s. 393). A jedna zásada vysvětluje i omlouvá zároveň: rozšíření politického obzoru důstojníků generálního štábu bylo podle knihy zčásti znemožněno „Hitlerovou zásadou odkázat každé odvětví státního ústrojí do úzkého kruhu jeho odbornosti a každému říci jen tolik, kolik musel vědět ke splnění svého bezprostředního úkolu“ (s. 415) — a o deset stran dřív stojí, že nelidskosti páchané v koncentračních táborech „vyšly pro veřejnost, a také pro mne, najevo teprve po zhroucení“ (s. 405). Na téže dvojstraně je Göringova sebevražda před popravou označena za nápravu něčeho z jeho

zanedbání, protože se „předtím otevřeně postavil za své činy“ (s. 405): měřítkem není čin, nýbrž postoj k němu.

V témže okruhu stojí i místo, které z něj vybočuje, a je v knize nejsebekritičtější. V portrétu Seeckta se píše, že jeho snaha vymanit vojsko z vlivů stranické politiky byla svého času oprávněná, „ale natrvalo přispěla k tomu, že porozumění pro vnitřní i zahraniční politiku zůstalo v důstojnickém sboru vůbec… nerozvinuté. V tom byla slabina jeho systému.“ (s. 413–414) Je to přiznání, že odstup vojska od politiky způsobil politickou nevzdělanost důstojnického sboru — a je vysloveno bez důsledku, který by z něj plynul. Na téže dvojstraně je navíc Ludendorff obhájen přesně těmi figurami, jimiž kniha obhajuje svého autora: do odpovědné pozice se dostal teprve v srpnu 1916, v době, kdy už byla válka jinak prohraná; tvrdost mu vnutila tíže boje; a to nepěkné na jeho škole udělali žáci, kteří napodobili právě tento rys. Spor generálního štábu s Hitlerem je pak v závěru vyložen jako spor o modernost — o jednotné vrchní velitelství, samostatné letectvo a tankovou zbraň (s. 415–416) —, přičemž se Guderian počítá k „mladým“ proti „starým pánům“, ačkoli mu bylo roku 1938 padesát let.

Třetí figura je ze všech nejvíc doložena přiznáním samotného textu a má dvě souměrné větve. Dolů je to dodatečné krytí podřízených. U Wattenu 25. května 1940 přijede Guderian zkontrolovat provedení rozkazu k zastavení, najde Leibstandarte v postupu přes Aa a od Seppa Dietricha se dozví, že se 24. května „zkrátka rozhodl“ Wattenberg vzít; Guderian rozhodnutí potvrdí (s. 105). Den nato odmítne generál Schaal přenechat citadelu v Calais letectvu, jak bylo nařízeno, a Guderian napíše, že s jeho názorem mohl jen souhlasit (s. 105). O tři týdny později u Étrepy překročil Balck rozkaz svého vlastního sboru k zastavení kanálu a Guderian jej v tom podpoří: „O tom rozkazu jsem nevěděl; nebyl také v mém smyslu.“ (s. 114) V červenci 1941 u Orši vyklidí plukovník Licht předmostí bez rozkazu a Guderian jeho krok označí za správný (s. 154–157).

Vzhůru je to jednání bez pokrytí. Bojové velitelské stanoviště bylo s předsunutým stanovištěm spojeno polním dálkovým kabelem, „takže jsem ze svého stanoviště nemusel vysílat rádiem a odposlechová služba OKH a OKW mě nemohla zaměřit“ (s. 98–101). Rozporné rozkazy filtroval: „Všechny ty výkyvy musel okusit sám Reinhardtův sbor, protože jsem sbor Schmidtův neochvějně ponechával v postupu na jih, a aspoň v polovině tankové skupiny tak mohl zajistit stálost.“ (s. 114) Nástup tankové skupiny 2 k ofenzivě na Orel a Brjansk si prosadil na 30. září, dva dny před ostatními ar-

mádami skupiny armád „Střed“, a druhý ze svých dvou důvodů uvádí bez omluvy: „silnou podporu letectva mohu očekávat jen tehdy, dokážu-li nasazení letců uskutečnit dva dny před útokem ostatních armád“ (s. 202–204). Vyšetřování proti generálplukovníku Jaeneckemu vedl úmyslně zdržujícím způsobem, protože dostal příkaz i pokyn, „že za Krym musí padnout oběť“ (s. 297). Odtransportování Pantherů 1. tankové divize do Řecka zabránil „na vlastní pěst“ a dodatečné schválení u Hitlera získal až argumentem o úzkých horských cestách (s. 281). A u východních opevnění to napíše docela otevřeně: „Námi vypracovaný plán jsem vydal na vlastní odpovědnost jako rozkaz všem dotčeným místům a předložil jej následně Hitlerovi s hlášením, že mi ta věc byla tak důležitá a naléhavá, že musím o jeho schválení požádat dodatečně. Hitler souhlasil jen nerad; často jsem tento postup použít nemohl.“ (s. 326)

Tři figury se nakonec protínají v jediné scéně. Dne 20. prosince 1941 Guderian Hitlerovi navrhne obměnit personál OKW a OKH frontovými důstojníky — „Proveďte výměnu stráže“ — a Hitler to tak i pochopí: „Nemohu se nyní od svého okolí odloučit.“ Prosba je příkře odmítnuta a Hitler při Guderianově odchodu řekne Keitelovi: „Tohoto muže jsem nepřesvědčil!“ (s. 243) O čtyři měsíce dřív stál Guderian podle svého líčení proti témuž grémiu OKW sám; zde navrhuje to grémium vyměnit; a šest dní nato byl vyměněn on.

VI. Co kniha neříká

Nejpevnější zjištění o této knize je to, které si vede počet sama. Na čtyřech místech kapitol o zbrojní službě uvede text fakt a vynechá u něj osobu, jež jednala — a protože ta místa leží blízko sebe a týkají se téže věci, dá se řada číslovat. Jak se Guderian dostal roku 1943 zpět do služby, je vylíčeno v pasivu: nebezpečí bylo tak velké, „že se nyní z tankového vojska samého a od několika málo prozíravých lidí z Hitlerova vojenského okolí začal hledat muž, který by byl v stavu zamezit v poslední hodině hrozícímu chaosu. Položili Hitlerovi na stůl mé předválečné spisy a dosáhli, že je přečetl.“ (s. 256–257) Kdo to byl, uvedeno není; o několik stran dál se dovíme, že rozmluvu vedl Hitlerův hlavní pobočník generál Schmundt (s. 261), ale kdo k ní Schmundta přivedl, kniha neříká. Druhý případ je tentýž postup obrácený proti autorovi: do poznámky pod čarou služební instrukce generálního inspektora bylo „slovem ‚těžké‘, propašovaným za mými zády“, omezeno odevzdávání jednotek útočných děl, a Guderian dodá, „jaký kousek mi tím provedli“ — kdo, nestojí tam (s. 265). Třetí: polní maršál Milch mu při nástupní návštěvě po-

dal „podrobnou a velmi poučnou charakteristiku tehdy rozhodujících osobností“; v knize zůstala tři jména, která Milch doporučil vyhledat, ne to, co o těch lidech řekl (s. 266). Čtvrtý: v roce 1943 Guderian polnímu maršálu von Kluge sdělí, že mu „za své chování v prosinci 1941 po mezitím provedeném vyjasnění skutkového stavu dluží zadostiučinění“ — kdo to vyjasnění provedl a kdy, se čtenář nedozví (s. 279).

Druhá větev téhož je uvedený fakt bez toho, co z něj vyplynulo. Konec podřízenosti polnímu maršálu von Kluge je odbyt jedinou věcnou větou tři odstavce po tom, co kniha popsala, jak se jejich vztah „vyostřil v nežádoucí míře“ (s. 165). Portrét Klugeho z kapitoly o Normandii („Byl mistrem v roztrhávání svazků“, s. 303) stojí necelý měsíc před jeho smrtí, a kniha ji neuvádí. U Fegeleina a Burgdorfa, kteří jsou pojmenováni jako „klika“ kolem Hitlera (s. 409–410), rovněž nestojí, že Fegelein byl 28. dubna 1945 na Hitlerův rozkaz zastřelen a Burgdorf se 2. května 1945 zastřelil. A o generálu Hoßbachovi, jehož samostatné rozhodnutí z ledna 1945 kniha podrobně popisuje, je v ní napsáno: „Jasno o tom, jak Hoßbach jednal, jsem tehdy nezískal.“ (s. 364) Napsáno je to roku 1951, kdy Hoßbach žil, a zpětně to doplněno není. Do téže řady patří i bilanční věta o příčinách lednové katastrofy, v níž je příčinou vedle Hitlera a štábu operačního vedení wehrmachtu „jmenování vojenského laika vrchním velitelem nejobtížnější skupiny armád ‚Visla‘“ (s. 373): je to nejtvrdší výrok knihy o Himmlerovi, a Himmler v něm jmenován není. U plukovníka hraběte Strachwitze, jemuž je připsána zásluha o obnovení spojení mezi skupinami armád od 16. do 26. září 1944, je uveden čin a jméno, a nic víc (s. 318–320).

Kapitoly o zbrojní službě jsou nejdokumentárnější částí knihy a zároveň tou, v níž je zamlčených jmen nejvíc — všechna čtyři místa číslované řady leží tady. Hlavním motivem je spor o samohybné lafety: Hitler viděl v granátu s dutou náloží, který měl být nově zaveden u dělostřelectva, hrozbu pro budoucí hodnotu tankové zbraně a hledal odpověď v pancéřovaném dělostřelectvu na tankových podvozcích (s. 252), kdežto Guderian trval na tanku jako nositeli pohyblivosti a zaznamenává, že zmnoženou výrobou lafet musela být tanková produkce zkrácena. Druhý motiv se vrací třikrát: trvalé množení typů jako důsledek konstrukčních změn vkřikovaných do běžící produkce, a z toho „nespočet rozličných typů s ještě větším počtem náhradních dílů“, takže uvedení tanků do pořádku v poli se stalo neřešitelným problémem (s. 254–255). Kde tato vrstva knihy končí a dokumenty mluví samy, je nejlépe vidět na jedné větě: Hitler na začátku prosince 1942 vyslovil názor, že na vý-

chodě je rozdrobené nasazení Tigerů přiměřené, zatímco v Africe se musí dojít k nasazení soustředěnému, a Guderian připojí: „Odůvodnění tohoto nepochopitelného názoru mi bohužel nebylo přístupno.“ (s. 254–255) Pro českého čtenáře je v téže kapitole jedna věta, která se jinde v knize neopakuje: celá produkce tanku 38 t — v textu „starého českého tanku“ — byla v únoru 1943 přestavěna na samohybné lafety pro Pak 40 (s. 256). Kde se ty stroje vyráběly, kniha neuvádí. A nejsilnější záloha, 1. tanková divize s prvním hotovým oddílem Pantherů, byla odeslána jako stráž proti vylodění do Řecka, protože podle Keitela nebylo možné zásobovat horskou mysliveckou divizi objemným krmivem (s. 281).

Obyvatelstvo okupované země se v knize objevuje především jako městský obraz a jako kvalita ubytování. Nejcitovanější pasáž je prohlídka smolenské katedrály v červenci 1941: byla neporušená a při vstupu návštěvníka překvapilo „muzeum bezbožníků, jímž byl vybaven vchod a levá polovina Božího domu“, s voskovými figurami měšťanských stavů ve značném přehánění. Guderianův komentář má čtyři slova: „Pěkné to nebylo.“ Pravá polovina kostela zůstala náboženskému užívání a stříbrné oltářní náčiní, které se nestihlo ukrýt, leželo na hromadě uprostřed místnosti (s. 162). V září 1941, uprostřed bitvy, projíždí Romny, „v nichž se mírumilovně pohybovalo svátečně, nedělně odění množství lidí“, a zaznamenává, že po Počepu a Konotopu to bylo nejlépe zachovalé ruské město, jaké dosud zastihl; na téže straně stojí pochvala sovětských zařízení: „pro školy, nemocnice, dětské domovy a sportoviště bylo učiněno mnoho“ (s. 197). V Orlu, dobytém tak překvapivě, „že elektrické dráhy ještě jezdily, když naše tanky vnikaly dovnitř“, leželi mezi fabrikami a nádražím stroje a bedny s nástroji a surovinami, protože pečlivě připravené průmyslové vyklizení nebylo provedeno (s. 209) — to je zároveň doklad, který českému čtenáři vysvětlí, proč sovětská výroba po roce 1941 nepadla. V samotném Orlu „jsme v sovětské budově našli dobré ubytování“ (s. 216–217), kdežto noc v Čerňi strávil Guderian „v opuštěném, štěnicemi úplně prolezlém malém dětském hospitálu“, a Charkov, na rozdíl od Orla, byl protivníkem vyklizen (s. 218–220). Nejsilnější místo těch kapitol je rozhovor se starým carským generálem v Orlu, uvedený bez jediného slova komentáře: „Kdybyste byli přišli před dvaceti lety, pak bychom vás byli přijali s nadšením. Ale teď je příliš pozdě… Teď bojujeme za Rusko, a v tom jsme jednotní.“ (s. 226) Mravní argument na jiné straně kapitoly je ojedinělý: vyklizení jelňanského oblouku Guderian navrhl pro šetření lidských životů a návrh byl zamítnut s odůvodněním, že „nepříteli se vede ještě mnohem hůř než nám“ (s. 174–178). Zajatci přitom procházejí týmiž kapitolami

jako čísla v denní bilanci — šestnáct tisíc u Kričeva, dvacet tisíc v Calais, „na Máze tisíce zajatců“ — a o tom, co se s nimi dělo, v nich nestojí nic.

Rozkazy, které zacházení s protivníkem a s obyvatelstvem upravovaly, kniha jmenuje, a je důležité, kde. Rozkaz o komisařích a nařízení o zacházení s válečnými zajatci a obyvateli nepřátelské země jsou uvedeny v portrétu Keitela, a jsou označeny za napadnutelné z hlediska mezinárodního práva i mravnosti: Keitelovým neštěstím se stalo, „že nenašel sílu k odporu proti Hitlerovým rozkazům, napadnutelným z hlediska mezinárodního práva i mravnosti. Jen tak bylo možné vysvětlit, že rozkazy jako rozkaz o komisařích, nařízení o zacházení s válečnými zajatci a obyvateli nepřátelské země a jiné mohly být vydány vojsku.“ (s. 421) Jsou tedy pojmenovány, a pojmenovány jako doklad Keitelovy slabosti. Co z nich plynulo pro vojska, jimž byly vydány a jimž Guderian na východě velel, v knize nestojí; a v portrétu Hitlera, kde je vina za východ přisouzena „vysokým stranickým zástupcům v obsazených územích“ (s. 400), tyto rozkazy nejsou.

Jedno místo z příloh ukazuje, že ničení nebylo v roce 1940 ještě tím, čím se stalo později. V rozkazu 10. tankové divizi z května 1940 je k otázce mostů stanovena zásada: „nepodstatné mosty, které jen pohlcují síly na střežení, se zničí, kdežto mosty nutné pro operační pohyby (postup) zůstanou zachovány“ (s. 445). Měřítkem je zde operační potřeba a nic jiného. Čtenář, který k té stránce dojde přes celou knihu, má v ruce dobový dokument z první kampaně, který se dá položit vedle Hitlerova pozdějšího rozkazu o spálené zemi; a to je přesně druh srovnání, jaký tento text umožňuje, protože dokumenty i zámlky nese ve stejném textu. Vzorec, který stojí za celou touto kapitolou, se dá vyslovit prostě: fakt bývá uveden a osoba, která za ním stála, nebo následek, který z něj vyplynul, nikoli. Doplnit to, co bylo vynecháno, patří k úkolům aparátu této edice; co z doplněného vyplývá, zůstává na čtenáři.

VII. Vojenské jádro

Kniha se dodnes čte především pro to, co je na ní odborné. Guderian píše o věci, kterou znal z dvaceti let práce, a argumentuje v ní s daty, s čísly a s následky. Dvě linie drží tuto část knihy pohromadě: řada míst o vyčerpání vojsk a rozpadu pohyblivosti v roce 1941, rozložená přes bezmála osmdesát stran kapitoly VI, a ústřední odborná stížnost na dělení sil a nestanovené těžiště. Vedle nich stojí třetí, nenápadnější vrstva — to, co kniha říká o stavu vlastní armády.

Řada o vyčerpání se dá přečíst jako stížnost sepsaná dodatečně, po prohrané bitvě. Datování tomu odporuje: začíná tři týdny po 22. červnu 1941. Už 11. července stojí na straně 156, že prach trvající týdny vybrousil válce tankových motorů tak, že jejich výkon značně poklesl. Dne 14. července dosáhla 10. tanková divize Gorek „po značných bojích a bolestných ztrátách, zvláště na dělostřelectvu", a 15. července se před Smolenskem „už nyní projevovalo oprávněné přání po náhradě mužstva a materiálu" (s. 158). Dne 16. července dorazily k Dněpru předsunuté oddíly pěchoty, sestavené z průzkumných oddílů a z těch nemnoha motorizovaných jednotek, jimiž pěší divize disponovaly: „Jejich bojová síla byla tedy malá" (s. 159). Vysvětluje to, proč pěchota nedokázala tankové sbory vystřídat a proč Guderian znovu a znovu žádal o posily.

Do konce července se připojují příčiny technické, všechny na jedné dvojstraně: u Jelni mohl sbor pro „poprvé se objevující nedostatek munice" ostřelovat jen nejdůležitější cíle, 10. tanková divize počítala s výpadkem třetiny svých vozidel a munici si dovážela pozemním přesunem na 450 km, a silnice zanesená v německých mapách jako „dobrá" ve skutečnosti vůbec neexistovala (s. 163). Na straně 168 je k 1. srpnu údaj konkrétnější než kdekoli jinde v knize: od výkonné koncové stanice železnice bylo 750 km a pro úseky dosud nepřestavěné na německý rozchod chyběly ruské lokomotivy. Na straně 170 stojí věta, která o stavu tankové skupiny počátkem srpna říká víc než předchozí čtyři strany: u Jelni „odevzdali jsme tam svou poslední zálohu, zajišťovací rotu velitelského stanoviště skupiny". Na poradě s Hitlerem 4. srpna se pak v řadě poprvé objeví příčina, která není technická: 300 tankových motorů pro celou východní frontu a žádné nové tanky, protože si je Hitler chtěl ponechat pro nové formace v domovině (s. 172). O den později obrací Guderian u Roslavle jedinou tankovou rotu z klidového ubytování zpátky do boje a sám jede k mostu, k němuž se blíží asi sto Rusů (s. 173).

Na konci srpna zabránilo katastrofě pravého křídla 10. (mot.) pěší divize „nasazení posledních sil, mužstva jedné pekařské roty" (s. 188) — a 3. září jede Guderian „podél mužů pekařské roty, nasazených do boje" (s. 189), tedy po třech dnech stále ještě v boji. Dne 7. října, po prvním sněhu, zopakovala tanková armáda prosbu o zimní oděv a dostala „jen vyrozumění, že bude včas přidělen a že máme zanechat zbytečných upomínek" (s. 212). O tři dny později stojí na straně 215 nejkonkrétnější obraz rozpadu zásobování v knize: kolová vozidla se mohla pohybovat jen pomocí pásových, ta se přetížením nadměrně opotřebovávala, spřahovací prostředky chyběly, a tak byly z leta-

del nad uvíznutými vozidly shazovány svazky provazů a zásobování stovek takových vozidel muselo od té chvíle týdny probíhat vzdušnou cestou. Hned za tím následuje Glysantin a zimní oděv podruhé — a tady Guderian přidává úsudek, že ty obtíže a utrpení byly „snadno odvratitelné“ (s. 215). Je to nejtvrdší přívlastek, jaký v knize o vlastním velení použil; samostatně ale nic netvrdí a důkaz vznikne teprve spojením stran 158, 212 a 215. Na téže straně 215 stojí i věta, k níž míří celá linie o T 34 od strany 129 přes stranu 213: „Dosavadní materiální převaha našich tanků se prozatím obrátila v opak.“

Posledních šest týdnů je sled čísel. Jediná silnice Orel—Tula se po několika dnech zhroutila, musely se stavět kilometry dlouhé haťové cesty, a Guderian z toho vyvozuje formulaci přesnější než všechno ostatní, co o postupu na Moskvu napsal: „Síla postupujících jednotek závisela méně na disponibilním počtu vojska než na možnosti zásobovat je pohonnou hmotou“ (s. 220). Na téže straně jsou dva důsledky: všechny ještě disponibilní tanky sboru byly spojeny do jediného předvoje pod plukovníkem Eberbachem a jeden batalion pěchoty nasedl z nedostatku pohonných hmot na tanky. Dne 13. listopadu měl Eberbach ve své brigádě ještě asi 50 tanků tam, kde „počet tanků tří divizí by měl činit 600“, a část mužů 167. pěší divize běhala v drilichových kalhotách při 22 stupních mrazu (s. 224–225). Dne 17. listopadu píše Guderian, že zásobovací obtíže na železnici „jsou hlavní příčinou naší nouze“ (s. 226). Dne 30. listopadu činily ztráty východní fronty od 22. června 743 000 mužů, 23 % průměrné celkové síly (s. 232). Dne 5. prosince se spolupůsobení 4. armády, počítající asi 36 divizí, omezilo na výpad dvou rot, které se po provedení úkolu vrátily do výchozí pozice: „4. armáda přešla k obraně!“ (s. 227, 234). V noci z 5. na 6. prosince Guderian útok přerušil a na straně 235 stojí věta, k níž kapitola míří od Smolenska: „Náš útok na Moskvu se zhroutil.“ Dne 16. prosince hlásí stav vojska a dostane přislíbeno doplnění — „nemýlím-li se — 500 mužů! — vzdušnou cestou“ (s. 239). Těch 743 000 a těch 500 stojí v knize sedm stran od sebe a Guderian k tomu nepřipojuje nic.

Řada je zřetelně nosnou tezí, ne jen popisem; kapitola je k ní vedena. Je ale datovaná, průběžná a opřená o údaje, které lze jeden po druhém přezkoumat — proto se o ni opírá i literatura, která s autorem jinak nesouhlasí.

Druhá linie je starší než ruské tažení a trvá do poslední kapitoly. Má tři podoby, které se nemají slučovat. První je strategická. Na straně 128 Guderian píše, že „nasazení sil ve třech téměř stejně silných skupinách armád, které měly s rozbíhavými cíli postupovat do šíře ruského prostoru, aniž byl

vytčen jasný operační cíl, nemohlo z odborného hlediska rovněž přesvědčit“, a na straně 131 to zkracuje do čtyř slov: „Těžiště operací stanoveno nebylo.“ Jeho protinávrh stojí na straně 143: obklíčení Rusů u Białystoku provést minimem sil z tankové skupiny a použít k němu pěších armád, aby se s rychle pohyblivými svazky spělo rovnou k prostoru Smolensk—Jelňa—Roslavl. „Že s tím bylo spojeno jisté riziko, mi bylo jasné,“ dodává tam.

Druhá podoba je operační a taktická a kniha ji opakuje tak často, že se z ní stává refrén. Na straně 188 jmenuje šest pěších divizí pochodujících kolmo k pohybům jeho tankové skupiny: kdyby jen část z nich byla při začátku ofenzivy na Kyjev nasazena v jižním směru, „bylo by možno uspořit XXIV. tankovému sboru opakované krize jeho pravého křídla“. Na straně 214 stojí nejúspornější formulace celé věci — na obkličovací frontě „může velet jen jeden“ — a tentokrát ji prosadil. Na straně 215 dostává tanková armáda čtyři rozbíhavé úkoly naráz, „přirozeně všechno ihned“, a Liebenstein se „zcela správně dotazoval po naléhavosti těchto požadavků“; odpověď nepřišla. Na straně 216 se úder skupiny armád „Jih“ „rozletěl vějířovitě“ — tatáž výtka, tentokrát o cizím svazku. Na straně 220 má 2. tanková armáda jít na Tulu a nová 2. armáda na východ: „tedy opět rozbíhavě“. Dál v knize mění táž výtka předmět, ne tvar: na straně 255 Hitler vysloví, že na východě je rozdrobené nasazení „Tigerů“ přiměřené, zatímco v Africe se musí dojít k nasazení soustředěnému; na straně 281 odjíždí 1. tanková divize s prvním hotovým oddílem Pantherů jako stráž na Peloponés; a na stranách 326 a 327 bylo z pevnostních jednotek postavených pro Východ 80 % posláno na západní frontu, takže „Východu zbyla jen zvětralá spodina toho, co Západ nemohl potřebovat“.

Třetí podoba je zeměpisná a z těch tří nejmenší. Na straně 356 čteme: „Těžkopádná cesta hlášení a rozkazů ze Zossenu přes Ziegenberg zdržovala všechna opatření v době, kdy byl nejvyšší spěch.“ Guderianův hlavní stan byl v Zossenu, Hitlerův od ledna 1945 v hesenském Ziegenbergu; je to tatáž výtka, jen převedená do kilometrů. Čtenář, který celou tu linii zúží na rozdělené velení OKW a OKH, vidí z ní jen zlomek.

Třetí vrstva je nejtišší: kniha průběžně vypovídá o stavu vlastní armády, a nebývá to lichotivé. Při přesunu do Rakouska v březnu 1938 dorazila 2. tanková divize do Pasova bez map Rakouska a bez pohonných hmot; „svědomitý správce skladu mi vydání vzácné látky odepřel a bylo třeba pohrozit násilím, než povolil“ (s. 43). Jízda neprošla modernizací, protože generál Fromm nevěřil, že může povolit opatření dvou tisíc koní (s. 55). Nejkritič-

tější místo o Wehrmachtu v celé knize je ale 9. září 1939 u Wizny: ranní hlášení o dobytých bunkrech se ukázalo mylným, velitelské stanoviště pluku nebylo k nalezení, v přední linii se místo útoku střídaly roty „jako nástup stráže“ a o rozkazu k útoku muži nic nevěděli. Útok se rozběhl v osmnáct hodin: „Při rázném a cílevědomém jednání musel být tento výsledek dosažen už během dopoledne“ (s. 70). Sem patří i opakované nasazení vlastního letectva proti vlastním kolonám: u Gray zasypávali vlastní letci po hodiny stavbu mostu 1. tankové divize a Guderian k tomu uvádí důvod — patřili zřejmě k jiné skupině armád a nebylo s nimi spojení (s. 116); 1. srpna 1941 dopadla první bomba vlastního náletu padesát metrů před jeho vůz a příčinu píše věcně, jako nedostatečný výcvik mladých lidí (s. 168). A na straně 185 stojí o Stukách hodnocení, jaké dobová propaganda neznala: „Bomby zasahovaly dobře, skutečný účinek byl minimální.“

Tyhle tři vrstvy z knihy zbývají, i když čtenář odečte všechno ostatní. Guderian v nich argumentuje ve svém oboru a nejednou proti sobě: pevnost Brest-Litevský, kterou dobyl roku 1939, musí roku 1941 dobývat znovu pěchotou, protože na ni tanky nestačí, a kvůli tomu se dobrovolně podřizuje polnímu maršálu von Kluge, o němž na téže straně píše, že byl „obtížný nadřízený“ (s. 134).

VIII. České souvislosti

Tuhle kapitolu si česká edice vynucuje sama a je třeba hned říci, jak je sestavena. Míst, která se českých věcí přímo dotýkají, je v knize o čtyřech stech šedesáti stranách něco přes deset, a většina z nich patří primárně někam jinam — do výkladu o Beckovi, do dějin tankové výzbroje, do kapitoly o ruském tažení. Sbíhají se sem jen svým českým aspektem. Tahle kapitola je tedy řez napříč knihou, ne její část.

Nejsouvislejší český úsek je v kapitole III. Na stranách 50 a 51 velí Guderian XVI. armádnímu sboru při vpochodování do Sudet: 3. října obsadila 13. (mot.) pěší divize Cheb, Aš a Františkovy Lázně, 4. října 1. tanková divize Karlovy Vary, pátého všechny tři divize pruh až k demarkační čáře. „Mnichovská dohoda však uvolnila cestu k mírovému řešení, a tak se připojení Sudet mohlo uskutečnit bez krveprolití,“ píše na straně 50; o československé pozici se tam mluví jako o „odmítavém postoji Čech vůči jakýmkoli ústupkům“. Hitler je u sboru první dva dny; v chebském přijetí se obyvatelstvo dostaví „ve sličném chebském kroji“, ve vestibulu karlovarského divadla propukají ženy

v pláč a mnohé poklekají, a vozidla jsou „jako v březnu v Rakousku“ ozdobena zelení a květinami (s. 50–51). Mezi 7. a 10. říjnem pak sbor obsazuje další pásmo a Guderian jede přes Kadaň a Žatec do Teplic-Šanova; odtud pochází věta, která českému čtenáři utkví v paměti nejspíš ze všeho: „Tisíce vojáků německé krve, propuštěných z české armády, pochodovaly pěšky do svého domova, většinou ještě v českých uniformách, s kufrem nebo bednou na zádech: armáda rozbitá bez boje.“ Je to jediné místo, kde se v knize mihne československá armáda jako lidé, a mihne se jako lidé, kteří jsou podle autora vlastně Němci. O druhé straně hranice a o Češích v pohraničí v knize není nic.

Kapitola IV pak začíná protektorátem, a to čtyřmi větami. „Březen 1939 přinesl začlenění Čech do říše ve formě protektorátu. Tím byla vytvořena velmi vážná zahraničněpolitická situace. Podnět k tomuto kroku vyšel výhradně od Hitlera“ (s. 56). Hned nato dostává Guderian úkol, který o povaze jeho zájmu vypovídá přesně: odebrat se do Prahy, sesbírat zkušenosti svazků se vpochodováním a „prohlédnout si český tankový materiál“. V Brně jej viděl: „dělal použitelný dojem a prokázal nám dobré služby v polském a francouzském tažení“, dokud za ruského tažení nemusel ustoupit těžkým německým konstrukcím (s. 56). Za tím následuje jediná větička: „Po Čechách připadlo říši bez boje ještě Memelsko.“ Slovo, které originál pro zemi používá, je *die Tschechei*, nikoli *die Tschechoslowakei* — Guderian obě střídá a pro tutéž událost užije jednou jedno a jednou druhé; o jeho dobovém zabarvení je vysvětlivka.

Tím je v knize položena česká linie, která se pak vrací jako zdroj výzbroje. V Příloze 2, Guderianově vlastním hlášení adjutantovi pozemního vojska ze 7. listopadu 1944, stojí, že 6., 7. a 8. tanková divize — bývalé lehké divize — měly „český materiál“, a z 2 574 tanků, které 10. května 1940 vyrazily proti nepříteli, bylo 106 typu 35 (t) a 228 typu 38 (t), tedy 334 kusů, přibližně každý osmý (s. 429). Jsou to československé stroje LT vz. 35 a LT vz. 38, převzaté po březnu 1939. LT vz. 35 navrhly Škodovy závody a vyráběly jej spolu s ČKD; LT vz. 38 je konstrukce ČKD. Guderian uvádí jen typová označení, výrobce identifikují vysvětlivky. Na straně 125 pak u zdvojnásobení počtu divizí po francouzském tažení píše, že Hitlerovým požadavkům bylo možné vyhovět jen za použití všech existujících zásob „včetně kořisti ze západoevropských zemí“, a dodává, že kořistný materiál byl podstatně horší než německý. Obě místa — strana 56 a strana 125 — dávají dohromady odpověď na otázku, čím byl wehrmacht vyzbrojen. Linie pokračuje do kapitoly

VIII: na začátku února 1943 Hitler nařídil převést celou produkci tanku 38 t, „starého českého tanku“, na samohybné lafety pro Pak 40 (s. 256). Šlo o stroj známý jako Marder III, stavěný v závodě BMM, tedy v bývalé ČKD; kniha to neuvádí.

Dvě místa se českých věcí dotýkají prostřednictvím osob, a obě nepřímo. Na straně 78 vypočítává Hitler Guderianovi, jak se rozešel s generály, a mezi body je i ten, že Beck mu prý „v otázce Čechů odporoval a kvůli tomu odešel“. Guderian to zaznamenává bez komentáře a v nepřímé řeči; Beckovo odstoupení je tu spojeno s plánem války proti Československu. Jeho vlastní soud o Beckovi, vyslovený o dvě stě stran dál, zní jinak: zná „jeho váhavou povahu“ a pokládá ho pro státní převrat za nejnezpůsobilejší osobnost, protože „by se nikdy nedobral rozhodnutí, neměl u vojska žádnou odezvu, ba byl přímo neznámý; filozof, ale žádný revolucionář“ (s. 272–273). Obraz Becka je v knize soustavný. Druhé místo je na straně 382: Hitler chce odvolat generálplukovníka Rause s tím, že „podle řeči je to takový Východní Prus nebo Berlíňan“, Guderian namítne, že Raus je „Ostmärker, váš krajan“, a Jodl dodá, že mluví „jako herec Moser“. Raus byl odvolán. Narodil se ve Wolframitz, dnešních Olbramovicích, což kniha neuvádí; v tomtéž oddíle se objevuje i plukovník hrabě Strachwitz (s. 320), jehož jméno a slezský původ mohou českého čtenáře svést k domněnce, že šlo o rod z českých zemí.

A pak jsou tu dvě místa, která se české věci nedotýkají vůbec, a přece budou k českému čtenáři z celé kapitoly VI mluvit nejvíc. Na straně 209 padl Orel tak rychle, „že elektrické dráhy ještě jezdily, když naše tanky vnikaly dovnitř“, a připravené vyklizení průmyslu nebylo provedeno: mezi fabrikami a nádražím ležely stroje a bedny s nástroji a surovinami. A na straně 226 říká Guderianovi v Orlu starý carský generál: „Kdybyste byli přišli před dvaceti lety, pak bychom vás byli přijali s nadšením. Ale teď je příliš pozdě… Teď bojujeme za Rusko, a v tom jsme jednotní.“ Guderian k tomu nepřipojuje jediné slovo. Obě místa patří argumentaci kapitoly VI o sovětských zálohách a o tom, proč tažení nepřineslo politický rozpad, a stojí zde jen proto, že čtenář v Praze je přečte jinak než čtenář v Neckargemündu.

To je všechno: jedenáct míst, z toho jedna souvislá epizoda, jedno vlastní hlášení v příloze a dvě zmínky o osobách. České země jsou v této knize přítomny jako zdroj výzbroje a jako služební záznam, nikoli jako téma.

IX. Co jde proti vlastní tezi

Kniha vede obhajobu a každý čtenář ji rozpozná: velení pochybilo, vojsko a jeho velitelé splnili svou povinnost. Kdyby ta obhajoba byla vedena důsledně, dal by se doslov napsat jako obžaloba a bylo by to poctivé. Vedena důsledně ale není. Na řadě míst kniha sama připustí něco, co její vlastní argument oslabuje — a připustí to bez nátlaku, nikým nevyzvána, často jedinou větou v odstavci o něčem jiném. Tyhle věty čtenáře zdrží a předchozí kapitoly tohoto doslovu drží na uzdě.

Začíná to brzy. Promeškaná francouzská příležitost z podzimu 1939 je Guderianův nejsilnější argument proti francouzskému velení. Na straně 87 píše, že jeho sbor překvapilo, „že na podzim 1939 nebyla využita příznivá příležitost k útoku, kdy byla masa německé armády, a zvláště všechny tankové síly, vázána v Polsku“, a dodává: „Důvody té zdrženlivosti tehdy nebyly rozpoznatelné.“ Argument proti protivníkovi je tím zároveň údajem o vlastní slabosti, a Guderian to nezastírá. U Sedanu pak, při pohledu na francouzská postavení z Château Rocan, přiznává víc: divil se, že francouzské dálkové dělostřelectvo z Maginotovy linie silněji neostřelovalo nástup jeho sboru, a „zdar našeho útoku mi při pohledu na toto postavení ještě dodatečně připadal téměř jako zázrak“ (s. 95). Je to věta, kterou po něm nikdo nežádal a která stojí v příkrém protikladu k suverénnímu tónu celé kapitoly V.

V téže kapitole leží i nejpozoruhodnější přiznání knihy. Bojové velitelské stanoviště sboru zůstalo v Soize a bylo s předsunutým stanovištěm „spojeno polním dálkovým kabelem, takže jsem ze svého stanoviště nemusel vysílat rádiem a odposlechová služba OKH a OKW mě nemohla zaměřit“ (s. 99). Guderian tedy otevřeně popisuje, že si zřídil spojení, které ho ukrylo před vlastním vrchním velením, a píše to vedle míst, kde líčí svou poslušnost a svou vázanost přísahou. Není to jediný případ takového postupu: v roce 1943 zabránil „na vlastní pěst“ odtransportování Pantherů do Řecka a dodatečné schválení si u Hitlera opatřil až argumentem o úzkých horských cestách (s. 281).

Druhá skupina těchto míst jde proti výtkám, které sám knihou vede. Jeho nejpečlivěji odůvodněné rozhodnutí je ze 7. července 1941: na stranách 151 a 152 váží čtrnáct dní čekání na pěchotu proti sílící ruské obraně Dněpru a rozhodne se útočit hned, protože jinak by bylo zpochybněno „dosažení našich prvních operačních cílů a ukončení tažení ještě na podzim 1941“. „Byl jsem si plně vědom tíhy toho rozhodnutí,“ dodává; s nebezpečím proti ote-

vřeným křídlům všech tří tankových sborů počítal. Je to okamžik, kdy riziko bere na sebe on — totéž riziko, jehož podstupování později vyčítá Hitlerovi. Na straně 202 si pak prosadí, aby jeho tanková skupina nastoupila dva dny před ostatními armádami skupiny armád, a jako druhý důvod uvede, že „silnou podporu letectva mohu očekávat jen tehdy, dokážu-li nasazení letců uskutečnit dva dny před útokem ostatních armád". Z té formulace vyplývá, že nedělenou podporu letectva získal na úkor sousedů — on, který knihou vytýká, že jeho vlastní síly byly dělené. Píše to věcně a bez omluvy.

Vlastní operační chybu přiznává kniha v kapitole VI jednou. Na straně 206 stojí, že XXXXVIII. tankový sbor nedokázal nepřítele zatlačit, musel boj přerušit, a u 25. (mot.) pěší divize se přitom ztratila řada vozidel: „Byl bych udělal lépe, kdybych uposlechl Liebensteinovy rady a od počátku pochodoval podél fronty." Přiznání je formulováno v jedné vazbě se sebechválou — záměr vzešel z „odvážné myšlenky" — a jmenuje náčelníka štábu, který radil správně. O deset stran dál se k té chybě vrací a připojí následek: v bahně se s námahou tlačil na Fatež i sbor, „který bych byl při začátku pohybů tak rád vedl přes Sumy po pevné silnici" (s. 216). Na straně 226 pak určuje hlavní příčinu nouze sám, a jmenuje přitom něco jiného než velení: zásobovací obtíže na železnici „jsou hlavní příčinou naší nouze, neboť bez pohonných hmot nemohou automobily jezdit". A na straně 225 připouští paniku u německých vojsk — jediné takové místo kapitoly. Podává ji v pořadí, kterého si čtenář má všimnout: nejprve tři důvody (každý pluk ztratil 400 mužů omrzlinami, strojní zbraně následkem chladu už nestřílely, 3,7cm protitankový kanón se proti T 34 ukázal neúčinným), a teprve pak slovo „panika". Obhajoba předchází přiznání, a přiznání přesto zůstává.

Dvě místa jdou proti knize jako celku. Na straně 255 Guderian popisuje Hitlerův názor, že rozdrobené nasazení „Tigerů" je na východě přiměřené, zatímco v Africe se musí dojít k nasazení soustředěnému, a dodává: „Odůvodnění tohoto nepochopitelného názoru mi bohužel nebylo přístupno." Autor tedy sám uvádí, že k rozhodování neměl přístup — a čtenář z toho pozná, že kapitola VIII, pojednávající o vývoji tankové zbraně od ledna 1942 do února 1943, je z velké části kompilace z dokumentů, ne svědectví. A na straně 414, v portrétu Seeckta, jde Guderian nejdál: Seecktova snaha vymanit vojsko z vlivů stranické politiky „byla svého času jistě oprávněná, ale natrvalo přispěla k tomu, že porozumění pro vnitřní i zahraniční politiku zůstalo v důstojnickém sboru vůbec a u důstojníků přicházejících v úvahu pro službu v generálním štábu zvláště nerozvinuté. V tom byla slabina jeho systému." Je

to nejdůležitější argument, jaký kniha nabízí k pochopení roku 1933 a následujících — a Guderian ji vysloví, aniž z ní cokoli vyvodí. Důsledek, který by z ní vyplýval pro jeho vlastní rok 1938 a 1939, v knize nestojí.

Zvláštní vrstvu tvoří místa, kde do postupu vstoupí rodina a vlastní život. Nejsou to přiznání, ale fungují podobně: zastaví argument. První vážný boj války se 1. září 1939 odehrál severně od Sępólna u Klonie, a Klonia „bývala majetkem mého pradědečka, svobodného pána Hillera von Gärtringen. On i můj dědeček Guderian tam leží pohřbeni. Můj otec se tam narodil. Poprvé v životě jsem přišel na toto místo, kdysi mé rodině tak milé“ (s. 60). V odstavci bezprostředně předtím tam padl jeden důstojník, jeden důstojnický čekatel a osm mužů. Odstavec stojí na konci strany a hned za ním následuje celostránková mapa. O čtyři dny později představuje Hitlerovi z vozu své rodné město: „Loni v březnu jsem vás směl uvítat ve vaší vlasti a dnes vás mohu přijmout ve své. Chełmno je mé rodné město“ (s. 65). V červnu 1940 projíždí Alsaskem jako dobyvatel a na straně 121 je k tomu jediná věta: „Uviděl jsem znovu místa, kde jsem prožil šťastné dětství.“ Bez odkazu na kapitolu I si ji čtenář nespojí s tím, že tam jeho otec sloužil a on sám chodil do školy. Nedlouho předtím, na straně 112, pozdraví v přední linii würzburský pluk 55, jehož důstojníci ho znali z doby, kdy v tom městě velel 2. tankové divizi — „teď bohužel úplně zničeném“. Je to jedno z nemnoha míst, kde se v knize objeví německá válečná zkáza, a Guderian to píše mimochodem.

Dvakrát vstoupí do výkladu přímo rodina. Dne 3. srpna 1941 dorazí u vyhozeného mostu přes Ostrik k čelu pěchoty vlastní tanky a muži 2. roty tankového pluku 35 „šplhali přes trámy a prkna, aby mě pozdravili. Byla to rota, kterou ještě donedávna vedl můj nejstarší syn“ (s. 170). O zranění toho syna se dozvěděl v předchozím roce ve Flandrech (s. 108). A v březnu 1945 jej jeho žena, bydlící u něho v Zossenu jako vyhnankyně z Wartheländské župy, varuje před náletem: u poddůstojníka, který na mapě sledoval kurs útočníků, viděla, že proud bombardérů odbočil na Zossen, „měla duchapřítomnost přinést mi tu zprávu ihned“, a „následkem tohoto varování na poslední chvíli zůstaly naše ztráty potěšitelně nízké“ (s. 386). Je to její druhý a poslední výskyt v knize — po útěku z Deipenhofu půl hodiny před dopadem prvních granátů (s. 362) — a opět v roli, která situaci zachránila. Do téže vrstvy patří i jediná odbočka ke vlastnímu mládí v celé kapitole XI, a Guderian ji udělá právě u bojiště, o něž se přel s Jodlem: „Bitche byl mou první posádkou jako praporčíka a mladého poručíka“ (s. 349). A na straně 372 přiznává jedinou věc, kterou dával Hitlerovi najevo mlčky: několikrát vysílal na večerní po-

rady místo sebe generála Wencka a „několikrát jsem také svou nepřítomností dával najevo svou nevoli“.

Co z toho má čtenář udělat, kniha nenapovídá a tento doslov také ne. Jen upozorňuje, že obhajoba, kterou kniha vede, si na těchto místech sama odnímá oporu, a že je to její autor, kdo to udělal. Kdo chce tu knihu použít jako svědectví, musí počítat s tím, že svědek proti sobě mluví; kdo ji chce použít jako doklad obhajoby, musí počítat s tím, že obhajoba není vedena do konce. Obojí patří k témuž textu a nelze mít jen jedno.

Ediční poznámka

Popisuje, jak tato edice vznikla a podle jakých pravidel.

Předloha

Překládáno z německého vydání **Heinz Guderian, *Erinnerungen eines Soldaten*, IV. vydání, Kurt Vowinckel Verlag, Neckargemünd 1960.** Kniha poprvé vyšla roku 1951; **čtvrté vydání je posmrtné** — Guderian zemřel 14. května 1954.

Autorská práva k dílu uplynula; v České republice i v Německu je volné od 1. ledna 2025. Předmluva Basila Liddella Harta je jen v anglickém vydání a do této edice nevstupuje.

Česky kniha už jednou vyšla: *Vzpomínky generála*, přeložil Ondřej Svatoň, nakladatelství Jota, Brno 2009. Tato edice z ní nevychází a nic z ní nepřevzala — překlad vznikl samostatně z německé předlohy a Svatoňův text zůstává chráněným autorským dílem. Shodují-li se na některých místech, plyne to z téže předlohy. Liší se i název: *Paměti vojáka* drží Guderianovo *eines Soldaten*, zatímco starší vydání má na místě vojáka generála. Volné dílo smí být přeloženo znovu a tato edice má vlastní důvod: je zdarma, úplná a nese aparát, který starší vydání nemá.

Jak se překládalo

Text předlohy byl k dispozici ve **třech nezávislých strojových přepisech** téhož skenu; každý vytvořil jinou rodinu chyb. Tam, kde se rozcházely, **rozhodoval obraz stránky**. Tímto postupem se podařilo uzavřít řadu

míst, která by jinak zůstala sporná — od jmen *(Gall, nikoli Gail)* po celá čísla stran.

Hranice stran se neodvozovaly z přepisu, nýbrž z obrazu. Kniha vkládá celostránkové mapy i doprostřed slova: strana 116 končí „…vom Erreichen der **SchweiS–**“, strana 117 je celá mapa a strana 118 pokračuje „**zer** Grenze…“.

Stránkování předlohy zůstává vyznačeno

Text nese značky původních stran. **Díky tomu zůstávají funkční Guderianovy vlastní odkazy** — na šesti místech odkazuje na strany svého vydání: pětkrát v poznámce pod čarou, jednou v běžném textu *(s. 178)*. Cílů je sedm, protože poznámka na s. 408 uvádí rovnou dva *(s. 75, 104, 183, 268, 294, 322, 375)*. **Čísla v jeho odkazech tedy míří na vyznačené strany předlohy, ne na stránkování této edice**; v elektronickém vydání jsou tyto odkazy aktivní a vedou na vyznačené místo.

Aparát má tři vrstvy

První vrstva — rejstříky. Anotovaný rejstřík osob *(407 hesel)*, rejstřík míst a rejstřík útvarů. Sem patří ztotožnění osob a přejmenovaná města. U osob se **krátká poznámka tiskne i pod čarou**, a to u prvního výskytu jména, aby čtenář nemusel listovat do rejstříku; rejstřík pak nese heslo v plném znění. Přejmenovaná místa zůstávají jen v rejstříku.

Druhá vrstva — vysvětlivky pod čarou. Vybráno z 860 kandidátů **triáží podle jediného kritéria: co se stane, když vysvětlivka chybět bude.** Poznámka vzniká jen tam, kde **(a)** by text čtenáře uvedl v omyl, **(b)** je text věcně nesprávný, nebo **(c)** by čtenář bez ní neporozuměl. Zbylo **297 poznámek**. Vedle nich stojí **personální poznámky** u prvního výskytu každého jména — ty se tisknou pod čarou stejně jako věcné, nikoli jen v rejstříku. **Poznámka doplňuje, co autor vynechal, a nechává to působit.** Nekomentuje, nehodnotí a nevynáší rozsudek. Co z doplněného plyne, zůstává na čtenáři.

Třetí vrstva — tento doslov. Sem patří to, co se v knize vrací a pod čarou by se rozdrobilo: opakující se způsoby, jimiž kniha o věcech mluví.

Nedá-li se souvislý výklad rozdělit, vysouvá se z poznámky do exkurzu za kapitolou a pod čarou zůstane odkaz. Takto je zařazen **exkurz I** o rozkazu o válečném soudnictví a komisařském rozkazu.

Co se opravuje a co ne

Přetištěný dobový dokument se neopravuje. Je-li v něm chyba, popíše ji vysvětlivka. Rozkaz na straně 451 mluví o letounech „He 126“; stroj byl Henschel Hs 126, Heinkel žádný typ He 126 nevyráběl. Do textu se nesahá.

Totéž platí o autorových vlastních omylech. Guderian píše „generál Heinrich von Stülpnagel“, ačkoli šlo o Carla-Heinricha; nazývá nadporučíkem Beckeho, který byl už deset měsíců kapitánem. **Text zůstává, poznámka opravuje.**

Výjimkou je zkomolené vlastní jméno. Píše-li předloha „Meisel“ místo Maisel, „Schultz“ místo Schulz nebo „Wahl“ místo nizozemského ramene Waal, stojí v textu správná podoba, aby ji čtenář našel v rejstříku i na mapě, a **znění předlohy se uvádí v poznámce.** Nejde o věcný omyl autora, nýbrž o pravopis jména.

Opravuje se jen to, co je chybou této edice, ne předlohy — a každá taková oprava je zaznamenána.

Chyby a zvláštnosti předlohy

Čtvrté vydání z roku 1960 je posmrtné a autor je už nemohl korigovat. Na několika místech má chybu, kterou by čtenář jinak připsal tomuto překladu. Uvádíme je zde pohromadě; v textu zůstávají tak, jak stojí v knize.

Tanky poprvé v září 1916, nikoli v listopadu. Na straně 82 se píše, že fronta znehybněla, „dokud v listopadu 1916 ‚tanky' na straně našich protivníků“ nevrátily útoku jeho právo. Tanky byly poprvé nasazeny **15. září 1916 v bitvě u Flers-Courcelette** na Sommě, kde jich do útoku vyrazilo devětačtyřicet. Listopad 1916 je konec sommské ofenzivy, nikoli první nasazení; hromadné nasazení, na které autor patrně myslí, přišlo až u Cambrai v listopadu 1917.

Cianova návštěva Berlína je datována o šest dní později. Na straně 56 stojí, že „28. 5. navštívil Berlín italský ministr zahraničí hrabě

Ciano“. Ciano přijel 21. května 1939 a 22. května podepsal v nové říšské kanceláři Ocelový pakt; jiná jeho berlínská návštěva se v květnu 1939 nekonala. Kniha z té návštěvy líčí vytápěné stany a kabaret a podpis vojenské aliance s Itálií neuvádí.

Obsah uvádí u divizního rozkazu č. 5 rok 1950. V obsahu na straně 7 stojí u přílohy 5 datum „13. 5. 1950“; rozkaz sám na straně 435 je datován správně rokem 1940. Je to tisková chyba obsahu.

Příloha 8 odkazuje na 16. 3. místo 16. 5. Na straně 442 stojí „na dosavadních postupových silnicích 2 a 3 (od 16. 3.)“. Rozkaz je z května 1940 a odkazuje na rozkaz z 16. května; „16. 3.“ je chyba předlohy. **Překlad ji přenáší věrně**, proto ji uvádíme zde.

Anakolut na straně 314. Předloha má `Diese Untersuchung konnte lediglich auf Grund der vorliegenden Akten gefällt werden` — vynáší se však rozhodnutí, nikoli vyšetření. Doslovný převod by v češtině nedával smysl, proto zde věta zní „Toto zjištění mohlo být učiněno pouze na základě předložených spisů“.

Příloha 22 je v předloze kreslené schéma. Strana 458 přináší organigram s rámečky a spojnicemi, v němž stojí OKH a OKW vedle sebe a čáry ukazují, co komu podléhá. Tato edice jej převádí do odsazeného seznamu. Pořadí i podřízenost zůstávají, ztrácí se souběžnost obou sloupců.

Obsah stírá rozdíl mezi přílohami 23 a 24. V obsahu jsou obě uvedeny jako „Kriegsgliederung einer Panzer-Division“, tedy válečné členění *jedné* tankové divize. Na samotných listech to tak ale není: příloha 23 je obecné členění tankové divize podle stavu z 15. 10. 1935, kdežto **příloha 24 je výslovně členění 1. tankové divize podle stavu z 9. 5. 1940**. Překlad se drží nadpisů na listech, ne obsahu. Nadpis přílohy 24 má v ručně psané sazbě navíc překlep `Srand` místo `Stand`. ### Dobové výrazy

Některá slova předlohy nesou dobové zabarvení, které se do češtiny nepřenáší samo. **Překládáme je neutrálně a volbu slova vysvětlujeme**, místo abychom ji napodobovali.

„die Tschechei“. Guderian užívá pro české země tento tvar, ne *Tschechoslowakei*. V nacistickém Německu šlo o hanlivé označení. **Přeloženo „Čechy“** — „Česko“ by bylo pro rok 1938 anachronismem. Ale **volba slova je v předloze sama o sobě výmluvná a čtenář o ní má vědět.** Týmž souborem míst je „*Tschechenfrage*“, „česká otázka“.

„Tschecho-Slowakei“ se spojovníkem. Pravopis prosazený až po Mnichovu pro Druhou republiku. **Guderian jej užívá i pro září 1938, tedy anachronicky.** Přeloženo „Česko-Slovensko“ a vysvětleno poznámkou.

„Reichsführer SS“ se nepřekládá. „Altreich“ je **Stará říše**, tedy Německo v hranicích před anšlusem.

Místní jména

Má-li ČÚZK pro místo standardizované české exonymum, platí; nemá-li, přepisuje se ze státního jazyka. U ukrajinských míst se přepisuje z ukrajinštiny, u běloruských se užívají podoby odvozené z ruštiny, protože právě ty jsou v češtině vžité *(Internetová jazyková příručka ÚJČ uvádí jako česká exonyma Borisov, Mogilev, Vitebsk)*.

Pro Königsberg platí české exonymum *Královec*. Je to tradiční český tvar doložený už v Ottově slovníku naučném; město bylo založeno na počest Přemysla Otakara II. a pro historické texty, zejména do roku 1946, je *Královec* standardní podoba. Tato kniha končí rokem 1945, takže platí v celém jejím rozsahu. *(Pro dnešní město se užívá Kaliningrad.)*

V běžícím textu se u menších ukrajinských míst drží podoba odvozená z předlohy. Guderian je tak jmenuje a tak je tisknou i jeho mapy, takže čtenář najde v textu totéž slovo, které vidí na mapě. **Dnešní ukrajinské jméno uvádí u každého hesla místní rejstřík**, který je zároveň konkordancí, a klíč pod mapou. Kde je ukrajinská podoba v češtině vžitá nebo ji nese i klíč map, platí ona: *Hadjač*, *Černihiv*; u měst s vžitým českým exonymem platí exonymum: *Kyjev*, *Charkov*, *Bílá Cerkev*.

Odchylky od ČÚZK jsou vědomé a jmenovitě zapsané: Index vede pro Daugavpils exonymum *Dvinohrad*, pro Kaunas *Kovno* a pro Vilnius *Vilno*. **Daugavpils a Kaunas jsou přitom v češtině běžně užívaná jména** a *Dvinohrad* srozumitelný není, proto držíme dnešní podoby. **Index je reference, ne příkaz.** Odstupujeme od něj i u *Černihivu* a *Bílé Cerkve*, kde mluví současný český úzus — ČÚZK vede tvar *Bílá Cerekev*.

Řeka Düna se převádí podle úseku, ne jednotně: Západní Dvina na běloruském a ruském toku, Daugava na lotyšském. **Není to kolísání, je to zeměpis** — řeka se v obou zemích jmenuje jinak.

Přídavná místní jména se přepisují, nepočešťují: *Teploje*, ne Teplé; *Uzlovaja*, ne Uzlová. Výjimkou jsou ustálená česká exonyma — *Jasná Poljana*.

Mapy

Kniha má **37 celostránkových map**. **Přetiskují se jako obraz a nepřekreslují se; pod každou stojí klíč německých a českých jmen jen pro tu mapu.** Klíč obsahuje jen jména, která se v češtině liší od toho, co je na mapě vytištěno — celkem 148 položek pod 32 mapami. Pět map klíč nepotřebuje.

Mapa se klade na nejbližší předěl odstavce, ne doprostřed věty jako v předloze.

Citáty

Cizí český překlad se do textu nepřebírá — citované verše a pasáže překládáme sami. Ve vysvětlivce však cizí překlad stát smí, slouží-li k identifikaci pramene.

Chybějící strany

V exempláři, z něhož se překládalo, **chybějí strany 158–159**. Jejich text — zápisy ze 14., 15. a 16. července 1941 včetně dobytí Smolenska — je doplněn z jiného pramene a **jako doplněk je v edici označen**.

Rodinný hrob Guderianových na městském hřbitově v Goslaru. Na kameni stojí i Heinz Günther Guderian (1914–2004), v této knize poručík u 35. tankového pluku, později generálmajor Bundeswehru.

Steffen Dietrich, 2024 · CC BY-SA 4.0

Exkurz I — Rozkaz o válečném soudnictví a komisařský rozkaz u tankové skupiny 2

Zařazeno za kapitolu VI. V textu na s. 134–138 na něj odkazuje poznámka pod čarou.

Guderian věnuje oběma rozkazům na stranách 134 až 138 několik vět a uzavírá je tvrzením, že se u jeho svazků neuplatňovaly. Protože jde o nejzávažnější místo celé kapitoly a protože jednotlivé doklady dávají smysl jen v řadě za sebou, shrnujeme je zde souvisle.

Chronologie rozkazů

13. května 1941 podepsal polní maršál Wilhelm Keitel **nařízení o výkonu válečného soudnictví v prostoru „Barbarossa“**. Mělo dvě části a každá mířila na jinou stranu.

Činy nepřátelských civilistů odnímalo vojenským soudům. Partyzáni se měli v boji nebo na útěku „nemilosrdně zlikvidovat“, proti civilistům, kteří napadli vojáky, se mělo **okamžitě zakročit zbraní**, podezřelé bylo možno **zastřelit na rozkaz důstojníka** a velitel praporu mohl nařídit **hromadná násilná opatření proti obcím**. **Zadržovat podezřelé, aby byli později souzeni, se výslovně zakazovalo.** Podle výkladu z 11. června 1941 se za partyzána považoval i civilista, který branné moci překážel — třeba rozšiřovatel letáků — s dodatkem, že *„v pochybných případech bude často muset stačit podezření“*.

U činů německých vojáků proti sovětským civilistům naopak zrušilo povinnost stíhat. Nadřízení ani justiční orgány je stíhat nemuseli, i když byly trestné; při posuzování se mělo přihlížet k „utrpení německého národa bolševismem“. Před válečný soud se měly dostat **jen těžké sexuální delikty, činy ze zločinného sklonu a nesmyslné ničení ubytování a kořisti** — a to výslovně kvůli udržení kázně, ne kvůli obětem.

24. května 1941 k němu vydal vrchní velitel pozemního vojska polní maršál Walther von Brauchitsch **dodatek**, na nějž se Guderian odvolává.

Dodatek skutečně existuje a uplatnění nařízení vázal na to, aby jím neutrpěla kázeň — **vyhlazovací záměr rozkazu ale nezrušil.**

6. června 1941 následoval **komisařský rozkaz**, tedy směrnice o zacházení s politickými komisaři Rudé armády.

Co s nimi udělal Guderian

Guderian výnos **nezastavil**. Vlastním doplňkem z června 1941 jej **zúžil** — výnos však šel spolu s tímto doplňkem **až k divizím**. To je podstatný rozdíl proti tomu, jak věc podává kniha: zúžení není totéž co nevydání.

Jak s nimi zacházely podřízené svazky

17. června 1941 velitel 29. (mot.) pěší divize **Walter von Boltenstern** Guderianův doplněk **vědomě obešel**: rozkazem stanovil, že každý důstojník má právo a povinnost sám rozhodnout o přivedených „sabotérech, partyzánech atd.“ *(válečný deník divize, BA-MA RH 26-29/6).*

25. a 30. června 1941 vydal velitel XXXXVII. tankového sboru **Joachim Lemelsen** rozkazy proti „nesmyslným zastřelením“ — ovšem **s výslovnou výhradou, že komisařský rozkaz platí dál.** Rozkazy tedy mířily na svévoli, ne na výnos samotný.

Co ukázal archiv

Historik **Felix Römer** doložil represe podle výnosu **u všech divizí tankové skupiny 2, od nichž se zachovaly spisy** *(Der Kommissarbefehl. Wehrmacht und NS-Verbrechen an der Ostfront 1941/42, Schöningh, Paderborn 2008).* Týž autor doložil provádění rozkazu o komisařích **u více než osmdesáti procent nasazených divizí** — tanková skupina 2 tedy nebyla výjimkou ani jedním směrem.

Poznámka k příloze na s. 421–422 *(kde Guderian oba rozkazy jmenuje a označuje za napadnutelné z hlediska mezinárodního práva i mravnosti — ale výhradně jako doklad Keitelovy slabosti)* **odkazuje na tento exkurz.**

Vnitřní rozpor v knize

Touž **29. (mot.) pěší divizi**, jejíž velitel Guderianův doplněk obešel, **Guderian na stranách 157 a 159 jmenovitě chválí.** Obě místa spolu v knize nijak spojena nejsou.

Co z toho plyne, ponecháváme čtenáři. Uvedeny jsou doložená data a obsah rozkazů, Guderianovo tvrzení jako jeho tvrzení a Römerův archivní nález. Rozsudek zde nevynášíme.

Rejstřík osob

Adam — Wilhelm Adam (1877–1949), 1930–33 náčelník Truppenamtu, roku 1938 velitel skupiny armád 2 a odpovědný za Západní val; 31. 12. 1938 odešel do výslužby, v září 1939 byl tedy už mimo službu. Po válce svědek v Norimberku, souzen ani zajat nebyl; jeho syn, poručík Werner Adam, padl 2. 9. 1939 u Poledna.

Altrock, von — Constantin von Altrock (1861–1942), generálporučík; dlouholetý šéfredaktor Militär-Wochenblattu až do roku 1934 — v tomto listě Guderian otiskl své první stati o tankové taktice.

Amsberg, Erik von — Erik (Erich) von Amsberg (1908–1980), syn Joachima von Amsberga; v dubnu 1943 major, v dubnu 1944 povýšen na podplukovníka. Od 21. července do října 1944 zastával službu Hitlerova pobočníka za Wehrmacht jako dočasná náhrada za smrtelně zraněného generála Rudolfa Schmundta. To je ten „major von Amsberg“, který na s. 335 vstupuje do rozepře. Rejstřík předlohy jméno čte „Arnsberg“ a oba výskyty slévá pod otce.

Amsberg, Joachim von — Joachim von Amsberg (1869–1945), generál pěchoty; plukovník a velitel 17. pěšího pluku reichswehru, pak velitel pěchotní školy, 2. divize ve Štětíně a velitele II. vojenského okruhu (1927–1929). Na s. 13 jej Guderian nazývá svým „ctěným velitelem pluku“ — na podzim 1921 se ho dotázal, zda by chtěl znovu sloužit v generálním štábu, a tím Guderianovu dráhu obrátil. Není totožný s majorem von Amsbergem na s. 335: tím je jeho syn Erik von Amsberg. Existuje ještě třetí nositel jména, Joachim von Amsberg (1903–1981), plukovník a nositel Rytířského kříže, jehož vyhledávače uvádějí na prvním místě; roku 1921 mu bylo osmnáct, takže o něho na s. 13 jít nemůže.

Angern — Günther Angern (1893–1943), od 1942 velitel 16. tankové divize; v kap. IV plukovník a velitel 3. střelecké brigády, u Hammermühle pomohl Guderianovi zastavit zbytečnou palbu. Sebevražda 2. 2. 1943 ve Stalingradu po kapitulaci, aby nepadl do zajetí (tvar „von Angern“ je chybný).

Antonescu — Ion Antonescu (1882–1946), maršál, premiér a „Conducător“ Rumunska 1940–1944; 5. 8. 1944 s ním Guderian mluvil u Hitlera

o vyklizení Moldávie, o osmnáct dní později byl Antonescu převratem svržen. Souzen jako válečný zločinec a 1. 6. 1946 popraven zastřelením.

Arnim, von — Hans-Jürgen von Arnim (1889–1962), velitel 17. tankové divize, od listopadu 1941 XXXIX. sboru, pak 5. tankové armády a skupiny armád Afrika; v kap. VI raněn 28. 6. 1941 u Stołpců (Guderian klade zranění do bojů 26. června) a 22. 9. 1941 ve Vjazence vystřídal Thomu. 13. 5. 1943 padl u Tunisu do britského zajetí, propuštěn 1. 7. 1947.

Audörsch, Oskar — Oskar Audörsch (1898–1991), generálmajor; od 26. 8. 1940 do 13. 1. 1942 velitel střeleckého pluku 394 u 3. tankové divize — v této roli jej Guderian zastihl 11. 9. 1941 v Hyrivce (s. 195). Plukovníkem byl až od 1. 2. 1942, takže Guderianova hodnost „podplukovník" je na tomto místě správná. Od srpna 1944 poslední velitel 25. tankové divize. Diplomovaný inženýr; po americkém zajetí předán Sovětům a propuštěn teprve 9. 10. 1955 jako jeden z pozdních navrátilců.

Axthelm, von — Walther von Axthelm (1893–1972), velitel I. protiletadlového sboru (I. Flakkorps), od 1943 inspektor zbraně V 1; Guderianova věcná chyba na s. 131 — píše, že velel pluku „Hermann Göring", velel však celému sboru. Americké zajetí do roku 1947, zemřel v Traunsteinu.

Bacher — Hermann Bacher (1889–1964), plukovník, velitel ženistů tankové skupiny; Guderianova chyba hodnosti na s. 131 — generálmajorem byl až od 1. 12. 1942. Sovětské zajetí do roku 1948, místo úmrtí nezjištěno.

Bader — Paul Bader (1883–1971), v kap. IV velitel 2. (mot.) pěší divize, té, co hlásila ústup před polskou jízdou; 1941–43 velel v Srbsku, 3. 1. 1942 nařídil trest smrti za ukrývání Židů, roku 1944 odešel do výslužby. Pramen neuvádí nic o zajetí, soudu ani vydání do Jugoslávie.

Badoglio — Pietro Badoglio (1871–1956), maršál Itálie, 1929–33 guvernér Libye, 1935–36 vrchní velitel v Habeši, od 26. 7. 1943 předseda vlády; v kap. II host manévrů 1937, v kap. VI terč Mussoliniho hněvu po neúspěchu v Řecku. Etiopie a Libye žádaly jeho vydání a Komise OSN jej vedla jako válečného zločince — souzen nikdy nebyl.

Bager — Záložní důstojník švédského tankového praporu (II. prapor Göta livgarde), který roku 1929 spravoval královské venkovské sídlo Tullgarn v Södermanlandu a pohostil tam Guderiana. Plné jméno ani hodnost se ve švédských pramenech zjistit nepodařilo; patří k témuž okruhu jako Burén a Klingspor.

Balck — Hermann Balck (1893–1982), generál tankových vojsk, od konce 1943 velitel XXXXVIII. tankového sboru, od září 1944 skupiny armád G, od prosince 1944 6. armády; v kap. V Guderianův vzor velitelské statečnosti (Bouillon, Bouvellemont, Rytířský kříž 3. 6. 1940), nazývá ho „svým přítelem". 25. 5. 1948 odsouzen ve Stuttgartu ke třem letům a roku 1950 pařížským vojenským soudem v nepřítomnosti k 20 letům nucených prací.

Barandon, Dr. Paul — Paul Barandon (1881–1971), diplomat a právník, 1942–44 vyslanec a zástupce říšského zmocněnce v okupovaném Dánsku, v posledních měsících války zástupce ministra zahraničí u OKH v Zossenu; Guderian jej nazývá „svým zahraničněpolitickým poradcem", byl jím však služebně, jako diplomat přidělený k velitelství. V letech 1933–37 zástupce vedoucího právní sekce Auswärtiges Amt, podílel se na postupu proti „neárijským" úředníkům.

Barsewisch, von — Karl-Henning von Barsewisch (1895–1981), podplukovník od 1. 4. 1941, generálmajor od 1. 11. 1943; od 26. 7. 1941 Kommandeur der Luftwaffe tankové skupiny 2 — to je jeho funkce v kap. VI, nikoli „velitel leteckého průzkumu" —, s Guderianem sám létal. Britské zajetí do roku 1947.

Bayerlein — Fritz Bayerlein (1899–1970), generálporučík (1. 5. 1944). U Guderiana první důstojník generálního štábu (Ia) XIX. armádního sboru a pak tankové skupiny Guderian; roku 1940 letěl jako vyjednavač ke generálplukovníku Ritter von Leeb, na konci srpna 1941 přeložen do Afriky (náčelník štábu Německého afrického sboru u Rommela), od února 1944 velitel tankové učební divize, kterou Guderian zřídil a Hitler schválil v prosinci 1943. 19. 4. 1945 kapituloval s LIII. armádním sborem v ruhrském kotli, v americkém zajetí do roku 1947; podle jednoho z pramenů 31. 1. 1970, podle jiného 30. 1. 1970.

Beck, Józef — Józef Beck (1894–1944), diplomovaný plukovník, polský ministr zahraničí od 2. 11. 1932 do 30. 9. 1939, tvůrce politiky „rovnováhy" mezi Německem a SSSR. U Guderiana v ediční kapitole jako ten, kdo prý na dorozumění s Hitlerem nemyslel a spoléhal na britskou záruku. Po 17. 9. 1939 odešel s polskou vládou do Rumunska, kde byl internován (hotel v Brašově) a napsal své memoáry. Datum úmrtí se udává 5. 6. 1944 i 6. 6. 1944.

Beck, Ludwig — Ludwig Beck (1880–1944), od 1933 náčelník Truppenamtu, od 1935 náčelník generálního štábu, demisi podal 18. 8. 1938, od

1939 hlavní politická hlava vojenského odporu; Guderian jej líčí jako brzdu tankového zbrojení, což Markus Pöhlmann vyvrací. Nucená sebevražda 20. 7. 1944 v Bendlerblocku, dokonaná cizí rukou (prameny uvádějí 20., nebo 20./21. 7. 1944).

Becke — Hans-Joachim Becke (26. 1. 1915 Burg an der Wupper – 15. 10. 2000 Bonn). Poručík 1937, nadporučík 1939, kapitán od 1. 4. 1942, major 1944. Od 19. 2. 1943 adjutant generálního inspektora tankových vojsk, tedy Guderiana; od 1. 7. 1943 ve vůdcovské záloze. Guderian mu děkuje v předmluvě a uvádí jej i v textu — 18. 2. 1943 jej Becke doprovázel na cestě do Rastenburgu, tedy den předtím, než se stal jeho adjutantem. Po válce v Bundeswehru, 1969 brigádní generál. V knize na s. 10 *(předmluva)* a s. 261. Guderian jej na s. 261 nazývá nadporučíkem; kapitánem byl už deset měsíců — další z řady jeho nespolehlivých hodností.

Becker — Karl Becker (1879–1940), generál dělostřelectva a balistik, od 1. 3. 1938 vedl Zbrojní úřad jako Lieseho nástupce, spoluzakladatel Peenemünde; Guderianova chyba — v kap. II je „Amtschef“ už roku 1933. Sebevražda 8. 4. 1940 po obviněních, že nese vinu za nedostatek munice; propaganda ji vydávala za „srdeční mrtvici“.

Below, von — Nicolaus von Below (1907–1983), od 16. 6. 1937 do konce dubna 1945 Hitlerův osobní letecký pobočník; v kap. VI přijel 10. 7. 1941 k Guderianovu štábu — Guderian jej tam nazývá podplukovníkem, tehdy byl ještě major. Válku i zajetí přežil, svědčil v Norimberku a zemřel ve svobodě; autor pamětí Als Hitlers Adjutant 1937–45.

Berger — Heinrich Berger (1905–1944), uváděn též jako Heinz; civilní stenograf, od roku 1942 v Hitlerově štábu. Při atentátu 20. 7. 1944 ve Vlčím doupěti stál u mapového stolu, přišel o obě dolní končetiny a téhož dne zranění podlehl — byl jediný, kdo zemřel přímo na místě. Nejde o SS-Obergruppenführera Gottloba Bergera.

Bergmann — Friedrich Bergmann (1883–1941), velitel 137. pěší divize od jejího zřízení (8./10. 10. 1940) až do své smrti, divizi se po něm přezdívalo „Bergmann-Division“. Padl 21. 12. 1941 u Sjavek východně od Kalugy při sovětském protiútoku; Guderian jeho smrt zařazuje do odstavce o 14. prosinci — nejde o rozpor v datu, nýbrž o nepřesné zařazení v chronologii.

Berlin — Wilhelm Berlin (1889–1987), generál dělostřelectva; od 21. 7. 1944 generál dělostřelectva u náčelníka generálního štábu, jmenovaný Gu-

derianem hned při přestavbě OKH po atentátu, dříve Guderianův dělostřelecký poradce ve Francii a v Rusku. Válku přežil v americkém zajetí.

Bevin — Ernest Bevin (1881–1951) — * 9. 3. 1881 Winsford v Somersetu, † 14. 4. 1951 Londýn na srdeční příhodu. Odborový vůdce, spoluzakladatel a generální tajemník Transport and General Workers' Union, roku 1937 předseda Trades Union Congress; 1940–1945 ministr práce a národní služby v Churchillově koaliční vládě a člen válečného kabinetu, 1945–1951 ministr zahraničí v Attleeho vládě. Guderian ho jmenuje mezi těmi, kdo se od požadavku bezpodmínečné kapitulace později slyšitelně odklonili.

Bismarck, Fürst — Otto von Bismarck (1815–1898), od roku 1871 kníže (Fürst), 1862–1890 pruský ministerský předseda a 1871–1890 říšský kancléř, 18. 3. 1890 odvolán Vilémem II. U Guderiana dvakrát: jediný kancléř, který se podle návštěvní knihy přijel podívat na zbrojní vývoj do Kummersdorfu, a Lenbachův portrét nad krbem poradního sálu, pod nímž se Guderian hádá s Hitlerem.

Bissing, Frhr. von — Wilhelm Moritz Frhr. von Bissing (1891–1975), od 1. 1. 1940 podplukovník, syn generálního guvernéra okupované Belgie; po válce profesor národohospodářství na FU Berlin. Identifikace jen pravděpodobná: pěšímu pluku 67 velel v letech 1940–1942 plukovník Rudolf Reichert, Bissing jej nanejvýš zastupoval nebo vedl jen prapor.

Bittrich — Wilhelm (Willi) Bittrich (1894–1979), naposledy SS-Obergruppenführer a generál Waffen-SS. Od 1. 9. 1940 velitel pluku SS „Deutschland" divize SS „Reich", vedl jej do zranění velitele divize 14. 10. 1941 a pak divizi dočasně převzal (14. 10. – 12. 12., podle jiného údaje 15. 10. – 31. 12. 1941); v září 1941 měl hodnost SS-Oberführer, Guderianův „plukovník" je tedy přibližný. Od 1. 7. 1944 velel II. tankovému sboru SS (Normandie, Arnhem, Uhry). U Guderiana podává v Kustivcích hlášení o boji o přechod přes Udaj. Po válce vydán Francii: první proces shledal, že popravy 17 příslušníků Résistance v Nîmes nenařídil, byl však jako velitel odpovědný za jednotky odsouzen na pět let (odpykáno vazbou), roku 1953 znovu odsouzen na pět let za trpění oběšení, rabování a žhářství a týž rok propuštěn.

Blomberg, von — Werner von Blomberg (1878–1946), první generál polní maršál Wehrmachtu (1936), 1927–29 náčelník Truppenamtu, od 1935 ministr války; zavedl přísahu Hitlerovi a 27. 1. 1938 odstoupil kvůli sňatku. Zemřel 14. 3. 1946 v Norimberku jako internovaný svědek tribunálu.

Blücher, Gebhard Leberecht von — Gebhard Leberecht von Blücher, knížetem z Wahlstattu (1742–1819), pruský generál polní maršál, jeden z hlavních velitelů koalice proti Napoleonovi; přezdíván „Marschall Vorwärts“. Na s. 413 jej Guderian zmiňuje nepřímo, jako vrchního velitele, jemuž radil Gneisenau — po porážce u Ligny ho jeho náčelník štábu přiměl k pochodu k Wellingtonovi a tím rozhodl Waterloo. Zemřel na svém slezském statku v Krieblowitz.

Bock, von — Fedor von Bock (1880–1945), generál polní maršál; v kap. III velel vpádu do Rakouska, v kap. IV byl vrchním velitelem skupiny armád v Polsku, v kap. VI velel skupině armád Střed a 19. 12. 1941 se hlásil nemocným. 3. 5. 1945 zasáhl jeho auto u Lensahnu britský hloubkový letec a druhý den v lazaretu zemřel; do zajetí se nedostal.

Bolbrinker, Ernst — Ernst Bolbrinker (1898–1962), generálmajor; v únoru 1941 odjel s 5. lehkou divizí do Afriky jako velitel I. oddílu tankového pluku 5, 7. 4. 1941 u El Mechili zaútočil se sedmi zbývajícími tanky na britsko-indické postavení a Rytířský kříž dostal 15. 5. 1941. Od 1943 náčelník štábu inspektora tankových vojsk v zázemí a zároveň náčelník In 6 — v této roli jej Guderian jmenuje na s. 266. Původně rakouský důlní inženýr. Bývá uváděn pod chybným jménem „Ernest“. Návrh na Rytířský kříž podal velitel tankového pluku 5 plukovník Herbert OLBRICH, nikoli Friedrich OLBRICHT (toho má kniha na s. 313 jako spiklence 20. července) — dvě různé osoby.

Boltenstern, von — Walter von Boltenstern (1889–1952), od 1. 7. 1940 velitel 29. (mot.) pěší divize, za Smolensk 13. 8. 1941 Rytířský kříž, později generálporučík; Guderian jej jmenuje jen v přehledu sil na s. 131, jeho divizi však dvakrát chválí (s. 157, 159). V květnu 1945 jej Rudá armáda odvlekla do SSSR a zemřel 19. 1. 1952 v zajateckém táboře u Ivanova.

Bonin, von — Bogislaw von Bonin (1908–1980), plukovník generálního štábu, od léta 1944 náčelník operačního oddělení generálního štábu pozemního vojska jako Heusingerův nástupce, jmenovaný Guderianem po 20. červenci. 16./17. 1. 1945 nařídil evakuaci Varšavy proti Hitlerovu rozkazu a téhož dne byl zatčen gestapem, vězněn ve Flossenbürgu a Dachau a v květnu 1945 osvobozen.

Boris, bulharský car — Boris III. (1894–1943), car bulharský od 1918, za války spojenec Osy, ale odmítl poslat vojska proti SSSR i deportaci bul-

harských Židů. Zemřel 28. 8. 1943 v Sofii krátce po návratu od Hitlera — oficiálně srdeční selhání, spekulace o otravě nebyla dodnes prokázána.

Bormann — Martin Bormann (1900–1945), reichsleiter (1933), od 12. 5. 1941 vedoucí stranické kanceláře s právy říšského ministra, od 12. 4. 1943 „tajemník vůdce". U Guderiana ten, komu Hitler místo SA uložil postavit Volkssturm (Bormann to přenesl na všechny gauleitery a jednotka se nepatřičně nadmula), a člen kliky, která Hitlera izolovala. V Norimberku byl 1. 10. 1946 odsouzen v nepřítomnosti k smrti; zemřel 2. 5. 1945 v Berlíně sebevraždou kyanidem, ostatky nalezeny 1972, totožnost potvrzena DNA 1998; podle jednoho z pramenů Halberstadt, podle jiného Wegeleben.

Bór-Komorowski — Tadeusz Bór-Komorowski (1895–1966), polský generál, od července 1943 (po zatčení gen. Roweckého 30. 6. 1943) velitel Zemské armády, od 30. 9. 1944 vrchní velitel polských sil; dal rozkaz k Varšavskému povstání s nástupem 1. 8. 1944 a 4. 10. 1944 kapituloval před von dem Bachem. U Guderiana je citován jako svědek, že povstalci neměli uniformy a nosili jen bílo-červené pásky — tím Guderian zdůvodňuje nemožnost odlišit bojovníky od civilistů; Guderian také zmiňuje, že se ho po kapitulaci ujal Fegelein, s nímž se Bór znal z jezdeckých turnajů. 1944–45 v německém zajetí (Langwasser, od února 1945 Colditz), 1947–1949 premiér exilové vlády, zemřel 24. 8. 1966 v Londýně. Prameny se rozcházejí v tom, kdy velení Zemské armády převzal — jeden udává březen 1943, polské zdroje červenec 1943 — i v jeho hodnosti: generálmajor podle jednoho, generál brigády (od května 1940) podle polských zdrojů.

Brandenberger — Erich Brandenberger (1892–1955), generál tankových vojsk, 1941–1943 velitel 8. tankové divize, poté XXIX. armádního sboru, od 3. 9. 1944 do 21. 2. 1945 vrchní velitel 7. armády, která v ardenské ofenzivě kryla levý bok útoku. S 19. armádou kapituloval 5. 5. 1945 u Innsbrucku (Lexikon der Wehrmacht uvádí 6. 5.); do roku 1948 v americkém zajetí, kde psal studie pro US Army.

Brandt — Friedrich Wilhelm (Fritz) Brandt (1879–1939), generálporučík a dělostřelec, od 1934 ve Würzburgu, 31. 3. 1936 odešel do výslužby; v kap. II velitel würzburské posádky. Nezaměňovat s plukovníkem Heinzem Brandtem, obětí bomby z 20. července 1944.

Brandt, Heinz — Heinz Brandt (1907–1944), plukovník generálního štábu (Oberst i. G. od 1. 5. 1943); od 1. 11. 1940 Ia operačního oddělení OKH a nejbližší spolupracovník generála Heusingera. U Guderiana na s. 308 jako

zraněný držitel místa, které bylo po atentátu nutno znovu obsadit, na s. 312 jako první oběť bomby. Na poradě 20. 7. 1944 ve Vlčím doupěti odsunul Stauffenbergovu aktovku s bombou za nohu stolu — to se obvykle považuje za důvod, proč Hitler přežil; sám přišel o nohu a 21. 7. 1944 zemřel v lazaretu Karlshof (též Carlshof) u Rastenburgu, 22. 7. 1944 posmrtně jmenován generálmajorem.

Braubach — Robert Braubach (1896–1939), v kap. IV Guderianův pobočník; 16. 9. 1939 jej u Brestu zasáhla střela odstřelovače, když zastavoval palbu do vlastních řad, a zemřel na sepsi. Datum úmrtí nejisté — Volksbund uvádí 19. 9. (a mylně hodnost Oberleutnant), oficiální seznam ztrát 20. 9. 1939.

Brauchitsch, von — Walther von Brauchitsch (1881–1948), od 4. 2. 1938 vrchní velitel pozemního vojska a generálplukovník, generál polní maršál od 19. 7. 1940, 19. 12. 1941 odvolán; podílel se na zločinných směrnicích pro válku proti SSSR. Guderian jej soustavně líčí jako ustrašeného a zamlčuje jeho finanční závislost na Hitlerovi i podíl na zločinných rozkazech. Zemřel 18. 10. 1948 ve vazbě těsně před ohlášeným procesem.

Bredow, von — Ferdinand von Bredow (1884–1934), generálmajor, od 1929 šéf Abwehru; zavražděn gestapem při Röhmově čistce — zastřelen dvěma ranami do hlavy ještě předtím, než ho dovezli do kasáren v Lichterfelde, kde čistka probíhala. Datum úmrtí nejisté (30. 6., nebo 1. 7. 1934).

Brockdorff, Graf — Walter Graf von Brockdorff-Ahlefeldt (1887–1943), v kap. IV velitel 23. pěší divize, jejímž nasazením se uzavřel kruh u Świecia, od 1940 velitel II. sboru, mimo jiné v demjanském kotli; roku 1938 měla jeho divize podpořit plánovaný převrat. V lednu 1943 odevzdal velení a 9. 5. 1943 zemřel v berlínské nemocnici.

Buch — Walter Buch (1883–1949), předseda Nejvyššího stranického soudu a Bormannův tchán, schvaloval vraždy z 30. 6. 1934. V denacifikačním řízení zařazen roku 1948 jako hlavní vinník a odsouzen k pěti letům pracovního tábora, v odvolání 29. 7. 1949 sníženo na tři a půl roku; propuštěn téhož roku se započtením vazby. Šest týdnů nato, 12. 9. 1949, si podřezal žíly a vrhl se do Ammersee u Schondorfu.

Buchterkirch — Ernst-Georg Buchterkirch (1914–1971), nadporučík, velitel 2. roty tankového pluku 6 ve 3. tankové divizi. Rytířský kříž 29. 6. 1940 (jako 106. v řadě) ještě jako velitel čety za tažení ve Francii, později du-

bová ratolest jako velitel roty u tankové skupiny 2 — datum dubové ratolesti se nepodařilo dohledat. U Guderiana vzal „ráznou chvatností tanků“ nepoškozený 700 m dlouhý desenský most východně od Novhorodu-Siverského. Zemřel 17. 8. 1971 v Berlíně. Doloženo jen jedním pramenem.

Buhle — Walther (Walter) Buhle (1894–1959), generál pěchoty (1. 4. 1944), od února 1942 náčelník armádního oddělení (Heeresstab) při OKW, od 1. 2. 1945 šéf Úřadu pro výzbroj pozemního vojska. U Guderiana muž, jehož Hitler původně zamýšlel jmenovat náčelníkem generálního štábu a jehož zranění při atentátu 20. 7. 1944 vedlo k tomu, že Hitler pověřil Guderiana; dále ten, kdo odhalil tisíce nevyužitých kořistních děl ve zbrojních skladech a v březnu 1945 zabránil vydávání trhavin k provedení Hitlerova ničivého rozkazu; podle jednoho z pramenů „lehce zraněn“, podle jiného „těžce zraněn a hospitalizován“. Po válce v americkém zajetí do června 1947.

Burén — Bertil Filip Claes af Burén (18. 10. 1875 – 28. 5. 1977 Tuvekärr, Årdala) — švédský důstojník. Podporučík u Svea livgarde 1897, kapitán 1911, major 1922, podplukovník 1925, plukovník v armádě od 16. 3. 1928, z činné služby odešel 2. 10. 1930 a přešel do zálohy. V letech 1928–1930 velitel tankového praporu Göta livgarde (Stridsvagnsbataljonen) — tedy právě v době, kdy u něj Guderian roku 1929 nastoupil službu. Vášnivý lovec: místopředseda švédského mysliveckého svazu, předseda švédského kynologického klubu, autor vzpomínek *En gammal jägare berättar* (1959) — odtud společný lov ve skalnatých ostrůvcích stockholmských šér. V knize na s. 17 a 18. Šlechtický rodokmen velení tankového praporu neuvádí — vede u něj jen Svea livgarde a generální štáb; velení se opírá o švédské vojenské prameny a fotoalbum Armémuseum. Velení praporu je však doloženo ze švédských vojenských pramenů a z fotoalba Armémuseum.

Burgdorf — Wilhelm Burgdorf (1895–1945), generál pěchoty, od října 1944 náčelník personálního úřadu pozemního vojska a zároveň Hitlerův hlavní pobočník u OKW jako Schmundtův nástupce; Guderian na s. 310 píše, že byl „zdvořilý a vstřícný Schmundt nahrazen neotesaným Burgdorfem“. 14. 10. 1944 spolu s Maiselem doručil Rommelovi Hitlerovo ultimátum a jed; 1./2. 5. 1945 sebevražda jedem spolu s Hansem Krebsem ve Führerbunkeru.

Busch, Ernst — Ernst Busch (1885–1945), generál polní maršál; v kap. II podplukovník ve Spandau, v kap. V velitel 16. armády a autor námitky „Já nevěřím, že se dostanete přes!“. Zemřel 17. 7. 1945 v zajateckém táboře v Aldershotu.

Buschenhagen — Erich Buschenhagen (1895–1994), generál pěchoty (od 1. 1. 1944); dříve náčelník generálního štábu armádního velitelství Norsko a spoluautor plánů na obsazení Norska i na německo-finskou součinnost roku 1941. Od 18. 6. 1942 velitel 15. pěší divize — v této funkci ho Guderian v únoru 1943 potkal ve Vinnycji. Od 20. 11. 1943 velel LII. armádnímu sboru, 4. 9. 1944 padl se štábem do sovětského zajetí, 12. 2. 1946 svědčil v Norimberku o přípravě války proti SSSR a o rozkazu o komisařích, propuštěn 10. 10. 1955.

Busse, Theodor — Theodor Busse (1897–1986), generál pěchoty (9. 11. 1944), 1943–1944 náčelník štábu skupiny armád Jih, pak velitel 121. pěší divize a I. armádního sboru; od 20./21. 1. 1945 vrchní velitel 9. armády (po odvolání von Lüttwitze Schörnerem). U Guderiana muž, jemuž Hitler 27. a 28. 3. 1945 vytýkal ztroskotání protiútoku u Kostrzyna; Guderianova obhajoba, že Busse dostal celý přidělený stav munice, vedla k roztržce a k jeho vlastnímu odvolání. Po průlomu z halbského kotle v americkém zajetí 1945–1947.

Bünau, von — Poručík von Bünau, v kap. V „zvlášť schopný“ velitel hlídky u Pontarlieru, který podle Guderiana „bohužel později musel dát život za Německo“. Osobu se nepodařilo dohledat: Rudolf von Bünau (1915–1943), který by přicházel v úvahu, byl roku 1940 už nadporučíkem u 2. tankové divize, takže ztotožnění neplatí.

Bürkner — Leopold Bürkner (1894–1975), viceadmirál, od 15. 6. 1938 šéf oddělení Ausland v Amt Ausland/Abwehr OKW a blízký spolupracovník admirála Canarise; v kap. VI doprovázel 10. 7. 1941 italského přidělence Marrase ke Guderianovu štábu — Guderian jej uvádí jen jako „námořního kapitána“ a jménem nikde. Válku přežil, v Norimberku svědčil čestným prohlášením.

Büsing — Otto Büsing (1896–1944), podplukovník od 1. 3. 1941, roku 1941 osobní adjutant Guderiana u tankové skupiny 2, později velitel tankového pluku 39 a Rytířský kříž 21. 11. 1942; 26. 8. 1941 u řeky Rog zraněn minometným zásahem, u něhož Guderian sedící „v těsném doteku“ vedle něho zůstal nezraněn. Padl 8. 3. 1944 u Kirovogradu, posmrtně generálmajor. Rozpor v hodnosti: kniha jej k roku 1941 dvakrát uvádí jako majora, personální záznam má podplukovníka od 1. 3. 1941.

Cavallero — Ugo Cavallero (1880–1943) — * 20. 9. 1880 Casale Monferrato. Maršál Itálie (1. 7. 1942). Po Badogliově demisi nastoupil 6. prosince

1940 místo náčelníka generálního štábu, od června 1941 první náčelník italského vrchního velení (Comando Supremo). září 1943, vlastní text článku však uvádí, že byl nalezen ráno 14. září; zda šlo o sebevraždu, nebo o zabití Němci, jimž odmítl dále spolupracovat, je dodnes sporné.

Cederlund, Frau — Ctihodná vdova Cederlundová ze zámku Brandalsund, tchyně švédského důstojníka Klingspora.

Chales de Beaulieu — Walter Chales de Beaulieu (1898–1974) — * 14. 6. 1898 Saalfeld ve Východním Prusku (dnes Zalewo), † 26. 8. 1974. Generálporučík (20. 6. 1944). Od 8. 2. 1943 přidělen skupině armád Jih — to přesně odpovídá tomu, že 18./19. února 1943 letěl s Guderianem a Kempfem do Vinnycje —, od 8. 3. 1943 velitel 168. pěší divize, 31. 1. 1945 zbaven služby. Autor poválečných knih o Hoepnerovi a o tankových svazcích. Guderianovo tvrzení, že šlo o jeho „starého spolupracovníka z inspekce automobilního vojska a ze 2. tankové divize z mírových dob“, se v pramenech nepotvrdilo — ty u něho před rokem 1939 uvádějí jen učitelské místo na válečné akademii (1937–1939).

Chamberlain — Arthur Neville Chamberlain (1869–1940), britský ministerský předseda od 28. 5. 1937 do 10. 5. 1940, představitel politiky appeasementu; 30. 9. 1938 podepsal Mnichovskou dohodu, o níž Guderian na tomto místě mluví. Rezignoval 10. 5. 1940 v den začátku německé ofenzivy na západě a téhož roku zemřel. Nejde o rasového ideologa Houstona Stewarta Chamberlaina.

Christen, von — Pravděpodobně Hans-Hennig von Christen (1914–2002) — * 23. 1. 1914 Bartenstein ve Východním Prusku (dnes Bartoszyce), † 6. 6. 2002 Muralto-Locarno. Podplukovník generálního štábu, veden ve Führerreserve OKH, Německý kříž ve zlatě 10. 2. 1945. U Guderiana jeden ze tří důstojníků OKH zatčených v noci po 20. lednu 1945 (s Boninem a von dem Knesebeckem), po několika týdnech propuštěný, nesměl však být znovu použit na dosavadním místě. Ztotožnění se opírá o souběh hodnosti, zařazení u OKH, Führerreserve a datování vyznamenání; žádný pramen Guderianovu epizodu výslovně nezmiňuje.

Churchill, Winston — Winston S. Churchill (1874–1965), britský premiér od 10. května 1940 do července 1945 a znovu v letech 1951–1955; za první světové války i na jejím prahu roku 1939 první lord admirality. Guderian nepolemizuje s Churchillem válečným, nýbrž s Churchillem pamětníkem: s jeho šestisvazkovými dějinami The Second World War

(1948–1953), za které dostal roku 1953 Nobelovu cenu za literaturu. Odtud obě místa sporu — Churchillův výklad anšlusu v kap. III a zastavení před Dunkerque v kap. V.

Ciano, Graf — Galleazzo Ciano (1903–1944), 1936–43 ministr zahraničí a Mussoliniho zeť; 25. 7. 1943 hlasoval proti Mussolinimu, uprchl do Německa a Němci jej vydali Italské sociální republice, 11. 1. 1944 ve Veroně popraven zastřelením. Guderianova chyba: klade Cianovu návštěvu Berlína na 28. 5. 1939, byl tam 21.–23. 5. a 22. 5. podepsal Ocelový pakt — tím padá i výklad, že přijel Hitlera varovat.

Clary-Aldringen, Fürst — Alfons kníže Clary und Aldringen (1887–1978), v kap. III hostil Guderiana v teplickém lázeňském domě; Teplice zdědil roku 1920, roku 1945 mu byl majetek konfiskován a od 1948 žil v Benátkách, kde zemřel v exilu. Jeho paměti vyšly česky jako Vůně vzpomínek (2002).

Clausewitz, von — Carl von Clausewitz (1780–1831), generálmajor (1818), 1818–1830 ředitel pruské Všeobecné válečné školy, autor nedokončeného díla O válce (vydala posmrtně vdova 1832–34). U Guderiana jeden ze tří duchovních otců prusko-německého generálního štábu a zároveň autor, jímž se Hitler zaštiťoval („Studoval jsem Clausewitze a Moltkeho“), aby Guderianovy rady odmítl. Zemřel 16. 11. 1831 ve Vratislavi.

Clößner — Erich-Heinrich Clößner (1888–1976), generál pěchoty (od 1. 1., formálně 16. 3. 1942). Od 15. 10. 1939 velitel 25. pěší divize, kterou vedl tažením ve Francii a po motorizaci i v Rusku; Rytířský kříž 29. 9. 1940 jako generálporučík a velitel této divize. U Guderiana dorazil jako velitel 25. (mot.) pěší divize do Sevska a převzal velení nad jednotkami bojujícími mezi 29. a 293. pěší divizí. Pak velel LIII. armádnímu sboru (od 15. 1. podle jednoho z pramenů, od 25. 1. 1942 podle jiného), krátce 2. tankové armádě a IX. armádnímu sboru. Po válce ve spojeneckém zajetí, propuštěn 1947; zemřel 28. 3. 1976 v Kostnici.

Courson de La Villeneuve, de — Maurice de Courson de La Villeneuve (1879–1940), záložní brigádní generál, velitel skupiny jezdeckých dep z Lunéville, ustupující k Dijonu. Jeho kolona narazila 15. června 1940 v Arc-lès-Gray na předvoj 1. tankové divize; byl zraněn, odmítl se vzdát, sáhl po revolveru a byl zastřelen dávkou ze samopalu. Pohřben v Navenne s označením „Mort pour la France“. Guderianova věta obsahuje dvě chyby: jméno

uvádí jako „Courzon“ (edice opravuje) a tvrdí, že padl při obraně Gray — velitelem Gray nebyl a padl v Arc-lès-Gray.

Crinis, de — Maximinian (Max) Friedrich Alexander de Crinis (1889–1945), rakouský psychiatr, od listopadu 1938 profesor a ředitel psychiatrické a nervové kliniky berlínské Charité, SS-Standartenführer (1943). Patřil k lékařským expertům programu „euthanasie“ (akce T4) a bývá řazen k jeho šedým eminencím, i když jeho přesná role zůstává sporná. Podle Guderiana první lékař, který počátkem roku 1945 u Hitlera správně rozpoznal Parkinsonovu nemoc. Zemřel sebevraždou kyanidem ve Stahnsdorfu u Berlína.

Čechovová, Olga — Olga Čechovová (1897–1980), neteř Antona Čechova a první manželka Michaila Čechova, od roku 1920 filmová hvězda v Berlíně, od 1936 Staatsschauspielerin. V roce 1945 ji zadržela SMERŠ, odvezla do Moskvy a vyslýchala, pak ji bez soudu propustila. Zpravodajské vazby jsou nejisté: aktivní špionáž prokázána není a sama to celý život popírala (datum narození 14., nebo 26. 4. 1897).

Čingischán — Čingischán, vlastním jménem Temüdžin (asi 1162, uváděno též 1155 nebo 1167 — 18., podle jiných 25. 8. 1227), zakladatel a první velký chán Mongolské říše, roku 1206 provolaný kaganem. Jeho říše měla při jeho smrti asi 19 milionů km² a sahala od Čínského moře ke Kaspickému jezeru. Zemřel pravděpodobně na vnitřní zranění po pádu z koně, při obléhání sídelního města Si-Sia; místo pohřbu není známo. U Guderiana jen v Hitlerově výkřiku o „největším blufu od dob Čingischána“.

Dahlerus, Birger — Johan Birger Essen Dahlerus (1891–1957) — * 6. 2. 1891 Stockholm, † 8. 3. 1957 Stockholm. Švédský stavební inženýr a průmyslník, vedl anglické filiálky SKF a Electroluxu, 1938–1956 direktor Bolinders Fabriks AB. Göringův osobní známý; v srpnu 1939 zprostředkoval mezi Göringem a britskou vládou (Halifax, Chamberlain, velvyslanec Henderson) poslední pokus o zabránění války, bez výsledku. V Norimberku svědčil a při křížovém výslechu připustil, že byl uveden v omyl; svou verzi vydal roku 1945 knižně (Sista försöket).

Daladier — Édouard Daladier (1884–1970), ministr války a pětkrát předseda vlády, roku 1938 podepsal mnichovskou dohodu a 3. 9. 1939 vyhlásil válku; Guderianova chyba — jmenuje jej v kap. V vedle de Gaulla jako zastánce modernizace, což není doloženo (jediným politickým zastáncem byl Paul Reynaud). Zatčen Vichy a souzen v riomském procesu, roku 1943 deportován Němci, 5. 5. 1945 osvobozen na zámku Itter.

Dallmer-Zerbe — Wilhelm (Willi) Dallmer-Zerbe (1898–1941), od 25. 2. 1938 jako major velitel protitankového oddílu 27 (později Panzerjäger-Abteilung 27), s nímž zůstal i po přeměně 27. pěší divize na 17. tankovou; v kap. VI těžce raněn 24. 6. 1941 ve Słonimi a 25. 6. 1941 v Pružaně zranění podlehl — Guderian píše, že zemřel „po několika dnech", zemřel však druhý den (přehled Stellenbesetzung uvádí 26. 6.). Ztotožnění je velmi pravděpodobné, primární doklad chybí.

Darré — Richard Walther Darré (1895–1953), od 28. 5. 1933 říšský vedoucí zemědělců a od 29. 6. 1933 říšský ministr výživy a zemědělství, 1931–1938 šéf Hlavního úřadu SS pro rasu a osídlení, SS-Obergruppenführer. U Guderiana jeden z mála ministrů, které osobně poznal, a doklad jeho teze o bezvýznamnosti říšského kabinetu: „Darré se dostal do protikladu k Hitlerovi už před válkou. Byl odstaven." Funkcí zbaven v květnu 1942 (podle jednoho pramene 16. 5., podle jiného 23. 5.), formálně vystřídán Backem 6. 4. 1944; v norimberském procesu s ministerstvy 14. 4. 1949 odsouzen k sedmi letům, roku 1950 propuštěn, zemřel 5. 9. 1953 v Mnichově.

Deverell, Sir Cyrill — Sir Cyril John Deverell (1874–1947), od 15. 5. 1936 polní maršál a náčelník imperiálního generálního štábu; 6. 12. 1937 odešel do výslužby, dva měsíce po setkání s Guderianem. Guderian píše chybně „Cyrill".

Dietrich, Sepp — Josef „Sepp" Dietrich (1892–1966), SS-Oberst-Gruppenführer a generálplukovník Waffen-SS, velitel Leibstandarte SS Adolf Hitler, roku 1944 převzal 6. tankovou armádu; v kap. V 24. 5. 1940 neuposlechl Hitlerův rozkaz k zastavení a Guderian mu to na místě schválil, v kap. VII je jedním z prvních návštěvníků izolovaného Guderiana. 30. 6. 1934 velel popravčím jednotkám ve Stadelheimu a jako velitel 6. tankové armády nesl odpovědnost za masakr u Malmedy (17. 12. 1944); v malmedyském procesu odsouzen na doživotí, 1955/1956 propuštěn, roku 1957 v Mnichově na 18 měsíců. Den úmrtí nejistý (21., podle části zdrojů 22. 4. 1966).

Dirlewanger — Oskar Dirlewanger (1895–1945), SS-Oberführer (12. 8. 1944), velitel zvláštního svazku SS zřízeného roku 1940 z vězňů ze Sachsenhausenu (původně pytláků) a soustavně doplňovaného dalšími trestanci; jednotka nepatřila k Waffen-SS, v únoru 1945 byla rozšířena na 36. granátnickou divizi SS. U Guderiana jeden ze dvou „pochybných živlů" (vedle brigády Kaminského) nasazených proti Varšavskému povstání, jejichž morálka podle něho „docela selhala". Soudně a svědecky zjištěno: podíl na masakru

ve Woli, hromadné vraždění, znásilňování a vypalování nemocnic ve Varšavě (odhady zabitých jeho jednotkou 12 500 až 30 000 osob), dříve vraždění desetitisíců civilistů v Bělorusku; roku 1934 byl Dirlewanger odsouzen za znásilnění třináctileté. Zemřel v červnu 1945 v zajetí v Altshausenu ve francouzské zóně; podle řady svědectví byl ubit, francouzské úřady udaly selhání cév. Totožnost potvrdila exhumace roku 1960.

Dohna-Finckenstein, Graf — Hermann hrabě zu Dohna-Finckenstein (1894–1942); Finckenstein zdědil roku 1929, za první světové války těžce onemocněl. Zemřel roku 1942 na následky té nemoci.

Dollmann — Friedrich Dollmann (1882–1944), velitel 7. armády, kterou po něm 29. 6. 1944 převzal Hausser. Zemřel 28. 6. 1944 u Le Mans za sporných okolností, dva dny po pádu Cherbourgu, když Hitler žádal, aby byl postaven před válečný soud; prameny nabízejí tři verze — infarkt, sebevraždu a donucení Hitlerem —, žádnou z nich nelze tvrdit s jistotou.

Domarus, von — Profesor von Domarus, berlínský internista, „jeden z prvních berlínských specialistů“, který léčil Guderiana po úplném zhroucení koncem listopadu 1942 (s. 248–249); jediný lékař jmenovaný v knize. Celé jméno, data, specializace ani osud se nepodařilo zjistit — pravděpodobně Alexander von Domarus.

Dorpmüller — Julius Heinrich Dorpmüller (1869–1945), železniční a cestní inženýr; po stavbách v Číně a Zakavkazsku od 1919 u Říšských drah, 1926 generální direktor Německé říšské dráhy, 1933 i šéf projektu říšských autostrád, 1937–1945 říšský ministr dopravy. U Guderiana v přehledu říšského kabinetu jako nástupce barona Eltze von Rübenacha a jeden z „dobrých, zčásti vynikajících odborných ministrů“ bez vlivu na Hitlera. V květnu a červnu 1945 jednal na zámku u Paříže s okupačními mocnostmi o obnově německých železnic; zemřel 5. 7. 1945 v Malente-Gremsmühlen.

Dönitz — Karl Dönitz (1891–1980), velkoadmirál a od 30. 1. 1943 vrchní velitel válečného námořnictva, podle Hitlerovy závěti od 30. 4. 1945 říšský prezident (do zatčení 23. 5. 1945). U Guderiana ten, jehož obavami o „cvičiště ponorek“ v Gdaňském zálivu Hitler odůvodňoval odmítání vyklizení Kuronska, a koho Guderian „úpěnlivě“ prosil o podporu pro svůj návrh. V Norimberku odsouzen k deseti letům, trest odpykal celý do 1. 10. 1956, zemřel 24. 12. 1980 v Aumühle.

Eberbach — Heinrich Eberbach, roku 1941 plukovník a velitel 5. tankové brigády, jež byla součástí 4. tankové divize, později velitel celé divize a nakonec tankové skupiny West / 5. tankové armády v Normandii; Guderian jej nazývá „statečným velitelem tankové brigády 4. tankové divize“ a 1. 10. 1941 na kopci s větrným mlýnem u Sevska s ním prosadil pokračování pronásledování.

Eckinger — Josef Franz Eckinger (1904–1941), rakouského původu, velitel II. praporu střeleckého pluku 1 v 1. tankové divizi, nositel rytířského kříže (17. 3. 1941). U Guderiana kapitán, jehož prapor roku 1940 vzal most a předmostí u Sedanu, a který pak na obrněných transportérech zdolal fort před Amiensem. Padl 17. 10. 1941 u mostu přes Volhu u Mednoje už jako velitel I. praporu střeleckého pluku 113; posmrtně dubová ratolest (31. 12. 1941) a povýšení na podplukovníka. Údaje jsou jen z jednoho zdroje.

Eden — Anthony Eden (1897–1977), ministr zahraničí 1935–38 (v únoru 1938 odstoupil na protest proti appeasementu), 1940–45 a 1951–55, v letech 1955–57 premiér (Suez).

Ehlermann — Kurt Ehlermann (1891–1940), podplukovník; padl 10. 5. 1940 u Sainte-Marie v Belgii, první den západního tažení — Guderianovo datum se tím potvrzuje. Rozpor v hodnosti: Guderian píše podplukovník, Volksbund jej vede jako plukovníka; ztotožnění je velmi pravděpodobné, ne přímo doložené, a místo, kde padl (Sainte-Marie-sur-Semois), zůstává neověřeno.

Eimannsberger, Ritter von — Ludwig Ritter von Eimannsberger (1878–1945), rakouský dělostřelec, roku 1929 inspektor spolkového vojska, autor spisu Der Kampfwagenkrieg — jedné z knih, z nichž vyrůstalo meziválečné teoretické myšlení o tankové válce. Rok vydání se udává 1933, případně 1933/34; Guderian mluví o rukopisu z roku 1934.

Eltz von Rübenach, Baron — Paul Freiherr von Eltz-Rübenach (1875–1943), železniční odborník a nestraník, od 1. 6. 1932 do února 1937 říšský ministr dopravy a zároveň pošt (jmenován Papenem, ponechán Schleicherem i Hitlerem). Na zasedání kabinetu 30. 1. 1937 odmítl přijmout Zlatý odznak strany, dokud nedostane záruky ohledně postoje režimu ke katolické církvi, a musel okamžitě podat demisi; 2. 2. 1937 ho v dopravě vystřídal Dorpmüller a v poště Ohnesorge — přesně v pořadí, jak to uvádí Guderian. Zemřel v Linzu nad Rýnem.

Engel — Gerhard Michael Engel (1906–1976) — * 13. 4. 1906 Guben, † 9. 12. 1976 Mnichov. Od 27. 3. 1938 do 1. 2. 1944 Hitlerův pobočník za pozemní vojsko, poté velitel fyzilírského pluku 27 a 12. pěší (lidové granátnické) divize, nakonec generálporučík (1. 4. 1945). V americkém zajetí do prosince 1947, pak průmyslový manažer. Guderian ho k 21. únoru 1943 tituluje plukovníkem; podplukovníkem se Engel stal až 1. 3. 1943 a plukovníkem 20. 8. 1944, Guderianova hodnost je tedy chybná.

Epp, Ritter von — Franz Ritter von Epp (1868–1947), od roku 1904 velitel roty v 1. polním pluku Schutztruppe v Německé Jihozápadní Africe a účastník bojů proti Hererům, které vedly k jejich vyhlazení. Roku 1919 založil v Ohrdrufu Freikorps Epp o asi sedmi stech mužích, který se v dubnu a květnu 1919 podílel na potlačení Mnichovské republiky rad; mezi jeho bývalými příslušníky byli Hans Frank, Rudolf Heß a Gregor a Otto Strasserové, Ernst Röhm byl roku 1921 Eppovým náčelníkem štábu u 7. divize. Dne 10. dubna 1933 byl jmenován říšským místodržitelem v Bavorsku a v úřadě zůstal do roku 1945. V kap. V se s ním Guderian sešel 27. června 1940 v Besançonu a Epp byl jediný, kdo jeho středomořské návrhy tlumočil Hitlerovi. Americká armáda ho zadržela na začátku května 1945 v Salcburku; zemřel 31. ledna 1947 v Mnichově v internační vazbě dřív, než mohl být souzen (datum 31. 12. 1946 ve starší literatuře je chybné).

Etzold — Gerhard Etzold (1910–1941), nadporučík, od června 1940 velitel čety, roku 1941 krátce velitel roty motocyklového praporu 8 (8. tanková divize). Rytířský kříž 3. 6. 1940 za boje v květnu 1940 — datum se přesně kryje s Guderianovým údajem, ale motocyklový prapor 8 nepatřil k Guderianovu XIX. armádnímu sboru, takže ztotožnění není zcela jisté; Guderian na rozdíl od ostatních v tomto seznamu neuvádí u Etzolda číslo útvaru. Zraněn v balkánském tažení, 6. 5. 1941 na následky zemřel (pramen uvádí v záhlaví Schmölln v Thüringii, v textu lazaret Charité v Berlíně).

Eulenburg, Graf zu — Botho-Wendt hrabě zu Eulenburg (1883–1945) z Gallingen (dnes Galiny, okres Bartoszyce), v letech 1924–30 poslanec za DNVP, roku 1931 vstoupil do NSDAP. V březnu 1945 zemřel při sovětské deportaci jižně od Moskvy; manželka a dcera se dostaly na Západ. V tisku stojí „Botho-Wend“, správně Botho-Wendt. Guderianova zmínka o „hezké dceři“ je sporná: Eulenburg se oženil roku 1936 a měl jedinou dceru, která by roku 1939 byla malé dítě.

Falkenhorst, von — Nikolaus von Falkenhorst (1885–1968), v letech

1940–44 velel obsazení Norska a vojskům v Norsku, v prosinci 1944 odvolán; v kap. IV velitel XXI. sboru, který Guderian 9. 9. ráno v Korzenistém vzbudil. 2. 8. 1946 jej britsko-norský soud odsoudil k smrti zastřelením, 4. 12. 1946 byl trest změněn na 20 let a 13. 7. 1953 jej ze zdravotních důvodů propustili.

Fegelein — Hermann Fegelein (1906–1945), SS-Gruppenführer a generálporučík Waffen-SS, velitel jezdeckých jednotek SS, Himmlerova spojka u Hitlera a manžel sestry Evy Braunové. 28. dubna 1945 popraven zastřelením za dezerci na Hitlerův rozkaz, poté co se pokusil opustit Vůdcův bunkr. Kniha jej uvádí jako SS-Brigadeführera, tedy o hodnost níže.

Feldt — Kurt Feldt (1887–1970), generálmajor a velitel 1. jezdecké divize; Guderianova chyba na s. 131 — uvádí generálporučíka, a jméno „Fritz“ je rovněž chybné. Roku 1940 stříleli vojáci jeho divize u Chartres senegalské zajatce; britské zajetí asi 3,5 roku, zemřel v Berlíně.

Felix — Mladý poručík od tanků, který 1. září 1939 sám uhasil Poláky zapálený most u Hammermühle přes Brdu a přivedl Guderiana na místo, kde postup uvázl. Kniha jej uvádí jen příjmením, bez útvaru a bez dalšího výskytu, takže bližší určení není možné.

Feller — Podplukovník, kterého ke Guderianově tankové skupině vyslal vrchní velitel náhradního vojska; v červnu 1941 u Słonimi, jako „válce nezvyklý“, nestihl si lehnout a byl ruskou tankovou palbou nepříjemně raněn. Jiná zmínka v knize není, bližší totožnost nedohledána.

Feßmann — Ernst Feßmann (1881–1962), generál tankových vojsk, 1935–37 velitel 3. tankové divize, 1939–41 267. pěší divize; od 5. 6. do 30. 9. 1945 v sovětském zajetí.

Fiebig — Předloha uvádí jméno dvakrát různě — „Viebig“ na s. 131, „Fiebig“ na s. 145 —, a pod prvním tvarem ho vede i její vlastní rejstřík; edice sjednocuje na správný tvar. Jde o touž funkci v témže tažení (*Gruppe Nahkampfflieger*), tedy o jednoho muže: generála letectva Martina Fiebiga (7. 5. 1891 Rösnitz – 23. 10. 1947 Bělehrad, popraven po odsouzení za válečné zločiny), v pramenech vedeného jako *Nakfü*, Führer der Nahkampfverbände, tedy velitele jednotek blízké letecké podpory. Generál letectva jménem Viebig doložen není (Hans Viebig byl plukovník pěchoty, Wilhelm Viebig dělostřelec). Fiebigovo přesné zařazení k 22. 6. 1941 se potvrdit nepodařilo.

Fischer — Wolfgang Fischer (1888–1943), od 27. 10. 1939 do srpna 1941 velitel 10. střelecké brigády, poté 10. tankové divize, s níž odešel do Tuniska;

v kap. V „statečný velitel brigády“ u Herbeumontu, Rytířský kříž 3. 6. 1940. Padl 1. 2. 1943 v Tunisku, když jeho vůz najel na minu na špatně označeném italském minovém poli; posmrtně generál tankových vojsk; okolnosti jeho smrti se opírají o slabší pramen.

Ford, Henry — Henry Ford (1863–1947), americký průmyslník, zakladatel Ford Motor Company (16. 6. 1903), tvůrce modelu T (1908) a průkopník pásové výroby (1913). U Guderiana jen jako „země Henryho Forda“, kam byl generál von Schell vyslán studovat otázky motorizace. Zemřel 7. 4. 1947 na usedlosti Fair Lane v Dearbornu v Michiganu.

Forster — Albert Forster (1902–1952), od 15. 10. 1930 gauleiter Danzigu, od 26. 10. 1939 gauleiter a říšský místodržící Říšské župy Gdaňsk-Západní Prusko až do roku 1945 — u Guderiana jako „gauleiter ze Západního Pruska“, který se k Hitlerovi nedostal přes Bormanna. Nese odpovědnost za vyhlazovací politiku ve své župě: masové vraždy v Piaśnici a jinde (Centrála v Ludwigsburgu odhaduje 52 794 až 60 750 mrtvých), vyhánění a deportace do koncentračního táboru Stutthof; proti Himmlerovým směrnicím chtěl „germanizovat“ asi 700 000 osob polského původu. Vydán Polsku, Nejvyšší národní tribunál ho 29. 4. 1948 v Gdaňsku odsoudil k smrti a 28. 2. 1952 byl oběšen ve vězení na Mokotowě ve Varšavě. Nejde o generály Otta nebo Helmutha Förstera.

Franco, Francisco — Francisco Franco Bahamonde (1892–1975), španělský generál, od 1. 10. 1936 generalísimo a hlava španělského státu (caudillo), do roku 1973 též předseda vlády; vládl až do své smrti v Madridu. Španělsko za války udrželo neutralitu, resp. status nebojující strany nakloněné Ose. U Guderiana jako autor nóty britskému velvyslanci siru Samuelu Hoareovi z 21. 2. 1943, varující před sovětským vpádem do Evropy. Příčina smrti se v použitých zdrojích neuvádí.

Frank — Velitel předsunutého oddílu 3. tankové divize, který 14. září 1941 u Lochvice uzavíral kyjevské obklíčení; blíže neurčen. Není totožný s generálním guvernérem Hansem Frankem (s. 322).

Frank, Hans, dr. — Hans Frank (1900–1946), právník, Hitlerův osobní advokát a vedoucí právník NSDAP, od října 1939 do ledna 1945 generální guvernér okupovaného Polska se sídlem v Krakově; Guderian jej uvádí jen jako „generálního guvernéra dr. Franka“ a nic z jeho odpovědnosti za teror, nucené práce a vyvražďování polských Židů a civilistů nezmiňuje. Odsouzen Mezinárodním vojenským tribunálem k smrti a 16. 10. 1946 oběšen.

Franz — Gerhard Franz (1902–1975), Ia 29. (mot.) pěší divize od 1. 7. 1939 do 23. 12. 1941 a Rytířský kříž 24. 7. 1941, později náčelník štábu Afrikakorpsu a generálmajor; v textu na s. 158 jako „zdatný major Franz", rejstřík jej vede k s. 159. Po aféře Reichel roku 1942 odsouzen ke dvěma letům pevnosti, ale za několik týdnů propuštěn; americké zajetí do 12. 5. 1948.

Freyer — Joachim Freyer (18. 4. 1908 Bolecławiec/Bunzlau – 26. 5. 1998 St. Wendel). Do reichswehru 1928, válečná akademie 1938–39. Od června 1942 první důstojník generálního štábu 23. tankové divize; velel bojové skupině Freyer o asi 800 mužích. Major od 1942, později plukovník generálního štábu. Ve štábu generálního inspektora tankových vojsk vedl oddělení až do konce války. Guderian jej uvádí jako „válkou poškozeného" — odznak za zranění v černém má datován k 11. 1. 1943, což to potvrzuje. Po válce v Bundeswehru, 1965 generálmajor. V knize na s. 265. Guderian jej nazývá podplukovníkem; prameny uvádějí majora od 1942 a plukovníka později, datum podplukovnické hodnosti není známo — rozpor to tedy nemusí být.

Freytag von Loringhoven, Bernd — Bernd Freiherr Freytag von Loringhoven (1914–2007), major, roku 1941 ordonanční důstojník u Guderianovy tankové armády, 1944–45 pobočník náčelníka generálního štábu (Guderiana, pak Krebse); 30. 4. 1945 opustil Vůdcův bunkr. Guderian mu děkuje v předmluvě.

Freytag von Loringhoven, Wessel — Wessel Freiherr Freytag von Loringhoven (1899–1944), plukovník, účastník spiknutí 20. července 1944; 26. 7. 1944 spáchal sebevraždu. Není totožný s majorem Berndem Freytagem von Loringhoven, který je v knize o tři strany dřív.

Frère — Aubert-Achille-Jules Frère (1881–1944) — * 21. 8. 1881; † v koncentračním táboře Natzweiler-Struthof, podle jedné databáze 14. 6. 1944, podle jiné 13. 6. 1944. Generál (13. 7. 1941). Od 17. května do 1. července 1940 velel francouzské 7. armádě — to je ten protivník, o jehož pravděpodobné opatrnosti Guderian 19. května 1940 na Sommě usuzuje. Roku 1940 předsedal tribunálu, který v nepřítomnosti odsoudil de Gaulla k smrti; později zakladatel Organisation de résistance de l'armée (ORA), 13. 6. 1943 zatčen Němci a deportován.

Frick — Wilhelm Frick (1877–1946), právník, říšský ministr vnitra od 30. 1. 1933 do 20. 8. 1943 (vystřídal ho Himmler), pak od 24. 8. 1943 do 8. 5. 1945 říšský protektor v Čechách a na Moravě. U Guderiana uveden jako jeden ze dvou členů NSDAP v prvním Hitlerově kabinetu (vedle Göringa).

V Norimberku odsouzen 1. 10. 1946 za přípravu a vedení útočných válek, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti k smrti; oběšen 16. 10. 1946 v norimberské vazební věznici jako jeden z deseti popravených té noci.

Fridrich Veliký — Fridrich II. Veliký (1712–1786), pruský král od 31. 5. 1740, vítěz slezských válek a sedmileté války, zemřel 17. 8. 1786 v Sanssouci. U Guderiana trvalý Hitlerův vzor a argument (Hitlerovo „granátníci Fridricha Velikého umírali rádi?"), zároveň měřítko, jímž Guderian Hitlera odsuzuje jako diktátora bez moudrosti svých vzorů.

Fridrich Vilém I. — Fridrich Vilém I. (1688–1740), pruský král, panoval 1713–1740; „vojenský král", zakladatel pruské stálé armády a hospodářské správy. Guderian jej na s. 369 jmenuje spolu s Fridrichem Velikým. Rejstřík předlohy měl navíc samostatné heslo „Wilhelm I." — to je zdvojení, spojení se v knize samostatně nevyskytuje.

Frießner — Johannes Frießner (1892–1971), generálplukovník, velitel XXIII. armádního sboru, armádního oddílu „Narva" a krátce skupiny armád „Sever", od konce července 1944 skupiny armád „Jižní Ukrajina" (později „Jih"), v prosinci 1944 odvolán a vystřídán Wöhlerem; Guderian jej zmiňuje jako Wöhlerova předchůdce a jako toho, kdo navrhl Hitlerovi stažení fronty na linii Galați—Focșani—karpatský hřeben. Po válce krátce předsedal Verband deutscher Soldaten a rezignoval po kontroverzních výrocích; zemřel 26. 6. 1971 na nemoc.

Fritsch, Frhr. von — Werner Freiherr von Fritsch (1880–1939), vrchní velitel pozemního vojska, roku 1938 odstraněn na základě vykonstruovaného obvinění z homosexuality podle § 175 trestního zákoníku a po osvobození 18. 3. 1938 funkci zpět nedostal; Guderianova chyba — klade jeho nástup „na podzim 1933", nastoupil 1. 1., podle jiného pramene 1. 2. 1934. Padl 22. 9. 1939 v Praze u Varšavy: střela mu přerušila tepnu, ošetření odmítl a do minuty zemřel.

Fromm — Friedrich (Fritz) Fromm (1888–1945), generálplukovník; od 20. února 1934 náčelník Všeobecného úřadu pozemního vojska, od 31. srpna 1939 náčelník zbrojní služby a vrchní velitel náhradního vojska. Nejznámější je svou rolí při pokusu o převrat 20. července 1944: o spiknutí ve svém okolí věděl a mlčky je trpěl, odmítl spiklence podpořit a po svém osvobození téhož večera nařídil stanný soud, který dal kolem půlnoci na dvoře Bendlerblocku zastřelit Stauffenberga, Olbrichta, Mertze von Quirnheim a von Haeftena, a Becka dal dostřelit. Hitler jej 14. září 1944 zbavil služby, Lidový soudní

dvůr jej odsoudil k smrti pro „zbabělost před nepřítelem“, protože účast na spiknutí prokázat nelze, a 12. března 1945 byl zastřelen na střelnici trestnice Brandenburg-Görden. V kap. VII je prostředníkem mezi Guderianem a Hitlerovým okolím; Guderian o něm píše, že „hrál neprůhlednou roli“.

Fuller — John Frederick Charles Fuller (1878–1966), generálmajor a autor „Plánu 1919“; Guderian dal jeho příručku přeložit na vlastní náklady. Roku 1934 vstoupil do British Union of Fascists Oswalda Mosleyho a 20. dubna 1939 byl — proti vůli britských úřadů — čestným hostem na přehlídce k Hitlerovým padesátým narozeninám; Hitler se ho tam zeptal, zda je potěšen „svými dětmi“, a Fuller odpověděl, že „vyrostly tak rychle, že je už nepoznává“. O tom Guderian mlčí. Zemřel ve Falmouthu v Cornwallu.

Funk, Hans svob. pán von — Hans Freiherr von Funck (1891–1979), pobočník Hammersteina a Fritsche, později velitel 7. tankové divize a XXXVII. tankového sboru; sovětské zajetí od 8. 5. 1945 do 9. 10. 1955. Ztotožnění s Guderianovým „plukovníkem svobodným pánem von Funk“ se nepotvrdilo — v září 1939 byl atašé ve Španělsku a Portugalsku a žádný pramen neuvádí, že by mu tehdy padl syn; v tisku stojí „Funk“, správný rodinný tvar je Funck.

Funk, Walther — Walther Funk (1890–1960), novinář a hospodářský politik, od 5. 2. 1938 do 5. 5. 1945 říšský ministr hospodářství (nastoupil po Hjalmaru Schachtovi), od 19. 1. 1939 i prezident Říšské banky. U Guderiana v přehledu kabinetu jen jako Schachtův nástupce. V Norimberku odsouzen podle bodů 2, 3 a 4 obžaloby, včetně zločinů proti lidskosti, na doživotí; 16. 5. 1957 předčasně propuštěn ze zdravotních důvodů, zemřel 31. 5. 1960 v Düsseldorfu.

Gall — Franz Gall (1884–1944), generálporučík, od 1934 vedl výcvik v Giżycku (Lötzen) a 18. 9. 1939 se stal velitelem pěšího pluku 161; padl 27. 12. 1944 v Mestre. Ztotožnění s „plukovníkem Gallem“ ze s. 68 je pravděpodobné, ne jisté: Franz Gall byl roku 1939 jen podplukovník a podle jiného pramene byl velitelem brigády Lötzen generálmajor Otto Ottenbacher.

Galland — Adolf Galland (1912–1996), generálporučík letectva (1944), od listopadu 1941 generál stíhacího letectva jako nástupce Wernera Möldersa. V lednu 1945 byl pro neustálou kritiku vedení Luftwaffe funkce zbaven a po tzv. vzpouře stíhacích pilotů proti Göringovi dán do domácího vězení; v březnu 1945 dostal povolení vytvořit proudový svazek JV 44. To je ten „Gallandův postup“, k němuž se podle Guderiana Göring v posledních

měsících demonstrativně připojil. Po válce poradce argentinského letectva, pak podnikatel; zemřel v Oberwinteru u Remagen.

Gamelin — Maurice Gamelin (1872–1958), od 1931 náčelník generálního štábu, od září 1939 vrchní velitel spojeneckých sil ve Francii, 19. 5. 1940 odvolán a nahrazen Weygandem; v kap. V mu Guderian — „nemýlím-li se" — připisuje ukořistěný rozkaz přečtený 16. 5. 1940 u Bouvellemontu, rozkaz však padl Němcům do rukou 15. 5. a Gamelinův známý rozkaz se datuje až 17. 5. Souzen Vichy, vydán Němcům a 5. 5. 1945 osvobozen na zámku Itter.

Gebhardt — Karl Franz Gebhardt (1897–1948), SS-Gruppenführer, Himmlerův přítel z mládí a od roku 1938 jeho osobní lékař; od 1. listopadu 1933 vedl sanatorium Hohenlychen. Guderian jej uvádí jen jako „Himmlerova osobního lékaře, profesora Gebhardta". Od 20. července 1942 prováděl tam a v Ravensbrücku na vězeňkyních smrtící pokusy: lámal jim nohy a infikoval rány, aby prokázal neúčinnost sulfonamidů, a pokoušel se přenášet údy zabitých vězňů na raněné vojáky. V norimberském procesu s lékaři byl 20. srpna 1947 odsouzen k smrti a 2. června 1948 v Landsbergu oběšen. Po válce tvrdil, že se 23. dubna 1945 stal prezidentem Německého Červeného kříže; německá literatura to má za účelové tvrzení.

Gehlen — Reinhard Gehlen (1902–1979), od jara 1942 šéf oddělení Fremde Heere Ost, po kapitulaci ukryl jeho archivy a nabídl je Američanům, pod jejichž záštitou vedl organizaci Gehlen, a v letech 1956–68 byl prvním prezidentem BND; organizace Gehlen vedla Guderiana jako „Sonderverbindung ehrenhalber". Zemřel 8. 6. 1979; místo úmrtí se v pramenech rozchází (Berg am Starnberger See, nebo Mnichov).

Gercke — Rudolf Ernst Otto Gercke (1884–1947) — * 17. 8. 1884 Nikolaiken ve Východním Prusku (dnes Mikołajki), † 17. 2. 1947. Generál pěchoty (19. 4. 1942), od 26. 8. 1939 do května 1945 náčelník dopravnictví branné moci a pozemního vojska — jediný z vedoucích mužů starého OKH, který po 20. červenci 1944 zůstal ve svém úřadě, jak Guderian zdůrazňuje. Prameny se rozcházejí o okolnostech jeho smrti: jedna databáze ji klade do amerického zajetí, jiná do nemocnice v Marburgu; rozchází se i přesný název funkce (Chef des Transportwesens / Chef des Feldtransportwesens).

Gerlach, von — Karl von Gerlach (1894–1941), posmrtně generálmajor; zahynul 24. června 1941, třetího dne útoku, u Pružany ve Fieseler Storch, v němž letěl jako cestující. O příčině se prameny rozcházejí: podle jedné verze šlo o havárii, podle studie S. A. Žukova stroj téhož dne sestřelilo protile-

tadlové dělostřelectvo — tomu odpovídá i Guderianovo „sestřelen“ na straně 131.

Geyer — Hermann Geyer (1882–1946), velitel IX. armádního sboru od 25. 10. 1939 do 31. 12. 1941; v letech 1928–1931 vedl oddělení T 1 Truppenamtu a byl tedy Guderianovým nadřízeným — „einen schweren Stand gegen meinen alten Chef“ (s. 167). Po válce starosta v Höfen an der Enz; 10. 4. 1946 odmítl provést rozkaz generála Kœniga o odsunu vyhnanců a spáchal sebevraždu. Nezaměňovat s Geyrem von Schweppenburgem na s. 303.

Geyr von Schweppenburg, Frhr. — Leo Freiherr Geyr von Schweppenburg (1886–1974), vojenský atašé v Londýně 1933–37, v kap. VI velitel XXIV. tankového sboru po celé tažení 1941, v letech 1943–44 velitel Panzergruppe West, odvolán po sporu s Rommelem; Guderianova chyba na s. 303 — píše, že byl odvolán spolu s Rundstedtem a Sperrlem, stalo se to až v srpnu 1944. Po válce psal studie pro Historical Division US Army a radil při budování Bundeswehru.

Geßler — Otto Geßler (1875–1955), doktor práv (Erlangen 1898), od března 1920 do ledna 1928 říšský ministr branné moci — nejdéle sloužící ministr výmarské republiky; odstoupil pro aféru Phoebus. U Guderiana v ediční kapitole jako „dlouholetý zasloužilý ministr reichswehru dr. Gessler“, který se marně snažil vnitřně spojit nový stát s důstojnickým sborem. Po 20. 7. 1944 zatčen a sedm měsíců držen a týrán v koncentračním táboře Ravensbrück; zemřel 24. 3. 1955 v Lindenbergu v Allgäu. Správná podoba jména je Geßler.

Gille — Herbert Otto Gille (1897–1966), SS-Obergruppenführer a generál zbraní SS, velitel SS-divize „Wiking“ a poté IV. SS-tankového sboru, s nímž na přelomu 1944/45 vedl neúspěšné pokusy o průlom k Budapešti (operace Konrad) a balatonskou ofenzivu; jde o týž sbor, jehož odsun od Varšavy k Budapešti nařídil Hitler 25. 12. 1944 za Guderianovými zády. Po válce činný v HIAG.

Glaise-Horstenau, von — Edmund von Glaise-Horstenau (1882–1946), roku 1938 vicekancléř, v letech 1941–44 německý zplnomocněný generál v Chorvatsku, kde kritizoval ustašovský teror. Sebevražda 20. 7. 1946 v americké internaci, patrně ze strachu před vydáním do Jugoslávie.

Gneisenau, Graf von — August Neidhardt von Gneisenau (1760–1831), generál polní maršál (18. 6. 1825), roku 1806 obránce Kolobřehu, Blücherův

náčelník štábu; po porážce u Ligny 16. 6. 1815 prosadil pochod k Wellingtonovi a rozhodl tím bitvu u Waterloo. U Guderiana spolu se Scharnhorstem tvůrce pruského generálního štábu a jeden z jeho duchovních otců. Zemřel v Poznani 23. srpna 1831, podle jiného pramene o den později.

Goebbels — Joseph Goebbels (1897–1945), gauleiter Berlína a ministr propagandy, roku 1943 vyhlásil totální válku; v kap. V jeden z řečníků listopadového cyklu přednášek pro generály. 1. 5. 1945 sebevražda ve Vůdcově bunkru, předtím s manželkou Magdou otrávili svých šest dětí. V tisku stojí „Göbbels“, správně Goebbels.

Goerdeler, dr. — Carl Friedrich Goerdeler (1884–1945), od 22. května 1930 do 31. března 1937 primátor Lipska (odstoupil po zbourání Mendelssohnova pomníku), 1931–32 a od listopadu 1934 do roku 1935 říšský komisař pro kontrolu cen; vedoucí civilní osobnost odboje a zamýšlený říšský kancléř po převratu 20. 7. 1944. U Guderiana ho na jaře 1943 přivedl generál von Rabenau; Guderian jeho program i politické vyhlídky odmítl a slib mlčení držel až do roku 1947. V srpnu 1944 byl udán a zatčen, lidovým soudem odsouzen k smrti a 2. 2. 1945 oběšen v Berlíně-Plötzensee.

Gollnik — Hans Gollnick (1892–1970), plukovník (od 1. 10. 1938), od 1. 5. 1939 do 1. 6. 1941 velitel pěšího pluku 76; s ním 17. 9. 1939 dobyl citadelu v Brestu Litevském. Později generál pěchoty (1. 10. 1943), velitel 36. (mot.) pěší divize, XXXXI. tankového, XXVIII. a XXVII. armádního sboru; 15. 5. 1945 britské zajetí, propuštěn 5. 2. 1946. V rejstříku je příjmení psáno „Gollnik“, správný tvar je Gollnick.

Göring — Hermann Göring (1893–1946), velitel Luftwaffe, od 1940 říšský maršál, roku 1941 pověřil Heydricha přípravou „konečného řešení“; v kap. III předsedal soudu ve Fritschově procesu a v kap. V podle Guderiana především on považoval leteckou převahu za dostatečnou k zabránění odvozu Britů z Dunkerque. Odsouzen k smrti, noc před popravou se 15. 10. 1946 otrávil kyanidem.

Graziani — Rodolfo Graziani (1882–1955) — * 11. 8. 1882 Filettino, † 11. 1. 1955 Řím. Maršál Itálie (1936). Po Balbově smrti v červnu 1940 vrchní velitel v italské severní Africe a guvernér Libye; 9. 9. 1940 na Mussoliniho rozkaz vedl vpád do Egypta, po britské operaci Compass (Sidi Barrani, Bardia, Derna, Tobruk, Beda Fomm) ztratil asi 130 000 zajatců a byl v únoru 1941 odvolán. Dříve „řezník Etiopie“: v Kyrenaice internoval obyvatelstvo v táborech, kde desetitisíce zemřely hladem a nemocemi, v Etiopii si roku 1935

vyžádal a dostal povolení k použití bojových plynů a po atentátu v únoru 1937 nařídil masakr v Addis Abebě (odhady až 30 000 mrtvých). Od 23. 9. 1943 ministr obrany Italské sociální republiky. Italský vojenský tribunál ho odsoudil k 19 letům za kolaboraci, po několika měsících byl propuštěn; za válečné zločiny v Africe stíhán nikdy nebyl, ačkoli komise OSN shledala prima facie případ.

Gräser — Fritz-Hubert Gräser (1888–1960), generál tankových vojsk, dříve velitel 3. tankové granátnické divize a XXXXVIII. tankového sboru, od 21. 9. 1944 do konce války nástupce Hermanna Balcka ve velení 4. tankové armády; Guderian jej uvádí jen jako „generála Gräsera“ na Visle, bez jediného slova hodnocení. Roku 1941 těžce raněn — amputace nohy —, přesto se vrátil k velení.

Greiser — Arthur Greiser (1897–1946), SS-Obergruppenführer; 1933–39 senátor a od konce listopadu 1934 prezident senátu Svobodného města Gdaňska, od října (gauleiter) a 2. 11. 1939 (říšský místodržící) v čele Reichsgau Posen, od 1940 Wartheland, a říšský komisař obrany pro XXI. vojenský okruh. U Guderiana jeden z gauleiterů, kteří k němu, vojákovi, chodili prosit o pomoc k přednesu u Hitlera, protože je Bormann předepsanou stranickou cestou nepouštěl. Soudně zjištěno: polský Nejvyšší národní tribunál ho 21. 6. 1946 odsoudil za genocidu, vraždy civilistů a zajatců, mučení, vyhánění Poláků, rabování a odvlékání polských dětí. Vyžádal si u Himmlera povolení zahubit 100 000 Židů; v Chełmnu pod jeho pravomocí povraždily plynové vozy od konce roku 1941 do dubna 1942 asi 150 000 Židů. Veřejně oběšen 21. 7. 1946 před poznaňskou citadelou, žádost o milost u Pia XII. polská vláda zamítla.

Grote — Eduard Grote (1884–1975), plným jménem Karl Friedrich Edward Grote, německý konstruktér tanků. V letech 1930–1933 vedl v Leningradě vývoj experimentálního tanku TG (Tank Grote) a v březnu 1933 předložil maršálu Tuchačevskému návrh tisícitunového „pevnostního“ tanku; po návratu do Německa pracoval pro ministerstvo zbrojení a 23. června 1942 předložil tentýž nápad Hitlerovi jako projekt tisícitunového „Landkreuzeru“ (později P-1000 „Ratte“) — Hitler jej schválil, Speer koncem roku 1942 zastavil a zůstalo u výkresů a modelů. Týž konstruktér tedy nabídl týž nápad obou diktaturám s odstupem devíti let. U Guderiana na s. 253 spolu s Hackerem jako příjemce zakázky na obří tank. Po válce emigroval do Jihoafrické republiky, zemřel v Johannesburgu.

Gürtner — Franz Gürtner (1881–1941), od roku 1922 bavorský ministr spravedlnosti a od června 1932 až do své smrti říšský ministr spravedlnosti (v kabinetech Papena, Schleichera a Hitlera), 1934–1935 též pruský ministr spravedlnosti. Dodával režimu právní krytí: spolupracoval na zákoně, který dodatečně legalizoval vraždy při tzv. Röhmově puči 1934, podepsal nařízení po požáru Reichstagu i zákon o ochraně německé krve a odvolal soudce Kreyssiga, který označil „euthanasii" za nezákonnou. Zemřel v Berlíně.

Haase, Curt — Curt Haase (1881–1943), původně württemberský dělostřelec; v letech 1936–37 velel 17. pěší divizi, od 16. listopadu 1938 III. armádnímu sboru, Rytířský kříž 8. června 1940, generálplukovníkem od 19. července 1940, v letech 1941–42 velitel 15. armády ve Francii. V kap. V se u něj Guderian 9. června 1940 cestou do Château-Porcien krátce zorientoval. Guderian zjednodušuje hodnost: v červnu 1940 byl Haase generálem dělostřelectva. Pohřben na Invalidenfriedhofu, hrob se nedochoval.

Hacker — Dr. Oskar Hacker († 1961), hlavní konstruktér Raupenschleppera Ost (RSO), pásového tažného vozidla vyvinutého pro ruský sníh a bahno. V letech 1931/32 hlavní konstruktér Austro-Daimler, po fúzi se Steyr-Werke roku 1934 u Steyr-Daimler-Puch, od 1937 zástupce ředitele a později člen představenstva a vedení Nibelungenwerku v St. Valentinu. U Guderiana na s. 253 spolu s Grotem jako příjemce zakázky na konstrukci obřího tanku o hmotnosti 1 000 tun. Zemřel náhle při odhazování sněhu před svou vilou; datum a místo narození ani přesné datum úmrtí se zjistit nepodařilo.

Haeften, von — Werner von Haeften (1908–1944), nadporučík a Stauffenbergův pobočník, doprovázel ho do Wolfsschanze a pomáhal s náložemi. V noci z 20. na 21. 7. 1944 popraven zastřelením Frommovým stanným soudem ve dvoře Bendlerblocku; při popravě se postavil před Stauffenberga a přijal kulky určené jemu.

Halder — Franz Halder (1884–1972), generálplukovník, náčelník generálního štábu pozemního vojska od 1. 9. 1938 do září 1942; v kap. VI od něj pochází odhad, že Rusko bude sraženo za 8 až 10 týdnů — doklad pro to chybí —, a návštěva štábu tankové skupiny 2 dne 6. 6. 1941 je nejistá. Guderian jeho odvolání klade na 25. září, Zeitzler je však ve funkci od 24. 9. 1942. Po 20. 7. 1944 zatčen a vězněn ve Flossenbürgu a Dachau, v květnu 1945 osvobozen Američany; stíhán nebyl, v letech 1946–61 vedl německé oddělení Historical Division US Army.

Halm — Hans Karl Alexander Halm (24. 2. 1879 – 9. 10. 1957), plukovník, později generál pěchoty. Vedoucí dopravního oddělení pozemního vojska (T 7) v Truppenamtu říšského ministerstva obrany; Guderianův nadřízený v dopravním oddělení přibližně 1923–1927.

Hanbauer — Heinrich („Heinz“) Hanbauer (1917–1941), nadporučík, velitel 2. roty I. batalionu střeleckého pluku 86 v 10. tankové divizi, tedy v Guderianově XIX. armádním sboru. U Guderiana „poručík Hanbauer od střeleckého pluku 86“ v seznamu vyznamenaných po tažení ve Francii, podle Guderiana s Rytířským křížem 3. 6. 1940. Pramen však datuje jeho Rytířský kříž až 7. 3. 1941 a uvádí ho tehdy jako nadporučíka; rozpor zůstává otevřený a do textu se nemá přenášet Guderianovo datum jako jisté. Padl, resp. zemřel 3. 7. 1941 u Berezina v Bělorusku, pohřben na německém vojenském hřbitově Šatkovo.

Hansen — Erik Hansen (1889–1967), generál jezdectva, šéf německé vojenské misie v Rumunsku 1940–1941 a 1943–1944; 5. 8. 1944 spolu s Killingerem Guderianovi vysvětloval, že se Německo má opřít o mladého krále, ne o Antonesca — Guderian to sám hodnotí jako „omyl s těžkými následky“. Po převratu v srpnu 1944 zajat Sověty a propuštěn až roku 1955.

Harpe — Josef Harpe (1887–1968), generálplukovník, velitel 4. tankové armády, skupiny armád „Severní Ukrajina“ / „A“ a 5. tankové armády, v lednu 1945 odvolán; Guderian jej na s. 350 uvádí spolu s Reinhardtem jako velitele, jejichž odvolání se dalo čekat.

Hauenschild, Ritter von — Bruno Ritter von Hauenschild (1896–1953), generálporučík (od 1. 1. 1944). Velel 24. tankové divizi a 8. 9. 1942 byl u Stalingradu těžce zraněn — to je ono Guderianovo „dlouhou dobu těžce raněný“. Poté velitel škol tankových vojsk, od 26. 1. 1945 velící generál ve Wehrkreisu III a začátkem března 1945 krátce bojový velitel Velkého Berlína. Zemřel v Mnichově.

Hausser — Paul Hausser (1880–1972), od 1. 8. 1944 generálplukovník Waffen-SS; v kap. VI velitel divize SS (mot.) „Das Reich“, od 29. 6. 1944 velitel 7. armády po Dollmannovi a první příslušník Waffen-SS, který trvale velel armádě. Guderian jej nazývá „mein alter Chef aus Stettin“, na s. 302 jej však anachronicky tituluje generálplukovníkem — tu hodnost měl až od 1. 8. 1944. Jeho sbor nese odpovědnost za masakr v Boves (19. 9. 1943); internován do roku 1949, obžalován nikdy nebyl. Kniha uvádí jeho jméno jako „Haußer“.

Heckel — Starší podplukovník v záloze, roku 1941 velitel zásobování Guderianovy tankové skupiny v Rusku, původem z okolí Lince; po udání doma skončil u minometného praporu jako prostý voják nosič granátů. Guderian se jeho rehabilitace marně domáhal a svůj přednes k tomu našel v norimberských stenografických zápisech. Bližší totožnost nedohledána.

Heigl, Fritz — Fritz Eugen Heigl (1895–1930), autor Taschenbuch der Tanks (1926); těžce raněn na Soči, v letech 1919–20 propuštěn jako invalida. Zemřel 11. 12. 1930 ve Vídni ve 35 letech na onemocnění jater.

Heinemann — Erich Heinemann (1881–1956), velel dělostřelectvu (HArko 302), později LXV. sboru pro zbraně V. Od roku 1945 v sovětských táborech, propuštěn 1949, zemřel v Berlíně.

Heinrici — Gotthard Heinrici (1886–1971), generálplukovník, velitel 4. armády, 1. tankové armády a od března 1945 skupiny armád „Visla“, kterou převzal po Himmlerovi — Guderian na s. 366–367 líčí, jak ji Himmler dostal, Heinriciho nástup už nezmiňuje, protože je 28. 3. 1945 sám odvolán. Platil za odborníka na obranné operace.

Heitz — Walter Heitz (1878–1944), v kap. III předseda Říšského válečného soudu — rozsudek ve Fritschově procesu však jen přečetl, soudu předsedal Göring. Ve Stalingradu vydal 29. 1. 1943 rozkaz „Kdo kapituluje, bude zastřelen!“, 30. 1. byl povýšen na generálplukovníka a sám přesto padl do zajetí; zemřel 9. 2. 1944 v Moskvě v sovětském zajetí.

Henderson — Sir Nevile Henderson (1882–1942), velvyslanec v Berlíně 1937–39 a zastánce appeasementu; zemřel 30. 12. 1942 v Londýně.

Hentsch — Richard Hentsch (1869–1918), podplukovník od 20. 4. 1914, od 17. 1. 1916 plukovník; v září 1914 náčelník zpravodajského oddělení u náčelníka generálního štábu polní armády a jeden z Moltkeho nejbližších poradců. „Hentschova misse“: 8. 9. 1914 ho Moltke vyslal k 3., 2. a 1. armádě; 9. 9. se s Bülowem dohodl na ústupu za Marnu a u 1. armády přehlasoval náčelníka štábu Kuhla a nařídil ústup i jí, čímž vyvolal všeobecný ústup od Marny. Písemný rozkaz se nedochoval a spor o jeho oprávnění nebyl nikdy rozhodnut; vyšetřování v únoru 1917 ho osobní viny zprostilo, přesto zůstal obětním beránkem. U Guderiana se na „misi Hentschovu“ odvolává 15. 5. 1940 proti von Kleistovi, aby ho odvrátil od rozkazu k zastavení. Od 1. 3. 1917 náčelník štábu vojenské správy v Rumunsku, 1917 Pour le Mérite; zemřel 13. 2. 1918 v Bukurešti na komplikace po operaci žlučníku.

Hesse, Dr. — Dr. Fritz Hesse (životní data nedohledána), před válkou tiskový rada německého velvyslanectví v Londýně a Ribbentropův poradce pro Anglii. Z Ribbentropova pokynu přednesl v březnu 1945 ve Stockholmu nabídku míru — hranice z roku 1939 a společný britsko-americko-německý postup proti Rusku —, kterou švédský prostředník Gunnar Carlsson odmítl předat jako absurdní; o své misi sám napsal v knize Das Spiel um Deutschland. Nejde o Rudolfa Heße, ani o berlínského Fritze Hesseho z okruhu Bauhausu.

Heusinger — Adolf Heusinger (1897–1982), vedl operační oddělení OKH od 15. 10. 1940 a od začátku července 1944 byl zastupujícím náčelníkem generálního štábu až do zranění 20. 7. 1944, kdy úřad převzal Guderian; v knize plukovník na poradě s Hitlerem 4. 8. 1941 v Novém Borisově. O spiknutí věděl, nepodílel se, 23. 7. 1944 zatčen gestapem a v říjnu propuštěn; roku 1956 popřel, že by Volkssturm byl jeho nápad (s. 328). Po válce organizace Gehlen, roku 1957 první generální inspektor Bundeswehru.

Heß, Rudolf — Rudolf Heß (1894–1987), od 21. 4. 1933 zástupce vůdce v NSDAP a říšský ministr bez portfeje. U Guderiana postava, jejímž odletem do Británie 10. 5. 1941 se uvolnilo místo pro Bormanna a stranickou kancelář. V Norimberku 1. 10. 1946 odsouzen na doživotí, od července 1947 ve Spandau, kde 17. 8. 1987 jako poslední vězeň spáchal sebevraždu.

Hierl — Konstantin Hierl (1875–1955), v první světové válce podplukovník, roku 1936 jmenován čestným generálmajorem; od 26. 6. 1935 říšský pracovní vůdce (Reichsarbeitsführer) v čele říšské pracovní služby. U Guderiana „výtečný starý důstojník“, jemuž Hitler k sedmdesátinám 24. 2. 1945 propůjčil Německý řád a který týž večer slavil u Goebbelse, kam byl Guderian přizván. V denacifikaci roku 1948 zařazen jako hlavní vinník; délka trestu se v pramenech rozchází mezi třemi a pěti lety pracovního tábora.

Himmler, Heinrich — Heinrich Himmler (1900–1945), Reichsführer SS a šéf německé policie, hlavní organizátor holokaustu. Pro tuto knihu je podstatné, že od 20. července 1944 velel také vojskům: téhož dne jej Hitler jmenoval šéfem výzbroje pozemního vojska a vrchním velitelem náhradního vojska, 2. prosince 1944 mu dal velení skupiny armád „Horní Rýn“ a 24. ledna 1945 skupiny armád „Visla“ na východní frontě. V té funkci je Guderianovým protivníkem v kapitolách XI a XII; vlastní štábní práci přenechal Hansi Jüttnerovi. Dne 23. května 1945 se v britském internačním táboře v Lüneburgu otrávil kyanidem.

Hindenburg, von — Paul von Hindenburg (1847–1934), generál polní maršál, od 29. 8. 1916 náčelník generálního štábu polní armády, 1925–1934 říšský prezident. U Guderiana „sešlý polní maršál" posledních manévrů roku 1932 a prezident, jehož smrtí 2. 8. 1934 Hitler spojil úřad kancléře a hlavy státu; podle jednoho z pramenů 27. 11. 1914, podle jiného 1. 11. 1914.

Hippel, von — Walter von Hippel (1897–1972); roku 1940 byl podplukovník, ne plukovník, Rytířský kříž obdržel 29. 7. 1940. Britské zajetí do roku 1948, zemřel v Buchholzi.

Hirschberg, von — Anton Freiherr von Hirschberg (1878–1960), inspektor jezdectva 1931–33; dožil v ústraní, zemřel 1. 12. 1960 v Murnau.

Hlond, Kardinal — August Hlond (1881–1948), kardinál a primas polský; roku 1944 jej zatklo gestapo a internovalo ve Wiedenbrücku, odmítl podepsat propagandistické výzvy k Polákům. Guderianova scéna je u něj chronologicky nemožná: 4. 9. 1939 odjel z Poznaně a 14. 9. přešel do Rumunska, zatímco Němci k Brestu 14. 9. teprve dorazili.

Hoare, Sir Samuel — Samuel John Gurney Hoare, 1. vikomt Templewood (1880–1959) — * 24. 2. 1880 Londýn, † 7. 5. 1959 v Londýně (Chelsea). Britský konzervativní politik: ministr letectva (1922–1929), ministr pro Indii (1931–1935), ministr zahraničí 1935 — z toho úřadu padl po Hoare-Lavalově paktu o Abesinii —, první lord admirality (1936–1937), ministr vnitra (1937–1939), lord privy seal (1939–1940). V letech 1940–1944 britský velvyslanec ve Španělsku; v této roli mu Franco 21. února 1943 zaslal nótu, kterou Guderian cituje.

Hoepner — Erich Hoepner (1886–1944), generálplukovník, velitel tankové skupiny 4 v Barbarosse a v tažení na Moskvu; 5./6. 12. 1941 zastavil útok na Moskvu téže noci jako Guderian a 8. 1. 1942 z vlastní iniciativy nařídil ústup, za což jej Hitler nečestně vyhodil z wehrmachtu — právě z jeho případu vyrůstá Guderianovo nejostřejší protihitlerovské místo v knize. V listopadu 1941 nařídil střílet „podezřelé živly". Zatčen 20. 7. 1944 jako účastník spiknutí, 8. 8. 1944 odsouzen k smrti a téhož dne v Plötzensee oběšen.

Horthy, von — Miklós Horthy (1868–1957), admirál rakousko-uherského námořnictva a jeho poslední vrchní velitel loďstva, v letech 1920–44 regent Maďarska; v říjnu 1944 se pokusil o příměří, Němci jej zatkli a donutili k abdikaci. V Norimberku vypovídal jen jako svědek, souzen nebyl; od 1949 exil v Portugalsku.

Hoth — Hermann Hoth (1885–1971), velitel tankové skupiny 3 a Guderianův severní soused po celé tažení 1941, kterého 5. 10. 1941 vystřídal Georg-Hans Reinhardt, pak velitel 4. tankové armády (Stalingrad, Kursk), 10. 12. 1943 sesazen; 26. 6. 1941 obsadil Minsk od severu — podle s. 136 „bereits am 26.“, podle jiného pramene 28. 6. — a 2. 7. 1941 mu Kluge zároveň s Guderianem hrozil válečným soudem. Jako velitel 17. armády požadoval „Verständnis für die erbarmungslose Ausrottung von Kommunisten und Juden“; v procesu s vrchním velením OKW dostal 15 let, roku 1954 propuštěn.

Hoßbach — Friedrich Hoßbach (1894–1980), generál pěchoty, autor „Hoßbachova memoranda“ z 5. 11. 1937, které se stalo jedním z klíčových důkazů v Norimberku, později velitel LVI. tankového sboru a od července 1944 4. armády; 26. 1. 1945 odvolán spolu s Reinhardtem za to, že 22. 1. na vlastní pěst obrátil 4. armádu čelem vzad, a Hitler jej obvinil ze zrady. V dubnu 1945 se v Göttingenu úspěšně ubránil zatčení gestapem; zemřel tam roku 1980.

Höllriegel — Guderianův motospojka, kterého v červenci 1941 u Smolenska vyhodila ze sedla dělostřelecká palba, aniž ho zranila.

Höring — Major, Guderianův bezprostřední nadřízený v době jeho tříleté učitelské činnosti (přibližně 1924–1927), který dal podnět k tomu, aby se Guderianův sklon k pohyblivému vedení boje zmínil v jeho hodnocení. V knize je uveden jen příjmením a hodností, takže jednoznačné ztotožnění není možné.

Hörnlein — Walter Hörnlein (2. ledna 1893 Blüthen u Karstädtu — 14. září 1961 Kolín nad Rýnem), tehdy plukovník, naposledy generál pěchoty. Od 1. listopadu 1939 velel pěšímu pluku 80 (34. pěší divize) a 30. července 1941 za průlom pohraničních opevnění u Brestu-Litevského a postup k Mogilevu dostal Rytířský kříž; na začátku srpna 1941 převzal pěší pluk „Großdeutschland“ po Hunoldu von Stockhausenovi — to je ono „nové velení“, o němž Guderian 20. září 1941 píše. Pluk vedl do dubna 1942, pak až do konce ledna 1944 divizi „Großdeutschland“, za niž dostal 14. března 1943 dubovou ratolest k Rytířskému kříži. Ze zajetí se vrátil roku 1947.

Hube — Hans-Valentin Hube (1890–1944), generálplukovník (podle jednoho z pramenů od 20. 4., podle tracesofwar od 1. 4. 1944). Od 4. 5. 1940 velitel 16. tankové divize, od 15. 9. 1942 XIV. tankového sboru, od 29. 10. 1943 (vrchní velitel od 15. 2. 1944) 1. tankové armády, kterou na jaře 1944 vyvedl z obklíčení. U Guderiana se cituje jen jeho „dopis o frontových zku-

šenostech“ jako příloha k zásadám výcviku tankových jednotek. Dne 20. 4. 1944 dostal jako jeden z 27 nositelů brilianty k Rytířskému kříži a nazítří, 21. 4. 1944, zahynul při letecké havárii; místo se udává různě.

Hubitzki — Alfred Eduard Franz Ritter von Hubicki (1887–1971 nebo 1972), rakouský generál, od 1. 10. 1942 generál tankových vojsk. Od 3. 1. 1940 do dubna 1942 velitel 9. tankové divize, vytvořené ve Vídni ze 4. lehké divize — v této funkci ho Guderian 27. 9. 1941 navštívil v Krasné u Nedryhajliva. Později velel LXXXIX. armádnímu sboru a v letech 1943–1944 byl šéfem německé vojenské misse na Slovensku; 31. 3. 1945 odešel do výslužby. V rejstříku je příjmení psáno „Hubitzki“, správný tvar je Hubicki. Zemřel 14. července 1971 ve Vídni; část zdrojů uvádí rok 1972.

Hugenberg — Alfred Ernst Christian Alexander Hugenberg (1865–1951) — * 19. 6. 1865 Hannover, † 12. 3. 1951 Kükenbruch. Tiskový a filmový magnát (od roku 1916 nakladatelství Scherl, agentura Telegraphen-Union, od 1927 rozhodující podíl v UFA), od 21. 10. 1928 předseda Německé národní lidové strany (DNVP). Od 30. 1. do 29. 6. 1933 říšský ministr hospodářství a ministr výživy a zemědělství v Hitlerově kabinetu — v této roli ho Guderian uvádí v řadě „dobrých, zčásti vynikajících odborných ministrů“ s nepatrným vlivem. Z vlády vystoupil týž den, kdy se DNVP rozpustila; doufal, že Hitlera zkrotí, a nepodařilo se mu to. Roku 1946 internován Brity, 1951 v denacifikaci zproštěn.

Hühnlein, Adolf — Adolf Hühnlein (1881–1942), účastník Hitlerova puče 1923, od roku 1934 velel NSKK, který se za války podílel i na deportacích. Zemřel 18. 6. 1942 v Mnichově.

Imrédy — Béla Imrédy (1891–1946), maďarský premiér 1938–39, prosadil druhý protižidovský zákon a odstoupil, když vyšel najevo jeho židovský původ; roku 1944 ministr ve Sztójayově vládě. 28. 2. 1946 popraven zastřelením na dvoře věznice v Markó utca.

Jacob, Alfred — Alfred Jacob (1883–1963), generál ženijního vojska; od října 1939 do konce války generál ženijního vojska a opevnění u OKH, předtím inspektor pionýrů a opevnění — Guderian s ním projednává plán výstavby opevnění. Kniha uvádí jeho jméno jako „Jakob“, správně Jacob. Po válce krátce v zajetí, propuštěn 1947.

Jaenecke — Erwin Jaenecke (1890–1960) — * 22. 4. 1890 Freren, † 3. 7. 1960 Kolín nad Rýnem. Generálplukovník. Od 25. 6. 1943 velitel 17. ar-

mády na Kavkaze a na Krymu; 29. 4. 1944 naléhal na Hitlera, aby Sevastopol vyklidil, byl zbaven velení, zatčen v Rumunsku a postaven před válečný soud za ztrátu Krymu. Guderian byl jmenován zvláštním vyšetřovatelem — s pokynem, že za Krym musí padnout oběť — a, jak sám popisuje, vedl vyšetřování zdržovacím způsobem; v červnu 1944 byl Jaenecke bez rozruchu zproštěn, 31. 1. 1945 zbaven služby. 15. 6. 1945 zatčen Sověty, odsouzen k 25 letům nucených prací za válečné zločiny spáchané jeho armádou roku 1942, propuštěn 1955.

Jefremov — Jméno v knize neodpovídá žádnému známému sovětskému veliteli v tomto prostoru. Není to Michail Grigorjevič Jefremov (1897–1942), který teprve od 25. října 1941 velel 33. armádě u Naro-Fominsku a u Kurska v říjnu nebyl. Nejpravděpodobnějším vysvětlením je operační skupina generálmajora A. N. Jermakova, která do 18.–20. října působila západně od Kurska a jejíž velitel byl 13. října jmenován velitelem 50. armády, proti níž Guderian stál u Tuly. V prostoru byly i skupina plukovníka A. Z. Akimenka a zbytky 13. armády generálmajora A. M. Gorodňanského. Ztotožnění zůstává otevřené.

Jeschonnek — Hans Jeschonnek (1899–1943), generálplukovník, náčelník generálního štábu letectva po Hansi-Jürgenu Stumpffovi — od 1. 2. 1939 podle jednoho z pramenů, od listopadu 1938 podle jejího úvodu. U Guderiana ho 12. 4. 1943 navštívil a nalezl „unaveného muže ve vysloveně rezignované náladě“; k otevřené rozmluvě o součinnosti letecké a tankové zbraně ani k lidskému sblížení nedošlo. Dne 18. 8. 1943, po britském nálete na Peenemünde, na který byl sveden klamným letem na Berlín, se zastřelil (Camp Robinson u Gołdapi v Romintské hradbě); v dopisech na rozloučenou uvedl, že už nemůže pracovat s Göringem. Göring sebevraždu zatajil. Guderian její pohnutku vidí ve výtkách Hitlera a Göringa za selhání letectva.

Jodl — Alfred Jodl (1890–1946), generálplukovník od 1. 2. 1944, od srpna/září 1939 do května 1945 šéf štábu vedení wehrmachtu v OKW; podepsal mimo jiné komisařský rozkaz (1941) a rozkaz o komandech (1942). 21. 12. 1941 mu Guderian telefonoval, aby zopakoval, že „současné metody musí vést k nesnesitelným lidským obětem“ — bez rozpoznatelného účinku. 7. 5. 1945 podepsal kapitulaci v Remeši; v Norimberku odsouzen a 16. 10. 1946 oběšen.

Jungenfeldt, von — Ernst Gedult von Jungenfeld (1893–1966), tankový důstojník, velel částem tankového pluku 35 u 4. tankové divize, u Kur-

ska 1943 jako podplukovník v záloze velitel těžkého pluku stíhačů tanků 656, na jaře 1945 velitel Panzerjagd-Division „Visla“; 1. 10. 1941 mu Guderian u Sevska osobně děkoval „za statečné chování“ u nejpřednějších tanků, na s. 332 je jako plukovník v Bulharsku autorem hlášení o nespolehlivosti bulharských vojsk. V knize stojí tvar „Jungenfeldt“ (s. 209) — chyba knihy.

Kaempfe — Rudolf Kaempfe (1883 nebo 1893 – 1962), generál dělostřelectva (od 1. 7. 1941), narozen v Moskvě, zemřel ve Stuttgartu. V letech 1937–1941 velitel 31. pěší divize, od května nebo června 1941 velitel vyššího velitelství zvláštního určení XXXV (od ledna 1942 XXXV. armádní sbor) — v této funkci u Guderiana na podzim 1941. Od září 1942 ve Führerově záloze, 21. 7. 1944 zatčen gestapem v souvislosti s 20. červencem, 1945–1949 v sovětském zajetí. 5. 1941, tracesofwar 21. 6. 1941. Nezaměňovat s generálem tankových vojsk Wernerem Kempfem, který na téže stránce velí XXXXVIII. tankovému sboru.

Kahlden, von — Wolf von Kahlden (1901–1979), major generálního štábu od 1. 8. 1938, později plukovník; roku 1941 styčný důstojník OKH k tankové skupině 2 jako Nagelův nástupce od 8. 9. 1941, od srpna 1942 do 10. 7. 1943 Ia 2. tankové armády. Protože prošel oběma funkcemi, bývá v literatuře zaměňován a edice je musí výslovně rozlišit; Guderianův údaj na s. 193 je správný. Po válce organizace Gehlen, pak brigádní generál Bundeswehru.

Kaltenbrunner — Ernst Kaltenbrunner (1903–1946), rakouský právník, SS-Obergruppenführer a generál policie (červen 1943), od 30. 1. 1943 šéf Hlavního úřadu říšské bezpečnosti. U Guderiana vede spolu s gestapáckým SS-Gruppenführerem Müllerem přípravné vyšetřování po 20. červenci 1944 (Guderian o obou říká, že neměli pochopení pro důstojnický sbor) a později několik hodin vyslýchá samotného Guderiana; výsledkem bylo propuštění Knesebecka a Christena, nikoli však Bonina. V Norimberku 1. 10. 1946 odsouzen k smrti a 16. 10. 1946 oběšen.

Kaminski — Bronislav Vladislavovič Kaminskij (německy a polsky též Bronislaw Kaminski, 1899–1944) — * 16. 6. 1899 ve Vitebské gubernii, otec Polák, matka Němka; † 28. 8. 1944 popraven zastřelením. Waffen-Brigadeführer SS (1. 8. 1944), jediný nositel této hodnosti. Vůdce tzv. lokotské autonomie v brjanských lesích a velitel protipartyzánské brigády RONA, složené z ruských dobrovolníků, přeběhlíků a bývalých sovětských zajatců — tak ji popisuje i Guderian. Brigádě se připisuje až 10 000 civilních mrtvých

v okolí Lokti a hromadné vraždění, loupení a znásilňování na varšavské Ochotě (jako součást skupiny Reinefarth, 3.–27. 8. 1944). Němci ho dali soudit a zastřelit, záminkou bylo zadržení majetku určeného Himmlerovi; mužstvu bylo oznámeno, že ho přepadli polští partyzáni, a gestapo kvůli tomu zinscenovalo falešné místo přepadu.

Kauffmann — Kurt Egon Kauffmann (21. 9. 1912 Grabow – 30. 12. 1991 Wachtberg-Villiprott) — major generálního štábu. Do reichswehru vstoupil 9. 4. 1931. Od března 1943 druhý důstojník generálního štábu u generálního inspektora tankových vojsk, tedy u Guderiana — to je místo, kde jej kniha uvádí. Od ledna 1944 první důstojník generálního štábu tankové učební divize (Panzer-Lehr-Division), od února 1945 u tankové divize „Schlesien“. Po válce v organizaci Gehlen, od roku 1956 v Bundeswehru, 1965 brigádní generál a první generál armádního letectva (General der Heeresfliegertruppe). V knize na s. 265.

Kaupisch — Leonhard Kaupisch (1878–1945), generál letectva, roku 1940 velel obsazení Dánska, od 1942 ve výslužbě. Zemřel 26. 9. 1945 ve Výmaru v sovětské zóně.

Keitel, Bodewin — Bodewin Keitel (1888–1953), od 1. 10. 1941 generál pěchoty, šéf personálního úřadu pozemního vojska od 1. 3. 1938 do 1. 10. 1942, mladší bratr polního maršála Wilhelma Keitela; 10. 12. 1941 mu Guderian spolu se Schmundtem podal písemné hlášení o situaci — tedy mimo vojenskou cestu velení. Zemřel 29., podle části zdrojů 27. 7. 1953.

Keitel, Wilhelm — Wilhelm Keitel (1882–1946), generál polní maršál a šéf OKW; podepsal rozkaz o komisařích, výnos „Noc a mlha“ i výnos o výkonu válečného soudnictví v prostoru „Barbarossa“ ze 13. 5. 1941 a po 20. červenci 1944 byl řádným členem „čestného dvora“. Guderian jej chybně nazývá „náčelníkem Ministerského úřadu“ — od roku 1935 vedl Wehrmachtamt, Ministeramt vedli Schleicher a Reichenau. 8. 5. 1945 podepsal kapitulaci v Karlshorstu; odsouzen k smrti, žádost o zastřelení zamítnuta a 16. 10. 1946 byl oběšen.

Kempf — Werner Kempf (1886–1964), v Polsku velitel „tankové divize Kempf“, od října 1939 6. tankové divize, od 1941 XXXXVIII. sboru, od února 1943 Armeeabteilung Kempf, 18. 8. 1943 odvolán za ztrátu Charkova; v kap. V se s ním Guderian sešel na tržišti v Montcornetu a bez rozkazu shora si rozdělili silnice. V dubnu 1945 zajat Američany v Porúrském kotli, roku 1947 propuštěn, souzen nebyl.

Kesselring — Albert Kesselring (1885–1960), generál polní maršál, od 21. 11. 1943 vrchní velitel Jihozápad — kniha jej uvádí jako „Oberbefehlshaber Süd“, což je chyba vydání; v obraně Apenin severně od Říma podle Guderiana zůstalo vázáno přes dvacet divizí. Dne 6. 5. 1947 jej britský soud v Benátkách odsoudil k smrti, v červenci 1947 byl rozsudek změněn na doživotí, roku 1948 snížen na jednadvacet let a 23. 10. 1952 byl Kesselring propuštěn — v roce 1951, k němuž se Guderian vztahuje, tedy ještě seděl.

Killinger — Manfred von Killinger (1886–1944), SA-Gruppenführer a v letech 1941–1944 německý vyslanec v Bukurešti, dříve námořní důstojník a příslušník Freikorps, krátce saský ministerský předseda; 5. 8. 1944 s ním Guderian mluvil spolu s Hansenem. Po převratu 23. 8. 1944 spáchal 2. 9. 1944 sebevraždu, necelé čtyři týdny po té rozmluvě.

Kirchheim — Heinrich Kirchheim (1882–1973), generálporučík, roku 1940 velitel 169. pěší divize, poté náčelník Sonderstab Libyen / Tropen v OKH a dočasný velitel italské divize Brescia v severní Africe; od srpna 1944 náhradník v „čestném dvoru“ — Guderian na s. 313 uvádí, že se jím směl nechat zastupovat, bránily-li mu jiné služební povinnosti. Po válce v zajetí do roku 1947.

Kirchner — Friedrich Kirchner (1885–1960), generál tankových vojsk, od 1939 velitel 1. tankové divize, od 1941 do konce války LVII. tankového sboru; v kap. V velel jedné ze tří divizí Guderianova sboru a Rytířský kříž dostal 20. 5. 1940 jako první z celé skupiny. Na jaře 1945 zajat západními spojenci, roku 1947 propuštěn.

Kleemann — Ulrich Kleemann (1892–1963), plukovník (od 1. 10. 1938), od 4. 12. 1940 do 5. 1. 1942 velitel 3. střelecké brigády ve 3. tankové divizi; za tuto funkci dostal 13. 10. 1941 Rytířský kříž — s ním se tedy Guderian setkal v září 1941 v Konotopu. Později generál tankových vojsk, velitel 90. lehké divize v Africe, od května 1943 útočné divize Rhodos a od listopadu 1944 tankového sboru Feldherrnhalle. Roku 1944 vydal na Rhodu rozkazy, na jejichž základě bylo zatčeno asi 1 700 z přibližně 2 000 rhodských Židů; z deportovaných přežilo asi 160. Zemřel 1. ledna 1963 v Oberurselu, podle jiného zdroje 3. ledna 1963.

Kleist, von — Ewald von Kleist (1881–1954), generálplukovník od 19. 7. 1940 a generál polní maršál od 1. 2. 1943; v květnu 1940 velel Panzergruppe Kleist, prvnímu tankovému svazu velikosti armády, a v kap. V byl Guderianovým přímým nadřízeným — 17. 5. 1940 jej Guderian po prudké výtce požádal

o zbavení velení. 30. 3. 1944 odvolán zároveň s Mansteinem po neshodách s Hitlerem ohledně ústupů; vydán Jugoslávii (15 let), pak SSSR, kde byl 21. 2. 1952 odsouzen k 25 letům, a 13. 11. 1954 zemřel ve vladimirské věznici.

Klingenberg — Fritz Paul Heinrich Otto Klingenberg (1912–1945) — * 17. 12. 1912 Rövershagen, † 23. 3. 1945 na západním okraji Herxheimu, zabit zásahem tankového granátu; pohřben na německém vojenském hřbitově v Andilly. V dubnu 1941 jako SS-Hauptsturmführer a velitel 2. roty motocyklového praporu divize SS „Reich" vjel se šesti muži do Bělehradu a 12. dubna přijal kapitulaci města z rukou starosty Jevrema Tomiće; za to Rytířský kříž 14. 5. 1941. V téže hodnosti a u téhož praporu ho Guderian v červenci 1941 zastihl u Jelni jako „statečného Hauptsturmführera". Od 21. 12. 1944 SS-Standartenführer, od 12. 1. 1945 velitel divize SS „Götz von Berlichingen".

Klingspor — Curt Carl Mauritz Klingspor (14. 4. 1888 Stockholm – 11. 2. 1938 Stocksberg, Danderyd) — švédský důstojník z rodu Klingsporů. Dobrovolník u Svea livgarde 1906, podporučík 1908, poručík 1911, kapitán 1921, major 1933. Od roku 1926 u tankového praporu Göta livgarde, roku 1934 jeho majorem a od září 1936 jeho velitelem v hodnosti podplukovníka. Roku 1929 tedy kapitán — jak jej Guderian uvádí — a velitel roty, k níž byl přidělen. Zemřel v nedožitých padesáti letech, což vysvětluje Guderianovu zmínku o předčasné smrti. 15. 10. 1914 se oženil s Elsou Matildou Charlottou (Maud) Cederlundovou (nar. 31. 10. 1893), dcerou dvorního myslivce Alfreda Edvarda Cederlunda a Elsy Charlotty Björckové — ta je onou vdovou Cederlundovou na Brandalsundu, který Edvard Cederlund koupil roku 1912 a kde roku 1926 zemřel. V knize na s. 17 a 18.

Kluge, von — Günther von Kluge (1882–1944), generálplukovník od 1. 10. 1939 a generál polní maršál od 19. 7. 1940, velitel 4. armády v Polsku, ve Francii i v Rusku do 18. 12. 1941 a od 19. 12. 1941 skupiny armád Střed, od 7. 7. 1944 OB West; v knize Guderianův hlavní protihráč — hrozba válečným soudem a řeč o „generálské frondě" (s. 146), „Vaše operace visí vždycky na hedvábné niti!" (s. 152 n.) a spor o 137. pěší divizi 14. 12. 1941. Guderian jej na s. 57 a 73 nazývá generálplukovníkem už v srpnu a září 1939 a podoba jména „Hans Günther" je chybná. 19. 8. 1944 spáchal na cestě do Německa sebevraždu kyanidem (francouzské prameny uvádějí 18. 8.).

Knesebeck, von dem — Pravděpodobně Wasmod von dem Knesebeck (1910–1945), podplukovník generálního štábu, Rytířský kříž 14. 5. 1944; pra-

men ho vede jako Ia 306. pěší divize, nikoli u OKH, a doložené úmrtí je 6. 3. 1945 u Lepsény v Uhrách, tedy první den operace „Frühlingserwachen“. U Guderiana podplukovník generálního štábu, kterého v noci na 19./20. 1. 1945 zatkla Gestapo spolu s plukovníkem von Boninem a podplukovníkem von Christenem (Boninovo povolení k ústupu z Varšavy); po několika týdnech byl s Christenem z vazby propuštěn, nesměl však zpět do generálního štábu, dostal pluk na frontě a třetího dne nasazení padl. Časová shoda je dobrá, ztotožnění však prokázáno není; druhý v úvahu přicházející Klaus von dem Knesebeck (nar. 24. 12. 1908, podplukovník od 1. 3. 1943, 20. 4. 1945 plukovník) Guderianovu popisu neodpovídá, protože válku přežil a ve jmenovaných funkcích nebyl.

Knobelsdorff, von — Heinrich Otto Ernst von Knobelsdorff (1886–1966), generál tankových vojsk (od 1. 8. 1942). Od února 1940 do 6. 1. 1942 velitel 19. tankové divize, od 1. 12. 1942 velitel XXXXVIII. tankového sboru, s nímž bojoval u Čiru a v operaci Citadela — v této funkci ho Guderian 31. 3. 1943 navštívil kvůli zkušenostem s Tigery. Od 6. 9. 1944 vrchní velitel 1. armády na západě, 30. 11. 1944 odvolán do velitelské zálohy. Americké zajetí 1945–1947, roku 1958 vydal dějiny 19. tankové divize; zemřel v Hannoveru.

Knochenhauer — Wilhelm Knochenhauer (1878–1939); zemřel 28. 6. 1939 v Hamburku, státní pohřeb. Datum narození nejisté — 23. 7., případně 16. 1. 1878.

Koch — Erich Koch (1896–1986), od roku 1928 gauleiter Východního Pruska a od 1. 9. 1941 říšský komisař pro Ukrajinu. Obě Guderianovy zmínky míří na tutéž osobu: na s. 263 na jeho ukrajinskou správu, jejíž metody podle hlášení „udělaly z Ukrajinců, přátel Němců, naše nepřátele“, na s. 353 na gauleitera, který Hitlera utvrzoval v podezíravosti ke generálům a omezoval operační prostor skupin armád. Vedoucí účastník vyvražďování polských a ukrajinských Židů ve své oblasti; roku 1950 vydán Polsku, 9. 3. 1959 ve Varšavě odsouzen k smrti, trest roku 1960 změněn na doživotí pro nemoc, zemřel 12. 11. 1986 ve vězení v Barczewu.

Korten — Günther Korten (1898–1944) — * 26. 7. 1898 Kolín nad Rýnem, † 22. 7. 1944 v lazaretu Vůdcova hlavního stanu u Rastenburgu. Náčelník generálního štábu letectva od srpna/září 1943; generálplukovník posmrtně. Těžce zraněn Stauffenbergovou bombou 20. července 1944 a dva dny poté zranění podlehl — Guderian ho uvádí na druhém místě mezi „prvními oběťmi atentátu“, které označuje za zbytečné.

Köstring — Ernst-August Köstring (1876–1953), generál jezdectva od 1. 10. 1940, v letech 1935–1941 vojenský a letecký přidělenec v Moskvě, v srpnu 1939 přítomen podpisu paktu, od 1. 1. 1944 General der Freiwilligen-Verbände; v knize „náš výtečný vojenský přidělenec v Moskvě", jehož varování, že dobytí Moskvy nebude rozhodující, Guderianovo tvrzení v jádru potvrzuje — Guderian však zjednodušuje, protože Köstringova hlášení nebyla jednoznačná a varování neignoroval jen Hitler, nýbrž i OKH. Americké zajetí do roku 1947, zemřel ve svobodě.

Krause — Helmut Krause (1915–1941), nadporučík u tankového pluku 35 u 4. tankové divize, rotu převzal po Guderianově synovi Heinzi Güntherovi; jeho deník doslova popisuje setkání s Guderianem u mostu přes Ostrik 3. a 5. 8. 1941 a je prvním ze dvou nezávislých potvrzení Guderiana v kap. VI. 10. 10. 1941 u Mcenska uhořel v tanku, který zapálil lahvemi se zápalnou směsí seržant G. I. Amelin. Identifikace velmi pravděpodobná; podle deníku vedl v srpnu 1941 3. rotu, ne 2./35.

Krebs — Hans Krebs (1898–1945), v Moskvě 1940–1941 1. asistent Köstringa, poté náčelník štábu 9. armády a skupiny armád Střed, od září 1944 u Modela a po Guderianově odchodu 28./29. 3. 1945 pověřen vedením úřadu náčelníka generálního štábu. 1. 5. 1945 sebevražda spolu s Burgdorfem ve Führerbunkeru (uvádí se i 2. 5.). Rozpor: Guderian označuje jeho zranění z 15. 3. 1945 za těžké, podle jednoho z pramenů za lehké.

Kreysing — Hans Kreysing (1890–1969), generál horských vojsk (od 1. 11. 1943), od 28. 12. 1944 do 8. 5. 1945 vrchní velitel 8. armády, která se v květnu 1945 vzdala v Rakousku. U Guderiana 25. 1. 1945 jako velitel 8. armády bojující severně od Dunaje, před níž se rýsovaly ruské přípravy k útoku u Levic, Šahů a Modrého Kameně. Rytířský kříž 29. 5. 1940 jako plukovník a velitel pěšího pluku 16, dubová ratolest 20. 1. 1943 (3. horská divize), meče 13. 4. 1944 (XVII. armádní sbor). Od 1. 6. 1945 v britském zajetí, propuštěn 1948; zemřel 14. 4. 1969 v Oldenburgu.

Kriebel — Karl Kriebel (26. 2. 1888 Metz – 28. 11. 1961 Aufkirchen), generál pěchoty. Od 1. 4. 1943 velící generál zastupujícího VII. armádního sboru a velitel vojenského okruhu VII v Mnichově. Dříve velitel 56. a 46. pěší divize, Rytířský kříž 1940. Podle vůdcovského výnosu z 2. 8. 1944 zástupce v „čestném dvoře", ne řádný člen; zasedání se účastnil v srpnu a září 1944. Bratr Hermanna Kriebela, spoluorganizátora Hitlerova puče 1923. Po válce v americkém zajetí do roku 1947. V knize na s. 313 a 314. Nezaměňovat s Ra-

inerem Kriebelem (1908–1989), plukovníkem generálního štábu a Hermannovým synem — ten se v knize nevyskytuje.

Krivošein — Semjon Mojsejevič Krivošejn (1899–1978), sovětský důstojník z Voroněže, pocházel ze židovské rodiny. Roku 1936 jako první sovětský tankový velitel ve Španělsku (obrana Madridu). V září 1939 velel jako kombrig — odtud Guderianův „brigádní generál" — 29. lehké tankové brigádě a v Brestu Litevském s Guderianem dojednal předání města i rozlučkovou přehlídku s výměnou vlajek. Později generálporučík tankových vojsk (21. 8. 1943), od února 1944 velitel 1. mechanizovaného sboru, roku 1945 Hrdina Sovětského svazu za Berlín; zemřel v Moskvě. V rejstříku je psáno „Krivošein"; obvyklý český přepis ruského Кривошеин je Krivošejn.

Kuhl, von — Hermann von Kuhl (1856–1958), roku 1914 náčelník štábu 1. armády, které Hentsch nařídil ústup od Marny — na „misi Hentschovu" se Guderian v kap. V odvolává proti Kleistovi; v kap. II jej Guderian cituje k roku 1916. Zemřel ve 102 letech, vojenský pohřeb mu vystrojil Bundeswehr.

Kuhn — Joachim Kuhn (1913–1994) — * 2. 8. 1913 Berlín, † 6. 3. 1994. Major generálního štábu (od dubna 1943). Od května 1942 v organizačním oddělení generálního štábu pozemního vojska pod Helmuthem Stieffem, Stauffenbergův přítel a bratranec jeho snoubenky; opatřoval pro atentát výbušniny. 21. 7. 1944 provázel Henninga von Tresckowa k frontě, kde Tresckow spáchal sebevraždu. Od Ziehlberga, který dostal rozkaz ho zatknout, dostal 27. 7. 1944 příležitost odjet samotný; opustil vůz a byl zajat ruskou hlídkou. Říšský vojenský soud ho v nepřítomnosti odsoudil k smrti za přeběhnutí k nepříteli, Ziehlberg byl 2. 2. 1945 zastřelen. V sovětských vyšetřovacích vězeních (Lubjanka, Lefortovo, Butyrka) mučen bez statusu zajatce, v říjnu 1951 odsouzen k 25 letům, v lednu 1956 vydán do Německa, kde žil v ústraní; roku 1998 v Rusku rehabilitován. Prameny se rozcházejí: Guderian mluví jednoznačně o přeběhnutí k nepříteli, Peter Hoffmann uvádí, že Kuhn úmysl přeběhnout popíral, že ho udali polští venkované a že důkazy o dezerci jsou sporné.

Kuntzen — Adolf-Friedrich Kuntzen (1889–1964), generál tankových vojsk (od 1. 4. 1941). V tažení v Polsku a ve Francii velitel 8. tankové divize (od 16./18. 10. 1939, Rytířský kříž 3. 6. 1940 jako generálporučík) — odtud Guderianův „starý spolubojovník z Francie"; 1941 velitel LVII. tankového sboru, od 28. 5. 1942 do 4. 9. 1944 (podle jiného zdroje do 7. 9. 1944) veli-

tel armádního sboru ve Francii s velitelstvím v Rouenu, který byl roku 1944 podřízen Rommelovi; prameny se rozcházejí v jeho označení. Guderian ho 30. 4. 1944 v Rouenu navštívil a poučil se u něho o pobřežní obraně. Zemřel v Hannoveru 9. nebo 10. 7. 1964.

Kübler, Ludwig — Ludwig Kübler (1889–1947), generál horských vojsk. V letech 1938–1940 velitel 1. horské divize, od 25. 10. 1940 XXXXIX. horského sboru, od konce prosince 1941 do 21. 1. 1942 vrchní velitel 4. armády — odtud odešel, jak píše Guderian, „na vlastní žádost" (zdroje uvádějí, že byl odvolán, protože nesplnil očekávání). Od července 1943 velitel zajišťovacích a zápolních vojsk skupiny armád Střed, od října 1943 velitel Operační zóny Jaderské přímoří. Jugoslávský vojenský soud v Ljubljani ho 17. 7. 1947 odsoudil k smrti — rozhodující byl jeho sborový rozkaz č. 9 z 24. 2. 1944 o „teroru proti teroru", dovolující oběšení či zastřelení zajatých partyzánů a kolektivní opatření proti vesnicím — a 18. 8. 1947 byl oběšen. Jeho bratr, generálporučík Josef Kübler, byl oběšen 26. 2. 1947 v Bělehradě.

Küchler, Georg von — Georg von Küchler (1881–1968), generál polní maršál od 1942, velitel 18. armády od listopadu 1939 do 16./17. 1. 1942, kdy po Leebovi převzal velení skupiny armád „Sever" a držel je do konce ledna 1944, než byl odvolán po sporu s Hitlerem o ústup. Guderianova věta na s. 247, že odešel „na vlastní žádost", je věcně chybná — Küchler neodešel, převzal vyšší velení. 28. 10. 1948 odsouzen na 20 let, roku 1951 sníženo na 12 a v únoru 1953 propuštěn.

Kühne — Podplukovník, po plukovníku Halmovi (vedle podplukovníka Wägera) Guderianův nadřízený v dopravním oddělení Truppenamtu říšského ministerstva obrany po roce 1927. Bližší totožnost nedohledána.

Lammerding — Heinz Lammerding (1905–1971), SS-Brigadeführer a později SS-Gruppenführer a generálporučík Waffen-SS, od 23. října 1943 velitel 2. tankové divize SS „Das Reich", od února 1945 náčelník štábu skupiny armád „Visla". Pod jeho velením divize 9. června 1944 oběsila v Tulle devětadevadesát mužů a dalších sto čtyřicet devět odvlekla do Dachau, kde sto jeden z nich zemřel, a 10. června 1944 vyvraždila Oradour-sur-Glane: 642 zabitých, z toho 205 dětí. U Guderiana na s. 366 jako „velmi hodný" muž, jemuž vytýká jen neznalost služby v generálním štábu, a na s. 383 jako spojenec proti Himmlerovi. Soud v Bordeaux jej v nepřítomnosti odsoudil k smrti, Spolková republika jej nevydala a žádný německý soud jej za tyto

činy neodsoudil. Zemřel 13. ledna 1971 v Bad Tölz; na jeho pohřeb přišlo přes dvě stě bývalých příslušníků SS.

Landgraf — Franz Landgraf (1888–1944), generálporučík (1. 9. 1942), od 1. 10. 1936 velitel tankového pluku 7, od 6. 1. 1941 velitel 6. tankové divize (na východní frontě v zimě 1941/42 onemocněl a zastupoval ho Raus), 1942–1943 velitel 155. (záložní) tankové divize. U Guderiana plukovník, který roku 1940 přejímal po Balckovi předmostí u Alberta a byl rozhořčen, že je Balck vyklidil, než přišlo vystřídání. Zemřel 19. 4. 1944 ve Stuttgartu.

Langermann und Erlencamp, Frhr. von — Willibald Freiherr von Langermann und Erlencamp — velitel 4. tankové divize od září 1940 do konce prosince 1941. U Guderiana 1. 10. 1941 na kopci s větrným mlýnem u Sevska, kde byl kvůli pohonným hmotám opatrnější než Eberbach; jeho divize 6. 10. 1941 jižně od Mcenska „zažila zlé hodiny" proti T 34. Data narození ani úmrtí se zjistit nepodařilo.

Leeb, Ritter von — Wilhelm Ritter von Leeb (1876–1956), generál polní maršál (19. 7. 1940), od 1939 velitel skupiny armád C, 1941–42 skupiny armád Sever. U Guderiana v kap. V nadřízený jeho skupiny a na s. 247 mezi těmi, kdo „odešli na vlastní žádost" — formálně správně, věcně šlo o střet s Hitlerem o demjanský výběžek (uvolněn 16. 1. 1942). V procesu s vrchním velením OKW odsouzen na tři roky, započtené jako odpykané.

Lemelsen — Joachim Lemelsen (1888–1954), od 1938 velitel 29. pěší divize, od 25. 11. 1940 velitel XXXXVII. tankového sboru v Guderianově tankové skupině 2 (30. 9. 1941 referoval o „úplném překvapení protivníka", na rozdíl od Geyra), později velitel 10. a 14. armády v Itálii. V červnu 1941 vydal rozkazy proti „nesmyslnému střílení" zajatců, ale s výslovnou výhradou, že komisařský rozkaz platí. Do 10. 4. 1948 v britském zajetí.

Lenin — Vladimir Iljič Lenin, vlastním jménem Uljanov (1870–1924), ruský revolucionář a politický teoretik, od 1903 vůdce bolševiků, od 9. 11. 1917 do 21. 1. 1924 předseda Rady lidových komisařů RSFSR, od 1922/1923 předseda Rady lidových komisařů SSSR. U Guderiana v ediční kapitole o sugestivní síle vůdců: ruský národ se proti svému původnímu přesvědčení stal silou Leninových idejí bolševickým, byť pro ně podle Guderiana byla připravena živná půda špatným hospodařením carské doby. Zemřel 21. ledna 1924 v Gorkách u Moskvy.

Ley, Dr. — Robert Ley (1890–1945), říšský vedoucí NSDAP a vůdce Německé pracovní fronty; v knize na s. 381 (Freikorps, jímž ho Hitler 28. 3. pověřil) a na s. 408. Obžalován před Mezinárodním vojenským tribunálem a v noci z 24. na 25. 10. 1945 se oběsil v cele, ještě než proces začal.

Licht — Rudolf-Eduard Licht (1890–1978), od prosince 1939 velitel pěšího (střeleckého) pluku 40 u 17. tankové divize, od července 1941 velitel 17. střelecké brigády, generálmajor 1942, poslední hodnost generálporučík. U Guderiana (s. 156) 11. 7. 1941 jako „na místě velící velitel pluku" vyklidil předmostí jižně od Orši a Guderian jeho rozhodnutí schvaluje.

Liddell Hart — Basil Henry Liddell Hart (1895–1970), britský vojenský publicista, v armádě 1914–27, odešel jako kapitán. Napsal předmluvu k anglickému vydání Guderianových pamětí (Panzer Leader, 1952) a Guderian ho v kap. II jmenuje mezi těmi, kdo podnítili jeho obraznost. V rozhovorech s ním Guderian přiznal věci, které v knize zamlčuje — například že v prosinci 1941 pokračoval ve stahování navzdory Hitlerovu zákazu, a uvedl jiné datum (25. 12.) než kniha (26. 12.).

Liebenstein, Frhr. von — Kurt Freiherr von Liebenstein (1899–1975), od října 1940 náčelník štábu tankové skupiny 2 (od 5. 10. 1941 2. tankové armády) v hodnosti podplukovníka; v kap. V jako Ia 10. tankové divize, Guderian ho nazývá „vynikajícím" a děkuje mu jako prvnímu v předmluvě. Na s. 206 Guderian přiznává, že měl uposlechnout jeho rady — jediné takové místo v kapitole VI. Od 1956 generálmajor Bundeswehru.

Liljefors — Bruno Liljefors (1860–1939), přední švédský malíř zvířat a přírody. U Guderiana v souvislosti se švédským pobytem roku 1929.

Linnarz — Viktor Linnarz (1894–1979), generálmajor (od 1. 1. 1943), později generálporučík (1. 4. 1944). V roce 1941 velel brigádě ve 3. tankové divizi, od roku 1942 byl zástupcem šéfa personálního úřadu pozemního vojska generála Bodewina Keitela — v této funkci ho Guderian v únoru 1943 uvádí jako „Keitelova pomocníka", který mu oznámil povolání k Hitlerovi do Vinnycje. Dne 21. 7. 1944 zatkl na venkovském sídle polního maršála von Witzlebena. Od 1. 3. 1945 velitel 26. tankové divize v Itálii, kterou v květnu předal Britům; zemřel ve Weidenu v Horní Falci.

List — Wilhelm List (1880–1971), od 19. 7. 1940 polní maršál, velitel 14. armády v Polsku a 12. armády na západě, roku 1941 velitel Wehrmachtu Jihovýchod (nařídil tábory pro rukojmí a vraždu přes 200 obyvatel vesnic Ano

a Kato Kerdylia), od července 1942 skupina armád A na Kavkaze. U Guderiana třikrát v kap. V — 17. 5. 1940 z příkazu Rundstedta odvolal jeho zbavení velení a 9. 6. 1940 mu po prudké výtce podal ruku. V procesu s rukojmími dostal 19. 2. 1948 doživotí, roku 1952 byl těžce nemocný propuštěn.

Loch — Herbert Loch (1886–1975), v červnu 1940 generálporučík a velitel 17. pěší divize (Guderian zjednodušuje na „generála“), později velitel XXVIII. armádního sboru a 18. armády v Kuronsku. U Guderiana 9. 6. 1940 v předmostí u Château-Porcien, hlubokém jen jeden až dva kilometry. Roku 1971 proti němu stuttgartské státní zastupitelství vedlo vyšetřování pro návod k vraždě polských civilistů (výsledek nezjištěn); datum úmrtí 28. 10. 1975, podle jiného pramene 1976.

Loeper, von — Friedrich-Wilhelm von Loeper (1888–1983), generálporučík od 1. 9. 1940, od 5. 10. 1940 do 15. 4. 1942 velitel 10. (mot.) pěší divize. U Guderiana 22. 12. 1941 v Černi, kde mu vyložil „účel rozkazu a důvody, které k němu Hitlera vedly“; na s. 131 mu Guderian chybně přisuzuje hodnost generálmajora. V letech 1944–45 velel tankové divizi „Tatra“, nasazené proti Slovenskému národnímu povstání.

Loerzer — Bruno Loerzer (1891–1960), velitel II. leteckého sboru, od února 1943 generálplukovník a šéf personálního úřadu Luftwaffe, v prosinci 1944 odvolán. U Guderiana v kap. V vedl válečnou hru k přechodu Mázy a Sperrleho opožděný rozkaz k jednorázovému náletu „správně zadržel“, čímž zachránil Guderianův útočný plán. Guderian píše jméno nejednotně, na jednom místě „Lörzer“.

Loßberg, von — Bernhard (v pramenech též Bernard) Viktor Hans Wolfgang von Loßberg (1899–1965) — * 26. 7. 1899 Berlín-Wilmersdorf, † 15. 3. 1965 Wiesbaden. Syn generála pěchoty Fritze von Loßberga — nezaměňovat s otcem, známým teoretikem pružné obrany z první světové války. Jako podplukovník první důstojník generálního štábu ve velitelském štábu branné moci OKW; v této roli mu Guderian spolu s Jodlem připisuje zásluhu, že roku 1940 u Narviku zachránili situaci, když Hitler chtěl povolit. Poté náčelník operačního oddělení armádního velitelství Norsko (do 5. 5. 1944), nakonec generálmajor. V britském zajetí do 26. 1. 1947, žil ve Wiesbadenu. Autor vzpomínek Im Wehrmachtführungsstab.

Ludendorff — Erich Ludendorff (1865–1937), generál pěchoty, 29. 8. 1916 až 26. 10. 1918 první generální kvartýrmistr a faktický vedoucí 3. Nejvyššího armádního velení; 1923 účastník Hitlerova mnichovského puče,

roku 1924 zproštěn. U Guderiana dvojí role: příklad toho, že silné velení bylo roku 1916 povoláno pozdě, a terč výtky „hypertrofie generálního štábu“, kterou Guderian odmítá odkazem na Ludendorffovu tvůrčí energii. Zemřel 20. 12. 1937 v Mnichově.

Lutz — Oswald Lutz (1876–1944), první nositel hodnosti generál tankového vojska (1. 11. 1935), hlavní organizátor motorizace a výstavby německých tankových vojsk; od roku 1922 uvedl Guderiana do problematiky rychlých vojsk, od října 1931 byl Guderian jeho náčelníkem štábu a Lutz napsal předmluvu k Achtung – Panzer! V únoru 1938 odvolán v souvislosti s krizí Blomberg–Fritsch. V nekrologu z roku 1944 označen za „otce německé tankové zbraně“, titul se dnes obvykle připisuje Guderianovi.

Lüttwitz, Frhr. von — Smilo Walther Hinko Oskar Constantin Wilhelm svobodný pán von Lüttwitz (1895–1975), generál tankových vojsk. Vrchní velitel 9. armády na Visle od 1. 9. 1944 (NDB: od 21. 9. 1944); Hitler mu zamítl žádost o zpětvzetí frontu před velkou sovětskou ofenzivou a po zhroucení postavení byl odvolán 19. 1. 1945 nebo 21. 1. 1945 (NDB), 9. armádu převzal generál Busse. U Guderiana „statečný, rozvážný a přímý generál svobodný pán von Lüttwitz (Smilo)“, kterého Schörner odvolal hned jako první krok po svém nástupu. Pak velel LXXXV. sboru. Syn generála Walthera von Lüttwitze. Od 1. 6. 1957 první velící generál III. sboru Bundeswehru, funkci inspektora pozemního vojska odmítl pro věk a na konci roku 1960 odešel do výslužby; zemřel 19. 5. 1975 v Koblenci.

Mackensen, August von — August von Mackensen (1849–1945), polní maršál; v kap. II na Schlieffenově večeru 1935 jako jediný veřejně prohlásil, že čest Schleichera a Bredowa zůstala neposkvrněna. Otec generála Eberharda von Mackensen, s nímž ho nelze zaměňovat, a diplomata Hanse Georga. Zemřel ve 95 letech.

Mackensen, Eberhard von — Eberhard von Mackensen (1889–1969), v červnu 1940 generálporučík a náčelník štábu 12. armády — Guderian ho nazývá „svým přítelem“ a zjednodušuje jeho hodnost na „generála“; 19. 6. 1941 ho Guderian navštívil u III. armádního sboru (s. 139). Od 22. 11. 1942 velitel 1. tankové armády, generálplukovník, od 5. 11. 1943 velitel 14. armády v Itálii; odpovědný za odvetné zastřelení 335 lidí v ardeatinských jeskyních 24. 3. 1944, roku 1946 odsouzen k smrti, trest zmírněn, propuštěn 1952. Syn polního maršála Augusta von Mackensen.

Mahan, Admiral — Alfred Thayer Mahan (1840–1914), americký námořní důstojník a teoretik; aktivní službu ukončil jako kapitán, roku 1906 byl povýšen na kontraadmirála ve výslužbě, dvakrát byl prezidentem Naval War College. Jeho kniha The Influence of Sea Power upon History (1890, o období 1660–1783) položila základ moderní doktríny námořní převahy — Guderian ji připomíná jako dílo, podle jehož zásad Hitler rozhodně nejednal. Zemřel ve Washingtonu.

Maisel — Ernst Maisel (1896–1978), generálporučík, od 1942/43 náčelník Amtsgruppe P2 personálního úřadu, od října 1944 zástupce náčelníka úřadu; 14. 10. 1944 doprovázel Burgdorfa k Rommelovi jako svědek při předání ultimáta a jedu a podílel se na činnosti „čestného dvora" po 20. červenci. U Guderiana na s. 313 jako zapisovatel a pozorovatel z Hitlerova příkazu při přípravném vyšetřování. Kniha uvádí jeho jméno jako „Meisel".

Mannerheim — Carl Gustaf Emil Mannerheim (1867–1951), od roku 1942 polní maršál Finska, velitel finské armády v zimní i pokračovací válce, 1944–1946 prezident Finska — jako prezident dovedl Finsko k příměří se SSSR, tedy k vystoupení z války po boku Německa.

Manstein, von — Erich von Manstein (1887–1973), autor plánu na úder Ardenami, od 1942 polní maršál; v kap. V jako generálporučík a náčelník štábu skupiny armád A souhlasil s Guderianem a vyzval ho, aby to u Rundstedta zkusil ještě jednou. Guderian klade jeho memorandum na 4. 12. 1939, první je však z 31. 10. 1939, a hodnost uvádí anachronicky. Roku 1949 odsouzen na 18 let, 7. 5. 1953 propuštěn.

Manteuffel, von — Hasso Eccard svobodný pán von Manteuffel (14. ledna 1897 Potsdam – 24. září 1978 Reith v Rakousku), generál tankových vojsk. Ve třicátých letech přešel od jezdectva k motorizovaným a tankovým jednotkám, pracoval v Guderianově okruhu a učil na tankových školách; roku 1941 velel u 7. tankové divize a 31. prosince 1941 dostal Rytířský kříž. Od února 1944 vedl tankovou granátnickou divizi „Großdeutschland" a 1. září 1944 byl povýšen na generála tankových vojsk a jmenován vrchním velitelem 5. tankové armády na západní frontě. Její útok 16. prosince 1944 vedl k hlubokému vlomu, k Máze se ale nedostala: předvoj 2. tankové divize uvízl bez paliva asi pět kilometrů před Dinantem. Od 10. března 1945 velel 3. tankové armádě na východě a 3. května 1945 u Hagenowa kapituloval před Brity, aby se jeho vojska vyhnula sovětskému zajetí. Byl jedním z dvaceti sedmi nositelů Rytířského kříže s dubovou ratolestí, meči a brilianty (brilianty 18.

února 1945). Z internace propuštěn v prosinci 1946; od roku 1949 ve FDP, 1953–1957 poslanec Spolkového sněmu a mluvčí strany pro obranu, a je mu připisován návrh jména Bundeswehr. Roku 1959 byl odsouzen k osmnácti měsícům za zabití: v roce 1944 nechal zastřelit vojáka, přičemž přehlasoval rozsudek válečného soudu, který navrhoval vězení.

Marras — Luigi Efisio Marras (nar. 2. 8. 1888 v Cagliari), italský generál (generál armádního sboru po roce 1943), od října 1936 do roku 1943 italský vojenský přidělenec v Berlíně, 2. 12. 1950 až 15. 4. 1954 náčelník generálního štábu obrany — proto Guderianův popisek u obrázku 16 „nynější italský náčelník generálního štábu". U Guderiana se 10. 7. 1941 objevil na návštěvě u jeho štábu a 11. 7. 1941 ho v doprovodu námořního kapitána Bürknera provázel při přechodu Dněpru u Kopysi; Datum jeho úmrtí se v pramenech rozchází: 28., případně 29. ledna 1991, podle jiného zdroje 28. ledna 1981.

Martel — Giffard Le Quesne Martel (1889–1958), britský generálporučík, autor spisu A Tank Army (1916) a konstruktér vlastní tankety (1925); roku 1940 řídil tankový protiútok u Arrasu proti 7. tankové divizi, 1943–44 vedl britskou vojenskou misi v SSSR.

Martinek — Robert Martinek (1889–1944) — * 2. 2. 1889 v Nových Hradech v Čechách (Gratzen), † 28. 6. 1944 u Berezina v Bělorusku, padl při leteckém útoku během sovětské operace Bagration. Rakouský dělostřelecký důstojník, 1937–1938 inspektor dělostřelectva rakouské armády, od 12. 3. 1938 v německé armádě. Od 26. 8. 1939 do 11. 11. 1941 dělostřelecký velitel 7 (Arko 7, tj. dělostřelectvo VII. armádního sboru) — v tomto zařazení ho Guderian na podzim 1941 na moskevské silnici chválí jako „osvědčeného, vynikajícího rakouského generála" a svěřuje mu dohled nad nebezpečným místem („skupina Martinek"). Od 1. 1. 1943 generál dělostřelectva a velitel XXXIX. tankového sboru. Prameny se zde rozcházejí: některé zařazení Arko 7 vynechávají a k roku 1941 ho místo toho kladou k vyššímu dělostřeleckému velení 11. armády u Sevastopolu. Jiné dávají Arko 7, a tomu odpovídá i Guderianův text i místo, kde se s ním setkal.

Mertz von Quirnheim — Albrecht Ritter Mertz von Quirnheim (1905–1944), plukovník generálního štábu, Stauffenbergův nástupce ve funkci náčelníka štábu Všeobecného úřadu pozemního vojska a jeho přítel od mládí; 20. července 1944 spolu s Olbrichtem spustil „Walküre". V knize na s. 313. Popraven zastřelením 21. 7. 1944 Frommovým stanným soudem ve dvoře Bendlerblocku, druhý v pořadí po Olbrichtovi.

Metz — Hermann Metz (1878–1959), generál pěchoty (z. V.), velitel vyššího velitelství XXXIV (1. 1. až 1. 9. a 13. 9. až 23. 12. 1941). U Guderiana je mu v září 1941 podřízeno vyšší velitelství XXXIV se 45. a 234. pěší divizí, v říjnu dosáhl Rylsku a měl postupovat na Kursk od západu; 11. 1. 1942 obdržel Německý kříž ve zlatě. Přesná data a místa narození a úmrtí se dohledat nepodařilo, k dispozici jsou jen roky. Odkaz na s. 444 se Metze netýká — jde o místo Metz-en-Couture v citovaném rozkazu.

Miklós — Béla Miklós (1890–1948) — * 11. června 1890 v Budapešti, podle jiného zdroje 11. července 1891. V letech 1933–36 maďarský vojenský atašé v Berlíně a ve Stockholmu, tam ho Guderian poznal; od 1. 8. do 16. 10. 1944 velitel 1. maďarské armády. Dne 16. 10. 1944 byl povolán na velitelství generála Heinriciho, z obavy před zatčením přešel přes maďarskou frontu a 17. 10. ráno dosáhl sovětských vojsk — Guderian jeho přechod datuje k 15. říjnu. Od 22. 12. 1944 do 15. 11. 1945 předseda prozatímní maďarské vlády v Debrecínu. Roku 1947 spoluzakladatel Maďarské strany nezávislosti, po zrušení jejích mandátů se stáhl z veřejného života; zemřel 21. 11. 1948 v Budapešti, pohřben bez vojenských poct.

Milch — Erhard Milch (1892–1972), polní maršál (1940), od 5. 5. 1933 státní sekretář říšského ministerstva letectví, od 1. 2. 1939 generální inspektor letectva a od listopadu 1941 generální leteckozbrojní mistr; 20. 6. 1944 byl funkcí zbaven. S Guderianem se znal z předválečné doby a v březnu 1943 mu v Berlíně podal přehled o skutečně vlivných osobnostech režimu (Goebbels, Himmler, Speer) — odtud Guderianovy nástupní návštěvy. V norimberském procesu proti Milchovi byl 17. 4. 1947 odsouzen na život za podporu a vykořisťování nuceně nasazených v letecké výrobě, 1951 sníženo na 15 let, propuštěn 28. 6. 1954.

Model — Walter Model (1891–1945), od 13. 11. 1940 velitel 3. tankové divize v Guderianově tankové skupině (2. 9. 1941 lehce zraněn; charakteristika na s. 304 „smělý, neúnavný voják“), pak 9. armáda, polní maršál od 30. 3. 1944, od srpna 1944 vrchní velitel Západ a velitel skupiny armád B. Spoluodpovědný za taktiku spálené země, deportace civilistů a spolupráci s Einsatzgruppe B. 21. 4. 1945 se zastřelil v lese mezi Duisburgem a Lintorfem poté, co odmítl kapitulovat.

Molotov — Vjačeslav Michajlovič Molotov (1890–1986), 1930–1941 předseda rady lidových komisařů, od května 1939 lidový komisař (pak ministr) zahraničí. U Guderiana rozhodující je jeho berlínská návštěva

v listopadu 1940 a čtyři sovětské požadavky, z nichž Hitler vyvodil nevyhnutelnost války se SSSR; Guderian ji klade na 14. 11. 1940, podle jednoho z pramenů datuje rozhovory na 12.–14. 11. 1940. Roku 1957 odstraněn Chruščovem, 1961/62 vyloučen ze strany, zemřel 8. 11. 1986 v Moskvě.

Moltke, Graf von — Helmuth von Moltke starší (1800–1891), v letech 1857–88 náčelník generálního štábu.

Morell — Theodor Morell (1886–1948), lékař, od roku 1936 Hitlerův osobní lékař, od 24. 12. 1938 profesor, 21./23. 4. 1945 odvolán a odvezen z Berlína. U Guderiana muž, jehož injekce Guderian na Hitlerovu radu odmítl („Hitlerův příklad zrovna nepovzbuzoval"), dodavatel Hitlerových drog a člen kliky kolem Hitlera s pochybnými obchodními praktikami. Po válce internován v Dachau, nikdy obžalován; zemřel 26. 5. 1948 v Tegernsee.

Mölders — Werner Mölders (1913–1941), od 1940 velitel JG 51, jako první dostal 15. 7. 1941 brilianty za 101. sestřel a poté zákaz bojových letů. Na s. 131 ho Guderian uvádí jako plukovníka, byl ale podplukovník — plukovníkem až po 15. 7. 1941. Zahynul 22. 11. 1941 u Vratislavi jako cestující v He 111, který havaroval při letu na Udetův pohřeb.

Munzel — Oskar Munzel (1899–1992), od 1. 6. 1941 velitel oddílu tankového pluku 6 u 3. tankové divize, velitelem celého pluku formálně od prosince 1941. Na s. 197 (15. 9. 1941) ho Guderian nazývá už velitelem pluku — nejpravděpodobněji šlo o faktické vedení dřív; jeho deset tanků z celého pluku je nejkonkrétnější doklad vyčerpání v celé knize. Po válce velitel tankových škol a autor odborné literatury.

Mussolini — Benito Mussolini (1883–1945), italský předseda vlády od 31. 10. 1922 a Duce, svržen 25. 7. 1943, poté v čele Italské sociální republiky. U Guderiana host velkých manévrů branné moci na podzim 1937 a Hitlerův spojenec, jehož potíže s italským králem Hitlera odrazovaly od obnovy monarchie. Dne 28. dubna 1945 byl zajat a zastřelen komunistickými partyzány v Giulinu di Mezzegra.

Müller — Velitel ženijního pluku 511, blíže neurčen. Není totožný s dr. Erichem Müllerem z Kruppa (s. 255).

Müller, Erich, dr. — Erich Müller (1892–1963), Dr.-Ing., od ledna 1943 profesor, zvaný „Kanonen-Müller"; od roku 1936 vedl u Kruppa v Essenu vývoj dělostřelectva a byl členem představenstva — klíčová postava vývoje těžkých děl „Schwerer Gustav" a „Dora", u projektu Maus měl Krupp trup,

věž a výzbroj. U Guderiana (s. 255) jako „dr. Müller (Krupp)“ při Hitlerově výkladu o tanku „Mäuschen“; Guderian ho uvádí jako inženýra a bez křestního jména. V Kruppově procesu v Norimberku odsouzen ke 12 letům vězení, propuštěn 1952.

Müller, Friedrich-Wilhelm — Friedrich-Wilhelm Müller (1897–1947) — * 29. 8. 1897 Barmen (dnes Wuppertal), † 20. 5. 1947 Athény, popraven zastřelením spolu s Brunem Bräuerem. Generál pěchoty. Od srpna 1942 velitel 22. výsadkové pěší divize na Krétě, od 1. 7. 1944 velitel všech okupačních sil na ostrově; přezdíván „řezník z Kréty“. Řecký vojenský soud ho roku 1946 odsoudil k smrti (rozsudek 9. 12. 1946) za masakry řeckých civilistů ve Viannosu, Anogii, Amari, Damaste, Skourvoule a Malathyrosu, za „holokaust Kedrosu“ 22. 8. 1944 se 164 zabitými civilisty a za rozkaz zabít více než sto italských důstojníků na Kosu 6. 10. 1943. Od 29. 1. do 27. 4. 1945 velitel 4. armády ve Východním Prusku jako nástupce Friedricha Hoßbacha — v této roli ho uvádí Guderian, který ho charakterizuje jen jako „muže osvědčeného na frontě, který však dosud nikdy nezastával vyšší velení“, a o krétské minulosti mlčí.

Müller, Heinrich — Heinrich Müller (1900–1945) — * 28. 4. 12. 1945 úmrtní list s údajem „padl“. SS-Gruppenführer a generálporučík policie (listopad 1941), od 27. 9. 1939 šéf gestapa, tj. úřadu IV RSHA. Účastník konference ve Wannsee, řídil Eichmannovo deportační plánování a přijímal hlášení Einsatzgruppen; po 20. červenci 1944 vedl zatýkání a výslechy (přes 5000 zatčených, asi 200 popravených) — u Guderiana vede s Kaltenbrunnerem přípravné vyšetřování čestného dvora a vyslýchá i jeho samého.

Müller, Ludwig — Ludwig Müller (1883–1945), vojenský duchovní, od roku 1933 vůdčí postava Německých křesťanů a jejich zemský vůdce ve Východním Prusku; 27. 9. 1933 ho národní synoda zvolila říšským biskupem. Prosazoval „arijský paragraf“ v církvi a očištění křesťanství od toho, co nazýval židovským zkažením, včetně velkých částí Starého zákona; jeho postup vedl k rozkolu a ke vzniku Vyznávající církve. Hitler mu roku 1935 podporu odňal a nový říšský ministr pro církevní záležitosti Kerrl ho fakticky zbavil moci. U Guderiana doklad nedokončených gigantických plánů režimu: „nic z nového uspořádání evangelické církve říšským biskupem Müllerem“. Zemřel 31. 7. 1945. Nezaměňovat s vojenskými Müllery ani s gestapákem Heinrichem Müllerem, kterého Guderian zmiňuje na s. 361.

Nagel — Walter Nagel (1902–1975), od začátku léta 1941 styčný důstoj-

ník OKH u tankové skupiny 2, tehdy podplukovník i. G.; podle Guderiana (s. 193) odešel 8. 9. 1941, nástupcem byl Kahlden. Nejvyšší hodnost generálmajor (1. 7. 1944). Rozpor v roce narození: jeden zdroj uvádí 1901, Lexikon der Wehrmacht 1902.

Natzmer, von — Wilhelm von Natzmer (1871–1927), generálmajor (1925), od 1. 2. 1923 inspektor dopravních vojsk (In 6); v kap. II jemu patří výrok „K čertu s bojovým vojskem! Mouku máte vozit!“ Otec Oldwiga von Natzmer.

Naumann — Werner Naumann (1909–1982), státní tajemník ministerstva propagandy, kterého Hitler závětí z 29. 4. 1945 určil Goebbelsovým nástupcem. U Guderiana na s. 380 žádá jménem Goebbelsovým o jeho vystoupení před tiskem. Z bunkru 1. nebo 2. 5. 1945 utekl a zajetí unikl; v lednu 1953 ho Britové zatkli jako hlavu neonacistického „Naumannova kroužku“, odsouzen nikdy nebyl.

Nedtwig — Johannes Nedtwig (1894–1963), 1938–40 velitel tankového pluku 1, od 14. 5. 1940 vedl místo zraněného Keltsche 1. tankovou brigádu; kolem roku 1928 učil taktiku v Kraftfahr-Lehrstabu „společně s majorem Guderianem“. V kap. V vede 18. 6. 1940 části 1. tankové divize na Giromagny (10 000 zajatců). V červenci 1944 padl u Brodů s poraněním hlavy do sovětského zajetí, byl členem Svazu německých důstojníků a vrátil se v říjnu 1955.

Nehring — Walther Nehring (1892–1983), generálmajor od 1. 8. 1940, 1939–40 náčelník štábu XIX. sboru a tankové skupiny Guderian, pak velitel 18. tankové divize, od 1942 Afrikakorpsu, později XXIV. tankového sboru a roku 1945 1. tankové armády. V kapitole XI (s. 354) vedl v lednu 1945 obklíčené tankové síly skupiny armád A na západ — jedno z mála míst, kde Guderian vysloveně chválí výkon vojska. Jeden z hlavních tvůrců německé tankové doktríny, napsal dějiny německých tankových vojsk.

Neurath, Frhr. von — Konstantin Freiherr von Neurath (1873–1956), od 1. 6. 1932 říšský ministr zahraničí, 4. 2. 1938 vystřídán Ribbentropem a nadále ministr bez portfeje; od března 1939 do srpna 1943 říšský protektor v Čechách a na Moravě, od září 1941 faktický odstaven. U Guderiana jeden z nestranických ministrů Hitlerova prvního kabinetu, jehož odchod roku 1938 Guderian uvádí jako znamení, že kabinet ztrácí vliv. V Norimberku 1. 10. 1946 odsouzen k patnácti letům, ze Spandau propuštěn 6. 11. 1954.

Nicholson — Claude Nicholson (1898–1943), britský velitel 30. pěší brigády v Calais, autor lakonické odpovědi na výzvu ke kapitulaci z 25. 5. 1940, kterou Guderian cituje; zajat 26. 5. 1940. V zajetí odmítl jet do Katyně jako svědek německé propagandy. Zemřel 26. 6. 1943 (některé zdroje 27. 6.) v Oflagu IX A/Z v Rotenburgu — oficiálně sebevražda, rodina i spoluvězni tuto verzi zpochybňovali.

O'Rourke, Graf — Eduard hrabě O'Rourke (1876–1943) z irského rodu ruské šlechty, první gdaňský biskup. Ke Guderianově zmínce patří upřesnění: 13. června 1938 rezignoval a v září 1939 už gdaňským biskupem nebyl — byl titulárním biskupem ze Sophene. Rezignací přišel o gdaňské občanství, roku 1939 přijal polské a stal se kanovníkem v Poznani; tím se vysvětluje, proč byl tehdy v Polsku. Do Říma se dostal přes Berlín, což s Guderianovou verzí odpovídá. Zemřel v exilu v Římě; roku 1972 byly jeho ostatky přeneseny do katedrály v Olivě. V tisku stojí „O'Rourq".

Ohnesorge — Wilhelm Ohnesorge (1872–1962), poštovní odborník a jeden z nejstarších členů NSDAP (členské číslo 42, první člen mimo Bavorsko, zakladatel dortmundské místní skupiny, Zlatý odznak strany). Od 1. 3. 1933 státní sekretář a od 2. 2. 1937 do konce války říšský ministr pošt — v tomto postavení ho Guderian jmenuje ve výčtu kabinetu. V Norimberku byl vyslechnut jako svědek, obžalován nebyl; bavorské denacifikační soudy ho zařadily mezi viníky, resp. hlavní viníky, roku 1955 byl rozsudek zrušen a řízení zastaveno. Zemřel v Mnichově.

Olbricht — Friedrich Olbricht (1888–1944), generál pěchoty, od února 1940 náčelník Všeobecného úřadu pozemního vojska v OKH; klíčová postava vojenského odporu — od zimy 1941/42 rozpracovával „Walküru" jako krytí pro puč a roku 1943 přivedl do svého úřadu Stauffenberga. U Guderiana na s. 307 žádá Thomaleho o vojska, na s. 313 mezi popravenými a na s. 316 jako „Olbricht bez vojska", kterého Guderian nazývá „velmi zdatným" důstojníkem. Popraven zastřelením v noci z 20. na 21. 7. 1944 ve dvoře Bendlerblocku.

Otto — Paul Otto (1881–1961), v kap. III velitel 13. (mot.) divize, která obsadila Cheb, Aš a Františkovy Lázně; u Kocku přijal kapitulaci generála Kleeberga, tedy posledních polských polních jednotek, a 1939–42 vedl vojenskou misi na Slovensku. V letech 1945–49 v sovětském zajetí.

Ošima — Hiroši Ošima (1886–1975), generálporučík japonské armády a baron, japonský velvyslanec v Berlíně od října 1938 (v září 1939 odvolán,

27. 12. 1939 zproštěn) a znovu od února 1941 do německé kapitulace v květnu 1945. Jeho šifrované zprávy do Tokia čtla americká kryptoanalýza jako „Magic“ a generál Marshall je nazval hlavním zdrojem informací o Hitlerových záměrech v Evropě; podle jednoho z pramenů to Óšima do smrti nevěděl. U Guderiana jeho návštěva u japonského velvyslance v prvních únorových dnech 1945 předchází poradě, na níž Hitlerovi marně přednesl plán vyklizení Kuronska, Balkánu, Itálie a Norska. Tokijský tribunál ho 12. 11. 1948 odsoudil za spolčení k vedení útočné války na doživotí; roku 1955 podmíněně propuštěn, o tři roky později omilostněn. Zemřel 6. 6. 1975.

Papen, von — Franz von Papen (1879–1969), 1. 6. až 3. 12. 1932 říšský kancléř, od 30. 1. 1933 vicekancléř Hitlerovy vlády; po 30. červnu 1934 odstaven (formální konec úřadu 7. 8. 1934), poté vyslanec a velvyslanec ve Vídni (1934–1938) a 1939–1944 velvyslanec v Ankaře. U Guderiana jeden z nestranických členů prvního Hitlerova kabinetu, jehož brzké odstavení dokládá bezvýznamnost říšského kabinetu. V Norimberku zproštěn všech obvinění, v denacifikaci roku 1947 odsouzen jako hlavní vinník k osmi letům, roku 1949 po odvolání propuštěn.

Paul, Prinzregent v. Jugoslawien — Princ regent Paul Karađorđević (1893–1976), regent Jugoslávie od 1934, převratem 27. 3. 1941 sesazen. U Guderiana návštěva Berlína 31. 5. – 9. 6. 1939 (Guderian ji klade do června) a na s. 130 jeho sesazení jedinou větou jako „převrat v Bělehradě“. Jugoslávie ho roku 1945 prohlásila za válečného zločince, souzen ale nebyl; roku 2011 rehabilitován.

Paulus — Friedrich Paulus (1890–1957), spoluautor plánu Barbarossa, velitel 6. armády obklíčené u Stalingradu; 30./31. 1. 1943 ho Hitler povýšil na polního maršála s očekáváním, že se zastřelí, a Paulus se téhož dne vzdal. U Guderiana v kap. III jako plukovník a náčelník štábu XVI. armádního sboru, známý mu osobně z třicátých let, „ušlechtilý, chytrý, svědomitý“, na s. 186 rozmluva s Liebensteinem, na s. 249 jen v závorce u Stalingradu. V sovětském zajetí 1943–53, v Norimberku svědčil pro obžalobu, od 1953 žil v NDR; zemřel na ALS.

Petter — Major, roku 1922 náčelník štábu inspekce dopravních vojsk u generála von Tschischwitze; rozdělením agendy přidělil Guderianovi proti jeho i Tschischwitzově vůli technický referát (automobilní dílny, nádržová zařízení, stavby) a odvolal se při tom na jednací řád královského pruského ministerstva války z roku 1873. Bližší totožnost se nepodařilo zjistit.

Pétain — Philippe Pétain (1856–1951), obránce Verdunu, od 1918 maršál, 16. 6. 1940 předseda vlády a 17. 6. vyzval k zastavení boje, pak hlava État français. V srpnu 1945 odsouzen k smrti s přáním soudu, aby trest nebyl vykonán; de Gaulle jej 17. 8. 1945 změnil na doživotí a Pétain zemřel ve vězení na Île d'Yeu ve 95 letech.

Pirner — Kapitán Pirner — referent pro tanky v oddělení Wa Prüf 6 Zbrojního úřadu, podílel se na zadání strojů Großtraktor a Leichttraktor (1928). Křestní jméno, data ani osud nezjištěny.

Porsche — Ferdinand Porsche (1875–1951), konstruktér, SS-Oberführer, blízký Hitlerovi; narodil se v Maffersdorfu, dnešních Vratislavicích nad Nisou. V kap. VIII (s. 253–255) autor celkové konstrukce tanku „Mäuschen" / Maus, 1941–42 soutěžil s Henschelem o těžký tank; Guderian na s. 254 doslova potvrzuje Hitlerovu kritiku malého akčního rádiu jeho konstrukcí. Zatčen 15. 12. 1945 jako válečný zločinec a propuštěn po kauci, v denacifikačním řízení osvobozen.

Praun — Albert Praun (1894–1975), generál spojovacího vojska, od srpna, resp. listopadu 1944 náčelník spojovacího vojska pozemního vojska i branné moci jako nástupce popraveného Ericha Fellgiebela; dříve náčelník spojení u tankových skupin Hoth a Guderian a velitel 129. a 277. pěší divize. Prameny se rozcházejí v datu narození (10., nebo 11. 12. 1894) i v místě úmrtí (Mnichov, nebo Würzburg). Francouzský soud ho roku 1955 v nepřítomnosti odsoudil k smrti za vraždu 19 příslušníků Résistance v Marseille, vydán nebyl.

Prien, von — Generál von Prien, polní komandant Vinnycje, s nímž Guderian v únoru 1943 strávil večer ve společnosti generálů Köstringa (dřívějšího vojenského přidělence v Moskvě) a Buschenhagena a od něhož se dozvěděl o neutěšené německé civilní správě na Ukrajině. Osobu se identifikovat nepodařilo; podoba jména „Prien, von" je takto i v německém rejstříku IV. vydání. Nezaměňovat s ponorkovým velitelem Güntherem Prienem, který generál nebyl a nepsal se „von".

Prittwitz, von — Heinrich von Prittwitz und Gaffron (1889–1941), velitel Panzer-Brigade 2, pak 14. a od 22. 3. 1941 15. tankové divize v Africe; u Guderiana v kap. V jako „čilý plukovník von Prittwitz", generálmajorem byl ovšem už od 1. 10. 1939 — Guderianova chyba v hodnosti, a to opačným směrem. Padl 10. 4. 1941 u Tobruku, když jeho vůz na průzkumu zasáhl britský protitankový granát; posmrtně povýšen na generálporučíka.

Quast, von — August-Viktor von Quast (1900–1960), od 1. 12. 1938 do začátku roku 1942 Ia 2. tankové divize, pak náčelník štábu XXXXI. tankového sboru a od ledna 1943 5. tankové armády v Tunisku. U Guderiana 16. 5. 1940 v Poix-Terronu; Guderianův podplukovník je chyba — tu hodnost měl až od 1. 12. 1940, v květnu 1940 byl nejspíš major i. G. (pramen slabší). 9. 5. 1943 padl v Tunisku do amerického zajetí, propuštěn 1947.

Rabenau, von — Friedrich von Rabenau (1884–1945), generál artilerie (od roku 1940, 1942 převeden do velitelské zálohy), od roku 1936 budovatel a šéf armádních archivů v Potsdamu, v polském tažení velitel 73. pěší divize; prostředník mezi Beckem a Goerdelerem a člen Kreisauského kruhu. U Guderiana „starý známý“, který k němu v dubnu 1943 přivedl Goerdelera a jehož Guderian po roce 1947 viní, že slib mlčení o rozhovorech nedodržel. Po 20. červenci 1944 byl zatčen jako zpravený o spiknutí, 11. 8. 1944 odvezen do vojenské vazby v Berlíně-Moabitu, bez obžaloby a soudu zastřelen na Himmlerův výslovný rozkaz v koncentračním táboře Flossenbürg; podle jednoho z pramenů 14. nebo 15. 4. 1945, podle jiného 15. 4. 1945, památník Flossenbürg 9. 4. 1945.

Raeder — Erich Raeder (1876–1960), velkoadmirál (od 1. 4. 1939), vrchní velitel válečného námořnictva; v lednu 1943 po sporu s Hitlerem odstoupil, 30. 1. 1943 ho vystřídal Dönitz a Raeder dostal čestný úřad admirálního inspektora. U Guderiana se jeho propuštění spolu se Schachtovým uvádí jako znamení nových vnitropolitických tenzí na počátku roku 1943 — „jaksi se zdálo, že to ve trámoví praská“. V Norimberku shledán vinným ve všech bodech obžaloby (spolčení proti míru, příprava a vedení útočných válek, válečné zločiny) a odsouzen na doživotí, ačkoli sám očekával smrt; 26. 9. 1955 propuštěn ze zdravotních důvodů, zemřel 6. 11. 1960 v Kielu.

Raus — Erhard Raus (1889–1956), generálplukovník, rakouský důstojník, dříve velitel 6. tankové divize, od 15./16. 8. 1944 velitel 3. tankové armády po Reinhardtovi. Narodil se ve Wolframitzi na Moravě — ztotožnění s Olbramovicemi u Znojma se nepodařilo bezpečně ověřit (na Moravě je i Olbramkostel, Wolframitzkirchen).

Reichenau, von — Walter von Reichenau (1884–1942), generální polní maršál, „politický generál“, hlavní strůjce začlenění armády do nacistického státu a autor textu přísahy Hitlerovi — té, o níž Guderian v kap. II píše dopis ženě. Spoluodpovědný za masakry v Bílé Cerkvi a Babím Jaru, vydal Reichenauův rozkaz z 10. 10. 1941; 1. 12. 1941 vystřídal Rundstedta — Guderianovo

„první zazvonění“ (s. 232). Zemřel 17. 1. 1942 při leteckém převozu z Poltavy (starší literatura uvádí smrt při havárii letadla).

Reinefarth — Heinz Reinefarth (1903–1979), SS-Gruppenführer a generálporučík policie; 1942–1943 generální inspektor správy v Protektorátu Čechy a Morava, 1944–1945 vyšší velitel SS a policie v Říšské župě Wartheland. V srpnu 1944 vedl z Himmlerova příkazu potlačení Varšavského povstání; jeho bojová skupina se od 5. srpna podílela na masovém vraždění civilistů na varšavské Woli a doložena je jeho hlášená věta, že má víc zajatců než munice k jejich zabití. Odsouzen nebyl nikdy — vydání Polsku britské a americké úřady opakovaně odmítly a německá justice řízení zastavila; v prosinci 1951 byl zvolen starostou Westerlandu na Syltu a v letech 1962–1967 zasedal ve šlesvicko-holštýnském zemském sněmu. Od ledna do března 1945 velitel pevnosti Kostrzyn, kde ho Guderian poznal jako „dobrého policejního úředníka, ale žádného generála“.

Reinhardt — Georg-Hans Reinhardt (1887–1963) — správný tvar je Georg-Hans, nikoli Hans-Georg —, generálplukovník, v kap. III velitel 4. tankové divize, v kap. V velitel XXXXI. armádního sboru, od 5. 10. 1941 tankové skupiny 3 a od srpna 1944 do ledna 1945 skupiny armád Střed. Na s. 235 (5./6. 12. 1941 zastavil útok 35 km od Kremlu) ho Guderian uvádí anachronicky jako velitele 3. armády — tanková skupina 3 byla přejmenována až 1. 1. 1942. 25. 1. 1945 těžce raněn do hlavy a 26. 1. odvolán spolu s Hoßbachem; v procesu s OKW odsouzen na 15 let, propuštěn 1952. Datum úmrtí kolísá: edice uvádí 24. 11., prameny i 22. nebo 23. 11. 1963.

Rendulic — Lothar Rendulic (chorvatsky Rendulić, 1887–1971) — * ve Vídeňském Novém Městě, † v Eferdingu, resp. 10. 1887 a 17. 1. 1971, Austria-Forum 25. 10. 1887 a 18. 1. 1971. Rakušan, generálplukovník (1. 4. 1944), jeden ze tří Rakušanů v této hodnosti. Od června 1944 velitel 20. horské armády ve Finsku a Norsku, v lednu 1945 velel skupině armád Kuronsko a převzal skupinu armád Severu ve Východním Prusku — presně to Guderian popisuje, včetně toho, že byl nedávno vyslán do Kuronska jako Schörnerův nástupce a že měl u Hitlera mimořádnou důvěru. Vydal rozkaz, aby každý nezraněný vojak zastižený v tylu mimo úsek svého svazku byl na místě souzen a zastřelen. V Norimberku odsouzen 19. 2. 1948 v procesu s generály jihovýchodu za vraždění rukojmí v Jugoslávii k 20 letům (ze spálené země v Laponsku zproštěn), sníženo na 10 let, propuštěn z Landsbergu roku 1951. Svými vzpomínkami (Soldat in stürzenden Reichen, 1965) přispěl k poválečné legendě o „čisté“ branné moci.

Ribbentrop, von — Joachim von Ribbentrop (1893–1946), 1938–45 ministr zahraničí, podepsal pakt s Molotovem; po válce se skrýval v Hamburku pod jménem „Johann Riese“. V Norimberku odsouzen k smrti a 16. 10. 1946 oběšen jako první z odsouzených.

Richthofen, Frhr. von — Wolfram Freiherr von Richthofen (1895–1945), v prosinci 1941 velitel VIII. leteckého sboru v hodnosti General der Flieger, generálplukovník od 1. 2. 1942, generál polní maršál od 16. 2. 1943. U Guderiana (s. 237) rozmluva z 8. 12. 1941, v níž se oba shodli na celkové situaci; Guderianova poznámka pod čarou „Feldmarschall der Luftwaffe“ je anachronismus o dvě hodnosti. Zemřel 12. 7. 1945 v americkém zajetí v Bad Ischlu.

Riebel — Gustav-Adolf Riebel (1896–1942), 1938–40 Guderianův pobočník a v kap. V pobočník tankové skupiny — po bitvě u Juniville dal nad spícím Guderianem postavit stan a hlídku, Guderian ho nazývá „starostlivým“; v listopadu 1938 byl ještě majorem, podplukovníkem až od 1. 6. 1939. Jako velitel tankového pluku 24 padl 23. 8. 1942 u Morozova, posmrtně povýšen na generálmajora.

Riehl — Svobodník, jehož Guderian 21. 7. 1944 našel spát jako jediného člověka v prázdných kancelářích náčelníka generálního štábu pozemního vojska.

Rommel — Erwin Rommel (1891–1944), generál polní maršál, roku 1940 velitel 7. tankové divize, pak velitel Afrikakorpsu a tankové armády „Afrika“, později skupiny armád B v Normandii. Na s. 248 Guderian píše, že Rommel u Hitlera navrhl přenést na něj své zastupování v Africe a že návrh byl zamítnut — doloženo: v září 1942 ho Rommel označil za jediného vhodného zástupce a OKW návrh téhož dne zamítlo s tím, že Guderian není přijatelný. 14. 10. 1944 donucen k sebevraždě.

Roosevelt — Franklin Delano Roosevelt (1882–1945), 32. prezident Spojených států od 4. 3. 1933 až do své smrti. U Guderiana dvakrát: rozkaz střílet bez varování, který podle Guderiana vytvořil stav už nepříliš vzdálený válce, a konference s Churchillem v Casablance 14.–24. 1. 1943, jejímž „pro nás nejdůležitějším výsledkem“ byl požadavek bezpodmínečné kapitulace mocností Osy, pro Guderiana „brutální požadavek“ s hlubokým účinkem na německou armádu. Zemřel 12. 4. 1945 ve Warm Springs.

Rosenberg — Alfred Rosenberg (1893–1946), pobaltský Němec z Revalu (Tallinnu), hlavní ideolog NSDAP a autor Mýtu 20. století (1930). Od roku 1933 reichsleiter a vedoucí zahraničněpolitického úřadu NSDAP — v této roli u Guderiana jako ten, kdo „z přepjatého idealismu často působil proti úřední politice“ —, od října 1940 v čele Einsatzstabu Reichsleiter Rosenberg, který organizoval rabování kulturního majetku, a od 17. 7. 1941 říšský ministr pro obsazená východní území. Norimberský tribunál ho 1. 10. 1946 shledal vinným ve všech čtyřech bodech obžaloby a 16. 10. 1946 byl v Norimberku oběšen.

Röhm — Ernst Röhm (1887–1934), od 1931 náčelník štábu SA, dříve člen Freikorps Epp (1919). Zavražděn 1. 7. 1934 v Mnichově-Stadelheimu na Hitlerův rozkaz: v cele odmítl připravenou pistoli k sebevraždě a zastřelili ho Eicke a Lippert.

Röttiger — Hans Röttiger (1896–1960), podílel se na dílčí kapitulaci v Itálii (operace Sunrise, 29. 4. 1945), roku 1950 spoluautor Himmerodského memoranda, od 1957 první inspektor pozemního vojska Bundeswehru. Guderian uvádí jeho hodnost zpětně — roku 1938 už kapitánem nebyl. Zemřel ve funkci.

Rubarth — Walter Rubarth (1913–1941) — * 7. 6. 1913 Polle v Dolním Sasku (starší prameny uvádějí Lage v Lippe), † 26. 10. 1941 u Gžatsku v Rusku. Šikovatel, vedoucí útočné skupiny 2. roty ženijního praporu 49 (mot.) u 10. tankové divize. Rytířský kříž 3. 6. 1940 za přechod Maasy mezi Balanem a Wadelincourtem u Sedanu, při němž jeho skupina zničila řadu bunkrů, vrátila se přes řeku pro posily a zničila další tři — Guderian ho k 3. 6. 1940 jmenuje v řadě vyznamenaných. Jen jeden pramen.

Runciman, Lord — Walter Runciman, vikomt (1870–1949), roku 1938 vedl Runcimanovu misi; jeho zpráva doporučila odstoupení pohraničí a připravila půdu pro Mnichov.

Rundstedt, von — Gerd von Rundstedt (1875–1953), od 1940 polní maršál, v kap. V velitel skupiny armád A a v kap. VI (s. 130) skupiny armád Jih, 1942–45 s přestávkami vrchní velitel Západ; u Guderiana mimo jiné 14. 5. 1940 na mostě u Doncheryi, kde se za leteckého útoku suše zeptal „Je to tu vždycky takové?“. 1. 12. 1941 vystřídán Reichenauem po sporu o vyklizení Rostova — Guderianovo „první zazvonění“ (s. 232). Po 20. červenci 1944 předsedal „čestnému dvoru“, v němž zasedal i Guderian; 5. 5. 1949 propuštěn z britského zajetí jako neschopný procesu, souzen nebyl.

Rust — Bernhard Rust (1883–1945), učitel, od dubna 1933 pověřený vedením pruského ministerstva kultu, od 1. 5. 1934 do 30. 4. 1945 říšský ministr pro vědu, výchovu a národní osvětu. U Guderiana „neschopný ministr vyučování Rust", z jehož školské reformy nebylo nic. Dne 8. 5. 1945, v den německé kapitulace, se zastřelil; byl těžce nemocný, propadlý alkoholu a v depresích a Hitler ho od roku 1937 nepřijal. Místo úmrtí se udává Nübel i Berne v Oldenbursku (NDB).

Salmuth, von — Hans von Salmuth (1888–1962), v kap. IV náčelník štábu skupiny armád Sever — schválil Guderianův návrh nasadit tankový sbor samostatně na Brest. V procesu s vrchním velením OKW odsouzen na 20 let mimo jiné za předávání zajatců a civilistů SD a za podporu Einsatzgruppen, propuštěn 23. 7. 1953; 1958–62 předsedal Verband deutscher Soldaten. Den narození sporný (11., 21., nebo 29. 11. 1888).

Saucken, von — Dietrich von Saucken (1892–1980), generál tankového vojska, 1940–41 velitel 4. střelecké brigády 4. tankové divize v Guderianově tankové skupině 2, od podzimu 1944 velitel tankového sboru „Großdeutschland", od března 1945 2. armády (Armee Ostpreußen). Guderian ho nazývá „osvědčeným" (s. 356) a „vzorným generálem" (s. 358) — v kapitole XI jsou to jeho nejteplejší slova o kterémkoli veliteli. 9. 5. 1945 odmítl odletět a odešel se svými vojáky do sovětského zajetí, při výsleších týrán, roku 1949 odsouzen na 25 let, propuštěn 9. 10. 1955.

Saur — Karl-Otto Saur (1902–1966), Todtův blízký spolupracovník z Organizace Todt, po Todtově smrti vedl Technisches Amt ve Speerově ministerstvu a Hitler ho v politickém testamentu jmenoval Speerovým nástupcem jako ministra výzbroje. Guderian ho na s. 250/251 uvádí jako pramen celé kapitoly VIII — jediná osoba v knize, kterou jmenuje nikoli jako účastníka událostí, nýbrž jako zdroj svých údajů —, a to funkcí v aparátu NSDAP, ne ve Speerově ministerstvu. Jeho záznamy nejsou publikovány; přesná data se zjistit nepodařilo.

Schaal — Ferdinand Schaal (1889–1962), 1939–41 velitel 10. tankové divize (Rytířský kříž za překročení Mázy), pak LVI. sboru, od 1943 velitel Wehrkreisu Čechy a Morava a zmocněnec Wehrmachtu u říšského protektora v Praze. U Guderiana 26. 5. 1940 odmítl přenechat citadelu v Calais letectvu, jak zněl Hitlerův rozkaz, a Guderian ho podpořil. 21. 7. 1944 ho na Himmlerův rozkaz zatkl K. H. Frank, vězněn do dubna 1945.

Schacht — Hjalmar Schacht (1877–1970), prezident Reichsbank 1923–1930 a 17. 3. 1933 až 20. 1. 1939, říšský ministr hospodářství od srpna 1934 do 26. 11. 1937, pak ministr bez portfeje až do odvolání roku 1943. U Guderiana je jeho propuštění spolu s Raederovým znamením nových vnitropolitických tenzí na počátku roku 1943 („zdálo se, že to ve trámoví praská"), jinak příklad odborného ministra bez vlivu na Hitlera. V Norimberku 1. 10. 1946 zproštěn, zemřel 3. 6. 1970 v Mnichově.

Scharnhorst, von — Gerhard von Scharnhorst (1755–1813), generálporučík (11. 3. 1813), od 25. 7. 1807 první náčelník pruského generálního štábu a předseda komise pro reorganizaci vojska. U Guderiana spolu s Gneisenauem tvůrce generálního štábu a vzor střízlivého, nezištného důstojníka („dolnosaský selský syn, skoupý na slovo"), který „zemřel na těžké zranění utrpěné na bojišti". Zemřel 28. 6. 1813 v Praze na následky zranění z bitvy u Lützenu (Großgörschen) 2. 5. 1813; prameny se liší v tom, zda šlo o koleno, nebo o nohu.

Schell, von — Adolf von Schell (1893–1967), od 1938 zmocněnec pro motorizaci („Schellův plán"), autor spisu Kampf gegen Panzerwagen (1936), v letech 1930–31 studoval na americké pěchotní škole ve Fort Benning, kde pro americké důstojníky přednesl sérii přednášek, vydaných roku 1933 jako Battle Leadership; Guderian mu děkuje v předmluvě. Od května 1945 do října 1947 ve spojeneckém zajetí.

Schepmann — Wilhelm Schepmann (1894–1970), SA-Obergruppenführer, od srpna 1943 do konce války poslední náčelník štábu SA jako nástupce Viktora Lutzeho, dříve vládní prezident v Drážďanech. U Guderiana v pasáži o Landsturmu a Volkssturmu, kde se o něm vyjadřuje jako o „brannou moc přátelsky nakloněném". Po válce krátce v internaci, později osvobozen.

Scherer — Jeden z pánů, jimž Guderian v předmluvě děkuje za podporu při práci na knize — vedle Liebensteina, Gehlena, Schella, svobodného pána von Steina, Freytaga von Loringhoven a Beckeho. Je uveden jen příjmením, bez hodnosti a funkce; protože Becke je zřejmě Guderianův vlastní nadporučík ze s. 261, jde pravděpodobně rovněž o někoho z jeho osobního okolí, ne o známého generála.

Schilcher, Frau von — Dáma z Dietramszellu, která 1. května 1945 laskavě přijala Guderianovu ženu, když sám odešel do Tyrol.

Schlabrendorff, Fabian von — Fabian von Schlabrendorff (1907–1980), advokát a notář, záložní důstojník (podplukovník v záloze); od ledna 1941 do července 1944 pobočník Henninga von Tresckowa a spojka mezi ním a berlínskou opozicí. Dne 13. 3. 1943 propašoval do Hitlerova letadla u Smolenska časovanou bombu maskovanou jako láhve Cointreau; roznětka selhala, nazítří nálož vyzvedl. Po 20. 7. 1944 zatčen a mučen, nevypovídal; proces u Lidového soudního dvora v únoru 1945 přerušil nálet, který zabil předsedu Freislera, a 16. 3. 1945 byl osvobozen; Hitlerův rozkaz k jeho smrti už nebyl proveden. Osvobozen spojenci 12. 4. 1945 (NDB) nebo 5. 5. 1945. U Guderiana nevystupuje jako spiklenec, nýbrž jako autor knihy Offiziere gegen Hitler (Zürich 1946), z níž se Guderian roku 1947 dozvěděl, že Goerdeler nebo generál von Rabenau slib mlčenlivosti nedodrželi; Guderian o Schlabrendorffových údajích o sobě tvrdí, že jsou nepravdivé. V letech 1967–1975 soudce druhého senátu Spolkového ústavního soudu; zemřel ve Wiesbadenu 3. 9. nebo 4. 9. 1980.

Schleicher, von — Kurt von Schleicher (1882–1934), od prosince 1932 do 28. 1. 1933 poslední kancléř Výmarské republiky; vedl Ministeramt — funkci, kterou Guderian mylně přisuzuje Keitelovi. Zavražděn 30. 6. 1934 ve své vile muži v civilu, patrně z SD, kteří dodnes nebyli identifikováni; smrtelně zranili i jeho ženu a vyšetřování bylo zakázáno.

Schlieffen, Graf von — Alfred Graf von Schlieffen (1833–1913), v letech 1891–1905 náčelník generálního štábu; v kap. V Guderian soudí, že francouzské velení nepočítalo s ničím jiným než s jeho plánem.

Schmidt, Paul Otto — Paul Otto Schmidt (1899–1970), vyslanec, hlavní tlumočník německého zahraničního úřadu; na s. 329 měl Guderianův přednes převádět do francouzštiny. Není totožný s generálem Rudolfem Schmidtem.

Schmidt, Rudolf — Rudolf Schmidt (1886–1957), generál tankových vojsk; velitel XXXIX. armádního sboru ve Francii 1940, od 26. 12. 1941 Guderianův nástupce ve velení 2. tankové armády. Strana 329 k němu nepatří — tam vystupuje vyslanec Paul Otto Schmidt, hlavní tlumočník zahraničního úřadu.

Schmitt — Kurt Paul Schmitt (1886–1950), právník, v letech 1921–1933 předseda vedení Allianz AG a 1937–1945 předseda Munich Re. Říšský ministr hospodářství od 29. či 30. 6. 1933 jako nástupce Hugenberga; po onemocnění skončil faktický výkon úřadu 3. 8. 1934, formálně byl zproštěn 30.

1. 1935 a nahrazen Schachtem — přesně v pořadí, jak to podává Guderian. Od roku 1933 čestný člen SS, od 15. 9. 1935 SS-Brigadeführer. V denacifikaci roku 1946 zařazen mezi hlavní viníky, roku 1949 překlasifikován na pouhého příslušníka s pokutou. Nejde o právníka Carla Schmitta ani o generála Artura Schmitta.

Schmundt — Rudolf Schmundt (1896–1944), od ledna 1938 hlavní pobočník branné moci u Vůdce, od října 1942 navíc šéf Personálního úřadu pozemního vojska, generál pěchoty od 1. 7. 1944. U Guderiana opakovaně jako prostředník k Hitlerovi — 11. a 12. 7. 1941 na jeho velitelském stanovišti, 10. 12. 1941 písemné hlášení o situaci, 16. 12. 1941 půlhodinové jednání na letišti v Orlu. Byl přítelem Henninga von Tresckowa a zároveň se podílel na výběru Stauffenberga do Frommova štábu; zemřel 1. 10. 1944 na následky zranění z atentátu 20. července — bomba, která ho zabila, byla Stauffenbergova.

Schneider — Erich Schneider (křestní jméno není potvrzeno), plukovník od 1. 1. 1940, od 20. 6. 1940 do 19./20. 11. 1941 velitel dělostřeleckého pluku 103, tedy divizního dělostřelectva 4. tankové divize; 19. 11. 1941 u Uslovaji zraněn granátovým střepem. Později velitel 4. tankové divize a 14. pěší divize, generálporučík; data narození ani úmrtí se zjistit nepodařilo.

Schörner — Ferdinand Schörner (12. 6. 1892 Mnichov – 2. 7. 1973 Mnichov), generál polní maršál od 5. 4. 1945 jako poslední jmenovaný, velitel skupin armád Jižní Ukrajina, Sever i Střed a podle Hitlerovy závěti poslední vrchní velitel pozemního vojska. Guderian ho uvádí jen jako bod v posloupnosti velitelů, bez jediného slova o tom, čím byl proslulý: popravami vlastních vojáků za „zbabělost“ a přezdívkou „krvavý Ferdinand“. Nad vlastními vojáky vynesl nesčetné rozsudky smrti a dezertéry dával věšet; v březnu 1945 se domáhal popravy generálmajora Hannse von Rohr, který odmítl dát střílet na ustupující, a OKH musel rozsudek změnit na degradaci a kárnou službu. Devátého května 1945, den po kapitulaci, opustil skupinu armád „Střed“ a odletěl v civilu Fieselerem Storch do Rakouska s několika tisíci markami ze štábní kasy; Američané ho zadrželi a vydali Rudé armádě. V únoru 1952 jej sovětský soud odsoudil k pětadvaceti letům nucených prací a 15. ledna 1955 byl propuštěn; 15. října 1957 jej mnichovský zemský soud odsoudil ke čtyřem a půl roku za zabití — jako jediného německého polního maršála odsouzeného západoněmeckým soudem.

Schroth — Walther Schroth (1882–1944), generál pěchoty od 1. 2. 1938, velitel XII. armádního sboru (1938–1942) podřízeného tankové skupině 2

pro dobytí Brestu Litevského — 23. 6. 1941 zpravil Guderiana o průběhu boje o pevnost, hodnost na s. 135 je uvedena správně. Od srpna 1944 řádný člen „čestného dvora“ (s. 313, 314), v jehož výčtu Guderian vynechává Spechta a náhradníky Kriebela a Kirchheima uvádí jako členy. Zahynul 6. 10. 1944 při autonehodě u Bad Nauheimu, tři měsíce po 20. červenci.

Schulz — Předloha uvádí „Schultz“. Karl Friedrich (Fritz) Wilhelm Schulz (1897–1976) — * 15. 10. 1897 Nettkow ve Slezsku, † 30. 11. 1976 Freudenstadt. Generál pěchoty (1. 4. 1944), Rytířský kříž s mečemi 26. 2. 1945. Velitel 17. armády mezi horami a Vislou v Harpeho skupině armád od 25., resp. 26. července 1944 (prameny se o den rozcházejí) do 30. března 1945. V tomto zařazení ho Guderian uvádí k srpnu 1944. Od 5. dubna 1945 pak vrchní velitel skupiny armád G do kapitulace.

Schwerin von Krosigk, Graf — Johann Ludwig („Lutz“) Graf Schwerin von Krosigk (1887–1977), od 2. 6. 1932 do 23. 5. 1945 říšský ministr financí, v květnu 1945 vedoucí ministr a ministr zahraničí Dönitzovy vlády ve Flensburgu (7. 5. 1945 oznámil rozhlasem bezpodmínečnou kapitulaci). Hraběcí titul nabyl adopcí roku 1925. U Guderiana jeden z mála ministrů, které osobně poznal, „typ vynikajícího vysokého německého úředníka, vznešený, zdrženlivý muž“. V norimberském procesu s ministerstvy roku 1949 odsouzen k deseti letům, 31. 1. 1951 propuštěn na amnestii.

Seeckt, von — Hans von Seeckt (1866–1936), v letech 1920–26 šéf velení pozemního vojska, Reichswehr budoval jako „stát ve státě“, 1933–35 poradce Čankajška v Číně; roku 1918 byl jeho pobočníkem v Turecku pozdější moskevský vojenský přidělenec Ernst-August Köstring.

Seldte, Franz — Franz Seldte, celým jménem Tobias Wilhelm Franz Seldte (1882–1947) — bez „von“. Podoba hesla v našem rejstříku je chybná: na s. 411 patří „von“ k Blombergovi ve výčtu, ne k Seldtemu, a Guderian sám píše „ministr práce Seldte“, „Seldteho“. Spoluzakladatel a vůdce Stahlhelmu od jeho vzniku 25. 12. 1918 do března 1934, pak do listopadu 1935 vůdce nástupnické NSDFBSt; říšský ministr práce od 30. 1. 1933 do 23. 5. 1945, i ve Flensburské vládě. U Guderiana jeden z mála ministrů, které osobně znal: „kdysi vůdce Stahlhelmu, byl počestný muž, ale bez vlivu“. Na konci války zajat a držen v táboře Ashcan v Mondorf-les-Bains; zemřel 1. 4. 1947 v americkém vojenském lazaretu ve Fürthu, než ho norimberský tribunál mohl soudit.

Seydlitz, von — Walther von Seydlitz-Kurzbach (1888–1976), generál dělostřelectva a velitel LI. armádního sboru u Stalingradu, přešel na konci ledna 1943 do sovětského zajetí. Od 12. července 1943 tam byl místopředsedou Národního výboru Svobodné Německo a od 14. září 1943 předsedou Svazu německých důstojníků — obě organizace vyzývaly německé vojáky, aby se od Hitlera odvrátili, a jeho jméno se tím v německé propagandě stalo synonymem zrady. Právě na to Hitlerova invektiva míří; v knize je Seydlitz jen jako ona („Ti dva jsou se Seydlitzem jedna ruka! To je zrada!“, s. 363). Roku 1944 byl v Německu v nepřítomnosti odsouzen k smrti; v SSSR byl roku 1949 obžalován, roku 1950 odsouzen na dvacet pět let, roku 1955 propuštěn do Spolkové republiky a 23. dubna 1996 v Rusku posmrtně rehabilitován.

Seyß-Inquart — Arthur Seyß-Inquart (1892–1946), kancléř při anšlusu, 1940–45 říšský komisař pro Nizozemí (deportace Židů, popravy rukojmí); narodil se ve Stonařově u Jihlavy. V Norimberku odsouzen k smrti a 16. 10. 1946 oběšen.

Sodenstern, von — Georg von Sodenstern (1889–1955), od 6. 2. 1940 náčelník štábu skupiny armád A — v kap. V Mansteinův „podstatně klidnější“ nástupce u Rundstedta; Guderian ho nazývá „General“, tehdy byl generálporučík. Od 1941 náčelník štábu skupiny armád Jih, 1943–44 velitel 19. armády, v červnu 1944 propuštěn z Wehrmachtu; po válce pracoval pro americkou Historical Division.

Speer, Albert — Albert Speer (1905?–1981), od února 1942 ministr pro zbrojení a válečnou výrobu jako Todtův nástupce, jmenovaný do všech jeho funkcí okamžitě, navzdory Göringovu zájmu. U Guderiana na s. 250/251 jako ministr, jehož spolupracovníkem byl Saur, na s. 267 Guderianova charakteristika z doby jeho nástupních návštěv u generálního inspektora. Jeho Erinnerungen (1969) jsou hlavním publikovaným svědectvím o Todtově smrti — měl tím letadlem letět a odmítl kvůli únavě —, jde však o poválečnou sebestylizující paměť. Odsouzen v Norimberku na 20 let, propuštěn 1966; data narození a úmrtí nejsou spolehlivě doložena.

Sperrle — Hugo Sperrle (1885–1953), polní maršál od 19. 7. 1940, první velitel Legie Condor, a tedy odpovědný i za Guernicu. V kap. V jeho opožděný rozkaz k jednorázovému náletu, který Loerzer „správně zadržel“, zachránil Guderianův útočný plán u Sedanu; na s. 303 Guderian chybně píše, že byl odvolán spolu s Rundstedtem a Geyrem — stalo se to až v srpnu 1944.

V procesu s vrchním velením OKW zproštěn viny jako jeden ze dvou obžalovaných; zemřel 2. 4. 1953 při operaci.

Spitta — Velitel praporu 2. tankové divize, jehož jednotka dosáhla 20. května 1940 kolem 20.30 u Noyelles-sur-Mer jako první německá jednotka Atlantiku. Křestní jméno ani osud se zjistit nepodařilo; hodnost podplukovníka uvádějí jen sekundární zdroje a edice ji proto neuvádí.

Stauffenberg, Graf von — Claus Schenk Graf von Stauffenberg (1907–1944), plukovník generálního štábu, vykonavatel atentátu ve Wolfsschanze; do Frommova štábu ho pomáhal vybrat Schmundt. V knize na s. 312 a 313. Popraven zastřelením 21. 7. 1944 Frommovým stanným soudem ve dvoře Bendlerblocku.

Stein, Frhr. von — Další z pánů, jimž Guderian v předmluvě děkuje za podporu při práci na knize. Je uveden jen jako „svobodný pán von Stein“, bez hodnosti a funkce, takže jednoznačné ztotožnění není možné; z kontextu jde spíš o někoho z Guderianova osobního okolí než o historickou osobnost téhož jména.

Stemmermann — Wilhelm Stemmermann (1888–1944), velitel 296. pěší divize od 1. 1. 1941 do 8. 1. 1942, od prosince 1943 velitel XI. armádního sboru a v lednu a únoru 1944 nejvyšší velitel obklíčených sil v Korsuň-Ševčenkovském kotli („Gruppe Stemmermann“). U Guderiana na s. 234 (4. 12. 1941) jako velitel divize, na jejíž příchod čekal a pro niž chtěl odložit útok; „General“ je zde obecné užití, ne chyba v hodnosti. Padl 18. 2. 1944 u Čerkas zásahem dělostřeleckého granátu do vozidla, posmrtně dubové listy.

Stieff — Hellmuth Ludwig Gustav Arnold Stieff (1901–1944) — * 6. 6. 1901 Deutsch Eylau (dnes Iława), † 8. 8. 1944 oběšen v berlínské věznici Plötzensee. Generálmajor (1. 2. 1944), od října 1942 náčelník organizačního oddělení generálního štábu pozemního vojska — jeho podřízeným byl major Kuhn, o němž Guderian na téže straně mluví. Patřil k jádru spiknutí 20. července 1944: opatřoval výbušniny a 7. 7. 1944 na zámku Klessheim bombu nedokázal odjistit, čímž provedení přenechal Stauffenbergovi. 8. 8. 1944 odsouzen Freislerovým Volksgerichtshofem a téhož odpoledne na Hitlerovo osobní přání oběšen. Část pramenů, včetně jeho vlastních dopisů, píše „Helmuth“.

Stiotta, von — Max Edler von Stiotta (1887–1977), rakouský ženista, roku 1938 převzat do Wehrmachtu jako major, roku 1939 Ia ženijního štábu pro opevnění u skupiny armád A, generálmajorem od 20. 4. 1945. Podle Friesera právě on zjistil, že domnělé bunkry na výšinách Marfée u Sedanu jsou jen nedostavěné stavby — odpovídá to Guderianovu textu.

Stockhausen, von — Hunold von Stockhausen (1891–1964), velitel pluku „Großdeutschland" — jeho pluk byl 30. 8. 1941 uvolněn jako první z XXXXVI. sboru a 2. 9. dorazil do předmostí u Novhorodu-Siverského (s. 189); nejpozději v září 1941 ho u pluku vystřídal Hörnlein. Křestní jméno je Hunold, ne Wilhelm, a hodnost v červnu 1941 není ověřena. Z britského zajetí byl do roku 1952 vězněn v Jugoslávii, zemřel v Koblenzi.

Stottmeister — Plukovník Stottmeister, vedoucí automobilního učebního štábu (Kraftfahrlehrstab). Na podzim 1928 požádal majora Guderiana, aby jeho posluchačům přednášel taktiku tanků. Křestní jméno se v dostupných pramenech nepodařilo zjistit.

Strachwitz, Graf — Hyazinth Graf Strachwitz von Groß-Zauche und Camminetz (1893–1968), generálporučík zálohy přezdívaný „Der Panzergraf", velitel tankového pluku Großdeutschland a improvizovaných tankových skupin, dvanáctkrát raněn. Guderian mu na s. 320 připisuje zásluhu o obnovení spojení mezi skupinami armád 16.–26. 9. 1944 v čele „sestavené tankové divize". Rod je slezský, nikoli český — jméno a slezský původ by českého čtenáře mohly svést.

Strauß — Adolf Strauß (1879–1973), generálplukovník, velitel II. armádního sboru v Polsku a od května 1940 9. armády, která v kap. VI útočila nalevo od Guderianovy tankové skupiny (s. 235); v kap. VII (s. 247) „Generálplukovník Strauß se hlásil nemocným" — odvolán ze zdravotních důvodů v lednu 1942. Později velitel opevněného prostoru Východ; v britském zajetí do roku 1949.

Streich — Johannes Streich (1891–1977), generálmajor od 7. 2. 1941, generálporučík od 1. 10. 1943; velitel 5. lehké divize v Africe, 16. 5. 1941 odvolán Rommelem. U Guderiana velí v červenci 1941 bojové skupině Streich ze stíhačů tanků a průzkumníků, která u XXXXVII. tankového sboru zajišťovala prostor západně a severozápadně od Orši proti ruskému předmostí. Od podzimu 1941 velitel 16. (mot.) pěší divize, pak inspekční funkce ve vnitrozemí. Zemřel 20. 8. 1977 v Hamburku.

Stumme — Georg Stumme (1886–1942), generál tankových vojsk (dříve generál jezdectva). Roku 1939 velitel 2. lehké divize v Polsku, z níž vznikla 7. tanková divize (tam ho v únoru 1940 vystřídal Rommel); od začátku roku 1940 velící generál XXXX. sboru, od roku 1942 tankového. Po ztrátě tajných dokumentů 23. tankové divize byl v červenci 1942 odvolán a odsouzen k pěti letům pevnostního vězení, po několika týdnech však na zásah polního maršála von Bocka propuštěn. Dne 22. 9. 1942 převzal v Rommelově zastoupení tankovou armádu Afrika a 24. 10. 1942 u El Alameinu zemřel na srdeční infarkt, když jeho vůz bez ochranného doprovodu padl do palby. Guderianův „jeho nástupce" je generál von Thoma. Nezaměňovat s generálplukovníkem letectva Hansem-Jürgenem Stumpffem.

Stumpff — Horst Stumpff (1887–1958), velitel 3. a 20. tankové divize (Rytířský kříž 1941), od 1944 generální inspektor tankových vojsk náhradní armády. V kap. IV 9. 9. u Wizny zastupoval Schaala a mylně hlásil, že pěchota už je v polských bunkrech. Nezaměňovat: je to Horst od tankového vojska, ne Hans-Jürgen Stumpff od letectva. Poválečný osud se nepodařilo dohledat.

Stutterheim, von — Wolff von Stutterheim (1893–1940), nositel Pour le Mérite z roku 1918, od podzimu 1939 komodor KG 77; v kap. V „mimořádně statečný" velitel bitevních letců, který 12. 5. 1940 varoval Guderiana u Bouillonu před exponovaným hotelem. Jmenoval se Wolff, ne Wolfgang. 15. 6. 1940 ho ve stroji Do 17 sestřelili francouzští stíhači u Leurville a 3. 12. 1940 zemřel na následky zranění v berlínské Charité.

Stülpnagel, Carl-Heinrich von — Carl-Heinrich Rudolf Wilhelm von Stülpnagel (2. 1. 1886 Berlín — 30. 8. 1944 Berlín-Plötzensee), generál pěchoty. Roku 1933 šéf oddělení Cizí armády v generálním štábu, 1936–1938 velitel 30. pěší divize, od srpna 1937 zástupce náčelníka generálního štábu pozemního vojska, 1939 oberquartiermeister II a I, roku 1940 velitel II. armádního sboru ve francouzském tažení a poté předseda německé komise pro příměří. Vrchní velitel 17. armády na východě až do odvolání počátkem října 1941; od února, resp. jara 1942 vojenský velitel ve Francii jako nástupce svého bratrance Otty von Stülpnagela. Patřil ke spiknutí 20. července 1944 a řídil jeho provedení ve Francii: dal Hansem Otfriedem von Linstowem zatknout v Paříži celý aparát SS a gestapa, po Klugeho odmítnutí podpory však musel zatčené propustit. Povolán do Berlína se u Verdunu na břehu Mázy střelil do hlavy; sebevražedný pokus ho pouze oslepil a v následném deliriu opakoval „Rommel", čímž Rommela do spiknutí zatáhl. Lidový soudní dvůr ho 30. 8. 1944 za Freislerova hrubého jednání odsoudil pro velezradu

k smrti a téhož dne byl v Plötzensee oběšen. Guderian ho dobře znal a při každé návštěvě Paříže ho vyhledával. Kniha ho na této straně uvádí jako „generála Heinricha von Stülpnagela“; správně je Carl-Heinrich. Nezaměňovat s Joachimem von Stülpnagelem ani s Ottou von Stülpnagelem, které kniha rovněž uvádí.

Stülpnagel, Joachim von — Joachim von Stülpnagel (1880–1968), od 1922 vedl Heeresabteilung (T 1) v Truppenamtu; roku 1939 krátce reaktivován jako velitel Ersatzheer, ale po několika dnech propuštěn, protože Hitlerovu válečnou politiku označil za katastrofu. Po 20. červenci 1944 zatčen a po necelých třech měsících propuštěn bez újmy. Nezaměňovat s Ottem von Stülpnagel ani s Carlem-Heinrichem von Stülpnagel (1886–1944, popraven).

Stülpnagel, Otto von — Otto von Stülpnagel (1878–1948), od 25. 10. 1940 vojenský velitel okupované Francie; v kap. II Guderianovi při odhlášení řekl: „My dva se už nedožijeme toho, aby se valily německé tanky.“ V prosinci 1946 zatčen Brity (při zatčení se postřelil z pistole, ale přežil), předán Francouzům a stíhán pro válečné zločiny; 6. 2. 1948 se oběsil v cele věznice Cherche-Midi v Paříži. Nezaměňovat s Joachimem ani s Carlem-Heinrichem von Stülpnagel.

Stümpfl — Heinrich Stümpfl (1884–1972), od 1938 městský velitel Vídně; přes syna udržoval styky s rakouským odbojem. V zajetí 1945–46, pak žil v Grazu.

Szálasi — Ferenc Szálasi (1897–1946), v armádě dosáhl hodnosti majora (odešel 1935), vůdce Strany kříže se šípy (Nyilaskeresztes Párt). Po svržení Horthyho dosazen 16. 10. 1944 Němci do čela maďarské vlády, začátkem listopadu 1944 složil přísahu jako „vůdce národa“. U Guderiana „maďarský fašista chabých vloh a ještě chabější rozhodnosti“, jehož návštěvu u Hitlera v únoru 1945 Guderian zažil a shrnul slovy, že šlo o člověka vyneseného nahoru proti jeho vůli. Budapešťský lidový tribunál jej odsoudil za válečné zločiny a velezradu a 12. 3. 1946 veřejně oběšen; jeden z pramenů klade jeho nástup jako hlavy státu na 16. 10. 1944, podle jiného rozlišuje premiérství od 16. 10. a titul vůdce národa od 3./4. 11. 1944.

Theiß — Rudolf Theiß (1887–1961), v kap. III velitel tankového praporu Spolkového vojska v Brucku. Osud ani místo úmrtí se zjistit nepodařilo.

Thoma, Ritter von — Wilhelm Josef Ritter von Thoma (11. září 1891 Dachau — 30. dubna 1948 tamtéž), tehdy generálmajor, naposledy generál tankových vojsk. Rytířský kříž Vojenského řádu Maxe Josefa, který dostal roku 1916, mu přinesl osobní šlechtictví („Ritter von“). V letech 1936–1939 velel tankové části legie Condor ve Španělsku, tedy prvnímu bojovému nasazení německých tanků vůbec — tím dostává Guderianovo „jeden z našich nejstarších a nejzkušenějších tankových důstojníků“ (s. 163) přesný obsah. 17. tankové divizi velel od 21. července (podle části zdrojů od 17. 7.) do 15. září 1941, tedy i 25. srpna, kdy ho Guderian uvádí na s. 185; 2. září 1941 byl lehce zraněn a ve velení ho vystřídal vrátivší se Arnim, jak kniha uvádí na s. 200. Od října 1941 velel 20. tankové divizi, od září 1942 Německému africkému sboru; 4. listopadu 1942 padl u Tel el Mampsry do britského zajetí a byl tehdy nejvýše postaveným britským zajatcem. V odposlouchávaném generálském táboře Trent Park se vyjadřoval ostře protinacisticky a v rozhovoru s Ludwigem Crüwellem mluvil o raketových zkouškách v Kummersdorfu, které viděl při návštěvě s Brauchitschem — britské zpravodajství to přivedlo k Peenemünde. Roku 1946 mu v zajetí amputovali nohu; zemřel na srdeční infarkt ve svém rodném Dachau. Guderianovy údaje jsou správné.

Thomale — Wolfgang Thomale (1900–1978), generálporučík, od března 1943 do konce války náčelník štábu generálního inspektora tankových vojsk, tedy Guderiana, který si ho vybral sám jako „zkušeného frontového důstojníka a nadšeného tankistu“; klíčová postava kapitol IX a X (s. 265, 272, 279–280, 307–308, 351). Večer 20. 7. 1944 nařídil z bunkru Mauerwald Panzer-Ersatz-Brigade potlačit puč — to Guderian neuvádí, cituje jen jeho místopřísežné prohlášení o telefonátu se Schmundtem.

Timošenko — Semjon Konstantinovič Timošenko (1895–1970), maršál Sovětského svazu (7. 5. 1940), lidový komisař obrany od 7. 5. 1940 do 19. 7. 1941, od 23. 6. 1941 předseda Stavky hlavního velení. Velel Západnímu frontu ve dvou obdobích roku 1941 — do 19. července a od 30. července do 12. září —, hlavnímu velení západního směru od 10. července do 10. září 1941 a od 13. září 1941 hlavnímu velení jihozápadního směru. U Guderiana je „skupina armád Timošenko“ německé souhrnné označení sovětských sil před skupinou armád Střed: cíl nové operace zněl „zničit poslední bojeschopné části skupiny armád Timošenko“. Později velel Stalingradskému a Severozápadnímu frontu (do 13. 3. 1943), od března 1943 do konce války byl představitelem Stavky koordinujícím několik frontů. Zemřel 31. 3. 1970 v Moskvě; urna uložena v kremelské zdi.

Todt, Dr. — Fritz Todt (1891–1942), Dr.-Ing., od 17. 3. 1940 říšský ministr pro výzbroj a munici (Guderian ho nazývá ministrem „pro zbrojení a válečnou výrobu“, tak se ministerstvo jmenovalo až za Speera od září 1943), zakladatel Organizace Todt s až 800 000 nuceně nasazenými, generálmajor letectva a SA-Obergruppenführer. U Guderiana 5. 7. 1940 na frontě a 20. 12. 1941 přítomen části audience u Hitlera, po níž mu daroval dvoje zákopová kamna; Guderian ho nazývá „rozumným mužem se zdravým, lidským cítěním“ — nejvřelejší charakteristika celé kapitoly. Zahynul 8. 2. 1942 při havárii He 111 krátce po startu u Rastenburgu; sabotáž vyšetřování vyloučilo, příčina havárie ale není jednoznačně objasněna.

Toppe — Alfred Toppe (28. 6. 1904 Zernin, Meklenbursko – 8. 12. 1971 Hösel u Ratingenu) — plukovník generálního štábu, od 1. 10. 1944 generálmajor. Od 22. 7. 1944 do konce války nástupce Eduarda Wagnera ve funkci generálního ubytovatele pozemního vojska, od 24. 4. 1945 generální ubytovatel Wehrmachtu. Dříve náčelník štábu X. armádního sboru a v zásobovacích funkcích ve Francii i na východní frontě. V květnu 1945 zajat Brity, propuštěn 1948. Po válce autor a editor vojensko-historických studií, mimo jiné pro americkou Historical Division. V knize na s. 311.

Traut — Hans Traut (1895–1974), plukovník, později generálporučík, od října 1940 velitel pěšího pluku 41 (mot.) u 10. (mot.) pěší divize, nositel Rytířského kříže za Vesoul; u něj byl Guderian 2. 10. 1941 (s. 209). Zajat roku 1944, odsouzen v SSSR, propuštěn 1955.

Tresckow, von — Henning von Tresckow (1901–1944), generálmajor, dříve Ia skupiny armád Střed, klíčový organizátor odporu na východní frontě a spoluautor koncepce „Walküre“. Na s. 283 přichází z Klugeho pověření s nabídkou smíru a společného postupu proti Hitlerovi (srpen 1943) a Guderian ji odmítá; na s. 313 mezi těmi, kdo si sami vzali život. 21. 7. 1944 se zabil ručním granátem a smrt inscenoval jako útok partyzánů, aby neprozradil další spiklence. Kniha uvádí jméno důsledně „Treskow“.

Tschammer und Osten, von — Hans von Tschammer und Osten (1887–1943), SA-Obergruppenführer (1938), od 19. 7. 1933 až do své smrti říšský vůdce sportu a předseda německého olympijského výboru; roku 1934 postavil na místo DRA nový Německý říšský svaz pro tělesnou výchovu. S Carlem Diemem organizoval berlínskou olympiádu 1936, k níž se vztahuje Guderianova poznámka o „službě vážnosti třetí říše“; prosadil přitom vylou-

čení neárijských sportovců z německého olympijského týmu a systematické znevýhodňování židovských sportovců. Zemřel v Berlíně.

Tschischwitz, von — Erich von Tschischwitz (1870–1958), generál pěchoty, nositel Pour le Mérite (1917), od 1. 10. 1919 do 31. 1. 1923 inspektor dopravních vojsk (In 6), v Reichswehru velitel 2. divize a Gruppenkommanda 1, penzionován 1929. Shoda okolností: narodil se v témže městě jako Guderian (Chełmno/Kulm). Oba jeho zeťové, generálové Gothsche a Heistermann von Ziehlberg, byli na konci války popraveni — Guderian o tom píše na s. 315.

Udet — Ernst Udet (1896–1941) — * 26. 4. 1896 Frankfurt nad Mohanem, † 17. 11. 1941 Berlín, sebevražda zastřelením (střelil se do hlavy při telefonátu). S 62 vzdušnými vítězstvími nejúspěšnější německý stíhací pilot první světové války, který ji přežil, a druhý nejúspěšnější vůbec po Manfredu von Richthofenovi. Generálplukovník (1940), od 1. 2. 1939 generální letecký zbrojmistr (Generalluftzeugmeister) odpovědný za výrobu, výzbroj a zásobování letectva. Sebevraždu režim zatajil, vyhlásil ji za nehodu při zkoušce nové zbraně a vystrojil státní pohřeb; Guderian na této straně píše otevřeně o „zoufalém kroku“, pro který Udet nenacházel jiné východisko mezi rozpoznanými nutnostmi války a Göringovou neschopností a nečinností.

Usinger — Christian Usinger (1894–1949), dělostřelec, poslední hodnost generálporučík, od října 1942 velitel 223. pěší divize, na konci války krátce velitel I. armádního sboru v kuronském kotli; na s. 154 velitel zajišťovací skupiny severozápadně od Orši. Ztotožnění je nejisté — přímá vazba na Oršu a 17. tankovou divizi se v pramenech nenašla a stojí jen na shodě vzácného jména a hodnosti. Zemřel roku 1949 v sovětském zajetí v Šuji u Ivanova.

Vaerst, von — Gustav von Vaerst (1894–1975), generálmajorem byl až od 1. 9. 1941. Kapituloval 9. 5. 1943 v Tunisku, v zajetí do roku 1947.

Veiel — Rudolf Veiel (1883–1956), 1938–42 velitel 2. tankové divize, od 1943 velitel Wehrkreisu V; v kap. III dorazil do Pasova bez map a pohonných hmot, v kap. V měl 17. 5. 1940 převzít velení sboru po Guderianovi a 3. 6. dostal Rytířský kříž. 21. 7. 1944 odvolán pro podezření z účasti na spiknutí. Datum úmrtí sporné (19. 3., nebo 19. 5. 1956), poválečný osud nedohledán.

Vietinghoff, Frhr. von, gen. Scheel — Heinrich von Vietinghoff gen. Scheel (1887–1952), od 1. 11. 1940 velitel XXXXVI. sboru — toho sboru, o nějž Guderian na s. 184, 188 a 189 opakovaně marně žádá; 20. 9. 1941 mu

vylíčil obtíže probojovávání od Gluchova a 22. 9. 1941 se s ním rozloučil „se srdečným díkem“. Od srpna 1943 velitel 10. armády v Itálii, generálplukovník od 1. 9. 1943, od 10. 3. 1945 OB Südwest; s Karlem Wolffem sjednal kapitulaci v Itálii (29. 4. 1945). Rozšířená nepřesnost: „poradce Bundeswehru“ neplatí, zemřel roku 1952, ještě než Bundeswehr vznikl.

Volckheim — Ernst Volckheim (1898–1962), plukovník, jeden z nejranějších teoretiků tankového boje (články z roku 1924, tanková škola v Kazani 1932–33). Proti Guderianovu tvrzení o vlastním prvenství stojí to, že ho Volckheimův přínos předběhl — a Guderian sám Volckheima roku 1937 v Achtung – Panzer! jmenovitě citoval.

Vormann, von — Nikolaus von Vormann (1895–1959), generál tankového vojska, velitel 9. armády (červen–září 1944) ve skupině armád Střed, dříve velitel 23. tankové divize; 9. armádě velel právě v době varšavského povstání, Varšava ležela v jejím pásmu. Autor vzpomínek na polské tažení a na Čerkasy.

Vörös — János Vörös (1891–1968), maďarský armádní generál, roku 1944 náčelník maďarského generálního štábu do 16. 10. 1944 a znovu 1945–1946. U Guderiana nejprve ten, jehož „krásná slova“ nedokázala zakrýt nespolehlivost Maďarů, pak muž, který Guderiana ujistil spojeneckou věrností, přijal od něho darem mercedes a tím automobilem o několik dní později odjel k Rusům. 1944–45 ministr obrany v prozatímní vládě Bély Miklóse; 1949 zatčen, 1950 odsouzen na doživotí, 1956 propuštěn. Datum nástupu do funkce náčelníka GŠ se v pramenech rozchází (19. 3., 20. 4. nebo 10. 5. 1944).

Wagner — Eduard Wagner (1894–1944), generál dělostřelectva, od října 1940 generální ubytovatel pozemního vojska — odpovědný za zásobování polního vojska, vojenskou správu v operačním prostoru a do značné míry i za zacházení se sovětskými zajatci a koordinaci s Einsatzgruppen. Byl napojen na vojenský odpor a 20. 7. 1944 zajistil letadlo, kterým se Stauffenberg vrátil z Wolfsschanze do Berlína; Guderian na s. 311 píše jen „generála Wagnera, který skončil sebevraždou“. Zastřelil se 23. 7. 1944 v Zossenu, aby se vyhnul zatčení a výslechu gestapa.

Waizenegger — Heinz Waizenegger (1913–1986), podplukovník generálního štábu; od 17. 8. 1942 důstojník štábu vedení branné moci a od listopadu 1942 do 28. 2. 1945 pobočník generálplukovníka Jodla. Dne 20. 7. 1944 byl přítomen v poradní místnosti ve Vlčím doupěti (dostal černý od-

znak za zranění) a téhož dne kolem 18 hodin telefonicky hledal Guderiana u generála Thomaleho — tím začíná řetěz událostí, který podle Thomaleho místopřísežného prohlášení vedl ke Guderianovu jmenování náčelníkem generálního štábu. Do roku 1947 v zajetí, roku 1946 svědčil v Norimberku pro Jodla, poté dlouholetý manažer Mercedes-Benz v USA.

Waldeck, Prinz zu — Pravděpodobně princ Maximilian Wilhelm Gustav Hermann zu Waldeck und Pyrmont (1898–1981) — * 13. 9. 1898, † 23. 2. 1981, druhorozený syn posledního knížete Friedricha zu Waldeck und Pyrmont a mladší bratr Josiase, SS-Obergruppenführera odsouzeného v buchenwaldském procesu. U Guderiana „těžce raněný podplukovník princ Max zu Waldeck“, který se roku 1943 stal pobočníkem generální inspekce tankových vojsk. Ztotožnění se opírá jen o shodu jména, titulu a generace; vojenskou kariéru ani hodnost se v pramenech dohledat nepodařilo.

Walewská, hraběnka — Marie (Maria) Walewská, rozená Łączyńská (1786–1817), polská hraběnka, od roku 1807 milenka Napoleona I.; matka jeho syna Alexandra Walewského (1810 ve Walewicích), pozdějšího francouzského diplomata a ministra. U Guderiana jen v historické vzpomínce: na zámku, kde byl v září 1939 ubytován v Napoleonově někdejším pokoji, prožil Napoleon podle Guderiana před tažením do Ruska roku 1812 několik týdnů s „krásnou hraběnkou Walewskou“. Zemřela 11. 12. 1817 v Paříži na zánět ledvin po porodu třetího syna; část pramenů uvádí rok 1818.

Wäger — Alfred Wäger (1883–1956), generál pěchoty, roku 1940 obsadil Lille a obráncům vzdal čest přehlídkou. Nezaměňovat s Kurtem Waegerem (1893–1952). Konec služby ani případné zajetí se nepodařilo dohledat.

Weber — Ženijní důstojník, blíže neurčen. Není totožný s generálmajorem Karlem Ritterem von Weber, velitelem 17. tankové divize (od s. 140).

Weber, Karl Ritter von — Karl Ritter von Weber (?–1941), generálmajor, velitel 17. tankové divize: 23. 6. 1941 velitel střelecké brigády, od 26. 6. po zranění von Arnima velitel divize. Kolem 18. 7. 1941 smrtelně raněn jižně od Smolenska („wurde der tapfere Führer dieser Division, General Ritter von Weber, tödlich verwundet“, s. 160) a 20. 7. zemřel; brigádu po něm převzal Licht, divizi od 21. 7. Thoma. Všechna Guderianova označení jsou správná; datum a místo narození ani celé jméno se zjistit nepodařilo.

Wechmar, Frhr. von — Nejpravděpodobněji jde o Irnfried Krafft Alexander Freiherr von Wechmar (1899–1959), plukovník; Rytířský kříž dostal

13. 4. 1941 ještě jako podplukovník a velitel průzkumného oddílu 3 v Africe, po válce byl novinářem a plukovníkem v záloze Bundeswehru, zemřel v Bonnu. Jeho velení části 25. tankové divize v listopadu 1943 na Ukrajině se však v dostupných zdrojích nepotvrdilo — seznam velitelů divize ho neuvádí a ztotožnění zůstává nejisté.

Weichs, Frh. von — Maximilian Freiherr von Weichs (1881–1954), polní maršál, velitel 2. armády a skupin armád B a F; v prosinci 1941 nemocný, zastupoval ho Rudolf Schmidt — bez toho nelze pochopit, proč na s. 237 „dvě armády sedí na témže místě“. Na s. 366 ho Guderian navrhl Hitlerovi jako vrchního velitele nové skupiny armád a chválí ho („muž právě tak chytrý jako přímý a statečný“); Hitler ho odmítl a po Jodlově hanlivé poznámce o jeho zbožnosti jmenoval Himmlera. Obžalován v procesu s rukojmími (1947/48), ze zdravotních důvodů z řízení vyčleněn a propuštěn — odsouzen nebyl.

Weidling — Helmuth Otto Ludwig Weidling (1891–1955) — * 2. 11. 1891 Halberstadt, † 17. 11. 1955 ve vězení Vladimir v SSSR, podle jednoho z pramenů na srdeční příhodu, pohřben v neznačeném hrobě. Generál dělostřelectva (1. 1. 1944). Od 1. ledna 1942 do září 1943 velitel 86. pěší divize — to je ta divize, jejíž pěchota podle Guderiana přes nejstatečnější chování a neslýchané oběti nedokázala využít úspěchu tanků při Modelově útoku. Od 12. do 22. 4. 1945 velitel LVI. tankového sboru, od 23. 4. do 2. 5. 1945 velitel obrany Berlína; kapituloval před Sověty, roku 1952 odsouzen k 25 letům za válečné zločiny.

Weisenberger — Karl Weisenberger (1890–1952), od října 1939 velitel 71. pěší divize, od 15. 2. do konce listopadu 1941 velitel LIII. armádního sboru u Maloryty — tam ho Guderian nejmenuje, jménem ho uvádí až na s. 218, 222 a 224; pak velel XXXVI. horskému sboru v Laponsku a Wehrkreisu XIII. Nemůže být tím třetím generálem ze 17. 12. 1941, sboru velel jen do 1. 12. 1941. Příčinu smrti ani poválečný osud se nepodařilo zjistit.

Weizsäcker, Freiherr von — Ernst Freiherr von Weizsäcker (1882–1951), 1938–43 státní tajemník ministerstva zahraničí, 1943–45 velvyslanec u Svatého stolce, SS-Brigadeführer. Ve Wilhelmstraßenprozess dostal 14. 4. 1949 sedm let za podíl na deportacích francouzských Židů do Osvětimi, 16. 10. 1950 propuštěn z Landsbergu. Otec Carla Friedricha a spolkového prezidenta Richarda; jeho syn Heinrich padl 2. 9. 1939 u Klonowa.

Weiß — Walter Weiß (1890–1967), generálplukovník, velitel 2. armády od února 1943 do března 1945, přechodně velel i skupině armád Sever. V knize na s. 341 v sestavě skupiny armád „Střed“ a na s. 363 jako cíl Hoßbachova průlomu k Visle, obojí bez jakéhokoli představení. Jeho syn padl v prvních dnech Barbarossy. Není totožný s majorem Weißem, Keitelovým pobočníkem (s. 261).

Wenck — Walther Wenck (1900–1982), v kap. V jako major a Ia 1. tankové divize vyslovil 14. 5. 1940 heslo „Klotzen, nicht Kleckern!“ — tedy „udeřit pěstí, ne po kapkách“ —, které se dnes cituje jako Guderianovo — Guderian k němu dodává jen, že ten obrat sám často užíval; 17. 5. 1940 raněn na noze. Od 10. 4. do 7. 5. 1945 velitel 12. armády západně od Berlína, postupoval na východ, aby otevřel cestu vojákům obklíčeným v halbeském kotli, a přešel s desítkami tisíc vojáků i civilistů Labe do americké zóny. Roku 1957 odmítl post generálního inspektora Bundeswehru; zahynul při autonehodě.

Wendland — Horst Wendland (1912–1968), podplukovník generálního štábu, později plukovník, od roku 1944 náčelník organizačního oddělení generálního štábu pozemního vojska — jmenovaný Guderianem při přestavbě OKH po 20. červenci (s. 311). Po válce vysoký funkcionář organizace Gehlen a BND, roku 1967 komisařský viceprezident, v Bundeswehru generálmajor. 8. 10. 1968 se ve služebně v Pullachu zastřelil kvůli depresím; téhož dne zemřel i admirál Lüdke, spekulace o špionážní aféře se nepotvrdily.

Wenig — Richard Wenig (nar. 1891) — v kap. V „Eppův průvodce, námořní kapitán Wenig“, jediný svědek toho, že Epp seznámil Hitlera s Guderianovými středomořskými návrhy a Hitler je odmítl. Ztotožnění je nejisté: roku 1938 jako korvetní kapitán přednosta štábu Eppova koloniálněpolitického úřadu NSDAP, hodnost ani osud ale doloženy nejsou.

Westphal — Siegfried Westphal (1902–1982), generál kavalerie (datum povýšení se nepodařilo dohledat; podle jiného zdroje končí povýšením na generálporučíka 1. 4. 1944). Od června 1941 operační důstojník u Rommela, 1943–44 náčelník štábu u vrchního velitele Jih, resp. Jihozápad (Kesselring), a od 10. 9. 1944 do 22. 4. 1945 náčelník generálního štábu vrchního velitele Západ, tedy Rundstedtův náčelník. U Guderiana ho na Silvestra 1944 v Ziegenbergu spolu s Rundstedtem seznámil se situací na východě a dostal od nich čísla tří divizí ze západní a jedné z italské fronty — oba podle Guderiana „prokázali plné porozumění pro potřeby druhé fronty“. Po kapitulaci svědek

v Norimberku, propuštěn 1947, roku 1952 vydal knihu o německé armádě na Západě; zemřel 2. 7. 1982 v Celle.

Wever — Walther Wever (1887–1936), generálporučík, první náčelník generálního štábu letectva (od 1. 3. 1935; už od září 1933 šéf Luftkommandoamtu). Rozpracoval německou doktrínu operačního vedení vzdušné války a prosazoval čtyřmotorové bombardéry, tzv. uralské bombardéry Ju 89 a Do 19 — právě jeho „vynikající vlastnosti" má Guderian na mysli. Zahynul 3. 6. 1936 u Drážďan-Klotzsche, když sám pilotoval Heinkel He 70, u něhož před startem nebyly odstraněny aretace křidélek; nástupcem se stal Kesselring.

Wietersheim, von — Gustav von Wietersheim (1884–1974), od 1938 velitel XIV. sboru (Kock, Francie, Balkán, Uman, Kyjev); v kap. V třikrát — po válečné hře v Mayenu prohlásil, že nemá důvěru ve vedení operace, 15. 5. 1940 jednal s Guderianem o vystřídání u Sedanu a 29. 5. jeho sbor vystřídal Guderianův u Dunkerque. 14./15. 9. 1942 ho u Stalingradu Paulus zbavil velení za návrh částečného odsunu zpět k Donu. Na s. 318 je Guderian primárním svědkem toho, že roku 1945 stál ve Volkssturmu jako prostý voják, zatímco jeho rotě velel stranický funkcionář.

Wiktorin — Mauritz von Wiktorin (1883–1956), rakouský důstojník, kterého rakouská armáda roku 1935 propustila kvůli nepovoleným stykům s Němci; v kap. IV velitel 20. (mot.) divize, dobyl Chojnice, později velel XXVIII. sboru u Leningradu. Poválečný osud nedohledán.

Wilkens, von — Rodina von Wilkensových v Dobrzyni u Debrzna, Guderianovi hostitelé v posledním ubytování před polským tažením.

Wimmer — Wilhelm Wimmer (1889–1973), generál letectva, roku 1933 vedl Amt C na říšském ministerstvu letectví, 1940–44 velitel Luftgau Belgien-Nordfrankreich. V září 1944 zatčen a postaven před vojenský soud kvůli chaotickému ústupu.

Witzleben, von — Erwin von Witzleben (1881–1944), polní maršál (od 19. 7. 1940), 1939–1940 vrchní velitel 1. armády, od 1. 5. 1941 do 15. 3. 1942 vrchní velitel Západ; z funkce odešel formálně ze zdravotních důvodů, ve skutečnosti pro podezření z opozičních styků — to je ten „nemocný muž" u Guderiana. Roku 1934 protestoval proti vraždám Schleichera a Bredowa, roku 1938 vedl vojenské plánování zářijového spiknutí. Spiklenci ho určili za vrchního velitele branné moci po Hitlerově smrti; 20. 7. 1944 dorazil do Bendlerova bloku teprve po zhroucení pokusu a 21. 7. ho na jeho venkov-

ském sídle zatkl generálporučík Viktor Linnarz. Čestný dvůr pod vedením Rundstedta ho 2. 8. 1944 vyloučil z branné moci, lidový soudní dvůr pod Freislerem ho odsoudil k smrti a 8. 8. 1944 byl v Berlíně-Plötzensee z Hitlerova výslovného rozkazu oběšen na řeznickém háku.

Wolf — Major, od konce srpna 1941 první důstojník generálního štábu (Ia) Guderianovy tankové skupiny 2 jako nástupce podplukovníka Fritze Bayerleina, který byl přeložen do Afriky. Bližší totožnost se nepodařilo zjistit — příjmení je příliš běžné. Nejde o SS-Obergruppenführera Karla Wolffa.

Wöhler — Otto Wöhler (1894–1987), generál pěchoty, kariérní štábní důstojník — náčelník štábu 11. armády pod Mansteinem a skupiny armád Střed, od srpna 1943 velitel 8. armády, v prosinci 1944 převzal po Frießnerovi velení skupiny armád Jih. Guderian ho na s. 350 uvádí jen jako „generála Wöhlera, Frießnerova nástupce“. V norimberském procesu s OKW odsouzen na 8 let za spolupráci s Einsatzgruppen jako náčelník štábu 11. armády, propuštěn 1951.

Wöllwarth, Frh. von — Konrad Maximilian Robert Wilhelm svobodný pán von Woellwarth-Lauterburg (27. 3. 1916 Ludwigsburg – 12. 7. 2003), z mladší lauterburské linie. Majorem od 1. 8. 1943, od září 1944 ve štábu generálního inspektora tankových vojsk jako důstojník generálního štábu pro organizaci a použití — na místě, které před ním zastával major Kauffmann. Po válce podplukovník generálního štábu ve výslužbě. V knize na s. 265. Guderianův sled je zjednodušený: Kauffmann odešel k tankové učební divizi už v lednu 1944, Wöllwarth nastoupil až v září — mezi tím je osm měsíců, o nichž kniha mlčí. Vychází to z personální evidence štábu podle Georga Tessina.

Xylander, von — Wolf-Dietrich Ritter a Edler von Xylander (9. dubna 1903 Mnichov – 15. února 1945 u Struppenu v Sasku), generálporučík. Pocházel ze staré bavorské důstojnické rodiny; od roku 1921 v říšském vojsku, prošel válečnou akademií a zůstal generálním štábním důstojníkem: Ia 30. pěší divize ve francouzském a pak ruském tažení, od srpna 1941 Ia 2. armády, od ledna 1943 náčelník štábu XXXXIX. horského sboru na Kavkaze, od června 1943 náčelník štábu 17. armády na Kubáni a Krymu, od července 1944 náčelník štábu skupiny armád Severní Ukrajina, která se později stala skupinou armád A. V té funkci ho Guderian uvádí na s. 350 jako Harpeho náčelníka štábu; od ledna 1945, kdy byla skupina 26. ledna přejmenována na „Střed“, byl náčelníkem jejího generálního štábu. Generálmajorem od 1.

ledna 1944, generálporučíkem od 1. prosince 1944; Německý kříž ve zlatě 9. dubna 1942. Roku 1935 dostal Ehrenzeichen des 9. November 1923, vyznamenání udílené účastníkům Hitlerova mnichovského pokusu o převrat. Zahynul 15. února 1945 při letecké havárii u Struppenu a 20. února 1945 mu byl posmrtně udělen Rytířský kříž. Jde o syna, nikoli o otce Rudolfa von Xylandera (1872–1946), vojenského historika, který v Guderianově textu nevystupuje.

Zeitzler — Kurt Zeitzler (1895–1963), Guderianův přímý předchůdce ve funkci náčelníka generálního štábu OKH (24. 9. 1942 až konec června 1944), generálplukovník od 30. 1. 1944; dříve Kleistův náčelník štábu a roku 1942 náčelník štábu OB West. V kap. V první adresát Guderianova protestu proti rozkazu k zastavení, v kap. VII (s. 249 n.) jeho jmenování místo Haldera a vlídný portrét, jímž Guderian kapitolu uzavírá. Propuštěn z armády 31. 1. 1945 a Hitler mu zakázal nosit uniformu — tedy to, co Guderian na s. 247 označil u Hoepnera za protiprávní.

Ziehlberg, Heisterman von — Gustav Heisterman von Ziehlberg (10. 12. 1898 Inowrocław – 2. 2. 1945), generálporučík (1. 6. 1944), roku 1943 velitel 65. pěší divize, roku 1944 velitel 28. lehké (jägerské) divize na východní frontě; zeť generála von Tschischwitze, Guderianova dřívějšího inspektora. U Guderiana „nejotřesnější příklad" nezúčastněného, jenž se pokusil pomoci kamarádovi: svého Ia majora Kuhna nechal odjet samostatně, místo aby ho zatkl, a Kuhn místo sebevraždy přešel k Rusům. Dne 2. 10. 1944 jej Říšský vojenský soud odsoudil k devíti měsícům s podmínkou, Hitler rozsudek 1. 11. 1944 zrušil, 21. 11. 1944 padl nový rozsudek na smrt a 2. února 1945 byl zastřelen popravčí četou na vojenské střelnici v Murellenschluchtu u Ruhlebenu v Berlíně-Charlottenburgu. Prameny uvádějí jméno též v podobě „Heisterman" s jedním n; německý rejstřík IV. vydání má chybně „Zielberg".

Zimmermann, Dr. — Srdeční specialista v sanatoriu Ebenhausen u Mnichova, který se Guderiana od 1. 4. 1945 ujal k léčebné kúře; zmíněn v jedné větě, bez hodnosti a bez další role v knize.

Žukov — Georgij Konstantinovič Žukov (1896–1974), maršál Sovětského svazu (18. 1. 1943), od listopadu 1944 velitel 1. běloruského frontu, jímž vedl viselsko-oderskou operaci a bitvu o Berlín; v noci na 9. 5. 1945 přijal německou kapitulaci. U Guderiana na s. 370 „ruský maršál Žukov, vedoucí nepřátelských operací", jehož plány byly s rozpoznáním německé slabosti v lednu 1945 stále smělejší. Zmínka na s. 186 se Žukova netýká, jde

o město Žukovka na Brjanštině. Později ministr obrany (1955–1957), roku 1957 odstraněn Chruščovem, zemřel 18. 6. 1974 v Moskvě.

Rejstřík míst

Arsenjevo — v předloze *Arsenjewo*; ruské -ньево → -njevo, bez háčku

Bachmač — v předloze *Bachmatsch*

Baranoviči — v předloze *Baranowitsche*; kniha užívá i dobovou polskou podobu Baranowicze (kap. V–VI)

Belousovka — v předloze *Belousowka*; rusky Белоусовка (ukr. Bilousivka)

Beresteczko; dnes Berestečko

Berlín — v předloze *Berlin*

Béthune — v předloze *Bethune*

Bézières — v předloze *Bezieres*

Bílá Cerkev — v předloze *Biala Zerkow* / *Belaja Zerkoff*; vžité české exonymum (ČÚZK vede tvar Bílá Cerekev); dnes Bila Cerkva (Біла Церква), Kyjevská oblast, Ukrajina

Bogoduchov — v předloze *Bogoduchow*

Bolchov — v předloze *Bolchow*

Bolochovo — v předloze *Bolochowo*

Borisov — v předloze *Borissow*

Borovsk — v předloze *Borowsk*

Buchaň — v předloze *Buchau*; předloha má „Vorausabteilung Buchau“; obec se nepodařilo identifikovat v běloruských ani polských zdrojích — „Buchaň“ je navržený český nominativ

Buczacz; dnes Bučač

Bychov — v předloze *Bychow*

Charkov — v předloze *Charkow*

Châtillon — v předloze *Chätillon*

Chéhéry — v předloze *Chehery*

Chémery — v předloze *Chemery*

Chislaviči — v předloze *Chislawitschi*

Choronjevo — v předloze *Choronjewo*; ruské -ньево → -njevo, bez háčku (vzor Grigorjev)

Chotoviči — v předloze *Chotowitschi*

Chvastoviči — v předloze *Chwastowitschi*

Cléry — v předloze *Clery*

Cottbus; nikoli „Chotěbuz“ — kolize s obcí u Českého Těšína

Coucy-le-Château — v předloze *Coucy-le-Chäteau*

Crécy — v předloze *Crecy*

Čerikov — v předloze *Tscherikow*

Černihiv — v předloze *Tschernigow*; ukrajinský přepis (předloha má Tschernigow, rusky Чернигов); Černihivská oblast, Ukrajina

Černova — v předloze *Tschernowa*

Černovcy — v předloze *Tschernowitz*; dnes ukrajinské Černivci

Čerň — v předloze *Tschern*

Čerň — v předloze *Tschern*; Чернь, ženský rod — „v Černi“

Červeň — v předloze *Tscherwen*

Darłowo — v předloze *Rügenwalde*; Kruppova zkušební střelnice v Pomořanech

Dawidgródek — v předloze *Davidgrodek*; dnes běloruský David-Haradok

Deipenhof; Guderianův statek — zůstává německy

Delatyn; dnes ukrajinský Deljatyn; dobová polská podoba (pásmo 2)

Dědilovo — v předloze *Dedilowo*

Dětskoje Selo — v předloze *Djetzkoje Sselo*; dříve Carskoje Selo, dnes Puškin

Dmitrovsk — v předloze *Dmitrowsk*

Drač — v předloze *Durazzo*; vžité české exonymum; dnes albánské Durrës

Équancourt — v předloze *Equancourt*

Étaples — v předloze *Etaples*

Feuchères — v předloze *Feucheres*

Fère — v předloze *Fere*

Flixécourt — v předloze *Flixecourt*

Frénois — v předloze *Frenois*

Girovka — v předloze *Girowka*; rusky Гировка (ukr. Hyrivka)

Giżycko — v předloze *Lötzen*; východopruská pevnost; dobový německý tvar Lötzen

Gorbačevo — v předloze *Gorbatschewo*

Gorodišče — v předloze *Gorodischtsche*; rusky Городище (ukr. Horodyšče)

Grandpré — v předloze *Grandpre*

Groß-Klonia; rodový statek — zůstává německy

Hadjač — v předloze *Gadjatsch*; ukrajinský přepis (předloha má Gadjatsch, rusky Гадяч); Poltavská oblast, Ukrajina

Hamégicourt — v předloze *Hamegicourt*

Hlohov — v předloze *Glogau*; vžité české exonymum; dnes polský Głogów

Inowrocław — v předloze *Hohensalza*; sídlo okresu v Říšské župě Wartheland

Jefremov — v předloze *Jefremow*; s. 217 je OSOBA (generál Jefremov), ne město

Jezierna; dnes Ozerna

Juchnov — v předloze *Juchnow*

Kamliča — v předloze *Kamlitscha*; předloha má „Kamlitscha“ (s. 202); obec se nepodařilo identifikovat — dřívější „Kamjanka“ byla domněnka bez opory v tisku

Karačev — v předloze *Karatschew*

Kašira — v předloze *Kaschira*

Kišiněv — v předloze *Kischinew*; dnes Chișinău (Moldavsko)

Klimoviči — v předloze *Klimowitschi*

Kochanovo — v předloze *Kochanowo*

Kojdanov — v předloze *Kojdanow, Kojdanowa*

Kowel; dnes Kovel

Königsberg; dnes Kaliningrad (Rusko); dobový tvar

Kričev — v předloze *Kritschew*

Kustovcy — v předloze *Kustowzy*; rusky Кустовцы, na Udaji; genitiv Kustovců, instrumentál Kustovci

Léglise — v předloze *Leglise*

Lgov — v předloze *Lgow*

Liepāja — v předloze *Libau*; dnešní jméno (Lotyšsko)

Lobkoviči — v předloze *Lobkowitschi*

Maissémy — v předloze *Maissemy*

Makošyne — v předloze *Makoschino*; Ukrajina, Černihivská oblast — ukrajinský přepis (předloha má ruské Makoschino)

Marfée — v předloze *Marfee*

Memel; dnes Klaipėda (Litva); dobový tvar. Na s. 56 a 397 užívá kniha tvar „Memelsko“, tedy oblast, ne město

Memelsko — v předloze *Memelland*; dnes Klaipėdský kraj; dobový územní pojem

Meščovsk — v předloze *Meschtschewsk*; Мещовск

Médard — v předloze *Medard*

Michajlov — v předloze *Michailow*

Miloslaviči — v předloze *Miloslawitschi*

Mirgorod; rusky Миргород (ukr. Myrhorod)

Moin; tak v předloze (s. 210), na silnici Orel–Tula; místo se nepodařilo identifikovat

Moljatiči — v předloze *Moljatitschi*; Bělorusko, Mogilevská oblast; bojiště 1708

Monastyryšče — v předloze *Monastyrischtsche*

Monthermé — v předloze *Montherme*

Načа — v předloze *Natscha*

Nerusa — v předloze *Nerussa*; Нерuса; německé „ss“ je neznělé s, jako u Ssula → Sula

Neufchâteau — v předloze *Neufchäteau*

Neufchâtel — v předloze *Neufchätel*

Olsztyn — v předloze *Allenstein*

Opolí — v předloze *Oppeln*; vžité české exonymum; dnes polské Opole

Orša — v předloze *Orscha*

Orzysz — v předloze *Arys*; východopruské vojenské cvičiště

Ostaškov — v předloze *Ostaschkow*

Petroviči — v předloze *Petrowitschi*

Péronne — v předloze *Peronne*

Počep — v předloze *Potschep*

Počinok — v předloze *Potschinok*

Poňatovka — v předloze *Ponetowka*; předloha má „Ponetowka“ — tisková chyba; obec i železniční stanice se jmenuje Понятовка (Šumjačský rajón, Smolenská oblast)

Pozières — v předloze *Pozieres*

Pružany — v předloze *Pruzana*; dobový polský tvar; dnes Пружаны (Bělorusko)

Rečki — v předloze *Retschki*; pomnožné; v textu „do St. Rečků“; edice sjednocuje na „Rečki“

Rémy — v předloze *Remy*

Ribémont — v předloze *Ribemont*

Rogačev — v předloze *Rogatschew*

Rostov — v předloze *Rostow*

Sapogne-et-Feuchères — v předloze *Sapogne-et-Feucheres*

Sarreguemines — v předloze *Saargemünd*; dnešní jméno (Francie)

Senča — v předloze *Ssentscha*

Seredina-Buda — v předloze *Seredina Buda*; rusky Середина-Буда (ukr. Seredyna-Buda)

Serpuchov — v předloze *Serpuchow*

Sešel — v předloze *Sessel*

Sevsk — v předloze *Sewsk*

Séry — v předloze *Sery*

Soročenka — v předloze *Ssorotschenka*

Stodolišče — v předloze *Stodolischtsche*

Suchiniči — v předloze *Suchinitschi*

Svirkolučje — v předloze *Swirkolutschje*

Svisloč — v předloze *Swislotsch*

Šilovka — v předloze *Schilowka*; rusky Шиловка (ukr. Šylivka)

Šklov — v předloze *Schklow*

Štepovka — v předloze *Schtepowka*; rusky Штеповка (ukr. Štepivka)

Šumjači — v předloze *Schumjatschi*

Talaškino — v předloze *Talaschkino*

Tarnopol; dnes Ternopil

Tétaigne — v předloze *Tetaigne*

Thièvres — v předloze *Thievres*

Toločin — v předloze *Tolotschino*

Toruň — v předloze *Thorn*; vžitý český tvar

Tréport — v předloze *Treport*

Trubčevsk — v předloze *Trubtschewsk*

Uneča — v předloze *Unetscha*

Valéry — v předloze *Valery*

Virée — v předloze *Viree*

Volchovu — v předloze *Wolchow*

Volkoviči — v předloze *Wolkowitschi*; Bělorusko, Mogilevská oblast

Volkovysk — v předloze *Wolkowysk*

Warta — v předloze *Warthe*; řeka; nezaměňovat s Warthegau/Wartheland

Warthegau; pojem okupační správy — zůstává německy

Zuša — v předloze *Susha*; řeka Зуша; německé „S“ před samohláskou je znělé z — dřívější „Suša“ byl přepisový omyl

Zverovičі — v předloze *Sswerowitschi*; Rusko, Smolenská oblast

Zvýšení — v předloze *Zwischen*

Žukovka — v předloze *Shukowka*; obec na Brjanštině; v rejstříku originálu mylně pod osobou Žukov

Rejstřík vojenských útvarů

Armáda

1. tanková armáda
11. armáda
12. armáda
13. armáda
16. armáda
17. armáda
18. armáda
2. armáda
2. tanková armáda
21. armáda
3. armáda
3. tanková armáda
37. armáda
4. armáda
4. tanková armáda
40. armáda
5. armáda
5. tanková armáda
6. armáda
6. tanková armáda
61. armáda

7. armáda
8. armáda
9. armáda

Brigáda

1. střelecká brigáda
10. střelecká brigáda
2. tanková brigáda
4. tanková brigáda

Divize

1. jezdecká divize
1. tanková divize
1. výsadková tanková divize
10. (mot.) pěší divize
10. tanková divize
10. tanková granátnická divize
107. pěší divize
11. tanková divize
112. pěší divize
116. tanková divize
12. tanková divize
13. (mot.) pěší divize
131. pěší divize
137. pěší divize
14. (mot.) pěší divize

14. tanková divize
15. pěší divize
16. (mot.) pěší divize
16. tanková divize
167. pěší divize
17. pěší divize
17. tanková divize
17. tanková granátnická divize
18. tanková divize
18. tanková granátnická divize
19. tanková divize
197. pěší divize
2. (mot.) divize
2. (mot.) pěší divize
2. divize
2. jezdecká divize
2. tanková divize
20. (mot.) divize
20. (mot.) pěší divize
20. tanková divize
20. tanková granátnická divize
21. tanková divize
23. pěší divize
234. pěší divize
24. tanková divize
25. (mot.) pěší divize

25. tanková divize
252. pěší divize
255. pěší divize
263. pěší divize
268. pěší divize
282. divize
29. (mot.) pěší divize
29. pěší divize
292. pěší divize
293. pěší divize
296. pěší divize
3. (mot.) pěší divize
3. divize
3. tanková divize
31. jezdecká divize
31. pěší divize
32. pěší divize
34. pěší divize
4. lehká divize
4. pěší divize
4. tanková divize
42. divize
45. pěší divize
5. jezdecká divize
5. tanková divize
52. pěší divize

56. pěší divize
6. tanková divize
7. lehká divize
7. pěší divize
7. tanková divize
78. pěší divize
8. tanková divize
87. pěší divize
9. tanková divize
95. pěší divize

Oddíl

dělostřelecký oddíl 616
dělostřelecký oddíl 740
lehký oddíl 91
povozní oddíl 3
pozorovací oddíl 1
protiletadlový oddíl 55
protiletadlový oddíl 71
protiletadlový oddíl 91
průzkumný oddíl 1
průzkumný oddíl 23
průzkumný oddíl 29
průzkumný oddíl 3
průzkumný oddíl 5
průzkumný oddíl 90

předsunutý oddíl 1
předsunutý oddíl 3
spojovací oddíl 37
spojovací oddíl 8
spojovací oddíl 80
spojovací oddíl 90
tankový oddíl 216
tankový oddíl 654
těžký oddíl 2
těžký oddíl 616

Pluk

dělostřelecký pluk 12
dělostřelecký pluk 49
dělostřelecký pluk 73
dělostřelecký pluk 74
dělostřelecký pluk 90
dělostřelecký pluk 91
granátnický pluk 146
granátnický pluk 147
protiletadlový pluk 102
pěší pluk 10
pěší pluk 119
pěší pluk 14
pěší pluk 17
pěší pluk 19

pěší pluk 20
pěší pluk 332
pěší pluk 41
pěší pluk 507
pěší pluk 509
pěší pluk 67
pěší pluk 71
pěší pluk 76
pěší pluk 9
střelecký pluk 1
střelecký pluk 12
střelecký pluk 3
střelecký pluk 33
střelecký pluk 63
střelecký pluk 69
střelecký pluk 86
tankový pluk 1
tankový pluk 100
tankový pluk 3
tankový pluk 35
tankový pluk 4
tankový pluk 6
tankový pluk 8
tankový pluk 9
zajišťovací pluk 1
ženijní pluk 102

ženijní pluk 511

Pojmenovaný svazek

G. D.
Großdeutschland
Hermann Göring
Leibstandarte
Reich
Totenkopf
skupina Eberbach (tanková brigáda 4. tankové divize)

Prapor

kulometný prapor 5
myslivecký prapor 10
myslivecký prapor 2
myslivecký prapor č. 10 (goslarští myslivci)
telegrafní prapor 3
ženijní prapor 32
ženijní prapor 37
ženijní prapor 41
ženijní prapor 43
ženijní prapor 49
ženijní prapor 666

Sbor

I. armádní sbor
I. horský sbor

I. tankový sbor

II. tankový sbor

III. armádní sbor

IX. armádní sbor

LIII. armádní sbor

LVII. armádní sbor

LXVI. armádní sbor

LXXXI. armádní sbor

V. armádní sbor

VII. armádní sbor

XII. armádní sbor

XIII. armádní sbor

XIV. armádní sbor

XIX. armádní sbor

XV. armádní sbor

XVI. armádní sbor

XVI. tankový sbor

XX. armádní sbor

XXI. armádní sbor

XXIV. tankový sbor

XXXIX. armádní sbor

XXXIX. tankový sbor

XXXXI. armádní sbor

XXXXIII. armádní sbor

XXXXVI. armádní sbor

XXXXVI. tankový sbor

XXXXVII. tankový sbor

XXXXVIII. tankový sbor

vyšší velitelství XXXIV

vyšší velitelství XXXV

Skupina

tanková skupina 1

tanková skupina 2 (1941)

tanková skupina 3

tanková skupina 4

tanková skupina Guderian (1940)

Skupina armád

skupina armád „Jih“

skupina armád „Sever“

skupina armád „Střed“

Tiráž

Heinz Guderian · Paměti vojáka

Přeloženo z německého vydání *Erinnerungen eines Soldaten*, IV. vydání, Kurt Vowinckel Verlag, Neckargemünd 1960.

Překlad pořídila umělá inteligence (Claude, Anthropic) pod redakčním vedením vydavatele. Výbor, redakční práce, vysvětlivky, rejstříky a ediční doslov © JUDr. Libor Petříček, 2026.

Vydal JUDr. Libor Petříček (Staré texty), Březenská 2466/4, 182 00 Praha 8. První vydání tohoto překladu. Praha 2026.

Dílo je šířeno pod licencí **Creative Commons BY-NC 4.0**. Komerční užití jen s předchozím souhlasem vydavatele: liborpetricek@gmail.com

Fotografie mají vlastní licenci, odlišnou od licence knihy. Snímky z Bundesarchivu jsou šířeny pod **CC BY-SA 3.0 de**, snímek hrobu v Goslaru pod **CC BY-SA 4.0**; u každého je uveden autor a archivní signatura. Snímky nejsou nijak upraveny kromě proporcionálního zmenšení. Portrét na obálce a snímky z let 1908 a před rokem 1918 jsou volné dílo.

Mapy pocházejí z předlohy z roku 1960.

Staré texty založil a provozuje JUDr. Libor Petříček, advokát a milovník historie. Cílem projektu je zpřístupnit českým čtenářům původní historické prameny, tedy svědectví očitých svědků, zdarma a v češtině.

www.stare-texty.cz